

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 908.

תוספתא

סדר זרעים.

TOSIFTA

JUXTA MISCHNARUM ORDINEM RECOMPOSITA

et

COMMENTARIO INSTRUCTA

auctore

ADOLPHO SCHWARZ

Rabbino Kalrsruhano.

Pars I

ORDO SERAÏM

VILNAE

Typis et sumptibus viduae fratrumque Romm.

—
MDCCCXC.

התוספתא לפי סדר המשניות

מעורכת ומסודרת

עם פירוש

הגיון אריה

מאת

אריה שווארץ

אב"ד דק"ק קארלסרוהע יע"א

חלק ראשון

סדר זרעים

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראָם

בשנת חמשת אלפים ושיש מאות וחמשים לב"ע

ТОСІФТА

СЪ КОММЕНТАРИЕМЪ

„ГЕГІОНЪ АРІИ“

Карлсруэскаго Раввина

А д о л ь ф а Ш в а р ц а

ЧАСТЬ I.

Дозволено цензурою. — 31 Юля, 27 Августа, 18 Сентября, 28 Декабря
1889 года и 13 Апрелья 1890 года. Кіевъ.

ВИЛЬНА

Типограф. Вдовы и Братьевъ Роммъ Жмудскій переулокъ домъ № 325.

—
1890.

לכבוד נשמת

אדוני אבי מורי ורבי

הרב מהר"י יאקב חיים בן כ"ה נפתלי זצ"ל

אשר היה יותר מארבעים שנה אב"ד דק"ק מעוועל והגליל בארץ הנר , זי"ע ,

מאת בנו ותלמידו .

פתיחה כוללת

במעבה האדמה נערכין וסדורין, שטח תחת שטח, ומערכה תחת מערכה, האבנים אשר נתהוו מצמחים וחיות, שמיניהם אבדו מן העולם, כל מערכה שלמטה מחברתה עתיקה הימנה במאות השנים, וכל מערכה שלמעלה מחברתה מאוחרת בעידן עידנים, ולפי סדר הזה יש להחליט איזה מערכה הבכירה, ואיזה הצעירה לימים; אכן כל זה דוקא במקומות אשר מעולם לא רעשה הארץ בהמה, שם לא בא פריץ על פני פריץ בסדר המערכות וכל אחת ואחת מהן מעת היותה במקומה עומדת, אבל במקומות שזיקין וזועות שביחין והארץ רעדה תחתיהן נפסקה רצועת הסדר, להיות שהרעש אשר בחוק יבא יגביה לפעמים חלקי הארץ התחתונים ומניע אותם למעלה, ולפעמים משליך אותם למקום אחר רחוק מאד מאד, וע"כ נעשה עולם הפוך בכדור הארץ, והעליונים יורדים למטה והתחתונים עולים למעלה, ואי אפשר לעמוד על הענין ולקבוע זמנים ועידנים, אימתי נתהוו פרטי השטחים והמערכות של אבנים ועפרורית במעבה האדמה, אם לא נערוך להן דמות משטחי ומערכות של אותן המקומות אשר לא נודעו מעולם:

למחזה הזה אשר תחזינה עינינו במחזי הטבע דומה המראה אשר הראה ה' אותנו בתולדת התוספתא בתוך תולדת והתפתחות הספרות בזמן התנאים והאמוראים, דגם לתוספתא יש מערכה תחת מערכה ומערכות ממערכות שונות, אשר נתהוו בזמנים ועידנים רחוקים זה מזה, וכמו שמערכת האבנים במעבה האדמה נתהוות מצמחים וחיות שהלכו לאיבוד והדלו להיות על פני הארץ, ה"נ כל מערכת ומערכת התוספתא נתהוות על צד הרוב מברייתות, ר"ל ממשניות חיצוניות, מהלכות שהונחו לברא, להיות שפסקה מהן רוח החיים בעולם המעשה. זה חמש עשרה שנה הצעתי דעתי הקלושה בענין הזה בפתיחה אשר כתבתי למאמרי על התוספתא דמס' ראש השנה במ"ע של אמ"ו מהר"ף זצ"ל, ומאז עד עתה נתברר לי יום יום שלאמת נתכונתי באמרי, דבשעה שנעשה בראשונה קיבוץ הלכות בבית המדרש וקראו קיבוץ זה בכינוי משנה, נעשית נמי התוספתא הראשונה, דכל אותן הלכות אשר לא זכו לבואביתה, נאספו ונקבצו נמי מכמה וכמה טעמים, ובאשר שידענו בכיור שגדולי התנאים חיברו לכל הפחות שלש פעמים חיבורים כוללים אסיפת משניות מחדש, יש להחליט, ששלש פעמים עשו נמי תנאים אחרים חיבורים כוללים אסיפת אותן משניות

פתיחה כוללת

משניות שנקראו מהיום והלאה חיצוניות וגם אותן הלכות שנתחדשו במשך הזמן ואת אשר הוסיפו על הלכות שנשנו במתניתין ולא נאספו הביתה בית המשנה החדשה .

הראשון אשר הביא סדרים בהלכות המעורבבין היה ר' עקיבא , כדתניא אבות דר' נתן פ"ח , לר"ע קרא לו אוצר בלום , למה ר"ע דומה , לפועל שנמל קופתו ויצא לחוץ , מצא חטים מניח בה , מצא שעורים מניח בה , כוסמין מניח בה [פולין מניח בה] , עדשים מניח בה , כיון שנכנס לביתו מכרר חטין בפני עצמו , שעורין בפ"ע , כוסמין בפ"ע , פולין בפ"ע , עדשים בפ"ע , כך עשה ר"ע ועשה כל התורה טבעות טבעות , ובשקלים פ"ה אמר ר' יונה , כתיב לכן אהלך לו ברכים ואת עצומים יהלך שלל , זה ר"ע שהתקין משנה מדרש והלכות ואגדות , וי"א זו אנשי כנסת הגדולה תקנו , אלא מה תיקן (כצ"ל , ולא תיקון , עיין במלאכת שלמה) זה כללות ופרטות ע"כ . וכאמת את עצומים יהלך שלל , דר"ע הקל לתלמידיו למוד ההלכות אשר אין להן מספר , והוא ה' הראשון אשר הביא סדר ומשטר בהלכות , והי' מסדר אותן לתלמידים , כדתניא בתוספתא זבים פ"א , וע"י סידור זה נעשה קיבוץ הראשון של הלכות בשם הכינוי משנה' . איכרא מהא דמצינו בכמה מקומות זו משנת ר"ע אין להביא ראייה שר' עקיבא סדר המשנה , דעיקר הוראתה של תיבת משנה כל מה שהוקבע להיות שונין אותו בעל פה (עיין מכווא המכילתא להרב מאיר איש שלום פ"ו צד ל"ח) , וכבר דיבר על זאת באריכות אמר' מהרד"ף זצ"ל בדרכי המשנה צד ר"י , ובצד ר"יא כתב וז"ל אבל שנים הם המורים בכיורו על תחילת איזה סידור המשנה ע"י ר' עקיבא ואפשר היתה קצתה סדורה כבר קודם ר"ע . א) המאמר הידוע סנהדרין פ"ז סתם מתניתין ר"מ סתם תוספתא ר' נחמיה וכו' וכולהו אליבא דר"ע , ואין הכוונה וכולהו אליבא דר"ע , שכל מאמריהם הם משמיה דר"ע , כי הלא ההלכות של התנאים האלה הנה לרוב , כאשר יבין כל מתחיל , פרי שכלם , וגם הסתמות הכאים במשנה המה אך במעט מקומות לר"ע , אבל הכוונה וכולהו אליבא דר"ע , הם הלכו בעקבות רבם לסדר ההלכות על מקומן הראוי להן , ובלתי ספק שמעו הרבה הלכות ישנות מר"ע ונמסרו מידו לידם והם הוסיפו על סידורו וגם חידשו הסידור באיזה מקומות , ומזה הי' מלאכת ר"מ במשנה ומלאכת ר' נחמיה בתוספתא — . ב) המאמר של ר' יוסי סוף בל"ם אשריך בל"ם שנכנסת בטומאה ויצאת במהרה מראה בעליל כאשר העיר כבר בעל ספר בריתות שהיתה כבר מס' בל"ם סדורה . ובצירוף המאמרים אשר נזכר בהם משנת ר"ע והם יצאו מפי ר' יוסי כאשר זכרנו לעיל אינו רחוק שגם המאמר הזה של ר' יוסי אשריך בל"ם שנכנסת וכו' כוונתו על סידור זאת המסכתא ביד ר"ע , עכ"ל עיי"ש ובהערות . היוצא לנו מזה שבזמן ר' עקיבא נתחלקו ההלכות לשתי חלוקות שונות זו מזו , למשניות ולברייתות , וכנראה משינוי הלשוניות , תניא תני תנו רבנן תנא , לא אספו כל הברייתות אלא רק מקצתן לקיבוץ אחד , וקיבוץ הברייתות שהוזכרו לפעמים בבית המדרש ע"י הרבנן נקרא תוספתא ועליהן נאמר תנו רבנן" וגם שאר ברייתות שנדחו לגמרי לברא , לא נשתכחו מלב כל הלומדים והתלמידים , ועליהן נאמר תני תניא (עיין באגרת של רבנו שריירא גאון) . אולם מי זה הוא ואיזה הוא , אשר קיבץ קצתן של ברייתות לעשות מהן תוספתא למתניתין , אי ר"ע , כאשר עלה בדעת איזה מחקרים שהביאו ראייה לדבריהם משי"ס יומא דף ע' , או אחד מבני דורו , זהו דבר שאינו מבורר .

פתיחה כוללת

התנא השני שמידר המשניות, ר"ל אשר חידש סידור המשניות, שנקבצו ע"י ר"ע, והלכות שנתחדשו ע"י תלמידיו בזמן שנברו יום יום הצרות והגזרות מטעם המלכות והעולם חשך בעד בית ישראל, היה ר' מאיר, אשר האיר עיני החכמים בהלכה. ר' מאיר היה הגדול מתלמידיו ר"ע הראשונים והאחרונים, והוא הציב לו יד לזכרון עולם ע"י סדר משנתו, שבחר לו ולתלמידיו דרך קצרה, וע"י עומק חכמתו והידוד שכלו ה' למשל בפי הבריות, כדאיתא ירו' נדרים פ"ט ה"א, אמרין מנא לך הדא, אמר להן משרת ר' מאיר הייתי כברחו שנים (אפשר שצ"ל שנית, עיין בק"ע ובפ"מ) ואית דאמרו מקלו של ר"מ היתה בידי והיא מלמדת לי דעת. ר"מ סידר המשנה בדרך קצרה והביא השימות הנודעות והנקבעות להלכה סתם מבלי להזכיר שמות בעליהן, וזהו כוונת המאמר של ר' יוחנן סתם מתני' ר"מ, ובודאי הביא גם ר"מ בסידורו משניות שאינן סתימתאות, אבל לא הזכיר בפלוגתא שמו של אותו תנא אשר הלכה כמותו, והמשניות אשר דחה ר"מ מקיבוצו בשמאלו, בהן אחו ר' נחמיה בימינו להביאן לתוך התוספתא, ולהיות שר' נחמ' לא רצה לחבר תוספתא חדשה, חיבר וצירף המשניות שנדחו ע"י ר"מ לברא עם הברייתות שנקבצו בזמן ר"ע לתוספתא, וכדי לצייןן ולהבדילן מאותן הקדומות בזמן, לא הזכיר שמות התנאים אלא סתם אותן, וזהו כוונת המאמר סתם תוספתא רבי נחמיה וכולהו אליבא דרבי עקיבא.

התנא השלישי אשר הגדול להביא סדר ומשמר במשניות כידוע רבנו הקדוש הנקרא בפי כל רבי סתם, ובזמנו קמו ר' חייא ור' הושעיא ועוד אחרים כגון בר קפרא ולוי וקבצו ואספו המשניות החיצוניות שנדחו ע"י רבנו הקדוש, ועשו מהן תוספתא, אכן אין לאל ידנו להחליט שר' חייא ור' אושעיא הלכו בעקבות ר' נחמיה לחבר ולצרף התוספתא החדשה עם הישנה, ואע"ג שדברי ר' נחמיה הובאו בכמה וכמה מקומות בתוספתא אשר היום בידנו, עיין דמאי פ"ג, כלאים פ"א, פ"ב (עיין לקמן שם פ"ג אות ל"ח), שביעית פ"ב פ"ד פ"ז, תרומות ספ"ג, פ"ד, פ"ז פ"ז (ב' פעמים), מעשר ראשון פ"ב, שבת פ"ט, רפי"ד ורפמ"ז פ"ה, שקלים פ"ג, יבמות פ"ח, פ"ד, סוטה פ"ז (ב' פעמים) פ"ד, ב"ק פ"ט (ב' פעמים), ב"מ פ"ו, פ"ח, סנהדרין פ"ג פ"ה, זבחים פ"ו, פ"ב, מנחות פ"ז, מעילה פ"ב, כלים פ"ב, ב"ק פ"ב (ב' פעמים) פ"ו, ב"מ פ"ג, פ"ד פ"ח, ננעים פ"ג, פ"ה (ג' פעמים) פ"ו, נדה פ"ז (ב' פעמים) מכשירין פ"א, זבים פ"ד (ב' פעמים) טבול יום פ"ב, עוקצין פ"ג, אפ"ה אין להביא ראיה ממקומות הללו שנמצאו בתוספתא דילן גם ברייתות שאסף וקיבץ ר' נחמיה, ורק כשגרד ילעומק הדרישה והחקירה להשוות ולהדמות את פרטי חלקי התוספתא עם הברייתות שהובאו בש"ס, ונמצא מתניתא סתימתאה בתוספתא ובבבלי או בירו' בשם ר' נחמיה, עליה נוכל להחליט בכירור שהיא מתוספתא שקיבץ ר' נחמיה. ומהך מעמא גמרתי אומר כבר בסוף ספרי אשר כתבתי על התוספתא דשבת ועירובין, שעיקר תכליתו ומגמתו של בעל התוספתא דילן לאסוף ולקבץ המשניות החיצוניות אשר נדחו ע"י רבנו הקדוש מקיבוץ משניות של ר' מאיר, דכמה וכמה פעמים מצינו בתוספתא פלוגתא בין ת"ק ור' יהודה ובין ת"ק ור' יוסי ובאותן ברייתות שהובאו כגמרא פליגי ר' מאיר ור' יהודה או ר"מ ור' יוסי בדבר, ולפעמים הובא מאמר בלי שם אומרו בתוספתא ובברייתא דש"ס בשם ר' מאיר, עיין תוספתא דדמאי פ"ב (לקמן שם פ"ב אות צ"ו וכו') וגמ' ע"ז ל"ט.

דשם הובאה גי' אחריתא מבכורות דף ל' ע"ב, תוספתא דערלה פ"א (לקמן שם פ"א, אות כ"ה) וגמ' ב"מ דף קי"ט ע"א, תוספתא שבת פ"ג וגמ' שם ל"ה. תוספתא שם פ"ה וגמ' שם ס"ב ע"ב, תוספתא שם ספ"ג וגמ' גיטין דף נ"ג ע"ב, תוספתא עירובין פ"ג וגמ' שם דף מ"ה ע"א, תוספתא שם רפ"ה וגמ' שם ס"ב. תוספתא שם פ"א, וגמ' שם צ"ו ע"ב, תוספתא פסחים פ"ג וגמ' שם דף נ"ו ע"א, תוספתא יומא פ"א וגמ' שם י"ב ע"ב ומגילה ט' ע"ב, תוספתא שם ספ"ב (לפי גי' כ"י וויען ואירפורט) וגמ' שם נ"ה, תוספתא מגילה פ"א (לפי גי' כ"י וויען ואירפורט) וגמ' נדרים ס"ג ע"א, תוספתא כתובות פ"ד וגמ' שם מ"ט ע"א, תוספתא שם רפ"ד וגמ' שם דף צ"ה ע"ב, תוספתא גיטין פ"ג וגמ' שם דף מ"ז ע"א. והראייה השנייה שאני מביא לדברי היא ממתניתין ומתוספתא, דבכמה וכמה משניות הובאו דברי ר"מ, ובתוספתא ה"ה סתם או דברי הת"ק, עיין פאה פ"ב מ"א ותוספתא (לקמן שם רפ"ב) דמאי פ"ה מ"ד ותוספתא פ"ה (לקמן שם פ"ה אות כ' וכו') תרומות פ"ז פ"ה ותוספתא פ"ז (לקמן שם פ"ז אות נ') לפי כ"י אירפורט, עירובין פ"ז מ"א ותוספתא מ"ה, סוכה פ"א מ"ז ותוספתא פ"א, כתובות פ"א מ"ג ותוספתא פ"א, כ"מ פ"ב מ"ז ותוספתא פ"ב, סנהדרין פ"ב מ"א ותוספתא פ"ד, בכורות פ"ה מ"א ופ"ט מ"ה ותוספתא פ"ו ופ"ז, פרה פ"א מ"א ותוספתא פ"א, טהרות פ"ה מ"ט (שנים אומרים נטמאת והיא אומר' לא נטמאתי ר"מ מטמא) ותוספתא פ"ז (... אין אומרין לו עסוק בטהרות אלא יחיש לעצמו) ועוד רבות כהנה, ושני מיני שינויים האלה, בין התוספתא וברייתות דגמ' מצד אחד ובין התוספתא והמשניות מצד אחר, הן ראייות מוכיחות אשר אין עליהן תשובה שתוספתא דילן מכילה הרבה משניות חיצוניות שנדחו ע"י רבנו הקדוש מקיבוץ משניות של ר' מאיר, או במלות אחרות ברייתות שקיבצו ר' חייא ור' אושעיא אחר התימת המשנה ע"י רבי. ונכון וברור למחצה מה שכתב בעל ספר כריתות וז"ל, ומה שקראו בגמ' תוספתא אין זה מה שאנו קרוין תוספתא אלא תוספות שהוסיפו לבאר המשנה כמו ותני עלה וכיוצא בזה וראייה מהא דתנן בירו' דהוריות ובמדרש קהלת ר' אבא אזיל לחד אתר אשכחיה לר' לוי דיתבי ודריש איש אשר יתן לו האלהים עשר זה מקרא, ונכסים אלו הלכות, וכבוד זה תוספתא, לעשות מכל אשר יתאווה אלו משניות גדולות, כגון משנת ר' חייא ור' אושעיא ומשנת בר קפרא וכו', חזינא דתוספתא ומשנת ר' חייא ור' אושעיא הוו תרי מילי עכ"ל, נכון וברור שהתוספתא ומשנת ר' חייא ור' אושעיא הוו תרי מילי, אכן מירוי' זה עדיין לא נשמע שר' חייא ור' אושעיא לא חברו התוספתא אלא רק שהיו להם גם משניות גדולות, ואדרבה מהך לישנא משניות גדולות אפשר להוכיח שהם חיברו גם תוספתא, דמשניות שלהן נקראו גדולות ביחוסן למשנתו של ר' יהודה הנשיא אשר קיצר, הן בכמות, הן באיכות, המשניות שנסדרו ע"י ר' מאיר, וכל זמן שמשנתו של רבנו הקדוש לא היתה מפורסמת כל כך, אחוז קצת בני דורו במשניות גדולות שלהם, אבל אחרי שעלה קיבוץ המשניות של רבי לכולן לראש, בודאי עשו ר' חייא ור' אושעיא ובר קפרא ממשניות גדולות שלהם קיבוץ מיוחד, וכו' הביאו כל אותן משניות של ר"מ שנדחו ע"י ר' יהודה הנשיא לברא, וקיבוץ זה נקרא תוספתא, להיות שהיא הוספה והשלמה למשניות שנסדרו ע"י רבי וק"ל. אכן אין כונתי היום לדבר על הענין הגדול הזה אלא

פתיחה כוללת

רק דרך כלל, ואם ייטיב ה'ית עמי ואזכה לגמור את פירושי על התוספתא לכל ששה סדריה, אוי אכתוב בעה"י ובל"ג מבוא גדול לתוספתא, ובו אדבר באריכות על קורותיה ותנועותיה, על מיסודה ועל מחבריה, על מתקניה וכוניה, על מקלקליה ומהרסיה, על מפרשיה ולומדיה, על יחוסה למשניות מצד אחד ולברייתות דבבלי וירושלמי מצד אחר, על מכוניה ועל אפיקה בבבלי ובירו', בו אספור ואמנה כמה ברייתות הובאו בתוספתא מן הב' תלמודין, כמה רק מן הבבלי וכמה רק מן הירושלמי, כמה ברייתות שהובאו בתוספתא היו ידועין לאמוראים אעפ"י שלא נמצאו בתלמודין, כמה לא היו ידועין לאמוראי דבבל וידועין לאמוראי דארץ ישראל ולהיפוך כמה לא היו ידועין לאמוראי דארץ ישראל וידועין לאמוראי דבבל, וכמה לא היו ידועין לאמוראי דהכא והתם, ולבסוף אראה לעין כל איזה ברייתא דתני ר' חייא, איזה דתני ר' אושעיא ואיזה דתני בר קפרא הובאה בתוספתא דילן, דהנה לפי עד' רק מי שלמד כל הש"ס בבלי וירו' מכילתא ספרא וספרי בעיון דק ושם עין פקחא על כל התוספתא כולה לבררה וללכנה, לאונה ולחקרה, להציב אשיותיה וליסד יסודותיה ולערוך את פרטי חלקיה בתכלית סדר הגיון, עד שאין בה לפניו דבר סתום או חתום, הוא לבדו ראוי וכדאי לכתוב מבוא לתוספתא ומי שלא הביא הבנין על מכונו, ולא הביא סדרים במקום שיש בו עירוב או אשר אין למעלה הימנו, מי שלא הבין את תכנית הבית בית התוספתא וכותב מבוא גדול אליה, עליו אני אומר הכל על מאן דלית ליה דרתא ותרעא לדרתיה עביד:

אמת שהתוספתא אינה מונחת תו בקרן זוית כאשר היתה הרבה מאות בשנים, אמת שמעת שורה במחנה העברים שמש למוד המדעי במקום הפלפול המבלבל שמו עליה לכן גדולי הקרי וגדולי הקקי לב, אכן מה שנעשה עד זה היום זעיר שם זעיר שם ה"ה בערך ויחס אל המלאכה המרובה המוטלת עלינו, כדי לכפר עונות כמה וכמה דורות, דבר מועט ובטיל בששים; ובמקום שה' החוב על המחברים ועל המחקרים להכנס ולהכניס אותנו לפני לפני ולתראות אותנו את מהות התוספתא, עמדו בחוץ כמו חוברי חבר לחשוב מחשבות נעלות ולזמם השערות הבנויות על בלימה, ובאשר שכבר דברתי משפטים על השערות האלה במאמרי על התוספתא דראש השנה ושקלים במ"ע של אמ"ו מהרד"ף ונרעמין ובספרי על התוספתא דשבת ועירובין, אין רצוני לבא שנית עמחן בדין, ולא אביתי היום אלא רק להעיר על שני סופרים וספריהם שרחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב:

הראשון ה"ה הרב החכם דר' בלאך אחד מבאי כה העם בבית מחוקקים בווען הבירה, איש אשר רוח אלהים בו, הוא העמיק והרחיב החקירה על הספרות בזמן התנאים והאמוראים, ואעפ"כ עבר על אוזרתו של אבטליון חכמים הזהרו בדבריכם, דבספרו איינבליקקע אין דיע ענטשטעוהונג דער תאלמודישען ליטעראטור צד ניב כתב וז"ל, כמו המשנה מתחלקת נמי התוספתא לששה סדרים אשר עניניה ושמותיה הכא והתם שווין, וכל סדר וסדר מתחלק בתוספתא כמו במשנה לחלקים קטנים, הנקראים מסכתות, וגם פה חילוק וסידור הענינים שוה בכל מסכתא ומסכתא ושם אחד להם בשתייהן, המסכתות מתחלקין לפרקים אשר מספרם שוה בתוספתא ובמשנה, וכמעט כל הפרקים בשתייהן מתחילין במלות שוות, ומשורה שם אחד להם, ורק המיעוט יוצא מן הכלל, ויותר מזה תואר ומראה

פתיחה כוללת

ומראה אחד לתוספתא ולמשנה גם בלשון; וסגנון בראש פסקאות הקטנות הגדולות עב"ל, ומתוך הקדמה זו הוציא החכם הזה את תולדתה והחליט לאמר (שם צד נ"ז) המשנה היה קיבוץ הלכות כאשר שמען רבנו הקדוש מפי ר' מאיר בשם ר"ע, והתוספתא נמי אינה אלא קיבוץ של אותן הלכות רק בתואר אשר נתן להן ר' נחמיה אליבא דר"ע עב"ל. ותמיהני תמיה גדולה על מחקר זה שהוציא משפט מעוקל; נייטי ספר ונחוי, ואם ההקדמה אמת אזי נודה שגם התולדה אמת. אמת ויציב שהתוספתא מתחלקת לששה סדרים והסדרים מתחלקין למסכתות, אכן מספר המסכתות בתוספתא אינו שווה למספרן במשנה, דבתוספתא מצינו נ"ט מסכתות ובמשנה שלש וששים (או נ"ז בתוספתא וששים במשנה, דמעשרות ומ"ש כחדא ותלתא כבי נמי כחדא חשיבי), להיות שאין לנו תוספתא למס' אבות, למס' תמיד, למס' מדות ולמס' קנין; אמת ויציב שהמסכתות בתוספתא מתחלקין לפרקים, אבל מספרן אינו שווה למספרן במשניות, כאשר יראה כל המביט על הלוח הזה:

שם המסכתא	מספר הפרקים		שם המסכתא	מספר הפרקים		שם המסכתא	מספר הפרקים	
	במשנה	בתוספתא		במשנה	בתוספתא		במשנה	בתוספתא
1 ברכות	22	22	22 מועד קטן	22	22	22 מועד קטן	22	22
2 פאה	23	23	23 חגיגה	23	23	23 חגיגה	23	23
3 דמאי	24	24	24 יבמות	24	24	24 יבמות	24	24
4 כלאים	25	25	25 כתובות	25	25	25 כתובות	25	25
5 שביעית	26	26	26 נדרים	26	26	26 נדרים	26	26
6 תרומות	27	27	27 נזיר	27	27	27 נזיר	27	27
7 מעשרות	28	28	28 סוטה	28	28	28 סוטה	28	28
8 מעשר שני	29	29	29 גטין	29	29	29 גטין	29	29
9 חלה	30	30	30 קדושין	30	30	30 קדושין	30	30
10 ערלה	31	31	31 בבא קמא	31	31	31 בבא קמא	31	31
11 בכורים	32	32	32 ב"מ	32	32	32 ב"מ	32	32
12 שבת	33	33	33 בבא בתרא	33	33	33 בבא בתרא	33	33
13 עירובין	34	34	34 סנהדרין	34	34	34 סנהדרין	34	34
14 פסחים	35	35	35 מכות	35	35	35 מכות	35	35
15 שקלים	36	36	36 שבועות	36	36	36 שבועות	36	36
16 יומא	37	37	37 עדיות	37	37	37 עדיות	37	37
17 סוכה	38	38	38 עבודה זרה	38	38	38 עבודה זרה	38	38
18 ביצה	39	39	39 אבות	39	39	39 אבות	39	39
19 ראש השנה	40	40	40 הוריות	40	40	40 הוריות	40	40
20 תענית	41	41	41 זבחים	41	41	41 זבחים	41	41
21 מגילה	42	42	42 מנחות	42	42	42 מנחות	42	42

נמצא מספר הפרקים בששה סדרי המשנה תקב"ג או תקב"ד בהדי פרק שני חכמים באבות, ע"ד בזרעים, פ"ח במועד, ע"א בנשים, ע"ג או ע"ד בנויקין, צ"א בקדשים, קב"ז במהרות, ומספר הפרקים בששה סדרי התוספתא ת"ך בדפוסים ותל"א בכ"י אירפורט, נ"ד בסדר זרעים (ובכ"י אירפורט נ"ה), ס"ד בסדר מועד (ובכ"י אירפורט ע"א), ס"ז בסדר נשים (ובכ"י אירפורט ס"ט), ע"א בסדר נויקין. נ"ט בסדר קדשים וק"ו בסדר מהרות, ורק

ורק בשבע מסכתות בדפוסים ובשלוש עשרה כביי אירפורט שזה מספר הפרקים במשנה ובתוספתא, וגם כאלו אין מתאימין הפרקים בהדי הדדי, ולפי זה שנה הרב החכם דר' בלאך שניאה גדולה, ובאשר שהוא איש המודה על האמת, בודאי לא יעמוד על דעתו ויהזור ממשפטו המעוקל אשר הוציא על התוספתא.

הסופר השני אשר בא לידון בדבר חדש על התוספתא הוא בעל חשק שלמה במילהויוען שבעלזאם, אשר הוציא לאור זה עשתי עשר חדש תוספתא סדר זרעים מסודרת בתכלית הסדור ומפורשת באר היטב וכתב מבוא גדול לספרו ושם צד מ"ז החליט החלטה נמורה שהתוספתא אשר היא היום בידינו נסדרה ע"י שמואל מקיבוץ הברייתות ומדרישי התנאים שנסדרו ונצרכו ע"י ר' חייא ור' אושעיא, ועיקר ראייתו מדברי רש"י ביצה כ"ט ע"א ד"ה תנא דבי שמואל בתוספתא שסידר שמואל מתנאים שלפניו כמו שסדרו ר' חייא ור' אושעיא וכמו שסידר רבי את המשנה. עכ"ל רש"י זצ"ל, ולבעל חשק שלמה כנראה הי' כתב יד ישן נושן מפירושו של רש"י, שהוא כתב בשמו דברים שלא נמצאו בדפוסים, וז"ל והנה רש"י פי' בביצה ששמואל סדר ששה סדרי תוספתא מתנאים שלפנים כמו שסדר ר"ח וכמו שסדר ר' המשנה, הרי לפנינו שדעת רש"י ז"ל ששמואל סדר התוספתא כמו ר"ח ור"א דהיינו ששה סדרי, וברור הוא שכוונתו כמו שפי' לענין הספרא דבי רב דהיינו ששמואל שגן התוספתא בפי התלמידים עד שהיה (!) שגורים (!) על פיהם עכ"ל. והשורות הללו מראין למדי שאין במחבר זה רוח מדע (עיי'ן שער ספרו בלשון צרפית ששם קורא את פירושו האזאק שלאמאה"?) ולא רוח בקורת, דאדרבה מדברי רש"י מוכח להדיא ששמואל סידר התוספתא לא מקיבוץ הברייתות של ר"ח ור"א אלא מתנאים שלפניו, כמו שסדרו ר"ח ור"א, ולא ממה שסדרו ר"ח ור"א, ומלבד כל זאת ידוע לכל איש אשר נגע בקצה מטהו בחקירת ענין זה, שבעיני רש"י זצ"ל ר' חייא מחברה של התוספתא דילן (עיי'ן דרכי המשנה צד ש"ב הערה ט') כדמוכה מכמה מקומות ובפרט מדברי רש"י ב"מ דף פ"ה ע"ב ד"ה מתניתא דמור מתניא, תוספתא של אדוני סידר לששה סדרים אני שונה תמיד, דרכי חייא סדרה לתוספתא כדאמרין בעלמא רבי לא שנהא ר' חייא מנא ליה ואמרין כל מתניתא דלא מיתנייא בי ר' חייא ור' אושעיא לא תותבו מינה כבי מדרשא עכ"ל, ומי שהחליט החלטה נמורה שמר שמואל סידר התוספתא, עליו מוטל קודם כל החוב להראות לעין כל שכל מתניתא דהובאה בש"ס בשם שמואל, שכל תנא דבי שמואל לוקח מתוספתא דילן, אכן לבחיש הדבר מהופך, דכתב, מבא שם, וז"ל... התוספתא סדרה שמואל אחת לאחת ממה שנשאר אחרי אשר קבוץ רב מהם המדרשים על סדר הכתובים ופשוט, ומפני זה כתב הרמב"ם ז"ל שרב חיבר הספרא והספרי ולא כתב ששמואל חיבר התוספתא רק ר"ח, אמנם מה שלמד בבית מדרשו חוץ מאלו שנסדרו בתוספתא הש"ס מכנס בשם תנא דבי שמואל עכ"ל. ולפי זה דחה מפרש זה לבסוף את דברי רש"י אשר הביא בתחילה לראייה ששמואל חיבר התוספתא, דרש"י אברייתות שהובא בש"ס בשם תנא דבי שמואל קא מכוין כאמרו שמואל סידר התוספתא, ולמחקר זה אלו שלא נסדרו בתוספתא הש"ס מכנס בשם תנא דבי שמואל, וקום ליה להיות שרב חיבר הספרא והספרי, ע"כ שמואל חיבר התוספתא, אבל לא עלה על דעתו

פתיחה כוללת

שהמוציא מחכירו ומכש"כ שהמוציא ספר ממחברו, עליו להביא ראיה, ובמקום הוכחות וראיות מרבה דברים שלא לצורך ושלא להועיל וכתב בצד כ' וזל י"ל מזה שבישיבת שמואל שקרו עפ"י רוב בהקובץ שסדר ר"ח ור"א לפי שיטת רבי ומעט מן המעט יוצא מהכלל מה שמצאו מהמוגילת סדרים או משנת זולת ר"ח ור"א כפי מה שנתגלה להם אבל לא סדרם כספר זכרונות התוספתא ואם נמצא יוצא מהכלל הוא באמת זרות ויהי' או שלא על דרך ההגלגל — יוצא מן הכלל — או הספת התלמידים רק למדו בהישיבה וזה הוא הכרייתות שמביא הש"ס בשם תנא דבי שמואל רצ"ל מהכרייתות שנשנו בבית מדרשא שלא נסדרו בתוספתא וכזה יצאנו ידי חובותינו להסיר הספקות בטוב טעם ודעת ובעיון והתבוננות ממה שיסכם ע"ז ההגיון האמתי עכ"ל. וזהו באמת דבר חדש לפי ההגיון האמתי, לומר ששמואל סידר התוספתא והכרייתות שהוכחו בש"ס בשם תנא דבי שמואל לא נסדרו בתוספתא שלו! אכן על השערה זו אין להתוכח, וצריך לומר עליה "מילי מילי", אבל הטא מפרש זה הטא גדולה אשר עתיד ליתן עליה את הדיון, לא בהשערותיו אשר אין בהן ממש, ולא במכוא הגדול שכתב לספרו, אלא בספרו עצמו, והוא עשה מה שלא יעשה כן לא בישראל ולא באומות העולם, להכניס השערות מדומיות כזביות ומוזויפיות לפניו של ספר עתיק יומין. ומפרש זה זר מעשהו והוא הכניס בהעזה שאין למעלה הימנה הגהותיו ושיבושיו, גירסאות שבדא מלכו ואשר מצא בכ"י ספרדי עין לא שופתו וזולתו — ובמכוא הגדול לא הזכיר מאומה מאיזה כ"י אשר ת"י, ואדרבה אמר להדיא צד כ"ט, כ"מ שזכרתי כת"י רצוני כת"י עהרפורט — ולא לבד שיבושיו אלא אף זיופו לפניו לעצם התוספתא. ובתחילה כאשר ראיתי שמפרש זה מדלג על ההרים ומקפץ על הגבעות, שהגיה כאות נפשו, שהתוספתא בידו כחומר ביד היוצר, ברצותו מרחיב וברצותו מקצר, כאשר התכוננתי שהוא שכחן גדול אשר לא ידע בעמוד כ' מה שכתב בעמוד א' ומכש"כ במסכתא זו מה שכתב במסכתא אחרת ושאין האמת לנגד עיניו כלל וכלל, אמרתי בלבי בל אשא את שמו על שפתי, אבל כאשר ראיתי לדאבון נפשי שאיזה מבקרים במע הושיטו לו שרביטו של ת"ח ושיש לו ויכוחים עם מבקריו, גמרתי אומר להניף את שבט הבקורת על פירושו, לנלות את טעותיו ושגגותיו את זדונו וזיופו, בדבור יתום שלנו צריך להזהיר את התלמידים מספר מלא שיבושים ועקשיות, וכל מי שקורא בספר הזה בעיון ולא דרך העברה בעינים מעופפות יודה לי כפה מלא שתוספתא של בח"ש טעונה נגיוה:

כל איש ואיש אשר יודע שחכמות החשבון ותולדת השמים (מאתהעמאטיק ואסטראנאמיע) מדריכין את האדם העוסק בהן בע"כ על דרך האמת לחשוב מחשבות על פי חוקי ההגיון ולעשות מלאכותיו ועסקיו על פי סדר ומשמר, יראה בעין שכלו שאי אפשר לפנוע פגיעה גדולה בכבודו של שמואל ורחינאי, אשר נהוירן ליה שבילי דרקיע כשבילי דנהרדעי, מלומר עליו שהוא סידר את התוספתא אשר היא היום בדינו, כאשר שרק בלשון סני נהור אפשר לדבר בסדר של התוספתא. ואני בענ"ד, אעפ"י שהורגלתי מילדותי ללמוד בעיון ולא על דרך הפלפול וגדלתי ת"ל על ברכי התורה, ואעפ"י שלמדתי מעת שהוצאתי לאור את ספרי הראשון, על קידוש החדש, בנחיצה ושקידה רבה בכלי וירו' בהדי תוספתא, לא עליתי עד הנה למעלת חכמה נשגבה לכא בהשערה

פתיחה כוללת

בהשערה חדשה על התוספתא לתוך קהל החכמים, ואדרבה יום יום מחזיק אני יותר ויותר במה שקבלנו מרבותינו נ"ע, שר"ה ור"א הם הם מחברי התוספתא דילן (עיין דרכי המשנה צד ש"י וכו' ומכא הירו' דף כ"ג וכו'). והערכוביא הגדולה השולמת בתוספתא נותנת עדות נאמנה, שנתחברו בה שני קיבוצי ברייתות שונים זה מזה, ואילו ה' שם המאסף והמקבץ אותן עין פקוחא על שני קיבוצים האלה לסדרן זה אצל זה לפי הפרקים ולפי המשניות, בודאי נתהוו לאהדין בידו, אבל כנראה היד אשר אספתן וקיבצתן לא היתה יד של אומן, ועייב נעשו הקיבוצים התיבות התיבות, ונפסק הסדר של כל אחד ואחד ונעקרו ונשמטו כמה וכמה כבות ממקומן וגכולן. גם הבאים אחר מאסף זה שלטו בתוספתא כאות נפשם והכניסו לתוכה דברי האמוראים עד שנעשית לעיר פרוצה אין חומה; ובזמן הרעש, רעש הגלות, ויבאו סערות גדולות על העיר הפרוצה ויפרצו בה עוד פרץ על פני פרץ ונהרסו אשיותיה ונפלו בתיה עד שהיתה כולה למהפכה. ובאמת יחס המשנה להתוספתא שזה ודומה ממש ליחס השטחים ומערכות במעבה האדמה שנחו ושקטו מימי עולם לאבנים ועפרורית במקומות שעבר רעש עליהן, דכמו שאי אפשר לקבוע זמן ועידן לתולדת פרטי חלקי האבנים והעפרורית תחת הרים הזורקים מפיחם להבות אש ותמרות עשן עם גחלי רתמים, מבלי להשוותן עם האבנים והעפרורית במערכות האדמה השטחיות, הינן אי אפשר להביא סדר ומשמר בתוספתא, מבלי שנערוך ממילה פרטי חלקי המשנה:

לכן היתה מוגמתי לסדר את התוספתא על סדר המשניות, כדי שיראה כל מי שעינים לו, שתוספתא זו אינה אלא הוספה או השלמה למתניתין דילן; ולהיות שתכלית כל מלאכתי להביא סדר הניוני בתוספתא קראתי את פירושי בשם הניון אריה. בראש כל מסכתא ומסכתא דברתי בפתיחה על ראשי עניניה ועל העיקרים אשר תלויה בהם והראיתי את תכנית המשניות במתכונתה, ובראש כל פרק ופרק הבאתי תוכן המשניות, וה' הצליח בידי להראות שיש סדר למשנה במלא מובן המלה, והמשנה באמת לא זזה ממקומה, וסדר הניוני זה במשנה ה' לי לאבן מושכת לבקש ולמצוא בתוספתא את פרטי החלקים הנמשכין אחר הפסקאות דמתניתין. ובדרך זו ועל אופן זה ערכתי וסידרתי התוספתא לעומת המשנה ואספתי את הנדחות וקבצתי את המפורזות והבאתי אותן לבית אמן. את פסקאות דמתני' שהובאו בתוספתא הדפסתי באותיות גדולות וכ"כ כל פסוקי המקרא, וכל מה שנדפס בפנים באותיות שאינן גדולות הוא התוספתא ממש. בפנים הבאתי התוספתא כאשר היא בדפוסים, רק בסדר אחר מכמו שהיא עתה בידינו, וכל פעם ופעם ביררתי את הנוסחא הנכונה מהדפוסים אשר היו ת"י, וחם וחלילה ששלחתי ידי בעצם וטופס התוספתא להכניס לתוכה גירסאות מאיזה כ"י, אשר לא נדפס עד היום, או הגהות משלי או משל אחרים. לתיקונים ולהגהות האלה נתתי מקום בפירושי אשר חנני ה' בו, ואע"ג שהיו לפני שלשה פירושים, הפירוש חסדי דוד מאת הרב הגדול דוד פרדא וצ"ל, פירושו של הרב רבי יונה תלמיד הגר"א והפירוש מ"ב מאת הרב שמואל אביגדור, ולמדתי הרבה מהם ובפרט מספרו של בעל ח"ד אשר היה לי לעינים, אפ"ה ארהיב כנפשי לאמר שפניתי דרך לעצמי, ומקום הניחו לי להתגדר בו, וזכיתי להביא אור לא לבד במחשכי התוספתא ע"י אור המשנה, אלא גם להיפוך במחשכי המשנה, באיזה מקומות אשר קצרה יד הראשונים

פתיחה כוללת

הראשונים והאחרונים, עיי אור התוספתא, ואעפ"כ ידעתי גם ידעתי שעדיין לא
 הבאתי את התוספתא לתכלית הסידור, ובודאי מי שיבא אחרי ימצא עוד סדר יותר
 נכון בתוספתא על פי המשנה, והי' זה שכרי וחלקי מכל עמלי אשר עמלתי, שאני
 החילותי להביא סדר ומשמר בתוך התוספתא, ולחונן אדם דעת, היודע ועד שמעולם
 לאמת נתכוונתי, תפלתי שיאיר עיני, ועד זקנה ועד שיבה יזכני ללמוד וללמד להגדיל
 תורה ולהאדירה.

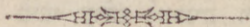
קארלסרוהע זי"ן אדר, יום שנפטר בו זה שבע שנים בני

יאקב חיים נ"ע אשר ילדה לי

אשתי הצנועה מרת ריזל שת' והש"י יזכנו לגדל ולחנך

את בנינו לתורה ולעבודה לחופה ולמ"ט לפ"ק

אריה שווארץ.

לכל הפסוקים מכתבי הקודש הנמצאים בתוספתא סדר זרעים

ספר	פרשה	פסוק	מסכת	פרק	אות	ספר	פרשה	פסוק	מסכת	פרק	אות
בראשית	ב	יח	פאה	ה	צה	דברים					
"	ז	ה	ברכות	א	צב	"					
"	"	"	"	"	ק	"					
"	"	"	"	"	צג	"					
"	נג	י"א	ברכות	א	קה	"					
"	"	י"ג	דמאי	ג	קכו	"					
"	"	"	"	"	פס	"					
"	"	"	מעשר שני	ה	פס	"					
"	נו	ג	ברכות	ג	פד	"					
"	"	י"ג	"	"	פו	"					
"	לז	י	"	"	פא	"					
"	לז	כה	"	"	רנ	"					
"	"	כו"ב	"	"	רל"ג	"					
"	מד	לג	"	"	רל"ד	"					
"	מו	ג	"	"	קפ	"					
"	ס"ט	כז	שביעית	א	קצו	"					
שמות	ג	ד	ברכות	א	קק	יהושע					
"	"	כ"א	מעשר שני	ה	קכ	שופטים					
"	נג	ה	תרומות	ו	קכ"א	"					
"	נד	י"ג	ברכות	ז	קכ"ב	"					
ויקרא	ה	ז	פאה	ז	קכ"ג	שמואל א					
"	ו	י	דמאי	ט	קכ"ד	"					
"	ז	לג	"	"	קכ"ה	"					
"	"	"	"	"	קכ"ו	"					
"	י	ה	ברכות	ו	קכ"ז	"					
"	י"ט	ט	פאה	ט	קכ"ח	"					
"	"	"	"	"	קכ"ט	מלכים א					
"	נז	ז	שביעית	י	קל	"					
"	"	"	"	"	קל"א	"					
"	ל	ל	תרומות	א	קל"ב	"					
במדבר	י	כ"ט	בכורים	א	קל"ג	"					
"	כה	נד	מעשר שני	א	קל"ד	"					
"	"	נז	תרומות	א	קל"ה	"					
"	"	כה	"	"	קל"ו	ישעיה					
"	"	ל"ג	דמאי	ג	קל"ז	"					
"	"	י"ט	"	"	קל"ח	"					
"	ל"א	ל	תרומות	ז	קל"ט	"					
"	ל"ג	נג	פאה	ב	ק"ס	"					
"	ל"ד	ו	תרומות	א	ק"ס"א	"					
דברים	ג	ג	ז"א	ה	ק"ס"ב	"					
"	ו	ה	"	"	ק"ס"ג	"					
"	"	י"א	מעשר שני	ה	ק"ס"ד	"					
"	ה	י	ברכות	ז	ק"ס"ה	"					
"	י"ג	י"א	פאה	ב	ק"ס"ו	"					

ספר	פרשה	מסוק	מסכת	פרק	אות	ספר	פרשה	מסוק	מסכת	פרק	אות
ירמיה	זו	ה	כאה	ה	קלה	תהלים	ספ	ג	ברכות	ו	רמ
"	כג	ה	ברכות	א	עה	"	עו	ג	"	א	קיו
"	לב	יד	שביעית	ה	יע	"	פה	יב	פאה	ה	קיש
"	"	לא	ברכות	א	קופ	"	"	יג	מעשר שני	ה	עד
"	לג	כה	"	ט	קמג	"	פט	טז	פאה	ה	קנ
יחזקאל	ג	יג	"	א	עב	"	קיד	א.ג	ברכות	ו	רמח
"	נה	יג	תרומות	ד	עג	"	קיש	קנו	"	ט	רז
"	נה	ה	מעשר שני	ה	אג	"	"	קסד	"	"	רז
עמוס	ד	יג	ברכות	ג	פה	"	"	קעה	"	"	קז
מנחם	ג	יא	דמאי	ו	קוז	"	"	קז	"	"	קח
"	"	יג	"	"	קב	"	"	קח	"	"	קט
החוקק	ג	ט	מעשר שני	ה	אז	משלי	א	לא	פאה	א	רפ
צפניה	"	"	ברכות	ט	יע	"	"	נד	ברכות	ה	רפ
מלאכי	א	י	דמאי	ו	סה	"	"	נז	פאה	ה	קטג
"	ט	ה	"	א	קטג	"	"	טז	ברכות	ו	ה
"	ט	ז	פאה	ה	הז	"	"	טז	ברכות	ו	לא
תהלים	יג	יד	ברכות	ה	יע	איוב	א	טט	ברכות	ו	רסח
"	"	א	"	ט	רעט	"	"	קח	מעשר שני	ה	סט
"	"	ט	"	ו	נ	"	"	קח	ברכות	ה	סטז
"	"	ט	"	ב	ט	"	"	לח	"	ה	סטז
"	"	ט	מבורים	ג	טפ*	רות	ט	ז	"	ה	קע
"	"	א	ברכות	ד	סה	קהלת	ט	ז	"	ה	קעה
"	"	ט	"	ט	רלא	"	"	ז	"	"	קפה
"	"	י	"	"	קה	אסתר	ט	ז	"	"	ק
"	"	ט	"	"	קה	דניאל	ט	ז	"	"	ש
"	"	ט	"	ד	ט	נחמיה	ט	ז	"	"	קצז
"	"	ט	פאה	א	ט	"	"	ז	"	"	קצט
"	"	י	ברכות	"	קטג	דה"י	ט	ז	"	"	קצט

מפתח ב

לצמחים ואילנות. למלות קשות וזרות ולכפרים ועיירות שהובאו בתוספתא סדר זרעים ובפירושי הגיון אריה.

מל"ה		מסכת	פרק	אות	מל"ה		מסכת	פרק	אות
א	אגא	שבועית	ג	פו	אלה	תרומות	א	רסד	
אגס, עוגם	כלאים	דמאי	א	כז	אלונתית	"	"	סב	
אגומרי?	שבועית	כלאים	ה	עג	אמבטוס	כלאים	ז	פ	
אדל, עדל	" "	ברכות	ז	נפ	אנדרוגינוס	"	"	לג	
אהינא	" "	שבועית	ט	מפ	אנירון	שבועית	ה	נא	
אהל	" "	אנפרת	יב	יב	אנפרת	מעשר שני	א	קנה	
אוג	" "	אסטמיא	"	פז	אסטמיא	כלאים	ט	סב	
אורז	ברכות	אסימון	ו	מ	מעשר שני	מעשר שני	א	טו	
אזניות	שבועית	אפונדה	ט	עו	" "	" "	ג	פז	
אמר	" "	אפותיקי	ז	נה	ברכות	שבועית	י	יג	
איב	" "	אפקרת	"	סב	ברכות	" "	ג	נד	
אינא, אגא	כלאים	ארנוא	א	עא	הלה	" "	א	לז	
איזמא, היומא	" "	אשתקד	"	ספ	דמאי	" "	ג	קב	
אימן	" "	—	ה	נו	—	—	"	"	
איסרובלין	מעשרות	אבל	א	יג	אבל	שבועית	ט	סז	
איצרובלין	כלאים	אוכלין	ה	נא	אוכלין	מעשר שני	א	נה	
אירוס	שבועית	אולם רבנא	ז	יה	שבועית	" "	ו	סה	
אירן	" "	אושא	"	נו	" "	" "	"	קנו	
אלה	" "	איטה	ב	נה	כלאים	" "	ג	סו	
אלוים, עלוין	מעשרות	אינה	א	יא	" "	" "	"	"	
אלסרין, אלצירין	כלאים	אכויב עיין כויב	ד	פו	אלכסנדריא	פאה	ה	לח	
אמיתה, המיטה	דמאי	אמנוס עיין טורוס	ו	קפו	אמנוס עיין טורוס	—	"	"	
אסטיס, סטיס	" "	אמוכיא	ב	מב	אמוכיא	דמאי	ב	ג	
אספרגוס	תרומות	אנטיפטרים	ג	כז	אנטיפטרים	" "	א	קי	
אפולין	כלאים	אספמיא	ה	ה	אספמיא	תרומות	יא	כנ	
אפונין	מעשרות	אריה	א	יא	אריה	כלאים	א	לב	
אפסטקין	דמאי	אשקלון	ג	קו	אשקלון	שבועית	ו	כה	
אגרי	ברכות	בולבס	ט	יד	בולבס	כלאים	ה	פג	
אוכלס	מעשר שני	בורית	ג	כפ	בורית	שבועית	ז	יז	
אונקלי	" "	בורכיר	א	צ	בורכיר	כלאים	ה	מג	
אושפיזין	שבועית	במנה	ג	סב	במנה	שבועית	ז	נד	
איגור	כלאים	בנות שוח	ט	ל	בנות שוח	פאה	א	סא	
אימרא	מעשר שני	בצלול	ג	מפ	בצלול	כלאים	א	יה	
אינפולי	ברכות	בקיא	ב	א	בקיא	מעשרות	ה	קיא	
איסמנית	דמאי	—	א	נה	—	" "	"	"	
איסמריא	מעשר שני	כאש	ד	קצא	כאש	שבועית	א	ט	
איספלנית	שבועית	כדיד	ה	נב	כדיד	כלאים	ג	פז	
איסר	כלאים	כדס	ט	סא	כדס	" "	ט	אז	
אכסיגרון	מעשר שני	כודידה	ד	לז	כודידה	דמאי	ג	ספ	

אות	סרק	מסכת	מ ל ה	אות	סרק	מסכת	מ ל ה
מא	ט	שביעית	גוש חלב	נו	ט	ברכות	בוהקני
ימ	ו	" "	גושמי	כט	ד	שביעית	בית הפרס
פד	"	" "	גיניא דאשקלון	טז	ט	כלאים	בלארי, בלני
כה	ט	" "	גניסר	עה	א	" "	בצה
ג	ו	" "	געתון	א	ט	" "	ברדס
			ד	נא	"	ברכות	ברדיקום
א	א	כלאים	רוחן	טז	ה	כלאים	בריץ
צד	"	דמאי	דורמסקניות				
קסג	ב	" "	דלות	ג	ב	דמאי	בורו
ו	א	כלאים	דלועין	יט	ט	שביעית	בית אל
א	ז	שביעית	דנדנה	לב	ו	" "	בית בדיא
			—	כה	ט	" "	בית בעל מעון
א	ט	כלאים	דולמסקרון	עה	"	" "	בית דגן
פ	ה	מעשרות	דור	טז	"	" "	בית היני
סא	ט	שביעית	דיפרא	סא	ו	כלאים	בית המנוני
רסד	א	תרומות	דייקרן	נב	"	שביעית	בית זניתא
עג	"	מעשר שני	דיתכאות	עג	ט	" "	בית נשופא
			דלוסקום ע' גלוסקום	י	"	" "	בית נמרון
ג	א	דמאי	דמאי	עב	ו	" "	בית סוכות
מא	ד	שביעית	דרג	י	ט	" "	בית רמתא
			—	כה	"	" "	במות בעל
כה	ט	" "	דרבון	עט	ה	מעשרות	בעל ככי ?
			ה	כו	ו	שביעית	בצת
			הנא עין אנא	לח	ב	מעשרות	ברור היל
קפד	ו	שביעית	הושן				ג
טט	א	כלאים	היזמא , איזמא	יג	א	כלאים	גופנין
			—				גלופסין עין קלופסין
צד	ה	מעשרות	הלקט	סד	ד	תרומות	גמזיות
טז	א	מעשר שני	הרהון	ב	ז	שביעית	גנגדיון
			—	קכח	ב	" "	גרניר
קט	א	דמאי	דיישוב				
קיב	"	" "	הר המלך	כה	ג	שביעית	גזם
יד	ט	שביעית	" "	טז	ט	ברכות	גיחור
מג	א	מעשר שני	" "	קגח	ד	מעשר שני	גלוסקום , דלוסקום
			ו	קפד	ו	ברכות	גלוסקין , קלוסקין
ס	ה	כלאים	וורד	יא	ג	כלאים	גמלון
קטט	א	דמאי	וורדינון חירינון	מג	ה	מעשר שני	גמס
			—	רל	א	תרומות	גפת
סד	ט	כלאים	ווילון	עג	ר	" "	גרב
יה	ג	שביעית	וותר	סא	ט	כלאים	גרנים
			—	טז	ב	" "	גריד
כא	ו	" "	ויגרי סב	פו	ה	תרומות	גריסין
			ז	סח	ג	ברכות	גרף
א	א	כלאים	זונין				
קיג	ג	שביעית	זיר	כו	ט	שביעית	גדור
צב	א	מעשר שני	זרד	ג	"	" "	גדרה של קסרין

אות	פרק	מסכת	מ ל ה	אות	פרק	מסכת	מ ל ה
			ט	כה	ג	שביעית	זהם
א	א	כלאים	טופח	יא	ה	תרומות	זין
ג	ג	תרומות	מרכסמין	פא	יא	" "	זלף
מה	"	כלאים	מוס	א	ט	כלאים	זרב
א	ג	חלה	מוס	נא	ה	פאה	זרר
סג	א	דמאי	מרינין				—
יד	ג	כלאים	מינא	כ	ו	שביעית	זיזין
לד	ה	שביעית	טנן				ח
פז	ו	ברכות	טפיה	א	ז	שביעית	חובצין
ו	ג	מעשר שני	טרימא	לו	ה	תרומות	חובש, עובש
צט	ה	שביעית	טרסית	לג	א	כלאים	חוזר
סא	"	תרומות	טרקלון	ה	ג	" "	חומצא
פא	ג	שביעית	טרשין	גב	ג	תרומות	חזרין
		" "	—	מא	ה	כלאים	חלביין
ו	ה	" "	מבריא	א	ט	שביעית	חלוגלית
ג	ט	" "	מובניא	מז	ה	כלאים	חלמית
קעד	א	תרומות	מורוס אמנוס	קב	ד	תרומות	חליפות תרדין
ד	ג	חלה	" "				חמישה עין אמיתה
		שביעית	י	סו	ג	כלאים	חסית
ג	ז	שביעית	ימחלי	סד	ה	" "	חצב *
ע	א	כלאים	ירבוז	טב	ב	" "	חרדל
י	ז	שביעית	ירענה	יד	ז	שביעית	חרוב
		תרומות	יבחוש	ג	"	" "	חרחינה
יו	ה	כלאים	ירור	טב	ב	כלאים	חריע
מה	טו	תרומות	יתוש	נו	ה	" "	חשיפה
יב	"	דמאי	יבנה	כד	א	מעשר שני	—
קכה	א	כלאים	" "	כג	ג	דמאי	חזית
ל	"	שביעית	יבקא	נט	ה	שביעית	חזם
עט	ו	" "	יגו סהדותא	עט	א	כלאים	חממין
עו	"	כלאים	יגוה	סו	ד	שביעית	חילת
לז	ג	דמאי	יפו	מו	ו	דמאי	חישת
קז	א	ברכות	יריחו	מה	א	חלה	חכר
קצו	ו	שביעית	" "	סה	ג	דמאי	חליטה
כה	ט	ברכות	ירושלים	קעא	ט	ברכות	חסם
קמד	ד	פאה	" "	נא	ה	פאה	חפת
קד	ה	תרומות	" "				חרר
קסא	א	חלה	" "				—
סג	ד	שביעית	יתיר	כג	ו	שביעית	חורבנא דבית חרב
נמ	ו	ברכות	כולפסין עיין בולבס	ל	"	" "	חנותא ארעיתא
			כ	כה	"	" "	חניתא עליתא
			כולפסין עיין בולבס	מב	"	" "	חצפיא
קצ	ו	ברכות	כוסמין	פ	"	" "	חשבון

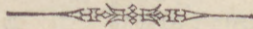
(* ובפירושי שם נפלו התיבות „לפי בעל הערוך השלם עיין כלאים ס"א אות א' ובספרו של לעף גר קס"ו".

מלה	מסכת	פרק	אות	מלה	מסכת	פרק	אות
מתח	כלאים	ו	א	סופגנין	חלה	א	א
מזוין	שביעית	"	לד	סיבולת	מעשר שני	ד	רי
מגדול חרוב	"	"	טו	סיפון	דמאי	ב	קצד
מיספר	"	"	סא	סייג	ערלה	א	ב
מירון	דמאי	ג	פו	סיס	שביעית	ב	נו
מכור	שביעית	ט	כו	סיקרא	"	"	מו
מישא	"	"	סה	סירשא	תרומות	ה	מט
מלתא דורואי	"	"	נה	סנא	שביעית	ז	מא
מלתא דכור	"	"	עה	ספסל	ברכות	ד	קנג
ממציא דנתא	"	"	סה	ספת	מעשרות	ג	לדו
מעון אנא	שביעית	ט	ס	סקריקון	תרומות	א	לה
מרעשת	"	י	טב	סרק	שביעית	ד	סט
				סתת	"	ב	נג
נפויץ	כלאים	א	א	סוסתא	"	"	לו
נין חלב	שביעית	ז	א	סבל	"	"	עב
				סנפתא	"	"	נה
נובלות	דמאי	א	יג	ע			
נוז	כלאים	ט	לה	עובש עיין אובש			
נולגית ?	מעשר שני	ד	קמט	עונם	כלאים	א	כו
נימום	תרומות	א	קעא	עווררין עיין סרבוס			
ננס	ברכות	ט	נ	עולשין	כלאים	א	א
נצוליות	תרומות	יא	קבו	עירות	שביעית	ה	לו
נקדן	ברכות	ז	ס	עלויין עיין אלוים			
נתין	"	"	כו	עמיד	דמאי	א	נא
				ענקוקלות	ערלה	א	א
נואי	שביעית	ו	מו	עקרבין	שביעית	ז	ה
נחלא דורד	"	"	פ				
נחלא דיפצאל	"	"	נג	עביט	ברכות	ג	סה
נמרין	שביעית	"	עז	עדר	"	"	טה
"	(פאה)	ה	לה	עונה	שביעית	ב	טו
נקובתא דעיון	שביעית	ז	סז	עונה	ברכות	א	גי
				עוקא	מעשרות	א	סז
סגריות	"	"	עג	עופן	שביעית	ו	קפב
ססים	דמאי	ו	קפז	עטרן	ברכות	"	ריד
סיאה	שביעית	ה	כב	עזקה	דמאי	ד	לה
סייפות	"	"	פב	עייט	כלאים	ט	מד
סנא	"	"	מא	ענג	תרומות	יא	צ
ספר	כלאים	א	א	עפש	שביעית	ה	מט
סרבוס	דמאי	"	ו	עקוב	פאה	"	כה
סתוניות	ברכות	ו	יא	עקל	שביעית	ד	ט
				ערוד	ברכות	ה	טז
סגולה	תרומות	א	אג	ערס	חלה	ד	לב
סדן	כלאים	"	סא	ערער	שביעית	ה	נד
סחר	שביעית	ג	מז	עשית	ברכות	"	סב
סוך	מעשרות	ד	יט				

מלה	מסכת	פרק	אות	מלה	מסכת	פרק	אות
עולשתא	שביעית	ו	סד	פרפרת	ברכות	ו	סו
עוקה ?	דמאי	ד	לה	פרקליט	פאה	ה	קלד
עין גדי	שביעית	ט	כד	פרר	שביעית	"	קסה
עין כושי	" "	ה	כד	פתיח	פאה	ב	ו
עין יערים	" "	ו	מ	—			
עיני שת	" "	"	לז	פומא ציבא	שביעית	ו	כו
עין תרעא	" "	ו	לה	פונדקא דטיבתא	דמאי	א	קינ
עכו	" "	"	קצד	פונדקא דעמודא	" "	"	"
ערדסקות	תרומות	א	ריח	פמרוס	" "	"	קיא
פ				פינא	תרומות	א	קכד
פואה	שביעית	ה	א	פרשת אשקלון	שביעית	ו	ה
פול	כלאים	א	א	צ			
פורקן	" "	"	"	צמוקים	מעשר שני	ב	ד
פמרות	תרומות	ה	פא	צלף	כלאים	ה	עב
פיגם	כלאים	א	א	צמחונים	מעשר שני	ב	מא
פלסלום	" "	"	נ	צנון	כלאים	א	א
פסליא	דמאי	"	צה	צתרי	שביעית	ה	כב
פסלקאות	" "	"	"	—			
פרנין	שביעית	ב	א	צדד	" "	ג	כד
" "	(חלה)	ז	א	צינית	מעשר שני	א	כג
פרח לבן	שביעית	ז	ז	ציפה	כלאים	ס	נד
פריש	" "	ט	נד	ציר	תרומות	י	ש
פרסאות	" "	ה	ב	ציר	שביעית	ג	ס
פרסק	כלאים	ג	ג	—			
פודגרא	מעשר שני	א	כג	צוער	" "	ט	טז
פולייטון	דמאי	"	קזח	צור	דמאי	א	ק
פונדה עיין אפונדה				" "	שביעית	ו	טה
פונדיין	מעשר שני	ד	מג	צידון	דמאי	א	קא
פוקרית	כלאים	ט	נג	צייר	שביעית	ו	יד
פסליא	מעשר שני	א	עד	ציר	" "	"	יז
פינון	כלאים	ט	א	צפורי	דמאי	א	יא
פלטיא	ברכות	ה	כג	" "	" "	ג	יז
פלמר	דמאי	ב	קפט	" "	כלאים	א	נה
פלסגר	תרומות	ה	נג	" "	שביעית	ו	ק
פנס	ברכות	"	סז	קומנין	מעשרות	ה	צה
פסאני	כלאים	א	מה	קילה	כלאים	ו	י
פסיגין	פאה	ז	יז	קולם	שביעית	ט	עה
פקס	מעשרות	א	לה	קוצה	" "	ז	א
פרואר	תרומות	"	קס	קור	" "	ד	פד
פרחסיא	דמאי	ה	סח*	קורנית	" "	ה	כג
פרוזבל	שביעית	ה	א	קספ	" "	ז	עב
פרוזדור	ברכות	ט	קצב	קיסוס	כלאים	ד	נג
פרומיות	כלאים	ה	א	קלופסין	תרומות	א	רצט
פרומרוב	מעשר שני	ג	קכה	קלקס	מעשרות	ד	צג
פרף	כלאים	ט	ר	קנבס	כלאים	ג	א

מלה	מסכת	פרק	אות	מלה	מסכת	פרק	אות
קנוקנות				ך			
קגוס				רגילה	שביעית	ט	עב
קבלוט				רוטבי תמרים	פאה	א	נו
קפריסין				רימין עין כנרי			
קצה				רואה	שביעית	ג	כה
קציצין				רכפה	" "	ז	א
קרומים				רמוצה	כלאים	א	לו
קרוסטמול				—			
קרמית				רטייה	דמאי	א	נה
				ריפין	כלאים	ו	יד
(קאפריפיקאציה)				רקבניות	תרומות	יא	קבו
קופד				—			
קופח				ראש מיא	שביעית	ו	לא
קווין				רגב	דמאי	א	קלא
קטבליא				ריש מיא דגעתון	שביעית	ו	מט
קטרון				רכפא	מעשרות	ה	פד
קישין				רמברוך	שביעית	ו	לט
קישע				רמא ע' בית רמא			
קילור				רגב	" "	"	כב
קלוסקין עין גלוסקין				רפיה דהגרא	" "	"	פא
קלמ				רקם גיאה	" "	"	פג
קליעה				רקם דהגרא	" "	"	עד
קלף				ש			
קנובקות				שבת	כלאים	א	יב
קמע				שומנות	" "	"	יז
קנס				שומשמא	תרומות	יא	נב
קסדור				שושנת המלך	כלאים	ה	נג
קסרי				שחליים	שביעית	ג	קבו
קפא				שיבולת שועל	כלאים	א	א
קפל				שיזפין	פאה	"	ס
קפנדריא				שיפון	כלאים	"	א
קרון				שיצין	שביעית	ט	מה
קרייות				שיתין	דמאי	א	ג
קרין				שעועית	כלאים	א	א
קתני				שקמה	" "	"	טב
קתרא				שתיל	מעשרות	"	א
				—			
קובעיא דעייתא				שוע	כלאים	ט	לה
קלקליא				שושבינות	פאה	ה	עז
קנת				שומא	דמאי	ו	קנה
קסמרא				שירות	" "	ג	טב
קסרי				שפשף	שביעית	ה	עו*
קפלריא				שקיא	" "	ג	פו
" "				—			
קצמרא דגליל				שורא דעכו	" "	ו	מח
				שינא דדור	" "	"	מז

אות	פרק	מסכת	מ ל ה	אות	פרק	מסכת	מ ל ה
כ	א	דמאי	תמד	כה	ו	שביעית	שנין
עה	ה	תרומות	תסס	מו	"	" "	שרשן דקסרי
רלה	א	" "	תפסה				ת
נ	ו	ברכות	תרנימא	יט	א	כלאים	תורמוס
מ	ב	שביעית	תרף	א	א	מעשרות	תות
כה	"	מעשרות	תרכב	מד	ב	שביעית	תחובין
קצג	ט	ברכות	תקלון	קכה	"	" "	תלתן
				ב	ז	" "	תמכה
סב	ו	שביעית	תוקרת	א	ד	מעשרות	תמרות
נו	"	" "	תפנות	נא	ג	תרומות	תדין
לז	ט	" "	תקוע	א	א	כלאים	תרובתור
עה	ו	" "	בתחום	פא	ג	שביעית	תרמול
			בצרה				
עא	"	" "	תרנגלא	רי	ב	דמאי	תגר
			דקסרין	נו	ה	תרומות	תיקי

מסכת ברכות

פתיחה

דבר גדול וענין עמוק נילה לנו ר' שמעון בן לקיש במאמרו (סנה' ל"ב.), מאי דכתיב וחי' אמונת עתיך וכו' אמונת זהו זרעים, דבאמת אין שום דבר בעולם מביא את האדם בנקלה לידי האמונה בבורא העולם ומקיימו, כמו עבודת האדמה. האכר הוא היודע ועד, שכרכת ה' היא תעשיר, דאם לא ירדו יורה ומלקוש ממרומים, או אם מנעו השמים את מלם, גם הארץ לא תתן את יכולה, לכן עובדי האדמה רובם ככולם בושחים באמונה בחסד האל ית' שיתן ברכתו על מעשה ידיהם, וגם אם עבר קציר וכלה קיץ, כל עוד שהתבואה בחוץ ולא הובאה ביתה, צריכין להתפלל, שלא יבא זרם ממזר או נחל שוטף להשחית מה שבשדה (וממעם זה אין התבואה חייבת במעשר עד שראה את פני הכית, דכל זמן שהיא בשדה, אינה קנינו של בה"ב), וקרוב לזה מה שכתב הרב הגדול מהר"י יעקב האגוזי זצ"ל בעל עין החיים בהקדמה לפירושו על המשניות, וז"ל, כתב הרמב"ם, התחיל בסדר זרעים מפני שהוא כולל מצות מיוחדות בזרע הארץ, וזרע הארץ מחיה לכל בעלי חיים, וכיון שאי אפשר לאדם לחיות בלי אכילת מזון, לא יתכן לו עבודת השם בלא מזון, ובשביל כך הקדים לדבר במצות המיוחדות בזרע הארץ, עד כאן לשונו. ועוד יש לצרף לזה שהקדים סדר זרעים, כי אין לך דבר שמחייב האמונה בבורא יתברך ושחידש העולם כל כך, כי אם הראות דרך צמיחת הזרעים למיניהם, וכמו שכתבתי במ"ו פ"ט דחולין, כי אלו היה דרך זה מקרה וההזדמן, בכל יום היו מתחדשים דברים שונים זה מזה, ולא היה כל עשב ועשב שומר מינו, ומעולם לא ראינו ולא שמענו שיתחדשו אילנות ועשבים יותר ממה שהיו מימי קדם, ולכן ראוי לקרות סדר זה אמונה, שעיקר האמונה בו תלוי, עוד בראותנו דרך הזרעים, תהי זאת נחמתנו, כי אעפ"י שהגוף כלה ומתרקב בארץ, אנו מאמינים בבורא יתברך, שכשם שהזרעים נרקבים וחוזרים ומתחדשים, אף אנו לא נאמר אבדה תקותנו נגזרה לנו, כי עתיד הקב"ה להחזיר נשמות לפגרים מתים, ואלו ההקדמות וכיוצא בהם צריכין אנו להקדים בדעתנו להכריחנו לעבודת הבורא יתברך, ולכך פרק ראשון מדבר בקריאת שמע שהוא קבלת עול מלכות שמים, עכ"ל: אכן גם אם לא נוכל להחליט, שלא נתחדשו אילנות ועשבים יותר ממה שהיו מימי קדם, מ"מ ההשקפה הרוחנית על הזרעים מראה לנו למדי, שהאמונה שוכנת בקצה גבול החקירה המדעית. הנה הזרע בכסן האדמה נעלם ומכוסה מעין כל אשר בארץ בשעה וברגע שהתחיל להצמיח, דברכת הצמיחה בתחילתה אינה שולפת אלא בדבר שהוא סמוי מן העין, וזה מופת מוחתך, שלעולם לא ישיג האדם ברוחו היאך נתהוה יש מאין, כמו שאינו יכול להשיג שהחומר, המתחלף מרגע לרגע, הוא מעולם ועד

פתחה

עולם, כאשר אמרו כל החולכים אחר אריסטו ומאמינים בקדמות העולם. אמת הדבר שאדם אין שליט ברוחו שלא לחקור ולדרוש אחר התחלת הדברים, אכן גם זה ענין טוב, ולא ענין רע, אשר נתן אלהים לבני אדם לענות בו, דסוף סוף יראה ויכיר קרוץ מחומר, שחוקי שכלו מתנגדים זה לזה, באשר שמצד אחד אין מסובב בלי סיבה ואין פעולה בלי פועל, ומצד אחר רק מיש נתהוה יש ומאין אין, ולהיות ששכל האדם הוא בין המצרים, נדר מזה ונדר מזה, אין לנו שיוור, אלא רק תורתנו הקדושה, המתחלת בעיקר ויסוד אמונתנו בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ:

ולחיפך גם האמונה בכורא יתכרך, ושהוא יהיב חיי והוא יהיב מזוני, מחייבת אותנו לשמור כל החוקים ולעשות כל המצות, אשר נתן לנו בכלל, ואת אשר נצטוו עליהן בזרעי האדמה בפרט, והוא ג"כ כוונת רש"י זצ"ל בפירושו על ישעיה, שכתב וז"ל, והי' אמונת עתיך וגי' והיה לחסן ישועות ולחכמה ודעת את אשר תאמין לבוראך עתים שקבע לך לתרומות ולמעשרות בעת הפרשתן, ללקט שכחה ופאה בעתם, לקיים שמיטין ויובלות בעתם עכ"ל*. ולהיות שכל ברכה וברכה בשם ומלכות, היוצאת מפינו, נותנת עדות נאמנה על אמונתנו בכורא העולם, אין עוד מקום לשאול, מדוע נספחה מסכת ברכות לסדר זרעים, דמסכתא זו אעפ"י שאינה דומה בענינה לענין שאר מסכתות של סדר זה, אפ"ה אינה ספחת, אלא אדרבה אבן בהן ופנת יקרת לכל הסדר, דרק המאמין לא יחיש מלקיים כל המצות בכללן ואותן הנוהגות בזרעים בפרטן:

לפי הרמב"ם זצ"ל ענין הראשי של מסכתא זו הוא הברכה על המזונות, שכתב בהקדמה לסדר זרעים וז"ל, וחלק המאמר בסדר זרעים כמו שאומר התחיל במס' ברכות, וחמעים שהצריכוהו להתחיל בה, שהרופא הבקי כשירצה לשמור בריאת הבריא על תכונתה, שהיא עומדת עליו, יקדים תקון המזון בתחלת רפואותיו, ועל כן ראה החכם הזה להתחיל בברכות, שכל מי שיאכל, אין לו רשות לאכול עד שיברך, וראה לסדר בתחלת דבריו ברכות, כדי לתקן המזון תיקון שיש לו ענין, אח"כ ראה לתקן דבריו, כדי שלא יהיה חסר בענין מן הענינים, ולפיכך דבר על כלל הברכות שאדם חייב בהם, על המזונות ועל המצות, ואין לך מצוה שאדם חייב בה בכל יום, אלא ק"ש בלבד, ואין נכון לדבר בברכות ק"ש קודם שידבר על ק"ש עצמה, לפיכך התחיל מאימתי קורין את שמע וכל מה שנתחבר אליו, ואח"כ חזר לענין הסדר, והוא לדבר במצות זרע הארץ עכ"ל, והחכמים הרב מהו' אהו"ו בעל דור ודורשיו ח"ב צד ר"ז והרב מהו' יאקב בריל בעל מבוא המשנה ח"ב צד י"ח לא באו אלא להעמיק דברי הרמב"ם ע"י התוספתא, עיי"ש, ולפי דעתי הקלושה עיקר הענין של מסכתא זו האמונה, ובאשר שהאמונה תוך עם ב"י אינה דבר הניתן ללב לבד, כמו בשאר או"ה, אלא גם לפה ולירידים, כמו שנאמר בפ"ך וכלבבך לעשותו, ולהיות שהאמונה זו היא אומנת המביאה אותנו לקדושה, נקראת מסכתא הזאת ברכות, דבכל ברכה וברכה אנו נזכרים, שבר ישראל צריך להתקדש, כדי שיהא דבוק באל יתברך אשר קדשנו במצותיו:

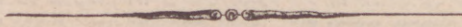
המסכתא הזאת, אשר לה תשעה פרקים במשנה, נתחלקה לחמשה חלקים, בחלק הראשון, הכולל ג' פרקים הראשונים, ידובר בק"ש של ערבית ושחרית ובברכות שלפניה ושל אחריה, בחלק השני, הכולל שני פרקים, ידובר בשמונה עשרה ברכות של תפלה, בפרק הששי, שהוא חלק השלישי, יבוארו ברכות הנחנן, בחלק הרביעי, הכולל

(* ופלא והפלא שרש"י זצ"ל בגי' שבת שם פ"ה הקרא לחיפך שכתב וז"ל שעל אמונת האדם סימכין להפריש מעשרותיו כראוי, וענין תוס' שם שהביאו פירוש הירושלמי שמאמין בחי העולמים ודורען, ובישעיה שם פרש"י הקרא עוד בד"א אמונת עתיך את שהאמנת בהקב"ה בעתים שעבדו עליך וצפית לישועה הי' לך לחוסן:

הכולל ב' פרקים, ידובר על ברכות הזימון ועניני הסעודה, ובפ"ט, שהוא חלק החמישי, ידובר בכרכות הבאות במקרה ובהודמן ובעתים רחוקות, ולקמן בראש כל פרק אראך, שמדר המשניות בכל פרק ופרק הוא סדור הגיוני, ובראש פ"ב תראה, שגם מ"ה דפ"ב דבוקה במ"ד של אותו פרק, ואין אנו נזקקין לומר, שארבע משניות האחרונות בפ"ב הן הוספה שהוסיפו החכמים בני דורו של רבי אשר האריכו ימים אחריו, כמו שכתב אמ"ו מהר"ף זצ"ל בפתיחתו לברכות, דלפי השערתו קשה טובא, אמאי הספיקו החכמים משניות הללו לפ"ב, ולא לפ"ג, דבפרק זה מדבר בפטורים מק"ש, ולא בפ"ב, וצ"ע :

התוספתא של מסכתא זאת מתחלקת לששה פרקים, ובכ"י אירפורט לשבעה. הפרק הראשון כולל ההוספות למשניות דפ"א, הפרק השני כולל ההוספות למשניות

דפ"ב ופ"ג, הפרק השלישי למשניות דפ"ד ופ"ה, בפ"ד נמצאן הוספות למשניות דפ"ו, והן בערבוביא גדולה, וכ"כ נתערבו ונתבלבלו פרטי החלקים של פ"ה, דבזה הובאו הוספות למ"ו דפ"ו, למ"א דפ"ו, והדר למ"ה ולמ"ו דפ"ו, למשניות דפ"ו, למ"ה דפ"ח למ"ג דפ"ט והדר למ"ו דפ"ו ולכסוף למ"ב דפ"ו, הפרק הששי בכ"י אירפורט כולל ההוספות למשניות דפ"ח, ופרק השביעי, שהוא הששי בדפוסים הישנים, כולל הוספות למ"א דפ"ז ולמשניות דפ"ט, וגם הבבות בפרק זה הן באי סדרים, ובחסד העליון ערכתי וסידרתי הוספות האלה לעומת המשניות והבאתי כולנה אל מקומן ולגבולן; ומחמשים ושבע משניות המכילתין נשארו ארבע עשר בלי שום הוספה והשלמה, ואלו הן בפ"ב מ"ו, מ"ז מ"ח, בפ"ג מ"א, מ"ג, מ"ו, בפ"ד מ"ב, מ"ו, בפ"ה מ"ג, מ"ה, בפ"ו מ"ג, מ"ד, בפ"ז מ"ה (עיינן פ"ז אות י"ג), בפ"ח מ"ז, וי"ד משניות הללו אין להן יד וחלק בתוספתא, ועתה נלכה נא מפרוזדור לטרקלין:

ברכות פרק א

פרק א * מאימתי קורין * את שמע בערבית ^א, משעה שבני אדם נכנסין לאכול פיתן בערבי ^ב שבתות, דברי ר' מאיר ^ה, וחכמים אומרים, משעה שהכהנים זכאין ^ו לאכול בתרומתן ^ז, סימן לדבר צאת הכוכבים, אף על פי שאין ראייה לדבר ^ח, וזכר לדבר, חציים ^ט מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים ^י: רבי יא ^{יא} אומר, ארבע משמרות בלילה ^{יב}, העונה

הגיון אריה

פ"א * מ"א, זמן ק"ש של שחרית ה"ה כל הלילה, שהיא זמן שכיבה, והלילה מתחיל מיד אחר צאת השמש כשהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן, כדכתיב וצא השמש וטהר, ומשך עד עלות עמוד השחר, וזכו כשהאיר פני מוצר, ואע"פ שזמנה לקרות ק"ש כל הלילה, אפ"ה הגבילו החכמים זמנה רק עד חלות, כמו שהגבילו זמן אכילת קדשים עד חלות, אע"פ דלא הו"ל נותר עד אחר עלות השחר, וכדי להרחיק אדם מן העצירה עשו כן (ובסקטור חלבים ואברים פליגי הראשונים, לרמז"ס הגבילו החכמים זמנם עד חלות, ולר"ש לא גזרו בזה, ובדל"מ משום שהכהנים גרויזים הן, ועיין ברמ"ז ובלח"מ שמים, ולפרש"י קשה ק"ת אמאי קמי הקטר חלבים ברישא והדר כל הגבולין דליפכא ה"ל למתני): מ"ב, זמן ק"ש של שחרית לחכמים משכיור בין תכלת ללבן שבזילית עד הנץ החמה (ול"ג וגומרה עיין בד"ס), ולר' יהושע רביע היום, מעלות השחר עד לזאת הכוכבים, וזהו ג' שעות זמניות, דעד סוף רביע היום זמן קימה לזני מלכים, ושפיר שייך עדיין ובקומן, והקורא ק"ש אחר זמנה, ה"ה כאלה העוסק בתורה: מ"ג, המלות בשכבך ובקומך הוראתן זמן שכיבה וזמן קימה, ולא דרך שכיבה ודרך קימה, ומשוא"ס מותר לקרות ק"ש גם בערב בין עומד בין יושב בין הולך, והמתכוין לקרות ק"ש של ערבית דרך שכיבה, ה"ו עובר על דברי ב"ה, ומתחייב בגפשו: מ"ד, בשחרית מצרכין סתי ברכות לפני ק"ש, ויור אור ואהבה רבה, ואחת אחריה אמת ויובי, ובערבית סתים לפניו מעריב ערבים ואהבת עולם, וסתים אחריה אחת ארוכה אמת ואמונה ואחת קלרה השכיבו (עיין לקמן אות מ"ה) ובמקום שאמרו להאריך נוסחת הברכה אסור לקררה, לקרר אסור להאריכה, לחתום בצרוך, אסור שלא לחתומה, שלא לחתום אסור לחתומה: מ"ה, פרשת זיאת לריך לומר גם בק"ש של ערבית, דחייב אדם להזכיר יציאת מזגרים גם בזילות: ב) בבביתא דבבלי: ב) הגי' מאימתי מתחילין לקרות, וגי' התוספתא עיקר, דאי גרסינן מתחילין, לא הול"ל מאימתי, אלא אימתי, ועיין מה שכתב מהר"ם סיריליא נגד הגאון ר' מלליה, ובדל"מ הדין עם מהר"ם, שהמ"ס הראשון עיקר, אכן הראיה אשר הביא הוא ז"ל מן הברייתא במח"כ"ה אינה ראויה, דאדרבה מדנקט מתחילין אלא מאימתי, איכא להוכיח שהמ"ס אינו עיקר: ג) ע"כ פסקא דמתני', וכגא"י בדפוסים הישנים ובמשכ"מ, אבל בכ"י וירפורט ובמשנה שבגמ' אביר' הגי' ערבין: ד) זהו גי' הדפוסים המתאימות עם גי' שבבלי, אבל בכ"י ווינן ואירפורט ומתניתא, שלא מייטי סברת של מרובין אלא רק סברות של יחידין, ובזמן תנאים האלה ברייתא זו עדיין משנה היתה, רק שלא קבעו עוד הלכה קצובה בענין זמן ק"ש של ערבית, אלא זה אומר צכה וזה צכה, ומתוך שרבו הדעות נמנו וגמרו שהלכה כר' יהושע, ועי"כ משנה עתיקה זו נעשית לברייתא וגם נתחלקה לשתיים, למשנה חדשה ולברייתא, במשנה החדשה היו מוזכרין דר"מ בין המרובין, ובברייתא מאימתי וכו' משעני נכנס לאכול פתו במלח סתמו דברי ר' חנינא, ומשנה חדשה זו היתה משנתו של ר"מ, ורבו הקדוש סתם משנתו כחכמים, ועי"כ הוציאה משנתו של ר"מ לברא, או במלות אחרות נעשית לברייתא, וזהו התוספתא שלפנינו, ונקוט כלל זה בידך, שעיקר כוונתו של בעל התוספתא לא היה אלא לאסוף ולקבץ משניותיו של ר"מ הגידחות ע"י ר' יהודה הנשיא, ומה שהקשו בגמ' ר"מ דתוספתא אר"מ דברייתא, ע"כ אצ"ל שגרי תנאי ניטרו אליבא דר"מ, אלא אפשר שר"מ חזר באתו מנין מסברתו הראשונה, משום קשיותו של ר"י, ואעפ"כ לא נטה לדעת המרובין, ועיין חקירותי על התוספתא דר"ה במכ"ע של אמ"י מהר"ף כרך כ"ג: ו) אחר העבילה ע"י הערב שמש: ז) כגא"י בבבלי ובכ"י ווינן, אבל בכ"י אירפורט הגי' בתרומה: ח) ראוה גמורה שלאת הכוכבים זמן שכיבה, ועיין תוספות מגילה כ: ד"ה והיה: ט) וחציים כל"ל וכו' (נמיה ד ט"ו): י) בבביתא דב' תלמודין מסיים בה ולאומר והי' לנו הלילה משמר והיום מלאכה, ומפרש בבבלי מאי ולאומר וכי תימא מני ערבא שמשא ליליא הוא ויחני דמחשבי ומקמי ת"ס והי' וכו', אלא כל עוד שלא יאלו הכוכבים ימנא הוא: יא) בתוספתא הקדים מאמרו של ר"ש למאמרו של רבי, ואני סדרתי הברות לעומת חלקי המהניתין, דדברי רבי קאו אפסקא עד סוף האשמורה הראשונה, ודברי ר"ש אפסקא עד שיעלה עמוד השחר: יב) בדפוסים הישנים הגי' הוי הלילה כנו' הברייתא דבבלי ג': אבל גי' כ"י אירפורט כגי' הירו', ולהיות שתוספתא זו לא נמלאת בתכלית אלא רק בירו', תפסתי בלשון, ובברייתא

ברכות פרק א

אחת מעשרים וארבעה לשעה, והעת אחת מעשרים וארבעה לעונה, והרגע אחת מעשרים וארבעה לעת (י), ר' נתן אומר, שלש משמרות בלילה, שנאמר (י) ראש האשמורת התיכונה, אין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה (ט): ר' שמעון אומר (טו), פעמים שאדם קורא אותה שתי פעמים בלילה (י), אחת עד שלא עלה עמוד השחר, ואחת משעלה עמוד השחר, ונמצא יוצא ידי חובתו של יום (יח) ושל לילה (יט): **ב מאימתי קורין את שמע בשחרית (כ), אחרים אומרים (כא), כדי שיהא רואה חבירו (כב) ברחוק ארבע אמות ומבירו (כג), מצותה (כד) עם הנץ החמה כדי שיהא סומך גאולה (כה) לתפלה ונמצא מתפלל ביום (כו), אמר ר' יהודה (כז) פעם אחת הייתי מהלך אחר ר' עקיבא ואחר ר' אלעזר בן עזריה והגיע זמן קריאת שמע, כמדומה אני (כח) שנתייאשו מלקרות, מפני (כט) שעוסקין בצרכי הציבור (ל), קריתי ושניתי (לא) ואח"כ התחילו הן, וכבר (לב) נראתה (לג) חמה על ראשי ההרים: ג החתנים וכל העוסקין במצות (לד) פטורין מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין (לה), שנאמר (לו) בשבתך בביתך פרט לחתנים ובלכתך בדרך פרט לעוסקין במצות (לז): מעשה בר' ישמעאל ור' אלעזר בן עזריה שהיו**

הגיון אריה

ובצרייתא דהתם גרס ארבע אשמורות ביום וד' בלילה, וטעמא דרבי דכתיב חזות לילה חקום, וכתיב קרמו עיני אשמורות, אלמא דשתי אשמורות עד חזות: (יג) נמלא תקע"פ עתים, וי"ג אלף תהכ"ו רגעים לשעה, ובצרייתא דשמואל בירו' מונה חמשת רובא וששת אלפים ותתמ"ח רגעים ובבבלי (סג ז') חמשת רבוא ושמונת אלפים ותתפ"ח רגעים לשעה. היו"ל לנו מזה שבצרייתא דשמואל פליגא התוספתא, דלשמואל השונה קרוב לאחת מל"ט לשעה וכו', ואפ"ה החליט בעל חשק שלמה לומר ששמואל סידר התוספתא: (יד) (שפטי"ו ז' ט): (טו) ולרבי אין תיכונה אלא אחת מן התיכונות כפירוש הבבלי, או סופה של שנייה וראשה של שלישית כפירוש הירו': (טז) מתניתא זו מיייתי לה הבבלי (דף ת: מהיר' בסוגיין, ולשון התוספתא כלשון הבבלי: יז) עד הכן החמה ליליא הוא, וקרי ליה יום אחר עלות עמוד השחר כיון דאיכא אינשי דקיימו בההיא שעתה: (יח) במאי דקסליק פתח: (יט) ומותר לעשות כן לר"ם לכתחלה אם עבר ולא קרא עד חזות, ובאונס אפילו קרא ק"ש של ערבית אחר ע"ה, דביעבד ילא, עיין ברמב"ם ק"ש פ"א ה"ו, במלחמות ה' לרמב"ן ובר"ם, ולפי זה נמלא שמעלות השחר עד הכן החמה פעמים זה יוצא ידי חובה של יום, וזה של לילה: (כ) ע"כ פסקא דמתניתין: (כא) בצרייתא היא צב' תלמודין בסוגיין, וצירו' בגי' אחרים אומרים ודאיחא אותו טו': (כב) רגיל ושאינו רגיל, ירו': (כג) ואחרים לא פליגי את"ק דמתניתין, דה"ל בירו', מן דמר בין זאב לכלב בין חמור לערוד כמון דמר בין תכלת לכרתי, ומן דמר כדי שיהא אדם רחוק מחבירו ד"א ומכירו כמון דמר בין תכלת ללבן: (כד) אע"פ שזמנה של ק"ש אחר עלות השחר וקודם הכן החמה, אפ"ה מזהה מן המוציא לגומרה בתחלת הכן, ועיין תוספות (יומא לו: ד"ה אמר אביו: כה) בזכרה הארונה: (כו) דמזהה להתפלל עם הכן החמה, כדכתיב ייראוך עם שמש עיין פרש"י (ברכות סג: כז) הך מתניתא מיייתי לה הירו' בזהה סיטוי פ"א ה"ה: (כה) היינו סבור, וכהג"י בירו': (כט) כל"ו וכהג"י בכ"י אירפורט, אכל בכ"י אירפורט גי' אלא, והיא משוּבשפתא: (ל) מזהה לעסוק בצרכי ליבור, והעוסק במזהה פטור מק"ש, עיין ברמב"ם ק"ש פ"ב ה"ה, וצירו' הגי' יהיו עוסקין במצות: (לא) לקרותה פעם אחרת, שמא בין קבין וקבין כך יקראו גם הם והתפלל עמהם, ובעל ספר חרדים פי' שניתו פרקי המשנה שאני רגיל: (לב) כשהתחילו הם לקרות ואני עמדתי בתפילה: (לג) צירו' הגי' היתה, ובאמת זהו גי' נכונה לפי מה שאמרו התם עד הכן החמה, כדי שתהא החמה מטפסת על ראשי ההרים: (לד) צבא זו הוצאה ג' פעמים בש"ס דילן, פה בפרקין למ"ג ולקמן פ"ב למ"ד וסוכה (דף כה) ואלע"פ שהיא באמת פירושה של מ"ה דפ"ב, אפ"ה כאן מקומה, דבעל התוספתא לא כוון אלא להביא דרשה אחריתא לקרא ובלכתך בדרך: (לה) כהג"י בדפוסים הישנים, אכל בכ"י אירפורט ל"ג ומן התפילה ומן התפילין: (לו) (דריס ו, ז') (לז) בבבלי וכו"כ צירו' בסוגיין הגי' הפוכה בשבתך בביתך פרט לעוסק במזהה, ובלכתך בדרך פרט לחתן, וכג"י הבבלי הגי' בכ"י ווישן ואירפורט, אכל גי' הדפוסים הישנים עיקר, כמדומה מתוס' סוכה שם ד"ה בלכתך שכתבו וז"ל וגי' זו נראה דהכי משמע קרא בשבת דידך הוא דמתייבב בק"ש, ולא בשבת דמזהה שאתה יושב ומחשב בצעילות מזהה, ובלכתך מנעט עוסק במזהה,

ברכות פרק א

שרויין לה) במקום אחד, והיה ר' ישמעאל מוטה ור' אלעזר זקיף, והגיע זמן ק שלט), ונזקף ר' ישמעאל, והטה ר' אלעזר (ט), אמר לו ר' ישמעאל, מה זה אלעזר (יא), אמר לו ישמעאל אחי, אומרין לאחד (מפני מה) (יב) זקנך מגודל, אמר להם יהיה כנגד המשחיתים (יג), אני שהייתי זקיף הטייתי (יד), אתה שהיית מוטה זקפת (טו), אמר לו אתה הטיית לקיים כדברי ר' אלעזר (טז), אני נזקפתי לקיים כדברי בית הלל, דבר אחר (יז) שלא יראו התלמודים ויקבעו כדבריך הלכה לדורות: **ד** למה אמרו (יח) אחת ארוכה (יט) ואחת קצרה (כ), מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר, לקצר אינו רשאי להאריך (כא), לתתום (כב) אינו רשאי שלא לתתום, שלא לתתום (כג) אינו רשאי לתתום (כד), לפתוח בברוך (כה) אינו רשאי שלא לפתוח בברוך, שלא לפתוח בברוך (כו) אינו רשאי לפתוח בברוך,

הגיון אריה

דמשמע בלכת דידך ולא בלכת מזהו ע"ס, ולונו דברייהם ז"ל הייתי אומר בשבתך צביקך כשדעתך מיושבת עליך צביקך, לאסוקי חתן שאין דעתו מיושבת עליו, ובלכתך בדרך, מה דרך רשות, אף כל דבר שהוא רשות, לאסוקי מזהו שאינה רשות: לה) כהג"ל צברייתא דירי' וכל"ל ובצבלי הגי' מסובין, ובספרי וזילקוט פ' ואתחנן הוצא המעשה, אבל המאמר שם קטוע, דהכי מתחיל ההם וכבר הי' ר' ישמעאל מוטה ודורש וכו': לש) של ערבית, ועובדא דירי' צק"ס של שחרית קמייירי, ומשוי"ה הגי' שם מהאפכת נוקף ר' אלעזר וטטה ר' ישמעאל: מ) לקרות כב"ש שאמרו בערב כל אדם ינו: מא) הלל ידעת שהעובר על דברי צ"ה, ה"ו מתחייב בנפשו, והך אמר לו ר' ישמעאל וכו' ליתא בתלמודין, ובודאי השמיעוהו משום דתשובתו של ר' אלעזר אינה מעיין השאלה, אבל באמת ר"א עשה עלמנו כאילו לא הביין מה ששאל ר' ישמעאל, וגי' הספרי והילקוט כגי' התוספתא: מב) התיבות מפני מה נתתי בהסגר אע"פ שנמצאו בכל הדפוסים וזכירו, משום שגי' הצבלי נכונה וסס לא גרסין להו, ואי גרסין מפני מה כגי' הדפוסים, או למה כגי' כ"ו אירפורט, או אפשר לומר שגמלת מגודל ענינה נאה, דעל דבר נאה בודאי אין שואלין מפני מה הוא, ומפריש התוספתא שהתיקו פשי"ל לא השגיחו בשינוי נוסחת הצבלי: מג) הואיל וקלסתם אותו יהיה כחן לתער, כן פרש"י, אבל בעל הטרון פי' נגד המנלחים שמשחיתים את זקנם אפי מנדלו, וכן פרש הרשב"א: מד) ורביי במקלם את מעשיך, כי הטיית בלשון היתא אתה מוטה: מה) והרי אתה מתנגד ליקולו"ס, כי את אשר שבתה לעות: מו) ולא לקלסני: מז) וכל"ל בירי', בספרי וזילקוט אבל צבלי א"ל"א ולא עוד: מא) אלא שמה יראו וכו' מאי ולא עוד, וכי הימא צ"ה גמי אית להו מטין, ה"מ דמטה ואתא מעיקרא, אבל הכא כיון דעד השתא הוית זקיף והשתא מוטה, אמרי ש"מ כב"ש ס"ל, ולפי הגי' שלפינו נריך לפרש אני נזקפתי לקיים דברי צ"ה שמתירין לוקוף אפילו לאותן שמטין, ד"א לא אמרו צ"ה אלא ארס קורא כדרב, אם הוא זקיף קורא, אם הוא מוטה קורא, אבל כשהוא מוטה מעיקרא, לא התירו לזוף, ואפ"ה נזקפתי, כדי שלא יחשבו התלמידים, שאני מודה לך, דלריך להטות מ"מ אפי' היה נזקף מעיקרא, וק"ל: מה) לענין מה אמרו במתניתין א"ל וא"ק, ותימה שגמלמה צבא זו מעיני ר"ת ור' יונה, דלפי פירושו שרשאי להאריך או לקצר באמת ואמונה ע"כ הך מקום שאמרו להאריך וכו' במתניתין מלתא צאנפי נפשה היא, וכן פי' רבט יונה להדיא, שאינו חוזר לראש, ומתוספתא מוכח שאינו כן, אכן גם לרמב"ם שפי' אחת ארוכה ואחת קצרה, ארוכה יולר אור ומעריב ערבים, והקלרה אהבה רבה והאבה עולם וקראת ארוכה כיון שחיהמת ושתחת בברוך, קשה עובא מבבא זו, ואף שהרשב"א בחידושו ספ"ק דברכות מדחק מאוד מאוד להשוות התוספתא עם המשנה, מ"מ הוא בעלמנו מודה, שלפי פשוטן של דברים יראה מן התוספתא דלהאריך ולקצר היינו בטוחה מלאת הברכה, וזוהו פירש"י, והרמב"ם ק"ס פ"א ה"ו באמת לא הביא הך להאריך ולקצר אלא נקט לשון לפחות ולהוסיף ועי"ש בכ"מ: מט) אמנת ואמונה: נ) השכיבטו: נא) ואסור להפסיק באמצע הברכות ולומר קרובין, ומכאן הוכיח הרמ"ה, הביאו העור אורח חיים סימן ס"ח ותלמודו האבודרהם בסדר שחרית חול, שהוא נגד משנה ערוכה לומר פיוטים באמצע הברכות: נב) בברוך, וכן כתב הרמב"ם בחבורו שם, דחזר מפירושו במשמיות לפסוק במקום שאינו ראוי לפסוק: נג) כגון ברכת פירות וברכת המנוחה: נד) ע"כ לשון המשנה, ומכאן ואילך הוספה למתניתין, והא דלא הביא בעל התוספתא דינא דלפתוח קודם דינא דלחתום, משום דלא ראה לשנות סדר המשנה: נה) כגון יולר אור ומעריב ערבים וברכה ראשונה של שמונה עשרה: נו) כגון אהבה רבה, אהבת עולם ושאר

לשוח (י) אינו רשאי שלא לשוח, שלא לשוח אינו רשאי לשוח: אלו ברכות שמקצרין בהן (יח), המברך על הפירות, ועל המצות, ברכת הזימון (יט) וברכה אחרונה שבברכת המזון (ס): אלו ברכות שמאריכין בהן (סא), ברכות תעניות (סב), וברכות של ראש השנה (ג), וברכות של יום הכפורים (ד). מברכותיו של אדם (סה) ניכר אם בור הוא, אם תלמיד חכם הוא: אלו ברכות שאין חותמין בהן בברוך (סו), המברך על הפירות, ועל המצות, ברכת הזימון וברכה אחרונה שבברכת המזון, ר' יוסי הגלילי היה חותם בברכה אחרונה (סז) שבברכת המזון ומאריך בה (סח): אלו ברכות שפותחין בהן בברוך, כל הברכות כולן פותחין בברוך, חוץ מן הברכה הסמוכה לשמע, וברכה הסמוכה לברכה אחרת (סט), שאין פותחין בהן בברוך: אלו ברכות ששוחין בהן, ברכה ראשונה (ע) תחלה וסוף, ובמודים תחלה וסוף, והשוחה (עא) בכל ברכה וברכה, מלמדין אותו שלא ישחה. אין עונים (עב) עם המברך, ר' יהודה הו' עונה עם המברך ק' ק' ק' ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו וברוך כבוד ה' ממקומו, כל אלו (עג) היה ר' יהודה אומר עם המברך: ה מזכירין יציאת מצרים בלילות, אמר ר' אלעזר בן עזריה, הרי אני

הגיון אריה

ברכות דש"ע וכל ברכה שממוכה לחברתה (נו) בלכות ומודים החילה וסוף, כדתנא ירו' פ"א ה"ח וצבלי ל"ד, וכגון גדול שוחה על סוף כל ברכה והמגיד ראש וסוף כל ברכה: (נח) ר"ל שאין מוסיפין על טחנתם הקצרה, ומשום דקמי צביפא מאריכין תני הכא צרישא מקצרין: (נט) כל"ל וכהג"ל בכ"י וויטן ואירפרט וצירוי, וברכת הזימון היא נגדך שאכלנו משלו: (ס) בכ"י אירפרט הגי' שבקריט שמע כטוחת הצרייתא (נכיות מו.), אבל נוסחת הדפוסים הישנים עיקר וכהג"ל צירוי וברכת הטוב והמטיב מעיקרא קצרה היתה, אלא שהאחרונים הוסיפו בה הרבה, עיין תוספות (נכיות סז): ד"ה הטוב והמטיב, ואין להקשות אמאי לא תני גמי השביבו, דתני ויטיר, כגון תפלה קצרה ותפלת הדרך וברכת הגשמים: (סא) בבבביתא דירוי' מהופך הסדר דהתם מביא בתחלה ברכות שמאריכין בהן, אבל לפי סדר זה, המאמר מברכותיו של אדם וכו' אינו במקומו, עיין באהבת ליון של אמ"י מהר"ז ז"ל: (סב) כדתנן רפ"ב דתענית ש"ע שבכל יום ומוסיף עליה עוד שש, וכדתניא שם טו"ז: צבואל ישראל מאריך: (סג) מלכות וזרנות וזופרות, דיכול לפטור עלמא מהן לגמרי, כדתיא סוף ר"ה, עיין תו' ד"ה אלימא: (סד) בשמת הויבל, דלריך למימר טי' ברבות ציו"ב של יובל: (סה) אם הוא מאריך במקום שמאריכין, ומקצר במקום שמקצרין, או לא, וצבלי (דף ט) מפרש לה, כיצד רבי אומר ובעובו ה"ז ת"ח, ומטובו ה"ז בור: (סו) צבא זו סיוע לפרש"י שארוכה אמת ואמונה וקצרה השביבו, דאי קצרה ושאונה חותמת בברוך היינו הך, אמאי הדר ותני ברבות הקצרות דלעיל: (סז) ולא היה פותח בה בברוך, כך כתבו החוס' (דף מט.) ד"ה מ"ד ע"ש וברש"י, והטעם משום דברכה הסמוכה לחברתה היא: (סח) לאותן המפרשים שאמרו ברכה ארוכה פותחת וחותמת בברוך, הך ומאריך בה מחוסר הבנה הוא, דהיאך האריך ביה ר' יוסי הגלילי אם היה חותם ולא פותח, ואף אם דחק לומר, שר' יוסי הגלילי באמת היה פותח וחותם בה, ולא חש צבא שזכו ברכה הסמוכה לחברתה, הך ומאריך בה עב"פ מיותר הוא, דהך הו"ל ר"ה היה פותח וחותם בברכה אחרונה, ותו לא, אלא צודאי כפרש"י: (סט) חוץ מן הברכה הסמוכה לברכה אחרת וברכה הסמוכה לשמע כל"ל וכן הגיה הרב המפרש ר' יונה, דהנה הטעם שהברכה הסמוכה לשמע אינה פותחת בברוך גמי משום דברכה הסמוכה לחברתה היא דק"ש אינו מפסיק, ועיין הגי' בבבביתא דצבלי (מו.) ופסחים (קד.), ובבבביתא דירוי' ח"ה ואם היתה ברכה הסמוכה לחברתה כגון ק"ש ותפלה אין פותחין בהן בברוך, והאי כללא לאו דוקא הוא, דאיכא ברכות הסמוכות לחברתה, כגון ברכות של הדלה וברכות חופה, ואפ"ה פותחין בברוך ולהיפך איכא ברכות שאין סמוכין לחברתה כגון אלהי נשמה ואתה הוא עד שלא נברא העולם, ואפ"ה אין פותחין בברוך: (ע) בלכות, וכו' להדיא בצבלי, וצירוי' הגי' בראשו: (עא) חוץ מכהן גדול ומגלך, עיין לעיל אות כ"ז: (עב) מלה במלה, אלא ישתק ויכין למה ששומע, והמפרש שאין עונין אמן, לא זכר שאין עונין אמן עם המברך אלא אחר המברך: (עג) לאפוקי ימליך וכו':

ברכות פרק א

כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שאשמע (עד), שתאמר יציאת מצרים
 בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר (ע) למען תזכור את יום צאתך
 מארץ מצרים כל ימי חיידך, ימי חיידך הימים, כל ימי חיידך הלילות אלו
 דברי בן זומא וחכמים אומרים ימי חיידך העולם הזה, כל ימי חיידך להביא
 לימות המשיח (ע), אמר להם (ע) בן זומא לחכמים, וכי מזכירים יציאת מצרים
 לימות המשיח, הרי הוא אומר (ע) לכן הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד
 חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה
 ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפון וגו', אמרו לו, לא שתעקר
 יציאת מצרים ממקומה (ע), אלא שתהא (ב) מצרים מוסיף על המלכויות, מלכויות
 עיקר ויציאת מצרים מפילה. כיוצא בו (א) לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם
 ישראל יהיה שמך, לא שיעקר שם יעקב הימנו (ב), אלא שתהא שם יעקב
 מוסיף על ישראל, ישראל עיקר (ג) ויעקב מפל. כיוצא בו (ד) אל תזכרו
 ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו אל תזכרו ראשונות, אלו עול (ה) של מלכויות,
 וקדמוניות אל תתבוננו, אלו עול (ו) של מצרים, הנני (ז) עושה חדשה עתה
 תצמח הלא תדעוה אלו מלחמת (ח) של גוג, משל (ט) למה הדבר דומה, לאחד
 שפגע בו זאב (י), וניצל ממנו, והיה מספר במעשה הזאב, וחזר ופגע בו ארי

הגיון אריה

(עד) כהג"י בכ"י ווינץ ואירפורט וכו', ועתה אין שום הכרח לומר שאכתי הוראתו נלחתי, וידוע מדע
 שלפי הירו' ראב"ע היה ממש כבן שבעים שנה, דהכי איתא התם ריש ה"ט אע"פ שנכנס לגדולה האריך
 ימים הנה אמרה שהגדולה מקלרת ימים, ועיין בההבנת ליון של אמ"י מהרז"ף ז"ל: (ע) (דברים עו ג'):
 (ע) כהג"י בדפוסים הישנים ובמסנה שבבבלי, אבל בכ"י אירפורט ובמסנה שבירוש' הגי' את ימות המשיח:
 (ע) כהג"י בצרייתא דבבלי (דף יב: וז' וז' וז') סוף פירקין איתא הכי, בן זומא אומר עתידין הן ישראל שלם
 להזכיר יציאת מצרים לעתיד לבא, ומה טעם לכן הגה ימים בזה וכו', אמרו לו לא שיעקר יציאת מצרים
 וכו', ועיין במכילתא פ' בא, וסע לא הזכר מה שהשיבו החכמים לבן זומא, אלא הכי איתא התם ר'
 נתן אומר אשר העלה ואשר הביא שמזכירין יציאת מצרים לעתיד, ע"ש במחיר עין: (ע) (ירמיה כג ז')
 ומפסק ח' קא מתבי, ובמכילתא שם מיייתי דרשה אחרייתא שדרש ר' אליעזר בן עזריה להך קרא, והכי
 איתא התם, אמרו לו רבי עוד כלל זה דורש לכן הגה ימים בזה נאום ה' וכו' למה הדבר דומה
 לאחד שהיה מתאוה לבנים ונולדה לו בת, טורד בחייה, חזר ונולד לו בן, הניח הבת והי' טורד בחיי
 הבן: (ע) כהג"י בדפוסים הישנים ובבבלי, אבל בכ"י אירפורט הגי' מהס, ובירושלמי איתא סתם לא
 שיעקר יציאת מצרים: (ב) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט ובדפוסים הישנים הגי' שתאמר, ובבבלי איתא הך
 מצרים מוסיף על המלכויות, דהכי איתא התם אלא שתהא שעבוד מלכויות עיקר יציאת מצרים טפל
 לו: (א) (בגאשית נח י'), ובמכילתא פ' בא כהג"י כיוצא בו דרש, ואר' אלעזר בן עזריה קאי, לא
 יקרא שמך עוד יעקב, הראשון נתקיים השני נחוסף לו: (ב) דהנה בדרשו למצרים הקדוש ברוך הוא
 קראו יעקב יעקב: (ג) והכי מוכח מקרא (בגאשית מו ז') ולאמר אלהים, לישאל"ל במנחות הלילה ויאמר
 יעקב יעקב: (ד) (ישעיה מג ח'): (ה) בבבלי הגי' שעבוד מלכויות וזיר' איתא סתם מלכויות: (ו) בבבלי
 הגי' יציאת מצרים, ונוסחת התוספתא נכונה, ובירושלמי מהוספת הגי' דהכי איתא התם אל תזכרו
 ראשונות אלו המצריים, וקדמוניות אל תתבוננו אלו המלכויות, אכן המהרש"ם הביא הנוסחה כמו בבבלי:
 (ז) בתר אל תשכח ראשונות כתיב: (ח) בבבלי א"ה תני רב יוסף זו מלחמת גוג ומנוג וזיר' הגי' כמו
 בתוספתא עתה תלחמן זו של גוג, ובכ"י של מהרש"ם איתא זו של גוג ומנוג, ומן התימה שבכ"י זה נתמעטו
 שינויי הנוסחאות בין הירושלמי לבבלי, ולע"ג: (ט) במכילתא שם הובא משל זה בשם ר' שמעון בן יוחאי,
 ושם המאמר קטוע: (י) כג"י התוספתא הגי' בבבלי זיר' במכילתא שם וזילקוט רמז שי"ז, אבל לפי מה
 שכתבו התוספות (ע"ד דף ג' ע"ג) ד"ה ואלו נוסחא אחרייתא היתה לפנייהם בש"ם דינן. ובכ"י מיינכטן באמת
 כהג"י

וניצל ממנו, והיה מספר מעשה ארי, ופגע בו נחש צא, וניצל ממנו, שכח מעשה שניהם, והיה מספר מעשה נחש, כך ישראל צרות אחרונות משכחות צב את הראשונות: כיוצא בו צב שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה, בתחילה היא שרי לאומתה צד, עכשיו היתה שרה לכל האומות צד, שנא' כי שרה צב שמה, כיוצא בו צב לא צב יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם, בתחילה הרי אתה אב על ארם, ועכשיו הרי אתה אב לכל העולם צב, שנאמר ק כי אב המון קא גוים נתתיך. אע"פ שחזר וקרא את אברהם אברם ק, אינו לגנאי, אלא לשבח, ליהושע הושע ק, אינו לגנאי, אלא לשבח, הוא אברם עד שלא נדבר עמו קד, הוא אברם משנדבר עמו קד, הוא הושע קי עד שלא נכנס לגדולה, והוא הושע משנכנס לגדולה, משה משה קי, אברהם אברהם קח, יעקב יעקב קש, שמואל שמואל קי כולן לשון חיבה קיא ולשון זירוז קיב, הם הם קי עד שלא נדבר עמהם, והם הם קיד משנדבר עמהם, הם הם קיא עד שלא נכנסו לגדולה, והם הם קיש משנכנסו לגדולה: כיוצא בו קיש ויהי בשלם סכו

הגיון אריה

הג"י ופגע בו ארי וניצל ממנו היה הולך ומספר מעשה ארי ופגע בו דוב וניצל ממנו, שכח מעשה ארי והולך ומספר מעשה הדוב, וכן הוא בתוספות שם הניח מעשה ארי וספר מעשה דוב: צא הנחש קסה משניהם, גם מואב וארי, גם מארי ודוב, לפי שבא בפתע פתאום, והאדם אינו רואהו: צב לאו שכחה גמורה, אלא על ידי האחרונות שהן העיקר נעשו הראשונות טפל להן, וכן יהיה לעתיד לבא בזמן המשוח שנקרא למח, ועליו נאמר הכני עושה חדשה עתה תלמח: צג בראשית ו' ט"ז: צד כהג"י בצבלי, ובכ"י וויטן ואירפרט הגי' על עמה: צה כך הגי' בדפוסים הישנים, ובכ"י וויטן ליתא על כל בצי העולם, ובכ"י אירפרט על אומות העולם ובש"ס דילן לכל העולם כולו, ועיין בחשק שלמה ד"ה לכל האומות ותמלא כתוב וז"ל ואומתה בכלל ובגמרא ליתא ע"כ, והעירותיך על זה כדי להראותך דרכו של מחבר הזה בקודש, כי מלבד שהוא גורם צפנים על אומות העולם ככ"י אירפרט ובפירושו לכל האומות כני' הדפוסים ופוסח על שתי הסעיפים, לקח השתי מלות, בגמרא ליתא ממנחת בכורים מבלי שיש עינו על הגמ', דלו עשה כן בודאי היה רואה שהרצ בעל מנחת בכורים לא טוון אלא רק אמלות כיוולא בו ואקרא שרי אשתך וכו', וד"ל: צו שרה סתם, שיש לה שררות בלי מלרים: צז בראשית ו' י"ה, ולפי סדר הפסוקים היה לו להקדים הק של אברהם, ובכ"י וויטן מיייתי באתה הדרש בשמו של אברהם לפני הדרש בשמה של שרה, כמו בצבלי, ואפ"ה עיניך לנכח יביטו מסדר התוספתא כאשר הוא לפנינו טוון ומוסד, ופשוט הוא שלא הביא את של אברהם באחרונה אלא מפני שרואה להאריך בו: צח ולא כל"ל, וקובל אני על אותן המפרשים שהגירו התוספתא על פי הגמרא ועל פי פירושים מפורשים שונים, שלא שמו עיניהם על מקראי קודש ועברו על דברי חכמינו ז"ל דברים שבכתב אי ליתא רשאי לאמרן בעל פה: צט כהג"י בדפוסים הישנים, ובכ"י אירפרט לכל בצי העולם, ובצבלי גם הכא לכל העולם כולו: ק בראשית ט: קא לשון טעריקון אברהם אב המון, ועיין רש"י על התורה שכתב ור"ש שהיתה בו בתחלה, שלא היה אב אלא לארם, שהוא מקומו וכו' לא זזה ממקומו, שאף יו"ד של שרי תרעמה על השכינה, והראב"ע כתב וז"ל, אברהם תוספת הרי"ש אביר המון גוים, ולא בא השם לחסר משמו אות, כי אם להוסיף: קב דכתיב גז"ה א' ח' כ"ז אברהם הוא אברהם: קג דברים לב מ"ד הוא והושע בן נון: קד וזהו פשוטו של מקרא, אברם הוא אברהם, בעוד שהיה שמו אברם כבר היה דליק וירא אלהים, כמו בעת שנקרא אברהם: קה כל זה ליתא בתלמודין, אלא היפכה תיבא כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, ולר' אליעזר בללו, עיין הסוגיא בצבלי וביר' סוף פרקין: קו אפסא שגם הכא קתיי לדרש מלת הוא אע"פ שהך הוא אמשה קאי: קז שמואל ג' ד': קח בראשית כב י"ח: קט שם מו ב': קי שמואל א' ג': קיא אות אהבה היא לכפול את שמו של אדם בטוב, וכ"כ להיפך סימן שגאה הוא כשנמנעין מלקרות אדם בשמו כדכתיב וכל אשא את שמוהם על שפתי: קיב שיבו זריוון במלאתך ובבעדתן לפני המקום, כמו שהקב"ה ממנה לקרא שמוהן פעם אחר פעם בלי הפסק: קיד ועוד י"ל שכל שמוהן לשבח, וביליקוט רמז תכ"ט הגי' ד"א: קיד אברהם ויעקב: קיש משה ושמואל: קיז אינו לגנאי להקרא בשם הראשון:

ברכות פרק א ב

ומעונתו בציון (יז), וכי מה ראה הכתוב (יח) להחזיר לה שם הראשון, לפי שהוא
 אומר (יט) על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה
 עד (כ) היום הזה להסירה מעל פני יכול אף עכשיו (כא) הרי היא באף ובחמה,
 תלמוד לומר (כב) החר חמד אלהים לשבתו (כג), הרי היא בחמדה ותאוה (כד),
 מלמד שביפר לה חורבנה, מניין (כה) שאין השכינה חוזרת לתוכה עד שתעשה
 הר, תלמוד לומר ויהי (כו) בשלם סכו, מצינו כשהיא שלם קרויה הר, שנא' (קז)
 ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה
 ואומר (קח) זכור ה' לבני אדם את יום ירושלים, אימתי (קט) כשנעקרו יסודותיה
 ממנה (קל) האומרים ערו ערו עד היסוד בה (קלא):

פרק ב (א) הקורא (ב) את שמע (ג) צריך שיכוין את לבו (ד), ר' אחאי (ה) אומר משום

הגיון אריה

(קיו) (תהלים עו ג'): קיח) כהג"י בכ"י וויטן ואירפורט, ובדפוסים הישנים ליתא הקב"ה וזילקוט תהלים רמ"ז
 תתט"ו סתם מה ראה להחזיר: (קיש) (ימיה לב ל"ה): קב) ועד כ"ל"ז: קכא) אחר חורבן הבית: (קכב) (תהלים
 סח י"ז): קכג) ונו' כ"ל"ז דמסופא דקרא אף ה' יטון ללחא קא יליף ליה, ועיין זילקוט שם הבית את
 כל הפסוק אף שצריך להגיה: (קכד) גם אחר חורבנה: (קכה) כ"ל"ז וכג"י בכ"י ואירפורט וזילקוט, אבל
 בדפוסים הישנים הו' משובשת, ובמלת מניין קחור למה שהתחיל בו, מניין שזוקא כשנעשית הר חמד
 אלהים לשבתו, ת"ל ויהי בשלם סכו, אם נעשית כמו בזמן שנקרחת שלם, כדכתיב ומלכי דק מלך שלם,
 אזי יהיה שם סכו: (קכו) כהג"י בכ"י וויטן ואירפורט, ובדפוסים הישנים מובח פה גם הפסוק החר העוב הזה
 והלבוין, וזילקוט המאמר קטוע: (קכז) (בראשית כג י"ד): קכח) (תהלים קלו ז'): קכט) קורא אותה ירושלים:
 (קל) ונעשה הר כבראשונה, הרי מנינו למדין שאף בחורבנה, שנעשית הר וקרויה שלם, נקראת נמי ירושלים,
 הרי שלם ירושלים אחת היא לשבח: (קלא) כהג"י בכל הדפוסים וגם בכ"י וויטן ואירפורט, אבל בכ"י
 הגר"א ליתא הכי מאימתי ערו ערו עד היסוד בה משעקרו יסודותיה ממנה:

פ"ב (א) מ"א, אע"פ שהקטוב החכמים לומר ברכות לפני ק"ש ואחריה, אפ"כ ברכות אלו חיון מעכבות,
 ומשוא"ה כשארם קורא בתורה פרשיות של ק"ש והגיע זמן קריאתה, אם כוון לבו ללחא ירי חובתו,
 ה"ז ילא, ואע"כ כשקורא כסדר בתורה, מפסיק בין פרשה לפרשה, אין בכך כלום, וגם כשאלו קורא
 בתורה, אלא קורא הפרשיות, זו אחר זו, ופגע בו אצוי או רבו שמוראן עליו, או אדם גדול שצדו
 עליו, באמנע הפרשה מפסיק ושאל מפני היראה, ומשיב מפני הכבוד, ובין הפרקים שאל מפני הכבוד,
 ומשיב שלום לכל אדם: מ"ב, כל ברכה וברכה וכל פרשה ופרשה היא פרק בפ"ע, רק ויאמר ואמת ויליב
 ה"ה כפ' אחד, וביניהן משיב מפני הכבוד, ושאל מפני היראה, והעעם שאין קורין הג' פרשיות כסדרן בתורה,
 משום דבתחלה צריך לקבל עליו עול מלכות שמים בפ' שמע, שיש בה יחוד השם, ואח"כ קורא פ' והי' א"ש
 לקבל עול המלוכה הגוהגין ביום זבילה, ולבסוף פ' לויית דמזנה זו אינה טהרת אלא ביום: מ"ג, קריאה,
 הוראתה דיבור בקול שאינו נמוך ובמבטא רפה, ומשוא"ה הקורא את שמע צריך להשמיע עליו ולהוילא התיבות
 והאותיות במחיתות משפתיו, ודיעבד עכ"פ ילא, וצריך לקרות הפסוקים בשכל פרשה ופרשה כסדרן
 בתורה, ואם הקדים פסוק מאוחר, אפילו בדיעבד לא ילא, ואם עשה ודילג פסוק אחד, חוזר לאותו
 פסוק וגומר הפרשה: מ"ד, ק"ש לא בעי כוונה אלא היא פסוק אחד, לפיכך התיור החכמים לפועלים
 לקרות ק"ש בראש האילן, ולואמנין בראש הגדבן, דזמן שורתא מזו מכווני ולא מסתפי דפלו, אבל זמן
 מרבית לא מזו מכווני, ומשוא"ה לריכין לירד למטה ולהפלה שמ"ע, דתפלה לריכה כוונה עד גמירא (עיין
 בפ' מעשה אורג להרב הג' מהו"י איזיוק מקאמארגא): מ"ה, ואע"פ שק"ש אינה לריכה כוונה אלא רק
 פסוק ראשון, אפ"ה חתן פטור מק"ש של ערבית מרביעי בשבת עד מז"ש אם לא עשה מעשה, ורבן
 גמליאל סהיה בטוח בעצמו דיכול להתכווין, קרא ק"ש בזילה הראשון: מ"ו, ולא לחומרלא לבד אלא גם
 לקולא לא התדמה ר"ל לשאר כל אדם, דהרי בזילה הראשון שמתה אשתו רחץ בחמין, וכשאמרו לו תלמידיו
 דהוא בעצמו הורה להם שאכל אסור לרחוץ, השיבן שהוא איסתית ר"ל חלוש (והמלה יונת*):
 מ"ז, וכ"כ עשה חילוק בין עבי עבדו לשאר עבדים, דכשמת קיבל עליו גתוועין, מפני שכבר היה:
 מ"ח, ואע"פ שחתן פטור מלקרות ק"ש, אפ"ה אם ראה לקרות קורא ואינו מחוי כוהרר, דלדרכה אם
 אינו קורא מחוי כוהרר, להיות שמראה בזה, שהוא מתכוין בשאר ימים כוונה שלימה: (ב) הפרק השני של
 התוספתא

ברכות פרק ב

ר' יהודה, אם כוון לבו בפרק הראשון, אעפ"י שלא כוון את לבו בפרק האחרון, יצא (י): ב הקורא את שמע (י), צריך שיזכיר יציאת מצרים באמת ויציב (ח), רבי אומר, צריך להזכיר בה מלכות (ט), אחרים אומרים, צריך להזכיר בה מכת בכורות וקריעת ים סוף (י): ג הקורא את שמע למפרע (י) לא יצא, (י) וכן בהלל (יג), וכן בתפלה (יד), וכן במגילה (טו): הקורא את שמע ומעיה והשמיט בה (טו) פסוק אחד, לא יחזור (י) ויקרא אותו פסוק בפ"ע (יח), אלא מתחיל באותו פסוק וגומר עד סוף, וכן בהלל, וכן בתפלה (יט), וכן במגילה: הנכנס לבית הכנסת, ומצאן שקראו חציה (כ), וגמר עמהן, לא יחזור ויקרא מראשה ועד אותו מקום, אלא מתחיל מראש וגומר עד סוף, וכן בהלל, וכן בתפלה, וכן במגילה: הקורא את שמע ומעיה (כא), ואינו יודע, היכן מעיה (כב), חוזר לראשה (כג), מעיה

הגיון אריה

התוספתא דמכילתין מתחיל בבבא הקורא את שמע צריך להזכיר י"מ בלמח ויציב, ולבבא זו חין סוס שייכות למ"א, ומה שכתב בעל חשק שלמה אחר התיבות הקורא את שמע, "משנה פ"ב א"י אינו חלף לחיות העינים, דנעלה הוא מעל כל פסק, שאין סוס יחס בין מתיבתא זו למ"א, ועיין לקמן. אית ז' וסס תמללנה (ג) ברייתא זו מיייתי לה הבבלי דף י"ג: בשינוי, והירו' פ"ב ה"א, ובירו' לא הובאה הרישא, אכן חין להוכיח מכאן, שלא היתה כל התוספתא לפני הירושלמי, להיות שלא פשט הבעיה חי צריך לכוין בכוון או לא מרישא, דבודאי טוח לו עפי לפשוט אותה מסיפא, דהא גס לר' אחי צריך לכוין בכוון לכתחלה, ועיין מה שכתב אמ"י מהר"ז דף ז'ל' בזה: (ד) דכתיב על לבבך, וכן הוא להדיא בברייתא הבבלי שם ע"א, ח"ל ר"ע הרי הוא אומר אשר איכתיב היום על לבבך, ומכאן איתא למד בכל הפרשה כולה כריכה כוונה: (ה) ההג"ו בדפוסים הישנים, ובכ"י אירפורט אחר בגי' הירו', ובבבלי איתא אחת, ודוחק למגר שר' אחא היינו ר' אחאי, דהכי איתא ריש מכילתין דף ב' ע"ב ר' אחאי ואמרי לה ר' אחא אומר, ואין דרך הגמרא להביא שינוי טוספאות בשמות התנאים: (ו) חבל לכתחלה צריך לכוין בכוון, קך משמע גס מהירו', עיין לעיל אות ג', איברא לפי גי' הבבלי, כיון שכוון לבו בפרק ראשון שוב אינו צריך, איכא למימר שאף לכתחלה אין צריך לכוין בכוון, ועיין רמב"ם ק"ט פ"ב ה"א: (ז) בברייתא דירו' ספ"א בגי' בבבא: (ח) הפסקא דמתניתין ר"ל בין ויאמר לאמת ויציב לנא בלמח ויציב צריך להזכיר דמלתא קייב תנא דתוספתא, ויאמר ואמת ויציב כדורא פרקא חשיב, משום דגס בלמח ויציב צריך להזכיר דמלתא מזכרים, דהיינו ממזכרים גאלתו ה' אליהו וכי' (ט) ומבבלידן חין לו מן גאל ומושיב: (י) בירו' בגי' מהופכת ק"ט ומכ"ב, וגי' התוספתא עיקר, וכן הסדר בלמח ויציב כל כבוריהס הרגת ובסוך גאלת ויס סוף בקעת: (יא) הפסוקים ומכ"ט התיבות, אכן מרש"י ריש פרקין ד"ה מדברים הדברים, משמע קלח שדוקא אסדר התיבות בפסוקים קא קפיד רחמנא: (יב) דכתיב והיו, שלא יקרא למפרע: (יג) במס' מגלה דף י"ז. אמוראי ילפי לה מקראי דהלל עיי"ש וברש"י ובתוספתא דמגילה רפ"ב, ובירו' בפרקין ה"ד ומגילה רפ"ב איתא הכי עוד הוא אמורה על הסדר פי' על סדר המאורעות, ועיין במפרשים: (יד) דשמונה עשרה ברכות ק"ב זקנים, ובהם כמה נביאים, הקטום על סדר המקראות: (טו) לירו' דכתיב בה ככתבם, ובבבלי דכתיב והימים האלה נזכרים ועשית, אתקום זכירה לעשייה, מה עשייה למפרע לא, אף זכירה למפרע לא: (טז) לאחר שקרא את כל הפרק, מזכר שהשמיט פסוק אחד, ובגמ' מגילה דף י"ח ח"ה השמיט בה הקורא פסוק אחד לא יאמר אקרא את כולה ואח"כ אקרא אותו פסוק, אלא קורא מאותו פסוק ואילן: (יז) כהג"ו בדפוסים הישנים וכ"ל' ובדפוסים פאשוואלק הכא ובמגילה הגי' יתחיל, ובעל חשק שלמה גורס בפנים לא יתחיל ויפירושו לא יחזור: (יח) שלא תהא קריאה למפרע, ולרבותא נקט פסוק אחד, דסד"ל פסוקא מלתא באנפי נפשה היא ומותר לקרותו בתר כולה, קמ"ל דאף הפסוקים צריך לקרותן כסדרן ומכ"ט המלות, ומש"ה אם השמיט תיבה אחת צריך נמי לחזור לאותה תיבה ולקרות משם ולהלן: (יט) וכן פסקו תוספות והרא"ש, אבל הרי"ף ממזכיר בתפלה: (כ) של פרשה, וחזיה, כתב הר"ן במגילה שם, היו רבותא עפי מפסוק א', דאע"ג דכל פלגא ענין בפ"ע, אפ"ה צריך להתחיל ולגמור כולה, אבל אם מלאו שקראו פרשה שלימה וגמר עמהן ק"ט, ח"ל לקרות אלא אותה פרשה בלבד, דבהקדים פרשה מאחרת יאל: (כא) שהשמיט פסוק אחד, או שקרא הפסוקים למפרע: (כב) או בפרק ראשון או בפרק שני, שמסופק באיזה פרשה ובאיזה מקום שבפרשה טעה: (כג) של ק"ט:

ברכות פרק ב

באמצע הפרק יד), חוזר לראש הפרק, טעה בין כתיבה ראשונה לכתיבה האחרונה יח), חוזר לכתיבה הראשונה יט): ד כתבי ספרים תפילין ומוזות מפסיקין לקריאת שמע יז), ואין מפסיקין לתפלה, רבי יוחנן אומר, כשם שאין מפסיקין לתפילה, כך אין מפסיקין לק"ש יט), ר' חנינא ל) בן עקיבא לא) אומר, כשם שמפסיקין לק"ש, כך מפסיקין לתפלה לב), אמר ר' אלעזר בר' צדוק, כשהיה רבן גמליאל ובית דינו ביבנה היו עסוקים בצרכי צבור, לא היו מפסיקין לג), שלא להסיע מלבן לד): הכתף לה) אעפ"י שמשאו על כתיפו, ה"ו קורא לו), אבל בשעה שפורק וטוען, לא יקרא לו), לפי שאין לבו מתכוין לה), בין כך ובין כך לא יתפלל לש), עד שעה שיפרק ט): פועלין מא) קורין בראש האילן, ומתפללין בראש הזית ובראש התאנה מב), ושאר כל האילנות יורדין למטה ומתפללין, בעל הבית בין כך ובין כך מג) יורד למטה ומתפלל מד): פועלין מה) קוראין את שמע

הגיון אריה

כד) שצרי לו להתחיל לקרות אותו פרק יודע צביון פרק קא טעה, אבל אינו יודע צביון מקום שצפוק, חוזר לראש אותו פרק, דהא אם ידע צביון שצאמלע הפרק טעה, חוזר לאמלע, וגי' התוספתא משונה מג' התלמודין, להנה צבבלי א"ה טעה צאמלע הפרק יחזור לראש, בין פרק לפרק יחזור לפרק ראשון, וברי"ף א"ה בין פרק לפרק ואין יודע צביון פרק טעה, חוזר לפרק ראשון, צאמלע הפרק חוזר לתחילת הפרק, וע' במהרש"א וב"ס, וביד' איתא סתם טעה וז"ל יודע היכן טעה, יחזור ככתמלה לנקום הצבור לו: כה) בין וכתבתם של וכתבתם לכתבתם של וחי' א"ש: כו) ואם לא לו הספק לאחר שהתחיל למען ירבו, אין צריך לחזור: כז) קמתי ליה הכא, דמאותו טעם שהאומנין קורין ק"ש בראש האילן ובראש הגדך, אבל אין מתפללין, מאותו טעם כותבי סת"ם צריכין להפסיק לק"ש אבל לא לתפלה, בק"ש אין צריך לכיון אלא בפסוק הראשון (צבבלי, או בג' פסוקים הראשונים (יור') ואין זה הפסק גדול, מנש"ה מפסיקין לק"ש, אבל תפלה צבי כוונה עד גמילה והוי הפסק גדול, מנש"ה אין מפסיקין לתפילה, וזהו כפירושו של ר' יוסי ביר' פ"ח ה"ה, עי"ש ובח"ש שקרא לר' אחא לר' בא ולר' יוסי תנאו (!): כח) ביר' הובאה מהתנאי זו בג' מקומות, במלכותין פ"ח ה"ה, בבבב"ה פ"ג ה"ג, ושבת פ"ח ה"ב, ובשולחן לא נזכר מאומה מדברי רבי, אלא רחב"ע לצד פליג את"ק: כט) ולא מתקנין בין הפסק גדול להפסק קטן: ל) כהג"י בדפוסים הישנים וביד', אבל בכ"ו ווינן ואירפוטט וצבבלי (סוכה דף טו ע"א) הגי' חנינא: לא) כז"ל וכהג"י בתלמודין, ולא עקיבא כגי' הדפוסים: לב) צבבלי שם איתא להיך א"ר חנינא בן עקיבא כותבי סת"ם וכו' פטורין מק"ש ומן התפלה, אבל ביר' מסכים עם התוספתא, ולשב הסתירה אמר אמ"ו מהר"ף ז"ל, אפשר שרחב"ע חזר ממנה שאמר בראשונה שמופסיקין לק"ש ולתפלה, כששמע דברי ריה"ג, וקלט מורה על זה סיוס הצרייתא צבבלי לקיים דברי ריה"ג עכ"ל, עיין אהבת יוון דף ח' תוס' ד"ה ר' יוחנן, והרמב"ם פוסק שכל העוסק בצרכי צבור, אינו פוסק לא לק"ש ולא לתפלה דהוה כעוסק בדברי תורה שחורטנו אומנתנו, עיין ק"ש פ"ב ה"ה ותפלה פ"ו ה"ח ובג"מ ובב"י א"ח סו' ל"ו: לד) בין לק"ש בין לתפלה: לה) דאילו הפסק כ"ש מביא את האדם להיסח הדעת, ולפי זה אין לחלק בין שיש שהות לגומרה לשאין שהות, דמ"מ אין מפסיקין שלא להפסיד את הרבים: לה) טעם משאו על כתפיו: לו) כיון שאין צריך לכיון אלא פורתא, לא חיישינן שמה גם צבב"ש האלה תהיה מחשבתו על המשא שלא יפול: לז) צבב"ש דיר' פ"ח ה"ה א"ה אבל לא יתחיל לא בשעה שהוא פורק ולא בשעה שהוא טוען: לח) מושב, וכהג"י ביר' ל) דאי אפשר בלי היסח הדעת, ותפלה כולה צבי כוונה: מט) ביר' מביים עלה ואם ה' עליו משאו של ארבע קבין מותר, דבד' קבין אם נתן צ' שליש לאחוריו שליש אחד לפניו אין טרחתו מרובה כל כך שלא יתפלל בצוונה, והצבבלי (ב"מ דף ק"א ע"ב) פליג בזה אירו', דלידיה רק בפחות מד' קבין מותר להתפלל כשמשאיו לאחוריו, אבל ד' קבין מניח ע"ג, קרקע ומתפלל, ול"ע: מא) במתני' הגי' האומנין, אכן כבר הגיהו ביר', דהכא איתא ההם כימי מתניתה הפועלים קורין בראש האילן, אבל צבב"ש דבבלי דף ע"ז הגי' כמתניתין: מב) ומפרש ביר' מפני שטרחתו מרובה, כלומר טורח לקטת הפירות גדול מאד, ואם ירדו לנטות ויפסידו זמן, יבואו להיסח הדעת, ורש"י פי' בזית ובתאנה יכולין לעמוד שלא בדוחק, מפני שענפיהם מרובים: מג) בין בזית ובתאנה, בין בשאר

ברכות פרק ב ג

ומברכין לפניו ולאחריה, אוכלין את פיתן ומברכין לפניו ולאחריה (ט) ומתפללין
 שלש פעמים (טו) שמו"ע (סח), אבל אין מורידין לפני התיבה (סז): ה' השושבינים (נ)
 וכל בני החופה פטורין מן התפלה ומן התפילין (נא) כל שבעת הימים (נב), וחייבין
 בקריאת שמע (נג), ר' שילא אומר (נד), חתן פטור (נה) וכל בני החופה חייבין (נו):
פרק ג א (ב) קברו את המת יעמדו בשורה, שורה הפנימית (ג)

הגיון אריה

בשאר חילוט: (מד) דהרי הוא ברשות עלמנו, ואין ערחתו מרובה, ובצרייתא דבבלי מסיים עלה לפי שאין דעתו
 מיושבת עליו: (מה) צרייתא הוצאה בבבלי שם והתם כהג"י הפועלים שהיו עושין מלאכה אלל צעה"ג ר"ל עם
 צעה"ג, ומשקיל וטריח שם תראה שום' התוספתא עיקר: (מו) בגמ' מוקי ליה בשושין כשעודתן או שהיה בעל
 הבית מיסב עמהן, אבל אם אין צעה"ג מיסב עמהן, או שעושין בשכר, אין מצרכין לפנייה, אבל מצרכין לאחריה
 שהים, ועיין הגי' צרי"ף וצרכ"ס ברבות פ"ב ה"ב ולקמן פ"ז אות נ' וגו': (מז) בגמ' איתא סהם
 ומהפללין תפלת של ש"ע, ועיין באור הגנוז דשם נפל מלת תפלת: (מח) כשעושין כשעודתן אבל כשעושין
 בשכרן מפרש הש"ס מתפללין מעין י"ח כדי לומר המלאכה: (מט) דאין בטול גדול מזה, ובצרייתא שם
 הגי' אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין כפייה: (נ) חתן והשושבינים כל"ל והגמ"י בצרייתא דבבלי
 (סוכה פה ע"ג): (נא) דשכיחא שכרות וקלות ראש: (נב) בבבלי שם ליתא: (נג) לזמון מועט יכולין ליישב דעתן
 ולכוין לכל הפחות בפסוק הראשון: (נד) בגמ' שם הגי' משום ר' שילא אמרו: (נה) כל עוד שלא עשה מעשה,
 משום דאין דעתו מיושבת עליו, ואפילו בפסוק א' אין יכול לכוין, ורבינו הקדוש סתם המעשה כר' שילא:
 (נו) לרש"י הק חייבין לאו אק"ש לאוד, אלא גם תפלה ותפילין קאי ולתוס' ולרש"י מודה ר' שילא לת"ק
 שחייבין רק בק"ש. — למ"ו למ"ז ולמ"ח לית הוספה בתוספתא, ובירושלמי מנאלו כמה וכמה צרייתא,
 וחדא מינייהו הוצאה בתוספתא דתעניתא פ"א:

פ"ג א (א) מ"א, אעפ"י שק"ש אינה לריכה כוונה, אלא רק פסוק הראשון, אפ"ה לא חתן לבד אלא כל מי
 שטרוד טרדא דמניה, כגון מי שמוטל עליו לקבור אחד משבעה קרובים, שחייב להתאבל עליהם,
 פטור מלקרותה, ולא הבל לבדו, אלא כל אותן האנשים שהמטה לריכה להם, פטורין מק"ש, מן התפלה
 ומן התפילין, וכל מי שמלוה את המת מצלי שהמטה לריכה לו, חייב בק"ש, ופטור מן התפלה, דתפלה
 רחמי היא ובעי כוונה יתירא: מ"ב, וכמו שמלות קבורה פטורה מק"ש, הי"ג מלות ניחוס אבלים פטורת
 מק"ש, ומשונה מי שלוח את המת, ואין פנאי אחר שנקבר המת להתחיל ק"ש ולגמור פסוק הראשון
 קודם שיגיע לשורה, לא יתחיל, ואם יש לו פנאי, יתחיל, דהא באמצע הפרשה מותר להסתיק מפני
 הכבוד ולאמר לאבלים המקום ינחם אתכם, וניחוס אבלים אינו פטור מק"ש אלא רק אותן שעומדים
 בפנים בשורה ורואין פנים בפנים את האבלים העומדים ביניהם, אבל העומדים בשורות חיצוניות, חייבין
 בק"ש, ואם התחילו לקרות, אינם מפסיקין: מ"ג, יש מן האנשים, שחייבים בק"ש ופטורין מן התפלה,
 אבל כל איש ואיש שפטור מק"ש, פטור נמי מן התפלה, ובנשים עבדים וקטנים הוא להיפך פטורין
 מק"ש וכ"כ מן התפילין וחייבין בתפלה, לרש"י משום דתפלה רחמי היא ומדרבנן היא, ותקנה אף לנשים
 ולחנך הקטנים, ולרמב"ם דס"ל שהיא דאורייתא, ונשים ועבדים חייבין בתפלה, מפני שאין לה זמן קבוע
 מן התורה, וכמו שחייבין בתפלה, חייבין נמי במזוזה ובברכת המזון (וברכת המזון לנשים ספק דאורייתא
 ספק דרבנן): מ"ד, תקנה עזרא היתה שבעל קרי לא יקרא בתורה עד שיטבול, ואם הגיע זמן ק"ש עד
 שלא טבול, מהרהר בלבו ואינו מצרך לא לפניו ולא לאחריה, דכיון שאינו קורא, על מה יברך, וכ"כ
 אינו מצרך ברכה שלפני המזון, דהיא מדרבנן, אבל נתחייב בברכה שלאחר המזון, שהיא דאורייתא,
 וכיון שברכות אחר המזון אינן דברי תורה, מצרך בפה מלא ולא בהרהור גרידא: מ"ה, בעל קרי לכתלה
 לא יתפלל אלא תפלה קצרה (עיין במעשה אורג) ואם נזכר תוך התפלה שהוא בעל קרי, יקרא כל ברכה
 וברכה, ומי שירד לטבול ואינו יכול לעלות ולהתכנסות ולקרות ק"ש קודם הבן החמה, יתכסה בזים
 עכורים, כדי שלא יראה את הערוה ויקרא בזים, אבל אסור להתכנסות בזים סרוחים ובזמי משרה:
 ובזמי רגלים עד שיטול לתוכן מים, דממי רגלים שלא הטיל לתוכן מים, לריך להרחיק ד' אמות כמו מן הארזה:
 מ"ו, לתקנת עזרא אפילו זב דטומאתו טומאת שבעה (ובש"כ טמא מת) שראה קרי ואשה ששמה מעתה
 ונעשית גדה, ופולטת ש"ח תוך ג' ימים לשימושה, והמשמשת שראתה גדה, כולן לריכין טבילה לק"ש, אעפ"י
 שטבילה זו אינה מטהרתן מטומאתן העיקרית (ובכר נעקרה תקנת עזרא דבטולה לטבילותא, ובעלי קריין
 עוסקין בתורה וקורין ק"ש ומתפללין דררן ומברכין כל הברכות ואיןומי שמערער בדבר): (ב) למ"א לית הוספה
 בתוספתא דמכילתין, אעפ"י שיש, הן בבבלי הן בירושלמי, כמה וכמה צרייתא הנמשכין אחריה: (ג) בצרייתא
 דבבלי

ברכות פרק ג

הרואה את הפנים (י), פטורין, ושאינה (ח) רואה את הפנים, חייבין, ר' יהודה אומר, אם אין שם אלא שורה אחת (ז), העומדים (ז) שם לשם כבוד (ח), חייבין, לשם אבל (ט). פטורין, ירדו (י) להספד, הרואין את הפנים, פטורין, ושניים להם חייבין (יא), הסופד (יב) וכל העוסקים בהספד מפסיקין (יג) לק"ש, ואין מפסיקין לתפלה (יד), מעשה שהפסיקו רבותינו לק"ש ולתפלה (טו): **ד** (טו) בעל קרי חולה (יז) שנתן עליו תשעה קבין מים (יח), הרי זה קורא (יט), אבל אינו מוציא את הרבים (כ) ידי חובתן, עד שיבא בארבעים סאה, ר' יהודה אומר, ארבעים סאה מכל מקום (כא): הזבין

הגיון אריה

דבבלי דף י"ט ע"ב הגי' שורה הרואה פנימה (עיין פרש"י וע"ז מ"ד ארזת חיים סימן ע"ב ס"ק ג') ובדפוסים הישנים שורה הרואה את הפנימית, אכן גם לפנימה גם לפנימית אין לה פנים, ובכ"י וייען איתא סהם שורה הפנימית פטורה החלוטה חייבת, אבל מוז עדיין לא שמענו איזה פנימית ואיזה חלוטה, לכן תפסתי בזה כ"י אירפורט (המסמכת עם הגי' בשמות פ"י) שהיא הנכונה, אף שגם זאת לריכה תיקון ק"ת: (ד) של אבליים, ובשמות שם איתא להדיא הרואה פני אבליים, ובעל חשק שלמה גורם בפנים "הרואה את הפנים" ובפירושו "הרואה את הפנימית", ומי לא יראה, שפירוש זה אין תוכו כבוד: (ה) שורה החיצונה שאינה כל"ל: (ו) בירושל' שלא הביא אלא רק דברי ר"ש הגי' היו כולם שורה אחת, ובבבלי איתא הך דשורה אחת, ובשמות הגי' כמו הכא: (ז) כהג' בירו' ובשמות, אבל בבבלי במכילתין איתא הבאים, ובירו' אמרי שהיא כמשה ראשונה, דבראשונה היו משפחות עומדות והאבליים עובדין: (ח) המת, ולא נתכווננו לעשות שורה גדולה אלא משום יקרא דשכני, ובבבלי הגי' מחמת עלמן, ועיין בד"ם ובפירושו של הרב ר' יונה: (ט) לקיים מצות נחום אבליים: (י) לשה בזכים, ועיין מה שכתב הרמב"ן בתורת האדם שער ההתחלה בשם רבנו האי גאון ז"ל: (יא) כהג' בכ"י אירפורט, ופי' העומדין בשורה שנייה וכש"כ העומדין בשורה השלישית, ובירו' ובכ"י וייען הגי' הרואין את הפנים פטורין, ושאיין רואין את הפנים חייבין, ובדפוסים הישנים א"ה, הרואין את הפנימית פטורין, וי"א ושניים להם, ושאיין רואין את הפנימית חייבין, וזה בודאי משיבשתא, דמה לי שניים להם מה לי שלשים להם, אם רואין את הפנים, ובודאי כל"ל הרואין את הפנים פטורין, ושאיין רואין את הפנים וי"א ושניים להם חייבין, ולולי דמסתפינא הו"א שהך וי"א וכו' ה' מתחלה בגליון וע"י איזה מעתיק מזוהל בא לפנים של התוספתא שלא למקומו, דאין שום ספק אצלי שנתערבו בדפוסים הישנים שתי תוספתאות: (יב) כהג' בדפוסים הישנים וכל"ל ובירו' הגי' בהספד, ולג' זו אין לה שחר, והרב בעל שדה יהושע נדחק לפרש בהספד הם קרובי המת ומשפחתו, והסופד הוא הספדן, והעוסקים בהספד הם החוזים והקברנים, וכל מי שבאין ליתול חלק בהספד: (יג) את ההספד, ומה דאיתא בבבלי דף י"ט העוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל לפניהם נשמעין אחד אחד וכו' ברייתא אחריתא היא, דהתוספתא בהספד שלאחר קבורה קמיירי, כדמוכח מירושלמי, ומש"ה אי אפשר לומר מפסיקין היינו נשמעין כמו שכתבו המפרשים: (יד) ביום השני לקבורה, הכי מוקי לי' בירוש': (טו) מעשה לסחור הוא, ומש"ה ל"ל שחכמים פליגי את"ק, דלידדו ביום השני גם לתפלה מפסיקין, ועיין בח"ד שכתב דדוקא העוסקים דהיינו המסייעים עם החזן הסופד הם אין מפסיקין לתפלה, אבל שחר העם הבאים לשמוע מפסיקין, ולפי זה אין כאן מעשה לסחור, דרבותיו שהפסיקו לא היו מן העוסקים, אכן לפי פי' זה קשה טובא היאך היו יכולין רבותיו להפסיק בהספד, אם לא היו עוסקין בו, אלא על כרחך נראה לומר שרבותיו לא היו מתלקין בין ק"ש לתפלה ביום השני לקבורה, ובעל ח"ש שלא שם עיט אלא על בעל מנחת שברים ולא גם על הירוש' התחכם לומר מעשה שהפסיקו וכו' מפני שלא עסקו בהספד או בשאיין המת מוטל לפניהם מיירי: (טז) למ"ג לא מניט שום הוספה בתוספתא, והבבלייתא שהביא הבבלי תמלא לקמן פ"ו את ח', וגם ברייתות דירו' הבואו מקלתן בתוספתא דמכילתין, ומקלתן בתוספתא דמס' קדושין: (יז) כהג' בברייתא דירוש', ובבבלי דף כ"ב איתא סהם בעל קרי שנתן וכו' אכן שם פליגי אמוראי חד אמר חולה המרגיל דוקא לריך שיבא במו' סאה, להוציא את הרבים, וחד אמר אחד חולה המרגיל ואחד חולה לאונסו: (יח) כהג' בבבלי, ובירו' שם מוסף עלה וסחור שנפג עג ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין, והמפרשים נדחקו מאוד לקיים הגי', ועיין באהבת ליון: (יט) בבבלי ובירו' הגי' טחור לעלמו: (כ) כהג' בירו', ובבבלי איתא בקיורא אבל לאחרים מ' סאה: (כא) בין שהוא

והזכות והגדלות והיולדות (כ) מותרין לקרות בתורה (ג) ולשנות במשנה במדרש בהלכות ובאגדות, ובעלי קריין אסורין בכולן (ד), ר' יוסי (ה) אומר, שונה היא בהלכות הרגוליות (ו), ובלבד שלא יציע את המשנה (ז): בעל קרי שאין לו מים (ח) למבול, הרי זה קורא את השמע, ואינו משמיע לאזנו (ט), ואינו מברך בין מלפניה בין מלאחריה (י), דברי ר"מ, וחכמים (יא) אומרים, קורא את שמע ומשמיע לאזנו, ומברך לפניה ולאחריה (יב), אמר ר' מאיר, פעם אחת (יג) היינו יושבין לפני ר' עקיבא, והיינו קורין את שמע, ולא היינו משמיעים לאזנינו (יד) מפני קסדור (טו) אחד, שהיה עומד על הפתח (יו), אמרו לו אין שעת הסבנה ראייה (יא): ה' הרי שהיה עומד בשדה ערום (יב), או שהיה עושה מלאכתו ערום (יג), הרי זה מכסה את עצמו (יד) בתבן וקש ובכל דבר, אע"פ שאמרו, אין שבחו של אדם להיות עומד (טו) ערום, שכשברא (טז) הקב"ה את האדם, לא בראו ערום, שנאמר (יז) בשומי ענן לבושו וערפל תולתו בשומי ענן לבושו, זה השפיר (יח), וערפל תולתו, זה השליא (יט): הרי (כ) שהיתה מטפת של בגד ושל עור (כא) חגורה לו

הגיון אריה

חולה, בין שהוא צריך, בין לעצמו, בין להוליא אחרים, ובצבלי פליגי אמוראי, חד אמר מ"מ ספי' שאובין, רק לריך שיהיו בקרקע, וחד אמר ספי' בכלי נמי סגי: (כ) כהג"י בירוש', ובצבלייתא דצבלי דף כ"ב. איתא הוצין והמלועסין ובאין על מדות (עיין ד"ס), ובירוש' של מהרש"ס זצ"ל ובעלי מדות זכות ויולדות, וגרסה בעליל שהג"י צועלי מדות משושבתא דהא המשמש מטרו שיה לב"ק שאסור לקרוא צלי עבילה, והיאך כיוול התנא צועלי מדות עם אותן המותרים לקרוא צלי עבילה, אבל הרב בעל מאיר נתיב חרץ משפטו, שג"י התוספתא וירוש' בדפוסים הראשונים משושבתא וגו' הצבלי וגו' מהרש"ס נכונות, אכן מאן חכים להבין זאת ולראות אור במחשכים: (ג) דלא נעמאו ע"י ע"מ: (ד) דעומתאן אינה צאה לכן, אלא ע"י קלות ראש וחוח הדעת: (ה) כהג"י בכ"י וויטן ואירפורט צבלי תלמודין, ובדפוסים הישנים ר' יהודה, ובח"ט גרס בפנים ר' יוסי ובפירושו ר' יהודה: (ו) השגורות צפוי, ואין לריך לעיין מפני שגביל צבן: (ז) שלא ירד לעומק המשנה להבינה לפי העתה, ועיין בצבלי שסס הובאה עוד בצרות של כמה תנאים: (ח) אפסקא דמתני' מהרבה צבלי קאי, וכן הוא להירוש' בירוש' מהו מהרבה הצרות מתניתין במקום שאין מים וכד"מ דתניא צבלי שאין לו מים וכו' (ובח"ט שכתב, שם משנה ו"ג שנה כלים ברואה), ולפי הירוש' מהרבה דמתניתין לאו אק"ש אלא אברכות קאי, ועיין בשטת אליהו שהאריך בזה להשוות הצבלי עם הירוש': (ט) לפי הירוש' פי' ה"ז קורא צפוי, אבל לא צבול רס, ולצבלי צ"ל מהרבה צבלי אינו מויליא בשפתיו, עיין שם דף כ"ב ובד"ס: (י) כהג"י בירוש', ובצבלי הובאה הברייתא צבלי לישנא צ"ק שאין לו מים לעצול קורא ק"ס ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ואוכל פתו ומברך לאחריה ואינו מברך לפניה וכו': (יא) כהג"י בירוש', ובצבלי הגי' ר' יהודה: (יב) זהו גי' הירוש', ובצבלי א"ה בין כך ובין כך מויליא בשפתיו: (יג) צעת ממלכת אדריאטוס כשחידש גזירותיו של אנטוניוס הרשע: (יד) ויאלמו ידי חובתנו, ולמה יצמיע בעל קרי את קולו בק"ש: (טו) פקוד של מלכות, והמלה רומית (*): (יז) לשקוד על קיום הגזרה, שלא ילמדו צבית המדרש: (יח) דאי אפשר באופן אחר: (יט) ואין שם צבד לככות צו, ובצא זו והבאין אחריה אפסקא דמתני' אם יוכל לעלות ולהתקבץ קאי: (כ) ואין לו פנאי לחזור אחר בגדים: (כא) כל' ערותו, כדי שלא יהו עיניו רואין את הערוה: (כב) כהג"י בכ"י וויטן ואירפורט וכצ"ל ובדפוסים הגי' יושב: (כג) כצ"ל וכהג"י הכונה בכ"י אירפורט, ובדפוסים א"ה זה מכסה עצמו בתבן ובקש ובכל דבר וקורא, אע"פ שאמרו כשצבא, ותיבות אלו נכנסו לבין הדבקים ומקומן לקמן, והתיבות אע"פ שאמרו לריך למחוק: (כד) (איוב י"ג, ט') (מד) ואין ספיר אלא באדם לבד, כדאיתא גרס פ"ג ה"ג ועי"ע ויקרא רבה ס' תזריע: (מה) זה מכסה עצמו בתבן ובקש ובכל דבר וקורא כצ"ל, ר"ל אע"פ שהוא כנגד כבודו של אדם לעמוד ערום, ומכש"ל לקבל עליו עול מלכות שמים כשהוא ערום, אפ"ה בשעת הדחק מותר לקרות כשיכסה ערותו בקש או בכל דבר: (מו) מלתא באנפי נפשה היא, כדמוכח מצבלייתא דצבלי דף כ"ד ע"ב, ואין לה שום שייכות עם ההוא דלעיל, והרב בעל מנחת צבורים ואחריו בח"ט עשה חיבור במקום שיש הפסק גמור: (מז) צנמ' שם הגי' היתה טליה

*) quaestor

ברכות פרק ג

על מתניו (סח), הרי זה קורא (סט), ובין כך ובין כך (י) לא יתפלל, עד שיכסה את לבו (נא): לא יכנים אדם את ראשו בתוך חיקו (נד), ויקרא את שמע (נז), ואם היתה אפיקרסתו (נו) חגורה לו מכפנים (נה), הרי זה מותר (ני): שנים שהיו ישנים במלית אחת (ני), אינן רשאין לקרות את שמע (נח), אלא זה מתכסה בכסותו וקורא (נט), וזה מתכסה בכסותו וקורא, ואם היו בניו (ס) ובני ביתו (סא) קמונים, הרי זה מותר (סב): קמן שיכול (סג) לאכול בזית (סד), פורשין מצואתו וממי רגליו ארבע אמות (סה), ואין פורשין אלא משל אדם, ומשל כלבים (סו), בזמן שנתן לתוכן עורות (סז): גרף של רעי ועביט של מי רגלים (סח) (עמו בבית) (סט), הרי זה מרחיק ארבע אמות (ע) וקורא, שלפני המטה (עא), אם נתן לתוכו מים כל שהן (עב), קורא, ואם לאו, לא קרא, ר' זכאי (עג) אומר, אם נתן לתוכו רביעית מים (עד), יקרא, ואם לאו, לא

הגיון אריה

עליו של צנד ושל עור ושל שק: (סח) לכסות ערותו, אבל ממתניו ולמעלה הוא ערום: (סס) דלבו רואה את הערום מותר לקרות ק"ש, עיין רמב"ם ק"ש פ"ג ה"ו: (ג) צין שטלו ערום צין שהוא מכוסה ממתניו ולמטה: (נא) דלבו רואה את הערום אסור להתפלל: (גב) כהג"י בכ"י אירפורט, ובכ"י וויטן וכ"כ בספר אגור להרב ר' שמואל גומע (הוליו) לאור ההכס הרב ר' שלמה באבער בס' עטרת זבי הגי' אובו, ובדפוסים קובו, ופתרון של תיבות הללו שזה בעגם הדבר, ואפשר שקובו נשתבש מחזבו עיי"ש באגור: (גד) דכיון שהכנים ראשו לתוך חלוקו הסמוך לגוף, הוי רואה את הערום: (גד) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט, ובירו' פ"ב ה"ג איתא אפיקרסין, והג"י באפרקסותו בצבלי דף כ"ד: ט"ס וז"ל באפרקסותו עיין ד"ס (ובח"ש גורם צפנים אפיקרסו ובפירושו אפרקסות) והגולה יוגית* ופתרונה צנד דבוק בצוף ממתנים ולמטה כעין מכנסים התחתונים שלנו, והראיה מהא דתניא רפ"י דהך ארץ, הנכנס למרחץ אומר יר"מ וכו' וקודם שיכנס כ"ד יעשה, חולץ את מנעליו ומסלק את כובעו ומסלק את עליו ומתיר את חגורו ופושט את חלוקו ואח"כ מתיר את פרקסו התחתונה וכו' הביאו לו את השמן סך וכו' ואח"כ מניח פרקסו התחתונה ולבש את חלוקו וכו', ועיין בר"ש מקוואת פ"י מ"ד שהוא גורם לנטון אפיקרסותו: (גה) של חלוקו המכסה את הגוף מן הצוואר ולמטה: (גי) דאית רואה את הערום: (גו) הצבלי מביא צ' בריות, באחת קמני זה מחזיר פניו וקורא וזה מחזיר פניו וקורא, באחריתא לא יקרא אח"כ היתה עלית מפסקת צינין, ומתניתא דהכא לא באחת מינייהו, דהנבא משמע דהא ועוד, דהא דעגבות יב בהן משום ערוה, ועוד דלא קני בעלית מפסקת ועיי"ש תוס' ד"ה שנים שהיו: (גח) אפילו הוליו ראשיהן לחוץ: (גט) דלגבי ערות חבירו נמי לא מהני עלית מפסקת צינין, כיון דעגו בהדדי: (ס) לרב חסדא תינקת עד שהיא בת ג' שנים ויום א', ותינקת עד שהוא בן ט' שנים ויום א', ולא"ד תינקת בת י"א שנה ויום א' תינקת בן י"ב שנה ויום א': (סא) כהג"י בדפוסים הישנים ובגמ', אבל בכ"י אירפורט הגי' צנו וצתו, ובכ"י וויטן צנו או צתו הקטנים, עיין תוס' סם ד"ה והתניא: (סב) דצקנותן אין בהן משום ערוה: (סג) צבא זו והצאין אחריה אפסקת דמתני', וכמה ירחיק מהם ומן הצוואר ד"א קאו: (סד) מתניתא זו מיייתי לה הירו' בסוגיין והצבלי (סוכה דף מג ע"ב), וסם וכ"כ בכ"י וויטן ובתוספתא חגיגה פ"א הגי' כוית דגן, ומפרש התם הש"ס והוא שיכול לאוכלו צבדי אכילת פרס: (סה) לק"ש ולתפלה ולא כנגד לואת החזירים ולא כנגד לואת כלבים בזמן שנתן וכו', ובירו' מיייתי בריתא אחריתא מרחיקין מלואת חזיר ד"א מלואת הגמיייה ד"א מלואת תרנגולין ד"א: (סז) לואת כלבים רואיה לעיבוד עורות: (סח) כלי חרס או של עץ, אבל כלי זכוכית דלא בלע מותר, וגי' התוספתא בדפוסים הישנים ובכ"י וויטן כגי' הצבלי, ובירו' א"ה גרף אחד של ריעי ואחד של מים, וגם בכ"י אירפורט איתא גרף של ריעי ושל מימי רגלים, וזהו דלא כפרש"י, ששל ריעי קרוי גרף, ושל מי רגלים קרוי עביט: (סט) הך עמו צבית ליתא לא בצבלי ולא בירו', ובאמת היא אף למותר: (ע) כהג"י בירו', אבל בצבלי א"ה אסור לקרות ק"ש כנגדו, ואע"פ שאין בהן כלום: (עא) אכלי שמייוחד למי רגלים קאו, ובצבלי הגי' ומי רגלים עלמן, עיין פרש"י וכל הסוגיא סם, וגי' תוס' והירו' נכונה: (עב) ואפ"י יש בו מ"ר של פטם אחת וכך ז"ל, לפי מה דאיתא בירו' בדברי ר' זכאי רביעית בתוך רביעית: (עג) כהג"י בכל הדפוסים ובתלמודין ובכ"י וויטן רבי אומר, ובח"ש גרם בן זכאי: (עד) וכשאין

ברכות פרק ג

יקרא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, שלפני המטה לא יקרא עה, שלאחר המטה יקרא עו, רשב"א עו, אומר, אפילו כל הבית כולו כעשר אמות עה, וגרף של רעי עט מונח בתוכו, לא יקרא עד שיכנסה ע, או עד שיניחנה תחת המטה עא: לא יכנס אדם למבואות המטונפין ויקרא את שמע עב, ולא עוד אפילו כנגם כשהוא קורא, ה"ו מפסיק, עד שיצא מרשות כל אותו מקום עג ויקרא: לא יעמוד אדם ויתפלל וצריך לנקביו עד, שנאמר עה הכון עו לקראת אלהיך ישראל: לא ישיל את המים במקום שמתפלל עז, אא"כ מרחיק ארבע אמות, המטיל את המים עח, לא יתפלל באותו מקום, אא"כ מרחיק ארבע אמות עט, יבשו צ או נבלעו עיא, הרי זה מותר: הנכנס לבית המרחץ עב, מקום שבני אדם עומדין לבושין עג, יש שם מקרא עד ותפלה, ואצ"ל שאילת שלום עה, נותן צו את תפיליו, ואין צריך לומר שאינו חולץ את תפיליו, מקום שבני אדם עומדים ערומים ולבושים עז, יש שם שאילת שלום עח, ואין שם מקרא ותפלה, ואינו

הגיון אריה

כלום ככלי בני ככ"ס: עה אל"כ מרחיק ד"א: עו מיד, גם כלי שיתן מים לתוס, דמטה מפסקת: עו בצבלי הובלו שתי צריחות סבורין זו לזו, וכדי שלא יקסו אהדי אמרי שם בגמ' אישך צריחתא, ואם יעלה בדעתך לומר שט"ס הכוספתא נתקנה ע"פ סוג' הגמ', אומר אני לך, אל תבהל על פוך, אלא שיש ענין על הירו' דגירסתו כג"י הכוספתא: עה בצבלי הג' מזה אמה, וזירו' אפי' טרקלין עשר על עשר, דהיינו נמו מזה, ואין בזה שום חילוק, דכל הבית חביב כד' אמות כדאיפתא עירובין דף מ"ב: עט וה"ל עבוי למו רגלים, וחדא מהרתי נקט, ובתלמודין ליתא: ע כ"ל וכג"י בכ"י אירפורט וזירו', והג' שיכניסו בדפוסים הישנים משושפתא, ובצבלי איתא הכי עד שזילתא או שיניחם תחת המטה, ר"ל מ"ר ככלי שאין מיוחד להם, עיין לעיל אות ע"א, ועיין בטור א"ח וצ"י סי' פ"ז: עא שאינה גבוהה ג"ט, דלבוז דמי: עב אע"פ שמניח ידו על פיו, וזהו כרז חדרא (ברכות כ"ד): עג עד שלא יגיע אליו ריח ר"ע, ובצריחתא דצבלי איתא להם ולא עוד אלא שאם היה קורא וזה פוסק, ועד לא: עד ואפילו יכול לשהות בעלמנו עד פרסה, אל יתפלל בהתחלה, אלא אם אין יכול לשהות בעלמנו עד פרסה, התלמוטועבה כדא"י בגמ' (דף ג ע"א): עה (עמוס ד, יג), ובצבלי שם מומרא דר' שמואל בר תמני בשם ר' יוחנן הוא, וזירו' פ"ב הג' ומגילה פ"א ה"ע ר' אריז בר"ש אמרו בשם ר' יוחנן: עו התכוין, כך דרשה ר' יוחנן וזירו' מגילה שם: עז כ"ל וגו' כ"י אירפורט שיתפלל משושפת, והטעם שלא ישיל מים במקום שהתפלל, משום דרך בזיון הוא שיעשה לרכו במקום שעמד לפני בוראו, ולא די שירחיק, אלא לרץ שיסהה כדי הילוך ד"א, ומתנייתא זו מיייתי לה הירו' בסוגיין והצבלי (מגילה דף כ"ז) בהך ליגנא המתפלל מרחיק ד"א ומשתיין, והמשתיין מרחיק ד"א ומתפלל, ואמרו שם ישהה ואח"כ יתפלל שכל ד"א תפלתו סדורה בפיו ורחיש מרחשן שפותיה: עה סיפא זו ליתא בדפוסים, אלא רק בכ"י ויעין ואירפורט, אכן החסרון ניכר מתוכה, דאין ל"ג להמלות יבשו או נבלעו וכו' משוללי הבה הן, דמה שכתב הרב בעל ח"ד שאסור להשתין במקום שרואה להתפלל על סמך שיבשו, וכ"כ מה שכתב המפרש ר' יונה דמלתא באפי נפשה היא, במתכ"ה דוחק הוא, ובעל חשק שלמה שהביא גו' כ"י אירפורט מן הרישא בהסגר וכתב בחידושו וז"ל כפי הגו' דהכא חדא צבא מיותר, דהיא היא, והעיקר בצבא השני המטיל את המים וכו' והסופר טעה מפני שהיה לפניו שני גירסאות וכתבם שניהם כלי להעיר עכ"ל, ומפרש זה בחפזו לא שם עינו לא על הירו' בסוגיין ולא על הצבלי שהעיר עליו בעל מפה שמואל, וד"ל: עט ואע"ג שאין לרץ לשהות משום נילואות, לרץ להרחיק ד"א משום מ"ר ע"מ: עז ע"י החמה: עא בחלו או בקרקע יבישה: עב מיייתי לה הכא מנדרתא דמבואות המטונפין, לאשמועינן שלא כל בית מרחץ כולו נאסר לק"ש ולתפלה, וכג"י הדפוסים הג' בצבלי (דף יג י), ובכ"י אירפורט וזירו' פ"ב ה"ג הג' למרחץ: עג זהו חדר החילוק, דג' חדרים היו במרחצאות שלהם, כדכתב רש"י (גמ' סו), פנימי להוציע ולהשתטף, אמאי שיעור לחוטמן המרחץ ולבש חלוק, וחילוק שם גומר לבשהו ונחש מהם מגיעת המרחץ: עד ק"ס: עה שלום א' מנחמתיו של הקב"ה: עז כהג"י וזירו', ובצבלי איתא מניח תפילין: עז זהו חדר האמלעי, ששם פושט חלוקו ומשם נכנס ערום למרחץ: עח במס' דרך ארץ רבה פ"י א"ה אין שואל ומשיב במקום שרובן ערומים, ולא במקום שרובן לבושין, רובן לבושין ומיעוטן ערומים רובן ערומים

ברכות פרק ג ד

חולץ את תפיליו, ואין נותנן לכתחילה (צ), מקום שבני אדם עומדין ערומים (ק), אין שם שאילת שלום, ואין צריך לומר מקרא ותפלה, וחולץ את תפיליו (קא), ואצ"ל שאינו נותן (ק): הלל הזקן אומר, אל תראה (ק) ערום (ק), אל תראה (ק) לבוש (ק), אל תראה עומד (ק), אל תראה יושב (ק), אל תראה בוכה (ק), שנאמר (ק) עת לבכות ועת לשחוק (קא) עת להבוק ועת לרחק מחבק (ק):

פרק ד (א) כשם שנתנה תורה קבע (ב) לקרית שמע, כך נתנו חכמים (ג) קבע (ד)

הגיון אריה

ערומים ומיעוטן לבושין כגון ערומים, ואפשר דאיירי התם בחדר הפנימי או במרחץ שאין לה אלא ב' חדרים: (צ) כהג"י בצבלי, אבל בירו' א"ה ואינו חולץ תפיליו ואינו נוהג, אבל אינו לובשן עד שיא' מאותה רשות של כל אותה מרחץ, ר"ל אינו חולץ אין צריך לחלוץ גם באמצעי אבל אינו נוהג לה באמצעי ולא בחימוי, והא דמני ברישא נותן את תפיליו, היינו דוקא קודם שירחץ, אבל אחר שרחץ שנה סב בחדר החיצון שעה, חייסוק שמא יישן בתפיליו, כך נראה לי לפרש נוס' הירו', ועיין במפרשים שדחתו מאד: (ק) הוא החדר הפנימי, וצירו' הגי' מקום שרוב ב"ה רגילין להיות עומדין ערומין: (קא) קודם שהתחיל להזעזע ולהשתטף: (קב) לאחר שרחץ: (קג) כמו אל התראה (עיין מעיני ד' ע"ג) ואידי דמשהעי בערומים ולבושים, מציא הכא מאמרו של הלל, שלא ישנה האדם דרכו מדרך הבריות: (קד) בין לבושים: (קה) בין ערומים: (קו) בין יושבים: (קז) בין עומדים: (קח) בין בוכים: (קט) בין שחוקים, ובמס' ד"א ספ"ו תניא לא ישמח אדם בין הבוכים, ולא יבכה בין השמחים, ולא יא' ער בין הישנים, ולא יא' בין העירים, ולא עומד בין היושבים, ולא יושב בין העומדים, כללו של דבר אל ישנה אדם את דעתו מדעת חבריו ובני אדם: (קי) (קפ) ג' ד' ה' (קיא) וגר' כל"ג וצדפוסים הישנים לא הביא אלא רישא דפסוק ד' וצ"ל וייען ואירפורט גם סיפא דפסוק ה', והמעתיקים לא שמו על לבם לכתוב דברים שבכחב מן הכתב, ע"כ שבטו את הכתובים והביאו פסוקים מקוטעין ולסורגין, עיין הגי' משושבתא עת לשחוק ועת לבכות צ"ל אירפורט ובחשק שלמה: (קיב) למ"ז לית הוספה בתוספתא ולא ברייתא בירו', אבל בסוגיא הקלרה דצבלי הובאה מתניתא דתני ר' חייל ע"ש:

פרק ד (א) מ"א, זמני תפלה בכל יום שלשה, שחרית מנחה ומערבי, ובשבת יו"ט ור"ח, כשמתפללין מוסף, ארבעה, זמן תפלת השחר מיד אחר זמנה של ק"ש עד חלות, זמן תפלת מנחה מאחר חלות עד שקיעת החמה, ולר"י עד שעה ורביע משעות הזמניות קודם לאלה הכולבים, זמן תפלת מעריב שהיא רשות כל הלילה וזמן תפלת מוסף כל היום (ומ"מ צריך להתפלל קודם חלות): מ"ב, ואצ"ל שיש מקום בכל אחת ואחת מן התפלות הללו להתפלל בבית הכנסת על כל לרכיו, אפ"ה ראוי ונכון שתפלל גם בכניסתו לבית המדרש וביציאתו משם, כמו שעשה ר' נחמיה בן הקנה, שהתפלל כשנכנס לבת"מ, שלא תארע תקלה על ידו, ונתן הודיה על חלקו כשיא' מ"ג, התפלה זו שמונה עשרה, וצריך להתפללה בכל יום, ורק בשעת הדחק סגי כשהתפלל ג' הראשונות וג' האחרונות וזמן האמצעית רק הפתיחה והחתימה, או הביטוי באמצע: מ"ד, כל מי שאינו יכול לחדש דבר בתפלתו אין תפלתו חתומה, והמהלך במקום סכנה, ה"ז מתפלל תפלה קלרה מעין ש"ע ואומר (כ"ל וכהג"י במסנה דירושלמי) הושע ה' את עמך את שחרית ישראל ובפרשת העיבור ויהיו לרכיכם לפניך ברוך שומע תפלה ותחגוים (בפירושו של הר' פרשת העיבור פליגי הירושלמי והצבלי, לפי הירושלמי ענינו כשהשליח ליבור עובר לפני התיבה ולצבלי הוראתו בשעה שהתה מתמלא עליהם עברה, או בשעה שהם עוזרים על דבר תורה, וכבוד חכמי הגמרא במקומו מונח כשנאמר שאין בפירושים אלה למצוא מרגוע לגפשו, והרב החכם מהו' יעקב לעווי באור המלים שלו על התלמודין ערך עיבור פירשו באופן אחר, ולדידיה עיבור הוא מלשון עובר ושב, ומתפלל שכל דרך שצ"י עוברין והולכין יהיו לרכיכם לפניך; ואילו הביא החכם הזה איזה ראיה ממקומות אחרות שבש"ס, שעיבור ענינו הליכה, היינו מודים לו בפה מלא, דמאז הוא לפרש משנה חמורה זו לפי פשוטן של דברים, אבל מקמי פירושים דחוקים לא מדחו פירושי הש"ס, ולולי דמסתפינא הוא שר"א ור"י בהא פליגי, לר"א צריך לחדש בכל פעם ופעם איזה דבר בתפלתו, כדי שלא תהיה קבע אלא תחגוים (כרבה ור' יוסף בש"ס) ולר"י יהושע אין צורך לזה אלא דוקא בשעת הסכנה, ומשו"ה לדידיה, שאינו מצריך להתפלל בכל יום אלא מעין י"ח, סגי כשמהלך במקום סכנה שמוסיף על תפלתו מעין י"ח כרב מעין כל ברכה וברכה, ובברכת רפאתו מוסיף הושע ה' את עמך את שחרית ישראל ובברכה שלאחרים שהיא

ברכות פרק ד

לתפלה, מפני מה אמרו (ה) תפלת השחר עד הצות, שבן תמיד של שחר הי' קרב (ו) עד הצות (ז), ר"י אומר, עד ארבע שעות (ח), שבן תמיד של שחר קרב והולך עד ארבע שעות (ט), ומפני מה אמרו תפלת מנחה עד הערב (י), שבן תמיד של בין הערבים הי' קרב עד הערב (יא), ר' יהודה אומר, עד פלג המנחה (יב), שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה (יג), ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע (יד), שהרי אברין ופדרין (טו) קרבין והולכין כל הלילה, ומפני מה אמרו תפלת המוספין כל היום (טז), שהרי קרבן מוספין קרב והולך כל היום (יז), ר' יהודה אומר, עד שבע שעות (יח), שהרי קרבן של מוסף קרב והולך עד שבע שעות (יט),

הגיון אריה

ברכת השנים שמתפללין על עזר הארץ וברכה זו קורא ר' יהושע פרשת העיבור, בפרשת העיבור מוסף ויהיו (כ"ג ע"ן ד"ס) לרכיכם לפניך וחותם את האמלעות בשומע הפלה ותחמיטם (כהג"י בירוש'), ולפענ"ד עיקר הגי' במתני' קך הי' ובפרשת העיבור, והגו' וכל או וכל נהוית על פי פירושי הגמרא (עיין בד"ס), ואם שנית הי' וכפר בערי: מ"ה, מ"ו, בתפלת ש"ע לריך להחזיר פניו כנגד ירושלים, ואם אינו יכול להחזיר, כגון שרוכב על החמור, או שישב בספינה בקרון או ברפסודות (עיין ברמ"ז ובהגו' עשיר) יכוין בתפלתו כאלו עומד בין בדי הארון: מ"ז, ולא לבד תפלה שחרית מנחה ומעריב, אלא אף תפלת מוסף לריך להתפלל כשרוכב ביחודות על החמור, ותפלת מוסף בחבר עיר ושלא בחבר עיר: (ב) זמן קבוע דכתיב בשכבך ובקומך, בשעה שב"א שוכבין ובשעה שב"א משכימין: (ג) אין להוכיח מכאן שתפלה מדרבנן, דיל' החיוב להתפלל לעולם לדורייתא, אבל זמן התפלה קבועהו רבנן, וזהו סברת ר' בא בירושלמי פ"א ה"ה ושבת פ"א הל"ב, והכי ח"ה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה, אמר ר' אחא ק"ש דבר תורה, תפלה אינה דבר תורה, א"ר בא ק"ש זמנה קבוע, תפלה אין זמנה קבוע, הלא תראה שר' בא פליג א"ר אחא בהא, שאף תפלה דבר תורה כמו ק"ש, ורק זמנה אין קבוע כמו של ק"ש מן התורה אלא מדרבנן כדתנן תפלת השחר עד חלות, וכ"כ הרמב"ם ריש הלכות הפלה וז"ל, מנחת עשה להתפלל שנאמר ועבדתם את ה' אלהיכם וכו' ואין מגיין התפלות מן התורה ואין משנה התפלה הזאת מה"א ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה: (ד) כהג"י בדפוסים וכו"ל, ובכ"י אירפורט איתא זמן, ואי גרסינן הכא זמן בתפלה, לריך נמי לגרום הכי לעיל בק"ש, ובח"ש גרס בפנים זמן ובפירושו קבע: (ה) בריתא היא בצבלי דף כ"ו ע"ב הניח כותיה דרי"ל, מפני מה אמרו וכו', ובירושלמי איתא להיך, ריב"ל אמר הפלות מאבות למדום, תפלת השחר מאברהם, ורבנן אמרו תפלות מתמידין גמרו, וז"ל: (ו) בגמרא הגי' קרב והולך, ואפשר ששינה בעל הטוספתא הלשון בין ת"ק לר"י, לרמו' בשינוי הלשון החלוק בין ת"ק לר"י לענין הגבלת הזמן, לת"ק אין לריך לחשוב חשבונות, דכולי עלמא ידעי בכיון אימתי חלות, ואיזוהו שקיעת החמה, משום הכי אמר קרב עד חלות, קרב עד הערב, אבל לר"י דאמר עד ד' שעות דהיינו שלש היום, והגבלת זמן זו לפי שעות זמניות לרכיכה חשבון, דזמנין כלו הו' שעות קודם שעה רביעית, וזמנין מושבין והולכין עד אחר שעה רביעית, וכן נמי לריך לחשוב כמה פלג המנחה בשעות זמניות, משו"ה נקט קרב והולך עד ד' שעות, קרב והולך עד פלג המנחה, ועיין מה שהביא הרב בעל ח"ד בסע הרב ראשון לזיון, ומה שכתב הוא עלמנו בזה: (ז) ולא על כלל: (ח) ועד כלל: (ט) רק פעם אחת בזמן מלכות עובדי ארבע שוקריבו המיד של שחר בארבע שעות, ועל אותה מפורע העיד ריב"ז עדיות פ"ו מ"א: (י) שקיעת החמה: (יא) דכתיב בין הערבים, משינעו לללי ערב עד שקיעת החמה, מנחתו של תמיד מיד אחר שש ומנחה, אבל מאחרין אותו שתי שעות אחר תחלת הזמן, מפני קרבתו של יחידים או של ליבור, שאסור להקריבין אחר תמיד הערב, כדאיתא פסחים נ"ח ע"א: (יב) מנחה של מנחה קטנה, ומנחה קטנה זמנה מט' שעות ומנחה עד שקיעת החמה, וזהו ב' שעות ומנחה, ומחזיתו שעה ורביע והוא פלג המנחה וזמן הקטורה, עיין תוס' (ברכות יו): ד"ה עד פלג ובמה"פ פ"ד הל"א ד"ה לא האקשה וכו', וגו' כ"י של בעל פ"מ כנו' כ"י אירפורט ושנייהו נלקין בחסור, דחסר סס מן שהרי תמיד של בין הערבים עד משש שעות ומנחה ולמעלה: (יג) הראשונה, ועד כלל: (יד) אינה חובה, וזמנה כל הלילה: (טו) שלא נתעכלו מבערב, וכהג"י בצבלי, והקרבת אברים ופדרים נמי רשות היא, אלא שקבולו עליהם חובה: (טז) כלומר אחר תפלת השחר: (יז) מיד אחר תמיד של שחר, ובש"ס הגי' קרב כל היום: (יח) במשנה שבירושלמי ל"ג ליה, ועיין תוי"ט וד"ס: (יט) ומהך טעמא קרי לה ר' יהודה לתפלת מוסף

ברכות פרק ד

ואיזו היא מנחה גדולה, משש שעות ומחצה ולמעלה כ), וכמה היא פלג המנחה כא), אחת עשרה שעות חסר רביע, תפלת הערב אין לה קבע כב), ר' אלעזר בר יוסי כג) אומר, עם כד) נעילת שערים כה), אמר ר' אלעזר בר יוסי, אבא היה מתפלל כו) עם נעילת שערים: המתפלל תפלת המוספין, בין משקרב תמיד של שחר, בין עד שלא קרב תמיד של שחר כז), יצא: יכול יתפלל כח) אדם כל היום כולו כט), כבר פירש דניאל ל) וזמנין תלתא לא) ביומא הוה לב) ברוך על ברכוהי, יכול יתפלל לכל רוח שירצה, ת"ל וכוין פתיחין ליה לד) בעליתה נגד ירושלם, יכול משבא לגולה הוחל לה), ת"ל כל קבל די הוה לה) עבד מן קדמת דנא, יכול יהא משמיע קולו בתפלתו לו), פירש בחנה לה) וחנה היא מדברת על לבה וגו' לה), יכול יהא כוללן בבת אחת לש), פירש דוד מ) ערב ובקר וצהרים, ערב זו תפלת ערבית, בקר זו תפלת שחרית, וצהרים זו תפלת

הגיון אריה

בברייתא דבבלי (דף כח) מלאה עוברת: ב) עד תשע שעות ומחצה, כדתנין בפסחים טז) וקרב בתשעה ומחצה: בא) אדברי ר' יהודה דלעיל קאי, ובברייתא דבבלי כ"ו: כהג"ה, ואיזו היא מנחה קטנה, מט' שעות ומחצה ולמעלה, והבטיח אי ר"י פלג מנחה קמא, או פלג מנחה אחרונה קאמר, פשטו שם מברייתא אחריתא, דתיבא ר' יהודה אומר פלג מנחה אחרונה אמרו, והיא אחת עשרה שעות חסר רביע, אבל בזמנא ר"י פלג ראשונה קאמר כדאיתא שם כ"ז, והכי קאמר אימת נפק פלג ראשונה ועייל פלג אחרונה, מני נפק י"א שעות חסר רביע: כב) פסקא דמתני' הוא: בג) כהג"ה ככ"ו ויען ואירפירט וכ"ל, ולא ר' יוסי, כדאיתא בדפוסים הישנים, דלפי נוסחא זו קשה טובא מאי קאתי ראבר"י לאשמועינן, פשיטא שאביו לא הו' מתפלל מעריב אלא בשעה שקבע גם לאחרים, ומי לא ידע שת"ח מקיים בעלמא, מה שהורה לצריות, אלא בודאי ר' יוסי לא אמר בהא כלום, ורק ר' אלעזר ראה, שאביו היה מתפלל תמיד עם נעילת שערים, ומתוך כך אמר שגם לתפלת הערב יש זמן קבוע, אעפ"י שהיא רשות: בד) כהג"ה ככ"ו ויען ואירפירט, ובדפוסים איתא עת: כה) שערי שמים, וזהו זמן לאה הטיבכים, ואי אפשר לפ' שערי הסיכל, דנעילתן בזים, כדמוכח מירושלמי פ"ד הל"א ותענית פ"ד הל"א: ו) אבל בפירוש לא אמר, שזהו זמנה, אלא איני למדתי מנועשיו, ובכ"י אירפירט הך אמר ר"א בר"י ליתא כלל: ז) הפסקא דמתני' של מוספין כל היום קאי, ולהבין בבא זו לריך להתודע ולהגלות, שגם בבמה"ק היו מתפללין תפלת שחרית אחר תמיד של שחר, ותפלת מוסף אחר קרבן מוסף, כדתניא (סוכה דף טז ע"א) אמר ר' יהושע בן חנניא כשהיינו שמחים וכו', כי"ד טעה ה' תמיד של שחר ומשם לתפלה, משם לקרבן מוסף, משם לתפלת מוספין, משם לביה"מ ע"כ, הרי תחזה שלכתחילה לריך להתפלל תפלת מוספין אחר קרבן מוסף, ומשכ"כ אחר התמיד של שחר, ובעל התוספתא רבותא קאתי לאשמועינן, ל"מ דאם התפלל תפלת מוסף קודם קרבן המוספין שי"א, אלא אפילו אם התפלל קודם תמיד של שחר נמי י"א, והטעם משום דתמידין אין מעכבין את המוספין, ר"ל אם קדמו מוספין לתמידין י"א, כדאיתא מנחות דף מט ע"ב, וב"כ האידנא אם התפלל תפלת מוסף קודם שהתפלל תפלת שחרית שנתקנה כנגד תמיד של שחר, ביישבד י"א: בח) בבא זו איתא בתוספתא לקמן אחר ההוספתא למ"א דפ"ה, ועיין הסוגיא בבבלי (דף לא ע"א), ובין תבין סדר הבבות כאשר הוא לפניך בתוספתא שלנו, אכן הירושלמי מיייתי לה להך בבא רפ"ד, ובאמת כאן מוקמה, לכן החזרתיה לבולה: כט) אפילו לא חדש שום דבר בחפלתו, דאילו בנדבה ובחידוש אין הכי נמי, ובירושלמי הגי' יכול יהא מתפלל שלשתן כאחת: ל) (דמאלו א' י"א): לא) תלתה כ"ל: לב) הוא כ"ל: לג) פתיחין לה כ"ל: לד) משום דאין שם עבודה, אבל בבית המקדש לא: לה) הוא כ"ל: לו) כהג"ה בבבלי, ובירושלמי איתא יגביה קולו ויתפלל, ובכ"י אירפירט משמיע קולו לאזניו, ובשני תלמודין הובא הך יכול מגביה קולו אחר יכול יהא מתפללן: לז) (שמואל א' א' י"ג): לח) פסוק זה מבואר גם הירושלמי, אכן שם מוסף עליו יכול יהא מזהיר בלב, ת"ל רק שפתיה נעות, ובבבלי מפיס ליה מוקלה לא ימנע: לש) כלו' זו אחר זו ובהפסק, דע"כ א"כ לומר בפעם אחת, דהא אימנעיטי ליה כבר עזומיין תלתה, ולזה טוון גם רש"י בפירושו בבת אחת בשעה אחת, ובירושלמי איתא בזמנא יט"ב יהא מתפלל שלשתן בכל שעה שיראה, אבל גי' הבבלי כגי' התוספתא: מ) (תהלים טו, יח):

מנחה (א), יכול יהא שואל צרכיו ומתפלל (ב), פירש שלמה (ג) לשמוע אל הרנה ואל התפלה, רנה זו רנה (ד), וכן הוא אומר (ה) רננו צדיקים בה', תפלה זו בקשה (ו): אין אומרין דבר (ז) אחר אמת ויציב (ח), אבל אומרין דבר אחר תפלה, אפילו כסדר (ט) וידוי יה"ב (י) ג' ר' יהודה (יא) אומר, אם שגורה (יב) תפלתו בפיו, סימן יפה הוא לו (יג), ואם לאו, סימן רע הוא לו: הוא היה אומר (יד), כל שרוח הבריות נוחה הימנו (טו), רוח המקום נוחה הימנו (טז), וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו (יז), אין רוח המקום נוחה הימנו (יח), וכל שרוח עצמו נוחה בשלו (יט), סימן יפה לו (כ), אין רוח עצמו נוחה בשלו (כא), סימן רע לו (כב): בן עזאי אומר כל שלקה בגופו (כג) מפני חכמתו, סימן יפה לו (כד), כל שלקה בחכמתו (כה) מפני גופו, סימן רע לו (כו), הוא היה אומר, כל שנמרפה דעתו (כז) מפני חכמתו, סימן יפה לו (כח), וכל שנמרפה חכמתו מפני דעתו (כט), סימן רע לו (ל): ד' (לא) היה מהלך במקום סכנה ולסטים מתפלל תפלה קצרה (ל), איזו היא תפלה

הגיון אריה

(א) מנחה גדולה משש שעות ומחלה, וצ"ל הלמודין ליתא מוקד כלום: (ב) כל"ל וכהג"ל בצבלי, והג"ל מסתלק בכ"י אירפורט ובח"ט משושבשחא: (ג) (מ"א ת, כ"ח): (ד) צגמ' ח"ה רנה זו תפלה, תפלה זו בקשה, עיין בד"ס וג"י התוספתא נכונה: (ה) (הג"ה ל"ג, ח"א: מ"ו) כל הך ליתא בירושלמי פ"ד הל"א, אכן צה"ל דפיקין ליתא הכי, לית תניי תני מתפלל ואח"כ תובע לרכיו, ולית תניי תני תובע לרכיו ואח"כ מהפלל, מן דמר מתפלל ואח"כ תובע לרכיו תפלה לעני כי יעטוף ואח"כ לפני ה' ישפוך שיחו, ומן דמר תובע לרכיו ואח"כ מתפלל לשמוע אל הרנה ואח"כ אל התפלה, ובש"ס דלין (ע"ז דף ע"ב) פליגי ר"א ור"י בהא, ר' אליעזר אומר שאל אלם לרכיו ואח"כ יתפלל, שנאמר תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו, אין שיחה אלם תפלה, ור"י אומר יתפלל ואח"כ ישאל לרכיו, שנאמר אשפוך לפניו שיחי לרתי לפניו אגיד, עי"ש: (ז) של בקשה, ובגמ' דף ל"א ליתא להדיא דבר בקשה, אבל ג"י הרי"ף והרא"ם כג"י התוספתא: (ח) חעפ"י שכבר נתן שבח ליוצרו על הנפלאות במזמרים ועל הים, אפ"ה אסור לשאול לרכיו לפני ג' הראשונות, משום דלריך לסמוך גאולה להפלה, וצריף וברא"ט ליתא קן להדיא, כדי שיהא סומך גאולה לתפלה: (ט) כהג"ל צגמ', ובכ"י אירפורט ליתא סדר ועיין בד"ס: (י) למ"ב לית הוספה בתוספתא, ובגמ' הביאו תפלתו של ר' נחמיה בן הקנה באריות עיי"ש, בצבלי וצירושלמי: (יא) ר' חגיגא בן דוסא כל"ל, לא לצד משום שקך הגי' בצבלי וצירושלמי ספ"ה, אלא גם מפני שרצ"ד הוא בעל המאמר דלקמן כל שרוח הבריות וכו', וכדליתא אבות פ"ג מ"ט מ"י, ובכ"י וויען ואירפורט הגי' ר"ע כמו צמתני' וגו' כ"י וגי' הדפוסים משושבשחא: (יב) אדברי ר"ע במתני' קאי, ושגורה הוראתו מעופפת, וכן נקרא שיעור עטיפה אחת של יונה מלא שגר היונה (י"ב פ"ג מ"ה): (יג) שתקבל צראון: (יד) מנדרת דסימן יפה וסימן רע מייתי ליה הכא: (יח) שארוב למטה ע"י מעשיו הטובים וע"י הנהגתו כשורה: (יז) ארוב נמי למעלה, דבודאי יראת שמיים בלבד: (יז) ואפילו הוא חכם וחסיד: (יח) דמאחר שלא מלא חן צעוני האדם, גם צעוני אלוהים לא ימלאנו (יט) משמח בחלקו ונהנה מעשיו: (ס) שצרכת ה' צביות, כדכתיב כי יברכך ה' אלוהיך וכו' והיית אך שמח, בשמחה צמטשה ידיו, וזו היא סימן צרכה: (סא) שהוא כילי, וכל מנגמתו לאזור ולאסוף כסף: (סב) שהקב"ה לא נתן לו את העושר אלא לרעתו: (סג) שאינו חס על גופו לקנות חכמה: (סד) שחכמתו מתקיימת ומתגדלת: (סה) מונע עצמו ללמוד, שאינו רואה לסגף את גופו: (סו) שחכמתו הולכת ומתמעטת: (סז) כלומר אינו משגיח על מעשיו מפני שכל מחשבותיו והרהוריו על החכמה (ובל"ה לערשטרייט), כגון ר' אלעזר בן פדת שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של יפסורי, וסדיטו מוטל בשוק העליון של יפסורי, וכגון ר"ל שנקפ חוץ לתחום בשבת, והוא לא ידע, עיין עירובין דף ג' ע"ב וירושלמי במבולתין פ"ה הל"א: (סח) ר"ל ע"י היסח הדעת בשעת הלימוד, שומע באוזו ולבו צל עמו, דכל מחשבותיו על עסקו: (סט) בתוספתא ישנו פה שתי צבות, ולגנתי עליהן להיות שנמשכין אחר מ"א דפ"ה, ולקמן במקומן המלא אותן: (ע) פסקא דמתניתין הוא, וכל הבצא אדברי ר' יושע קאי, והצבלי מיייתי לה בסוגין, ושם כהג"ל המהלך במקום גדודי חיה ולסטים, ובעל התוספתא תפס בלשון המשנה, דעלה קאי, וספק קרוב לודאי הוא, שמתל

ברכות פרק ד

קצרה ע"א), ר' אליעזר אומר עשה רצונך בשמים ממעל ע"א*), ותן נחת רוח ליראיך בארץ ע"ב, והטוב בעיניך עשה ע"ג, ברוך ע"ד שומע תפלה, ר' יוסי ע"ה אומר, שמע קול תפלת עמך ישראל ע"ו ועשה מהרה בקשתם, ברוך ע"ז שומע תפלה, ר' אליעזר בר צדוק אומר, שמע צעקת ע"י עמך ישראל, ועשה מהרה בקשתן ע"ח, ברוך ע"י שומע תפלה, אחרים אומרים, צרכי עמך ישראל מרובים ודעתן קצרה ע"ט, יהי ע"ב רצון מלפניך ה' אלהינו, שתתן לכל אחד ואחד כל צרכיו ולכל גויה וגויה כדרי מחמורה ע"א, ברוך ע"ב שומע תפלה ע"ב: אמר ר' אליעזר בר צדוק, אבא ע"ב היה מתפלל תפלה קצרה ע"ד בלילי ע"ה שבתות, מאהבתך ה' אלהינו שאהבת את ישראל עמך ומחמלתך מלכנו שחמלת על בני בריתך נתת לנו ה' אלהינו את יום השביעי הגדול והקדוש הזה באהבה ע"ו, ועל הכוס אומר, אשר קדש את יום השבת ואינו חותם ע"ו: כבוד יום ע"ה וכבוד לילה, כבוד יום קודם ע"ט לכבוד לילה, אם אין לו אלא כוס אחד, קדושת היום ז' קודמת לכבוד יום ולכבוד

הגיון ארית

שנות ולטעם בתוספתא אינה מעיקר הגי' אלא מיד איזה מעתיק מואחר הוא, ובירושלמי בפרקן ה"ד לא הוציאו אלא דעת האחרים: ע"א כבר הבאתי לעיל שינוי הטוספתא בצבלי ובירושלמי, לפי גי' הצבלי מאמרו של ר' יהושע צמתיתין מלתא באפי נפשה הוא, ולפי הגירסא בירושלמי גם ר' יהושע בתפלת שמי"ע קמשתעי, וס"ל סגוי ולסוף דבר כשמתפלל במקום סכנה, ומתוספתא משמע שתפלה קצרה שאלה מתפלל במקום סכנה אינה מעין ש"ע, וכן כתב גם הרמב"ם בפי' המשנה ו"ל ומה שאמר ולאמר הו"ש ה' את עמך וכו' אין הדבר הזה ענין נוסף על תפלה קצרה, אבל הוא ביאור ענין תפלה קצרה מה היא: ע"א*) דכל מה שאתה גוזר הוא לנוב הכלל: ע"ב פקח עיני שכלם, כדי שיראו ויבינו מדת טובך: ע"ג אף אם הוא רע בעינינו: ע"ד אתה ה' כ"ל וכה"ג בגמ': ע"ה כה"ג צ"ל ווישן ואירפורט וכו"ל, ולא ר' יהושע כגי' הש"ס, דלוי אפשר לומר שר' יהושע הי' מסדר סתי תפלות קצרות, וצ"ש כ"י מיינכטן הגי' כמו בכ"י ווישן ואירפורט, ובדפוסים הישנים של התוספתא השמיטוהו מאמרו של ר' יהושע לגמרי: ע"ו וזה מנרף א"ע עם כל צ"ל המתפללים ש"ע, ובגמ' הגי' שועת, וג' התוספתא ככונה, דלפי נ' הגמ' קשה מלוי מוסף ראב"ז אר"י, הא לעקא אינה עדיפא משועה: ע"ב לעקא עדיפא מקול, ובצ"ש בחפזו מחק דברי ראב"ז לגמרי: ע"ה ובצ"ל גרים בדברי ראב"ז ויהיו לרכייהם לפניך: ע"ט ואינם יודעין צמא יפרנסו ביתם: ע"ב כה"ג בצבלי, ובירושלמי איתא אלא יר"מ: ע"א בצבלי הגי' כדי פרנסתו, ובירושלמי לכל צריה וצריה לרכייה: ע"ב כה"ג בצבלי, אבל בירושלמי א"ה ברוך ה' כי שמע קול תחנוני ברוך אתה ה' וכו': ע"ג דהוה יתיב מ' שנה בתענית שלא יתרחב הבית, וראב"ז דהכא הוא הזקן, עיין דרכי המשנה לאמנ"ז מהר"ז ע"ד ל"ו: ע"ד כדי שלא תהמשך תעניתו משכנעם שבת, ומפרשי התוספתא הרב ר' יונה ואחריו הרב צנ"ב נדחקו לומר כשהיה במקום סכנה, ותמיהתי שלא עלה על זכרונו, שר' לזוק הי' מתענה וכו' חלש: ע"ה כ"ל וכה"ג בכ"י ווישן ואירפורט, ובדפוסים הישנים איתא בערבי: ע"ו וחותם צ"י מקדש השבת, והט' שהתקתי בפנים הוא נ' כ"י ווישן ואירפורט, אבל בדפוסים הישנים א"ה מאהבך ה' אלהינו, ותו לא, ועיין בחילופי גרסאות של דפוס פאזשוואלק, דשם מוצא מה שמנאל כתוב בגליון כ"י אירפורט: ע"ו ואינו חותם משום דפותח בצדוק, כדי לעשותה ברכה קצרה: ע"ה אידי דאיידי בקידוש על הכוס בלילי שבתות, מיייתי להך ממתיתא הכא, לאשמועינן שקידוש לילה קודם לכל, וכיבוד שבת הוא, לאכול בו מוני מנגדים ולשתות יין: ע"ט אם אין לו שתי סעודות, לסעודת של לילה ולסעודת האחרים, לא יאכלם ולא ישתה אותו בלילה, אלא יניחם ליום, ועיין הברייתא בצבלי (פסחים ק"ט ע"ה), ובירושלמי במסכתין ספ"ו איתא בקיבור כיבוד היום קודם לכיבוד הלילה, קדושת הלילה קודמת לקדושת היום: ע"ז חלילה כ"ל וכה"ג צרי"ף ברא"ש וצ"ש כ"י מיינכטן, עיין ד"ס, ולולי דמתספינא הו"ש שעיקר הט' ק"ה קדושת הלילה קודמת לקדושת היום וקדושת הלילה קודמת לכיבוד היום ולכיבוד לילה, ר"ל מלוא לקדש את השבת מיד בכניסתו על הט"ס, ואם אין לו אלא כוס אחד, ישתה קודם הסעודה ולא באמצע הסעודה, שזה כיבוד לילה, ואם יש לו שני כוסות, יניח את השני לקידוש היום, דגם ביום קידוש קודם לכיבוד

לילה. לילי שבתות ולילי ימים טובים יש בהם קדושת היום (א) על הכוס, ויש בהם הזכרת היום (ב) בברכת המזון, שבת ויו"ט ור"ח וחולו של מועד (ג), יש בהם הזכרת היום בברכת המזון, ואין בהם קדושת היום (ד) על הכוס (ה): לא הזכיר גבורות גשמים (ו) בתחיית המתים (ז), ולא שאל את הגשמים בברכת השנים, מחזירין אותו (ח), לא אמר הברלה בחונן הדעת, אומרה על הכוס (ט), ואם לא אמר (ק), מחזירין אותו, ר' יוסי (א) אומר, אף מי שלא הזכיר ברית (ב) בברכת הארץ, מחזירין אותו: כל שאין בו מוסף (ג), כגון חנוכה ופורים (ד) ערבית שחרית ומנחה (ה), מתפלל שמונה עשרה, ואומר מעין המאורע (ו) בהודאה, ואם לא אמר מעין המאורע, אין מחזירין אותו (ז), וכל שיש בו מוסף, כגון ר"ח וחולו של מועד שחרית ומנחה (ח), מתפלל שמונה עשרה, ואומר קדושת היום (ט) בעבודה, ר' אליעזר (ק) אומר, בהודאה, ואם לאו, מחזירין אותו,

הגיון אריה

אין הכוס פסחים ק"ג. ד"ה דמשייר כתבו דקדוש יום קרי כיבוד יום, ורזו להציא ראייה מירוש' ומכלתין ספ"ז ר"י בשם ר' יעקב ב"ר אחא איזו כיבוד היום בפה"ג ע"כ, ובמחכ"ה דוחק לומר כן, דהא הירושלמי בעמנו מחלק בין קדושת היום לכיבוד היום, דקמי כיבוד היום קודם לכיבוד הלילה קדושת הלילה קודמת לקדושת היום, הלא מזה שמענו ראינו, שכיבוד היום לחוד, וקידוש היום לחוד, ואף אם באנו לומר שטוספת מהר"ם, ה"ז קדושת היום" היא הנכונה, מ"מ א"ל לומר שקידוש היום וכיבוד היום היינו הך, דקידוש היום לפני המזון וכיבוד היום בתוך המזון, ועיין בשט"ע אר"ח סימן רע"א: (א) אחר ברכת בפה"ג זרחה מיוחדת על היום: (ב) רלה והחליטנו בשבת, ועלה ויבא זר"ח: (ג) בצרייתא דבבלי (פסחים ק"ה). ל"ג אלא שבת ויו"ט, וצרייתא זו מעלמה מעיני בעל חשק שלמה, דאילו אם עינו על שינוי הטוספת בין הטוספתא לגמרא דלין, בודאי לא ה' קשה לו אמאי לא פשטו בגמרא (שנת כ"ד). מהטוספתא דהכא שלריך להזכיר של ר"ח בפה"ג: (ד) אי אפשר לומר שאין מצריך כלל על היין ביום, דהא כתיב וזכור את יום השבת, אלא ע"כ קידוש על היום אינו לריך, אבל לברך על היין בודאי לריך, וכן הוא להדיא שם (דף ק"ז ע"א), ביום מאי מצריך, אמר רב יהודה בפה"ג, וזה קידושא רבה: (ה) וצ"ח ובחוס"מ ליכא קידוש היום בלילה ולא קידושא רבה ביום: (ו) עיקר מקומה של צבא זו הוי לקמן פ"ה מ"ב, ובעל הטוספתא מיייתי לה הכא בהשכל ודעת מוגררא דהזכרת היום בצרכת המזון, לאשמועינן דליכא מאן דאמר שמחזירין אותו אם לא אמר ועלה ויבא בפה"ג, ועי' הסוגיא במכלתין (מ"ט ע"א), ומתניתא זו מיייתי לה בבבלי (דף כ"ט ע"א) והירושלמי פ"ה הל"ב ותענית פ"א ה"א: (ז) ואי מחזירין אותו כשזכר קודם ש"ת, בהא פליגי התלמודין, לפי הסוגיא בבבלי חזר לראש, ובירושלמי איחא להדיא, אם לא הזכיר גבורת הגשמים בתחיית המתים, מזכיר בש"ת, ועיין תוס' סם ד"ה הא דאדבר: (ח) כשזכר אחר ש"ת, אבל קודם ש"ת, אינו חוזר לראש, מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה: (ט) מכתן משמע דאם אמר הברלה בחונן הדעת, א"ל לאומרה על הכוס, וזו נגד הגמרא דלין (דף ל"ג ע"א), דשם הגיחו הברייתא ל"ת מפני שיכול לאומרה על הכוס, אלא מפני שאמרה על הכוס ע"ש ו"ע: (ק) על הכוס או שאין לו כוס, או שאכל קודם שהבדיל, ובש"ס ל"ג להך ואם לא אמר וכו': (א) בצרייתא דבבלי (מ"ה ע"ב) א"ה חוס הזקן אומר לריך שזכיר זה ברית, ר' יוסי אומר לריך שזכיר זה תורה וכו' וכל שאינו אומר ברית ותורה בצרכת הארץ, ומלכות בית דוד בצונה ירושלים, לא ילא ידי חובתו: (ב) דא"ל לא נתנה לא"ל אלא ע"י המילה: (ג) צרייתא דתי ר' אושעיא היא שבת שם, והיו' מיייתי לה התימתא פ"ז ה"ה, והכא וההם הסיפא קודמת לרישא: (ד) כהג"י צירו', אבל בבבלי א"ה כגון שני וחמישי ושני ותעניות ומעמדות ועיי"ש תוס' ד"ה דתי ר"א: (ה) כהג"י בבבלי, אבל צירו' איחא עתס לריך להזכיר מעין המאורע: (ו) על הגסים: (ז) דלאו דאורייתא מינה, רש"י: (ח) בבבלי הגי' ערבית שחרית ומנחה, ואי ל"ג ערבית, ע"כ לריך לומר שצבא זו אולא כרב, דרב פליג אמנותיתא דשבת, כדאיתא ס"ם הפלת השחר אמר רב עין אמר רב טעה ולא הזכיר של ר"ח ערבית, אין מחזירין אותו, לפי שאין ב"מ מקדשין את החדש אלא ביום: (ט) צ"ב תלמודין הגי' מעין המאורע וכהג"י גם צבא שלאחר זו, ואעלה ויבא קמטווי, ובצרייתא דבבלי מעיים לה ואין בהן קדושה על הכוס, ויש בהן הזכרה בצרכת המזון: (ק) כהג"י צ"ב ארפורטו ובש"ס (שיחיין דף מ ע"ב):

ברכות פרק ד

ובמוספין מתפלל שבע ואומר קדושת היום (ק"א) באמצע: שבת ק"ב) שחלה להיות בר"ח ובחולו של מועד שחרית ומנחה (ק) מתפלל שבע ק"ג, ואומר מעין המאורע בעבודה ק"ד, ור' אליעזר אומר, בהודאה, אם לא אמר, (אין ק"ט) מחזירין אותו, ובמוספין מתפלל שבע ואומר קדושת היום באמצע (ק"ז): שבת ויו"ט ק"ז ויום הבהרים מתפלל שבע ואומר קדושת היום באמצע, רבן שמעון בן גמליאל ור' יוחנן בן ברוקא (ק"ח) אומרים, כל מקום (ק"ט) שמתפלל שבע ק"י, אומרים קדושת היום באמצע: יום טוב של ר"ה ק"א) שחל בשבת, ב"ש אומרים, מתפלל עשר ק"ב, וב"ה אומרים, מתפלל תשע ק"ג). יום טוב שחל להיות בשבת ק"ד, ב"ש אומרים, מתפלל שמנה, ואומר ק"ה) של שבת בפני עצמו, ושל יו"ט בפני עצמו, ומתחיל בשל שבת ק"ו, וב"ה אומרים, מתפלל שבע ק"ז, מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ק"ח, ואומר קדושת היום באמצע ק"ט, ר' נתן ק"ל) אומר, אף חותם ברוך מקדש את השבת וישראל והזמנים ק"א): ה היה רוכב על החמור ק"ב), אם יש לו מי שיאחו את חמורו, ירד ק"ג) למטה ויתפלל ק"ד), ואם לאו, ישב במקומו ק"ה)

הגיון אריה

ק"א) ראשי חדשים בר"ח, ואתה בחרתנו, ומפני חטאינו בחוה"מ: ק"ב) צבא זו ליתא בדפוסים הישנים, אבל הוצאה בכ"ו ווישן ואירפורט, והש"ס מיייתי לה (עירונין פ"ט ובי"ה יז ע"א), ונקט לה הכא לאשמועינן, שאע"ג דמתפללין תפלה מוסף משום שבת ולא משום ר"ח וחולו של מועד, וסד"א לענין המאורע הוי ליה כימיס שאין בהם מוסף, קמ"ל שאפ"ה מחזירין אותו: ק"ג) דהא בחול גמליית ליה להגיימיס ברכה קבועה: ק"ד) בכ"ו ווישן בג' קדושת היום באמצע, וגי' כ"י ואירפורט כגי' הש"ס: ק"ט) מלת אין ל"ל, וגי' הגכונה מחזירין אותו, וכג"ל בכ"ו ווישן ובש"ס, ואין שום סברא לחלק בהא בין ימיס שיש בהם מוסף בחול לשבת ור"ח ולשבת בחוה"מ: ק"י) לא לבד באמצע בין שלש הראשונות ושלש האחרונות, אלא גם באמצע של ברכה רביעית, דמתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת, ובגמרא דילין כהג"י ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע, ועיין רמב"ם תפלה פ"ב ה"א ובכ"מ פ"ט: ק"י) כג"ל וכג"ל בכ"ו ווישן ואירפורט, ובדפוסים הישנים חסר מלת ויו"ט ובש"ס הך שבת ויו"ט ויו"ט וכו' ליתא כלל: ק"י) בש"ס הגי' ור' ישמעאל בנו של ריב"ז: ק"י) לא סגא מוסף, לא סגא ערבית שחרית ומנחה: ק"י) ובגמ' גריס הכי שזוקק לשבע מתחיל בשל שבת וכו': ק"א) צבא זו הוצאה בבבלי (עירונין דף מ ע"א), ובידור' שבועות פ"א ה"ד איתא בהך ליטנא העובר לפני התיבה ציו"ט של ר"ה בשחרית, בש"א מתפלל שמונה, ובה"א שבע, ובמוסף בש"א עשר וכו', ועיקר מקומה בספ"ד דהוספתא ר"ה ע"ש: ק"ב) שלש ראשונות ושלש אחרונות של שבת בפ"ע, ושל ר"ה עם מלכות בפ"ע, הרי שמונה, וזכרונות וזכרונות הרי עשר, ובכ"י ואירפורט איתא להדיא אחר דברי צ"ס ואומר של שבת בפ"ע ושל יו"ט בפ"ע, ומתחיל בשל שבת, ובח"ס שהביא גי' זו כדי לתת בהגמ' התחכם לומר לפי הגרסא ל"ג, ובר"ה כ"י ואירפורט שזה לדפוסים: ק"ג) שבת וקדושת היום וכולל מלכות עומן, וזכרונות וזכרונות ושלש ראשונות ושלש אחרונות, הרי תשע: ק"ד) מתינתא זו מיייתי לה הבבלי בי"ה פ"ט, ובעירונין (פ"ט) פלוגי נמי הכי בר"ח שחל בשבת: ק"ה) אומר כג"ל וכג"ל בכ"י ואירפורט בחוספתא דר"ה, ועיין ד"ס: ק"ו) כג"ל אומרה לפני של יו"ט, ובגמ' חסר הך ומתחיל בשל שבת: ק"ו) ברכה אחת לשבת וליו"ט: ק"ה) מקדש השבת, ותו לא: ק"ט) בירוש' ראש השנה פ"ד ה"ז א"ה יו"ט שחל להיות בשבת אית תניי תני פותח ציו"ט וחותם בשבת, ואית תניי תני פותח בשבת וחתיים ציו"ט, ר' אומר פותח בשבת וחותם בשבת ויו"ט בנתיים, ולפי זה תנאו פליגי בדברי צ"ה, ורבי כת"ק דר' נתן בחוספתא הכא, אבל בבבלייתא דבבלי הגי' רבי ולא ר' נתן, ואפ"ה אמרי הן בבבלי הן בירוש' הלכה כרבי, ודו"ק: ק"י) כהג"י בכל הדפוסים וכ"כ גם בכ"י ואירפורט, ורק בכ"י ווישן הגי' כמו בבבלי רבי אומר, ובחוספתא דר"ה פ"ט לא מיייתי לך דר' נתן כלל, ועי"ש מה שהשיבו צ"ה לבי"ש: ק"א) דשבת מייקדש וקיימא, אבל המועדים ישראל מקדש לה: ק"ב) צבא זו תנאל' בחוספתא אחר השתי צבות שלקמן, ועיקר מקומה כאן בראש ההוספות לנ"ה, לא לבד מפני שמתחלת ברישא דמתני', אלא מפני שגם צב' התלמודין זהו סדר הברייתות, ע"ש: ק"ג) במתני' איתא סתם הוי רוכב על החמור ירד, ואם אינו יכול לירד וכו', ועדיין לא ידענו איזה סיבה מונעת ירידתו, משו"ה קאתי בעל התוספתא לאשמועינן שהוא דאג לחמורו: ק"ד) כהג"י בבבלי, אבל בירוש' יותר נכון ירד ומתפלל לנ"ה: ק"ה) והחמור ילך לדרטו,

ברכות פרק ד

ויתפלל, רבי אומר, בין כך ובין כך יתפלל במקומו קלה, ובלבד שיהא לבו
מכוין קלו: סומא ומי שאינו יכול לכיין את הרוחות קלו) מכוונין לבם לפני
המקום קלה) ומתפללין, שנאמר קל"ט) והתפללו אל ה', היה עומד קט) בחוצה לארץ
יכוין את לבו קמא) כנגד ארץ ישראל, שנאמר קמב) והתפללו אל ה' קמג) דרך
ארצם, היה עומד בארץ ישראל, יכוין את לבו כנגד ירושלים, שנאמר קמד)
והתפללו אל העיר הזאת קמה), העומדים בירושלים מכוונין את לבם קמו) כנגד
בית המקדש, שנאמר קמו) והתפללו אל הבית הזה, העומדים במקדש קמח)
יכוונו את לבם כנגד בית קדשי הקדשים, שנאמר קמט) והתפללו אל המקום
הזה קי), נמצאו העומדים בצפון פניהם לדרום, העומדים בדרום פניהם לצפון,
העומדים במזרח פניהם למערב, העומדים במערב פניהם למזרח ונמצא כל
ישראל מתפללין קיא) למקום אחד: לא יעמוד אדם קיג) לא ע"ג מטה, ולא ע"ג
כסא, ולא ע"ג ספסל קיד), ולא ע"ג מקום גבוה ויתפלל קיז), שאין גבהות לפני
המקום, שנאמר קיח) ממעמקים קראתיך ה' קיז), אם הי' זקן או חולה קיז), הרי
זה מותר: ך היה משכים לצאת לדרך קיח), נוטל שופר ותוקע, לולב ומנענע,

הגיון אריה

דטוב יושב ומיושב משומד בלא כוונה קלה) דאע"ג שאין לו לדאוג על חמורו, מ"מ מתעכב בדרך כשירד להתפלל
וע"י העיכוב לא יכוין לבו: קלו) ואינו טרוד מתוך יראתו שיפול מעל החמור, והאי ובלבד שיהא לבו מכוין
ליתא לא בצבלי ולא בירו', אלא הכי איתא בצבלי בין כך ובין כך וכו' יתפלל, לפי שאין דעתו מיושבת
עליו, וצירו"ה מתפלל במקומו שכן לבו מיושב, ובין בצבלי בין צירו' איפסקא הלכתא כרבי: קלז) ולא
ידע לאיזה ג' יחזור ויפנה נגד ארץ ישראל: קלא) בצרייתא דצבלי דף ל. הגי' כנגד אביו שבשמים,
ובצרייתא דירו' איתא הרי אלו מתפללין כלפי מעלין: קלב) (מלכ"ה, ה' מ"ד: קמ) כהג"י בדפוסים הישנים
ובצבלי, ובכ"י אירפורט איתא העומדים וכו' מכוונין כנו' הירו': קמא) צירו' איתא הסכין את פניהם,
והוס' ד"ה היה עומד כתבו ול"ג לבו דאגיו קאי, וכן הגי' ברמב"ם תפלה פ"ה ה"ג וברא"ש, אבל ברי"ף
איתא כמו הכא יכוין את לבו וגם יש לקיימה לפי' הרמב"ם יכוין לבו יפנה לבו ורעיונו ויחשוב בלבו שפניו
כנגד א"י, וכ"כ לפי מה שכתב המפרש הרב ר' יונה שצריך לכיין את לבו לא כנגד א"י בלבד אלא כנגד א"י
וכנגד ירושלים וכנגד בית המקדש וכנגד בית קדשי הקדשים כדי שימלאו כל ישראל מכוונין לבם למקום אחד,
ולפי זה לא סגי בהחזרת פניו, אלא לריך נמי כוונה הלכ בהחזרתו: קמב) (מלכ"ה שם מ"ח: קמג) אליך
כל"ל, וכ"ה במקרא ועיין בד"ס: קמד) (מלכ"ה שם מ"ד: קמה) והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בהרת
בה כל"ל וכ"ה בצבלי, אבל צירו' מיייתי הפסוק מד"ה ב' ו' ל"ד שלא בדיוק, ובכמה וכמה ספרים מנ"ל
ט"ם של התוספתא, עיין בד"ס: קמו) כהג"י בכ"י אירפורט וכ"ה בצבלי, אבל בדפוסים הישנים איתא
מתפללין: קמז) (ד"ב ו' ג'): קמח) לאו דוקא בעזרה, אלא בכל הר הבית, וכן הוא להדיא בירושלמי:
קמט) (מלכ"ה, ה' ל"ה, וה"ב ו' כ'): קנ) בצבלי מיייתי עוד היה עומד בבית ק"ק וכו' היה עומד אחורי בית
הספרות וכו' אבל נו' הירו' כנו' התוספתא: קיא) כהג"י צירו' אבל בצבלי איתא מכוונין את לבם, ועיין
לעיל אות קמ"א: קיב) צרייתא הוא בצבלי (דף י"ג) וצירו' פ"ב סה"ג מימרא דר' יסה, ונקט לה הכא
לאשמועינן דלא סגי שירד מעל החמור ולא יתפלל יושב, אלא גם כשמתפלל משומד, צריך להיות במקום
עזוק בדרך עטה כלפי מעלה: קיד) מלה רומית*) היא בל"א באנק, ובצבלי הגי' לא ע"ג כסא ולא ע"ג
שרפרף (עיין גליוס פ"ב מ"ג) וצירו' איתא סתם לא יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל: קיז) בצבלי א"ה אלא
במקום נמוך כו': קיח) (תהלים קל א'): קיט) בצבלי מוסיף עלה וכתוב תפלה לעמי כי יעטוף כלו' דרך
עניות והביאו עוד פסוק זה משום דמזממיקם לפי פשוטו אינו ממקום נמוך אלא מומעמקי לב,
ובש"ס כ"י מיינענן א"ה ציממרא דריב"ח שם ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ממעמקים
וגו' וכתוב תפלה לעמי וגו' וכהג"י ברי"ף עיין בד"ס: קיז) שאינם יכולים לדבר בכח ורואים להשמיט
קילס ברבים כשעוברין לפני התיבה: קיח) אחר שעלה עמוד השחר וקודם הגן החמה, עיין הוס' דף
ל' ע"א ד"ה אביו דשמואל:

ברכות פרק דה

מגילה וקורא בה (קט"ז), ולבשיגיע זמן ק"ש קורא (קס), וכן מי שהיה משכים לישב בקרון (קס"א) או בספינה (קס"ב), מביאין לו (קס"ג) לולב (קס"ד) ומנענע, מגילה וקורא בה (קס"ה), ולבשיגיע זמן קריאת שמע קורא (קפ), רשב"א אומר, בין כך ובין כך (קס"ו) קורא קריאת שמע (קס"ז) ומתפלל (קס"ח):

פרק ה (א) אין עומדין (ב) להתפלל, לא מתוך שיחה (ג), ולא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש (ד), ולא מתוך דברים במלים (ה), אלא מתוך דבר של חכמה (ו):

הגיון אריה

קט"ז ומתפלל כ"ל וכהג"י ברא"ש ובש"ס כ"י מיוכען עיין ד"ס: (קפ) בדרך, ואע"ג שצריך לסמוך גאולה לתפלה אפ"ה לא יתפלל בדרך מהלך, התפלה מעומד עדיף ממוסמך גאולה לתפלה: (קס"א) מלה רומית (*), היא, והוראתה עגלה של ד' אופנים, ובז"ל טראנספארטריוואגען, שאי אפשר להתפלל בה מעומד: (קס"ב) שמתמעטת אלה ואלה ואין יכול לעמוד בה, ורש"י פי' משום ביעותא דמיא: (קס"ג) אורחא דמלתא נקט, דכך הוא מנהגו של עולם, מי שהשכים ללכת בדרך ברנליו, טעל הוא בעמזו מה שצריך לו, ומוי שהשכים ללכת בעגלה או בספינה, לו יש משרטים שצביון לפניו ללכת ומנהג: (קס"ד) בזה"מ, ולא קמני מביאין לו שופר, דביו"ט אסור לישב בקרון או לילך בספינה, אבל ללכת לדרך תוך התחום או ע"י עירוב חוץ לתחום אפילו ברה"א אפשר: (קס"ה) ומתפלל כ"ל, ובצרייתא דבבלי שם א"ה השכים לישב בקרון או בספינה מתפלל, ותו לא, וכהג"י בכ"י אורפורט, וזבירי' סוכה פ"ג ה"ט מומרס דרב הוא, ורב ס"ל כרשב"א, עיי"ש: (קס"ו) בין שהשכים ללכת בדרך, בין שהשכים לישב בקרון או בספינה: (קס"ז) בדרך בקרון ובספינה, דלרשב"א מוסמך גאולה לתפלה עדיף מתפלה מעומד: (קס"ח) למ"ו לא מליטו הוספה בתוספתא, ולא צרייתא אלא רק בבבלי, ומה שרש"ם בח"ש שהבבא דלעיל אות ק"ג קאי אפ"ה מ"ז טעות הוא:

פ"ה (א) מ"א, התפלה לריך ששהא בעמידה, והמתפלל יתפלל מיראה ומהכנעה, כאילו הכביר עליו ראשו, וכדי שיבא להכנעה שאינה מדומה, לריך להעלות במחשבתו רוממות הבורא ותעלה ושפלותו של קרון מחומר, ולא כגי שיתפלל בהכנעה, אלא לריך שיתפלל מתוך הכנעה, כלו' יכניע א"ע לפני המקום קודם שהתחיל תפלתו, ולבא למדה זו בתכלית האפשרות, שבו החסידים הראשונים שעה שלימה קודם שהתחילו להתפלל (ובימי קטנותי זכיתי לשמוע מפי אהמ"ו ז"ל כשהוכיח בשבת שזבה את בני קהלתו שיתפללו מתוך יראה והכנעה, אמר להם אתם נלבים היום וכו' מחוץ עריך עד שאב מיימך, אתם עומדים בקומה זקופה לפני ה' אלהיכם כאילו באתם לקבל שבת מחנכה עליהם ואציבת מים, דיכיר עוד בכם שטרדיים אתם במה שהייתם עוסקים קודם התפלה) ובתפלה אסור להפסיק בדיבור אלא רק במקום סכנה, ואפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבו: מ"ב, וכמו שצריך להעלות על לב גבורותיו של הקב"ה קודם התפלה, לריך נמי להזכיר בתפלה עמלמה גבורות הגשמים בתחלה, ואח"כ יתפלל על הגשמים, ומזכירין בחורף גבורות הגשמים בתחילת המתיים והשאלה בצרכת השמים, והבדלה במ"ש ויו"ט בחגון הדעת, שהיא ברכת ראשונה של ימי החול: מ"ג, אסור להוסיף על ט"ע ש"ע שום דבר כדי להראות שמתכוין להעמיק בלשון החנונים, ואם הוסיף ברבים ואמר רחום ורחמן אתה, ועל קו לפור יגיעו רחמך, או שאמר ועל טוב זכר שמך או שכל מלת מודים, אין מעבירין אותו, אבל משתקין אותו, ואם עעה העובר לפני התיבה בש"ע מעבירין אותו, ומי שרואה לירד תחתיו לתיבה, לא יסרב, אלא ימהר להתחיל במקום שהפסיק זה, כדי שלא יהא הפסק גדול: מ"ד, שליה הציבור לא יענה אמן עם הקהל בשלשה פסוקים של ברכת הכהנים, כדי שלא תטרף דעתו, דאם יתבלבל, לא יכול לכוון ולחזור לתפלתו, ואם אין שם כהן אחר זולתו, לא ישא את כפיו, אלא דוקא כשכמותו בעמזו, שיחזור לתפלתו כראוי: מ"ה, סימן רע הוא למתפלל כשטעה בתפלתו, דמי שטעה בתפלתו לבו נוקפו שלא ישמעוהו מן השמים, ואם ש"ס טעה סימן רע הוא לשולחו, ולהפך כששגרה תפלתו של אדם בפיו, סימן יפה הוא לו ולשולחו ולמי שמתפלל עליו: (ב) בתוספתא קודמת לזו הבבא היה עומד ומתפלל באיסטרטיוא ופי' שלא כרין, דאסיפא דמתני' קאי, ואני סדרתי הבבות לעומת הפסקאות דמתני', ובסדר הזה תמצא הברייתות מקאתן בבבלי ומקאתן בירוש': (ג) בטילה, כגון ליגלות, וכגו' שלפנינו הגי' גם בירוש' שבידט, אבל לרבינו יונה היתה גי' אחרת בירוש', לא יעמוד אדם אלא מתוך שיחה נאה ובבבלי (דף י"א ע"א) הגי' לא מתוך עגבות ולא מתוך עגלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה וזה ליתא לא בירוש' רפ"ה ולא בירוש' אברא"ש, וגם גי' הש"ס כ"י מיוכען כגי' התוספתא עיין ד"ס: (ד) היפוכו של סובר ראש: (ה) שמתעסק בדברים של מה בכך: (ו) ואין חכמה אלא תורה, וזבירי' הגי' דברי מורה ובבבלי מתוך שמחה של מלוא, ועיין הגי' ברש"י: (ז) בבבלי נרסיקן מתוך דבר הלכה, ובספרי דפוס של הירוש' איתא גם הכא כמו

*) carrum לעיל

ברכות פרק ה

יד

וכן לא יפסיד אדם מחבירו, לא מתוך שיחה, ולא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, אלא מתוך דבור של חכמה (ז), שכך (ח) מצינו בנביאים הראשונים, שסיימו את דבריהם בדברי שבח ותחנונים (ט): המתפלל צריך שיכוין (י) את לבו (יא), אבא שואל אומר, סימן (יב) לדבר (יג) תכוין לבם (יד) תקשוב אונך: אמר ר' יהודה כשהיה ר' עקיבא מתפלל (טו) עם הציבור, היה מקצר מלפני כולן (טז), כשהיה מתפלל בינו לבין עצמו, היה אדם מניחו בצד זה, ובא ומצאו בצד אחר, מפני הכריעות והשתחויות (יז) שהיה עושה: הכותב את השם, אפילו המלך שואל בשלומו, לא ישיבנו (יח), היה כותב חמשה שמות או ששה (יט), כיון שגמר אחד מהם, משיב שאילת שלום (כ): היה עומד ומתפלל (כא) באיסמריא (כב) ובפלמיא (כג), הרי זה עובר פני (יד) חמור ופני חמר (כה) אינו (כו) מפסיק. אמרו עליו על ר' חנינא בן דוסא, שהיה עומד ומתפלל, נשכו ערוד (כז) ולא

הניון אריה

לעיל ברישא דבר של תורה, אבל בכ"י של מהרש"ם הגי' מתוך שמחה וכ"ס ברא"ש וכן גרס רבנו יונה, אכן גם הגי' שלפנינו נכונה, ואין שום טורח לעוקרה, דחכמה היינו תורה: (ח) הלא שכך ארכין לא יפטור לאור, ולא גם ארון עומדין להתפלל קאי, ומנביאים שלא נפטרו משמועיהם אלא ע"י יחומין למדין לומר גם לחברנו הנפטר מאתנו דבר הנמנח את הלב והמשמח את הנפש, ואין נחמה גדולה מתורה וחכמה, כדכתיב זאת נחמתי בעיני כי אמרתך חייתי, ועיין השני פירושם של רבנו יונה, ובמחכ"ה אישתמיטתיה לי' שהגי' שבה ותחנונים משובשתא, והספרים שגרסו בדברי רבנו יונה תחנונים אינם מדויקים: (ט) כל"ל וכהג"י בגמ' ובכ"י וויען ובספרי הדפוס של הירו' ובכ"י של מהרש"ם איתא נמי בדברי שבח ובדברי נחמות אבל בכ"י אירפורט ובירו' של רבנו יונה וכ"כ בירו' של הרשב"א הגי' בדברי שבח ותחנונים וזהו הגי' אשר אמרתי עליה שהיא משובשתא, וקושיה הירו' הביאה רבנו יונה הרי ירמיה חתם בדברי תוכחות והתירוך עוד הוא בדברי נחמות ראייה שאין עליה פירכא שהגי' האמוניות הנחומים ולא תחנונים: (י) אפסקא דמתניתין כדי שיכוונו את לבם למקום קאי, ועיין מה שכתבתי לעיל פ"ד אות ס"ט: (יא) לשמים כל"ל וכהג"י בבבלי, ועיין פירושו של רבנו יונה על המשנה, ובאמת לא משתעי כאן מכוונת התפלה אלא מאותה כוונה הקודמת לתפלה, דלריך האדם לטור את לבו לעבודת השמים ע"י הנחשבה של רוממות הצורא: (יב) ומאי דאמר סינן לדבר, ולא אמר ראייה לדבר, מפני שעיקר הכוונה שהזכרה בפסוק זה אינה על כוונת אמירת המלות, אלא על כוונת טהרת הלב, רבנו יונה: (יג) (תהלים י' יז): (יד) עשה שיכוונו לבם לך לבדך, ולא בודאי תשמע תפלתם: (טו) נקט לה הכא לאשמעינן שאסור להאריך בתפלה כ"כ עד שיבטל כוונת הציבור לשמים: (טז) כהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים הישנים ובש"ס כ"י מייבטן איתא בפני כולן ובספרי דפוס של הגמ' הנו' היה מקצר ועמד מפני עורח הציבור: (יז) בתחנונים שאחר התפלה, כן פי' המפרש ר' יונה, ותוס' ד"ה ומלאו כתבו שהיה באגמג הברכות, וכבר הקשה על פירושם הרא"ש ז"ל היכי קאמר אדם מניחו בזוית זו ומלאו בזוית אחרת והלא אסור לאתא ממקומו עד שיגמור את תפלתו, עיין ברשב"א: (יח) דכתיבת השם שום בזה לתפלה, ואפסקא דמתני' אפילו מהלך וכו' קאי: (יט) דרכין, וסד"א שאין רשאי להשיב עד שיגמור את כולן, קמ"ל ובבבליה דירו' ה"א דרסקין הגי' שנים או שלשה שמות כגון אל אלהים ה', אכן מפסוק זה (יהושע כ"ג) איכא להוכיח שג"י התוספתא נכונה, דשם מזינו ו' שמות רזופים, ועיין מה שכתב אמ"ז מהרז"ף בספרו אהבת ליון דף ל"ב ד"ה שנים או שלשה: (כ) דשאלת שלום בין כתיבת שם לשם, אפ"י כשהן רזופין, לא נקרא הפסק: (כא) כהג"י בכ"י וויען ואירפורט ובירו', ובבא זו אפסקא דמתני' אפילו נחש וכו' לא יפסיק קאי: (כב) ל"י האמנעו*) והורחתו מסילה: (כג) גם זו מלה וימת**), ופתרונה רחבה שבתוך העיר, מארקט-שלאטון בל"א: (כד) בירו' הגי' ה"ו מעביר מפני החמור ומפני הקרון, וגי' התוספתא נכונה: (כה) כל"ל כדמוכח מבבליה דירו' קדושין פ"ד הי"א לא ילמד אדם את בנו חמור וגמל וספן קרר קדר, וקרר הוא בעל הקרון, עיין ב"מ דף ע"ה: (כו) ואינו כל"ל בירו' הגי' ובבבליה שלא יפסיק את תפלתו, כל"י עוקר את רגליו ומתפלל מהלך עד שפנה עורף לתחור לחמור ולקרר ובכ"י וויען הגי' עולה ואינו מפסיק, ובבבלי (דף לג ע"ג) תניא המתפלל וראה אדם בא כנגדו וכו' לא יחא מפסיק אלא מקצר ועולה, ומסיגיא דהתם (עיין הגי' ברי"ף) משמע דטוב שיקרא ולא יעבור משתפלל מהלך: (כז) בבבליה דירו' הגי' חבברר ושיהס מין נחש הס, עיין חולין קכ"ו וירו' במכלתין

ברכות פרק הו

הפסיק, הלכו תלמידיו ומצאוהו מת על פי חורו, אמרו אוי לו לאדם שנשבו ית
 ערוד, אוי לו לערוד שנשך לבן דוסא: ב מקום שנהגו לומר ברכת אבלים
 שלש (כ), אומרין שלש (ל), שתיים אומרין שתיים, אחת, אומרין אחת (א), מקום
 שנהגו לומר ברכת אבלים שלש, כולל את הראשונה בתחיית המתים (ב) וחותם
 בה מחיה המתים, שניה בתנחומי אבלים (ג) וחותם בה מנחם עמו בעירו (ד),
 שלישית בנמילות חסדים ואינו חותם (ה), המפטיר (ו) בבית העולמים אינו
 חותם (ז): שמונה עשרה ברכות (ח) שאמרו חכמים כנגד שמונה עשרה הזכרות (ט)
 שבהבו לה' בני אלים (י), כולל של מינים בשל פרושין (יא), ושל גרים בשל
 זקנים, ושל דוד (יב) בשל ירושלים, ואם אמר אלו לעצמן, ואלו לעצמן (יג), יצא:
 ד (יד) עונין אמן (טו) אחר ישראל מברך (טז), ואין עונין אמן אחר כותי מברך (יז),
 עד שישמע כל הברכה כולה (יח) (טח):

פרק ו * לא יטעום אדם כלום עד שיברך (ב) (שנאמר ג) לה' הארץ ומלואה (ד).

הגיון אריה

פ"ח ה"ו (כה) כהג"י בירו' אבל במעשה המסופר בצבלי (ג ע"ה) איתא שסנע צו: (כס) כהג"י בכ"י אירפורט,
 וזדפוסים וזכורות האדם לרמב"ן הג"י בשלש, ומייתי להך מתניתא הכא אגב הסיפא, והכל אוהבדלה בחוק
 הדעת במתניתין קאי: (ל) אחת כנגד שבתו של הקב"ה, ואחת כנגד אבלים, ואחת כנגד מנחמי אבלים, עיין
 (כחמות דף ה ע"ב), וזכורות האדם שער ההתחלה: (לא) וכבר בעלו מנהגות הללו בזוהרות שלפני הרמב"ן:
 (לב) בזה"ש אמ"ה האל הגדול ברוב גדלו אדיר וחזק ברוב נוראות, מנחיה מתים במאמרו, עושה גדולות וכו':
 (לג) עיין הנו' בגמ' שם: (לד) כהג"י בדפוסים הישנים וזכורות האדם, אבל בדפוס פאזשוואלך הג"י ועירו,
 ובג' התימת הברכה ברוך מנחם אבלים: (לה) לפי גי' הגמ' חוהם ברוך אתה משלם הגמול: (לו) מקדשין
 שם ואומרין בעלמא דהוא עתיד לחדתא וכו' וזהו נקרא המפטיר בבית עולמים, זה לשון הרמב"ן שם, והרב
 המפרש ר' יונה כתב רגילין היו לקרות הפטרה שם, ובעל מ"ב רגילין היו לקרות בזה"ק, ובח"ש עשה
 שתיקה סיג לחכמתו, ועיין ברכות י"ח וכו"ב אל"ח מ"ת תשובה ק"ט: (לז) כהג"י בדפוסים וזכורות האדם,
 אבל בכ"י אירפורט הג"י אינו נר"ך חותם: (לה) כהג"י בכ"י ווישן ואירפורט בדפוסים הישנים חסר מלת ברכות:
 (לש) מימרא דר' לוי הוא בירו' פ"ד ה"ב ותעניות פ"ב ה"ב, אבל בצבלי (מגילה דף י"ז) תני במתניתא מניין
 שאומרים אבות שנאמר הבל לה' בני אלים וכו': (מ) (ההלים ממזרח כ"ד): (מא) פושעין כל"ו וכ"ה בירו' כולל
 של מינים ושל פושעים במכניע זדים ושל זקנים ושל גרים במצבה לזיקים, ושל דוד בזוהר ירושלים, ומבעל ח"ש
 בעלמא הסוגי' בירו': (מב) את למח דוד עם ולירושלים עירך: (מג) ולירושלים לחוד, ואת למח דוד לחוד'
 כמו שאני עושים היום, והרב בעל פ"מ ראה למחא בזה טעם להא שלא קבעו הפייטנים שום קרובץ בברכה
 את למח דוד, כמו שהיא בקרובץ פורים ובט' באב לפי מנהג אשכנז וכן בתעניות לפי מנהג האיטליאני,
 משום שבימים הקדמונים לא קבעו את למח דוד לברכה בפ"ע עיין מראה הפנים ד"ה כנגד י"ח: (מד) למ"ג
 לא מלינו שום הוספה בתוספתא, ואל תתמה על זה, דהנה גם בצבלי לא הובאה אלא ברייתא אחת הקורא
 את שמע וכו' וכו' מונה, וכ"כ אי אתה מוצא בירו' אלא רק שתי טסחאות אית תניי תני על ואת תניי
 תני עד, ר"ל על או עד קן לפור: (מה) מתני' היא בספ"ח ואפ"ה כאן מקומה הדוספה היא למ"ד, התם
 בספ"ח באמן על ברכת נהגין והבא באמן על ברכות ש"ע קא מיירי: (מו) על חתימת ברכה בהזכרת
 ש"ע: (מז) מלת כולה ליתא התם במתניתין, ובעל התוספתא נקט לה הכא בהשכל ודעת לאשמועינן דלא סגי
 שישמע חתימת הברכה גרידא כדי לענות אחריה אמן, אלא נר"ך לידע בבידור שהכותי לא שיהיה כלל בכל
 הנוסחא כולה: (מח) למ"ה לית הוספה בתוספתא אפ"ש שהובאו ברייתות בתלמודין:

פ"ו א מ"א, דבר מפורסם הוא, שהאדם מחויב לברך על כל מה שנהנה מן העולם הזה, ומש"ה לא
 ראה תגא דמתניתין שום לורך לדבר עוד בחיוב ברכות הנהגין, ולא בא אלא להודיעו כיצד מברכין,
 על פירות שגדלו באילן, מברכין בפה"ע, ואילן נקרא, כל שגזעו אינו כלה בחורף וענפיו מושיאין פירות
 לשנה הבאה, ויין אפ"ש שלא נטעו לנפן אלא אדעתא דיון, כמו שנטעו לזית אדעתא דשמן, אפ"ה
 מפני חשיבותו קבעו ליה ברכה בפ"ע, ומברכין עליו בפה"ג; על פירות הארץ מברכין בפה"א, והירקות
 בכלל, דפרי הארץ נקרא כל מה שאינו גדל באילן, ופ"ה אפ"ג דעיקר דגן מרע אדעתא דפת, אפ"ה
 מברכין

ברכות פרק ו

טו

הנהגה מן העולם הזה (בלא ברכה) מעל עד שיתירו לו כל המצות (ה), לא ישתמשו (אדם בפניו) ידיו ורגליו אלא לכבוד קונו, שנאמר (ה) כל פעל ה' למענהו (ט): דבש תמרים (י) ויין תפוחים וחומץ סתוניות (יא) מברכין עליהם, כדרך שמברכין על המוריים (יב): יין חי (יג) מברכין עליו בורא פרי

הגיון אריה

מברכין עליו מפני חשיבותו המוילא להם מן הארץ: מ"ב, פרי האדמה בהרצת מוצן המלה כולל נמי פרי העץ, דאילן מארעא קא יונק, לפיכך אם טעה וזיכך על פירות האילן צפה"א, ילא, אבל להפוך אם טעה וזיכך על פרי האדמה צפה"ע, לא ילא, דפרי האדמה אינו בכלל פרי העץ, ואם טעה בן צפרי העץ בן צפרי האדמה, וזיכך עליהן ברכה שמברכין על דבר שאין גידולו מן הארץ, דבר שאין גידולו מן הארץ נקרא לא לבד כל מה שאינו בגדר זומא, אלא כל מה שאינו יונק מן הארץ, כגון כמחין ופטירות, ועל זה ועל כל דבר שהוא מין קללה, כגון חומץ ופירות שגבלו ונפלו מן האילן קודם שנתגבלו ובשר חובים טהורים, אע"פ שהארצה קללה לעולם, אפ"ה מברכין עליהם שהכל נהיה בדברו: מ"ד, מי שיש לפניו מינים הרבה, וזיניהם משבעה מינים שנתבחה בהם א"י, על איזה מהן מברך, זהו פלוגתא דר' יהודה וחכמים, ר' יהודה אומר מין שבעה עדיף, וחכ"א חביב עדיף (עיין ברמב"ם וברא"ש): מ"ה, הברכה על היין שלפני המזון, כגון יין קידוש, פוטרת את היין שלאחר המזון, ומכ"ש את היין שבתוך המזון, הברכה על הפרפרת (ופרפרת נעשה מפרורין ומעשים, ובל"א פארקאסט לזקאסט) שלפני המזון פוטרת את הפרפרת שלאחר המזון, וברכת המוילא פוטרת את הפרפרת, אבל להפוך ברכת הפרפרת אינה פוטרת את הפת: מ"ו, אין האחד מוילא את חברו בברכת המוילא אלא כשיטבו לאכול ביחד, דהיינו במסיבה, ועל היין שצא להם בתוך המזון, אפילו במסיבה כל אחד ואחד מברך לעצמו, מדאין בית הבליעה שלהם פטויה, ולאחר המזון אחד מוילא את טלן, וכ"כ מוילא אותן בברכה על המוגמר, אע"פ שאין מברכין את המוגמר דהיינו מחתה קטנה עם מיני ריחנים לקטורת אלא אחר גמר הסעודה: מ"ז, ברכת העיקר פוטרת את הטפל לו, אע"פ שהטפל פת והעיקר מליח: מ"ח, אחר האניס ענבים ורמונים מברכין על העץ ועל פרי העץ, אחר היין על הגפן ועל פרי הגפן, ואחר כל השביל או דבר אפוי מקמח על המחיה, וזו נקראת ברכה מעין שלם, ועל כל דבר שמברכין עליו שהכל, כמו על המים כששתהו ללמאן, מברכין אחריו בורא נפשות רבות: (ב) בצרייתא שהביאו ה' הלמודין ר"פ כ"מ ר"ע מפיך ליה מקרא דקודש הלולים לה', ואכילה כל שהיא נקראת טעימה, אבל להיפוך טעימה לא נקראת אכילה, ומטעמת בהמת א"ל ברכה: (ג) (הגיה כד א'): (ד) מפסוק זה ע"כ לא נפקא לן, שאסור לאכול כלום בלי ברכה, אלא דוקא שהכל להקב"ה והנהגה מן העולם מעל כנהגה מן ההקדש, ועיין בצרייתא דירו' ריש פרקין ומימרא דשמואל צבלי דף ל"ה ויאור לך שבדין נתיי פסוק זה הכא בהסגר דמקומו לקמן: (ה) הברכות, שנאמר לה' הארץ ויבולוהא כ"ל וכבר נרם הגר"א ברכות במקום המלות, ואם יעלה צדעתך לומר שהמלות עד שיתירו לו הברכות הן אך למותר, דהא כבר נאמר הנהגה מן העולם הזה בלא ברכה, על זה אענה לך חלקי, שצאמת כך הדבר כשנגרום בלא ברכה כאשר הוא בצרייתא צבלי, אכן ריך להתודע ולהגלות שנתערבו בתוספתא דילן הצרייתא צבלי והצרייתא דירושלמי ע"י איזה סופר מבוהל, ולהשוות את התוספתא עם הירושלמי נתיי השתי מלות בלא ברכה בהסגר, וק"ל: (ו) הגר"א הגיה לא ירחוץ ע"פ הצרייתא (שנת דף י ע"ב) רוחץ אדם בכל יום פניו ורגליו לכבוד קונו, וזלי ספק דחקתו לכך הלשון ישמש צפניו המחוחרת הנהגה, אכן לגירסתו קשה טובא, איזה יחס ושייכות איכא להלכה זו בצרכות הנהגין, ואמאי נקט התנא לשון שיליה, לא ירחוץ אלא, הלא מלשון זה לא נשמע אלא דוקא כשרוחץ ירחוץ לכבוד קונו, ואם לא רחץ שנה תמימה, אינו עובר לא על עשה ולא על לא תעשה, ואמאי לא נקט התנא לשון חיוב, רוחץ אדם בכל יום, ע"כ לבי אמר לי שצריך לגרום לא ישמש אדם צעימו ידיו ורגליו, ר"ל ל"מ שאסור להנות שלא לשם שמים מומה שצרא הקב"ה בעולמו וזאתו, אלא אף בחושותיו אסור להשתמש להגהתו אם לא לכבוד הצורא יתברך, וק"ל: (ז) בעיניו כ"ל וצדוקת ים לקיים הגי' צפניו ולומר בהחשים שצפניו והם האוזן הפה והאף: (ח) (משלי עז ד'): (ט) כל מה שצרא הקב"ה באדם, לא נעשה, אלא להא, שמשמש בו למען הצורא: (י) אפסקא דמתני' על פירות האילן וכו' קאי, ודבש תמרים פי' בבה"ג, דוקא כשתן בו מים, הוא דמברכין עליו שהכל, אבל בלא מים, מברך עליו צפה"ע, ועיין ברא"ש ובהנהגה סס, ולפי הגרסה צבא זו לא היתה ידועה לאמוראי דבבל, דהל"כ אמאי לא הביאוהו לכיוב דמר בר רב אשי (סס דף נה ע"ב): (יא) כהג"י תרומות פי"א מ"ב וחולין ק"ב: ובפרקין סס בכ"י מוכתן, ובדפוסים איחא סופניות עיין פרש"י: (יב) מלה רומית*, ובל"א זאלץ-וואססטר, זאלץ-לאקט: (יג) אפסקא דמתני' חוץ מן היין שעל היין וכו' muries*)

ברכות פרקו

העין (י) ונוטלין (י) הימנו לידים, נתן לתוכו מים (י), מברכין עליו בורא פרי הגפן, ואין נוטלין הימנו לידים (י). דברי ר' אליעזר, וחכ"א, אחד חי ואחד מזוג (י) מברכין עליו בורא פרי הגפן, ואין נוטלין (י) הימנו לידים: הביאו לפניו מיני תרנימא (ב) מברך עליהן בורא מיני כיסנין (א): (על הזרעים הוא אומר בורא מיני זרעים, על הדשאים הוא אומר בורא מיני דשאים) (ב), ועל הירקות הוא אומר בורא פרי האדמה (ב), ר' יהודה אומר ברוך מצמיח האדמה (ב) בדברו (ב): ב (ר) מאיר אומר, אפילו ראה את הפת ואומר ברוך שברא פת זו וכמה היא נאה, זו היא ברכתה, ראה תאנים ואמר, ברוך שברא תאנים הללו, כמה הן נאות, זו היא ברכתן (ב), ר' יוסי (ב) אומר כל המשנה ממשבע שטבעו חכמים בברכות, לא יצא, ר' יהודה (ב) אומר כל שנשתנה מברייתו (ב) ושינה ברכתו (ל), יצא (א):

הגיון אריה

וכו' קא', ומתניתא זו מיייתי לה בצבלי (דף כ"ט) והירו' ריש פרקין, והתם פירושי קמפרס אזכורו יין חי, בצבלי א"ה יין עד שלא נתן לתוכו מים, וזירו' בזמן שהוא כמות שהוא: (י) דכל עוד שלא מונוהו לא אשתמי למעלותא וזכרתה כעל ענבים: (ט) כהג"י בצבלי, אבל זירו' הגי' כלשון אחר שהביא רש"י ואין נוטלין ממנו לידים, ולפי גי' זו ל"ל כמו שכתבו התוס' משום דל"ל בעינין מים, עיין ברא"ש וברשב"א, ולפי הגי' שלפנינו נוטלין ל"ל או כפרס"י לנט"י המכשירין דשם מים עליו, דמי פירות צעלמא מקרי, או כפי' הראב"ד לנט"י לנקיות צעלמא, והמהרש"ם פי' רוחלין זו ידים לרפואה כגון חיוב, וזירו' של מהרש"ם הצרייתא קטועה ויש בה חסרון ניכר, עד שאין להביא ראיה מנחה, ועיין לקמן תרומות פי"א אות כ"ו: (ט) כהג"י בצבלי, וזירו' היתא בזמן שהוא מזוג: (י) זו גי' הצבלי, וכו' הירו' כנוסחת הבה"א הביאה רש"י ונוטלין ממנו לידים ועיין פי"מ מ"ה: (יח) כהג"י בצ"י אירפורט וזירו', וזדפוסים הישנים היתא אחד זה, ואחד זה, ובצבלי בין כך ובין כך: (יט) כהג"י בצבלי ובה"ג, אבל זירו' הגי' ונוטלין, ומהרש"ם הגיה אין נוטלין, להשוות הירו' עם הצבלי: (כ) אפסקא דמתני' חוץ מן הפת שעל הפת וכו' קא' ותרנימא מלה יוניתי*) והוראתה נאך-ט"ס בל"א, והרא"ש פ"ב דטוכה סי' י"ג הוכיח מנאן שתרנימא מאלל העשוי מנומסת המינים הוא, ולא צטר ולא פירות: (כא) כהג"י דפוסים הישנים, וברא"ש שם הגי' במ"מ, ובכ"י אירפורט נתערבו השתי גרסאות למוזות כסנין (עיין שם בחילופי נוסחאות) וכסנין הוא פת נקיה לקיטת הסעודה, ופת הבאה צכסנין פי' רצו האין נאון כעך בל"ע, לוועבאחק בל"א, עיין בערוך ערך כסן: (כב) התיבות שנתתי בהסגר נעקרו ושמונו ממקומן, דאי אפשר לומר שהתוספתא פליגא אמתניתין דדברי ת"ק ודברי ר"י: (כג) פסקא דמתני' הוא ובעל התוס' פליג אמתני' רק בסברת ר"י: (כד) ור"י מחלק בין ירק לדשא: (כה) על הזרעים הוא אומר בורא מיני זרעים, ועל הדשאים הוא אומר בורא מיני דשאים כ"ל לפענ"ד ודברי ר"י הן, דלר"י צעי היכר צרכה בכל מין ומין, ופליג נמי בפירות הארץ, דאותן שנאלל זרע שלהם, כגון קטניות מברך עליהם ב"מ זרעים, ואותן שאין להם רק דשא ולא זרע, עליהן מברך ב"מ דשאים: (כו) דברי ר"מ שנתתי בהסגר ריך לאוקמי לקמן אחר דברי ר' יהודה וכו' בצרייתא דירו' פי' ה"ב, והצרייתא דצבלי (דף כ"ט) קטועה, ומנחה אין להביא ראיה: (כז) פליג אמתני' דמתני' ש"א דיעבד צברכת שהכל על הכל: (כח) ר' יהודה מחמיר טפי מת"ק, אבל לא כל כך כמו ר' יוסי: (כט) כגון פת ויין: (ל) שקבעו חכמים, ולפי גי' הירו' ולא שינה ברכתו ל"ל אלא שצריך עליהם צפה"א וצפס"ע: (לא) לא יצא, ר' מאיר אומר, אפילו ראה את הפת ואומר ברוך שברא פת זו, כמה היא נאה, זו היא ברכתה, ראה תאנים ואמר ברוך שברא תאנים הללו, כמה הן נאות, זו היא ברכתן כ"ל: (לב) בכל הדפוסים הישנים שהם תחת ידי וכו' בכ"י ויטין ואירפורט הגר"א ובעל פי"מ הגי' דברי ר' יהודה ילא, אכן דפוסים שהיה לפני הרב בעל פי"מ וכו' זירו' הגי' לא ילא, ר"ל דוקא בפת ויין ס"ל לר' יהודה שאינו יולא צהכל, אבל בפירות האילין ובפירות האדמה מורה לת"ק וכ"ל לפרש דברי ר' יהודה, ועיין במפרשים שדחקו מאוד; ודברי ר"מ כהג"י זירו' אפי' אמר ברוך שברא החפץ הזה, מה נאה הוא זה, ילא, ובצבלי א"ה ראה פת ואמר כמה נאה פת זו, ברוך הנקיים שבראה, ילא, ראה האנה וכו' וגי' התוספתא מקלטה כג"י הצבלי, ומקלטה כגי' הירו', והיולא לנו מזה, שר"מ מיקל מטלין, דכ"ל אפי' אם קובע הנברך צרכה לפי דעתו, לא שנא בפת ול"ש בתאנים ילא:

ברכות פרק ו

מז

הבוסס חישין לב) מברך עליהן בורא מיני זרעים לב), אפאן ובשלן לד), בזמן שהפרוסות קיימות לה), מברך עליהן המוציא לחם מן הארץ ושלש לה) ברכות, אין הפרוסות קיימות לה), מברך עליהן בורא מיני מזונות ומברך ברכה אחת לה) מעין שלש לה) אחריהן. הבוסס את האורז ט) מברך עליו בורא מיני זרעים מא), אפאו ובשלו, אעפ"י מב) שהפרוסות קיימות, מברך עליהן בורא מיני מזונות מב), ואין מברך אחריו כלום מד), זה הכלל כל שתחלתו המוציא מה), מברך אחריו שלש ברכות מו): ה) מז) בא מה) להם מתיקה מט) בתוך המזון, מברך על המזון נ) ופטר את המתיקה ניא), ר' מונא אומר משום ר' יהודה נב), פת הבאה בכסנין נג) אחד המזון נד) מעונה ברכה לפניה ולאחריה נה): ה עשרה ניז) שהיו מהלכין בדרך ניז), אעפ"י שכולן אוכלין מכבר אחד נח), כל אחד ואחד מברך לעצמו, ישבו לאכול ניט), אעפ"י שכל אחד ואחד אוכל מכברו, אחד מברך ס) לכולן: כיצד סדר הסעודה סא),

הגיון אריה

לב) אוכל חטין שלא נטעו ולא נכתשו: לב) כהג"י בצרייתא דירו' פ"ו ה"א, אבל הבבלי מייית ב' ברייתות, ותוספתא דילן מוקי לה התם כר' יהודה, דבעי היכר ברכה בכל מין ומין: לד) לאחר שעשה מן לחם, חזר ובשלו במים: לה) שיש בכל פרוסה כוית, כך פי' תירו', ועיין רש"י תוספות ור"א"ש: לו) ומברך אחריהן שלש כל"ל וכהג"י בכ"י וויען, ובכ"י אירפורט בטעות ומברך עליהם ובח"ש לא הרגיש בשיבוש זה, וקרי לבבמ"י שלש ברכות דברכה רביעית, הטוב והמטיב ביבנה אחר חורבן הבית תקוה החכמים: לז) חל להיות פת: לח) על המחיה ועל הכלכלה: לא) על הגפן ועל פרי הגפן, על העץ ועל פרי העץ, על המחיה ועל הכלכלה: לב) מלה וינית*) וכל"ל רייו: מא) כהג"י בכ"י אירפורט וכל"ל, והג"י צפה"א בדפוסים הישנים משושבת, דאין כאן מקום לומר שרישא ר"י וסיפא רבין: מב) כל"ל וכהג"י בדפוסים הישנים וב' תלמודין, ובכ"י אירפורט הג"י כל זמן, ובח"ש שכתב וז"ל כל זמן כלו' אף בזמן וכו' וכן הג"י בגמרא, שנה ברוחה: מג) ולא המזינא, ואפי' אפאו ולא בשלו, דלאורז אינו מחמשת המינים: מד) הך כלום ליתא בירו', אבל בבבלי ליתא, וכתב עלה הר"ף דכל לבסוף ולא כלום, הוא בורא נפשות, וכן ברש"י, אכן מסוגיא דף מ"ד ע"ב נראה דמנהג ראשונים היה שלא לברך ב"נ אלא על ביעא וקופרא לבד, עיין תוס' ד"ה עבידנא ולקמן אות ר"ז: מה) בצרייתא דירושלמי פ"ו ה"א הביאה הרא"ש כהג"י כל שאומר אחריו ג' ברכות, אומר לפניו המזינא, ועיין בפ"מ: מו) וכל שתחילתו בזמ"מ, מברך אחריו ברכה אחת מעין שלש חוץ מן האורז. עיין רמב"ם ברכות פ"ג ה"א: מז) למ"ג ולמ"ד לית שום תוספתא, וכ"כ לא מלינו אף לא בצרייתא אחת בירו', אבל בבבלי הובאו ד' ברייתות: מח) צבא זו תמלא צפ"ה לתוספתא, במקום שאין לה שום שייכות לא למה שלפניה ולא למה שלאחריה, ונראה בצבלי שאפסא דמתני' בך על הפת פטר את הפרפרה קאי, וגם בעל השק שלמה רשם אחר התיבות באתה להם, פסק'ו משנה ה", אכן בא גא' ואראך היאך יש לסמוך להופרש זה, דהנה פירושוין כתב וז"ל פטר המתיקה דמתיקה טפל למזון והמשה כולל כל זה בזה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר וכו' עכ"ל, ובחפזו לא ידע שכלל זה הוא ממשנה ז' ולא ממשנה ה', והלו לא לקח התיבות, מתיקה טפל למזון' מבעל מנחת צבורים, בודאי לא ה' בל' לסתור ולפרוק מה שבה הוא בעצמו, וד"ל: מט) כל דבר מתוק שכלל בפ"ע, כגון פירות מתוקים, וכן בא להם אינו לשון עבר אלא לשון הווה, ר"ל הפירות מונחים בכולן לאכול בתוך המזון: נ) כלו' על הפת שבתחלת המזון, והרב בעל ח"ד מדחק לפרש כשצורך על הפת פטר וכו': ניא) ואתיא כר' חייה דף מ"א ע"ב, שפת פוערת כל מיני מאכל: נב) כהג"י בצרייתא דבבלי מ"ב, אבל בירו' בפרקין ה"ה טספ' שאמר משום ר"י הגלילי, וגם רב אמרה שם בשם ר' חייה רובא: נג) בירו' הג"י פסגין, עיין לעיל אות כ"א: נד) כהג"י בירו', אבל בבבלי ליתא, ובקודם ברכת המזון פליגי רש"י ותוס' שם: נה) ואינה נפטרת לא בצרכת המזינא ולא בצב"מ, מפני שאינה מחמת הסעודה: נו) גם צבא זו איתא לקמן צפ"ה לתוספתא בתוך האספות הגמטין אחר משניות דפ"ט ופ"ו, ואני האנתייה בראש ההוספות למ"ו דפרקין, להיות שכלן מקומה, דמזוכה מסוגיה הבבלי דף מג ע"ב: ניז) כהג"י בכ"י אירפורט ובצרייתא דירו' פ"ו הלכה ה', ובבבלי שם איתא שהיו הולכין, אבל בדפוסים הישנים הג"י שהיו אוכלין, והג"י שלפינו עיקר: נח) אין זו קביעות ואין הכרח מלרפן, להיות שהם בדרך: ניט) וכגון דאמרי ניזול ויכול לחמא בדוך פלן, הש"ס: ס) דכיון שקבעו מקום לסעודתן הו"ל כהסיבו: סא) כל"ל וכהג"י גם בירו' פ"ו ה"ו, וגי' הסבה בבבלי דף מג) טעות הוא כנראה מצרייתא

*) οσα

ברכות פרק ו

אורחין נכנסין ויושבין על גבי ספסלים ועל גבי קתדראות (א) עד שנכנסו כולם, נכנסו כולם ונתנו להם לידים (ב), כל אחד ואחד נוטל ידו אחת (ד), מזנו להם את הכוס (ה), כל אחד ואחד מברך לעצמו, הביאו להם פרפראות (ו), כל אחד ואחד מברך לעצמו, עליו (ז) והסיבו ונתנו להם לידים אעפ"י שנוטל ידו אחת, נוטל שתי ידיו (ח), מזנו להם את הכוס, אעפ"י שבירך על הראשון, מברך (ט) על השני (ע), הביאו להם פרפראות, אעפ"י שבירך על הראשונה, מברך על השניה, ואחד מברך לכולן (יא), הבא אחר שלש פרפראות (ב), אין לו רשות ליכנס (ג): רבן שמעון בן גמליאל אומר, זה מנהג גדול (ד) היה בירושלים, פורסין מטפחת (ה) על גבי הפתח, בזמן שהמטפחת פרוסה, אורחין נכנסין, נסתלקה המטפחת (ו), אין רשות לאורחין ליכנס: ועוד מנהג (ז) אחר היה בירושלים, מוסרין סעודה לטבח (ח), נתקלקל דבר בסעודה, עונשין את הטבח (ט), הכל לפי כבוד בעל הבית, והכל לפי כבוד האורחין (א): הלכה בסעודה (ב), יוצא להסך את רגליו (ג), נוטל ידו אחת, לדבר עם חבריו (ד) והפליג (ד), נוטל שתי ידיו, להיכין (ה) הוא נוטל (ו), בא ומיסב במקומו ונוטל, והמפיה (ז) מחזיר (ח)

הגיון אריה

דף מ"ו: (א) מלה יומית (*), זעסענעל בל"א: (ג) והביאו להם מים לנטילת ידים וצגמ' איתא סתם הביאו להם מים, וגי' כ"י אירפורט ונטלו ונתנו משובשתא: (ה) או לקבל בה הטס לפני הגנון כפרש"י, או לכבוד הברכה כפי' התוס': (ה) צירי' מוהפך הסדר, הביאו להן יין כל או"א מברך לעצמו הביאו להן לידים כל או"א טעל ידו, וקסה לומר שצריך לטעול ידו אחת על הפרפראות ולא גם על היין, וכאן בודאי הסדר בצבלי ובתוספתא הוא הגטון: (ו) לשון רבים של פרפרת, והוא מלשון פרפר, שגעשה מפרורין, והאומר שהמלה יומית אינו אלא טועה, ופרפרת נאכלת בתוך הסעודה ואחר הסעודה, וכ"כ לפני הסעודה להמשך האכילה, וצגמ' דילן חסר תק הביאו להם פרפראות, אבל הירו' מסכים בהא עם התוספתא שאכלו פרפראות קודם שהסיבו: (ז) מן הספסלין ומן הקתדראות, אשר הם יושבים עליהם, להסך על הגטון: (ח) התיצבות שנתתי בהסגר צריך לאיקומי לקמן אחר מברך על השני, וכך הסדר צירי' דא"א לומר שטעל ידיו לפת וזותה יין קודם הברכה על הפת: (ט) ויין שני זה היין שלפני הגנון, והראשון לא היה במקום סעודה ומשו"ה ברכתו אינה פטירתו: (ע) נתנו להם מים, אעפ"י שנוטל ידו אחת, נוטל שתי ידיו כל"ל, ולא סגי לטעול ידו האחרת, דכיון שמיסב ואוכל פת, דאין סעודה בלי פת) צריך לטעול שתיים בפעם אחת: (יא) בין על היין בין על הפרפראות: (ב) כלו' אחר הגנון, דלאחר הגנון הביאו פעם שלישית, פרפראות, ויש מפרשים שאפילו אחר שלש פרפראות תוך הגנון אסור ליכנס מפני דרך צרף, ובדפוסים הישנים הגי' הביאו לאחד שלש פרפראות, כלו' מיד אחר שהתחילו להביא בפעם השלישית אפילו לא הביאו אלא לאף בלבד, אין רשות לאורחין ליכנס, ועיין במהרש"ם ובפ"מ: (ג) כדי שלא יתבייש צעה"ב, שהרי אין לו מאומה ליתנו לפני האורח: (ד) מפני שכ"ע מקפידין עליו, קראוהו גדול, ועיין ב"ב דף ל"ג ובתשב"ס: (ה) משה, וכהג"י ב"ש"ס: (ו) וזה היה סימן שכבר הביאו הפרפרת שלאחר הגנון: (ז) צגמ' שם אף זה נקרא מנהג גדול: (ח) להיות שהבשר עיקר הסעודה מסרוה לטבח, וצגמ' א"ה המוסר סעודה לחבירו וקלקלה, טחן לו דמי צותהו דמי צותהו אורחיו: (ט) מלבד ההולאות שהוא חייב לשלם: (א) לפי גדול כבוד המתביישין גדול עונשו של המבייש (א) זו אחת מהלכות סעודה: (ב) לחזשתין מים כל"ל וכן הגיה כבר הרב בעל ח"ד ע"פ הברייתא יומא ל', דהא להסך את רגליו לעשות לרכווי משמע, ובהא לא סגי נטילת ידו האחת: (ג) כל"ל וכהג"י בכ"י וויטן ואירפורט ובש"ס, אבל בדפוסים הישנים איתא לרעות את חבירו: (ד) הרחיק או ששה חוץ לאחד כ"כ שחשצו האורחים שהרחיק, והרב המפרש ר' יונה שהביא פרש"י ששה שעה או שתיים, שנה ברואה דפירוש זה הוא ברש"י על הרי"ף, ובפרש"י שלפנינו ליתא אלא ששה ותו לא, ואין צריך להביא ראיה שפירוש על הרי"ף המיוחס לרש"י אינו מרצו שלמה ז"ל: (ה) היכין כל"ל וכהג"י בכ"י וויטן, ר"ל באיזה מקום טעל את ידיו, אי בחוץ או בפנים? ובש"ס איתא הכי טעל שתי ידיו גכנס, וכשהוא טעל, לא יטול מבחוץ מפני החשד, אלא נכנס ויושב במקומו וטעל שתי ידיו ומחזיר הטפיח *) ααῖδρα

ברכות פרק ו

על האורחים: עקרו (ט) להביא את החתן ואת הכלה (ז), והניחו שם אפילו (יא) זקן אחד ואפילו חולה (יב), אין צריבין לברך למפרע (יג), וכשהן חוזרין אין צריבין לברך לכתחילה (יד), לא הניחו שם אפילו זקן או חולה, צריבין לברך למפרע (יח). וכשהן חוזרין צריבין לברך לכתחילה (יז): בעל הבית (יז): שהיה מיסב ואוכל, קראו חבירו לדבר עמו (יח), אין צריך לברך למפרע, וכשהוא חוזר אין צריך לברך לכתחילה, הפליג (יט) צריך לברך למפרע (פ), וכשהוא חוזר צריך לברך לכתחילה, פועלין שהיו עורדין (קא) בתאנים, וגורדין בתמרים, ומוסקין בזיתים, אעפ"י שמפסיקין ואוכלין מפסיקין ואוכלין, אין צריך לברך למפרע (קב), וכשהן חוזרין (קג), אין צריבין לברך לכתחילה (קד), הפליגו (קה) צריך (קו) לברך למפרע, וכשהן חוזרין (קי), צריבין לברך לכתחילה (קי): לא יאכל (קכ) אדם ערב שבת (קי) מן המנחה ולמעלה (קיא) כדי שיכנס לשבת (קיב) בתארה (קיג), דברי ר' יהודה, ר' יוסי אומר, אדם אוכל והולך עד שתחשך (קיד).

הגיון אריה

העפיה על האורחין: פו) בין שיאל להשתין בין שיאל לדבר עם חבירו: פי) לפחת או כלי אחר, שטעלין הימנו לידים: פח) חוזר כ"ל וכהג"י בש"ס כ"י מונכען, ר"ל אחר שנטל הוא יוד האחת או את שתי ידיו שאל השמש את האורחין אי איכא ביניהם מי שצריך עוד לנט", ועיין בד"ס ותמלא שיש ספרים שגורסין ומחזיר מפה לאורחין והסתי גירסאות טפוח ומפה נתערבו בכ"י אירפורט, ולרי"ף ספ"ח דברכות ולרמב"ם ברכות פ"ז ה"ח היתה גי' אחריתא וזו תוראה ומחזיר פניו לאורחין, ובעל ח"ס, שכתב דמפה ט"ס דמוכח ונ"ל פניו, טעה, דהוא לא חזר פניו על ד"ס, ולענין ברכה אחר הגעילה עיין פסחים ק"ב ע"א תוספות ד"ה כשהן: פט) הוספה זו והצאות אחריה ד", שאלו את בן זומא" תמלא בתוספתא בסוף פ"ד ורי"ס פ"ה במקום שנישאו שמה בסופה ושערה, וברוך ה' שזיכני לאסוף את המסורות ולקבץ את הברכות ולהביאן לבית אמן, שהיא המשנה, אשר אחריה נמשכין ובה נדבקיין, ועקרו, פי' בני החבורה הלכו מבית לבית, ומתניא זו הוצאה בש"ס דלין פסחים (דף קא ע"ב): צ) כהג"י בדפוסים הישנים וגי' זו מסכמת עם הנו' שבש"ס, אבל בכ"י ויעין ואירפורט עקרו את החתן ולא הביאו אלא את הכלה: צא) כהג"י בכ"י ואירפורט, ובדפוסים הישנים חסר מלת אפילו: צב) שהם לאו כשאר בני חבורה, דהם אינם אוכלין ושותים כשאר האורחים, אלא רק ישנם שם לשמח חתן וכלה: צג) כלו' ברכת המזון קודם שעקרו רגליהן, הואיל ועתידין לחזור: צד) דכיון שלא הלכו טלס, לא היו עקירת השולחן: צה) כשהן יוצאין: צו) אפילו לא ברבו קודם שיאלו, כדליתא בתוס' שם ד"ה כשהן: צז) וה"ה כל או"ה מבני החבורה, אלא רק אורחא דמלתא נקט שאין דרך ארץ שיאל אחד מן האורחים לחון, דנראה כאילו לא מנא קורת רוח מהסעודה, ובצה"ב לא קפדי אורחי כשיאל, ודרכו לראות הכנת הסעודה: צח) בקיזור ולא באריכות: צט) שדע דישהה בחון או שירחיק, אבל אם עקרו טלס, אפילו לא הפליגו, צריבין לברך בהמ"ז: ק) קודם שיאל, כך פי' התוס', אבל הרמב"ם ברכות פ"ד ה"ג כתב וז"ל וחזר הואיל ושינה מקומו צריך לברך למפרע על מה שאכל וחוזר ומברך בתחלה המזיא"ה וכו', וקשה טובא מאי קמ"ל דחוזר ומברך פשיטא, דכיון שברך בהמ"ז, בודאי לא אסיק אדעתיה לאכול בלי ברכה, ועיין תוס' שם עד גמירא: קא) כהג"י ב"מ דף נט ע"ב, אבל בערוך ד"ר הגי' אורין: קב) דכל עוד שעסקין בלקיטה ומותרין לאכול מן המחובר בשעת גמר מלאכה כאות נפשם בכל רגע ורגע, אין הפסקו הפסקו לענין אכילה, ומשו"ה אין צריבין לברך אחר כל אכילה ואכילה: קג) לאכול: קד) דמיד בצרכה הראשונה על כל מה שיאכלו במשך הלקיטה קא נתכונו: קה) ממלאכתן, כגון צהריים לאכול לחם או להרגיע ולשבות מעבודתן: קו) צריבין כ"ל: קז) למלאכתן, ולאחר איזה זמן חזרו והתחילו לאכול מן המחובר: קח) ואפילו לא ברבו למפרע: קט) מתניתא זו עייני לה בצבלי פסחים דף ל"ט והירו' שם פ"י ה"א ונקט לה הכא מנררר דעקירת השולחן: קי) כהג"י בירו' אבל בצבלי הגי' בערבי שבמות וימים טובים: קיא) בצבלי הוצאו תרי ברייתות שסתרו להדדי, בחדא קתני מן המנחה ולמעלה, ובאחריתא מתשע שעות ולמעלה דהיינו ח"י טעה סמוך למנחה, ומדחקו לומר הך מן המנחה דקתני במתניתא קמיתא פירוש סמוך למנחה: קיב) לסעודה שבת: קיג) כהג"י בירו', אבל בצבלי איתא כשהוא תארה: קיד) זכו ט' הצבלי, ובירו' ה"ה עד שהוא משלים, ר"ל סעודתו, ור"ל לטעמיה שאין צריך להפסיק, ולפי זה יש נפקותא בין גי' הצבלי לגי' הירושלמי, דלגי' הצבלי צריך להפסיק כשהתחיל מן המנחה ולמעלה, ולגי' סירו

[תוספתא] גימור

ברכות פרק ו

מפסיקין לשבתות (קטו), דברי ר' יהודה, ר' יוסי אומר, אין מפסיקין (קטו), מעשה ברשב"ג
 ור' יהודה (ק"ו) ור' יוסי שהיו מסובין (ק"ה) בעכו, וקדש עליהם היום, א"ל רשב"ג לר'
 יוסי (ק"ה) ברבי קב רצונך נפסוק קבא) לשבת, א"ל, כל יום ויום אתה מחבב דברי בפני
 יהודה קבב), ועכשיו אתה מחבב דברי יהודה בפני, הגם לכבוש את המלכה קבב)
 עמי בבית, אמר לו, אם כן לא נפסיק, שמא תקבע הלכה לדורות קבב). אמרו קבב)
 לא זוו משם עד שקבעו הלכה כר' יוסי קבב): אורחין שהיו מסובין אצל בעל
 הבית, וקדש עליהם היום קבב) (עקרו עם חשיכה לבית המדרש חזרו) קבב) ומזוגו קבב)
 להם את הבוס, אומרים קב) עליו קדושת היום קבא), דברי ר' יהודה, ר' יוסי אומר,
 אוכל והולך עד שתחשך קבב) (מזוגו לו) קבב) כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון קבב)
 ומזכיר של שבת קבב) בברכת המזון, והשני אומר עליו קדושת היום קבב): כיצד
 סדר ההיסב קבב), בזמן שהן שתי ממות קבב), גדול מיסב בראש (של הראשונה) קבב)
 והשני לו למטה הימנו קבב), ובזמן שהן שלש ממות, גדול מיסב בראש (של

הגיון אריה

היו' אין שום חילוק בין שהתחיל קודם בין שהתחיל אחר מנחה, ועיין תוס' סס דף ק' ד"ה רי"א: (קטו) אפי'
 התחילו לסעוד בהיתר קודם מנחה, מפסיקין מיד כשהחשיך לקדש היום: (קטו) אלא משלים סעודתו, ואחר
 בהמ"ו מקדש, ע"י תוס' סס: ק"ו) ליתא לא בירו' וגם לא בלילה דפוסים של צבלי, ועיין בצעל האמור
 שכתב וז"ל לפי שהפסיק ר' יהודה את אכילתו ורצה לברך בהמ"ו, תש ר"ג לכבודו: (ק"ה) בע"ש, וכ"ה
 להדיא בירו' ובש"ס כ"י מיינען, ואי גרסינן ר' יהודה ז"ל שהתחילו בהיתר עיין תוס' ד"ה שהיו: (ק"ה) מהא
 דאזילתירך לנקיט הך לר' יוסי, ולא נקט סתם אמר לו מוכח שהיה עוד שם שלישי וזריך לגרום ר' יהודה,
 ועיין ד"ס דכ"י מיינען ליתא הך לר' יוסי, אבל בירו' ליתא: קב) גדול הדור, ואותו דור בלחמת דורו של
 ר' יוסי ולא דורו של רשב"ג קא קרי ליה, עיין ירו' ספ"ו דיעיין: קבא) כל"ל וכהג"י בכ"י ויעיין ובצבלי:
 קבב) ומגדד אתה לקבוע הלכה כמותו אפילו שלא בפני: קבב) לר' יוסי גם בלגדה ובמליצה היה פי שנים
 ברוחו, ומשום שהשבת נקראת מלכה, אמר לו בדרך הלצה, הגם לכבוש את המלכה וכו', ועתה רוצה
 אתה לכבוש מה שאמרתו לענין שבת בפני, והרשב"ם ואחריו כל המפרשים פי' בפני אתה מביישיני:
 קבב) דאם נפסיק אע"ג שמתיתי ים לחוש שיאמרו אחתו קבעו הלכה כר' יהודה, ולפי לא כוונתי לך,
 אלא רק משום שהפסיק ר' יהודה חברי, אמרתי שנפסיק גם אחתו משום לא פלוג: (קבב) בירו' ליתא
 ולפי גי' זו כולי עלמא מודי שבחיה שעה קבעו הלכה כר' יוסי: קבב) שאין מפסיקין בערבי שבתות ובערבי
 ימים טובים, אבל בערבי פסחים אפילו התחילו בהיתר, מפסיקין: קבב) שהחשיך: קבב) המלות שבתות
 בהסגר ז"ל, דאין כאן מקומן, שנהעברו פה שתי ברייתות כאשר עיניך לטכח יביטו מתוך הסוגיא בפסחים
 (דף ק"ה ע"א), והגר"א הגיה הכי אורחין וכו' וקדש עליהם היום עוקרין ומביאין כוס של יין ואומר עליו
 קדושת היום, ולפי גי' זו ז"ל עוקרין פירושו מפסיקין והיינו ע"י ברכת המזון, ולפי זה קשה אמאי לא
 נקט "הביאו לו כוס ראשון לבהמ"ו" דרך הגי' בל"א שהביא הרשב"ם: (קבב) מוזגין כל"ל ובגמ' הגי'
 מביאין לו כלי' לאחד שמואל את טבין: קב) ואומרים כל"ל: קבא) וזהו הפסקה שמזכיר ר' יהודה, ואחר
 הקידוש אוכל והולך וגומר סעודתו ומברך על כוס שני בהמ"ו, ועיין שינוי הגירסאות ברשב"ם סס:
 קבב) אובליין וחולכין מושתחשך כל"ל וכבר גרס כן הרשב"ם ע"ש, דא"ל לומר לאורחין המסובין בשעה
 שקדש עליהם היום, ר"ל בשעה שהחשיך, שיאכלו עד שתחשיך, ומולד שאין לדברים כאלה שום הבנה,
 הא ר' יוסי ס"ל שאין מפסיקין, ואי לא קא שרי להם לסעוד אלא עד שתחשיך, אין לך הפסקה גדולה מזו,
 ועיין מה שכתבתי לעיל את קי"ד: קבב) גמרו כל"ל וכבר הגיה כן הגר"א לפי עו' הצבלי:
 קבב) דסד"א לאחר שגמר סעודתו מיד זריך לקדש, קמ"ל דברכת המזון זהו גמר סעודתו: קבב) רצה
 והרחמן שיגחילנו יום שטובו שבת וכו': קבב) ואע"ג שזריך קידוש במקום סעודה, הך סעודתו שגמר עולה
 לו לסעודת שבת: קבב) מהניתא זו מיייתי לה הצבלי במחלתהו דף מ"ו ע"ב והירו' תענית פ"ד ה"ב:
 קבב) באריות המנחה המנהג לאכול בהסביה על ממות מיוחדין לסעודה, ולכל איש ואיש מטה בפ"ע, ועל
 הכר באחורי המטה סומך ידו השמאלית ואוכל בימין: קבב) ז"ל ולפענ"ג נשתבש האי של הראשונה מן
 התיבות על הראשונה והך על הראשונה היה מעיקרא בגליון הספר וע"י סופר מצוול בא לפנים, ובצבלי
 כהג"י

ואמצעית) קמא) שני לו למעלה הימנו קמב), שלישי לו למטה הימנו, כך היו מסדרין קמג) והולכין. ביצד סדר נמילת ידים קמד), עד חמשה מתחילין מן הגדול קמה), מחמשה ואילך קמו) מתחילין מן הקטן קמז), עד שמוגיע לחמשה, וחוזר ומתחיל מן הגדול, ולמקום שמים אחרונים חוזרין קמח), שם קמט) ברכה חוזרת קי). סדר למזוגת הכוס ביצד קיא). בתוך המזון קיב) מתחילין מן הגדול קיג), ואחר המזון מתחילין מן המברך קיד), רצה לחלוק כבוד קינה) לרבו או למי שגדול הימנו, הרשות בידו קיז): שנים ממתנינים קיז) זה לזה בקערה קיח), שלשה אין ממתנינים קיט), המברך קס) פושט ידו ראשון קסא), רצה לחלוק כבוד לרבו קסב), או למי שגדול הימנו, הרשות בידו: לא ישוך אדם מן הפרוסה ויחזירנה לקערה, מפני סכנת נפשות קסג), לא ישתה אדם מן הכוס ויתננו לחברו, לפי שאין דעת הבריות שוות קסד): מים קסה) ראשונים רשות, אחרונים חובה קסו), מים הראשונים, אם רצה

הגיון אריה

הג"י מ"ס בראש, אבל בירו' הגו' כמו בתוספתא: קמ) כדי שלא יזקוף הגדול כשרוזה לדבר עם השני שהוא הקטן ועיין תוס' ד"ה בזמן: קמא) ל"ל, ואי גרסינן ליה ל"ל על האמצעית, כלו' הגדול מ"סב ראשון על מטה האמצעית, וכך היה המנהג אצל הפרסיים, אבל אצל היונים הגדול לעולם מ"סב למעלה מכולן: קמב) ואם רוצה לדבר עמו יזקוף, דטוב שיזקוף באמצע המטות כשרוזה לדבר עם אותן שכן לאחריו, מ"סב למעלה מכולן, דבאמצע המטות זהו מקום כבודו: קמג) כהג"י בכ"י וישן וארפורט זבירו', ודפוסים הישנים מסודרין, ובצבלי ליתא כלל, וגו' הירו' עיקר, דאפילו רבו האורחין למאות, הגדול שבהם לעולם באמצע, והקרוב קרוב לו למעלה הימנו גדול מהקרוב קרוב לו למטה הימנו: קמד) במים אחרונים אחר המזון, דבמים ראשונים הניח בגמ' שם מתחילין מן הגדול מ"מ, דלאחר מעיילי הכא קמיה: קמה) משום כבוד הברכה קמו) כשהן יותר מחמשה, ובצרייתא דצבלי שם הגי' ובזמן שהן מלה: קמז) כדי שלא ישב הגדול בטל וימתין עד שיסלקו השולחנות של כל המסובין: קמח) בזמן שהתחיל מן הקטן: קמט) לשם כל"ל וכהג"י בגמ': קי) ואם לא רצה הגדול שיטול אחר ידיו בזמקומו בתחלת חמשה האחרונים מצדך הוא צבננו, ואם רוצה לכבד אחד מן המסובין בצרכת המזון, לריך שיטול זה ידיו בראשונה: קיא) כהג"י בכ"י וישן וארפורט, ודפוסים הישנים חסר מלת כ"ד, שהוא הראשון בצרכה, ואחר מצדך לבטל, וכיון וכבר העיר על זה הרב בח"ד: קיב) אכוס שני קאי, שהוא הראשון בצרכה, ואחר מצדך לבטל, וכיון שהוא השני קרי ליה בתוך המזון, ועיין בח"ד שרוזה להגיה לפני המזון מכמה וכמה קבשות, ולפענ"ד אין כאן שום אורך להגיה להכל מתוקן, ובעל ח"ש התחכם לפרש בתוך המזון באמצע הסעודה: קיג) שהוא מצדך לבטל: קיד) ולא מן הגדול, כיון שרשות ביד הגדול לכבד אחד מן המסובין בצרכת המזון, ומי שמצדך, לו מזוגין את הכוס תחלה: קינה) בזמזוגת הכוס, אבל לא בצבננו"ז כאשר עלה צדעת אחיה מפרשים, ודינא קא משמע לן, דבצרכת המזון לא צבי למזוג הכוס של ברכה בראשונה: קיז) כדי לפרסם, שיה שמונין לו הכוס תחלה הוא הגדול והכבוד מכולן, רק שמחל על כבודו: קיז) מהיתא או מיייתי לה הצבלי במסילתין מ"ז: ויעיין מ"ט: קיח) וכשהאחד שותה או מפסיק לאכול ע"י אחיה סיבה מן הסיבות, חברו מני מפסיק: קיט) שנים אין מפסיקין מפני אחד, אבל אחד מפסיק צבילי שנים מוכ"כ, דהא מפסיק נמי צבילי אי כשהם שנים: קס) על הפת, ובצבלי הגי' הובע, ר"ל הובע כמה וכמה פרוסות קטנות מן הככר לצרכת המזו"א, ולהיות שהוא טירחא, אין מכבדין בו את הגדול: קסא) אחר פרוסת המזו"א לצדך עליה לבטל, זה גראה פשוט, וכן פ"י הרמב"ם ברכות פ"ז ה"ה, ורבו כמו רבו בזה דעות המפרשים: קסב) שיטול הוא הפרוסה הראשונה אע"פ שאין מצדך עליה: קסג) דשמא יש לנושך אחיה חולי, ואם נשאר מרוק שצפוי על האוכל, יביא את האחרים לידי סכנה, ובד"א רבה פ"ט א"ה לא ישוך אדם מן הפרוסה ויחזירנה לתוך הקערה, וכן לא ישוך אדם מן הפרוסה ויתנו לחבירו לפי שאין דעת הבריות שוות, ולא ישתה מן הכוס ויתנו לחבירו מפני סכנת נפשות וכ"ה בטור א"ח סי' ק"ע: קסד) גם גי' זו אפשר לקיימה, אכן בין ב"ס ב"ס בין בפרוסה המזו"א גדול כל כך ציבוי לידי סכנה, ועיין מה שהביא הרב מ"ז מזו"א ר"א הגדול: קסה) בתוספתא ישנו לפניו או שלש צבות, הראשונה שבהן תמלא לקמן רפ"י, ששם מקומה, והשתיים האחרות כבר הבאתי לעיל אות מ"ח: קסו) כהג"י בירו' צבינו לטון, אבל בצבלי (חולין דף קס) מיייתי מתניתא

ברכות פרק ו

להפסיק (קפ), מפסיק, והאחרונים, אם רצה להפסיק, אינו מפסיק (קפח): שאלו (קפס) את בן זומא (קע), מפני מה בא להם יין בתוך המזון, כל אחד ואחד מברך לעצמו, אמר להם, מפני שאין בית הכליעה פנוי (קעא): ׀ הביאו לו אורז ויין מברך על האורז (קעב), ופוסר את היין, צנון ונובלות (קעג), מברך על הצנון, ופוסר את הנובלות, מליח ופרוסה, מברך על המליח, ופוסר את הפרוסה (קעד), ר' חנינא בן גמליאל אומר, מליח (קעה) הבא תחילה לפני המזון (ופת הבא עם המליח אחר המזון) (קעו) מעונה ברכה לפניו ולאחריה (קעז), רבן שמעון בן גמליאל אומר, פרוסות (קעח) סימן גדול לאורחים, כל זמן שהאורחין רואין את הפרוסות, יודעין שדבר אחר בא אחריהם (קעט), כבר שלם וקמניות (קפ), יודעין שאין דבר אחר בא אחריהם (קפא): ׀ מברכין (קפב) על הדגן (קפג) שהוא מן המובחר, כיצד שלמה של גלוסקין (קפד), ושלמה של בעל הבית (קפה), מברך על שלמה של גלוסקין (קפו), פרוסה של גלוסקין, ושלמה של בעל הבית, מברך על השלמה של בעל הבית (קפז), פת חמין ופת שעורין (קפח), מברך על של חמין, פרוסה של חמין, ושלמה של

הגיון אריה

מים ראשונים ואחרונים ח'בה המלעיות רשות, וכבר הקשה הירוש' במסילתין פ"ח ה"ב ותלה פ"ב ה"ב דתוספתא דילן טעל וטונה ורבעת מילין ואת אמרת רשות, ומאד מאד נדחקו הראשונים והאחרונים לפרש הגי' שלפניו, וגם פ"י מהרש"ם שקרי למים ראשונים רשות מפני שאם רצה שלא לאכול הרשות בידו, במחכ"ה דוחק הוא, דהא לא אתא התנא לאשמועינן שהאכילה רשות אלא שאם רוצה לאכול הרשות בידו ליעול ידיו, וגם מה שכתב הרב בח"ד שמים ראשונים דהכא הם האמנעיים במחכ"ה טעות הוא, דבירוש' איתא להדיא מים שלפני המזון, ותמה אני שנגלמו מעיני הרב דברי הירוש' גם לענין הפסק, ולולי דמסתפינא הו"א שכל"ל מים ראשונים מצודה אחרונים חובת וכהג"י במימרא דרב אידא בר אבין חולין סס: קפו) הנעילה לשתים, כך פ' בירוש' טעל וטונה, ר"ל שתי טיפות, עיין ידים פ"ב מ"א, ובירוש' הגי' אלא שפראשונים טעל ומפסיק, ובשניים טעל ואינו מפסיק: קפח) זכרין לשפוך הרביעית מים על ידיו בשטיפה אחת: קפט) ועתה אחרי שחשפנו מפ"ה ההוספות למ"ו דפרקין, נחזור לפ"ד דתוספתא למקום שעמדנו סס: קע) ברייתא היא בבלי מ"ג, וירוש' פ"ו ה"ו, ושאלו את בן זומא מאי שנא יין בתוך המזון מיין בתחלת המזון, לאחר הסביבו, ומיין שלאחר המזון: קעא) ואם יענה אמן קודם שבלע מה שבפיו, יש לחוש שמה יחנק, המצ"ס: קעב) כל זה טובב לכלל דמתייתין, כל שהוא עיקר ועמו טפלה, מברך על העיקר ופוסר את הטפלה, ואורז ויין, ואורז עיקר, ויין טפל: קעג) שמברכין עליהן שהכל, כדתנן במסילתין דף מ': קעד) שבבלי דף מ"ד מוקי ליה כבאכל פירות גוססר, עי"ש בתוס', אבל בירוש' אמרו מתייתא עד שלא למדו סעודה מלכיס, ובמקום שעשוין את המליח עיקר, פ"י שלא למדו לאכול מעדנים, ועיקר מאכלם דברים מלוחים, שהפת טפלה להם: קעה) כל"ל גבי פת בכ"י אירפורט משושבתא: קעו) ומליח הבא אחר המזון ופת עמו כל"ל ור' חנינא מחלק בין מליח בתוך המזון, ובין מליח לפני ולאחר המזון, דוקא לפני ולאחר המזון, המליח עיקר והפת טפלה לו, אבל בתוך הסעודה ליכא מידי שפוסר את הפת: קעז) שהכל ובג"ר: קעח) שהובאו אחר המזון: קעט) דלאחר המזון אין אוכלין פת גרידא, אלא רק דברים שהפת טפלה להם: קפ) כבר שלם דגה וקמניות כל"ל וכהג"י בכ"י ווישן ובדפוס סביוניטא, והגר"א מוחק התיבות ככר שלם, וגורם דג וקטניות, משום הא דאמרו (פסחדין דף כ"ג ע"ב) המשיר פתייתין ושלימה בהדיא, כאלו עובד ע"י, שנאמר העורכים לגד שלחן, אכן כבר כתב הרב צעל ח"ד שאשלימה לחדה ליכא למיחש: קפא) דגה וקטניות הן הן דברים הבאים בסוף הסעודה: קפב) כהג"י בכ"י אירפורט ובדפוס סביוניטא ול"ב דגן וקטניות לפני מלת מברכין, וכמו שלפנינו הו"ו גם בברייתא דירוש' פ"ו ה"א ובבבלי ל"ט פלוגתא דאמוראי היא: קפג) חנשת מוית תבואה שנקראו דגן: קפד) פת ככר עגול קטן הגאפה מסולת נקיה, וגלוסקין לשון יוני (*), קפא) חנשת מוית תבואה שנקראו דגן: קפד) פת ככר עגול קטן הגאפה מסולת נקיה, אינה נקיה כל כך: קפו) דלגולם מברכין על היפה שבכוכן, כשהן שווין: קפז) דפרוסה ושלימה מאותו המין, השלימה עדיפא, אפילו אינה יפה: קפח) שיהן שלימות או שיהן פרוכות: דחיותין

*) αόλλυξ

ברכות פ'קו

י"מ

שעורין, מברך על פרוסה של חמין קצט), פת שעורים ופת כוסמין קצ), מברך על של שעורים, והלא כוסמין יפה משעורין, אלא שהשעורין ממין שבע קצא) והכוסמין אינם ממין שבע קצב), זה הכלל כל שהוא ממין שבעה (ומין דגן קצג), רבן גמליאל אומר מברך אחריו שלש ברכות קצד), וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש קצה). ומעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסובין ביריחו קצו), הביאו לפניהם כותבות קצז) ואכלום, ונתן רבן גמליאל רשות לברך קצה), קפ"ז ר' עקיבא לברך אחריה אחת מעין שלש, אמר לו רבן גמליאל, עקיבא מה לך קצט) אתה מכנים ראשך בין המחלוקת ר), אמר לו, למדתנו רבינו יא) אחרי רבים להטות, אעפ"י שאתה אומר כך וחברך אומרים כך, הלכה כדברי המרובים יב), ר' יהודה אומר משום רבן גמליאל יג), כל שהוא ממין שבעה ואינו מין דגן, ודגן שלא עשאן פת יד), רבן גמליאל אומר, מברך אחריו שלש ברכות, וחכמים אומרים, ברכה אחת מעין שלש יה), כל שהוא לא ממין שבע ולא ממין דגן, כגון פת אורז ופת דוחן יו), רבן גמליאל אומר, ברכה אחת מעין שלש, וחכמים אומרים אין מברכין כלום יז): מעשה ברבי טרפון יח) שהיה יושב בצילו של

הגיון אריה

קפט) דחיין מן המובחר, כדכתיב חטה ושעורה, הרי הכתוב מקדים חמין לשעורין: קצ) שפעלט בל"א: קצא) שששששש בזה א"י בקרא, ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש הרי שבעו קצב) אעפ"י שהם מחמשת מיני דגן, דהא מחמשת מינים האלה, חטה ושעורה כוסמין ושבולת שועל ושיפון, שהזכרו במתניתין, לא נמצאו במקרא אלא השיש הראשונים בלבד, וצירוף מוקי לה אליבא דר' יהודה שאמר אם הביאו לפני מינים הרבה ויש ביניהם ממין שבעה, עליו הוא מברך: קצג) תיבות ומין דגן ז"ל, ובגמ' דף לו ע"א גמ' אינם, דאי גרסינן להו, הך מעשה שהוא כגון מעשה לסתור הוא, דהא כותבות אינה מין דגן, וגם אי אפשר לגרוס' או מין דגן בגי' כ"י אירפורט, דא"כ איזה חילוק איכא בין ת"ק לר"י? דהא ר"י אומר לקמן משום רבן גמליאל כל שהוא ממין שבעה ואינו מין דגן ודגן שלא עשאו פת מברך אחריו ג' ברכות, אלא בודאי ג' הבבלי כונה, ובעל ח"ס שגורס בפנים או מין דגן ובפירושו ומין דגן לא ירד לעומק הענין: קצד) ברכת המזון, דקרא ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך לא אחיטין ושעורין לחודא אלא על כל שבעה מינים שמכרו לעיל קאי: קצה) על המחמה ועל הכלכלה, על העץ ועל פרי העץ, על הגפן ועל פרי הגפן, ולחכמים לא קאי הקרא ואכלת ושבעת וכו' אשבעה מינים, דס"ל ארץ אשר במסכתות וכו' הפסיק הענין, ועיין הסוגיא דף מ"ז ע"א: קצו) שהיא עיר התמרים ובבבלי הגי' בעלייה ביריחו: קצז) תמרים יבשים, ותמרים בכלל דבש שמכר ב' מיטין, ואין חילוק בין תמרים רטובים ליבשים, דהא מנחת דבש בפסוק זה ילפינן שיעוריה ביום כפירים, שהוא כמותת הגסה, עיין עירובין (דף ד ע"ג) ובמקומות המלווין שם: קצח) כ"ל, ול"ג לר"ע כדאיכא בבבלי שם, דלפי גי' הגמ' קשה מובא למה קפ"ז ר' עקיבא, הא אם ר"ג הרשה אורז ולא אחר, אין לו שום מיוחד שיקדמנו אחר, ועד מה חרי האף הגדול הזה של רבן גמליאל על ר"ע, שהכניס את ראשו לבין המחלוקת, הלא גם אילו היה מברך בהגמ', היה מכניס ראשו, אלא ע"כ לריך לומר שר"ג נתן רשות לברך למי שיראה, וכדי שלא יקדמנו אחר, קפ"ז ר"ע: קצט) בגמ' איכא עד מתי, ומלשון זה משמע ששעה כן ר"ע כמה פעמים: ר) הלא עדיין תלמוד אהא, היה לך לשתוק כיוצא לתלמוד בפני רבו: יא) תלמידך אני, וממך למדתי לעשות את אשר עשיתי השתא: יב) ולא הייתי מכריע, דאין מכריעין אלא בין יחיד ליחיד, אבל לא בין יחיד למרובים: יג) כלל של ר' יהודה משמו של ר"ג הובא בירוש' פ"ו ה"א ובבבלי שם וכו' בכ"י ווישן הגי' משמו, ופרש"י משמו של ר"ג: יד) לר' יהודה נחלקו ר"ג וחכמים בשני דברים, בשאינו מין דגן, ובמין דגן שלא עשאו פת, ולת"ק לא נחלקו אלא בשאינו מין דגן, ורבי סתם כת"ק דר"י: יו) דלודוהו אין מברכין שלם, אלא על הפת בלבד: יז) כהג"י בדפוסים הישנים בגי' הבבלי עיין ד"ס, אבל בכ"י אירפורט וצירוף' יתח' הך כגון פת אורז ופת דוחן: יח) זהו גי' הבבלי, אבל צירוף' א"ה ר"ג אומר מברך לפניו ולאחריו, וחכמים אומרים לפניו ולא לאחריו, ועיין מה שכתבתי לעיל אות מ"ד: יח) הפסקא דמתני, ר"ט

ברכות פרק ו

שובך (י) בשבת במנחה, הביאו לפניו דלי של צונן, אמר להם ר"ט לתלמידיו השותה מים לצמאוי כיצד הוא מברך (י), אמרו לו למדנו רבינו (יא), אמר להם בורא נפשות וחסרונן, אמר להם אשאל (יב), אמרו לו למדנו רבינו, אמר להן הרי הוא אומר (יג) וישבו לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים וגו', ותלא אין חרכן של ערביים להיות נושאין, אלא עורות רחרע ועמין (יד), אלא שנתנו את הצדיק ההוא בין דברים חתביבין, ותלא דברים קל וחומר, ומה אם בשעת כעסן (טו) של צדיקים מרחמין עליהם, בשעת רחמים על אחת כמה וכמה. כיוצא בו (טז) ויקרבו וישאום בכתנותם, ותלא דברים קל וחומר, ומה בשעת כעסן של צדיקים מרחמין עליהן (יז), בשעת רחמים על אחת כמה וכמה. כיוצא בו (יח) לא אכל האריה את הנבלה ולא שבר את החמור, ומה אם בשעת כעסן של צדיקים מרחמין עליהם (יט), בשעת רחמים על אחת כמה וכמה. אמר להם אשאל (יב), אמרו לו למדנו רבינו, אמר להם, מפני מה זכה יהודה למלכות, אמרו לו (יג) מפני שהודה בתמר, מעשה בארבעה זקנים (יד) שהיו יושבין בבית שער של ר' יהושע (יב), אלו הן אלעזר בן מתאי (יג), חנינא בן חכניאי (יד), ושמעון בן עזאי, ושמעון התימני (יח) היו עוסקין במה ששנה להן ר'

הגיון אריה

ר"ט אומר בז"ר קאי, והובא במכילתא וזילקוט פ' בשלח ובמדרש תהלים ע"ו: (ט) ביבנה, וכהנ"י במכילתא וזילקוט, ושם ליתא הך בשבת במנחה, אבל זילקוט פ' שמיני הגי' כמו הכא: (י) ר"ט ה' רואה לשמוע מפי תלמידיו, חי מודו ליה או לת"ק דמתני', ובמכילתא וזילקוט לא הובאה שאלת ר"ט לתלמידיו: (יא) שאין אנוהו יכולין להכריע: (יב) עוד בדבר הלכה, או בדברי אגדה: (יג) בראשית ל"ז כ"ה, ובמכילתא לא הביא אלא ספא דקרא, והרב בעל ח"ד ראה למנוח המשך ולירוף בין שאלה זו לשלפיה, דהקב"ה לא ברא דברים הגריבים לקיום נפשות לבד, אלא גם דברים שאינם אלא לתענוג, ואילו היה מביט במכילתא, היה רואה שסם התחילו באגדה, וכך היה דרכם בקודם לפתוח ולתחום דברי שמעתתא בדרושי אגדה, ומטעם זה מלינו מדרשי אגדה במשנה ובתוספתא לרוב בסוף הפרק כמו הכא, ולפענ"ד אפשר לומר שם חיזה המשך בין השאלות שאל ר"ט דטולן מיוסדין אפסוקים בפ' וישב, ושאלתו כיצד מברכין על מים כסמכה אקרא והבור רק אין זו מים, והסתא דלתינן להכא כראה ברור, סמכה השאלות בתוספתא הוא הכון וק"ל: (יד) פסולתא דיופתא: (טו) כלו' בשעה שהקב"ה כועס על הצדיקים ומענישן, וכל זה ליתא במכילתא וזילקוט פ' בשלח, וכהנ"י הסם להודיע זכותן של צדיקים כמה מסייעתן, שאילו ירד היריד הזה עם הערביים וכו', וזילקוט פ' שמיני הגי' כמו הכא בתוספתא: (טז) ויקרא י ה': (יז) שלא נשרף גופן, דהרי בגדיהם קיימו, עיין סנהדרין (דף נב ע"א): (יח) (מלכים א יג כ"ח): (יט) דרחמים גדולים הוא, שהארי לא אכל מגופו של הגבאי, ועוד גם במיתתו היה מוכה את הרבים, דכיון שהכל ראו, שהארי לא הניחתו מרעב, ידעו שמה' היתה זאת ויקחו מוסר ויחזרו למוטב: (יג) למדנו רבינו, אמר להם כל"ל ואי ל"ג כן, גם השתי תיבות אמרו לו לרין לנחוק, דהך מפני שהודה בתמר ר"ט אמריה ולא תלמידיו כדמוכח מהא דלקמן, הוסיפו הן מעמ'מן, ומן המכילתא וזילקוט אין להביא ראיה, דסם נתערבו ב' מעשים, האי בלינו של שובך, והאי בבית שער של ר' יהושע: (יבא) חכמים, דעוד לא באו צימים, ועדיין לא נסמכו, ועל שמעון בן עזאי אמרו בפירוש, שהוא וחבירו בן זומא נקרא על שם אבותיו, משום שמתו בגעוהיהם ולא באו לרדי סמיכה, עיין דרכי המשנה של אמ"י מהר"ק ערך בן עזאי: (יג) מעשה הזה היה אחר שהוקם ר' יהושע על, להיות ממולא מקום אב"ד אחרי מות ר"ג, דהנה בעת שמולאו ר"ג דעביר מחטין, בודאי לא היה לר' יהושע בית שער, עיין ירו' ברכות פ"ד ה"א ובבלי דף כ"ח: (יג) הלכותיו הובאו ויבנות פ"י מג', תוספתא דפסחים פ"ו וגם בבבלי שם (דף ע"ג ע"ב, קדושין דף לג ע"א) תוספתא סוטה פ"ב, ועיי"ע בפ"ה סם ושבעות פ"ב: (יב) או חנינא ב"ח וחבירו של רשב"י היה, עיין ויקרא רבה פכ"ח, ובתואר רבי לא נזכר אלא כתובות ס"ב ע"ב, אבות פ"ג מ"ד בתוספתא שבעות פ"ג כ"י ויעין, ובתוספתא נעשים פ"א וטהרות פ"א, בראשית רבה פס"א וזיקרא רבה סם, והרב מהו' יאקב ברילל

טרפון רב^(*), אמר להן ר'ע מפני מה זכה יהודה למלכות רבו מפני שהודה בתמר רבו), הוסיפו הן מעצמן רב^(*) אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם להם לברם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם, אמר להם וכי נותנין שכר על העבירה רב^(*), אלא רל מפני מה זכה יהודה למלכות רל^(*), מפני שהציל את אחיו מן המיתה, שנאמר רל^(*) ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג וגו' לכו ונמכרנו לישמעאלים וידנו אל תהי בו, אמר להן דיייה להצלה שתכפר על המכירה, אלא מפני מה זכה יהודה למלכות רל^(*), מפני הענוה רל^(*) ועתה ישב נא עבדך תחת הנער וגו', אף שאול לא זכה למלכות, אלא מפני הענוה, שנאמר רל^(*) פן יחדל אבי מן האתונות ודאג לנו, שקל עבדו בו רל^(*), אבל שמואל אינו כן אלא הנה רל^(*) נמש אביך את דברי האתונות ודאג לכם לאמר מה אעשה לבני רל^(*), וכשהוא רל^(*) בורח מן השררה, מה הוא אומר רל^(*) וישאלו עוד בה הבא עוד הלם איש ויאמר ה' הנה הוא נחבא אל הכלים רב^(*), אמר להם, והלא ערב הוא וסופו של ערב לצאת ידי ערובותו רב^(*), אלא מפני מה זכה יהודה למלכות, מפני רב^(*) שקידש שמו של הקב"ה, שכשעלו שבטים ועמדו על הים, זה אומר אני רמ^(*) יורד תחילה, וזה אומר אני רמ^(*) יורד תחילה רמ^(*), קפץ שבטו של יהודה רמ^(*) וירד בתחילה וקדש שמו של הקב"ה, ועל אותה שעה הוא אמר רמ^(*) הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש טבעתי ביון מצולה וגו', וכן הוא אומר רמ^(*) בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו יהודה קדש שמו של הקב"ה על הים, לפי ישראל ממשלותיו רמ^(*):

הגיון אריה

במבוא המשנה רל^(*) להוכיח שלא היה מוסמך: רב^(*) מתמנה היה ונקרא על שם מקומו, עיין רש"י בילה כ"א, וי"ג התיבתי עיין בר"ש ידים פ"א מ"ג, והיה דן לפני ר' אליעזר ור' ור"ע ביבנה בקרקע כדליתא סנהדרין י"ז: רב^(*) כ"ל וגו' ר"ע ככ"י אירפורט משושבתא, ולפי המשמעות שמשו ד' חכמים אלו גם את ר' יהושע ור"ט: רבו) אבדו לו כ"ל: רבו) שך שמשו מפי ר"ט, ועל זו הוסיפו הן מעלמן: רב^(*) (אוי מו יט כ') ועיין סוטה ז: שסכרו של יהודה על שהודה על איבירה לשפא, כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר, היו עלמותיו של יהודה מגולגלין בארון, עד שעמד משה ובקש עליו לחמים: רב^(*) במכילתא איתא דרפא להודאה שתכפר על הביאה: רל) כהג"י בכ"י אירפורט וכ"ל, והג' אמרו לו בדפוסים הישנים משושבתא: רל) אמרו לו כ"ל: רל) (בגאשית ל"ז כ"ז כ"ז): רל) בילקוט ח"ה אמרו לו, איתו כן בזכות שאמר, ובמכילתא ח"ב בזכות מה בזכות שאמר וכו', ונולת עטה ליתא התם, וממילא לא הביא התם רל^(*) משאל, שאף הוא לא זכה למלכות, אלא משום שהיה ח"ע לעבדו: רל) (בגאשית מ"ד ל"ג): רל) ח"ה ט, ה': רל) בילקוט לפסוק זה הגי' כיוצא בו: רל) והנה כ"ל לפי המקרא (ש"ס י"ב): רל) על העבד היה דואג, אבל על צו היה מצער: רל) הגר"א הגיה שהיה בורח מן השררה שנאמר, ולפענ"ד אין שום אורך לזה, דתנא דתוספתא לא אתא לאשמועינן ששאלו היה בורח מן השררה, אלא שהשררה דרפא אחריו, ולפי גודל עניוהו היה גודל סכרו, ובעל חשק שלמה כתב וז"ל ה"ג ושהוא בורח מן השררה מנין, וזו גי' לדרדקי: רמ) שם י' כ"ב כ"ג: רמ) וגו' כ"ל, דהנה מהמלות וירלו ויחקהו, מפיק ליה שהבורח מן השררה השררה רודפת אחריו: רמ) ואיזה זכות ואיזה עטה יש כאן: רמ) כהג"י בכ"י אירפורט וכ"ל, ובדפוסים הישנים איתא גם כהן אמרו להם למדנו רבנו אמר להם, ואי ג"ל אמרו לו: רמ) איני כ"ל וכהג"י בילקוט הושע י"ב ותהלים ס"ח, ובגמ' סוטה ל"ו הגי' אין אני: רמ) שנאמר סבבתי בכחש אפרים וכו' כהג"י בגמ' שם ובמכילתא: רמ) בילקוט תהלים שם בגמ' ובמכילתא הגי' קפץ נחשון בן עמינדב, ובמדרש תהלים ש"ט פע"ז ח"ה בין כך ובין כך רל^(*) שבע בנימין לירד, בא נחשון בן עמינדב עם שבטו והיו מרגמין אותו וכו' עי"ש: רמ) (תהלים פט ב' ג'), ופסוק זה לא הוצא אלא בגמ' שם, אבל לא במכילתא ולא בש"ט: רמ) (תהלים קד ח'): רמ) של יהודה, ובמכילתא מסיים לה והודו לו הזקנים לר' טרפון וז"ל לר' עקיבא:

ברכות פרק ז

פרק ז (א) ברכת (ב) הזימון (ג) מן התורה, שנאמר (ד) ואכלת ושבעת וברכת. זו ברכת הזימון (ה), את ה' אלהיך, זו ברכה ראשונה (ו), על הארץ, זו ברכת הארץ, טובה זו ירושלים (ז), וכן הוא אומר (ח) החרר הטוב הזה והלבנון (ט), אשר נתן לך, זה הטוב והמטיב (י), ומניין שכשם שאתה מברך לאחריו, כך אתה מברך לפניו, ת"ל אשר נתן לך, משעה שנתן לך (יא), ומניין שאף על החרים והגבעות (יב), ת"ל על הארץ, ומניין שאף על התורה ועל המצות (יג), ת"ל אשר נתן לך, ולהלן (יד) הוא אומר ואתנה לך את לוחות האבן, ר"מ (טו) אומר, מניין שכשם שאתה מברך על הטובה, כך אתה מברך

הגיון אריה

פ"ז (א) מ"א, שלשה אשמים שהסבו, וכל אחד ואחד מהם אכל שיעור לחם, שצריך לברך אחריו שלש ברכות, חייבין להזמין לברך ביחד בהמ"ז, ולשמוע הברכות מפי המברך, ומלטרפין לזימון, אפילו יש ביניהם אחד, שאכל איסור שהוא מזדבן, אבל אפשר לעשותו היתר, כגון דמאי, דאי צני מפקור לנכסיה וחזי ליה, או שאכל דבר שאין היתרו מפורסם לכל הדם, כגון מ"ר שיעולה הימנו ת"מ, אבל לא ת"ג, והוא שהקדימו בן לוי בשבטים, ומ"ס והקדש שגפדו בלא תוספת תומם, ואפילו השמש שלא היסב עמהם, כשאכל שיעור לחם, או שזה שיעור משקה, וכ"כ כותי (כשהוא מחזיק במזנות) מלטרף עמהם לזימון, אבל כשלאחד מהם אכל איסור גמור וידוע לכל, כגון עבל או מ"ר שטבול לת"ג, ומ"ס והקדש שלא נפדו הכלבנות, או שמשם שלא אכל שיעור לחם ולא שזה שיעור משקה, או שאחד מהם עב"ס שמל ולא עבל, אין מלטרפין אותו לזימון: מ"ב, אין מלטרפין אשה עבד וקטן לזימון, ואשה אפילו בהרי בעלה לא, וקטן שהוא בן ט' ויודע שמברכין לאביה שבשמים, מזמנין עליו, והאכילה ושתיה שמלטרפין אותן עליה לזימון, אריך שתהא כוית לחם ורביעית משקה: מ"ג, ואיזהו ברכת הזימון, כשהן שלשה, אומר אחד מהן נברך שאכלנו משלו (ובשלשה ודא, אומר ברוב, אכן בגמ' הם אמרו נברך עדיף מ"מ), וכשהן עשרה ולמעלה מעשרה, אומר אחד מהם נברך אלהינו שאכלנו משלו: מ"ד, משלשה ועד ששה ב"א שיכולין לברך בזימון, אין רשאים לחלק, אבל משלשה ועד עשרה יכולין לחלק לשתי או לשלש חבורות, וכל או"א מזכרת בפ"ע ברכת הזימון, ומעשרה ולמעלה אין רשאים לחלק, עד שיכולין לומר נברך אלהינו בשתי חבורות: מ"ה, שתי חבורות בשני חדרים, או אפילו בשני בתים, הרי אלו מלטרפין לזימון, כשמקלתן רואין זה את זה, (או כשים להם שמש אחד), וברכת הזימון היא על היין, ואעפ"י שלא מזנוהו במים, אומרין עליו בפה"ג: (ב) בבה זו איתא בתוספתא לקמן פ"ג וברפוס פאועוואלק רפ"י, וע"י שיש בה איזה דברים הנמשכין אחר מ"ב ומ"ה דפ"ט, מעקרה ומשמטה ממקומה, ואעודה לי את ב' התלמודין לעדים נלמנים, שהיא הוספה למ"א דרפקין, דגהה גס בצבלי גס בירו' הובאה בסוגיא למשנתנו: (ג) כל"ל וכהג"י בירו' וגם בצבלי לפי נו' התוס' במכילתין (דף מ"ז ע"א) ד"ה עד היכן, ועיין בד"ס, ובמכילתא לפי בא לא דבר כלל בזימון, עיי"ש וזילקוט: (ד) (דברים ה, י): ה) שצריך להזמין ולקרות נברך להמסובין עמו: (ה) בירו' וגם בצבלי לפי נו' התוס' א"ה זו ברכת הון, ר"ל השם המשביע לכל חי ראוין הוא אלהיך, דמאן דיהיב מזוני הוא דיהיב חיי, ומי שמקיים את הטובים ה"ו בוראו: (ז) בתלמודין הגי' בונה ירושלים: (ח) (דברים ג, כ"ז) ואדרשא דהך קרא קא מוכין, ומייתיה ליה להביא ראייה שטובה זו ירושלים: (ט) עיין ספרי פ' ואתחנן וגיטין דף כ"ז ושם תמונא שהער הטוב זו ירושלים, והלבנון זו בית המקדש: (י) ותגא דתוספתא ס"ל הטוב והמטיב אינו מדאורייתא, ונתן לך אסמכתא בעלמא הוא, אעפ"י שאינו מופנה: (יא) במכילתין (דף מ"ה ע"ב) א"ה אין לי אלא לאחריו, לפניו מניין, אמרת קו"ח כשהוא שבע מברך, כשהוא רעב לא כש"כ, רבי אומר וכו' הטוב והמטיב ביבנה תקוה, אין לי אלא לאחריו, לפניו מניין, ת"ל אשר נתן לך, משנתן לך ע"כ, ולפ"ז ת"ק דרבי צברייתא ע"כ ס"ל הטוב ומטיב דאורייתא, אבל הכא בתוספתא א"ה לומר דלדרכיה אתרי רכשי, ומאן דתני רישא, לא הני סיפא, אלא בודאי הך אשר נתן לך זה הטוב והמטיב לאו דוקא, ואינו אלא אסמכתא בעלמא: (יב) כדתנן פ"ט מ"ב על ההרים ועל הגבעות וכו' ברוך עושה מ"ב, ועיין לעיל אות ב', וא"ת היכי יליף מיהך על הארץ שצריך לברך על ההרים ועל הגבעות, הא מיבעי ליה לעיקר ברכת הארץ וי"ל דזה בודאי אינו אלא אסמכתא בעלמא, ותמונא הראיה בלדו למה שאמרתי לעיל, דאעפ"י שהקרא אינו מופנה, אפ"ה איכא לניסמך עליו מה שהוא דרבנן: (יג) עיין לקמן אות ק"ה הוספה למ"ה דפ"ט: (יד) (שמות כד, י"ג) ויליף ליה בגזירה שוה: (טו) כל"ל וכהג"י בכ"י ויעין ואירפורט ובגמ' שם, ובדפוסים

על הרעה (י), ת"ל (י) אשר נתן לך ה' אלהיך אלהיך, דיינך (י) בכל דין שדנך, בין במדת המזב, בין במדת הפורעניות: אחד משמש (י) את השנים, ה"ז אוכל עמהן (י), שלשה אין אוכל עמהן, עד שיתנו לו רשות (כא): ב' הכל (כ) חייבין בברכת המזון (כ), כהנים, לויים (כד), ישראלים, וגרים (כה), ועבדים משוחררין, הללין (ט), נתינים (כו), וממזרים (כז), סרים אדם, סרים חמה (כט) פצוע דכא (ל), וברות שפכה (לא), כולן חייבין ומוציאין את הרבים ידי חובתן, מומטום (לב) ואנדרוגינום (לג) חייבין (לד) ואין מוציאין את הרבים ידי חובתן, אנדרוגינום מוציא את מינו (לה), ואינו מוציא את שאינו מינו, מומטום אינו מוציא לא מינו לא (לו) שאינו מינו (לז), מי שחציו עבר וחציו בן חורין אינו מוציא לא את מינו, ולא את שאינו מינו (לה), נשים ועבדים וקטנים פטורין (לט), ואין

הגיון אריה

השנים נפל השם מאיר אחר רבי בטעות: (טז) כדתן פ"ט מ"ה ועיין מה שכתבתי לעיל אות ב', (יז) (דברים כ"ז, י"א) וגם מרישא דקרא ושמתה בכל הטוב איכא למידק, שאף הרעה אינה אלא לטובה וכל מה דעבד רחמנא לטב עבד, וילפינן שאריך לברך על הכל בג"ש דונתן לך, ועיין במתח בבורים שהביא פסוק שלא נמלא בתורה: (יח) אלהים מדת הרין, וה' מדת הרחמים: (יט) צבא זו איתא בפ"ה דתוספתא במקום שעמדו שם, ואספקא דמתני' והשמש שאכל כוית קאי: (כ) אעפ"י שלא נתנו לו רשות, כ"ה להדיא בבביתא דפרקין דף מ"ה, דאין סהדי שטח להם לברך בזמון: (כא) כיון דלא לריבין ליה לזמון, אפילו משלו אינו אוכל עמהן, דאין דרך כבוד למסובין להיסב עם השמש שלהם, אם לא משום מלוא; ומה שכתב הרמב"ם ברכות פ"ז ה"ו השמש שעומד לפני המסובין, אינו אוכל עמהן, פ"י משלתו ועי"ש בכ"מ: (כב) בתוספתא ישנו לפניו וז' שלש צבות אחרות, וידוע דהע שכתב הבבלי טולן למקומן, עיין לעיל פ"ו אות מ"ו ואות קס"ה: (כג) במתני' תן שאין מזמנין אשמים לעבדים ואקטנים, ובעל התוספתא קיהיב טעמא למילתא, דמשו"ה אין מזמנין עליהן, כיון שכן פטורין מברכת המזון, כדתי לקמן נשים ועבדים וקטנים פטורין וכו' ובאשר שוכרנה למהני אותן שפטורין, מיייתי בתחילה אותן שחייבין: (כד) סד"א כהנים ולוים שלא נטלו חלק בארץ פטורין, קמ"ל שחייבין, דהא ניתנו להם ערי מקלט: (כה) לריבא, דלא תימא, כמו שהגר מביא בבורים ואינו קורא, משום שאינו יכול לומר אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו, ה"נ פטור מברכת המזון, משום שאינו יכול לומר שהגלת לאבותינו, וכיון שהזכיר הני ארבעה, מיייתי נמי אותן שחייבין בתקיעת שופר ובמגילה, עיין תוספתא דר"ה פ"ב ומגילה פ"ב: (כו) שולרו מפסולי כהונה: (כז) נבעוים שדוד גזר עליהן, עיין יבמות דף ע"ה: (כח) הגולדין מקורבה שחייבין עליה כרת, כדתן יבמות דף מ"ט ע"א: (כט) שלא ראתו החמה בבושר אפילו שעה אחת, כך פ"י בירושלמי יבמות פ"ח הל"ה: (ל) שנפגעו או נדכאו בזיו: (לא) שנכרת הגיד ואינו מוליד: (לב) ערותו מבושה, ופעמים שהוא איש ופעמים שהוא אשה, עיין בבורים פ"ד מ"ה: (לג) יש לו זכרות ונקבות והמלה יונית*): (לד) דספק זכר הם: (לה) ממה נפשך אי אולת צתר זכרות, שניהם חייבין, ואי אולת צתר נקבות שניהם פטורין: (לו) לא את מינו ולא את כל"ל וכן הגיה כבר הגר"א: (לז) לא טומטום ולא אנדרוגיטום, דאף בטומטום כמותו ספק היא, אי שיה לו, דאפשר שהא' זכר והשי נקבה: (לח) ולענין שופר תין ברה"ט ש"כ לעלמו אינו מוציא, ואריך שיתקע לו בן חורין להוליו, ובדלוי אין לחלק בהא בין ח"ט לבהמ"ז: (לט) כל"ל וכהג"י בדפוסים הישנים, ובכ"י אירפורט חסר מלת פטורין, אבל בתוספתא דר"ה ומגילה גי' כ"י בגי' הדפוס, ופטורין פ"י מדאורייתא, אבל מדרבנן חייבין, והתוספתא אינה פליגא אמתניתין פ"ג מ"ג, וכן מתניתא לא היתה ידועה לאמוראי דבבל, דהגה במכילתין (דף ב' ע"ג) איבעיא להו נשים בבהמ"ז דאורייתא או דרבנן ופשטו ל"י מסיפא באמת אמרו וכו', ואמאי לא פשטו מרישא דאין מוציאין את הרבים שאינה דאורייתא, אלא בודאי אשתמיטתיה להו, והרב בח"ד נדחק מאד וגורם חייבין במקום פטורין ולפי פירוש התנא עלמא ספקי מספקא ל"י אי חייבין מדאורייתא או מדרבנן, אבל מלבד שדוחק גדול הוא לומר שהתנא מספק באיזה הלכה, הקשיא אמאי לא פשטו הבעיא מרישא דמתניתא עדיין במקומה עומדת, ועיין הוס' סוכה דף לח ע"א ד"ה באמת אמרו:

ברכות פרק ז

מוציאין את הרבים ידי חובתן, באמת אמרו^(א), אשה מברכת לבעלה, בן מא^(ב) לאביו עבד לרבו מד^(ג); קמן שיכול לאכול בזית מזמנין עליו, ושאיין יכול לאכול בזית מג^(ד) איין מזמנין עליו מד^(ה), איין מה^(ו) מדקדקין בקמן מי^(ז): רשבנ"א מי^(ח), עלו והסיבו, טובל מח^(ט) עמחן, אעפ"י שלא אבל עמחם בזית דגן, הרי אלו מזמנין עליו מש^(י): פועלין נ^(יא) שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית, הרי אלו מברכין שתיים, כיצד מברך נא^(יב), ברכה ראשונה כתקנה נב^(יג), כולל של ירושלים נג^(יד), בשל הארץ נד^(טו) וחותרם בשל הארץ, בד"א, בעושין בשכרן נה^(טז), אבל אם היו עושין עמו בסעודה, או שהיה בעל הבית מברך להם נז^(יז), הרי אלו מברכין כתיקונן יז^(יח): ג בין שאמר

הגיון אריה

מ כל ברכת אמרו הלכה ישנה, ועיין סוכה שם וירו' ברכות פ"ג הל"ג ור"ה פ"ג הל"ח וסוכה פ"ג הל"ט, ושם הגי' אבל אמרו: מא^(א) קמן וכהג"י בירו': מב^(ב) בצבלי נטויין לה בצאלו שיעורא דרבנן דרבי דרביק ומפיק דרבנן, וביירו' אמרו דמייירי בעונה אחריון, ולולי דמסתפינא להכניס ראשי בין הרי התלמודין, הו"ל דאמת ששים קטנים ועבדים איין מוציאין לעולם אחרים מידי חובתן, אבל איש לגבי אשתו, ואב לגבי בנו, ורב לגבי עבדו, לא כאחרים חשיבו להו, דהרי הן כמו גופן, ועיין ברי"ק ובמלחמות להרמב"ן: מג^(ג) קמן שהביא שתי שערות מזמנין עליו, ושלא הביא שתי שערות כל"ל וכבר הגיה כן הגר"א וכהג"י צברייתא דצבלי מ"ז ע"ב, ואע"ג דרב חסי הוא, דאמר התם קמן המוטל בעריסה מזמנין עליו, ומתניתא זו תני' דמכייש ליה אפי"ה אי אפשר לקיים גי' הדפוסים, דלהדיא תני' שמזמנין עד כזית, ובדאי איין שום חילוק בין גדול לקטן: מד^(ד) דכל מי שאינו חייב צבהמ"ז, ואינו מוציא אחרים מידי חובתן, איין מזמנין עליו: מה^(ה) ואיין כל"ל: נו^(ו) איין בודקין אותו כשהוא בן י"ג שנה ויום א', אי יש לו ב' שערות או לא, כך פי' הרב בעל שדה יהושע: מז^(ז) צבא זו הוצאה בחוספתא לקמן אחר ההוספות למ"ג ולמ"ד, ובאשר שאין שום ספק דקאי אפסקא דמתניתין עד כמה מזמנין עד כזית, נתתי לה כאן מקומה, ומה שרשם בח"ס "שם משנה ה"ה, אינו אלא אחיות עינים: מח^(ח) עלה והויב וטבל כל"ל וכהג"י צברייתא דירושלמי במכילתין פ"ה הל"ב ומיר פ"ה הל"ה, ועיין צבלי דף מ"ח: מט^(ט) כהג"י בירו' אבל צבלי א"ה אפילו לא טבל עמחם צביר ולא אכל עמחם אלא גרוגרת אחת, מלעוף, ובין לגי' הבבלי, בין לגי' הירו' רשב"ג מיפלג פליג אהנה דמתני', דלדידיה איין לריך שיאכל כזית, אלא סגי כשהיסב עמחן וטבל צביר, וביירו' שם מיייתי צרייתא אחריתא לסיוט דרשב"ג, שנים פת ואחד ירק מזמנין עליו, והבבלי מחלק בין לירוף להוציא אחרים, ללירוף סגי בטבל עמחן, ולהוציא לריך שיאכל כזית דגן, ועיי"ש חוס' ד"ה עד וכו': נ^(י) צבא זו איתא בחוספתא קודם ההוספות למ"א דפ"ח, ובדפוס פלאעוואלק היא האחרונה בפ"ה, ובמקום שהיא שם, איין לה שום שייכות לא למה שלפניה, ולא למה שאחריה, ע"כ אמרתי להציגה פה, דבדאי ארלעיל הכל חייבין בצרכת המזון קאי, אפילו פועלים אכל בה"ב חייבין לזמן, אעפ"י שלפעמים איין מברכין אלא שתיים: נא^(יא) בדיוק קמן בעל התוספתא מברך ל"י לאשמועינן דמברכין בזימון ואחד מברך לכולם, וביירו' פ"ב הל"ה ופ"ו הל"א איתא בקיטור הרי אלו מברכין ברכה ראשונה, ובצבלי ע"ז ע"א א"ה אבל מברכין אחרים שתיים כו"ד ברכה ראשונה וכו': נב^(יב) כהג"י בדפוסים הישנים כגו' הבבלי ובצ"י אירפורט חסר מלת כתיקונה כגו' הירו': נג^(יג) כל"ל וכהג"י צכ"י אירפורט ובדפוסים הגי' וכולל שנייה של ירושלים משאבתא: נד^(יד) ושל הארץ עיקר הברכה דבה פותח, וכן הוא להדיא בצבלי שניה פותח בצרכת הארץ וכו': נה^(טו) שנותנין שכר פעולתן מלבד סעודתן, לריכין למהר המלאכה, רש"י, וביירו' ליתא הך בד"א צעושין בשכרן, וכגו' הירו' הגי' צכ"י אירפורט, וגי' כ"י של מהרש"ם כגו' הבבלי: נו^(טז) בצבלי הגי' מיסב עמחן וביירו' אוכל עמחן, והגר"א הגיה התוספתא על פי הבבלי, ולא ידענא מה הכריחו לך, דבדאי הגי' מברך נטונה ביותר, דהא קמ"ל, שאפילו פועלים מברכין בזימון ואחד מברך לכולם, ובצבהמ"ב עמחם הוא מברך להם, והגי' שהבאתי היא גי' כ"י אירפורט, ובדפוסים איתא בעטות מברך עליהם: נז^(יז) כתיקונה ארבע כל"ל וכהג"י ברי"ק ברא"ש ובש"ס כ"י מניכען עיין ד"ס ותיבת ארבע היא סיומא של צבא זו ולא התחלה של צבא שלאחריה, כנראה מצבלי ומירו', וכעתיקים עשו הפסק שלא במקומו, וגי' כ"י ויען ואירפורט מברכין ארבע כטסת הירושלמי:

נברך (ח), בין שאמר ברכו (ט), אין תופסין אותו על כך, והנקדנין (ס) תופסין אותו על כך: ד' בעשרים נחלקין, ובלבד שלא יהא בהו אחד, שהפטיר (א) את עצמו מן הזימון (ב):

פרק ח (א) (ב) דברים (ג) שבין ב"ש וב"ה בסעודה, ב"ש אומרים, מברך על היום (ד), ואחר כך מברך על היין (ה), שהיום גורם ליין שיבא (ו), וכבר קידש היום (ז), ועדיין יין לא בא (ח), וב"ה אומרים, מברך על היין (ט), ואחר כך מברך על היום (י), שהיין גורם לקדושת היום שתיאמר, דבר אחר,

הגיון אריה

(ב) בשלשה והוא, בין שאמר ברכו בשלשה, וכך משמע מירו' פ"ו הל"ג, ובצבלי אמרו הנברך לשולש עדיף, ושם הובאה מתניתא זו לתניא דמסייע: (ג) כהג"י בצרייתא דצבלי וירו' ובכל הדפוסים, וכו' כ"י אירפורט ברוך הוא משובשת, ובח"ש שרצה לידון בדבר החדש תפס צג"י משובשתא זו ועירב וצבלל דברים שאין להם שייכות זה לזה: (ס) אנשים שמדקדקים בכל נקודה ונקודה, ובערוך וכ"כ בירושלמי כ"י מהרש"ם הגי' נוקרטים מלשון תרגומו המגקר: (א) כ"ל וכג"י בכ"י אירפורט, ובכ"י וייען איתא שיפטור, וגי' זו סייע למה שכתב הב"י סימן קצ"ג, דאם אחד מהם קדם וזימן צג"י או צרך בהמ"ז לעלמו, אין נחלקין דכבר הפטיר א"ע, והנחמא שמפטירין אותו בדפוסים הישנים מחוסרת הבנה, והמפרשים שכתבו דאקטן הגעשה סייף לעשרה קארי, שכתו שקטן לאו בר חיובא הוא ולא סייך לומר עליו, שמפטירין אותו, דאין מפטירין מי שהוא פטור מעיקרא: (ב) למ"ד דפירקין לא נמלאת הוספה מיוחדת, ועיין לעיל פ"ו אות י"ג וכו':

פ"ח (א) מ"א, בבהמ"ז ליכא פלוגתא בין ב"ש לב"ה, אלא לענין כוס, אבל בסעודה עלמה פליגי אבות העולם בכמה וכמה דברים, לב"ש קידוש היום קודם לברכה על היין, ולב"ה ברכת בפס"ג קודמת לקידוש היום: מ"ב, לב"ש נטילה ידים קודמת למוציא הכוס, ולב"ה מוציא הכוס קודמת לנט"י: מ"ג, לב"ש מניח המפה, שמקנה בה ידיו, על השלחן, ולב"ה על הכסת: מ"ד, לב"ש מכבדין את הבית מן הפרורין שחתת השלחן קודם נט"י במים האחרונים, ולב"ה נט"י קודמת: מ"ה, לב"ש מי שסועד סעודה שלישית עד מנא"ק, מברך בתחלה על הכר, ואח"כ על המזון, והדר על הבשמים, ולבסוף על כוס של הדלה, ולב"ה קד הסדר נר, בשמים, מזון, הדלה, לב"ש מברך על הכר שברא מאורי האש, ולב"ה בורא מאורי האש: מ"ו, אין מברכין לא על נר, ולא על בשמים שבמסיבת עכו"ם, לא על הגר, משום שהעכו"ם עושה מלאכה בשבת לאורו, ולא על הבשמים, משום שסהם בשמים במסיבת עכו"ם לנט"י, וכ"כ אין מברכין לא על נר, ולא על בשמים של מתים, דנר של מת אינו להאיר, אלא לכבוד המת, ובשמים של מת, להעביר ריח רע עבדי, ואין מברכין על הכר אלא כשקרוב לו כ"כ שיכול להנות ממנו כשיראה: מ"ז, מי ששכח לברך אחר הפת, לב"ש אריך לחזור ולברך במקום שאכל שם, ולב"ה מברך במקום שמכר, ואין מברכין שכלה לאחר גמר הסעודה זמן שיכול המזון (ושיעור שיכול של פת קרוב לשם שעות, ושיעור שיכול של יין ושל פירות שעה אחת): מ"ח, לב"ש ברכת המזון אין טעונה כוס, ואם בא להם יין אחר המזון, מברך על היין, ואח"כ על המזון, ולב"ה ברכת המזון טעונה כוס, ומנא"ה אם בא להם יין אחר המזון מברך על המזון ואח"כ על היין, ואפי' מי שאינו מן המסובין, חייב לענות אמון אחר ישראל המברך אף שלא שמע אלא סוף הברכה, ואחר כותי המברך אינו עונה עד שישמע את כל הברכה: (ב) בכ"י אירפורט מתחיל פה פ"ו, ואמי דלגתי על השתי בבות עכו"ם המברך וכו' הי' מקריב זבחים וכו', ולקמן אות פ"ג ופ"ט אות קמ"ט תבואה במקומן: (ג) צלו דברים כ"ל, וכג"י בריף ברא"ש ובש"ס כ"י פאריז ובפסקי ריד"ט, עיין בד"ס, ומה שכתב שם המחבר וז"ל (תכל על דאבדין ולא משתחחין!) דאין נאה לומר אלו דברים כיון דאפסקה הגמרא בין דבר לדבר, במחכ"ה זה אינו מדויק, דלפי סברתו גם המלות „דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה" הן אף למותר, וכך הו"ל להתחיל בש"א וכו' אלא לשון המשנה היא לשון הישר, ובצרייתא לא הביאו אלא רק פסקא דמתני', ומה דתנו רבנן אינו מתחיל אלא במה שהוסיפו על המשנה: (ד) קידוש של שבת או של יו"ט: (ה) ע"כ פסקא דמתני': (ו) דלא בא היין אלא לקידוש: (ז) ועוד הא כבר קדש היום בתפלת ערבית, וצירו' הגי' ובצר נתייב בקדושת היום: (ח) דהא אסור לאכל קודם שהתפלל: (ט) ואם קידש על

ברכות פרק ח

ברכת היין תדיר (י), וברכת היום אינו תדיר, תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם (יא) (והלכה כב"ה) (יב): ב ב"ש אומרים, נוטלין לידים (יג) ואחר כך מוזגין את הכוס (יד). שאם אתה אומר מוזגין תחלה את הכוס, שמא נטמאו משקין שבאחורי הכוס (יז) מחמת ידיו (יח), ויחזרו ויטמאו את הכוס (יט), וב"ה אומרים, (אחורי הכוס לעולם טמאין, דבר אחר אין נטילת ידים, אלא סמוך לסעודה) (יז) מוזגין את הכוס ואחר כך נוטלין לידים (יח), שאם (יה) אתה אומר נוטלין תחלה, שמא יטמאו משקין שעל הידים מחמת הכוס, ויחזרו ויטמאו את הידים (יט), (אלא מוזגין את הכוס ואחר כך נוטלין לידים) (יז): ג ב"ש אומרים, מקנה ידו (יא) במפה (יב) ומניחה על השלחן (יג), אם אתה אומר על הכסת (יד), שמא נטמאו משקין שבמפה (יח) מחמת הכסת (יז), ויחזרו ויטמאו את הידים (יז), וב"ה אומרים, ספק משקין לידים מחזר (יח), (דבר אחר אין נטילת ידים לחולין מן התורה) (יט) אלא מקנה ידו במפה ומניחה על הכסת, שאם אתה אומר על השלחן, שמא יטמאו משקין שבמפה מחמת השלחן (ל), ויחזרו ויטמאו את האוכלין (לא):

הגיון אריה

על הפת מבדק תחלה על הפת, דאם אין לו יין או פת, אין מבדק על היום: (י) דהא שתיין יין בחול כמו בשבת, וזכירו הגי' היין תדיר: (יא) ברית פרק כל התדיר פ"ט ע"ג וליף ל"י מהך קרא דכתיב במוספין מלבד עולת הבוקר, וזכירו א"ה ד"א היין תדיר וקדושה אינה תדירה, ותו לא: (יב) כהג"י בצבלי וזכירו ליתא, ובש"ס דילין קמקשי פשיטא, ומשני איבעית אימא קודם בת קול, וה"ל לאחר ב"ק, ור' יבושע היא דאמר אין משגיחין בבית קול, וכנראה הך והלכה כב"ה הוספה מאוחרת היא ואינו מעלם התוספתא: (יג) לפת וקודם ברכת המזון ימוג את הכוס ויקדש וישתה, ואחר כך יבצע את הפת, דכל זה אינו הפסק: (יד) שגפלו, בשעה שמוגו, על אחורי הכוס, ולבית שמאי אסור להשתמש בכוס שאחוריו טמאין: (טו) דסתם ידים שניות הן: (טז) דכל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחלה, לעמא אחר ולפסול אחד, כדתנן פרה פ"ח מ"ז: (יז) התיבות שנתתי בהסגר לקוחין מן הירו', ואין כאן מקומן, והכא נתערבו שתי בריות, הא' מן הירו', דהכי איתא התם מה טעמון דב"ה לעולם אחורי הכוס מטמאין, ד"א אין נטילת ידים אלא סמוך לברכה, והשנייה מן הצבלי, דתיש התם ב"ה מוזגין את הכוס וכו' שאם אתה אומר טעלין לידים תחילה, גזרה שמה וכו': (יח) אחורי הכוס לעולם טמאין ואם כ"ל לפענ"ד, וטסת התוספתא כאשר היא לפנינו בדפוסים נפגמה ונפסלה מחמת ידים של המעתיקים, אשר סתם ידיהם עסקניות הן, ועו' כ"י וייען ואירפורטו אעפ"י שזריכה תיקון קלה כתי' הירו': (יט) וב"ה לשיטתייהו שסתם אחורי הכוס טמאין, ומותר להשתמש בכוס שאחוריו טמאין ואם נוטלין לידים תחילה, איפסא יש לחוש, שמה לא יגבו הידים כל לורכן, ויעמאו מחמת אחורי הכוס ויחבל בידים מסואכות: (כ) דבר אחר אין נטילת ידים אלא סמוך לסעודה כ"ל, ר"ל מלבד הטעם דחוששין שמה יעמאו הידים, יש עוד טעם אחר, דלריך לזרז מלהפסיק בין נטילה למזיא, ובגמ' שם אמרו, דב"ה השיבו כן לב"ש, אף לירדכו עדיפא למוגו את הכוס תחילה, ואח"כ לישול את הידים, דתיכף לנט"י סעודה: (כא) מים הראשונים: (כב) לכל או"ל יש מפה מיוחדת, לגב בה ידיו אחר הנטילה, ולקתנה בה בתוך הסעודה: (כג) ומשולחן אינה מטמאה, דב"ש סברי אסור להשתמש בשולחן שני, גזירה משום אוכלי תרומה: (כד) כר של מטה, אשר הוא מיסב עליה: (כה) ע"י יגוב הידים: (כו) ראשון לעומתה: (כז) בתוך הסעודה, ומנאל אכל בידים מסואכות (כח) כהג"י זכירו, אבל בצבלי ליתא, וידוע דהע' שאף כלן נתערבו השתי בריות של התלמודין, ועיין טהרות פ"ד מ"א, דתנן התם ספק ידים ליעמא ולעמא וליעמא טהור, וכיון דאין כאן אלא חשש שמה יש משקה עופש במפה ויעמא מחמת הכסת ויחזרו המשקין ויעמאו את הידים, לזו אין לחוש, דספק משקין לידים טהור: (כט) תיבות הניתנין בהסגר לריך לאוקמי בסוף הצבא, ועיין זכירו' ובין תבין היאך באו תיבות אלו הנה: (ל) דב"ה סברי מותר להשתמש בשולחן שני, אוכלי תרומה זריזין הן: (לא) דבר אחר אין נטילת ידים לחולין מן התורה כ"ל דנטי' אינה אלא משום

ד ב"ש אומרים, מכבדין את הבית (ב), מפני איבוד אוכלין (ג) ואחר כך נוטלין לידים (ד) וב"ה אומרים, אם (ה) היה שמש תלמיד חכם, מלקט פרורין שיש בהם כזית (ו) נוטלין לידים ואחר כך מכבדין את הבית (ז): ה הביאו לפניו שמן ויין (ח), ב"ש אומרים, כוס יין בימינו ושמן ערב בשמאלו, מברך על היין, ואחר כך מברך על השמן (ט), וב"ה אומרים, אחוז שמן ערב בימינו וכוס יין בשמאלו (ט), ומברך על השמן (א) ומוזהה בראש השמש (ב), אם היה שמש תלמיד חכם, מחו בכותל, לפי (ג) שאין שבת לתלמיד חכם שיצא

הגיון אריה

סרך תרומה, משו"ה אין לריך לחוש כולי האי, ובבבלי גם אמרו מאי דבר אחר, הכי קאמרי ב"ה לב"ש, וכי תימרו מ"ש נבי אוכלין דחיישינן, ובגי יודים לא חיישינן, אפילו הכי וכו' מוטב שיטמאו ידים דלית להו עיקר מדאורייתא, ועיין תוספות ד"ה ד"א: (ב) משוריי אוכלין שנתפרדו תחת השולמות: (ג) ב"ש ס"ל מותר להשתמש בשמש עם הארץ, ושמש ע"ה פעמים מניח הפירורין שיש בהם כזית, ואם אהת אומר מכבדין את הבית אחר נט"י במים האחרונים, נמצא אהת מפסוד את האוכלין, שמים אחרונים נתזים עליהם ונמאקיס: (ד) מים אחרונים: (ה) כהג"י בכ"י אירפורט ובש"ס, אבל בדפוסים חסר מלת אם, וממלה זו משמע שב"ה ס"ל דוקא בכהאי גוונא נוטלין לידים תחילה, אבל אם השמש ע"ה מודי לב"ש, ולא אסרו ב"ה להשתמש בשמש ע"ה, ואפ"ה אמרו בגמ' שם דב"ה סברי אסור להשתמש, ועיין בד"ס שהביא גי' פסקי ריד"ט ובה"ה שמש ת"ח הוא נוטל והיא המעולה שבגירסאות וז"ל המחבר ז"ל אבל מנאחי גם לעיל מ"ג ב' דאמרי ב"ה ואם שמש ת"ח הוא ע"כ נראה דב"ה דאמרי אסור להשתמש, פירושו לריך להדר אחר ת"ח, אבל אם אינו מוצא, אף ב"ה מודים, דאינו מחויב לאכול בלי שמש, וכיון דכן אזלין בתר רובא, דהשמש ת"ח הוא נוטל פירורין עכ"ל, ועיין מה שכתבתי לקמן אות מ"ב: (ו) בתוספתא של רש"י הגי' ומניח פירורין שאין בהן כזית, ובש"ס של רש"י חסרי היבית הללו, וזירו' כהג"י אם השמש פיקח הרי זה מעביר פרורין פחות מכזית, ובכ"י של מהרש"ם הגי' כמו בבבלי: (ז) ואם נתזו המים על גבי פירורין שאין בהם כזית אין צדק כלום, דמותר לאבדן ביד: (ח) כהג"י בדפוסים הישנים, ובבבלי (דף מ"ג) איתא הביאו לפניהם, אבל בכ"י אירפורט וזירו' בפירוקן ה"ה ליתא ה"ה הביאו וכו' כלל, ומלבד זאת כל הגי' בבי' תלמודין הוא מהיפך לסיק, וכדי להעמיד הדבר על צורו ובלתיא משפט מיושר, איזה גי' היא הנכונה, לריך לחקור על ענינה של ב"ה זו במקום הזה ולדרוש אחר יחוסה למשנתו, והנה עיקר הפלוגתא בין ב"ש לב"ה בסדר מוזן ובשמים זה, דלב"ש אטפ"י ס"ל דברכת המזון אינה טעונה כוס, מ"מ מודי, היכא דאיכא יין, מברכין החלה על הכוס בברכת המזון, והדר על השמים, וב"ה סברי, בתחילה מברכין על השמים, והדר על הכוס, דב"ש ס"ל יין קודם, וב"ה ס"ל בשמים קדמו, ובדלוי אין סוס חילוק בזה בין מ"ש לטעוזה אחרת, דככל מקום שהביאו יין ובשמים לברכה, סברי ב"ש שמברכין תחילה על היין, ואח"כ על השמים, וב"ה סברי איפכא, ברישא על השמים, ולבסוף על היין, ולפי זה מסהדר שבעל התוספתא לא מיייתי להך מתיתתא הכא למ"ה, אלא לאשמועינן שב"ש וב"ה לשיטתייהו קאזלי, דלילו ראה לאשמועינן שפליגי רק במ"מ הו"ל בקיזור נמרץ שב"ש מודי לב"ה בכוס ובשמים שהביאו לאחר טעודה, והיולא לו מזה שטחסת הירושלמי היא הנכונה, ובהא סליק מה שהקשה הרשב"א בחידושו אמאי לא חשיב נמו במתניתין בתוך דברים שבין ב"ש וב"ה פלוגתייהו בכוס ושמן, דפלוגתייהו בכוס ושמן ופלוגתייהו בזמון ובשמים חדא מילתא הוא, וק"ל: (ט) כ"ל וכהג"י בכ"י ויען ואירפורט לפי טי' הירו', ובדפוסים הישנים כהג"י ב"ש אומרים כוס יין בשמאלו, ושמן ערב בימינו, מברך על השמן, ואח"כ מברך על היין, ובגמ' דילן א"ה, בש"א אחוז השמן בימינו, ואת היין בשמאלו, מברך על היין, ואחר ומברך על השמן, ועיין רמב"ם ב"ה ברכות פ"ו ה"ד שהביא גי' הבבלי, ובד"אב"ד וכו"מ: (א) כ"ל וכהג"י בכ"י ויען ואירפורט לפי טי' הירו', ובבבלי ובדפוסים הישנים הגי' מרופכת, ופלא שגם הכא גי' כ"י מהרש"ם מסכתת עם הבבלי: (א) בורה שמן ערב והא דנקט שמן ערב, ולא בשמים, משום דבשבת קמיירי, ובשבת לא הביאו אלא שמן אפרסמון למוגמר, דא"ל לשרוף עלי בשמים בשבת: (ב) שהוא ע"ה, ומכאן מוכח להדיא, שב"ה לא אסרו להשתמש בשמש ע"ה אפילו לכתחילה, כאשר העירונו כבר לעיל אות ל"ה: (ג) אחרתי, אטיחה בראש השמש ואטחו בטתל קאי:

ברכות פרק ה

מבושם (מד): אמר ר' יהודה (מה), לא נחלקו ב"ש וב"ה על ברכת המזון שבתחלה (מו). ועל הברלה שבסוף, על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים, שב"ש אומרים, על המאור (מז) ואח"כ בשמים, וב"ה אומרים, בשמים ואחר כך מאור (מח): הנכנס לביתו במוצאי שבת מברך על היין ועל המאור ועל הבשמים, ואחר כך אומר הברלה (מט), אם אין לו אלא כוס אחד, מניחו אחר המזון, ומשלשלו (נ) כולן לאחריו ואומר הברלה (נא) במוצאי שבת (נב) ובמוצאי יו"ט (נד) ובמוצאי יום הכפורים, ובמוצאי שבת ליום טוב, ובמוצאי יו"ט לחולו של מועד (נג), הרגיל (נד) אומר הברלות הרבה, ושאינו רגיל אומר אחת או שתים (נה): בית המדרש (נו) ב"ש אומרים, אחד מברך לכולו, וב"ה אומרים כל אחד ואחד מברך לעצמו (ני): ך נר של עובד כוכבים (נח) אין מברכין עליה (נט), ישראל שהדליק מעובד כוכבים, ועובד כוכבים שהדליק מישראל (ס), מברכין עליה (סא), עששית (סב), אעפ"י שלא כבת (סג), מברך עליה (סד): היה לו (סה) נר טמון בחיקו (סו), או בפנס (סז), או שראה

הגיון אריה

(מד) בין שידיו בין ששערותיו מבושמן, ובמקום שחשוין על משכב זכור קאמרי, ובכ"י וויטן הגי' כגמני' ט"א לשוק כשהוא מבושם: (מה) ר' יהודה פליג אסתם מתני' שהיה כר"מ, ומתניתא זו מיייתי לה דבבלי (דף נב ע"א ופסחים דף קג) ויורה' בסוגין: (מו) כלו' שמברכין תחילה על הטם, ולפי זה ל"ל דבין ושמן ערב גמני לא פליגי אליביה דר"י: (מז) דלאו היין בלבד, אלא גם הגר קודם לבשמים, אכן בירו' הגי' להיפך, בש"א בשמים ומאור, וב"ה אומרים מאור ובשמים: (מח) בין דבבלי בין בירו' אמרו שהלכה בשמים ואח"כ מאור: (מט) בגמ' שם מפרש, דהך מתניתא אחיהא כבית שמאי אליבא דר"י, אבל לפי גי' הירושלמי דדברי ר"י ל"ל שאתיהא כבית הלל: (ג) מחברין עם בה"מ, ואף על גב שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד, אין לו שאני, ועיין הסוגי ע"פ ק"ב ע"ב וברש"ב' ותוספות: (נא) הש"ס מיייתי לה פסחים דף קד ע"א: (נב) לחול: (נג) בגמרא שם מוסיף עלה אבל לא צמאלי יום טוב לשבת, ופי' הרש"ב' דאפרסם יולא והמלך נכנס, אין דרך ללוות האפרוס: (נד) הבקי בהבדלות: (נה) בגמ' שם הגי' אומר אחת, ול"ג או שתיים, ועוקי להך מתניתא כר' מנחם בר סמאי, ותנאי היא דר' אבשיא אומר, הפוחת לא יפוחת מג', והעוסף לא יוסף על ז': (נו) דברייתא דבבלי (דף נג ע"א) הגי' היו יושבין בבה"מ והביאו אור לפניהם: (נז) בש"ס דילן הגי' להיפך, בש"א כל או"א מברך לעצמו, ובה"א אחד מברך לטולן, שנאמר ברב עם הדרת מלך עי"ש, אכן בכ"י פארוז א"ה בש"א אחד מברך לכולם, משום שנאמר ברב עם הדרת מלך, ובה"א כל או"א מברך לעצמו מפני ביטול בה"מ, ובדואי גי' זו נכונה, דלפי הגי' כאשר הוא בדפוסיה הש"ס קשה טובא מה דמיייתי בגמ' הגי' של בית רבן גמלאל לא היו אומרים מרפא בבה"מ מפני ביטול בה"מ, הא ר"ג מצ"ה הוא ועממיהו דב"ה אינו משום ביטול בה"מ, ולגי' הש"ס כ"י פארוז ולגי' התוספתא הכל מיוסד ומתוקן, והרב בעל ד"ס ז"ל, שבמח"ה לא דק, עי"ש: (נח) אל התמה על שינוי סדר הבבות הנמשכין אחר מ"ו מוסדרן בתוספתא שבידו, דכבר ידעת שברית כרתי עם המשנה להערך ולסדר לפי פרטי חלקיה את חלקי התוספתא, וגם פה רק על הסדר של הפסקאות דמתניתין היו עיני: (נט) משום שלא שבת, דאין מברכין על הגר שנעשה בו עבירה: (ס) כמו שהדליק ישראל מהעבו"ס, ר"ל צמ"מ משחשיבה, ובברייתא דבבלי (דף נג ע"א) כ"ה כותי שהדליק מישראל וישראל שהדליק מטתי, ובירו' איתא גוי במקום כותי וכהג"י בש"ס כ"י מיינכטן ופארוז עיין ד"ס: (סא) דהגר שנוברך עליו שבת, דתוספתא דהיתרא קא מברך, ובברייתא דבבלי וירו' איתא להדיא, כותי מטתי אין מברכין עליו, וקאמרי' הש"ס גזירה משום כותי ראשון ומשום עמוד ראשון: (סב) לאערגע בל"א: (סג) כהג"י בכ"י וויטן ואירפרט לפי ט' הירו', ובדפוסים הישנים חסרו מלות אעפ"י, ובברייתא דבבלי שם הגי' שהיתה דולקת והולכת כל היום טולו: (סד) כיון ששבתה ממלאכת איסור, אעפ"י שלא שבתה ממלאכת היתר, מברכין עליה, וביר"ף ליתא הך מברך עליה, אלא כ"ה מצויין ממש אור להבדלה: (סה) כך הוא סדרן של הבבות גם בירו' עי"ש והך ה' לו נר וכו' הפסקא דמתני' אין מברכין על הגר עד שיאוחו לאורו קאי: (סו) בתיקי כ"ל ותיקי נשתבש לתיקי וכהג"י

את השלהבת, ואין משתמש לאורה (סח), משתמש לאורה, ואין רואה את השלהבת (ס), אין מברכין עליה, עד שיהא רואה את השלהבת ומשתמש לאורה (ע): מאומתי מברך (עא), משתחשך, לא ברך משתחשך, מברך כל הלילה, לא ברך כל הלילה, לא יברך מעתה (עב): האש והבשמים של מרחץ, אינו מברך עליהן (עג). היה עומד בחנות של בושם (עד) כל היום, אינו מברך אלא אחת (עה), נכנס ויוצא נכנס ויוצא, מברך על כל פעם ופעם (עו). האש (עז) והכלאים (עח) אינן מששת ימי בראשית, אבל חשובין (עט) מששת ימי בראשית, ר' יוסי אומר, אש גיהנם (ס) שנבראת ביום שני, אינה כבת לעולם, שנאמר (סא) ויצאו וראו בפגרי האנשים תפושעים בי וגו' ואשם לא תכבה: (סב) עובר כוכבים (סג) המברך בשם, עונין אחריו אמן (סד), כותי המברך בשם, אין עונין אחריו אמן, עד שישמע את הברכה כולה (סה): **פרק ט** (ס) הרואה (ס) עבודה זרה (ג), אומר ברוך ארך אפים (ד), מקום שנעקרה

הגיון אריה

וכהג'י בכ"י של מהרש"ם ובטור ושו"ע סימן רל"ח והמלה וינית (*) עיין לקמן תרומות פ"ח אות נ"ו, וכל מי שרואה לקיים הגי' בחיקו, קורא אני עליו היחמה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה: (סז) פנס אינו מאיר כל כך כמו עששית, דעששית כולה מזוככות או ממהכת חלוקה, ובעששית רואין את השלהבת ומשתמשין לאורה, כמו שהוכיח הרשב"א בחידושו, אבל פנס רק מקוהו מזוככות, ואין רואין בו את השלהבת, ואין משתמשין לאורו ולא חוי אלא למנא' הדרך בחשך לילה, והמלה וינית (***) ומה דליתא עוד בצרייתא דירו', או בתוך הספקלירא, כבר הראה אמ"ן מהרז"ף לדעת, שזהו הוספה מיד מאוחרת, ולריך להעביר עליה הקולמוס, ולפי זה גם להשגת מרן ז"ל על הרשב"א ס"ס רל"ח אין לה שורש ועיקר: (סח) שקיימא ברחוק, או דעמיא ואולא: (סט) כגון דקיימא בקרן זוית: (ע) ובחדא' לחוד לא קריינן ל' יאורו לאורו, ובירו' פליגי רב ושמואל, אי יאורו, או ישורו, וכן: (עא) בורא מאורי האש: (עב) כדתיא (פסחים דף נד ע"א) אין מברכין על הנר אלא בזמ"ש, הואיל ותחילת ברייתו הוא, ועל מה דליתא שם (דף קו ע"א), מי שלא הבדיל בזמ"ש, מבודיל והולך עד רביעי בשבת, כבר אמרו התם, אבל לא על האור: (עג) דהאש שבמרחץ אינו להאיר, אלא להחם, והבשמים לא הובאו שם להריח, אלא להעביר וזהוהא דהבלא וזיעה: (עד) צרייתא היא בצלי כ"ג. וירו' פ"ט הל"ג צשינוי: (עה) ולא תימא שאין מברכין עליו כלל, משום דלא לריחא עבדא, דבאמת הדבר אינו כן כדאמרו שם בגמ' לריחא גמי הוא דעבדא, כי היכי דנירוחא אינשו וניתו ומזון מיניה: (עו) שנקנס, אעפ"י שהריח כמה וכמה פעמים בין כניסה לכניסה: (עז) מתניהא זו מייתא לה הירו' פ"ח הל"ו, ועיין בצבלי פסחים דף נד ע"א: (עח) כלאי בהמה, הפרדות והיונים: (עט) עלו במחשבה, וכהג"י בצרייתא דירו', ובצבלי א"ה שני דברים עלו במחשבה ליבראות, ולא נבראו עד מ"ס: (ס) בצרייתא דצבלי בפסחים שם כהג"י אור שברא הקב"ה בשני בשבת, ואמרו ההם משום הכי לא נאמר כי עוב בשבת, מפני שנברא בו אור של גיהנם: (סא) (שיעור סו, כ"ד): (סב) למנ"ז לא מלינו הוספה בתוספתא, ונס בירו' לית צרייתא בה"ז, וצרייתא שבוכה בצבלי (דף נג ע"ב) מומרד דאמוראי הוא בירו' עיי"ש: (סג) צבא זו ליתא צב"ה דתוספתא במקום שאין לה שום שייכות לא למה שלפניה, ולא למה שאחריה, וכבר העירותיך לעיל אות ב' על הוספה זו, ועיין ירו' ספ"ח ותאחזני ימיך על שהשבתי מתניהא זו לבית אמה שהיא מתניתין דילן, אכן הצרייתא בירו' בפרקין קטועה, ומה דליתא סוכה פ"ג ה"א, מגילה פ"א הל"ט, וב"ר פס"ו ריך להגיה על פי התוספתא, ועיין בזהבית ליון של אמ"ן מהרז"ף: (סד) דעובד כוכבים כשהזכיר את השם, לא מהכיין לכוכבים ומזלות, אלא להשם: (סה) חייסין שנא בירך להר גריזים, ועיין פהמ"ש לרמב"ם ספ"ח:

פ"ט (א) מ"א, יש ברכות אשר שרשם בקורות העמים הלאומיות (אין נאטיאגאל-געשיכטליכען עררייגניסען), להיות שהקב"ה התגלה ע"י סודו הטבע, וכל מי שבא למקום, אשר הראה שם הקב"ה כח מעשיו לעמו, כגון מעבדות ים סוף, נחלי ארנון ואבן שיבש עליה משה במלחמת יהושע עם עמלק ודומיהן, מברך ברוך שעשה נסים ומופתיים במקום הזה, ובאשר שכל מוגמתו של עם צ"ל להפיץ דעת אלהים בדרך, ולהורות לאר"ה אחרותו של אל ית"ש, וכיון שזה מן הנמנע, כל עוד שהאומות נאחזים

בס"ך φανός (***) אר"ה *)

ברכות פרק ט

ממנו עבודה זרה, אומר ברוך שעקר עבודה זרה מארצנו ה', יהי רצון מלפניך ה' אלהינו, שתעקר עבודה זרה מארצנו ו) ומבל מקומות ישראל י).

הגיון אריה

בסך תעמתי הכלים ועובדים לכוכבים ומזלות ופסילים, לריך לתת שבה ותהלה ליוזר הכל על כל עקירה ועקירה של עבודה זרה, לכן מי שבא באל' למקום שנעקרה הימנו עבודת כוכבים, אומר ברוך שעקר עבודה עכו"ם מארצנו: מ"ב, וכמו שנתגלה ה' יושב בשמים בקורות העתים ומראה לעין כל שהוא מציע מראשית אחרית, והכל נעשה על פיו, ה"ג נתגלה ע"י הכחות שהטביע בטבע, ועל ידי החוקים שחקק להם, ומי שמביע בעין שכלו על המראות בטבע, יודה בזה מלא, שכל הכח האמיר בחומר מיד עליון הוא, שהוליא ים מאין, לכן לריך לברך על כל מראה משונה בטבע שאינו מאי אלא לפרקים, כמו על סוכה דשביע (קאמעט), על הרעש, על ברקים ועל רעמים ועל רוחות הבאים בטופה ובערה, שכוו ונצורתו מלא עולם, על הרים המשויים בנבהם, על ימים ונהרות המשויים ברחבם, ועל המדברות מברך ברוך עושה מעשה בראשית, ועל הגשמים, כשהן גשמי ברכה, מברך כמו על בשורות טובות, ועל שמועות רעות, כגון אותן שבאין בעקבות הרעש והסערה, מברך דיין האמת: מ"ג, בהיסטוריה ובטבע מראה הקב"ה השגחתו הכללית על מין האנושי, ובחיי פרטי האזשים מראה השגחתו הפרטית על היחידים, ומשו"ה מחויב האדם לתת שבה ותהלה לאביו שבשמים בכל שעה שהופיע עליו שמש חסדו ומחדש עליו טובו, לכן מי שצנה בית חדש או קנה כלים חדשים אומר שהייתי ולהיות שאין בעולם התחחון, לא טוב לחלוטין ולא רע לחלוטין, מברך על הרעה מעין הטובה, ועל הטובה מעין הרעה, וכמו שהאדם מברך לפי מצבו באשר הוא שם, ה"ד מהפלל רק על ההוה ועל העתיד, ומי שזועק על מה שעבר, ה"ו מהפלל תפלת שוא, דמה שעבר עבר: מ"ד, אין לזעקין על שער, אבל נותנין הודאה על שער, ולפיכך מי שרואה ליכנס לכרך, מהפלל שיכנס לשלום, וכשהגיע למקומו, נותן הודאה למקום, שהכניסו לשלום, וכ"כ ביציאתו, לזעק על העתיד, ונתן הודאה על שער: מ"ד, הברכה על הרעה לריך שתי' בלב מלא אהבה, כמו הברכה על הטובה, דכל מה דעבד רחמנא לטב עבד, והמנוה הראשונה, הקודמת לכל שאר מנוה התורה, היא אהבת הבורא, כדכתיב ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך, בכל לבבך, ביצר הטוב וביצר הרע, בכל מה שבא עליך מן יצר הטוב, ובכל מה שבא עליך מן יצר הרע, בכל נפשך אפילו הוא טוטל את נפשך, ובכל מאורך בכל ממוקך, ואין אהבת המקום בלי יראתו על פניו, ולא סגן ביראה פינימית ותוכית, אלא לריך להראותה ולהוליא מן הכח לפועל באופן היותר נאה, ואסור לעשות שום דבר המתנגד ליראת אלהים, ומשו"ה אין רשאי לעמוד בקלות ראש (עיין לעיל פ"ה אות ד') סמוך מנגד שער מזרח של בית המקדש, ולא יכנס להר הבית במקל, בזמנאים, בפגודה, באבק של רגליו, ולא יקאר דרכו, לננה יראתו מן המקדש, ולא ירוק על רצפת ההיכל, לדבית המקדש הקב"ה מלמטה שכינתו על כל העולם, וגם ע"י הברכות מייכר שקדושתו של בית עולמים היא למעלה מקדושת של כל שאר בתי תפלה, דבסוף כל ברכה וברכה אמר המברך, ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם מנגן אברהם, מחיה המתים האל הקדוש וכן בכולן, ומשקלקלו הלדוקים (כ"ל וכה"ג במשגב"מ והג"י המיינים במשגב"מ וזכירו משושבתא) ואמרו אין עולם הבא התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם, וכ"כ משקלקלו המיינים (עיין לקמן אות ר') התקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם המפורש: ב) בבא זו השנייה בפ"י דתוספתא וזוהה שקדומת לה, נפשך יודעת זאת כבר הוצאה אל מקומה וגבולה, דהיא הוספה למ"א דפ", כאשר הוכחתי לעיל שם אות ב': א) צברייתא דבבלי (דף י"ג ע"ב) הגי' מרקולים, ובתוס' שם ראו להוכיח, מהא דנקט מרקולים דוקא, דבאמת אין לריך לברך אלא על ע"ז שהועמדה שם מחדש או שרוגמין עליה אבנים יום יום כמו על מרקולים (ומרקולים הוא מערקוריום של רומים והערמעס של יונים), ולפי גי' התוספתא אין לחלק בין ע"ז לע"ז, אבל גם מיר' משמע, שא"ל לברך אלא כשהועמדה, דה"ל התם נעקרה ממקום אחד ונקבעה במקום אחר, מקום שיתנה בו, אומר ברוך ארך אפים: ד) זהו גי' היר' שהבאתי בזה שלפני זה, אבל בבבלי א"ה ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רגלו, ובכ"י פארוז ברוך מאריך אפו לעוברי רגלו, עיין בד"ס: ה) זו גי' ושיטת הבבלי, אבל היר' פליג אש"ס דיין, דהכי איתא התם מתני' כשנעקרה מכל מקומות א"י, אבל אם נעקרה ממקום אחד, אומר ברוך שעקר ע"ז ממקום הזה, ועיין בתו"ט, בתוספות חדשים, בשטות אליהו, בפני זקן, ובאהבת ליון של אג"י מהר"ק ז"ל: ו) כהג"י בכ"י אירפרט וכ"ל, דיותר לריך להפלל על עקירת כל ע"ז מא"י מעל עקירתה ממקומות אחרין: ז) בחז"ה לארץ:

ותשיב לב עובדיהם לעבדך, ובחוצה לארץ ח) אין צריך לומר כן ט), מפני שרובה גוים י), ר' שמעון יא) אומר, אף בחוץ לארץ צריך לומר כן, מפני שעתידין להתגיד יב) שנאמר יג) או אהפך וגו': הוואה אוכלוסין יד), אומר ברוך חכם הרזים טו), שאין טז) פרצופותיהן דומין זה לזה, ואין דעתם דומה יז) זו לזו, בן זומא ראה יח) אוכלוסין בחר הבית יט), אמר ברוך חכם הרזים כ), וברוך שברא כל אלו לשמשני כא), כמה כב) יגע אדם הראשון כג), ולא טעם לונמא כד) אחת, עד שחרש זורע וקצר כה) ועימר ודש וזרה ובידר ומחן והרקיד ולש ואפה כז), ואחר כך אבל, ואני עומד שחרית כח) ומוצא אני את כל אלה כח) לפני, כמה יגע אדם הראשון, ולא לבש חלוק אחד כט) עד שגזז וליבן וניפיץ ל) וצבע לא) ומווה וארג ותפר לב), ואחר כך לבש, ואני עומד שחרית כז) ומוצא את כל אלו לב) לפני, כמה

הגיון אריה

ח) מכלן וליך עד וגו' שמט בכ"י וויטן ואירפורט, וכ"כ בתנא תוספאה, אבל בדפוס ויילנא הולאת ראס לא חסר כלום: ט) והשיב לב עובדיהם לעבדך, וכן הוא להדיא בצבלי, ובירושלמי חסר כל זה, אבל הרב צעל פ"מ העיר כבר שהסדרון ייכר מתוכו ואריך למלאותו, אבל לפי הגי' שהביא מהרש"ס, רשב"א אומר אף בחוץ לארץ לריך לומר כן ולא נמצא מהפסל על עובדי ע"ז, אין סוס חסרון בירושלמי: י) כהג"י בש"ס כ"י מיינכטן, אבל בדפוסים הגי' כוחיס: יא) בצבלי הגי' רשב"א, ובירושלמי ר' ישמעאל בן גמליאל, אבל המוסחא בכ"י מהרש"ס שהבאתי כנו' הצבלי: יב) ולריך להתפלל שהקב"ה ירחיב ימיה ביום זה, ועיין רמב"ם ברכות פ"ה ה"ט ובכ"מ, ובח"ס הגיה את הירו' דהוא גורם ונמצא מהפסל על ע"ז, והגהה זו שלא לזכר ושלח להועיל: יג) (אפיס ג', ט'): יד) כהג"י בירו' אבל בצבלייתא דצבלי (דף נח ע"א) הגי' לוכלסו ישראל, והמלה יונית*, ופתרונה המון גדול של אנשים: טו) הוודע רוי העולם דכוח חוקר כליות ולב, ובעל התוספתא מיימי להך צבא הכא, משום דמי שרואה המון אנשים, מתעורר לברך ולהלל את בורא ומנהיג העולם, שכל אדם פרטי (אינדיווידואל) עולם בפ"ע, ואעפ"י שרבות מחשבות בלב איש ואיש, אפ"ה עלת ה' היא תקום, וב"א בעלמס מקיימים נגד כוונתה את עלת ה': טז) כהג"י בצבלי, והכי איהא ההס שאין דעתה דומה זה לזה, ואין פרזופיהס וכו' ובירו' הגי' כסס, וגו' התוס' עיקר, דאפילו ברותן שפרזופיהן דומין זה לזה אין דעתם שוה: יז) שוות כל"ל וכהג"י בש"ס כ"י מיינכטן וכן הגיה הגר"א: יח) בשראח כל"ל וכהג"י בכ"י וויטן ובש"ס כ"י מיינכטן, ובירו' כשהי' רואה, ובדפוסים ישינס ובכ"י אירפורט ראה כגו' הצבלי: יט) בצבלי הגי' על גב מעלה בחר הבית, ובירו' איהא בירושלים: כ) זהו גו' הצבלי בספרי הדפוס, ובש"ס כ"י מיינכטן ובירו' ליתא אלה אומר ברוך שצרה וכו': כא) שהס עושים בצבלי כל מה שעשה אדם הראשון לעגמו: כב) כהג"י בירו' אבל בצבלי ח"ה הוא היה אומר כמה וכו': כג) אחר שאלכ מעץ הדעת: כד) כל מלא פיו בין באכילה בין בשתיה נקרא לוגמא, והמלה יונית*, ובצבלי הגי' עד שמלא פת לאכול, ובירו' עד שלא אכל פרסיה ועיין בד"ס: כה) כהג"י בצבלי, אבל בירו' ח"ה חרש זרע ניכש עידר ויכש, פ' עוקר העשבים הרעים, ועידר עיטו נזר או חוקת: כו) בירו' ולש וקייטף ואפה, וקייטף נקראת מלכת הבצק היילוס לחתכו ולגשורתו לכבות הרבה, והחסר פ"ל לשווי שכתב בצולר מליס שלו על התלמודין ערך קטוף גמרה זו קייטופה, דלאו פאללענדען דעס עיינעס בעשעטעה אין זיינעס ליינקערבטן, ראללען, ר"ל הקייטוף זהו גמר מלכת הבצק, שגה ברואה ולא סס עיטו לא על מה שלפני ולא על מה שלאחרי הג' מלות, גמרה זו קייטופה" בירושלמי פסחים פ"ג ה"ד, דהכי איהא ההס גמרה זו עלתה וגמרה זו קייטופה וגמרה זו הסיקה, ואפסקא דמתניתין סס שלש נשים לבות כחת קאי: כז) בירו' הגי' בשחרית ובצבלי ואני משכים: כח) עשוי ע"י אחרים, אבל מ"מ נו' דחוקה היא, ובכ"י פארוז הגי' פת מתוקן, ובבית נתן פת מתוקנת עיין בד"ס, ובן זומא לא בא אלא להראות שב"א דבוקין זה בזה, משום שזריכין זה לזה ועל זה מיוסד ההתפתחות והשתלמות בכל מלאכה ומלאכה ובכל חכמה וחכמה: כט) בירו' הגי' עד שמלא חלוק ללבוש, ובצבלי עד שמלא בגד ללבוש: ל) כהג"י בדפוסים הישינס לפי' נו' הצבלי, ובכ"י אירפורט ניפס כנו' הירו', ובמשנה דשבת פ"ז המלכנו והמנפלו, עיי"ש במפרשי המשנה: לא) בצבלי ליתא, אבל בירו' איהא: לב) כהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים הישינס ובצבלי ליתא, אבל בירו' הגי' כיבס ותפר: לב) כהג"י

λυγμός **) ὄχλος*) [תוספתא] דלית בצבלי

ברכות פרק ט

אומניות יד) שוקדות ומשכימות לה), ואני עומד שחרית ב) ומוציא אני את כל אלו לפני,
 כז הי' בן זומא אומר, אורח טוב לו) מה הוא אומר, זכור בעל הבית לטוב לו), כמה
 מיני יינות לה) הביא לפנינו לש), כמה מיני קלוסקאות מ) הביא לפנינו, כמה מיני
 חתיכות מא) הביא לפנינו לש), כל מה שעשה, לא עשה אלא בשבילי, אבל אורח
 רע מ) מה הוא אומר, וכי מה אכלתי לו מינ), פת אחת אכלתי לו, חתיכה אחת
 אכלתי לו, כוס אחד שתיתי לו, כל מה שעשה, לא עשה אלא בשביל אשתי
 בניו, על אורח טוב מה הוא אומר מג*) זכור מד). כי תשגיא פעלו אשר
 שדרו אנשים מה): הרואה את הכושי מו) ואת הניחור מו) ואת הלוקן מה) ואת
 והקופח מט) ואת הננס נ) ואת הרניקס נא) אומר ברוך משנה הבריות נב), את
 החיגר נג) את הקימע נד) ואת הסומא ואת מוכי שחין נה) ואת פתוי ראש נו) ואת
 הבהקנין ני) אומר ברוך דייין האמת נב) ראה בני אדם נאין ואילנות נאין נט), אומר
 ברוך שככה לו בעולמו בריות נאות ס): ב הרואה את הקשת בענן, אומר ברוך

הניון אריה

בבבלי ובירושלמי איהא כל אלו מתוקן לפני, אבל בש"ס כ"י פאריז ח"ה בנד כשהוא מתוקן:
 לד) בעלי אומניות כל"ל וכהג"ז בירושלמי, ובבבלי בטעות כל אומות: לה) בכ"י אירפורט איהא
 שוקדות משכימות, ונראה ק"ת שעיך הג"י היה שוקדות, והיבט משכימות פירושו של שוקדות, ובבבלי
 הג"י שוקדות ובלות, וצירו' משכימים ומעריצים: לו) מכיר את המזבחות שנעשו לו, והאדם הוא אורח
 בארץ, והוא יושב בשולחן שמכין לו למו שהעולם שלו: לז) צירו' ח"ה ברוך בה"ב, זכור בה"ב לעובה,
 רק שהקדים שם אורח רע לאורח טוב, ובבבלי הסר רק זכור בה"ב לטוב, ועיין ב"מ דף כג ע"ב, דהמר
 שמואל בהני הלת מילי עבדי רבין דמשני במלייהו במסכתא ובפירא ובאושפיוא, ובהו' שם ד"ה באושפיוא:
 לה) ב"ב תלמודין הג"י כמה יין: לש) בבבלי וצירו' הג"י לפני, וגי' התוספתא עיך, דלוי גרסינן לפני מהו
 דהמר בסוף כל מה שעשה לא עשה אלא בשבילי: מ) עיין לעיל פ"ו אות קפ"ד: מא) כל"ל וכהג"ז בכ"י
 אירפורט וב"ב תלמודין, והג"י חשיבות בדפוסים משבשהא: מב) כפוי טובה בין כלפי שמים, בין כלפי
 הבריות: מג) כל"ל וכהג"ז בכ"י וויטן ואירפורט וצירו', והג"י לא בדפוסים משבשהא, ולו פי' משלו:
 מה*) כהג"ז בדפוסים הישנים לפי נו' הבבלי, ובכ"י אירפורט וצירו' הג"י וכן הוא אומר: מד) איוז לו כ"ד):
 מה) בבבלי ח"ה על אורח רע כתיב לכן יראוה אנשים, אבל בכ"י מונקטן ופאריז ובב"ב וכ"כ צירו' ליתא:
 מו) טעור בשרו שחור, וכן אמרו בגמ' (במדות דף מה ע"ב) כושי אוכמא, ובכ"י וויטן הג"י הרואה את
 הכושי ואת הצוריק וב"ב תלמודין הג"י כמו בדפוסים: מז) סומקא, ארום הרבה: מח) לכן יוהר מדלי,
 ומלה יונית*) היא ולווקן קרואו אללו אלבינא: מט) זו גי' דפוסים הישנים וגי' הבבלי, אבל בכ"י וויטן
 ואירפורט הג"י כיפח כגי' הירו', ובעל הערוך גורס בצטרות שם גבח פי' בעל קומה, ועיין פרש"י
 בצכורות ושי פירושו בצכרות: נ) קטן מאוד ומלה יונית איהא*) לווערג בל"א: נא) הברדניקום
 כל"ל וכהג"ז בערוך ופי' איש שקומתו ארוכה הרבה, עיין מה שכתב ידידי הרב מהו' יוסף פערלעס בספרו
 עימיאלאגישע טעויען דף ז' ובערוך השלם, ומה שכתב המחבר שם נגד החכם לעוויו וז"ל וראיה מופתית
 להוראת המלה בעיני ארוך ביותר מהופכו נס שהזכר אללה פי' קטן ביותר, אינו ראיה דנגס הזכר אלל
 קפה שהוא הופכו, וצירוש' ובכ"י אירפורט ל"ג ליה: נב) דך נבראו בשמיין, ומשוה' ח"ה לומר כפרש"י
 בל"א דריקום פי' עקום, דאינו מוכרח שנברא האדם צפוי עקום: נג) אפילו ברגל אחת, וצירו' ל"ג ליה:
 נד) שנקטעה אידי או רגלו, ורש"י רלה להוכיח שנקטעו ידיו, משום דקתני חרתי חיגר וקטע, ע"ש:
 נה) מוכה שחין כל"ל ובש"ס כ"י מונקטן ליתא: נו) פתוי ראש כל"ל וכהג"ז בכ"י מונקטן ופי'
 הערוך ארס שראשו רחב מאוד, ואם כן הדבר, ל"ג ליה, דמן הסתם זה מום מתחלה בריותו של אדם,
 וז"ל ברוך מטה הבריות, ובכ"י פאריז באמת ליתא, ובכ"י וויטן ואירפורט וכ"כ צירו' חסרו המלות ואת
 פתוי ראש והבהקנין: ני) הבורהקני כל"ל וכהג"ז בכ"י מונקטן, ופי' איש שיש לו בזהק בפניו: נב) דלאחר
 שיאלו מנמי אמן, נולדו בהם מומין הללו: נט) גי' התוספתא כעין גי' הירו', אבל במתיתא דבבלי שם איהא
 הכי הרואה פיל קוף וכו' אומר ברוך משנה את הבריות, ראה בריות טובות ואילנות טובות וכו': ס) כהג"ז

נאמן בבירתו (זוכר הברית) (א): היה מהלך בבית הקברות (ב), ואומר ברוך יודע מספר כולכם, הוא (ג) עתיד לרון אתכם, הוא עתיד להקימכם (ד), ברוך נאמן בדברו מחיה מתים (ה): הרואה את החמה (ו) ואת הלבנה (ז) ואת הכוכבים ואת (ח) המזלות כסדרן (ט), ואומר ברוך עושה בראשית, ר' יהודה ואומר (י) המברך על החמה הרי זו דרך אחרת (יא): וכן היה ר' יהודה ואומר (יב), הרואה את הים תדיר (יג) ונשתנה בו דבר (יד), צריך לברך: (טו) יש דברים (טז) שהן תפלת שוא (יז), כיצד כונס מאה כורין ואומר יהי רצון שיהיו מאתים, כונס מאה חביות ואומר יהי רצון שיהיו מאתים, הרי זו תפלת שוא (יח), אבל מתפלל הוא (יט) שתכנס בהן ברכה, ולא תכנס בהן מארה (כ).

הגיון אריה

בכ"י אירפורט ובדפוסים הישנים איתא ברוך שברא בריות נאות, ובצבלי כהג"י ברוך שסכה לו בעולמו, ובירו' ברוך שכן ברא בריות נאות בעולמו, ואפילו על ענ"ס ובהמה מצרכין כך, עיין ע"ז דף כ"ע"א: (א) ל"ל, דשתי גרסאות נחשבו הכא, והגו' ברוך נאמן בבירתו עיקר, כדלכות בלות שלאחר זה, ולפי הצבלי עיקר הברכה זוכר הברית, עי"ש ותמלא שמסקנת הגמ' היא, דלר"ך לומר הרחי, ונ"י הדפוסים הישנים אומר נאמן בבירתו ברוך זוכר הברית בודאי משבששתא, אכן לר"ך יודע שכ"ה בירו' ר' חייא בשם ר' יוחנן נאמן בבירתו וזוכר הברית, ונ"י מהרש"ם כנ"י הצבלי: (ב) אל תתמה שהכנים בעל התוספתא צבא זו לבין הרבקים (דברכת הקפת וברכת המזלות דבין זו ברו), דלא מיייתי לה הכא, אלא משום שהצרכה צבית הקצרות דומה קלת לצרכה על הקפת, דהכא והתם קרינן ליה להקב"ה נאמן, ומתק טעמא אמרתי לעיל שעיך הברכה ברוך נאמן בבירתו: (ג) כהג"י בכ"י וויטן ואירפורט, ונ"י הדפוסים הישנים הוא יודע משבששתא, ומתניתא זו הובאה בצבלי (דף נה ע"ב) בשמו ובתרחבת מלין: (ד) כהג"י בכ"י אירפורט ובדפוסים, ובכ"י וויטן א"ה הוא עתיד לרין, והוא עתיד להקימכם בדיון: (ה) כהג"י בכ"י וויטן ואירפורט, ובירו' מימרא דר' חייא בשם ר' יוחנן הוא, ובדפוסים הישנים הגי' ברוך מחיה מתים במאמרו, ובצבלי ברוך מחיה המתים: (ו) בתחלת מחזור גדול של כ"ח שנה, ובצבלייתא, צבלי נט ע"ב וירו' פ"ט ה"ג, הגי' חמה בתקופתה: (ז) כשתחזור למזל טלה בתחלת החדש, ולא תהיה נוטה לא לנפין ולא לדרום, רמב"ם ברכות פ"ה ה"ח, ובצבלי הגי' הלכנה בצבורתה, וי"ג בטהרה, עיין בד"ס, אבל בירו' הגי' הלכנה בתקופתה: (ח) במסילותם, כהג"י בצבלי, ובירו' איתא ואת הרקיע בטהרה, ואת לא, והכוכבים דהכא הם כוכבי לכת, בהקראים פלאנעטען, וכשיחזרו למזל טלה, מצרכין עליהם: (ט) וזה סדרן, טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזנים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים: (י) צב' תלמודין איתא הך דר' יהודה: (יא) מוטת, ועיין לקמן תרומות פ"ח אות כ"א וטעמיה דר"י משום שהחמה אינה נשתנה: (יב) אפסקא דמתני' בזמן שרואה לפרקים קאי: (יג) כהג"י בדפוסים ובכ"י וויטן, אבל בכ"י אירפורט הגי' תמיד: (יד) כגון נפולת ועליית מימיו הקרע עבצע אורג פלוטה ר"ל ראה תמיד את הים כשנפלו מימיו והשתא רואהו כשעלו מימיו או להפך, והגר"א גביה ונשתתה שלא לנורף, ובח"ס שגרם בפנים ונשתתה ובפירושו, ונשתתה, התחכם לומר, כלי שיהי דרכיו ולא ראהו ל' יום, ומפרש זה לא שיהי דרכיו, דגם פה ראה ולא ראהו, ראה שבעל מ"ב פ"ו ולא ראהו ל' יום, אבל לא ראה שא"ל לומר על אדם הרואה את הים תדיר, שלא ראהו ל' יום: (טו) בתוספתא שבירוש' איתא פה הצבא היה ר' מאיר אומר וכו', אכן צבא זו נמשכת אחר מ"ה ובמקומה תמלאנה: (טז) אפסקא דמתני' הזעק לשעבר וכו' קאי: (יז) כהג"י בכל הדפוסים, אכן בכ"י וויטן הגי' תפלת תוספתא ובכ"י אירפורט תפלה של תוספתא: (יח) דכל המתפלל על דבר שאי אפשר להיות בדרך קטבע, אלא רק ע"י נס, ה"ז מתפלל תפלת שוא, וכבר אמרו שאין הברכה באה אלא בדבר הנעלם מן העין, וילפי ליה מקרא, דהכי תני תנא דבי רבי ישמעאל אין הברכה מנויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו שנא' ילו ה' אפק את הברכה באסמין ר"ל בדבר הסמוי מן העין: (יט) קודם שהתחיל למווד, דהכי תניא (תענית ה: וי"ג מ"ב), הנכנס למווד את גרטו, ואומר יר"מ ה"א שהשלח ברכה במעשה ידינו, התחיל למווד, ואומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה, מוד ואח"כ ציך, ה"ז תפלת שוא, פ"י התחיל למווד ולא התפלל, לא יבקש עוד רחמים, אלא יברך, גמר למווד, לא יברך, ואם ציך, ה"ז ברכת שוא, ומתוספתא דהכא שמעין דאין חילוק בין ברכה לתפלה, דכיון שמוד, שוב אין מתפלל: (כ) דהמבקש רחמים מלפני בוראו,

ברכות פרק ט

ר' דוסתאי (א) בר ר' ינאי אמר, משום ר' מאיר (ב), הרי הוא אומר ביצחק (ג) וברכתך (ד) ותרביתי את זרעך, דרש ר' יצחק ואמר, הואיל ואין ברכה שורה אלא במעשה ידים (ה), עמד זורע, שנאמר (ו) ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים (מאה מנין) (ז) מאה שערים, ששערום (מאה פעמים ונמצא על אחת מאה כמה ששיערו) (ח): ד (ט) הנכנס לדרך, מתפלל שתיים, אחת בכניסתו, ואחת ביציאתו (י), בן עזאי אומר, ארבע, שתיים בכניסתו, ושתיים ביציאתו (יא), בכניסתו מהו אומר, יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני (יב) לדרך זה לשלום, נכנס לשלום אומר, מודה אני לפניך ה' אלהי שהבנתי לשלום, כן יהי רצון (יג) מלפניך ה' אלהי שתוציאני מדרך זה

הגיון אריה

כריך לראות את עלמו כעני צפתה, ובודאי אינו ממדת העטוה לומר לכה"כ כפול מתנתק לי, או לתבוע מהקב"ה שיעשה לו ממאה מלחים: (א) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים איתא דוסתאי בלי סס תואר רבי: (ב) בכ"מ שמיזני שמו של רבי דוסתאי במשנה, ואומר הוא משום ר"מ, ובתוספתא דשבת ספ"ו ר' דוסתאי בר' ינאי משום ר' אליעזר, עוללין את המלול וכו' ובתוספתא דטוהרות פ"ה ר' דוסתאי בר' ינאי אומר משום ר' יוסי, הלך במצויו ועשה עיסה, ואח"כ נמצא שם שרץ, וזה ספק שלמים: (ג) (בבא"ש טו כ"ד), אכן קשה היאך דרש יצחק דברים הללו בדרך, הא לא נאמרו לו, אלא בבאר שבע אחר שהלך מנדר, ואין לומר שעמד זורע בבאר שבע, דהא מקרא מלא הוא, ויזרע יצחק בארץ ההיא, ר"ל בארץ פלתיים, אלא בודאי עעות הוא לפנינו ור"מ לא מתכוין אלא אפסוק ג' וד' באתה פרשה: (ד) ואברכך וגו' כל"ל, וכך היתה הג' מעיקרא, אלא במשך הזמן נפל היבט וגו' בכ"י ע"י סופר מתעסק, והבא אחריו להעתיקו סבר שאברכך והרביתך הוא עעות והגיה לפי המקרא שלפניו וברכתך והרביתו וכו', וק"ל: (ה) מאה שערים מאה מנינים כל"ל, ר"ל הקלירה היתה מאה מנינים על מה שזרע, ושער הוראתו בדרשה זו שווה, כמו פודה כשער מקומו, דכיון שקלר מאה פעמים מה שזרע, שווה של הקלירה יותר מאה פעמים על שווה של זריעה, ובב"ר פס"ד כ"ה מאה כורים מאה שערים מאה מנינים מאה שערים, מלמד שהאמידו אותה ועשת מאה כמה שהאמידו ע"כ, ולולי דמתפיגא הוא"ל שגם במ"ר ל"ל מאה שערים מאה כורים מאה מנינים וכו' והג"י בדפוסים של התוספתא משובששה: (ו) ונמצא מאה פעמים, מאה על אחת כמה ששיערו כל"ל, וזו דרשה שניה, ובזו הוראתו של שער שיעור: (ז) הבבות אשר ישנו פה בתוספתא אחר מאמרו של ר' דוסתאי עד בבה זו שהגתי הגה לפניך, כולן נמשכין אחר מ"ה דפרקין וכשתבא שמה תמצא אותן במקומן: (ח) ומהו מתפלל? בזה פליגי רש"י ורמב"ם, לרש"י מתפלל שיכנס לשלום ושיאל לשלום, ולהרמב"ם מתפלל להקב"ה שישמרהו בדרך, ובשעת לאתו יודה לאל, שהוליו מונה לשלום, עיין מה שכתב הרב בעל תוספות חדשים בשם הרב מוהרי"ך ז"ל ובספר זרע יצחק להרב מהו יצחק חיות ז"ל ותמצא שדבריהם דברי טעם, ואפ"ה אומר אני שפרשו של הרמב"ם הוא נגד הגמרא, דבאמת רש"י והרמב"ם לא פליגי אלא בפרוש מלת הנכנס, לרש"י ענינו שרוצה ליכנס, אבל עדיין לא נכנס, ומש"ה מתפלל קודם שיכנס לשלום, וקודם שיאל, שיאל לשלום, אבל לרמב"ם ענינו שיכנס כבר, ומש"ה אינו יכול להתפלל עוד שיכנס לשלום, אלא שישמרהו בדרך, וכשיאל כבר, אינו יכול להתפלל עוד שיאל, אלא יודה לאל שהוליו, ומכיון לזה פי' הרמב"ם דבר בן עזאי, בשעת כניסתו הוא נותן שבה והודאה למקום על אשר הוליו בדרך ומתפלל שישמרהו בדרך ובשעת לאתו, ר"ל אחר שיאל כבר, יודה לאל שהוליו ומתפלל להוליו כמו כן בדרך, ובהפך הוא בבביתא דבבלי (דף ס"א) בכניסתו מהו אומר יר"מ שתכניסני, נכנס מודה וכו' הרי אתה רואה בענין שרץ להתפלל קודם שיכנס, וזהו כפרש"י, אכן בחיבורו ברכות פ"י הכ"ה חזר הרמב"ם מפרושו במשנה, ותמה אני שאף לא אחד מנושאי כליו הרגיש בדרך: (יא) ע"כ פסקא דמתני': (יב) כהג"י בכ"י אירפורט ובב" תלמודין, ובדפוסים הג' שאכנס: (יג) כל"ל וכהג"י בירושלמי, וזהו פירוש המלות דמתני', ונתון הודאה לשעבר, ואעק לעתיד לבא"ר"ל בתפלה השניה יודה לאל על מה שנבר

ברכות פרק ט

כו

לשלוש (ד), יצא לשלום אומר, מודה אני לפניך ה' אלהי, שהוצאתני מכרך זה לשלום, כך יהי רצון מלפניך שאניע למקומי לשלום (יח): הנכנס לבית המרחץ מתפלל שתיים, אחת בכניסתו, ואחת ביציאתו, בכניסתו מהו אומר (יז), יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני לשלום ותוציאני לשלום, ואל יארע בי דבר קלקלה (יז), ואם יארע בי דבר קלקלה, תהא מיתתי כפרה על כל עונותי, והצילני מזו ומכיוצא בה לעתיד לבא (יח), יצא לשלום אומר, מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני לשלום (יט), וכן יהי רצון מלפניך ה' אלהי שאבוא למקומי (פ) לשלום: (ק) היה ר' מאיר אומר, הרי הוא אומר (פ) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו' בשני יצריך, ביצר טוב וביצר רע (פ), ובכל נפשך, אפילו נוטל את נפשך (ק), וכן הוא אומר (ק) עליך הורגנו כל היום, דבר אחר, בכל נפשך, בכל נפש ונפש שברא בך (ק), שנאמר (ק), תחי נפשי ותהללך, ואומר (ק) כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, בן עזאי אומר, בכל נפשך, תן נפשך על מצותיו (ק): העושה כל המצות (ק) צריך

הגיון אריה

שעבר, ויתפלל אליו על מה שיבא, ובצבלי חסרו התיבות כן יהי רצון וכו', אכן צב"י פאריז הגרסא כגו' התוספתא עיין צד"ס: (ד) ביציאתו מהו אומר, יר"מ ה' אלהי שתוציאני מכרך זה לשלום כל"ל וכהג"י צב"י תלמודין: (ה) כהג"י בדפוסים וצב"י וויטן, וזו דומה קצת לגו' הירו', וצב"י אירפורט ח"ה כך תולוכי לשלום ותסמכני לשלום עד שאניע למקומי לשלום, וגו' זו דומה קצת לגו' הצבלי: (ז) זו גו' הירו' בפרקין ה"ה, אבל בצבלי שם איתא סתם הנכנס למרחץ אומר, ובנכנס למרחץ גם בן עזאי מודה דאין מתפללין אלא סתם, דהא אכור להתפלל בבית המרחץ: (ח) מיתה תטופה ע"י שלאגראנפאלל דשכיח במרחץ: (ט) בצבלי שם הגי' ירמ"י אלהי שתצילני מזה וכיוצא בו, ואל יארע בי דבר קלקלה ועון, ואם יארע בי כו' תהא מיתתי כפרה על כל עונותי, ואמר אביי לא לימא אינש הכי דלא לפתח פומיה לשטן, עיין רמב"ם ברכות פ"ה ה"ב, אכן צב"י מיינכטן וצב"י הגו' כגו' התוספתא, וצירו' שם ח"ה ירמ"י אלהי שתצילני משריפת האש ומהיזק החמין ומן המפילה, ואל יארע דבר בנפשי, ואם יארע תהא מיתתי וכו': (י) צירו' הגי' שהלאתי מן האור ותו לא, ולאמורא דצב"י סיפא זו לא היתה ידועה, דאזכירא ליה התם כי נפיק מצי אומר, א"ר אחא מודה איני לפניך ה' אלהי שהלאתי מן האור: (ק) כהג"י צב"י אירפורט, וצב"י וויטן שתעיני לביתי, ובדפוסים שאניע לביתי: (קא) עיין מה שכתבתי לעיל אות ע"ה: (קב) דברים י' ה': (קג) ובספרי שם מוסיף עלה ד"א בכל לבבך שלח יחא לבך חלוק על המקום: (קד) ע"כ פסקא דמתני': (קה) (הגלים מ"ד כ"ג), וכהג"י בספרי וצילקוט, אבל צב"י אירפורט ליתא: (קו) כהג"י בדברים רבה פ"ב ומוסיף עלה אמר ר' מאיר על כל נשימה ונשימה שאדם מעלה, חייב לקלם את יוארו, מנין שנאמר כל הנשמה תהלל יי, וצילקוט חסרו המלות אמר ר' מאיר: (קז) (הגלים ק"ט ע"ה): (קח) (שם לה י'): (קט) בספרי הגי' אוהביו עד מצינו הפש, וצילקוט אוהביו עד שיאל הכפש, וגו' זו בודאי אינה נכונה, דאיזה נפקותא איכא בין ר"מ לבן עזאי, הא גם ר"מ אמר שצריך לאהוב את המקום כל עוד שנשמת רוח באפטו, וכמו כן א"א לומר שהך תן נפשך על מלכותו פירושו שצריך למסור הגפש על המלכות, דגם זה כבר אומר ר"מ אפילו טעל את נפשך (ודוחק לומר שלר"מ אינו צריך למסור נפש אלא אע"ז, ולבן עזאי על כל המלכות, ועיין בח"ד ובמפרש ר' יונה) ומה שכתב בעל ח"ס וז"ל תן נפשך וכו' כמו שאמרו היו ערוב ציראח וכמו שפרש"י דברים שהן תפלה של היפלה וכו' נשגב לא חולק לו, דמחבר זה אשר הוציא לאור תוספתא, מסודרת בתכלית הסידור ומפורשת באר היטב" עירב וצלב"ל דברים שאין להם זה לזה שום שייכות ויחס שבשולם, אלא בודאי הפי' כמו שכתב בעל מנחת צבורים, שצריך תמיד לחשוב בכל פעולותיו שיבו לתכלית מלכותו ולא לכוונה אחרת, או לפענ"ד תן נפשך על מלכותו בשעה שאתה עושה אותן, אל תהא במתעסק בדבר, אלא עשהו בכוונה, ואם נפרש קן ים המשך הגיוני בין צב"י זו לאותה שאוכרתי להציג אחרים הנה: (ק) עיין מה שכתבתי לעיל אות פ"ט:

ברכות פרק ט

לברך ק"א), העושה סוכה לעצמו, אומר ברוך ק"ב) שהגיענו לזמן הזה, נכנס לישב בה אומר ק"ג), ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה, ומשברך עליה יום ראשון ק"ד), שוב אינו צריך לברך ק"ה): העושה לולב לעצמו אומר, ברוך שהגיענו לזמן הזה ק"ו), וכשהוא גומלו ק"ז) אומר, על נטילת לולב ק"ח), וצריך לברך עליו כל שבעה ק"ט): העושה ציצית לעצמו אומר, ברוך שהגיענו לזמן הזה ק"א), וכשהוא מתעמף בה אומר, להתעמף בציצית ק"ב), העושה תפילין לעצמו אומר, ברוך שהגיענו לזמן הזה, וכשהוא מניחן אומר, אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח ק"ב) תפילין, מאימתי מניחן, בשחרית, לא הניחן בשחרית, מניחן כל היום ק"ג). השוחט צריך ברכה לעצמו ק"ד), אומר, אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה, המכסה דם צריך ברכה לעצמו ק"ה) על כסוי הדם, המל ק"ו) צריך

הגיון אריה

ק"א) וכיון שצריך עליהן עובר לעשייתן, בודאי יטוין לשמים בשעת עשייתן: ק"ב) ברכת שהחיינו, כהג"י בצבלי סוכה דף מו ומנחות דף מז, אבל בירושלמי במכילתין פ"ט ה"ג וסוכה פ"א ה"א א"ה העושה סוכה לעצמו אומר בא"ק במצותיו וצונו לעשות סוכה, לאחרים לעשות סוכה לשמו, ולפי זה פליגי בירושלמי בצבלי בתרתי, עיין תוס' סוכה ס"ג ד"ה העושה, וסרמב"ס ברכות פ"א ה"ח וכו' פוסק דכל מילה שעשייתה היא גמיר חיובה, מצרך בשעת עשייה, וכל מילה שיש אחר עשייתה לזויה אחר, אינו מצרך אלא בשעה שעושה הזויה האחרון, ושעשייתו אין מצרכין, אלא על מילה שהיא מומן לזמן, או שהיא קטין לו, או שאינה תדירה ודומה למילה שהיא מומן לזמן, ועל סוכה לולב וכיוצא בהן מצרך שהחיינו בשעת עשייה, ואם לא צריך בשעת עשייה מצרך עליה בשעה שיהיה ידיו חובתו צהן: ק"ג) לסרמב"ס סוכה פ"א ה"ג מצרך קודם שיבט, ולהראב"ד קודם שאלב, דהיינו כי חונה אלא על דעת האכילה, וכל זמן שאינו אוכל עובר למילה הוא: ק"ד) ליל יו"ט הראשון, וכן הוא להדיא בירושלמי: ק"ו) בש"ס סוכה כיון דהו' יומא הוא דלילות לא מפקסין, סגי בצרכה של לילה הראשונה, ועיין בפוסקים: וכ"כ בסוכה כיון דהו' יומא הוא דלילות לא מפקסין, סגי בצרכה של לילה הראשונה, ועיין בפוסקים: ק"ז) כהג"י בצבלי סוכה ס"ג, אבל בירושלמי שם הו' לעשות לולב, לאחר לעשות לולב לשמו, ולרמב"ס א"ה עשה המילה לעצמו מצרך לעשות, אם לאחרים מצרך על העשייה עיי"ש ה"א כ"ג: ק"ח) כהג"י בירושלמי, ובצבלי הגי' נעלו לאלת צו: ק"ח) כהג"י בצבלי, ובירושלמי מוסף ואשר החיינו, ובירושלמי סוכה פ"ג ה"ד הגי' נתפלל בו אומר ברוך שהחיינו וכו': ק"ט) דכל יומא ויומא מילה באפייה נפשיה הוא, דלילות מפקסין, ועיקר מלות לולב פסס א' ציוס, ומדאגבהיה נפיק ביה, וגי' הירו' ומצרך בכל שעה ושעה שהוא נטעו לאו דוקא, כדמזכר מצרייתא שהביא הירו' במכילתין פ"ג ה"ג: ק"י) דוקא כשהבגד חדש, אבל כשהפסלו הזויות וצריך לעשות אחרת תחתיהן, אין מצרכין עליהן, ועל עשייתן אינו מצרך, מפני שסוף המילה להתעמף בה, עיין מנחות דף מז ע"א, ובירושלמי שם א"ה העושה לזית לעצמו אומר לעשות לזית, לאחר אומר לעשות לזית לשמו, וכבר הבאתי לעיל דברי הרמב"ס, שפוסק לעצמו מצרך לעשות, לאחרים מצרך לעשייה, אכן לפי הגי' דהכא שמצרכין שהחיינו זהו דוקא בעושה לעצמו, אבל העושה לזית לאחרים אינו מצרך כלל, דאין מצרכין שהחיינו על מילה שעושין אותה לאחרים: ק"ב) בכ"י ויעין מוסף עליה וצריך לברך עליהן בכל יום: ק"ב) זו שיטת הצבלי שמצרכין על של יד להניח, ועל של ראש על מלות תפילין, עיין דף ס"א ע"ב ומנחות דף ל"ו ותו' שם ושם, אבל בצרייתא דירושלמי בפרקין הגי' אומר על מלות תפילין, ובפ"ג ה"ג איתא על יד מיהו אומר על מלות תפילין ועל הראש על מלות הנחת תפילין, ועיין מה שכתב אמו"מ מהר"ק בספרו אהבת ליון דף י"ד ע"ב תוס' ד"ה על מלות הנחת: ק"ג) ר"ל עד שתשקע החמה, וזהו סברת הת"ק בצרייתא דמנחות שם, ובימי מערבא מצרכין נמי כשהולטין תפיליהו עיין צבלי דף מ"ד (ירושלמי פ"ב ה"ג, ומן התימנה שלא הביא בעל התוספתא נמי דינה דמנחות שדומה לדין של תפילין, עיין בירושלמי שם: ק"ד) אפילו שוחט לאחרים, ובירושלמי איתא שהם השוחט צריך לומר בא"י אקב"ו על השחיטה: ק"ה) כיון דהו' מילה בפ"ע היא, ועל השוחט החיוב לכסות דכתיב, ושפק וכיסה, מי ששפק הוא יכסנו, עיין חולין דף ס"ז ע"א, ובבבא זו חזרה ונסתת בתוספתא חולין פ"ו: ק"ו) כהג"י בדפוסים ובב"ת תלמודין, בירושלמי בפרקין ובצבלי (שנת דף קלו ע"ב ומנחות דף מז ע"א), אבל

ברכה לעצמו קמו), אומר, אקב"צ על המילה, אבי הבן צריך ברכה לעצמו קמה), ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו קמט) בבריתו של אברהם אבינו, והעומדין קל) אומרים, כשם שהבנסתו קלא) לברית כן תכניסהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, המברך קלב) אומר אשר קדש ידך מבטן קלג), וחוק בשארו קלה) שם, וצאצאיו קלה) חתם באות ברית קודש, על כן בשכר זאת אל חי חלקנו צורנו קלז) צוה קלז) להציל ידידות שארנו משחת קלה), למען בריתו אשר שם בבשרנו קלט), ברוך כורת הברית. המל גרים קמ) אומר, במצותיו וצונו קמא) למול את הגרים, להשיף מהן דם ברית קמב), שאלמלא דם ברית, לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר קמג) אם לא בריתי יומם ולילה וגו' ברוך כורת הברית, המל את העבדים אומר, ברוך על המילה, המברך אומר ברוך אקב"צ קמד) למול את העבדים קמה), להשיף מהן דם ברית וכו'. הי' מהלך קמו) להפריש תרומה ומעשרות קמז), אומר, ברוך אשר קדשנו להפריש תרומה ומעשרות, מאימתי מברך עליהן, משעה שהפרישן קמח). היה מקריב קמט) זבחים קנ) בירושלים, אומר, ברוך שהגיענו לזמן

הגיון אריה

אבל ככ"י אירפורט הגי' המוהל: קמו) אע"פ שגם אבי הבן מברך, ובגמ' ליתא: קמה) דעל האב למוול את בנו: קמט) החי' שבת שם ד"ה אבי הבן, כתבו שרצנו שמואל גרים אבי הבן ברישא והדר המל, משום דלהכניסו להבא משמע: קל) שם כל"ל וכהג"י בירו': קלא) זו גי' הירו', ובבבלי א"ה כסס שוכנס לברית, כך יכנס וכו', וגי' הב"ח כגו' הירו': קלב) ולאו דוקא המוהל, אלא או הוא, או אבי הבן, או אחד מן העומדים שם: קלג) יחך נתקדש מבטן, דקדש שגולד נאמר עליו והקימתי את בריתי אתו לברית עולם, וברית עולם זה המילה, והי' כתבו ש"א נקרא יוד: קלד) בצפשו: קלה) יולאי חל"זו: קלו) כהג"י בירו' אבל בבבלי חסר מלת יולרנו, ובש"ס כ"י מונכטן הגי' כבירו', עיין בד"ס: קלי) לשון עבר, הקב"ה אה למלאכיו להליל ידיו משחת, ועיין בש"ך סי' רס"ה ס"ק ה' שפי' לשון ליווי, ובדיון השגי עליו בעל ח"ד, שכתב ח"ו"ל, מאי לשון ליווי ליתני בקצרה תליל ידידות וכו', אבל לשון אה שייך ספיר על מה שדובר לגבולו דכתיב דבר אה לאלף דור, עכ"ל: קלח) הקב"ה מליל את ישראל מגיהגס בזכות מילה, דהכי איתא בילקוט משלי, אמר שלמה לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים, מילה ופריעה ליוית ותפילין, וכן אמרו בב"ר על הפסוק והוא יושב פתח האהל כחום היום, אברהם יושב על פתח גיהנם ואינו מניח אדם מהול מישראל לירד לתוכה: קלט) כהג"י בבבלי, אבל בירו' ליתא הך למען בריתו וכו': קמ) המל את-הגרים כל"ל וכהג"י שבת שם, ובכ"י ווישן ואירפורט נשמט כל זה עד הי' מהלך, ובתנא הוספה הגי' המל גרים צימים קדמונים, ואפשר שהוספה זו היא מאיזה זמן שבזמנים, שהיה אסור לקבל גרים מטעם המלכות: קמא) על המילה והמברך אומר אקב"ו כל"ל דאי אפשר לומר בגרים כולל הב' ברכות באחת, ובעבדים מברך שתי, דהא היר"ף והרמב"ם והרובין בעקבותיהם אין מחלקין בין גרים לעבדים, וכיון דבעבדים הגי' לקמן כגו' הגמ', בודאי גם כאן בגרים נשמטו בשגגה התיבות על המילה וכו': קמב) דאף אם נימול כבר בכבריתו, צריך להשיף ממנו דם לשם גירות: קמג) (וימיה לג' י"ה): קמד) דכתיב המול ימול יליד ביתך ומקנת כסףך: קמה) הרמב"ם מילה פ"ג ה"ה מחלק בין מל את עבדו למל עבדים של אחרים, בעבדו מברך למול את העבדים ובשל אחרים מברך על מילה העבדים, והרמב"ם לטעמיה שחלק בין עושה מצוה לעלומו לעושה לאחרים, עיין לעיל את קט"ז ועיין בכ"מ שם: קמו) צבא זו חזרה ונשנית באיזה תוספות בתוספתא דתרומות פ"ג ושם הגי' היה הולך: קמז) מ"ר ומ"ט, או מ"ר ומ"ע: קמח) משפירשן כל"ל לעג"ד, ועיין מה שכתבתי לקמן תרומות פ"א את ר"ז, ובדוחק יש לקיים גי' הספרים ולפרש משעה שהתחיל להפרישן, דכל עוד שלא נמר את ההפרשה עובר לעשייתן הוא: קמט) צבא זו איתא בפ"ה דתוספתא, וכבר העירוני לעיל פ"ח את ב' שכאן מקומה: קנ) מעשר בהמה לזחי שלמים, שהוא מזמן לזמן, ועיין הוס' מוחות ע"ה ד"ה

ברכות פרק ט

הזה קניא), כשהוא אוכלם, בא"י אקב"ו לאכול זבחים קניא, ה"י מקריב קניא מנחות קניא בירושלים, אומר, ברוך שהחיינו והגיענו לזמן הזה קניא, כשהם אוכלין קניא אומר, ברוך המוציא לחם מן הארץ: עשרה שהיו עושין עשר מצות קניא, כל אחד ואחד מברך לעצמו קניא, היו כולם עושין מצוה אחת, אחד מברך לכולן קניא, יחיד שה"י עושה עשר מצות, מברך על כל אחת ואחת קניא, ה"י עושה מצוה אחת כל היום, אינו מברך אלא פעם אחת קניא, ה"י מפסיק ועושה, מפסיק ועושה, מברך על כל אחת ואחת קניא, ר' יהודה קניא אומר, שלש ברכות קניא צריך לברך בכל יום, ברוך שלא עשני עובד כוכבים ומזלות קניא, ברוך שלא עשני אשה, ברוך שלא עשני בור, ברוך שלא עשני עבד עכו"ם קניא, כל הגוים כאין נגדו, ברוך שלא עשני אשה, שאין אשה חייבת במצות קניא ברוך שלא עשני בור קניא, שאין בור ירא חטא קניא, משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם, שאמר לעבדו לבשל לו תבשיל, והוא לא בשל לו תבשיל מימיו, סוף שמקדיח את התבשיל ומקניט את רבו קניא, לחפות קניא, והוא לא חיפת

הגיון אריה

היה עומד, וצבא זו לא תבאם צנמ': קניא בדפוסים ובכ"י ווינן מוסיף עלה כשהוא מקריב אומר בא"י אקב"ו להקריב זבחים, אבל בכ"י אירפורט ליתא, ובדל"ל ל"ג ליה, דהא עיקר המלוא לאוכלן בירושלים, והקרבא אינה גמר חיוב המלוא, וכל מלוא שיש אחר עשייתה לזווי אחר אין מברכין אלא בשעה שעושה הלזווי האחרון: קניא כהג"י בדפוסים ובכ"י ווינן, אבל בכ"י אירפורט הג"י לאכול הוצת הזה: קניא צבא זו ליתא בדפוסים אלא רק בכ"י ווינן ואירפורט וברייתא היא ברכות דף לו ע"ב ומנחות עה ע"ב: קניא שהביא מן החדש, קן פי' הרמז"ס תמידין ומוספין פי" ה"ח, ורש"י בפירושו השני מנחות סס, אבל לפי' התוס' המשמרות שמתחדשות ומתחלפות פעמים בשנה קאי, דכיון שיש להם זמן קבוע, מברכין שהחיינו הוצת ומנחה: קניא בכ"י ווינן מוסיף עלה כשהוא מקריבין אומר בא"י אקב"ו להקריב מנחות, אבל בגמ' ליתא, ועיין מה שכתבתי לעיל אות קנ"א: קניא בשל"ל לאוכלן כל"ל וכהג"י צנמ', ובכ"י ווינן כשהוא לוחך, ואכתן קאי: קניא שנות זו מזו, אין אומרים שאחד מברך ואומר ברוך אקב"ו על המלוא להוציא את האחרים, דהא חזינן שגם יחיד שיש לפניו מלוא הרבה אסור לטולן ביחד: קניא ברכה הראויה לאותה מלוא שהוא עושה: קניא וכן עינין אחריו אמן, ויולאין ידי חובתן: קניא בעל התוספתא סתם כר"י דה"א סוכה מ"ו. ת"ר היו לפניו מלוא הרבה, אומר באקב"ו על המלוא, ר' יהודה אומר מברך על כל אחת ואחת בפ"ע, ואמרו התם להלכתא כר' יהודה, ועעמיה דר"י דכתבי ברוך ה' יום יום, בכל יום ויום תן לו מברכותיו, וב"כ בכל דבר ודבר תן לו מברכותיו: קניא מלתא דפשיטא היא, ורק משום סיפא נקט ליה: קניא סתם מתניתא זו אחיא כרבי דפליג אהכמניס (סוכה סס) בתפילין, ההכמניס אומרים אינו מברך אלא שחרית, ור"א כל זמן שמניחין מברך עליהן, וה"ה בשאר מלוא, ומכוון לזה תני' לעיל נכנס ויולא נכנס ויולא לחנות של בוסם, מברך על כל פעם ופעם, או על כל א' וא', ובכ"י אירפורט נתערבו פה שתי גרסאות על כל פעם ופעם אחת ואחת, ובעל חשק שלמה לא הרגיש בדבר: קניא הוצת אשר ישנו לפני זו בתוספתא כבר הבאתין למקומן, עיין לעיל אות פ"ט, וצבא זו הוצתא בירו' בפרקין ה"ב ובבבלי (מנחות דף מג ע"א), בירו' הגי' ר' יהודה כמו הכא, ובבבלי הגי' ר"מ והיא משובשת, עיין ברי"ף וברא"ש סוף ברכות ובהגהות ר"ב: קניא כהג"י בבבלי, אבל בירו' ליתא שלשה דברים: קניא כהג"י בתנא תוספתא, ובשאר דפוסים ליתא כותי, ובכ"י אירפורט גוי, ובגמ' הגיהו שעשתי ישראל מפני העמזור, וסדר הברכות כסדרן בבבלי, אבל לפי הסדר בירו' ובכ"י ווינן מברך תחילה שלא עשני גוי, ואח"כ שלא עשני בור, ולבסוף שלא עשני אשה: קניא שנאמר כל"ל עיין (ישעיה מ"ו), ובירו' הגי' שאין הגוים כלום כל הגוים כאין נגדו, ובבבלי אין מזה כלום, דשם לא הביאו אלא השלש ברכות גרידא: קניא בירו' הגי' מלוא על המלוא: קניא בער וריק, ובדרך הלל אומרתי, שפירושו של בור כתיב בתורה, והבור רק אין בו מים, בור זהו ריק שאין בו תורה שנמשלה למים: קניא כהג"י בכ"י אירפורט, אבל בדפוסים א"ה שאין ירא חטא ולא ע"ה חסיד, וגי' כ"י אירפורט כגי' הירו', עיין אבות פ"ב ת"ה: קניא כן אומר הקב"ה לאדם שיעשה

לו חלוק מימיו, סוף שמלכלך את החלוק ומקניט את רבו (קעב): לא יכנס אדם
 לחדר הבית (קעג) במעוה הצרורות לו בסדינו (קעד) ובאבק שעל רגליו (קעה).
 באפונדתו החגורה (קעי) לו מבחויץ (קעו). שנאמר (קעה) שמור רגליך כאשר תלך
 אל בית האלהים (קעט) ולא יעשה קפנדריא (קעפ) ורקיקה מקל וחומר (קעפא).
 שאין בו דרך בזיון אמרה תורה כך, על אחת כמה וכמה (קל וחומר) (קעפב) שיש
 בו דרך בזיון, ר' יהודה בר יוסי (קעפג) אומר, אינו צריך (קעד), דרי היא אומר (קעה).
 כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק, בא וראה על אחת כמה וכמה
 קליו וחמורין בדבר, אם לפני מלך בשר ודם אין עושין כן, לא כ"ש לפני מלך
 מלכי המלכים הקב"ה (קעפד): כל חותמי (קעפע) ברכות שבמקדש היו (קעפז) אומרים
 עד העולם, משקלקלו המינין (קעפג) ואמרו אין העולם אלא אחד (קעפא).
 התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם (קעפא), ומודיעין שאין העולם

הגיון אריה

לו מטעמים ע"י המזות, והבור שלא למד מימיו, ואין לו סוס ידעה מאיטת המזות, לא די שאין עושה
 נחת רוח ליוצרו, אלא אף מקדיח תבשילו, עובר עבירות ומכעיס את יוצרו, ומקדיח את התבשיל הוא
 מלגלה לעובר עבירה, כדאיתא ברכות דף י"ז ע"ב ברחובותיו שלא יהא לכו בן או תלמיד שמקדיח תבשילו
 ברבים, וכן דרשו סנהדרין דף קג ונגע לא יקרב בזהלך, שלא יהא לך בן או תלמיד וכו': (קעא) לעשות
 שפה, כמו שלא יוציא ידו ממתח חפת חילוקו (יומא ע"ב): (קעב) והגמל, הקב"ה אמר לאדם שיעשה
 גדר לעצמו ושיתקדש ע"י הפרשות מן המותר לו; דע"י הפרשות יעשה שפה לבגד של נשמתו שלא
 יקרע, אבל הבור לא לבד שלא קנה לו פרשות ובגדים לבנים, יש לו נמו פרישות ובגדים לואיס:
 (קעג) צברייתא דבבלי דף ס"ב הגי' לא במקלו שצידו, ולא צמנעלו שצרגלו, מכון לסדר דמתני',
 ובברייתא דירוש' לא הזכיר מקל: (קעד) דגראה שטשא איתא לסחורה, אבל דלגעי צביסא מותר, עיין הוס'
 ב"מ דף סו ע"א ופסחים דף ז ע"א ד"ה בהר הבית: (קעה) כהג"י בירוש' אבל בבבלי ליתא: (קעו) אכנס שחוגרין
 במתניהם ליתן צו מעוה, ולשון החגורה לו מוכיח, שאפונדה הוא איזור חלול, ולא (כמו שפי' הרמב"ם)
 בגד של יועה שלובשין על הגוף, כדי שלא יענפו הבגדים: (קעז) דמחוי נמי שרופה לעשות סחורה, וכג"י
 התוספתא הגי' בירוש', אבל בבבלי ח"ה ובפונדה מופשלת לחחרוי: (קעה) קהלת ד"ו: (קעט) בבבלי לא
 הביא פסוק זה אלא כהג"י התם ולא יעשה קפנדריא וכו', ומה מנעל שאין בו דרך בזיון אמרה תורה
 של נעליך מנעל רגליך: (קעפ) דרך קר, ומלה רומית (*): היא: (קעפא) מנעל ומה מנעל כ"ל:
 (קעפב) רקיקה כ"ל: (קעפג) ר' יוסי ב"ר יהודה כ"ל, וכנהג"י צ"י תלמודין ובכ"י וויטן ואירפורט:
 (קעד) ליליף רקיקה מק"י דמנעל, זהו פירושו של הש"ס דילן, אבל בירוש' ובכ"י וויטן ואירפורט הק'
 דר' יוסי בר' יהודה אלעיל ולא ארקיקה קאי, דכהג"י התם, ר"י בר' יהודה אומר הרי הוא אומר כי
 אין לבא אל שער המלך בלבוש שק, על אחת כמה וכמה קליו וחמורין בדבר ורקיקה מק"י, ומה
 מנעל וכו' קו"ח לרקיקה שיש בה מנהג בזיון, זהו גי' הכ"י, ובירושלמי ח"ה ה"ה אומר כי
 אין לבא וכו' בלבוש שק, אמר לפני יחיה סרוחה כו' על חבו"ב לפני שער המקום, לא יעשו קפנדריא
 ורקיקה מק"י מה נעילה שהיא של כבוד וכו': (קעפה) (אסתר ד' ב'): (קעפז) בבבלי ח"ה ומה שק שאינו מאוס
 לפני צו"ד כך, רקיקה שהיא מאוס לפני ממה"מ, לא כל שכן: (קעפז) בתוספתא ליתא לפני צבא זו הואמר
 הפותח צו"ד ה"י וכו' אכן אין כאן מקומו, וליך לזקמיה לקמן אחר אין ענין אמר במקדש, דגם הלכה
 זו לא נתיסדה אלא מפני המינין: (קעפה) לא היו כ"ל וכהג"י בש"ס כ"י מייבטן, ר"ל לא היו אומרים עד
 העולם אלא מן העולם בלבד, וביירו' ובמסנה שבמסניות ובכ"י פארוז ובצ"ג הגי' היו אומרים מן העולם,
 עיין דר"ם: (קעפז) הצדוקים כ"ל וכהג"י בבבלי, אע"פ שהגי' בירוש' בכ"י מייבטן ופארוז מסכמת עם הגי'
 במסבמ"ם ובתוספתא, דהמיניס שהיו בסוף זמן הבית האמינו צעוה"ב, אלא הצדוקים הם כפרו בעוה"ב
 ובתחת"מ, ולהוציא מלבן דעה טוהבת זו, התקינו לומר מן העולם עד העולם, ולפי"כ כ"ל במתני' ומשקלקלו
 המיניס התקינו שיהא אדם שואל וכו' עיין לקמן אות ר"ו: (קעפ) ובמות הגוף גם הגשמה תלך לאבדון:
 (קעפא) ע"כ פסקא דמתני', והשתא מפרש שלא תקטה אלא להודיע וכו':

*) compendiaria

ברכות פרק ט

הזה בפני העולם הבא, אלא כפרודור (קצב) לפני שרקלין (קצב). אין עונין אמן
 במקדש (קצב), ומניין שאין עונין אמן במקדש (קצב), שנאמר (קצב) קומו וברכו (קצב)
 את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם, ואומר (קצב) ויברכו שם כבודך
 ומרומם על כל ברכה ותהלה, על כל ברכה וברכה תן לו תהלה (קצב). הפותח
 ביר"ד ה"ר) וחותרם ביר"ד וה"י, ה"ו חכם רא, באל"ף ולא בדל"ת רב) וחותרם ביר"ד
 וה"י, ה"ו בינוני רב), ביר"ד ה"י וחותרם באל"ף ולא בדל"ת רב), ה"ו בור רב) .
 באל"ף ולא בדל"ת רב) וחותרם באל"ף ולא בדל"ת רב), הרי זה דרך אחרת רה) .
 בראשונה שהיתה תורה משתכחת מישראל היו זמנים מבליעין אותה רה*) .

הגיון אריה

(קצב) מלה יומית *) , ופתרונה חדר חילוני : (קצב) כהג"י בכ"י אירפורט , וגם מלה זו יומית **) ,
 ופתרונה הדר עם ג' מטות להיסבה , ובדפוסים הגי' חדר : (קצב) ומשום הכי חתמו כל הברכות
 בברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם, ועיין בצבלי בפירקין דף ס"ג ע"א, הענית
 דף ט"ו ע"ב וסוטה דף מ' ע"ב, וירושלמי בפירקין הל"ז : (קצב) אלא ברוך שם כבוד מלכותו
 לעולם ועד, וכן הוא להדיא בירושלמי, תני לא היו עונין אמן צבה"מ, מה היו אומרים, ברוך שם
 כבוד מלכותו לעולם ועד : (קצב) (מתמיט ט', ה') : (קצב) ברכו כל"ל : (קצב) כהג"י בצבלי, וירושלמי ליתא
 אלא מיייתי לקרא בלי הפסק, ובדל"ת גי' הצבלי נכונה, שהרי מירש"א דקרא אין אלו למדין, אלא
 שר"ך לענות ברוך ה' אלהי מן העולם ועד העולם, הלכך מיייתי גם סופה דקרא, לאשמעינן תרתי ,
 חדא דעונין בשכמל"ו, ועוד שאין עונין אחת על כל הברכות, אלא על כל ברכה וברכה בפ"ע : (קצב) כל"ל
 וכהג"י בגמ' וגי' כ"י אירפורט על כל תהלה ותהלה משושבתא, דהא מה שעונין בשכמל"ו, זו התהלה
 על כל ברכה וברכה, דהש"ל חתם כל ברכה וברכה משמונה עשרה ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם
 עד העולם מגן אברהם וכו', וכמו שאנו עונין אמן, היו עונים צבה"מ בשכמל"ו, ובעל ח"ס שגרים
 בפנים על כל תהלה, ובפירושו על כל תפלה, לא דק ולא הרגיש בדבר : ר) בשם המפורש, ואל תתמה
 שהתירו לפרוש השם בכל ברכה וברכה, דמפני המנינים, התקינו לייחד המקום בשם המפורש, כדי
 להבדיל אמונתו הקדושה מאמונת השיתוף, ואילו היו מתקנים שר"ך לומר אדוני ולא אלהים, הול"ל
 הפותח באל"ף ודל"ת : רא) שהזכיר תמיד את שם המיוחד : רב) באל"ף ובדלת כל"ל ובדפוסים ובצריחתא
 דירושלמי פ"ט הל"א הגי' באל"ף למד : רג) דתיקן מה שקילקל : רד) דמקלקל מה שתיקן : רה) מיעוט ,
 דגם המנינים, ר"ל אותן שעשו מלות התורה והאמינו בה, אבל לא במשה עבדו התפללו וברכו כהג"י,
 אבל הם התכוונו לשיתוף, ומשום"ה גזרו אומר בשעת הקלוקל, שר"ך לייחד שמו של הקב"ה, וכשפסדו
 המנינים לגמרי מתוך קהל ישראל, החזירו הדבר ליושט ואסרו לקרוא את שם הוי"ה ככתבו : רה*) אותו
 כל"ל, ובפירוש צבא זו נתחבטו כל המפרשים, הגר"א הגיה בראשונה היתה תורה משתכחת מישראל
 וזקנים החזירו אותה, ולהגיה זו אין שום המשך עם מה שלאחריה דהנה מה שכתב הרב בעל מנחת
 צבורים בראשונה היתה תורה משתכחת מישראל, שלא היו רגילים בשם המפורש ולברך את חברו בשם
 ומשכח מפייה, אבל זקנים החזירו שם ומזכרין בשם ורגילין היו בהם, זהו דוחק גדול ועמוס, לפירוש
 של הרב בעל ח"ד, דמשום שראה בועז שהיתה תורה משתכחת מישראל, שאפילו הזכרת השם כמו
 שנקרא לא היו בקיאין, תקן לשאל את שלום חבירו בשם וכו', והיינו דקתני בראשונה וכו' היו זקנים
 מבליעין אותה, כלומר משחיתים ופוגמים בכבודה והיו מכוונים לש"ש, קשה עובא וכו' ע"י הזכרת שם
 בשאלת שלום החזרה התורה ליושנה, ועוד כל התקנה של בועז היא אמאי לא אמרו להדיא שהיא
 החזיר העברה ליושנה, הרב המפרש ר' יונה כתב חז"ל כל שהיתה הלכה משתכחת אם מותר לשאל
 בשם והיו זקנים מבליעין אותן בדיבורם ובמנהגם, ובוזה זכרו הלכה שמוחר כמו גבי בועז וכו', והא
 שאין לומדין אותה הלכה בפירוש לעם הטעם כדאמר בסמוך אם ראית דור וכו' עכ"ל, ופירוש זה הוא
 נגד המנהג ולהדיא הנין דמשקלקלו המנינים התקינו לקרוא את שלום חבירו בשם, בעל חשק שלמה
 פי' בקיצור נמרח מבליעין משכחין ומפרש זה דין מועלמו, ובדל"ת כל מי שמבליע דברי אחרים
 בדבריו נעשה בעל שחכה, ומה שנמאח כתוב בבית התלמוד ח"א לך ל"ב (עיי"ע צה"ת ח"ב לך ס"ב)
 ש"ל מבטלין במקום מבליעין הוא בטול ומבטול, דתורה השתכחת מישראל אינה לריכה ביטול. ולפענ"ד
 תוספתא

ברכות פרק ט

שנאמר (י) והנה (י) בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם.
 ואומר (י) ה' עמך גבור החיל. הלל הזקן אומר, בשעת המכנסין (י)
 פזר (י), ובשעת מפזרין (יא) כנס (יב), בשעה (יג) שאתה רואה שהתורה חביבה
 על ישראל והכל שמחין בה, הוי את מפזר (יד) שנאמר (טו) יש מפזר
 ונוסף עוד, ובשעה שאתה רואה שהתורה שכוחה מישראל ואין הכל
 משגחין עליה, הוי את מכנס (טז), שנאמר (יז) עת לעשות לה' הפרו
 תורתך, ר' מאיר אומר (יח) הפרו תורתך (יט) עת לעשות לה'. היה (כ)
 ר' מאיר אומר, אין לך אדם מישראל, שאינו עושה מאה מצות רבא בכל יום,
 קורא שמע (כג), מברך לפניו ולאחריה, אוכל את פתו, מברך לפניו ולאחריה,
 מתפלל שלש פעמים של שמונה עשרה, ועושה (כד) שאר מצות מברך (כה) עליהן,
 וכן היה ר' מאיר אומר, אין לך אדם מישראל, שאין (כז) מצות מקיפות

הניון אריה

הוספתא זו מהפסח ע"י הא דתני' בתוספתא דסוטה פ"ג משמת שמעון הדיוק פסקו מלברך בשם ועי'
 מתניתא במס' קידושין (דף ע"א ע"ב) משברו הפריטים היו מוסרים אותו ללמעים שבכונה והלמעים
 שבכונה מבלע אותו בניעמת אחיהם הכהנים, וזה פירוש התוספתא דין כשהתורה היתה משתכחת
 מישראל והכהנים פסקו מלברך את השם בשם (עיין תוס' סוטה דף ל"ח ע"א ד"ה הכי הוא) זקנים
 שביניהם (בכ"י ווינון ואירפורט הגי' מבלעין אותה ביניהם) היו מבלעין אותו בניעמת אחיהם, כן הו'
 בראשונה שאפילו בצרכת כהנים (ואפשר ש"ל כהנים במקום זקנים) לא היו משתמשים בשם המפורש, אבל
 באחרונה הפך הדבר: (יו) משקלקלו המינים, התקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם
 שנאמר כ"ל, כלו' בראשונה לא היו משתמשים בשם אפילו בצרכת כהנים, אע"ג שכתב ושמו את
 שמו על צ"י, משום דעת לעשות לה' וכו', ומשקלקלו המינים, הזקנים שבאותו דור אזרו חיל והתירו
 לא לבד לקרוא את השם ככתובתו בתפלה ובכל צרכה, אלא גם לשאול את שלום חבירו בשם, ועל
 תקנה זו אמרו בירושלמי סוף מילתין ובבבלי מכות דף כ"ג ע"ב, שהוא מאותן שלשה דברים שגזרו צ"ד
 שלמטן והסכים צ"ד של מעלה עמיהן, ועי"ע שוחר טוב תהלים פל"ו דכס איתא להדיא, שני דורות
 נשתמשו בשם המפורש, ראשי כנסת הגדולה ודורו של שמד, ודור של שמד הו' אחר מלחמת ביתר
 ובאותו זמן נצרו המינים ועשו חיל: (רו) (רות ב, ד): (רח) (שופטים ו, יג), ובבבלי א"ה, מנאי ואומר וכי תימא
 בועז מדעתיה הנפשיה קעביד, ת"ש ה' עמך וכו', וכי תימא מלאך הוא דקאמר לי' לגדעון, ת"ש אל תבז
 כי זקנה אמך, ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך: (רש) שהעם מתאוה לקנות תורה ועוסין המלות
 באהבה: (רי) למד את השם ואומר להם, כאן לריך להחמיר, וכאן לריך להקל: (ריא) בשעה שב"י משליכון
 תורת ה' אחרי גיוס: (ריב) ואל תפתח פיך להשחית כבוד החורה: (ריג) והשתחא הדר וקא מפרש, ובש"ס
 דילן זהו ד"ה, אכן בכ"י מניעקן ובילקוט משלי הגי' אם ראת דור, אם בלא וי"ו החיבור, וזו גי'
 נכונה: (ריד) וכן עשו בעת שנתחקה המינות לא נמנעו מלהקל ולקדוח את השם ככתבו, בדמיון ההוא
 תורת משה היתה חביבה לישראל, מנאי' לא חשו להתיר מה שאסרו הראשונים, מפני שהשעה לריכה
 לכן, ואעפ"י שהיו מפזרין מה שאספו הקדמונים, אפ"ה הוסיפו על אולר שלהם: (רשו) משלי י"א, כ"ד):
 (רש) הזהר להקל, דאיס יודעין לחלק בין קלות לתמורות: (ריו) (תהלים קיט, קנו): (ריח) כהג"י בכ"י אירפורט,
 וגי' ישרה היא: (ריט) ר"מ מסיפיה לרישיה קדריש, ר"ל מותר להקל ולהתיר מה שאסרו הראשונים משום
 דעת לעשות לה', ובבבלי רבא הוא דקאמר, האי קרא מרישיה לסיפיה מדריש, מסיפיה לרישיה מדריש,
 עי"ש ברש"י: (ריז) וכן היה כ"ל וברייתא זו מיייתי לה הש"ס (מנחות מג ע"א), ושם מסיק ליה ר"מ מקרא
 ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך, א"ת מה אלא מאה: (ריא) כהג"י בירושלמי, כלומר כל צרכה
 ובכרה למאן יחשב לו, ובמנחות הגי' חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום: (ריב) מכאן ואילך ליתא בבבלי,
 אבל בירושלמי איתא: (ריג) בירושלמי הגי' וחזר ועושה: (ריד) ומברך כ"ל וכהג"י בירושלמי: (ריה) כהג"י
 בכל הרפוסים ובירושלמי הגי' המנחות, והמפרשים לא הרגישו, שהו ט"ס וז"ל ה' מנחות והח"ת נעשית
 לה"ה הידיעה של מלת מנחות, דהתם באמת מונה שמונה, תפילין, מזוזה, מילה וד' לירות, ואפ"ה מיייתי

ברכות פרק ט

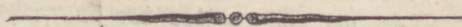
אותו, תפילין בראשו, ותפילין בזרועו, מוזהה בפתחו, וארבעה ציצית רבו)
 מקיפות אותו, ועליהן אמר דוד (יב) שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך,
 נבנם למרחץ מילה בבשרו רבח), שנאמר רבט) למנצח על השמינית רל) מזמור
 לדרוד, ואומר רלא) חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם:

סליקא לה מסכת ברכות

הגיון אריד

עלה שבע ביום הללתיך, דעל המילה שאינה נראית לא קמטוין, ועיין בילקוט תהלים רמז תתע"ח,
 דהכי איתא תהם, שבע מלות עושה אדם בכל יום, קריח שמע שני פעמים, ומתפלל ג' פעמים,
 ואוכל ומברך שני פעמים: רבו) בעליתו, כהג"י בירושלמי, וכאן לא הזכיר את המילה, וכהג"י בבלי
 מנחות שם, ונוסחת כ"י מהרש"ם כנוסחת הבבלי: רבו) (תהלים קיט, קסד): רבח) הרי שמונה מלות:
 רבט) (תהלים יב): רל) על המילה שזמנה ביום השמיני: רלא) (שם לד, ח) והמלות משמרין את האדם
 מפני המזיקין, דבכל מילה ומילה שאדם עושה, בורא מלאך חדש, ועי"כ מקיים צו מה דכתיב כי מלאכיו
 יטה לך לשמרך בכל דרכיך:

סליקא לה מסכת ברכות

מסכת פאה

פתיחה

המסכתא הזאת השניה בסדר זרעים נקראת פאה, לא לבד על תחילתה אלא גם על רוב דיניה, וראשי הענינים אשר עליהם ידובר בה ארבעה, ואלו הם, פאה, לקט, שכחה ומעשר עני. ואל תתמה על המראה ששמנה פרקי משניות של מסכת זו אינם מתחלקין לארבעה ראשים, לפי מספר גופי הענינים, שהרי פרטי דינים של לקט, שכחה ומעשר עני מעטים הם בכמותן מלתת לכל אחד ואחד מדור בפני עצמו, ולהיות שכמה דינים שלהם נצמדים ונאחזים בדיני פאה, הפקר, פרט, עוללות וצדקה, לא התחיל בהם בעל מסדר המשנה פרק מיוחד:

אכן סדר הפרקים בכלל, וסדר המשניות בפרט נכון ומיוסד, והנה שלשה פרקים הראשונים וחציו של פ"ד כוללים דיני דפאה, ודינים האלה לראשונה יסעו משום חדא ועוד, חדא דמצות פאה קודמת בתורה למצות לקט ושכחה, ועוד לפי שהלכות הרבה תלויין בה. בפ"א ידובר בשיעור ובמקום הפאה ובפירות המחוייבין בפאה, בפ"ב ובפ"ג יבואר איזה שדות נחשבות כאחת, ואיזה שדות נחשבות לנחלקין, אימתי נותנין בשדה אחת פאה על כל השדה, ואימתי נותנין פאה לפרקים, וכמה גודל השדה המחייבת בפאה, ובחמש משניות הראשונות של פ"ד מדבר על האופן היאך, ועל הזמן אימתי ניתנת הפאה לעניים. ממ"ו עד מ"ט בפרק זה מדבר עוד בדיני פאה, אבל כולל עמהם, כמו שעשה כבר במ"ב דברים הנוהגים גם בלקט ושכחה. ממ"ז בפ"ד עד מ"ג בפ"ה יבוארו דיני לקט גרידא, דאחר פאה נזכרה מצות לקט בתורה, ומשום"ה דיניה שניה יסעו. ממ"ד עד מ"ו יבוארו ונכללו עם דיני לקט דברים הנוהגים גם בשכחה ופאה. ממ"ז פ"ה עד פפ"ו ידובר בדיני שכחה עומרים ובשתי משניות הראשונות של פ"ו בדיני שכחה אילנות, ממ"ג עד ספ"ז יבוארו איזה פרטי דיני פרט ועוללות ונכללו עמהם דיני שכחה בכרם, דארבעה מתנות בכרם, פאה, פרט, עוללות ושכחה. בפ"ח ידובר על איזה פרטי דיני נאמנות על מתנות עניים, שפטורין מן המעשר, ולבסוף אידין מעשר עני, ונכללו עמהם דיני צדקה, דמלבד כל המתנות האלה הנזכרים פה, פאה, שכחה, לקט, פרט, עוללות מ"ע, שזכו העניים בהן מן השמים עד שאין צריכין לתת הודאה לבעל השדה שנעשו כמו שותפין בשדה, מלבד כל אלו מחוייב כל בר ישראל לתת מהונו ומכספו לפרנסת העניים והאכיונים, ומתנה זו נקראת צדקה:

פתיחה

התוספתא של מסכתא הזאת נחלקת לד' פרקים, הפרק הראשון כולל חוספות לשלשה פרקי המשנה הראשונים, ועל נקלה יש למצא סדר הבבות על נכון. הפרק השני כולל חוספות למשניות של פ"ד ולמ"ב ולמ"ג של פ"ה והבבות של פ"ב ישנן בערבוביא גדולה וסידרתי אותן כיד ה' הטובה. הפרק השלישי כולל חוספות לקצת משניות דפ"ה, לפ"ז ולפ"ז והפרק הרביעי כולל חוספות לפ"ה, אבל מששים ותשע משניות של מסכת זו נשארו עשרים בלי שום חוספה או השלמה בתוספתא, ואלו הן בפ"א מ"ב, בפ"ב מ"ג מ"ד מ"ה מ"ו, בפ"ג מ"ב מ"ד מ"ה מ"ו, בפ"ד מ"ב מ"ד, בפ"ה מ"א מ"ד, בפ"ז מ"ו מ"ז, בפ"ז מ"ג מ"ה, בפ"ח מ"א מ"ב מ"ד והכל יבואר ויבורר בפירושי, ועיניך תחוינה שכל הבבות באו על מקומן בשלום ואחת מהנה לא נעדרה:

פרק א (א) אלו (ב) דברים שאין להם שיעור, הפאה והבכורים והראיון וגמילות חסדים (ג) ותלמוד תורה (ד), פאה יש לה שיעור מלמטה (ה), ואין לה שיעור מלמעלה (ו), העושה כל שדהו פאה, אינו (ז) פאה, על אלו (ח) הדברים נפרעין מן האדם (ט) בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא, על עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ועל לשון הרע (י) כנגד כולם: זכות (יא) יש לה קרן ויש לה פירות (יב), שנאמר (יג) אמרו צדיק כי טוב (יד) כי פרי מעלליהם יאכלו (טו), עבירה יש לה קרן ואין לה פירות, שנאמר (טז) אוי לרשע רע כי גמול ידיו (יז) יעשה לו, ומה אני מקיים (יח) ויאכלו (יט) מפרי דרכם וממועצותיהם ישבעו, אלא עבירה שעושה פירות (כ), יש לה פירות, שאינה עושה פירות, אין לה פירות (כא): מחשבה טובה המקום (כב) מצרפה למעשה (כג), מחשבה רעה אין המקום מצרפה למעשה, שנאמר (כד) און אם ראיתי בלבי לא ישמע (כה) ה', ומה אני מקיים (כו) הנה אנכי מביא רעה (כז) פרי מחשבותם,

הגיון אריה

פרק א (א) צמ"א סופר ומונה הדברים שאין להם שיעור מדאורייתא ובראש כולם פאה, וכיון ששנים מהם, ג"ח ות"ט, פירותיהן נאכלין בעולם הזה, והקרן שלהם קיימת לעולם הבא, מתני נמי הכא כל הדברים שזומין להם צמ"ב מדבר על השיעור שנתנו החכמים צפאה, צמ"ג על מקום השדה, שהפאה הונחה שם: צמ"ד מציא כלל ונתן טעם לחיוב פאה בתבואה וקטניות, צמ"ה מהני חיזה לילנות הן, שמתנין מהם פאה, וצמ"ו מדבר על הזמן, עד כמה נתן משום פאה, והפאה פטורה מן המעשרות, והוא עד שימרח, ודרך אנב קא מתני הכא כל אותן שאין בהן חיוב מעשר קודם המירוח: (ב) כהג"י צמ"ז וצירו', אבל בכ"פ פנ"ב וכ"כ בש"ס כ"י מייבטן הגי' ואלו, ובכ"י אירפורט ליתא כלל: (ג) בגוף, ובכ"י אירפורט הגי' חסד: (ד) ע"כ פסקא דמתניתין: (ה) מדרבנן דהיינו אחד מששים, דבתנן אין פוחתין לפאה מששים, וצירו' ריש פרקין אית הגא' הני דאף למטה אין לה שיעור, עי"ש: (ו) אבל הביכורים והראיון אין להם שיעור לא למעלה ולא למטה, כדתניא בצרייתא דירו' שם: (ז) דסד"א כיון דאין לה שיעור מלמעלה, אף אם רוצה לעשות כל שדהו פאה יעשה קמ"ל, דהנה חיוב פאה אינו אל עד אחר התחלת הקצירה, כדכתיב וצקורכם וכו', ומש"ה לריך לקזור שבלת אחת, ואז מיד אחר שהתחיל לקזור, אין לה שיעור מלמעלה, ומסתתה התוספתא כנו' הירו' ר"פ, אבל בצרייתא דצבלי נדרים: ויחיה הכי מנין שאם רוצה לעשות כל שדהו פאה עושה, פ"ל פאה שדך, ועל"ש בתום וברא"ש וברנב"ס מ"ע פ"ב ה"א: (ח) כ"ל וכהג"י בכ"י אירפורט: (ט) אפסקא דמתני' אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן וכו' קאי, ג' דברים וא' כנגד כולם לרעה, נגד ג' דברים וא' כנגד כולם לטובה: (י) צירו' שם מייית לה הך מתניתא ונפיק להו מקראי, ע"ז דכתיב הכרת תכרת הנפש ההיא עונה זה, וכתיב אגא חטא העם הזה חטאה גדולה, ג"ע דכתיב ואין לעשה הרעה הגדולה הזאת וכו', ש"ד דכתיב גדול עוני מנשא, ולה"ר דכתיב גציה גדולות, ר"ל לשון מדברת גדולות: (יא) שיש לאדם, ע"י שעשה כל אחת ואחת משאר מלות התורה: (יב) אי אפשר לפרש הקרן לעוה"צ והפירות בעוה"ז, דא"כ אין שום הפרש בין אותן השטויים במתניתין לשאר מלות, אלא הכי פירושו הקרן והפירות לעולם הבא, ודיקא נמי דנקט תחלה קרן והדר פירות, ועיין בח"ד שהאריך בזה שלא לזורך, ובעל פ"מ צמ"כ לא דק: (יג) ישעיה ג' י': (יד) לו לעוה"צ: (טו) עיין בציאור מהגר"א: (טז) ישעיה ט"ז י"א: (יז) ולא יותר ממה שעשו ידיו: (יח) כהג"י בצרייתא דירו' במכילתין ובצבלי (קדושין 97 מ'), אבל באבות דר' נתן פ"מ איתא הכי וי"א יש להם לעבירות פירות, שנאמר ויאכלו מפרי דרכם וכו': (יט) (משלי א' ל"א): (כ) שהחוטא מחטוא את הרבים: (כא) מדה כנגד מדה: (כב) כהג"י צירו' ובכ"י אירפורט, ובכ"י ויענין המקום צ"ה, ובצבלי שם וכ"כ בדפוסים הישנים ליתא: (כג) שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו, כ"ל וכהג"י צירו' ובצבלי וכן הגיה הגר"א, ומפרש הש"ס מאי ולחשבי שמו, אפילו חשב אדם לעשות מזוה ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאלו עשה: (כד) (תהלים ס"ז י"ח): (כה) עיין פירש"י שם: (כו) כהג"י בצבלי, אבל צירו' שם ליתא: (כז) (ויקרא ו' י"ט) ובהשכל ודעת השמיטו פה המלות אל העם הזה:

פאה פרק א

אלא מחשבה שעושה פירות (ח), הקב"ה מצרפה למעשה, ושאינה עושה פירות (ט), אין הקב"ה מצרפה למעשה: ג (ל) נותן אדם פאה (א) בתחלת השרה ובאמצע ובסוף (ב), ואם נתן בין בתחילה בין באמצע בין בסוף (ג) יצא, ר"ש אומר, אם נתן, בין בתחילה בין באמצע בין בסוף הרי זו פאה (ד) וצריך שיתן בסוף כשיעור (ה): ר' יהודה אומר, אם שייר קלה אחד (ו) סומך לו (ז) משום פאה (ח) ואם לאו (ט), אינו נותן (י) אלא משום הפקר (יא). בד"א (יב) בזמן שנתן את הפאה (יג) ומבקש להוסיף: אמר ר' שמעון (יד) מפני ארבעה (טו) דברים (אמרה תורה) (טז) לא יתן אדם פאה אלא לבסוף, מפני גזל עניים, ומפני ביטול עניים, ומפני מראית עין (יז), ומפני הרמאים (יח), מפני גזל עניים כיצד, שלא יראה שעה, שאין שם אדם (יט) ויאמר לעני קרובו, בא וטול

הגיון אריה

(כ) שהביאנו למעשה רע, אע"פ שלא קיים כל מה שבמחשבתו: (כא) כהג"י בכ"י אירפורט, ויטן והגר"א, ובבבלי שם הגי' מחשבה שאין בה פרי, וגי' התוספתא בדפוסים הישנים מעשה טובה שעושה טובה הקב"ה מזרפה ושאינו עושה טובה וכו' משובשת: (ל) למ"ב לא נמלאת שום התוספתא בתוספתא, והירוש' מביא ברייתא אחת בה"ב: (לא) תנא דתוספתא פליג אמתיניתין, דתקן הוה נותנין פאה מתחלת השרה ומאמצעה, פ"י אפילו לכתחילה מתיר הת"ק להניח פאה או בתחלה או באמצע לבד, ולתנא דתוספתא מזריק הת"ק להניח פאה גם בסוף השרה, ורק בדיעבד ולא אם לא הניח גם בסוף: (לב) ומה שהניח גג' מקומות הללו עולה כשיעור א' משעים: (לג) כלו' אם נתן שיעור כל השרה בחדד מנ' מקומות הללו, בדיעבד יאל: (לד) אבל עדיין לא יאל ידי חובתו, אפילו אם מה שהניח כבר כשיעור כל השרה: (לה) המשתייר בתבואה מן המקום האחרון שהניח שם פאה עד סוף השרה, כוללע"ד ועיין בירו' ובמפרשים ובר"ש: (לו) שלא הפריס כנגדו פאה בתחלה ובאמצע השרה: (לז) כהג"י בכל הספרים וכו"ל, ובכ"י אירפורט הגי'. סמוך לו נתן משום פאה, ולטוסחא זו אין לה שחר ובח"ש החזיק בגי' כ"י אירפורט וכתב וז"ל סמוך לו כלו' אם שייר מחלק הם' שהפריס לפאה קלה אחד לעצמו ונמלח כי חסר קלה אחד לשום עכ"ל ולפי פ"י זה הוי ל"ל סמוך לשלו, אכן גם אז גם הפירוש גם הלשון דחיקא: (לח) ר"י פליג אר"ש, לדלידיה מה שנתן בתחלה ובאמצע, אינו פאה, אלא חזקא אם יש עוד קלה אחד, שלא הפריס כנגדו, דאז נתן פאה בסוף, וסומך לה את שבתחלה ובאמצע לשום פאה: (לט) שלא השאיר קלה אחד, דהפריס כדי שיעור פאה לכל השרה: (מ) את שבתחלה ובאמצע: (מא) דהיינו לעשירים ולעניים: (מב) שמוותר לסמוך לפאה שסמוך את שבתחלה ובאמצע: (מג) על כל השרה בסוף, דאז נותר להוסיף עליה כשרואה את מה שהפריס כבר שלא ברין לשים פאה, אבל אם אינו מפרים בסוף כדי שיעור כל השרה, את שבתחלה ובאמצע ה"ה הפקר ומשלים את השיעור מן התלוש, כוללע"ד פירוש המשנה והתוספתא, ובת"ר דלתו ירדי המנשיות עם פ"י עני עדין ראיתי שנתחנתי לפרוש: (מד) בבא זו איתא בתוספתא שבדינו אחר הבבא לא נתן מן הקמה וכו' הגמטכת אחר מ"ו, ושם תמלח לקמן במקומה: (מה) חמושה כ"ל וכהג"י בירושלמי פ"ה ה"ג, ובבבלי שבת כ"ג הגי' בשביל ארבעה דברים אמרה תורה, ובספרא פ' קדושים בשביל ארבעה דברים אמרו, ובדאי גי' הירו' לבד נכונה, כאשר הוכיח אמ"ו מהר"ז בפירושו על הירו' שכתב וז"ל, התוספתא ניתקה כמסקנא דש"ס שבת ע"י איהו מאוחר, ובראשונה היתה לורתה מפני גזל עניים ומפני ביטול עניים ומפני מראית עין ומשום שאמרה תורה וכו' ולא היה כתוב כלל ומפני הרמאים, וכאשר תקמו התוספתא ע"פ הבבלי לא תקמו כראוי והניחו הך ומשום שאמרה תורה וכו', ויותר נראה שתיקרה של התוספתא ה"י כטוסח הירו' מפני ה' דברים וכו' והמתקנים החקיט התוספתא ע"פ הבבלי וכתבו מפני ארבעה דברים אמרה תורה, ויטן שגמלאו בתוספתא חמשה דברים, כללו מפני מראית עין ומשום שאמרה תורה לעצם אחד, עכ"ל עיין שם דף ע"ד ד"ה מפני ה' דברים: (מו) ז"ל, ובדאי לא אמר ר' שמעון מעולם שהתורה אמרה לא יתן אדם פאה אלא לבסוף, דאם כן היאך מני לחלק בין לכתחלה לדיעבד: (מז) בש"ס בבבלי הגי' ומפני החשד ומשום כל תכלה וגם בתורת כהנים ליתא הך ומפני הרמאים עיין שם: (מח) ומשום שאמרה תורה לא תבלה פאת שדך כ"ל וכהג"י בירושלמי: (מט) בשני תלמודין הגי' שעה פטיה, ואם תאמר היינו שלשה ארבעיות ביום בשחר ובחצות ובמנחה ויש לומר דהא בהא תליא, דדוקא כשתתן בסוף השרה, יש לקבוע

לך פאה זו, מפני ביטול עניים כיצד, שלא יהו עניים יושבין ומשמרין כל היום (א) ויאמרו עכשיו נתת פאה ועכשיו נתת פאה, אלא מתוך שנתנה בסוף, הולך ועושה מלאכתו (א) בא ונומלה באחרונה, מפני מראית עין כיצד, שלא יהו עוברין ושבין אומרין, ראו פלוני שקצר שדרו ולא נתן ממנה פאה, שהרי אמרה תורה (ב) לא תכלה פאת שדך, מפני הרמאין כיצד, שלא יהו אומרין כבר נתננו, דבר אחר (ג) שלא יניח את היפה ויתן את הרע: ד' הירק אעפ"י שלקיתו כאחת, אין מכניסו לקיום (ד), התאנין (ה) אעפ"י שמכניסין לקיום, אין לקימתן כאחת (ו): ד' ר' יוסי בר' יהודה אומר, רומבות תמרה (ז) פמורות מן הפאה שאין ראשון (ח) ממתין לאחרון (ט), ר' אלעזר בר צדוק אומר, השיזפין (י) חייבין בפאה, אחרים אומרים, אף בנות שוח (יא) וחלחלוחין (יב): ו' לא נתן מן הקמה (יג), נתן מן העומרים, לא נתן מן העומרים, נתן מן הגדיש, לא נתן מן הגדיש, נתן מן הכרי עד שלא מירח, ואם מירח (יד) מעשר ונתן לו (טו):

פרק ב * אלו מפסיקין לפאה (א). הנחל והשלוולית ודרך היחיד ודרך

הגיון אריה

ומן, דעד שמגיע לסוף השדה העניים ומתקצין ומשגיחין על צעה"ב, ולזה כוון רש"י צפירושו שנת שס ד"ה טפה פנויה שכתב וז"ל אבל עכשיו שמניחה בגמר קציר השדה העניים רואין וצ"ח: (א) בשדה, ויאל שכן בהפסקין: (א) צבית, וצירו' וכ"כ בספרא הגי' אלא ילכו ולקטו בשדה אחרת ויבואו בשעת הכילו: (ב) הך שהרי אמרה תורה לאומרין לדעיל קאי, העוברים ושבים יאמרו צהורה כתיב שלרין ליתן פאה בשעת כילו זה לא נתן, ולפי ע"ד ז"ל גם צירושלמי שהרי אמרה במקום ומשום שאמרה, דלפי הגי' שלפנינו קשה טובא למה ליה להש"ס לחזור ולהביאה בלי שום פירוש וק"ל: (ג) צירושלמי לא נרשין ליה, אלא הכי איתא התם שלא יאמר כבר נתתי ויהא צורך את היפה ומוציא את הרע, ומוסחת התוספתא נכונה ומדויקת: (ד) לפירושי מתניתין קאתי, דסד"ל הא דהתן ולקיתו כאחת ומכניסו לקיום, או או קתי, וכגי בחד מינייהו, קמ"ל דתרווייהו צעין, וידוע דעד שירק דקתני הכא היינו ירק עשב, כגון לפת וקפלוטות, דהא איכא ירק טובא, כגון שומין ובללים, שהייבין בפאה, משום דמכניסין לקיום: (ה) קן דייקו שנת ס"ח. ממתניתין דהא, ולקיתו כאחד למעוטי תאנה, ומכניסו לקיום למעוטי ירק, וזהו הכפרס בין פאה למעשר, דירק ותאנה חייבין במעשר, ועיי"ע ירו' רפ"ז דשבת: (ו) והיאך ידעו העניים או הך שהשאר צעה"ב, לשום פאה הוא, או לא, והר"ש כתב שהטעם משום ביטול עניים, עיי"ש וברא"ש: (ז) רובשי התמרים כ"ל וכהג"י בצרייתא דירו' בפרקין ה"ה, ורובשי התמרים נלקטין בעודן לחין מפני רוב דבשן, והמרים יבשים אין נלקטין לדבש, עיין טבול יוס פ"ג מ"ז ועוקצין פ"ג מ"ב ובר"ש סס: (ח) שבהן, כהג"י בירו': (ט) ואין לקימתן כאחת, ותנא דמתניתין אינו מחלק בין תמרים רטובים ליבשים, דכולן נתבשלו כאחת: (ס) כ"ל וכהג"י בכל הדפוסים ובכל כ"י, והגר"א הגיה הסייפין, ושיזפין מלה זונית* וצ"ל וידעין דהרין: (יא) שתארייה אינן מתבשלין אלא מג' שנים לג' שנים: (יב) ככ"י ויועין הגי' חלחלין ולא ידענא מה הוא, וצבא"ל וז מלאחיה לא צבבלי ולא בירו': (יג) אפסקא דמתניתין לעולם הוא נתן משום פאה קאי, ועיין לעיל אות מ"ד, וכה"ס מייית להך דמתניתא צ"ק ז"ד, ושם הגי' מלות פאה להפריש מן הקמה, לא הפריש מן הקמה וכו': (יד) דמירוה גמר מלאכה למעשר הוא: (טו) אבל מן העיסה אין צריך להפריש, דהכי איתא התם בגמ' משום ר' ישמעאל אמרו אף מפריש מן העיסה ונתן לו:

פ"ב * (א) צמ"א ובמ"ב מזכיר אותן הדברים שעושין הפסק ומחלקין שדה אחת של זרעים לשתיים: צמ"ג ובמ"ד מדבר על ההפסק בין אילנות, צמ"ה על שיטי המינים שעושה הפסק בשדה אחת, אע"פ שנקטו השני מינים כאחת, אבל להיפך עשיית שתי גרנות בזמן אחד, אינה עושה הפסק, ורק בשני זרעים של מין אחד אילונין בחר הגורן: צמ"ו מביא מעשה, שהלכה למשה מסיני הוא דפאה של צ' זרעים מניין אחד תלויה בגורן: צמ"ז ובמ"ח מדבר בהא שאין חיוב פאה חל אלא על קצירה של ישראל, ואפילו קצר הוא חליה הראשון, חובת פאה בקמה שהכין, ומשוי"ה אם אותו שקצר חליה האחרון צד חיוב הוא, נתן פאה על כל השדה: (ב) להיות שדה צפ"ע, דהא יש ל"מ טובא, אי שדה צפ"ע, או

פאה פרק ב ג

הרבים ושביל היחיד ושביל הרבים (א) הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים. הבור והנר וזרע אחר וקוצר לשחת (ו). ושלושה (ה) תלמים של פתוח (ז): ב ואמת המים שאינה יכולה להקצר כאחת (ז). ר יהודה אומר, אם עומד באמצע וקוצר מכאן ומכאן (מפסיק ואם לאו אינו מפסיק) (ח): ז אכלה חגב, אכלה גובאי (י). קרסמה נמלים ושברתה הרוח או בהמה (יא). הכל מודים שאם חרש מפסיק, ואם לאו אינו מפסיק: ח קצר חציה (י) ומכר את הקציר קצר חציה והקדיש את הקציר נותן מן המשווייר לכל (י):

פרק ג (א) מדריגות שגבהן עשרה מנחים (ב), נותן פאה מכל אחת ואחת, ואם היו ראשי שורות מעורבין (ג), נותן פאה מאחת על הכל: ג (ד) המארג (ה)

הגיון אריה

חזיה של שדה היא, כדכתב בעל תוספת הדשים: (ג) כהג"י בירו', אבל במשז"מ ובגמ' וכ"כ בספרא הגי' שביל הרבים ושביל היחיד: (ד) ע"כ פסקא המתיתין: (ה) בשלושה כל"ל, וד' היבות הללו הן הוספה למשנת, והוספה זו בודאי לא היתה ידועה לבעלי הירו', והנה שם פליג רב ור' יוחנן, רב אמר בור ונר בית רובע וזרע אחר אפילו כ"ש, ר"י אמר בור ונר אחר בשלושה תלמים של פתוח, ואע"ג דר"י לא הזכיר קוצר לשחת, מ"מ הסבירא נהנת לשער נס קצירה לשחת בשלושה תלמים, כדמוכח מהרמב"ם מ"ט פ"ג ה"ד עי"ש בראש"ד ובכ"מ, ולולי דמסתפינא הו"א שמוספתא זו נתקנה ע"פ הירו' דהלכה כר"י: (ו) שכן ד' חמות: (ז) אמת המים שאינה יכולה להקצר כאחת מפסקת כל"ל ובספרא שם ובירו' הגי' אמת המים הקבועה ה"ז מפסקת ות"ק סובר דאם אינו יכול לקצור בלד שני כשעומד בלד א' ה"ז מפסקת: (ח) אינו מפסיק ואם לאו מפסיק כל"ל וכג"י בפר"ח בס' מים חיים עיין בתוס' רע"ק, והגר"א הגיה אם עומד באמצע ואינו קוצר ומכאן מפסיק, ואם לאו אינו מפסיק, עיין בשנת אליהו ועיי"ע מה שכתב אמ"ו מהר"ף בזה: (ט) אל תתמה שלא מצינו שום הוספה למשניות ג' עד ו', שהרי גם בירו' ליהא אלא רק ברייתא אחת בכל הלכות האלו: (י) בצרייתא דבבלי מנחות ע"א: אכלה גובאי, ובצרייתא דירו' בפרקין ה"א חסר אכלה חגב: (יא) פשוטה כל"ל וכג"י בירו' והטעם דכתב בקורכס עד שיהיו אתם הקולרים והוי כמו קוצר לשחת דמני פטור מפאה, אבל מ"מ יש לחלק בין קוצר לשחת לקצירה אחרים, דהקוצר בעלמא לשחת, מראה לעין כל, שמחלק שדה לשתיים, משו"ה אינו יכול להניח פאה מו' לו, אבל בקצירה אחרים באמצע השדה, איכא למימר התחלת קצירה היא ואינו מפסיק, ומתק טעמא גם ר"מ דפליג את"ק במ"א בקולר לשחת, מודה הכא דאינו מפסיק אם לא חרש: (יב) במתני' קמתני חזיו ובתוספתא קתני חזיו של דין אחד, במתני' תנן קצר חזיה ומכר אז הקדים חזיה, והכא קתני להיפוך מכר אז הקדים חזיה וקצר חזיה: (יג) דחובת הפאה בסוף השדה על כל מה שנקצר ברשותו:

פ"ג א (א) מ"א, ערוגות מרובעות של הבורה שבין הזיתים, אין הזיתים מפסיקין אותן, ונותן פאה מאחת על הכל: מ"ב, הקוצר תבורה שנתבשלה תחילה, נותן עליה פאה בסוף, דלאו שתי קצירות הן, אלא קצירה אריכתא היא: מ"ג, הלוקט קלת פירות שנתבשלו כל אורכן ומקיים קלתן בארץ, אם לקט כאן וכאן, ה"ה שתי לקיטות, וחייב ליתן פאה על כל אחת ואחת, ואם לקט מקלתן לאורך הגזארים בארץ, כדי שיתעצו, נותן פאה בסוף על הכל: מ"ד, אם נתבשלו כל הצלילים, והיית מקלתן בארץ, כדי שיעשו זרע, אע"ג דעי"כ לא חזו תו לאכילה, אפ"ה חייבין בפאה, אחרי שהיו בתחלה ראוין לאכילה, וערוגת ירק אינה מפסקת בין מלכות של צלילים: מ"ה, ע"י חלוקת אחין ושותפין נחלקו השדה והאילן: מ"ו, שדה כ"ש נקרא קרקע לחיוב פאה, וכ"כ לבטרים, לפרוזבול, ולקנות עמו נכסים שאין להם אחריות: מ"ז, שדה כ"ש נקרא קרקע לענין מתנת ש"מ, אם שייך לעלמא כ"ש, ולהכותבו לאשתו שאבדה כתובתה: מ"ח, עבד שכתב לו רבו כל נכסיו, אינו יולא לחירות, אם שייך רבו קרקע כ"ש: (ב) דכל שגבהו י"ט, רשות צפ"ע הוא, ומשום הכי מודי ב"ה שנותן פאה מכל מדרגה ומדרגה, דמדרגות אין דומין כלל למלכות שבין הזיתים, ועיין בלתי"ס פ"ז מ"ב: (ג) המדרגות סמוכין כ"כ זו לזו, עד שהצלילים שלמטה מעורבין עם אותן שלמעלה, וכל השדה נראית כאלו היתה בשיפוע ההר, ובירו' פ"ב ה"ב מיייתי לה להך דמתניתא ושם הגי' מדרגות שהן גבוהות י"ט, נותן פאה מכל אור"א, פחות מיכן נותן פאה מאחת על הכל, ועיין רמב"ם מ"ט פ"ג ה"ו וה"ה: (ד) למ"ב לא מנאלת הוספה בתוספתא ולא ברייתא בירו': (ה) בירו' פ"ג ה"ג הגי' המירב והייתי הך, שחולש הצלילים שתי וערב ועי"כ

חייב בתחלתו וחייב בסופו (י): היו לו ארבעה וחמשה נפנים (ז), בוצרן ומכניסן לתוך (ח) ביתו (ט), פטור מן הפרט ומן השכחה ומן הפאה (י) וחייב בעוללות, ואם שייר (יא), נתן מן המשוויר על מה ששייר (יב), היה מקמף (יג) ומכניס לתוך ביתו אפילו כל שדהו (יד), פטור מן הלקם שכחה ופאה וחייב במעשרות. המודל נתן מן המשוויר על מה ששייר (טו), אמר ר' יהודה במה דברים אמורים במודל לשוק (טז), אבל במודל בתוך ביתו (יז) נתן מן המשוויר על הכל (יח): ז (יט) הכותב נכסיו לבניו, והניח (כ) לאשתו קרקע כל שהוא, אבדה כתובתה, אמר ר' יוסי (כא), בד"א (כב) בזמן שקבלה עליה לשם כתובתה, אבל לא קבלה עליה (כג) לשם כתובתה, מה שנתן נתן, וגובה כתובתה משאר נכסין: ה הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין (כד), שייר קרקע כל שהוא, לא יצא בן חורין (כה), ר"ש אומר, האומר (כו) כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן (כז),

הגיון אריה

דומה פני השדה למלאכת ארינה: (ו) והא קמ"ל, דאע"ג שהמקומות החלקין בשדה נוגעין זה בזה, אפ"ה לא אקרי מקום אחד וצריך ליתן פאה לאלו לעמ"ן ולאלו לעמ"ן, ומה דאמר ר' ירמיה בירושלמי מירוג כהדא דמנין המחליק בלנים לשוק וכו' צריך למידק כהדא ולא הדא, דאל"כ מהמיתה הייט משנתנו ממש, ומאי קמ"ל: (ז) אפסקא דמהמיתין וכן בצרם קאו, וכן וכן בצרם פירושו אס כל צר מקלף ענבים לשוק טותן פאה לאלו לעמ"ן ולאלו לעמ"ן, דהס ענבים לנת עומדים, וחוב פאה בענבים רק כשצברו ליון, ולבעל תפארת ישראל יעלמה תוספתא זו, שכתב וז"ל וכן בצרם כשלקט מאזוהו שורות כאן וכו'ן לאכלן ענבים והניח השארים לכבשן ליון צבית הבד עי"ש, ולהרמב"ם ג' אחרת במתני' כנראה מפירושו ד"ה וכרס המדל: (ח) כ"ל וכה"ג בכ"י אירפורט, ובדפוסים הישנים הנו' ובידן ומכניסן נתן לתוך ביתו: (ט) לתוך ביתו דוקא, ולא לתוך גיתו, ר"ל לאוכלן ענבים: (י) כ"ל וכך צריך להגיה הברייתא דירו' דהס גרים פטור מן הפרט ומן הערלה ומן הרבעי, ועיין אהבת ליון תוספ' ד"ה פטור מן הפרט, והטעם שפטור מן הפאה, משום דצירה כוז לאו צירה איקרי, דתס צירה לנת היא, והבזר לאוכלן ענבים דומה למקטף שבלים למילות וכמו דתניא בספרי פ' כי תלך וצירו' הכא לקט קליןך ולא לקט קיטוף, כ"כ יש מקום לומר פרט צריך ולא פרט קיטוף: (יא) לדרבן צנת: (יב) אבל אס הכניס מה שצבר לנת, צריך ליתן פאה, ואע"פ ששייר, שמה יצטרך את המשוויר לאוכלו ענבים, עיין רמב"ם מ"ע ספ"ד בראב"ד בכ"מ ובמ"ל, ומתוספתא משמע דלא כהרמב"ם, וד"ק: (יג) צבא זו איתא בתוספתא אחר מהמרו של ר"י, ונראה בעליל שכאן מקומה, דקיטוף בתבואה הוי כמו צירה לאוכלן ענבים: (יד) לאוכלן מלילות, אבל לעיסה צריך לשייר, כדאיתא צירו': (טו) פסקא דמתני' הוא, ושם הגי' המדל, ועיין שביעית פ"ד מ"ד דס פירושי קמפרש חיזה הוא המדל: (טז) אע"פ שמכרן, פטור מן הפאה, דעיקר כוונתו להשציה השארים הוא: (יז) צברייתא דירו' שם הגי' לבית זהו עיקר: (יח) דמטיקרא להכניסן לקיום קמטין, והתחלתא דקצירה היא: (יט) למשניות ד' ה' ו' לא נמלאת הוספה בתוספתא, ובירושלמי מניטו רק בה"ד ברייתא אחת: (כ) כה"ג בדפוסים הישנים, ובכ"י אירפורט ושייר, והא קמ"ל דלא צריך שכתב לה דתתן במתני': (כא) כ"ל ולא ר' יהודה ואין כאן ט"ם כמו שעלה בדעת הרב בעל ח"ד, שרואה להגיה התוספתא על פי הגמרא צ"ב קל"ב, דנראה לעין כל, שמתניתא דתס אינה התוספתא דילן, ובזולתי ר' יהודה לחוד, ור' יוסי לחוד: (כב) לא לפליג אלף לפרושי קאתי ר"י, והסוגיא צ"ב שם קשה להולמה, דמקשי התם וכו' תימא כולה ר"י היא והתניא אמר ר' יהודה אימתי סתיה שם וקבלה עליה, אבל היתה שם ולא קבלה עליה, קבלה עליה ולא היתה שם, אבדה כתובתה, ואריכין אנו לומר, או שהתוספתא נעלמה מעיני אמוראי דצבל, או שהלבישה נורתה זו, כדי לסקל התובתה, וז"ל: (כג) לא אבדה, אע"פ סתיה שם, ובהא פליגי ר' יוסי ור' יהודה: (כד) דעבר בכלל נכסיו הוא, ומה שאמר לעבדי, כבר פרוש בגמ' גיטין מ"ב, לעבדי סתיה כבר: (כה) וגם הנכסין לא קנה, דלא ידעיין ה' כ"ש שייר, וצירו' צפרקין איתא הכי ר' יוחנן בשם ר"א שייר מעולטין, לא עשה ולא כלום, הני אומר גופו שייר, כלו' לא שגא שייר קרקע, לא שגא שייר מעולטין, אינו קונה לא את עמ"ן ולא הנכסין: (כו) כה"ג בכל הדפוסים ובכ"י אירפורט הנו' משובשת אבל בתוספתא צ"ב פ"ט הובאה צבא זו גם שם על נכון ובח"ש לא הרגיש בשבט זה: (כז) שכתבס, וכיון שלא פירש חיזה שיער קא שייר, אמריין לעבד קמטין, דנעניו לא שיה עפי

פאה פרק ג ד

לא אמר כלום, חוץ מעיר פלונית (ח), חוץ משדה פלונית, אעפ"י שאין שם אלא אותה שדה ואותה העיר, וזה עבר זה בנכסים (ט), וקנה עצמו בן חורין, וכשנאמרו דברים לפני ר' יוסי אמר, שפתים ישק (א) משיב דברים נכוחים: **פרק ד** (א) פועלים (ב) שהיו עושין אצל בעל הבית, אינן רשאים לגמור את כל השדה (ג), אלא משירין כדי פאה (ד), ואינה פאה עד שיפרישנה בעל הבית לשם פאה (ה), עני שראה כדי פאה (ו) בין בתבואה (ז), בין באילן (ח), אינו רשאי ליגע בה, ואסורה משום גול (ט), עד שתידרע לו שהיא פאה (י); בעל הבית שנתן (יא) פאה לעניים, אמרו לו (יב), תן לנו מצד זה, ונתן להם זה וזה (הרי זה) (יג) פאה. בעל הבית (יד) שנתן פאה לעניים, אין רשאי שיאמר להם, מלו זרע ונתנו

הגיון אריה

מאחד מריבוא, אבל אם כתב בפירוש חוץ מקרקע כ"ט, סבירא ליה לר"ט, שאע"פ דלא זכה העבד בקרקעות, מ"מ קנה בגופיה, ובהא פליג את"ק: (בח) שהסביר בפירוש השו"ר: (בט) דהוא עלמא בכלל נכסים, וממילא קנה עלמא בן חורין, כנלמד, והר"ט ז"ל כתב ז"ל פירוש זכה בנכסים אם יש שם וקנה עלמא בן חורין בכל ענין, ובמחכ"ה לפי פירושו יושגא דהוספתא אינו מדויק כלל, דכך הול"ל חוץ משדה פלונית זכה עבד זה בנכסים, ואע"פ שאין שם אלא אותה שדה וכו' קנה עלמא בן חורין: (ל) כהג"י בצלו גיטין ט. אבל בירו' סוף פרקין הגי' וכשכח מעשה לפני ר"י: (לא) (משני כ"ד כ"ז) ועיין תוספות גיטין סס ד"ה שפתים:

פ"ד מ"א, החוב על בעל השדה להניח הפאה מחובר לקרקע, והעניים בזוין אותה, ורק אם כולן רוזין לחלק בזה, רשאי לעשות כן, אבל אם אחד אומר לבזו, שומעין לו, ובגפנים ואילנות גבוהין שיש סכנה לעלות ולהוריד הפאה, צעה"ב מחלקה בין העניים: מ"ב, במקום שעל צעה"ב לחלק הפאה, אין רשאי לבזו, אלא"כ שדעת כולם שזה בזה, ואם אחד אומר לחלק, שומעין לו: מ"ג, בפאה שנתנה לבזו, כל דאליס גבר, אבל אם זרק עני א' מה שלקט כבר על החובר, כדי לקטו, אין לו בו כלום, אבל אין מוסיפין הימנו את התלוש, ואם נפל על הפאה, מעבירין אותו משם, וה"ה בלקט ושכחה: מ"ד, העניים בזוין את הפאה בידים ולא בכלי ברזל ומתכות, כדי שלא יבואו לידי סכנה: מ"ה, שלם פעמים ביום, בצוקר בצהרים ולפנות ערב, מתקבלין העניים צדה ליעול הפאה: מ"ו, חיוב פאה אינו חל אלא על הקמה, לפיכך עכו"ם שקלר את שדהו ואח"כ נתגייר, פטור מן הפאה, וכיון שפטור מן הפאה, פטור מני מלקט ושכחה: מ"ז, תבואה שאינה חייבת בפאה צעת קליה, כגון שקליה הגזבר, ואח"כ פדלה, פטורה מן הפאה: מ"ח, כיוצא בו פירות שאין חייבין במשטר, בשעה שהגיעו לעונת מעשרות, כגון שבגמרו תחת יד הגזבר, ואח"כ פדחן, פטורין מן המשטר: מ"ט, אין העשיר יכול לזכות לעני בפאה שלקט, דהרי מנו לא אמרינן, אבל עני זכה לעני חברו, דמנו דאי בעי זכי לנפשיה, זכי מני לחבריה, ובלקט שכחה ופאה שהפקיר העכו"ם, אפי' עשיר זכה לעני: מ"א, כל שטור מעלמו ולא מחמת אונס, וכ"כ כל שטול מתוך היר ונתוך המגל, ה"ז לקט: מ"א, כל מה שהוא אחר הקולרים, ה"ז לקט, ותבואה שנתאלת בחורי הגמולים אחר הקולרים, ג"כ לעניים: (ב) עירוב פרשיות יש כאן בפ"ב דתוספתא, דהנה הוספות למ"א נמאלת אחר הבבות הגמולין למ"ג ולמ"ה ובתוך אותן השייכין למ"ט, ומלבד זו גם לא הובאו בסדר נכון, ועיני רק לטובח המשנה יבטו, ולעומתה סדרתי חלקי התוספתא: (ג) דאפסקא דמתניתין הפאה ניתנת במחובר לקרקע קאי, ונקט פועלים, דסד"א בשדך ולא צדה של אחרים, קמ"ל דשלוהו של אדם כמוהו: (ד) ואם לא ידעו היאך עשו של צעה"ב, משירין כדעת עלמן: (ה) דהא אם לא אמר בפירוש כמה יחיהו לשום פאה, אפשר שיקאור עוד ממה ששיריו: (ו) אפילו א' משמשים לביכא למיחם שהפועלים הסיפו שלא ברצון הצעה"ב: (ז) שניתנה לבזו: (ח) צעה"ב מוריד ומחלק, ואיכא למימר דהיא חיה לבעה"ב, שלא יאטרך לעלות, אפ"ה אינו רשאי לעני ליגע בה: (ט) שחייבת במעשרות: (י) מדעת צעה"ב: (יא) כליו שנתן להם רשות לבזו, ובש"ס ב"ק כ"ח תניא ליגע בה: (יב) שהניח פאה מלד אחד ובזו עניים וטעו מלד אחר זה וזה פאה, וכן הגיה הגר"א, כהא, ולא זכיתי להבין מה דחק לזה, ועיין רמב"ם מ"ט פ"ב ה"ב ובכ"מ ע"ה: (יב) קודם שנטלו מה שהניח להם: (יג) זה וזה פאה כ"ל וכהג"י ברמב"ם, והא קמ"ל שחל עליה שם פאה מיד אחר שהפרישה צעה"ב לכך, ולריכא דסד"א כיון שאסור לעני ליגע בה עד שאמר לו צעה"ב שהיא פאה, לא חל עליה שם פאה עד שתגיע ליד העני ומותר לבעה"ב להחליפה, קמ"ל דלרדך ליתן שהיה לעניים, ועיין הסוגיא בגמ' סס: (יד) בבא זו תמלא בתוספתא לפני הבבא ד' מהטת בכרס, ועיניך תחזיקה שכהן מקומה, דאפסקא הפאה נתנת במחובר

פאה פרק ד

לה

פשתן (טו), מלו תמרים ותנו מכבדות (טז), נשרו ואחר כך הפרישן, אינו חייב
 משום פאה, אלא זרע (י) בלבד: ג (יח) נמל מקצת פאה וזרק (יט) על השאר.
 אין לו בה כלום (כ), ר"ט אומר, קונסין אותו (כא), ונומלין הימנו זו וזו (כב): בעל
 הבית שנתן פאה לעניים (כג), ובא עני אחר ונמלה מאחוריהן, הרי זה זכה, שני
 עניים שהיו מכתשין (כד) על העמוד (כה), ובא עני אחר ונמלו מאחוריהן (כו), ה"ז
 זכה, שאין עני (כז) זוכה בלקט שכחה ופאה ובסלע של מציאה עד שתפול לתוך
 ידו. פועלין שהיו קוצרין (כח) לתוך קופותיהן (כט), הרי אלו מעבירין אותן (ל):
 ה (לא) לא ימול בעה"ב לקט (לב) מן העניים, על מנת ללקוט מן העומרים (לג). ר'
 יהודה אומר שחרית (לד) בעל הבית צריך שיאמר כל מה שילקמו העניים מן
 העומרים (לה), ה"ז הפקר, ר' דוסא (לו) אומר לעיתותי ערב, וחכ"א (לי), הפקר אונסין (לח)
 הפקר, שאין אחריות לרמאין (לט): ז, ח, עובד כוכבים שמכר (מ) קמתו לישראל
 ליקצר, חייב (מא) בפאה, ישראל שמכר (מב) קמתו לעובד כוכבים לקצור, פמור (מג)

הגיון אריה

במחוצר קאי כדמוכח מירו' רפ"ד: (טו) הוילין, ופשתן חייב צפאה, דתוכן של זרעוני פשתן חזי
 לאכילה, כדאמרין גדרים מ"ט. גוליצא דכיתנא צבותחא: (טז) הן אותן ענפים גסין וכבדין של המרה,
 שעושין מהן מטאטא, ועיין עוקלין פ"א מ"ג, והטעם שאכור לומר קן לעניים משום שצריך ליתן להם
 הפאה מחובר לקרקע, ר"ל כאשר היא מחובר לקרקע, ובספרא פ' קדושים תניא העוזב לפניהם הנח תבואה
 בקשה, תלקן בעמור, תמרים במכבדות, יכול אפילו השירה אותן הרוח, ת"ל אותם, הפרישם ואח"כ השירה אותן
 הרוח, כשם שזכו בהם, כך זכו בעליהם: (יז) ותמרים, כיון שמתן בתלוש: (יח) למ"ג לא מלינו הוספה בתוספתא,
 וגם בירו' לא נמלאת ברייתא: (יט) כהג"י במשנה שבירו' ועיין ד"ס: (כ) ע"כ פסקא דמתניתין: (כא) מכלל דתנא
 קמא סובר אין קונסין אותו, וכן מפרש הר"ש, אבל לפירוש הרמב"ם צריך לידחק ולומר שר"מ לפרושי קסתי,
 ובתלמוד הרמב"ם לאו אתוספתא חלה אירושלמי קא סמיך, דהכי איתא התם פ"ד דה"ג תני בשם ר"מ קונסין
 אותו ועיין בפה"מ לרמב"ם שדקדק בלשונו וכתב וכן אמרו קונסין אותו ועיין בכ"מ הלכות מ"ע פ"ב הי"ח,
 והרב בעל ח"ד ירד במגולת הפלפול והעלה קנה רלוץ בידו, שכתב דת"ק ור"מ לא פליגי דיניא חלה
 צפא, אי אין לו בה כלום מתורת דינא או מתורת קנסא: (כב) את התלוש ואת המחובר וכהג"י בצרייתא
 דירו' סס: (כג) כל' נתן שות לעניים העומדים לפניו לבזבז: (כד) מריבין זה עם זה, ובצרייתא דר"ח
 בירו' פ"ד ה"ג שנים שהיו מתכתשים, ורישא לא מיייתי לה התם: (כה) העובר כל"ל וכהג"י בירו', פי'
 על עומר השכחה מריבין: (כו) בירו' הגי' וחטפו מלפניהם: (כז) נקט עני משום לקט שכחה ופאה,
 ועיין רמב"ם מ"ע ספ"ב (כה) אפסקא דמתני' מעבירין אותו הימנו קאי: (כח) כרי שלא יפול שום לקט
 ארצה: (ל) שהרי גזלו את העניים: (לא) למ"ד לא נמלאת שום הוספה בתוספתא, וידוע תדע שבמסנה
 שבירו' מ"א ומ"ב וכ"מ מ"ד ומ"ה נקשרו ונלמדו לאחת, והאך מ"ד גם גמרא ליתא בירו': (לב) של קציר
 שפעור מן המעשר, דלקט קצירך כתיב: (לג) דאסור להחליפו בדבר שחייב במעשר, ולקט של עומרים
 אינו פעור ממעשר, אם לא הפקירו בעה"ב, כדאיתא לקמן, ונקט להך צבא הכא מגרר' דפלוגתא
 בהפקר לקט של עומרים: (לד) אפסקא דמתני' שלשה אבטיות ביום קאי, והא קמ"ל דכמו שיש זמן
 קבוע לפאה, יש גמי זמן קבוע לתקון הלקט, לר"י שחרית ולר' דוסא ערבית: (לה) בירו' מ"ש פ"ה
 ה"א הגי' בין העומרים, וסיכה פ"ד ה"ב מבין העומרים, ובבבלי (גמא קמא דף ס"ט). חסרו המלות מן
 העומרים: (לו) בירו' מ"ש וסוכה הגי' הפוכה ר' דוסא אומר שחרית ור"י אומר לעיתותי ערב, ובבבלי
 הגי' כמו הכא בתוספתא, אמנם גם התם אמרו לחד שיטויא שצריך להפוך השמות: (לז) כך דחכמים ליתא
 כלל בבבלי: (לה) אין הפקר אונסין כל"ל וכהג"י בירו', פי' מה שהפקוד בשביל האנסים הבאים לחטוף
 ולגזול אינו הפקר, והגר"א הגיה והכ"א אינו הפקר ולא ידענא מנא ליה הא דבכ"י שלו ליתא: (לש) כל'ו
 שאין לנו אחריות לרמאין, וכן הוא להדיא בירו': (מ) כל"ל וכהג"י בכ"י אירופרט, והגי' שמסר בדפוסים
 משבצתא, ועיין בהגהת הגר"א ומה שכתב המפרש ר' יונה ז"ל: (מא) כיון דהקמה של ישראל קרינן ביה
 שדך: (מב) דבשעת חובתה, של נכרי היא ופטורה, ואין להקשות מהא דתנן (גיטין מו). המוכר את שדהו
 לנכרי לוקח ומביא ממנו כבורים מפני תיקון העולם, דבמכירת הקמה ליכא למגזר כמו בשכירת הקרקע

פאה פרק ד

מן הפאה, ישראל ועובד כוכבים שהיו שותפין בקמה, חלקו של ישראל חייב ^(ג), וחלקו של עובד כוכבים פטור, ר' שמעון ^(מד) אומר, ישראל ועובד כוכבים שהיו שותפין בקמה, פטור מן הפאה, אימתי בזמן שהעובד כוכבים ממחה ^(מה), אבל אין העובד כוכבים ממחה, חייב בפאה, גר ^(מו) שמת ^(מו), ובזבוזו ישראל את נכסיו, המחזיק במחובר לקרקע ^(מח) חייב בכל, בתלוש ^(מט) מן הקרקע פטור מן הכל, החזיק בקמה (פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה וחייב במעשרות) ^(נ): ^(נא) ארבע מתנות ^(נד) בכרם, פרט, שכחה, ופאה, ועוללות ^(נג), שלש בתבואה, לקט, שכחה פאה ^(נד), שנים באילן, שכחה ופאה, כל אלו אין בהם משום טובה ^(נה), ואפילו עני שבישראל מוציאין את שלו ^(נו) מתחת ידו ^(ני), שתנות כהונה ולויה ^(נח), כגון הזרוע והלחיים והקיבה יש בהן משום טובה ^(נט) ונותנן לכל כהן שירצה ^(ס), אין מוציאין לא של כהן מכהן ולא של לוי מלוי ^(סא): הלקט והשכחה והפאה של עובד כוכבים חייב במעשרות ^(סב).

הגיון אריה

ועיין רמב"ם בטריס פ"ב הט"ו: ^(ג) בספר פ' קדושים לא הביא סדרת הת"ק חלף רק סדרת ר"ש, והכי איתא התם ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש שדך ולא שיתוף עם הגוי, וזירו' צפרקין סה"ד מיייתי רק סדרת הת"ק, ורבי חזקיה הוא דאמר התם מחלוקת כלו' פלוגתא היא, ומה שכתב אמ"ו מהר"ק צ"פ ספרו אהבת ליון תוספות ד"ה מחלוקת כלו' שנתפדה השתפות ע"ש, אחר המחילה מכת"ס מסני טעמים לוי אפשר לומר שמתל ד"ה הוא ור' ישמעאל סובר גם לאחר שנתפדה תבילת השתפות פטור חלקו של ישראל וע"ס בכרם, ועוד אי ר' ישמעאל פטור גם אחר פרידת השתפות, היכי סליק ארעתיא לחלק בין אי ממחה הגוי או לא, וק"ל: ^(מד) כ"ל וכהג"י בכ"י אירפורט, ואין שום ספק שר"ש הוא בעל פלוגתא דה"ק ולא ר' ישמעאל, דהכי איתא גם בדפוסים הישנים בפ"ג דתוספתא, ישראל וגוי שהיו שותפין בכרם וכו' ר"ש אומר וכו' פטור מן העוללות עיין לקמן פ"ו אות ל"ה, ותחת שהגיה בעל ק"א בת"כ ר' ישמעאל במקום ר"ש, לרי"ך להגיה להיפוך בספרי התוספתא ר"ש במקום ר"י: ^(מה) לקצור חלקו עד שיקצור הוא או לחלק במחובר: ^(מו) כ"ל וכהג"י בכ"י אירפורט ובר"ם ספ"ק: ^(מו) ואין לו יורשין: ^(מח) זירו' קדושין פ"א ה"ה הג' המחזיק בקרקע: ^(מט) זו איתא זירו' שם: ^(נ) חייב בלקט שכחה ופאה ופטור מן המעשרות כ"ל וכהג"י צברייתא דירו' שם וכן הגיה הגר"א ועיין בר"ם, ולחנם נתיגע הרב בעל ח"ד לקיים ג' הספרים: ^(נא) בתוספתא שזידו איתא אחר הבצא גר שמת וכו' הבצא הלקט והשכחה והפאה של עכו"ם וכו', ולקמן אות ס"ב תראה צעניך שאין שם מקומה: ^(נג) מתניתא זו אפסקא דמתני' והכמים אומרים יתנה לעני שגמלא ראשון קאי, ולקט שכחה ופאה אין בהם שום טובת הגאה לבעלים, ואין רשות לבעל הטהרה לזכות לעני קרובו, ולפרושי דברי חכמים מיייתי בעל התוספתא הברייתא, ורובה ככולה חולין קל"א ועיין תורה הכהנים פ"ה קדושים, דהניח התם לא תלקט לעני לא תשיעו את העני לא תלקט הזהיר את העני בשלו (ובצ"ש שרשם בחר המלות ארבע מתנות, שם משה ו" לא ירד לעמוק העינין ורק למראה עיניו יספוט): ^(נד) בצ"ש שם כך הסדר הפרט והעוללות והשכחה והפאה, ובקרא הקדים עוללות לפרט: ^(נד) עיין מה שכתב התו"ט פ"ד מ"ו ד"ה מן הלקט ומן השכחה וכו': ^(נה) ומפרש שם בגמ' דכתוב בהו עויבה: ^(נו) בצ"ש שם הגי' מויליאן אותו מידו, אבל הגי' בר"ם כגו' התוספתא, ובכ"י אירפורט הגו' מויליאן את שלו מתחת ידו, ועיין תוס' שם ד"ה יש בו טובת הגאה לבעלים: ^(נו) צברייתא דגמ' איכא הכא בצא דליתא בספרי התוספתא וזהו, מעשר עני המתחלק בתוך ביתו יש בו טובת הגאה לבעלים ואפילו עני שבישראל מויליאן אותו מידו: ^(נח) כהג"י בכ"י אירפורט, ולענ"ד כ"ל ובגמ' ובדפוסים הישנים הגי' ושאר המתנות כהונה כגון וכו': ^(נח) הך יש בהן משום טובת העכו"ם ליתא שם בגמ': ^(ס) וכ"כ ותן מ"ר לכל מי שירלה: ^(סא) כהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים הישנים הגי' לא משל כהן לכהן ולא משל לוי ללוי, ובגמ' איתא לא מכהן לכהן, ולא מלוי ללוי וע"ש הסוגיא: ^(סב) ע"כ אפסקא דמתני', וזו ראייה שאין עליה פירכא, שכלן מקומה של בצא זו, ולא לעיל בצר המתניתא גר שמת וכו', וכבר העירוני שם עירוב פ"ג דתוספתא, דהא אין שום המשך

אימתי (ס) בזמן שהעובד כוכבים ממחה (ס), אבל אין העובד כוכבים ממחה (ס). הפקר עובד כוכבים הפקר ופטור מן המעשרות : י איזהו לקט, הנושר בשעת קצירה ובשעת תלישה (ס). ר' יוסי אומר, אין לקט אלא הנושר בשעת קצירה (לבר ס), שנאמר (ס) ולקט קצירך לא תלקט : יא (ס) חורי נמלים אסורין משום גזל (ע), ואם הפקירן בעל הבית, מותרין משום גזל, ר"ש בן אלעזר אומר, אם היו נקררין גזוזין (א) אסורין משום גזל :

פרק ה (א) ב (ב) שיבולת שבקמה (ג), הרי היא של בעל הבית,

הגיון אריה

והנערפות בין הג' ברייתות האלה הלקט והשכה והפאה וכו', בעל הבית שנתן פאה לעניים אין רשאי וכו', ארבע מתנות בדרם וכו' ולפי סדר המשניות כל אחת ואחת על מקומה תבא בשלום, ונקוט כלל זה בדרך שרריך לשום תמיד עין פקחה על המשנה כדי להסיר המצובה מתוך התוספתא ולסלול דרך בטובה : (ס) נקרא לקט שכה ופאה של עכו"ם שחייב במעשרות, ודברו של עכו"ם פטורה מן הפאה, ומשום חייב הפאה במעשרות, וה"ה בלקט ושכה, וברו' במכילתין מוקי מתינתין כמ"ד אין קנין לעכו"ם בא"י לפטור מן המעשרות ולבבלי יש שיטה אחרת בזה, עיין גיטין מ"ו, ובר"ש למתינתין : (ס) לעשירים, או ידעין בודאי שלקט שכה ופאה חקא קמטין : (ס) ובעל התוספתא לא אתא לאשמועינן אלא ה"אך ידעין אי הפקירו העכו"ם או לא : (ס) ר"ל לקט טהב בין בדברים שנקרו, בין בדברים שנתלשו, ושריך שיפול בשעת הקצירה והתלישה, לאפיקי מה שנושר מבין העומרים, כדתיבא לעיל ארת ל"ה : (ס) ולא בשעת תלישה, ורבינו הקדוש סתם כר"י, אכן בש"ס (חילין ק"ז). אמרו דלית כאן פלוגתא, דהכי תיבת התם תני' לקט קצירך ולא לקט קטוף, ר' יוסי אומר אין לקט אלא הבא ממחמת קציר, ומקשה הש"ס ר' יוסי הייט ת"ק, ומתירין טלה ר' ורבי תני שר' יוסי אומר אין לקט אלא הבא ממחמת קציר, ובספרא פ' קדושים מיימי להך במיתא סתם ולקט קצירך ולא לקט קטוף, ולקט קצירך אין לקט אלא ממחמת הקציר ועיין בפירוש הראב"ד, ואין שום ספק אללי שהספרא ניתקן על פי הבבלי, איברא יש עוד שם בגמ' ברייתא אחרתא, דמשמע מנייה שר"י אינו מחלק בין קצירה לתלישה, דהכי תני' התם ר' יוסי אומר קציר אין לי אלא קציר, עוקר מנין, ת"ל לקטור, ת"ל בפרוך, ואריכין את למימר שהאמוראי דבבלי לא ידעו מאומה מהך מתינתא דתוספתא או שלא השגיחו עליה, כיון שלא הפסידו לבת סמבא, ודו"ק : (ס) (ויקרא יט, ט) : (ס) הבבא שיבולת של קמה וכו' דליתא פה בתוספתא המלא לקמן ברפ"ה, כי שם מקומה : (ע) לא שנה שהם בתוך הקמה, ל"ש אחר הקולרים, אסורין משום גזל וחיובין במעשרות : (א) נקררין או גזוזין כל"ל פי' אם החיטין נקררין או השיבלין גזוזין או אמרינן דמשל צעה"ב הן, אבל כשהחיטין או השיבלין עודו בשלימותן אמרינן שהתא הביאון הנמלים שמה, ומשל עניים הן, ובדפוסים הישנים הגי' אם היו פקרו, ולפענ"ד נשתבשה מלת נקררין לפקרו, והגר"א העביר הקולמס אדברי רשב"א :

פ"ה (א) מ"א, המגדים עומריו ע"ג לקט, רריך ליתן לעניים כל מה שנוע בחרץ בתורת לקט, וממה שנפזר ע"י הרוח ע"ג לקט, ונתן לעניים כדי נפילה, והוא ארבעת קבין לבור : מ"ב, שכן שיבולת אחת לקצור, אם נקלרה עט הקמה הסמוכה לה, ה"ה לצעה"ב, שיבולת לקט שנתערבה בגדיש, נוטל צעה"ב ג' שיבלין ומתנה עליהן ונתן א' לעני : מ"ג, מותר להרביץ השדה במים קודם שזכו העניים ליטול הלקט, מפני שאפשר לשום הספקן של העניים : מ"ד, מי שהוא בדרך, ואין לו לאכול, נוטל כאחד העניים ליטול לקט, ואין לרד לשלם כשיבא לביתו : מ"ה, לקט שכה ופאה פטורין מן המעשר, והתבואה שמחילת צעה"ב עליהן חייבת, אפילו עמי שבעניים, רריך להניח לשו"פ, רריך להניח לשו"פ, אבל מותר שיתן כל אחד מ"ע שלו לחבירו : מ"ו, מי שתבואה צעוד שהיא קמה, אסורין ליטול לשו"פ, אבל כל זמן שהקמה שלו, אף עוברת הנחה בלשו"פ אסורה לו, ומשום"ה אסור לשכור פועל, ע"מ שילקט בזה אחריו, כדי שיעבוד אותו הפועל בשכירות גרועה, וכ"כ אסור לעכוב שום עמי מללקוט ולסייע לאחר, דלשו"פ של עניים הוא ולא שלו : מ"ז, שכה אינו, אלא"כ שכהו כל צ"ח העומדים בשדה בשעת אסיפת העומרים, והעומר ששכח ע"י ערמה של עניים, אינו שכהו : מ"ח, כל המפנה עומריו מן השדה למקום שידעו שם, מן השדה לאותו מקום יש שכהו, ומאחרו מקום לגורן אינו שכהו, וכל המפנה עומריו למקום שלא ידעו שם, מן השדה לאותו מקום אינו שכהו ומאחרו מקום לגורן יש שכהו : (ב) למ"א לא מליטו שום תוספה בתוספתא, והברייתות שהביא הירו' צה"א הן מענין עיבור בשביעית, ומקלחן תמלא בתוספתא דטהרהרין : (ג) שסמוכה כ"כ לקמה עד שנקלרת עמה, ועיין מה שכתבתי בפ"ד

פאה פרק ה

שבקציר (ה) ה"ה של עניים (ה), חציה בקמה וחציה בקציר (ו), נומלה ומשליכה לאחריו, שספק לקמ לקמ (ז) השיבלין שבקשין ושברדות (ח) הרי אלו של בעה"ב (ט), אמר ר' עקיבא, בזו נהגו בעלי בתים עין יפה (י), ושאר מתנות עניים (יא) שבשרות, שאין העני מקפיד עליהן (יב), הרי אלו של בעל הבית : מאימתי שורפין הקשין שבשרות (יג), בשדה האילן עד (יד) עצרת (טו), בשדה הלבן עד (יז) ראש השנה, בשדה בית השלחין מיד (יח), דברי ר' יהודה, וחכמים אומרים, בשדה לבן עד (יח) העצרת (יט), בשדה אילן עד (יז) ראש השנה, מפני גזל אדם ובהמה (יח), בשדה בית השלחין מיד : עניים המחזרין (יט) בין הגרנות (כ), מעשרין ונותנין להן, הצנועין (כא) מוציאין בידם מעות ודברים הנאכלים (כב) ונותנין דבר מועט (כג), כדי שיאכלנו עד שלא יגיע לעיר (כד) : ג' המרביין את שדהו (כה) עד שלא נכנסו עניים לתוכו, אם היה היזק (כו) מרובה על של עניים, מותר (כז), ואם היזק העניים מרובה על שלו,

הגיון אריה

אות ס"ט : (ד) כלו' אינה נקלרת עם הקמה, כיון ששמוכה לקציר : (ה) כדתן צמתיתין שיבולת שבקציר וראשו מגיע לקמה, אם נקלרת עם הקמה, ה"ה של בעה"ב, ואם לאו ה"ה של עניים, והטעם שלא תפס בעל התוספתא בלישנה דמתניתין, משום שרצה להוסיף על דינה דין של שיבולת שחציה בקמה וחציה בקציר : (ו) שמוכה לקמה כמו לקציר עד שאינה נקלרת אלא רק לחצין עם הקמה : (ז) וכמו כל ספק שכהה שכהה, וספק פאה פאה, וילוף לה בתורת כהנים פ' קדושים מקרא לעני ולגר תעוב אותם כר' יוחנן, ובספרי פ' כי תלך מקרא לגר ליתום ולאלמנה יהיה כר' לא בירושלמי סוף פ"ד ע"ג ובר"ש שכתב וז"ל בתורת כהנים פ' קדושים תניא מנין שספק לקט לקט וכו' ת"ל לגר ליתום ולאלמנה יהיה : (ח) השיבלין שבקשין שבשרות כ"ל וכן הגיה כבר הרב בעל ח"ד, ובבא זו היא האחרונה בפ"ב דתוספתא, וידוע תדע שגם התוספות כ"ל וכן דפרקין וכו' לשאר המשניות משורין כמו שיבלין שבקשין בשדה, ואני העני בדעת זכתי בלקט זה, ולקטתי שיבולת לשיבולת, ועשיתי מהן עומרים, והבאיהם גורמה, והמשיין בהצבות הגמסכון אחר מ"ב, כהשר סודרתן פה, יראה צפון שכלו שרבותי אותן אחת אל אחת, ונתהוו לאחדין כד"ו : (ט) ולא אמרינן ספק לקט, אלא או מן הקמה, או מן העומרים הן : (י) להיחס לעניים עד שעת החרישה : (יא) מנאמר זה תמלא בתוספתא בתוך השמי צבות עניים המחזרין בין הגרנות וכו' מאימתי שורפין קשין שבשרות וכו' ולריק תגיעו המפרשים למלא המגך בין הפגרים, ואין שום ספק אלפי שמאמר זה נעתק וכשגט ממוקמו ושהוא סיומא דמאמרו של ר"ע והבא מתפרש פה : (יב) באלו מודה ר"ע לחכמים, שאין לריך להניחם, אלא ה"ה של בעל הבית, אע"פ שלא פסקו העניים מלחזור על מתנותיהם, ועיין ירו' פ"ח ה"א ורמב"ם מ"ע פ"א ה"ג : (יג) אליבא דר"ע שצובר השיבלין שבקשין לעניים : (יד) הן כ"ל : (טו) שדה אינן נחרשת גם לנורך האילנות : (טז) אחר הקצירה כדי להסקותה : (יז) לחכמים ס"ל שדה לבן נחרשת אחר ערשת ושדה אינן אחר ר"ה : (יח) בשדה אינן נמלאו פירות לאדם, ושיבלין וקשין לבהמה : (יט) בבא זו אפסקא דמתני' מעשר שיבולת אחת ונותן לו קחי, ונותנת טעם לשבח להך דינא, שלריך לעשר שיבולת אחת, דהנה קשה למה לי כולי האי, הא חיוב מעשר אינו חל עד שיראה פני הבית, ואטו כל העניים ע"ה הן, שלריך לתקן מה שנותנין להם, אמנם אף עני חבר אינו בוחן ובודק, אי שיבולת זו לקט היא, או לא, דצובר כל מתנות עניים פטורין מן המעשר, משו"ה החוב על בעה"ב לעשר את כל מה שנתן לעני שלא בתורת לקט שכהה ופאה, וכ"כ תניא נמי הכא שלריך לתקן מה שנותנים לעניים בין הגרנות שלא בתורת מ"ע, כוללע"ד : (כ) ועדיין לא הגיע העת לתת להם מ"ע : (כא) שלא ראו להפריש מ"ר אמירו קודם שהרמו ת"ג : (כב) פירות שנאכלין חי : (כג) כדאי מעות, ומעות לבד לא ראו ליתן לעניים המבקשין פירות בין הגרנות, ועיין בח"ס שפ"ו נותנין מעות או דברים הנאכלים או שנותנין להם דבר מועט, ואפ"ה כתב על פרושו של תנא תוספתא שאין פ' כל התוספתא עולה כהגון : (כד) וממילא אין כאן חיוב מעשר : (כה) הבא להסקות את שדהו צטרם יבאו העניים ללקוט האקט, ובבא זו מיייתי לה הירו' לפרושי מתניתין, ומירו' ומתוספתא מוכח שפירוש הר"ש נכון ומיוסד שטופח דמתניתין לשון משקה, ולא מין ממיני הגרנרין כפי' הרמב"ם, ועיין מ"ע פ"ד ה"ח שסם חור הרמב"ם מפירושו : (כו) הגמיע לו ע"י האבק העולה, אם יחדל או ימתין להרביץ השדה : (כז) להרביץ,

אמר, ר' יהודה אומר, בין כך ובין כך (ב) מלקט ומניח על גבי הגדר, והעני (כט) בא ונוטל את שלו: (ה) בעל הבית שנתן כליבה (א) לעני למלאות לו (ב), אין בו משום לקט שכחה ופאה (ג), וחייב במעשרות. המקבל שדה לקצור (ד), לא ילקט בנו אחריו (ה), ר' יוסי אומר, ילקט בנו אחריו, האריסין והחכירות (ו), והמוכר קמתו לקצור, מלקט בנו אחריו: (ז) אין שוכרין (ז) פועלי עובדי כוכבים, לפי שאינן בקיאיין בלקט (ח): היו שם עניים (ט) שאין ראויין ללקט (ס), אם יכול בעל הבית למחות בידם (סא), ממחה, ואם לאו, מניחן, מפני דרכי השלום (סב). אין נותנין מעשר עני (סג) לעניי עובדי כוכבים, אבל נותנין להן חולין מתוקנין לשם טובה (סד): ז בעל הבית שהיה עומד בעיר ואמר יודע

הניון אריה

ועתה לעניס כפי מה שיזמו עליו, וכן כתב הר"ם וחכמים מתירין ושמין הפסד עניים ובעל הבית משלם לעניי אותה העיר עכ"ל, ועיין מראה הפנים ד"ה אין מנגלגין בטופח, ומה שפקק הרב בעל פ"מ על הר"ם, במחכ"ה זהו אגב שיטתא: (ב) שהפסדן של עניים גרוע משלו: (כט) בצרייתא דירו' גם בדברי חכמים הגי' העני ל"י, עיי"ס: (ד) למ"ד לא מליטו הוספה בתוספתא, והצרייתא שהביא הירו' בה"ד היא מולאת בתוספתא דמ"ס פ"ד: (א) כל"ו ואל"ף להגיה כריכה כנו' כ"י הגר"א: (ב) כל"ו וכהג"י בכ"י אירפורט וגו' מ"ס בדפוסים הישנים וכ"כ בכ"י ווען משבצתא, ואפשר שהיה כתוב מהס' ר"ל מלש"פ ושיבש איזה סופר מזבול מלת מהס' (מ"ס): (ג) במתניתין תנן בשלז מותר, ר"ל מה שקבל בעה"ב מהעניים פטור, זהו דוקא אם העניים לקטו לעצמן והח"כ החליפו, אבל אם בעה"ב נותן להם מתחילה הקופה למלאות לו לעצמו, אינו חל שם לש"פ על מה שנתנו בכליבה, דהא מעיקרא לבעה"ב קא לקטו, כוללענ"ד ועיין במפרשים (ד) פסקא דמתניתין הוא: (ה) דכיון שהמקבל עלמו אסור בלש"פ, כדמתן במתני', אסור נמי לבטו ללקט אחריו, דלקט הבן לאביו, ובגמ' ב"מ י"ב תני' הכי אסור את הפועל ילקט בנו ואשתו אחריו, ואין להקשות מצרייתא זו אהא דתני אחריו, ר' יוסי אומר בין כך ובין כך ילקט בנו ואשתו אחריו, ואלו להקשות מצרייתא זו אהא דתני לעיל פועלין שהיו קוצרין לתוך קופותיהן הרי אלו מעבירין אותן, דלא משום שהפועל אסור בלקט שכחה ופאה מעבירין אותן, אלא מפני שגולין את שאר עניים, ובודאי פועל עני אחר גמר מלאכתו כאחד העניים הוא, ומש"ה אם לא התנה בעה"ב עם הפועל שילקט בנו אחריו, מותר לעשות כן: (ו) וכן האריסין והחוכרין כל"ל דע"כ דברי ר"י הן, דהא חכמים בפירוש אמרו למחלה לשלים ולרביע, דהיינו אריס לא ילקט בנו אחריו, והאריס אינו מקבל הגדה רק לקוצרה, אלא לעשות כל עבודתה, ועיין בהגהת הגר"א שהוסיף יותר מזה: (ז) בתוספתא קודמת הבבא היו שם עניים וכו' להך דאין שוכרין וכו', ובודאי כאן מקומו, דאפסקא דמתניתין לא ישכור אדם את הפועלים ע"מ שילקט בנו אחריו קאי, ומתניתא זו מיייתי לה הירו' פ"ב ה"ז: (ח) דכמו שאסור להתנות עם הפועל, שילקט בנו אחריו, כדי שיעבוד בשכר גרוע, וגמלא פורע חובו משל עניים ה"ג אסור לשכור פועלי עכו"ם, דאחרי שאינן בקיאיין בלקט, לא יחיו כלום בשדה, נמלא שבעה"ב משהכר ע"י הפסדן של עניים: (ט) אפסקא דמתניתין מי שאינו מניח את העניים ללקוט קאי, והא קמ"ל דפעמים ראשי לעשות כן: (ס) כגון עניי עכו"ם: (סא) בהשקט וחת: (סב) כדמתן גיטין כ"ט: אין ממחין ביד עניי נכרים בלש"פ מפני דה"ש ורואה אתי כאן מקום להעיר, דמה דליתא שם ס"א. בצרייתא וקוצרין מהי נכרים עם מהי ישראל, פירושו משלמין דרכי מתייעני עכו"ם עם דרכי מתייעני ישראל מקופה אחת, דהיינו תיבא בתוספ' פ"ג דגיטין עיר שיש בה ישראל וגוים, והפירושין גובין מן ישראל ומן הגוים מפני דה"ש, ומפרסנין עניי גוים מפני דרכי שלום, מספדין מתי גוים ומנחמין אבילי גוים וקוצרין מהי גוים מפני דרכי שלום, וזהו עיקר טוסח הצרייתא וצירי' דמאוי פ"ד ה"ז הוצאה גוים וכו' עיר שיש בה גוים וישראל וכו' ומפרסנין עניי גוים וישראל ומצדקין חולי ישראל וחולי גוים וקוצרין מהי ישראל ומתי גוים, ובבבלי שם לא הביאו אלא סוף הצרייתא, ועי"כ מלאו רועי רוח קדים מקום לטעות שמוחר לקבור מתי עכו"ם עם מתי ישראל במקום אחד על פי הגמרא, ועיי"ע מה שכתב מרן הכ"מ ה' מלכים פ"י ה"ב בשם הר"ן: (סג) דמ"ע מתחלק גם בצבית, ואע"פ שאין בו שום קדושה, אפ"ה אין נותנין אותו אלא לבן ברית: (סד) שיחויקו עובדי ישראל: כ"ל

פאה פרק ה ו

אני, שהפועלים שוכחים את העומר במקום פלוני, ושכחתי, הרי זה שכחה (מ), היה עומד בשדה ואמר יודע אני שהפועלים שוכחים את העומר, ושכחתי, אין זה שכחה (מ), ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון (מ), אפילו אחרים עוברין בדרך וראו את העומר ששכחתי (פועלין) (מ), אינה שכחה, עד ששכחתי כל אדם: **ה** ר' יהודה אומר, העושה כל שדהו עומרים (מ) ומעמר להן (נ), כמעמר לגדיש, והחרה יזורר לגדיש (יא):

פרק ו (א) מודים בית שמאי ובית הלל, שאם הפקיר לאדם, ולא

הניון אריה

(מ) כל"ל והג"ו אינו שכחה בירו' במכילתין פ"ה ה"ז ומעשרות פ"ג ה"ח משוכשחא, ומבחייתא דירו' עממה ים להביא ראייה שג' התוספתא היא הכונה שהרי מסיים בעומא, שנאמר בשדה ושכחה ולא בעיר ושכחה, פי' אם לא נזכר בעה"כ בשדה, הוא שכחה, ואם נזכר, לא הוא שכחה, אבל בעיר בין שזכר, בין שלא נזכר, אין בכך כלום, וכ"כ מוכח מבבלי ב"מ י"א. שג' התוספתא מדויקת, ועיין רמב"ם מ"ע פ"ה ה"ב, ומה שכתב מרן הכ"מ שרצו פסק כגמרא דידן במחכ"ה ע"כ לאו דוקא, דאפשר שהיה לפני הרמב"ם גי' נכונה בירו', ואם לא, בזולתי ראה וידע ששיבוש הוא: (מ) דהא בשדה נזכר: (מ) מלתא באפי נפשה היא, והא קמ"ל ר"ס אפי' שכחתי פועלים ובעה"כ בשדה, ואחרים העוזרים בדרך אם לא שכחוהו, אינו שכחה, ובירו' איתא הכי העומר ששכחתי פועלים, ולא שכחו בעה"כ, אינו שכחה, דכתיב קלידך ושכחה, שכחו בעה"כ ולא שכחו פועלים אינו שכחה, דכתיב כי תקור ושכחה, ר"ס בן יהודה אומר משום ר"ס אפי' חמירין סהן עוברין בדרך, וראו עומר א' ששכחוהו פועלין, ולא שכחוהו בעה"כ, אינו שכחה עד ששכחוהו כל אדם, וזכר הך מיייתי לה למתניתא בעה"כ שהיה עומד וכו', ובתוספתא הסדר בהיסק וכנראה הפך בעל התוספתא הסדר כדי שלא יהא מקום לטעות ולומר שהך בעה"כ שהי' עומד מדברי ר"ס הוא, כאשר עלה בדעת הר"ס: (מ) ל"ל, ובירו' הגי' כאשר הבאתיה לעיל ששכחה פועלים ולא שכחו בעה"כ, וגם זו משוכשחא, ועיין במ"ס בפרקין ה"ז ד"ה ר"ס בן יהודה וכו' שכתב ח"ו"ל ובתוספתא כתיבת יד אשר לפני כהג"ל בדברי ר"ס אפילו אחרים עוברין בדרך וראו את העומר ששכחוהו אינו שכחה וגי' זו נכונה היא דר"ס מוסיף אפי' שכחוהו שיהא וכו' וק' היא גי' הרמב"ם מ"ע ריש פ"ה, ולפי זה הכל ניחא וגי' התוספתא עיקרית וכו' ועי"ע בספר אהבת ציון של אמ"ו מהר"ף ז"ל ח"ו"ל ד"ה ולא שכחו בעה"כ: (מ) אלומים קטנים: (ג) ואח"כ עשה מהם עמרים גדולים, אע"פ שאינו מוליקין לגדיש, אלא מניחן שעות בשדה, אפ"ה הוא כמעמר לגדיש, דאם שכח אלומה קטנה במקומה הראשון, ה"ז שכחה: (יא) והחרר וזורר כמעמר לגדיש כל"ל ר"ל אם עשה בתחלה חררה היינו עגולה דמות רחום, ואח"כ פיזק ע"ג השדה, ושכח עומר א' במקום החררה, ה"ז כמעמר לגדיש, והוי שכחה, ובפרוסים הישנים הגי' לחררה וגדיש משוכשחא ומגי' כ"י אירפורט, אע"פ שגם זו לריכה תיקון קלף, מוכח שמה שכתב הרמב"ם בפירוש מלת חררה נכון ומיוסד, (ובעל חשק שלמה גרס בפנים והחבר וזורר לגדיש, ובפירושו כתב ח"ו"ל והחבר חורה לגדיש גרסינן דהוי גמר מלאכה, ופי' אפי' אסתחלתא דמלאכה לא הוי):

פ"ן (א) מ"א ומ"ב, פלוגתא דב"ם וב"ה בהפקר לעניים ובעומר של שכחה היותר גדול משאר עומרים, ובעומר הסמוך לדבר ממוינים ששכחה, בשלשתן ב"ם לקולא וב"ה לחומרא, ועיקר מקומן של שתי משניות הללו בעריות פ"ד, ומשם לוקחו לכאן: מ"ג מ"ד, בראשי שורות, כגון שנים שהתחילו באמ"ע השורה, זה לאפנין וזה לדרום, ושכחו לאחריהם, בעומר שכנגדו מוכיח, כגון יחיד שהתחיל בראש השורה, ושכח לפניו, ובעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ושכחו, מודים ב"ה לב"ם, שאינו שכחה: מ"ה, שני עומרים הסמוכים זה לזה שכחה, אבל שלשה, ה"ה גדיש, וכן הדין לענין פרט ולקט, ב' גרגרים, ב' שבילין לעניים, ג' לבעה"כ: מ"ו, שני עומרים שכחה, אפילו יש בהם סתמים, אבל עומר א', אם יש בו סתמים, אינו שכחה: מ"ז, קמה דמות לעומר ואפילו אין בה סתמים, אבל ראייה לעשות סתמים, אינה שכחה: מ"ח, קמה או עומר ששכחו, אם סמוכין לקמה שלא שכחה, יטולין על ידיה, ואינן שכחה, אבל אם סמוכין לעומר שלא שכח, אין יטולין על ידו, וה"ה שכחה: מ"ט, כל שהוא

לבהמה (ז), לישראל, ולא לעובדי כוכבים (ז), שזה הפקר: ב אמר ר' אילעאי (ד), שאלתי את ר' יהושע על אלו עומרים נחלקו בית שמאי ובית הלל, אמר לי התורה הזאת (ה), על אלו העומר הסמוך לגפה ולגדיש לבקר ולכלים ושכחו (ו), וכשבאתי שאלתי את ר' אליעזר, ואמר לי, מודים (ז) באלו שאין (ח) שכחה, ועל מה נחלקו, על העומר שהחזיקו בו להוליכו לעיר, ונתנו בצד הגפה או בצד גדר, שבית שמאי אומרים, אין שכחה (ט), מפני שזכה בו, ובית הלל אומרים, שכחה (י), וכשבאתי ודרצתי הדברים לפני ר' אלעזר בן עזריה, אמר לי, התורה אלו הדברים (יא), שנאמרו למשה מסיני: ג, ד העומר שהחזיק בו (יב) להוליכו לעיר, ונתנו על נבי חברו (יג), ושכח את שניהם, התחתון שכחה, והעליון אינו שכחה (יד), רבי שמעון אומר, שניהם אין (טו) שכחה, התחתון מפני שמכוסה (טז), והעליון מפני שזכה בו (יז): שדה שעמריה

הגיון אריה

שהוא סתמים אינו שכחה, ד"א שהכל יחד או בהלש או במחזור, אבל סאה בתלש, וסאה במחזור, שתיין שכחה: מ"י, כל שמוחד למאכל בהמה או לקשור בו את העומרים, ורק לא למאכל אדם, אין לו שכחה, וכל הטמונים בארץ, יש להם שכחה: מ"א, יש שכחה בזילה כמו ציוס, ולסומא כמו לפיקח, והמתכוין להשאיר עומרים קטנים צדה, אין לו שכחה, ואם התנה לפני הקלידה, שכל מה שיכחה, לא יחא שכות, הרי זה מתנה על מה שכתוב בחורה, ויש לו שכחה: ב) צבא זו לא היתה ידועה לגמורא דא"י, או לא היתה להם בת סמכא, דהנה בירו' ריש פרקין איתא הכי הפקר לבהמה אבל לא לאדם, לגויס אבל לא לישראל, לעשירים אבל לא לעניים ד"ה אין הבקרו הבקר, לאדם אבל לא לבהמה, לישראל אבל לא לגויס, לעניי אותה העיר אבל לא לעניי עיר אחרת פלוגתא דר"י ור"ל, ע"כ, והתוספתא מסייע ל"י לר"י, ולפי פירוש הר"ש ספליני לז"ה, איתא צבא זו כר"י, אבל לפי מה שכתב אמ"י מהרז"ף והביא ראה מפרוש הרמב"ם דפליגי אליבא דב"ש, מתניתא זו איתא דלא כמאן, ועיין בח"ד שכתב דט"ס צפירוס הרמב"ם, וז"ל לז"ה: ג) לעניי אותה העיר אבל לא לעניי עיר אחרת כל"ל לפי ג' היר"ו שהבאתי: ד) כהג"י צב"י אירפורט וצבריתא דירו' פ"ו ה"ב וכל"ל, והג"י ר' אלעזר בדפוסים הישנים מאובשאה, דהנה ר' אלעזר סתם היינו ר' אלעזר בן שמוע והוא היה מתלמידי ר"ע האחרונים: ה) לשון שבעה, וצירו' הגי' בתורה הולאת: ו) אבל אם החזיקו בו להוליכו לעיר ונתנו בצד הגפה וכו', לא פליגי כדתקן במ"ג: ז) צ"ש: ח) שדכן כל"ל וכג"י צב"ש, וכן מוכח מירו', דהכי איתא התם, לא נחלקו צ"ש וצ"ה על העומר, שהוא סמוך לגפה ולגדיש ולבקר ולכלים ושכחה שהוא שכחה: ט) דאחרי שהחזיק זכה בו: י) דכיון שהניחו סס, חזר מחזקתו הראשונה, ודוקא צבא הניחו אלל דבר מסיים, מנוד צ"ה שאינו שכחה, ועיין במפרשי המשנה וברמב"ם מ"ע פ"ה ה"ג וזל"מ סס, צב"ש וצב"הבית כיון של אמ"י מהרז"ף זל"ל חוס' ד"ה ועל מה נחלקו, ולולי דמסתפינא ה"א דממ"ג יש להוכיח שרבו הקדוש סובר כר' אליעזר, דהנה סדר המשנה כך היה ראוי להיות, העומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר ושכחו מודים שאינו שכחה, ראשי שורות העומר שנגדו מוכיח ואלו הן ראשי שורות וכו' ומתוספתא למ"ג בתוספתא נראה שבמשנתו של ר"מ צב"התם כך היה הסדר, אבל ר' יהודה הגשיא הפך אותה בהשכל ודעת, כדי שלא נבא לומר שהפלותא במ"ג כדברי ר"י, דאי הוה מתני העומר שהוא סמוך לגפה וכו' וצ"ה אינו שכחה, העומר שהחזיק בו מודים שאינו שכחה, צדאי היינו אומרים שמודים צ"ה, אעפ"י שהניח עומר זה שהחזיק בו בצד הגפה, שאינו שכחה, וממה דתיבא בספרי פ' כי תלך לא תשוב לקחתו פרט לראשי שורות מכאן אמרו ראשי שורות העומר שנגדו יוכיח והעומר שהחזיק בו וכו' נראה ברור, שמשדר הספרי הלך בעקבות של רבנו הקדוש: יא) של ר"א, וצירו' הגי' הברית הן הן הדברים שנאמרו למשה בחורב: יב) כהג"י צבצלי סוטה מ"ה אבל צירו' כהן הגי' שטעלו להוליכו: יג) ע"ג עומר אחר, שהוא דבר שאינו מסיים: יד) שהרי החזיק וזכה בו: טו) אינן כל"ל וכג"י צבצלי וירו' סס: טז) כהג"י צירו', וצבצלי סס הגי' מפני שהוא טמון, ועיין ירו' סוטה פ"ט ה"ב ור' יהודה סובר טמון אינו שכחה: יז) כהג"י צירו', וצבצלי הגי' מפני שהוא קף, עי"ש:

פאה פרק ו

מעורבבין יח, ועומר יט, ושכח א' מהן, אין שכחה, עד שיעמר את כל סביביו כ, והעומר שכנגדו מוכיח כא, כיצד, מי שהיה לו עשר שורות של עשרה עשרה עמרים, ועמר אחד מהם כג, לצפון ולדרום כד, ושכח כה, אין שכחה כח, מפני שנידון כמזרח ומערב כז: ה שתי כריכות המובדלות כז, זו מזו, שכחה, שלש כח, אין כט, שכחה, שני עומרין המובדלין זה מזה, שכחה ל, שלשה אין כט, שכחה, שתי גפנים המובדלות זו מזו, שכחה, שלש אין כט, שכחה, שני גרגרין לא, פרט, שלשה אינן פרט. שני שיבלין המובדלין זו מזו כדרכן לב, לקט, ושלש אינן לקט, אלו דברי בית הלל ג: ח לד' אימתי אמרו לה, קמה מצלת את העומר לו, בזמן שלא נמלה מבינתים לה, הא אם נמלה מבינתים, הרי זו אינה מצלת לה, קמת חבירו מצלת על שלו, של חיטין על של שעורים, של עובד כוכבים על של ישראל, דברי ר"מ לש, וחכמים אומרים, אין מצלת אלא על שלו וממין על מינו ט, רבן שמעון בן

הניון אריה

יח שאין סס סדר שורות ולא שייך ביה לא תשוב לקחתו, כג' התוספתא ג' הירו' פ"ו ה"ג, אבל ברמב"ם מ"ע פ"ה ה"ז הג' שני עמרים מעורבבין ועיין בשה"י יושע, ופענ"ד ט"ס הוא ברמב"ם: יט) לגדיש, וזבירו' ליתא: כ) בר"ם הג' עד שיגמור את כל סביביו, וזבירו' עד שיטול את סביבותיו: כא) עיין מ"ש לעיל אות י: כב) אחת מהן כ"ל וכן הגיה אמ"ו מהר"ק הברייתא בירושלמי שם: כג) כלומר מלפני לדרום, או מדרום ללפון: כד) אחד מהם כ"ל, וכן הגירסא בירושלמי ופי' אחד מן העומרים המנוחים שם בשה"י שתי וערב, עד שכל אחד ואחד נמנה לארכו כמו לרחבו: כה) דלא שייך ביה לא תשוב לקחתו, ועיין בר"ם, ובספרים שלנו גירסת התוספתא בגירסת הירושלמי: כו) בדדרך הילוכו מנזרח למערב, או ממערב למזרח יטלנו עם שאר העומרים שבשורה, וזירושלמי שם איבעיא להו שימר מזרח ומערב ושכחו, מהו שיעשה שכחה, עיי"ש: כז) אעפ"י שכריכה קטנה מאוד, כנראה מהוספתא ב"מ פ"ב דהניא התם מלא כריכות ברה"י חייב להכריז, מלא ברה"ר אינו חייב להכריז, והאלומות בין ברה"י בין ברה"ר, חייב להכריז, וסד"א כיון דקטנת הן, אין לחלק בהן בין מובדלות למחוברות, ואפי' שלשה ומובדלות, חשיבי כחדא, קמ"ל: כח) בספרי פ' כי תלא תניא ושכחת עומר בשה"י ולא הגדיש, ויכל אף שכחו פועלים יותר משנים, ת"ל לגר ליתוס ולאמנה יהי' מאכאן אמרו שני עומרים שכחה, שלשה אינם שכחה וכו', וזבירו' מפרש אמר ר' אבין טעמיהו דב"ש לגר ליתוס ולאמנה יהיה, טעמיהו דב"ה לעני ולגר תעזוב אותם, אמר ר' מנא שניהן מקרא אחד דרשי לגר ליתוס ולאמנה יהיה, ב"ש אומרים לעניים, וב"ה לא לבעה"ב, ועיין בפ"מ ובשנת אליהו: כט) אין כ"ל: ל) אפילו יש בהם סאתים לרבין: לא) מובדלין, דלא מיקרי פרט, אלא גרגר יחידי הגוסל ושני גרגרין מחוברין נמי לעניים משום עוללות, והך שני גרגרים הובא בירו' בפרקין ה"ד: לב) מן השורש: לג) כהג"י בכל הדפוסים הישנים וכ"ל, ודברי ב"ש לא נריך ליה לבעל התוספתא להביאן, דאין לו להוסיף אהא דתמן במתני', ועל כולן ב"ש אומרים ג' לעניים וד' לבעה"ב, וגו' כ"י אירפורט אלו דברי ב"ש ט"ס: לד) למ"ו ולמ"ז לית הוספה בתוספתא, וזבירו' לא מליט אלא ברייתא אחת, עיי"ש ובאהבת ליון של אמ"ו ז"ל ריש ה"ז: לה) בבה זו ליתא בתוספתא אחר הבה"ר' ויסי' אומר חגיגה בן אחי ר' יהושע וכו' הגמשת אחר מ"ע ועיין בהגהת הגר"א שהעמיד את שלמעלה למטה, ושלמטה למעלה אעפ"י שסדר הבה"ר כב"ע שלו כסדר כל הדפוסים: לו) והטעם שקמה מללת מפרש בירו', דכתיב כי תקאור קזירך בשדך ושכחת עומר בשה"י, עומר שבביבותיו קזיר, ולא עומר שקמה מללת מפרש בירו', עיי"ש: לי) בין שכחה לזכירה, ר"ס: לה) דמאחר שבב לקאור הקמה, ולא לקח את העומר, שייך ביה לא תשוב לקחתו: לש) ברייתא היא בירו' בפרקין ה"ז, ושם הג' דברי רבי, ועיין בדרכי המשנה של אמ"ו מהר"ז ז"ל ז"ל ז"ל ז"ל בהערה ובהוספת להערה הזאת, ולולי דמסתפינא להכריע הוא"ש שג' הירו' נכוס, דלפי ג' התוספתא נריכין אלו לומר שסתם מתני' כחכמים ולא כר"מ: ט) בירו' הג' אינה מללת אלא שלו

נמליאל אומר, כשם שהקמה מצלת את העומר, כך העומר מציל את הקמה ודין הוא, ומה אם הקמה שהורע (א) כח עני בה, הרי היא מצלת את העומר (ב), עומר שיפה (ג) כח העני בו, אינו דין שיציל את הקמה, אמרו לו (ד) רבי (ה), מה לקמה מצלת את העומר, שיפה (ו) כח העני בו (ז), יציל עומר את הקמה, שהורע (ח) כח העני בה (ט). יפה כח העני בקמה יותר מבעומר, ובעומר יותר מבקמה (י), שהקמה יש בה (יא) לקמ שכחה ופאה, מה שאין בן בעומר (יב), והעומר (יג) שאין בו סאתים ושכחו, ה"ז שכחה, הקמה (יד) אינה שכחה, עד שיהא בו (טו) סאתים: **מ** ר' יוסי אומר חנינא בן אחי ר' יהושע (טז) אומר כל שבאת רשות עני לאמצע, כגון התבואה והכרם (יז), אין (יח) מצטרפין, וכל שלא באת רשות עני לאמצע, כגון פירות האילן (יט), הרי אלו מצטרפין: **י** החותך (ס) כריכות ועתיד לעמר (סא), וכן אגודי שום

הגיון אריה

שלו, אינה מצלת אלא ממינה ויטיו הק: (א) שיפה כ"ל וכהג"י בצרייתא דירו' פ"ו ה"ז וכן הגיה הר"ש: (ב) בר"ש הגי' את העומר שב"דה וזירו' איתא סתם ה"ה מצלת: (ג) שהורע כ"ל וכהג"י זירו' וכן הגיה הר"ש: (ד) כהג"י בכ"י אירפורט וכ"ל, דהכמים הם דפליגי ארשב"ג ולא רבי, וזירו' שם איתא הכי, אמר לי רבי מה אם הקמה שיפה כח העני בה ושכחה, ה"ה מצלת, עומר שהורע כח העני בו ושכחו, אין דין שילול, ברם הר"ש לא מלא מרגוע לנפשו בני' זו והגיה את הירושלמי (ואפשר שג"ל ט"ס זו בירו') אמר לו רבי מה לקמה מצלת את העומר, שהורע כח העני בו, יציל עומר את הקמה, שיפה כח העני בה, פ"י מנא לך ליוול בחר המציל, זיל בחר הכייל, ודן להיסק, עומר נייל ע"י הקמה, משום שהורע כח העני בעומר, אבל קמה שיפה כח העני בה תלל ע"י עומר בתמיה, והגר"א הגיה הכי, אם קמה שיפה כח העני ללל, העומר שהורע כח העני, אינו דין שהלל, פ"י אם קמה ללל ע"י עומר, עומר אינו דין שילל ע"י עומר, וזכו נגד הירו' דאמרי התם מדברי שיהם מילין עומר מעומר, ואינו העני בדעת אומר אחר המחילה מאת כבוד הר"ש והגר"א שיש לקיים גי' התוספתא כאשר היא לפנינו בכללה, ורק במקום יפה ל"ל הורע, ובמקום הורע ל"ל יפה, ובו במקום בה, ובה במקום בו, דהנה מצבא שלאחר זו נראה להדיא, שיש לעני בקמה וכ"כ בעומר טיבותא וריעותא, וזכו מה שהשיבו כהכמים לרשב"ג: (מה) ל"ל: (מו) שהורע כ"ל, מנא לך לידון מטיבותא של עני, שהיא ריעותא של בעה"ב, דן איפכא מריעותא של עני, שהיא טיבותא של בעה"ב, ומשה"ה מצלת הקמה, מפני שהינה שכחה עד שיש בה סאתים: (מז) בה כ"ל: (מח) שיפה כ"ל: (מט) בו כ"ל בתמיה, דהא עומר אעפ"י שאין בו סאתים, ה"ז שכחה, כנלענ"ד: (נ) והשתא פרושי קמפרש מה שדן רשב"ג בק"ו, ומה שהשיבו לו הכמים: (נא) אם לא שכחה או ששכחה ויש בה סאתים, דבכהאי גוונא אין רשות לעני להחזיק בה, ומ"מ יש לו בה לש"פ: (נב) דאם שכחה אין לעני בו כלום: (נג) וכ"כ להפוך יפה כח העני בעומר מבקמה, דהתם עומרים אינן מחזיקין סאתים, מה שאינו כן בקמה: (נד) דקמה ששכחה לקלור, מן הסתם מחזקת סאתים, או ראויה לעשות סאתים: (נה) כל עוד שיש בה כ"ל לפענ"ד, ועיין בהגהת הגר"א, והרב בעל ח"ד הגיה עד שלא יהא בה סאתים ובח"ס הוסיף יותר מדלוי: (נו) במתניתין איתא סתם ר' יוסי אומר, ואתא בעל התוספתא לאשמעינן דר"י לאו משמו, אלא בשם חנינא אמרו, ובר"ש ובכ"י אירפורט הגי' חגיגה: (ני) שיש לקט ופרט בין סאה לסאה, או שעתיד להיות, כמפורש בירו': (נז) כ"ל, וגי' כ"י אירפורט הרי אלו מצטרפין משובשת: (נח) ואעפ"י שיש לעני פאה בפירות האילן, אפשר לומר כיון שאין רשות לעני להורידה מאילנות גבוהין, וצריך להמתין עד שיחליקה בעה"ב, לא מיקרי רשות העני, וזכה מיושב מה שהקשה התו"ט על פירוש הרמב"ם עיי"ש ועיי"ש בהון עשיר, בקול הרמו, בבית דוד במשנת ר' נתן ובלקוטי משניות, שהאריכו למעניתם: (ס) האוגד כ"ל וכהג"י בר"ש ספ"ה: (סא) אפסקא דמתניתין לאלומה קאי, ועיין בהמ"ש להרמב"ם ומ"ע פ"ה ה"ט ובכ"מ שם, והרב בעל ח"ד גרס החותך, כל' חותך שיציל לכריכות, ואין סוגתו אלא לאגד בהן העומרין, וכן פירש הר"ש מלת לאלומה במתניתין, ולפי גרסתו בצבא זו הנמשכת אחר מ"ט, התוספתא סיועא לפירוש הרמב"ם וז"ע:

פאה פרק ו ז

והבצלין (כ), אין להם שכחה (ג): **יא** המעמר מפני הדליקה (ד) ומפני אמת המים (ה), אין להם שכחה (ו), מפני שעתיד לאבדן (ז), מעשה בחסיד אחד (ח), ששכח עומר בתוך שדהו, ואמר לבנו צא והקריב עלי פר לעולה ופר לשלמים, אמר לו, אבא מה ראית לשמוח במצוה זו יותר מכל מצות שבתורה (ט), אמר לו, כל מצות שבתורה נתן לנו (י) המקום לדעתנו, זו שלא לדעתנו, שאילו עשינו ברצון (יא) לפני המקום, לא באת מצוה זו לידנו (אלא ע"ה) ה"ה אומר (ג) כי תקצוד קצירך בשדך ושכחת עומר וגו' קבע לו הכתוב ברכה (ד), והלא דברים קל וחומר, מה אדם שלא נתכוין לזכות וזכה, מעלין עליו כאילו זכה, המתכוין לזכות וזכה על אחת כמה וכמה, כיוצא בו (ע"ה) ואם נפש כי תחטא ועשתה (ו) וגו' והביא איל תמים וגו', והרי דברים ק"ו, מה אם שלא נתכוין לחטוא וחטא, מעלין עליו כאילו חטא, המתכוין לחטוא וחטא על אחת כמה וכמה:

פרק ז א כל זית שיש לו שם בשדה (ב), כזית נמופה בשעתו, ושכחה,

הגיון אריה

(כ) שדרכן לעשות מהן אגודות קטנות, וחורוין ואוגדין אותן לאגודות גדולות: (ג) דזו אין גמר מלאכה, אלא עימור לפני עימור: (ד) שבאה על הקציר שבשדה: (ה) שילאה על גדוהיה, ונחל שוטף על השדות: (ו) דלא שייך ביה לא תשוב לקחתו, דכיון שהכניסן לגורן מפני האש או מפני המים, לא שכח כלום, ומה שמאלא בשדה, לא הניחו שם, אלא מפני הפחד: (ז) לעמרן כ"ל לעג"ד, כלו' יודע הוא בעלמו, שלא הילל את כל עומריו ועתיד לחזור ולעמרן, ואפשר לומר דהך שעתיד נתחזה מצ' מלות שעת יד ויש לקיים גי' הדפוסים הישנים מפני שנת יד לאבדן, ובכ"י אירפורט הגי' לאיבדן ובכ"י וויטן ליבדן והגר"א הגיה מפני שעומד לאבדן: (ח) בגמ' ז"ק ק"ג. המורה ע"ז: אמרו כל היכא דאמרינן מעשה בחסוד אחר או ר' יהודה ברבי חילעאי, וכבר העיר הרב בעל ח"ד הדבא ודאי ליכא למימר, שר"י זן חילעאי הוה, דהרי הוה כמה וכמה שנים אחר התרבן, והיאך הוה מקריב קרבן, וריב"ב שהאריך ימים כבר הוה סוף זמן הבית עיין עדויות פ"ו מ"א שהעיד על תרגול שנסקל בירושלים, ואריך לידע שהך כל היכא דאמרינן מעשה בחסוד אחד או ריב"ב או ריב"א לאו דווקא, עיין ז"ק דף ל' וירו' דמאי פ"א ה"ג, ושקלים פ"ה ה"ד, ואף הוה אמרינן שריב"א הוה חופר בורות שיחין ומערות לעוברין ושבין, בודאי לא היה אומר עליו רפב"ז דין הוא חסודטן: (ט) שרלוס להקריב שני פרים: (ע) כהג"י בכ"י אירפורט וגו' להם בדפוסים הישנים משובשת: (א) כלו' הוה אפשר לקיים מלות שכחה העומר ברלון, דהוה אפשר לאדם שישכח דבר בטוונה, והמניח עומר בשדה בתורת שכחה, אינו עושה מלאכה, והגר"א לא מלא נחת רוח בגי' שלפנינו והגיה חילו לא היה ברלון לפני המקום, ולישנא דחיקא הוא: (ב) אבוד ראב"ע כ"ל והג"י בספרא פ' ויקרא ספ"כ: (ג) (דברים כ"ט י"ט): (ד) בת"כ סס איתא הכי קבע הכתוב ברכה למוי שבא לידו מלאה בלא ידיעה, אמור מעתה היתה סלע לרורה לו בכנסו וספלה ממנו, מלאה העני ומתפרנס בה, הרי הכתוב קובע לו ברכה כשוכח עומר בתוך שדהו ע"כ, ומשונה מזו גי' הספרי פ' כי תלא, דהניח התם א"ר אב"ע מנין למאבד סלע מתוך ידו ומלאה עני והלך ומתפרנס בה מעלה עליו הכתוב כאילו זכה, ת"ל לנר ליתוס ולא למנה יהיה למען יברכך וגו', והרי דברים ק"ו מו שלא נתכוין לזכות מעלה עליו הכתוב כאילו זכה מו שנתכוין לזכות עאלבו"ב ע"כ, וגו' הספרי נסויה ומדויקת, ובבא שלפנינו נלקח בחסוד, דהך והלא דברים ק"ו וכו' המתכוין לזכות וזכה עאלבו"ב לא קרי אלא על האי שמאבד סלע מתוך ידו כדי שימלאה העני: (ה) (ויקרא ה' י"ז): (ו) כ"ל, ולא אם נפש כי תחטא בשגגה מע"ה, כדליתא בכ"י אירפורט, דפסוק זה לא מלאה בתורה (ובח"ס לא שם עיט על המקרא), ועיין ת"כ פסקא ולא ידע ואשם ונשא עונו וקידושין פ"א: ובאבות דר"נ פ"ל, ובתורת כהנים ר' יוסי הגלילי בעל המאמר הזה:

פ"א ז א מ"א, ב' חילוט ה"ה שכחה, אבל חילוט מפורסמין בשמש במעשיהם ובמקומם, אפי' אחת אינו שכחה, וכשתחיל

פאה פרק ז

מ

אינו שכחה, ב"א בזמן שלא התחיל בו ה, אבל אם התחיל בו ושכחו, הרי זה שכחה עד שיהא בו סאתים ה: ב הזית ו) שהוא נגד ו) שלש שורות של שני מלבנין ושכחו אין שכחה, ב"א ה) בזמן שאין מכירו ט), אבל בזמן שמכירו ו), רץ אחריו ונמלו יא) אפילו מאה אמה יב): ד יג) איזהו עוללות יד), כל שאין לה לא כתף ולא נטף, יש לה כתף ואין לה נטף, נטף ואין לה כתף טו). ה"ה של בעל הבית, ספק לעניים טז), איזהו כתף,

הגיון אריה

וכשהתחיל צילין מפורסם, אינו שכחה עד שיסחר בו סאתים: מ"ז, צילין אמנעי שעומד בשורה אמנעי וכן צילין שיש בו סאתים אינו שכחה (עיין לקמן אות ד'), וכל זמן שמונחים תחת הצילין פירות שלא שכחו, מיליין את הפירות ששכחו על הצילין: מ"ג, כל מה שפרט מיד הצורך ויפול לרץ, מחמת עלמו ולא מחמת אונס, נקרא פרט, וה"ה לעניים, ואסור להניח כל בשעת הצלירה תחת הגפן: מ"ד, אשכול שהצריעו האמנעי שלו אינו מוכסה טלו צענבים, וגם סופו אינו מיוחד ע"י ענבים מחוברים, ה"ו עוללות, וה"ה של עניים, ועוללות בארצות הנקראות עם האשכול של צה"ב: מ"ה, הבא לכרות ולעקור מן הגפנים כדי להצדיחן, כשם שהוא כורת ועוקר את שלו, כך כורת ועוקר את של עניים: מ"ו, עוללות של פרט רבעי של צה"ב דנטע רבעי שיה כלל דבר למ"ש: מ"ז, כרם שאין בו אלא עוללות, טלו לעניים: מ"ח, אין אדם מקדים דבר שאינו שלו, ומשו"ה המקדים כרמו משטרעו בו העוללות, העוללות של עניים, אבל לריבין ליתן להקדש שטר מה שהצדיחן מאותה שעה, בגפנים שמולות ע"ג כלוכסות כשזכר במקום שאי אפשר ליתלו משם, ה"ו שכחה, ובשעושים ע"ג ארץ מיד אחר שעבר הימנה: ב) בתוספתא ל"ג אפילו ועיין בד"ם: ג) ע"כ פסקא דמהותין: ד) עיין מה שכתבו מפרשי המשנה אבד"ל במ"ב, והנה בירו' שם הקשה אמתיותין, הא אם יש בו סאתים ושכחו שכחה בתמיה, ומשני לא על הדא איתאמרת אלא על קדמיותא כל זית שיש לו שם בשדה וכו', ולפי פשוטה של הסוגיא שיה צילין שיש בו סאתים בכל דבר לאילין מפורסם, דבשתיהן אם התחיל בו וגשאר עליו עוד סאתים, אינו שכחה, והא דצילין שיש בו סאתים אינו שכחה, משנה ערוכה היא ולאוקמה צילין מפורסם דוקא, רחוק ורחוק מאד, ורק בשלה התחיל בו משונה צילין מפורסם משאר אילנות, ועיין רמב"ם מ"ע פ"ה הכ"ב והכ"ד והשגת הראב"ד ומה שכתב הר"י קורקס ז"ל ליישב הרמב"ם, דאיכא לפלוגי בין עומר לאילין, דבשלתא בעומרים עומר שיש בו סאתים חשיב ולא הוי שכחה, אבל באילנות צילין שיש בו סאתים, לא חשיב כולי האי לגבי שאר אילנות, שנאמר שלא יהיה שכחה, וטעמיה דילפיין מינייהו גבי עומר דכיון שיש בו [סאתים] גדיש נקרא ולא עומר וכו' ע"ש, במחכ"ה דחוק מאד, דקודם לכל טעות דמוכח הוא, שהזכר אם יש בו סאתים בעומר לבד, דהא משנה ערוכה היא בפ"ו קמה שיש בה סאתים ושכחה אינה שכחה, ובין קמה לאילין בודאי ליכא לפלוגי, ועוד אטו כל אילנות עושין סאתים דלא נאמר חשיב כולי האי, אלא האמת יענה את הכל, ומפשוטה דמתני' וירו' משמע כראב"ד: ה) הך עד שיהא בו סאתים ליתא במ"ב, אבל מ"מ ריך לפרשה הכי, ומה שהקשו בירו' הא אם יש בו סאתים ושכחו שכחה פ"י וכי תעלה בדעתך לומר שכל עוד שיש סאתים צילין דהוי שכחה אפי' התחיל בו, ולמה ליה לתגא דמתני' למתני הך ד"ה במקום דליכא לתלוך, ועל זה תירצו לא על הדא איתאמרת וכו' אבד"ל צילין מפורסם אפילו התחיל בו ולא נשאר סאתים אפי"ה אינו שכחה, קמ"ל: ו) כ"ל, וכג"כ בכ"י אירפורט, וגי' חבית בדפוסים משוששה: ז) עלוי גרסיין בתוספתא שנמלא עומר, וגם במתני' יש חילופי גירסאות, כדמוכח מירו', דאיחא ההם אית תני תני שנמלא, אית תני תני שנמלא עומר, ע"ש בתוספתא: ח) שדוקא בעומר נגד ג' שורות אינו שכחה, הא בלא הכי הוי שכחה: ט) כ"ל, ובברייתא הביאה בירו' לסיוע דר"י הגי' בזמן שמכירו והיא משוששה, ובירו' של מהרש"ם הגי' כגי' התוספתא, עיין בשדה יהושע: י) שפורסם אילנו אעפ"י שאינו מפורסם אלא אחרים: יא) אינו שכחה, אפילו הרחיק ממנו מאה אמה: יב) כהג"כ בכ"י אירפורט וכ"ל בדפוסים הישנים, ובכ"י וויען הגי' מאה ומאה, ובירו' ליתא כלל: יג) למ"ב לית הוספה בתוספתא, ובירו' ה"ב לא נמלאת ברייתא בתוך הג' שורות: יד) בתוספתא קודמת לזו הבבא המפקיר את כרמו וכו' ולקמן במ"ה תמלאת במקומה הראוי לה: טו) במתני' איתא יש לה כתף או נטף, ובמשנה שבירו' יש לה כתף ונטף ועיין בד"ם, ובת"כ פ' קדושים ובספרי פ' כי תלך הגי' כמו בתוספתא: טז) ע"כ פסקא דמתיותין,

פאה פרק ז

פסיגין יו) המחבורות בשדרה זו על גבי זו, נטף הענבים המחבורות בשדרה ויורדות יח): בן לוי יט) שנתמנו כ) לו ענבים כא), והיו בהן עוללות, אין חוששין שמא של עניים הן כב): ן כג) הנומע כרם להקדש, פמור מן הערלה ומן הרבעי יד), וחייב בשביעית כח): מאימתי אדם רשאי לבצור כרמו בשביעית יו), משיודע הפרי יז), שכבר כח) נתחייב הכרם בגדולי עוללות יט): ן עכו"ם שמכר כרמו לישראל לבצור ל), חייב לא) בעוללות, וישאל שמכר כרמו לעכו"ם לב) לבצור, פמור מן העוללות לב), ישראל ועובד כוכבים שהיו שותפין בכרם, חלקו של ישראל חייב לד), ושל עובד כוכבים פמור, ר' שמעון לה) אומר ישראל ועובד כוכבים שהיו שותפין בכרם, פמור מן העוללות *לה): ן המקדש את

הגיון אריה

והס הגי' אס ספק: יו) הס אותן אשכולות קטנים המכסין את שרביט אמלעי שבאשכול הגקרא שדרה, ופסיגין תרנונו של גזרים ונתחוס, אשר עבר בין הגזרים ת"י עבר בין פסיגיא, ונתח אותה לנתחיה ויספג יתיה לפסנהא, וצברייתא דירו' בפרקין ה"ד כהג"י או זו היא כתף פסיגין זו ע"צ זו, או זו נטף תלויות בשורה ויורדות, ושורה בירו' כמו שדרה צבצלי: יח) למטה מן השדרה, מפני שאין להם מקום שס למסוך: יט) צבא זו מאחורה בתוספתא לשתי צבות גוי שמכר כרמו וכו' המקדש את כרמו וכו', ואין שום ספק אלני, שכלן מקומה, ואפסקא דמתיתין עוללות שבארובה אס נקראת וכו' קאי וכדמוכח מירו': כ) כהג"י צכ"י אירפורט וצברייתא דירו', אבל בדפוסים הישנים הגי' שנתנו: כא) למעשר, וצירו' שס כהג"י בן לוי שנתמנה לו מעשר עבל ומלא בתוכו עוללות ה"ו עושה אותן ת"מ במקום אחר: כב) אלא אמרינן בודאי נקרא עס האשכול, ואע"ג דתנן אס ספק לעניים, היינו דוקא בעודן הענבים בידו של צבע"ב, אבל מי שהפריס מעשר, בודאי לא נתן לגוי מה שלעניים, ועיין רמב"ם מ"ע פ"ד ס"ד הכ"ו והשגת הראב"ד וצכ"מ שס: כג) למ"ה לית הוספה בתוספתא וכ"כ לית צרייתא בירו': כד) ומן העוללות כ"ל וכהג"י צברייתא דירו' סוף פרקין, והגר"א הגיה פמור מן הפרט ומן העוללות, עיין סדר הבבות בהגהת הגר"א, וצבא זו אמ"ו קאי וסתמא קתני, לאשמועינן שאף צ"ש האומרים כרם רבעי יס לו פרט ויס לו עוללות, מודין דאס נטע הכרם מתחילה להקדש, אין צו חויב עוללות, והא דפטור מערלה פשוט הוא, דאפילו ת"ק של ר"י צברייתא דספרא פ' קדושים האומר לכם להביא את הנטוע לרבים, ע"כ מודה שלכם פרט לגבוה: כה) בשביעית כתיב שנת לה, ומא"ה חל איסור שביעית אף על מה שלגבוה: כו) ברביעית כ"ל ולפי גי' הספרים אי אפשר לפרש צבא זו, וכל המפרשים נתחבטו בהצגת מתייתא זו, והגר"א מחקה לגמרי, ובודאי מי שלא שס עינו ולבו על ההסוך והחוס בין המטנה להתוספתא, לא ימלא דיו ורגליו אף פה, אבל מי שברור לו שבצבא זו לאו אמ"ה אלא אמ"ו קאי, יראה מיד בהסקפה ראשונה צעין שכלו, שגי' הספרים בשביעית היא מיד איזה סופר מבוהל ע"י גררא דמלות וחייב בשביעית צבצא שלפני זו, והך מלימתי אדם רשאי לבצור ברביעית הדברי צ"ש יס לו פרט ויס לו עוללות קאי, ובהכי מתפרשה מתייתא זו לע"ד (צכ"י) אירפורט הגי' מלימתי אין אדם רשאי לקצן את כרמו בשביעית, וגי' זו בודאי מאובשתיא, כדמוכח מהא דתניא לקמן שביעית פ"ב אות כ"א מקולין וכו' עד ר"ה ואפ"ה תפס בח"ש צגי' מאובשתיא זו ודחה גי' הדפוס בשתי ידים): כז) שיש להבחין בין עוללות לאשכול: כח) בשנה הרביעית: כט) ליתגס לעניים והן פודין אותה לעמס: ל) מתייתא זו אפסקא דמתני' אין לעניים בעוללות קודם הבציר קאי, ועיין לעיל ההוספת פ"ד מ"ו ומה שכתבו שס: לא) בשעת הבציר של ישראל הוא וחייב בעוללות: לב) קודם שגדעו העוללות, דלאחר שגדעו של עניים הן, וכמו שאסור לצבע"ב לבצור, כ"כ אסור נמי למוכרן, ומה שאמר ר"ע אין לעניים בעוללות קודם הבציר, פירושו אסור לעניים ליקח את העוללות קודם לכן: לד) דבשעת חויבן של עכו"ם הן, ועיין רמב"ם מ"ע פ"ד הכ"ה שלא הביא אלא רישא דמתייתא: לו) כשחלקו בחבורה לקרע: לה) עיין לעיל פ"ד אות מ"ד: *לה) ואת אמאי לא מחלק ר' שמעון הכה כמו לעיל בפאה, בד"א בזמן שהגוי מנחה, אבל אין הגוי מנחה חייב בעוללות, וי"ל דאיכא חילוק גדול בין פאה לעוללות, דהנה לפאה אין לה שיעור מן התורה ויולא בכל שהוא, ומדרבנן שיעורה בס', לפיכך אפשר, שהגוי אין מנחה, אבל בעוללות שלאו בשעורין תליא מלתא, דאס כל הכרס עוללות, טולו לעניים, לא מסתברא

כרמו לו, לא הקדיש לו את העוללות, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו לה, המפקיר את כרמו לו, עשירים נומלין את האשכולות מ ועניים נומלין את האשכולות מא ואת העוללות מב: איזה שכחה בעריסין גדולים מג, כל שאינו יכול לפשוט את ידו ולימלה, בעריסין קטנים משיעבור הימנו מד, בדלית ובדקל משירר, ושאר כל האילן משיפנה וילך לו, במה דברים אמורים בזמן שלא התחיל בו, אבל אם התחיל בו מה, ושכחו, אין שכחה עד שיבצור את כל מביבו מה:

פרק ח א ג רבי יהודה אומר, מקום שדורכין את העוללות ג, נאמן עניו לומר, יין זה של עוללות הוא ה, לקטו זה ד לקטיו אני

הגיון אריה

כלל, שהגיון אין ממה: לו משטעו צו העוללות: לו כהג"י ככ"י ארפורט, ובדפוסים הישנים הג"י יקדים: לה ובעל התוספתא רק עממא קא יהיב להא דתן במתניתין: לו עיין לעיל אות י"ד: מ אבל לא את העוללות, דהמפקיר כרמו, לא הפקיר אלא את האשכולות, שאין אדם מפקיר דבר שאינו שלו: מא בהוראת הפקר עם העשירים: מב לעלמן, שזו בכן משטעו: מג במתני' איתו מחלק בין עריסין גדולים לקטנים, וסתמא קמי איזה שכחה בערים, ואתא בעל התוספתא לאשמעינן, שהך ערים גדול הוא: מד כמו בדוגמיות: מה שהתחיל בו אבל אם לא התחיל בו כ"ל וכן הגיה הר"ם בסוף פרקין ועיין רמב"ם מ"ע פ"ה הכ"י, ומנן כ"מ כהז שמתא בספר רבנו מונה כהגהת הר"ם: מו דק לא שייך ציה לא תשוב לקחתו:

פ"ח א מ"א, לשו"פ ה"ה של עמים, ואין לאחר זכות בזה, אבל משעה שפסקו העניים החלשים מלקיט בשדה, כל אדם מותרין בהם, ובכרם אחרי שילאו המלקטים השניים, ובזיתים אחר כ"ג מרחשוון: מ"ב, נאמן העני לומר על הפירות שבירו שבשעת הקציר והבציר לשו"פ או פרט בן, ובכל שנת ג' או ו' מ"ע הן ופטורין מן המעשרות, ולוי ע"ה נאמן לעולם לומר פירות שבירו מ"ר בן: מ"ג, ד"א אהבואה וקטניות, אבל הקמח וא"ל אפת איתו נאמן, נאמן לומר אשמן שקבלו בתורת מ"ע, אבל איתו נאמן לומר מזיתו ניקוף עשיתו: מ"ד, אירק חי, אפילו הרבה, נאמן לומר של מ"ע הוא, אבל אירק מבושל איתו נאמן לומר בן, אלא כשהוא מעט: מ"ה ומ"ו, מ"ע בעה"ב מחלקו לעניים בגורן, ונתן לכל אחד ואחד כדי שצבו, מחטים חצי קב, משעורים קב, מוכסמין קב וחצי, מגרונרות קב, מין חי לוג, ומשאר פירות כדי שיקח העני בדמיהם. מוזן ב' סעודות, ואם העניים מרובין, ואין לו ליתן לכל אחד ואחד כשיעור, נתן לפניהם והם בעלמן מחלקין ביניהם: מ"ז, העני שצא לעיר נוהגין לו מן הדקה לחם ב' סעודות, ואם לן טהנין לו עוד מטה כרים וכסתות, ובע"פ מוזן שלש סעודות, והעני שבעיר, אם אין לו מוזן שתי סעודות, יעול מן התמחוי, ואם אין לו מוזן י"ד סעודות, יעול מן הקופה: מ"ח ומ"ט, מי שיש לו מאהים זוז ואינו נושא ונותן בהם, או חמשים זוז ונושא ונותן בהם, לא יעול, ק"ל"ט זוז, שהיא כמנין דרקה, אפילו אלף טהנין לו כאלה, ה"ז יעול, וכל מי שאינו לר"ך ליעול וטטל, איתו מת עד שיטרך לבריות, וכל מי שטרך ליעול ואינו טטל, וכ"ב דין שאינו טטל מתנה מבטלי דינין, אפילו שדן להם כבר דין אמת לאמתו, איתו נפטר מן העולם עד שיעשר, והמורה את הבריות, שמראה את עלמו בעל מוס, כדי שייטיבו עמו ביתר שאת וכ"ב דין הלוקח שוחד ומממא את עינו, ילקח במומו, ועיין בת"י ומה שכתב הרב החכם לאהודי ז"ל במ"ע של פראנקעל-גראטץ ד' ת"ע חלק י"ט: ב) לשתי המצוות הראשונות לא מצינו הוספה בתוספתא, וצירו' ה"א ו"ב מיייתי שלם בריותות וחדא מיייהו כבר הובאה לעיל עיין פ"ה אות י"א: ג) במתני' לא הזכיר יין, דמלתא דפשיטא היא, שאם איתו נאמן לומר אשמן של זיתו ניקוף הוא, כש"כ שאינו נאמן איין של עוללות הוא, ור' יהודה פרושי קמפרש, דזכו דוקא במקום שאין דורכין, אבל במקום שדורכין את העוללות נאמן, וצירו' בפרקין ה"ג מיייתי לה להך מתניתא ומסיק עלה ודכוותיה מקום שנהגין להיות מוסקין זיתי ניקוף, יאה העני נאמן לומר שמן זה של זיתו ניקוף הוא: ד) צירו' שם הג' יאה העני נאמן: ה) עוללות ניתנו לי ודרכתין ליון: ו) נאמן עני לומר לקט כ"ל וכן הגיה הגר"א: ז) שהוא

פאה פרק ח

ואחי, אני וקרובי ה', אבל אין נאמן לומר, מאיש פלוני עובר כוכבים לקחתיו (ט).
 מאיש פלוני כותי' לקחתיו. עניי כותים (א) כעניי ישראל, אבל עניי עובדי
 כוכבים (ב) אין מאמינים להם לכל דבר (ג): ה' (ד) אין פוחתין לעניים בשנת
 מעשר עני מהצני קב חיטין וקב שעורין (ט), בד"א על הגורן (ס), אבל בתוך
 ביתו (י) נותן לו כל שהוא (י), ואינו חושש: וישאר מתנות כהונה ולויה (י) נותן כל
 שהוא (י) ואינו חושש, רצה מציל מחצה (י*) ונותן מחצה, אבא יוסי בן דוסתאי (ב) אומר
 משום ר' אלעזר (א), רצה נותן לפניהם שליש (ב), ומציל שתי ידות לקרוביו. כהנים
 ולוים שהיו עומדין על הגורן (ג) ובאו כהנים אחרים ועמדו, אינן יכולין להציל מידם (ד).

הגיון אריה

מרובה כל כך, עד שאי אפשר להאמין, שאדם אחד לקטו אפי' בזמנה ימים: (ח) הם
 היו בעזרי, וזכורו בפרקין ה"ב מייתי עובדא שהאמין רבי לחמשה אחין בחמשה סדין של חטים,
 ומקשה ה"ס ואיפשר כן בתמיה, שנתנו לכל א' וא' כור, ומשני אלא מיכא ליבחר ומיכא ליבחר,
 פי' מזה מעט ומזה מעט עד שנעשה הרבה, דהא גם עניי עכו"ם מניחין אותם ללקוט, אם אין בידו של
 דאלקט זה קא', ואיש פלוני עני הוא, דהא גם עניי עכו"ם מניחין אותם ללקוט, אם אין בידו של
 בעה"ב למנות, מפני דה"ס, כדתניא לעיל פ"ה מ"ו אות מ': (י) רבותא קמ"ל דאע"פ שעני סתי
 נאמן לומר לקט זה לקטיו אני ואחי, ואפ"ה אין עני ישראל נאמן לומר, מעני סתי לקחתיו כדי
 לפוטרו ממשעות, דזה אינו מן המלו, שימכור אדם לאחר את מה שלקט הוא עלמנו בטיורא, כך
 מתפרסה מתניתא זו בפשיטות, ועיין בח"ד שדחק לומר, תברא, מי ששנה אין נאמן לומר מאיש
 פלוני כותי לקחתיו, לא שנה עניי כותים כעניי ישראל, והמפרש ר' יונה ואחריו הרב בעל מנחת צבורים
 ובעל ח"ס עשו סיג לחממתם, דאין טוב לגוף משהיקה: (יא) גירי אמת הן ומשו"ה נאמנין לומר כעניי
 ישראל לשו"פ מה שבידי, ומה שכתב בעל ח"ס אפילו למ"ד גירי אריות הן נאמנים דקלירו נמי פטור,
 הוא דבר בדוי: (יב) אע"פ שלפעמים מניחין אותם ללקוט, אפ"ה אין נאמנים: (יג) להפקיע התבואה
 שבהם מידי חובת מעשר: (יד) למ"ד לית הוספה בתוספתא, וגם הגמ' בירו' ה"ד אינה אלא דבר
 מועט, שורה ומחלה: (טו) פסקא דמתני' היא וס' ל"ג בשנת מ"ע, ובספרי פ' כי תלא הביאו הירו'
 איתא הכי ואלו בשעריך ושבעו תן להם כדי שובעם, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן מחצי קב
 חטים או קב שעורין דברי ר"י, ר"מ לומר חצי קב, ועיין ספרי פ' ראה אפסוק ובה הלוי וכו'
 ואלו ושבעו: (טז) דכתיב והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואין דרך לעני העיר לחזור על הפהלים
 אלא הולכין לגורן וס' יקבלו חלקם כדי שביעה, ועיין תוס' יבמות ק"י וחולין קל"א. ד"ה מ"ע המתחלק
 וספרי פ' ראה וכו' כי תבא ויבילקוט, דס' ליתא אותה בריותא שהביאו התוספות, וז"ל: (יז) דבבית
 ים לבעלים טובת הנאה במ"ע: (יח) כזית, דפחות מכזית לא חיקרי נהינה, וכזית לגבי קב אינו אלא
 כ"ס ועיין רמב"ם מ"ע פ"ו ה"ב: (יט) דרך לענין מ"ע שזה המדה בכהנים וללוים לים וישראלים כדתנן מדה
 זו אמורה וכו' אבל במתנות שנותנין רק לכהנים וללוים ולא גם לישראלים לא נאמרה מדה זו, דרך במ"ע
 כתיב ואלו ושבעו, אבל לא בתרומה ומ"ד, ועיין בפסח"ס להרמב"ם ובר"ס שפי' המשנה על פי
 המשפחה, אבל לפירוש הרא"ש שכתב מדה זו אמורה בכהנים לתרומה בלוים למ"ד אין לה שחר
 לתוספתא זו, ועיין בזמ"ל מ"ע פ"ו ה"ו שהאריך בזה, בח"ד ובתוס' רע"ק: (יט) אע"פ שאין לבעלים
 טובת הנאה במ"ע המתחלק בגורן, כדתניא חולין קל"א, היינו דוקא לרחות את העניים הבאין לגמרי,
 אבל להציל מהנה לבית וליתת סם לקרוביו שרי, וזכורו' פליגי אמוראי בפירושא דמתני' ר' יונה פתר
 מתני' ביותר מכשיעור היה מגיל טוטל מחלה ונתן מחלה, אבל בכשיעור הוא נתן לפניהם, והן מחלקין
 בזימן, ר' חזקיה פתר מתניתין בכשיעור עיי"ש ובמפרשי וזכורו' וזכורו' אברמב"ם מ"ע פ"ו ה"א, וכן
 מתניתא לא הובאה בירו': (כ) בר"ס הגי' דוסאי והגר"א הגיה דסתמא, ולא זכיה להבין סוגתו, ור'
 יוסי בן חלפתא שהוא ר' יוסי סתם לא נקרא אבא יוסי: (כא) ר' אלעזר פליגי אהנה דמתני', דס' א
 מותר לבעה"ב להציל שני שליטין ולא שני רביעין: (כב) והן מחלקין בזימה, דגליש א' דבר מועט הוא,
 ואי אפשר ליתן לעניים כשיעור, ועיין בר"ס: (כג) שיטלו כולם ביחד, כל אחד ואחד חלקו המגיע לו,
 כפי מספר העומדים שם: (כד) דכיון שהתחיל בעה"ב לחלק, קטו העומדים שם את כל התרומה ואת

אמר רבן שמעון בן גמליאל נהגו כהנים עין יפה, שלא להוציא את אחיהם ריקנין, אלא מקמציין בה) ונותנין להם טו, ר' שמעון בן אלעזר אומר, אם באו עד שלא תחזור חלילה לו, עומדין על העקוב בה) ונומלין, נשים ועבדים כט): אין חולקין להם על הגזון, אבל נותנין להם מתנות כהונה ולויה לשם טובה ל): שתי חוקות לא) לכהונה בארץ ישראל נשיאת כפים לב) וחילוק גרנות לג), ובסוריא עד מקום ששלוחי ר"ח יד) מגיעים לה) נשיאות כפים, אבל לא חילוק גרנות לו), ובבל כסוריא, ר' שמעון בן אלעזר יז) אומר אף באלכסנדריא בראשונה לה) כשהיה שם בית דין, רבן שמעון בן גמליאל יט) אומר כשם שהתרומה חוקה לכהונה בחילוק גרנות, כך מעשר ראשון חוקה ללויה ט) בחילוק גרנות, החולק בבית דין אין לו חוקה לכהונה מא): חומר בקדשי מקדש מב) שאין בקדשי גבול, ובקדשי גבול שאין בקדשי מקדש, קדשי גבול מב*) קטנים חולקין מג) בהם, וטמאים מד)

הגיון אריה

כל מ"ר, ואין להבאים אחריהם שום זכות, ואפי' אם חוזר חלילה: בה) כל או"א טעל מחלקו, ועיין ב"ב ק"ו: שני אחין שחלקו ובה לכן אח ממדינת היס רב אמר בטלה מחלוקת, ושמואל אמר מקמלין: בו) לפנים משורת הדין: בו) רשב"א פליג את"ק, דס"ל שהכהנים והלוים לא זכו מיד בתחלת החלוקה בכל התרומה ומ"ר, אלא כל עוד שאחרים באים ערס נטלו כל העומדים שם כל או"א חלקו המגיע לו, וזו גם המתאחרים: כח) סמוך למחילת הגזון, מקום שאין דשין שם: כט) עיין חוספתא דתרומות ספ"י וירו' יבמות פ"א ה"ה ובבלי ל"ט וכו', ושם מפרש הש"ס עבד דלמא אתי לאסקי מתרומה ליוחסין, ואשה פליגי בה רב פפא ורב הונא ברביה דרב יהושע, חד אמר משום גרושה, וחד אמר משום יחוד: ל) בתוך הבית, וכן הוא להדיא בצרייתא דר"ח בירו' שם נשים ועבדים אינן חולקין על הגזון, אבל נוהגין להם מתנת כהונה ולויה מתוך הבית, וכן איתא בחוספתא דתרומות שם וכולן נוהגין להם תרומה צבית, ובצרייתא דבבלי יבמות שם וכולן משגריין להם לבהיהם ועיין רמב"ם ה"ת ספ"ב ודוקא מתנת כהונה ולויה שולחין לכן לביתם, אבל מ"ע חולקין להם צבית, כדתיבא יבמות שם העבד והאשה אין חולקין להם תרומה צבית הגרנות, ובמקום שחולקין נוהגין לאשה תחלה ופותרין אותה מיד עיי"ש בגמ' ובבב"א, ומה שכתוב שם בשם רש"י ז"ל וז"ל מ"ע אין מתחלק בגזון אלא בתוך הבית וכו' ועוד משום דלא ליכספו עניים ל"ע, ואצלי אין שום ספק שדברים הללו לאו מרבטו שלמה אלא מיד איהו מעתיק הן, עיין רש"י מדריש פ"ד: ד"ה בנ"ע המתחלק בתוך הבית: לא) בתוספתא נהפך סדר הצבות, והנהגה הבבא רשב"ג אומר כשם שהתרומה חזקה וכו' קודמת לבבא זו, ועיין חוספתא דכתובות פ"ג וירו' כתובות פ"ב ה"ז, ושם הסדר נכון: לב) דב"ר בודקין, ומי שמניחין אותו לישא את כפיו, כהן הוא: לג) של תרומה: לד) והודיעו לב"ד קבוע שבכל עיר ועיר יום שקדשו את החודש: לה) בירו' שם הגי' עד ממרין, ועיין ר"ה פרק א' ה"ד, ותמיהתי מאוד מאוד על החכם צבי הילדעס היימער שכתב בספרו "בייטרלאגע זור געארגארפיע פאלעסטינאס" דר"ס שהדבר תלוי בספק איך נמרון שמכר בגמ' ירו' ר"ה וכתובות היינו הך נמרון בתחומי א"י, דמי איכא לספקי, הא נמרון דהכא כסוריא היא ורוחק מירושלים כמלהך ט"ז יום: לו) תרומה דידהו דרבנן: לז) כהג"י בירו' ובחוספתא דגיטין, אבל בבבלי כתובות שם הגי' רשב"ג: לח) בזמן בית חינו, ובירו' הגי' בשעה שבתו דיינן יושבין שם: לש) כהג"י בירושלמי, כב"פ פכ"ה ובחוספתא דגיטין, אבל בבבלי הגי' רשב"א: ט) כב"פ שם ובש"ס בבלי וירו' הגי' לכהונה, ואוקי לה התם כר"בא' ובתרא דקטנינהו לכו עורא ללוים, וגי' תוספתא הכא ובכתובות דפרוסים הישנים עיקר, ובכ"י אירפורט בכתובות שם הגי' כמו בש"ס: מא) אני אומר תרומה נפלה לו מאבי אמו כהן, כ"ה בירו' אבל בבבלי שם אוקי ליה צבן כהן שנקט עלי' קלא דבן גרושה וכן חלצה הוא, דלוציני יהבי ליה ולא לאכילה: מב) מנורה דחלוקת כהנים נקט לה הכא: מכ*) עשרה, תרומה ות"מ וחלה וראשית הגז ופדיון הבן ופדיון עטר חמור והזרוע והלחיים והקיבה וחרמיהם ושדה אחוזה וגזל הגר, עיין לקמן תוספתא דחלה פ"ד אות ס"ט: מג) אף תרומה שולחין לקטנים לביהם: מד) שנטמאו ע"י אונס גדול, והא דתיבא בסוף תוס' דתרומות וכולן נוהגין להם תרומה צבית, חוץ מטמא וכו'

פאה פרקה

חולקין בהם, וחולקין אותה במוטאה (מ), וחולקין מנה בנגד מנה (מ), קדשי מקדש (מ) חייבין באחריותן ליטפל בהן ולהביאן לבית הבחירה (מ), קדשי גבול נותנין לכל חבר (מ). וקדשי מקדש אין נותנין אותן אלא לאנשי משמר בלבד (ג): ז אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מכבר בפונדיון מארבע סאין בסלע (א), לן נותנין לו פרנסת לינה (ג) שמן וקמניות, שבת נותנין לו מזון שלש סעודות שמן וקמניות (ג) ודג וירק (ג), במה דברים אמורים בזמן שאין מכירין אותו, אבל בזמן שמכירין אותו אף מכסין אותו (ג), היה מסבב על הפתחים אין נזקקין לו לכל דבר (ו): תמחוי (ו) כל היום (ח), קופה מערב שבת לערב שבת, תמחוי לכל אדם, קופה לאנשי אותה העיר, אם שהה שם שלשים יום, הרי הוא כאנשי העיר (ט) לקופה, לכסות ששה

הגיון אריה

כבר פי' בגמ' (יבמות דף ק.) טמא לא נפיש אונסיה, ועיין רמב"ם ספי"ב דתרומות שכתב וז"ל וכוון משלחין להן לכתיהם ומתניין להם כשאר קדשי גבול חוץ מן הטמא אשה שאינה הוגנת לו והטמא והערל שאין משלחין להן כלל, וזהו לא לבד עבד התוספתא, אלא אף עבד הגמ' ועיין בכ"מ סס, ודחק לומר שתרומה לא נכללה בהא בתוך קדשי גבול, ולולי דמסתפינא הו"א ש"ל עבדים במקום עמאליס ודו"ק: (מ) כשנעמלו קדשי הגבול, דאף תרומה עמאלה חוי להסקה: (מ) רשאי לומר טול אתה תרומה, ואני אטול ראשית הגז, אבל בקדשי המזבח אסור לומר כן, כדתיבא בת"כ פ' לו מגין שאין חולקין מנחות כנגד זבחים ת"ל המנחה אשר תאפה בתמור לכל בני אהרן תהיה עיי"ש וקידושין ג"ג. ומנחות ע"ג ובתוספתא דזבחים ע"א: (מ) הן ארבעה עשר, עשרה במקדש וארבעה בירושלים, ועיין לקמן תלה פ"ד אות כ"ו וכו': (מ) דמשו"ה איקרו קדשי מקדש ומנחות כהונה שבגבולין ואפילו תרומה אין הישראל חייב ליטפל בהן ולהביאן לעיר, כדאיתא חולין קל"ד: (מ) אין נותנין אותן אלא לחבר כ"ל וכג"ו בכ"י הגר"א ובספרי פ' קרח דתיבא התם ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן, מה אהרן חבר, אף כהנים חברים, מכאן אמרו אין נותנין מנחות כהונה (כ"ג) כהמ"ם לרמב"ם תלה פ"ד מ"ט אלא לחבר, ולפי הגמ' (סנהדרין ג.) כך תנא דספרי תנא דבי ר' ישמעאל הוא, ואיכא דילפי מהך קרא דתחית המהים מן התורה, והא דאין נותנין תרומה לכהן ע"ה לפי התם מקרא (בד"ס ז' ד' ו) ויאמר לעם ירושלים לתת מנת הכהנים והלויים לזמן יחוק בתורת ה', כל המחזיק בתורת ה' יש לו מנת, ושאינו מחזיק בתורת ה' אין לו מנת, ולאו דוקא הוא שאין נותנין קדשי גבול אלא לחבר ואיכא שנותנין אף לע"ה, ועיין בזה מה שכתבו הרמב"ם והר"ם תלה פ"ד מ"ט, ובח"ס גורם לכל חבר וכתיב וז"ל אף לשאינו אוכל חולין בטערה, אבל לא לע"ה עכ"ל, ומפרש זה אינו יודע שכל מי שאינו אוכל חולין בטערה אפילו הוא כנא מלא ספרא נקרא עם הארץ, ועיין לקמן דמאי פ"ב אות ל"ב: (ג) ואין לריך להבחין בין חבר לע"ה, שאנשי משמר מחלקין ביניהן איש כאחיו, כדתנן ספ"ג דבכורים: (ג) ולפי החשבון כבר בסוגיון הו"ל חיי קב, אכן הגהתוהם שיש לו הוצאה וגם רואה להרויח, אינו אופה הככר אלא מרובע הקב שהוא ו' ביצים, שיעור ז' סעודות: (ג) ע"כ פסקא דמתני', ופרנסת לינה פירשו בגמ' (שנת קוח.) פוריא ובי מדיא, מטה וכרים: (ג) ושמן וקמניות כ"ל דהך שמן וקמניות אינו פירושו של פרנסת לינה, עיין בר"ם דל"ה לן, לא סגי ליה בלהם גרידא, אלא לריך ליתן לו כדי ללפת את הפת: (ג) לכבוד ועובב שבת: (ג) דברייתא היא בירוש' בפרקין ה"ב ומוסיף עלה והכל לפי כבודו, ואוקי לה התם אפילו למ"ד אף בכסות אין מדקרקין, ורב ר"י פליגי בה, אבל בבבלי (ב"ב דף ט') רבי הוציא רבב יהודה הן דפליגי, ומסקינן כרב יהודה דתיבא כותיה אמר כסווי בודקין אחריו, פרנסווי אין בודקין, עיי"ש: (ג) כה"ג דברייתא דירו' פ"ח ה"ג, ואפ"ה לאו דווקא הוא, דהכי איתא התם אמר ר' יונה ובלחוד דלא יפחות ליה מן ארגוין דליה, ובברייתא דבבלי (ב"ב ט.) ליתא הך לכל דבר ומסקינן אין מקקין לו למתנה מרובה, אבל מקקין לו למתנה מועטה: (ג) אפסקא דמתניתין לא יטול מן התמחוי קאי: (ג) דברייתא ירו' פ"ח ה"ז ובבלי ז"ב ח: הג' בכל יום, ושתיקן מדווקין מאד, דבכל יום גובין לתמחוי, אבל כל היום נותנין לעני העולם מן התמחוי, דבכל שעה ורבע לריך ליתן לעני הבא ממקום אחר: (ג) ליתן, כך פירשו בירו' במילהין וכן מוכח מברייתא

חדשים (ס), לפסי (מא) העיר שנים עשר חודש. עני (סב) שנתן פרוסה לתמחוי
 ופרוטה לקופה, מקבלין אותו הימנו (סג), אם לא נתן אין מחייבין אותו ליתן (סד),
 נתנו לו חדשים והחזיר להן שחקים, מקבלין אותו (סד*) ממנו, אם לא נתן, אין
 מחייבין אותו ליתן (סה), נבאי צדקה (סו) אין רשאיין לפרוש זה מזה, אפילו נתן
 לו חבירו מעות שהוא חייב לו, אפילו מצא מעות (סז) בדרך אינו רשאי ליטולן (סח),
 שנאמר (סח) והייתם נקיים מה' ומישראל, אבל פורשין זה מזה לתוך חצר,
 או לתוך חנות (ע) וגובין (עא): ה מעשר עני (עב) אין פורעין ממנו (עג) מלה וחוב (עד),
 ואין משלמין הימנו גמולין (עה), ואין פודין בו שבויים (עו), ואין עושין ממנו
 שושבינות (עז), ואין פוסקין ממנו צדקה (עח), אבל משלחין ממנו דבר של גמילות
 חסדים (עט), וצריך להודיע (ס), ונותנין אותו לחבר עיר (מא) בטובה (סב):

הניון אריה

מזביתא עלמה, דהא מפסי העיר אין טולין העניים: (ס) כהג' בירו' ז"ב פ"א ה"ו, אבל בצבלי ח'.
 כהג' שלשים יום לתמחוי, שלשה חדשים לקופה, שלשה לכסות, תשעה לקבורה, שנים עשר לפסי
 העיר, והגר"א הגיה התוספתא לפי הצבלי, ועיין רמב"ם מ"ע פ"ט ה"ב: (מא) כל"ל וכהג' בכ"י
 אירפורט וזכרו' שם הג' לפסים ולוימות, וכלן בפרקין ה"ו לפסוק ולצדקות: (סב) המתפרנס מן
 הצדקה: (סג) אע"פ שנתן ממנו שטול, דאפילו עני שבועיים לעולם לא ימנע א"ע מן הצדקה, עיין
 גיטין ז': (סד) דכיון שטול, אין עליו חוב ליתן: (סד*) אותן כל"ל ובכ"י אירפורט ליתא: (סה) ולריכא
 דסד"א כיון שנתן לו חדשים, החוב עליו לחזיר השחקים, קמ"ל אם לא נתן מעצמו, אין מחייבין אותו:
 (סו) צבא זו תמנאל בתוספתא אחר הצבא המסמא את עיני וכו' הנמסכת אחר מ"ט וגראה צביל שמתיתא
 זו קאי אפסקא דמתני' והקופה נבזית בשנים: (סז) בצבלי (ב"ב ה:) כהג' מאלא מעות בשוק לא
 יתנס בתוך כיסו, אלא נתנו לתוך ארנקי של צדקה ולכשיבא לביה יטלם, כיאלא בו היה טשה בחבירו
 מנה ופרשו בשוק, לא יתנו לתוך כיסו, אלא נתן לתוך ארנקי של צדקה וכו': (סח) כדי שלא יתחזקו:
 (סח) (גמירי לג' ב"ב): (ע) בצבלי שם הג' זה לחצר וזה לחנות, והיינו הך: (עא) ובלבד שיראו שיהיה
 כאלה, רש"י: (עב) כאלן לא נפקס הסדר בתוספתא שלפניו, אכן צבא זו וראתה שלפניה נעקרו ושמו
 ממוקמן, ומתיתא מ"ע אין פורעין ממנו מלה וכו' אפסקא דמתני' לא יטול לש"פ ומ"ע קאי, ורק
 צבור מנשה זו ראינו אור בצבא זו, ועיין במרדכי פ"ק דב"ב סכתב וז"ל מעשה בל' שהיו נושין בו
 מנה ונלטרך לבריות וטע אחריו פרנסתו עד שהביא ר' זון, ותובעו הטשה, והלוה משיב לו, לא רחמי
 עלי אלא כדי לפרנס ב"ב, ולא לפרוע חובי, ושאלו לרבי אבי העזרי ופטרו, דתיתא בתוס' דפאה מ"ע
 אין פורעין ממנו מלה וחובו וכו' עיי"ש ויו"ד ס"ס רל"ג ובפתחי תשובה ובהגהות יד שאול, ובתוספתא
 כ"י ויעין הג' מ"ע אין גובין ממנו מלה וחוב: (עג) דאע"ג ששרי ליטול, אם יש לו מאתים אסר
 דינר, היינו דוקא לפרנסתו, אבל לפרוע הימנו מלה וחוב, אסור, דעיי"כ גזול עניים אחרים הגלרכים
 לפת: (עד) כגון ע"י הקפה בחנות: (עה) כל"ל וכהג' בתוספתא שביעות פ"ו, אבל בירו' דמאי פ"ג
 ה"א בשעת תשלומין, וגמולין פירושן טובות שטעו עמו, דזהו נמי כפרוע חובו, וכל הדברים הללו
 נאמרו נמי בשביעות ובמ"ש, עיין לקמן שביעות פ"ח אות ר"ג וכו': (עו) ואע"ג דליכא מלה גדולה
 מפדיון שבויים, אפ"ה אסור לפדותן במ"ע שהו גזל עניים, וזכרו' שם ליתא: (עז) דורון לסעודת מרעיש
 ולחופת חתנים ואפילו אם הם עניים, דהם חוזרין ועושין עמו, כמו שטעה הוא להם: (עח) כהג' בכ"י
 אירפורט ובתוספתא שביעות בכל הדפוסים, אבל הכא ג' הספירים ואין נוטין ממנו דבר לצדקה,
 וזכרו' שם ליתא ואין פוסקין מנהן צדקה לעניים בצבהכ"י, ובין לג' זו או זו פי' אסור ליתן מ"ע בתורת
 צדקה, דאין עושין צדקה בדבר שהוא לעניים מן התורה: (עט) שאינו מוטל עליו: (ס) שהוא מ"ע, כדי
 שלא יזיאו לחול': (מא) לפרש"י מגילה כ"ז חבר עיר היינו ת"ח המתעסק בצרכי ציבור וכן פירשו
 הרמב"ם ברכות ל'. וכן נראה מה' מ"ע פ"ז ה"ד וכן פי' בבו"פ פמ"ד, אכן ברכות שם וחולין ל"ד
 פירש רש"י חבורת עיר, וזהו עיקר, עיין ערוך ע' חבר ותוספתא ב"ב פ"ו ושמות פ"א: (סב) לא בתורת
 צדקה ולא בתורת חסד, אלא במצבת הגאה, והך נוטין אותו לחבר עיר ליתא נמי בבו"פ שם וזכרו'
 שם, ואפשר שהשמועוהו מפני שהיה קשה להם למאי אילטרך לאשמועינן פשיטא, אכן הך נוטין נמי
 לחו

פאה פרק ח

האומר (א) איני מתפרנס משל אחרים (ב), שוקדין עליו (ג) ומפרנסין אותו, ונותנין לו משום מלוה, וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה, דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים (ד) נותנין לו לשם מתנה, וחוזרין ונותנין לו לשום הלואה (ה), ר' שמעון אומר, אומרין לו הבא משכון כדי לגום דעתו (ו). האומר איני מתפרנס משל עצמי (ז), שוקדין עליו ומפרנסין אותו, וחוזרין וגובין הימנו לשום מלוה (ח): היה משתמש בכלי זהב, מוכרין * (ט) ומשתמש בכלי כסף, בכלי כסף, מוכרין ומשתמש בכלי נחושת, בכלי נחושת, מוכרין ומשתמש בכלי זכוכית, היה משתמש בכלי מילת * (י), נותנין לו כלי מילת, ממה * (יא), נותנין לו ממה, פת * (יב), נותנין לו פת, עיסה * (יג), נותנין לו עיסה, להאכילו לתוך

הגיון אריה

לאו אבעלים לחוד אלא אף אפנייס קאי, כדפירש הרב אבי העזרי, ואתא לאשמועינן שמי שקבל מ"ע והשתא יש לו ר' זו ואיטו רובה להטות ממנו לא יתן אותו לשאר עניי ע"ה אלא דוקא לחבר עיר בצובה, ודו"ק: (א) בתוספתא יש ערבוזיא גדולה, והסדר אשר אי סדרתי עליו פה את חלקי התוספתא הנמשכין אחר מ"ח מכיון לא לבד לחלקי המשנה הזאת, אלא כ"כ גם לספרי אפסוק והעבט תעביטו די מחסרו: (ב) אע"פ שאין לו כלום, ואפסקא דמתנותין היא לו ר' חסד דינר וכו' קאי, ובברייתא כתובות ס"ז: הגי' אין לו ואיטו רובה להתפרנס ונתין לו וכו': (ג) משגיחין עליו בשקידה: (ד) הך וחכמים אומרים וכו' ליתא בדפוסים הישנים, וגי' כ"י אירפורט נכונה וכהג' בש"ס: (ה) ומקשה הש"ס לשום מתנה, הא לא שקיל, ותורץ רבא לפתוח לו לשום מתנה, ולפי הרמב"ם מ"ע פ"ו ה"ט פירשו מערימין עליו ונותנין לו לשם מתנה או לשם הלואה: (ו) להחזיק בדעתו שהלואה היא, ואם אין לו להביא משכון, יאמרו לו עול בלא משכון, ובהו ודאי תמו דעתו, ובגמ' הגי' כדי שתזוח דעתו עליו: (ז) אע"פ שיש לו, ובגמ' שם כהג"י העבט זה שאין לו ואיטו רובה להתפרנס, שנותנין לו לשום הלואה וכו', תעביטו זה שיש לו ואיטו רובה להתפרנס, שנותנין לו לשום מתנה, וחוזרין ומפרעין הימנו לאחר מיתה, דברי ר"י וחכמים אומרים וכו' אין נזקקין לו, ובספרי תימא והעבט תעביטו ותימא לו וחוזרים וממשיכים אותו, דברי ר"י, וחכ"ל אומרים לו הבא משכון כדי להפסיק דעתו, ובהא פליגי, לר"י אמי שיש לו ואין רובה להתפרנס, ולחכמים אמי שאין לו ואין רובה להתפרנס קאי, ועיין במאיר עין: (ח) הגר"א הגיה דברי ר"מ ר"ס אומר אומרים לו הבא משכון כדי לגום דעתו, ובמתח"ס זהו נגד הגמ' דלהדיא ליתא בברייתא ר"ס אומר יש לו ואיטו רובה להתפרנס אין נזקקין לו ועיין תוס' שם ד"ה וחכ"ל: (ט) אפסקא דמתני' אין מחייבין אותו למכור את ביתו וכלי תשמישו קאי, ועיין הסוגיא כתובות ס"ח רס"י ותוס' ורמב"ם מ"ע פ"ט ה"ד, ולולי דמסתפינא הו"ל מה שאמרו בגמ' כאן קודם שיבא ליד גבוי כאן לאחר שיבא ליד גבוי פירשו קודם שלרך לבריות, מחויב למכור מעלמו, כדי שלא יבא לגבות, אבל אחר שבא לטול מן הקופה, אין מחייבין אותו למכור, אפילו כלי תשמישו של זהב והא ק"ו הוא, ומה אם היה משתמש בכלי מילת ואין לו נותנין לו מן הנדקה כלי מילת, עאכ"ו שאין מחייבין אותו למכור את כלי מילת שלו, כדי שישתמש בצבדים שאינם מלמור נקי, אכן מירוי' לא משמע הכי דתימא תתס פ"ח ה"ח משתמש בכלי זהב ונותנין לו כלי כסף, כלי כסף ונותנין לו כלי נחושת וכו' וקמקשה הש"ס והתני היה משתמש בכלי מילת ונותנין לו כלי מילת, ר"ל כמו שהיה רגיל ולא פחות, ומשני כאן בגופו כאן בשאינו גופו, ר"ל כלי שדרך ללבוש ונותנין לו כמו שרגיל, כליים שאינם בגופו פוחתין לו, ומ"מ מירוי' עלמא איכא למידק שדוקא אם אין לו כליים והיה משתמש בכלי זהב ונותנין לו כלי כסף אבל אין מחייבין אותו למכור כלי זהב שלו, וכ"ש שאין מחייבין אותו כשהוא בעלמנו מכר כבר קאת כליו, דאז בודאי עני הוא, כדכתיב וכי ימוך אחיך ומכר מאלחותו, אפילו מקאת אחותו ולא כל אחותו, ודו"ק: (י) למר נקי, והמלה יונת * (א) (ב) כ"ל וכהג"י בדפוס ווילנא, ובכל הדפוסים האחרים וכ"כ בדפוס פאזשוואלק שכתב המלה למעה, ולפי מה שכתב בח"ס פה ומעה יש שהוא רובה ביותר פת אפוי ולא לטרוח א"ע לאפות, ויש שרובה יותר הכסף ולאפות הפת בעלמנו וכו', כך הול"ל פת ונותנין לו פת, עיסה ונותנין לו עיסה, מעה ונותנין לו מעה: (ג) שהיה רגיל ליקח את הפת מנחתום: (ד) שהיה רגיל לאפות את הפת בביתו:

*) μαλῆ, μάλλον

פאה פרק ח

מד

פיו זיה, מאכילין אותו לתוך פיו, שנאמר יי) די מחסורו אשר יחסר לו, אפי' עבד אפילו סוס זי), לו זו אשה, שנאמר זיה) אעשה לו עזר כנגדו, מעשה בהלל הזקן שלקח לעני בן טובים סוס שהיה מתעמל יי) בו ועבד שהיה משמשו ק), ומעשה באנשי הגליל שהיו מעלין קא) לזקן אחד לישראל בשר ציפורי קב) בכל יום. אמרו משפחת בית נבלמא קב) היתה בירושלים והיתה מתיחסת עם קד) ארנון היבומי, העלו להם חכמים שלש קה) מאות שקלי זהב קי) ולא רצו להוציאן חוץ מירושלים קי): מ' המסמא את עינו והמצבה את כריסו והמעבה קה) את שוקיו אינו נפטר מן העולם קש) עד שיהא לו כן: אמר ליתן קי) ונתן, ונתנין לו שכר אמירה ושכר מעשה, אמר ליתן ולא הספיק בידו ליתן קיא), ונתנין לו שכר אמירה כשכר מעשה קיב), לא אמר ליתן, אבל אמר לאחרים תנו, ונתנין לו שכר קיג) על כך, שנאמר קיד) בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך וגו', לא אמר לאחרים תנו, אבל מניח קיט) לו בדברים טובים, מנין

הגיון אריה

זיה) ל"מ אם היא חולה, אלא אפילו הוא רק מפונק ורגיל בכך, מאכילין אותו לתוך פיו: צו) ונריס ט"ז ח) : צו) צבריייתא דבבלי כתובת ס"ז: איתא הכי, די מחסורו, אתה מלווה עליו לפרנסו, ואי אתה מלווה עליו לעשרו, אשר יחסר לו, אפילו סוס לרכוב עליו, ועבד לרוץ לפניו, וצבריייתא אחרייתא שלפני זו יתום שבא לישא, שזכרין לו בית וכו' שנאמר די מחסורו אשר יחסר לו, די מחסורו זה הבית, אשר יחסר זה מטעם ושלחן, לו זו אשה וכן הוא אומר אעשה לו עזר כנגדו, ועיין בספרי סס: צח) (בראשית ז' י"ח) : צט) שהיה רוכב עליו עד שהתעמל, ועיין תוספתא שבת פרק ט"ו אין ר'עין בשבת כדי להתעמל, והמטעם ספכ"ד, וצירושלמי הגי' להתעמל בו ועבד לשמשו, אבל גי' הבבלי סס וגי' הספרי כגי' התוספתא: ק) וצבבלי מוסף עלה פעם אחת לא מולא עבד לרוץ לפניו ורק לפניו שלשה מילין: קא) כהגי' צירושלמי, אבל בספרי הגי' בגליל העליון שהיו מעלים וצבבלי סס איתא הכי מעשה באנשי גליל העליון שלקחו לעני בן טובים מציפורי: קב) של יופור וכו' להדיא בספרי וצירו' הגי' בשר לפרוס וצבבלי סס ליתא וקא' מוקשה הש"ס ליתרא בשר מאי רבותיה, וקמשי אמר רב הונא ליתרא בשר משל עופות וכו' עיי"ש, ול"ע (ובח"ס גרים ליתרא אחת בשר ציפורי וכתב וז"ל ופי' הבשר יוקר כ"כ עד שהיו לריכס ליתרא כסף או נמי כפר קטן היה וצבבלי יום היו מפסדי חיותא עזרוו שא"ל לנותר המותר עכ"ל, ומפרש זה שכן שליתרא הוא מסקל כמו ליתרא קליעות לקמן בתוספתא דתרומוות, וכ"כ שכן שליתרא אינה כפר קטן): קג) כהגי' בכ"י אירפורט, בכ"ס פמ"ד נבלטה, ובכ"ו וויטן נבלטה, בדפוסים הישנים נבלטה, בתנא תוספתא נבל כשא, צירו' אנטבילא, בילקוט נבוטה ובספרי פי' ראה ופי' כי תבא נבלטה, ועיי"ש במאור עין: קד) צירו' הגי' של ובספרי הק' והיתה מיוחסת וכו' ליתא כלל: קה) כהגי' בדפוסים הישנים, ובכ"י אירפורט, צירו' ובספרי הגי' שם וגי' שלם עיקר דהסכרא מותנת שממלת שלם נעשה שם, ולא להיקף משש שלם: קי) צירו' ובספרי הגי' ככרו זהב עיין במ"ע סס ובכו"פ, וגי' התוספתא נראית נכונה: קי) כדתניא בספרי בשעריך מלמד שאין מולאים מן הארץ לתוך לתוך כלו' אין מולאין לא את העניים ולא את מעשר עני לחו"ל, וצירו' שם מסיק דהוון דרשין בשעריך בשעריך לרבות ירושלים: קכ) כהגי' בדפוסים הישנים ובכ"י אירפורט וצבבלי כתובות ס"ח הגי' המקפח, וצירו' סוף פרקין המנפח: קכ) אע"ג שלא הזקין, ועיין מה שכתב התו"ע ד"ה איתו מה מן הזקנה: קכ) הבבות מכאן ועד סוף הפרק, אשר עיקר תכליתן להראות גדול שכר הדקה, לא לבד אמטנה אחרונה אלא אמטנהא טולה קאו: קיא) ע"י הונס: קיב) נחשב לו האמירה כמעשה, אבל איתו מקבל שכר אשמיים: קיג) בילקוט בגי' ונתנין לו שכר אמירה ובספרי איתא הכי לא אמר ליתן, אבל אמר לאחרים תנו, או לא אמר ליתן, ולא אמר לאחרים תנו, אבל גורח לו וכו' מנין שנותנין לו שכר על כך שנאמר וכו': קיד) (דריס ט"ז י') : קטו) בילקוט הגי' סח וגי' הספרי כבר הבאתי:

פאה פרק ח

שנותנין לו שטר על כך, שנאמר בגלל הדבר הזה: מעשה במונבו (ק"י) המלך שעמד ובזכו את כל אוצרותיו בשני בצורת ק"י, שלחו לו אחיו ק"י) ואמרו לו, אבותיך גנזו אוצרות והוסיפו על של אבותם, ואתה עמדת ובזכות את כל אוצרותיך שלך ושל אבותיך, אמר להם, אבותי גנזו אוצרות למטה ואני גנזתי אוצרות למעלה, שנאמר ק"י) אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף אבותי גנזו אוצרות במקום שהיד שולטת בו, ואני גנזתי אוצרות במקום שאין היד שולטת בו, שנאמר ק"י) צדק ומשפט מכון כסאך, אבותי גנזו אוצרות שאין עושין פירות, ואני גנזתי אוצרות שעושין פירות, שנאמר ק"י) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו, אבותי גנזו אוצרות של ממון, ואני גנזתי אוצרות של נפשות, שנאמר ק"י) פרי צדיק עין חיים ולוקח נפשות חכם, אבותי גנזו אוצרות לאחרים, ואני גנזתי לעצמי, שנאמר ק"י) ולך תהיה צדקה לפני ה' אלהיך, אבותי גנזו אוצרות בעולם הזה, ואני גנזתי אוצרות לעולם הבא, שנאמר ק"י) והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך ק"י): צדקה וגמילות חסדים שקולין ק"י) כנגד כל מצות שבתורה, אלא שהצדקה בחיים, וגמילות חסדים בחיים ובמתים, צדקה בעניים, גמילות חסדים בעניים ובעשירים, צדקה בממונו ק"י), גמילות חסדים בממונו ובגופו ק"י): אמר ר' יהושע בן קרחה ק"י) מנין שכל המעלים עיניו מן הצדקה כאלו עובד כוכבים, שנאמר ק"י) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר, ולהלן ק"י) הוא אומר יצאו אנשים בני בליעל מקרבך, מה בליעל האמור להלן עובד כוכבים, אף בליעל האמור כאן עובד כוכבים. אמר ר' אלעזר בר יוסי ק"י), מנין שהצדקה וגמילות

הניון אריה

ק"י) בנה של הילני מלכה עיין בראשית רבה פרשה מ"ז, ותמוהין דברי רש"י ז"ל צבא בתרא י"א שכתב דמוכזב מזרע הששמואלים: ק"י) ארבע ועשרים שנה לפני החורבן היה רעב בירושלים, בעת ההיא היה הילני מלכה בעיר הקודש ופזרה ונתנה לאביונים, וגם בנה סועוס אשר ישב בעת ההיא על כסא מלכותו בארץ הדייב שלח כסף הרבה לירושלים כמסופר בקדמוניות של יוסף הכהן כב, ובדאי גם מוכזב, אשר מלך אחרי מות סועוס אחיו, עשה כן בימים הרעים ההם, והך שני בצורת ליתא בירו' פ"א ה"א, אבל בצבלי ב"ב י"א. ליתא הכי שבזכו אולרותיו ואולרות אבותיו בשני בצורת: ק"י) בירו' הגי' קרוביו, ובצבלי ליתא וחברו עליו אחיו ובית אביו: ק"י) (הגלים פ"א יב) (ק"י) (שם פ"ט טו) (ק"י) (ישעיה ג' י) (ק"י) (משני י"א ט) (ק"י) (דברים כ"ד יג) (ק"י) (ישעיה י"ח ח) (ק"י) (הג' בצבלי, ובירו' הביא הפסוק דקדק תליל ממות: ק"י) גם בירושלמי פרק א' הלכה א' הובאה מנתיחא זו מיד אחר מעשה דמוכזב, ושם הגי' שוקלת, ואלו חדא וחדא קאי, דקדק שוקלת וגמילות חסדים שוקלת כנגד כל מצות שבתורה, ובצבלייתא דצבלי סוכה מ"ט: ליתא כלל, והכי תניא התם בג' דברים גדולה ג"ח יותר מן הצדקה וכו' עיי"ש, וההפך בין דקדק לגמ"ח מפורש ע"י רש"י שם ד"ה אלא לפי ג"ח שבה, וזה לשון ההב שם הנתיחה היא הצדקה והטורח הוא החסד כגון מוליכה לביתו או עורח שהעלה לו להרבה, כגון ונתים לו פת אפוייה, או צנד ללבוש, או מעות בעת שהתבואה מזוייה, שלא יוצא מעותיו לאיבוד, שמתן לבו ודעתו לטובתו של עני, עכ"ל: ק"י) שנותן או מלווה לו מעות או כלים: ק"י) כגון ביקור חולים והלוייה המת יחוס אבלים או שמת לו בדברים טובים בשעת צרה אחרת, וכהנה: ק"י) צבלייתא מייית לה הש"ס כתובות ס"ח. וב"ב י' צבלייתא ק"י) (ק"י) (דברים ע"ז ט) (ק"י) (שם י"ג יד) (ק"י) גם בצבלי ב"ב שם הובא שאמרו של ראב"י

חסדים קלי) שלום גדול ופרקליט קלי) גדול בין ישראל לאביהם שבשמים ,
 שנאמר קלי) כה אמר ה' אל תבא בית מרוח ואל תלך וגו' , חסד קלי) זו
 גמילות חסדים , ורחמים זו צדקה , מלמד שהצדקה וגמילות חסדים שלום ופרקליט
 גדול קלי) בין ישראל לאביהם שבשמים :

סליקא לה מסכת פאה

הגיון אריה

מיד אחר מהמרו של ריב"ק : קלי) בגמ' כהג"י כל לדיקה וחסד שישראל עושין בעולם הזה : קלי) מליץ
 יושר , והמלה יוכית * , ובגמ' שם הגי' פרקליטין : קלי) (ימימי ט"ז ס) : קלי) והמקרא אינו יולא מירי
 פשוטו דכתיב כי אספתי את שלומי מאת העם הזה את החסד ואת הרחמים , כלו' איני עושה עמהם
 חסד ורחמים , לפי שגם הם אינם עושין חסד ורחמים , אבל אילו היו עושין , והיה זה השלום :
 קלי) דכתיב את שלומי ולא את השלום , מכאן דרש ראב"י שהשלום איש שלומי והוה המליץ יושר :

*) παραάλογτος

סליקא לה מסכת פאה

מסכת דמאי

פתיחה

מסכת דמאי, שהיא השלישית בסדר זרעים, כוללת סעיפי נזרה אחת המאוחרת בזמן, דהנה בעת מלחמת החשמונאים עדיין לא ידעו כלום מדמאי, וכן בנו של מתתיהו הכהן, בנו של שמעון מסי, שנחרג ע"י חתנו, יוחנן אשר נתמנה אחרי מות אביו לנשיא כה"ג, גזר עליו, דהכי תניא בבלי סוטה דף מ"ח. אף הוא (ואפסקא דמתניתין יוחנן כה"ג העביר הודאת מעשר קאי) ביטל את הוידוי וגזר על הדמאי, לפי ששלח בכל גבול ישראל וראה שאין מפרישין אלא ת"ג בלבד, ומ"ר ומ"ש, מקצתן מעשרין ומקצתן אין מעשרין, אמר להם בני בואו ואומר לכם כשם שתרוסה גדולה ומבל יש בהן (כצ"ל ועי' הסוגיא סנהדרין פ"ג) עון מיתה, כך ת"מ ומבל (פי' מבל לת"מ ועי' הגי' ברש"י שם) יש בהן עון מיתה, עמד ותתקין להם הלוקח פירות מע"ה מפריש מהן מ"ר ומ"ש, מ"ר מפריש ממנו ת"מ ונותנה לכהן, ומ"ש עולה ואוכלו בירושלים, מ"ר ומ"ע המוציא מחבירו עליו הראיה ע"כ, ובאיוזה שינויים הובאה מתניתא זו בתוספתא סוטה פ"ג, ובירו' מ"ש ספ"ה ומוטה פ"ט הי"א מימא דר' יוחנן הוא, ומה דתנן בסוף מ"ש ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי, מבואר היטב בפה"ש לרמב"ם עיי"ש, ומה דאיתא בירו' שהעמיד זוגות, לאו מעמא קא יהיב להך דאין צריך לשאול, אלא אמלת ובימיו קאי, כל' מאותו זמן שהעמיד זוגות נתפשטה הנזירה, וכל מי שלקח מע"ה, לא הי' צריך להפריש אלא ת"מ ומ"ש בלבד. היוצא לנו מזה שמסכתא זו עם כללי ופרטי דיניה מאוחרת בזמן מן הזמנים, ובודאי גם מהך מעמא נתנו לה מקום כראש, כדי להשוותה למסכתות האחרות בסדר זה המיוסדין על מצות הכתובין בתורה, ולולי דברי הרמב"ם שכתב וז"ל וסדר אחר פאה דמאי בשביל שיש בו לעניים זכות, כמו שיש להם בפאה, וכן אמרו מאכילין את העניים דמאי, לולי דברי קדשו, הייתי אומר דאדרבה בשביל שאין לעניים זכות בדמאי, נסדרה מסכתא זו אחר מס' פאה, דבאשר שבפרק בתרא דפאה משתעי במעשר עני, אתא לאשמועינן סמוך לזה, דמספק אין צריך להפריש מ"ע, ודי אם קרא לו שם, והעני אם רוצה להוציאו, צריך להביא ראיה (*). והא דלא הביא

בעל

(* סדר המסכתות דו"ע'ם בירושלמי ברוב דפוסי' בסדר המסכתות בפשינות ובתוספתא משונה הסדר, ברפומים ובכ"י ווינן נסדרה מסכת דמאי אחר פאה ואחר דמאי תרומות ואחר תרומות שביעות, כלאים, מעשרות, מעשר שני, ערלה, חלה, ביכורים, ובכ"י אידפורם כך הסדר, ברכות, פאה, תרומות, ערלה, דמאי, שביעות, כלאים, מעשרות, מעשר שני, חלה, בכורים, ועוד אדבר בזה :

בעל מסדר המשנה בריש מסכתא זו עיקר דינו של דמאי ומה שגזר יוחנן כה"ג עליו , כבר העיר על זה אמ"ץ מהר"ף וצ"ל בדרכי המשנה פ"ד כלל א' הערה ב' ובאהבת ציון פתיחה לדמאי שהוא מכללי המשנה רק לפרש המצוה, אבל לא גם להביא המצוה בעצמה, ואף אם יסוד ההלכה לא נמצא כתוב בתורה, כגון שהיא מדברי סופרים, כיון שמפורסמת ושגורה בפי כל האומה, אינו מן המוכרח, להראות לעין כל, על מה המבצע יסודיה, ובאשר שגזרת יוחנן כה"ג ידועה היתה לכל העם, והכל היו יודעין שהיב בדמאי, פירושו חייב להפריש ת"מ ומ"ש, לא נזכרה גזרה זו במתניתין :

המשניות של מסכתא זאת נחלקו לשבעה פרקים, אכן חלוקה זו אינה מכוונת לשינוי הענינים, דהנה בפ"א הובאו ונשנו הקולות שהקילו בדמאי, הן בת"מ, הן במ"ש, הן בפירות א"י שלוקחו לזריעה ולמאכל בהמה, הן בפירות חו"ל, שלוקחו לאכילה, ועוד שאר קולות, ועדיין במ"א דפ"ב ידובר בפירות חו"ל הפמורין מן הדמאי, ובשאר משניות דפ"ב יבוארו דיני הנאמן למעשרות ולמהרות, ונשנו הדברים אשר הנאמן והחבר צריך לקבל עליו, והולך ומרחיב באיזה חבר ובאיזה דברים הקילו שאינו צריך להפריש מהם ת"מ ומ"ש כשמכרן דמאי. בפ"ג מפרש התנא בתחילה, שמותר לאכיל את העניים והאורחים דמאי, ובלבד שיודיעם, ושאסור להשליך עלי ירק או להצניע פירות שנמצאו בדרך, מאחר שא"א להודיעם, אח"כ בא להורות לפנינו, שע"ה אף על פי שחשודין שלא לעשר, אפ"ה אינם חשודין לאחלופי, ורק פונדקית השודה להחליף, ובחמותו איכא פלוגתא. בפ"ד מפרש אימתי יש לסמוך אדיבורו של ע"ה ושמאמינים לו, הן על פירותיו, הן על פירות של אחרים, ושאין צריך להפריש ת"מ של דמאי קודם שבת, דסגי בקריאת שם, ודרך אנג תנא הכא שלחכמים צריך לקרות שם גם למעשר עני של דמאי, אעפ"י שאין מפרישו, ומוסיף לבאר שמותר לעשות ע"ה שליח, ליקח לו פירות מתבר, ושהאמינורו לע"ה באכסנאי משום חיי נפש. בפ"ד מתחיל לפרש היאך מתקנין פת שלוקחין מנחתום ע"ה, או מנחתום חבר שמוכר במדה גסה, מבלי שגצרך לחתוך הככר לפרוסות, ואנג תנא הכא היאך מפרישין מן הודאי ת"ג ות"מ כאחת, אח"כ חוזר לדמאי להורות שמפרישין מהרע על היפה, והיאך מתקנין דברים שלוקחין מן הפלטר ומן המנפול, ודינו של עני המקבל פרוסות פת, ודינו של הלוקח מן הסימון, ומי שלקח מבעל הבית ומשני ב"א, והלוקח מע"ה מעכו"ם ומכותי, אם יש להפריש מזה על זה, ולבסוף דינו של התורם מן הפמור על החיוב, ומן החיוב על הפמור. בפ"ו חוזר התנא אדלעיל שאין החבר רשאי למכור או ליתן לע"ה פירות שאינן מעושרין, והיינו דוקא משלו, אבל אינו מחוייב לתקן חלקן של ע"ה המגיע לו ע"י אריסות ושותפות וירושה, ומרחיב בדיני קבלנות וחכירות בין ישראל לוי וכהן ובדיני שותפות וירושה בין חבר וע"ה ובין גר ועכו"ם. בפ"ז מסיים במה שהתחיל, בקולות שהקילו בדמאי, שהתירו לקרא שם לדבר שאינו ברשותו, ומפרש היאך אפשר לנאמן שיאכל בשבת בביתו של ע"ה, והיאך מפריש ת"מ בשבת, כשקרא לה שם בע"ש, אח"כ מפרש דינו של פועל שאינו מאמין לבעה"ב, דאסור לו לאבד הת"מ, מה שמותר לעשותן להמתארה אצלו, היאך קרוין שם ליון שלקחו מן הכותים בע"ש, או לפירות שיש לו בביתו, והוא בשדה וירא שלא יהי' לו פנאי לתקן, ולבסוף מפרש דינה של כלכלה בחברתה, ודין טבל שנתערב בחולין, ודין הבית שהפריש כבר מהן המעשר ואינו יודע איזה היא, ועיין תוכן המשניות באריכות בריש כל פרק ופרק :

התוספתא למסכתא זו נחלקת לשמונה פרקים, פ"א כולל החוספות למשניות דפ"א.

פתוחה

פרק ב' ופרק ג' היון מככות האזוונות נמשכין אהר המשניות דפרק ב', ותילין של הלכות נמצאו כאן בענין נאמנוז וחבורות; קצתו של פ"ג ופ"ד כוללן ההוספות למשניות של פ"ג. בפ"ה נמצאו ההוספות למשניות דפ"ד ופ"ה אבל מעורבבין בהן גם הוספות למ"ב למ"ג ולמ"ה דפ"ו, פ"ז ופ"ז ומקצתו של פ"ה כוללן ההוספות למשניות דפ"ו והן בערבוביא גדולה, וההוספות למשניות דפ"ז נמצאו בפ"ה התוספתא, ואף על פי שההוספות למסכתא זו מרובות ביתר שאת, אפ"ה נשארו מן החמשים ושלוש משניות שמנה בלי שום הוספה או השלמה, ואלו הן בפ"א מ"ב, בפ"ד מ"ב מ"ג מ"ד, בפ"ה מ"א מ"ז מ"א, בפ"ו מ"ו והבאתי הוספה למשנה זו ממסכת מעשרות, עיין לקמן פ"ו אות ר"ח, ולענין ההוספות למ"א פ"ו, עיין מה שכתבתי פ"א אות פ"ה ופ"ז אות רס"ב. ובחסד אל נתחיל עתה לערוך התוספתא לעומת המשנה ובטובו תמצאנה ערוכה בכל ושטורה:

דמאי פרק א

מז

פרק א * (הקלין ב) שבדמאי ג) השיתין ד) והרימין ה) והעורדיין ו) חזקתן ז) בכל מקום ח) פטורין. ואם היו משתמרין ט) חייבין, אם כחם על שדהו י) פטור, ר' יוסי אומר, שיתין שבציפורי יא) חייבות, מפני שהן משתמרות יב), ר' יוסי בר יהודה אומר, הנובלות יג) הנמכרות יד) עם התמרות חייבות, וחכמים אומרים טו), עד שלא ימילו שאור טז) פטורות יז), משימילו שאור חייבות יח): בראשונה היה חומץ שביהודה יט) פטור, מפני שחזקתו מן התמד כ), עכשיו שחזקתו מן היין חייב: ההכרות כא) והסיפות כב) בנינה כג) חייבות, ובבקה פטורות, ואלו הן

הגיון אריה

פ"א * במ"א סופר ומונה כל אותן פירות שהקילו בהן החכמים לפטורן מדיו וחזיו דמאי: מ"ב, קולא אחריהא הקילו בדמאי לענין מ"ש שלו, דמי שפודו לעלמו אין מוסיף עליו חומש, ואין לריך ציבור, וגאכל באיניט, ומוציאין אותו מירושלים אחר שנפדה, ומאבדין את מיעוטו ומתנין אותו לע"ה, ובלבד שיאכל כנגדו, ומחליין אותו כסף על כסף, נחשת על נחשת, כסף על נחשת, נחשת על הפירות: מ"ג, דינו של דמאי אינו טהור אלא בפירות שלוקחו לאכילה, אבל פירות שלוקחו לזריעה או למאכל בהמה, קמה לעיבוד עורות שמן להדלקה ולסיכת כלים, אין טהור בהן דין דמאי, והא שפירות הנלקחין למאכל אדם חייבין בדמאי, היינו דוקא בא"י, אבל פירות חו"ל כלו מכויז ולהלן פטורין, ובא"י נמי איכא עובא, שאין טהור בהן דין דמאי, כגון חלה ע"ה מדומע, והלקוח בכסף מ"ש, לא טהור דמאי, לא טהור דמאי, שירי נמחות ושמן ערב כל אלו פטורין: מ"ד, עוד הקילו בדמאי, שהתירו לערב בו עירובי תיריות והחומין ולשתתף בו את המבוארות ולברך ולזמן עליו, ולהפרישו ערוס ר"ל בלא ברכה, ולהפרישו ע"ה ספק חשיכה, ולהתודות עליו אע"פ שהקדים מ"ש למ"ד, אכן בכל הקולות הללו לא הקילו כל כך עד שהתירו לגרדי לטורף אצבעותיו בשמן דמאי, אע"ג שאיכה זו לזורך המלאכה היא: ב) פירות שהקילו בהן החכמים והתירו לאוכלן בלי הפרשת ת"מ ומ"ש משום שפירות הללו בכלל ספק ספיקא הן, ספק משומרין ספק מופקרין, והת"ל משומרין שמה נחששו, כך פי' הרמב"ם, וד"ה והר"ה ש' רש"י ברכות מ': העעם שהקילו בהן משום שאין חשבוין, ואין ע"ה חש עליהן מלעשר, ובעל כו"פ כתב בפרק ל"ז ו"ל, וקראום קלים שבדמאי היה זה לשתי סיבות, האחת דהוה להו ספק מעושר ספק אינו מעושר, השנית אם שמורים הם הפקר: ג) צפי' מלה זו נחלקו המפרשים והבשמים, ולפי דעת בעל הערוך השלם נגזרת משרש דום וענינה חסודה והופכה ודאי, ובקלין שבדמאי פליגי ר"י ור"ל בירו', לר"י אפי' ודאי פטורין, ולא נקט הכא דמאי אלא אנב אחריני, ור"ל דוקא דמאי אבל ודאי חייבין: ד) מין ממני תאנים מדבריות: ה) מין ממני קוליס שפורה תמיד, ובבבלי שם אמרו שהוא כנרי וכנרי מלה יונית*: ו) והעורדיין כ"ל וב"ה שפייערלינג או שפייערלינג וב"ל נקרא סרבוס**: ז) שמהפקר הן באין לפי' הרמב"ם, ולפרש"ה שמעושרין הן, אכן לפי הסוגיא בירושלמי פרש"י אינו עולה יפה, ועיין לקמן: ח) דמן הסתם אינן משומרין, ומש"ה פטורין: ט) ור"ל לריך לומר כדאוקי בגמ' אם רובן משומרין, ועיין רמב"ם מעשר רפ"ג שפסק כר"י ופוטור גם בודאי, אע"פ שאיתא להדיא בבבלי שם הקלין שבדמאי ספיקן הוא דפטור הא ודאן חייב, ועיין במראה הפנים שהאריך בזה: י) ואינן משתמרות אלא אנב שדה או אנב שאר פירות שיטו שם ועליהן לא קפיד: יא) הנמכרין בציפורי, דאמרינן כאן מנאלו כאן הוי: יב) צברייתא דירו' הגי' בחזקת משתמרות: יג) בבבלי שם פליגי ר' אילעא ור' זירא, חד אמר ובבלי כמרא וחד אמר תמרי זיקא: יד) מעורבות עם התמרים בקופה אחת וריב"ז פליגי אהנה דמתניתין, וכבר הא דלא קפיד אינשי לנובלות, היינו דוקא כשנמכרין בפ"ע, וצירו' פליגי אמוראי אי בהטילו שאור או לא קמייירי ריב"ז: טו) והמפרשים נדחקו בה מאל, וגם אמ"ה מהר"ף חשב אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא וכו', והמפרשים נדחקו בה מאל, וגם אמ"ה מהר"ף חשב שמלות הללו אך למוחר הן, ואחר הקודה לפני מעכה"ה אומר אני תלמודו במתכ"ה שאפשר לקיים הגי' כאשר היא לפנינו, דחכמים פליגי אהנה דמתניתין שהוא בודאי ר"מ וכ"כ אריב"ה, דהם לאומרים לא כדברי זה שפטורין לעולם, ולא כדברי זה שחייבות אם נמכרו עם התמרים, אלא וכו': טז) שיפתחו כשאר שיש בו סדקים: יז) אף במעורבות: יח) אף בפ"ע: יט) מתניתא מייתי לה הירו' בפרקין והבבלי פסחים מ"ב: ציטו, ועיין בר"ם: כ) שהיין לא היה מחמץ כל עוד שהביאו נכרים, וסתם חומץ שלהם מן התמד היה בא: כא) אפסקא דמתניתין חוץ מן המוסטפות קאי: כב) הגדילין בסוף הקץ: כג) בחזקת שימור הן:

דמאי פרק א

הבכורות עד שלא ישימו שומר כד, והסיפות משיקפלו המקצעות כה, ר' אלעאי משום ר' אליעזר אומר, הבכורות לעולם יו חייבות, מפני שהן משתמרות : ג (יו הלוקח כה לזרע כה), אחד דבר שזרעו כלה כה, ואחד דבר שאין זרעו כלה ל, אין זרעין את הטבל לא, ואין מחפין לב, את הטבל, ואין עושין עם העובד כוכבים בטבל לג, ישראל ששכח זרע את הטבל עד שלא צימחה חייב לה, משצימחה פטור, שכבר אבד לה : לוקחין שדה זרעה מן העובדי כוכבים, בין שצימחה לו, בין שלא צימחה, וכן מישראל במוצאי שביעית ואינו חושש לו : הלוקח לבהמה לחיה ולעוף לה, פטור מן הדמאי : הלוקח פירות לאכילה, ונמלך למוכרן לה, לא ימכרנו לעובד כוכבים ט, ולא יאכילם לא לבהמת חבירו ולא לבהמת עצמו מא, אלא אם כן עישר מב, כיוצא בו מי שנפל לו פירות מג בירושה, או

הניון אריה

בצקעה : כה סכונים גדולים ולשון קפל או כפל שייך גם בכלים, עיין בר"ן מדרים סא : ורמב"ם מעשר פרק י"ג הלכה ב' : יו אף בצקעה וצירושלמי חסר מלת לעולם : כז למ"ב ליתא האספה בתוספתא וצירושלמי הלכה ב' מביא ב' ברייתות, והאחת האמלא בתוספתא דתרומות : כח בתוספתא קודמין הבבות שקאו אפסקא מוכיז ולהלן לבבות הגמטכין אחר הפסקא הלוקח לזרע וכו', וגם סדר הבבות האלו משונה בדפוסים הישנים ובכ"י אירפורט ואני סדרתי אותן לעומת פרטי העמיטים במשנה ובין תבין את אשר לפניך, ובעיניך תראה שהבבות האלו רובן ככולן נערכו בתוספתא שבידיו לאחר ולא לפנים : כה* כהג"י בכ"י אירפורט וכו' ודפוסים הישנים וציר' שקלים פ"ה ה"א ליתא בטעות לוקחין זרע : כט כחטיבן ושעריין : ל כשום ובללים, בדמאי לא מחלקין בהא כמו בטבל דטבל גדוליו מותרין בדבר שזרעו כלה, ובדבר שאין זרעו כלה אפילו גידוליו נגדוליו אסורין, כדתנן תרומות פ"ט מ"ו ועיין עוד שם פ"ז מ"ו, וציר' ריש ה"ג ליתא הכי מכיון שלקחו לזרע לא שמיא היא דבר שזרעו כלה היא דבר שאין זרעו כלה : לא אפילו דבר שזרעו כלה, דרק בדיעבד גדוליו מותרין : לב מוכסין בהרמה, דמחפה כוורע, כדאמרינן בכלאים, וגו' אבל מחסין וכו' בצרייתא דירו' משוצתא : לג הבא על איזה אופן ליד עכו"ם, ואין שום הכרח לומר, דס"ל להאי תנא אין קיין לעכו"ם : לד כהג"י בכ"י ווינן ואירפורט ובכו"ם פרק מ"ד וכו', דכל עוד שלא ימחה כלכתחילה הוא, וחייב לעקור : לה דרק בדבר שזרעו כלה גידוליו טבל מותרין, וציר' ליתא הכי השכח חרע טבל פטור שכבר אבד בדבר שאין דרכו להתלקט אבל בדבר שדרכו להתלקט קונסין אותו שילקט אותו בלא נמא, אבל אם נמא נעשה כדבר שאין דרכו להתלקט, וגו' התוספתא נכונה : לו משצימחה כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א ובכ"י ווינן : לז בישראל החסור על השביעית שמה זרע מן השביעית, ובעכו"ם שמה זרע טבל אשר זבן מישראל ודפוסם פאזשוואלק הגי' משביעית למ"ם ואינו חושש, וכנראה ט"ם הוא זה דבשינוי טסחאות שם לא נרמז כלל ובח"ם תפס בני' זו וכתב וכו' משביעית למ"ם כל' ממה שזרע במ"ם מזרע של שביעית ודפוסם הגי' וכן מישראל במ"ם והעיקר כמו שלפניו דאל"כ מאי וכן דקאמר עכ"ל, וכנראה קים ליה למחבר זה שגידוליו פירות שביעית מותרין, ובמתניתין ליתא להדיא ספיקו שביעית גדוליהן מותרין דספיקו שביעית בהיתר קדליו אבל מי שזרע בשביעית, בודאי אפילו גידוליו פירותיו אסורין : לח כרובה אתא לאחמעיין, דס"ל שצוף כיון שאכל קימעה, אפשר שיומלך, ואפשר שכבר השב עליהם גם לאכילה, יחא חייב, קמ"ל כל עוד שלא נמלך פטור, ועיין בח"ד : לש או להאבידן לבהמה כ"ל, ובצרייתא מיייתו לה חולין זו : כהג"י הלוקח פירות מן השוק לאכילה ונמלך עליהן לבהמה הרי זה לא יתן לא לפני בהמתו ולא לפני בהמת חבירו, והא קמ"ל דמה דתנן במתניתין הלוקח לזרע ולבהמה פטור מן הדמאי, היינו דוקא כשלקחן מתחילה לכך, אבל היכא דחל עליהן חיוב דמאי בשעת המקח, הו לא מפיקי אותן הימנו, וכן תניא גמ' ציר' בפרקין ה"ג לקחן לזרע וחיוב עליהן לאכילה באין מחשבה, לקחן לאכילה וחיוב עליהן לזרע לא הכל ממנו, ובין בצבלי בין ציר' מתניתא מסייע לרי' ויתן : ט חיישינן שמה ימכור העכו"ם אותן לישראל, וזה לא ידע שחיוב דמאי עליהן : סא זו ואין לריך לומר זו, וגו' בצבלי הבאתי לעיל : מב אבל אם לקחן מתחלה למוכרן לעכו"ם פטור : מג שלקח אחד מקרוביו או מיודעו מלאוהו ע"ה, וספוקי מספקא ליה, אי לאכילה קא זבין, או לזרע ולבהמה, ובעל מנחת ביטורים פי' שנפל לו בירושה מאביו ע"ה או במתה מע"ה, ולפירוש זה ע"כ לריך לומר

שניתנו לו במתנה, לא ימכרם (מד) לעובד כוכבים, ולא יאכילם לא לבהמת
 חבירו, ולא לבהמת עצמו אא"כ עיישר : לא יקשור ישראל בהמתו אצל בהמתו
 של עובד כוכבים (מה), הלכה (סו) בהמתו מאליה, אין מחייבין אותו להחזירה (סז):
 משכיר ישראל בהמתו לעובד כוכבים ופוסק עמו (סה) על מנת שהעובד כוכבים
 זנה (סז), ובלבד שלא יאמר לו, כך וכך שעורין תהא מטיל לפנייה (ס), כך וכך
 עמיר (נא) תהא מטיל לפנייה: הלוקח קמה לעורות פטור מן הדמאי (נב)
 וחייב (נג) בודאי, ושל ודאי שנתן לתוכו עורות (נד), מותר ליתן לתוכו עורות
 אחרים (נה). הלוקח יין ליתן לתוך הקילור (נו), וקמה לעשות מלוגמא (נז) ורשייה (נח),
 פטור מן הדמאי וחייב בודאי (נט), והן עצמן פטורין מן הדמאי (ס), הלוקח יין ליתן
 לתוך המוריים (סא) ויין לעשות אלונתית (סב) וברשינין לעשות מחינין (סג) חייב
 בדמאי, ואצ"ל בודאי, הן עצמן (סד) פטורין מן הדמאי (סה). הלוקח יין ושמן (סו)

הגיון אריה

לומר שלא חשב עליהן כלל לבהמה קודם שבאו לידו, דאי חשב עליהן קודם שקנה אותן ע"י הגבהה
 או משיכה מפחדה שמוותר למוכרן לע"ס או לזרעו ולהאכילן לבהמה דהא עדיין לא חל עליהן חיוב
 דמאי, דמחשבתו של ע"ה אינה קובעת למעשר ואינה מפקיעה אותן הימנו: (מד) והא קמ"ל דאפילו
 מספק אסור לעשות כן: (מה) מתניתא זו ע"כ אחי"א כג"ד אין קנין לע"ס צ"ל להפקיע מידי חיוב
 מעשר, ופירותיו של ע"ס טבל גמור הן, וכיון שאסור להאכיל לבהמתו טבל אכילת קבע אחר המירוח,
 כדתנן להדיא פאה פ"א מ"ו ומאכיל לבהמה לחיה ולעופות ופטור מן המעשרות עד שימרח, אסור
 לקשור בהמתו אלל בהמתו של עכו"ם, ועיין רמב"ם מעשר פ"ג ה"כ ומה שכתב מרן הכ"מ ס"ז ח"ל ובפ"ק
 דדמאי שנית הלוקח לזרע ולבהמה פטור משמע דוקא דמאי, אבל אם ודאי חיוב לעשר עכ"ל תמוה דהא משנה
 ערוכה היא שאין מאכילין לבהמה טבל אלא לפני מירוח, ודוקא לפני מירוח אכילת קבע של בהמה כאכילת
 ערלי של אדם, והא דאכילת ערלי של בהמה מותרת אפילו אחר המירוח, נפק ליה להרמב"ם ממתניתא
 זו: (סו) כ"ל וכהג"י בכ"י ווישן ואירפורט וכן הגיה הגר"א וג' אכלה בדפוסים משושבת: (סז) דמאחר
 שאין מאכילה אותה בדיים, ר"ל שלא נתן הפירות לפניה, אפילו אכלה הדבה אכילת ערלי היא:
 (סה) כהג"י בכ"י אירפורט ובדפוסים איהא עליה: (סח) ואע"כ שמאכילה טבל, אין בכך כלום, כיון
 שמוטתיה על הע"ס: (ט) דמיתחוי שמאכילה טבל על פקודתו של ישראל: (נא) גלה חזיר וכלהא דשא
 (משני כ"ז כה) תרגם יונתן שכה עמירא ואתחמי דתאה: (נב) פסקא דמתיתין הוא: (נג) לעשר הקמה,
 אם ידע בודאי שטבל הוא, ונקט להאי דינא כדי לאשמעינן סיפא: (נד) מבלי שהפריש עליו:
 (נה) דמשהתחיל לעבד העורות בטיל הקמה ולא חיי למירי: (נו) לשוף בו העין, ומלה יונית*) היא
 ופתרונה אויגנן-אלבט: (זו) תחובשת, ומלוגמא נמי לשון יוני הוא (**): (זא) ג' מיני תחובשת הן,
 אוספלית מלוגמא רטיה, עיין תוספתא דכלים ב"ב פ"ו, ואוספלית נמי מלה יונית היא (***):
 (זב) צברייתא דירי' בפרקין ה"ג איהא הכי יין לקילור קמה לעשותו מלוגמא חייבין בודאי ואין לר"ך
 לומר בדמאי, הן עלמן פטורין מן הודאי, והג' שתבשה ע"י המעתיקים ובודאי כך ל"ל יין לקילור
 וט' פטורין מן הדמאי וחייבין בודאי, הן עלמן פטורין מן הודאי, ואין לר"ך לומר מן הדמאי:
 (ס) כשלקח קילור מלוגמא ורטיה אפילו מן הודאי אין לר"ך להפריש, דבאלו בטל ונפסד היין בשעה
 שנתן לתוכו: (סא) מלה רומית (1) ובל"א זאלן-וואסער, זאלן-לאקקע: (סב) גם זו מלה רומית,
 ואלונתית נעשית מיין יין, ממיס ללוים ומאפרסמון, כדאיתא ע"ו ל' ע"א: (סג) צברייתא דירושלמי
 צפירקין ה"ג הג' קטניות לעשותן עחיין ותו לא וכהג"י ברמב"ם מעשר פ"ג הי"ח, ובצבלי (חלין)
 ד' וי"א) הג' כרשיין לעשות מהן עחיין, ערשים לעשות מהן רסיסין, וכרשייה בל"א לימטנין
 וויקקע: (סד) האוכלין בתערובתן: (סה) דלא גזרו על תערובת דמאי, אבל בודאי חייבין, ובירוש' מקשה
 הכא את אומר פטורין מן הודאי והכא את אומר פטורין מן הדמאי, כלו' מאי שנה קילור מלוגמא
 ורטיה ממוריים אלונתית ועחיין, ומשני כאן על גב גופו הוא בטל, וכאן כיון שהוא נותן הוא בטל,
 פי' במוריים באלונתית ורטיה אינו בטל היין עד שיכנס לגוף דעדיין בעין, ובקילור מלוגמא ורטיה
 בטל ע"י התערובות: (סו) הלוקח שמן כ"ל דיין לא יתן לסיכה, ועיין יומא ע"ז ע"ב ואפסקא דמתני'
 שמן

*) ολλύριον **) μάλλαμα ***) σπλήγιον 1) muri's 2) oleumetus

דמאי פרק א

ליתן על גבי חמטין (יז), (וכרשינין לעשותן מחינין) (סח) חייב בדמאי (סח), ור"ש בן אלעזר פומר (ע), וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר, הלוקח כרשינין (עא) לעשותן מחינין, פמור מן הדמאי: עובר כוכבים שאמר לישראל, תן שמן ע"ג מבתי, בודאי אסור (עב), בדמאי מותר (עג), נפל (עד) ע"ג בשרו, משפשו ואינו חושש (עה). עובר כוכבים שנתן שמן ע"ג מבלא של שיש (עו) להתעגל עליה, משעמד מותר לישראל לישב אחריו (עז): כזיב עצמה (עח) פמורה (עט) מן הדמאי, חוקת (פ) א"י חייב עד שיודע שהוא פמור, חוקת חוצה לארץ פמור עד שיודע שהוא חייב, חוקת בעלי בתים ישראל שבמוריא (פא), אין מפרישין עליהם דמאי, ואם בידוע שרוב הפירות שלהן (פב), הרי אלו חייבין (פג), אם אמר שלי הן (פד) חייב לעשר, מעושרין הן נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר (פה): היה מוכר פירות בשנת מעשר שני ואמר (מעשר שני הן נאמן, היה מוכר פירות בשנת מעשר שני ואמר משנת מעשר שני הן אינו נאמן, היה מוכר פירות בשנת מעשר שני ואמר מעושרין הן) (פו) נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר: היה מוכר פירות בשביעית ואמר של ערב שביעית הן חייב במעשרות וחייב בביעור (פי), היה מוכר פירות במוצאי שביעית, ואמר של שביעית (פח) הן (פמור ממעשרות

הגיון אריה

שמן לסוך בו את הכלים קאי: (סז) שחין בראש: (סח) ל"ג, דאי גרסין ליה, מאי וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר וכו', ובעל ח"ד הגיה עדשים לעשות מהן רסוסין, אכן גם לפי הגהה זו כך וכן היה רש"א אומר וכו' אך למותר הוא, דמי שפטר בעדשים שהם מאלכל אדם, כל שכן שפטר בכרשינים שאינם מאלכל אדם אלא בשעת הדחק: (סח) ס"ל סיכה כשהייה, ושהייה כאלילה, ולא שרי אלא לסוך את הכלים בשמן דמאי: (ע) דאין זה דרך סיכה: (עא) משום דרק בתערוכתן מאלכל אדם הן: (עב) דמפקשו ממעשר ומתרומת מעשר: (עג) דדמאי שהתירו להאכלו לעניים הקילו: (עד) שמן דמאי ועיין רמב"ם שם, אבל ודאי בודאי צריך לקנחו: (עה) דהא לא נתכוין לסיכה: (עו) רבותא אחא לאשמעינן אע"פ שהשמן אינו נבלע בשים אפ"ה מותר לישראל לישב עליה: (עז) דאחרי שהתעגל עליה העכו"ם, נתבטל השמן, וכיון דלא חזי תו למידי, אין כחן אסור טבל, ועיין לקמן תרומות פ"א אות ל"ג: (עה) אפסקא דמתניתין מכוזב ולהלן פמור קאי, וכלי הך פסקא מלת עלמא מחוסרת הבנה, וזו ראיה ברורה שהתוספתא אינה ספר בפני עלמא דכלל מקום אמתיותין קא סמכא, וכזיב (גאסיה ל"א ס) הוא העיר אכזיב (ספסיה ח' נא) בלפניו של גליל סמוך לים, וזכירו' הגי' גזיב: (עט) עד כזיב החזיקו עולי צבל, ואין עד צבלל, וכל מה שלא החזיקו בה עולי צבל, לענין דמאי חוצה לארץ היא, וחז"ל פמור: (פ) פירות הבאין מא"י יש להן חוקה שגדלו שם, ולא אמרינן פירות חז"ל הן והובאו לא"י, וכ"כ פירות הבאין מחז"ל חוקתן שפטורין עד שיוודע לך שהובאו מארץ ישראל לחוצה לארץ, ופירות הניכרין שגדלו בא"י, לעולם חייבין, ולהיפך פירות הניכרין שגדלו בחז"ל לעולם שפטורין כדתן רפ"ב: (פא) רוב צ"י הושבצים בסוריא, אין להם שדות אלא לוקחין הפירות מעכו"ם, וסוריא טיה במקלת לא"י, ובמקלת לחז"ל, טיה לא"י, דישאל סקנה שם קרקע חייב לעשר פירותיו, וטיה לחז"ל, דמי סקנה שם פירות אינו מעשרן דמאי: (פב) כלו' שגדלו בשדות של בעלי בתים ישראל: (פג) דחוקה חז"ל אינו פמור אלא עד שיוודע לך שהוא חייב: (פד) בשדי גדלו: (פה) דמגו דאי בעי שתיק, או אמר מואחר לקחתין, ועיין לקמן פ"י מו"א, ומאחר שהתחיל צבל התוספתא לדבר הכא בסוריא ובידינא דמינו אסף וקבץ כחן כל התוספות הנמשכות אחר משה זו: (פו) של שנת מעשר שני הן ומעושרין הן אינו נאמן, היה מוכר פירות בשנת מעשר עני ואמר של שנת מעשר שני הן ומעושרין הן כל"ל לפע"ד דדוקא בשנת מ"ע נאמן ע"ה לומר משל אשתקד הן ומעושרין הן, דמינו דאי בעי שתיק, אבל בשנת מעשר שני אינו נאמן לומר מעושרין הן, דאין כחן מינו, ועיין במפרשים ובהגהת הגר"א ותראה שדחקו מאד שלא לזרוך: (פי) דנאמן הוא להתמיר אבל אינו נאמן להקל נגד החוקה: (פח) ערב שביעית כל"ל וכג"י בכ"ה הגר"א, ברם מה דליתא גם התם היה מוכר פירות במוצאי שביעית ואמר של שביעית

ימביעור, שכל דבר ששתיקתו פטורה, נאמן להחמיר, לפיכך פירושו להקל
 (פטור) פט: פירות ארץ ישראל ז' שרבו על פירות חוצה לארץ, הרי אלו חייבין זא).
 פירות חוצה לארץ, שרבו על פירות א"י, הרי אלו פטורין זב), דברי רבי מאיר,
 וחכמים אומרים, אף דברים התדירין זג), כגון האגוזין ודורמסקניות זד) ופסלקאות זה)
 פטורין ושאר כל הדברים זי) חייבין, אמר ר' נראין דברי ר"מ בדבר שאינו
 קבוע זי), ודברי חכמים בדבר הקבוע זח): הלוקח מן החמרת זט) בצור
 ומן המוגירות ק) בצידן פטור קא), מן המוגירות בצור ומן החמרת בצידן
 חייב קב), ר' יוסי בר' יהודה אומר, הלוקח מן המוגירות בצור קג) ואין צריך
 לומר מן החמרת, מחמיר אחד בצור חייב קד), ר' יהודה אומר, החמרת

הגיון אריה

הן חייב במעשר וחייב בביעור ע"כ לר"ך למחקן, דהא אסור למכור פירות שביעית ומי משיב טלמו
 רשע, וגו' דפוסים הישנים היה מוכר פירות בערב שביעית ואמר של מ"ש הן בודאי משבשתה ולר"ך
 להפכה: פט) חייב במעשר ופטור מן הביעור, זה הכלל כל דבר ששתיקתו פטור, נאמן
 בין להחמיר, בין להקל, וכל דבר ששתיקתו חייב, נאמן להחמיר ואין נאמן להקל כ"ל
 וכהג"י בכ"י הגר"א, ופכ"ט הוא, שאם מוכר פירות במ"ש וסתק, פטור מן הביעור, משו"ה נאמן
 ממי לומר של ערב שביעית הן לחומרא ולקולא, לחייבן במעשר ולפטורין מן הביעור, אבל אם מוכר
 פירות בשביעית וסתק שתיקתו חייב, לפיכך אם אמר של ערב שביעית הן, נאמן להחמיר לחייבן
 במעשרות, אבל אינו נאמן להקל, לפטורין מן הביעור: ז) השתא קא מחדר אהא דהני לעיל חזקת א"י
 חייב עד שיודע שהיא פטור, חזקת הו"ך לארץ פטור עד שיודע לך שהוא חייב: זא) בפירות לא הלכ
 בהם חכמים, לא אחר הטעם, ולא אחר היות, ולא אחר המראה ולא אחר הדמיון אלא אחר הרוח,
 כדתיבא לקמן פ"ג אות ס"ד ובתוספתא דמעשרות ספ"ג, והשתא אחרי שנתרבו פירות הארץ אין עוד
 לפירות חו"ל חזקת פטור: זב) דרובא של פירות הפטורין מבטל חזקת פירות המחייבין: זג) אין
 לר"ך להעביר הקולמוס אמלה אף כאשר עשה הגר"א, דחכמים באמת מוסיפין הדברי ר"מ, שהם
 סוברין לא לבד פירות חו"ל שרבו על פירות ארץ ישראל אלא אף דברים התדירין לבוא מחוץ לארץ
 פטורין אע"פ שלא יודע שרבו: זד) כ"ל וכהג"י בכו"פ פ' י"ג ומלה יונית היא *), עיין לעף
 אראמעאישע פפלאלעטן-לאמען דז קני"ט, זכ"ל דאמאטלענערדפלוניע: זה) כהג"י דפוסים הישנים,
 ובכ"י וויט' ופסוליה ופסלקאות, ובכ"י אירפורט פסליא ופסלקאות, ובכו"פ שם והפסדקאות, ולפי
 ההכח מהו' יעקב לעווי פסליא ופסלקאות מייני פולין הם: זז) הבאים מחוצה לארץ אם לא רבו על
 פירות של ארץ ישראל: זח) שאין לו קביעות, דלפעמים בא, ולפעמים אינו בא: זט) דאם ידעינן
 בודאי פירות האלו תדירין לבא בקביעות, כלו' שיש להם חזקת תדיר, פטורין, אע"פ שפירות א"י
 משאר מינין נהרבו במקום הזה על פירות של חוצה לארץ, ועיין רמב"ם מעשר פי"ג ה"י שכתב וז"ל
 פירות הארץ שרבו על של חו"ל הרי אלו חייבין בדמאי, ושל חו"ל שרבו על פירות הארץ וכן מדברים שחזקתן
 תדיר מחו"ל כגון אגוזים ודורמסקניות הרי אלו פטורין מן הדמאי: זט) חצורה של חמרים המביאים פירות,
 וסנה חמרה כתב בעל מ"ס פפרק ט"ו מביאה מרחוק: ק) אולרות, וסתם אולרות מקרוב: קא) כ"ל
 וגו' חייב בידו' משבשתא: קב) זהו גו' הכוונה, והטעם שהלוקח מן החמרת בל"ר פטור ובלידן חייב,
 כמו שכתב הרב בעל כ"פ, משום שהחמרת מביאה פירות מרחוק, ומאחר שז"ר קרובה ולידון רחוקה
 לאי, אין לחש' בצור שהחבאה היא מה"ל, אבל בלידן חייבין, ולהיפך הלוקח מן המוגירות בלידן
 פטור ובצור חייב, כיון שבעלי המוגירות אולרין הפירות מקרוב, והרמב"ם שהחזיק בגו' הירו' המשבשתא
 כתב בפ"ג מה"ל מעשר ה"ז חו"ל הלוקח מבעלי אולר בלידן חייב בדמאי, מפני שהיא קרובה יותר
 מליר וכו', ובמחכ"ס שגנה ילאה מפי הכל"ט, שזה נגד המלואות, ולאו בסבבא או בסקול הדעת
 תליא מלתא, דעויתו רואות ולא זר שז"ר קרובה יותר מלידן, והמיהי תמיה גדולה לא לבד אמרשי
 הירו' והתוספתא שכולם עונים ואומרים פה אחד שלידן קרובה יותר לא"י מליר אלא גם אבעל כ"פ
 שכתב שלפי התוספתא יהיה ליר קרוב ולהרמב"ם לידן, וז"ל: קג) פטור כ"ל וכהג"י בכ"י אירפורט,
 ומה דליתא התם בלידן ט"ס היא ובכ"י הגר"א הגי' חייב אכן הך ואל"ל מוכיח שגו' חייב משבשתא, וריב"ז
 לא פליג לחכמים אלא במוגירות לבד, מפני שסובר שבעלי המוגירות לוקחין פירותיהן מן החמרת: קד) דחמיר

יחדי

[הוספתא] זיין

*) δαμασκηνα

דמאי פרק א

היורדת קה) לכזיב חייבת, מפני שחוקתה (ק) מן הגליל, וחכ"א, הרי היא בחוקת פטורה קי*) עד שתירדע לך מהיכן היא: הלוקח מן הספינה ביפו ומן הספינה בקסרי (קי) חייב. ר' יהודה אומר, כיפת קה) היישוב קי) וכיפת אנטיפטרים (קי) ושוק של פטרוס קיא) בראשונה היו דמאי, מפני שחוקתן מחר המלך, עכשיו אמרו רבותינו כל עירות כותיים שעל יד הדרך קי) כגון קי) התבואה והקמניות שלהן דמאי, מפני שהן משתמשין ביהודה קי), ושאר כל פירותיהן ודאי קי): אוצר של ישראל קי) ועובדי כוכבים מטילין לתוכו, אם רוב עובדי כוכבים ודאי קי), אם רוב ישראל דמאי קי), מחצה על מחצה ודאי קי) דברי ר"מ, וחכמים אומרים, אפילו כולם עובדי כוכבים וישראל אחד מטיל לתוכו דמאי קי). אמר ר' יוסי, במה דברים אמורים באוצר של יחיד קיא), אבל באוצר של מלכים קיב) הול"ם אחר הרוב קיב), אמר ר' יהודה במה דברים אמורים באוצר של ישראל ועובדי כוכבים קיב), אבל אוצר ישראל וכותיים קיב) הולכין אחר הרוב קיב), אמרו לו אחרי שהוריתה קיב) לנו על אוצרות של יבנה שלפני המלחמה קיב) שהיא דמאי

הגיון אריה

יחיד מביא תבואה מקרוב, ועיין בירו' וברמב"ם סס: קה) מן הרי הגליל: קו) שלקחה תבואה: קי*) דעתה חמרת אינה מוכרת מה שלקחה במקום קרוב: קי) כל"ל וגי' ב'יפורי בכ"י אירפורט משושטה, חדא דרחוקה היא מן היס, ועוד י'פורי ח"י היא ומאי קמ"ל: קה) שפת היס ת"א כיף ימא: קט) לפי השערות של החכם א'. ייבועיר בספרו געאגראפיע של תלמוד לז' יישוב שס עיר, אכן הקושיא אמאי נכתבה בה"א הדיעה נארת בלי יישוב: קי) היא העיר אשר בנה הורדוס סמוך לכפר סבא לכבוד אביו אנטיופטר, כמסופר שקדמונית של יוסף הכהן טז, ה': קיא) לפי החכם הג"ל היא העיר בעטארוס, הרחוקה עשרה מיל מקסרי: קיב) לארץ יהודה: קיג) פונדקא דעמודא ופונדקא דשיבתא כל"ל ואי לא גרסי' ליה גם תיבת כגון ז"ל: קיד) כלו' בשל יהודה, וידוע תדע שהגי' שלפיך קתה מדפוסים הישנים וקתה מכ"י אירפורט, בדפוסים הישנים איתא מפני שהן של ישראל משתמשין ביהודה, ובכ"י אירפורט מפני שנשתמש ביהודה, ובכ"י הגר"א הגי' מפני שהן של ישראל: קי) דותים אין מעשרין אלא מה שאכלו הם, ולאפני עור לא תקן מכסול לא חשו, והטעם שמחלקין בין תבואה וקמניות לשאר פירות, מפני שאין זורעין בואותן עירות תבואה וקמניות, ואף אם זורעין מ"מ רבו תבואה וקמניות של יהודה על שלהן, ושאר פירות נתרבו על אותן שבאו לידם מארץ יהודה: קי) מתניתין היא במס' מבשרין פ"ב מ"י ושס הגי' אוצר שיששראל וכל"ל ובעל עלי עין הגיה המתני' ומדחק לפרשה עפ"י התוספתא: קי) ר"מ לטעמיה דסבר אין קנין לעב"ס בח"י להפקיע מן המעשר והוי עבל גמור: קי) וע"כ לריך לומר שר"מ ס"ל דבעל האולר אינו מערב הפירות שהביאו לו, דח"כ מאי מהני הרוב הא עבל דבר שיש לו מתירין הוא ואינו בטל: קי) דאוליין לחומרה: קב) החכמים ס"ל דיש קנין לעב"ס להפקיע מחיוב מעשר, ואפ"ה מחלקין בין תבואה עב"ס בח"י לתבואה עב"ס בחוץ לארץ, דתבואת חו"ל מבטלת את מנינה ע"י רוב, ותבואת עב"ס בח"י לתבואת עב"ס בחוץ לארץ, דתבואת כח לבטל את מנינה, דהוי כעמא שהזה עליו הטור, וע"י התערובת עם דמאי נעשית דמאי, וכדרשא דר' יואשע בן קופסאי לקמן, והך מנאמו של ר' יואשע בן קופסאי הוא פירושא דמתניתין במבשרין, ולפי זה לריך לחלק בין דמאי שנפל לתבואת עב"ס בחו"ל לדמאי שנפל לתבואת עב"ס בארץ, ועי"ש בתו"ש בתוספות חדשים ובח"ס יו"ד תשובה ק', ולפי מה שכתבתי אין מקום לקושיית התו"ש וק"ל: קב) שמערב הפירות לעשותן מין א': קיב) שהמנונה שלו מוכר הפירות בלי לערבן מתלה: קיג) כמו בשוק שרבו פירות שפטורין מן דמאי על פירות שחייבין דמאי: קד) שאין כח לתבואת ח"י אפ"י שהיא של עב"ס לבטל את מנינה: קדה) דהוי דמאי ודלוי: קה) ואם הרוב של כותים לריך לעשר ודאי: קי) אתה הוריתה כל"ל: קי) כנראה ה"ז מלחמת ביתר ובתחלת ממלכת היריבן כשהיה להם לנלך חסד ור"ה ליתן רשות לבנות את בית המקדש על מקומו הראשון, לררו הקמינים והשומרונים את היהודים, ומש"ה גזרו עליהם שהיו כעב"ס, וגי' שלפני המלחמה כטובה, וגי' שלפני

דמאי פרק א

ורובן כותיים קמט), אבל אוצר שמטיל לתוכו מחוצה לארץ לארץ קל) כגון אוצרה של רגב קלא), חייב לפי חשבון קלב): אמר ר' יהושע בן קופסאי קלב), כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה קלד) והזה המהור על הטמא, ולא מצאתי קלה) אלא באוצר יבנה בלבד קלו), ומאוצר קלז) של יבנה למדתי שמהור אחד מזה על מאה טמאים: תשלומי קלה) תרומה וחומשה קלס) וחומש חומשה קמ) ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים קמא) ושירי מנחות קמב) ותוספת הבכורים, ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון, ב"ש מחייבין קמג) וב"ה פוטריין קמד), וכולן שקרא שם קמה) למעשר שני שלהם, מה שעשה עשוי קמו): שמן ערב ב"ש מחייבין וב"ה פוטריין, אמר ר' יהודה קמו) לא היו ב"ה פוטריין אלא בשל פוליימון קמח), אחרים משום ר' נתן אומרים, מחייבין היו ב"ה בשמן וורד קמט): כפת קנ) המרחץ פטורה מן הודאי ואצ"ל מן הדמאי, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף אינה מטמאה מומאת

הגיון אריה

שלפנים מן החומה בכ"י אירפורט בכ"י ווינן ובכ"י של בעל פני משה משושבטא: קמט) כהג"י בדפוסים הישנים וגי' כ"י אירפורט ה' רובו סתים משושבטא: קל) מארץ לחוצה הארץ כל"ל: קלא) רגב כל"ל, ולא רגב ולא רגב, ורגב בעבר הירדן עיר מצר היתה, כמסופר בקדמוניות של יוסף הכהן י"ג, ט"ו, וממילא היו זה אולרות ועיין מנחות פ"ח מ"ג ותוספתא דמנחות פ"ט: קלב) דתבואה של חול' אינה נעשית דמאי ע"י הערובות דמאי של א"י כמו שכתבתי לעיל: קלג) בן דורו של ר"ג דיבנה היה, כדמוכח מתוספתא דמקואות פ"ו, מעשה בר"ג ואונקלס הגר שהיו באין באשקלון וכו', אמר ר' יהושע בן קבסאי עמיה הייתי וכו': קלד) (נמדנר יט, יט): קלה) כהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים הישנים ולא מלא דיו, אכן בתוספתא דמכשירין ספ"ג בכל הדפוסים הגי' מלאתיו וכ"ל ופי' לא ראיתי בנמלא היאך מועלת הזאה של טהור על הטמא, דלאחר החרבן לא היה אפר פרה: קלו) פשיטא שר"י ב"ק בדרך מליטה קאמר ליה, דלא ה' סס הזאה אלא פירות שמחוייבין בדמאי נתערבו עם פירות שפטורין מן הדמאי, וע"י הנוגע בחטה אחת טהורה, כלו' מוכשרת למעשר, נטהרה ונכשרה תבואת הסתים: קלז) מיר' משמע שמלת אולר משתמע לתרי אנפי, לאולר של תבואה ולכינוי לבית המדרש, דהכי איתא התם פ"ג הל"ד, אר"י ב"ק ב"י ימי וכו' עד שלימה היתה מלאוורה של יבנה, וחס"ל אפילו כולו גוי וישראל אחד מעיל לתוכו דמאי, דהא אמרה שטהור אחד מזה של כמה טמאין, כלו' מהא שאמרו כולו של יבנה אפילו כולו גוי' למדתי וכו' דתתן פרה פ"ב מ"ב, כנ"ל לפרש התוספתא והמשה דמכשירין, וע"י במפרשים שלטולם דרך אחרת בזה, ורובם ככולם לא ילאו ידי חובת ביאור, ועי"ע בפני יהושע קונטרס אחרון פסק בעיני דהש: קלה) בתוספתא קודמת הבבא של שמן ערב ופי' לזו שלא בדיו, דזו אפסקא דמתני' חלת ע"ה והמדומע והלקוח בכסף מ"ש קאי, והא קמ"ל דתגא דמתניתין תגא ושייר: קלט) של ע"ה שאלל תרומה בשונג וזריך לשלם הקרן והחומש מחולין מתוקים והם נעשין תרומה: קמ) כשאלל החומש שילים: קמא) שלקחו תבואה לשומר לשתי לחם וללחם הפנים מע"ה ומת: קמב) ואע"ג דכבר תגא ליה במתניתין, נקט ליה לאשמועינן דב"ש פליגי נמי בשירי מנחות, כמו דפליגי בתוספתא בזבירים ששנתה סתמא בפ"ג מ"י דבזבירים, תוספתא בזבירים נאכלת בטרה ופטורה מן הדמאי: קמג) בדמאי וזריך להפרוש ת"מ ומ"ש: קמד) ובטעמא דפטור פליגי ר' יוחנן ור' הושעיא, ר"י סבר בשעה שגזרו על הדמאי לא גזרו על הדברים הללו, ור' הושעיא סבר לוימת קדשים עליו ואינו נותן לכהן דבר שאינו מתוקן: קמה) לתרומות מועשר או כל"ל וכהג"י בירושלמי: קמו) אף לר' הושעיא שסובר כבר תקנו ע"ה חלה עליהן קדושת ת"מ ומ"ש מפני אחד שאינו מתקן, ירושלמי: קמז) כהג"י בכ"י אירפורט ובבביתא דירושלמי, ובדפוסים הישנים הגי' ר' נתן: קמח) שמן הנעשה מעלי גדר, ופוליימון מלה רומית (*): קמט) כהג"י בכ"י אירפורט וכ"ל, ותיבת דגנין שנתבטשה ממלת ורדיעון או ויריטון בדפוסים הישנים אינה מפוסה של התוספתא וכל"ל והמעתיקים לקחוה בעיות מיר' ולא הרגישו שזה פירושו של שמן וורד, ושתיהן ורדיעון ויריטון לשון ויני כן (**), עיין בזהבט ליון של אמ"ו מהר"ק, והטעם שב"ה מחייבין בשמן וורד, מפני שהוא לסוכה: קנ) קופת כל"ל וכהג"י בכ"י הגר"א, אף אם גרסיקן כפת המרחץ חי אפשר לומר שהיא עשב כמו שכתב הרב בעל כ"פ בפ"ב דהא רשב"ג אומר אף

*) foliatum (**) ῥόδιον ἔφυον

דמאי פרק א ב

משקין (קא): ד שמן שתגרדי סך באצבעותיו חייב בדמאי, ושהסורק נותן בצמר פטור מן הדמאי (קב), לפיכך שמן שביעית נותנין אותו לגרדי (קג), ואין נותנין אותו לסורק (קד):

פרק ב (א) האורז במקומו מותר שבחולת אנטוכיא (ב), ר' אלעזר ב"ר יוסי אומר, האורז שבחולת אנטוכיא מותר הוא עד בורו (ג): **ב** המקבל (ד) עליו להיות נאמן (ה), מעשר את שהוא אוכל (ו), ואת שהוא מוכר, ואת שהוא לוקח (ז) ואינו מתארח אצל עם הארץ (ח). דברי ר"מ, וחכמים אומרים (ט), המתארח (י) אצל עם הארץ נאמן (יא), אמר להם ר' מאיר, על עצמו אינו נאמן (יב) (הא נאמן על אלו (יג), מימיהם של בעלי בתים לא נמנעו מלהיות אוכלין זה אצל זה (יד), אף על פי כן פירות שבתוך בתיהם מתוקנין (טו): היה הוא נאמן (טז), ואשתו אינה נאמנת, לוקחין ממנו (יז), ואין מתארחין אצלו (יח).

הגיון אריה

אינה מטמאה עומאת משקין, ועיין צערוך השלם, והך קופת המרחץ אשמן דמתניתין קאי כלי' שמן שנותנין לתיבה להעביר וזהממת המרחץ פטור וכו': (קא) ע"מ מילום בטל מתורת משקין: (קב) ע"כ פסקא דמתניתין: (קג) דהוא להנחת גופו, דאינו סך אלא כרי להקל לו החרושה: (קד) דהשמן בטל על גב הלצמר והולך לחיבוד וגבי שביעית לאלכה כתיב, לאלכה ולא להפסד:

פ"ב (א) מ"א, פירות הניכרין שמא"ל הן, כגון הדבילה, תמרים וחרובין אורז לבן וכמון, מתעשרין דמאי בכל מקום, אפילו מכויב ולהלן, ולהיפוך פירות הניכרין שמתוך לרחץ הן, ואין כיוולא בהן בא"י, כגון אורז שאינו לבן, פטורין בכל מקום מן הדמאי: מ"ב, הרוואה להיות נאמן אפירותיו, שיהיו בחוקת מתוקנין, לריך לקבל עליו לעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח על מנת למכור ושלא לחטול ולשתות אלא ע"ה: מ"ג, הרוואה להיות נאמן אטעירות, לריך לקבל עליו שלא ימכור לע"ה לח ויבש, שלא יקח ממנו לח, שלא יתארח אלא ע"ה ולא יארח אלא ע"ה בכסותו: מ"ד, נחתום חבר שזבן דמאי, אין לריך להפריש אלא ת"מ וחלה, והחבר הקונה אלו מפרש מעשר שני, לפי שהנחתום אינו מרווח אלא מעט, ומתך טעמא כל המוכרים צמדה גסה מוכרין דמאי, והחטוי, שמוכר צמדה דקה ומשתכר הרבה, חייב לעשר כל מה שמוכר בחנותו: מ"ה, לר"מ לאו צמוכר אלא בחשך הגמכר תליא מילתא, ואם דרכו להימכר בגסה, אעפ"י שהמוכר מודדו בדקה, אין לריך להפריש ממנו מעשר, ואם דרכו להממד בדקה, אעפ"י שהמוכר מודדו בגסה, אסור למכרו דמאי, ומדה גסה ביבש שלשה קבין, ובלח שוש דינר: (ב) האורז שבחולת אנטוכיא בסקומו מותר כל"ל וכהג"י בצרייתא דירושלמי פ"ב הל"א ואפסקא דמתניתין האורז שבחול"ל כל המשמטמט ממנו פטור קאי, והא קמ"ל דאיכא אורז שאף בחול"ל אינו פטור בכל מקום מדמאי, וזהו האורז הגדל בסביבות אנטוכיא שדומה לאורז של א"י, ובמקומו מותר משום דהס לא אחי לחלוסי: (ג) בירושלמי בביורו הר"ש הגי' בורן וכנראה גי' הנוס' נבונה, דאפשר לומר שביורו היה העיר חלבון (יחזקאל כ"ז, י"ח) שנקראה ע"י סליקים ויקטור בירעא, (ד) והיא במזרחיה של אנטוכיא: (ה) בתוספתא קודמת לזו הבבא המקבל עליו ארבעה דברים וכו' הנשכחת אחר מ"ג, ולקמן במקומה הראוי לה הנמלה: (ה) אפירותיו סך מעשרין: (ו) מפירות שדכו: (ז) אפילו ע"מ למכור: (ח) כדי שלא יחשדוהו שיאכל צביתו: (ט) דברי ר"מ נשט סתמא במתניתין, ובעל פלוגתיה דת"ק ר' יהודה: (י) כהג"י במשנה שבירושלמי אבל במשנת"ש הגירסא אף המתארח, ועיין בד"ס: (יא) מוכח ס"ס, ספק שמא אכל שמא לא אכל, וא"ת שאכל, שמא עישר: (יב) אם הוא עלמנו יאכל דברים שאינן מתוקנין, היאך יהא נאמן שיאכל לאחרים דברים מהוקנים: (יג) אחרים, אמרו לו כל"ל ותיבות אמרו לו היו כתיבין בלחיה כ"ו צר"ת א"ל, וסופר מבוהל העתיק אלו, כך נהיתה הגי' משאבתא אשר לפנינו, ובצרייתא דירו' הגי' אמר ר' יודה מכון לגי' דמתניתין: (יד) כלומר נאמן אלא ע"ה, וע"ה אלא נאמן, ובירושלמי הוספחה לא נמנעו להיות מתארחין אלא צעלי בתים חביריהם: (טו) ומתא רתיי שנאמן מתארח אלא ע"ה, ובירושלמי איתא הכי, אעפ"כ נובחין היו בפירותיהן מתוקנין לתוך בתיהן, ונוסח ההוספתא עיקר: (טז) צבא זו איתא בפ"ג דתוספתא שלא במקומה, ובירו' הביאה בה"ב דפירקין, דאפסקא ואינו מתארח אלא ע"ה קאי, ומשום העמדותיה פה: (יז) דנאמן מעשר מנה שמוכר: (יח) דהנאמנות שלו אינה מועלת כלום לפנין הכנת הסעודה, מתארח

*) Βέροια

אעפ"י יט) שאמרו הרי הוא כשרוי עם נחש בכפיפה י) אחת, אשתו נאמנת והוא אינו נאמן, מתארחין אצלו יא), ואין לוקחין הימנו יב), הוא אינו יג) נאמן, ואחד מבניו נאמן, אחד מעבדיו ומשפחותיו נאמן, לוקחין ואוכלין על פיהו יד), ועושין לו כה) ואוכל בשביעית יו), ובמותרות אינו רשאי לעשות כן יז): ג) המקבל עליו כה) ארבעה דברים, מקבלין אותו להיות חבר יט), שלא יתן תרומות ומעשרות ל) לעם הארץ, ושלא יעשה מהרותיו אצל עם הארץ לא), ושיהא ז) וכל חולין במהרה לב): עם הארץ שקבל עליו כל יג) דברי חבירות, ונחשד על דבר אחד, נחשד על כולן יד), דברי ר' מאיר, וחכמים לה) אומרים, אינו חשוד אלא על אותו דבר בלבד לו): גר שקבל עליו כל דברי תורה ונחשד על דבר אחד, אפילו לו) על התורה כולה, הרי הוא כישראל מומר לה): עם הארץ שקבל עליו יט) כל דברי חבירות חוץ מדבר אחד, אין מקבלין אותו, ר' יוסי ב"ר יהודה אומר, אפי' דבר אחד מדקרוקי סופרים יט), בן לוי מא) שקבל מב) עליו כל עבודת לוייה מג) חוץ מדבר אחד, אין מקבלין אותו. כהן שקבל מב) עליו כל עבודת כהונה מד) חוץ מדבר אחד, אין מקבלין אותו,

הגיון אריה

שאלתו חסודה: יט) הך אעפ"י לוקחין ממנו קאי, כלומר אעפ"י שהא' צפ"ט אינו יכול להשמר שלא יאכל דמאי צביתו, אפ"ס נאמן למכור, וצירושלמי הגי' אבל אמרו וכו': ב) סל או קופה: בא) שהרי היא מכינה את הסעודה: יב) דאשתו אינה מתקנת אלא מה שנותן לה צבית, וצירושלמי כ"ה סיומא דברייתא, אבל אמרו תבא מאורה למי שאלתו נאמנת והוא אינו נאמן: יג) כהגי' צכ"י הגר"א אירפורט וכו"ל: יד) סומכין עליהן, דבדלוי עשרו אף עגד ראוט של צעה"ב: ה) להמתארח: ו) דמי שנאמן אמעשרות נאמן נמי אשביעית: ז) לסמוך על פיהן, דטערתו שהיא מדרבנן קל צביעהס ומזלוי צה): ח) צפני שלשה כדתיבא צטורות: ט) הבא לקבל דברי חבירות לריך לקבל צפני ג' חצירים וכו': י) נאמן אטומאה וטערה, ויפה העיר הרב בעל הערוך השלם, ששם הכיטי הזה נופל על לשון המקרא חבר אזי לכל אשר יראוך ולשומרי פקודיך: יא) אבל חולין מותר למכור לע"ה, ובהא פליגי תנא דהוספתא אהנא דמתני' גלדידיה מיתר לגרוס עומאה לחולין, והגר"א גרס שלא למכור לע"ה, כדי להשוות ההוספתא עם המשנה וכדי להשלים הד' דברים, אכן במחכ"ה אי אפשר לגרוס כן דאס אסור למכור חולין לע"ה כ"ש וכש"ל שאסור ליתן תרומ' לע"ה, וכנראה נעלמו מעיני הגר"א דברי רש"י בגמ' שם ד"ה דברי חבירות עיין לקמן: יב) באשר שריך להזכר מונגעו: יג) ושיעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח כ"ל וכך היתה הגי' בתוספתא של רש"י ז"ל: יד) כל הארבעה דברים, וצברייתא דצבלי שם חסר מלת כל וכ"כ חסר צכ"י אירפורט, וצברייתא דירושלמי בפרקין הל"ב הך ע"ה שקבל וכו' יתח' כלל: לה) צירוי' הגי' חסוד הוא על הכל, וצבצבלי נחשד לכל התורה כולה: לה) כהגי' צבצבלי, וצברייתא דירושלמי לא נזכר שמו של ר"מ, ור' יהודה הוא דפליגי אח"כ: לו) ועודט נאמן אמעשרות, אעפ"י שאינו נאמן אטעירות: לז) ואפילו כ"ל ר"ל ואפילו נחשד שסופר בכל התורה כולה, כגון אעבודת גלולים, ועיין רמב"ם ארסורי ציהא פי"ג ה"ו, וצש"ס הגי' ואפילו נחשד לדבר אחד הוי חסוד לכל התורה כולה והרי וכו', ואין שום הכרח להגיה התוספתא על פי הגמרא, דהא קמ"ל שיש נפקותא בין ע"ה שחסוד וצין גר שחסוד, דע"ה נעשה כמות שהיה וגר צניותו עומד וצח"ש הגיה אפילו מחזיק כל התורה כולה ה"ה כישראל נומר): לח) והכ"מ כדאמרו בגמ' דאי קדים קידושין קידושין: לש) צינו לבין עלמנו דטהב כן צבינעא, וצירושלמי הגי' המקבל עליו להיות נאמן, וט"ס הוא ז"ל חסר, וצבצבלי איתח' הכי הבא לקבל דברי חבירות, וצכ"ן ולוי ז"ל הכי: ט) בגמ' שם כהגי' אפילו דקרוק אחד מד"ס אכן צרש"י גי' הגמרא כגי' התוספתא: מא) בתוספתא קודמת הצבא כהן שקבל עליו וכו' לצבא זו שלא צדין, דהמאמר צן לוי וכו' נכנס שם לבין הדברים וצברייתא דגמ' הסדר נטון: מב) הבא לקבל כ"ל: מג) עבודת משוררים או עבודת שוערים, וצבצבלי הגי' דברי לוייה, דברי כהונה: מד) כל ע"ו עבודות המטויען כאן, ועיין

דמאי פרק ב

שנא' מה) המקריב את דם השלמים וגו' (טו) אין לי אלא זריקת דם והקטר
 חלבים (טז), מנין ליציקות ובלילות (טז) תגופות והגשות הקמיצות והקמרות המליקות
 והקבלות (טז) והזאות (ז) והשקאת כושה ועריפת עגלה (יג) ומהרת מצורע (יג) ונשיאות
 כפים (יג) מבפנים (יד) ומבחוץ (יג), תלמוד לומר (יז) בני אהרן (יז), כל העבודה שהיא
 בבני אהרן (יח), ר' שמעון אומר (יט), יכול אין דוחין אותו אלא ממתנות מקדש
 בלבד (ס), מנין אף ממתנות גבולין, תלמוד לומר (סא) ראשית דגנך מפני מה כי
 בו בחר ה' אלהיך, כל המקבל עליו שירות (סב), יש לו במתנות, כל שאין
 מקבל עליו שירות, אין לו במתנות, בזמן שהכהנים עושין רצונו של מקום, מה
 נאמר בהם (סג) חלקם נתתי אותה מאשי, משלהן הן נוטלין ואין נוטלין
 משלו (סד), ובזמן שאין עושין רצונו של מקום, מה נאמר בהם (סה) מי גם בכם
 ויסגור דלתים: וכולן (סו) שחזרו בהן (סו), אין מקבלין אותן עולמית (סח), דברי

הגיון אריה

ועיין מנחות יח: תוס' ד"ה מנין לרבות: (מה) (ויקרא ז', ל"ג): (מו) סיגנון התוספתא כסיגנון הברייתא כמרות
 שם אכן התם לא זכרו העבודות, ועיין מנחות סס, חולין קל"ב בספרא פ' ל"ו ובשלהש מקומות האלה ר"ש
 תנא דמתמיהא הוא דפליג אהכמיס שאמרו יליקה ובלילה כשרות צור: (מז) דכתבי להדיא בקרא:
 (מח) והפתיתות והמליחות כל"ל וכהג"י בספרא ובגמ': (מט) קבלת הדם, דמקבלה ואיך מלות כהונה,
 ועיין חולין קל"ג תוס' ד"ה קבלות: (נ) על בין הבדים ועל הפרוכת ועל מזבח הזהב, וזריקת דם על
 מזבח החיטון אינו לריך למוילף ממצבני אהרן דהא כתיבא בקרא, כדאמר אין לי אלא זריקת דם, ועל
 כרחק בזריקה בחוץ קמיירי, ולפי זה קשה על פרש"י (חולין קל"ג) ד"ה האזאות שכתב וז"ל האזאות היא
 זריקת דם המזרקין במזבח בין הגחזון בפנים על הפרוכת ועל מזבח הזהב בין הגחזון בחוץ עכ"ל, וגם
 אי אפשר לומר שהתוספתא נעלמה מעיני קדשו דהוא בעלמנו הביא התוספתא כמרות ל"א ע"א ד"ה
 וכולן שחזרו בהן, ואע"ג שיש לפקפק בדבר אי כך ד"ה הוא מרש"י ז"ל, עיין לקמן אות ס"ו, מ"מ
 אין שום ספק שד"ה שהבאתי לעיל אות ל"ג מרבט שלמה הוא, והדבר ל"ע: (נא) נמי פבורת כהונה היא,
 אלא שכשרה גם בצעלי מומין כהתילא בספרי פרשת שופטים ונגשו כההים בני לוי מכלל שנאמר לשרתו
 ולבקר בשם ה' אין לי אלא תמימים, בעלי מומין מנין, תלמוד לומר בני לוי: (נב) בזיפירוס להזות,
 ובשחיטת הציפור פליגי ר' יהודה ב"ר יוסי ורבי בספרא פ' מנורע, ריב"ז אומר וזהו הכהן ליווי בכהן
 ושחיטה בכל אדם, ורבי אומר אף שחיטה בכהן: (נג) נשיאות כפים נמי כשרה בצעלי מומין, ומקרא כי
 בם בחר ה' אלהיך יליף ליה בספרי שם: (נד) בעזרה: (נה) בגבולין, דנשיאות כפים חזקה לכהונה,
 כדתניא לעיל פאה פ"ח אות ל"א וכו': (נו) (ויקרא, טז) מבני אהרן כל"ל: (נח) בחולין הגי' האמורה
 לבני אהרן, ובזבחים ובספרא המסורה לבני אהרן: (נט) מאמר זה ליתא לא בש"ס ולא בספרא, וגם
 בספרי פ' שופטים לא נמלא הימנו שום רמז: (ס) אע"ג דנמנו כאן גם עבודות בגבולין, אפ"ה סד"א
 שאין דוחין אותו ממתנות גבולין מדכתיב לו תהיה שוק הימין למנה וכו': (סא) (דברים י"ח, ד, ה):
 (סב) סיפא דקרא לעמוד ולשרת בשם ה' קא דריש: (סג) (ויקרא ו', י): (סד) כהג"י בכ"י ארפורט וכל"ל ודך משלו
 אמקריב מנחה קאי: (סה) (מלאכי א', י), וכל המאמר הזה ליתא לא בספרא ולא בזילקוט, אלא הכי ליתא
 התם וכן הו' ר"ש אומר, הרי הוא אומר, מי גם בכם וכו' שני דברים המשמשים את הגוף אין מנמיים
 לעשותן ואין נוטלים פליהם שר, שאומר אדם לחבירו הרליק לי את הכר ואגוף לי את הדלת אחריו וכו'
 עי"ש ונראה קלף שדך וכן היה ר"ש אומר לבקו בהמאמר בזמן שהכהנים עושין רצונו של מקום וזים
 שם חסרון שצריך להגומת: (סו) מתניתא זו מייית לה הש"ס (פ"ז ו' ובמרות ל"א), ובע"ז פרש"י שדך וכולן
 אנולין ועמי הארץ קאי, ובאמת יש מקום לקושי התוספות וכו' עם הארץ לא יוכל לעשות עוד תשובה,
 אבל רבנו חזר מפירושו והנה בבטורות כתב וז"ל סיפא דהך ברייתא דלעיל היא דקמי הבא לקבל דברי
 חזירות חוץ מדבר אחד וכן כהן שקבל וכו' וכן בלוי וכו' בתוספתא דמסכת דמאי פ"ב עכ"ל, ואפ"ה
 חזרו והקשו שם בתוספות אפירוש הקונטרס בע"ז ותיירך ר"ת דקאי ארישא דקמי בתוספתא, ולפי
 זה מוכרחין אנו לומר שדך פירושו דכולן שחזרו אינו מרבט שלמה, דלוי אפשר שרבט תם לא הו' יודע
 מה שכתב זקנו, ועיין מה שכתבתי לעיל אות ל' (סז) מן הדברים שקבלו עליהם וחזרו לסורס: (סח) דשזב

ר' מאיר, ר' יהודה אומר, חזרו בהם סה*) בפרהסיא, מקבלין אותן, במטמוניות סט)
 אין מקבלין אותן ע), ר' שמעון ור' יהושע בן קרחה עא) אומרים, בין כך ובין כך
 מקבלין אותן, שנאמר עב) שובו בנים שובבים עג): הבא לקבל עליו עד), אם
 היה נוהג מתחלה בצינעה עה), מקבלין אותו עו), ואח"כ מלמדין אותו, ואם לאו
 מלמדין אותו, ואח"כ מקבלין אותו עו), ר' שמעון אומר, לעולם מקבלין אותו עו)
 ומלמדין אותו, והולכין עה) ומקבלין לכנפים עט) ואחר כך מקבלין אותו למהרות ס)
 ואם אינו מקבל עליו אלא לכנפים בלבד, מקבלין אותו, קבל עליו למהרות, ולא
 קבל עליו לכנפים, אף על מהרות אינו נאמן סא): עד מתי סב) מקבלין, בית
 שמאי אומרים, למשקין סג) שלשים יום, לכסות סד) שנים עשר חודש, ובית
 הלל אומרים, זה וזה שלשים יום סה): הבא לקבל עליו, אפילו תלמיד

הגיון אריה

אין להם נאמנות, וזודאי אין יכולין לעמוד בהם: סח*) שלא נגזרו דעת הצריות מקבלין אותם, דתשובה
 תשובה שלימה ומקיימו מה שקבלו עליהם היתה, כך פירשו התוספות ולפי מה שכתב רש"י ד"ה עשו
 דבריהן, לריד לומר שהך חזרו בהם אין ענינו בפעם השני כמו בפעם הראשון, ופרהסיא ל"י*) כידוע,
 ואין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם, עיין סנהדרין ע"ד: סט) שעברו עבירות בבתר, וצגליו הגו
 כשורה לאחיות עינים, אין מקבלין אותן, דמי יימר לן שלא יעשו כפראשונה: ע) צברייתא ד"ס איתא
 הכי איכא דלמרי עשו דמדיבה צמטמוניות מקבלין אותן ופרהסיא אין מקבלין אותן, ועיי"ש ב"ש
 וצתוספות: עא) כ"ל וכה"ל בגמ', ובכ"ז ארפורט נפלו עולות בן קרחה: עב) יימוג ג' די): עג) אעפ"י
 שמרדתם בי אחרי שכתבם אלי שבו מחדש, כך לריד לפרש לתוספות, דלפי פרש"י שצבים מזידיס ופרהסיא
 קשה טובא מנא להו לר"ש ולר' יהושע בן קרחה שמקבלין אותם אפילו חזרו בהם צמטמוניות, ודו"ק:
 עד) דברי חבירות, וכן הוא להדיא צברייתא דבטרות ל': עה) אעפ"י שמוחק ה' בעיני הצריות לע"ה,
 אפ"ה נהג צדברי חבירות בתוך ביתו, ובגמ' הגי' אס ראיטוהו שטיג צלנעה בתוך ביתו: עו) ויש לו
 מיד חוקת חבר, דאע"ג שעדיין אינו יודע דיני עונאה וטהרה, אפ"ה נאמן; דבכל ספק וספק שאירע
 לו, יבא לפניו לשאל את פיו: עז) ואינו נאמן אהטהרות קודם שלמד, דכל עוד שלא למד עם הארץ
 הוא, ומש"ה אמרו אין ע"ה חסיד, ועיין מה שכתב אמ"י מהר"ף צדרכי משהה ד' וצאהבת ליון
 דמאי פ"ב הל"ג תוספות ד"ה ואח"כ מלמדיו, דלפי השערות החברים או הפרושים שאכלו חוליהן בטהרה
 וזיהרו מן הטומאה הנם יסרו את כת האסייס אשר ידובר בה בצפרי יוסף הכהן, וכאן אין מקום
 להאריך בזה: עח) הך והולכין מחוסר הבנה, דלענין מה קבלו אותו צראשונה שהיו הולכין ויקבלו אותו
 לכנפים ואפשר שקאי אואם לאו מלמדיו אותו וכו' כלומר הולכין ומקבלין לכנפים, ולולי דמסתפינה הוא
 חמויג שרריך לגרום והוא למד כדרסו והלך כדאיתא ב"ש, ובח"ס התחכם לעשות הפסק בין ומלמדיו
 אותו והולכין ובין ומקבלים לכנפים: עט) כלומר לאכול חוליו בטהרה ופי' כנפים לרמז"ס ולרש"י נטילת
 ידים שהיא עיקר אכילת חולין בטהרה, ולאמ"י מהר"ף ז"ל כנפים מלשון כנופיא שהיא חברה בני
 הכנסת, שכן נקראו האוכלין חוליהן בטהרה עיין זב"ס פ"ג מ"ב וצטרות ל"ו: ואמ"י הביא ראה
 לפירושו מהא דאיתא בירושלמי אמר ר' יוחנן בר' אלעזר כנפיים מדפות הסקות עטרות מעשרות עיין
 באהבת ליון, ופירושו של פ"מ דחוק, אכן מה שכתב אמ"י שאינו מבורר הילך יפירש כנפים על ל"ו,
 על זה אענה ולאומר במחכ"ה דמליטו בירושלמי מור פ"ו הל"ט שמלת כנפים עיניה כפיים, דתניא שם
 תורת הנזיר בין שיש לו כנפים בין שאין לו כנפים, ואפשר שנקטו חכמינו ז"ל לשון כנפים לאשמועינן
 שהטוב ידיו לריד להגביה אותן שלא ילאו המים חוץ לפרק ועיין תוספתא ידים פ"ב, ולהחכם ד"ל ז"ל
 נאמן לכנפים פי' לשאת בשר קדש בכנף בגדו, עיין פניני שד"ל ד' רע"ג: ס) לחומרות שאר עטרות וכן
 פרש"י, ואמ"י אמר שיאכל חוליו בטהרה תרומה, וצירושלמי הגי' מקריבין לכנפים ואח"כ מלמדיו
 לטהרות ותו לא: סא) דמי שאינו נאמן על הקל, כש"כ שאינו נאמן על החמור: סב) אם לא נהג ציניעה
 אימתי מקבלין אותו לאחר שהתחילו ללמדו ונא כן בפרהסיא, כ"ל לפרש: סג) שטומאתן מדרבנן: סד) דבגדי
 ע"ה מדרס לפרושים: סה) הכי איתא צבלי שם, וצ"ה אומרים אחד זה ואחד זה י"ב חודש, ומקשה
 הש"ס א"כ הוה ל"י מקולי צ"ש ומחומרי צ"ה, ומשני אלא צ"ה אומרים אחד זה ואחד זה לשלשים,
 וטסתת התוספתא כמסקנת הגמ' ובח"ס הוא תמיס דעות שכתב וז"ל דהצרייתא היתה שמיא בשתי

*) παρρησία

דמאי פרק ב

חכם (טו) צריך לקבל עליו, אבל חכם היושב (טז) בישיבה אין צריך לקבל עליו (פח), שכבר קבל עליו משעה שישב, אבא שאול אומר (פט), אף ת"ח אן צריך לקבל עליו, ולא עוד אלא אף אחרים מקבלין בפניו (צ): המקבל עליו בפני חבורה (צא), אין בניו ועבדיו צריכין לקבל בפני חבורה, אבל לפניו מקבלין, רבן שמעון בן גמליאל אומר (צב), אינו דומה חבר שקלקל לבן חבר (צג) שקלקל. בן חבר שהולך אצל אבי אמו עם הארץ, אין אביו חושש שמא מאכילו מתרות (צד), אם בידוע שמאכילו מתרות, הרי זה אסור (צה), ובגדיו ממאין מדרס: בת עם הארץ שנשאת לחבר, אשת עם הארץ שנשאת לחבר, אשת עם הארץ שנשאת לחבר, אשת עם הארץ שנשאת לחבר, צריכין לקבל עליהן (צו) בתחלה (צז), בת חבר שנשאת לע"ה, אשת חבר שנשאת לעם הארץ, עבדו של חבר שנמכר לעם הארץ, הרי הן בחזקתן (צח) עד שיחשדו, רשב"א אומר, צריכין לקבל עליהן בתחלה (צט), ובן היה רשב"א אומר משום

הגיון ארוה

נוסחאות ואחת היתה משושבת עד דקאמר ההרץ נוסחא האמיתית: (טו) דעיוס שחרב בהמ"ק נהגו הכהנים סלסול בעלמן שלא למסור עהרות לשום אדם אפילו לת"ח אם לא קבל עליו דברי חבדות, ועיין ססוגיא בצבלי טס, ובצביותא דירושלמי בצרקון הגי' כל הכס לריך לקבל עליו אפילו חבר אפילו ת"ח, ודך אפילו חבר מוקשה הוא: (טז) כהג"ב בירושלמי, ובצבלי איתא זקן ויושב: (פח) מהך לקבל עליו עד לקבל עליו הבא אחר זה חסר בכ"י אירפורט: (פט) בצביותא דירושלמי לתא, וגי' התוספתא כגי' הצבלי: (צ) דת"ח אחד כשלושה חברים דמי: (צא) דהיינו שלשה חברים, וכך הוא להדיא בצביותא דצבלי, אבל בירושלמי איתא הכי תני הוא נענה לחבורה ובניו ובני ביתו נענין לו אית תניי תני הוא ובניו ובני ביתו נענין לחבורה ולא פליג כאן בטפולין לאביהן וכאן בשאיין טפולין לאביהן ולסיוע לזה מיייתי לה צביותא אחרייתא תני ר' הלפתא בן שאול גדולים נענין לחבורה קטנים נענין לו: (צב) בצבלי כהג"ב רשב"ג אומר אף בניו ובני ביתו צריכין לקבל מפני שלשה חברים, לפי שאינו דומה חבר שקיבל לבן חבר שקיבל: (צג) דמי שמקבל בפני החבורה, אע"ג שעודנו נער נקרא חבר, והמקבלו ככני אביו, אע"ג שגדול כבר, נקרא בן חבר, ואינו דומה חבר לבן חבר, דחבר מיוחדר טפי, ועיין השני פירושים של רש"י, ואין שום הכרח להביא התוספתא: (צד) צבא זו קשה להולמה דמהיבין באו עהרות ליד ע"ה, ואי אפשר לומר שמלת מאכילו לאו אוקון אלא אבן חבר קאי דמאי קמ"ל שאין האב חושש שבניו יביא עהרות לאבי אמו, פשיטא דהא יש בידו לעיין עליו ולמחות לו, והבר"ס עוהק עהרות וגורם דברים עמאליים, וגם בהנהגה זו אי אפשר למאזא חפץ, דהא הר"ס מיייתי לה למתניתא זו בצרקון מ"ג ולא מלא בה כלום שצריך תיקון ועוד מה לי דברים עמאליים מה לי דברים עהרניים, הא אסור לאכול בביתו של ע"ה, ליתני סתם אין אביו חושש שמא מאכילו, לכן אומר אני בעג"ד שמתניתא מייירי בחבר כהן, ועהרות פי' דברים שאף הע"ה יודע שצריך לאוכלן בהרהר והן תרומה ות"ט ועיין יבמות ק"ד ולקמן אות קל"א: (צה) להניחו ללכת שמה, ואם עבר והלך, בטלה חזקת חבדותו ובגדיו עמאלין מדרס כבגדיו ע"ה: (צו) בפני שלשה חבירין, דאפילו למ"ד בניו ועבדיו מקבלין לפניו, היינו דוקא כשהי' כבר בביתו, בשעה שקבל ע"ה דברי חבדות, אבל באלו שלא נהגו ולא ראו מעולם דברי חבירות, כולי עלמא מודו שצריכין לקבל בפני ג': (צז) מיד כשבאלו לביתו ומשום סיפא נקט לה, ועיין הגי' ברש"י בצורות ל' ע"ב ד"ה בתחילה: (צח) חבדות, ונאמטין על הטהרות גם בביתו של ע"ה כדאמרינן לעיל אות ע"ז וכו' אשהו נאמנת וכו' איתו נאמן מתארחין אללו ואין לוקחין ממנו, ומה דתינא סמוך לזה הוא איתו נאמן אחד מעבדיו וכו' ובטהרות איתו רשאי לעשות כן, ע"כ מייירי שלא קבלו עליהם דברי חבדות ולא הו' להם מעולם חזקת חבדות אלא חזקת נאמנות דוקא: (צט) כשבאלו לביתו של ע"ה כדי שיודערו טפי, ולרש"י שפירש בתחלה היינו אם חזרו תחת יד חבר, וע"כ לריך לומר דהעטם משום דאי אפשר ליה לומר בביתו של ע"ה בדברי חבירות, קשה עובא בגמאי פליגי ת"ק ורשב"ג (או ר"מ כמסכת צבלי), דהא לא נהגו בבית ע"ה בדברי חבירות כיון שאי אפשר, מי איכא חשד גדול מזה, ואם תשיבני שלא נזכרה במתניתא דצבלי מלת חשד, דכהג"ב ההם אבל אשת חבר שנשאת לע"ה וכו' אין צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה ר"מ אומר אף הן צריכין לקבל עליהן דברי חבירות לכתחילה, ובהא פליגי, ת"ק סובר אפשר לנהוג בביתו של ע"ה בחבירות ור"מ סובר אי אפשר, על זה אמי אומר לך תרתי, חדא א"כ קשה דר"מ אדר"מ,

דמאי פרק ב

נג

ר"מ, מעשה באשה אחת שנשאת לחבר והיתה קומעת (ק) על ידו תפילין, נשאת למוכס (א) והיתה קושרת על ידו קשורין (א): בנו של חבר שהיה למוד אצל ע"ה, עבדו של חבר שהיה למוד אצל ע"ה, הרי הן בחוקתן עד שיחשדו (ק). בנו של עם הארץ שלמור אצל חבר, עבדו של ע"ה שהיה למוד אצל חבר, כל זמן שהן אצלו, הרי הן כחבר (ק), יצאו מאצלו, הרי הן כעם הארץ (ק): לא יאמר אדם חבר לעם הארץ הילך כבר זו (ק) ותן לפלוני חבר, שאין משלחין מחרות ביד עם הארץ, חבר שאמר לו עם הארץ, הילך כבר זו (ק) והולך לפלוני עם הארץ, לא יתן לו (ק), שאין מוסרין מחרות לעם הארץ: עם הארץ שאמר לחבר תן לי כבר זה ואוכלנו, יין זה (ק) ואשתנו, לא יתן לו (ק), שאין מאכילין (ק) מחרות לעם הארץ, היה נדור (ק) מן הכבר ואמר לו (ק) תן לי ואכלנו, אבטיח שניקר (ק) ואמר לו תן לי ואוכלנו, יין ונתגלה (ק) ואמר לו תן לי ואשתנו, לא יתן, שאין מאכילין את האדם (ק) דבר האסור לו (ק), כיוצא בו לא יושימ (ק) ישראל אבר מן החי לבני נח (ק), ולא כוס יין לנזיר (ק), שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו (ק): ועל כולן (קא) אין מברכין עליהן (קב), ואין מוזנין

הגיון אריה

דהא ר"מ אומר חזרו לסורן אין מקבלין אותן עולמית, ועוד אטו לא היתה נוסחת התוספתא לפני רש"י ז"ל? וע"כ: (ק) כה"ג בכ"י ארפורט ובש"ס וכ"ל, וג' קומעת דפוסים הימים ט"ס: (קא) אכל הרומיים, ובשנאתם על הרומיים שפכו היהודים בזה על כל איש ואיש אשר קבל רשות או פקודה מהם, להכביד העול על אחיו, ומש"ה לא קיבלו גבאי או מוכס לחבורה: (קב) וכיון שחשודה היא כבר בשטת שנשאת למוכס, ריכזה לקבל מתחילה, וקושרין ותן המוכס לאנשים ששלמו המכס לסימן שנפטרו: (קג) ברמב"ם מעשר פ"ה הל"ג הנו' ריכזו לקבל ועיין בכ"מ, והרב בעל ח"ה, שכתב וז"ל והרמב"ם השמיט דינים הללו ולא ידענא אמאי, שנה ברובה: (קד) ובלבד שיקבלו עליהן חבירות, דבדאי לא עדיפי מאוקן ע"ה שינסע תמיד צביתו של חבר, דאף הם לריכזו לקבל כדתיא לעיל: (קה) דדוקא צט ועבדו של חבר שקבלו ה"ה בחוקתן עד שיחשדו, אבל אטו ששורים צביתו של חבר רק מוזמן לזמן איבדו חזקתן מיד כשצטו צביתו של ע"ה: (קי) וכגון שנתנו בכלי שליט מקבל עומאה והזכיר את עם הארץ שלא יגע בו: (קי) שנגבל והפסה צטורה על ידי חבר: (קה) דסד"א מאחר שאין בידו של חבר להוציא כבר זו שנעשה צטורה מיד ע"ה היא מותר למסור לעם הארץ בדין, דאין שום נפקותא אי נעמא ביד של זה או ביד של זה, קמ"ל לאסור למסור טהרות לעם הארץ בדין, ולמ"ד מותר לגרום עומאה וחולין בא"י לריך לומר דמתניתא זו מיירי בכרך של הרומים ובכרך ע"ה: (קש) לאו בכרך ויין של חבר קמיירי, אלא בשל ע"ה, וכגון שנעשו שיהן צטורה, דסד"א מותר ליתן לו, דאי לא יתן לו, הוא עלמנו שקיל ליה, קמ"ל לאסור: (קי) עיין מה שכתבתי לעיל אות לי וסוף אות ק"ח: (קיא) וזריכא לאשמועינן הלתא שאין משלחין ושאין מוסרין ושאין מאכילין טהרות לע"ה, דאי הני אין משלחין לחוד, הו"א משום שיגיעו ליד חבר, לריך לזכור בכן שלא יעמא פ"י נעיעתו של ע"ה, אבל אם ידעינן בודאי שיסארו בידו של ע"ה מותר למסור לו, קמ"ל דאין מוסרין, ואי הני אין מוסרין הו"א דוקא לתת בידו אסור, אבל אם ישן בידו, ר"ל ברשותו, מותר להאכילו, קמ"ל דבכל אופן אסור לסייע אותו שיטמא את הטהרות: (קיב) מנררר דאין מאכילין טהרות לעם הארץ נקט ליה הבא: (קיג) והוא יודע שלא הותר נדרו: (קיד) ל"מ כבר שאסור ליתן לו משום איסורא, אלא אף אצטיח שיקר שהוא משום סנה: (קיש) דאריכא לספוקי בזה, שמא שיהי הגחש, שמא לא שיהי: (קיש) ואפילו ידעינן שאם לא יתן לו, יטול איבו בעלמנו: (קיו) ואם נתן לו מסייע לדבר עבירה הוא: (קיח) ומתניתא זו מייתי לה הש"ס (פסחים כ"ג: וע"ו.) בשם ר' נתן דיליף לה מולפני עור לא התן מכסול, ובע"ז מוקי לה בגוונא דכי לא יבזיק ליה לא שקיל איבו, כגון דקאי בתרי עברי נהרא, ולבעל התוספתא שלא הביא קרא דולפני עור ע"כ ריכזו לומר דאית ליה לדידיה: (קיא) וה"ה שאר איסורין לחשודין עליהן: (קי) אע"ג דזכור שלא יעבור על מירתו, אפ"ה איכא למיחש שמא ישנה וישתה: (קא) על כל דברים האסורין: (קב) ומתניתא זו סיוע לרמב"ם ברכות פ"א הל"ט נגד

דמאי פרק ב

עליהן קב), ואין עונין אחריהן אמן קב): נשאלין לעם הארץ קב) על מהרותיו, ובלבד שלא יאמר לו צא אכול, צא שרוף קב), אלא אומרים לו, אם כזה שאלת קב) טמא, אם כזה שאלת מהור: העיד ר' יוסי בן המשולם קב) משום ר' נתן קב) אחיו משום ר' אליעזר חסמא קב), שאין עושין מהרות קב) לעם הארץ, לא יעשה לו עיסתו תרומה קב) במהרה קב), אבל עושה לו עיסתו חולין במהרה קב), מפריש ממנה חלה ונותן לתוך כפישה קב), ועם הארץ בא ונוטל זו וזו קב), לא יעשה לו זיתי תרומה במהרה, אבל עושה לו זיתי חולין במהרה, מפריש מהן תרומה ונותן לתוך כליו קב) של חבר קב), ועם הארץ בא ונוטל את שתיהן: כשם שאין נותנין תרומה קב) אלא לכהן חבר קב), כך אין משלמין קרן וחומש קב) אלא לכהן חבר, האוכל תרומת עם הארץ משלם קרן וחומש לכהן חבר, וחבר נוטל דמים קב) ומפיים את עם הארץ. תרומת חבר ותרומת עם הארץ שנתערבו, כופין את ע"ה למכור את חלקו קב): חולק כהן ישראל קב) עם כהן כותי קב)

הגיון אריה

הראב"ד ע"י"ש בכ"מ: קב) כלומר אפילו אכלו שנים היתר, ואחד איסור, אין מנרפין ארבע לזימון כדמק ר"פ שלשה שאכלו אכל עבל ומ"ר שלח נטלה תרומתו וכו' והנכרי אין מזמנים עליו: קב) משום ובוזע בך נאח' ה': קב) כשתא קא מהדר לעניו שאין מאכילין טהרות לע"ה, דסד"א אסור להורות לע"ה הבא לפניו לשלול אם זה עומא לו טהור דהוה כמאכיל טהרות לע"ה, קמ"ל דנשאלין, ובכ"י ארפורט הגי' ואין נשאלין וכו' לא יאמר לו לא אכול לא שרוף אלא אם א' לו וכו' וגי' דפוסים הישנים נטוה: קב) כדי שלא יהא גורס לע"ה שיאכל או ישרוף טהרותיו: קב) ואתה דולה לידע היאך הדין, על זה חזי אומר לך בכה, ועל זה בכה: קב) צבא זו ארבעל, חבר שאמר לו ע"ה הילך ככר זה וכו', קאי: קב) במתניתא מיתיה לה הש"ס גי' יוחנן: קב) זה שמו ולא שם אביו כגי' הברייתא, ונקרא חסמא משום דנחמס, כדאיתא בגמ"ר פ' אחרי מות פכ"ג ובמדרש חוית פ"ב, וכהג"י נגעים פ"ז מ"ב פ"ג מ"ג מקואות פ"ח מ"ג אכן תרומות פ"ג מ"ה ב"מ פ"ז מ"ה ואבות פ"ג בטעות ר"א בן חסמא ועי' תוי"ט אבות שם: קב) כלו' דברים שמתנין לכהן שגם הע"ה יודע שאסור לטמון, ועיין מה שכתבתי לעיל אות ל"ד: קב) פירושי קמפרטש באויה טהרות משתעי, ובברייתא דש"ס לא גרס להך שאין עושין טהרות כלל, אלא הכי איתא הכס העיד ר' יוסי בן המבולס מפני ר"י אחיו שאמר משום ראב"ח אין עושין חלה ע"ה בטהרה: קב) דסוף סוף יטמא אותה ע"ה: קב) אפילו למ"ד אסור לגרוס עומתה לחולין מותר לגבל עיסת ע"ה, כדי להזיל החלה מטומאה, ובגמ' שם אמר ר' יוחנן משום כדי חייו דגבל ומסוס כדי חייו דבדד החירו לעשות עיסת זיתי חולין של ע"ה בטהרה, עיין רמב"ם תרומות פ"ב הל"ט ובכורים פ"ח הל"ב, ולפרש"י שם ד"ה וטעמא מאי, לא בא ר"י אלא לתת טעם להא שהקילו החכמים ולא חשו דילמא הדר נגע, ופירושו של רמב"ם מכוון יותר לטוגי' הגמרא: קב) בגמ' הגי' בכפישה או באנחותא וכהג"י נדה ז' וטבול יום פ"ד מ"ב, וכפישה היא כמו כפיפה, עיין בערוך: קב) בגמ' גס פה הגי' את שתיהן, ולא חישיבין דלמא נגע בחלה, דאמרינן ליה חזי אי נגעת בה הדרא לטיבילא: קב) כלים הראויים לזיתים, עי' הוש' שם ד"ה ומניח: קב) הראויין להשתמש בהן חבר, כגון כלי אבנים כלי גללים וכלי ארמה, שאין מוקבלין עומתה: קב) צבא זו והבאין אחריה חזרו ודשו בתוספתא דתרומות פ"ו עיין שם פ"ו אות ל"א ושם עיקר מקומן, ולא הובא כהן אלא משום סרך דאין מותרין טהרות לע"ה: קב) דזה ח' מד' דברי חברות, שלא יתן תרומות ומעשרות לע"ה: קב) דגם התשלומין נעשין תרומה: קב) חולין באויה של תרומה, ועיין ירושלמי תרומות פ"ו סה"א דהכי איתא התם אכל תרומת חבר משלם לחבר, תרומת ע"ה משלם לע"ה, ומקשה הש"ס ולא נמלא מוסר טהרותיו לע"ה, ומשני כיזו הוא עושה ויתן עושה לכהן חבר וטעל דמי אחת מהן ויתן לכהן ע"ה: קב) דאי אפשר לחלק אותה בזייהא דשמתא יגיע מהרותה חבר לידע של ע"ה ואסור למסור לו טהרות: קב) קמ"ל וכהג"י בכ"י ארפורט והגר"א, וכהן ישראל נקרא הראוי לעבוד ולשרת בבית המקדש: קב) אחד מרעו של מנשה חותנו של סבבגט העומד לשרת על הר גריזים ועיין נדה דף כ"ז ע"א, ובח"ש שפקק על פי' של הרב בעל מ"ב לא ירד לעומק הענין ואינו יודע שיסבו ישראלים יחידים במקומה

במקום כותי קמי), מפני שהוא כמציל מידו קמי), אבל לא בארץ קמי), מפני שמחזיקין
 לכהונה קמי), אף קי בארץ ישראל מקום שמכירין אותו שהוא כותי קמי), מותר
 לחלוק הימנו קמי): אוכל כהן ישראל עם כהן כותי קמי), בזמן שעושה בטומאה קמי),
 אבל בזמן שעושה בטהרה, הרי זה לא יאכל עמו קמי), מפני שמאכילו בשר
 בכור קמי) מהור ומשקה אותו יין רביעי קמי) מהור: בראשונה היו אומרים קמי), חבר
 שנעשה גבאי קמי), דוחין אותו מחברותו קסי), חזרו לומר כל זמן שהוא גבאי אינו
 נאמן, פירש מגבאותו ה"ז נאמן קסי), חבר שהיה חוכר קסי) מע"ה עיקרי תאנים
 ודליות של ענבים קסי), מעשר קסי) וגותן לו, ואין נותנין לו אלא משלו קסי):
 בן חבר שהיה הולך אצל אבי אמו עם הארץ, אין אביו חושש שמא מאכילו קסי)
 דברים שאינן מתוקנין, היו בידו פירות, אינו חושש שמא אינן מתוקנין קסי),
 אומר לו קסי), האכילני, מעשר ומאכילו קסי): לא ישתמש חבר במשתאו של עם
 הארץ, ולא בסעודת-ע"ה, אא"כ היה מתוקן קסי) תחת ידו, אפילו אינה אלא

הגיון אריה

במקומות של הכותים כמו שיסבו כותים יחידים בעיירות של ישראלים: קמי) כלו' בלרס מותר לכהן
 ישראל ליתך לגרות של כותי ולחלוק עם כהן פסול, והך במקום כותי חסר ככ"י אירפורט: קמי) דממעט
 את חלקו: קמי) בגורן של כותי הדר בצרן, ומגורן של ישראל דוחין אותו לגמרי דתניא לעיל כל כהן
 שאינו מודה בעבודה אף מתנות נבולין אין נותנין לו, וכהן כותי שמאמין בקדושת הר גריזים אינו מודה
 בקדושת ורשלים ובעבודת בית המקדש: קמי) ב"י הראשון סהן כשר חולק עמו יחזיקוהו לכהן ישראל
 ויתנו לו תרומתו, ובכ"י וויטן הגי' שמחזיקו: קמי) ואף כל"ל: קמי) אעפ"י שאין הכל יודעין שגם הגורן
 לכותי: קמי) דקיס להו שאין כהן ישראל חולק עם כהן כותי בגורן של ישראל: קמי) כהג"י ברפוסים
 השנים וכל"ל וגי' כ"י אירפורט אוכל כהן חבר עם כהן ע"ה אינה מדויקת, ובח"ש שתפס בני' זו, ופי'
 שעושה בטומאה כלומר שהחבר עושה המאכלי' בטומאה וכו' לא יאכל הע"ה ממנו אפילו חולין דחיישין שמה
 יתן לו ג"כ קודש, לא מלא דיו ורגליו: קמי) דכיון שהכהן כותי עומא בודאי לא יאכל קודש, משו"ה
 מותר לכהן ישראל צימו עומאתו לאכול עמו: קמי) לא בזמן הבית ולא אחר החורבן: קמי) אעפ"י שלא
 נפל בו מוס, וגי' בשר עוף ככ"י אירפורט משובשת: קמי) אעפ"י שלא פדהו, ובזמן הבית מותר לשתות
 עם כהן כותי יין בירשלים: קמי) מתניתא זו מיייתי לה הירושלמי בפירקין ה"ג והבבלי בסוטה ל"ז:
 קמי) ממונה לרומיים לנצות המסין שנקראו בל"ר קנאסוס או לענאסוס, ומשנתן על הרומיים קראו לכל
 עונש קנס כלו' קנאסוס, ועיין לעיל את ק"א: קסי) עד שיפרש ולאחר שפירש מקבלין אותו, כל"ל לפי
 הגי' שלפניו שהי' גי' הירושלמי, אבל בבבלי איתא להדיא פירש אין מקבלין אותו: קסי) וא"ל לקבל,
 וכן משמע מגי' הירושלמי ילא מנבייתו ה"ה כחבר, אבל בבבלי הגי' ה"ה ככל ארס, ומכוון לגי' זו פוסק
 הרמב"ם משכב ומושב פי"י הל"ח פירש מומעשו הרעים ה"ה ככל ארס ורצין לקבל דברי חבירות כבתחלה,
 ומהא דאזל רבה לרב הוגא בר חייה בטר דפרש מנבואתו אעפ"י שלא קיבל (עיין סוף פרק עד כמה) אין להביא
 ראיה נגד הרמב"ם, דשאי רב הוגא בר חייה, דהוא אף בתחלה לא קיבל, דוקן ויושב בשיבה היה:
 קסי) בדני דחכירות ידובר לקמן ברפ"ו, ולא נקט ליה הכא אלא ללשמעינן דיני של חוכר חבר:
 קסי) ענפי נפן המודלות על חילנות: קסי) דליו חוכר שאינו חבר אינו מפרש אלא תרומה, דאי אפשר
 לגורן שמקרא אלא א"ל תרומה, אבל חוכר חבר מחוייב אף לעשר מה שנותן לע"ה מטעם שאין מוסרין
 עהרות לע"ה: קסי) כלומר מנכה לו מן הפירות שנתן לו בחכירתו: קסי) הך מאכילו כמו ומאכילו דלקמן
 אכן חבר קאי כלומר אין אביו חושש שבנו ישמש את זקנו ולא יתקן מה שנתן לו, ואי אפשר לומר
 שהך מאכילו אוקן קאי והטעם שאביו אינו חושש משום שכן חבר מתקן מה שאוכל או אוכל בתגאו,
 דא"כ מאי מאכילו דקאמר, שמה יאכל הול"ל, וביבמות ק"ד מיייתי לה להך מתניתא בסוגי' דקטן אוכל
 נבלות ושם הגי' מלא בידו פירות אין זקוק לו, ובודאי הך דהתם בריתא אחרייתא הוא: קסי) דחוקה
 שאינו מוציא מצית זקנו דבר שאינו מותר: קסי) הזקן לנכדו: קסי) אבל אם לא אמר לו או שאינו משמשו
 אינו חייב לעשר מה שאוכל הזקן, ומשום חוקה למעשרות בשימושן של חבר קתני ליה הכא: קסי) בבביתא
 הירושלמי הגי' מוחקן ומעושר, וזו גי' נכונה, והא קמ"ל דהחוב על חבר ששימש לעיין עליו עושה הכל
 בעהרה

דמאי פרק ב

מינקת קצי) אחת של יין, לפיכך חבר ששימש במשתאו של ע"ה ובסעודתו, ה"ז חוקה למעשרות קצי): חבר שהיה מיסב במשתה ובסעודת ע"ה, אפילו רואין אותו נוטל ואוכל מיד, נוטל ושותה מיד, אין לו חוקה למעשרות קצי), שמא עישר בלבו קצי), היה בנו קצי) מיסב אצלו מעשר עליו, אחר אין מעשר עליו, בנו במקום אחר קצי) מעשר עליו. בן חבר קצי) שהיה מיסב במשתאו ובסעודתו של ע"ה, אפילו רואין אותו נוטל ואוכל מיד ושותה מיד, אין זו חוקה למעשרות, שמא עישר בלבו קצי), אע"פ שאמרו כל אילו תקלה לאחרים הן קצי): אם היה שותף עמו קצי) בחנות, ה"ז חוקה למעשרות קצי), ע"ה שהיה משתמש בחנות חבר, אע"פ שחבר יוצא ונכנס, מותר ואינו חושש שמא מחליף קצי): ד הנחתומין קצי) לא חיבו אותן חכמים להפריש, אלא כדי תרומת מעשר וחלה קצי), ופמורין מן השני קצי), בד"א במוכר בחנותו קצי) על קצי) פתח חנותו קצי), אבל המוכר בפלטור קצי) או בחנות הסמוכה לחנותו קצי), ה"ז חייב בשני קצי). לא התירו קצי)

הגיון אריה

בטהרה ולהפריש המעשרות, דל"כ קשיא סיפא חבר שהי' מיסב במשתה ובסעודת ע"ה וכו' הא קא אכל ושותה דברים טמאים, אלא ע"כ לריך לומר שהחבר שמיסב בסעודת ע"ה יודע בצירור שהנאכלים והמסקים לא נטמאו, ואמ"ז מהר"ז ק' כתב שחבר הנזכר בצרייתא זו לאו חבר ממש אלא נאמן הוא, עיין להבנת ליון דמאי י"א: תוס' ד"ה לא ישמש, ואם הדבר כן מקומן של הבצות האלו לעיל בהוספות למ"ב, ודו"ק: קצי) כלי שמואלין צו היון מן החבית, ובל"א העבצר: קצי) וה"ה לטהרות, ומשום סיפא לא נקט אלא מעשרות: קצי) אבל יש לו חוקה לטהרות, דאי לא ידע שהכל נתקן בטהרה, לא הי' מיסב, דהא חבר אינו מתארח אלא עם הארץ ועיין לעיל, ורמב"ם מעשר פ"י ה"ו: קצי) ממקום אחר על מה שאלל ושתה, וצירושלמי הגי' אני אומר על התנאין שבלבו הוא מיסב: קצי) קטן, או שאינו קיבל עדיין דברי חבירות עליו: קצי) אע"פ שאינו רואה אם אוכל או שתה, וצירושלמי כך בנו במקום אחר וכו"כ בבא שלאחר זו ליתא כלל: קצי) רבותא קמ"ל בכן חבר שהוא עוד צביתו של אביו ואין לו רשות על פירות אביו לתקן מהן מה שאוכל צבית ע"ה, אפ"ה אין זו חוקה למעשרות: קצי) הוא בעצמו ולא אביו דלענין חבירות ונאמנות אין שום חילוק בין חבר לבן חבר, והנוהגים הם דברי הרמב"ם שם פ"ה הל"ז שכתב וכו"ל לפיכך בן חבר שהי' מיסב במשתה ע"ה אין הסעודה בחוקת מעשרת שמה אביו התנה עליו: קצי) דמי שרואה חבר או בן חבר במשתאו של ע"ה חושב שכל פירותיו של ע"ה מתוקנין הן, או שמתיר לאכול אלא ע"ה גם בלי שום תנאי ולא מסיק אדעתיה למימר שעישר בלבו: קצי) החבר עם ע"ה: קצי) דיוון שאסור למכור דמאי, חוקה שעישר החבר את כל החנות: קצי) דמתיירא לשלוח יד בפירות שבחנות: קצי) תרומתו של אופה נחתום, והנחתומין הלוקחין תבואה מע"ה לא הריכו אותם החכמים להפריש גם מ"ש, וציומא טו. מפרש טעמיה, מתוך שפירהדין הללו חובטין אותן במקלות כל י"ב חדש וכו' לא אטריחיהו רבן, וצירושלמי מפקה הס"ם ממתיתין דהכא ארפ"ה, דהכא את אמר הנחתום מפרש והתם את אמר הלוקח מפרש, ומשני דפליגי אמוראי ר' יוחנן ור' אלעזר בפירושה דמתיתין, לר' יוחנן מיייר הכא בעושה בטהרה, והתם בעושה בטומאה, ולר' אלעזר מיייר הכא במוכר במדה דקה, והתם במדה גסה: קצי) ע"כ פסקא דמתיתין: קצי) ופשיטא דדוקא במוכרים לחבר, אבל המוכר לע"ה לעולם לריך להפריש גם מ"ש: קצי) דרך שם משגיחין עליו ממוני המלך ופועריו: קצי) או על כ"ל וכהג"י בצרייתא דירושלמי בפרקין הל"ד: קצי) כהג"י בדפוסים הישנים וצירושלמי, אבל בר"ש ובכ"י אורפורט הגי' ביהו, ועיין בשנית אליהו: קצי) פלטור שם כינוי למוכר כל מיני מאכל, ובפרט ככרות לחם אחד אחד, ומלה יונית*) היא, וכאן כינוי הוא לחנותו של פלטור (**). ובל"א פערקויספ-לאדען: קצי) ופומר כ"ל וכהג"י צירושלמי: קצי) אי אפשר לומר דהטעם משום דשם מוכרין במדה דקה, כמו שכתב הגר"א בשנות אליהו, ואמ"ז מהר"ז צ' בפירושו על הירושלמי, דל"כ קשיא אר' לעזר דאוקי מתיתין במוכר במדה דקה, ואמאי לא אמרו צירושלמי שמתיתתא אינה מסייעא לר' לעזר, אלא הטעם מפני ששם אין משגיחין עליהם פקודי המלך, או מפני שמוכרין שם גם שאר דברים ללוקחי לחם ומתייחין יותר מבחנות: קצי) בתוספתא יש פה עירוב פרושות, דהנהה האוספת למנה נכנסו לבין

למכור דמאי קצי) אלא לסיטון קצי) בלבד, בעל הבית בין כך ובין כך קצי) צריך לעשר, דר"מ, וחכמים אומרים, אחד סיטון ואחד בעה"ב מותר למכור ולשלח לחברו וליתן לו במתנה קצי). המשלח קצי). בין לע"ה בין לחבר צריך לעשר, רשב"ג אומר, לע"ה צריך לעשר, לחבר צריך להודיע קצי), אמר רשב"ג, מעשה קצי) ששלח לו ר' יוסי ברבי ר' אתרוג גדול מציפורי ריא), ואמר זה בא לידי מקסרי, ולמדת ממנו שלשה דברים, אחד שהי' ודאי (וב) ושהיה ממארי) ושלא היה בידו אלא זו בלבד, שאלו היה בידו אחר, היה מעשרידי) עליו (יה: חבר רי) שהיה מוכר משפיע ומתוקן (וי). ונתמנה לו דבר שהוא דמאי, צריך להודיע (יה). שכל דבר שהוא של דמאי צריך להודיע (יש). הלוקח מן התגר רי), ואמר זה מתוקן ריא) וזה אינו מתוקן ריב), אף על המתוקן ריג) אינו נאמן, את ריב) שדרכו לימכר דמאי נאמן: ק, את שדרכו למוד בנסה ריט), ומדרו בין בנסה בין בדקה, מפלה דקה ריט) לנסה, את שדרכו למוד בדקה ריז),

הניון אריה

דבקי ההוספת למ"ד: קצי) אפסקא דמתניתין כל המשפיעין במדה גסה רשאין למכור דמאי קאי, ומתניתא זו מייתי לה הבבלי (ב"מ כז.) ועיין ירושלמי בפרקין: קצי) שזבן וזמזבן המיד במדה גסה, והמלה יונית *), ופירושה ב"ל"א געטריוודע-האלנדלער: קצי) בין שמוכר במדה גסה, בין שמוכר במדה דקה, לו לא היתרו למכור דמאי, דלון העולם יודעין שלקח פירות האלו מע"ה, אלא סיבירין שמחזותו סן, ולוקחין אותן בחזקת מעושרין, ומתניתין חכמים ולא כר"מ: קצי) במדה גסה, דכל המשפיעים במדה גסה, לא שנה סיטון, לא שנה צעה"ב, לא שנה מוכר, לא שנה נותן במתנה, חזקתן שלא עישרו, והלוקח או המקבל מהם יודע, שהיו דמאי ומפריש את המעשרות, ולתוספות שם ד"ה לא היתרו בתיורוס השני מותר למכור במדה גסה אף לע"ה ול"ע, ועיין ברא"ש פ"ג מ"ב: קצי) השולח ודאי כ"ל וכתיב"י בכ"י הגר"א: קצי) ורשב"ג סבר כר' יוסי בפ"ג מ"ג ולא פליג אכחמים אלא בזדאי: קצי) רשב"ג מייתי עובדא לר"ה שר"י סבר וותיה, וזירושלמי פ"ג הל"ג לא הביאו הפלוגתא אלא רק המעשה: ר' ר' יוסי בן חלפתא גדול הדור היה: ריא) בכ"י אירפורט חסר מלת גדול וזירושלמי גם מליפורי: רב) מהא שאמר לו דבא לידו למדתי שאינו מתוקן, ומהא שאמר לו דמקסרי הוא, למדתי שהוא ודאי, ודביתו רשב"ג עדיין לא הותרה קיסרין, דרבי התירה: רג) שהיו מרביצין עליו מים, ירושלמי: רד) ודעי"ג דר"י סובר שאינו צריך אלא להודיעו, כבר אמרו אהא בירו' אע"ג דו פליג על רבנין לא עבד עובדא דטותיה: רה) כ"ל וכתיב"י בכ"י אירפורט וזירושלמי הגי' מזה על זה, וגי' הדפוסים הישנים ממנו עליו משבשבת, דהא הכי מקשה הש"ס ויעשר ממנו עליו, ומשני אין דרך ב"א להיות משלחין לחבריהם דברים חסירין: רז) בתוספתא קודמת לזו הבבלי הלוקח מן התגר, ואין לה שום שייכות למה שלפניה: רז) צעה"ב שיש לו פירות הרבה שעיסרין או סיטון שלקחן מחברים ומוכר אותן במדה גסה, והלוקחין יודעים שאינם לריכין להפריש: רח) וקתי ליה הכא לאשמועינן דפעמים אף המוכר או השולח דמאי במדה גסה צריך להודיע: רש) דהא אינו מודיען כל פעם ופעם שנתמנה לו דמאי, יסמכו לחזקתו שמוכר מתוקן במדה גסה, ודוקא סיטון חבר נאמן לומר אהמול מכרתי מתוקן במדה גסה, היום אני מוכר דמאי במדה גסה, אבל תגר אינו נאמן לומר, זה מתוקן וזה אינו מתוקן, וזהו ההמשך בין הבבות כאשר סידרתן פה: רי) שלוקח מכמה וכמה ב"א עד שאי אפשר לו לידע איזה הבזאה קמה מחבר ואיזה מע"ה, ועוד על הרוב מערב הפירות בהדי, ומש"ה אמרו חזקת תגר בכ"מ דמאי: ריא) מעושר: ריב) אף על שאינו מתוקן כ"ל לפענ"ד כלומר ל"מ שאינו נאמן אהא שאמר עליו זה מעושר, אלא גם אהא שאמר עליו שהוא דמאי אינו נאמן, דאתרעי חזקתו, והמפרישים המקיימין הטסחא: שלפינו התיגעו מאד מאד לתת טעם לכה אף על המתוקן א"י, ולא עלה בידם: ריד) כל כ"ל ר"ל תגר שדרכו למכור דמאי חזקתו דמאי, אבל תגר שדרכו למכור מתוקן חזקתו ודאי, דבעלה חזקתו הראשונה, ועיין לקמן פ"ג אות ק: ריט) כל הדברים שדרכן למכור במדה גסה, כגון כל מיני תבואה, דר' מאיר הולך אחר דבר הנמכר ולא אחר המדידה: ריז) אם מכרן במדה דקה, אינו חייב להפריש ת"מ ומ"ש, דכיון שדרכו של דבר להימכר בנסה, יודע הלוקח שעליו החוב לעשרו דמאי, אע"פ שלקחו במדה דקה, ומתוספתא זו מוכח שגי' הרמב"ם במשנה נכונה: ריז) דברים שדרכן למכור במדה

* σιτωνης

דמאי פרק ב ג

ומדרו בין בדקה בין בגסה, טפלה גסה (י"ח) לדקה, אלו דברים הנמכרין בגסה מיני תבואה, וקמניות דרכן לימד בדקה, דברי ר' מאיר, וחכמים (י"ט) אומרים, אף דברים שדרכן לימד בדקה ומדדן בגסה (י"ז) משפיע ומוכרן דמאי (י"א), אם מדדן בדקה הרי זה חייב (י"ג), ר' נחמיה אומר, (והנמכר בדקה הרי הוא בדקה, בגסה הרי הוא בגסה) (י"ג), ר' ישמעאל בר' יוחנן בן ברוקה אומר, הנמכר בדקה (י"ד) הרי זה חייב, אפילו לא מכר לו אלא סאה ורובע, צריך לעשר את הרובע (י"ה): לימין (י"ו) מדה גסה מלימין ולמטה מדה דקה (י"ז), בלח היין מדה גסה מהין ולמטה מדה דקה: רבן שמעון בן גמליאל אומר משום ר' יוסי, סלי תאנים וענבים וקופות ירק (י"ח), וכן היה ר' שמעון בן גמליאל אומר משום ר' יוסי, קליעה של שום (י"ט) ה"ה מדה גסה (י"ז):

פרק ג * רבן גמליאל היה מאכיל את פועליו דמאי (ז)

הגיון אריה

דקה, אסורין למוכרן דמאי אפילו במדה גסה: (י"ח) ומחויב המוכר להפריש מהם ת"מ ומ"ס, דהלוך סומך על הפרשתו, מואחר שאינו מעשין כשלקח אותן במדה דקה, אשר הוא דרכן: (י"ט) החכמים פליגי אר"מ בחדא ומודים ל"י בחדא, מודו ל"י שהגסה טפלה לדקה, אבל פליגי עליו שהדקה טפלה לגסה, דאיהו ס"ל שהלוך אחר המדה ולא אחר דבר הנמכר: (י"ז) טון מוכר קטניות במדה גסה, אין המוכר על המוכר להפריש מהן ת"מ ומ"ס, דהלוך יודע כל כונה שלקח במדה גסה, לא שנא תבואה, לא שנא קטניות, עליו לתקנה, ולא חיישין שמא יסבך להפריש מהן כיון שאינו רגיל להפריש מן הקטניות, דגסה בדקה לא מחלפי אינשי: (י"א) דברים שדרכן בגסה כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א: (י"ב) דהלוך אינו מחלק בין תבואה לקטניות, אלא בין מדה דקה למדה גסה, וסומך אהפרשתו של מוכר: (י"ג) הנטפל לדקה ה"ה בדקה הנטפל לגסה ה"ה בגסה כ"ל וכהג"י בצרייתא דירושלמי, ור"ל ס"ל דלעולם אחר שעת המכירה אזלין, אכן אם מדרו בתחלה במדה דקה ולבסוף במדה גסה נטפל הגסה לדקה וצריך לעשר הכל, ולהיפך אם בתחלה מדרו בגסה והח"כ מודד את הגשאר בדקה, ח"ל לעשר כלום: (י"ד) אעפ"י שנטפל לגסה: (י"ה) הואיל והמוכר משתכר ברובע צריך לעשר עליו, ודברי ריב"ז מסייעין לר' לא, ודברי ר"ג לחבריה עיי"ש בירושלמי: (י"ו) צבא זו איננה במקומה בתוספתא, וכל המעין במשנה יראה בעין שכלו שאותן המעתיקים שהכניסו הצבא לימין וכו' לבין דברי רשב"ב לא ידעו להבחין בין לימין ובין לשמאל, ולימין או לומה כטוסחת הצבלי (ע"ז ל"ד) מטבע קטנה והמלה יומת (*): (י"ז) מדה דקה מלימין ולמעלה מדה גסה כ"ל וכהג"י בצרייתא דירושלמי בפרקין ה"ה, ואפסקא דמתניתין אי זו היא מדה גסה קאי והפרש בין המתניתין בצרייתא כדמפרש בגמ', במתניתין נתנו שיעור ליבש, ולא נתנו שיעור ללח, נתנו דמים ללח ולא נתנו דמים ליבש, ובמתניתא איתא להיפך, נתנו שיעור ללח, ולא נתנו שיעור ליבש, נתנו דמים ליבש, ולא נתנו דמים ללח: (י"ח) שמוכרן אכסרה ה"ה מדה גסה כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א, וחכמים פליגי אהא דאכסרה כמדה גסה, עיין השגת הראב"ד מעשרות פ"ה הל"ד ובכ"מ: (י"ט) שום אין דרכו להימכר בכל או בקופה אלא קליע מעשה עבות: (י"ז) ומוחר למכרו דמאי:

פ"ג מ"א, מותר להכיל את העמים ואת האזרחים דמאי, ובלבד שזודיעם, והם אם רלו מתקנין, ובבבא דקה גזבין סהם ומחלקין סהם, ומי שרצה לתקן יתקן: מ"ב, אסור להשליך עלי ירק בהאגד שנחתכו, כדי להקל ממשאו, עד שעשין, דאעפ"י שמן הסהם רק עניים ילקטו עלי ירק בדרך, ועניים מותר להאכילן דמאי, מ"ג אי אפשר להודיען, ומתך טעמא אסור להזיף מתחת ידו דבר שאינו מתוקן, ואע"ג שלקח ירק מן השוק ומגלך להחזירו, כיון שהגביהו בידו, הוי שלו וחייב לעשרו: מ"ד, וכ"כ המזל בדרך פירות שהקבצו למעשר, וזכה בהן, אעפ"י שמגלך להזניען, ה"ה שלו, ואסור להזיףן מיודו, עד שעשין, ואין חילוק בין שהזיףן מתחת ידו בחורת מוכר, בין בחורת מתנה, דכל דבר שאסור למוכרו דמאי, אין רשאי לשלחו לחברו דמאי: מ"ד, אעפ"י שעה"י אינן נאמנים על פירותיהם, לומר מתקנין הן, אפ"ה מותר להזיך חטים לטוחן כותי, או לטוחן ע"ה, ולהפקיד פירות אלל כותי ואלל ע"ה, ולא נחשדו לחלוף, אבל עכו"ם חשדו להחליף, ומש"ה פירות שהעמינו ע"י עכו"ם דמאי, פירות שהפקידו אלל העכו"ם ה"ה כפירותיו: מ"ה, פודקית חשודה להחליף, לפיכך מעשר מה שנתן לה, כדי שלא יבאו אחרים לידי מכשול, ומעשר מה שטפל היומנה, דשמא החליפה: מ"ו, בחמתו פליגי

*) λαμπα

ומודיע ג) , אם בידוע של בעל הבית ד) מאותו המין , אין צריך להודיע ה) : נבאי קופה ו) אין גובין ז) ומכריון ח) ביום טוב , בדרך שגובין ומכריון בחול , אבל גובין בצנעה ט) בתוך חיקן י) ומחלקין על כל שכונה ושכונה יא) : נבאי צדקה יב) בשביעית מדלגין על פתחיהן של אוכלי שביעית יג) . דר"מ , והכמים אומרים אין צריכין לדקדק באוכלי שביעית יד) , אפילו פת טו) ניתנה להם מקבלין הימנו , שלא נחשדו טז) מתנות אלא מעות יז) וביצים יח) בלבד , אם היתה עיר כולה של אוכלי שביעית , אין צריכין לדקדק באוכלי שביעית יט) , הבהנים גובין כ) בטהרה צריכין לדקדק כא) באוכלי שביעית : ב הרוצה כב) להחזיר כג) עלי ירק להקל ממשאו לא ישליך עד שיעשר כד) , ר' יוסי אומר בודאי אסור , בדמאי מותר כה) : הלוקח ירק כז) מן השוק , הרי זה בורר כל היום כולו ואינו חושש , משגמר בלבו כז) , הרי זה אסור כח) , להחזיר אינו יכול , מפני שצריך לעשר , לעשר אינו יכול ,

הגיון אריה

החכמים ור"י , לר"י תמותו כפודקית וחטורה , ולחכמים שכנתו ואינה חטורה , לפיכך טען לה ואינו חושש , אבל בשביעית מודה ר' יהודה שאינה חטורה להחליף , ועי' בירור' : ב) ע"כ פסקא דמתניתין , ואפשר שר"ג בזה שטענו ה"י טען להם הרבה יותר מכדי שטענתו : ג) דנס לעניים ולאכסניא לריך להודיע כהן חברים , וכדליתא להדיא בצרייתא דירור' בפרקין ה"א , וכן פסק הרמב"ם פ"י ה"א מהלכות מעשרות : ד) שאין לבעל הבית כ"ל וכבג"י בכ"י הגר"א : ה) דכיון שדעו העניים , והאכסניא והסופלים שבע"ב ה"י מוכרח לקנות מן השוק , ידעו ממילא שהוא דמאי ומעמלן יפירשו : ו) גבאי צדקה כ"ל , דאפסקא דמתניתין נבאי לרקא קאי , וכבג"י בצרייתא דירור' בפרקין ה"א וברמב"ם שביעית י"ט פ"ד ה' כ"ו , ועוד מי איכא קופה ביום טוב , הא מן הסהס אין טענין ללא מעות לקופה , וגבאי קופה אין מחלקין ללא מע"ש לע"ש , כולי כדליתא ב"ב : ז) בפרהסיא בכל חזר וחזר : ח) שיבאו העניים בערב למקום ידוע : ט) כדי לשנות ממעשיהן בחול : י) ונותנין לתוך חיקן כ"ל וכבג"י בירור' וברמב"ם שם , לתוך חיקן , ולא תוך התמחוי : יא) בפני עממה , ולא לכל העניים בפעם אחת : יב) בצרייתא דירור' וכ"כ ברמב"ם שמיטה ויובל ספ"ח הגי' קופה : יג) כלו' ספיחי שביעית , ואע"ג דספיחי שביעית אינן אסורים אלא מדברי סופרים , אפ"ה אין מאכילין אותם לעניים , דרוב ע"ה מהרין על השביעית , והך דר"מ ליתא כלל בצרייתא דירור' , דסתומתא היא : יד) שלא לנכס לחזירות של אוכלי ספיחי שביעית , ובירור' כבג"י לא יהו מדקדקין בחזירות של אוכלי שביעית : טו) שטענה לרוב מהבואה דהאי שהא , ויש לחוש שהא מספיחי שביעית היא , אפילו הכי מקבלין מהם , ובירור' שם אמרו דרק במקום שורטין ולא אוכלין גובין מהן פת , כיון דאין חשדוין לאכול , כ"ש דאין חשדוין להאכיל : טז) ישראל להיות נותנין כ"ל וכבג"י בירור' וברמב"ם : יז) דמי שביעית : יח) שקנו מדמי שביעית לסחורה : יט) בהא גם ר"מ מודה דמאכילין את העניים שביעית כמו שמאכילין אותם דמאי משום כדי חייהן : כ) גובלין כ"ל ובירור' הגי' המגבילים כלו' כהנים שגובלין עיסתו של ע"ה בטהרה כדי להפריש ממנה חלה : כא) בירור' תני חדא לא יהו מדקדקין , ואית תניי הני מדקדקין , ואמר ר' פנחס מאן דאמר מדקדקין מפני חלתן , פי' מפני אסור שביעית שבחלה , מאן דאמר אין מדקדקין מצריחו מן הקלה ומכנישו לחטורה , טבל בשון מיתה , שביעית בלא תעשה , פי' שאס אתה אומר מדקדקין אתה מצריחו את הכהן מן השביעית ומכנישו את ע"ה לאכול מן העיסה עד שלא הורמה חלתה , וזכו בזמיתה , כדתנן שביעית פ"ט מ"ט עיי"ש : כב) בהוספתא מואחרת בבא זו לבבא הלוקח ירק מן השוק , ואני סדרתין מטון לסדר עיני המשנה : כג) להחזים כ"ל וכבג"י בכו"פ פל"ו , ובמשב"מ ובירור' הגי' לחזום , ומנא את ראשו ת"י ויחזום ית רישיה : כד) ע"כ פסקא דמתניתין , ואמרו בירור' דמתני' דר"מ , דאמר לא חזירו למכור דמאי אלא לטיוון בלבד , ועיין בר"ש וברא"ש , שכתב וז"ל ולא ידענא מה לריך לטעם זה , עיי"ש : כה) דמי ילקוט עלי ירק בדרך , העניים , ועניים נותר להאכילין דמאי , ור"י ס"ל שאין לריך להודיען , ובהא פליג אתנא דמתניתין : כו) כלו' רוצה ליקח , ומתניתא זו מיייתי לה הש"ס ב"ב דף פ"ח : כז) בהאי ליטנא הלוקח ירק מן השוק ובירר והניח אפי' כל היום כולו , לא קנה ולא נתחייב במעשר וכו' , עיי' בר"ם : כז) תנא דהוספתא פליג אתנא דמתניתין , לדלידיה כל עוד שלא משכו אפי' גמר בלבו , מותר להחזיר : כח) להניחו שם ולא לקנותו , ובגמ' הגי' קנה ונתחייב במעשר , ומקשה הש"ס

דמאי פרק ג

מפני שמחוסר (ט), ליטול אחד (ל) ולהניח אחד אינו יכול, שמא יבא אחר ויטול, ונמצא מעשר מן המתוקן על שאינו מתוקן (א): **ג המוצא פירות בדרך (ב)** ונמלך לאכלו, ונמלך להצניעו, לא יצניע עד שיעשר (ג), ר' יוסי אומר, בודאי אסור, בדמאי מותר (ד), קניבת ירק (ה) שבגנה (ו), הרי זו מותרת, של בעה"ב ושבתוך (ז) ביתו, הרי זו אסורה (ח), שעל גבי אשפה בכל מקום (ט), הרי זו מותרת (י), ר' יוסי אומר, כרוב (יא) שלקטו לקנב את האספרגוס (יב) שבו ולהשליך (יג), ה"ז מותר (יד), לקטו לאכלו (טו) ונמלך להצניע, לא יצניעו עד שיעשר: ודאי (יז) שתקנו דמאי (יח), ודמאי שתקנו ודאי (יט), לא עשה ולא כלום (כ), דברי ר' מניא, ר' יוסי אומר (כ).

הגיון אריה

הש"ס אטו משום דגמר בלבו לקנותו קנה ונתחייב צמעשר, ומשני בירא שמים עסקין שדובר אמת בלבו: (כט) ע"י הפרשת האעשר מחוסר הירק, ולא גרסינן מחוסר מנין, ובגמ' הגי' לעשרו א"ל שכבר משפיתן בדמים: (ל) בדמים, ולהפריש ממנו מעשר על מה שהגיה: (לא) ובכן חין לו תקנה אחרת אלא לקנות הכל ולעשרו, וע"כ דמתניתא זו כנגד הבבלי והירו', דהנה בגמ' שם כך הוא סיומא דברייתא הא כילד מעשרו ונתן לו דמי מעשר, וזירו' איתא הכי כילד הוא עושה טתן דמי אחת ומתקן וקמקשה הש"ס ולא נמלא תקלה לבאים אחריו, ומשני עושה אותן לצור לפניו: (לב) כהג"י בכל משניות במכילתין ובמסעירין פ"ב מ"י ובכל דפוסים ישנים של התוספתא ורק בכ"י אירפורט הגי' בשוק ובלי ספק זהו ע"ס או הגהה מליזה משתיק מבוהל, ואפ"ה תפס בה"ש: (לג) ע"כ פסקא דמתניתין: (לד) דרק עניים טעלין פירות ממקום מונע, ועיי' לעיל אות כ"ה: (לה) עלין יבשין שמסירין מן הירק: (לו) הנמלאת בגנה, דהגן אינו מקפיד עליה, ועיי' רמב"ם מעשר פ"א ה"א ותרומות פ"א ה"י, וזירו' פ"א ה"ה הגי' מהוספת, וגי' התוספתא נכונה: (לו) שבתוך כלל: (לה) שבעה"ב קפיד יותר מהגן ומקנב גם עלין הרחוק לאכילה: (לז) אפילו האשפה בתירו של בעה"ב, והגר"א נתן המלות בכל מקום בהגן, ועיי' ברמב"ם מעשר שם שהביא אותן: (מ) דעלין שבאשפה פסקו מלהיות אוכל ובודאי הפקירין: (מא) קאהל ב"ל"א: (מב) חלק הרך בראש או בלב למחים שונים נקרא אספרגוס והמלה יומית (*), והאספרגוס נאכל מפני רכותו, ועיי' בערוך פירושו של רה"ג, ולעף ארזא. פפלאולענאמטן, ובכ"י הגר"א כהג"י כרוב שלקטו לחמוט ולעשות אספרגוס ועיי' צפירוש המשניות לרמב"ם גדרים ספ"ו, ובעל ח"ס בצקיותו בכל החממות גם גן גדול הוא שכתב וז"ל כרוב ואספרגוס שני מינין וכו' וכשזורת אספרגוס מומא בתיים זהו כרוב לפי שהורע של כרוב ואספרגוס דומין ומתערבין (!) והוא עוקר עלי כרוב מנין אספרגוס וזה שאמר כרוב שלקטו לקנב האספרגוס כו' שציל האספרגוס בריחו ותר עכ"ל, ומי שטבח דברים כאלה אינו כדאי לאכול אספרגוס אלא כרוב: (מג) את הכרוב: (מד) ואין לך לעשר את הכרוב: (מה) כולו ולא רק את האספרגוס שבו: (מו) בכ"י הגר"א כהג"י לקטו לאכילה ונמלך לעשות אספרגוס ולהשליך לא ישליך וגי' הדפוסים עיקר ואין לשבש הספרים, דאף אם היו שרין את האספרגוס בין והיו קוראין גם את המשקה אספרגוס, מ"מ אין להכחיש שעיקרו של האספרגוס גופו של כרוב הוא: (מז) לבבא זו אין שום שייכות לספ"ה, וכדי להבין ההמשך בין ההוספות הבאות ובין המשנה אשר אחת עומדים בה, לך לידע הכלל אשר מומא ילאה ההלכה, שהמומא פירות בדרך וכו' לך לעשרן, והכלל הוא שהרוב מומא מידו ספק אי נקבעו הפירות למעשר וכ"כ אתא בעל התוספתא לאשמועינן, שגם בספיקא לענין דמאי וודאי אזלינן בתר רוב, ובבא זו כעין הקדמה לדינים הללו: (מח) ולא הפריש אלא ת"מ ומנ"ט: (מט) שהפריש תרומות ומעשרות: (נ) בודאי שתקנו דמאי, משום דהקדים מעשר לתרומה, אף אם יבא לתרום באתרוונה, ובדמאי שתקנו ודאי משום דגם מעשרותיו חין מעשרות, מאחר שלא הפריש ת"מ על הכל, דהנה תרומתה אינה תרומה אלא דמאי, ומהך דמאי לא נתן ת"מ, וכן פוסק הרמב"ם מעשר פ"ג ה"ט ועיי' בהשגת הראב"ד בכ"מ ובכ"פ פ' מ"ח, שדבריו תמוהין, שכתב מנשנו של ר' יעקב קב ונקי: (נא) כהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים ישנים הגי' ר' יעקב, ובהשגת הראב"ד ר"ע וכנראה היתה גי' זו גם לפני הרמב"ם, דאל"כ קשה אמאי פוסק כבעל פלוגתיה דר' יוסי, הא נקטינן ירו' תרומות פ"ג ה"א ובבלי עירובין מז: הלכה כר' יוסי מנחביריו, והא דפסק כר"ע, הטעם כמו שכתב הרב בעל חסדי דוד דר' יוסי הלמודו של ר"ע היה, ואין הלכה כתלמוד במקום רבו, ועיי' בכ"מ שדחוק מאד ליישב השגת הראב"ד: (נב) בתוספתא של הראב"ד הגי' משום

*) ἀσπάραγος

ודאי שתקנו דמאי, לא עשה כלום, דמאי שתקנו ודאי, מעשרותיו מעשרות (ג).
 ותרומתו אין תרומה, שאין תרומה אחר תרומה: כל העיר מוכרין ודאי ואחד דמאי,
 לקח ואינו יודע מאיזה מהן לקח, הרי זה אסור (ד), מפריש תרומה ומעשר (ה) ונותנן
 לכהן והשאר (ו) שלו: הטבל והמתוקן שנתערבו ואבד מהן, נוהג במשווי (דמאי)
 מפריש תרומה ותרומת מעשר ונותנן לכל כהן שירצה: כל העיר מוכרין מתוקן ואחד
 מוכר שאינו מתוקן (יח), ולקח ואינו יודע מאיזה מהן לקח, הרי זה אסור (יט), כל
 העיר מוכרין בשר שהוטה, ואחד מוכר בשר נבלה (כ*), ולקח ואינו יודע מאיזה
 מהן לקח אסור, כל העיר מוכרין יין שהור, ואחד מוכר יין טמא (כ), ולקח ואינו
 יודע מאיזה מהן לקח, הרי זה אסור, בד"א, בזמן שלקח, ואינו יודע (כא) מאיזה
 מהן לקח, אבל הלוקח מן השוק (כב), הולכין אחר הרוב (כג): פירות (כד) לא הלכו
 בהן חכמים לא אחר הטעם (כה), ולא אחר הריח, ולא אחר המראה, ולא אחר
 הדמים, אלא אחר הרוב (כו) בלבד. זיתים (כז) משיחוסם (כח) בכד ובכודידה (כט),
 דברי ר"מ, וחכמים אומרים, אין הכד והכודידה שוין (ל) לא בעיר ולא במדינה (לא),
 רבו בעיר (לב) ולא רבו במדינה, בעיר מותר (לג) ובמדינה אסור, רבו במדינה

הגיון אריה

משום ר' יצחק, ור' יצחק זה הוא בעל פלוגתיה דר"ע ור' ישמעאל עיי' סוכה כ"ב: ומכאן י"ג: ובדל"ה
 שני ר' יצחק היו, דר' יצחק בן דורו של רבנו הקדוש תנא אחר הוא, ומה שכתב בעל מצא המסנה
 מהו' יאקב ברילל ערך ר' יצחק, אשר יש לומר שאם גם חולק על ריה"ג ור"ע לא היה בזמנם ואין
 חולק עמם פה אל פה כ"א בימי רבי, במחכ"ה אינו כן, דהא מלין בתוספתא דתרומות פ"א ופ"ב
 ר' יצחק אומר משום ר' אליעזר, ור' יצחק זה בדל"ה בן דורו של ר"ע היה, ודו"ק: (ג) ואעפ"י שלא
 תקן את כל התבואה, הא אפשר לתקנה (גד) כדל"ה: (גה) ותרומת מעשר כ"ל וטבל גמור הוא
 דלענין איסורא אוליין לחומרא, אבל המעשר שלו, דלענין ממונא אוליין לקולא, ועל הלוי להביא רואה
 שדל"ה הוא, ובחמת לריך להפריש גם מ"ט או מ"ט, אלא שלא זכר הכא אלא רק מה שצריך ליתן לכהן:
 (יו) מ"ר ומ"ע: (יז) לענין תרומה גדולה, אבל לענין מ"ט או מ"טע טהב במשווי דמאי, ועיין רמב"ם
 ספי"ג: (יח) דמאי, כדתיב לקמן הלוקח מן התגר ואמר זה מתוקן וזה אינו מתוקן דמאי, ומתוקן נקרא
 כל מה שניתנו ממנו תרומות ומעשרות, עיין כ"פ ספ"ב: (יט) דכיון שלקחו בחמת ה"ז קבוע, וכל קבוע
 כמחלה על מחלה דמי, וצריך לעשרו דמאי, ולא אמרינן שפעור מכה ס"ם, ספק טמא עישן הע"ה,
 ואת"ל לא עשרן, טמא ממוכר מתוקן לקחו: (כ*) שאיסור אכילתו ודאי דאורייתא: (כ) יין נסך, שאיסור
 איסור הגאה: (כא) כלומר אע"ג דהוי ל"י ידע, מאחר שלקחו במקום קבוע: (כב) הוי ליה כמחלה, ובמחלה
 הולכין אחר הרוב, ומנהך טעמא לריך לאיסקי המתיתין, המוחל פירות בדרך, ברוב מוליכין לשוק:
 (כג) אכולהו קאי, ל"מ אינו מתוקן שאיסורו ספק דאורייתא, אלא גם אכילה שאיסור אכילתו ודאי
 דאורייתא, ולי"מ אהך תרתי שאיסורין איסור אכילה, אלא גם איין נסך שאיסורו איסור הגאה, בטלהון
 הולכין אחר הרוב, ומותר מה שלקח, מאחר שרוב העיר מוכרין היתר, דכל מה שפריש מרובא קא
 פריש: (כד) שנמכרו בשוק וספקי מספקין, אי מא"י, אי מחו"ל הן, ומנכרין הולכין אחר הרוב נקט
 לה בכל: (כה) לומר טעמן מה לטעם פירות שבה"י, או לטעם פירות שבחו"ל, ואוליין בהר טעמא לחייב או
 לפטור, וכן ובמראה, וכן בשער הפירות, דאדברים כאלה לא סמכין: (כו) אם רוב פירות באין מא"י,
 גם אלו חייבין בדמאי, ואם רוב פירות באין מחו"ל, גם אלו פטורין, ועיין לעיל פ"א אות ל"ב ובר"ה
 פ"ב הל"א: (כז) פטורין מן הדמאי, וא"ל לחקור ולדרוש אחר הרוב, דבדל"ה רובן מחו"ל הן בכל אהר
 ואחר בח"י שנמרו לתת זיתיהם ב"ד: (כח) משמלו את הבד עד שפתו ועיין כלים פט"ז מ"ב, והגר"א
 הגיה משיתוס: (כט) בית הבד קטן, ועיין שביעית פ"ח מ"ו ו"ב פ"ח פ"א: (ל) דמקלת ב"א ממהרין
 ומקלת ב"א מאחרין לכתוש את הזיתים, ומאחר שאין זמנם שיה, גם הזיתים לעולם חייבין בדמאי, עד
 שיודע לך שרובן מחו"ל הן: (לא) דכתיב הזיתים אינה כשאר מלאכות שיש להן זמן קבוע, ומדינה
 פירושה הכא כפריש: (לב) פירות חולה לארץ: (לג) כלומר פטורין מן הדמאי ואע"ג שבמדינה חייבין,
 א"ש

[תוספתא] חית

דמאי פרק ג

ולא רבו בעיר, במדינה מותר, בעיר אסור (ע), רבו בהר ולא רבו בבקעה (ע).
 בהר מותר, ובבקעה אסור (ע), רבו בבקעה ולא רבו בהר, בבקעה מותר, בהר
 אסור (ע), רבו לחנוני, ולא רבו לבעל הבית, לחנוני מותר (ע), לבעל הבית
 אסור (ע), רבו לבעל הבית, ולא רבו לחנוני, לבעל הבית מותר, לחנוני אסור (ע).
 זה הכלל, כל שרבו לו מותר, לא רבו לו אסור (א), רבו (ב) ונתמעטו (ב), חוזר
 השוק ליושנו (ד), אמר ר' יוסי, מעשה שנכנס גורן אחד של פול (ה) במירון (ו).
 ובאו ושאלו את ר"ע, והתיר להם את השוק, אמר להן (ו). נתמעטו חוזר השוק
 ליושנו, ר' שמעון אומר אפילו לא נכנס אלא גורן אחד (ה) בעיר (ט), הנחתומין
 מותרין, מפני שהן רצין אחר החדש (ז): מצרפין פירות חו"ל (זא) על פירות הארץ (זב)
 כדי שירבו על פירות הארץ, לפוטמן מן המעשרות (ז), מצרפין פירות חו"ל על פירות
 שניה (זד), כדי שירבו על פירות שלישית, לפוטמן מן מעשר שני (זה), מצרפין פירות
 חו"ל על פירות שלישית (זו), כדי שירבו על פירות רביעית, לפוטמן ממעשר עני (זי).

הגיון אריה

אפ"ה לא מזיקין הא חטו הא, דלא חישיבן שמיתו מן הכפרים לעיר וזמנין לאו אדעתיהו (עד) דסד"א
 משרבו בכפרים סביבות העיר, בעיר נמי יכו פטורין, דבני הכפרים מוליכין אותן לעיר, קמ"ל דאסור
 עד שיוודע לך בודאי שרבו גם בעיר: (ע) אפילו ההר והבקעה בעיר אחת, אלא שיש ליושבי ההר
 שוק בפ"ע, וליושבי הבקעה שוק בפ"ע: (ע) דסד"א כיון שטוח להוריד הפירות מהר לבקעה יכו מותרין,
 קממעט לן דלא: (ע) ואע"ג שהביאו הפירות לבקעה דרך ההר: (ע) מה שלוקח מן החנוני פטור מן
 הדמאי: (ע) ואע"ג שדרכו של בעה"ב ליקח מן החנוני, כל עוד שלא רבו לו, הלוקח הימנו חייב בדמאי:
 (א) ולא אמרינן אם רבו לבעה"ב, כש"כ שרבו לחנוני ומותר ליקח ממנו, אע"ג דלא ידעינן בודאי שרבו לו:
 (א) כלומר לא אמרינן כיון שרבו לחנוני זה, רבו נמי לחנוני אחר, ומותר ליקח הימנו, דאין למודין
 מזה על זה: (ב) פירות חו"ה לארץ בשוק: (ג) ע"י לוקחין הרבה: (ד) לאיסורו הראשון, והלוקח שם
 חייב בדמאי: (ה) ופולין דאי"י מעטין היו כ"כ, עד שרבו עליהן פולין דחו"ל ע"י גורן אחד, והגר"א
 הגיה שכןכו גורנות, משום דקשיא ליה אם מעשה שהיה בגורן אחד היה, מאי קאמר ר"ש אפי' לא
 נכנס אלא גורן אחד, אכן במחכ"ה ר"ש לאו בגורן של פול אלא בגורן של חטים קמ"ל, והא קמ"ל
 אע"ג שע"י גורן אחד של חטים לא נתרבו פירות חו"ל אפירות דאי"י, אפ"ה מותר ליקח מן הנחתומין:
 (ו) כהג"י בכ"י אירפורט וכו' ומירון היינו מרון אשר היה לה שם ע"י זיתים הרבה גדלו שם, כדמאי
 ירושלמי שביעית הל"ג אולכין על התמרים עד שיכלו מיירחו, ועל הזיתים עד שיכלו ממרון ומוגש חלב,
 ובמדרש חזית פ"ח הגי' מירון, וטסחת במירק בדפוסים הימים משושבתא דאזותיהו ון נחברו לק':
 (ז) כהג"י בכ"י אירפורט, ובכ"י וזיען אמרו לו, ובדפוסים בשיבוש אמר לו רבי, והגר"א הגיה אמרו
 לו נתמעטו אמר להם חוזר השוק ליושנו, ולפענ"ד גי' כ"י אירפורט נכונה דכיון שלא נכנס אלא גורן
 אחד אמר להם ר"ע מיד כשהתיר את השוק שיחזור השוק ליושנו כשנתמעטו, וק"ל: (ח) של חטים כל"ל,
 דפת אינו נאפה מפולין: (ט) ואע"ג דלא רבו חטין של חו"ל על חטין של אי"י בשוק, אפ"ה מותר
 ליקח מן הנחתומין, ובהא פליג ר"ש אה"ק, דלת"ק כל עוד שלא נתרבו הפירות בשוק, אסור ליקח
 משום ארס, עד שיוודע לך בביטול שרבו לו: (י) ומסתמא לקחו כולם מן הגורן שנכנס: (יא) אלא
 בהתערבות ולאו בביטול אסור לכתחילה, אלא בהא קא מיירי ממזרפין פירות חו"ה לארץ עם לקח
 פירות אי"י, כדי שוכל לילך בחר רוב פירות השוק לקולא, והגי' בכו"פ פכ"ב מזרפין מפירות חו"ל
 אינה מדויקת: (יב) הפטורין, וכן הגיה הגר"א: (יג) אע"ג דרבו פירות אי"י על פירות חו"ל, מ"מ
 כיון שרבו פירות הפטורין על פירות המחוייבין, הלוקח מן השוק פטור מן הדמאי: (יד) המחוייבין
 במעשר שני: (יח) מעשר עני כל"ל וכהג"י בכ"י הגר"א וכל הלוקח מן השוק שמיעוט פירותיו מחוייבין
 במ"ע, א"ל להפריש, אלא ת"מ ומ"ס של דמאי: (יז) המחוייבין במעשר עני: (יז) במעשר שני כל"ל,
 דפירות של שנה רביעית חייבין במ"ס, ואם רוב פירות של אי"י משל שנה רביעית והמיעוט משנה
 שלישית, וע"י לירוף של פירות חו"ל, שאין נפקא מיניה בהן אי משל שלישית אי משל שביעית הן,
 נתרבו פירות הפטורין ממ"ס, אוליגן נמי בחר חובא, והלוקח בשוק פטור ממ"ס, אבל חייב במ"ע

מצרפין פירות חו"ל על צ"ה) פירות ערב שביעית, כדי שירבו על פירות שביעית.
 לפוטמן מן הב עור צ"ה), מצרפין פירות חו"ל על פירות שביעית, כדי שירבו על
 פירות מוצאי שביעית, לפוטמן מן המעשר פ): אמר לו, מבור לי קא) יין ישן,
 אמר לו של אשתקד קב) הוא, נאמן הוא להחמיר קג), של ארבע ושל חמש
 שנים קד) הוא, נוהג בו כשעת לקיחתו, בין להקל קה) בין להחמיר קי). חזקת
 תגר קי) בכל מקום קח) דמאי קכ), ואחד העובד כוכבים קכ), ואחד הישראל קכ"א),
 ואחד הכותי, במה דברים אמורים, בזמן שמביאין לו מישראל קכ"ב), אבל מביאין
 לו מן העובד כוכבים ומן הכותי חזקתו ודאי קכ"ג), איזהו תגר קיד), כל שהביא
 ושנה ושלוש קכ"ד), הלוקח מן התגר ואמר זה מתוקן, וזה אינו מתוקן דמאי קכ"ה),
 הלוקח מבעל הכית ואמר זה מעושר וזה אינו מעושר ודאי קכ"ו), רשב"ג אומר,
 הלוקח מבעה"ב ואמר זה אינו מתוקן קכ"ז) ודאי, זה אינו מעושר קכ"ח), מוציא
 עליו שתי מעשרות קכ"ט), לפוטמן קכ"א) מן התרומה, שאין תרומה אחר תרומה קכ"ב):
 ד המוחן קכ"ג) אצל ע"ה או אצל הכותי קכ"ד), אינו חושש משום טומאה קכ"ה), המוחן

הגיון אריה

של דמאי: צ"ה) כל"ל וכהג"י בכ"י וויען ואירפורט והגר"א, ובדפוסים הישנים חסרו המלות פירות חו"ל
 על: צ"ה) ולחיובן במעשרות: ק) ולחיובן צביעור, דכל שחיוב צביעור פטור מן המעשר, כנלע"ה לפרש
 הצבות האלה, והמפרשים נחשו מאד שכתבו דכל הברייתות בתענובות קמיירו, ועיין רמב"ם מ"ט וז"ל
 פ"א הל"א ובמסנה למך, ומכשירין ס"ב ותויו"ע ס, ומתניתין דס"ב דמכשירין פירש כל המפרשים
 בעירוב משום דמ"י סס בתענובות פירות של ישראל ושל עכו"ם באלר קא משתני, וכ"כ תריך לומר נמי
 הכל שהצבות מלפין פירות חו"ל על פירות הארץ וכו' אשלפניהן קאו, ארציו פירות הפטורין בשוק:
 קא) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט, וכן הגיה הגר"א, עיין במפרש: קב) שהא קדמייתא, שנה שעברה:
 קג) אם שנה זו שעברה שנת מעשר שני היא נאמן, אבל אם היא שנת מעשר עני אינו נאמן, דמ"ע
 של דמאי אינו מוכרח ליתן לעניים, אבל מ"ס של דמאי תריך להוליכו לירושלים: קד) שהמכור עלמנו אינו
 יודע: קה) לקרא סס למ"ע אם היא שנת של מ"ע: קו) להפריש מ"ס אם שנה זו היא שנת מ"ס:
 קי) מתניתא זו מיייתי לה הירושלמי פ"ב הל"א: קח) אפילו במקום שרבו פירות חו"ל אפירות א"י:
 קט) שדרכו ליקח מהרבה ב"א בעיר ובמדינה ומערב פירותיו: קי) דיון שלוקח פירותיו מישראל הוי
 כתגר ישראל, ועיין ברייתא דר' נחמיה בירושלמי ס, ורמב"ם מעשר פי"ב הל"ו: קיא) ע"ה, ובירושלמי סג'
 סס כל"ל אחד נוי ואחד סתי ואחד ע"ה ותיבת ישראל ל"ל, ועיין באהבת ליון: קיב) בירושלמי סג' ה"ג
 שרוב מנכסו מישראל, ושם לוקי ברייתא אחת כר"ל, דרוב א"י נתונה ביד גוים, וברייתא אחריתא
 כר"י, דרוב א"י נתונה ביד ישראל: קיג) אחיא כמ"ד אין כח לעכו"ם להפקיע, ומש"ה חזקת תגר
 הלוקח מעכו"ם ודאי, ולריך להפריש גם תרומה: קיד) כלומר מאומתי חזקתו דמאי: קכו) שלם משאות
 זה אחר זה, ירושלמי: קכ"ד) כל"ל וכהג"י בכ"י וויען ואירפורט, ובדפוסים חסר מהך דמאי עד מלת
 ודאי בדברי רשב"ג, ולאו דיי דתגר אחא פה לאשמעינן, דכבר תני ליה לעיל, אלא פירושי קמפרש
 לשוט של תגר, שאם אומר אינו מתוקן כוונתו דמאי: קכ"ה) דבעיה"ב ל"מ אם אומר אינו מתוקן, שכוונתו
 להגיד לו דעבל הוא, אלא אף אם אומר אינו מעושר להך מחסין, ולולי דמספיקא הוה תמונא ש"ל
 הלוקח מן התגר ואמר זה אינו מעושר זה אינו מתוקן דמאי הלוקח מבעה"ב ואמר זה אינו מתוקן זה
 אינו מעושר ודאי: קיח) בלשון זה בא בעה"ב להודיעו שפירותיו עבולין לת"ג: קיט) ר"ל מעושר הוא
 דלא הוי כמשמעו, אבל ת"ג כבר הפרישו עליו: קכ) מ"ר ומ"ס, או מ"ר ומ"ע, ואינו יולא בהפרשת ת"מ
 דלון כהן שום ספק, שפירות האלו עבולין למעשרות: קכ"א) ופוטמן כל"ל: קכ"ב) ותרו"מ מפרשי הלוי ממ"ר
 שניתן לו: קכ"ג) ההוספות לרישא דמתניתין מאחרין הן בתוספתא להוספות דסיפא, ואני סדרתי גם פה
 הצבות לעומת עיני דמתניתין: קכ"ד) כנראה מהכא ומלקמן היתה ג"י המסנה שלפני בעל התוספתא
 כך, המולין חטים לעיין ע"ה או לעוון סתי: קכ"ה) מהניתא זו לא היתה ידועה לאמוראי דבבל, דהנה
 בגמ' (גיטין ס"א) מיייתי ה"ס למתניתין, וקא דייק מינה, הכי אלו בחזקתן למעשרות ולשביעית, אבל
 לא לטומאה, והכא תיאר דלא חייבין לטומאה, וגם אי אפשר לומר דמתניתא מייירי בפירות שלא הוכשרו,
 ד"ח

דמאי פרק ג

אצל העובר כוכבים, הרי זה חושש משום טומאה קבו. מפקדין קבו) תרומה אצל ישראל עם הארץ קמח), ואין מפקדין תרומה אצל כהן עם הארץ, מפני שלבו גם בה קמח). מוחנין ומרקדין קל) אצל אוכלי שביעית קלא) ואצל עושין בטומאה קלב). אבל אין מוחנין קלג) לא לאוכלי שביעית ולא לעושין בטומאה: המפקיד פירות קלד) אצל ע"ה קלה) הרי הן בחזקתן למעשרות ולשביעית קלי), אם היו של טבל קלז), עושה אותן תרומה ומעשרות על מקום אחר קלח), או קורא שם לתרומה ולמעשרות שבהם קלט), אם היו של מעשר טבל קמ), עושה אותן תרומת מעשר על מקום אחר קמא), או קורא שם לתרומת שבהן קמב), אם היו של מעשר שני קמג), מחללן על המעות (והמעות מחללן על השני) קמד), אמר לו, נמלתים קמה) והנחתי לך ישנים קמו) תחתיהם, מתוקנים תחתיהם, אם אתה מאמינו שנמל, האמינו שנתן, ואם אי אתה מאמינו שנתן, אל האמינו שנמל קמז), בד"א קמח), בזמן שהניח ובא ומצא אותו מין שהניח, אבל הניח קסרי קמט) ומצא אנרי קי), הניח אנרי ומצא קסרי, ה"ז חושש משום

הניון אריה

דל"כ מאי אינו חושש ומשום טומאה דקאמר פשיטא, כיון שחזקתן למעשרות ולשביעית, כלו' שלא החליפן, מאי איכפת לן, אם נגע בהן, הא לא האכרו, ול"ע: קבו) דעט"ס טגע דבדר שאיטו שלו, אבל לא ע"ה וכותי: קבו) צרייתא זו הוצאה צנמ' סס: קבח) דכיון שאסור לאכול בתרומה, בודאי לא יגע בה: קבט) ואף דלא חשד לאחופי, מ"מ מתוך שנגיל בה ומתאה לה יגע בה: קל) ומפקדין כל"ל וכהג"י צברייתא דגמ' סס: קלא) אחר הביעור: קלב) צנמ' סס הגי' ולא לאוכלי פירותיהן בטומאה ומוקי לוי' התם צכקן החשוד לאכול תרומה בטומאה, ולצטוק בפירות שלא הוכשרו, עיי"ש: קלג) צברייתא דגמרא הגי' אבל לא לאוכלי שביעית וכו' כלו' לא מוחנין ולא מפקדין להם דבתרמי מסייעין לעוברי עברה, ולפי גי' התוספתא דוקא לעשות להם אסור, אבל לפקוד מותר, דלא מסייע לזאת בזה בעצרתם, ודו"ק: קלד) צמתיתין הגי' פירותיו: קלז) עיין מה שכתבתי לעיל דאת קכ"ד ולקמן דאת קכ"ב, דבעל התוספתא הקדים את ע"ה לכותי: קלז) ע"כ פסקא דמתיתין: קלז) מהא דתקן צמתיתין ה"ס בחזקתן למעשרות ולשביעית לא שמענו אלא שג"ה אינו חשוד להחליף את המתוקן בשאיטו מתוקן, וכד"ל אם הפקיד אצלו טבל, מורה היתר לעלמו ויחליף שאיטו מתוקן במתוקן, ר"ל טבל בדמאי, קמ"ל דלא חיישין, דע"ה לא חשוד לאחופי: קלה) מתקן בהם טבל אחר, וזה אסור לעשות בדאיכא חשש שחלפו, כדתקן ספ"ה מדמאי על הדאי טרומה ויחזור ויתרום: קלט) דכמו שלא חיישין שהחליפן ה"ל לא חשדין אותו, שמה עירב מפירותיו שהן דמאי בהדי טבל שהפקידו אתו, דל"כ הוי אסור לתקן הטבל מניה וביה, מפני החשש שמה יפריש מן הפטור שבו על החיוב שבו: קמ) מעשר ראשון שעדיין לא הופרסה הימנו תרומת מעשר, וכד"ל בזה ע"ה מורה היתר לעלמו להחליפו, כיון שרומה ממנו לפירותיו, שגם מהן אינן מפרישין אלא ת"מ, קמ"ל דלא חיישין לאחופי: קמא) או מעשר טבל אחר, אבל לא אדמאי, דאינן מעשרין עוראי על הדמאי: קמב) דירא לערב בהן מפירותיו כמו שירא להחליפן: קמג) דלית ביה עונש מיתה, אפ"ה לא חשוד לאחופי: קמד) ואם היו מעות של מ"ש מחללן על הפירות כל"ל, והא קמ"ל דמעות במעות נמי לא מחלפי, והגר"א הגיה ואם היה מעות מחללן על השני וזהו הגהה למחלה דלשני אינן מחללין, וגי' כ"י ארפורט והמעות מחללין על השני נמי מחוסרת הבנה דבודאי לא תתא הכא לאשמועינן דיש בידו לחלל מעות האלו לפירות שנגשו מ"ס: קמה) צבא זו לא היתה ידועה לאמוראי דל"י, דהבי איתא בירושלמי בפרקין ה"ד מהו שיהא נאמן לומר נטלתיו והנחתי אחרים מתוקנין תחתיהן, ומשני הס"ס אם את מאמינו שנטל האמוני שנתן, אם אין את מאמינו שנתן אל תאמינהו שנטל (כל"ל סס, עיי' בהבנת ליון של אג"י מהר"ז q) ואפשר שיעלה צבא זו ממוגי' דירושלמי ויתנה לתוספתא: קמו) שהם משבחיין מפירות שהפקדת אללי, ופשיטא שאמר גם אישיים שמתוקנים הם: קמז) כלומר נאמן צמינו דלי בעי שתק, ומ"מ לריך לומר דמייירי באומר פלוני עישר לי, ועיין לקמן דאת קל"ה: קמח) שפירותיו בחזקתן למעשרות ולשביעית: קמט) כל"ל ולא קיסרי דמלה ויזית * (היא ופתרונה יבש: קי) כהג"י צכ"י ארפורט *

מעשרות ומשום שביעית קמא): המפקיד פירות קלד) אצל הכותי קנג), ה"ה בחוקתן למעשרות ולשביעית קלי), ואם היו של טבל קלי), ערשה אותן תרומה ומעשרות קנג) על מקום אחר קלי), או קורא שם לתרומה ומעשר שבתן קלס), ואם היו של מעשר טבל קנד), ערשה אותן תרומת מעשר על מקום אחר קמא), או קורא שם לתרומה שבתן קמב), ואם היו של מעשר שני קנג), מחללן על המעות (והמעות מחוללן על השני) קמר), אמר לו, נמלתים והנחתי לך ישנים תחתיהם, מתוקנים תחתיהם, ה"ו אינו חושש קנה) להם משום מעשרות ומשום שביעית: המפקיד פירות אצל העובד כוכבים, ה"ו חושש קני) משום מעשרות ומשום שביעית, רבן שמעון בן גמליאל ור' שמעון קני) אומרים, עשו פירות ישראל את פירות העובד כוכבים הוזה דמאי קנה): המשלח ביד עם הארץ וביד הכותי, אינו חושש קנט) משום מעשרות קס) ומשום שביעית, המשלח ביד העובד כוכבים, ה"ו חושש משום מעשרות קמא) ומשום שביעית, אבל חמרי עובדי כוכבים המורידים מן הגורן לעיר, אינו חושש משום מעשרות ומשום

הגיון אריה

אירפרט וכל"ל וגם זו מלה יומית *) ופתרוה לה ורטוב, ובדפוסים השנים הגי' עגרון: קמא) כיון דנשתו הפירות, חיישין שהחליפן ואחרות הן, ואפילו אם לאזר נעלותם והנחתי לך מתוקנים תחיהם אינו נאמן, דלון כאן מינו דאי צבי שתק: קנג) אע"פ דכותי שיה בכל דבר, או לכל הפחות ברוב דמים השניים פה לע"ה, כדתקן במתניתין המפקיד פירותיו אלל הכותי או אלל ע"ה, אפ"ה לא ריה תנא דתוספתא לכללנהו ולתמינהו בחדא מחתא, וזה דרכה של התוספתא בקודש, להאריך במקום שתנא דמתניתין מקאר: קנג) כהג"ל בכל הדפוסים ובכל כ"י וכל"ל, והגר"א הגיה תרומת מעשר, ואין שום ספק שיש כאן ע"ס בדפוס ויילנא: קנד) צבא זו ליתא בכ"י אירפרט וגם בכ"י וויען יש פה חסרון, כנראה מאור הגנוז, אכן בכ"י וויען גם לעיל בדיו דע"ה ליתא צבא זו, ובח"ס בחפזו לא הרגיש בדבר: קנה) הגר"א מוחק מלת אינו, וגורס ה"ו חושש משום מעשרות ומשום שביעית, וזהו לפי הסוגיא בירו', דכתיב ליתא ההם כותי את מאמינו שנטל ואין את מאמינו שתקן, רבי יונה צבי מה נ קיימין צאומר משלי הן, אפילו עם הארץ לא יהא נאמן, אם צאומר פלוני עישר לי אפילו כותי יהא נאמן, אמר ר' בא תיפתר כמאן דאמר כותי כנוי, דליתפלגון כותי כנוי דברי רבי, רשב"ב כותי ישראל לכל דבר ע"כ, וע"כ אריך לומר דלרבי כותי כנוי, אצל לא לכל דבר, דאל"כ מתיתא דהבא ליתא דלא כמאן, דהא אם לא אמר הכותי שהחליפן, הפירות בחוקתן למעשרות ולשביעית, מה שאינו כן בעובד כוכבים בין לתנא דמתניתין בין לתנא דתוספתא, ולפי זה אם מקיימין הגי' כאשר היא לפניה ה"ו אינו חושש, תנא דתוספתא רשב"ב, ואם גרסינן ה"ו חושש ליתא מתיתא כרבי: קני) במתניתין הגי' כפירותיו והנה הרמב"ם והראב"ד ספי"א דמעשר פליגי' בפירוש מלה זו, ופליאה דעת ממני שאף לא אחד מהראשונים ואחרונים הביאו תוספתא זו שהיא פירוש דמתניתין, ולפי הרוס' פליגי' החכמים ורשב"ב ור"ם אי יש קנין לעכו"ם בא"י או לא, דהנה חכמים שהן בשיטת ר"מ, כדליתא להדיא בירושלמי במלכותין פ"ג הל"ד, סברי אין קנין, וכיון שהעכו"ם חסוד לאחלוסי ופירותיו טבל גמור יש לחוש למעשרות ולשביעית, ואריך להפריש מהן הכל ת"ג ומ"ד ומ"ס, ורשב"ב ור"ם סברי יש קנין לעכו"ם, אצל ישראל המפקיד אלל עכו"ם דינו כדון אזר שישאל ועכו"ם מטיילין לתוש, דע"י פירותיו של ישראל נעשית תבואתו של עכו"ם דמאי, עיין הסוגיא בירושלמי ומה שכתבתי לעיל פ"א אות קכ"א, ולתפרשים דרך אחרת בזה, ואין כאן מקום להאריך: קני) בירושלמי לא הביא אלא סיפא דתוספתא, שם הגי' תני בשם ר' שמעון בשם ר' טרפון: קנה) כלומר פירות עכו"ם בא"י, אע"פ שפטרין מן המעשר, אפ"ה אין להן כח לבטל פירות ישראל, אלא גם הן נעשין דמאי, ולא כמו שכתבו מפרשי המשנה שטעמו דר"ם דחיישין שמה גם ע"ה הפקיד אללו והחליפן בהם, ודו"ק: קנט) רבותא אתא לאשמעינן דגר"א כיון שהשולח אינו עמיד לראות אי נחלפו או לא, לא מתפי ע"ה להחליפן, קמ"ל דלית כנפקד ואין חוששין, ובחידושי הרשב"א (חולין דף ט' ע"ב) הגי' השולחן ביד עמי הארץ וביד הכותי ה"ו חושש ועי' תוספות ע"ז ל"א ד"ה צאמר רב: קס) שמה החליפן בדמאי, והגר"א הגיה ולא משום דמאי: קמא) תרומה בכלל מעשרות,

דמאי פרק ג ד

שביעית, מפני שהן בחזקת המשתמר (קסב): המשלח פירות לחבירו (קסג) ונמלך להחזיר (קסד), נהג בהן כמות שהן (קסה), אבא שאול אומר, חושש אני שמא חילפן (קסו): רשב"ג אומר, היה לו ארים (קסז) שיודע לתקן, והוא אינו מאמינו על המעשרות (קסח), והביא לו פירות משלו, ואומר שלך הן (קסט), מתוקנין הן (קע) נאמן (קעא), רבי אומר, אינו נאמן, שהחשוד על הדבר, לא דנו ולא מעידו (קעב): ה נותן אדם לפונדקית (קעג) תבשיל לבשל לו ומנחת הקדרה לפניו (קעד), ואם מנערת בדיעה (קעה) אפילו בין העובדי כוכבים, אינו חושש: ה נותן אדם לשכינתו (קעז) תבשיל לבשל לו, ועיסה לאפות לו, ואינו חושש לשאור ותבלין שבהן (קעח), משום מעשרות ומשום שביעית, בד"א בזמן שנתן בה (קעט) שאור ותבלין, אבל לא נתן בה (קעז) שאור ותבלין, ה"ו חושש (קעט) לשאור ותבלין, משום מעשרות ומשום שביעית:

פרק ד א) הלוקה פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח

הגיון אריה

דבעו"ס חיישין שהחליפן בטבל: (קסב) / דמסתפי שמא יבא צעה"ב אחריהם: (קסג) כה"ג זכ"ו ויטן ואירפורט וכו"ל ואין כאן מקום לקפות האין יכול החצר לשלח ע"ו ע"ה פירות לחצר הרי הפירות נעמאין בנעימתו, ועי' בה"ד: (קסד) חצרו זה נמלך לקבלן ומחזירן (משלחו: (קסה) כמות שהי' צעשה שנתן אותן לשליח, דאע"ג דלא עשאו שליח להחזירן, ויש לחוש שזורה התיירא לעלמו להחליפן בטבל בירחא, ואם ישאלוהו על זה יאמר, לאו זביר נהחלפ, אלא בזדוא אחרות ניתנו לו ע"י חצירו של המשלח, קמ"ל דלא חיישין, דמלתא דעבידא לגלויי היה ולא משקר: (קסו) אבא שאול כובר במקום שיש לשליח אמהלא, חסיד לאחלופי, דאינו ירא, מאחר שיכול לתלות ההתחלפות בחצירו של השולח: (קסז) שאינו מחויב הפי' לתרום חלקו של צעה"ב, כדתיק רפ"ז המקבל שדה מישראל וכו' יחלק לפניהם: (קסח) חסוד הוא שאינו מעשר, אעפ"י שיודע היאך מפרשין תרומות ומעשרות כדחת: (קסט) מהלק המגיע לך הן, וזכ"י אירפורט הגי' משלו וכו"ל משלך, ובה"ש תפס בגי' כ"י אירפורט וכבז שנאמן בזמנו דלוי צעי אמר משלך הן ולחלופא לא חסוד עכ"ל, ולמנו ולפירוש זה אין שום יסוד ועיקר, דמהיכי תיתי' שאם אמר לו שלך הן שנאמן, מאחר שאינו מאמינו על המעשרות, וכי נתן צעה"ב לארים מאומה שאפשר להחליפו? : (קע) מעושרין הן, ואם אמר שהפריש מהן רק ת"ג, כ"ע מודו שנאמן: (קעא) דאין אדם חטא משום אחרים, ועיין רמב"ם מעשר פי"ב ה"ז ושמתה ויובל פ"ה ה"ז בראב"ד וזכ"מ: (קעב) כשאר עם הארץ שאינו נאמן אמעשרותיו, וכיון שאין לו נאמנות על שלו, ה"ל אין לו נאמנות על של אחרים, ועי' בבורות דף ל' ע"א, דשם סתם רבי הכי: (קעג) צבא זו היא האחרונה צפ"ה של התיספתא וקודמת לה הצבא שנתן אדם לשכינתו, הנמשכת אחר מ"ו, לכן נתייב לה מקום הראוי לה, ופמדוק מלה ויית' (*), ופתרונה מלן, וזירעסוהו בל"א: (קעד) ואע"ג דחשודה לחלוף דמוריא התיירא בתורא מדישיה קאכיל, היינו דוקא קודם שנתנה התבשיל בקדירה, אבל משנתנה בקדירה לפניו לא חיישין עוד שהחליפו אפילו ציולא ונכנס: (קעה) בפניו כל"ל כלו' אפילו מנערת, כיון שעשהה בפניו, לא חיישין, ואפילו הפונדקית עכו"ס, דכל שבפניו לא מיקרו ביטול עכו"ס: (קעו) בירושלמי סוף פרקין מוקי לה למתניתין כולה כר"י, ורבנן פליגי עליו, דלר' יהודה חמותו כפונדקית ולרבנן חמותו כשכינתו, ואהא מיייתי לה למתיתא זו, ועיין בבבלי חולין ו. ורמב"ם מעשר פי"א הל"ב, ששם חזר ממה שכתב בצירובו על המשנה: (קעז) דאיהא חשודה לחלוף, או ליתן משלה דבר שאינו מתוקן, או שאור מתבלין של שביעית: (קעח) לא כל"ל וכה"ג בירושלמי: (קעט) אע"ג דלא אמר לה תני משלכי, דהיא מעמלה ונתנה תבלין לחוכה, דתבלין לטעמא עביד והיינו כרפרס שם בגמ':

פרק ד א) מ"א, לפעמים חיבה לסמוך האמירתו של עם הארץ, ואוכלין על פיו מפירותיו או מפירות חבירו, כגון אם הלוקה שכה לעשר לפני שבת מה שקנה ממני שאינו נאמן על המעשרות, שאלו בשבת, ואם אמר מעושרין הן, יאכל בשבת, דאימת שבת על ע"ה ולא יסקר, ואם לא מלא את המזכר ואמר לו ע"ה אחר, פירות שלקחת מפלוגי מעושרין הן, גם זה נאמן בשבת, וכמו שע"ה נאמן מפני אימת שבת בשבת, כך נאמן ממי שאינו דמוע' אף בחול, לפיכך אם נפלה תרומת מעשר

לעשרן, שואלו (ב) בשבת ואוכל (ג), ביום טוב (ד) (ביום טוב ואוכל בשבת ה) (שואלו בחול לשבת למוציא שבת לא יאכל) ו עד שיעשר ז, שואלו בשבת לשבת הכאה ח) לא יאכל עד שיעשר ז, היה מוכר פירות בערב שבת עם השיכה ואמר מתוקנין הן, הלוקח ממנו למוציא שבת ט) לא יאכל עד שיעשר: תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה י), ר' שמעון שזורי אומר, אף בחול שואלו ואוכלו על פיו יא), יתר על כן אמר ר' שמעון שזורי, הפריש יב) תרומה ומעשר יג), ונגנבו יד) הפירות טו), הולך ושואלו ובא ואוכל טז) על מה שהפריש, שכשם יז) שאימת שבת על עם הארץ, כך אימת דימוע על עם הארץ: ה יח) האומר למי שאינו נאמן על המעשרות, קח לי ממי

הניון אריה

לפחות ממאה, שאלו, ואם ע"ה אומר מעשרין הן, ה"ו אוכלן: מ"ב, מפני דרכי הטלום התיור לחטול בשבת הראשונה אלל מי שאיט נאמן אמעשרות, כשהדירו שיאכל אללו, ובלבד שיאמר מעשרין הן, אבל בשבת שנייה, אעפ"י סדר הימנו הגאה, לא יאכל עד שיעשר: מ"ג ומ"ד, ואין לריך להפריש ה"מ קודם שבת, דכני אם קרא לה עם, ואם קרא עם לתרומת מעשר של דמאי או למעשר עני של דמאי מע"ש, אעפ"י שאסור ליתן מתנות בשבת, מ"מ מותר להאכילן לכן, או לעני הלמודין אללו, ובלבד שיודיעם, ולמ"ע דמאי קרא עם, אבל אין לריך להפריש: מ"ה, מי שאיט נאמן אפירותיו, איט נאמן לומר פירות הללו משל נאמן הן, ומש"ה אסור לומר לע"ה, קח לי מחבר, או ממני שמעשר, אבל מותר לומר לו, קח לי מאיט פלוני, דחוקה שיהו עושה שירותיו: מ"ו, באכסנאי האמיתו, משום חיי נפש, לע"ה על פירות של אחרים, לפיכך מי שנכנס לעיר, ואין מוכר אדם עם, ושאל מי כאן נאמן, אמר לו אחד, אני איני נאמן, איט פלוני נאמן, ה"ו נאמן, ואע"ב אם זה ששאל אללו משיב לו על שאלתו, מי כאן מוכר ישן, מי ששאלך אללי, דנראין כגומלין, אפ"ה נאמנין משום חיי נפש: מ"ז, כל מקום שיש לחוש לגומלין, וליכא משום חיי נפש, אין נאמנין זה על זה, לפיכך החמרים שנכנסו לעיר, אמר אחד שלי חדש, ושל חברי ישן, שלי איט מתוקן, ושל התיור מתוקן איך נאמנין: (ב) כהג"י במשנה שבירושלמי, ובמשמ"ש הגי' ושאלו ועין ד"ס: ג) ע"כ פסקא דמתניתין, ומתניתין לא שמעו אלל תרתו, כמותר לחבול על פיו בשבת, ואסור לחטול למ"ש עד שיעשר, ובטעמה דמתני' פלגי אמוראי בירושלמי, חד אמר מותר לחבול בשבת מפני כבוד שבת, וחד אמר התיור מפני שאימת שבת על ע"ה, והא אומר אימת ואיט עושה עבירה ביום קדוש, ובאימת תלתא בעיין, ששאלו בשבת, שאוכלו בשבת ושלל יהא נראה לעשר בנתים ר"ל בין שעת השאלה ובין שעת האכילה: ד) ואוכל כל"ל וכג"י בכ"ס פ' ל"ט, והא קמ"ל דכמו שיש אימת שבת על ע"ה, ה"ג יש אימת יו"ט עליו ולא משקר ואוכל על פיו: ה) שואלו ביו"ט יאכל בשבת, בשבת יאכל ביום טוב כל"ל וכג"י בצרייתא דירושלמי דפרקין הל"ב ושם מפרש הש"ס אפילו למ"ד ב' קדושות הן אוכל עד שלא נראה לעשר בנתים: ו) שואלו בחור לא יאכל בשבת, בשבת לא יאכל במר"ש כל"ל, וכן הגיה בעל ח"ד וכג"י בצרייתא דירושלמי דה"א דפרקין, ובכ"י הגר"א הגי' שאלו בחול לשבת בשבת למ"ש וכו' פי' שאלו בחול לאוכלו בשבת: ז) דהא נראה לעשר בנתים: ח) אע"ב שיש תרתי לטיבותא: ט) דוקא, אבל בשבת ענינו אוכל, דסד"א כל עוד שמתעסק בממכר אינה אימת שבת עליו, קמ"ל שעם חשיכה ירא מלשקר, אכן בכ"י הגר"א כהג"י המוכר פירות ע"ש עם חשיכה ואמר מתוקנין הן, לא יאכל עד שיעשר, ולפי טוסחא זו ע"כ כל"ל, שאף בשבת לא יאכל, והטעם משום דנראה לעשר בנתים דהא מעשרין את הדמאי בין השמשות, והגר"א החיך ביום' הדפוסים: י) שהוא פחות ממאה וגדמע ועיין לקמן תרומות פ"ד אות ק"ס כי עם תמלא הפלוגתא בדבר זה: יא) ע"כ פסקא דמתניתין, והטעם שאכלו על פיו, משום שת"מ לאחר שפירשה כת"ג היא בעיני ע"ה: יב) הלוקח מע"ה הפריש שלא מן המוקף, וזהו מותר בדמאי: יג) תרומת מעשר כל"ל וכג"י בצרייתא דירושלמי: יד) בירושלמי הגי' ונפרשה: טו) שהפריש לת"מ והשתא ספוקי מספק אי קודם או לאחר שהקבעו לת"מ נגנבו: טז) מכה ספק ספיקא, ועיין גיטין ל"א ע"א: יז) הרישא קאי ובאימת כל"ל ת"מ של דמאי שחזרה למקומה וכו' ואוכלו על פיו שכשם שאימת שבת וכו' כך אימת דימוע על ע"ה יתר על כן וכו' ועיין ברמב"ם מעשר פיו"ב הל"ד, ופירוש רש"י (חילין ע"ה ומחול ל). הוא נגד התוספתא והירושלמי, ול"ע: יח) למ"ב ג' וד' לית הוספה בתוספתא, והצרייתות

פלוני כותי לקחתים, מאיש פלוני עובר כוכבים לקחתים, (משלי הבאתים) (ב)
 נאמן להחמיר (ג), דברי רבי, רשב"ג (ד) אומר, אינו נאמן, שדברי עובר כוכבים
 לא מעלין ולא מורדין (ה): ׀ היה עומד בתוך סיעה של בני אדם (ו), ואמר
 מי כאן נאמן, מי כאן מעשר, אמר לו אחד אני נאמן (ז), מעשר הוא (ח),
 ה"ו נאמן (ט), אמר לו שהוא מעשר (י) בפניו נאמן (יא), שלא בפניו אינו נאמן (יב),
 בר"א (יג), בזמן שאין מכיר שם אדם, אבל אם היה מכיר שם אדם, לא יטול
 אלא מן המומחה (יד), בר"א (טו), בזמן שלא שהה שם שלשים יום (טז), אבל
 שהה שם שלשים יום, לא יטול אלא מן המומחה (יז), בר"א (יח), בתרומות
 ומעשרות (יט), אבל בשביעית ובשחרות אינו נאמן (כ):

פרק ה (א) מ"ב (ב) הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר הגיון אריה

לפי דבריו של ערלה וכו' (א) ל"ל וגם צדיקתא דירושלמי אינס, ובצבלי לא הביא סיפא דהך מתניתא
 כלל: (ב) דמרתח לשקר, שמתירח שמה יך הלוקח לאותו איש פלוני וסאלו ונמלא שקרן: (ג) בירושלמי
 הגי' וחכמים אומרים: (ד) ואפילו להחמיר אינו נאמן במסחה שלא לפי תומו: (ה) צדיקתא מייחי לה
 הירושלמי בסיף פרקין צדק לישאל הכנס לעיר ונמלא סיעות של ב"א: (ו) כל"ל וכאג"י בכל הדפוסים
 ובירושלמי, והגי' אני אינו נאמן ככ"י וישן ואירפורט משוכחת, ובח"ס תפס בני' משוכשת ודחק
 לומר מאי דשחקי הוא משום שכן עירס וגומלי חסד זה לזה, וכשאומר אחד מהצבורה עליו שהוא מעשר
 נאמן ולא חיישין לגומלין דהצבורה לא משקרי: (ח) אם אמרו לו מעשר הוא כל"ל ובירושלמי הגי'
 אם אמרו לו שהוא נאמן: (ט) אפילו אמרו בפניו (י) אברו לו שאינו מעשר כל"ל לפי טוסחת הירו':
 (יא) לפי הגי' שלפניו קאי הך נאמן ואינו נאמן אלא מן המסעה, וכן היתה גי' הראש"ד בירושלמי,
 אבל בירושלמי שבידנו הגי' בפניו אינו נאמן שלא בפניו ה"ו נאמן כלומר אותו האיש שאמר להשאל אני
 נאמן, ולר"ס גי' אחרת בתוספתא עיי"ש וברמב"ם מעשר פ"ב הל"ו וכו': (יב) שהקילו כל כך משום
 חיי נפש: (יג) הזה שידוע לו, ראש"ד: (יד) שמתחלקין בין מכיר לשאינו מכיר שם אדם מומחה: (טו) דבזמן
 מועט אי אפשר להכיר: (טז) דאי' לו פנאי לחקור ולדרוש אחר מומחה, ויזה און מקום לקיפת הכ"מ
 על הראש"ד, והמלות לעפ"י שאון מכיר אדם שם ברמב"ם אינס מן התוספתא, ובדואי לריך להעביר
 הקולמוס עליהן, דלאחר ל' יום אי אפשר שלא מלא שם אדם מומחה, וק"ל: (יז) שמתחלקין בין שהם
 שם פירות משלשים לשהם שם שלשים: (יח) שרוב ע"ה מעשרין: (יט) דלעולם לריך ליקח מן המומחה:
פ"ה מ"א, פירות של דמאי יש לתקן על נקלה, בראשונה מפריש עשרה תמרים למ"ר, וא' מאלו
 עשרה לתרו"מ, ואח"כ מפריש מן התשעים שנשארו ט' תמרים למ"ס, ואם רוצה לחלקן
 על מעות מחלקן, ונתן הט' תמרים מחוללין והט' תמרים של מ"ר לכלכלה, נמלאו ל"ט תמרים ביחד
 מנתקיים ע"י תמרה של תרו"מ וכסף של מ"ס, והפירות לא נפסדו. אכן צפת של דמאי, אם רוצה
 לעשות כן, מוכרח לחלק הככר לפרוסות, ועיי"ב נפסד הפת, מש"ה בזה המשנה להורות לפנינו, כיצד
 מתקין מה שילקח מנתחוס ע"ה או מנתחוס שמוכר במדה גסה, מבלי שנלך לחתוך הככר לחלקים,
 או הי"ך מפרשין תרו"מ וחלה כחחת. קודם כל מייזין בככר כדי תרו"מ וחלה ואומר א' מק' ממה
 שיש כאן הרי זה מעשר, וט' חלקים הסמוכין לו נמי מעשר הן, זה שזיינתי בתחלה למ"ר, עשוי ת"מ
 עליו והשאר חלה, נמלא שהקדים מ"ר לתרו"מ ותרו"מ חלה, אחר כן קורא שם וקובע מקום למ"ס של
 ככר ומחללו על מעות, ועיי"ב נשאר הככר בשלימותו ואין לריך לחתוך הימנו, אלא מה שזיינ לתרו"מ
 וחלה, דהיינו א' מק' וא' מכ"ד: מ"ב, ולא בדמאי בלבד אלא גם בדואי שזריך להרים ת"ג לפני
 תרו"מ, אפשר להפריש כחחת כל מה שיתן לכהן. כיצד נוטל אחד משלשים ושלוש ושלם, שהוא שלשה
 חלקים ממה, ואומר חלק א' מג' חלקים האלה, ה"ו בצד זה חולין, והשאר תרומה על הכל, וזריך
 להקדים חולין לתרומה, משום דמפרשין הת"ג באומר, ואם אומר בתחלה, שני חלקים שישים כאן ה"ה
 תרומה, ה"ו מפריש תרומתו במדה (ועיין הפירוש על משנה זו בס' שבעה משקין של הרב שמואל חיים
 יי"א גאס ז"ל, ובמכ"ה לא ירד לעומק הענין) ואחר שקרא שם וקבע מקום לת"ג, אומר שלים הנשאר
 שעשיתי חולין יהיה מעשר, ושאר ט' חלקים הסמוכין לו יהיו נמי מעשר, ואת שעשיתי בתחלה למעשר
 ראשון עשוי תרו"מ עליו, ואם עושה כן, נמלא שנפריש תרומה ותרו"מ כחחת קודם שנטל המ"ר
 והמ"ס

דמאי פרק ה

וחלה (ג) כאחד, נומל כדי תרומה ותרומת מעשר וחלה, וכמה הם אחד מעשרים (ד), ואומר אחד ממאה משה שיש כאן (הרי זה בצד זה מעשר, ושאר מעשר סמוך לו) (ה) ועוד אחד מארבעים ושמונה (ו) ממנה שיש כאן, הרי זה בצד זה חולין (ז), והשאר (ח) תרומה על הכל, טאה חולין (ט) שיש כאן, הרי זה בצד זה מעשר, ושאר מעשר (י) סמוך לו, זה שעשיתי מעשר (יא), עשוי תרומת מעשר עליו, והשאר (יב) חלה, מעשר שני (יג) בצפוניו או בדרומו ומחולל על המעות (יד):

הניון אריה

והמ"ש בידים: מ"ג, בדמאי מותר להפריש לכתחלה מהרע על היפה, ומש"ה הלוך מן הגחוס מעשר מן החמה על האונגת, ומן האונגת על החמה, אפילו מטפסין הרבה, בד"ל ששניהם מיום אחד, אבל אם הא' מאמש והא' מהיום, אפילו מאותו טפס אסור, דאפשר שמפריש מן הפטור על החיוב: מ"ד, בשני טפסין, ושניהם או חמנין או לוגניס, אם לקח מן הפטור, מעשר מזה על זה, ואם לקח מן הגחוס, אינו מעשר מזה על זה, דפלט לוקח מן גחוס אחד, הגחוס מפלטין הרבה: מ"ה, עני שקבל פרוסה פת או חתיכות דבילה והקונה ממנו, מעשר מכל אחד ואחד, דאי אפשר לבולגן, ובלי בלילה איכא למיחש, שפריש מן הפטור על החיוב, ומן החיוב על הפטור, אבל בתמרים וגרונרות, דאפשר לבולגן, אם קבל העני מהנה מרובה בכל בית ובית (עיין בפירושים מעשה אורי, פני זקן ע"י ע"ן שלשה מלת הרב הגדול מהו' אייזיק נוקמאמארא ז"ל) בולג וטול על הכל: מ"ו, הסיטון דרכו ליקח מהרבה ב"ל ומש"ה הלוך ממנו פעמים זה אחר זה, אפילו מאותו הזוג, אפילו מאותו המין, יעשר מזה לבד ומזה לבד, אבל אם אמר הסיטון שמאל אחד הם, מעשר מזה על זה: מ"ז, בעל השדה שמוכר מפירוהו אין דרכו לקנות משדות של אחרים, מש"ה הלוך ממנו פעמים זה אחר זה, מעשר מזה על זה, ואפילו הם מב' כלים ומב' עיירות, אבל ירק לפעמים מביאין לבעל הבית מנוגות אחרות, ולפיכך אם לא אמר ללוקח בפירוש, שהירק הוא מגנותיו, לריך לעשר כל אחד ואחד: מ"ח, הלוך ע"ב משני ב"ל, אעפ"י שאין רשאי למכור ע"ב, אלא רק לתקן חולין שנתערבו בע"ב, אפ"ה מעשר מזה על זה: מ"ט, הלוך ע"ב מע"ה, מעט"ס ומכותי, מעשר מזה על זה, דר"מ סובר אין קיין לעכו"ס ב"ל להפקיע ממעשר, וכתיב לא חיים אולפני עור לא חתן מכשול, ואינו מעשר אלא מה שאוכל: מ"י ומי"א, התורם מן הפטור על החיוב תרומה ויחזור ויתורם, התורם מחיוב על הפטור הרומה, אבל אסור לכהן לאוכלו, עד שהוליא עליה תרומות ומעשרות, מש"ה התורם מעי"ץ שאינו קיבז על קיבז או על מן הארץ, או מדמאי על דמאי תרומה ויחזור ויתורם, התורם מעי"ץ קיבז או מהארץ על שאיט קיבז, או מן הדמאי על הדמאי תרומה, אבל לריך להוליא עליה תרומות ומעשרות: (ב) למ"א לית הוספה בתוספתא, אעפ"י שמי"ט כמה ברייתות בירושל' בפרקין הל"א: (ג) במתניתין קתני היאך מפרישין תרומה ותרומ"מ כאחד, והכא בתוספתא היאך מפרישין שלשתן ת"ג תרומ"מ והחלה כאחד, וכבר העיר הגאון בעל שטת אליהו שהתיבות והשאר חלה במתניתין ע"ס הן ז"ל, וכ"כ אינ"ס בכ"י מיינכטן, עי' ד"ס: (ד) שהם חמשה למאה סאין: (ה) מלות אלו הגחומין בהסגר ז"ל, ובברייתא דירושלמי בפרקין הל"ב הגי' א' מומאה שיש כאן ה"ה בצד זה חולין ע"ב ועוד א' ממ"ח סמוך ועיי"ש: (ו) הקשה אמ"י מהרז"ף הלא זה המפריש הוא בעה"ב ובעל הבית מפריש א' מכ"ד, והירץ שאפשר כיון דמפריש כל המתנות בבת אחת מסתמא יש לו מדה גדולה ודינו כגחוס, ואני תלמידו אומר, אעפ"י שאין לבעה"ב מידה גדולה, כיון שנתן החלה בהדי תרומה לכהן אחד, אין לריך להפריש אלא א' ממ"ח, דטעמייהו דחכמים שבעה"ב מפריש א' מכ"ד, משום דעיטחו מעוטה ואין בה כדי מתנה, לאפקוי הכא שיש בה כדי מתנה, ועיין לקמן חלה ס"ב מ"ז: (ז) לריך לומר קן, לפי שאסור להפריש ת"מ וחלה לפי תרומה גדולה, אכן הלשון אינו מדויק, דבאמת לריך להפריש פחות מ"ח מנאה לת"מ ויותר מב' סאין לחלה, דהנה אחר הפרשה של ת"ג, אינו מעשר אלא ז"ח סאה, קח מהן ז"ח חלקים ממאה לת"מ, כשארזו ז"ל חלקים וב' חלקים ממאה לסאה, לא והחליק מספר זה בני"ח, תמנל ב' סאין וכ"א חלקים מאלף לסאה לחלה, סך הכל $2,021 - 0,98 = 2$ סאין וא' מאלף לסאה ואהך שורתא לא דק, והמפרשים ובראשם הר"ש לא דקדקו בחשבון זה, ומשום הכי אמרו שאיט בלמנ"ס, אכן יותר ממה שחשבון זה אינו בלמנ"ס, הלשון אינו מדויק: (ח) כלו' ב' סאין ועיין לעיל בתוכן המשניות: (ט) ואחד טומאה מרחולין כז"ל, ובירושלמי סוף הברייתא משושב: (י) שאני מחיוב להפריש על הכל: (יא) אותו א' מנק' שעשיתי בתחילה למעשר: (יב) אשר אמרתי עליו שיהא חולין: (יג) ע' סאין ומתנה מן ז"ח סאין: (יד) תמנל הכל מתוקן ע"י ה' סאין ממאה או אחת מעשרים: להפרישה

ג ר' שמעון אוסר בתרומת מעשר (טו), ומתיר בחלה (טז), במה דברים אמורים (י), בזמן שכולן מפרישין (יח), נוטל חלה אחת מכולן (יט), אבל מקצתן מפרישין (יח), ומקצתן אין מפרישין (יח), נוטל חלה מכל אחד ואחד: ד הלוקח (כ) מן הפלטר (כא), מעשר מכל דפוס ודפוס (כב), ואם היו מביאין וצוברין לפניו (כג), נוטל (כד) מכל קישות וקישות, ומכל אגודה ואגודה, ומכל תמרה ותמרה (כה): ה הלוקח מן העני (כו), וכן (כז) עני שנתנו לו פרוסות פת וגרוגרות (כח), מעשר מכל אחד ואחד (כט), פועלין (ל) שהיו יושבין (לא) ואוכלין פרוסות, וכן אורחין שהיו מסובין ואוכלין והותירו פרוסות ונתנום לשמש, או שהיו אחרים מלקטין תחתיהן (לב), מעשר מכל אחד ואחד. שחק (לג) את הפת ועשאו פירורין (לד), גרוגרות ועשאן דבילה, מעשר מאחד על דבל (לה), אמר ר' יהודה (לו), במה דברים אמורים, בשנת שבע (לז), אבל בשאר

הגיון אריה

(טו) להפרישה מטפס זה על טפס אחר, ואפילו שניהם של היום או של אמש, דאמרינן מהרי גברי זבין הגחתיס את תבואתי: (טז) ע"כ פסקא דמתניתין, וטעמיה דר"ש שמתיר בחלה משום דהעיסה אלל הגחתיס מתחייבת בחלה, וגם אם יש לו שתי עיסות, אחת מתבואה מעושרת, ואחת מתבואה שאינה מעושרת, כעיסה אחת נחשבו אם נוגעות זו בזו, ואמרינן הפריס מן המעושר שבה על המעושר שבה, ומן שאיט מעושר שבה על שאיט מעושר שבה, ועיין בהגהת הגר"א לדלדיה קאי דך ר"ס אוסר וכו' אמ"ה, וכן כתב גם הרב ח"ד: (יז) המאמר הזה סתום ורחוק, ובפירושו נתיגעו המפרשים למלא הפתח, זה אומר בכה וזה אומר בכה, לזה קאי מלת וכולן אהתומים ולזה הלוקחין, לזה קאי מלת מפרישין אהלה ולזה אמעשר, לא ראי זה כראי זה הלא הזהם שבהם שפירשיהן דחוקים למאד, ולולי דמסתפינא הוה אמינא שמלת מפרישין ט"ס וז"ל מפשירין וזהו פירושה דמתניתא, ר"ש סיבר אסור לעשר מטפס על טפס אפילו באותו תור משום דאי מעושר ואי איט מעושר, אבל מותר להפריש חלה מזה על זה אעפ"י שהן משתי עיסות דכיון שגאשו בתור אחד התור מלרפן, אבל אם הטפסים הם מב' תורים אוסר ר"ש אפי' בחלה, דהא שיה חלה לתרומה בהא שאין מפרישין מן הפזור על החיוב ומן החדש על היסן, והכי קאמר ר"ש בד"א שמתיר להפריש חלה מזה על זה בזמן שכולן מפשירין ומכ"ס אם כולן חמוין, דהיינו שכולן מתור אחד, אבל מקצתן מפושרין ונקצתן אינן מפשירין וכ"כ אם כולן טעלי חלה מכל אחד, וגם מירוש' מוכח שזהו פירושה של התוספתא, דהכי איתא התם פ"ה סה"ג ותני כן ר"י ור"ס אוסרין בת"מ ומתירין בחלה וכו' מה בינייהו על דעתיה דר"י איט מפריס לא משל היום על של אמש ולא משל אמש על של היום ומפריס מן התור על התור, על דעתיה דר"ש אפילו מן התור על התור איט מפריס, פי' ר"י דאיט חייב לטפסין איט אוסר מתור זה על זה, אבל ר"ש דחייב לטפסין אוסר בת"מ אפי' הן בתור א' ובחלה אפילו מן התור על התור, וק"ל: (יח) פופושרין כל"ל לע"ד: (יט) זכ"ל אירפורט ליתא דך נוטל חלה א' מכולן: (כ) עירוב פרוסות יש כאן בתוספתא שבדינו, ואי סידרתי הבצות לעומת המשינות: (כא) ר"מ אומר נחתום עושה טפוס אחד, ופלטר משהמש כחמה נחתומין, ירושלמי, ועי' לעיל פ"ב אית קפ"ט: (כב) ע"כ פסקא דמתניתין, אכן ההוספה לאו אדברי ר"מ אלא אדברי ר"י קאי ואפ"ה לא הביא בעל התוספתא אלא ריש מתניתין, ואפשר שנפלה מלת וכו' ועיין בח"ד: (כג) ירק או פירות כל"ל כל' האכרים והגננין מוכרים מה שמביאים לעיר לפלטר אחד, כדי שלא ישתחו יותר מדאי בשוק, וכן אצברין אללו הכל במקום אחד: (כד) כהג"י זכ"ל אירפורט, ובדפוסים הישנים הגי' נוטל מעשר: (כה) דים לחום שאותן המוכרים לפלטר, מקצתן מעשרין, ומקצתן אין מעשרין: (כו) המחזיר על הפתחים ונתנו לו פרוסות פת וכו': (כז) כהג"י במתניתין ובדפוסים הישנים, אבל זכ"ל אירפורט נחלקה הבצא לשתים עיי"ש בדפוס פאזעוואלק: (כח) במתני' הגי' פלחו דבילה: (כט) ע"כ פסקא דמתניתין: (ל) של כמה בשה"ב: (לא) כהג"י בדפוסים הישנים, ובכ"ל אירפורט הגי' מסובין והגי' שלפנינו נכונה דאין דרכם של פועלים להסב: (לב) כל' מה שהתיר כל א' וא' במקומו תחתיו: (לג) העני או מי שלקחו מן העני, השמש או מי שמלקט אחר הפועלים והאורחים: (לד) עיי"כ בבלגין יחד: (לה) דכיון שנעשו גוף אחד, אמרינן שבדאי מפריס מן החיוב על החיוב, ומן הפסור על הפסור שבו: (לו) כל"ל, כנראה ממתניתין, ולא ר' יוסי כגי' כ"ל אירפורט: (לז) השובע כל"ל וכהג"י זכ"ס, והטעם שכל אחד ואחד טוען מהנה מרובה, ומאחר

דמאי פרק ה

שנים (ח) מעשר מכל אחד ואחד: בתמרים (ט) בעמקים (ט) מעשר מאחד על הכל, במקומות אחרים (טא) מעשר מכל אחד ואחד (טב) (בגרוגרות בשנת שבע מעשר מאחד על הכל, בשאר שני שבע מעשר מכל אחד ואחד) (טג): ך הלוקח מן החנוני וחזר ולקח הימנו שנייה (יד), אעפ"י שמכיר את החבית שהיא היא, לא יעשה מזה על זה (מה). הלוקח מן הסיטון (מי) ונמלך להחזיר (לא) (מו) יחזיר, בד"א, בשל דמאי (מח), אבל בשל ודאי (מט), הרי זה אסור, לקח הימנו באיסור (נ) ירק, באיסור גלוסקין (נא), באיסור רימונין ונמלך להחזיר, לא יחזיר עד שהוא מתקנן (נב) בשל דמאי, ואצ"ל בשל ודאי: ך (נג) המבל (נד) שנתערב בחולין, הרי זה אסור כל שהוא (נה), אם יש לו פרנסה ממקום אחר (נו), מוציא לפי חשבון (ני), ואם לאו, נוטל את החולין כדי (נח) תרומת מעשר (נט) שבטבל, וכן מעשר מכל שנתערב בחולין, הרי זה אסור כל שהוא (ניה), ואם יש לו פרנסה ממקום אחר (ניו).

הגיון אריה

שהמתנות שוות מהניח הבליה: (לח) שזה נוקן הרבה וזה נוקן מעט, אסור לבולן, דמאחר שהמתנות אינן שוות, חייסין שמא יפריש מן הרוב על המיעוט, ר"ל מן הפטור על החיוב, ומן החיוב על הפטור, ועיין בירושלמי בפרקין ה"ה ועיין בפה"מ להרמב"ם ובר"ם: (לש) אפסקא דמתניתין ובהתמרים ובגרוגרות בולל וטול קאי: (ס) בתמרים לא חלוין בחר השנים, אלא בחר המקומות, ובצמקים דוקא שמתמיה מובחרין, כדמין בצורים פ"א מ"ג ובלולין יפה, מעשר מאחד על הכל: (טא) בחר ובמיסור, שהתמרים הגדלין שם אינן נימוחין ואי אפשר לבוללן יפה: (טב) אפילו בשנת האובע: (טג) התיבות שנתתי בהסגר ז"ל ובכ"י אירפורט אינן: (מד) אם מכיר את החבית שהיא היא מעשר מזה על זה, אבל הלוקח מן הסיטון וחזר ולקח הימנו שנייה כל"ל לענ"ד דכנראה מנסחת כ"י אירפורט אם מכיר וכו' ומנסחת הדפוסים הישנים אעפ"י שמכיר וכו' נפלו התיבות שבין הך וחזר ולקח הימנו שנייה הראשון לשי, ועיין הברייתא בירושלמי בסוגיין, ודוחק לאוקמי התוספתא בחילין שפייא, והמפרש ר' יונה גרם סיטון במקום חטוי: (מה) שהסיטון מוכר במדה גסה, ומסתמא איכא תבואה אחרת בחבית: (מי) שמוכר ומשפיע במדה גסה, ורשאי למכור את הדמאי, כדמין לעיל פ"ב מ"ד: (מו) תיבת לא ז"ל, וט"ס דמוכר מתוך המתניתא עמלה היא, ובכ"י הגר"א הגי' נכונה: (מח) רכיון שאין החוב על הסיטון נעשר את מה שמוכר במדה גסה, לא חייסין לתקלה, דבדואי יחזיר את התבואה לחבית של דמאי: (מט) חייסין לתקלה, דהסיטון יסבור שהלוקח תיקנה ויחזירה לחבית של דמאי ולא לשל ודאי: (נ) לאו דוקא, דכל שפחות מדינר, ה"ז מדה דקה גם ביבש, אם לא לקח בו שלשה קבין: (נא) פירשתיו, עיין לעיל ברבות פ"ז אות קס"ז: (נב) דאסור למכור מדה דקה בדמאי: (נג) למ"ז לא מצינו הוספה בתוספתא, וגם בירושלמי ה"ז לית ברייתא: (נד) צבא זו אפסקא דמתניתין אין אדם רשאי למכור טבל אלא לזרך קאי, כנראה להדיא מהירו', דהכי איתא התם, מעתה ע"ה שנתערב בטבל בחולין אין לו תקנה, כיצד הוא עושה הולך אלל חבר והוא לוקח טבל ומעשרו לו ע"כ, וטבל דמשתעי ב' דמתניתין טבל גמור הוא ולא טבל של דמאי, עי' בר"ם וברע"ב: (נה) או משום דהוא דבר שיש לו מתירין או משום דכהיתירו קך איסורו: (נו) דהיינו מטבל שיש לו, כגון שלא תרם עדיין את כל פירותיו, או מטבל שמכרו לו לזרך: (ני) של טבל המעורב ועיין לקמן תרומות ריש פ"ה: (ניה) ובדי כ"ל ועיין לקמן פ"ז אות ק"ד, וברש"י חולין קל"ה: ד"ה טבל וחולין וכו' הגי' נוטל מן החולין כפי ת"מ עיי"ש ובלתם שמים הרב יעב"ך ובמשנת ר"ג פ"ז מ"ז דמכילתין: (נט) תרומה ותרומת מעשר כל"ל כלומר אם נתערב ק' טבל בש' חולין טעל מן התערבות אי חולין וגי' לתרומה ולת"מ ומוכן לכתן בדמי תרומה חוץ מדמי תרומה ות"מ שבהן, ומתניתא זו פליגא אדר' אלעזר בן ערך עיין תוספתא תרומות שם וירושלמי במכילתין פ"ז הל"ח, דר"א בן ערך ס"ל שקורא שם לתרומה שבטבל ותעלה באחד ומאה, ולרד"ה כ"כ הכא קורא שם לתרומה ולת"מ שבטבל וטעל ג' סאה ונתקן לכתן, ורש"י חולין שם כתב וז"ל איני יודע מהו, ולפי גרסתו מתניתא דר"א בן ערך היא, והר"ם חלה פ"ג מ"ח רלה לקיים הגי' שלפניו לפני סברתו מייירי הכא בטבל של דמאי, ובמחכ"ה זהו דוחק גדול, חדא דמתניתין אשר עלה קאי התוספתא בטבל גמור קמשתעי, ועוד לפי דבריו לר"ך להעביר הקולמוס על הצבא וכן מעשר טבל וכו', דהא מעשר טבל אי אפשר לאוקמי בדמאי והגר"א באמת מחקה לגמרי

מוציא לפי חשבון, ואם לאו, נוטל את החולין כדי יח) תרומת מעשר שבמעשר
 מבל (ס): ירק של חולין שבישלו בשמן שאינו מתוקן (סא), הרי זה אוסר כל
 שהוא (סב), אם יש לו פרנסה ממקום אחר, מוציא לפי חשבון, ואם לאו דבר
 הנבלל (סג) בולל ונוטל (סד), דבר שאינו נבלל נוטל מן הקלה (סה) ומן החתיכה ומן
 הביצה: (ה) מעשרין (סו) משל ישראל על של עובדי כוכבים (סז), ומשל
 עובדי כוכבים על של ישראל, משל ישראל על של כותים (סח), ומשל
 כותים על של ישראל (סט), ומן הכל על הכל (ע), דברי ר"מ (עא), ר' יהודה ור'
 יוסי ור' שמעון (עב) אוטרים, מעשרין משל ישראל על של ישראל, ומשל כותים
 על של כותים, ומשל עובדי כוכבים על של עובדי כוכבים (עג), אבל לא משל
 ישראל על של כותים (עד), ולא משל כותים על של ישראל (עה), ולא משל עובדי
 כוכבים על של ישראל (עו), ולא משל ישראל על של עובדי כוכבים (עז), אמר
 ר' שמעון שזורי, מעשה שנתערבו לי פירות מבלין (עח), באתי ושאלתי את ר'
 טרפון, אמר לי צא וקח פירות מן השוק (עט) ועשר עליהן (עא): ר' אלעזר (עב)
 אוסר אף בשל כותים (ס), כשם שעשו פירות ישראל (סא) דמאי (סב) אחר רובן (סג).

הגיון אריה

ו"ט (ובח"ט בחכמתו פי' מעשר טבל כל' טבל למעשר): (ס) כגון אם נתערבו ק' סאה של מעשר
 טבל בק' סאה של חולין טבל ק' חולין ועשרה סאין ת"מ ומוכין לכהן בדמי תרומה חוץ מדמי ת"מ
 שבהן: (סא) כל לורט בין שהוא טבול לת"ג בין לת"מ: (סב) אע"ג דירק ושמן מין בשאיט מינו הוא,
 אפ"ה אוסר השמן בכ"ט, מדקא היב טעמא בירק אפילו ע"י טפה אחת: (סג) אם הירק נימוח, ועיין
 הסוגיא בירושלמי בפרקין הל"ה: (סד) אם הנימוח אינו מבלל את הת"ג ות"מ שבשמן, טעל תרומה ות"מ
 או ת"מ גרודא על הכל, ואם השמן מעט והירק מרובה עד שתעלה התרומה שבשמן בנימוח, אינו טעל
 אלא כדי תרומה ות"מ שבשמן, ובין כך ובין כך נריך לקרא שם עליה: (סה) מאחר שטעם השמן נתפשט
 בכל התבשיל, נריך להפריש או ג' או א' למאה מן כל קלה על כל הקלה, וכן מן כל חתיכה על כל
 חתיכה וכ"כ מן הביצה שבתבשיל: (סו) הגה נא דלגתי על כמה וכמה צבות בתוספתא שבידנו מאחר שאין
 להן שום שייכות להמשניות דפרקין, ושינוי הסדר של הצבות הללו בדפוסים הישנים ובכ"י אירפורט מוכיח
 שנתקרו וכשטעמו ממקומן: (סז) ומתניתין דר"מ, דאמר אין קיין לנכרי באל" (סח) דהם לא מעשרי אלא
 לעמלן, אבל לא כשמכרו לאחרים, דאיין מהרין אולפני עור: (סט) במתניתין הגי' משל כותים על של
 כותים, ובכר כתב הרב תו"ט, דמשום ר"א נסיב לה, ובברייתא דמנחות דף ס"ז: כהנ"י תורמין משל
 ישראל על של ישראל, ומשל עכו"ם על של עכו"ם, ומשל כותיים על של כותיים ומשל כל על של כל,
 וכנראה גי' הבבלי עיקר: (ע) משל ישראל על של ישראל ומשל עכו"ם על של עכו"ם ועל של כותים ומשל
 כותים על של כותים ועל של עכו"ם: (עא) בבבלי שם זוגי זוגי קתני ר"מ ור' יהודה ר' יוסי ור' שמעון
 ובירושלמי ריש הל"ט דפרקין קתני ר"מ לחודיה ור' יהודה בהדיה דר"ס, ושמו של ר' יוסי לא מוכר שם,
 דהכי חיתא התם מהני' דר"מ וכו' ר' יודה ור"ס אומרין ים קיין לגוי באל", ועיין הסוגיא במנחות
 ובתוספתא ד"ה מירוח העכו"ם: (עב) עיין מה שכתבתי לעיל פ"ג אות ק"ח: (עג) בבבלי כהנ"י ומשל
 עכו"ם על של כותים ומשל כותיים על של עכו"ם, וזו גי' נכונה דכ"ט שתרומין משל כותיים על של
 כותים ומשל עכו"ם על של עכו"ם: (עד) משום דהוי מן החיוב על הפטור: (עה) כלומר מן הפטור על
 החיוב: (עו) צברייתא בירושלמי שם הגי' פירות טבולין צפירות ובברייתא דבבלי (מנחות ל"ב) טבל בחולין,
 ועי"ט בפרש"י ד"ה נתערב לו וכו': (עז) הנכרי כל"ל וכהנ"י בירושלמי וגם בבבלי לאיכא דאמרי:
 (עח) ר"ט כר"מ סבורא ליה דאין קיין לעכו"ם באל" (עט) כל"ל וכהנ"י במסנה שביירושלמי ובמשב"מ
 דפוס נאפולו עיין בד"ס, וגי' ר' אליעזר בדפוסים האחרים שיבוש היא דה"ק דמתניתין ר"מ ובעל פלוגתא
 דר"מ ר' אלעזר בן שמוע ולא ר' אליעזר בן הרקטום הוא: (ס) משל כותים על של כותים כל"ל,
 כי פסקא דמתניתין הוא, וכהנ"י שם ובן הגיה מני הרב בעל ח"ד: (סא) בירושלמי שאלת דר' יוחנן
 הא, ושם בגי' פירות ארץ ישראל, ובד"ס גי' בירושלמי כגי' התוספתא: (סב) ולא ודלוי: (סג) לרוב ע"ה
 מעשרין

דמאי פרקה

ואין מעשרין (ד) מזה על זה (ה), כך עשו פירות כותי ודאי (ו) אחר רובן פז
 ואין מעשרין מזה על זה (ה), בד"א (ט), בלוקה מן השוק (ז), אבל במוצא פירות
 בתוך ביתו (י), או ששילח לו חבירו פירות, נוהג בהן דמאי (יב), רשב"ג אומר,
 אף במקום שעשו פירות כותי דמאי (יג), כגון ירק של כפר עותני (יד), מעשר
 מהן על הטבל (יח), אבל לא מן הטבל עליהן. ר' שמעון אומר שלש גזרות
 בדמאי (יז), מעשה שנכנסו רבותינו לעיירות של כותים שעל יד הדרך (יז),
 והביאו לפניהם ירק, קפץ ר' עקיבא ועשרו ודאי, אמר לו רבן גמליאל עקיבא
 היאך מלאך לבך לעבור על דברי חבירך (יח), או מי נתן לך רשות לעשר (יט),
 אמר לו וכי הלכה קבעתי בישראל, ירק שלי עשרתי (ק), אמר לו תדע שקבעת
 הלכה בישראל, שעשרת ירק שלך (קא), וכשבא רבן גמליאל בנייהם עשה
 תבואה וקמנית שלהן דמאי, ושאר כל פירותיהם ודאי (קב), וכשחזר רבן
 גמליאל (קג) ביניהן וראה שנתקלקלו (קד), עשה כל פירותיהן ודאי (קה): ר' עציץ
 נקב (קי) חייב במעשרות (קי), ותרומתו אינה מדמעת (קה), ואין חייבין
 עליה חומש (קט):

הניון אריה

מעשרין, ומשום מיעוטא דלא מעשרין עשו תבואת ע"ה רק דמאי: (ד) כהג"י ברוב הדפוסים וצדפוס
 ויולנא הגי' ואין תורמין ומעשרין, ובירושלמי אין תורמין ומעשרין, והך תורמין פירושו מפרשין תרומת
 מעשר: (ה) כדתנן במ"א דפרקין, דשמא האי מעוטר והאי ליט מעוטר: (ו) כל"ל וכהג"י בירו',
 וגי' דמאי צדפוס פאזשוואלק משוובתה ובח"ש שהחזיק כדרבי בגי' משוובת כתב וז"ל וגי' זו גי' הרמב"ם,
 והר"ם וכו' גרים כמו שהיא צדפוס פירות טותי ודאי עכ"ל, ומחבר זה בדא זאת מלבו, דלהדיא איתא
 בפהמ"ם דפרקין מ"ט, וכבר הודעתך בצרכת כי הכותים מוחזקין בתורת טוסיים בכל דבריהם, ועי'
 פהמ"ם ברבות פ"ח מ"ח, ועיין מה שכתב הרמב"ם ר' יונה על פירוש הרמב"ם והר"ם למשנתו הכא:
 (ז) רוב כותים אין מעשרין את מה שמוכרין לאחרים, דלא חזו אולפני עור לא תתן מכשול, והמיעוט
 מעשרין את מה שאוכלין ואת מה שמוכרין: (ח) דחיישין שמא כותי זה מן המיעוט הוא ופירותיו מתוקנין,
 או שמא מן המיעוט הוא שנמלטו למכור פירותיהן המעשרין כבר: (ט) בהוספתא איתא הך בד"א בתר
 דבריו של רשב"ג שלא במקומו, וכבר ענו ולאמרו ק"ת המפרשים שאר"א קאי: (י) דדוקא פירות שנוכר
 הכותי בשוק הן ודאי, דלא חייש אולפני עור: (יא) של כותי: (יב) והרי דעו כישראל ע"ה, ולא נחמד
 אהרומה גדולה: (יג) הרב צבל ח"ד וכ"כ הגר"א הגיה ודאי, אכן הגהה זו אינה מועלת כלום להסיק
 אור, דהא אין שום נפקותא בין ודאי לטבל ועיין במנחת כטורים שכתב וז"ל ולטסתה הגר"א דגרס
 ודאי ה"פ דמעשר מהן על טבל של דמאי כלומר דפוטר את הדמאי כדין ודאי על הדמאי רק לא תאכל
 עד שיזיח עליה תרומה ומעשר ממ"א אבל מן הטבלים עליהן ליטו שטר כלל כדין דמאי כמבואר ספ"ה
 עכ"ל, והן דברי נביאות: (יד) כפר עוהמי הוא צבול שבין יהודה וגליל, עיין גיטין פ"א מ"ה ובגמ' שם
 (יד ג'י). ועל כפר עוהמי אפילו אחר הגזירה השלישית לא גזרו שתהיינה פירותיו ודאי: (טו) המפרשים
 גדחקו מאד מאד, ואזי בעג"ר אטן ולאומר שלפי הרברים אשר לפנינו פליג רשב"ג אסתם מתמיהין דסוף
 פרקין וסובר שנותר להפרים מן הדמאי על הודאי, אבל לא מן הודאי על הדמאי: (טז) של כותים:
 (יז) כך הגי' בכ"י אירפורט ובכפתור ופרח פ"ה, וצדפוסים הישנים הגי' הירדן: (יח) שעשו פירות
 כותים דמאי, וזהו גזירה הראשונה: (יט) אפילו דמאי, ועיין לעיל ברבות פ"ז אות ק"ט: (ק) והחמרת
 על עמאי: (קא) דכולי עלמא סברי שהדין הכי: (קב) זו גזירה השנייה, דמתחלה היה הכל דמאי,
 והסתא רק תבואה וקמנית: (קג) כל"ל ולא רשב"ג כמו' כ"י אירפורט, דרשב"ג הי' מלמד זכות על
 הכותים (ובח"ש החזיק בגי' כ"י אירפורט המשוובת): (קד) שגם תבואה וקמנית אינן מעשרין:
 (קה) וזו גזירה השלישית: (קי) שאינו נקוב כל"ל וכהג"י בכ"י הגר"א, ובירושלמי ספ"ז דלנאים הביאו
 חוספתא זו בצנטן אחר, וגם שם הגי' ליטו נקוב: (קי) מדרבנן, ובירושלמי שם הגי' מעשרתו מאלכה,
 כלו' מד"ס ולא מן התורה: (קי) אם נפלה לפחות ממאה חולין: (קט) אם אכלה זר בשוגג, ועי' שבת 5:ה:

פרק ו * המקבל שדה מן העובד כוכבים **ב** מעשר **ג** ונותן לו, אמר רבן שמעון בן גמליאל, מה אם ירצה העובד הכוכבים הוזה שלא לעשר **ה** פירותיו **ה**, אלא חולק ונותן לו בפניו **ו**: ישראל **ז** שקבל שדה מחבירו **ח** לקצור **ט** כשהוא שבלין **י**, כרמו לבצור **יא** בענבים, זיתו למסוק **יב** בזיתים, נותן לו כמות שהן **יג**, שדהו לקצור **יד** בחיטין, כרמו לבצור **טו** ביינן, זיתו למסוק **טז** בשמן, מעשר ונותן לו **יז**, קבל הימנו זרע **יח** לתת לו פירות

הגיון אריה

פ"ד * הא דלמירין שאין ראוי לחבר למסור או ליתן לע"ה דבר שאינו מעושר, היינו דוקא משלו, אבל אין החוב על החבר לעשר חלקו של ע"ה המגיע לו, בין ע"י אריסות וחכירות, בין ע"י ירושה ושתופות, וכלל זה הוא ה"ר אשר עליו סובבין והלכין המשניות של פרק זה. מ"א, המקבל שדה למחאה לשליש ולרביעי מישראל מכותיו ומעב"ם, אפילו לתרום אינו לריך, דהא הגורן אינו שלו, אלא של בעל השדה, ומ"ב לריך לחלק לפני ישראל ע"ה, כדי שידע, שהוא עבד, והחוכר שמקבל שדה ליתן דבר קצוב לבע"ב, תורם את הגורן ומנכה לו מחכורו, אבל לעשרו אינו לריך, אם טתן לבעל השדה את חכורו מאותה שדה ומאותו מין, אבל כל מה שטתן לו משדה אחרת וממין אחר, ה"ה נתינה משלו, ולריך לעשרו: מ"ג, החוכר מן העב"ם או המקבל ממנו שדה שגזל מאבותיו, לריך גם לעשר מה שטתן לו, וגזרין, כדי שלא ימלאו חוכרי ישראל אלא עב"ם, ויטעך למכור שדותיו לישראל: מ"ד מ"ד, אין שום חילוק בין כהן ולוי לישראל המקבל שדה מישראל, דלעולם חולקין את כל הגורן, והישראל טתן התרומה והמעשרות משלו למי שירצה, אבל להיפוך כל התרומה והמעשר לבעלים, כשקבל ישראל מכהן או לוי, והקרתני שקבל שדה מירושלמי, אין לריך ליתן מ"ם להירושלמי: מ"ה מ"ו, הא דכל התרומה והמעשר לבעלים, היינו דוקא בשדה, אבל כשקיבל ישראל זיתים לשמן מכהן או לוי, חולקין בתרומה ובמעשר, ופשיטא שאריס זה, שטתים לו זיתים לשמן, לריך שיהא חבר דוקא ולא מעשר, אבל בזיתים מותר ליתן השדה לחוכר שלא קיבל עליו אלא למעשרות לבד ולא לחבירות, דב"ה מתירין למכור את זיתו למעשר: מ"ז, חבר וע"ה שיש להם כרם בשותפות ודרסו את הענבים לנת אחת, אין לריך החבר לעשר אלא חלקו, והתרומה והמעשר עליו בכל מקום שחלקו שם (כן פירש הר"ש, וזה נראה לי עיקר, וירושלמי ולתוספתא שיטה אחרת בזה): מ"ח, מ"ט, חבר וע"ה שלקחו שקיבלו ושירשו שדה, כל זמן שחולקין בשותפות בכל מין ומין בזה, אין לריך החבר לעשר חלקו של ע"ה, אבל אם זה טעול חיטין, זה שעורין, זה יין זה שמן, ה"ו ככמירה, ולריך החבר לעשר מה שטעול ע"ה בחלקו, וכ"כ מותר לחלוק בלח וביבש, אבל אסור ליתן את הלח לע"ה בעד היבש שטעול החבר, דלמשה ראשונה אסור לגרום טומאה לחולין ב"ה: מ"י, גר שאינו יורש את אביו אלא מדרבנן, חולק עם עב"ם אחיו מין בשאינו מיט, ומותר לטעול דברים המתירין נגד דברים האסורים שיטעול עב"ם אחיו, וזה דוקא כל עוד שלא באו דברים האסורים לרשות הגר: מ"יא, החבר לריך לעשר לעולם כל מה שטתן או מה שמוכר לע"ה בין ב"ה בין בסריא, אבל אין לריך לעשר את מה שלוקח מע"ה בסריא, דבסריא נאמן כל אדם לומר אפירותיו מעושרין הן בנימוג דאי בעי אמר מחול הן, אבל אם אין לע"ה מינו, כגון שידוע שיש לו שדה ולקח הימנו וחרו ומכרו לע"ה לריך לעשרו: מ"ב, אסור למכור לע"ה משלו, אבל אם אמר ע"ה לחבר קח לי ירק או גלוסקאן, לוקח ואין לריך לעשר, ואם נתעברו בשלו לריך לעשר: ב) כנראה מהתוספתא כך היה עיקר הג' במהיתין המקבל שדה מן העב"ם מן הכותי מישראל, ועיין בתו"ט: ג) תורם כל"ל וכבא"י בברייתא דירושלמי ריש פרקין, ואמנה ששם הג' החוכר, אכן ט"ם דמוכח הוא ועיין בפ"מ ובאהבה ליון: ד) לתרומה כל"ל וכבא"י נכונה בירושלמי שם: ה) אינו ראוי, בתמיה, וכן הוא להדיא בירושלמי בפירקין, ועיין תרומה פ"א הל"א: ו) ורבו הקדושים סתם המשנה כרשב"ג: ז) בתוספתא ישנו פה כמה צבות מענין חכירה מן העב"ם ומן הכותי הגמטיות אחר מ"ב דפרקין, ובתוכן הוספות בענין קבלות וכן נמלאו עוד בפ"ז דתוספתא ב' צבות הגמטיות אחר משנתנו, לכן סדרתי את הכל בסדר כגון ומכוון לפרטי המשנה: ח) ברייתא היא בירושלמי פ"ו הל"א ושם הג' קיבל ממנו שדה והר"ש הביא בזה הכסף שדה לקצור בחיטין וכו': ט) ולחלק עמנו: י) לפי הירושלמי מייירי הכא שקבל השדה לזרעה, וכ"כ בברם וזיתים על הארצים לטפל בהם, וזו אעריחת עליו לעשר או לתרום, אחי לאמעטי, וכדי שלא תבור א"י, תקטו במקבל שטתן לו כמות שהן: יא) הכא מייירי שקבל שדה זרועה, וכ"כ אין לריך לטפל בברם ובזיתים, וכיון שטעול חלקו בעד טרחתו לרום את השיבולין ולדרוך הענבים והזיתים, לא אחי לאמעטי, ומש"ה אמרו מעשר וטתן לו: יב) אע"ג שטרחת הזרעה על המקבל, אפ"ה לא אחי לאמעטי

דמאי פרקו

בגורן יג), מעשר ונותן לו יד), מקום שחולקין על הגורן יו), חולק לו בפניו יז), קבל הימנו מעות ליתן לו פירות לגורן יח) (הכל מודים שמעשר) יח) ונותן לו : הנותן יט) שדהו בקבלה לעובר כוכבים לכותי ולמי שאינו נאמן על המעשרות כג) אעפ"י שאין ישראל רשאי לעשות כן כא), אעפ"י שלא באו לעונת המעשרות כב) צריך לעשר על ידן משבאו לעונת מעשר כג). הנותן שדהו בקבלה לעם הארץ, עד שלא באו לעונת המעשרות צריך כד) לעשר על ידן, משבאו לעונת המעשרות (איין) כה) צריך לעשר על ידן, כיצד הוא עושה, עומד על הגורן ונומל כו), ואינו חושש למה שאכלו כז), שאין אחריות לרמאין כח): המקבל כט) שדה מישראל תורם ל) ונותן לו, ר' מאיר אומר מעשר לא) ונותן לו, ר' יהודה אומר, אם נותן לו מאותה שדה ומאותה המין תורם לב) ונותן לו, משרה אחרת וממין לג)

הגיון אריה

לאמטעי, מאחר שאיט לריך ליקח הזרע: יג) מחלה שליש ורביע מכל תבואת השדה וכו' לא: יד) דהוי כמו שקבל שדה זרועה: יו) כליו שמנכין בתחילה את הזרע, ואינו חולקין אלא מה שהוסיפה השדה על הזרע: יז) ואפילו לתרום איט לריך, דהוי כמו שקבל שדה שאיט זרוע: יח) כהג"י זכ"י אירפורט, ובדפוסים ובכ"י וויטן ובגר"א חסר מלת לגורן: יח) לעולם מעשר ככ"ל וכהג"י זכ"י הגר"א, ואפילו נוטל בעל השדה פירות כנגד המעות שנתן לו, מ"מ לריך לעשר, דהוי כמו שפורע חובו: יט) צבא זו ובהאם אחרים תמלא צפ"ד ותוספתא במקום שאין להן שום שייכות לא למה שלפניהן ולא למה שאחריהן, ואין שום ספק שאין מקומן, דגם בירושלמי מיייתי להך תמתיחא בה"א דפרקין ומה שרשם בעל ח"ש "שם משנה ו"י איט אלא אחיזת עינים, דהנה במ"מ פליגי צ"ה וצ"ח רק לענין זיתים, עיין לקמן אות ר"ה ותראה שאין למשנה ו' שום הוספה במילתיך: כ) חסוד, כך פירש הראב"ד מעשרות ספ"י, וע"כ לריך לפרש כן כדי שלא תקשה רישא אחיפא, דהא בסיפא קמי הנותן שדהו בקבלה לע"ה עד שלא באו לעונת המעשרות אין לריך לעשר על ידו והכא קמי אעפ"י שלא באו לעונת המעשרות לריך לעשר על ידן, אלא צודאי הך שאיט נאמן על המעשרות פירושו אדם שחסוד לעבור על דברי מעשרות שקיבל עליו ועיין בכ"מ ובאהבת ליון תוספות ד"ה איט לריך לעשר על ידיו: כא) שלא להפקיע ממעשרות, ובעכו"ס גם משום חייבי, ולולי דמסתפינא הוה אמינא שהך אעפ"י שאין ישראל רשאי לעשות כן הוא תוספה מנזוה אחרון, ואיט מטופס התוספתא, ועיין בירושלמי וברמב"ם שם, ושקר ענה בח"ש שהפס כג"י כ"י אירפורט "אעפ"י שאין ישראל רשאי לעשות כן לריך לעשר על ידן" וכתב כמו שהוה לפניו כן הוא ברמב"ם, דהתיבות "אעפ"י שאין ישראל רשאי לעשות כן" לא תמלא ברמב"ם שם: כב) שמדיין לא הכניסו שליש כדתן מעשרות פ"א מ"ג: כג) צברייתא דירושלמי כהג"י עד שלא באו לעונת המעשרות איט לריך לעשר על ידיו, משבאו לעונת המעשרות לריך לעשר על ידיו, אכן מסוגיא דש"ס התם מוכח שצרייהא זו נלקית בחסרון, דהכי איתא התם עד כדון במקום שישראל מזויין, במקום שאין ישראל מזויין נשמעויה מן הדא, ר' סימון היו לו שדות בהר המלך שאל לר' יוחנן אל"ל יוצרו ולא תשכירם לגוי ע"כ, ולפי ג"י הצרייתא שצירושלמי אין קניסין אותו אפילו השכירו לעכו"ם במקום שישראל מזויין, ואין שום ספק אלני שהמלות אעפ"י שלא באו לעונת המעשרות וכו' הנותן שדהו בקבלה לע"ה נפלו מהירושלמי: כד) אין צריך כל"ל וכהג"י ברמב"ם, דמאחר שרוב ע"ה מעשרין לא קניסין ליה: כה) מלת אין ל"ל, ובח"ש תפס כג"י הדפוסים ואפ"ה כחב שזוה ג"י הרמב"ם, ודל"ב: כו) על כל מה שבגורן: כז) אפילו אכילה קבע משבאו לגורן, ובעכו"ס כתי וחסוד לריך לעשר מיד כשבאו לעונת מעשרות: כח) ברמב"ם הג"י להם, ותמיהתי תמיה גדולה על הבעל ח"ד שכחב וז"ל וגם זה לא חכר בדברי הרמב"ם, ושגגה יראה מפי השליט דהנה דברי הראב"ד לא נעלמו מעיניו: כט) החובר כל"ל וכהג"י במתניתין ובצרייתא דירושלמי בפרקין הל"ב, וגי' המקבל בירושלמי ב"מ פ"ט הל"ז מחובשתא ועיין בר"ש וברא"ש: ל) ת"ק סבר און דרך החוכרין לשלם פירות מחוקקין, ורק משום שאי אפשר לגורן שתיעקר בלי תרומה, על החובר לתרום, אבל מנכה את התרומה מן החכירה: לא) ר"מ פליגי אח"ק, דסבירא ליה סהם חוכרים על מנת לשלם פירות מחוקקים הם באין, ואין רשות לחוכר לנכה לא את התרומה, ולא את המעשר מחוכרו: לב) דכיון שהפירות מלוותה שדה ומלוותה מין, מהתן לו כדרך החוכרים שאין משלמין פירות מחוקקין: לג) או מנמין אחר שבאותה שדה, כגון שזרע חיימין ושעורין:

אחר מעשר לה ונותן לו, וחכמים אומרים אם מאותה שדה נתן לו, בין מאותו
 המין, בין ממין אחר, תורם לה ונותן לו, אם משדה אחרת נתן לו, בין מאותו
 המין, בין ממין אחר לה, מעשר ונותן לו: ב החולק לה שדה מן העובר
 כוכבים מעשר לה ונותן לו, ר' שמעון אומר תורם לה ונותן לו, לפיכך ב
 אם חזר העובר כוכבים ונתנייר, או שמכר לישראל מא, מעשר מב ונותן לו,
 שכר ממנו שדה מעשר ונותן לו מג, מה בין שוכר לחוכר מד, השוכר במעות מה
 והחוכר בפירות מי: החוכר שדה מן העובר כוכבים מעשר ונותן לו מו, לפיכך
 אם חזר ישראל ולקחה מה ממנו, או שמכרה מש לישראל אחר, נוהג בו
 דמאי נ: החוכר שדה מן הבתני מעשר נא ונותן לו: ושוקל נב לאוצר נג
 ושוקל לקמרון נד מעשר ונותן לו. לא יאמר ישראל לבתני נה ולעובר כוכבים
 ולמי שאינו נאמן על המעשרות, הילך מאתים וזו ושקול תחתי מן האוצר יו,
 אלא אומר לו פטרני יז מן האוצר, וכן לא יאמר אדם לחבירו, הילך מאתים
 וזו ועול נח תחתי לאומנות נט, אלא אומר לו פטרני יז מן האומנות: אומר ס

הגיון אריה

ושערין ונותן לו כל חכורו ממין אחד לבד לה דהוי פורע חובו, ואסור לפרוע חובו ממ"ד לה דבעל
 השדה חיבו מקפיד למינין, אלא אהא שיהא חכורו מן אותן פירות הגדלין צדדו: לו כהג"ז צברייתא
 דר' חייה צפרקין ה"א, אבל בירושלמי צ"מ שם הג' משונה, עיי"ש ותמלא סהברייתא מלאה שיבוסים:
 לו החוכר כ"ל וכהג"ז צברייתא דירושלמי צפרקין ה"ב: לה צגמ' שם פליגי אמוראי אליביה דר'
 יוחנן, חבריה אמרו קנסא הוא וקנסו את החוכר מן הנכרי, ולא קנסו את החוכר מישראל, ור' לא
 אמר תפסה מדת הדין בחוכר מן הגוי, ולא תפסה בחוכר מישראל, כלומר לאו קנסא אלא דינא הוא,
 ובחוכר מישראל לא לוקמה הדינה, כדי שיהא חוכרין מלויין אלו, ועיין בר"ש ובאהבת ליון של אמ"ו
 מהר"ף ז"ל: לש סבירה ליה לא קנסו חכמים בחוכר מן הנכרי, ופלגי אתגא דמתיתין, דלדידה אין
 שום חילוק בין חוכר מישראל לחוכר מן הטע"ס: מ אדברי ת"ק קאי, ועיין בפ"מ שדחוק מאד לפרש
 שהך לפיכך סיומא דדברי ר"ש הוא ומוחק תיבות ונותן לו בסוף הבבא ומניה את הירושלמי על פי
 החוספתא, ולא הרגיש שהחוספתא נריכה תיקון: מא קודם שנתן החוכר חטרו, אין כהן שום קנס
 ודינו בחוכר מישראל: מב תורם כ"ל ובירושלמי הג' מותר ושם נתערבו האותיות, וממלת תורם
 נעשית מותר ועיין מה שכתב אמ"ו מהר"ף צ בספרו מבא הירושלמי קל"ז: מג כשמלם לו פירות תחת
 מעות, דפורע חובו, ואין פורע חובו ממ"ד: מד שדינא שיה: מה ובצדו של בעל השדה תליא
 מילתא לקבל פירות בסך הקצוב: מו כך וכך כורין לשנה, ובירושלמי צפירקין ה"א מייית להך מתייתא
 החוכר בפירות, השוכר במעות, המקבל למחלה לשליש ולרביע: מז חזר ותנא ליה אידי דבעי למיתנא
 לפיכך וכו': מח את החכירה, ופשיטא שהך ישראל חוכר ע"ה הוא: מש המחכיר עובד כוכבים: נ ואל
 ודאי, דלא חשדין ליה את"ג, וספקו מספקין רק במעשר רלשון או הפרשו או לא: נא קאסיין
 ליה כמו בעכו"ס, כדי שלא יהו חוכרים מלויין אלא בישראל, ופשיטא שר"ש פליגי גמי בזה, והגר"א
 מחקו לגמרי, והרב בעל מנחת צבורים שהסכים עמו כתב פה דברים שאין להם שחר, עיי"ש:
 נב השוקל כ"ל וכן הגיה הרב בעל חסדי דוד, ומלתא בלגפי נפשה הוא, ומייתי ליה הכא לאשמעיין
 דכמו שאסור לפרוע חובו למחכיר מפירות הטבולין למעשר, כ"כ אסור גמי לפרוע חובו למלך ולתת ממ
 וארנוגא מפירות שאינן מעושרין: נג בש"ס דלין ע"ו ע"א הג' עולר ופרש"י שם שהוא שוער: נד מלה
 רומית*) ופתרונה שר המאה, ובח"ש מתנבא ות' שטייערעמפפענגער: נה מתייתא זו מייתי לה הירו'
 ספ"ו ושם הג' לא יאמר אדם לחבירו כמו לקמן בסופא, ובע"ז שם הג' לנכרי ועיין במפרש ר' אליה
 פולר ז"ל שפירש לחבירו עכו"ס והביא ראיה ממס' שבת פרק השואל (דף ק"ו) שהנכרי נקרא חבירו:
 יו לאוצר כ"ל וכהג"ז בירושלמי, ואסור לומר כן רובה כאלו אמר לו קנה לי תבואה ופרע אותה
 בשבילי לאוצר: יז טול חובי עליך ויהו המעות שלך, ובירושלמי הג' פרישי ובבבלי מלטיני ועיין בהשגת
 הראב"ד מאלכות אסורות פ"ג הכ"ז: נח לשקול על ידי, ובירושלמי הג' שקול: נט פקודת המלך,
 דתתיב צ"ב פ"ט ה"ו הלחין השותפין שגפל אחד מהן לאומנות המלך וכו': ס בבא זו והבאה אחרים

דמאי פרק ו

אדם לחמיו (א) ולפועליו, צאו ואכלו בדינר זה, צאו ושתו בדינר זה, ואינו חושש (ב), לא משום מעשרות, ולא משום שביעית, ולא משום יין נסך, אבל אם אמר צאו ואכלו את הכר ואני נתן (ג) דמיה, צאו ושתו רביעית ואני נתן דמיה, הרי זה חושש (ד) משום מעשר ומשום שביעית ומשום יין נסך: הנותן צמר לצבע עובר כוכבים (ה), אינו חושש שמא צבעו בחומץ של יין נסך (ו), אם באו לבית החשבון (ז), אסור (ח): העיד ר' יוסי בן המשולם (ט) שאמר משום נתן אחיו, שאמר משום ר' אלעזר חסמא (ע), שהמקבל שדה אבותיו מן העובר כוכבים למוסקו בזיתים (עא), שנותן לו כמות שהן (עב):

ג. ד. ישראל שקבל שדה מישראל, וכהן מכהן, ולוי מלוי (עג), חולקין ביניהם (עד), ישראל וכהן (עה) שקבל שדה מלוי, או ישראל ולוי (עו), שקבל שדה מכהן (עז), רשאים להתנות ביניהם (עח) שהמעשרות (עט) לאמצע. ישראל שקבל שדה מכהן (פ) תרומה לכהן (פא), מעשר ראשון ומעשר שני חולקין ביניהם (פב). קבל שדה מלוי

הגיון אריה

תמלא בפ"ה דהתוספתא במקום שאין להן שום שייכות לא למה שלפניהן ולא למה שאחריהן, ועיין ברמב"ם ספ"ג דמאכלות אסורות ותמלא סעד וסמך לסדר הזה, אשר על פיהו ערכתי התוספות למ"ב דפרקין: (א) כהג"י ב"כ"י אירפורט במילתין ובתוספתא דע"ז פ"ח וצבלי (ע"ז סג), אבל בדפוסים הישנים הנו"ל לחבירו ולפועליו, וזירושלמי פ"ז הל"ג הג"י אומר ארס לפועל: (ב) דמאחר שהן להם המעות, אין שום אחריות עליו, ואם יאכל ע"ה שביעית או דבר שאינו מעושר, או אם ישמה הכרי יין נסך, ממשות דידהו ולא ממשות דבעה"כ קאכלו ושהו, וזירושלמי הג"י ואינו חושש על שכרו: (ג) זירושלמי הג"י ואינו נתן לך דמים, וצבלי איתא ואני פורע: (ד) דהוה כפורע לו שכרו ממשערת ומיין נסך, ולפי אוקימתא דרב פפא בגמרא שם הקדים בעה"כ דינר לחנוני, דהשתא מבעה"כ קאכלי, ומאי דקאמר ואני פורע, פירושו ואני מוחשב, ולרב אשי דאוקי הסיפא בשטל ונתן ביד, ל"ל טלו ואכלו טלו ושהו, עיי"ש ועיניך תחזיקה היך הגיהו האמוראים הברייתא: (ה) ומשלים לו סך קלוב בעד כל המלאכה: (ו) דאפילו טול יין נסך, אין צדק כלום, דהא מדידיה ולא משל ישראל הוא טולו: (ז) שישראל משלים לו כל האחריות לחוד, ואת שכר מלאכתו לחוד: (ח) דלאו מדידיה אלא משל ישראל קא שקיל לאיסור: (ט) אפסקא דמתניתין ר"י אומר אף המקבל שדה אבותיו מן העכו"ם וכו' קאי: (ע) כהג"י ב"כ"י אירפורט וכו"ל ובדפוסים בטעות בן חסמא ועיין לעיל פ"ב אות ק"ל: (עא) אע"ג דקנסוהו לעשר, היינו דוקא בשדה תבואה או בזיתים לעשותם שמן, והטעם כדאמרו בגמרא (ב"מ ק"ה) כרי שתהא השדה בורה לפי העכו"ם (עיי"ש ברש"י ובתוספות וברמב"ם מעשר פ"ו ה"ב), אבל למוסקו בזיתים, אפשר שגם ר"י מודה שמוחך לקבל, דהא גם אי אחי לאמנועי לא ימכרו בשביל כך לישראל: (עב) ואפילו לתרום אינו לריך, כדתנן במ"א: (עג) אפסקא דמתניתין ר"י אליעזר אומר אף המעשרות שלהן וכו' קאי, דהכי איתא זירושלמי בפירקין ה"ג תני בהן מכהן לוי מלוי ישראל מישראל חולקין למעשרות למוי נכרה לר"א אע"ג דר"א אומר המעשרות שלהן על מנת כן בלא מודי הוא הכא שחולקין במעשרות, כלומר הכא שבעל השדה כהן או לוי מודה לת"ק דמתניתין, ואגב גררר נקט ישראל מישראל, וצבא זו איתא ברפ"ז של התוספתא והצבות בפ"ה וצפ"ו אשר דלתי עליהן כולן תבואתה לקמן על מקומן בשלום: (עד) את התרומה בין הכהנים ואת המעשר בין הלויים: (עה) לענין מ"ד שזה כהן לישראל: (עו) לענין תרומה ותרומת מעשר שזה לוי לישראל: (עז) ארישא דמ"ד ישראל שקבל מכהן ולוי המעשרות לבעלים קאי: (עח) אע"ג דאמרינן שכהן או לוי הנותן שדה בקבלה, מקום המעשרות שיוירי שיידיה, אפ"ה מודה להתנות לחלוק את המתנות בשוה, דכל תנאי שבממונן קיים: (עט) שם כולל הוא לכל מתנות כהונה ולויה שבגורן: (פ) צבא זו לאפרושי רישא דמתניתין קאתייא, ובודאי זאת היתה אורתה של מ"ד במשנתו של ר"מ, ורבנו הקדוש נתן אותה כדרכו בקודש בטעם מעט הכמות ורב האיות, וזה אחד מן השנויים המבדילים בין המשנה להתוספתא, המשנה דרכה לקצר והתוספתא דרכה להאריך ולהרחיב הדיבור: (פא) דרך מקום התרומה שיוירי שיידיה, ולא גם מקום מ"ר, ואיתא בר"ע, דמ"ר לגוי ולא לכהן: (פב) כשם שחולקין בחולין למחלה שלשים ולרביע

מעשר ראשון ללוי (ב), תרומה ומעשר שני חולקין ביניהם (ב), לוי שקבל שדה מכהן, תרומה לכהן (א) ומעשר ראשון ומעשר שני חולקין ביניהם (ב), כהן שקבל שדה מלוי, מעשר ראשון ללוי (א). תרומה ומעשר שני חולקין ביניהם (ב): ישראל שקבל שדה מכהן ואמר לו, על מנת שהמעשרות שלי, על מנת שהמעשרות שלך (א), על מנת שהמעשרות שלי ושלך, אסור (א). כהן שקבל שדה מישראל ואמר לו, על מנת שהמעשרות שלי, מותר (א), על מנת שהמעשרות שלך, אסור (א), ואם לאו, אסור. ישראל שקבל שדה מכהן (ב) ואמר על מנת שאמול את המעשרות ואתנם לפלוני (ב), אסור (ב). ע"מ שנימלם אני ואתה (ב) וניתנם לפלוני, מותר (א): רשאי (א) ישראל לומר לכהן (ב), הילך סלע זו ותן תרומה לבן בתי כהן, תן בכור (א) לבן בתי כהן, ר' שמעון בן

הגיון אריה

ולרבי: (א) כ"ל וכהג"כ ב"י הגר"א ובהנ"ל תוספאה, אבל בדפוסים האחרים חסר חציבת ללוי וזכ"י אירופרט ליתא דך קבל שדה מלוי וכו', ולב"ש "הוא שפת יתר ומלתא דמסתבר ומשו"ס לא גריס לה בהכ"מ" (1): (א) אף ר"א, שאמר לוי המקבל שדה מישראל המעשר שלו, מודה הכא בלוי המקבל מכהן שחולקין, דמאחר שאין על הכהן ליהן מ"ר שלו ללוי, כדכתיב ואל הלויים הדבר ואמרת אליהם כי תקחו מזה ב"י את המעשר, וכדמצינו בספרי פרשת קרח כן תיימו גם אתם וכו' ישראל ונתנים מעשר ללויים, אבל כהנים אין ונתנים מעשר ללויים, לא אמרינן שעל מנת כן בא: (א) דמקום מעשר שזורי שיריה: (א) והשתא פירושי קא מפרש מה דמי לעיל שרשאין להתנות ביניהן, ומתניתא זו מיימי לה הש"ס בפרקין ה"ג: (א) גם בלי תנאי המעשרות לכהן, כדתנן במ"ד, אלא נקט ליה משום סיפא שלי ושלך: (א) מותר כ"ל וכן הגיה בעל ח"ד והגר"א וכהג"י צבריייתא דירושלמי ובח"ס הגיה ע"מ שהמעשרות שלי מותר ע"מ שהמעשרות שלך, ע"מ שהמעשרות שלי ושלך אסור, וכתב שהטעם דמשום עובת הכאה מוזיל הכהן לגביה וגמולא פורע החוב שהי' לו לשלם יותר מהמעשרות, ולפי' זה קשה עובא אמאי לינו מחלק גם הכא כמו בסיפא, אם קבל עליו כדרך המקבלים מותר ואם לאו אסור? (א) אע"ג דבלי תנאי היו חולקין, אפ"ה מותר להתנות כן, דלא הוה כמסייע צבית הגרמית אלא כקונה מקום לתרומה: (א) דנראה כפורע חובו מן המעשרות, דבדאי לא מחל לו את המעשרות אלא כדי שיהן ישראל שדחו לו, ולא לאחר בקבלות: (א) צירוף קא מקשה בלא כך אין המעשרות שלהן, בהמיה, הלא גם בלי תנאי המעשרות לשהיה כדתנן במ"ג, ומשי אלא הכני שלי שלי, שלך שלי ושלך את קבלה ממו כדרך המקבלים מותר, ואם לאו אסור, פי' אם לא קבלה הכהן מישראל בפחות מקבלים אחרים, אבל אם חוזיל גביה, כגון שנתן לישראל מזהה במקום שאחרים נתנין שיש, בתנאי שהוא יעול ג' חלקים, והישראל חלק א' מן המעשרות, ה"ז כקונה מעשרות ואסור, ומלתא דפשיטא היא, שגם אם אמר לו ע"מ שהמעשרות שלי, תריך נמי לקבל עליו כדרך המקבלין: (א) הרב בעל ח"ד והגר"א הגיהו מישראל, דכהג"י צבריייתא דירושלמי, ובעל פני משה הגיה להיפוך את הירושלמי לפי ג' התוספתא, ובאמת נוסחת התוספתא עיקר: (א) צירוף הגי' ע"מ שיהו המעשרות של זה: (א) דהוה כאלו מוכר הכהן את המעשרות, כדי שיקח הישראל שדחו בקבלות: (א) גי' הירושלמי שאלעם אני ואתנם לזה לריבה תיקון, ועיי' בפ"מ: (א) דכיון ששניהם ונתנים המעשרות בשוה, אין הכהן כמוכר חלקו, דהא יש לו עובת הגאה, ועיי' בירושלמי: (א) מתניתא זו איתא בפ"ה דהתוספתא שלא במקומה, ואם רעוץ לידע מאיזה טעם האגתיה פה לפניך, שאל נא את אמוראי דירושלמי, דפלוני אי ארס נתן מעשרותיו בעובת הגאה או לא, ויאמרו לך: (א) לישראל כ"ל וכהג"י צבריייתא דירושלמי בפרקין ה"ג. ובצבלי צבורות דף כ"ז. עיי"ש: (א) הם, וזהו בכור לתרומה, דתרווייהו קדושת הגוף וינכו, עיי' ערכין כ"ח: ובצבורות הם לא מוכר צבור, ומתא דקא מדייק הש"ס התם, דדוקא בתרומה מותר ולא בשאר מתנות כהונה, ר"ה אמ"י המהרז"ף להוכיח, שהך צבריייתא דירושלמי שזכר בה בכור, לא היתה ידועה לצבלי, ומסיק שכל המאמר, מן ותנא מ"ט לא קאמר מ"כ עד ואתי למנהוג בהון מנהג דחולין, הוא הוספת הגאונים, ואפי' בענ"ד לא זכיתי להבין דברי אמוראי ז"ל, דאדרבה יש להקשות, לשיטתו אמאי לא השוה הגאונים את הצבלי עם

דמאי פרק ו

אלעזר אומר, אומר אני אף (במתנות מקדש כן, כיצד אמר הרי עלי מאתים
 זו) ק כל מתנות כהונה קא רשאי שיאמר לו, הילך סלע זו ותנם לכן בתי כהן:
 לא יתן קא אדם תרומת גיתו קא לשומר גיתו, ולא בכור צאנו לשומר צאנו,
 אם נתן להם שכרן קא, רצה נותן להם לשום טובה: לא יתן ישראל בהמתו,
 לא למכה כהן לשחוט לו קא, ולא לרועה כהן לרעות לו קא, אא"כ נותן להם
 שכרן קא. כהנים ווליום קא שהיו מסייעין בבית הגרנות קא, אין נותנין להם
 תרומות ומעשרות בשכרן, ואם נתנו, הרי אלו חולין קא, שנאמר קא ואת
 קדשי בני ישראל לא תחללו כבר הן חולין קא, ואומר קא שחתם ברית
 הלוי קא אמר ה' צבאות, יתר על כן קא אמרו, תרומתן אינה תרומה
 ומעשרותיהן אינן מעשרות קא, ולא עוד אלא שבקשו חכמים לקנסן להיות
 פירותיהן צריכין להפריש תרומה משלהן קא ועליהן הכתוב אומר קא ראשיה
 בשחד ישפטו וכחניה וגו', לפיכך הביא עליהן המקום שלש פורעניות קא כנגד
 שלש עבירות קא שבידם, שנאמר קא לכן בגללכם ציון שדה תחרש: כהן קא

הגיון אריה

הירו', דלהם בזדמי היתה ידועה הך זרייתא, ועוד הו' און סוס נ"מ בין הזרייתא דבבלי לזרייתא
 דירו' דהא צטור הם נמי קדושת הגוף הוא כתרומה, אלא ע"כ ל"ל שם ותנא קמא מ"ט לא אמר מ"כ,
 ובהא שוו הבבלי והירו' דתרווייהו לא הבזיו אלא רישא דתוספתא ואפלונתא בתוספתא קא מניין הש"ס,
 ומש"ה קא מקשה ות"ק מ"ט וכו' עיי"ש ברש"י, ובהא הכל עולה יפה ואין כאן איזה תוספה בש"ס,
 ועיי' ברמב"ם תרומות פ"ב ה"ב וכו': ק היות אלו היתנין בהסגר ל"ל לפי הגי' בכ"ה הגר"א,
 ובח"ש שבדבר עתק נגד הרב החכם קוקקערמאנדעל ואשר התפאר שתיקן הטוב', לא מנא ידיו ורגליו,
 דהדביק דברים של"ך להפריד, עיי"ש ארת כ"ג: קא אף באלו קדושת דמים ינבו נמי לא אחי למטעי:
 קא בבא זו והבאין אחריה נמי תנולא בפ"ה דהתוספתא ועיי' בדפוס פאזשוואלק ותראה שהסדר לאחור
 ולא לפני: קא כל"ל וכהג"י בכ"י אורפורט וברמב"ם שם, ובדפוסים הישנים הגי' ביהו, והטעם
 שאסור ליהן, משום דפורע חובו מקדשים: קא שטר טלס הראוי לשומר: קא והוא יכול המתנות,
 דהיינו הזרוע והלחיים והקביצה בשטר טרחתו: קא פרהו, שאם תלד צבור יעלנו, והגר"א הגיה ולא
 צבור לרועה, שלא לזרך: קא בכ"י אורפורט איתא בבא זו לפני הבבא לא יתן אדם תרומת גיתו וכו',
 ובדפוסים הישנים משונה הסדר, כשנקראת ערבוביא קדר כמו שנקרא סומא סגי נהור: קא כהג"י
 צירו' צפרקין ה"ג מרים פי"א ה"ג וסוף פ"ב דקדושין, ובבבלי בצורות דף כ"ו: איתא הכי כההנים
 והלויים והעניים המסויעים בבית הרועים ובבית הגרנות ובבית המטבחים: קא חיללו כל"ל וכהג"י
 צירו' ובבבלי: קא צמדבר י"ח, ל"ב, וצירו' קא יליף ליה מולא יחלו את קדשי צ"י בפ' אמור, ובבבלי
 מצינו בתחילה הפסוק שחתם ברית הלוי וכו' הפסוק דפ' קרח, וקמקשה הש"ס מאי ואומר, ומשני
 וכי תימא מיתה לא ת"ש, עיי' בספרי סוף פ' קרח: קא חלוין כל"ל, וצירו' הגי' וכן מחללין
 אותם, וטעמא דמיתלא, דהתורה אמרה חלף עבודתכם ולא חלף שטרכם: קא מולאכי צ"ח: קא לא די
 שחללו הקדשים, אלא אף משחיתו ברית נעשו: קא שהכהנים עברו על ולא יחללו: קא וממילא
 צריך הישראל לחזור ולהפריש תרומות ומעשרות, וזו שיטתו של הירושלמי, אכן לבבלי יש גי' אחריתא,
 דשם חסר הך יתר על כן אמרו תרומתן וכו' וכך הוא סיומא דזרייתא ובקשו חכמים לקנסן ולהיות
 מפרשין עליהן תרומה משלם, ומפני מה לא קנסום, דלמא אחי לאפרושי מן הפטור על החיוב ע"כ,
 ולפי זה פליגי הב' תלמודין בהלכה זו, ובתוספתא נהערצבו השתי זרייתות בהדדי, (ותמנהי שאף לא
 אחר מן המפרשים נגע בדבר), כנראה לעין כל שאם גרסינן יתר על כן וכו' צריך למחוק מן ולא עוד
 אלא שבקשו וכו' עד משלהן, ואי גרסינן ולא עוד וכו' ל"ל מיתר על כן עד אינן מעשרות ועיי' סי"פ
 פי"ח: קא את היתנין בהסגר ל"ל, דסגנון התוספתא כסגנון הירושלמי: קא מיתה ג, יא: קא על
 ציון ועל ירושלים ועל הר הבית: קא של ראשיה כהניה וצויהו: קא מיתה שם יב ועיי' שבת קלט.
 ויומא ע': קא עוד לא כלו הבבות בפ"ה, אשר דלגתי עליהן, אולם הנאשרות נמשכין אחר מ"ה

ולוי ששכרו קגב) או שחברו קגב) מכהן ולוי, המעשרות לשוכר ולחוכר קגד), כהן ולוי קכה) שמכרו קגו) פירות שדה לישראל קגז), במחובר לקרקע מעשרות שלהן קכה), בתלוש מן הקרקע, עד שלא מירחו קגט) מעשרות שלהן, משמירחו מעשרות שלו קל), מפריש קלא) תרומה ומעשר ונותן לכהן והשאר שלו. מבר הוא להן קלב) פירות, עד שלא מירחו מעשרות שלו קליג), משמירחו קליז) מעשרות שלהן קליח), מפריש תרומה ותרומת מעשר קליז), ונותן לכל כהן שירצה. ישראל שקבל מעות מכהן קליז) ליקח בהן פירות קליח) למחצית שכר קליט), אמר לו קמ) אם פחתו או הותירו הרי הן שלי קמא), ומעשרות שלך קמב), אמר קמג), כהן שקבל מעות מישראל ליקח בהן פירות קליח) למחצית שכר קליט), אמר לו קמד) אם פחתו או הותירו הרי הן שלי קמא), ומעשרות שלך קמב). אם נתן לו שכרו קמה), מותר, ואם לאו, אמר קמז). ישראל שקבל שדה מכהן, תרומה לכהן קמז), מברה קמח) לישראל, חולקין ביניהם קמט), קבל שדה מישראל, חולקין ביניהם קנ) מברה לכהן, חולקין ביניהם קנא). קבל שדה מבת ישראל, חולקין ביניהם,

הגיון אריה

דפרקין, לכן נחזור עתה לפ"ז של התוספתא למקום שעמדנו שם: קגב) צמעות: קגד) צק וכן טרין: קגד) דצמסכיר ובמחכיר אי אפשר לומר מקום תרומה ומעשר שירי שיריה: קכה) זה סדר הצבות בדפוסים הישנים, אבל כ"י אירפורט איתא צבא זו בטר מתניתא הותן שדו צבולה לע"ה וכו' ובשינוי הג' תלו סדר הנסין, אי גרסינן כהן ולוי שמכרו כנוסחת הספרים, סדר כ"י אירפורט מיוסד, ואי גרסינן שחברו הסדר שדפוסים הישנים נטון: קגו) שחברו כ"ל וכהג"י כ"י של הגר"א, אבל ברמב"ם מעשר פ"ו הע"ז הג' שמכרו: קגז) מישראל כ"ל לפי כ"י הגר"א: קכה) דכל זמן שאין חיוב מעשר על הפירות, לית כאן משום כהן המסייע צבית הנרנות: קגט) דפטור מן המעשרות עד שיצבור התבואה צברי, כדתאן ספ"א דפאה: קל) של ישראל, וקנס הוא להם, כדאיתא להדיא בירו' פאה ספ"א וברמב"ם שם, ועיי' השגת הראב"ד וצבלין ס"פ ראשית הגז: קלא) המחכיר ישראל מפריש את המתנות מן הפירות שחל עליהן חיוב מעשר, דמאחר שנתחייבו, אין לו רשות למכור חלקן של כהן ולוי, דרק השאר שלו: קלב) חבר הוא מהן כ"ל וכן הגיה הגר"א: קלג) שלהן כ"ל דמאי אמרי ליה מנתא דכהן ולוי לא זכינא לך, דאכתתי לא היה לנו זכות צמתנות: קלד) ויש להם כבר זכות צמתנות: קלה) שלו כ"ל, דבחוברת ישראל לא שייך קנס: קלו) תרומה ומעשר כ"ל, דאין כאן דמאי אלא ודאי: קליז) מתניתא זו מיייתי לה הש"ס בפרקין ה"ה ושם הג' כהן נתן מעות לישראל דהיינו סך: קליח) שדה במחובר לקרקע או פירות תלושין עד שלא מירחו: קליט) היינו עסקא, דפלגא מלוה ופלגא פקדון, ואם הותן מעריח את המקבל ואינו משלם לו שכר ערחו, ה"ז רבית: קמ) הכהן לישראל: קמא) שהותן מקבל על עצמו ההפסד והריוח: קמב) בעד טרחתך: קמג) מותר כ"ל וכהג"י בירו'. ומלתא דפשיטא היא, שיכול הכהן ליתן מעשרותיו לאחר, ולא נקט ליה אלא משום סיפא, ועיי' במראה הפנים ד"ה כהן נתן: קמד) הישראל לכהן: קמה) שכר עמלו צחי', כאלו היה פועלו כדתאן ב"מ ס"ח. ולא יתן מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר, אלא"כ נותן לו שכרו כפועל, דאז נותן לו המתנות צחנס: קמו) דהכהן מקבל המעשרות צשכר טרחתו, ומי איכא מסייע צבית הנרנות יותר מזה: קמז) כדתאן ישראל שקבל מכהן ולוי המעשרות לצעלים: קמח) הכהן את שדו: קמט) הארים וישראל בעל השדה, ואין יכול להוקח לומר אני קניתי מן הכהן את כל זכותו ולי כל התרומה, דשירי שיריה הכהן למקום המעשרות, דדוקא לגבי כהן קבל עליו הארים תנאי זה, אבל לא לגבי ישראל, והרב בעל ח"ד כתב שהלוקח אינו יכול לטעון הכי, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ודבריו תמוהים בדוחאי לא נעלמה אף לא לפי שעה מעיני הרב הסוגי' בצמרא צ"ב ס"ג דשם מיייתי צחזיה שנויים להך מתניתא דלקמן כהן שמכר שדה לישראל ע"מ שהמעשרות שלי לעולם וכו' ומקשה הש"ס ואמאי אין מקנה דבר שלא בא לעולם, ותיירך כיון דאומר לי ע"מ שירי שיריה למקום המעשרות, אלמא דלגבי כהן אין זה דשלבי"ל: קנ) כלי הארים חולק הכרי לפני הישראל: קנא) דמאחר שלא שירי הישראל מקום המעשרות לעצמו,

דמאי פרק ו

נשאת לכהן, חולקין ביניהם קנין, קבל שדה מבת כהן קנין, תרומה לבת כהן, נשאת לישראל קנין, חולקין ביניהן קנין, נתארמלה או נתגרשה קנין, חזרה לתחילתה קנין: פרתו של כהן שהיתה שומא קנין) אצל ישראל וילדה בכור, הכבוד לכהן קנין, דברי ר' יהודה, וחכמים אומרים הכבוד לשניהן קנין, אמר להן ר' יהודה, אי אתם מודים בפירות קנין) שדהו שהן שלו קנין, אמרו לו, שדה גופה שלו קנין, פרה גופה לשניהם קנין, אף פרה אם היתה גופה שלו קנין, בכור לכהן: כהן שמכר שדה לישראל קנין) על מנת שהמעשרות שלי לעולם קנין, מת אין לו קנין) מעשרות, על מנת שהמעשרות שלי ולבני קנין, מת מעשרות לבניו, על מנת שהמעשרות שלי, כל זמן ששדי לפניך קנין, מכרה לאחר קנין, אעפ"י שחזר ולקחה ממנו, אין לו במעשרות כלום קנין, ישראל שמכר קנין) שדה לכהן ואמר לו על מנת שהמעשרות שלי ארבע או חמש שנים, מותר קנין, לעולם, אסור, שאין כהן עושה כהן קנין, וכן בן לוי שהוא חייב מעות לישראל, לא יהא קנין) גובה מאחרים ומפריש עליו קנין, שאין לוי עושה לוי קנין: מפריש

הגיון אריה

אי אפשר שיהא לכהן לוקח זכות זו: קנין) דישראלית שנישאת לכהן כישראל שמכר שדה לכהן דמיה, וגי' כ"י אירפורט תרומה לכהן משושתא וכו"ס החזיק כהנוג בגי' משושתא: קנין) סופה דמתינתא זו מיימי לה בירו' צפרקין ה"ב ושם הגי' מכוהנת: קנין) והרי הוא כישראל ואינה אוכלת בתרומה: קנין) אעפ"י ששיירה השדה לעלמה ואין לבצל רשות בה: קנין) ואין לה בניס ושבה לבית אביה כעשירה ואוכלת מלחם אביה: קנין) והמעשרות שלה, דלא פקע זכותה, שהשדה לא יאלה מרשותה: קנין) ששמו את הפרה כמה היא שיה עכשו והישראל יטפל בה ויחלקו הריזח והולדות כדתה ב"מ ס"ט: ומיימי לה הכא משום תשובתו של ר"י לחכמים אי אתם מודים לי במעשרות שדהו: קנין) דבדלוי רק בתנאי זה נתן לו את הפרה אעפ"י שלא פירש תנאו: קנין) כלו' הישראל נתן חלקו לכל כהן שירצה, ואם בעל הפרה אינו רוצה לחלק עם כהן אחר, הולד השני לישראל, דהכי התנו לחלוק את הולדות: קנין) במעשרות כל"ל וכהג"י צברייתא דירושלמי צפרקין ה"ה: קנין) דהא בישראל שקבל שדה מכהן לוכא מאן דפליג שהמעשרות לבעלים, ואפילו רבנן דפליגי אר"א ב"מ"ג, מודו בהא: קנין) שאין להמקבל אחריות עליה: קנין) דפרת שומא באתרויות שיהא היא, כדתני סס בירו' השס באתרויות שניהן, והמקבל באתרויות הנותן כל"ל ועיי' בפ"מ: קנין) שאין לישראל אחריות עליה אין לו חלק בצבור: קנין) ואמר לו כל"ל וכהג"י צברייתא דירו' צפרקין וצ"ב דף ס"ג, ושם איתא הכי ת"ר בן לוי שמכר שדה לישראל ואמר לו על מנת שמעשר ראשון שלי מ"ר שלו וכו': קנין) המעשרות שלו כל"ל וכהג"י צ"ב תלמודין, והטעם כיון שאומר על מנת, נעשה כמו ששייר מקום המעשרות, ומלת לעולם ליתא לא בצבלי ולא בירו' וגי' ההוספתא כהנה, דהא קמ"ל אעפ"י שאמר לעולם, אפ"ה אם מת אין לבניו במעשרות: קנין) לבניו כל"ל וכהג"י בירו', ובצברייתא דצבלי ליתא הך מות אין לבניו מעשרות כלל: קנין) כהג"י בצבלי, ובירו' איתא עוד לי וליורשי, כלו' או שאמר לו לי וליורשי: קנין) כלו' בידך, וכן הוא להדיא בצבלי, וגי' בירו' כגירסת ההוספתא, אלא שמוסיף עוד עליה המעשרות שלו כל זמן שהוא לפניו: קנין) ואלה מרשותו ופקע זכותו של כהן: קנין) בצבלי הגי' אין עליו כלום, אבל בירו' פליגי ר' חייה ור' הושעיא, דהכי איתא התם, חזר ולקחה ממנו תני ר' חייה אין לו במעשרות, תני ר' הושעיא יש לו במעשרות, וההוספתא כר' חייה ולא כר' הושעיא היא: קנין) כהג"י בכ"י אירפורט ובצברייתא דירו', וכך היתה הגי' בתוספתא של הראב"ב עיי' רמב"ם מעשר פ"ה ה"ב, וגי' הרמב"ם ישראל שקבל שדה מכהן כגי' הדפוסים הישנים, ובדין כתב הראב"ד שגי' בירו' עיקר, דאין קבלות לעולם, ועיי' בכ"מ שדחק לקיים גי' הרמב"ם: קנין) דכיון שלא התנה כן אלא על חיזה שנים, לא יחזיקוהו לכהן, והכל יודעין שרצו ליתן המעשרות לפלוגי אלמוני: קנין) ואם הי' מחויב ליתן התרומה לעולם למוכר ישראל, ה"ז מחזיקו לכהן, אבל אם התנה עמו שיתן המעשרות לכהן פלוגי לעולם, מותר: קנין) ישראל בעל חובו, וכן וכן בן לוי וכו' ליתא בירו' אלא הכי איתא התם כפיסא כהן שמכר שדה לישראל ואמר לו ע"מ שיהא המעשרות שלך ארבע או חמש שנים אסור, עיי"ם: קנין) כנגד חובו: קנין) לישראל שגובה מעשר ראשון

ישראל קעט) בין ברשות לוי, בין ברשת עני, ועושה חשבון באחרונה (ק), דברי ר' מאיר, ר' יהודה (ור' יוסי) (קא) ור' שמעון אוסרין (קב), אא"כ נותן לו עישור (קג): כהן שמכר שדה לישראל, אמר לו על מנת שהמעשרות שלי ארבע וחמש שנים, אין רשאי (קד) לימעה כרם (קפה) ולזורעה סמים (קי), ולעשותה שדה קנים (קכ), לעולם, רשאי (קכה) לימעה כרם ולזורעה סמים ולעשותה שדה קנים: ה' ישראל (קכז) שמכר זיתיו (קז) בששים לוג טבלים (קצא) ואמר לו כהן תנם לי בששים לוג מתוקנין, והמעשרות שלי, מעשרות שלו (קצב), ואינו חושש (קצג) לא (משום שביעית ולא) משום רבית (קצד) ולא משום מחלל קדשים (קצה): מפרישין תרומת מעשר (קצו) ממקום היוקר למקום הזול (קצז), או ממקום הזול למקום היוקר (קצח), ביצד היו לו תשעה כורין ביהודה ואחד בגליל (קצט), או תשעה

הגיון אריה

ראשון כליו: קעט) מפירותיו, שאם לוח לגוי או לעני מפריש מ"ד או מ"ע ומותר למכרו לאחרים ולעכב את הדמים לעלמו בפרעון החוב, כדחק גיטין ל' עיי"ש, בגמרא: (ק) לאחר שמכר המעשרות, לריך לעשות חשבון עם הלוי ולומר לו, כך וכך נגרע מחובך, והוא כאלו אחי המעשר לדידי: (קא) ז"ל, דהא ר' יוסי אומר עשו את שאיט זוכה כזוכה: (קב) למכור המעשרות ולנכות הדמים מן החוב: (קג) בראשונה כז"ל, פי' המלוא לריך שיתן מה שהפריש ליד הלוי והעני, והס יחזירוהו לו, ולא רשאי למכרו, כך נראה לפענ"ד, ובכ"י הגר"א הגי' מעות בראשונה, כלו' אם הלואה לו, מותר אח"כ לנכות דמי המעשר מחובו, אבל אסור למכור המעשרות בשביל המעות שילוח לו אח"כ, אכן גי' זו אי אפשר לקיימה דאין שום סברא, לומר שר"מ אינו אסור בכך, ולקמן תרומות פ"א אות ז"ד הגיה סתם לא יתרום בעה"כ מעשר ויעול רשות מלוי וכו' אבל מלוא אותן להיות מפריש עליהן מחלקן: (קד) ממיתא זו מיייתי לה הירו' בפרקין ה"ג, ושם הגי' יכול הוא למחות בידו שלא ליטעה וכו': (קה) דמבעל תנאו של כהן, דמן הסתם שדה לתבואה עומדת, והכאן המעשרות דחייטין ושעורין קמטין, והכרם אינו מביא פירות בשנים הראשונות, ואם מביא ה"ה ערלה: (קי) כהג"כ ב"כ"י אירפורט וזירו' ובכ"י הגר"א הגי' איסעים, והמלה ויזית (*) ופתרונה פאָרבערירואויר, והוא עשב שאובטין בו הבגדים: (קיז) דקנים ואיסעים פטורין מן המעשר: (קה) דמסתמא לא קיבל הלוקח עליו לדעוה בשדה זו לעולם חייטין או שעורין בלבד, אלא רק ליתן מפירות השדה המעשרות למוכר או ליורשיו, ומש"ה אינו מבעל תנאו כשטוט כרם או זורעה סמים ועיי"ש בירו' ובמ"ל מעשר פ"ו ה"ב: (קט) בבה זו והבאה אחריה תמנא בפ"ה דהתוספתא, בדפוסים הישנים זו אחר זו, ובכ"י אירפורט למעלה והראשונה למטה, ועיי' הברייתא בירו' פ"ה ותראה שאכן מקומן: (ק) אפסקא דמתניתין המקבל זיתים לשמן וכו' קאי, והא קמ"ל דשאי חכמה מקבלה: (קא) כלו' ישראל זה רגיל למכור את זיתיו בששים לוג שמן, ועליו להפריש תרומה ומעשרות: (קב) בברייתא דירו' כהג"י ישראל שהיה מוכר וכו' ששים לוג מתוקנין מותר, ששים לוג טבולין ואני ואתה חולקין את המעשרות אסור, ומקשה הש"ס כדי יחיב ליה טבוליה מותר כדי יחיב ליה פלגא אסור, וחזין ר' יוסי כאן במרויה לו, פירושו ברישא אם עותן לו ס' לוג מתוקנין און מרויה הכהן כלום, דהא נתן לבעה"ב כשאר חוכרין, ואע"ג שהמעשרות אשר הפריש על ס' לוג הן שלו, און בכך כלום, דהא לא ניתנו לו מבעה"ב, אבל אם עותן לו ס' לוג טבולין וטעל חזי המעשרות, מרויה ג' לוגין שותן לו בעל הזיתים מחכורו, ועיי' במפרשי הירו' שדחוקו לפרש מלת מרויה: (קג) הכהן, וממילא לריך למחוק תיבות משום שביעית, וגם בירושלמי אינם: (קד) שנתן רבית לישראל, ואע"ג שהישראל מרויה, דאין לריך להפריש מעשרות, אפ"ה און זה רבית, דברשות החוכר להקטין או להגדיל חכורו של בעל השדה: (קה) דכהן המסייע בביית הגרנות עובר על ואת קדשי ב"י לא החללו, אבל זה לא נקרא מסייע, דהא לא קיבל כלום מבעל השדה: (קצו) על מעשר ולא על דמאי, דאי בדמאי קמיירי לא לריך ליתן אט' כורים אלא אחד מעשתי עשר חלקים שבכור לת"מ, ודוקא ת"מ ולא ת"ג, דרק ת"מ מותר להפריש שלא מן המוקף מדאורייתא: (קצז) ואע"ג שאומר לכהן לך למקום היוקר וקבל ת"מ על פירותי שבמקום הזה, און כאן משום כהן המסייע: (קצח) ולא אמרין שיש כאן

דמאי פרק ו

בורין בגליל ואחד ביהודה (ו). אומר כור שביהודה עשוי תרומת מעשר על תשעה בורין שביהודה, יתר על כן (יא) אמרו, יש לו שני חברים, אחד ביהודה ואחד בגליל, ולו שני בורים אחד ביהודה ואחד בגליל, אומר לזה שביהודה (יב), בא וטול לך כור שבגליל (יג), ולזה שבגליל (יד), בא וטול לך כור שביהודה (ו). וחזור ונטל מהם כשער הזול (יז): אין פודין מעשר שני במקום היוקר כשער הזול (יח), אין פודין מבין לוי (יט) במקום היוקר כשער הזול (יז): (ך) (יח) (יט) חבר ומי שאינו נאמן על המעשרות, שלקחו פירות (י) שירשו או שנשתתפו, רשאי (ייא) שיאמר לו, מול אתה חמין ואני שעורין (יב), אתה יין ואני שמן (יג), שכל דבר שמותר למוכרו דמאי (יד), רשאי לעשות כן (טו). לקחו (טז) גדיש של תבואה ועבים של ענבים ומעמן של זיתים, זה מעשר את שלו (יז), וזה מעשר את שלו, אם לקחו (יח) ואח"כ שיתפו, צריך לעשר על הכל (יט), זה הביא שהרי (כ) שבלין משלו, וזה הביא שהרי (כ) שבלין משלו (כא), זה הביא סלי זיתים משלו, וזה הביא סלי זיתים משלו (כב), זה הביא סלי ענבים משלו, וזה

הניון אריה

רביה, אע"ג שהיו מרויה, דלא חלוין בחר דמים אלא בחר מודה: (קצט) מקום היוקר: (ר) מקום הזול: (רא) שמונת הכפרים על פירותיו ממקום היוקר על מקום הזול וממקום הזול על מקום היוקר, התירו עוד ללוות גם לחבירו שיפרים כן: (רב) שיש לו ט' בורין ביהודה: (רג) שיש לו ט' בורין במקום היוקר: (רד) דרוקא במתנה לכהן אין כאן רביה, אבל בהלואה זה רביה: (רה) אלא כשער מקומו, כדתין רפ"ד דמ"ט: (רי) מ"ד שנתה לו: (רז) דאם החזירו לו הלוי כשער הזול, הוה מסייע צבית הגרנות, דע"כ בודאי יתן הישראל מעשרותיו לו ולא לאחר; ועתה ספו תמו ההוספות צפ"ה: (ריח) ו אמר רשב"ג מודים בית שמואי ובית הלל שלא יטכור אדם גדיש של תבואה ועבים של ענבים ומעמן של זיתים אלא לחבר ולעושה בשחרה ככ"ל והוספה זו הנמסרת אחר מ"ו דפרקין תנאלא בתוספתא דמעשרות פ"ג וגם בירו' דפרקין ה"ז ועיי' מה שכתבתי לקמן סס פ"ה אות מ"ו: (ריט) ההוספות למשמיות ז, ת, ט, וי', תנאלא צאותן הצבות צפ"י של התוספתא אשר דלתתי עליהן, וההוספות האלה הן לעומת המשניות שלא כדרכן, דהנה בתחילה מציא בעל התוספתא ברייתות הנמסרות אחר מ"ו ובתרייתן ברייתות למ"ח ולמ"ו ולבסוף למ"י, ובאן אי אפשר לומר שהצבות האלה נעקרו ושמשו מנוקמן או שנאספו מספרים שונים לקיבוצ' אחד כדריס, שהרי ההוספות למ"ח ולמ"ו אי אפשר להפריין וליתן את שלמעלה למטה ואת שלמטה למעלה, וכבראם סדר אחר הי' לפני בעל מקור התוספתא במשמיות דפרקין: (רי) במתניתין הגי' שקבלו שדה באריסות: (ריא) במתניתין איתא להיפוך אבל לא יאמר לו טול אתה חטים ואני שעורים, ולישב הסתירה בין המשנה להתוספתא כתבו המפרשים דמתניתין מייבי בחטין ושעורין שנמדדו והתוספתא בשלל נמדדו, ומתניתא איתא כר' יוסי בספ"ב, דאמר כל זמן שהוא מוכן אכסריה פטור, ובמחכ"ה פירוש זה דחוק מאד, דהנה לפי מה שעולה במסקנת הירו' מייבי המשנה שחלקו השדה בקמחה, ובפירות מחוברין אין מקום לחלק בין מידה לאכסרה, ולפענ"ד פליגי הגא' דמתניתין ותנא דתוספתא בהא, אי מותר למכור לע"ה פירות מחוברין, או לא, לתנא דמתניתין אסור, לתנא דתוספתא מותר: (ריב) דרך צ"ח לקרות השבלין כן: (ריג) כלו' העגבים והזיתים: (ריד) פירות מחוברין שעדיין לא נקצו למעשרות מותר למוכרן לע"ה: (ריז) להחליפין: (ריח) על מנת לחלק: (ריט) דבעאי הונא חף רבי מודה לרשב"ג שזהו חלקו הנגיע לו משעה ראשונה כדאיתא בירושלמי ה"ח דפרקין עיי"ט: (ריח) לקחין ככ"ל לפענ"ד ובדפוסים הישנים הגי' אם לקח ר"ל אם לקחן החבר בלבד ואח"כ השתתף עמו הע"ה, לריך החבר להפריש המעשרות על כל מה שלקח הוא: (ריש) דמשעה שלקחן, חל עליו החיוב לעשר את הכל: (רב) עומרי ככ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א וכן הגיה כבר הרב בעל ח"ד, והעיי' והי"ו של מלת עומרי נהאו בשיבוש לשון, והמ"ס. נשתבש לה"א או לחי"ת, ועיין בירו' דפרקין ה"א דהתם נמי נמלא שיבוש זה בברייתא קיבל ממוט שדה לקצור בשחרי ענבים לבזור בסלי ענבים, וגם סס ז"ל בעומרי שבלין פי' לקצור את השבלין ולעשות מהן עומרים, ועיין במפרשים: (ריא) ונשתתפו לעשות מהם גדיש: (ריב) לעשות מהם שמן בשותפות:

הביא סלי ענבים משלו רבג), או שבצרו את כרמיהן (רבד) לתוך גת אחת, אחד מעשר, ואחד שאינו מעשר, המעשר מעשר את שלו רבג) ודאי וחצי חלקו של חבירו דמאי רבג): ט חבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ אינו רשאי רבג) לומר לו, מול אתה חטים שבמקום פלוני רבג), ואני חטים שבמקום פלוני רבג), אתה יין שבמקום פלוני רבג), ואני יין שבמקום פלוני רבג), אלא חולקין בשוה, אפילו חבר חולק לו רבג), בפניו. חבר אוכל את היבש ושורף את הלח רבג), מפני שאמרו כל מהרותיו של עם הארץ נשרפות, ירשו את אביהן חבר, רשאי רבג) שיאמר לו, מול אתה חטים שבמקום פלוני רבג), ואני חטים שבמקום פלוני רבג), אתה יין שבמקום פלוני רבג), ואני יין שבמקום פלוני רבג), אף על פי שאמרו, חבר שמת והניח בנים חברים ועמי הארץ, לא יוריש מהרותיו לעמי הארץ, אלא לחברים בלבד רבג). הניח מעשר שני, אינו רשאי שיאמר לו רבג), מול אתה חטים ואני שעורים רבג), אתה יין ואני שמן, אלא אומר לו מול אתה מעות של חטים רבג), ואני מעות של שעורים רבג), מול אתה מעות של יין ואני מעות של שמן: י גר ועובר

הגיון אריה

רבג) שאין להם כרם בשותפות, אלא כל אחד ואחד מביא ענבים מכרמו, ונשתתפו לדורכן בנת אחת: רבד) א, שיש להם כרם בשותפות, אבל לא חלקו את הענבים אלא נתנו אותן לתוך גת אחת: רבג) ע"כ פסקא דמתניתין וסומוא דמתניתין וחלקו בכל מקום שהוא: רבג) מימרא דר' יוחנן הוא בירו', דהכי איתא ההם, המעשר מעשר את שלו ודאי וחלקו בכ"מ שהוא דמאי, ר' יונה צעי מוכר ודאי ומתקן דמאי אין לך אלא כהיא דאמר ר"י ד"ה הוא המעשר מעשר את שלו ודאי וחלקו בכ"מ שהוא דמאי וחצי חלקו שביד חברו משלו דמאי, פי' המעשר מעשר את חלקו ודאי ואת חצי חלקו חברו דמאי, דלא אמרינן שנתחלפו החלקים בשלימותן אלא מחלק המעשר בזה החצי ליד חברו, ומחלק חבירו שאינו מעשר בזה החצי לידו, כך פירשו הרמב"ם, ואין שום חילוק בין הירו' להתוספתא, ומשום"ה לא הביא הר"ם אלא רק שיטת הירו' ולא גם שיטת התוספתא, ולאמ"ו מהר"ף דרך אחרת בזה, ועיי' השגת הראב"ד מעשר פ"ט ה"ג ובכ"מ שם, ולולי דמסתפינא הייתי אומר שכל"ל בירושונו וחלקו בכ"מ שהוא דמאי חצי חלקו שבידו משל חברו דמאי ודו"ק: רבג) במתניתין איתא להיפוך יכול הוא לומר לו, ולהסיר את הסתירה כתבוצקת מפרשים שמתניתין מירי במחובר והתוספתא בתלוש, והוא דוחק, דהנה העטם שאמר החבר לע"ה עול אתה חטים במקום פלוני בודאי משום שהוכשרו לקבל עומאה, ובפירות מחוברין אי אפשר לומר כן, דהא פליגתא דב"ש וב"ה הוא בתוספתא דמכשירין רפ"א והוא משנתנו כב"ש, והגר"א הגיה רשאי שיאמר לו וכו' שבמקום פלוני אבל לא יאמר לו עול אתה חטים ואני שעורים וכו', ובמחכ"ה נעלם מעיני קדשו שע"י הגהה זו נעשית סתירה בתוספתא עלמה, וע"כ לריך לומר שנתא דתוספתא פליג אהנה דמתניתין, לדלדידיה חף באתו מין ליכא ברירה, דכל התבונה משעה שנקרה, לחלוקה בשוה עומדת, ואם אומר לו עול אתה חטים שבמקום פלוני, מנא"ה שמוכר חלקו לע"ה: רבג) שהוכשרו לקבל עומאה: רבג) שלא הוכשרו: רבג) שנטמא: רבג) רבא) שעודנו טהור: רבג) חולק חולק לו כל"ל לעג"ד, פי' אע"ג שמותר לשהק לחלקו שלא מדעת חבירו ומכ"ש לחבר שותף, אפ"ה לריך הוא לחלוק בפני ע"ה, כדי שיראה שלא הפריש כלום על חלקו, ובכ"י הגר"א הגי' וחולק לו בפני חבר: רבג) דכל מה שהוכשר לקבל עומאה גבי ע"ה, בחזקת טמא הוא: רבג) דכל עזובו בחזקת מעושר וטהור הוא: רבג) כלו' ענבים שהוכשרו: רבג) ענבים שלא בא עליהם משקה: רבג) אפ"ה אם מת, ולא טיהר לבניו לעשות כן, ומכש"כ אם אמר להם שיחלקו בשוה, אין ביד בניו החברים להפקיע חלק מאחיזהו ע"ה: רבג) החבר לחתו ע"ה, ואתיא מהתיתא זו כד' יהודה שסובר דמותר למוכר מעשר שני לחבר, ורק לעם הארץ אסור למוכרו, מפני שאינו מזהר לאוכלו בטהרה, אבל לר' מאיר שאסור למוכרו מ"ש אפילו לחבר, גם כששניהם חברים אינו רשאי שיאמר לו עול אתה חטים, ועיי' הסוגיא בירו' רפ"א דמעשר שני: רבג) וכ"כ אסור לומר לו עול אתה חטים שבמקום פלוני, ואני חטים שבמקום פלוני, דאין מחליפין מ"ש: רבג) אני סודה אותן, והפדיון שלך: רבא) סדה אתה השעורין, והמעות

דמאי פרק ו

כוכבים שירשו את אביהן עובד כוכבים, רשאי שיאמר לו (רמב), מול
אתה צלמים (רמב) ואני כלים (רמב), אתה יין ואני פירות (רמב), ואונקלוס (רמב)
הגר חלק מאחיו (רמב), והחמיר על עצמו, והוליד חלקו (רמב) לים המלח. ירשו את
המרחץ, רשאי שיאמר לו (רמב), מול אתה (רמב) שבת בחלקך, ואני חול בחלקי.
ישראל ועובד כוכבים שלקחו (רמב) ביתו של עובד כוכבים, אין רשאי שיאמר
לו (רמב), מול אתה צלמים (רמב), ואני כלים, אתה יין, ואני פירות, לקחו מרחץ,
אין רשאי שיאמר לו, תהא שבת בחלקך, וחול בחלקי, ואם התנה עמו (רמב)
מתחלה על מנת לעשות לו כן, מותר (רמב). עיר שיש בה ישראל ועובדי
כוכבים (רמב), שומרי ישראל ושומרי עובדי כוכבים, מתוקנין ושאינן מתוקנין (רמב),
שומרין מתקנין ושומרין שאינן מתקנין, רשאי (רמב) לומר זה לזה, צפון
העיר בחלקנו (רמב), ודרומה בחלקכם (רמב), אם באו לבית החשבון (רמב),
אסור (רמב): **יב (רמב) עם הארץ שאמר לחבר (רמב), קה לי אגודת
ירק אחד גלוסקין אחת, ר' יוסי אומר, אין צריך לעשר (רמב),**

הגיון אריה

שני, דע"כ נעשה הכל חולין, ויכול לומר לו השתא עול אתה את החטין ואני את השערין, אתה יין ואני
שמן, דמעות שכנגדן מ"ס הוא בירו של כל אחד ואחד: (רמב) ירושת הגר אינה דאורייתא, משו"ה מותר
לחלוסי עד שלא בא לירו, וכדי שלא יחזור לסורו, אקילו ביה רבנן, אף על גב שהוא רואה בקיומו,
ועיי' עבודה זרה דף ס"ה. וקדושין דף י"ז: (רמב) כהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים הישנים הגי' טרות,
ובמשינות איתא עבודה זרה: (רמב) שלא עבד בהם, ובמתיבתא הגי' מעות: (רמב) ע"כ ספקא דמתיבתא
והובא כהן לניסמך עליה הוה דעקילם: (רמב) עקילם כל"ל וכהג"י בצרייתא דירו' בפרקין הי"א,
ומירושלמי זה הביא אג"ו מהר"ז ר"היים שבכל מקום שנמלא בתוספתא שם אונקלוס, עיי' חגיגה פ"ב,
כלים ב"ב פ"ב מקואות פ"ו, ל"ז עקילם, מפני שהתוספתא נשנית בא"י ושם נקרא עקילם, ובדואי זו
ראייה מוכחת, אכן ממקומות האלה שבתוספתא יש נמי להוכיח שמשמשו בה הרבה ידי אג"ו בכל,
ועיי' דרכי משה ערך עקילם: (רמב) עם אחיו כל"ל וכהג"י: (רמב) בירו' הגי' הי"ה, וטוחת
התוספתא עיקר כנראה מירו' עלמנו, והכי איתא התם תלתא אמורין חד אמר דמי ע"ז הולך לים
המלח, וחכיה אמר דמי חלקו של ע"ז הולך לים המלח, וחכיה אמר ע"ז עלמנו הולך לים המלח,
ואם נרסין הגייה א"ל לומר שע"ז עלמנו הולך לים ובה"ש אעפ"י שהביא את ירו' בהרצת מילין לא
הרגיש דבר: (רמב) קודם שבה לרשותו, מותר להתנות עמו, והא קמ"ל דאע"כ ששאר המרחץ שבתוספתא
נשנית, אפ"ה מותר לעשות כן קודם שבה לרשותו: (רמב) כהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים הישנים
התוספתא תהא שבת בחלקך וחול בחלקי, ובר"ם למתיבתא הובאה מתיבתא זו בהך לישנא ירשו מרחץ
אינו רשאי לומר לו עול אתה וכו' ואם התנה עמו במנת כן מותר, עיי"ש ובש"ס ע"ז כ"ב. ובהוס
ד"ה לא יאמר לו: (רמב) כל"ל, וגי' שירשו בכ"י אירפורט משובשתא, ואפ"ה החזיק בה בש"ס: (רמב) אע"כ
שלקחו ע"מ לחלק והוה חלקו המגיע לו משעה ראשונה, אפ"ה אסור לישראל לשתף עם הנכרי, לפי
שהוא רואה בקיומו של זלמוס, ולא דמי לגר שירש עם אחיו דביה אקילו רבנן: (רמב) אמרתי לחוד קאי,
דבע"ז לא מועיל אם התנה קודם שבה לרשותו: (רמב) דזהו חלקו המגיע לו, ולפי זה שותפות של ישראל
ונכרי במרחץ כירושת של גר ועכו"ם היא: (רמב) והם שכרו לשדותיהן שומרי ישראל ושומרי עכו"ם שבתוספתא:
(רמב) מתקנין ושאינן מתקנין כל"ל פי' או שיש צעיר חברים וחאודים והם שכרו שבתוספתא שומרים
חברים ושומרים חאודים: (רמב) שומרי ישראל ושומרים חברים: (רמב) ואנו ניעול שכר שמירת שדות ישראל
או שדות חברים: (רמב) ואתם תעלו שכר שמירת שדות של עכו"ם או שדות של חאודים: (רמב) שלא התנו
מתחילה על שכר, אלא רק על מקום השמירה בלבד, ולבסוף מחשבין ונוטלין כל אחד ואחד חלק
המגיע לו: (רמב) משום דיש בשכרו חלק משכר שמירת תבואתן של עכו"ם ושל עובדי עבירה:
(רמב) ההוספות למי"א דפרקין כבר הובאו לעיל ועיי' מה שכתבתי שם פ"א לוח פ"ו, ועתה כלו הבבות
אשר דלגתי עליהן בפ"ו דהתוספתא, ובבוא לפ"ח המתחיל בהוספות למשנה ז"ב דפרקין: (רמב) הוסיף
לשוק לקנות ירק או גלוסקין לעלמו, או שעשאו ע"ה שלים: (רמב) לפי הבבלי פליגי הכא בבבירה,

ר' יהודה רסח) אומר, צריך לעשר רסו). רבן שמעון בן גמליאל אומר, אם החליף רסו) את המענה, צריך לעשר רסח). חמשה שאמרו רסס) לאחד, צא והבא לנו עשר גלוסקין יע). עשר אנודות של ירק, הביא לכל אחד ואחד בפני עצמו, חברים שבהם אין צריכין לעשר יעא), אלא על חלקן בלבד, הביא להן מעורבין, חברים שבהם צריכין לעשר על הכל יעב). (נתנו יעג) לו אחת יתירה ר' יהודה אומר, לשליח, ר' יוסי אומר, לאמצע):

פרק ז * המזמין את חבירו שיאכל אצלו, והוא אין מאמינו על

הגיון אריה

הנה בעירובין מייית להך מתניתא לאותיב מינה אר' יוסי, ומסיק איפוך, ר' יוסי אומר, צריך לעשר, לדרי' סובר אין ברירה, ולפי הירו' פליגי בטובת המוכר אי נתכוין לזכותו של לוקח או לזכותו של בעל המעות, דהכי איתא תס מתגי' דר' יוסי, דתינו הלוקח סתם ר' יהודה אומר, צריך לעשר, ר' יוסי אומר, אין צריך לעשר (כ"ל), מה אן קיימין אס בשאמר לו לא ולקח לי שליחו הוא, לא ולקח לך שלו הן, אלא כי נן קיימין בסתם, פי' שהשליח לוקח סתם ממוכר שלא אמר לו כלום, וטעמיה דר' יהודה שצריך לעשר, משום דמוכר לזכותו של לוקח קא מכוין, וכיון שהלוקח חב, מכר לו מדבר שאיט מתוקן ע"מ שהוא יתקנו, וטעמיה דר' יוסי שאיט צריך לעשר, משום דמוכר לא נתכוין לזכות אלא לבעל המעות ע"ה, ולא נתן לו אלא מדבר מתוקן, וקמקשה הש"ס מסיפא דלקמן לפיכך אס נתן אחת יתירה ר' יהודה אומר של לוקח ר' יוסי אומר של שניהן, ואמאי של שניהן, הא לא קמכוין לזכות אלא לבעל המעות, ומשני כאן ע"י מעותיו של זה וע"י רגליו של זה שניהן חולקין, כלו' הכא נתכוון המוכר לשניהם, דבודאי לא הוסיף לבעל המעות בלבד: רסח) בצבלי שס הגי' וחכמים אומרים ועיי' שס כל הסוגיא: רסו) נתנו לו אחת יתירה ר' יהודה אומר לשליח ר' יוסי אומר לאמצע כ"ל וצירו' הגי' לפיכך אס נתן אחת יתירה וכו', ובצבלי כתובות נח: מייית ליה, ופלוגתא בפ"ע היא ואין לה שום שייכות לברירה: רסו) החבר את המעה שתן לו ע"ה ולקח בה ירק או גלוסקין, ובח"ס, שרלה לדון בדבר חדש שסיפא דמתניתין ואס אמר שלי זה וזה של חבירי בכסף קא מיירי, לא ראה שמשונה לשון התוספתא מלשון המשנה ושאיין שייך כאן לומר שנתערבו אלא רק שנתחלפו המעות, וק"ל: רסח) ומפרש צירו' הנה אמרו הנותן מעות לחבירו והחליטן ואבדו חייב באחריותן, וכיון שחייב באחריותה אס שלא בה יד הוה כשלו וצריך לעשרו, ועיין בר"ם וברא"ם: רסס) אסיפא דמתניתין נתערבו חייב לעשר קאי: רע) ברמב"ם מעשר פ"ה ה"ט הגי' והבא לנו חמס אנודות ותו לא, ותנא דתוספתא רבותא אתי לאשמועינן, דאפי' הביא שהיט לכל ח' וח', אפ"ה לא חייסין לאחלופי: רעא) דמה שלקח להם, נתן להם, ובודאי לא עירבן באחרות: רעב) דיש לחוש שמא אותן שניתנו לע"ה, הן של חברים, וחבר אסור יתן דמאי לע"ה, אה"כ עישרו: רעג) בצבלי כתובות שס הגי' הוסיפו ועיי' רס"י והגהת הגאון רי"ס ז"ל, וכבר ידעת שלעיל מקומו:

פ"ז א מ"א, מ"ב, אעפ"י שאסור להפריש מעשרות בשבת, אפ"ה התירוהו בדמאי, היכא דקרא לו שס בע"ס, וקולא היא שהקילו החכמים בדמאי, לקרא שס לדבר שאיט ברשותו, לפיכך חבר שהמינו ע"ה חבירו דנייס ביה בע"ס, שיאכל אלנו בשבת, מתנה בע"ס ואומר, מה שאני אפריש למחר, יהא מעשר, ושאר מעשר יהי' סמוך לו, וזה שעשיתי מעשר בתחלה, תהא ת"מ עליו, והמ"ס שאני מחוייב להפריש מן המאכל, הרני קיבע לו מקום בלפוטו או בדומו של מ"ד, ויהי' מחולל על מעות שבכיסוי, וכשהביאו לפניו בשבת מואכלים ומשקים, חוזר ואומר על כל קערה ועל כל כוס, מה שהתנה מואחמול, ואין חילוק בהא, בין חול לשבת, אלא שצריך להתנות מע"ס, כדי שלא נראה, כאלו מפריש ומחולל לכתחילה מעשרות בשבת: מ"ג, ת"מ שהפריש החבר בביתו של ע"ה, צריך לאבדה, ר"ל לפרר את האוכל ולספוך המשקה לארץ, שלא יכשל בה ע"ה, ואין כאן משום גזל, אבל בפועל שאיט מאמינן לבעה"ב יש לחוש משום גזל, לפיכך אס התנה עמו לאכול מפירותיו שכבר נגמרה מלאכתן למעשרות, מפריש נרוגרת אחת כ"ל לת"מ, וטתנה לכהן, וכנגדה נמנע מלאכול אחת מכדי שבעו שלא יהא נזול את בהע"ב: מ"ד, הא דהתירו להפריש בשבת כשהתנה עליו מע"ס, לאו דווקא בדמאי, דגם בודאי, אס הוא ברשותו, מותר להפריש בתנאי בשבת ממה שאוכל בו ביום ולא יותר, אכן אס התנה על ודאי הרבה בע"ס, שפריש אחר שבת, מותר לאכול ולשתות הימנו, לפיכך מי שלקח יין בע"ס מבין כבודים

דמאי פרק ז

המעשרות ^(ג), אומר מערב שבת ^(ב), מה שאני עתיד להפריש מחר, הרי הוא מעשר. (זה מעשר עשוי עליו) ^(ד), ושאר מעשר סמוך לו ^(ה), זה שעשיתי מעשר, עשוי תרומת מעשר עליו ^(ו), מעשר שני בצפוננו או בדרומו ומחולל על המעות ^(ז), אומר ר' יהודה ^(ח), היאך זה מעשר דבר ^(ט) שלא בא לידו, ומורה ר' יהודה, בחולך ולוקח ^(י) ממקום שלקח זה ^(יא): ב מזגו לו את הכוס ^(ב), אומר ^(ג), מה שאני עתיד לשייר בשולי הכוס, הרי זה מעשר ^(ד), ושאר מעשר סמוך לו ^(ה), זה שעשיתי מעשר, עשוי תרומת מעשר עליו ^(ו), מעשר שני בצפוננו או בדרומו ^(ז) ומחולל

הגיון אריה

הכותים ושכח לעשרו, קרא לו שם בין השמשות ואומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש, ה"ה תרומה, עשרה מ"ד ותשעה מ"ס, מתחיל וזותה: מ"ה, וכ"כ אם יש לו פירות של טבל בביתו, והוא צריך, בשדה או צבה"מ, וירא שלא יהי' לו פגאי לעשרן קודם שבת, רשאי נמי לקרא להן שם, ואם הפירות דמאי, מתנה ואומר, מה שאני עתיד להפריש למחר וכו', ומפריש עליהן בשבת, אבל אין לר"ך לחזור ולומר בשבת מה שהתנה מאתמול, כיון שהפירות ברשותו: מ"ו, מותר להפריש המעשרות מכלכלה על חזרתה, כגון אם יש לו שתי כלכלות החייבין במעשרות, יכול לומר מעשרות זו בזו, ולא האחת מעשרת, אעפ"י שלא הפריש עדיין עליה מן השנייה, ופשיטא שר"ך להפריש על שתיהן מן השנייה ולא ממקום אחר, ואם אמר של זו בזו, ושל זו בזו, לר"ך נמי להפריש המעשרות מן השנייה על שתיהן, דהראשונה מעשרת מיד, ואין מפרישין מן הפטור על החיוב, אבל אם אמר מעשרותיהן כלכלה בחזרתה מותר ליעול המעשרות על שתיהן מאיזה מן שר"ה: מ"ז, אם נתערב טבל זה שאחרי להפריש עליו ממקום אחר עם חולין, ומהם במאה, טעל ק"א, ק' של חולין וא' כדי ת"מ שטעבל, ומוכר הכל לבכר בדמי תרומה חוץ מדמי ת"מ שבו, ומן ה"ט הנשארים מפריש מ"ד ומ"ס, נתערב מאה טבל ומאה מעשר טבל, טעל נמי ק"א מן התערובת, ק' מעשר, וא' כדי ת"מ שטעבל ונתגס ללוי, שימכרם לבכר בדמי תרומה חוץ מדמי י"א ת"מ שבהן, ומנה"ט הנשארים מפריש מ"ד ומ"ס, נתערבו מאה חולין מתוקנים עם מאה מעשר טעל ק"י, ק' מעשר, וי' ת"מ שטעבל, וימכרם לבכר חוץ מ"א ת"מ, ומן החולין המתוקנים אין לר"ך להפריש כלום, ואם נתערבו מאה טבל ותשעים מעשר מפריש מן התערובת י' לת"מ, ונתגס לבכר ואינו מופסד, דאין לר"ך למכור כלום בדמי תרומה, ועיי' לקמן אות ק"ג: מ"ח, וכ"כ מפקד צבה"ב אם אמר על שורה חילונה אחת מעשר שורות של עשר עשר, שתיהם מעשר על הכל, ושכח איזה היא, דאז לר"ך ליעול שתי חציות לוכסן, ומשום ספק מוכר א' לבכר בדמי תרומה, ואם אמר על חצי שורה החילונה שתיהם מעשר על ט' חצי שורות, ושכח איזה היא, טעל ארבע חציות מארבע חציות, ואם אמר על שורה אחת מעשר שורות, ולא ידע איזה היא, טעל שורה אחת לוכסן, חצי שורה טעל שתי חציות לוכסן, חצית ואינו יודע איזה היא, טעל מכל חצית כדי ת"מ, ומוכר הכל לבכר בדמי תרומה חוץ מדמי ת"מ שחייב ליהן לו: ב) אבל יודע שהכל נעשה בעהרה, אי נמי מיירי בחבירו שלא קבל עליו אלא למעשרות: ג) דווקא אם קרא שם מע"ס, מותר להפריש הת"מ בשבת, אבל אם לא קרא שם אסור כדתן בספ"ב דשבת ספק חשיכה ספק אינה חשיכה מעשרין את הדמאי, אבל משחשיכה לא, והכא מיירי בשאינו מודיר ועיי' פ"ד מ"ב: ד) חציות אלו שנתתי בהסגר ל"ל, כי אינם מן הענין: ה) לר"ך לומר כן, משום שאי אפשר להפריש ת"מ עד שלא קרא שם לכל מעשר ראשון, כי ממנו לוקחה זאת: ו) על שאר מעשר הסמוך לו: ז) בעל התוספתא מביא את כל המשנה למוסמך עליה דברי ר' יודן פליג את"ק: ח) בירו' רפ"ז איתא הכי, תנו ר' יהודה אוסר, מה טעמא דר"י ויש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו, מודה ר' יודה שהוא הולך ולוקח ממקום שלקח זה ומעשרן, ואין שום ספק שג"י הירו' עיקר: ט) בתנא על דבר כ"ל' והג"י שלפניו שיבוס דמוכח הוא, והא מודה ר"י שמותר להפריש מאותן פירות בע"ש על מאלכיו של שבת שאינן בידו, ובח"ס שר"ה לחלק בין הפרשת תנאי (1) להפרשת ודאי, לא שם עיטו על שיטו הנוסחאות בתוספתא ובירו': י) הכומן: יא) המזמון, ואין לחוש שיפריש מן הפטור על החיוב, דממ"ל או שיהיה מתוקנים או שיהיה דמאי, ועיי' הסוגיא בירו': שם: יב) בשבת: יג) דלר"ך לחזור ולומר מה שהתנה בע"ש, ונקט כוס, משום שקודם קודם לכל, ועיי' במפרשי המשנה: יד) לאחר ששתיהן יהי' זה מעשר למפרע: טו) במתניתין הגי' בפיו, וכתב התו"ט בטום לא שייך כולו האי בצפוננו או בדרומו, והו' יותר קביעות

על המעות : ג פועל שהיה עושה אצל בעל הבית. והוא אינו מאמינו (יז)
 על המעשרות, ר' יוסי אומר (י), תנאי בית דין הוא, שתהא תרומת מעשר
 משל בעל הבית (יח), ותרומת מעשר שני (יט) משל פועל : ד הלוקח יין מבין
 הכותים (כ) בערב שבת (כא) ושכח ולא הפריש (כב), אומר (כג) שני לוגין
 שאני עתיד להפריש (כד), ה"ה תרומה ועשרה הבאין אחריהן מעשר
 ראשון (כה) ותשעה הבאין אחריהן (כו) מעשר שני, מיחל (כז) ושותה
 מיד (כח), דברי ר"מ, ר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון (כט) אוסרין, אמרו לו לר' מאיר
 אי אתה מודה שאם יבקע הנוד (ל) ששתה זה טבל, אמר להם לכשיבקע (ל)
 ה היו לו תאנים של טבל בתוך ביתו. והוא בבית המדרש. או בשדה (לא).
 אומר שני תאנים (לב) שאני עתיד להפריש (לג), הרי הן תרומה, ועשר
 הבאות אחריהן (לד) מעשר ראשון, ותשע הבאות אחריהן (לה) מעשר
 שני, היו דמאי (לה) אומר, מה שאני עתיד להפריש למחר (לו), הרי הוא
 מעשר, ושאר מעשר סמוך לו (לז), זה שעשיתי מעשר, עשוי תרומת מעשר

הניון אריה

מקום צפיו, אכן אי מתניתין מיירי בשבת, או לכל הפחות גם בשבת, קשה היאך יכול לומר מ"ש
 צפיו הא קבע לו מקום בע"ש בלפניו או בדרומו, וקביעות מקום ה"ה הפרשתו, עיי' גיטין כ"ה: רש"י
 ותוספות ד"ה ומיחל, והשתא חוזר מדיבורו הראשון? ואם דעתך לומר, שבאמת התנה כן מע"ש,
 שמו"ש יהי צפיו של כוס, א"כ לריך להתנות על האוכלין בפ"ע, ועל המשקין בפ"ע, וזהו דוחק, ע"כ
 לומר אני שמעט זה הביא בעל התוספתא משנתו, לאשמועינן שעל המתארח לחזור ולומר לכל מה
 דאפשר מלה צמלה בשבת בשעת הפרשת המעשר מה שהתנה בע"ש, דאין דרכו בקודש להביא המתניתין,
 אם לא בא להוסיף עליה או לפרשה, והבא הא קמ"ל שני' צפיו אינה נכונה ונ"ל בלפניו או בדרומו
 כמו שאמר בשעה שהתנה, ולבעל ח"ס, שהגיה התוספתא על פי המשנה וגרס צפיו, אין מענה צפיו
 על הקיטוי, אמאי הביא בעל התוספתא את המשנה מלה צמלה: (יז) צמתיתין כהג"י פועל שאינו
 מואמין (לבעה"ב: יז) לא יחשך מפני שהוא תנאי בית דין, כהג"י צמתיתין, ומפרש הכא מכו תנאי ב"ד
 דקט, ומימרא דרב חייה בר אשי בשם רב הוא בירו', ושם הג"י משובתה: יח משו"ה לא יחשך,
 ולא מפני שממעט מלאכתו של בעה"ב: (יט) ומעשר שני כ"ל ועיי' רמב"ם מעשר פ"ט ה"א, ומה
 שכתב מרן כ"מ על השגת הראב"ד: (כ) קודם שגזרו על יינם, דהוה יינם טבל גמור: (כא) ליתא צמתיתין:
 (כב) בין השמעות לאחר שזכר: (כג) על מלה לוגין אחר השבת ועיי' בר"ם: (כד) כהג"י גיטין כ"ה
 ועירובין ל"ז, אבל צמתיתין הג"י מעשר ועיי' בר"ם, בתוספות חדשים וכתוב' ר"ע: (כה) צמתני' כהג"י
 ועשרה מעשר ותשעה מ"ש וכ"כ בגיטין ובעירובין שם ליתא הך הבאין אחריהן: (כו) מתחיל, כך פי' הרמב"ם,
 ובכו"פ פ"ח איתא להדיא ומתחיל ושותה, ושם הביא גי' רבנו האי גאון ומוהל ושותה, כלו' מוזג מנורת
 מהול צמיס, וכן פי' ר"ת גיטין שם ד"ה ומיחל: (כז) והתמא דמתניתין ר"מ: (כח) כהג"י בצבלי גיטין
 ועירובין שם, חולין י"ד ובכמה מקומות, אבל בצרייתא דירו' בפרקין איתא הכי תני ר' יוסי ור' שמעון
 אוסרין, ואפשר דזוני זוני קתני כעולא בעירובין: (כט) בר"ם הג"י שמה יבקע העוד וגמלא שותה,
 וכהג"י חולין י"ד יומא ל"ו ובצרייתא דירו' וכן הגיה הגר"א, אכן תירונו של ר"מ לכשיבקע מסכים
 יותר לגי' שלפניו: (ל) כלו' זהו מלתא דלא שכיח ולא חייסין ליה: (לא) בערב שבת ומתירא שמה יקדם
 עליו היום בדרך, ולא יכול להפריש המעשרות: (לב) שרואה להאכיל לבני ביתו פ"ח תאנים: (לג) למחר,
 והא דלא קתני ל' בהדיא משום דסומך אלמחר דסיפא, והר"ם פ"ד מ"ד כתב דלא גרסינן כאן ברישא
 ובסיפא למחר, אכן במחכ"ה מבבא דלקמן טעל תרומה ות"מ מוכח שגרסינן למחר, דאי לא מיירי
 בתרומה שאפרשה בשבת, לענין מאי קתני ליה הכא, אלא ע"כ לריך לומר שהתנה להפריש ולתקן מה
 שלריך לו לשבת, וזהו מותר: (לד) תיבות הבאין אחריהן אינם צמתיתין והג"י שלפניו כונה, דלריך
 לקבוע מקום: (לה) ואין לריך להפריש אלא תרומת מעשר ומעשר שני בלבד: (לו) כ"ל ועיי' בר"ם ומה שכתבתי

דמאי פרק ז

עליו (ו), מעשר שני בצפוננו או בדרומו ומחולל על המעות (ז). נוטל תרומה (ח) ותרומת מעשר ומניחה במקום המוצנע (ט), אחת תרומה מהורה, ואחת תרומה ממאה (י): לא יטיף אדם שמן (יא), לא לתוך נר חדש (יב), ולא לתוך המדורה, ולא לתוך דבר המאבד, אלא אם כן (יג) קורא שם לתרומת מעשר שבה (יד), עד שלא תניע לארץ (טו), כיוצא בו (טז) מי שהיו לו עשר חביות (יז) של מעשר טבל (יח) ממא (ישל מעשר טבל מהור) (יט), וראה אחת מהן שנשפכה או שנתגלתה, אמר הרי זו עשויה תרומת מעשר על תשע אלו (כ), בשמן (כא) אסור, מפני נכסי כהן (כב), אם אמר, הרי זו תרומת מעשר לא אמר כלום (כג): ראה אחד (כד) שהפריש תרומה ומעשרות, ואמר הריני כמה שאמר זה (כה), דבריו קיימין (כו). (ר' יוסי אומר בסמוך תנאי בית דין הוא) (כז), המרבה (כח) במעשרות, מעשרותיו מתוקנין ופירותיו מקולקלין (כט), הממעיט (ל) במעשרות,

הגיון אריה

לעיל אות ל"ג: (א) שהפרשה בשבת על תאנים של טבל שאוכל בשבת וקמתי ליה הכא לאשמועינן שמותר להפריש הת"ג בשבת בידיים, אם התנה עליה מע"ש, ועיי' הסוגיא בירי' ריש פירקין וברמז"ם צפה"מ ומעשר פ"ט ה"ח וכו"פ פרק ל"ח: (ב) דאסור ליתן המתנות לכהן בשבת, כדתנן לעיל פ"ד מ"ד ועיי' הסוגיא בירי' ה"ה בפירקין ובבבלי בילה י"ב: תוס' ד"ה אין מוליכין (ג) תרומה טהורה כדי שלא תטמא, ועמלה שלא יבא לתקלה ע"י, ועיי' ירו' תרומות פ"ח ה"ח ובבבלי פסחים כ' (ד) של מעשר טבל טמא, דלאו תרומה ות"מ בלבד, אלא גם מעשר טבל נמי לריך לשמור מן האיבוס מפני ת"מ שבו: (ה) משום שצבע השמן לתוך הגר: (ו) כהג"י בב"י אירפורט וכו"ל, ולגי' אב"ל בדפוסים הישנים אין לה שחר, ועיין בהגהת הגר"א שמוסוף מדליה ובה"ש לא ראה ולא הבין שגי' כ"י אירפורט נכונה ונשו"ה מחקה לגמרי: (ז) שבחבית, ומאן דאמר שקאי אשמן, אינו רואה לידע ששמן לשון זכר, ולולי דמסתפינא הו"א שכל"ל ושך ה' עיקר הגי' מתחילה, אלא שהמעתיקים כתבו שבה' וג' אותיות אלו נתחוו למלת שבה: (ח) הגיע לארץ כל"ל כלו' למדורה ולדבר המאבד (וה"ה לגר חדש) דמאחר שהגיע לארץ אין מפרישין עליו, והוי הפסד לכהן, הלכך אסור לאבד אפי' שורתא מן השמן טמא שבחבית עד שלא קרא שם לת"מ של כל החביות: (ט) אשמן דסיפא קאי: (י) מתניתא זו מיייתת לה ה"ש בבבלי צפ' הגזל ומאביל קט"ו: (יא) ושם הגי' עשר חביות של טבל וראה אחת מהן שנשברה וכו' על תשע חביותיה: (יב) הטבול לתרומת מעשר: (יג) את היתן בהסגר ל"ל, ובגמ' שם ליתא, דבטבל טהור ודאי אסור לעשות כן: (יד) דכיון דלאיבוד קא עומד, אין כאן משום גזל כהן, אם עושה אותה חבית ת"מ: (טו) שחזו לדליקה: (טז) שפסיד שמן שריפה של כהן, ובגמ' הגי' מפני הפסד כהן: (יז) ואפילו בדיעבד לא מהני אמירתו, ובגמ' שם ליתא: (יח) מילתא בלגפי נפשה הוא, ונקט ליה הכא לאשמועינן דאפי' לא הו"א מלת תרומה או מעשר מתוך פיו, אלא אומר הריני כמו שאמר זה, הוי קריאת שם, ומותר לאכול מפירותיו, כמו שמותר לאכול מפירות ע"ה שהזמינו לשבת, אם קרא שם להמעשרות בע"ש, והמפרש הרב ר' יונה כתב וז"ל לעיל קאי אהיבא שרואה להתנות, כגון בלוקח יין מן הבתים, או שהיו תאנים של טבל בחוך ביתו וכיוצא בזה, והוא לא התנה בעלמנו בפירות אלא שמע מחבירו שהפריש כן, ואמר הריני כמה שאמר, דבריו קיימין, וה"ל כמו שהתנה בעלמנו, ובמחכ"ה זהו דוחק, דלפי פירושן כן הו"ל שמוע אחד שהתנה, ולא ראה אחד שהפריש, דהמתנה אינו מפריש, ודו"ק: (יט) כך וכך יהי' תרומה כך וכך מ"ר ומ"ס: (כ) ומותר לאכול מן הפירות שהפריש עליהן: (כא) את היתן בהסגר לריך לאוקמי לקמן לפי הגי' בצרייתא בירי' פ"ה ה"ב, דאין כאן מקומו אי לא גרסינן כטוסתא כ"י הגר"א ר"י אומר בסמוך תוך כדי דיבור, כלו' דוקא אם אמר תוך כדי דיבור הריני כמו שאמר זה דבריו קיימין, ואי לא לא, אכן טסחא זו אינה נכונה, מדא משום דדוחק לומר שת"ק ור"י פליגי בהוך כדי דיבור, ועוד משום דנראה לעין כל שהמעתיקים עשו מראשי תיבות תב"י הכ"ד, וע"י חילוף הבי"ת בכ"ף נעשה תוך כדי דיבור: (כב) הממעיט (כ) הממעיט כל"ל ובצרייתא בירי' שם הגי' הפוחת המעדיף, ונקט ליה הכא, מפני שאפשר שימעיט או שירבה אם אמר הריני כמו שאמר זה: (כג) דעדיין טבל הן, מאחר שלא נתקטו כראוי, אב"ל מה שהפריש מעשר הוא: (כד) המרבה כל"ל, שהפריש יותר ממה שמחויב: (כה) שהרי

מעשרותיו מקולקלין (א) ופירותיו מתוקנין (ב): הקורא שם (ג) לשולי חבית , לא ישתה מפיה , לפיה לא ישתה משוליה , מפני שהמשקין מעורבין , אבל הקורא שם לשולי מגורה (ד) , אוכל מפיה , לפיה , אוכל משוליה (ה) , המפקיד (ו) לוג מבל (ז) , אוכל עליו תשעים ותשע (ח) הוא אומר לוג שבשולי חבית , ה"ה חולין ושאר תרומה על הבל (ט) , נטל לאכול נטל לשתות , אומר לוג שבשולי חבית , הרי הוא תרומה (י) על מינין (י) שבחבית , ושאר מעשר סמוך לו (יא) , זה שעשיתי מעשר עשוי ת"מ עליו (י) , ומ"ש בצפוננו או בדרומו מחולל על המעות (ביצד) (יב) , המפקיד לוג (יג) מעשר , אוכל עליו תשעים (יד) (אומר לוג שמן שבשולי חבית הרי הוא חולין ושאר תרומה על הבל) (טו) , נטל לאכול ונטל לשתות , אומר מעשר בדרומו (טז) עשוי ת"מ על מינין שבחבית (יז) , גמרן ודאי (יח) נותנן לכהן (יט) , ספק גמרן ספק לא גמרן (כ) , מעשר עליהן (כא) וקורא שם למעשרותיהן (כב) , כיצד קורא שם למעשרותיהן , אם היו של מבל (כג) , אומר מעשרן (כד) בדרומן ותרומת מעשרן בדרום דרומן (כה) , אם היו של מעשר מבל (כו) , אומר ת"מ (כז) בדרום דרומן (כח): ן היו לפניו שתי כלכלות של

הגיון אריה

(א) שהרי מעורבין בטבל: (ב) ר"י אומר בסמוך תנאי ב"ד הוא כל"ל וכהג"י זירי , ומפרש שם מהו תניי ב"ד עד מקום שהדעת טועה , פי' אם הרבה או המעיט בכדי שהדעת טועה , מעשרותיו מעשרות ופירותיו מתוקנים , ועיי' צבלי עירובין ג. קדושין נ"א. ומנחות נ"ד , דשם לא הביא דברי ר' יוסי כלל ודברי ת"ק בקלת: (ג) נקט לה הכא לאשמועינן דרך במשקין לא סגי קריאתה שם וקביעת מקום וזריך להפריש התרומה ות"מ זידים קודם שישהה , אבל באוכלין שאין מעורבין , הכל מודים שסגי בקביעת מקום לחוד: (ד) צכ"י אירפורט הגי' קדירה , וטוסחה הרמב"ם מעשר פ"ה ה"ב כג"י הדפוסים: (ה) ר' מאיר אומר כל"ל ועיי' ב"באות שלאחר זה: (ו) צבא זו תמלא בתוספתא לקמן אחר ההוספות למ"ו ולמ"ז שלא במקומה , וכל המפרשים נתיגעו ליישב הסתירה בין שתי צבות האלו , ולא עלה בידם כלל וכלל , דסוף סוף כל אחת ואחת סתומתאה והרווייהון סתרי להדי , ואני בענ"ד אשן ולאומר שאין להעלות ארוכה לבבא זו , אלא ע"י קביעת מקום וקריאתה שם , ובכן קבעתי לה כאן מקומה וקראתי לה שם , כי שם אומרה בודאי ר' מאיר הוא ולא אחר: (ז) לתרומת מעשר: (ח) התיבות הוא אומר וכו' עד שאר תרומה על הכל ר"ד למחוק , דבדמאי ולא בטבל קמייירי , ומדמאי אין מפרשינן תרומה אלא ת"מ , ובח"ש תפס בגי' משושבתא של כ"י אירפורט , אוכל עליו תשעים ותשע והוא" (ט) מעשר כל"ל וכהג"י צכ"י הגר"א: (ע) צכ"י הגר"א הגי' יין ושמן: (יא) תיבת כיצד ל"ל וגם צכ"י הג"ל ליתא: (יב) עשרה לוגין כל"ל וכהג"י צכ"י הגר"א ובעל ח"ד גורם הכא לוג ולקמן תשעה במקום השעים: (יג) מעשר ובבן לוי קמייירי: (יד) כל"ל והגי' מעשרן בדרומן ותרומת מעשרן וכו' צכ"י אירפורט משושבתא (ואפ"ה החזיק בה בח"ש) , וקתני הכא בדרומו משום שכל החבית מעשר ולא"ל ושאר מעשר סמוך לו , והמפרש ר' יונה ז"ל כתב וז"ל והאי דלא תנא נמי הכא שבשולי חבית כמו לעיל בסמוך דל"ן דרך לקבוע מקום ל"ין הרבה כעשרה לוגין בשולי חבית כ"א ל"ין מעט , ולכך תנא הכא בדרומה , משא"כ לעיל בסמוך נבי לוג תנא בשוליה , עכ"ל: (טו) צכ"י הגר"א הגי' הכא יין: (טז) יודע בצירור שאכל או שתה ל"ט לוגין של דמאי וז' לוגין של ודאי: (טז) ת"מ שלהן שהפקיד בחבית: (טז) שחושש שמא לא אכל ושמה ל"ט לוגין של דמאי וז' לוגין של ודאי , ומלאה שררבה במעשרות אם נתן כל מה שהפקיד לכהן , והמעשרות מקולקלין , דעדיין מעורבין בטבל: (טז) על הטבלין המעורבין בת"מ: (טז) קודם שיתנס לכהן , וגם כהן אסור לאכול טבל: (טז) וקבע מקום ת"מ בשולי חבית: (טז) של טבליים , אם ישנם כאן: (טז) ועיי"כ הכל מתוקן , דממ"ז אם גמרן הרי הכל כמעיקרא , ואם לא גמרן , יש בלוג חולין מתוקנים ומעשר ות"מ ביחד: (טז) וקבע מקום עשרה לוגין של ת"מ בדרומה של חבית: (טז) של מעשר טבל שיש עוד כאן: (טז) ונתון כל עשרה לוגין לכהן , דממ"ז אם גמרן , הרי הכל ת"מ , ואם לא גמרן , הרי ת"מ ומעשר

דמאי פרק ז

טבל (י) בזו מאה ובזו מאה, ניטלה תרומתן (י) ואמר מעשרות זו בזו
 הראשונה מעושרת (ח), של זו בזו, ושל זו בזו, (אין) (ט) הראשונה
 מעושרת, (נוטל) (ז) שני תאנים שני עישורין ועישורו של איסור (א).

הגיון אריה

ומעשר מעורבין: (ט) דברי ר' לוינטי בשם ר' יונה בירו' ה"ט דפרקין כל טבל דאין קיימיין הכא טבל
 לראשון ולשני קאו נמי אמסנה זו: (י) תיבות בזו מאה ובזו מאה ניטלה תרומתן אינם במסנה, ובעל
 התוספתא במאי דקאמר שניטלה תרומתן לפרושי מתינתין קאתי דטבל ולא דמאי קמיירי, ונתוהיס
 מאד דברי תוספות תמורה דף ד' ד"ה היו לפניו, שכתבו דמתניתין בדמאי מיירי בדלה קמפרש תרומה,
 שנעלמו מעיניהם לא לבד דברי התוספתא אלא גם דברי ר' לוינטי בירו': (ח) כהג"י במשבמ"ט, אבל
 במסנה שבירו' חסר הך ואמר מעשרות זו בזו הראשונה מעושרת, וכך איתא התם היו לפניו שתי כלכלות
 של טבל ואמר מעשרות של זו בזו, ושל זו בזו, הראשונה מעושרת, מעשרות כלכלה בחברתה וכו',
 ובעל ד"ס לא העיר כלום בזה: (ט) מלת אין ל"ל וגו' המשנה הראשונה מעושרת נכונה, ומדברי פ"מ
 משמע קאת שגי' כ"י שלו כגו' המשנה, שכתב זו"ל, ובספרי הדפוס כתוב בצבא שנייה אין הראשונה
 מעושרת וט"ס הוא, והר"ש ז"ל נדחק להסוות התוספתא עם המשנה, שכתב זו"ל אין הראשונה מעושרת
 כן כתוב בכל הספרים ובמתניתין קתי מעושרת וסמי ברייתא מקמי מתינתין א"ל גרסיין אין השנייה
 מעושרת, א"כ הכי קאמר אין הראשונה מעושרת בפני עממה אלא שתיקן מעושרות כר' יוסי דתי"ד
 מערימיים, עיי"ש ולקמן: (ז) מתינתא זו מייתי לה הירו' במלתיין פ"א ה"ז ובפרקין ה"י, והכי איתא
 התם והני עלה נוטל מן השנייה שני תאנים ושני עישורין ועישורו של עשור, שמואל אמר לא מני תניתא
 אין יבז חדא לעשר לריך לוייב חדא למאתא אין יבז חדא למאתא לריך לוייב חדא לחלף, אין יבז
 חדא לחלף, לריך לוייב חדא לעשרה לחלפין, והג"ה פה דברי הירו', כדי להראות שלא הוציאה שם
 המתניתא כולה אלא רק קאתה, ועיי' מה שכתבו המפרשים אדברי שמואל ולקמן ברות שלאחר זה:
 (א) דברי התוספתא הם כדברי ספר חתום, והר"ש נדחק לפרשם על ז' דרכים, לפי הראשון קאו
 תיבות האלו ארישא מעשרות זו בזו כלו' נוטל שני עישורין דהיינו מ"ר ומ"ט ומן המ"ר שהוא כ' תאנים
 על השתי כלכלות, נוטל ז' תאנים לת"מ, ובספרים שלפנינו נכתבו דברי הר"ש, וכ"ל נוטל ז' תאנים
 מכלכלה שנייה וארישא קאי ולת"מ נוטלן שתיחלה נוטל כ' תאנים מומנה בצביל מ"ר שלה ומ"ר של
 חברתה, ושני תאנים הללו הם מאותן כ' לת"מ וז' עישורין וכו', והמעתיקים כתבו בתיחלה צי"ת במקום
 כ"ף ולסוף שני במקום צי"ת; אכן הר"ש בעלמו לא מלא מרגוע בפירוש זה, דיש לו הרבה גמגומין
 עיי"ש באריכות, ואנכי לא באתי אלא להוסיף קשיא אחת על קושיותיו, דלמה לו לבעל הכלכלות להפריש
 ת"מ, הא בהדיא קתי בתוספתא שניטלה תרומתן ואין כאן דמאי אלא טבל למעשרות, וכיון שהאריך
 להפריש המעשרות וליתן ללוי, אין שום הכרח להפרשת ת"מ, ודו"ק. לפי פירושו השני קאו תיבות
 נוטל מן השנייה וכו' אלא דסליק מיניה, אצבא של זו בזו, ושל זו בזו, ותנא דמתניתין ספוקי מספקא
 ליה, אי כר' מאיר דהפוס לשון ראשון, אי כר' יוסי דהפוס לשון שניה, ומש"ה קאמר אין הראשונה
 מעושרת, כלו' אינה מעושרת כולה אלא מקאתה (ועיי' דברי הר"ש הבאתים לעיל אות פ"ט) דהא אי
 אמריין הפוס לשון שניה לריך לשיר בכלכלה הראשונה המעשרות לכלכלה השנייה, ומנאל שאיין מעושרין
 אלא רק פ"א תאנים בכל כלכלה וכלכלה, ועל י"ט תאנים של כלכלה הראשונה שאיין מעושרין קאמר
 השתא, שטעל עליהן מן השנייה שני תאנים ושני עישורין ועישורו של עשורו ז' ל"ח, ועוד על הא'
 הנשארת מה לריך לה, וכיון שאותה האחת תהי' ת"מ, נקט כהאי לינשא עישורו של עשור דת"מ קרויה
 מעשר מן המעשר, ואני בענ"ד לא זכרתי להבין דבריו, דהנה מלבד שהלשון שני עישורין אינו מבוזר
 כלל וכלל, קשה שובא הא הוצרך להפריש מ"ר ומ"ט על אותן י"ט תאנים, ושני מעשרות ה"ה כד'
 ומנאל; ואע"ג שגם פירוש השני דחוק מאד, אפ"ה תפסו בו כל מפרשי התוספתא, גם אמנ"ל מהורז"ף
 ז"ל, אעפ"י שכתב דמתניתין מיירי בדמאי, הלך בעקבותיו של הר"ש, והרב בעל פ"מ נטה מדרך זו,
 שכתב זו"ל עיי' בר"ש ז"ל והאריך בזה ובענין הרישא דתוספתא שהביא וכמוזמה שלא היה לו ז"ל בעלמו
 פירוש מבוזר בזה ובנה וסתר ופי' בה שתי לשונות, אכן הרב בעל פ"מ שדיבר גדולות נגד הר"ש אחז
 בפירושו הראשון רק בשני קאת, לדלידיה זהו פירושה, נוטל שני תאנים והן לת"מ של שתיקן, ושני
 עישורין ועישור של עשור לכו' המעשרות של שתיקן שצריך להפריש מן השנייה ועישורו של עשור, היינו
 הת"מ ממ"ר ויתור לשון הוא, דהא כבר מני לת"מ, דקתי נוטל שני תאנים ועל ויתור לשון זה קא מתמה
 שמואל, עיי"ש. ואני העני בדעת לוי דמסתפינא הו"ל דאין כאן ויתור לשון אלא חסורו מחסרה וכ"ל
 ניטלה

מעשרותיהן מעשרות כלכלה בחברתה (צב) קרא שם (צג) , נוטל עשרים (צד)
 תאנים מאיזה מהן שירצה (צה) : בזו מאה ובזו מאתים , אם מן הקמנה (צו) הוא
 נוטל , נוטל אחת עשרה (צז) ואם מן הגדולה (צח) נוטל , נוטל (את כולה ולא
 השלים) (צט) , בזו מאה ובזו אלף , אם מן (הקמנה הוא נוטל , נוטל חמש עשרה ,
 ואם מן הגדולה הוא נוטל , נוטל את כל הששים) (ק) מכאן ואילך לפי חשבון :
 היתה בידו כלכלה של פירות שאינה מתוקנת (קא) , נוטל שני תשיעיה ותשיעיה
 של תשע (קב) : זן (קג) בין שהטבל מרובה על החולין , בין שהחולין מרובה על

הניון אריה

ניטלה תרומתן וכו' נוטל מן השנייה כ' תאנים , לא ניטלה תרומתן נוטל שני עישורין
 ועישורו של עישור פי' אם נטלה תרומתן ואמר של זו ושל זו בזו הראשונה מעשרת וזריך להפריש
 מן השנייה על שתיהן כ' תאנים למ"ד של שתיהן , ופשיטא שזריך להפריש גם מ"ש של שתיהן מן השנייה,
 ותנא דתוספתא לא חש ונקט הכא רק מ"ד כמו לקמן במעשרות כלכלה בחברתה — ותחת ידי סופרים
 מבוהלים נעשית הכ"ף לבי"ת — אבל אם לא נטלה תרומתן וזריך להפריש תרומה מ"ד ומ"ש נוטל מן
 כל תאנה ותאנה שני עישורין ועישורו של עישור , או במספר התשבורת 2/100 סהן 20 ועוד 2/100
 סך הכל 24/100 , ולפי זה נוטל על כלכלה של מאה תאנים מאה פעמים שני עישורין ועישורו של עישור ,
 או כ"א תאנים שלמים , ז' לה"ג ו' למ"ד וט' למ"ש , ועיי' בירו' סוף ה"ו דפרקין ותמנא סעד וסנד
 לדברי , ואם תשאלני עוד על דברי שמואל בירו' ריש ה"ו אחיבה קאו , על זה אני אומר לך בין לגי'
 שלפנינו בין לפי הגהתי דברי שמואל לאו אבבא זו , אלא אחיבה דמתניתא אם מן הגדולה הוא נוטל
 נוטל אחת עשרה קאו , אהא קאמר שמואל לא מני תניה חין יסיב חדא לעשר זריך מייסב חדא למאה
 וכו' לנו' מן עשרה אתה מפריש אחת ולא על עשרה , ואי אתה מפריש על עשרה רק אחת , שייך
 תישוע ח' בטבולו וזריך ליעול חדא על מאה , וכיון שגם במאה שייך תישוע ח' בטבולו , זריך ליתן חדא
 על אלף , וכ"כ חדא לעשרה אלפין , והירו' לא הביא אלא רישא דמתניתא , כלנע"ד לפרש התוספתא ,
 וכבר הארכתי בזה במאמר מיוחד על המשנה החמורה מ"ש פ"ד מ"ח בספר עשרת זבי לאו"מ מאו'
 זבי גרעין כ"י , ועיי' לקמן מ"ש פ"ד אות ק"לא : (צב) המעשרות שאני חייב להפריש על שתיהן יהיו של
 כלכלה בחברתה : (צג) לשתיהן כאחת , ואינו מכיון שהפטור זו את זו וזו את זו , ועיי' בפה"מ להרמב"ם :
 (צד) כ"ל"ז וכהג"י בצרייתא דירו' , וגו' הר"ש נוטל ז' תאנים משושבתא , דגם הכא תשבעה הכ"ף לבי"ת :
 (צה) ומפרש בירו' דכל עשר דיסב לית בהון ת"מ : (צו) הגדולה כ"ל"ז וכהג"י זכ"ל הגר"א ר"ל אם נוטל
 מן הגדולה לעשר את המאה שבקמנה , ובצרייתא דירו' הגי' אם לשם מאה הוא נוטל : (צז) לא דק, בדאמת
 זריך להפריש על מאה , לנו' שיהיו כל המאה מתוקנין , חלק התשיעי והוא י"א ותשוע , ולא חשיב
 ליה , משום דאם יבא להפריש מן הקפ"ט תאנים שנשאריו בגדולה , בודאי יוכל ו"ט שלמים , כדי שלא
 יספיד הלוי מומעשריו על השתי הכלכות כלום , דסכום שתיהן שלשים : (צח) הקמנה כ"ל"ז וצירו' הגי'
 לשם מאתים : (צט) עשרים ושתים כ"ל"ז וכהג"י בכ"י הגר"א , וגם הכא לא חשיב לשני תישועין ,
 ובצרייתא דירו' הגי' ששים משושבתא ועיי' בירושלמי דפיס זיטאמור ששם הגי' שלשים : (ק) הגדולה
 הוא נוטל , נוטל אחת עשרה , ואם מן הקמנה הוא נוטל אפי' נוטל את כולה אינו נוטל
 כ"ל"ז , דהנה מן אלף ומאה תאנים זריך להפריש ק"י , ובקמנה לא נמנאו אלא מאה : (קא) ורואה להפריש
 מ"ד ומ"ש , ובצרייתא דירו' כהג"י מי שיש לו כלכלה והוא מבקש (לעשרה : (קב) שני תישועין ותישוע
 של תישוע כ"ל"ז וכהג"י הנכונה בירו' , ושם מסיים עולה סהן עשר מעשר תשע מ"ש , ופשוט הוא ,
 דהנה המפריש מ"ד ומ"ש מומאה תאנים נוטל י"ט , ו' למ"ד וט' למ"ש , כשארזו לו פ"א תאנים מתוקנים,
 ואם החלוק את ה"ט ע"י פ"א תמנא מה שזריך להפריש מכל תאנה ותאנה למ"ד ולמ"ש , והוא במספר
 התשבורת 19/81 או בלשון חכמים שני תישועין ותישוע של תישוע 2/9 נוסף 1/81 , ועיי' שם בירו' ובשנות
 אליהו , ומשם שכתב אמ"ן מהרז"ף ז"ל בספרו מבוא הירו' ערך ר' זעירא ז"ל ועל עולם חיודו מורים
 מאמרים כהגך דממאי פ"ה ה"ז אמר ר' זעירא דברי חכמים וחיודותם הרואה להכניס מאה תאנים וכו' ,
 במחכ"ה שגגה היא שיצאה מפי השליט , דהך הרואה להכניס וכו' התחלת בצרייתא הוא : (קג) בפירוטא
 דמ"ז פליגי שרי התורה הרמב"ם והראב"ד ז"ל לפי הרמב"ם נוטל מן התערוכת בענין הראשון ,
 שנתערבו ק' טבל וק' חולין , ק"א טבל ול"ט שהניח ה"ה חולין , וכ"כ בענין השני , אם נתערבו ק' טבל

דמאי פרק ז

המבל, נומל את כל החולין כדי ק) תרומת מעשר שבמבל ק), בין שהמעשר מבל מרובה על החולין, בין החולין מרובין על המעשר מבל, נומל את כל החולין כדי ק) תרומת מעשר שבמעשר ק) (מאה מעשר ושמונים מבל, נומל תשעים ושנים חסר עישור אחד, מאה מעשר תשעים מבל, נומל תשעים ושלשה חסר שני עישורין) ק), מכאן ואילך לפי חשבון: ח מי שהיו לו שתי חביות ק), אחת של מעשר מבל ממא, ואחת של מעשר מבל מהור ק), מביא שני לגינין ק), וממלא מן זה כדי תרומת מעשר על שתיהן, ומזה כדי תרומת מעשר על שתיהן קיא), והולך אצל הראשון ואומר, אם זה מין ממא קיב), אין בדבר כלום, ואם זה מין מהור, עשוי תרומת מעשר על שתיהן, והולך אצל השני ואומר, אם זה מין ממא, אין בדברי כלום, ואם זה מין מהור, עשוי תרומת מעשר על שתיהן (וקורא שם לראשון וחוזר וקורא שם לשני) קיג), נמצאו שתי חביות מתוקנות קיד), הלגינין אחד של מעשר מבל ממא קיט), ואחד של מעשר מבל קסו)

הגיון אריה

וק' מעשר, נוטל ק"א מעשר ו"ט הנשארין ה"ה טבל, ובענין השלישי ק' חולין מתוקנים וק' מעשר, נוטל ק"י מעשר, וה"א שהיה ה"ה חולין מתוקנים, ובענין רביעי כשנתערבו ק' טבל ו"א מעשר מפריס 'ס, ונשאר ק' טבל כמו שהיו, נומל שלא הפסיד כלום, ולהראב"ד כך פירושה בענין הראשון נוטל ק"א מן התערובת וכן חולין, ו"ט שהיה ה"ה טבל, בענין השני נוטל נמי ק"א וכן מעשר, ו"ט הנשארין ה"ה טבל, ובענין שלישי נוטל ק"י מעשר ו"א שהיה, ה"ה חולין מתוקנים, ובכל שלשה הענינים הלה מוכר את מה שנוטל לכהן מדמי תרומה, חוץ מכדי ת"מ שבו, וזהו הפסדו, שצריך למכורו דמני תרומה, אבל בענין רביעי מפריס מן התערובת י' לת"מ ונותנס לכהן ואינו מפסיד כלום, דהא בענין זה אינו מוכרח למכור דמני תרומה, עיי' מעשר פ"ח ה"ג וכו', וסיעתיה של הרמב"ם לפירושו מיר' ז"מ פ"י ה"א דהתם אמר ר' יוסי, אם אומר את טבל מאה אני אומר כל החולין עליו בידו ונמלאו אלו בטבלין אלא נוטל מאה ואחד כדי להפריס ת"מ מן הטבל (כ"ל), אכן לפי פירוש הרמב"ם לשון המשנה אינו מנדויק, דהכי הו"ל מאה חולין מאה טבל נוטל מאה ואחד, כמו בענין שני ושלישי, דקמני בתחילה את מה שהיה ובסוף את מה שנוטל, ועוד בתוספתא דהכא קמני בהדיא שלעולם נוטל את כל החולין, וגם דברי ר"י ז"מ יש לפרש הכי, אם את נוטל רק ק', אני אומר כל חולין עליו בידו, ובאמת אינו כן בדבראי איכא מן הטבל בהדיא ונמלאו אילו הק' שטלו בידו בטבלין, ומש"ה צריך לטול מאה ואחד, כדי להפריס ת"מ מן הטבל שנתערב בק' חולין והנשארין טבל הן כמו שהיו וצריך להפריס מהן מ"ר ומ"ט: קד) וכדי כ"ל וכהג"י בפ"מ ועיי' לעיל פ"ה אות נ"ח: קה) לנמל, אם מאה טבל ותשעים חולין, נוטל ז"א ואם ק' חולין ו"א טבל נוטל ק"א חסר עישור אחד: קו) לנמל, אם ק' מעשר טבל ו"א חולין נוטל מאה, ואם ק' חולין ו"א מעשר טבל, נוטל ק"ט, ולפי זה ז"ל בענין שלישי דמתיתין נוטל מאה ועשר ו"א הנשארין הם מעשר: קז) כל זמן שהמבל מרובה לא הפסיד כלום דברי רבי ר' דוסתאי בר' ינאי אומר נומל את המעשר וכדי ת"מ מן הכל, מאה מבל ותשעים מעשר נומל תשעים ושנים חסר עישור אחד, מאה מבל ושמונים מעשר נומל שמונים ושנים חסר שני עישורין כ"ל לפענ"ד, והמעין בירו' יסכים עמי: קח) דמתיתין קמני דינה של חבית הקבועה למעשר, ואינו יודע איזה טהור ואיזה טמא: קט) ואי אפשר להפריס מכל אחד מנייה וביה, ללכתחילה אף אם אינו יודע איזה טהור ואיזה טמא: קי) ואי אפשר להפריס מכל אחד מנייה וביה, ללכתחילה אף על הטמא צריך להפריס מן הטהור, עיי' ירו' רפ"ב דתרומו: קיא) מלה יונית *) היא זבל"א פלאשע, קרוב, דהיינו נאך ת"י ארכיני כדון לגינין: קיב) דת"מ ניטלת אף שלא מן המוקף, ובס"ג הכא דצריך לתרום מן הטהור על הטמא: קיג) מתיתתא זו מיייתי לה בירו' ספ"ז, ושם כהג"י וחזר ומגביה את הלגינין ואומר, אם זה טהור, הרי הוא עשיתי ת"מ, ואם לאו, לא עשיתי כלום: קיד) התיבות וקורא שם וכו' לשני ז"ל דהא כבר קרא שם לשני הלגינין, וגם בירו' ז"ג להו: קיד) ע"י תרומה טהורה, אבל לענין טומאה בספק הן עומדות: קטו) של מעשר ממא כ"ל: קטז) ואחד מעשר כ"ל, הלגין האחד מתוקן ע"י

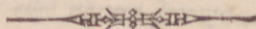
טהור, שותה מזה ומובל, ושותה מזה ומובל קיז), ושותה קיה) משניהם כאחד, וצריך טבילה באחרונה קיט): מי שהיה לו קב) שתי חביות, אחת של מעשר טבל טמא, ואחת של חולין טהורין קכא), מביא שני לגינין, וממלא מזה כדי תרומת מעשר קכב) על זה קכג), והולך אצל הראשון ואומר, אם זה מין טמא, אין בדברי כלום, ואם זה מין טהור, עשוי מזה כדי תרומת מעשר על זה קכג), והולך אצל השני ואומר, אם זה מין טמא, אין בדברי כלום, ואם זה מין טהור, עשוי מזה כדי תרומת מעשר על זה קכג), וקורא שם לראשון קכד), וחוזר וקורא שם לשני קכה), נמצאו החביות מתוקנות קכו) והלגינין אחד של מעשר טבל טמא קכז) ואחד של חולין טהורין קכח), שותה מזה ומובל, ושותה מזה ומובל קיז), ושותה קיה) משניהם כאחת וצריך טבילה באחרונה קיט):

סליקא לה מסכת דמאי

הגיון אריה

השי, רק אינו יודע איזה של מעשר טמא, ואיזה של ת"מ טהור: קיז) הכהן, ומי"ח דבר הוא, שהשמה משקין טמאין, גופו טמא: קיח) דברי רבי, ראב"ש אומר שותה כ"ל לפי הירו', ואי לא גרסינן הכי, קשיין רישא וסיפא אהדי: קיט) ראב"ש סובר טומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא, ומשנ"ה ספקין להקל: קכ) כך צבא ליתא בירו': קכא) ואינו יודע איזה של מעשר טבל, ואיזה של חולין, ובחולין הטבולין למעשרות קמייירי הכא: קכב) כ"ל ולא תרומות ומעשר כאשר הגיה הרב בעל ח"ד: קכג) שתיחן כ"ל, לריך להפריש מן הטמא על הטמא, והמעשרות מפריש מיניה וביה: קכד) למ"ד שבו: קכה) למ"ש שבו: קכו) ע"י ת"מ ומ"ר ומ"ש, אבל בספקן הן עומדות, דאינו יודע, איזה טהור, ואיזה טמא: קכז) תרומת מעשר טהור כ"ל, דהא מחולין טהורין הפריש ע"י תנאיו ת"מ על שתיחן ומ"ר ומ"ש מיניה וביה:

סליקא לה מסכת דמאי

מסכת כלאים

פתיחה

ארבעה מיני כלאים הן, והתורה שדברה בהן בשני מקומות, לא הזכירה אלא רק ג' מינים במקום אחד, בפ' קדשים כלאי בהמה, כלאי זרעים וכלאי בגדים, ובפ' כי תצא כלאי כרם, כלאי בהמה וכלאי בגדים, אבל באמת לא הוכפלו בתורה, אלא רק כלאי בגדים לבד, כאשר שיש בכלאי בהמה שני איסורין, איסור הרבעה שידובר בו בס' ויקרא, ואיסור הנהגה שידובר בו בס' דברים, ולפי ארבעה הענינים האלה נחלקו התשעה פרקי משניות של מסכתא זו לארבעה חלקים שאינם שוין זה לזה. בג' פרקים הראשונים מדבר בכלאי זרעים, בד' פרקים האמצעים בכלאי הכרם, בפ"ח בכלאי בהמה, ובפ"ט בכלאי בגדים, והתנא, שסידר מסכת כלאים אחר דמאי, שהיא רק גררה למס' פאה, משום שכך סידרם הכתוב בפ' קדושים, כמו שכתב הרמב"ם בהקדמתו, נקט נמו בתחילה כלאי זרעים והדר כלאי הכרם, דוחו סדרן בתורה, לחיות שכלאי זרעים נאסרו בפ' ויקרא, ובתרייתו כלאי הכרם בס' דברים, והא שלא הזכיר כלאי בהמה בראשונה וכלאי הכרם באחרונה, על זה כתב כבר בעל קול הרמז בפירושו רפ"ד דמכלתין, וז"ל תנא סדרא דקרא נקט, כלאי זרעים קדמי בקרא בפ' קדושים, ושל הכרם בפ' כי תצא, ואע"ג דבפרשת קדושים נזכר כלאי בהמה ובגדים וקדמו דשל הבהמה לדורעים, מ"מ התחיל בכלאי זרעים דשויכי להאי סדרא ובתרייתו כלאי הכרם, דגם בהו כתיבה זריעה, ואח"כ שנה דבהמה קודם בגדים כדכתיבו בפ' כי תצא לא תחרוש ובתריה לא תלבש שעמנו צמר ופשתים עכ"ל, ולפענ"ד אפשר לומר, מהך טעמא שסידר התנא דמאי אחר פאה, סידר נמי כלאים בתר דמאי, והתחיל בכלאי זרעים, דהנה כבר כתבתי לעיל בפתיחה למס' דמאי, משום שאין נותנין מ"ע מדמאי הציג התנא מסכת זו אחר מס' פאה המדברת ספ"ח על מ"ע, והשתא אתא לאשמועינן דאיכא גווני שאין לעניים מתנות כלל, כגון בשדה כלאים, דהכל הפקר, ואין בה לשו"פ, וכ"כ אין להם מתנות בשנת השמיטה, ומשו"ה סידר נמי התנא שביעית בתר כלאים, דגם בשביעית שוה זכות העשירים והעניים בשדות, כמו ששוה בשדה שנורעה כלאים, ולהיות שדין הפקר אינו נוהג אלא בכלאי זרעים, התחיל בהו, ולא בכלאי כרם שקדמי בפ' כי תצא, ולא בכלאי בהמה שקדמי בפ' קדושים, וק"ל:

בחלק הראשון של משניות, אשר ענינו כלאי זרעים, ידובר בפ"א בתחילה על תבואה וקמניות, ובתר הכי על זרעוני גינה ולבסוף על אילנות, שאין בהן אלא איסור חרכבה

הרכבה, בפ"ב ידובר על מינין שנתערבו שלא ככוונתו של בעה"ב, היאך מבטלין אותן, ומכרר שאין זורעין חטין בשדה הזרועה שעורין או לחיפך, והיאך נוטעין בשדה זרועה, והיאך זורעין בשדה נמועה, באיזה אופן זורעין כמה וכמה מינין בשדה אחת, וכמה שיעור הפסק בין תבואה, קמניות וירק ובין ירק לירק, ובפ"ג ידובר בערוגה, ואיזה מינין זורעין בה, על ראש תור ועל החזרת העלים שמצילין מן הכלאים. בחלק השני, שענינו כלאי הכרם, ידובר בפ"ד בתחילה על קרחת ומחול הכרם, על נטיעתו של כרם, כמה שורות וכמה גפנים יש לו, ועל המרחק בין שורה לשורה ובין גפן לגפן, בפ"ה מדבר בכרם שחרב ובכרם דל ובחריץ ונת שבכרם, בגפן שנמוע בגת, בירק הזרוע ובזרעים שנפלו ממנו בכרם, ועל קיום קוצים בכרם, בפ"ו על ערים ועל פרטי דינו ועל פסקי ערים, בפ"ז על הברכת גפן בארץ, על גפן יבשה, וסופר ומונה הדברים שאוסרין ולא מקדשין, ומבאר אימתי מתקדשין התבואה והגפן, ולבסוף מדבר על עציץ נקוב בכרם. לחלק ג' ולחלק ד' לא הניע אלא רק פרק אחד לכל או"א, בפ"ח מתחיל לבאר החילוקים בין כלאי כרם, כלאי זרעים, כלאי בגדים, וכלאי בהמה ומבאר פרטי דינו של איסור הנגהה ומלאכה בבחמות שהן כלאים זה בזה, ובפ"ט יבוארו דיני כלאי בגדים לפרטיהן, באיזה דברים נוהג איסור זה מדאורייתא, ובאיזה מהן אינו נוהג אפילו מדרבנן, היאך נוהגין מוכרי ותופרי כמות, איזה דברים הבאין ממדינות רחוקות צריכין בדיקה, והיאך צריך הבגד להעשות, שיחול עליו איסור כלאים, ולבסוף מה שהוא חיבור לענין כלאים:

התוספתא של מסכתא הזאת שהיא קמנה בערכה למשנה מתחלקת לח' פרקים, הפרק הראשון כולל הוספות לפ"א ולחמש משניות הראשונות של פ"ב, ועל נקלה יש למצא סדר נכון, הפרק השני כולל הוספות למשניות האחרונות של פ"ב ולפ"ג, והבבות הנמשכין אחר המשניות הראשונות של פ"ג ישנן באי סדרים, בפ"ג של התוספתא נמי איכא ערבוביא, דנמצאו פה בתוך הבבות לפ"ד ולפ"ה הוספות לפ"ו, הפרק הרביעי של התוספתא כולל הוספות לפ"ו ולפ"ז ואותן לשלש משניות של פ"ז מעמין הן בכמותן, והפרק החמישי כולל הוספות לפ"ח ולפ"ט, והתוספתא הזאת אינה מתחלקת בשוה לתשעה פרקי משניות, דמשבעים ושבע משניות דמכלתין נשאר עשרים ואחת ריקין בלי שום הוספה או השלמה, ואלו הן פ"ב מ"ט, פ"ג, מ"ג, פ"ד, מ"ז, מ"ח, מ"ט, פ"ו, מ"ג, מ"ה, מ"ז, מ"ט, פ"ז, מ"ב, מ"ג, מ"ד, מ"ה, מ"ו, פ"ח מ"ב, מ"ג, מ"ה, פ"ט מ"ה, מ"ו מ"ו, וסימנך א"ך חלק:

כלאים פרק א

פרק א (א) כל הזוגות שמנו חכמים (ב) מין במינו (ג) אינן כלאים זה בזה ,
 ושאר ירקות השדה וירקות הגינה (ד) מין במינו אינן כלאים זה בזה :
ב הקישואין (ה) והדלועין (ו) והאבטיחים (ז) והמלפנות (ח) אינן כלאים זה בזה ,
 ותורמין ומעשרין מזה על זה (ט) , דברי ר' מאיר , ר' יהודה (י) ור"ש אומר .

הגיון אריה

פ"א (א) מ"א, זרעוי שדה זה שם כולל לתבואה וקטניות, ותבואה וקטניות הם שמות כוללים למינים הרבה ,
 כידוע שהטין, שעורין, כוסמין (שפעלט), שיבולת שועל (וואלך) ושיפון (האפער) נקראו תבואה,
 ופולין (באהגען), אפונין (קיכערן), עדשים, דוחן (הירוע), אורז, שומאמין (זעואס) וכיוצא בהם נקראו
 קטניות, והן מן התבואה, הן מן הקטניות הלכו המינים למינות ונפרדו לכמה זורות הגקראים בל"א חונטער-
 ארטען, וחמשה מיני תבואה באמה אינם אלא רק שלשה, ועל זורות האלה שהן ממין אחד, כגון
 החטין והזונין (לאלך), שעורין ושיבולת שועל, כוסמין ושיפון בתבואה, פול וספיר (מעשר-באהגען),
 פורקין (נעמייע פלאטערבזע) וטופח (ראטהע פלאטערבזע), פול לבן ושעועית (פאזאלען)
 בקטניות, על אלו דקהי לכו זוגי זוגי, שהן מאותו מין, אמרו שאינם כלאים זה בזה : מ"ב זוני, ו
 וב"כ נמאלו בזרעוי גינה וזירקות זורות שונות, שהן ממין אחד, כגון הקשות והמלפפין (אוקקער-
 מעלאגע), חזרת וחזרת גלים (בכ"פ פרק כ"ז הגי חזרת גנים), עולשין (ענדיווע) ועולשי שדה,
 כרישין (ליך) וכרשי שדה, כוסבר (קאריאדער) וכוסבר שדה, הרדל וחרדל מזרי, דלעת מזרי והרמוזה,
 כלו' דלעת שאינה ראויה לאכילה עד שיטמונה באפר חם, פול מזרי ופול פרום הנקרא חרוב, לפת
 (ריבע) ופפון (שטעקקריבע), כרוב (קאהל) והרובתור (בלומען-קאהל), תרדס (מאגאלד) ולעזים
 (גארטען-מעלדע), כל הנך זוגי אינן כלאים זה בזה : מ"ג, גם' באילנות איכא זוגי זוגי, שהן
 ממין אחד, כגון אגסים (זירן-בזים) וקרוסעומלין (איטאליענישער זירן-בזים), פרישים (מיספעליבזים)
 ועוזרין (שפיערלינג), אכן אין לסמוך על ההשמות, דיש אילנות שדומין זה לזה, כגון הפוח וחזר
 (אפפעל-מיספעל), אפרסקין (פפיריך) ושקדיון, שיפון (יודען-דארן) ורימין (כריסט-דארן), ואפ"ה
 אינן ממין אחד, וכלאים זה בזה : מ"ה, וכ"כ יש נמי זירקות זורות שדומין זו לזו, כגון לטון
 ונפון, חרדל ולפסן (ווילדער זעקף), דלעת יונית ומזרית ורמוזה, ואפ"ה הן ממוינים שונים, וכלאים זה
 בזה : מ"ו, בצעלי חיים הואב דומה לכלב, כלב הסופרי לשועל, עזים דומים לזבאים, יעלים לרחלים,
 הסוס דומה לפרד, הפרד לחמור, החמור לערוד, ואפ"ה כל זוג זוג מהלך מין בשא"מ הוא, וכלאים
 זה בזה : מ"ז, איסור כלאים באילנות זהו ההרכבה, כלו' אין מרכיבין אילן באילן, או ירק בירק
 מבשא"מ, וכ"כ ירק באילן או אילן בירק : מ"ח, ירק באילן כייד, ירקות בתוך סדן של שקמה או
 פיגס (רויטע) ע"ג קדה לבנה, אילן בירק כייד, יחור של תאנה בחזוב (הימנעלס-שוואדען), ירק בירק
 כייד, זרע דלעת לתוך החלמית (אכטען-זונגע) : מ"ט, אעפ"י שאסור לזרוע זרעים בכרם, אפ"ה מותר
 לטמן אגוזות לפת ולטון תחת הגפן, אם מקלת העלין מגולין, ואין זה זריעה לא לכלאים ולא לשביעות
 ולא למעשרות, ויטלין בשבת, ודוקא בכרם אינו חייב עד שיזרע שני מיני זרעים בהדי גפנים, אבל
 בכלאי זרעים אינו כן, דאסור לזרוע שני מינים חטין ושעורין כאלה : (ב) כל היכא שמנו חכמים בפרקין
 זרעוי שדה או זרעוי גינה זוגי זוגי, לא אמרו אלא על זרעוי של אותו זוג דאינן כלאים זה בזה,
 לאפקי הדא מוזג זה עם הדא של זוג אחר דהוי כלאים, ומתניתא זו לא הוצאה בב' תלמודין, אלא
 מימרא דרב היא פסחים ל"ט. וזירושלמי בפרקין ה"א מימרא דר' יוחנן היא : (ג) אעפ"י ששני הזרעים
 של אותו זוג משויין בשמות, אפ"ה מין אחד הם, וזה הטעם שאינן כלאים זה בזה, והגר"א מוחק
 תיבות מב"מ, והא דשני מיני חטים ושני מיני שעורים מותרין זה בזה, יליף ליה בירו' ריש מביילתין
 מקרא לא תלבש שטעמא אמר ופסחים יחדו מה כלאי בגדיה שאכרתי לך זה ממין זה ולא זה ממין זה,
 אף כלאים שאמרתו לך בב"מ לא זה ממין זה ולא זה ממין זה : (ד) שלא נמנו במ"ב, וכ"כ זוגי זוגי
 דקטניות שלא מנו החכמים : (ה) בתוספתא קדמה לזו ההוספה הנמשכת אחר מלת כוסבר דמתניתין וכבר
 ידעת שסדר הספקאות דמשנה נלמד עיני, וקישואין היינו קישות, גורקען בל"א : (ו) בבביתא דירושלמי
 בפרקין ה"ב ל"ג ליה, ושם ספוקי מוספקא להו, אי כולין אינם כלאים זה בזה, או כל אחד ואחד עם
 מלפפנות עיי"ש, ודילועין קירביטע בל"א : (ז) וואססער-מעלאגען : (ח) מלה יונית* : (ט) דאין תורמין
 ממין על שא"מ, כדעת הרומות פ"ג מ"ב, וזירוי לתא הך והורמין ומעשרין : (י) כהג"י בדפוסים
 הישנים וכלל ולא כנו' כ"י ארשרטע דברי ר"מ ור' יהודה ר' יוסי ור"ש כדמוכח מירו', דשם ר"י פליג
 אה"ק

כלאים זה בזה יא, ואין תורמין ומעשרין מזה על זה: השבת יב והגופנין יג, הכוסבר יד והכרפס יו, אף על פי שדומין זה לזה, כלאים זה בזה: ג הוסיף ר' עקיבא השום יז והשומנית יח, והבצל והבצלצול יח, והתורמוס יט והפלוסלוס כ, אמר ר' שמעון כא, לא היה ר"ע שונה כב, אלא בשתי זוגות אלו כג, אבל גיד התורמוס והפלוסלוס אינן כלאים זה בזה: ד בשוקי של ציפורי כה, היו מרכיבין קרוסטמול כו, על גבי עונס כז, מצאן תלמיד אחד, אמר להן אסורים אתם כח, הלכו וקצצום, ובאו ושאלו כט, ביבנה, אמרו מי פגע ל' בכם אינו אלא מתלמידי בית לא שמאי, בתחום אריח לב, היו מרכיבין תפוח על גבי אוורד לד, מצאן תלמיד אחד, אמר להן אסורין אתם כה, הלכו וקצצום, ובאו ושאלו כט, ביבנה, אמרו יפה אמר אותו תלמיד לו: הן ר' נחמיה לה אומר, דלעת ארמית ומצרית ויונית כלאים עם המרוצה לו. חמשה

הניון אריה

ח"ק: יא ס"ל דהוי מבשלא"מ, ומש"ה גם אין תורמין ומעשרין מזה על זה: יב דילג בל"א: יג פענעבל בל"א, ועיי' בפהמ"ש לרמב"ם דמאי פ"ח מ"א, וזירו' שס איתא הכי גופיין שמירה, עיי' ל ע"פ ערך שמרא, ובבבלי ברטות מז' פי' שיהי גופי, ולהרצו בעל הערוך השלם שכתב ערך גפן וז"ל והרמב"ם בדמאי פי' בענין רחוק מין מהירקות דומה לשבת, נעלמה הוספתא זו, ולפי חכמה רגשבה של בעל חשק שלמה בודאי טעה הרמב"ם לומר שגופיין מין מהירקות, דחכם הל"ל כתב וז"ל גופיין גפן קטן מאד ואין רחוי אלא לטעום בו את התבשיל כמו שבת עכ"ל, ומי כמוהו יורה?: יד נקט ליה הכא משום מלת סוסבר במתניתין, אבל באמת בבא זו הוספה היא למ"ה: טו כל"ל וגי' ברכס בכ"י אירפורט שיבוס היא, ובח"ש החזיק בה, וכרפס עפ"ך בל"א: טז החכמים קראוהו בלשון המקרא, ותרנוט תוס: יז לפי הרמב"ם שום מדברי, וראשו גוף אחד גם ואינס חלקים מחוזרים כמו האחרים וכנסם בפרשות, וזירו' פי' תומניתה: יח ווילדע לוויטעבל, ונקרא בללול, מפני שהוא קטן משאר בללים ובכו"פ שם הגי' הבללול, וזירו' נקרא פלגולה, ויש גורסין פלגולה, עיי' ל ע"פ ד' ע"ו: יט מלה ויית*) פייגדבאהגע בל"א: כ ע"כ פסקא דמתניתין, ופלוסלוס פי' זירו' פרמועה, עיי' הגירסאות בספרו של ל ע"פ ד' של"ה, ולפי הרמב"ם תורמוס מדברי ולפי השערת של החכם ל ע"פ המלה יוכית**): כא כהג"ל בכל הדפוסים הישנים וגם בכ"י וויען, אבל בכ"י אירפורט איתא רשב"ג: כב שאין כלאים זה בזה: כג הראשונות, השום והשומנית, הבלל והבללול: כד כל"ל והג"י בכ"י אירפורט ותיבת אין ל"ל, ובכ"י הגר"א איתא הכי לא היה ר"ע שונה בזוגות אלו אלא התורמוס והפלוסלוס אין כלאים זה בזה, ואין מסתבר לגרום הכי, משום דאין מרכיבין המחלוקות: כה בתוספתא הקדים המעשה בתחום אריח לזה, אבל סדר זה אינו מכוון לסדר הפסקאות דמתניתין, לכן הבאתי את שלמטה למעלה, ובברייתא דירו' הסדר נכון: כו מין מיוחד מניני האגסים, ונקרא על שם מולדתו קרוסטומעריא, ולבעל ח"ש קוס ליה שהוא נאלדאפפבל בל"א: כז היינו אגם דמתניתין, וגי' בברייתא דירו' כגי' המשנה: כח לקיימו: כט לידע היאך יעשו להבא: ל' שפגע כל"ל והג"י דירו': לא כהג"י בכ"י אירפורט, וזירו' וכ"כ בדפוסים הישנים הגי' מתלמידי שמואי, ובעל התוספתא הביא מעשה זה לאשמועינן שב"ה וב"ש פליגי באותן השניין במ"ד, חעפ"י שמשנה זו התימתא היא: לב היא העיר עטריכעא בגליל על חוף של ים כינרת, הנלקדה ע"י עיטום עיי' יוסף הכהן מלחמות ג, לג: לג חוזר כל"ל והג"י בברייתא דירו', ומי שאומר דעוזרין היינו חוזרין, לא שם על לבו, שאינו דרך המשנה להביא במקום אחד אותן המין בשני שמות, אלא בודאי עוזרין לחדו וחוזרין לחדו, עוזר דומה לפרים, וחוזר לתפוח, ובבא זו הפסקא דמתניתין התפוח והחזר קאי, עיי' ד"ם ומה שכתוב שם וכן נראה שנקרא כן מפני שהוא מאכל לחזירים, זהו דברי נביאות: לד דמשנתנו הוא זה, ובהא ליבא מנאן דפליגי: לה פליג אהנא דמתניתין, דלהנא דמתניתין דלעת יוכית כלאים עם הרמוזה, אבל דלעת מזרית ורמוזה אין כלאים זה בזה, כדתנן להדיא במ"ב, ולר' נחמיה אחת דלעת יונית, ואחת דלעת ארמית או מזרית כלאים עם הרמוזה: לו כלי' אין חילוק בין דלעת יונית למזרית, דשתיהן כלאים עם הרמוזה, ובהא דלעת יונית כלאים עם המזרית, ס"ל לר' נחמיה כהנא דמתניתין, ולפי זה אין לריך להגיה

φασίλοσ (***) ἄριος

כלאים פרק א

דברים (י) נאמרו בדלעת יונית, אסורה לסכך לה על גבי זרעים (ש), עוקצה טפח (ט), אסרת כל שהוא (מ), מביאה את הטומאה (מ), וחוצצת בפני הטומאה (נג), הנודר מן הדילועין אינו אסור אלא בדלעת יונית בלבד (מד): ן תרנגול שזום ופסאני (מה), אף על פי שדומין זה לזה, כלאים זה בזה: ר' יהודה אומר, פרדה שתבעה זכר (מו), אין מרביעין אותה (מו), לא מן הסוס, ולא מן החמור, אלא מן הפרד. שור ושור הבר (מז), חמור וחמור הבר, חזיר וחזיר הבר, אף על פי שדומין זה לזה, כלאים זה בזה: חמשה (מט) דברים נאמרו בשור הבור, אסור משום אותו ואת בנו (נ), וחלבו אסור, וקרוב לגבי מזבח (נא), וחייב במתנות (נב), וניקה בכסף מעשר לזבחי שלמים, אבל לא לבשר תאווה (נד), והרי היא כבהמה לכל דבר (נה), ר' יוסי אומר, זהו תאו (נה) האמור בתורה, מותר משום אותו ואת בנו (נ), וחלבו מותר (נו), ופסול לגבי מזבח (נא),

הגיון אריה

הטסחא בדפוסים הישנים, אכן בכ"ו אירפורט כהג"י דלעת ארמית ומלרית כלאים היונית כלאים עם הרמוזה וגי' זו לריכה תיקון קל"ז וכל"ל דלעת ארמית ומלרית כלאים עם היונית, כלאים עם הרמוזה והכג"י בירו' פ"א ה"ב ובבלי נדרים דף כ"א, רק דאיתא ההם דלעת ארמית היא דלעת מלרית וכו', ובפירושא דרמוזה פלגי אמוראי בבבלי שם, ובדולאי מין בפ"ע הוא, שאפשר להמתיקו ע"י הטומאה ברמץ, עיי"ש ברא"ש: (י) מהניתא זו מיייתי לה הש"ס במילתין ספ"ב, ועוד מיייתי שם ברייתא דבר קפרא שאמר שבעה דברים בדלעת יונית: (א) בירו' הגי' אין מסכנין: (ש) כדתן ספ"ב הכל מותר חוץ מדלעת יונית, והטעם מפני שעליה ארוכים ומסכנין מאד עם הזרעים ומחזי ככלאים: (ט) ויש לו תורת יד להכניס ולהוציא הטומאה, כדתן בספ"א דעוק'ין עיי"ש ברע"ב ובתוי"ט: (מא) דלעת יונית ח' מז' דברים שדרכן ליטות כדתן ערלה פ"ג מ"ז, ומש"ה אסרת בכ"ש, כשהיא ערלה או כלאי כרס: (מב) אם האהילה על הטומאה ואדם וכלים: (מג) אם טומאה תחתיה, מליה את האדם שעל גבה, ואם טומאה על גבה, מליה אדם שתחתיה, כדתן אהלות פ"ח מ"א, והכי תרווייהו מביאה וחוללת לחדא קחשיב ליה, ועיי' בירו' שם: (מד) דמדרים הולכין אחר לשון ב"ה, ודילועין כהה דלעת יונית, והכי תניא בפ"ג דתוספתא דנדרים: (מה) כל"ל וכהג"י בכ"ו אירפורט ובבלי ב"ק ל"ה, וגי' הדפוסים הישנים תרגול עווס ותרגול פיסאני בודאי משושבתא, דהא תרגול אינו מלוי אלא גבי תרגולה, ובירו' בפרקין ה"ז וב"ק ספ"ה איתא הכי תרגול עם הכסווי תרגול עם הטווסת, ומי לא דע שתרגול שלטו אינו דומה לא לטווס ולא לפסיוני, עווס פפוי, ופסאני פאזאן ב"ה, ושתיאן מלת יונית*) הן: (מו) ברייתא היא חולין ע"ט. ושם חסר מלת זכר, ומסיק ההם דספוקי מספקא ליה לר"י, או חוששין לזרע האב או לא: (מז) כהג"י בכ"ו אירפורט וכל"ל, אבל בדפוסים ובגמ' שם הגי' עליה, אבל בבבלי איתא הכי בדיוק, דהתם בברייתא חסר מלת מן, ובתרי דהגיהו הברייתא כל"ל אין מרביעין עליה לא מין סוס ולא מין חמור אלא פרד, עיי"ש ודו"ק: (מח) הך מהניתא איתא כר' יוסי, דאמר בסמוך, ובמתניתין ספ"ח, שור הבר מין חיה: (מט) תנא ושייר טובא, ואפשר משום שמנה לעיל גבי דלעת יונית חמשה דברים, נקט ליה נמי הכא: (נ) דהוי כשור גמור, והא דל"ב אינו טהב אלא בבהמה, מקרא מלא הוא, ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, והכי תנא בת"כ פ' אמור שור ולא חיה וכו' שה ולא עוף, וברייתא זו לא הובאה בגמ' אלא רק ברי"ף, וכבר העיר על זה בעל חידושי הגהות לבית יוסף י"ד סי' ע"ו, ועיין בבאר הגולה ותרצה שם הוא שאב מימיו מבית יוסף: (נא) דכתיב קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הלאו ודרשו בספרא אין לך בבהמה אלא בקר ולאן: (נב) הזרוע והלחיים והקבה: (נג) דממשות מ"ש אין לוקחין אלא בהמה לשלמים, וסיה לבשר תאווה, כדתן מ"ש פ"א מ"ג: (נד) ואין מותנין עליו חומרי חיה, ועיי' ברא"ש ספ"ח: (נה) וכן תניא בספרי ר' יוסי אומר תאו זה שור הבר, וכן תרגום לונקלוס ותור בלא, ויב"ע ותור בר, ותרגום זה כבר הביאו בירו', דהכי איתא התם ואילן דמתרגמינן ורימנין ותור בר (כל"ל) כר' יוסי: (נו) דכתיב כל חלב שור וכשב ועזו לא תאכלו והניא בת"כ פ' לו פרט לבהמה טמאה ולחיה ולעופות, וברש"י חולין ק"י. ד"ה אלא בבהמה טהורה וכל טעות, דפסוק שהביא שם מן הבהמה אשר יקריבו ממנו וכו' ליתא בכל

ופמזר מן המתנות (ב), וניקה בכסף מעשר לבשר תאווה, אבל לא לזבחי שלמים (ג), והרי הוא כחיה לכל דבר (ד), וחכמים אומרים, תאו בריה לעצמו, שור הבר בריה לעצמו (ה): **ז ח אין נוטעין שרביט (ט) של רימון, ולא עוקצים של רימון בצד (ס) סדן (סא) של שקמה (סב), ואין נוטנין זמורה בין שתי קורות (סג), שתיבלע (סד) ביניהן, ואין נוטנין שני מינין בשפופרת אחת, כדי שיבלעו זה מזה (סה), ואין מרכיבין זיתים (סו) ברכב (סז) של תמרה, מפני שהוא אילן באילן, ואין מרכיבין כשות (סח) על גבי האיזמא (סט), ולא תרד על גבי ירכוז (ע), מפני שהוא ירק בירק, אין מרכיבין כשות על גבי האיגא (עא), מפני שהוא ירק באילן, ר' יהודה מתיר ירק באילן ואילן בירק (עב): רבן שמעון בן גמליאל מתיר (עג) משום ר' יהודה בן אנרא איש כפר עכו, הנותן מעה (עד) של תורמוס בצד מעה של דלעת, כדי שתיבקע (עה) הארץ מפניה, חייב (עו): **ז ה הזורע דבר המצמיח (עז) על גבי ביצים (עח), ועל גבי****

הגיון אריה

בכל התורה כולה, ואם דעתך לומר שרש"י ז"ל לאו אפסוק צפ' בחקותי, אלא אפסוק צפ' לו מן הבהמה אשר יקריב ממנה קח מכוין, קשה טובא, שנעלמו מעיני קדשו דברי הספרא הובאו צפסחים מ"ג: כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה וכו' אין לי אלא חלב תמימים שכשר ליקרב, חלב בעלי טומיין מנין, ת"ל מן הבהמה וכו' א"כ למה נאמר אשר יקריבו ממנו אשה לה', חלב שכמוהו כשר לקרב אמרתי, ולא חלב דפנות שאין כשר לקרב ע"כ, וע"ג: (ז) ואין נוטנין עליו חומרי בהמה: (ח) כלו' תאו מין חיה, ושור הבר מין בהמה, וחכמים היינו ת"ק, ועיי' בח"ד, שנחקק מאד לפרט שהחמים הם רבנן בתראי: (ט) זהו שבט מן השבטים הדקים היוצאים מקהל העב של עוקלין, ובשרביט זה לומחין התמרים והרמונים, עיי' עוקלין פ"א מ"ה ופאה"ש לרמב"ם במ"ג: (ס) בתוך כל"ל וכן הגיהו כבר הרב בעל ח"ד והגר"א: (סא) נוהגין היו לקלון השקמה כדי שתתעבה ותוליא ענפים הרבה, והגעז אחר קליית הענפים נקרא סדן: (סב) זיקאמארע, ופירושה אינן ראויין לאכילה אם לא הרכיבוה: (סג) של שקמה, כל עוד שיש בהן ליתות: (ד' סד) כהג"י בכ"י אירופרט וכל"ל, כדמוכח מהך דסמוך כדי שיבלעו זה מזה, והג"י שהרבע בדפוסים הישנים ממוסרת הבה: (סה) דכל שבלע זה מזה, נעשה כלאים, אפילו לא הרכיבוה: (סו) מתניתא זו מיייתה לה הירו' בפרקין ה"ו, וזיתים פי' הפירות בעוקלין, דאלו איחור של אילן קמטוין, לא הו' נקט זיתים בל"י, אלא זית בל"י, ולפי זה נראה מה דליתא התם בגמ' כהדא ר"ש ברבי הוה משקיף פרסתק יין מבושל בשביל לנתקא, דאי אפשר לומר, שר"ש ברבי השקה את האילן ביין מבושל, ועיי' בפ"מ: (סז) מקום החיתוך שמרכיבין שם הענפים נקרא רכב: (סה) פלאכס-זיידע בל"א, והוא ממשפחת למחים הנקראת בל"ר קוסקוטען, אין להם עלין, ואין גרילין בפ"ע, וכשות למח שנלך לסמך, הנקרא אללו שמתארלענער-פלאכנעג: (סח) כל"ל וכהג"י בכ"י אירופרט וכן הגיה הגר"א, ואיזמא וריזמא מין קוליס הוא, ואל תתמה שנקרא ירק, דכל שעולה מן שרשו נקרא ירק, כדתיבא לקמן פ"ה אות ס"ב וזכירו פ"ה ה"ח: (ע) כל"ל, והג"י דרכון בירו' פ"א ה"ד, וכ"כ הג"י ירבון בר"ש משושבתא, וירבון בל"א בעער-מעלע, ובח"ש תרג' "ספארגול" (?): (עא) מין קוליס, ונקרא אילן, מפני שעולה מן הגזע: (עב) במתניתין לא קתני אלא ר"י מתיר ירק באילן, ומשום דסד"א, ירק באילן דיקא מותר להרכיב, דאילן אינו מקבל מירק המשפיע, אבל איפכא ירק מאילן אימא מקבל ואסור, קמ"ל דאף אילן בירק מותר, דלעולם אין מתאחין: (עג) אומר כל"ל, וכן הגיה כבר הרב בעל ח"ד, והך רשב"ג וכו' לאו אדלעיל, אלא אדלקמן קאי, ועיי' התעתיקים נפרדו הדבקים, וגדבקי הנפרדין, עיי' בתוספתא דפוס ווילנא דפוס פאזשוואלק: (עד) כל"ל וכהג"י בכ"י אירופרט והג"י מינה בדפוסים הישנים משושבתא, ומעה כמו גרעון, וכיון שגם ההורמוסין מונחין ברים נקראו מעין: (עה) מעה של תורמוס סמוכה כל כך למעה של דלעת, שחבקע הארץ ע"י השרשתן, ואפשר שנתערבו שרשיהן מתחת: (עו) דכיון שהשרשם יונקים זה מזה, הוי כלאים: (עז) שני זרעונים, שהן כלאים זה בזה, או מי שזרע זרע אחד בשבת או בשביעית: (עח) זימפפע בל"א, ובליט

כלאים פרק א ב

חילת (ע"ט) חייב (ס), על גבי סלע ועל גבי אמת המים (א) פטור (ב), ודבר שאינו מצמיח בין ע"ג בצים, בין ע"ג חילת בין ע"ג סלע בין ע"ג אמת המים פטור (ג). הזורע (ד) והמנבש (ה) והחופה עובר בלא תעשה, ר"ע אומר אף המקיים (ו) עובר בלא תעשה (ז): זורעין זרע (ח) וזרעוני אילן כאחת, הזורע חרצנים (ט) עם החמין (י), הרי זה לוקה ארבעים:

פרק ב (א) כל סאה שיש בה (ב) זרע רובע (ג) ממין אחר ימעט (ד), במה

הניון אריה

ובאים לשון מקרא הוא, כדכתיב היגאה גומא בלי בזה, ואף דמין הסתם אין לומח שם אלא קנה, מ"ט מוליח את הזרע: (ע"ט) מקום שאין שם עפר, אלא חול: (ס) אכלאים אשבת ואשביעית: (א) שהן מקומות דאין ראויין לזריעה: (ב) דאין אלא כטומן: (ג) הרב צעל ח"ד בסוף פירושו לזבא כתב וז"ל ולא מלאחיה להך מתניתא בשום מקום, ואמת שמתיתא זו לא הובאה בירושלמי, אבל פלוגתא דר"י ור"ל היא שם ספ"א, והכי איתא התם זרע שני מיניס בצקעה, שני מיניס בחורבה שני מינין וחולקן גדר, ר' יוחנן אמר פטור, ר"ס בן לקיש אמר חייב, מודה ר"ס ב"ל בזרוע ע"ג היס, ע"ג פטורא, ע"ג סלעים, ע"ג ערשים שהוא פטור, מודה ר"ס בן לקיש בזרוע ע"ג לחלקן גדר שהוא פטור, ע"כ. ולולי דמסתפינא הו"א ש"ל בצקעה במקום בקעה, ועי' במפרשי ירו', ואם תגוח דעתך בפירושם, אשריך ועוב לך: (ד) ברייתא היא מ"ק ב: מכות כ"א: וע"ז ס"ד ושם ל"ג הזורע: (ה) תולס העשבים הרעים, וע"י כך תומחיס הטובים עפי, ועי' הסוגיא מ"ק שם דלוחיב ר"י לרבה מהך מתניתא, ומשני טלה ר"ע היא, ומנכס חייב משום מקיים, שר"ע אומר אף המקיים, עי"ט: (ו) שששה מעשה בקיומו, כגון שששה גדר לשמרו או מחסה עליו עוד עפר, ועי' לקמן פ"ה אות כ"א: (ז) דכתיב כלאים שדך לא, כהג"י מ"ק שם, ועי' שינוי הטחאות מכות וע"ז שם ובספרא פ' קדושים ירו' בגמלתין רפ"ח: (ח) דוקא זרע אחד עם האילן מותר, ורק להרכיב זרע באילן אסור, אבל לזרען כאחת מותר, ובברייתא דירו' פאה פ"א ה"ד ובכ"ו ווינן הגי' זרעים וב"ה ברמב"ם פ"א דכלאים ה"ו, ולריך לפרש שהם ממין אחד, ועי"ט בראב"ד ובכ"ז: (ט) כתיב כרמך לא תזרע כלאים ותמרו בירו' פאה שם, עיקר כרמך לא תזרע כלאים: (י) מתניתא זו איתיא כר' יונתן, דהא לר' יאשיהו אינו חייב עד שיזרע שני מיניס עם התרנגלים, עי' ירו' רפ"ח:

פ"ב (א) מ"א, הבא לזרוע שדהו, אסור לערב שני מינין, שהם כלאים זה בזה, ואפילו לא הביא נמנין השני, אלא רק חטה אחת, אסור לזרען יחד, אבל אם נתערבו לו שלא מדעתו, ואין בתערובת זו חלק כ"ד ממין אחר, מותר לזרען יחד, אבל אם יש בה חלק כ"ד, לריך לבעלו, ר"ל או גורע מן המתבטל, או מוסיף על המתבטל, ואין חילוק בין שהמתבטל ממין אחד בין מצד מיניס, לעולם לריך שיהא ערך המתבטל להתבטל גדול מערך כ"ג אל אחד: מ"ב, ערך זה סגי דוקא בתערובת תבואה ותבואה, קטניות וקטניות, קטניות ותבואה, אבל אם נתערבו זרעוני גינה בתבואה או בקטניות, כל עוד שיש בסאה של התערובת חלק כ"ד ממה שזורעין מאותו מין של זרעוני גינה בבית סאה, לריך לנטע את זרעוני גינה, או להוסיף על התבואה ועל הקטניות, ואין חילוק בזה, בין שזורעין פחות או יותר ממשא קבין של זרעוני גינה בבית סאה: מ"ג, ואעפ"י שיש לתבואה וקטניות שיעור קבוע ואין זורעין מהן יותר מסאה בשדה של ל' אמה על ל' אמה, להיות שיותר מזה אינו עולה, אלא אסור לזרוע שערין בשדה הזרועה חטין, או להוסיף, ואם נמך לעשות כן, לריך להמתין עד שהתולס בארץ אותו מין שזרע בתחילה, ויחרוש לעקר השרשים, כמו שחורש קודם שחרד הרביעה, ואח"כ זרע מה שיראה: מ"ד, וה"ה אם רוצה לנטוע בשדה זרועה, לריך לחרוש קודם שנטע, ולהיבך אם רצה לזרוע בשדה נטועה, לריך לשרש קודם שזורע, ורק אם בורת את הגזע עד שלא ישייר גבוה מן הארץ טפת זרע ואח"כ ישרם: מ"ה, יש מינין שאין מתלעין בארץ תוך שלש שנים, כמו קבוס (האנף) ולוף (טעריזואורן), ובאלו אין מועלת החרישה, משו"ה אסור לזרוע במקומן מין אחר עד אחר שלש שנים; אכן מן הסתם אין חוששין שמא יעלו מן הקרקע ספיחים, שהן כלאים עם המין שזורעין השתא, ואם עלו בשדה שזרעה חטין או תלתן (באקסאהרין קלע) ספיחי איטטים או מיני עשבים, אינו מחוייב לעוקרן, דהכל יודעין שאין נוחין לו, אבל כשהתחיל לעוקרן, אומרים לו עקור את הכל חוץ ממין אחד: מ"ו, מותר לזרוע לאורך שדהו כמה מינין משר משר, ובלבד שיהא בין משר למשר מרחק מלא רוחב

דברים אמורים ה), בדברים הנופלים שלשה ו) וארבעה קבין לבית סאה :
 ב באמת אמרו . זרעוני גינה מצטרפין ז) אחד מעשרים וארבעה
 בנופל למינו ה) , בין שנפל לתוך אחרים ט) , בין שנפלו אחרים לתוכו י) :
 ג היתה שדהו זרועה חטין ונמלך לזורעה שעורין , לא יזרע עד
 שיופך יא) , לא הופך , ימתין עד שתתליע יב) , עד כמה היא מתלעת יג) ,
 עד שלשה ימים במקום המינא יד) , אבל לא במקום הגריד יו)

הגיון אריה

העול , שחורטין בו צטרון , ורוחב זה הולך ומייל עד שלא ישרא ביניהם עד סוף המשר כ"ט : מ"ן , אם
 הערוגה משולשת ואחת מזוויותיה נוגעת במשר של מין אחר אין צדק כלום , וכ"כ מותר לסמוך בזה
 שדה ממין זרע חבירו בשדה שלו , מפני שמראה כסוף שדו , ובין חטין שלו ושל חבירו מותר לזרוע
 תלם של פשתן , דהכל יודעין שהוא רק להבטחה : מ"ח , חרול וחריע (זאפלאר) דרכן להזרע תלם אחד
 אל תבואה , אבל לא אל ירקות , משו"ס אסור להסמיכן לשדה תבואה של חבירו , אבל מותר להסמיכן
 לשדה ירקות של חבירו , ומותר לזרוע ב' מינין סמוכין זה לזה בשדה אחת , אם מפסיקין צור , ניר ,
 גפה , דרך , גדר שהוא גבוה י' טפחים וחרין שעמוק עשרה ורחב ארבעה טפחים , וחלין שמיך על
 הארץ וסלע גבוה עשרה ורחב ד' טפחים : מ"ט , הרואה לעשות בשדה בית סאה ערוגות מרובעות ,
 כל אחת ואחת של בית רובע , דהיינו עשר אמות וחומש על עשר אמות וחומש בקירוב , לריך להרחיק
 כל ערוגה מחברתה קרוב לבית רובע , ועי"כ אי אפשר לעשות יותר מתשעה ערוגות שלם לאורכן ושם
 לרחבן : מ"י , במדת בית רובע זה המפסיק בין ערוגה לערוגה עולה כל המקום אשר ביניהן , בין
 שאינו ראוי לזריעה , כגון סלעים ונקעים , שאין להם שיעור הפסק , בין שאסור לזרוע שם , כגון מחמת
 קבר או גפן , שריך להרחיק מהם הזרע , וכ"כ המרחק בין שתי שדות גדולות של ב' מיני תבואה או
 תבואה וירק לעולם בית רובע , ובין שתי שדות של ב' מיני ירק ששה טפחים : מי"א , אם המרחק בין
 תבואה לתבואה , בין ירק לתבואה ובין ירק לירק כראוי , ואפילו הכי נוטה הא' על גבי חבירו , אין
 צדק כלום , חוץ מדלעת יונית שעליה מסובכין ביותר , ונראה כלאים , ומשו"ס אסור : ב) כהג"ה הטכונה
 בדפוסים הישנים , בירו' במשמיות כ"ו מוכתב ובגמ' מ"ק ז' וב"ב ז"ד , אבל בדפוסים המשוניות וכ"כ
 בכ"י אירפורט הגי' בו : ג) הקב והוא אחד מכ"ד לטאה : ד) ע"כ פסקא דמתניתין : ה) שריך למעט
 אם המין האחר הוא א' מכ"ד לטאה , ולא אחד מכ"ד הנופל לבית סאה : ו) אע"ג דמן הסתם זרעין
 ששה קבין מן תבואה וקטניות בשדה בית סאה , אפ"ה לאו כל מיני תבואה וקטניות שווין בהא , ומקאתן
 גסין , ומקאתן דקין , ומאחר שתנא דמתניתין לא נקט לשון בית סאה אלא בזרעו גינה , ובתבואה
 וקטניות לא משתעי אלא מכהא , סד"ל דאין חילוק בתבואה וקטניות , ולעולם אין לריך למעט אם המין
 האחר פחות מא' מכ"ד , קמ"ל דלכל הפחות לריך לזרוע שלשה קבין בבית סאה , ומתניתא זו הובאה
 בירו' רה"ב עיי' דפוס זעטאמיר ודפוס א"ד , והתיבות בד"ל , שהן פסקא דמתניתין ב' , אינם בדפוס
 קראטשאין , ומה דדייקו התם הא קביים א' מכ"ד ז"ל א' מכ"ד בטפל לבית סאה , ועיי' בר"ש ובפ"מ :
 ז) בתבואה וקטניות לעשותן כלאים , אם נשלמה הטאה ע"י א' מכ"ד בטפל לבית סאה : ח) לבית
 סאה כ"ל וכהג"ה במשנתנו דע"כ אין זה אלא פסקא דמתניתין : ט) הך א' מכ"ד בטפל לב"ס של
 זרעוני גינה לתוך תבואה וקטניות ונקל למעטו מאחר שהוא למעלה : י) והוא למעט , וקשה למעטו ,
 ובירו' מיימי מתינתא בהך ליטא , תני עלה כגון קב וחצי קב הא קביים ברובע , פי' דוקא אם זרעוני
 גינה דקין כ"כ , עד שאין זרעין מהן בב"ס אלא רק חצי קב או קב , משערין בא' מכ"ד בטפל
 לב"ס , אבל בקבים שיעורן א' מכ"ד לטאה , כמו בתבואה וקטניות : יא) תנא דתוספתא פליג אהנא
 דמתניתין , דלתנא דמתניתין לריך תרתי הפיכה והתלעה , ולתנא דתוספתא סגי בחדא , עיין רמב"ם
 כלאים פ"ב הי"ג , והראב"ד רלה לפרש המשנה עפ"י התוספתא שאו או קאמר , ימתין לה עד שתתלוע
 או יוסף , וכבר הקשה על פירוש זה הרב בעל פ"מ , דא"כ הו"ל להקדים ההפכה להתלעה , דההפכה
 היא דבר שבידו לעשות עיי"ש , והגר"א דרברו בקודם להשוות התוספתא עם המשנה , הגיה ולא יסף
 עד שתתלוע : יב) וס"ל דאחר שתתלוע אינה לומחת כשזרעין שם מין אחר , ובה מיושבת קושיא
 הכ"מ שם על התוספתא : יג) בריתא היא בירו' פ"ב הי"ג ושם הגי' מזרעת , וגי' התוספתא עיקר :
 יד) כהג"ה בכ"י וויען ואירפורט ובירו' , אבל בדפוסים הישנים הגי' הינה : טו) שדה יבשה ומלחה ,
 והמלות בעיא הוא יתר בירו' שם אינן מנוגף הברייתא , ובדפוסים הישנים של התוספתא כהג"ה במקום
 הינה

בלאים פרק ב

שמקצת (טו) היום ככולו: אם צימחה (י) וחודר לתוכה בהמה וליקמתה (יח).
 הרי זה מותר (יט): אין מחייבין אותו להיות חורש חריש דק (כ), אלא חורש
 חריש גסה כתלמי הרביעה (כא), רבן שמעון בן גמליאל (כב) אומר, זנב הסוס
 היתה נקראת, סוף עפרה של זו (כג) נוגע בעפרה של זו: ד' נמועה (כד) ונמלך
 לזרעה, מגרע (כה) עד פחות מטפח וזורע, ואח"כ משרש, גורע (כו) עד פחות
 מטפח, ובא ומצא עליו ע"ג תבואה (כז), מותר לשעבר, ואסור לעתיד לבא (כח),
 עוקר איזה מהן שירצה, ומקיים איזה מהן שירצה (כט): ה' שדה שעלו בה עשבים,
 אין מחייבין אותו להפך (ל), אלא חורש (בשעה שמחפה והופך) (לא) ומכסה (לב) ונומל
 את הגם מלפני פועלים (לג), ואין בזה משום מכסה (לד): ה' הרוצה לעשות שדהו
 שורות של תבואה (ושורות) של מינין הרבה (לה), עושה שלשה תלמים מפולשין
 מראש השדה ועד סופו (לו), ר' אלעזר ב"ר שמעון ואבא יוסי בן חנן איש
 יוני (לז) אומר, דיו אורך חמשים אמה (לח), כמה רחבו (לט), מלא עגל השרוני (מ)

הניון אריה

הנינה ג' חדשים אבל לא במקום הגרוד, ואפשר שהתיבות ג' חדשים, אשר בודלי למקום גרוד קאו,
 היו מעיקרא בגליון, וע"י מעתיק מבוהל באו נני לפנים למקום גרוד, דע"כ לריך לגרוד, אחרי שאין
 במקומן: (טו) ומקצת כל"ל, ר"ל מקצת יום השלישי ככולו במקום הטינא, וכן הוא להדיא בירוש':
 (יו) בתוספתא תנאל הלכה זו בסוף הבבא שלאחר זו, אין מחייבין אותו וכו' אבל בירוש' הוא סומא
 דברייתא שאנו עומדין בה, וכל"ל מכוון לסדר הפסקאות דמשה: (יח) בירוש' הגי' וקריטמטה: (יט) דלא
 חיישין שתלמח שנית: (כ) מטעה אלל מטעה: (כא) קודם שחרד הנטר לרוות את הארץ, עיין ברמב"ם
 וברע"ב: (כב) כהג"י בכ"י אירפורט ובברייתא בירוש' שם, אבל בדפוסים הגי' ר"ס: (כג) גם פה
 מסכמת כ"י אירפורט עם הירוש' ובדפוסים חסר הכ' של זו: (כד) גפנים: (כה) כהג"י בכ"י אירפורט,
 ובדפוסים בשיבוש מנבזיה, ובמשה ובכ"י הגר"א גומס, וגי' כ"י אירפורט נכונה, ובהשכל שינה בעל
 התוספתא לשון המשה כדי לפרש מלת גומס, דלא תימר שריך לכות השרשים עד שלא ישתיר מהם
 בארץ אלא פחות מעומק טפח, כמו שכתב הרמב"ם בפירושו, אלא פחות מטפח סמוך לארץ כמו שכתב
 הרמב"ם בחיבורו פי' ה"ו, ובח"ס לא הרגיש בדבר שכתב וז"ל מגרע עוקר כדמפרש במתניתין:
 (כו) גרע כל"ל: (כז) בירוש' כ"ה ואם למח מותרות לשעבר ואסורות לעתיד לבא, ותו לא, פי' אם אחר
 שגמס הוליא הגפן עליו, דמד"א סהן כלאים ולריך לעקור שתיו, קמ"ל דליתו כן, כיון שגדלו אחר
 ההכרחה: (כח) מטעה שאלל העליון מחויב או להשריש את הגפן, או לעקור את התבואה: (כט) דהשתא
 כבר יודע אם השדה מעולה יותר לגפנים או לתבואה: (ל) לנבש כל"ל ומתוספתא עלמה מוכח שז"ל
 כן, דהא חרישתן זהו ההפכתן, אלא בודלי רק לנכש ר"ל לעקר העשבים ביד עם השרשים אין מחייבין
 אותו: (לא) ומחפה כל"ל וכהג"י בכ"י של הגר"א, פי' די אם מחפה את העשבים ע"י החרישה:
 (לב) ומכסה כל"ל וכהג"י בכ"י של הגר"א, ומכסה פירושו חותך העשבים ושרשים נשאר בארץ: (לג) כדי
 שלא יתעכבו בהליכתן: (לד) בקיים כל"ל לפי נוסחת כ"י הגר"א, ר"ל אעפ"י שביסח את הגם והניח
 את הדק, לא אמרינן שגלי דעתיה, דניחא ליה בלאתן הגשמים בארץ, דהא לא עשה כן, אלא רק
 מפני הפועלים: (לה) וכו פירושו של משר משר דמתניתין: (לו) לריך שיהא הנרחק שיה ככל אורך
 השורות, ובירוש' לא הובאו דברי ת"ק, והכי איתא התם רה"ו, ר' זירא בשם ר"א בשם רבי חייה רובה,
 עושה שתי אמות על שתי אמות ומזיר והלך אפילו כל שהוא, ודו"ק: (לז) ינורח כל"ל וכהג"י בברייתא
 בירוש' שם והיא העיר בלפונה של ח"י המזכרת יהושע ט"ז, ו' ומלכיס ב' ט"ו, כ"ט וידוע דתע ששני
 אבא יוסי בן חנן היו, הראשון בזמן הבית, עיין מדרש פ"ב מ"ז ופסחים כ"ב, והשני זהו חברו של
 ראב"ם, וביבמות כ"ג: איתא אבא יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר משום ר"מ וזהו בודלי ט"ם דאחר
 מלחמת ביתר עד ממלכת מלך אירעלוס לא היו יהודים בירושלים, ועי' תוספתא מנחות פי"ג:
 (לח) בברייתא בירוש' כהג"י בגדולה חמשים אמה ובקטנה על פי רובה: (לט) ראב"ם ואבא יוסי ב"ח פליגי
 אח"כ בתרתי, דלדיהו אין לריך שיהא הנרחק מפולס, וגם הולך ומזיר עד סוף כ' אמה: (מ) שחורשין

דומה לעול של כרמים מא), תחילתו כשיעור הזה, אעפ"י שאין סופו כשיעור הזה (מב): ׀ היה לו שתי שדות, אחת זרועה חטים, ואחת זרועה שעורין (מג), היה חורש (מד) ומכנים חטים מה) בתוך שדה שעורין, או שעורין בתוך שדה חטים, מותר, מפני שחטים נראית כסוף שדה לחמין, ושעורין כסוף שדה לשעורין (מו), ר' אליעזר בן יעקב אומר, אפילו חטה אחר חטה (מז) נכנסת לתוך שדה שעורים, או שעורה אחר שעורה (מז) נכנסת לתוך שדה חטים, מותר, מפני שחמין נראית כסוף שדה לחמין (מח), ושעורין נראית כסוף שדה לשעורין (מט): היו לו שתי שורות נ), אחת זרועה חטים, ואחת זרועה שעורים, מותר לעשות ביניהם תלם, להיות זורע אחת חטה ואחת שעורים (נא), היתה חטה אחת מובלעת (נב) בתוך שדה שעורים, או שעורה אחת מובלעת בתוך שדה חמין, אסור (נד), היו לו שתי שדות (נד), אחת זרועה חמין, ואחת זרועה שעורין, אסור (נה)

הגיון אריה

זו צבקה: (מא) שחורשין זו בהר, דרוז כרמים נטועין בהר: (מב) אלא רק כל שהוא: (מג) והשדות גדולות עד שר"ך להפסיקן ע"י בית רובע, כדתן בפרקין מ"י תבואה בתבואה בית רובע, ושיעורו י' אמות וחומס על י' אמות וחומס בקירוב: (מד) אותו בית רובע המפסיק ביניהן, והגר"ל מחק תיבות ה' חורש, ואין שם לר"ך למחקן, דראש תור בודאי שר"ך לא לבד בין שורה לשורה אלא גם בשדות גדולות: (מה) על ידי ראש תור: (מו) כל"ל וכהג"י בכ"י ווינן ואירופרט, וכן הגיה הגר"א, ובדפוסים השיגים נפלו התיבות לחמין ושעורין נראית כסוף שדה, והטעם שנתר לעשות כן, מפני שמן התורה אינו חייב בכלאים, אלא רק כשזרען בתפלת יד, ומדרבנן הוא דאסור גם שלא בתפלת יד, ומשום מראית עין הכריבו לעשות מרחק בין שדה לשדה, להכי הקילו נמי בכמה נווי, וכיון שזכר ע"ה הראש תור, שלא מרשו השדות בערוביבא, אין לר"ך להניח את כל בית הרובע בור: (מז) כל"ל ראש תור אחר ראש תור, ובפירוש צבא זו הלכתי בעקבותיו של הרב צעל חסדי דוד, שכתב וז"ל ומיירו לא שרי ת"ק אלא בחד ר"ת דשיך טעמא למימר דנראה כסוף שדה, אבל תרתי לא, שאם אחד מנייהו נראה כסוף שדה, צב"ל ליכא למימר הכי, וראב"י מיקל טפי ושרי אפי' ב' ר"ת זה אחר זה, וטעמיה דהיכי דחד ר"ת מחזי שהוא סוף השדה של חטים, ה"נ הוא מוכיח על חבירו וכו' עיי"ש באריכות: (מח) רק שיש לה בליעות ע"כ ב' ר"ת: (מט) צברייתא דירו' בפרקין ה"ו כהג"י ראב"י אומר אפילו חטה אחר חטה וכו' מותר מפני שהחטה אחר חטה הנכנסת לתוך של שעורין חטה ושעורה אחר שעורה הנכנסת לתוך של [חמין] שעורין, אבל אם היתה חטה אחת מובלעת בשל שעורה או שעורה אחת מובלעת בשל חמין, ה"ז אסור, ע"כ. וז"ל דמסתפינא הייתי אומר, שזהו עיקר סדר הבצות של התוספתא, והסדר אשר הוא היום לפנינו נקבע לפי מסקנת הסוגיא בירו', עיין בלאת ב' שאחר זה: (נ) שדות כל"ל וכהג"י בירו': (נא) כל"ל שני ר"ת מהופכין, ר"ת של חטה הנכנס לתוך של שעורין, ור"ת של שעורין הנכנס לתוך של חטה, ולהך מתינתא עיייתי הירושלמי לאותיב מינה אר' יוחנן, והכי איתא התם מתינתא פליגא אר"י הו לו ב' שדות וכו' מותר להביא תלם בניהם ולזרע אחת חטה ואחת שעורה, מפני שהחמין נראית כסוף שדה של חמין, ושעורין כסוף שדה של שעורין, מה עבד לה ר' יוחנן, פתר לה כראב"י, דראב"י אמר אפילו חטה אחר חטה וכו', ולפענ"ד קמקשה הגמרא אהא דר"י יוחנן מי שיש לו בית רובע וכו', אהו כ"ש אינו זרע לתוכו אלא מין אחד, הא קא חזיק מברייתא שנתר לזרוע שני מינין, מה עבד לה ר"י להך מתינתא שהיא סתימתא, ומשני פתר לה כראב"י, ר"ל צבא זו סיומא מלתא דראב"י היא ות"ק דראב"י באמת אינו מתיר אלא רק מין אחד בלבד, ועל פי תירוץ זה, אמרתי לעיל, הניג איהו מסדר צבא זו בתוך דברי ראב"י ועי"כ נפרדו הדברים, ומדבקו הגפרדים, ודו"ק: (נב) ארעילי, אחטה אחר חטה ושעורה אחר שעורה קאי, ודא"ל כיון שר"ת האחד מגיע לשדה שכנגדו, ונראה כסוף שדה שיהא ממנה, לא אשחזיק אר"ת השני, אם הוא נבלע בשדה או לא, קמ"ל דאסור: (נג) כיון שכנס חידודו של זית המושלשת לתוך השדה עד שהוא נבלע בחוכה, מחזי כזרעו בערוביבא, ואסור משום כלאים: (נד) אפסקא דמתינתן שלו חטים ושל חבירו מין אחר וכו' קאי: (נה) כהג"י בכ"י אירופרט

כלאים פרק ב

לעשות ביניהם תלם אחד של מין אחר (ט), ופשתן מותר (ז), מפני שרוצה לבדוק את שדהו (ח), ובלבד שיהא תלם מפריש (ט), מראש שדה ועד ראשו, ראב"ש ואבא יוסי בן חנן איש יוני (ז) אומר, דיו אורך חמשים אמה (ס), ר' יוסי (סא) אומר, מותר לעשות לתוך שדהו של חרדל וחריע (כ), וכמה אורך השורה עשר אמות ומחצה (כ): ח אין מקיפין (סד) חרדל חריע (סה), אלא לחיסית (סו) בלבד, דברי ר"מ, ר' יהודה אומר, לכל מקיפין חרדל וחריע (סו), ר' שמעון אומר, לכל מקיפין חרדל וחריע (סה) (חויז מן התבואה), רבן שמעון בן גמליאל אומר, ערוגות קמנות של ירק (סח) מקיפין אותן חרדל חריע (סה): הסומך לשרשי (סז) אינן שיבשו (ע), שהן גבוהין עשרה (עא) טפחים, ואילן שאין גופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים (עב), זורע תחתיו זרע וסומך לו מין אחר מבחיזן, היו מושכות מן הגדר (עג) שלשה טפחים (עד), לא יפחות משלשה

הגיון אריה

אירפורט, ובדפוסים ובכ"י וויטן הגי' אין מותר: (ז) כהג"י בכ"י אירפורט, ולהך גי' אפי' ר"ת אסור, ואי גרסינן אחד כנוס' הדפוסים, לריך לומר דוקא שורה אסור, אבל ר"ת ממזין אחד מותר, דנראה כסוף שדהו של אותו מין: (ז) נמלא ג' שיטות בפסקן, לתנא דמתניתין מותר בין שלו לשל חבירו, לתנא דתוספתא אפילו בין שתי שדותיו, ובלבד שהאחת זרועה חטין והשנייה שעורין, ולר"י אפילו באמצע שדהו ואפי' כולה חטין או כולה שעורין: (ח) אי ראייה לזרעה פשתן או לא, דהכל יודעין שאין זרעין פשתן תלם אחד: (ט) הפולש כל"ל, דהכי איתא גם לעיל, והגר"א הגיה מפסיק: (ס) ובדל"ה לריך לחלק גם הכא בין גדולה לקטנה וכמו דפליגי לעיל לענין הפסק פליגי מני הכא לענין הבחנה, לת"ק לריך שיהא הפסקן מראש השדה עד סופו, כדי שיראה לעין כל דרוגה לבדוק שדהו, ולראב"ש ולאבא יוסי ז"ח סגי באורך ג' אמה, אכן פלוגתא זו לא הובאה בירו': (סא) כהג"י בכ"י אירפורט וכל"ל, ואר' יוסי דמתניתין קאי ול"מ קאמר, ל"מ פשתן שהתירוהו החכמים בין שדה שלו לשל חבירו מתיר ר"י בתוך שדהו, אלא אף חרדל וחריע שהתירוהו החכמים לזרוע בין שדה שלו לשל חבירו, מתיר נמי ר"י בתוך שדהו; בדפוסים הישנים נפל השם אחר מלת רבי וזירו' הברייתא שיתמחה: (כ) כל"ל לפי עו' הירושלמי וכ"י אירפורט, ובדפוסים חסר מלת חריע, וחריע פי' זירו' מוריקא, והוא תרגומו של כרכוס (שה"ש ד, יד) ובשגנו ויילדער זאפראן, זאפלאר: (כג) זירו' מכיים עלה על רוחב מילואו, ופי' המפרשים על ג' אמות ומחלה, אעפ"י שפירוש זה הוא נגד הרמב"ם, ובמחכ"ה ח"א לומר כן, דאין זה שורה אלא ערוגה, אלא ע"כ ז"ל שהוראת שורה כאן כמו תלם, ודוקא ברוחב מילואו של תלם, שהוא מלא על שחרם בו התלם, כפירושו של הראב"ד כלאים פ"ג הי"ב, מותר לזרוע חרדל וחריע אורך י' אמות ומחלה, ועוד מפרש התם זירו' שלא שנו אלא בשדה קטנה, אבל לא בשדה גדולה, ושדה בית רובע נקראת גדולה: (סד) לפי הירו' ז"ל כן גם במתניתין, דהכי איתא התם כיני מתניתין אין מקיפין הא לסומך סומקין, אכן לפי גי' זו סתרו המשניות להדי, דהנה בני"ז תקן מותר לסומך לו תלם של פשתן ולא תלם של מין אחר, וז"ע: (סה) וחריע כל"ל: (סו) לחסיות כל"ל וכהג"י זירו', והן מיני חסא, כגון לוף סוס ובלל"ם, כדתיא דריס נח: ועיין תרומות פ"י מ"י, והג"י חרסות בכ"י אירפורט משויבשת ואפי' הפס בה בח"ס: (סז) וחריע חויז מן התבואה כל"ל וכהג"י זירו', ומש"ה אמרי התם מהני' דר"י הא, ולפי גי' כ"י אירפורט ז"ל מהני' דר"ש הא, ובדפוסים הישנים הגי' בדברי ר"י כמו זירו', אכן שם לא מבר ר"ש כלל: (סח) כל"ל, וכהג"י בכל הדפוסים ובכ"י וויטן וזירו', אבל בכ"י אירפורט חסרו מלות של ירק, (ובח"ס לא הרגיש בדבר) וס"ל לרשב"ג דחרו"ה אין מפסדין את הירק, אלא דוקא בערוגות קטנות, וכל תנא ותנא לא התייר להקיפן אלא רק לאותן דברים שמויקין אותם, דהכל יודעין שלהשתה מרעו: (סט) סומך לשרשי כל"ל, וכהג"י זירו', ואפסקא דמתניתין וסומך לבדו וכו' ואילן שהוא מוסך על הארץ קאי: (ע) דאם יש עוד לתלויה בשרשים אין מפסיקין, דהן עלמין זרעים: (עא) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט, והג"י מוערה בדפוסים אינה נכונה: (עב) דכל פחות משלשה כלבוד דמי, והטף עלמנו מחילה בין הזרעים שמרעו תחתיו ובין אותן שמרעו מלדו: (עג) אע"פ שגדר מוכר במשנתנו לפני חילן, אפי"ה היתתי צבא זו במקומה מכמה טעמים: (עד) דדוקא כסומך הזרעים לגדר, הכל יודעין שהגדר מחילה להם

כלאים פרק ב ג

פ

תלמים מפולשין עה), כרי שיהו נראין כשורה ע: ר יו) דרך היחיד עה) ודרך הרבים עט), וגדר שהוא נמוך מעשרה טפחים ע), עולה למדת בית רובע עא) אבל הגבוה עשרה טפחים אינו עולה עב) למדת בית רובע, וכמה היא מדת בית רובע, עשר אמות ומחצה עג) על עשר אמות ומחצה מרובעות עד), ר' יוסי אומר אפילו ארכו כשנים עה) ברוחבו: עבודת ירק בירק אחר ששה טפחים, בין מן האמצע, בין מן הצדדין עו), ורואין אותה עז) כמבלא מרובעת עח), אפילו אין שם אלא קלה אחד, נותנין לה עבודתה ששה טפחים עט): יא) היו קלחים צ) נוטין לארבע רוחותיה צא), מותר, מפני שנראית כסוף שדהו צב):

פרק ג א) מותר ב) אדם לעשות בתוך שדהו ערוגות קטנות ג) של ששה

הגיון אריה

להס, אבל אם הרחיק את הזרעים ג' טפחים, לא מהני הגדר וחוששין שנס בלי גדר יזרע שורות שורות רק במרחק ג' טפחים: עה) בין שני מינים שמפסיקו הגדר: עו) ככ"ג הגר"א הך היו מושכות וכו' ליתא כלל, אלא הכי ליתא התם ה' גובה מן הארץ ג' טפחים דרך היחיד וכו', וזו ג' שאין לה שחר, ואפ"ה מחקו המפרשים לקיימה: עז) למ"ט לית הוספה בתוספתא, ולא תתמה על זה, דהנה הגמ' בה"ט דפרקין אינה אלא רק שלש שורות: עח) ד' אמות: עט) דרך של רביס, ועיין פ"ד מ"ז: ע) שאינו מחילה, ואסור לסמוך לו: עא) שיטור המרחק בין שדות גדולות של תבואה וקטניות: עב) דהא מפסיק צפני עמנו: עג) הגר"א הסביר מלת מחלה, אבל בהסגר זה הדבר אינו מוחלט, דשיטורו של בית רובע... 10,206 אמות על 10,206 אמות, עיין רמב"ם כלאים פ"ג ה"ג ור"א"ש פאה פ"ב מ"א ואין כאן מקום להאריך בחשבונות: עד) כל"ג וכהג"י בדפוסים, ורק ככ"ג אירפורט ובר"ם הני' עשר אמות ומחלה מרובעות, ונקט מרובעות לאשמועינן דלא סגי אם שטח השדה תופס כך אמות של בית רובע, שהן ק"ד בקירוב, אלא לריך שיהא ארכו קרוב לרחבו, ועיי' בר"ם סוף פרקין: עה) כגון י"ד אמות וחומש לורך על רוחב ז' אמות וחומש בקירוב, ומה שכתב הר"ם כגון כ"א אמה על חמשה אמות ורביע רוחב, אורכו אינו כשנים, אלא כארבעה ברוחבו: עו) כלו' מרחק זה סגי בכל מקום שהוא בין מן האד בין באמצע, עיין רמב"ם פ"ג ה"י ודברי מגן הכ"מ ל"ע, וגו' שלפנינו היא ג' כ"ג אירפורט, אבל בדפוסים הישנים ליתא הך בין מן האמצע בסוף הבבא וצבריייתא דבבלי שבת דף פ"ה: ליתא כלל: עז) בגמ' סס הגי' אותם: עח) לאפוקי אורכו כשנים ברוחבו שאסור: עט) דגר"א בקלח אחד סגי הרחק שיטור יניקה כמו בערוגה, קמ"ל דלריך ששה טפחים על ששה טפחים: צ) של ירק, ואפסקא דמתניתין ירק ע"ג ירק קאי, ומה שרש"ם בח"ס פ"ג מ"א טעות דמוכח הוא: צא) וסד"א כיון שהשדה חבושה מכל דר ודר, יהא אסור, קמ"ל דלא: צב) ע"י הקרנות, ואעפ"י שהקלחים שוכבים יע"ז, אין כאן מפני מראית עין:

פ"ג א) מ"א, מה שאמרו ירק בירק ששה טפחים, היינו דוקא בין שדה לשדה, שזרעין סס הרבה, אבל כשאין זרעין אלא מעט מעט, סגי בהרחקת שיטור יניקה, שהוא טפה ומחלה, מש"ה מותר לזרוע בערוגה של ששה טפחים על ששה טפחים חמשה מיני זרעונים, ארבעה על ארבעה רוחות ואחד באמצע, ונמלאו כ"ג מול' טפחים מרובעין זרעין, ע"ז בארבעה רוחות וח' באמצע, ואם יש סביב לערוגה גבול גובה טפה ורוחב טפה ושטח כל הערוגה ס"ד טפחים מרובעים, איכא לזרוע בה' י"ג מינין בלי עירוב, שלשה בכל רוח ורוח הגבול, ואחד באמצע, ונמלאו ל' טפחים מרובעין זרעין, י"ב בד' רוחות וי"ח באמצע, ובגבול אסור לזרוע דבר שממלאהו, כגון ראש הלפת: ג"ב, ודוקא מיני ירקות זרעין בערוגה, אבל מיני זרעים, כגון חרדל ואפונין השופין, מרחקן לעולם ו' טפחים, ואם נהמעט רוחב או גובה הגבול של ערוגה, מנאחר שמרעו הירקות בהיתר, אין לריך לעוקרן, והלם שעמוק טפה ורחב כמולאו, וכ"כ אמת המים שיבשו מימיו, אעפ"י שיש לחוש שיחמעט גם עומקן גם רוחבן במהרה, אפ"ה זרעין להובן ג' זרעונין במרחק שיטור יניקה זה מזה, דהיינו בשני רוחות ובאמצע הגומא: מ"ג, ר"ת מותר בירק כמו בתבואה, ובשדה ירק מותר לזרוע ב' מינין כשיש צנייהם הלם של ו' טפחים ברוחב מלא עול: מ"ד, ירקות שעליהן רחבים ומתפשטין בערבוביא, כגון קישואין ודילושין ופול המארי, אפילו הלם מפקיק צנייהם, אסור לזרוע מכל מין ומין סורה אחת, אבל שתי שורות מותר, דבשמים ניכרת הפסקת ההלם

כלאים פרק ג

ששה טפחים (ד), וליתן לתוכן חמשה חמשה מינין (ה), ארבע על ארבע רוחות הערובה (ו), ואחת באמצע (ז): ב' ההרדל והפולין והשיפין (ח), אף על פי שזרען לירק (ט), אין זורעין אותן בערונה, פולין (י) הגמלונין (יא) ופול המצרי, בזמן שזרען לזרע (יב), וזרעין אותן בערונה, לירק (יג) אין זורעין אותן בערונה, ושאר ירקות שדה וירקות גינה (יד), אף על פי שזרען לזרע (איין) (טו). וזרעין אותן בערונה (טז): מותר אדם לעשות בתוך שדהו תלמיות קטנות (יז) של טפח טפח (יח), וליתן לתוכן ג' ג' מינין, א' מכן (יט) וא' מכן וא' באמצע (כ):

הניון אריה

התלם: מ"ה, כמו שר"ת ושיעור יניקה מילין מן הכלאים, משום שאין טתנין מקום למרית עין, ה"ג החזרת העלים לרדוף מללת מן הכלאים, דהא מראה לעין כל שהמינין מוזדלנין, משו"ה מותר לנטוע בד' דפנות של גומא אפי' קישואין ודילועין, ובלבד שיטה העלים לשפת הגומא, דהחזרת העלים מועלת אף בירקות שלא נפסקו ע"י תלם: מ"ו, החזרת העלים מועלת בגומא, אבל לא בשדה, והרואה ליטע שורות שורות של דילועין בתוך שדה החרובה מין ממנין ירקות, לריך לעשות תלם המפסיק בין ירק לדילועין ולהרחיק שורות הדילועין י"ב אמה זו מזו: מ"ז, אע"פ שעלי דלעת מתפשטין בזיכר, אפ"ה אין לריך להרחיק שדה ירק משדה דלעת אלא ששה טפחים, והמרחק בין תבואה לירק, שהוא בית רובע, הייט דוקא שדה בשדה, אבל שורה של ירק ושדה של תבואה, או שורה של ירק ושורה של תבואה בלוחה שדה, מרחקן ששה טפחים, ואם היא שורה של דלעת, לריך לעקור את הענפים כשתפסגו ויגכסו לפוך ו' טפחים: (ב) בתוספתא שבדע"ס ערובות גדולה צבצות הגממין אחר המשניות הראשונות דפרקין, ואם תשוה הדפוסים הישנים בדפוס פאזעוואלך שהוא עפ"י כ"י אירפורט, תראה שזה נלקה בחסור, ועוד תמצא שינוי בסדר הבבות, וכבר הודעתוך פעם ושלא שכתבי ברית עם הסדר של המשניות, ומכאן לסדר הזה ערכתני גם פה הברייתות אשה אל אחותה: (ג) צבצולי שבת פ"ה. פליגי רב ושמואל בהא, רב אמר ערובה בחורבה שניט, ושמואל אמר ערובה בין ערוגות שניט, וכ"כ אמרו בירו' ריש פרקין בערובה שבערוגות היא מתניחא, אבל מתניחא זו שהיא כשמואל, עקבותיה לא מרעו לא צבצולי ולא בירו', וז"ל, ועיין רש"י סם ורמב"ם פ"ד ה"י וכ"מ ואפ"ה כתב צבצ"ש על מתניחא זו, אגב גררר נקטה וככ"ל לא גרסינן, וכן הניון דמשה מפורשת היא ולא לשמעין שום חידוש: (ד) ואתרוגות אינן מונעות זו בזו אלא בקרנותיהן: ולפי זה יש בין ערוגה לערוגה ששה טפחים מרובעין, עיין תוספות שבת סם: ד"ה ושמואל אמר: (ה) של ירק: (ו) בכל זיות מניח טפח על טפח שני, וזרע ד' טפחים בכל רוח ורוח, ואף שה' מינים מונעים זה את זה בקרנות של הרוחות, אין צדק כלום, דהא געיה בראש תור הוא: (ז) של ח' טפחין מרובעין, ממצא שארע שני שלישי מן כל הערוגה, ועיין פה"מ להרמב"ם והוי"ט, ומה שכתב על פירושיהם או"מ הרב החכם דר' לוקאקערמאן בספרו דאם מאטהעמאטישע אים תלמוד אד ט"ז הערה כ"ה: (ח) ההרדל והאפונין השופין כל"ל וכהג"י במתניתין ובמתניתא דירו' פ"ג ה"ב, ואפון או חומלא קיכער בל"א, ושופין תרגומו של חלקים, אפונין השופים גלאטטע קיכערן ובח"ש תפס בני' כ"י אירפורט והשיפון ותרנ' קליינע צאהענן: (ט) מהא דתנן במתניתין הרדל ואפונין האפונין מין זרעים איכא למידק, כשהן זרעים דוקא, אבל אם נהתיין לירק שלהם, סד"א שזוטר, קמ"ל דאלו מיני זרעונין לעולם אסור לעשות מהן ערוגה: (י) אפונין כל"ל וכהג"י במשנה ובברייתא: (יא) גדולים, גמלאה בלשון ארמי סיני לכל דבר גדול: (יב) לירק כל"ל, דאע"ג דתנן סתמא אפונין הגמלונין מין ירק, וסד"א דלעולם מיירי לזרען בערונה, קמ"ל שריך להתכוין לירק דוקא, ועיי' בגי' בירו' הביאה הר"ם: (יג) לזרע כל"ל: (יד) כל"ל, וצירו' בגי' ושאר זרעוני גינה שאינן נאכלין והיא מסובשתא, כדמוכח מלשון הברייתא, דבאילו שאינן נאכלין, לא שייך לומר אע"פ שזרען לזרע, ועיי' במה"פ ד"ה ושאר: (טו) מלת אין כל"ל וכנראה מפ"מ ג' כ"י שלו נכונה: (טז) דגם לזרע אין זורעין מהם אלא מעט: (יז) במתניתין לא משהני אלא מהלם אחד, והכא רבתיא אתא לאשמועינן, דמותר לעשות כל שדה תלמיות, וקראו קטנות כשחורשין השדה בעול קטן ולא בעול השורני: (יח) בעומק, וקטע טפח לרבותא, ועיין בר"ם: (יט) על שפת התלם לארכו: (כ) והמרחק בין ג' מינין הלוי בפלוגתא המפורשים כמה שיעור יניקה, לרש"י דס"ל שיעור יניקה ג' טפחים, אין זורעין מכל מין ומין אלא רק קלה אחד על כל אורך התלם ולרמב"ם ור"ם שיעור יניקה טפח ומחצה, הלכך מותר לדידהו לזרוע מכל מין ומין עד שיהו מרוחקין זה מזה כדי שיעור יניקה, ועיי' תוי"ט ד"ה התלם

ד (כ) הנזמט שתי שורות (כ) של קישואין, שתי שורות של דילועין, שתי שורות של אבטיחים ושתי שורות של מלפפנות (ג) ושתי שורות של פול המצרי, אפילו כל שדרה (ד), מותר: ה מותר אדם (ה) לעשות בתוך שדרה גומא קמנה (ו), שהיא עמוקה טפח, וליתן לתוכה ארבעה מינין (ז), והופכן לארבע רוחותיה (ח), ומותר אדם לעשות בתוך שדרה תלם, להיות נוטע (ט) קישואין ודלועין אבטיחים ומלפפנות ופול המצרי (י), והופכן אלו לצד זה (יא), ואלו לצד זה (יא), ובלבד שלא יהא (יב) בינו לבין חברו (יג) ששה טפחים: י הקיצר בכדי (יד) שניהם, ר' ישמעאל אומר, עשר (יה) אמות, ר' עקיבא אומר, שמונה אמות, מעשה היה (יז) בכפר פני, והורה (יז) ר' נחמיה (יח) כדברי ר' ישמעאל: ין שדרה (יט) של דילועין בירק אורך ששה טפחים ורוחב מלאו (ס). אחד שורה

הגיון אריה

התלם ואמת המים, ומה ליתא בכ"י אירפורט וליתן לתוכן ארבעה מינין והופכן בארבע רוחותיה, כאלה בעליל שהצבות עם מהופכות ומסורסות, ובח"ס לא העיר כלום ולא הרגיש בדבר, ובזרייתא דירו' פ"ג ה"א הגי' גוממיות, ובר קפרא פליגי אמתניתין וכ"כ על ההוספתא דלא התייר לזרוע לתוכו אלא מין אחד בלבד, עיי"ש רה"ג: בא) למ"ג לית הוספה בתוספתא ובזרייתא בירו', ומתניתא דבר קפרא קאי אמ"ב ומה שרשם בח"ס "שם משנה ג" בראש הבבא החדל והפולין והסיפון וכו', הגמטכת אחר מ"ב דפרקין, עיין לעיל אות ח', טעות דמוכח הוא: (ב) דשתי שורות מחוי כשדה בחגיפי נפשה, ובלבד שיש תלם מפסיק בין מין למין: (ג) במתניתין לא תנא אלא קישואין ודילועין ופול המצרי, וסד"א דרק בלאו אסור לזרוע שורה אחת, קמ"ל דאף אבטיחים ומלפפנות, עלים שלהם מתפשטים ומתעבדים זה עם זה: (ד) כל"ו חעפ"י שנתמלחה כל השדה משורות האלו, ואין מכל מין ומין אלא רק שתי שורות, אפ"ה מותר, דלא מחוי כנטועין בערבוביא: (ה) מתניתא זו מיייתי לה הירו' בפרקין ה"ה, וגם זה לך לאות שאכן מקומה, ולא לפני הבבא הנוטע שתי שורות וכו': (ו) כ"כ, שאי אפשר לזרוע בחמלע במרחק שיעור יניקה מן האדון: (ז) ואפי' קשואין ודלועין אבטיחים ומלפפנות, דהחזרת העלים מללה גם אלו מן הכלאים: (ח) בירו' פליגי אמוראי להיכן נטעין, אי חוץ לגומא או לתוך הגומא: (ט) לאורך התלם: (י) אבל טפי מה' מניסם לא, לפי שמיניס הרבה בתלם אחד כנטועין בערבוביא דמיין, ובהא דומה תלם לערוגה: (יא) של תלם: (יב) שיהא כל"ל וכג"י בכ"י הגר"א, עיין במפרש, והגר"א תפס בנסחת הדפוס: (יג) בין מין ומין באורך התלם מרחק של ירק בירק, והא דלא סגי הכא שיעור יניקה, כמו בערוגה, משום דנטיעת התלם משונה מנטיעת הערוגה, דבמרחק שיעור יניקה לבד יש לחוש למלאית עין, והעומד בראש התלם ומסתכל בו לארסו, לו נראין המיניס בערבוביא, הלכך לריש תרתי, החזרת העלים ללדדי התלם, ומרחק ירק בירק לארסו, כ"ג לעג"ד לפרש בבא זו, ועיין במפרשים שדחקו מאד: (יד) הקוצב על דבריו כל"ל וכג"י בזרייתא דירו' בפרקין ה"י ולפרושי מתניתין קאתיא, דהנה ר' ישמעאל אומר עוקר שתי שורות ונטע שורה אחת, ואכתי לא ידעתי להיכן נטע שורה זו, אי בראש או בסוף או בחמלע של שתי שורות שערך, ובהא פליגי כהנא ושמואל בירו' ומיייתי הש"ס מתניתא זו לסיוע דשמואל שדבר קאוב הוא גם לדברי ר' ישמעאל שנטעה בחמלע של שתי שורות שערך, ובמ"ב הגיה הקולר בדברי שניהם כל"ו קלרו של דבר ממחלוקת ר' ישמעאל ור"ע: (לה) שתיים עשרה כל"ל וכג"י בירו': (לו) מעשה זה לא הובא בירו': (לז) כג"י בכ"י אירפורט וכל"ל, ומן הדפוסים הישנים אביא ראיה שזו הגי' העיקרית, דהכי ליתא התם מעשה היה בכפר פני יהודה ועשה ר"ע וכו', שיש נא עיניך על השתי מלות יהודה והארס, ובין תבין שאיזה מעתיק מבוהל עשה מו"ו ומר"ש של מלת והורה יו"ד ודל"ת ועי"ב נעשית פני יהודה, ואפשר שכפר פני היינו כפר בית פלגו, עיין תוספתא מעילה פ"א: (לח) עיין ב"ר פ"א דס' פליגי אי תלמודו של ר"ע היה או לא: (לט) כג"י בכ"י אירפורט ובר"ש ספ"ג וכל"ל, וארישא דמ"ו קאי, דהתן דלעת בירק בירק ופי' או דלעת יהודית, או שדה דילועין, או שתי שורות של דלועין, שגראין כשדה, לאסקוין שורה של דלעת כדתן במ"ד שורה של קשואין שורה של דילועין אסור: (מ) של תלם או של עול קטן ומן הסתם ו' טפחים, ובדואל לענין דינא אין חילוק בין פירות הראב"ד לפירות הר"ש, ולרמב"ם פי' מלאו כעמוקן, ולפי זה ע"כ ל"ל שקילא שורה שלמה בשדה מקלה אחד

כלאים פרק ג

של דילועין ואחד שורה של ירק אחד (א) בתבואה אורך עשר אמות ומחצה (ב)
 על רוחב ששה טפחים, ושורה של ירק בירק (ג) אורך ששה טפחים ורוחב
 מלואו (ד), של דלועין בירק ובין (ה) שורה לחברתה (ו) שתים עשרה אמה (ז),
 וכן בתבואה (ח), של תבואה בירק אחד (ט) מראש השדה ועד ראשו של (י) רוחב
 שלשה תלמים של פתח (י), אחת שורה של קישואין, ואחת שורה של דלועין, ואחת
 שורה של אבטיחים, ואחת שורה של מלפפנות, ואחת שורה של פול המצוי (יא),
 והמקיים (יב) קלח אחד לזרע (יג), צריך לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים (ורחבה
 ארבע) (יד): עובר כוכבים שהרכיב (טו) פרסק על גבי עונס (יו), אעפ"י שאין
 ישראל (יז) רשאי לעשות כן, נומל הימנו וחוזר ונוטע במקום אחר, הרכיב תרד
 ע"ג ירכו (יח), אעפ"י שאין ישראל (יט) רשאי לעשות כן, נומל הימנו זרע חזרע
 במקום אחר (כ): ישראל שקיים כלאים בתוך שדהו, אין הכהנים (כא) נכנסין

הגיון אריה

דבלקה אחד תינא לעיל שיעורו ששה טפחים על ששה טפחים וד"ק, וע"ע מה שכתב הגר"א בשנות
 אליהו במ"ג דפרקין: (א) אחר כל"ל וכהג"י בר"ש, ובצרייתא דירו' פ"ב ה"י תינא הכי הו"ה לעשות
 שורה של ירק לתוך שדה תבואה, ה"ז עושה אורך שורה אורך עשר אמות ומחצה על רוחב ששה, (ובח"ט
 עשה הפסק בזה של ירק וכל אחת בתבואה ואעפ"כ העיז לומר, שהמפרשים לא השכיחו לבאר כל זה
 מפני שלא מלאו ט' הסרה וכל דבריהם דחוקין וכאשר היא לפנינו כן הוא בכ"י בתיוון העושה בלחזה
 מיצות שנינו וחזרו כי שגגת הסופר היא וסגן בלחיות הדומות" עכ"ל, ולמחבר זה דל"ת ותי"א לחיות
 הדומות, (ד הוא גרס ג' פעמים אחת במקום אחד): (ב) שיעור הרכה של שורה לא תקן במתניתין,
 עיין בר"ש: (ג) בתבואה ליכא חילוק בין שורה של דלועין לשורה של ירק אחר, אבל בירק ליכא
 ואיכא: (ד) בין כל"ל וכהג"י בר"ש: (ה) בין שתי שורות של דלועין: (ו) כר' ישמעאל דהורה ר"ג כותיה:
 (ז) שורה של דלועין בתבואה, לריך נמי בין שורה לחברתה י"ב אמות: (ח) אחר כל"ל כל"ל שושה
 שדהו משר משר, ובכ"י הגר"א כהג"י שורה של תבואה בתבואה או בירק אחר, ובדור"י הגי' שלפנינו
 נכונה, ועיין בר"ש, שהביא הך וכן בתבואה בסוף: (ט) על כל"ל וכהג"י בר"ש: (י) בכ"י פני"ה הגי'
 תפוח, ועיין לעיל פ"ב אות ל"ז: (יא) כשנוטע שורה אחת מן המינים הללו, התלם אינו מועיל כלום,
 דעלים שלהם מתפשטין מאד, ומש"ה לריך לעשות מחילה במקום תלם: (יב) ואחד המקיים כל"ל לפי ט'
 כ"י הגר"א: (יג) אלל מינו הכטוע לירק, ומימרה הוא בירו', דהכי איתא התם בסוף פרקין ר' יונה ור'
 יוסי גילתא בשם ר' יוסי בר רבי תינא המקיים קלח אחד בתוך שלו לזרע לריך להפנות לו בית רובע,
 או לעשות לו מחילה גבוה עשרה טפחים אפי' מין בנינו, והטעם ע"כ משום דהנעווע לזרע והנעווע לירק
 לב' מיניו נחשבין, וד"ק: (יד) או להרחיק בית רובע כל"ל והיבות רחבה ארבע ז"ל, דבמחילה אין
 לריך רוחב: (טו) צרייתא הוא בירו' בס"ק דנוכלתין, וקמתי לה הכא להורות לנו, היאך הדין במקיים
 קלח אחד לזרע ולא עשה מחילה, ולהוציאנו מן הפסק, אי נותר לזרוע זרע זה במקום אחר או לא, דבכלאי
 חילות וזרעים לא נאשר אלא הרכבתן וזריעתן בלבד, אבל מותרין באכילה ובזריעה אפילו לאותן שגלקן
 על הרכבתן וזריעתן, ובאמת אין חילוק אם המרכיב ישראל או עכו"ם, ולא נקט הכא עכו"ם אלא
 משום שדרכן כך, ועיין רמב"ם כלאים פ"א ה"ז ה"ז: (יז) בירו' הגי' אגוז ע"ג פרסקים וכנראה גי' הגמ'
 נכונה, ופרסק מלה יזית (*), ובג"א ספירוד, ובט"פ פני"ה הגי' פסתק: (יז) כהג"י בדפוסים הישנים
 וצירו' וכל"ל וגי' כ"י אירפורט חע"פ שאינו רשאי בודאי משושבת, דהך טעל הימנו אישראל ולא חעכו"ם
 קאי ובח"ט כנהוג תפס צגי' משושבת: (יח) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט, וירבח בדפוסים משושבת,
 והחיות נעשית מו"ו וי"ן: (יט) וה"ז אם לא עשה מחילה בין קלח הנעווע לזרע לקלח הנעווע לירק, מוטל
 הימנו וזרע במקום אחר: (ס) כהג"י בכ"י אירפורט וכל"ל ובדפוסים הישנים איתא אחיו הכהנים ובכ"י
 הגר"א חסר מלת כהנים וגי' כ"י הגר"א משושבת, דהנה משנה ערוכה היא בשקלים פ"א התקינו
 שיהיו מפקדין כל השדה כולה, ואי אמרת אין אחיו ישראלים נכנסין לתוכה, מה הועילו החכמים
 בתקנתן, ולולי דמשתפיל הו"א דכמו שזיינו את הקברות ה"ע היו מל"ינין, אחר תקנה האחרונה, גם
 השדות שהופקרו בסדר, וכדי שלא יחליפי' ליון בית הקברות בליון זה של הפקר, אמרו שלא יכנסו
 כהנים *) περσικόν

לחובה, אלא רואין אותה כציון בית הקברות: אין עושין עם ישראל (א) בכלאים (ב). אבל עוקרין עמו כלאים, מפני שממעט את העבירה (ג), אין עושין עם העובד כוכבים בכלאים (ד), ובעיירות המובלעות (ה), כגון בת ענה אימה (ו) וחברותיה, עושין עם העובד כוכבים בכלאים, כשם שהכלאים בארץ כך הכלאים (ז) בחו"ל:

פרק ד (א) איזו היא קרחת הכרם, כרם שחרב אמצעיתו (ב), ונשתיירו בו (ג)

הגיון אריה

הכהנים לטהר של כלאים מפני מראית עין: (א) כל"ל וכהג"י בכ"י וויטן ואירפורט, ובצרייתא דירו' סוף ערלה ובדפוסים הישנים הג' עם עובד כוכבים, ובצבלי ע"ז ס"ד הניח אין עודרין עם העכו"ם בכלאים, עיי"ש ברש"י ותוספות: (ב) בחו"ל: (ג) כהג"י בכ"י אירפורט וצירושלמי שם וזו"ס תיפלה בדפוסים כנו' הצבלי ע"ז שם: (ד) בצרייתא דירו' מקיים עלה בין צבלי כרם בין צבלי זרעים, ועיי"ש הפלוגתא דשמואל ור' יוחנן בפירושא דסוף מתניתין והכלאים מדברי סופרים: (ה) בתחומה של א"י: (ו) באינה ובאימה כל"ל וכהג"י בירו', עיין נייבויער שם לד רל"ו: (ז) לשמואל כלאי הכרם ולר"י כלאי זרעים אסור מה"ת אף בחו"ל, כל"ל לפי הסוגי' בירו' סוף ערלה, אבל בצבלי קדושין ל"ט איתא להדיא שר"י דאמר לוקין על הכלאים דבר תורה כדשמואל דאמר שמואל וכו', והרמב"ם כלאים פ"א ה"ה פוסק כר' יוחנן בצבלי חילטת וכרב יוסף פ"ה ה"ד:

פ"ד (א) מ"א, עבודת הכרם ארבע אמות לכל רוח, וכרם גדול שנעקרו נפיוו בצלמנע ונעשית קרחה, בין שנשאר גפנים סביב לכל הקרחה, בין שנשאר רק משני יאדין, זו כנגד זו, אסור להביא לשם זרעים, כשהקרחה פחותה מט"ו אמה, דכל שפחות מד' אמות לא מקרי שדה, ואם אין בין הגפנים שנשאר ט"ו אמה, ועתה נותן בכל ל"ד אמות לעבודת הכרם לא נשאר שם שמונה אמות, ובטלי חלוין לרוח זו וחלוין לרוח אחרת: מ"ב, המקום הפטוי שבין הכרם לגדר הוא מחול הכרם, וגם שמה אסור להביא זרע, אם הוא פחות משתיים עשרה אמה, דד' אמות הן עבודת הכרם, וד' אמות אסוקרי מפקד להו משום דישא דכותל, ואם לא נשאר ד' אמות בתווך, בטלי לגבי כרם: מ"ג, לר' יהודה מקום הפטוי בין גדר לכרם נקרא גדר הכרם, ומרחיק ד' אמות מן הכרם וזורע עד הגדר (עיין בר"ש וברא"ש), ומחול הכרם לדידה מקום הפטוי בין שתי כרמים, שעקרי גפניהם אינם מכוונים זה לזה (עיין לקמן אות ח); וגדר גבוה עשרה טפחים וחרין שהוא עמוק עשרה טפחים ורחב ארבעה, ה"ה הפסק בין גפנים לזרע: מ"ד, כל מחילה המפסקת בטלה עבודת הכרם, ואפילו היא מקיים, ואין בין קנה לקנה ג' טפחים, דכל הפחות מג' כלבוד דמי, וכל פלגה בגדר שאינה גדולה מעשר אמות, ה"ה כפתח, ומותר לזרוע אפילו במקום הפרוץ, ואם יש פלגות הרבה בגדר, אסור להביא זרע למקום שנגד הפרוץ, אם הפרוץ מרובה על העומד: מ"ה, עבודת גפן יחידית וכ"כ עבודת שורה של גפנים, אפילו הם מאה, ששה טפחים, ורק שתי שורות של שלש שלש גפנים נקראו כרם, והזורע תוך ארבע אמות, ה"ז אסור שתי שורות: מ"ו, אם יש רק ה' גפנים בשתי שורות לריך שיהיו שתיים כנגד שתיים וא' יולאת זכ, דלא נקראו כרם, ועבודתן ד' אמות, אבל שתי גפנים בשורה זו כנגד שתיים החלוטות של שלש בשורה שכנגדה, או שתיים כנגד שתיים ואחת בצלמנע, אינו כרם, ועבודתן ששה טפחים: מ"ז, שתי שורות, ואין ביניהן שמונה אמות, אפילו שורה האחת צדה שלו ושורה השנייה צדה של חברו, אע"פ שמפסיק ביניהן דרך היחוד, או שביל של רבים, או גדר שאינו גבוה עשרה טפחים, הרי אלו מלערפין לכרם: מ"ח, שתי שורות של גפנים ה"ה כרם קטן ואסור להביא זרע בין השורות, אם אין רחוקין זו מזו ח' אמות, אבל כשיש ביניהן ח' אמות, נותנין לכל שורה ושורה עבודתה, שהיא ו' טפחים, וזורעין את השאר, ובשלש שורות אסור לזרוע בין שורה לחברתה, עד שיהיו שם ט"ז אמות כמו בקרחת הכרם: מ"ט, בכרם גדול איכא פלוגתא בין החכמים ור"מ ור"ש, לחכמים בטלה תורת ועבודת הכרם בין הגפנים אם השורות נטועין במרחק ט"ז אמה זו מזו, ולר"מ ור"ש כשמרוחקין מתחילה שמונה אמות (ולענין הלכה עיין מה שכתב הגר"א בשמות אליהו): (ב) כהג"י בכ"י אירפורט ובבלי עירובין דף ג. ודף ל"ב, ובמשבמ"ש וצירו' מתלמנעו, ובדפוסים הישנים תלמנעו: (ג) בכרם גדול, ובדפוסים הישנים חסר מלת זו, וגו' הברייתא בירו' ריש פרקין כנו' דפוס פאזשוואלק: כל'

כלאים פרק ד

ארבע וחמש (ד) גפנים (ה), בין מארבע רוחות, בין משלש רוחות, בין משתי רוחות זו כנגד זו (ו): **ב ג איזהו מחול (ז) הכרם, בין שני כרמים (ח) דברי ר' יהודה, (וחכמים אומרים) (ט) אם אין שם (אלא) (ט) שתיים עשרה אמה, לא יביא זרע לשם (י), היו שם שתיים עשרה אמה נותנין לו כדי עבודתו וזורע את המותר: יש במחיצת הכרם (יא) להקל ולהחמיר, כיצד מחיצה סמוכה לגפנים (יב), זורע חיצה לה (יג) עד שמגיע לעיקר מחיצה, שאילו אין שם מחיצה (יד), נותנין לכרם ארבע אמות, וזורע את המותר (טו), היתה משוכה (טז) אחת עשרה אמה (יז), לא יביא זרע לשם (יח), שאילו אין שם מחיצה, נותן לכרם ארבע אמות, וזורע את המותר (יט): **ך מחיצת הכרם (כ) שנפרצה (כא) אומרים (כב) לו גדר, גדרה (כג) ונפרצה, אומרים לו גדר, נתייאש (כד) הימנה, הרי זה קדש (כה).****

הגיון אריה

(ד) כל' ארבע שמים כנגד שמים והתמישית וילאח זכב, וצירו' הגי' כדי כרם: (ה) בצד אחד, דלשורה יחידית אפילו יש בה כמה וכמה גפנים לב"ה, אין נותנין לה אלא עבודת ו' טפחים, וכיון דממתניתין איכא למשמע, שאפילו אם נשאלו סביב הקרחת גפנים יחידין אסור לזרוע שם, קמ"ל דלכל הפחות לריך שיטרו שני כרמים קטנים, כרם קטן בצד זה, וכרם קטן בצד שכנגדו, ועיין רש"י עירובין שם, ומה דאיתא צירו' חמש שורין מן שבע שבע, ע"כ ל"ל לב"ה אשורות של כרמים ולא אשורות של גפנים קמטין עיי"ש, וד"ק, ועיין בר"ם מ"ח דפרקין, דלדידן' כפי אס נשאלו בצד הא' של הקרחת שתי שורין וצד ב' שורה אחת, דכתב וז"ל ג' שורות היו בכרם גדול, דקרחה שלה י"ז אמה, אלא שיש חילוק בין כרם בן ג' שורות לבן ארבע וחמש, היכא דחרבה אמלעית, דבן ג' שחרבה אמלעית לא צעין ביניהן שיעור קרחה, כיון דלא נשתייר כרם, אבל בן ד' וה' כי חרבה אמלעית אכתי נשאר כרם ובעי מקום המוקרה י"ז אמה עכ"ל: (ו) לאפוקי שתי רוחות שעושין זיות: (ז) מקום ראו למחלות: (ח) זה כנגד זה, ומפרשי צירו' הדא דתימר בשאין הכרתים מכוונים, אבל אם היו הכרתים מכוונים אסור בשש עשרה, כל' דוקא אם עקרי הגפנים של כרם במזרח או בצפון אינן שוין עם עקרי הגפנים של כרם במערב או בדרום, אבל אם הם מכוונין, אפי' ר"י מודה שזהו כמו קרחת, ועיי' מה שכתב הרב פ"מ במ"פ ד"ה הדא דתימר על הא"ש, ועיי"ע בקול הרמ"ז ובשנות אליהו, ושאר מפרשי המשנה הלכו בעקבות הר"ם והרב בעל תפארת ישראל מוסיף מדיליה וכתב וז"ל בין שני הכרמים שכרם א' במזרח וכרם א' בדרום ולת"ק זה נמי קרחת הכרם וכו' ובמח"כ זהו טעות דהגה כשכרם א' במזרח וכרם א' בדרום ס"ל לת"ק דאין זו קרחת, כדתי לעיל שריך להיות זו כנגד זו: (ט) ל"ל לפי ט' כ"י הגר"א: (י) צדיגא דמחול ס"ל לר"י כת"ק ולא פליגי אלא במקום המחול, ולריכי לאשמועינן, שאע"ג שלא נשאלו בחוץ, אלא רק ד' אמות, וסד"א דפלגא בטיל לגבי הק גיסא, ופלגא לאורך גיסא, אפ"ה מותר כשעיקרי הגפנים אינן מכוונים: (יא) צרייתא מיייתי לה הש"ס עירובין ל"ג, ואפסקא דמתניתין ואי זה הוא גדר וכו' קאי: (יב) שאין שם מחול, ובש"ס כהג"י כרם הגעוע עד עיקר מחיצה זורע מעיקר מחיצה ואיך: (יג) כשזורע בשדה שמוחץ לכרם אין לריך להניח הפסק בין הזעים למחיצה אעפ"י שזו סמוכה לגפנים: (יד) בין השדה לכרם: (טו) וזהו מחיצת הכרם להקל, כן הוא להדיא שם בגמרא: (טז) המחיצה מן הכרם, ובש"ס הגי' הי' משוך מן הבהל ר"ל הכרם, והיינו ק: (יז) כל' פחות מ"ב אמה, ועיין רש"י שם ד"ה היה משוך: (יח) נחכמים, שהם הגרזים ו"ב אמה במחול הכרם, אכן גם לר"י יש במחיצת הכרם להקל ולהחמיר, להקל כמו אליבא דחכמים, ולהחמיר אם הגדר רחוק מן הגפנים פחות מ"ו אמות להר"ם, או פחות מ"ד אמות ומחיצה לרמב"ם: (יט) וזהו מחיצת הכרם להחמיר, גמרא: (כ) צרייתא זו מיייתי לה הש"ס ב"ק דף ק' וב"ב דף ב', ואפסקא דמתניתין כנגד הפלגא אסור קאי: (כא) יותר מ"ו אמות או שהפרוץ מרובה על העומד: (כב) כהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים הבא בפעם הראשונה אומר, ולקמן בפעם השנייה אומרים, ובש"ס הבא ולקמן אומר, ר"ל בעל השדה אומר לבעל הכרם, דעליו לעשות המחיצה, ולג' אומרים אפשר לומר שאב"ד קאי ומתריין אותו אפילו בשל, והך ה"ז קדש וחייב בחחריותה לרדין קתני, ה"ז קדש בין שהשדה שלו בין שהיא של אחר, וחייב בחחריותה כשהיא של אחר: (כג) צ"ב ק"ל איתא ובב"ב הגי' חזרה: (כד) דוקא נתייאש, אבל אם לא נתייאש ועוסק כל שעה לגדור אעפ"י שהוסף מאתים מותר, תוספות: (כה) אם מוסיף מאתים בעוד שהמחיצה

והיב באחריותה (י): הן כמה תהא ממעטה (יז), שלש כנגד (יח) שלש, נישלה אחת מן החיצונות (כ), כמה יהא ביניהם (ל), שתיים כנגד שתיים מארבע אמות ועד שמונה (לא), והזנב (לב) מארבע אמות ועד שמונה (לג), היו שתיים כנגד שתיים, מארבע אמות ועד שמונה (לד), והזנב פחות מארבע אמות או יותר על שמונה, או שתיים כנגד שתיים פחות (לז) מארבע אמות (לז), או יותר על שמונה, והזנב מארבע אמות עד שמונה, הרי זה אינו כרם, עד שיהיו שתיים כנגד שתיים מד' אמות עד שמונה, והזנב מד' אמות עד שמונה (לה): כורת (לו) מכון (לי), ונוף אין מכון, הרי זה כרם (לח), נוף מכון, וכורת אין מכון, הרי זה אינו כרם, היו דקות (לש) ולא היו מכוונות, העבן (ס) ונעשו מכוונות, הרי זה (סא) כרם, כיצד יודע אם מכון אם לאו, מוחא את החוט לעיקר (סב) גפנים,

הגיון אריה

שהמחילה פרזיה: (כו) להזק ניכר הוא, עי' תוס' סס ד"ה חייב בלחיותן: (כז) חפסקא דמ"ה וז"ה אומרים אינו כרם עד שיהו סס שתי שורות קאי, כלו' כמה גפנים לריך ליעט בכל שורה: (כח) לריך שיהו מכוונין זו כנגד זו: (כט) ה"ז כרם כהג"י בכ"י הגר"א, ואי גרסוין הכי, מוכח מצדו זו ששתיים כנגד שתיים ולחא יולאת זכ, פירושו כמו שכתב הר"ש שתיים בשורה שניה כנגד השתיים הסמוכות מן השלש, ולפירושו של הרמב"ם שאותו זכ יולא מן השורה ע"כ ז"ל ה"ז אינו כרם, ולפענ"ד כבר פליגי בהא אמוראי בירו', דהכי איתא התם פ"ד ה"ז ר' אימי בעי ולמידין מן הכנעניים, שמואל אמר במודד לוכסן, ר' יוסי בר זימנא בשם ר' יוחנן את רואה כולו אחרת נטועה כאן, פי' לענין מה לריך כאן לימוד מן הכנעניים, שמואל אמר להא שמודדין אלכסנו של גפן החמישית, ואם היא רחוקה בשורה מן השתי שורות, נחשבה לכאן ולכאן, והוי כשתי שורות של ג' ג', ור"י אמר למידין מן הכנעניים, שרואין כאילו אחרת נטועה כאן בשורה ב' כנגד גפן ג' שבשורה א', ועי' מה שכתב התו"ט ששמע מפי זקן אחד מגלת תוב"ב, שכל הכרמים שראה הוא בח"י, היו על פי אורה של הרמב"ם, אכן מפ"ה מ"א משמע כפירושו של הר"ש דתנן התם כרם שהוא נטוע ערבוזיא אם יש בו לכיון שתיים כנגד שלש ה"ז כרם, וע"כ בשתיים כנגד שתיים הסמוכות מן השלש קמיירי, וכן פסק נמי הרמב"ם פ"ז ה"ט אם יש לכיון שתיים כנגד שלש, ה"ז כרם, אלעפ"י שכתב בלוחו פרק ה"ז, שלש בשורה זו ושתיים כנגדן בשורה שנייה, אינו כרם, ואפשר ליישב סתירה זו ולומר שלש בשורה זו ושתיים כנגדן, ר"ל כנגד שתיים החיצונות, אינו כרם, אבל כנגד שתיים הסמוכות, ה"ז כרם, ולפי זה יש להרמב"ם הרי גווי יולאת זכ, ודו"ק, ועי' ע"כ בקול הרמ"ז וברץ למשנה: (ל) בין לארץ בין לרחבן: (לא) לא פחות מד' ולא יותר מח' אמות: (לב) לפירוש הרמב"ם לריך למדוד אלכסנו לשהי גפנים הסמוכין לו, ולר"ש ז"ל שמודדין הארץ בין הזנב לגפן הסמוך לו בלוחה שורה, ואם אינו יותר מח' אמות, ה"ז כרם, אלעפ"י שאלכסנו לגפן שבשורה שנייה יותר מח' אמות: (לג) כל"ל וכהג"י בכ"י וויטן ואירפורט, ובדפוסים הישנים חסר מלת פחות: (לד) התיבות עד שמונה בדפוסים ז"ל, וכן ע"ס אגב שיטפא דלעיל ואין שום שינוי ממשי בין כ"י אירפורט ודפוסים אלא שבאלו חס' מלת פחות ונוסף כך עד שמונה, ובכ"י אירפורט חסרי התיבות אינו כרם, ואפ"ה כתב בח"ס ז"ל, וכמה היא מטעמה, בדפוס משוכם ומזולבל אינו מחזור כלל וגם בכ"י שנתרבו השורות ומ"מ יותר טוב מכמו שהיא בדפוס ועיין רמב"ם פ"ז מהלכות כלאים ה"א ב' ומן התימה מן מפרשי הרמב"ם שלא העירו מתוספתא דא ושיבוש הטקסאות כשה החך על פני שמי התוספתא עד שלא ראו אור מצין אשגביו עכ"ל, ומפרש זה מלבד שלשנו מדברת גדולות גם אין האמת לנגד עיניו דשוא ושקר הוא שנתרבו פה השורות בכ"י: (לה) עם מקום הגפנים ובח' אמות חוץ למקום הגפנים פוסק הרמב"ם פ"ז ה"ב שאינו כרם, ועיין לקמן פ"ה אות ע': (לו) מהתיבה זו מייית לה הירו' רפ"ה, וכרת או כורה ענינו גזע, ובז"ל כורתים, עי' לעיל אות ח' ובדפוסים הישנים איתא כורת בשבוס: (לי) בין לארץ בין לרחבן: (לח) דלעולם הולכין אחר הכרתים: (לש) כך הסדר בדפוסים הישנים ובברייתא דירו' רפ"ה, אבל בכ"י אירפורט זהו סיומא דברייתא: (מ) העבו כל"ל וכהג"י בירו' ובכ"י וויטן, ובדפוסים הישנים הו' וסיעתו: (מא) כל"ל וכן הוא ע"כ בדפוסים הישנים ובירו', ובכ"י אירפורט בעטות ה"ז אינו כרם, ובח"ס תפס בגי' משוכם: (מב) כהג"י בכ"י וויטן ובדפוסים הישנים, ובכ"י אירפורט

כלאים פרק ד ה

אם היו כולן נוגעות בחוט (ג), ה"ז כרם, אחת נכנסת ואחת יוצאת (ד), ה"ז אינו כרם (ה):

פרק ה * (א) כרם (ב) שנמוע ערבוביא (ג), אם יש בו לכוי (ד) שתים כנגד שלש, הרי זה כרם (ה), ואם לאו, אינו כרם (ו), זה היה מעשה (ז) ובא ושאלו את רבן גמליאל, אמר להם, צאו ושאלו את יוסי בן גילאי (ח), שהוא בר ובקי בהלכות כרם, יצאו ושאלוהו, אמר להם אם יש בו לכוי שתים כנגד שלש, ה"ז כרם, ואם לאו, אינו כרם: **ב** ר' שמעון אומר, כרם שנמוע על פחות מארבע אמות, או יותר על שמונה אמות (ט), הרי זה

הגיון אריה

אירפרט הנו' על גבי גפנים, וזירו' איתא הכי מציא חוט ומתח אית תני תמי מבפנים, ואית תני תמי מבחוץ: (ג) בכ"י אירפרט הגי' כלחת והיבת בחוט חסר: (ד) כלו' ע"י מתיחת החוט נראה לעין שהלחת נכנסת ולחת יולאת, דהלחת נוגעת והלחת אינה נוגעת: (ה) ואין מרחיקין מן הגפנים אלא ששה טפחים, ולשלש המטיות האחרות דפרקין לית הוספה בחוספתא:

פ"ה * מ"א, חמשה גפנים שניעטו מתחילה שהיו כנגד שהיו ולחת יולאת זנב, ה"ה כרם, וכ"כ גפנים שאין נטועין בשורה, אם יש לכויין בהן שהיו כנגד שלש, יש להן דין ותורת כרם, אבל בכרם שחרב מכל לדיו, לריץ שיאלרו עשר גפנים בבית סאה, שתי פעמים שהיו כנגד שהיו ולחת יולאת זנב: מ"ב, המרחק בין גפני השורות מ"ד עד ח' אמות, אבל כשיש שם כמה שורות, אעפ"י שאין מרחקין זו מזו ד' אמות, אפ"ה ה"ה כרם, דרואין את האמלעין כאלו אינן: מ"ג, הריץ העובר בין גפני הכרם, אעפ"י שהיא רשות בפ"ע ומפסיק, כגון שעמוק עשרה ורחב ארבעה טפחים, אפ"ה אין זורעין בחוט, אם אינו מפולג מראש הכרם עד סופו, דכל הריץ שאינו מפולג, ה"ה בנת בכרם, שאסור לצרוע בחוכה, ושומירה שהיא מקום גבוה לשומר הכרם, אם גבוהה עשרה ורחבה ארבעה טפחים, זורעין בחוכה, ובלבד שאין זמורות הכרם מגיעות לקרקע השומירה (עיין רמב"ם כלאים פ"ז הכ"ב וטות א"ליו): מ"ד, גפן יחידית שהיא נטועה בנת או בנקע, והן אין עמוקין עשרה, או אין רחבין ארבעה טפחים, טיהנין לה עבודתה ו' טפחים, וזורעין את המותר, ובית שבכרם, אם הוא יותר מנ' טפחים על ג' טפחים, זורעין בחוט: מ"ה, הזורע או המקיים ירק באמלע הכרם, ה"ז מקדש סביב לכל רוח שיעור המהבטל עם הכרם להחשב כמוהו, והוא ע"ז אמה כמו בקרחת, כן פי' התוי"ט, ולענ"ד העעם משום שאיכה גוואל דירק אומר ט"ז אמה והוא בערים, דלערים ד' בינים של ד' ד' אמות, וכיון שחכמים לא נתנו דבריהם לשערוין אמרו שהם שהירק אומר ט"ז אמה לכל רוח בכרם (ולפירוש התוי"ט קשה טובא אמאי לא פליגי ב"ם וכו"ה נמי בהא כמו שפליגי בקרחת הכרם וע"ג); בכרם הנטוע על ד' ד' אמות, נאסרו מ"ה גפנים הנמלחין תוך עיגול זה, אשר רחבו ל"ב אמה, ובכרם הנטוע על ה' אמות, אעפ"י שלא נמלאו תוך עיגול זה, אלא ל"ז גפנים, אפ"ה נאסרו גם כן מ"ה גפנים, משום מראית עין, קדי שלא יאמרו הרוחין, אף בכרם על ד' ד' לא נאסרו אלא ל"ז גפנים, ובכרם על ו' א' על ע"ז א' אמות, אשר ביהם ובין כרם על ד' ד' אמות יש הבדל ניכר ונדע לכל, לא נאסרו אלא הגפנים הנטועים תוך העיגול, והן כ"א בשתייהן, ובכרם על ח' ח' אמות אינו מקדש, אעפ"י שאסור לצרוע שם: מ"ו, מי שראה ירק בכרם ומתעלל לעוקרו, ה"ז מקיים כלאים בכרמו, ואם הוסיף מנאיתו משעה שראהו, אבל לא התעלל לעוקרו, אעפ"י שהוסיף מנאיתו משעה שראהו, כגון שהדרך רחוק מאוד, אין זה מקיים כלאים, ומותר גם הירק גם הכרם: מ"ז, כ"כ כרם שמרע בחוטו ירק או הבוזה עד רגלו וכוונתו של בעה"ב, כגון שאפלו מנעו זרעים או שסיערתן הרוח לאחריו, ה"ז לא נתקדש, אבל לריץ לעקרו מיד כשראה אותו: מ"ח, המקיים בכרמו דבר שאמרו מקיימין רוב העם באתו מקום, ה"ז קדש, הארום והקיסום וטשנת האלף מיני זרעים ואין כלאים, הקצום והקינורם כלאים בכרם כשאר מיני ירקות: (ב) הבבא ר"ש אומר ערים וכו', הקדמתו לזו בהוספתא, תמלא לקמן בפ"ו כי שם מקומה: (ג) שאינו נטוע שורות שורות: (ד) ע"י מתיחת החוט: (ה) ומתנין לו עבודתו ד' אמות, ואם אין בו לכויין ב' כנגד שלש, מרחיקין מכל גפן וגפן ו' טפחים: (ו) ע"כ פסקא דמתניתין: (ז) מיייתו לה להודיעו שהלכה כתי"ק ולא כר"מ: (ח) בכ"י וישנן הגי' גילאי, וכ"י אירפרט נלקה כהן בחסר: (ט) טעמא קא יתיב, אמאי לא מודה ר"ש לחכמים דמתניתין, שרואין את האמלעוה כאלו אינן,

אינו כרם: ג) חריץ שעובר בכרם עמוק עשרה ורחב ארבעה, ר"א יא) אומר ,
 זורעין בתוכה שלשה יב) זרעונין , אחד מכאן ואחד מכאן ואחד באמצע יג) ,
 ר' אליעזר (בן יעקב) יד) אומר , נראין דברי ר"א טו) בחריץ מבורץ טז) :
 ד נפן שנמוע בנקע עמוק עשרה ורחב ארבעה יז) , נותנין לה עבודתה
 למטה יח) , פחות מכן יט) , נותנין לה עבודתה למעלה כ) : ה הנוטע ירק
 בכרם , או המקיים כא) , הרי זה מקדש כב) ארבעים וחמש נפנים כג) ,
 אימתי בזמן שנמועות על ארבע ארבע כד) , או על חמש חמש כה) ,
 היו נמועות על שש שש או על שבע שבע כו) , הרי זה מקדש שש
 עשרה אמה לכל רוח כז) , עגולות לא מרובעות כח) , ר"ש בן אלעזר כט)

הניון אריה

דהנה מפשטא דמתניתין לא ידעטו ספליני אלא פחותא מד' אמות , אבל ציוהר מח' אמות , סד"א דמדורו
 חכמים לר"ש , קנ"ל דאינו כן , דאי אמרינן שמודין חכמים ציוהר על ח' שאינו כרם , היאך יכלו לומר
 סהם דואין את האמלעות כאלו אינן הא אפשר שהכרתים האמלעיים עבים כ"כ עד כיה' הרייח בין
 שורה א' לשורה ג' ויהר על ח' , וק"ל: י) הבבות כרם שנטוע כהלכתו וכו' נפן שנטוע במדרגה וכו'
 עד שנגיע לעיקר הגפנים נמשכין אחר מ"ב דפ"ו , והבבא נפן שנטוע בנקע היא הוספה למ"ד דפרקין
 לכן נעתיין למקומן הראוי להן , ובתוספתא שבדינו אינן נטועין כהלכתן אלא בערבוזיא בהל ובנקעים :
 יא) ר' אליעזר בן יעקב כצ"ל ועיין מה שכתב הרב צעל פ"מ מ"ס ד"ה מן מה : יב) במתניתין
 ל"ק אלא זרעין בתוכו והו' לא , והכא מפרש שזרעין לארכו של חריץ ג' זרעונין : יג) של ד' טפחים
 באופן שיח' מרוחקין זה מזה כדי שיעור יניקה : יד) ז"ל : טו) ראב"ד כ"ל : טז) כלו' בחריץ שמהרחב
 מלמטה למעלה עד כדי עבודה מן הגפנים , ובצרייתא דירו' פ"ה ה"ג כהג"י מודין חכמים לראב"י
 בחריץ מזריק כדי הוא ועבודתו , וחכמים היינו ר"א , ומה שכתב הרב צעל הערוך הכלם חריץ מזרין
 פי' בחפירה וגומא שכ"כ נתפשטה עד שהיא ניכרת וגראת צעין , הוא השערה צלי בגרא , דאטו חריץ
 שעמוק עשרה ורחב ד' אינו ניכר וגראת לעין : יז) שאו החריץ רשות צפ"ע , ודואין אותה כאלו כולו
 נטוע גפנים : יח) למעלה כ"ל , וכן הביא הרב צעל ח"ד לפי טוספת הרמב"ם ספ"י , ולמטה אסור
 לזרוע כלל : יט) שהחריץ אינו רשות צפ"ע : כ) למטה כ"ל דדואין כאלו נטוע צמיזור , ופלוגתא דה"ק
 ור"י במתניתין מיירי בנקע שאינו עמוק עשרה או אינו רחב ארבעה , וכן משמע מירו' , דמתניתין מיירי
 בגת ונקע רחבין ג' טפחים וארוכין ב' או ג' אמות , עיי' בר"ם : בא) הכא לענין איכור האלה פירושו ,
 שדואתו ומניחו עד שהוסוף מאתים , ועיין לעיל פ"א אות פ"ז : כב) אסור בהנאה וצ"ר לשרוף , דכתיב
 פן תקדש פן תקדש אש : כג) והוא שרוע כנגד האמלעית , ירו' : כד) אם תעמיד רגל המחוגה ברוחב
 ט"ז אמה על הגפן האמלעית ותחוג עגולה , המלא מ"ה גפנים , לא פחות ולא יותר , הו"ד העיגול :
 כה) משום מראית עין אסרו החכמים מ"ה גפנים , אעפ"י שלא נמלאו הו"ד העיגול אלא רק ל"ז גפנים ,
 דנטע כרם על ה' ה' איכא לחלופי במטע כרם על ד' ד' אמות , ועיין פהמ"ס הרמב"ם ומה שכתב
 ר"מ הסכ"ד ר' לוקקערמאנן במאנאטפס שריפט של אמו"ר מהר"ף שנה ד' ר' קמ"ו וכו' ובספרו הכלל ד' י"ז :
 כו) לפירוש התו"ט לא נמלאו בשניהם אלא כ"ה גפנים ולפירוש הרמב"ם נאסרו בכרם על ו' ו' ל"ז
 ובכרם על ו' ו' כ"ה גפנים : כז) הוא דמתניתין נקט ב' שיעורין מ"ה גפנים וע"ז אמה , כדי שלא
 יבואו צ"א להחליף כרם על ד' ד' בכרם על ה' ה' : כח) ע"כ משנתנו הוא זה שהייתה זורתה , ולהבין
 אותה על בריה שים נא עיניך על פירוש התו"ט כי הוא לנו לעינים , ובעקבותיו הלכו כמעט כל הגאונים
 אחריו , והרב צעל הו"ן עשיר ובעל שבעה משקין פנו דרך לענמן : כט) רשב"א פליג אהנא דמתניתין ,
 אכן אי לקולא אי לחומרא קפליג , תליא בהא , אי מקיימינן הטוספתא שלפנינו או לא , דכשגרסינן גס
 בדבריו עגולות ולא מרובעות , אי רשב"א לקולא , דלדידיה לעולם מודדין ממרכו ט"ז אמה , והגפנים
 הנמלאין בעיגול מקודשין , והו' לא , ולפי זה בכרם על ה' ה' לא נאסרו אלא ל"ז גפנים , אכן לפי גי'
 זו קשה טובא , חדא אמאי לא אמר רשב"א להדיא , שאין לו אלא שיעור א' בכל הכרמים , דהיינו ט"ז
 אמה לכל רוח , ושניה לענין מה קא חוזר וזונה דברי הת"ק עגולות ולא מרובעות , ושלישית הך מפני
 שגראית בקרן עגולא , איזה פנים הו"ן ליה , דקאמר מפני , אלא ע"כ הגי' שלפנינו משובשהא ורשב"א
 לחומרא

כלאים פרק ה

אומר, תוקע ל) בארץ ומורד שש עשרה אמה לכל רוח, עגולות לא מרובעות ל^א, מפני שנראית ל^ב כקרן מבלא: ן בעל הבית ל^ג שקיים ירקות שדה בכרם, אסור לו, ואסור לכל אדם ל^ד, אחר מ"מ ל^ה שקיים ירקות שדה בכרם, אסור לו ומותר לכל אדם: ן ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר"א בר שמעון, הזורע ל^ו וסיערתו הרוח לאחריו ל^ז, מותר, מפני שהוא אונס ל^ח, סיערתו הרוח לפניו ל^ט, אסור: ן הלשיושות מ) והלביצין מא) והבורכייך מב) והכולפסין מג) כרכום מד) והקינרה מה) והחמיטה מו) והחלמית מז) הסיאה מח) והאזוב והקורנית מט) והקשואין והלועין והאבטיחין והמלפפנות ופול המצרי מיני זרעים, הרי הן כלאים בכרם נ, האירוס ניא) והקיסוס נב) ושושנת המלך נג) מיני זרעים, ואינן כלאים נד) בכרם, ר' דוסתאי בר יהודה אומר, מיני דשאים, הרי הן ניה) כלאים בכרם, החשיפה והאימן יו) והגמי וכל הגדילין

הגיון אריה

לחומר: ל) יתד כ"ל וכן הגיה הגר"א: לא) מרובעות ולא עגולות כ"ל וכך הגיה כבר בעל ח"ד אכן אין סוס לורך לומר כאלו עלה בדעת הרב ז"ל שתוקע יהיה בכל רוח במקום שכלה נקודת קו העגולה, ומושך משם י"ז אמה לכל רוח כריבוע ולא בעיגול, דדי לתקוע יהיה פעם א' במרכז של כרם, ומשם מווד ט"ו אמה ל' רוחות, ועו"כ יש לו ד' נקודות, וכאלו יעמיד על נקודות האלה קוים ישרים, ילא מתחת ידו ריבוע של ל"ב אמה על ל"ב אמה: לב) לפירושו של הרב בעל ח"ד ל"ל ונראית כקרן עגולה, ומלבד שזה ויתור לשון, דכולי עלמא ידעי שיז קניס לעגלה מרובעת, עדיין לא ידעו טעמיה דרשב"א, ומאי הביאו לחומר זה, לכן נראה לפענ"ד לקיים הך מפני שנראית, שהוא הותן טעם לזבירי רשב"א, לדעתו אירק הנטוע סביב הגפן קאי, והנה אם הירק הזה נטוע כריבוע סביב הגפן, גם ה"ק מודה שקדם הכרם ל"ב אמה על ל"ב אמה כריבוע, ורק כשנטוע בעיגול, סובר הנא דמתיתין, סכני בהמות עגולות ולא מרובעות, ובהא פליג רשב"א, לדדידה חי אפשר ללמלא נטיעתו של ירק שהיה עגולה, ואף אם היא עגולה, אפשר שנראית לאחריה כקרן עגולה, ומפני מראית עין לריך להחמיר ולאסור כל הגפנים תוך הריבוע של ל"ב אמה על ל"ב אמה, ודו"ק, וגו' כ"י אירפורט כקרן עגולה שיבוס שאין למעלה הימנו ואפ"ה תפס בה במ"ש: לג) בתוספתא שבידו קודמת לזו הבבלי ר"ש בן יהודה אומר, אע"ג שנטעתי אחר מ"ו: לד) דאדם מקדיש דבר שהוא שלו: לה) אדם אבד מ"מ כ"ל, ובבבליה דירו' פ"ה ה"ז הגי' פועל, ושם נקט פועל לרבותא, דכד"א פועל כבעה"ב ואסור לכל אדם קמ"ל דמותר, ולאסרו על עגמו אין חילוק בין פועל לאדם אחר, דעל כל אדם החיוב לעקור כלאי כרם כשרואה אותם, ואם נתעלל אסרו על עגמו אע"פ שאין מקדישו על אחרים, עיין סס בירו': לו) בשדה לבן, כך פירשו ממתיתא זו בירו' פ"ה ה"ז: לי) שדה כרם: לח) וראב"ש לא בא, אלא לתת טעם לשריותא דמתיתין, דלא סגי אם אינו מתכוין, ועיין ברמב"ם ובר"ש: לש) והוא רואהו, ויש בידו להעבירו, אסור בהנאה אם נמח: מ) בבבליה דירו' שביעית פ"ז ה"ג הגי' שלששית והיא ממיני זבעות: מא) והחלביצין כ"ל וכהג"י שביעית פ"ז מ"ב, ולפי הירו' אין זו אלא שם מורכב בידי כך חלב, וי"א שהוא האזען-קרוט: מב) במשנה שביעית שם הגי' הבוכריא ובכ"י מיינענן הכוכריא, ולפי השערתו של בעל הערוך השלם, קאפסערדיבערע בל"א: מג) והבולבסין כ"ל וכן מין כלל והמלה יוניה*: מד) כהג"י בדפוסים הישנים, ובכ"י אירפורט הגי' כרפסא: מה) בלחיה דפוסים הגי' קינרס כמו במתיתין, ובב"ר פכ"ה אמרו שהוא דרדר: מו) הייט אמיתה, מיינע בל"א: מז) אכזען-לונגע, ועיין פ"א מ"ח: מח) זאערוויי: מט) עהוימין ובח"ש פי' מין שום, ובהו הוא אינו מבין שום: נ) מדרבנן, דהמנין כלן הם זרעים הנאלקין, והנהו דסיפא אפילו מדרבנן נמי שרי, ומן התורה לא נאסרו, אלא קנבוס ולוף בכרם, כדאיתא מנחות ט"ו: ועיין השגת הראב"ד פ"ה ה"ט: נא) שווערטליליע: נב) עפייא: נג) קאניגס-ליליע: נד) אפילו מדרבנן, דאלו זרעים שאין נאלקין הן, במשנה שבידו הגי' כלאים בכרם, אכן ממתיתא דהס מוכח שז"ל אין כלאים: נה) כהג"י בכ"י אירפורט וכל"ל, והגר"א הגיה מיני דשאים הן, והן כלאים, ודוחק לומר שפלגי באירוס קיסוס ושושנת המלך או מיני זרעים, או מיני דשאים הן: נו) כהג"י בכל דפוסים הישנים, ובכ"י אירפורט הגי' השופה והאונס, וזבב"א

* βολβός

באפר (נו) מיני דשאין. הרי הן (נח) כלאים בכרם, הקנין והחנין (נט) והוודר (ס) והאמדין מין אילן הן, ואינן כלאים בכרם, זה הכלל (סא) כל המוציא עליו מעיקרו (סב), הרי זה ירק (סג), וכל שאין מוציא עליו מעיקרו, הרי זה אילן. החצב (סד) ר' ישמעאל (סה) אומר, כלאים (סו), וחכמים אומרים, אינו כלאים (סז), כשות (סח) ר' מרפון אומר, אינו כלאים (סט), וחכמים אומרים, כלאים, אמר להם (ע), אם כלאים בכרם, תהא כלאים בזרעים, ואם אין כלאים בזרעים, לא תהא כלאים בכרם (עא), הצלף (עב) בית שמאי אומרים, כלאים, ובית הלל אומרים, אינו כלאים (עג), אלו ואלו מודים שחייב בערלה (עד):

פרק ו * רבן גמליאל ובית דינו התקינו, שיהו מרחיקין ארבע אמות מן

הגיון אריה

וצבוייתהא דירו' השיפון וחיטין, וגי' שלפניו היא הגמנה, וחסיפה וליטון הם ריעדגראזער, או צימזון כל"א ועיי' באגור להרב ר' שמואל גמע הערה מ"ד ומ"ה: (נו) צוסק ת"י באפרה, וכל מקום שאין זורעין שם נקרא אפר: (נח) כהג"י בדפוסים הישנים וכל"ל, וכן פסק הרמב"ם שם דשאים שעולין מאליהם בשדה, הרי הן מקדישין בכרם, והג"י און כלאים בכ"י אירפורט וצירו' משושבתא, ומה דתני ר' הושעיא פ"ו דברכות סה"א אלו הן מיני דשאים הקינרם והחלמס וכו' אוקי צירו' סוף פ"ה דמכלתין לענין ברכה: (נש) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט וגי' הירו' האגין כמו חנין, ומוסתה דפוסים הישנים והחנין משושבת: (ס) כל"ל וכהג"י בדפוסים הישנים, והג"י והזורד בהולאת לוק"מ היא ט"ס, ועיי"ש בחילופי הטוסחאות ובח"ש תפס בני' משושבת: (סא) צבוייתהא דירו' ספ"ה דמכלתין וספ"ד דמעשרות ליתא קד' זה הכלל, והכי ליתא התם תני בר חיננא בר פפא את שהוא עולה מן גזעו מין חילין וכו': (סב) כל"ל שהעליון עולין מן השרשים שבארץ, ולא מן הגזע: (סג) לענין כלאים בכרם, אבל לענין ברכה אמרו בגמ' ברכות דף מ. היכא דכי שקלת ליה לפיריה ליתיה לגוואז והדר מסיק מצרכין צפה"ע, אבל היכא דכי שקלת ליה לפירי ליתא לגוואז דהדר מסיק מצרכין צפה"א, ועיין שם הוספות ד"ה ליתיה וברא"ש שם: (סד) מין עשב, שבו תיחס יחושע א"י, וכל"א רויטע: (סה) כהג"י בדפוסים הישנים, ובכ"י אירפורט הנו' ר' שמעון: (סו) בכרם, דמין ירק הוא: (סז) ס"ל שמין חילין הוא: (סח) למח ממיניס הגקראים קוזקוטעען: (סט) בכרם, וכו"ה להדיא שבת קל"ט, וטעמיה דר"ט משום דכישות מין חילין הוא: (ע) ר' מרפון כל"ל ובדפוסים הישנים ליתא א"ר טרפון ובכ"י אירפורט אמר להם ועיי' בהגהת הגר"א: (עא) מומ"ג או מין ירק הוא, אסור בזרע, ואי מין זרע הוא, מותר בכרם, דזרעים כלילי אינן כלאים בכרם: (עב) עיין הלכות גדולות ברכות פ"ה שכתב חז"ל לנף פארי מעט' ופארי משרשיו, ומשום הכין דמיספק דדאמני לירק ודאמני לחילין, ולנף קאפפערשטרויך כל"א: (עג) צבוייתהא דירו' סוף פרקין הגי' הלף צ"ש אומרים כלאים בכרם ואינו כלאים בזרעים, וכו"ה אומרים אינו כלאים לא בכרם ולא בזרעים, ובבבלי ברכות ל"ו. ליתא הכי צ"ש אומרים כלאים בכרם, וכו"ה אינו כלאים בכרם: (עד) צ"ש ספוקי מספקא להו, או מין חילין הוא, או לא, ומש"ה מחמירין בין לכלאי הכרם בין לערלה, עיי"ש הסוגיא:

פ"ו מ"א, שורה אחת אינה עושה כרם, אפי' יש בה כמה וכמה גפנים, בד"א שהשריגים מתפשטים על הארץ, אבל בשם ערוסים וטעושים ע"ג גדר, או על גבי חרץ, יש לגפנים דין ותורת כרם, וה' גפנים הערוסין ע"ג גדר וחרץ נקראו ערים, ועבודת הערים כמו עבודת הכרם ד' אמות, אכן כשעקרי גפנים רחוקים מן הגדר ד' אמות, מרחיקין את הזרעים מן הגפנים רק ו' טפחים (עיין לקמן אה"ב): מ"ב, עבודת הערים היא ד' אמות, כל עוד שאפשר לצבור את סולו כשהצולר עומד בארץ, אבל אם גבוה כ"כ, עד שהעומד בארץ אינו יכול ללקוט הענבים, אסור לזרוע רק תחת הערים, וחזן הימנו מותר, ואם יש שורה אחת למוטה בארץ, ושורה אחת למעלה במדרגה הגבוהה ו' טפחים מעל הארץ, המדרגה מפרידה אותן ויש לכל אחת עבודת ו' טפחים, ואם המדרגה אינה גבוהה י"ט, נתחברו השורות ועושין כרם: מ"ג, גפן שערום ע"ג קנים או ע"ג חילין סרק, ושריגי הגפן אין ממלאין כל שטח הערים, לא יזרע תחת מקום הריקן, ואם זרע לא קדש, אבל כשהאריכו השריגים וממלאין את מקום הריקן, נאכרו הזרעים: מ"ד, הדלה את גפנו על מקלת חילין מאלל, מותר לזרוע תחת המותר, דאין אדם עושה ערים מאילן מאלל, מפני שמפסודו, ואם האריכו השריגים ומתפשטים על מה שזרע,

כלאים פרק ו

עיקר הגפנים לגדר (ז), העושה מחיצה לכרם (י), גבוהה עשרה (ורחבה ארבעה) (ז), ביטל ארבע אמות שבכרם (ח), העושה מחיצה לנפך גבוהה עשרה (ורחבה ארבעה) (ז), ביטל ששה טפחים שבגפן (ח), והעושה מחיצה (ו) לכרם (גבוהה עשרה ואין רחבה) (ז) ארבעה, לא ביטל ארבע אמות שבכרם (ח), העושה מחיצה לנפך (גבוהה עשרה ואינה רחבה) (ז) ארבעה, לא ביטל ששה טפחים שבגפן (ח), בכל עושין מחיצה באבנים ובמחצלות (ט), בקשים ובקנים ובקלחות (י), אפילו שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה, ובלבד שלא יהא בין קנה (יא) לחבירו שלשה טפחים, כדי שיקפץ הגדי: ר"א (יב) אומר, ערים (יג)

הגיון אריה

יחזירו קודם שיוסיפו מאלתים: מ"ה, אילן שמינו ארט עושה פירות, נקרא אילן טרק: מ"ז, י"א גפנים הערוסין ע"ג גדר והריץ, ונחצה גפן ח' בצלמל האורה ועשו שתי שורות של חמש חמש גפנים, אם יש ביניהם ח' אמות ופ"ז, ומגין לכל שורה עבודת ו' טפחים וזרעין את המותר, ואם אין שם אלא ח' אמות, אסור לזרוע, וגם בדיעבד אסור, אם לא הרחיק ו' טפחים מנו ומנו, וזהו פסקי ערים: מ"ז, ה' גפנים העושיין כמין גא"ס, אע"פ שמגלחין בצד הא' כל הסתל, אפ"ה בעלה מהן תורת ערים, כיון שאין מגלחין הסתל בצד השני, נותנין לכן ו' טפחים, וזרעין את המותר: מ"ח, קנים של ערים הבולטים הו"ך לסדר ושריגו הגפן אין מתפשטין עליהן, אם בעל השדה חס עליהם לקוללם, מותר לזרוע תחתיהם: מ"ט, ומורה שיש בה אשכול ויוצאה מן הגדר לחוץ, ואפילו רק גפן יהודית מונחת בערים וכן כשמתח ומורה מאילן לאילן, אסור לזרוע תחתיה, ואם קצר בראש הזמורה חבל וגמי להארכוהו ע"ג אילן אחר, מותר לזרוע תחת החבל, ואם התטין שילך החדש על החבל, אסור: (ג) בפירוש צ"ח ז' רבו כמו רבו המדברים, ולפי מה שהעלו במגווד, לריך למיעקר מתניתא זו מפה ולתת לה מקום למ"ג דפ"ד, עי"ש פהמ"ש להרמב"ם, ומה שכתוב שם וז"ל חבל אמרו בגמ' ר"ב וצ"ד התקינו וכו', וזה ט"ס, בדב"ז לא הוציאו בגמ', ורק לפי דעת הגר"א שהיה ולשדה במקום לגדר, קאי מתניתא זו אמ"ל דפרקין, אכן א"ל לגרום הכי, דא"כ ר"ב וצ"ד כב"ש, לכן מראה לפענ"ד לומר שהיא דתוספתא לפרש דברי ריב"ז קאתי, טועים כל האומרים כן, שצ"ה מגלחין מרחק ד' אמות מן הגדר לשדה, ר"ל לגד הגפנים, דהא לפי תקנת ר"ב וצ"ד דיש שהם מצ"ה לריך להרחיק כל הגפנים ארבע אמות מן הגדר, והטעם בודאי משום שחוששין, שמה יהרס הגדר, ומגלחו זעמים שהיו מן הגדר לחוץ סמוך לגפנים, ואם המרחק בין הגפנים לגדר ד"ל, היאך יכלו צ"ה לומר, נותנין לערים ד' אמות מן הגדר לשדה, הא אסור לזרוע תוך הגפנים, ואם דעתך לומר שהך מן הגדר לשדה א"ל שחוץ לגדר קאי כמו שכתבו המפרשים, ע"י"א אני אענה לך, כמו שכתב דאב"ד בהשגות פ"ח ה"ג, שמועיל לא עלה על דעת שום מפרש, שיהא לריך הרחקה מאחורי הסתל וכו', ומתאספתא חוכיה לקמן שהדין עם הראב"ד, אלא בודאי לא אמרו צ"ה מנגד לשדה אלא כשלא הרחיקו הגפנים ד"ל כתקנת ר"ב וצ"ד, אבל כשהרחיקו נותנין להן עבודתן ו"ט, ודו"ק היטב: (ג) קתני ליה הכא לאשמועינן דגדר ביטל לעולם עבודת הגפנים מאחורי הסתל: (ד) או חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה כל"ל, דבגדר אין לריך רוחב דהא קנים רוחב כ"ש, והרצ בעל ח"ד ראה לקיים הגי' שלפניו דאסור ההבדל בין חריץ לגדר הוא שחריץ לריך להיות משפתו אל שפתו ד' טפחים, וד' דקתני גבי גדר היינו בשעת הגדר, ולא זכיתי לכתוב דבריו, דהנה גם לגדר אין לו יותר מג' טפחים, גובהו, ארכו, רחבו דהיינו עוביו, גובהו ו"ט, ארכו כחריץ הכרם, רחבו או עוביו סגי בכ"ש ולענין מה לריך ד' ? (ה) ומותר לזרוע ירק סמוך לגדר מן החוץ, עיין כ"פ פ"ח וכו' ספ"ז דכלאים: (ו) צ"ח ז' המגלח לקמן בצ"ד (ז) שאינה גבוהה צסוף ההוספות דפרקין, וכאן מקומה, כלשר העיר כבר על זה הגר"א בהגהתו ע"ש: (ז) שאינה גבוהה עשרה או חריץ גבוה עשרה ואינו רחב כל"ל: (ח) ואם זרע סמוך לגדר או לחריץ, ה"ז קנס, כדתנן פ"ז מ"ג: (ט) שחזקן ע"י יתדות: (י) כגון קולתו כרוב: (יא) חבל כל"ל כדתנן עירובין ט"ז: (יב) כך הסדר בדפוסים הישנים וכו' כל"ל, ובכ"י ארפורט הוציא מהאמר דר' יהודה ברישא ומה שרשם בח"ש בחר התיבות רא"ל, שם משנה ג"ל איתו אלא אחיות עינים: (יג) כל"ל וכהג"ל בכ"י ארפורט, והגי' חריץ בדפוסים ובכ"י וזימן והגר"א משובשת, ומתחלה עשו המעתיקים מערים חרים ע"י לקמן אות ע', ובתור הכי חריץ מתרים, והבנינים אשר בנו המפרשים על גי' זו רופסין, וגם על הגהת הגר"א, רעפים שהעבירו ע"ג חריץ הרי הרעפים מחילה לריך להעביר הקולמוס, דאין שום ספק שהגי' ערים היא הנכונה, והא קמ"ל דאע"ג

שהעבירו ע"ג הריפין יד, הרי הריפין במחיצה יו, ובלבד שלא יהא בינו לחבירו כמלואו יז, ר' יהודה אומר, ערים יז שהעבירו ע"ג קנים, הרי הקנים במחיצה יח, ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים, כדי שיכנס הגדי, ר' יוסי יז אומר, אם היו קנים דוקרנים יח, ועשה להם פאה יט מלמעלה, מותר כ, נמצאת אומר כא, שלש מדות במחיצה כג, כל שפחות משלשה, צריך שלא יהא בינו לחבירו שלשה טפחים כד, כדי שלא יכנס הגדי כה, כל ששלשה ומשלשה עד ארבעה כה, צריך שלא יהא בינו לבין חבירו כמלואו, כדי שלא יהו פרצות כבנין, אם פרצות יתירות על הבנין כז, אף כנגד הבנין אסור כז, כל שארבעה ומארבעה למעלה כח, צריך שלא יהא בינו לבין חבירו כמלואו, כדי שלא יהא פרוץ כעומד, אם העומד כפרוץ, כנגד העומד מותר כט, כנגד הפרוץ אסור, אם העומד מרובה על הפרוץ ל, אף כנגד הפרוץ מותר לא, ובלבד שלא יהא פרצה יתירה על עשר אמות לב, אם היו קנים מדוקרנין, ועשה להם פאה

הגיון אריה

דאע"ג שהעבירו הערים ע"ג הריפין והקנים, אפ"ה הן כמחיצה, שמועד לזרוע בלדן, ומזה ראה ברורה להראב"ד שמועד לזרוע מאחורי הגדר מ"מ, עיין לעיל אות ז' : יד) הם נסרים דקים צנתי וערב, ובעל ח"ד הגיה רפפין, עיין אהלות פי"ג מ"א ושם הגי' רפפות : טו) ובעלה ד"א שצרכים : טז) דריפין רחבין משלשה ועד ארבעה : יז) ומתניתא זו מייתי לה שה"ס בבלי עירובין י"א : ושם לא זכר שמו של ר' יוסי, דסתמתאה היא : יח) מוטלים בראשיהם : יט) לורת הפתח, ובגמ' שם הגי' ועשה להם פאה מלמעלה אפילו ביותר מעשר כמו לקמן : כ) לזרוע סמוך לנפטים לורת הפתח הוא כמחיצה : כא) צרייתא היא בירושלמי במכילתין פ"ד ה"ד ועירובין פ"א ה"ה ובבלי שם ט"ז : כב) זהו טוסחת הבבלי, אבל בירוש' איתא הכי מנאלת אומר לענין כלאים, דיום הפרש במחיצות דכלאים למחיצות דשבת, והתם איתו מונה המדות : כג) דכל שפחות משלשה טפחים כלבוד דמי, ואין כאן מקום פרוץ, וצירוף הגי' כל שפחות משלשה כסחוס, וזהו מדה ראשונה : כד) דכניסת הגדי מבעלה לה מתורת לבד, ובבבלי הגי' כדי שלא ידקר הגדי צבת ראש, וצירוף איתא כלל : כה) ואין ארבעה בכלל : כו) בגמ' שם טו : פליגי רב פפא ורב הונא צריה דרב יהושע, רב פפא אומר פרוץ כעומד מותר, דהכי אגמריה רחמנא למשה לא הפרוץ רובה, ורב הונא צריה דר"י אומר פרוץ כעומד אסור, דהכי אגמריה רחמנא למשה גדור רובה, ולפ"ו ל"ל לרב פפא רישא דמתניתא דוקא אם פרצות יתרות על הבנין, אבל פרצות כבנין מותר כנגד הכל, ולרב הונא צריה דר"י סיפא דמתניתא דוקא אם היה העומד מרובה על הפרוץ, אף כנגד הפרוץ מותר, הא כפרוץ אסור, והא דקהני ברישא, כדי שלא יהו פרצות כבנין, דמשמע פרוץ כעומד אסור, ובהר הכי אם פרצות יתירות על הבנין, דמשמע פרוץ כעומד מותר, אוקי ליה התם ציולא וכנס עי"ש השקול ועריא, ובצרייתא דירוש' איתא הכי משלשה ועד ארבעה, אם העומד רבה על הפרוץ מותר, ואם הפרוץ רבה על העומד, אסור : כז) לזרוע סמוך לנפטים, וזהו מדה השנייה, דבכל בנין שהוא פחות מארבעה טפחים קפדין אמילואו, וכל היכא דהפרוץ יתר על העומד, לאו אלים העומד הפחות מוד' למשורי כנגדו : כח) עד עשר אמות, וכן הוא להדיא בצרייתא דבבלי וירושלמי ועשר בכלל : כט) זהו מדה שלישית, והחילוק בין בנין שהוא פחות מארבעה לבנין של ארבעה טפחים הוא פחות מאד, בנין פחות מארבעה אינו דבר חשוב, דהתי אורח דהתי גיסא ואורח דהתי גיסא ומבטל ליה, ולית כאן עומד כלל, הלכך אפילו כנגדו אסור לזרוע, אבל בנין של ארבעה טפחים הוי דבר חשוב כל כך, שמותר מיהא לזרוע כנגדו : ל) אכולה קאי, ואפילו אבנין משלשה ועד ארבעה, דהא קתני בה נמי לריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו, הא צ"ע ממלואו שרי, רש"י : לא) דפרוץ צטיל לגבי בנין העודף עליו, ולרב פפא דאפסקא הלכתא כותיה תנא כסופא אם העומד מרובה על הפרוץ, אידי דתני ליה ברישא, אבל באמות אפילו הפרוץ כעומד, כבנין של ארבעה אפילו כנגד הפרוץ מותר, דהכי אגמריה רחמנא למשה לא הפרוץ רובה : לב) דפרצה גדולה כוז אינה מתבטלת לגבי מחיצה, ואפילו כולו בנין, אסור לזרוע כנגד הפרצה, וכדתנן פ"ד מ"ד עד ו' אמות ה"ה כפתח, יתר מכן כנגד הפרצה אסור, וצירוף מ"ה כהג"י יותר מעשר אע"פ שהעומד רבה על הפרוץ, וכנגד העומד מותר, כנגד הפרוץ אסור, והא דלא קחשיב פרצה

כלאים פרק ו

מלמעלה, אפילו יתירה על עשר אמות, מותר לה, כל מחיצה שעשויה שתי לדי, ואין עשויה ערב, ערב לה, ואין עשויה שתי, הרי זו מחיצה לה, ר' יוסי בר יהודה אומר, אין מחיצה עד שתעשה שתי וערב לה: **ב** ר' שמעון לה אומר, ערים לה ש) שנמוע כהלכתו מ), או שהיה מכויין מא) כשוכך הוה עגול, ה"ו אינו ערים מ), כרם שנמוע כהלכתו מ), ושורה אחת יוצאת הימנו מ), כשהוא מודד, נותן לכרם ארבע אמות, ולשורה ששה מ), מפחים, היה נמוע כהלכתו מ), וגפנים החיצונין נראין מבינתים מ), כשהוא מודד מבפנים מ), נותן לכרם ארבע אמות, ולגפנים ששה מ) מפחים. נפן שנמוע במדרגה, נותנין לה עבודתה מ), הזרעים והירקות שנמועין במדרגה, נותנין להן עבודתן מ), היו לו שתי שדות נא) זו למעלה מזו נ), התחתונה נמועה כרם, והעליונה אין נמועה כרם, זורע את העליונה עד שמגיע לעיקר התחתונה נ), העליונה נמועה כרם, והתחתונה אין נמועה כרם, זורע את התחתונה ואת המדרגה עד שמגיע לעיקר

הניון אריה

פרעה יתירה על י' אמות למדה בפ"ע, משום דלא בלא למנוח, אלא רק אותן השיטות דליתנהו במחילה שמקלטה עומד ומקלטה פרוץ, אבל שיטורה של הפרעה נרדף זה אינה מן המדה, ולענין שבת אינו כן, דע"ה פרעה יתירה מ' אמות בעלה כל המחילה: לה) דבכלאים מניחא לרבי הפתח אף לפרעה גדולה (מעשר אמות: לה) כגון קיים: לה) כגון חבלים: לו) במתניתין ספ"ק דעירובין פליגי נמי התמיים ורבי"ה בהא לענין שבת, וקמקשה הש"ס התמיים היינו ת"ק, דהא רבנן קמאי אמרו לא דברו בשירא אלא בהוה, ולעולם יחיד נמי מותר לעשות מחילה משלשה חבלים, דהיינו ערב לבד, וקא מתרין איכא בזימניה יחיד ביישוב, לרבנן קמאי יחיד דומיא דשירא בדרך ולא ביישוב, ולרבנן בתראי בין בדרך בין ביישוב, ואע"ג דאין לחלק כן בכלאים, מ"מ איכא לומר לרבנן קמאי מה דתני לעיל בכל מקסין, מייורי דוקא בשעת הדחק, ולחכמים דר"י בר יהודה אין חילוק בין בשעת הדחק, בין שלא בשעת הדחק: לו) גם לענין כלאים לא כגי ערב נרדף, אע"פ שהזרעים מובדלין ע"כ מן הגפנים: לה) ההוספות האלה למ"ב דפרקין תמלא בפ"ג דהתוספתא ועי' לעיל פ"ה אות ב' וזאת י: לה) כהג"י בכ"י אירפורט וכו"ל והוספתא חרין דפרסוסים ובכ"י ויען והגר"א משוּבַּשְׁתָּא והגר"א נתן כל המאמר הזה בהסגר: מ) והגדר אינו מכוון כ"ל, דהגה בזודאי יש כאן חסרון היכיר לעינים דאם התאם גפנים נעוועין בשורה אמאי לא יהו ערים, וע"כ כ"ל שלר"ם אינו די בך, אלא לריך נמי שהגפנים הערוסין ע"ג גדר יהו נראין כשתי שורות שוות, ובכ"י לא רהיט בדבר: מא) כהג"י בכ"י אירפורט וכו"ל, וגי' מוקף דפרסוסים משוּבַּשְׁתָּא, כלי' שהגפנים המודלין ע"ג גדר נעוועין כשוכך: מב) לריך תרתי שורה וגדר שיה, ולענין ערים משוקס עיין הסוגיא בירי' רפ"ו ובכ"י אירפורט הגי' עגול ואינו ערים משוּבַּשְׁתָּא ואפ"ה החזיק בה בכ"י: מג) שהים כנגד שהים ואחת יולאת וכו': מד) שאין כנגדה שורה אחרת: מה) כהג"י הנכונה בכ"י אירפורט וכן הגיהו המפרשים, ואריכא, דסד"א דשורה זו בעלה לגבי כרם ואסור לכל הפחות לזרוע תוך ד"א מסוף הכרם, קמ"ל דלא: מה) שהכרתים החילוניים אינם מכוונים לכרתים פנימים, וע"י כך נראין לאותן ב"א שעומדים בתוך הכרם, ובברייתא בירי' פ"ה ה"א אותא כן להדיא, שורה החילונית שאינה מכוונת כנגד הכרתים, נותנין לה עבודתה זורע את המותר: מו) ע"י מתחת החוט בפנים, יודע שהגפנים אינן מכוונין, והגר"א הגיה כשהוא מודד נותן לכרם מפנים וכו', שלא לזרוך: מח) ומזויה ע"י גפנים החילוניים ג' אמות, דאילו לא היו שם, היה לריך להרחיק את הירק ד' אמות, וזו קולא גדולה דכל הרוצה לזרוע ירקות או זרעים האכלין בכרם, נעווע גפנים יחידין אלא הנעוועין כהלכתו ומצטל כרמו מלד זה, דאין שם ד"א, ומוזין מעלמו שלא קמיי הכא כרם שנמוע כהלכתו וכו' אלא אגב ערים שנמוע כהלכתו: מט) בשפוע של המדרגה, דלא אמרינן שהשפוע עלמו היכרא הוא וכו' להרחיק את הזרעים: נ) אע"פ שנוטה של גפן אינה עולה לכנגד המדרגה: נא) מתניתא זו מייית לה הש"ס ירו' פ"ז ה"ב ושם הגי' גיטת: נב) גבוה עשרה טפחים: נג) ודוקא אם הזרעים אין טועין למטה, כדמוכח מירי', דהתם כהג"י זורע את העליונה עד שהוא מגיע לאויר עשרה, וקמדייק ר' בון בר חייה הוה אמרה שיפוע מדרגה כלמטן, ואמר ליה ר' זעירא דקעטם משום שהזרעים טועין לאויר הכרם, ועיין בפ"מ שכתב וכו' ובתוספתא גרים עד שמגיע

הגפנים (ד): ד (ג) מעשה שהלך ר' יהושע אצל ר' ישמעאל לכפרני עזוי (ז), והראהו גפן שמודלה (ח) על מקצת תאנה, אמר לו מה אני להביא זרע תחת המותר (ט), אמר לו מותר, שאין אדם מבטל תאנתו (ס) מפני גפנו, העלתו משם לבית המגוני (סא) והראהו גפן שמודלה על מקצת קורה ובו סדן (סב) של שקמה, ובו קורות הרבה, אמר לו תחת קורה זו אסור (סג), והשאר מותר, שאני רואה (סד) כל קורה וקורה בפני עצמו אילן (סה) היא, ר' שמעון (סו) בן אלעזר אומר, אם היה מפסיע (סז) בין קורה (סח) לחברתה, כולם אילן אחד: ו (סט) אלו הן פסקי חרים (ע), חרים (ע) שחרב אמצעו, ונשתיירו בו חמש גפנים מכאן, וחמש גפנים מכאן (ע*), אם אין (עא) שם שמונה

הגיון אריה

שמגיע לעיקר התחונה והייטו הק, דכל למטה מאויר עשרה כעיקר התחונה דמיא, עכ"ל, ודבריו לע"ז: (ד) כלי' למטה מג' טפחים מעיקר הגפנים, וכן מסיק בירו' אמר ר' יוסי לית כאן לעיקר הגפנים אלא למטה מג', וכן פסק הרמב"ם פ"ו ה"ה: (ה) למ"ג לית הוספה בתוספתא, ובירו' ה"ג נמלאת ברייתא אחת הבאה לקמן אות ס"ח: (ו) כ"ל וכג"ל במשבת, אבל בירו' הגי' מוכר: (ז) בדומה של א"י, שסם היה מקום כבודו של ר' ישמעאל: (ח) במתניתין הגי' מודלה, ועיין בד"ס: (ט) תחת ארון העגפים, שעדיין אין שרינו הגפן עליהם, ובמתני' הגי' אל תחת המותר: (ס) והוא הדין לכל אילן מאכל, וכן הוא להדיא בירו', מה בין אילן סרק לאילן מאכל, אילן סרק אדם מבטלו ע"ג גפנו, אילן מאכל אינו מבטלו, ומש"ס באילן סרק אם הלך החדש, אסור מה שמרע תחת המותר, ובאילן מאכל מותר לכתחילה להביא זרע תחת המותר, דאם ילך שמה החדש, יחזירו לגד אחר: (סא) במתני' הגי' המגנייה, ובכ"י ארפורט המגניין, והוא שם מקום בשכונתו של כפר עזוי: (סב) בתוך סדן כ"ל וכג"ל בכ"י עיכטן, ועיין תוי"ט: (סג) אע"פ שאינה מודלה אלא קתה, אפ"ה אסור לזרע תחת המותר ממ"ל, אי חשיב סדן של שקמה כאילן סרק, דיתו כמו באפיפירות, ואי אילן מאכל הוא, אי אפשר לנמסר בענף אחד, הלכך אסור לתת זרע תחת כולו, אע"פ שאין מודלה אלא מקלחו: (סד) טעמא קייב להטרו, וזהו הוספה למתניתין, וכבר הקשו מתוספתא זו על הרמב"ם שכתב בפירושו דמותר לזרע תחת שאר הקירות היוצאות מנוף השקמה, מפני שהוא אילן מאכל, ואפילו כל הקורות אילן אחד מה בצד, הא באילן מאכל מותר לזרע תחת המותר, ר"ל תחת העגפים שאינו מודלין, עיין בתוי"ט ד"ה והשאר מותר, והמפרש ר' יונה חשב ליישב קושיא זו על הרמב"ם ע"י הגהה בתוספתא שהוא גורם כאלו במקום כאילן, שאני רואה כל קורה כאלו בפני עצמו, וזהו לא לבד דוחק גדול אלא גם דבר שאי אפשר לאומרו, דלפי זה גם בדברי רשב"א ל"ל כאילו אחד, וזה בודאי שיבוש הוא, ולפענ"ד אפשר לומר שהרמב"ם מפרש המטהה אליבא דכ"ע, דגם לרשב"א שאומר אם היה מפסיע כולם אילן אחד, מותר בקורות שבסוף של שקמה שאין מודלות, כיון שעין מאכל הוא, והרמב"ם לשיטתו קאזיל, ששקמה אינה אילן סרק, דהוא פוסק בת"ק במ"ה פ"ז, שכל שאינו עושה פירות נקרא אילן סרק, עיין בלא"ס פ"ו ה"ב, שכתב וז"ל אם הוליה הגפן על מנת שיהיה אילן שאינו עושה פירות כגון הארז והברוש וכו', וידידי הרב החכם מהו' ישראל לעזוי שכ' בספרו איבער אייניגע פראגממענטע אויס דער מענה דעם אבא שאול אז ליה דמוכח ממתני' שהשקמה אילן סרק, במחכ"ה שנה ברואה, דהנה פשוטה מ"ה דפרקין איוור אילן סרק כל שאינו עושה פירות, ר"ל שאינו עושה פירות כלל, והא לשקמה גמזיות יש לה, ואף אם נאמר, שלענין פאה ומועשרות אינה כאילן מאכל, מ"מ איכא לומר להא שאינו מבטלה מפני גפנו, כאילן מאכל היא, ובדאי פלוגתא תליא מלתא, ועיין בב"ב כ"ד: רש"י ד"ה חרוב ורמב"ם הלכות שכנים פ"י ה"א ובהגהה שם: (ס) באיור אילן כ"ל ובר"ש הגי' כאילן בפ"ע ובדפוסים נשתבשה מלת כאילן ונתחזה באילן: (סו) כ"ל וכג"ל בברייתא בירו' ה"ג ובכ"י ארפורט, ובדפוסים השיגים הגי' ר' ישמעאל: (סז) כ"ל לפי טוס' כ"י ארפורט והירו', וגי' הדפוסים מפליג משבשתא: (סח) הירו' הביא מאמרו של רשב"א לה"ג בהך ליגא, רשב"א אם היה דרכו ליפסע בין פיפור לפיפור פיפור אחד הוא: (סט) למ"ה לית הוספת בתוספתא ולית ברייתא בירו': (ע) ערים כ"ל וכג"ל במתני' ובכ"י הגר"א: (ע*) שהיו י"א גפנים בשורה אחת ועקרה גפן האמצעית, עיין רמב"ם פ"ח ה"ה, ובדיון השיג עליו הראב"ד וכל התגלותו של מרן כ"מ לאו אלימה ליישב השגה זו, אכן בעל סו"פ חפס בפירוט הרמב"ם: (עא) יש

כלאים פרק וז

אמות, לא יביא זרע לשם, שמנה אמות ועוד, נותנין לו עבודתו (עב).
 חורע את המותר, וכמה הוא ועוד, אחד משה (עב) טפחים באמה (עב):
פרק ז (א) המבריד (ב) את הגפן בארץ (ג), אם אין עפר על גבה אלא כל שהוא,
 מותר לזרוע מכאן ומכאן (ד), ואסור לזרוע על גבה (ה), הבריכה
 בסלע (ו), אע"פ שאין על גבה עפר אלא שתי אצבעות, מותר לזרוע על
 גבה, דברי רבי מאיר, ר' יוסי אומר, שלש אצבעות (ז), רשב"ג אומר, ב"ש

הגיון אריה

כ"ל וכה"י במתני': (עב) ששה טפחים, דר"א של ערים אינו אלא ללד א', ולא גם למעלה ולמטה מן
 האורה, וממתני' עלמה יש להוכיח שכן הדין, דאל"כ מאי אס' אין סם ח"א לא יביא זרע לשם דקתני,
 פשיטא דהא אין סם מקום לזרע, ועיין בר"ם וברע"ב, דדבריהם תמוהים: (עג) כ"ל וכך הוא צירוף
 אמר ר' יוחנן כל מדות שאמרו חכמים ועוד טפח, וברמב"ם סם הג' מששים, והרב בעל סו"פ כתב
 בפ"ח וז"ל ובפירושי החכם ר' יחזק בן מלכי ידק רציתי תיאר וכמה עוד אחד מששה באמה: (עד) לשאר
 משניות דפרקין לית הוסיפה בהוספתה וברייתא צירו':

פ"ז (א) מ"א, מהגין היו להבריד הגפן ר"ל להשכיב זמורות תחת הארץ ולהוליא את ראשן מלד אחר, ואס'
 הבריו זמורה חוץ לעבודת הגפן יחידית, או חוץ לעבודת הכרם, אפילו הניחוהו בדלעת יבישה,
 או בסילון של חרס תחת הקרקע, אסור לזרוע סם, אס' אין עפר על גבה בגובה ג' טפחים, דרשמי
 הזרעים טקבים ומפלים וכנסים בגפן, באשר הוא רך, והיו הרכבת ירק באילן, אבל כשהניחו הזמורה
 תוך הסלע, סגי בעפר על גובה ג' אצבעות, ואס' השכיבו כל גזע הגפן תחת הקרקע, וראש הגזע
 יולא במקום אחר, זו נקראת ארובה, ומוודין עבודת הגפן ממוקם זה, שיאל סם ראש הגזע, והוא
 דוקא, אס' עקרו הראשון אינו נראה, אבל כשנראה נריך להרחיק ממנו לזאתו לז' ו' טפחים בגפן יחידית
 וד"א בכרם: מ"ב, ג' ארובות שבגפנים עושין שורה, ואס' עקריהן של ג' גפנים הללו מגולין ונראין,
 עושין גמי שורה, שכשיש בין שתי שורות האלה מד' עד ח' אמות, ה"ה כרם, ואע"ג שאין עליהם
 בעקרים, אפ"ה מרחיקין מהם ד' אמות, הגפן שיבשה, אע"פ שאינה מקדשת, מ"מ אסורה, דיש
 גפנים שאין בקיץ נושרים עליהם: מ"ג, וכמו שגפן יבישה אינה מקדשת, אע"פ שאסור לזרוע תוך ו' טפחים,
 גם מותר חרבן הכרם, מותר מחול הכרם, מותר פסקי ערים ומותר אפיסירות אינן מקדשין, אע"פ
 שאסורין (כ"ל במתניתין ולא אסורין, ועיין ד"ס), אבל זרעים שמרעו תחת שריגי הגפן, או תוך
 עבודת הכרם וגפן היחידית, הרי אלו מקדשות: מ"ד, מ"ה, המסך גפן ע"ג תבואה, ה"ו קדש,
 אכן אי ארס מקדש דבר שאינו שלו, כגון שסך גפנו ע"ג תבואת צירו, או שזרע כרמו בשביעית,
 בהא פלוגי החכמים במתניתין, ת"ק סובר ארס מקדש דבר שאינו שלו, ור' יוסי ור' שמעון ס"ל כר"ע
 רבם, אין ארס מקדש דבר שאינו שלו (והנה דתוספתא סובר כת"ק עיין לעיל פ"ד אות כ"ו): מ"ו,
 גם למ"ד אין ארס אסור דבר שאינו שלו, מי שהחזיר לו כרמו שזרעו אבס, קולרו אפילו בזמנך,
 ורק אס' הפועלים מבקשין שיוסף להם יותר מנשלו על מה שראוי להם, ומתן עד אחר החג, ולאס'
 נקרא הגזלן משעה שיתחבא הימנו בעל הכרם, רמב"ם: מ"ז, גפנים שנסתבכו ע"י רוח סערה ע"ג
 תבואה הרחוקה מהן כשיעור, נריך לקשרן בגדר, כדי שלא יסובו לסךך על התבואה, ואס' אינו יכול
 להסירן מיד ע"י איזה אונס, לא נאסרו, אפילו הוסיפו מאתיים, ותבואה או ירק שנטע תחת הגפן,
 מחזיר ואינו מקדש, ואסור בלאי הכרם אינו אלא כשהתבואה הושרשה כבר וגם הענבים נעשו כבר
 כפול הלבן, אבל קודם לכן וכ"כ אחר גמור ביטולן, כלו' אחר שיבשה התבואה וענבים גדלו כל
 זריכין, אין בהן אסור כלאי הכרם: מ"ח, על"ן נקוב שאושרשו בו זרעים ומונה בכרם, אפילו בד"א
 שלו או ב"ש של גפן יחידית, אסור, ואס' העביר את הענין בכרם, ולא הניחו בארץ, והאיסוף הזרע
 שבו בדך העבירו מאתיים, (אסור: ב) הנה ידעת כבר שהצבא העושה מחילה לכרם מקומה לעיל במ"א
 דפ"ו, עיין סם אות ו', אכן גם הבאות אחרים בהוספתא דילן עקרו ושמתו ממוקמן ולקמן בהוספות
 למ"ו דפרקין תמאלגה: ג) השכיב ראש ענף של גפן בארץ תוך לו' טפחים מן הגזע: (ד) והטעם לפי
 הירושלמי משום שהרשעים אין הולכין ללד, ועי"ש ריש פרקין: (ה) והא דלה תני הכא אימתו מותר
 לזרוע על גבה, משום דמומך על מה דתני במתני', ומה שהאיסוף כאן בח"ס לא נמלא בשום כ"ו ואפ"ה
 נמלא לבו להכניס דבריו לפנים של התוספתא: (ו) כ"ל וכה"ג במתניתין וגי' הרכיבה בכ"ו ארפורע
 (אשר תפס בה בח"ס) ושכנגדו בדפוסים הימים משושתא: (ז) ורבתו הקדוש סתם המשנה כר' יוסי:

אומרים, עשר אמות (ח), וב"ה אומרים, ששה טפחים: זן (ט) זמורה של גפן שמודלה על גבי תבואה (י), אפילו היא (יא) מאה אמה, כל הגפן כולה אסורה (יב), היא (יג) ופירותיה (יד), תבואה שנומה (טו) תחת הגפן, מחזיר ואינו מקדש הגפנים (טז), והירקות (יז) שנומין תחת הגפן, אבא שאול (יח) אומר ר"ע אומר, יחזיר, בן עזאי אומר, יספר (יט), היו שרשין (כ) יוצאין לתוך ארבע אמות שבכרם (כא), הכל מודים שיעקר (כב), שרשי פ"אה (כג) יוצאין לתוך ארבע אמות שבכרם, אפילו (כד) למטה מג' טפחים, מותר: תבואה שהשרישה (כה), הרי זו אסורה מקודשת ומקדשת (כו).

הגיון אריה

(ח) עשרה טפחים כל"ל ופולגתא דב"ס וצ"כ פשיטא דגס ארישא דמתניתין קאי דכ"ג הוא, והגר"א הגיה הכי היה על גבה עפר ג' טפחים, מותר לזרוע ע"ג, רש"צ אומר צ"ס אומרים עשרה טפחים, וב"ה אומרים ששה טפחים הבריכה בסלע וכו', ולפי ג' זו לא פליגי צ"ס וב"ה בסלע, ולולי דמתפינא להוסף מדילי כאשר הוסף הגר"א מדיליה הו"א סל"ל פחות מכן רשב"ג אומר וכו' כלו' אם העפר ע"ג סלע פחות מג' אלבשות לריך שיהי' גובה הסלע לצ"ס שיעור מחילה י"ט ולצ"ה שיעור עבודה ו"ט וק"ל, ומה שכתב בח"ס וז"ל ולפי הגר"א טעות הדפוס וז"ל ד' אמות ולצ"ה ו"ט וכו', והיינו לצ"ס כדי עבודת הכרס וכו', אינו דבר של טעם דגנפן יחדי ליכא עבודת הכרס ד"א: (ט) להמשניות צ' ג' ד' ה' ו' דפרקין לא מלינו שום הוספה בתוספתא, וגם הירו' לא הביא אלא בריתא אחת מענינה של מ"ד ותו לא: (י) ואין שום הפסק ביינו, דנועין זו בזה וקרוצין להסתבך זו בזה, אבל אם אין טועין, לא קרשה: (יא) ר"ל הזמורה ארוכה מאה אמה, ובדפוס פאזעוולק הגי' הגפן והיינו הן, ועי"ם בחילופי גרסאות: (יב) ודווקא אם לא גדרה מיד והוסיפה מאתיים בעוד שמודלה על התבואה: (יג) עלה של גפן אם הוסף מאתיים, והא דליהא בכתובות דף פ"א. עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות, ורב יהודה לטעמיה, דאמר אכלה ערלה שביעית וכלאים ה"ו חזקה, כבר פירשו תוס' שם ד"ה אכלה והר"ם בפרקין דמיירי התם שהפירות הוסיפו מאתיים אבל לא העלים: (יד) זו ואז"ל זו: (טו) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט ובמתני', והג"י שנטעה בדפוסים הישנים משושתא, דתבואה שמשתיי בה הכא מרעה במקום היתר במרחק ו"ט מטיקר הגפנים, אבל השיבילן טמין תחת הזמורות, דתחת הגפן פירושו מה שהתבאר במשנת פרח היו"א, כך כתב הרב צעל כו"פ פ"ח, עי"ם: (טז) וכ"כ התבואה נמי אינה אסורה, ובמתניתין איתא סתם מחזיר ואינו מקדש, ומה שכתב בחו"ט שמתוספתא משמע דסיבך גפנים על התבואה חמור ומקדש טפי מנטיית התבואה תחת הגפנים והגיון צ"ע, לפענ"ד היינו טעמיה, משום דתבואה הטטה אינה נוגעת בגפנים, ועוד תבואה רכה ונקל להחזירה למקומה מה שאינו כן בשריגי הגפן, שהם עץ, ואם התחילו לנטות למקום אחד, יחזרו וישבו שמה, אפילו מחזירין אותם מאה פעמים, ומשו"ה קתני במתניתין גבי גפנים יגדור וגבי תבואה יחזיר, וק"ל: (יז) במתניתין הן וכן בירק, דרבי סתם לה כר"ע: (יח) שני אבא שאול היו, אבא שאול בן בענני ואבא שאול בן גנס, ובברייתא דירו' איתא הכי אשכח תני רבי עקיבא אומר וכו': (יט) גוזז במספרים את מה שנוטה תחת הגפן: (כ) של גפנים, כך פירש הרמב"ם כלאים פ"ח ה"א: (כא) ועי"כ מתמעט המרחק בין הרעים לגפני הכרס: (כב) את השרשים או את התבואה: (כג) מתניתא זו מיייתי לה הש"ס פ"א ה"ח ופ"ו ה"ב, ופאה פירושו. ככל מקום תבואה בפאה השדה, והרב צעל פ"מ פי' שרשי פאה של זורת הפתח היו"אליס מן המחילה, ובאמת פירוש זה יולא מן המחילה, ולפי פירושו של הרב רא"פ פאה מין ירק ושרשי דרכו להתפשט לזדון ולא בשוה לעומק, וכבר כתב עליו הרב צעל ח"ד שאין זה אלא דברי נביאות: (כד) בירו' שם לא גרים ליה ליהן אפילו, והרמב"ם שם סתם וכתב היו שרשי התבואה יולאין לתוך ד"א מותר, ותו לא, משמע מ"מ, ואחר העיון נראה שג"י התוספתא נכונה, דסד"א אם שרשי התבואה יורדין ג' טפחים תחת הקרקע אפשר שיגיעו בשרשי הגפנים ויש לחוש להרכבת זרעים באילן כדתנן אם אין עפר ע"ג לא יבוא זרע עליה, קמ"ל דלא חייסין להרכבת שרשים בשרשים אלא כשרשי הגפן יולאין, אבל לא כשרשי הזרעים יולאין לתוך ד"א, דשרשי התבואה אין מתפשטין כ"כ: (כה) במשנת"ש הגי' משהרש"ם ובכ"י מיינען יבמ"ש בירו' משתלשלים, אכן גנמ' שם מביא אית תניי הני משתשרים, ומתוספתא נראה שהגי' משתשרים היא הנכונה, ומה שרשם כאן בח"ס "שם משנה א"י אינו אלא אחיזת עינים: (כו) כהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים

כלאים פרק ז ח

גפנים שהשרישו (ז), הרי אלו אמורין (ח), ומקדשין (ט), אבל אין מתקדשין עד שיעשו כפול הלבן (י), מקצתם (יא), עשו כפול הלבן, ומקצתן (יב) לא עשו, את שעשו כפול הלבן אמורין (יג), ואת שלא עשו כפול הלבן מותרין (יד):
 ח המעביר (טו) עציץ נקוב (יד) בכרם, אם הוסיף מאתים אסור (טז), אבל אין מתקדש (יז) עד שינחנו תחת הגפן, ר' שמעון אומר, אין בין עציץ נקוב (יח) לשאינו נקוב, אלא הכשר זרעים (יח) בלבד:

פרק ח * כלאי הכרם (ג) מותרין משום גזל, ופטורין מן המעשרות (ג), כלאי זרעים (ד) אמורין משום גזל (ה), וחייבין במעשרות: (ד) אין

הגיון אריה

ובדפוסים ומקדשת ומתקדשת וכן ומתקדשת מותר, ופשיטא שבתבואה שהשרישה בתוך עבודת גפנים שעשו כפול מייירי: (ז) בתוך עבודתה של תבואה שהשרישה כבר: (ח) בחילה: (ט) במקדשין כלל בלא וי"ו, אסורין את התבואה בהגאה, אבל הם אינן אסורין בהגאה, עד שיעשו כפול הלבן, והטעם שמתקדשין אע"פ שאין מתקדשין, משום דבתבואה בטר השרשה אזולין, וקרינן בה תקדש המלאה, אבל תבואת הכרם אינה עד שיעשו כפול הלבן: (י) אם לא עקר הזרע שהשריש, אבל כשעקר התבואה מותרין בהגאה, וכן כתב הרמב"ם פ"ה ה"ד, עי"ש ובכ"מ שדחק שלא לזרוך, ועי"ע בח"ד שבנה בנין גדול על יסוד של וי"ו החיבור בתיבת ומתקדשת: (יא) מקצת גפנים שבכרם: (יב) בהגאה: (יג) בירו' סוף פרקין פליגי שמואל ור' יוחנן, שמואל אמר במעביר תחת כל גפן וגפן, ור"י אמר לאויר עשרה היא מתניתא: (יד) ובו תבואה שהשרישה: (טז) בחילה: (יז) וכ"כ אינו מקדש את הגפנים, ועיין בתו"ט: (יח) ברייתא היא בירוק' בפרקין ובבבלי שבת 3"ה: (יח) הזרועים בעיץ נקוב כמחזרין בקרקע דמיון, ואינם מקבלין הכשר לטומאה אם נפלו עליהם מים, וזרועים בעיץ שאינו נקוב כתלושין דמיון, ומקבלין הכשר:

פ"ח א מ"א, הרבעה מיני כלאים הן, כלאי כרם, כלאי זרעים, כלאי בהמה וכלאי בגדים, החמור שבהם כלאי כרם, שאסורין מלזרוע ולקיים ואסורין בהגאה, קיל מהן כלאי זרעים, שהם אסורין מלזרוע ולקיים, אבל מותרין בחילה, קיל מהן כלאי בהמה, שהן אסורין מלהרביע, אבל מותרין לגדל ולקיים, קיל מהן כלאי בגדים, שנותר לאורגן לכתחילה, ורק דרך לבישה אסור להשתמש בהן, והגא דמתניתין נקט כלאי בהמה לבסוף, אע"ג שחמורי מכלאי בגדים, משום דמשתבי בהו בכל הפרק ור"ה להתחיל במ"ב במה דסיים במ"א, ולפי בעל הון עשיר הטעם מפני שלא ר"ה התנא להזכירו בין אותם שאין בהם רוח חיים: מ"ב, איסור כלאי בהמה כולל איסור הרבעה ואיסור מלאכה בשני מינים הקשורים זה בזה, דשני מינים בבהמה בחיה ובעופות, בין טהורין בין טמאין, אסורין לחרוש למשוך ולהנהיג, ולרמב"ם איסור מלאכה במינים ששניהם טהורין או שניהם טמאין אינו אלא מדרבנן: מ"ג, אחד המנהיג כלאי בהמה ואחד היושב בעגלה הנמשכת מכלאי בהמה, אע"פ שהוא בעלמו לא הנהיג, חייב מלקות: מ"ד, עגלה שמשכה מבקר או מנמלים אסור לקפור סוס או לזבדקים בלדי או בלחורי העגלה; כל שמתחילין ואבותיהן שוין, מותרין זה עם זה, וכל שאין אבותיהן שוות, אע"פ שאבותיהן שוין, יש בהם איסור הרבעה ואיסור מלאכה ולקון עליהן, וכל שאין אבותיהן שוין, אע"פ שאמותיהן שוות, אסורין, אבל אין לקון על הרבעתן ועל שמשן ביחד: מ"ה, פרועיות, והן מין ממניי פרות, שאין בהם סימנים לזכר על ידם, באיזה מהם האם כוסה או הנורה, אסורין זה עם זה, הרמך והוא מין כוסים קטנים, אע"ג שדומין לחמור, מותרין עם הסוס, אדני או אבני השדה, והוא לפי הגמ' בר נש דטור, מין חיה לכל דבר, אע"ג שדומה לאדם, הקיפד (אינעל), וחולדת הסניאין (וועזעל או הערמעלין) מין חיה הן: מ"ו, שור מדברי ושור ביתי אינם כלאים זה בזה, דשור מדברי מין בהמה, כלב ביתי מין חיה, ומותר בכלב מדברי, חזיר ביתי מין בהמה, ואסור עם חזיר מדברי, ערוך שהוא פרא למוד מדברי חיה ואסור עם חמור ביתי שהוא בהמה, וכ"כ פיל ביתי וקוף ביתי בהמה, ופיל וקוף מדברי חיה, ואדם מותר לחרוש למשוך ולהנהיג בין עם בהמה בין עם חיה: (ב) שאסורין בהגאה ולשריפה קיימו: (ג) וכן תנא בתוספתא דקטלים פ"א מלא כלאים בכרם מותר משום גזל ופטור מן המעשרות, שדה אסור משום גזל וחייב במעשרות: (ד) שנותרין אף בחילה: (ה) כל עוד שלא הופקרו ע"י שליחי ב"ד, והוא עד תנועה עשר באדר: (ו) למ"ב ולמ"ג לית הוספה בתוספתא, וכ"כ לא מצינו ברייתא בירו' בה"ב, אבל בה"ב איחא ואיחא, וידוע הרע שהבנות כאשר הן סדורין בתוספתא שבידנו אינן מכוונות לפסקאות דמתניתין

קושרין את הסוס, לא לצדדי (ז) הקרון (ח), ולא לאחור הקרון, ולא את
 הלבדקים (ט) לנמלים (י), ר' מאיר מתיר (יא), אם היו מסייעין בירידה ובעלייה (יב),
 הכל מודים שהוא אסור: לא יקשור סוס לפרד, ופרד לחמור, וחמור לערוד (יג),
 מפני שמנהגינן זה את זה, אם עשה כן ר' מאיר מדיב, וחכמים פוטרין (יד)*,
 ר' יהודה אומר, בני סוסה (יז) ובני חמורה (יח) כאחד אסורין (יט) זה עם זה,
 וחכמים אומרים, כל הפרדות מין אחד הן (יז), איסי הבבלי (יח) אומר, אסור
 לרכוב על גבי הפרדה מקל וחומר, ומה אם במקום שמותר ללבוש שני
 חלוקין (יט) כאחד (כ), הרי הוא אסור בתערובתן (כא), מקום שאסור לנהוג שתי
 בהמות כאחד (כב), אינו דין (כג) שיהא אסור בתערובתן, אמרו לו (כד), הרי
 הוא אומר (כה), והרכבתם את שלמה בני על הפרדה, אמר להן אין
 משיבין מתקוע (כו), אמרו לו, הרי הוא אומר (כז), ויעש דוד הישר (כח)

הניון אריה

לכן הגתו הבבא חין קושרין וכו' בראש והבבא סוס שולדה מין חמור לאחונה (ז) כהג"כ אירפורט
 ובמתניתין, ובברייתא דירו' איתא לא בצדדי, אבל בדפוסים שיטנים חסר מלת לא, ושם הגי' לרי, ועיין
 בד"ס: (ח) הנמשך ע"י צקר, ואע"ג שהצקר אינו נלכך לסוס, שהוא לבדו מושך את הקרון על נקלה,
 אפ"ה אסור: (ט) לובדקם כל"ל (ובח"ט גרים בפנים הלבדקים ובפירושו לובדקין) והוא חמור ממדינת
 לוב, עיין שבת כ"א, ובירו' דפרקין מביא אית תניי תני יבדקם מ"ד יבדקם אבהוטם מהו אבהוטם
 חמור סלק, כהג"כ בערוך, ובדפוסים הגי' אבהוטם, ויש גורסין אבהוטם, וזו מלה יונית*, ופירושה
 סלק, ויולד כל"א: (י) ע"כ פסקא דמתניתין: (יא) בברייתא דירו' הגי' פוטר, וטעמיה דר"מ, משום
 שאינם קשורין ביחד למשך את הקרון, ובטעמייהו דרבנן פליגי ר"ז ורב צירו', ר' יוחנן אמר מפני
 שזה נוסף עלתה של זה, וזה נוסף עלתה של זה, ורב אמר מפני שנושאין את החבל שבנתיים: (יב) כך
 הגי' בדפוסים היטנים, ובכ"י אירפורט ובירו' הגי' מעלה, בירידה מן ההר מסייע הסוס, שלא יפול
 הקרון על הצקר, ובעלייה על ההר מסייע הצקר, שלא יגלגל הקרון על הסוס: (יג) אעפ"י שדומין זה לזה
 כדתנן פ"א מ"ז: (יד) לרמב"ם הטעם מפני שאסור כלאים במינים, משום דסברי חין חוששין לזרע אב, ועיין
 אינו אלא מדרבנן, ולהרא"ש ושאר פוסקים פוטרין החכמים, משום דסברי חין חוששין לזרע אב, ועיין
 רמב"ם כלאים פ"ט ה"ח ובכ"ז ס: (יד) שאביהן חמור: (טו) שאביהן סוס: (טז) כל"ל וכהג"כ בכ"י
 אירפורט והג"ר, ואפסקא דמתניתין ר' יהודה אומר כל הנוגדים וכו' קאי: (יז) דאלו ואלו נולדו מסוס
 וחמור: (יח) בירו' דפרקין ה"ב הגי' איסי בן עקביה, ובברייתא דבבלי פסחים ק"ג: איתא הכי הוא איסי בן
 גמליאל הוא איסי בן מהללאל ומה שמו איסי בן עקביה שמו ובכ"י פ"ב הגי' בן הבבלי: (יט) אחד של פשתן ואחד
 של למר: (כ) זה על זה, וכן הוא להדיא בירו', דשם כהג"כ מה אם בגדים שהם מותר ללבוש זה על זה,
 ובכ"י פ"ט הגי' שמותר כאחד: (כא) לעשות מהן חלוק אחד: (כב) דהיינו סוס וחמור: (כג) הרא"ש בפירושו
 כתב וז"ל וז"ל דמעיקרא לאו ק"ח הוא, דחין חומרי בכלאי בהמה טפי מכלאי בגדים, דכי היכי דחין
 כלאי בגדים בלא חיבור, דכתוב בהו יחדיו כמו בכלאי בגדים, ואם הי' דף מונח על סוס וחמור ההולכים
 זה אל זה, ואינם קשורין יחד, מותר לישב על הדף, דלא שייך כלאים אפ"כ קשורין יחדיו בקרון או
 במחשית עב"ל, ואפי' בענ"ל לא זכיתי להבין דבריו דמי לא יודה שאם הפס אפסרו של חמור ואפסרו של
 סוס בידו האחת, אפילו אינם קשורין, שחייב על ההגהתם, דחין לך קשר גדול מזה, וקרינן בהו יחדיו,
 מה שאינו כן בכלאי בגדים, דחין ירו של אדם מחברן, דהא המנהיג בהמות וחבלים בידו, ומהם של למר
 ושל פשתים, מותר, אעפ"י שצרכן בידו, עיין שבת נ"ד ומה שכתב הרא"ש בעלמו שם, ואחרי כתיב זאת
 מלאתי שכבר הקשו על הרא"ש עיין יו"ד סי' ר"ל צבאל היטב וכתו' רע"ק והרב בעל ח"ד נדחק מאד
 ליישב קושיית הרא"ש, ועיין מה שכתבתי לקמן אות ל': (כד) בירו' קמקשה מעיקרא והא כתיב
 וירכבו איש על פרו, ומשני חין למדין מן המלכות: (כה) (מלכים א, א, ל"ג): (כו) היינו מן
 המלכות של הירו', דבני מלך חוקעין עלמן לדבר הלכה, כך פרשו הרב בעל ס"פ, ובירו' משני
 בריה מששת ימי בראשית היתה, וגי' התיספתא כבויה, דהא גם מדוד חין למדין, אם לא נאמר
 שלא תקע עלמו לדבר הלכה: (כז) (מלכים א, ט"ז ה'): (כח) אשר עשה דוד את הישר כל"ל:

* ἐμβάτης

כלאים פרק ח

בעיני ה' ולא סר מכל אשר צוהו (כ) רק בדבר אוריה החתי (ל): סוס שילדה מין חמור (לא) מותר עם אמו (לב), ואם היה אביו חמור, אסור עם אמו (לג), חמור שילדה מין סוס (לא), מותר עם אמו, ואם היה אביו סוס, אסור עם אמו (לג), רחל שילדה מין עז (לד), מותר עם אמו, אם היה אביו עז, אסור עם אמו, עז שילדה מין רחל, מותר עם אמו, אם היה אביו רחל, אסור עם אמו, ואין קרב (לה) לגבי מזבח, כיו מטילין עליו שני חומרין (לו), שאין (לז) בהמה שמאה יולדת (לח) מן השמאה, ולא בהמה שמאה יולדת מן השמורה, ולא גסה מן הדקה, ולא הדקה מן הגסה (לט), ולא אדם (מ) מכולן ולא כולן מן האדם: ו (מא) כלב מין חיה, ר' מאיר אומר, מין בהמה (מב), מה הפרש בין ר"מ לחכמים (מג), אלא שהכותב חיתו (מד) לבנו ר"מ אומר כתב לו כלב (מה), וחכמים אומרים, לא כתב לו כלב, הכותב בהמתו (מו) לבנו, ר' מאיר אומר, לא כתב לו כלב, וחכמים אומרים, כתב לו כלב, כלב כופרי מין חיה (מי).

הגיון אריה

(מט) כל ימי חייו כל"ל: (ל) אמר להם בריה מששת ימי בראשית היתה כל"ל לפי הטעם בירושלמי, וזאתה פרדה לא היתה כלאים, ולפי מה שכתב הרא"ש קשה טובא, אמאי לא הסיבו חכמים לאיסו שק"ו שלו אינו ק"ח, דאין חומר בכלאי בהמה טפי מבכלאי בגדים: (לא) כהג"ה במשנה דבכורות דף ה: ובכ"ה הגר"א איתא שילדה חמור, כלומר ולד שדומה לחמור, גם בבא זו אפסקא דמתניתין כל הגולדים מן הסוס אעפ"י שאזיבון חמור קאי, ועיין לעיל אות ז', ומה שרשם כאן בח"ס "שס" כנו"ס מ"א אינו אלא טעות: (לב) להרביע על סוס נקבה, דלענין כלאים לא אזיבין בתר זורה כמו בבכורה, דבבכורה כתיב פטר חמור פטר חמור שתי פעמים, עד שיהא היולד חמור והגולד חמור, אבל בכלאים ליכא שום ריבוי: (לג) דר"י ספוקי מספקא ליה, אי חוששין לזרע אב או לא, כדמסיק חולין ע"ט. ומש"ה אזיל לחומרא: (לד) אבל טהורה שילדה מין עמא, וטמאה שילדה מין טהור אסור: (לה) אחרתי, אמון עז ואמון רחל קאי, כדתיבא בספרא פ' אמור שור או כשב פרט לכלאים, ועז פרט לדמה, כי יולד פרט ליולא דופן, ועיין ב"ק ע"ז: (לו) של מין חיה ושל מין בהמה, ואסור להרביע על שניהם ולמשוך עמהם, כדתיב בטרומ' פ"ב מ"א: (לז) בבא זו תמלא בתוספתא אחר התאמר הירורין והנעמיות ה"ה כעופות לכל דבר, והמפרשים נחקו מאד למלא פשר, להרביע על ח"ד הק שאין פירושו כמו שאפר כירה מוכן והגר"א אעפ"י שטסת כ"י שלו מסכמת עם הדפוסים ועם הגי' בט"פ הגיה ואין, ולי היתה התוספתא של מוס' בכורות נגד עיניהם, בודאי היו מודים בפה מלא שיש כאן חסרון הטיבר לעינים וכל"ל כמו התם בפ"א ר"ש אומר מה ת"ל גמול גמול שני פעמים לרבות את הגמול הנולד מן הפרה כנולד מן הגמולה, ואם ראשו ורובו דומה לאמו מותר, וחכמים אומרים, היוצא מן השמא שמא, והיוצא מן השחור שהור שאין וכו', ואחרי שהודעתך את כל אלה, בין תבין מדוע נתתי לבבא זו מדור פה בין התוספות למ"ד: (לה) מתניתא זו מומרא דריב"ל היא בכורות ז' ושם הגי' מהעברת: (לש) בגמ' שם מוסיף עלה ולא בהמה מן חיה, ולא חיה מן בהמה, חוץ מר' אליעזר ומתלוקותו, שהיו אומרים חיה מהעברת מבהמה: (מ) הק ולא אדם חסר בנימירא דריב"ל, אכן ריש דף ח' איתא הכי הדולפנין פריין ורביין כבני אדם, ולפי הגי' ברש"י ובתוספות שהביאו נוסח התוספתא מבני אדם, יש סתירה בין התוספתא דכלאים לתוספתא ובתוספתא דבכורות וז"ע: (מא) למ"ה לית הוספה בתוספתא וביורו"ה ה"ה הובאה רק כרייתא אחת, והיא הבבא הירורין וכו' דלקמן: (מב) ע"כ פסקא דמתני' הוא: (מג) מאי נפקא מינה אם הוא חיה או בהמה, הא גם לר"מ גם לחכמים אסור למושט בשאינו מוט, וקאמר דבאמת לענין כלאים אין שום חילוק אבל לענין אחריו איכא: (מד) בהמתו כל"ל לענ"ד ובמה דסיים ביה מהחול, והמפרשים גיבו ר"מ אומר לא כתב, וחכמים אומרים כתב לו כלב, וגי' משושתא זו עתיקת וימון היא, דכך הובאה בר"ש ובכו"פ, והימה שלא הרגישו הראשונים בדבר: (מה) וכן בכל דבר שהלכין בו אחר לשון בני אדם כלב בכלל בהמה, ולא לענין מקדש בהמתו לבד, ועיין בר"ש: (מו) חיתו כל"ל לענ"ד, והמפרשים נחקו מלה לא בדברי ר"מ ובדברי חכמים הגירו לא כתב לו: (מי) אף לר"מ, ולפי זה לדידך

כלאים פרק ח ט

הירורין (מ) והנעמיות הרי הן כעופות לכל דבר (ט). כל שיש בישוב יש במדבר (י), הרבה יש במדבר, שאין בישוב (יא), כל שיש ביבשה, יש בים, הרבה יש בים, שאין ביבשה (אין מין חולדה בים) (יב). החוסם (ג) את הפרה (יד) והמזווג את הכלאים (יח) פטור, שאין לך שהוא חייב, אלא הנהוג (יז) והמנהיג בלבד (יז):

פרק ט (א) צמר הנמלים וצמר הרחלים אסור (ב), במה דברים אמורים (ג).

הגיון אריה

לדידה כלב וכלב כופרי כלאים, וכך הוא להדיא בירו' פ"א ה"ו, אע"ג דר"מ אמר כלב מין בהמה מודה בכלב כופרי שהוא מין חיה, הא כלב עם כלב כופרי על דעתיה דר"מ כלאים, ולפיכך יש הפרש בין ר"מ לחכמים גם לענין כלאים, דהא לחכמים כלב וכלב כופרי מותרין זה עם זה: (מ) כ"ל וכהג"י בכ"י אירפורט, והניס בהיכלי עונג תרגומו וירורין בבית משרי, ועיין כתובות מ"ט: יאריד (כ"ל יארוך) ילדה ואבני מתא שדיא, ובברייתא דירו' ה"ה הג' הורדות, ומבבא זו מוכח שיש כנפים לתניס: (מט) בברייתא דירו' מוסיף עלה והנחש הרי הוא כחיה: (נ) אפסקא דמתניתין הערוך מין חיה קאי, והא קמ"ל דכל בהמות שלטו מעיקרא במדבר היו: (נא) דלא כל המדבריות נעשו בייתיות: (נב) חוץ מן החולדה שאין מין חולדה בים כ"ל ועיין הברייתא בבלי חולין קכ"ז, אבל בירו' שבת פ"ד ה"ה הנוסחא כמו הכל בתוספתא: (גב) תיבות אלו הניתנין בהסגר ל"ל, אי לא אמרינן שיש פלוגתא בדבר, והאומר אין מין חולדה בים, פליגי אמי שאמר כל שיש ביבשה יש בים: (גד) אסיפא דמתניתין קאי וברייתא היא ב"מ דף נ: והג' החורש בכ"י הגר"א משושנתא: (גה) ואחר דש עמה: (גי) סור וחמור לקרון, אבל לא הנהיג: (גו) הדש כ"ל וכהג"י בגמרא ובכ"י הגר"א: (גז) אעפ"י שאמר חסמה ואחר זווג, דרשמנא מקפדת ארישה והנהגה דוקא ולא אחיסום וזיווג:

פ"מ (א) מ"א, חיסור כלאי בגדים אינו אלא בצאתן הנעשים ממלמד כבשים ופשתים יחדיו, ואיסור עומאה טוגא בין בצגדים שנעשו ממלמד לבד, או מפשתים לבד, בין בצגדים שנעשו ממלמד ומפשתים יחדיו, ובגדי כהונה נעשו מזה או מזה, או משיניהם יחדיו, דאין חיסור כלאים בצגדי כהונה. אמר כבשים ואמר גמלים שערבן זה בזה, ורובו אמר גמלים, אין בו כלאים עם הפשתן, וכ"כ קבוס ופשתן שערבן זה בזה, ורובו קבוס, אין בו כלאים עם הלומר: מ"ב, מין שדומה לפשתן אסור בצמר, ומין שדומה לצמר, אסור בקבוס, ואסורין זה בזה, מפני מראית עין. כלאי בגדים אין אסורין מן התורה, אלא דרך לבשה, ובריס וכסות ששויין לשיבה, אסורין מד"ס, דחיישין שמה תיכרך ימלא על צשרו, ואסור ללבוש כלאים דרך ערואי, וכ"כ אפילו על כמה וכמה בגדים: מ"ג, מפות העשויין לנגב בהן הידים, ומפות של ס"ת, ומפות הספרים המונחין על כתפות המתגלחים אסורין משום כלאים מד"ס: מ"ד, הכריכי המת מותרין בכלאים, דאין חוששין שמה ילבסם אדם, ומודעת של חמור מותר לרוב עליו, אבל אסור להעלות על גופו: מ"ה, מוכרי כקות נושאין הבגדים כדרך על כתפיהן או על גביהן, ואין בהם משום כלאים, ובלבד שלא יתכוונו להטות מהן מפני החמה, או מפני הגשמים, והמדקדקים במצוות אין מניחין אותם על גופן, אלא על המקל שבכתפיהם: מ"ו, החייטין, אעפ"י שאפשר לתפור הבגדים על הארץ, כמו שעושין המדקדקים במצוות, אפ"ה תופרין כדרך, ואין בו משום כלאים כשמניחין הבגדים על ארסותיהם: מ"ז, הבדסין והבדרסין והן מכסאות דקין ועבין למטה, הדולמטיקין והוא כמות הבאה מארץ דלמטיא, ומנעלות הפיטין (וואלליראקטען) כל אלו עשויין ממלמד, אבל אסור ללבושן עד שיבדקן, אי אין בהן חוט פשתן, ומנעול של רוב (אויסגעפאלטעטער שוה, פאנטאפעל) אין בו משום כלאים: מ"ח מ"ט, מדאורייתא אין חיסור כלאים בצגדים, אלא כשהלומר והפשתים עשויין וארוגין ביחד (עיין לקמן אות ל"ח) ומדרבנן אסור אפילו כשהם שועים לבד, מש"ה לבד (פילן) שהוא שוע אסור, ופיו של אמר כלו' שחובטין חוט של אמר בשפת הבגד אסור משום אריג, וכ"כ אסור לקשור אמר בראש הרצועה הא' ופשתים בראשה השני: מ"י, אותות שעושין הגרדים והטובסים ממלמד בצגדי פשתן ומפשתן בצגדי אמר אסורות משום כלאים, חיבור אמר ופשתים ע"י תחיבה אחת אינו עושן כלאים, והעושה והשומעו בשבת פטור, אבל אם חיברן ע"י ב' תחיבות ה"ה כלאים, וחתכת אמר המחוברת לשק וחתכת פשתן המחוברת לקופה וחיברן ע"י ב' תחיפות, ה"ה כלאים, דלמך ופשתים לא בטלו לגבי שק וקופה: (ב) צמר גמלים וצמר רחלים ששרפן זה בזה, אם רוב מן הגמלים שותר כ"ל דפסקא דמתניתין הוא, וכן הגיה הגר"א: (ג) אינו כלאים כשרובו ממלמד הגמלים: כה"י

כלאים פרק ט

בזמן שהביא פשתן וטרף עמהם וטרפן זה בזה (ד), אבל העושה חלוק, שכולו (ה) צמר גמלים, וכולו (ו) צמר הארנבים, וארג בו חוט אחד של צמר בצד זה, וחוט אחד של פשתן בצד זה, אסור (ז): בנגד שיש בראשו אחד (ז) כלאים, לא יתכסה בצד השני (ח), אף על פי שראשו אחד (ט) מונח בארץ. חלוק של צמר שנפרם ופירפו (י) בחוט של פשתן, ושל פשתן שנפרם ופירפו (י) בחוט של צמר, אם תופרן, אסור משום כלאים, ויוצאין בהם בשבת (יא): **ב** לובש אדם שתי חלוקות (יב) זו על גבי זו, אעפ"י שפונדתו חגורה עליו מבחוץ (יג), ובלבד שתן (יד) את המשיחה ויקשור בה (טו) בין כתיפיו: **ג** בלארי (טו) נשים אין בהם משום כלאים (יז), ואם תופרן (יח) מקבלות את הטומאה (יט), ואסורות משום כלאים. מטפחות תיבה (כ) אין בהן משום כלאים, מטפחות ידיים (כא)

הניון אריה

(ד) כהג"י בכ"י אירפורט זר"ש וברא"ש במס' גדה הלכות כלאי בגדים, אבל בדפוסים הישנים הגי' בד"א בזמן שטרפן זה בזה והביא פשתן ציניס וטרף, ר"ל אחר שטרפן צמר גמלים וצמר רחלים ובעיל צמר רחלים בצמר גמלים הביא פשתים וטרף עמהם, ה"ז אינו כלאים דלחין זה צמר ופשתים האמור בתורה, והא דלמך סתם צמר רחלים הוא, מפיך ליה מקרא ומושע מלך מושב היה נוקד, מהו נוקד רועה והשיב למלך ישראל מזה חלק כרים ומזה חלק רחלים צמר חין לך קרוי צמר חלה צמר רחלים בצלד: (ה) כ"ל וכהג"י בכ"י אירפורט זר"ש וברא"ש והגי' כולל בדפוסים הישנים משושבת: (ו) לפי הרמב"ם פ"י ה"ע אעפ"י ששי חוטין חין טועין זה בזה, אבל לפירות הר"ש והרא"ש אינו אסור, אלא כשצאו החוטים של צמר ושל פשתן זה אל זה, וזדלתי פשוטה של התוספתא כפירוש הרמב"ם, ועיין מה שהקשה הש"ך סי' רל"ט פ"ב על המחבר סתם כהרמב"ם, ועיין ע"ב צמראה הפנים ד"ה לאזהר דבר: (ז) מימרה דר"י בשם ר' זעירא הוא בירו' בפרקין ה"א, ושם כהג"י בגד גדול, קלחו יש בו כלאים ומונח בארץ, ומקלחו חין בו, לא יכסה בו מנד השי: (ח) לאו משום דחיישינן, שמא תיכרך מינא על בשרו, אלא הטעם משום דכל הבגד נעשה כלאים, ולא לבד אותו חלק שבין חוט של פשתן וחוט של צמר: (ט) כהג"י בכ"י אירפורט ובדפוסים הישנים הגי' שהכלאים: (י) פורפו כ"ל וברא"ש שם הגי' כורט ולפי נוסחת הספרים ל"ל מותר, או חין בהם משום כלאים, דהך ופירפו דיעבד משמע, וכתוספתא זו פסק הרמב"ם שם ה"ג, והקשה עליו ר"ת הא קשר חיבור הוא לענין כלאים מדאצטרך להתיר כלאים צלילית, ותירץ הרא"ש דמייירי שחבר שני ראשי הקרעים וכרך החוט סביבם וקשרם יחד, ולא הוי חיבור חוט פשתן והחלוק של צמר, כיון שיטול להוציא שני ראשי הקרעים בלא התרת הקשר, עכ"ל: (יא) בלו' ואינו חייב אלא הכלאים בצד, עוד י"ל לענ"ד דארישא קאי אעפ"י שאין שורפין לכתחלה בשבת, אפ"ה מותר ללאת בהם בשבת, ועיין שבת פ"ג מ"ז, והמפרשים נדחקו מאד, הרב בעל ח"ד ראה להגיה ואם לאו מותרת משום כלאים, ויולאין בהם בשבת, והמפרש ר' יונה הגיה ופרפו בחוט של פשתן, חין בהן מ"ב, וחין ויולאין בהן בשבת, ואם תפרן אסורין מ"ב, ויולאין בהן בשבת וברא"ש כך ויולאין בהם בשבת ליתא כלל: (יב) של צמר ושל פשתן וכך הגיה הגר"א, ואפסקא דמתניתין ולא ילצם כלאים אפילו ע"ג עשיה קאי, דמניה משמע שדוקא צמר ופשתים צאתו בגד הוא כלאים, לאשוקי בגד של צמר ובגד של פשתים, זה על גבי זה, אינו כלאים: (יג) אפ"ה לא קרינן בהו יחדיו, דאשודתו אינה מחברתן לבגד אחד: (יד) שלא יתן כ"ל, וברא"ש שם הגי' ובלבד שלא יערוף, וברמב"ם פ"י ה"א ובלבד שלא יכרך: (טו) את שתי החלוקות קשר של קיימא עד שאינו יכול להפירן אלא ע"ג התרת הקשר, והב"י סי' ש' כתב שאפילו בקשר של קיימא מותר, ואינו אסור אלא לחברן זה לזה עם המשיחה בב' תכיפות, עיי"ש: (טז) מתניתא זו מיייתי לה ירדו בפרקין ה"ב ורבי אבהו בשם ר"י לא אחא אלא לפרש דלחין חילוק בין בלארי נשים לבלארי אנשים ושם הגי' בלגרי והוא ל"ב*) ובל"א בחדשקליידער: (יז) חם חין מתכווין למלבוש והא דחיתא בירו' אסורין מ"ב בשמתכווין למלבוש מיייר, עיי"ש: (יח) תפרן כ"ל כלו' שעשאו למלבוש: (יט) טומאת בגדים בג' על ג': (כ) שאין לתשמים אדם: (כא) מפות לקנח את הידים אחר הגטילה, והר"ש כתב שהן מפות שפורסין על השולחן, דרך ב"א מוכדין כשמביאין להן פת או בשר, מושכין להן במפה: (כב) balnearia *)

כלאים פרק ט

צא

ומטפחות ספרים (ב) ומטפחות ספוג אין בהן משום כלאים, ר' אליעזר
 אוסר (ג) דברי ר"מ (ד), ר' יהודה אומר (ה) ר' אליעזר מתיר, וחכמים אוסרין:
 ד בגד שאבד (ו) בו כלאים, לא ימכרו לעובד כוכבים (ז), ולא יעשנו
 מרדעת (ח) לחמור (ט), ר' שמעון בן אלעזר אומר, אף לא יעשה הימנו אימרא
 המפורסמת (י) (אבל עושה מהם תכריך למתים) (יא), לא יתן את המרדעת (יב)
 על כתיפו, אפילו להוציא עליה את הזבל (יג), ור"א בר שמעון מתיר (יד):
 ח (ה) הנותן צמר (ו) בפשתן להיות אורג עליו (ז), אסור, שבשעה שהיה
 ליגה (ח), היה נימוזה (ט), אמר ר"ש בן אלעזר (י), למה (יא) נקרא שמו
 שעמנו (יב), מפני שמלוי (יג) אביו שבשמים עליו: פ עיימי (יד) של צמר שנתנו
 בפשתן, מותר (טו), עשה שני ראשיו בצד אחד (טז), אסור, פשתן שצבעו (יז)
 בחרת (יח), לא ימכרו (יט) לעובד כוכבים, לא יעשנו אימרא

הגיון אריה

(כ) מפות של ספרי תורה: (ג) צירו' מסיק להלכה כר"א דמתניתין, ר' יוחנן אוסר מטפחות ידים,
 מפני שהוא נטוה על הכסת וישן עליו, ורז אוסר, מפני שהוא נטוה תחת חילי ידיו, ומטפחות של
 ס"ת אסורין מפני שהוא מחמם בהן ידיו, ושל ספג, משום שפעמים כותב ידיו: (ד) ורבו הקדוש סתם כר"מ:
 ולרמב"ם פ"י הכ"ב בטולחן עיקר טעם מפני שמחמם בהן ידיו: (ה) רב אמר אסור להלכה כדברי האוסר,
 (ה) ר"י מחליף דברי ר"א ודברי ת"ק, וכך איתא צירו' שם, רב אמר אסור להלכה כדברי האוסר,
 ולמה לא אמר כר' לעזר, אית תניי הני מחליף, והרמב"ם פוסק כרב: (ו) בתוספתא שלט הבבא לא
 יתן את המרדעת על כתיפו קודמת לו, ואני סדרתינן לפי הפסקאות דמתניתין, ומתניתא זו ארישא קאי
 והבבא בבלי פסחים מ"ג דה"ס"א: (ז) דתתא ע"כ ומוזב ליה לישראל: (ח) שמה ישכח ויקחמו לעלמי
 על בגדו: (ט) אבל עושה מהן תכריבים למת כר"ל וכהג"י בצרייתא דבבלי: (י) שפה לבגד מחוטינן
 שזורין ובב"א פראגוע, ואעפ"י שהאימרא אינה מחוברת לבגד דרך אריג, אפ"ה אסור כדתנן לקמן מ"ט:
 (יא) ל"ל כאלו דלעיל מקומו: (יב) אעפ"י שהיא קשה, אפ"ה אסור דבהעלאתה שהיא דאורייתא אין מחלקין
 בין קשים לרכים: (יג) ע"כ פסקא דמתניתין: (יד) דלית ליה האחת לבישה, כיון שהמרדעת קשה כעץ:
 (ה) למטותיה ה' ו' לית האספה בתוספתא וצירו' לא הביא אלא רק צרייתא אחת בענין כלאים:
 (ו) בתוספתא מתארת בבא זו לבבא עייט של אמר, ועינין תחזינה שכלן מקומה מאחר שנמשכת אחר
 מ"ח: (ז) אריגה היא סוף תכליתו, אבל לא תימר ששאר מלאכות הקודמין לאריגה כגון סריקה ועויה
 נעשו בלמר לבדו ובפשתן לבדו, דהנה מדלקמן מוכח דאין אלא שועין, זה לבדו וזה לבדו: (ח) לבח
 כ"ל, ובכ"י הגר"א הג"י ארוג, ובפירושו של מלת כוז פליגי רש"י ור"ת, לרש"י הוראתו ארוג ולר"ת
 שזר, ומתוספתא מוכח כפירוש"י עיין יבמות ד: גה"ס"א, ובפירוש המשנה רבו כמו רבו הדעות,
 לרש"י אינו אסור מדאורייתא עד שיהא סרוק ועווי וררוג ביחד, ובארוב בלא שוע ועווי הוא מדרבנן,
 לר"ת אפ"ה סרוק ועווי וזרז"ל לבדו וררוג או הפרן או קשרן יחד אסור מדאורייתא, לרש"י שוע עווי
 לבד וזו ביחד, ולרמב"ם שוע אחד דאורייתא עיין בפ"י המשניות ובחיבורו פ"י ה"ב ובכ"מ ובכ"י ס"י ש'
 ובתו"ט ועיי"ע בפירוש הראב"ד על הספרא פ' קדושים: (ט) דהוי עווי וררוג, ומתאן מוכח שארוג
 לבד, אינו אסור מן התורה, אלא צריך שיהיו האמר והפשתים עוויין וררוגין ביחד, וזהו פסוק דמתניתין
 אין אסור מ"כ אלא עווי וררוג, אבל עווי לבד או אריג לבד אינו דאורייתא, ועיין בירושלמי בסוגין ובכ"י שם:
 (י) במתני' בספרא ובספרי הג"י רש"י אומר ומתניתא זו נראה שרש"י לאו לפלוגי בה: (יא) הק
 למה וכו' ליתא לא במתניתין ולא בספרא ובספרי: (יב) אי בטווי לחוד כבר אסור, אמאי נקרא שטעמי:
 (יג) במתני' בספרא ובספרי איתא נלו ומלוי, כלו' מעקס דרכי אביו שבשמים עליו, מלוי ביטוי פועל
 של לז: (יד) כהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים הישנים בשיבוש עייפו, ועייט או סוף נקראו אותן חוטינן
 הגסין בשפת הבגד, שלא נארגו בתוכו: (טו) במתניתין תנן סוף של אמר בשל פשתן אסור, מפני שהן
 חוזרין באריג, וסד"ל מ"מ, קמ"ל אס עשה ראשו אחד בלד אחד אין זה חיבור ומותר: (טז) היינו
 שחוזרין לאריג: (יז) גם בבא זו נעקרה בתוספתא ממקומה, והגאונים פה, מפני שגם היא אפסקא פיו של
 אמר קאי, וצירו' הובאה מתניתא זו בה"ב דפרקין: (יח) ואין מיינכר שהוא פשתן דאין דרך לזבועו: (יט) צירו'

כלאים פרק ט

(לפשתן) (י) המפורסמת, בכרים ובכסתות חרי זה, מותר (יא) ר' חנניא בן גמליאל אומר, לא יקשור סרק (יב) של צמר ושל פשתן לחגור בו מתניו, אעפ"י שהרצועה באמצע (יג) : י הפוקרית והציפה (יד) אין בהם משום כלאים, אם תפרן, מקבלין מומאה, ואסורין משום כלאים (יח), איספלנית (יז) מלוגמא (יח) ורטייה אין בהן משום כלאים (יח), המת והבהמה (יט) והאוהלין (ס) והאכסלו (סא) הגרגים (סא*) והאסממא (סב) וקלע (סג) ואילין (סד) ובגדי כהנים (סה) ובגדי כהן גדול (סו) אין בהם משום כלאים (סז), בגדי כהן גדול, היוצא בהם במדינה (סח) חייב, ובמקדש בין לשרת בין שלא לשרת פטור (סט), מפני שהן ראויין לעבודה :

סליקא לה מסכת כלאים

הגיון אריה

סס ליתא : (ג) תיבת לפשתן ז"ל וגם צירוי ליתא ועיין לעיל אות ל' : (א) מפני מ"ע : (ב) כהג"י ברא"ש ועיין בד"ס : (ג) משנתנו הוא זה ותנא דתוספתא לא אתא אלא לאשמועינן שמתני' רחב"ג היא : (ד) עיין הברייתא שבת כ. ופרש"י ותוס' ד"ה צפורקין, ומכאן נראה קלת שהפורקין היו צימס ההם ממנו והיפה מפשתן : (ה) דאף הם לצגדים נחשבו : (ו) כהג"י בכ"י אירפורט, וכן הגיה הגר"א : (ז) עיין לעיל דמאי פ"א אות כ"ז : (ח) דלרפואה הן, ואין צדן דרך לביסה, ועיי' ירו' ספ"ט : (ט) המת בתכריכין של כלאים, ובהמה במרדעת של כלאים, עיין רמב"ם פ"י ה"כ : (ס) של כלאים, מותר לישב תחתיהם או לנושאן על כתיפיו : (סא) כהג"י בדפוסים הישנים ופירושו קאראללענר זינדע, אכן בכ"י אירפורט הג' אהלין והכלוסים, וזו בודאי משושבתא, ובח"ש גורם בפנים אהלין והכלוסים הגרגים וכו', ובפירושו כלוסין וגרגיין, וסתי גרסאות אלו בודאי כלאים זו זו : (סא*) כהג"י בכ"י אירפורט ובאגור להרב ר' שמואל גמז, ואפשר שהוא האלזיבאנד בל"א, ומה שכתב הרב בעל הערוך השלם שאהלין והכלוסים ענין צפ"ע וגרגים והאזיבאנד ענין צפ"ע וכלוסים פי' רפת צקר ואורית סוסים ובהמה, וגרגים חוג וכל דבר עגול, דברים מחודדין הן והואך שייך כלאים בדברים כאלה : (סב) תכשיט לראש עיין שבת כ"ז : ול"י הוה*) : (סג) זענעל"טוון או שוי, עיין געוים פי"א מו"א וב"ד פכ"ב : (סד) ווילון כ"ל ומלה רומית**) היא והוראתה פארהאנג ומיירי הכא צקסין, דאילו ברכין אמרו בגמ' ספ"ק דבילה שהשמש מתחמם כנגדו ועיי"ש תוס' ד"ה מפני : (סה) אבנט : (סו) חושן ואפוד : (סז) אע"ג דאסור ללבושן שלא בשעת עבודה, מ"מ היו פושטין ומקפלין ומניחין אותן תחת ראשיהם, דבגדי כהונה קשין הן כדאמרו יומא ס"ט : (סח) חוץ למקדש : (סט) צברייתא דיומא סס הגי' מותר, ועיין רמב"ם סה"כ והשגת הראב"ד, ונזבא זו מוכח כראב"ד, ומנה דליתא בערכין דף ג. כהניס שלא בעידן עבודה לא אישתרו, ליכא לאקשווי, דלפענ"ד כ"ג שאני, דכתוב גבי' ומן המוקדש לא ילא :

*) στῆμα (** velum)

סליקא לה מסכת כלאים

מסכת שביעית

פתיחה

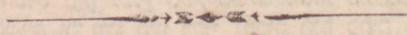
המסכת הזאת החמישית בסדר זרעים ונקראת שביעית למספר השנים, ושנה השביעית היא שנת שבתון, ולהיות שהשבת עיקר יסוד לדת הישראלית, קבעתה תורתנו הקדושה שבת לימים, שבת לשבועות, שבת לחדשים ושבת לשנים. שבת הימים היא שבת בראשית זאת לחידוש העולם ולבריאת החיולי, דכל המאמין בקדמות העולם כארסטו ותלמידיו, אינו מאמין באל יחיד ומיוחד, ולהיפך כל המאמין באחדות הש"י, על כרחו צריך להודות בפה מלא, שהאל הוא הבורא, שהוא לבדו הוא, אפס זולתו, והוא הוציא יש מאין. שבת השבועות היא חג השבועות, (דגם לשבועות יש תשלומין כל שבעה, ואף פסח נקרא שבת, משום שהוא אות לחירותנו ולפדיון נפשנו ע"י הבורא, ומש"ה אמר הקרא ממחרת השבת) יום מעמד הר סיני ומתן תורתנו, ושבת זו אות לתורה מן השמים, שהיא נמי בריאה אשר ברא ה', שבת החדשים היא ירה האיתנים, שאנחנו עם בני ישראל נעשין בו איתנים, והיא אות לחופש המוסרי, וע"י שאנחנו חוזרים בתשובה שלימה, והקב"ה סולח לעונותינו ביום הכפורים, כל או"א בישראל נעשה בריה חדשה. שבת השנים היא שנת השמטה אות וזכרון לחופש המדיני, לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק ברעיונינו, שלה' הארץ ומלואה וכי גרים ותושבים אנחנו בארץ, וכל מה שנתן לנו בורא העולם, אינו אלא פקדון בידינו, ואין כאן מקום להאריך ולהראות שע"י שמיטה ויובל לא היו מעולם בארץ הקדושה ליהידי העם שדות בלי מצרים הנקראין לאטיפונדיען, וגם לא הי' באפשרות ליסד כתה של סאציאלידעמאקראטען, וחכמי או"ה אשר ישמעון ויבינו את החוקים האלה, אומרים רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה :

שליש מצות נאמרו בשמטה, בפ' משפטים נצטוו עלינו לחשמים כל' להפקיר כל פירות הארץ וכל פירות האילן, בפ' בהר הוכפלה מצוה זו ונצטוו עלינו לשבות בשנה החיא מכל עבודת אדמה, כדי שתשבות הארץ שבת לה', ובפ' ראה צונו נותן התורה את השמטת כספים, ותנא דמתניתין התחיל לדבר בעבודת הארץ, מפני תוספת שביעית בששית, שהיא מדברי סופרים, דכל הלכות שנשנו במסכת זו נסדרו על פי סדר חזמן; לראשונה יסעו ההלכות, שנאמרו במלאכות בערב שביעית, ולאחריו תבאנה הדינין שנהנין במלאכות הנעשין בתחילת השנה, בפירות בעת יציאתן ובשעת בישולן, באכילתן ובמכירתן, ולאחרונה יסעו ההלכות הנהנין בסוף שנה השביעית ובמוצאי שביעית והן

דיני הביעור והשמטת כספים. בשני פרקים הראשונים משתעי בתוספת שביעיות. בפ"א מתחיל בהא שאסור לחרוש בזמן הבית בשדה האילן מן העצרת ואילך, והולך ומבאר איזהו שדה אילן לענין הרישה, ושאיין חילוק אם הג' אילנות הן של פירות או אילני סרק, אם הן של אדם אחד או של ג' ב"א, וכמה יהו מרוחקין זה מזה, וכמה נטיעות עושין השדה לשדה אילן, ואיזהו נטיעה. בפ"ב מתחיל לדבר בשדה לכן, שאין חורשין אותה אלא עד הפסח, ואח"כ מפרש איזה מלאכות מותרין עד ר"ה, והלכות אלו מיוסדין על הכלל, שכל מה שאסור בשביעיות עצמה רק מד"ס, מותר לעשות בערב שביעיות במקום פסידא; והולך ומבאר שמותר למהר בישולן של פירות ע"י סיכה והנקבה, כדי שלא תכנסנה לשביעיות, שאסור ליטע להכריך ולהרכיב, אם לא נגמרה הקליטה ל' יום לפני ר"ה של שביעיות, ולבסוף מפרש באיזה דברים אולינן בתר השרשה, ובאיזה דברים בתר לקיטה. בפ"ג הואיל לבאר איזה מלאכות מותרין בשביעיות עצמה, כשאין בהן מפני מ"ע, כמו הוצאת הובל לאשפתות, ועשיית דיר בשדהו, ופתיחת מחצב, והריסת גדר, וכדומיהן. בפ"ד מבאר שכרבות עוברי עבירה התקינו שלא ילקט אדם עצים ואבנים, אלא מתוך שדה של חבירו, אבל לא אסרו לזרוע שדה בשמינית, כשנטייבה בשביעיות, ומישראל שחרש שדהו בשביעיות, אסור לחוכרו במ"ש, ומעכ"ם מותר, והולך ומפרש דין כריתת אילנות לעצים, וכריתת ענפים מאילני פירות, וכריתת קנים וענפי גפנים, וכיון שרוצה להורות לפנינו, איזה אילנות ואימתי מותר לקוצן. הוכרח נמי לפרוט הכא מאימתי מותרין פירות שביעיות באכילה. בפ"ה מבאר דינין של אילנות אשר פירותיהן ראויין כבר בשנה ראשונה, אבל הולכין וגדלין עד סוף שנה שלישית, אימתי שביעיות שלהן, וצריך לזוהר על הסמונים בארץ שלא יגדלו בשביעיות, והיאך עוקרין ירקות שגמרו בערב שביעיות ונכנסו לשביעיות, ואימתי מותר ליקח ירקות אלו מחשוד במ"ש, ואידי שהתחיל לדבר בחשוד, הולך ומבאר איזה דברים אסור, ואיזה דברים מותר למכור לחשוד. בפ"ו מבאר חילוק שלש ארצות לענין אכילת הספחים ועבודת הארץ, ובאיזה דברים שוה סוריא לא"י, ודינן של פירות שביעיות, שיצאו מארץ לחו"ל. בפ"ז מברר התנאים אשר בהן תלוין קדושת שביעיות וחובת ביעור, דרך בפירות ובירקות שמייוחדין למאכל אדם ובהמה ולצבע ואינן מתקיימין בארץ, יש בהן ובדמיהן קדושת שביעיות וחובת ביעור, אבל כשמייוחדין ומתקיימין בארץ, או שאינן מיוחדין ואינן מתקיימין, יש בהן ובדמיהן קדושת שביעיות, אבל אין בהן ובדמיהן חובת ביעור. בפ"ח מבאר דרך ואופן הנאות פירות שביעיות, שאסור לשנותן ממה שמייוחדין לו, והיאך מוכרין את שמותר למכור, שאסור לשלם חוב מדמי שביעיות, ושמונסין פירות שביעיות בשינוי, ושאסור לבשל ולערב גידולי שביעיות בתרומה וליקה בדמי שביעיות דבר שאינו ראוי לאכילה או תרומה, משום שאחרון אחרון נתפס. בפ"ט סופר ומונה כל הספחין המותרין בשביעיות, ר"ל ירקות שגדלין בלי זריעה במקום הפקר, ומבאר דיני ביעור וחילוק הארצות לענין זה בכלליהן ובפרטיהן. ובפ"י מבאר דיני השמטת כספים ופרוזבול, למי ועל מה כותבין פרוזבול, ומדבר בתחילה בדיני ביעור ואח"כ בהשמטת כספים משום דיש פירות, שכלין כבר בשביעיות עצמה, וזמן השמטה הוא ערב ר"ה של מוצאי שביעיות:

לעשרה פרקי משניות האלה יש לנו שמונה פרקי תוספתא. הפרק הראשון כולל תוספות לחמשניות דפ"א ולקצת משניות דפ"ב, והן בערבוביא גדולה, הפרק השני כולל תוספות למשניות האחרונות של פ"ב ולד' משניות הראשונות של פ"ג, וגם זה באי סדרים, הפרק השלישי כולל תוספות למשניות הנשארות בפ"ג ולכל פ"ד, הפרק הרביעי כולל תוספות

הוספות למשניות דפ"ה ולה' משניות דפ"ו, הפרק החמישי כולל הוספה למ"ה דפ"ו וההוספות לכל פ"ו ולמ"א דפ"ח ולמ"א דפ"ט, הפרק הששי כולל הוספות לו' משניות הראשונות של פ"ח, הפרק השביעי למ"ו דפ"ח ולרוב משניות דפ"ט והפרק השמיני כולל הוספות למ"ה ולמ"ט דפ"ט ולמשניות דפ"י. ומשמונים ותשע משניות של המסכתא נשארו שבע עשרה בלי שום הוספה או השלמה, ואלו הן בפ"א מ"ג מ"ד, בפ"ב מ"א, בפ"ג מ"ט, בפ"ד מ"ד מ"ח מ"ט, בפ"ה מ"ד מ"ו מ"ז מ"ט, בפ"ח מ"ח מ"ט מ"י, בפ"ט מ"ט, בפ"י מ"ח, וההוספות לע"ב משניות דמכלתין סידרתין ערכתין ופירשתין ביד ה' המובה, ואעפ"י שלא נזכר יובל במשנה ובתוספתא דשביעית, אפ"ה קראתי עליהן יובל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל אחותו ואיש אל משפחתו תשובו, ובחסד האל הגומר עלי נתתי נאולה למפורזין ולנדהין :

שביעית פרק א

פרק א (א) רבן גמליאל (ב) ובית דינו התקינו, שיהו מותרין (ג) בעבודת הארץ (ד) עד ראש השנה (ה): ב שלשה אילנות בתוך בית סאה (ו), הרי אלו מצטרפין, וחורשין כל בית סאה בשבילן, ובלבד שתהא ממעתן (ז) ממצע עשרה לבית סאה (ח), דברי ר' מאיר, ר' יהודה ור' יוסי (ט) אומרים, אין חורשין להם אלא צרבן (י), כמה ריות (יא) יחא ביניהם רבן שמעון בן גמליאל אומר, כדי שיהא הבקר עובר בכליו (יב), אילן העומד בבית קביים (יג)

הגיון אריה

פ"א (א) מ"א, בזמן הבית אסור מדברי סופרים לחרוש בשדה אילן מן העלרת ואילן, וזהו משנה ראשונה: מ"ב, שדה של בית סאה, אם יש בה לכל הפחות שלשה אילנות, וכל אילן ואילן ראוי לעשות שליש ככר דבילה, ה"ז שדה אילן לענין הא, שמועד לחרוש את כל בית סאה עד העלרת, אבל בפחות מנ"ג אילנות או בג' אילנות וא' מהן אינו ראוי לעשות אלא פחות משליש ככר דבילה, וחורשין סביב האילנות כמלא מקום המלקט ומקום סלו העומד חוץ להמלקט, ושאר כל השדה דינו כדין שדה לבן: מ"ג, אילני סרק אעפ"י שאינן עושין פירות, אפ"ה מועלת לאתן החרישה, שעל ידיה הבורחין מהעבין, ומהך טעמא סוד דין אילן אילני מאלל, ומשעריין אותן כאליו היו אילני תאנה: מ"ד, בג' אילנות נריך שיהא כל א' וא' ראוי לעשות שליש ככר דבילה, אבל כשאחד עושה ככר, ושנים אינן עושין, או שנים עושין וא' אינו עושה, אינן זה שדה אילן, דהא אינן שס ג' אילנות הראויין לעשות, אבל כשיש בשדה בית סאה מנ"ג עד ט' אילנות, אע"ג דאיכא ביניהם א' שאינו עושה כלל, אינן ככר כלום, דכיון שהשאר עושין ככר, חורשין את כל בית סאה בשבילן (עיי' רמב"ם שם) ויפיון ליה מקרא דבחרים ובקציר תשבות, דיש חרישה בע"ש, שחורש לקוצרה בשביעית, ויש קצירה בשביעית שאסורה חף במ"ס: מ"ה, ג' אילנות של שדה בית סאה, אפילו הן של שלשה אנשים, ה"ה מצטרפין, ובלבד שיהו מרוחקין ד' אמות זה מזה, דהרי בפחות מיכן, אי אפשר להעביר המחרישה ביניהם, ואפילו אינן של אחד אחד, למעקר קיימי: מ"ו, באילנות זקנים סגי במרחק ד' אמות, אפילו האילנות עושין שורה או עומדין צענוג, אבל אילנות רכות דוקא בעשר לבית סאה, ודוקא כשהן מפוזרין, חורשין את כל השדה בשבילן עד ר"ה (עיין ירו' פ"א ה"א): מ"ז, ו' נעישות וד' דילועין, אפילו אינן ויניות, מצטרפין לעשרה בבית סאה, וחורשין את כל השדה לזרבן: מ"ח, איזוהי נעישת, כל מה שנקראו בפי ב"א כך, ואילן שנקבץ להוציא חליפין, מטפח ולמטה דינו כדיון נעישת, מטפח ולמעלה כדיון אילן זקן: (ב) אל תתמה על המראה שהצגתי פה בבא אשר איננה בראש התוספתא של מסכתא זו, דאם תשים עיניך על מקומה שם, בין תבין שאין לה שייכות לא למה שלפניה ולא למה שאחריה, דזו וזו לאו אומן אלא אמקום החרישה קאי, ובאשר שמענה א' דפרקין קובעת הזמן בשדה אילן והקנה ר"ג וב"ד נמי לענין זמן היא, קבעתי לה כאן מקומה: (ג) משהיה לשון התוספתא מלשון הברייתא בירושלמי ריש פדקין ומלשון הבבלי מ"ק ד: בירו' כהג"ר ר"ג וב"ד התיח באיסור שני פרקים הראשונים, ובבבלי איתא הכי ר"ג וב"ד מנו על שני פרקים הללו, כלו' בשדה הלבן עד הפסח ובשדה האילן עד העלרת, ובטלוס, ושינוי הלשון מוכיח שבבא זו אמ"ה דפרקין ולא אמ"ה דפ"ב קאי: (ד) בין שיהא שדה האילן, בין שיהא שדה הלבן: (ה) כדיון תורה, ועיין רמב"ם שם ויובל פ"ג ה"א: (ו) קרקע שהוא חמשים אמה על חמשים אמה: (ז) שיעור הליחוק ביניהם כפי הערך של עשרה אילנות בבית סאה, ובירור' בפרקין ה"ב מיייתי ברייתא הקונה ג' אילנות בתוך של חצירו רחוקים מטע עשר לבית סאה, קרובים כדי שיהא הבקר עובר בכליו וכו' איתא בירור' ע"ז אמה על ע"ז אמה וייקה לכל אילן אמות, דהנה אם תחלק את ג' אלפים וחמסס מאות אמות ע"י עשרה, תמלא מאתיים וחמסס אמה בריבוע וזהו 15,88 אמה על 15,88 אמה ועיין הסוגי' ב"ב כ"ו: (ח) כהג"ר בכ"י אירפורט וכנ"ל, וג' הדפוסים ר"מ ור"י ור' יוסי ור"ש משובשתא כדמוכח מפ"ב מ"א: (י) ומתניתין כר"מ, אע"ג דפלוני עליו ר' יהודה ור' יוסי, ועיין עירובין מ"ו: (יא) פסקא דמ"ה הוא זה, וקתני ליה הכא כדי ליהן שיעור למטה, ובמתניתין הגי' וכמה יהא ביניהם וכהג"י בכ"י אירפורט: (יב) למד בקך עם העול, דהיינו ד' אמות, דבפחות מד"א למעקר קיימי: (יג) דוקא לג' אילנות בו' קבין חורשין את כל בית סאה לדידהו בעיל הקרקע ונקרא שדה האילן, אבל לאילן אחד העומד בבית ב' קבין ולשני אילנות העומדים בבית

ושנים העומדין בבית ארבעה קבין, אין חורשין להם אלא צרכן: (ה יד) שלשה אילנות של שלשה בני אדם, והשדה של אחר (טו), אף על פי שבעל השדה חורש מפני צורך שדהו (טז), הרי זה מותר (יז): ו זקינה ונראית כנטיעה, הרי זו כנטיעה (יח), נטיעה ונראית כזקינה, כזקינה (יט), מה בין זקינה (כ) לנטיעה (כ), זקינה עד עצרת, נטיעה עד ראש השנה, (זקינה מעין שלשה) (כא), ונטיעה מעין עשרה, ושדה קנים (כב) נידונה כנטיעה (כג): ו שלשה קישואין שלשה דילועין וארבעה נטיעות (כד), הרי אלו מצטרפין, וחורשין כל בית סאה בשבילן, ובלבד שתהא ממעתן ממע עשרה לבית סאה, וכמה ריוח יהא ביניהן (כה), רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל שתחתיו וחוצה לו (כו) מלא צמד הבקר וכליו: (ק איזו היא נטיעה (כז), ר' יהושע אומר (כח), בת חמש בת שש בת שבע, אומר רבי (כט), מפני מה אמרו (ל), בת חמש בת שש ובת שבע (לא), אלא אומר אני (לב), גפנים בני חמש (לג), האנים בני שש (לד), וזיתים בני שבע (לה):

פרק ב (א) מ"ב (ב) מוכרין (ג) ומוציאין זבלים ערב שביעית מישראל (ד)

הגיון אריה

ד' קבין, לא התירו לחרוש את כל השדה: (יד) ולמ"ג (טז) ולמ"ד לית הוספה בתוספתא ולא בריתא בירושלמי: (טו) למ"ט מצטרפין שלשה אילנות של שלשה ז"א, כשהקרקע שלהם, אלא אף אם הקרקע אינו שלהם, אפ"ה מצטרפין, ובבריתא דר' חייא צ"ר פ"א ה"ה הגי' אילנות של אדם אחד וקרקע של אדם אחד וכו', ועיין סס בסוגי', והרב פ"מ מפרש על פי' טוסחת הדפוסים וזפנים הביא הגי' כאשר היא בפירושו של ר' אליה פולד ז"ל, ובכ"י הגר"א כהג"י שלשה אילנות של שלשה ז"א אילנות של ח' ושדה של אחר וכו': (טז) כלו' אפ"י שאין בעלי האילנות רשאין לחרוש, ובעל השדה בודאי כי קא חריש לאו לתקון האילנות קמכוין: (יז) עד העלרת, והגי' עד ר"ה צ"ר משושתא, דתיבת עלרת נסתבשה לשתי מלות עד ר"ה, ועיי' במראה הפנים ד"ה אף אכן תנין וכתום רע"ק: (יח) לקולא, שחורשין את כל בית סאה עד ר"ה: (יט) הרי זו בוקינה כ"ל, וזהו לחומרא דאין חורשין השדה אלא עד עלרת: (כ) ממש: (כא) ונטיעה נראית בזקנה, מה בין זקינה לנטיעה, זקינה מעין שלשה כהג"י בכ"י של פ"מ וכ"ל, ופירושו זקנה מ"מ מעין שלשה, בין שנראית כזקנה, בין שנראית כנטיעה, וכן נטיעה בין שנראית כנטיעה ובין שנראית כזקנה, לעולם היא מעין עשרה, ולא אמרינן זקנה ונראית כנטיעה, ה"ה כנטיעה, ולהיפוך נטיעה ונראית כזקנה ה"ה כזקנה, אלא דוקא לענין זמן החרישה, אבל למעשה הפירות, לא אזלינן אחר המראה, ועיין הסוגי' צ"ר: (כב) שנתע קיום הרבה בשדה, כדי שתגדלו ויתעבו: (כג) בשדה תבואה כ"ל וכהג"י צ"ר, ואין חורשין אלא עד הפסח: (כד) מתניתא זו מייית לה היר' בפרקין ה"ז וארישא דמתניתין הכטועים ודילועים מצטרפין קאי (ומה שרשם בח"ס, ש"ס משנה ג" טעות דמוכח הוא), ורביתא אשמועינן, אפ"ג דיש קישואין בהדי דילועין, אפ"ה מצטרפין, כיון שהנטיעות מרובין על כל מין לחודיה, כ"ג מסוגיא צ"ר, אכן הר"ם כתב שמוקי לה צ"ר כרשב"ג, ועיין בתיו"ט: (כה) חור ותנא ליה הכא, דסד"א בהני אפילו פחות מד"א נמי לא למעקר קיימי, קמ"ל דליר' ד"א: (כו) תחת הענפים והעלים מעיקר לעיקר: (כז) במשנה הגי' עד אימתו נקראו נטיעות, ונוסח המשנה לחוד, ונוסח התוספתא לחוד, וגי' הנכונה במתניתין ר' יהושע אומר עד שבעה שנים, עיין בד"ס: (כח) פעמים בת ה', פעמים בת ו', פעמים בת ז': (כט) כ"ל וכהג"י הנכונה ירו' ערלה פ"א ה"ג, ובפרקין גי' היר' משושתא: (ל) רבותיו של ר' יהושע, דבודאי לשון רבותיו הוא זה: (לא) ולא אמרו משעת נטיעה עד שבעה שנים: (לב) לא תימא שתמו דבריהם לשעורין, אלא אילנות חלוקין המה: (לג) שהם מנמרינן להביא פירות: (לד) ביטומות הן: (לה) שהם מאחרין להביא פירות:

פ"ב (א) מ"א, בזמן הבית לא היו חורשין שדה הלבן, אלא כל עוד שיש לחות בצרץ, מפני שאי אפשר לזרוע הבואה או קטניות אחר החרישה, אם אין שום לחותית בצרץ, וכדי שלא ליתן תורת כל אחד ואחד בידו, הנבילו זמן החרישה עד הפסח: מ"ב, ואפ"י שאסרו בזמן המקדש לחרוש בשדה הלבן אחר הפסח, ובשדה האילן אחר העלרת, אפ"ה התירו לזבל ולחפור סביב הקישואין והדלועין וצ"ל

שביעית פרק ב

החשוד על השביעית, ומן הגוי ומן הכותי (ה) אף בשביעית מותר (ו). עד מתי מותר לזבל (ז), כל זמן שמותר לחרוש (ח), מותר לזבל (ט): חורשין (י) שדה בית השלחין (יא) ומשקין אותן שלשים יום לפני ר"ה (יב), רבי אומר, עד לפני ר"ה שלשה ימים (יג), כדי שיטע (יד) ויזרע וישרש, אלו הן עונות אלו בדידן (טו) שבעיקרי אילנות: מכוונין (טז) את הנמיעות עד ראש השנה, ר' יהודה אומר,

הגיון אריה

וצדה למה שאינה מתפקת בגשמים עד ר"ה של שביעית, וכ"כ מותר עד ר"ה לכות מאילנות היבלת, ולהסיר מן הענפים העלוין, שרבו ביתר שאת, ולכסות שרשיהן באבק, ולעשן תחתיהם, כדי להמית את החולעים, ונקוט כלל זה בדרך, שכל מה שאסור בשביעית עלמה רק מד"ס, לא גזרו עליו בערב שביעית במקום פסול: מ"ג, כ"כ מותר עד ר"ה להסיר האבנים מן השדות ומן הכרמים, לכרות הענפים רבצים, ולהמעיט הענפים המתפשטין מן האילן, ולהעביר הפסולת מן הגזע: מ"ד, כל מה שמחוק את האילן ומשיחו, כגון להדביק זבל על מקום נקלף של גזעו, לכתו במטילת, כדי להגן עליו, מפני החמה ומפני הלינה, לקטום ראשי שרביטיו, לעשות גדר גבוה אמה סביב לשרשו ולמלאותו עפר, ולהשקות את עיקרו, כל זה מותר עד ר"ה: מ"ה, מותר למאר בישולן של פירות בערב שביעית, כדי שלא יכנסו לשביעית וסכין ומקבץ את התאנים עד ר"ה, אבל פירות שאכנסו לשביעית, או שיאלו למזלץ שביעית, אסור לטבולן או לטבולן: מ"ו, אסור ליטע, להבריך ולהרכיב בערב שביעית אפילו בזמן הזה, אם לא נגמרה הקליטה שלשים יום לפני ר"ה: מ"ז, באורז, דוחן, פרגין (מאהן) שומשמן אילין בחר השרשה בין לשביעית בין למעשרות, שאם השרישו לפני ר"ה של שביעית, חייבין במעשרות של שטית, ומותרין בשביעית, ואם השרישו אחר ר"ה, אסורין בשביעית ופטורין מן המעשרות, וצ"ע שני שבוע חייבין במעשרות של ארזה שנה: מ"ח, פול המלרי ואפונין בגמלין, אם זרעו בתחילה לרע ולא לירק, אילין בהם בחר השרשה לשביעית ולמעשרות: מ"ט, בירק אילין בחר לקיטה בין לשביעית בין למעשרות, ואפ"ה כללים הסריקים, שאין עושין זרע ופול המלרי, שזרעו לירק, אם נגע מהן בשדה שאינה מתפקת בני גשמים מלהשקות ל' יום לפני ר"ה, וצ"ע שמתפקת בגשמים ורק לירק רביבה השקאה, אם נגע מהן שלש' זמנים של השקאה, דין כדן שנה שעברה לשביעית ולמעשרות: מ"י, ירקות שהגוחו בקרקע לרע, אם יבשו כ"כ לפני ר"ה, עד שאין ראויין למאכל אדם, מותר לקיימן בשביעית, ואם לא הוקפו כ"כ, אסורין לקיימן בשביעית, אבל משקין שדה לכן בע"ס, כדי שיאל יורקות בשביעית, ואפילו בשביעית עלמה מותר להשקותה, כדי שיאל במ"ס, וספיה ארוז מותר להשקות בשביעית, אבל אסור להשביח גידולן ע"י תחיכת קלת העלוין (ב) למ"א לית הוספה בתוספתא ולא ברייתא בירו' (ג) לחשוד על השביעית, משום דאיכא למתלי, שיזבל מיד לזרע פירות האילן, ולא ימתין עד אחר ר"ה, וצ"ע ברייתא דירו' רפ"ג כ"ג מוכרין ומוליאין זבלים עם העושין שביעית עד ר"ה: (ד) עם ישראל כל"ל, ומותר למוכר להוליח הזבל בהדי הלוקח ואין זה מסייע ידי עוברי עברה: (ה) ועם הגוי ועם הכותי כל"ל וכ"ג בירו' סם, ובדפוסים ישנים חסר מלת גוי: (ו) דהא גם לזבל שדות של ישראל, רק מדרבנן אסור, ובירו' סם מוסף עלה ובלבד שלא יפרוק את המשפלה: (ז) את השדות מדרבנן, דקא שריה למטור ולהוליח עם החשוד בשביעית: (ח) סביב קלחי הקיסואין והלועוין, דחרישה ועידור דין אחד להם, ותנן מעדרין במקשאות ובמדלעות עד ר"ה: (ט) בברייתא דירו' פ"ב ה"ב ה"ג לזבל ולעדר עיי"ס: (י) בהוספות הנמשכין אחר המשינות דפ"ב יש ערבוזיא גדולה בתוספתא שביעית, כי נדבוק הנפרדים ונפרדו הנדבקים, ורק על פי סדר המשינות אפשר לקבץ הפזרים, והבבא חורשין שדה בית השלחין, אפ"ה שנתאלת בסוף הפרק, אפ"ה כאן מקומה: (יא) אפסקא דמתיתין וכן בבית השלחין קאי, ואפסקא זה אמרו להדיא בירו' סם ותני עלה חורשין בית השלחין עד ר"ה וכו': (יב) בברייתא דירו' סם ה"ג עד ר"ה: (יג) בירו' קמקשה ואילין עושה שרשים לשלשה ימים בתמיה, ותירץ דכך ל"ל שלשה חדשים, ובכ"ה של הרב פ"מ כ"ג עד לפני ר"ה שלשים יום, ולפי נוסחא זו ל"ל בדברי ת"ק עד ר"ה כמו דליתא בירו', ודו"ק: (יד) אילן וישרש, ובירו' ה"ג כדי שזרע וישרש ויטע וישרש: (טו) ועושוין להן עוגיות, אלו הן עוגיות בדידן כל"ל ועיין מ"ק רפ"א ודף ד: ובין תבין את אשר לפיך, ובהוספתא נעקרו ושמטו התיבות אלו הן עוגיות וכו' ממקומן, ובדיד פ' גומה: (טז) בתוספתא איתא בבא זו לפני הבבא אלו הן עוגיות וכו', ומירו' מראה שהיא הוספה לפסקא מניבלין מפרקין מאבקין מעשין, והכי איתא התם מני מכוונין מלדין, מכוונין לה, מלדין בהרי"א אמרו עושין לה יורקין

אם היו מבורכות (י) לפני השביעית, נוטלין אף בשביעית, מותרין ומשמטין בקנים (יח), מקום שנהגו לוותר ולשמט לפני החג (יט), מותרין ומשמטין לפני החג, אחר החג מותרין ומשמטין אחר החג: ג ד מסלקין (כ), מקווצין (כא), מקמפין (כב), מסתתין (כג) ומצדדין (כד) (ומגמזין עד ר"ה ונוטלין את הרואה) (כה), ר' שמעון בן אלעזר אומר, אף סימין (כו) את הגפנים בשביעית: משקין את הנטיעות עד ר"ה, ר' יוסי בן כיפר אומר משום ר' אליעזר (כז), בית שמאי אומרים, משקה (כח) על הנוף ויורד על העיקר, בית הלל אומרים, על הנוף ועל העיקר (כט), אמרו (ל) בית הלל לבית שמאי, אם אתה מתיר לו על מקצתו, התיר לו את הכל, אם אין אתה מתיר לו הכל, אל התיר לו מקצת (לא): ה פני (לי) ערב שביעית שנכנסו לשביעית (לב), ר' יהודה אומר, מקום שנהגו לסוך (לד), אין סכין, מפני שהיא עבודה, מקום שנהגו שלא לסוך, סכין, ושל שביעית שיצאו למוצאי שביעית (לה), הכל שווין (לו), שאין סכין אותן, ואין מקנחין (לז) אותן, וכן היה ר' יהודה אומר, הלוקח גנים מחבירו בשאר שני שבוע, אף במקום שנהגו לסוך, סכין (לח), לא

הגיון אריה

דוקרין ר' יוסה אומר הולס לה אבן: (יז) מכוונת כל"ל, כל"ו אם התגדל האילן בשוה, ועלה כיון ע"י קשורים, ויש לחוש להפסד אם לא יסירו את החבלים משך שנה תמימה, נוטלין אף בשביעית, ועיין במפרשים שטעו בריכות ובריכות: (יח) גם צבא זו מייית לה הש"ס שם ומפרט ואזיל כיני מתניתא מותרין בגפנים ומשמטין בקנים, כל"ו מרחיבין מקום הגפנים להסכיב השריגים ע"ג קרקע ע"י השמטת הקנים אשר עליהם נסמכו הזמורות הדקין, וזה חי אפשר אלא אחר הצליה, והא קמ"ל דמותר ליטול את הקנים אף לאחר ר"ה, והא חי שומטין אותן לפני החג או לאחר החג, תלוי במנהג, וקטן ליה הכא אבז גרר"ה דר' יהודה שאמר נוטלין אף בשביעית: (יט) של שביעית, ועיין בפ"מ סנהד דכל זה צמוצא שביעית קמיידי דיש מקומות שמתמירין מפני תוספת שביעית ביציאתה: (כ) מסלקין כל"ל וגם צבא זו איננה במקומה בתוספתא שבידו: (כא) מסירין הקוצים מן השדות ומן הכרמים: (כב) כל מה דרכין לקטוף: (כג) האבנים שאי אפשר לסקל: (כד) מילרי הסדה, ובכ"י אירפרט חסר מלת מלדין, ועיין לעיל אות ט"ו: (כה) עד ר"ה, מזהבין מתליעין ומגמזין ונוטלין את הרואה עד ר"ה כל"ל דמוכח משני הלמודין, ירושלמי בפרקין ה"ד, ובבב"י ע"י נ, וממלת מזהבין ואילך אמ"ר קאי, והיבט מגמזין בדפוסים שיבוש היא, ומגמזין הוא פירושו של קוטמין, ורואה פירש הרב פ"מ וז"ל כלומר מה שלפניו והוא רואה שראשיהן תלויות טעל וקוטס אותם, והרא"פ כתב שהוא תולעת הגרלה, ובפירושו זה הפסו לא לבד מפרשי התוספתא אלא אף החכם מר"י יעקב לעזרי ש"י וכולם שנו ברואה, דהכי איתא ביר"ו שם מתני' דרבי ברם כרבנן מזהבין מתליעין בשביעית, אבל לא במועד כאן וכאן אין מגמזין אבל טעל הוא את הרואה, ומזה מוכח שרואה אין ענינו תולעת, דכך הו"ל"ל כאן וכאן טעל הוא את הרואה אבל אין מגמזין, ולולי דמסתפינא הו"ל שרואה הוא הסבך הנמלא באיזה חילנות בראש האמיר: (כו) כהג"י בכ"י ווישן ואירפרט, ופי' סכין את הגפנים בסם, ולג' הדפוסים סכין ל"ל שאגפן גזום קמסין התנא (ובח"ס הגיה מסומן): (כו) ר' אליעזר כל"ל וסתם ר"ה הוא ר"ה בן שמוע, וכן הגי' ביר"ו שם: (כח) צערב שביעית: (כט) בצרייתא דיר"ו הגי' בן על הטוף בן על העיקר: (ל) כך אמרו וכו' יתא ביר"ו: (לא) ור' אליעזר בר לוקו ע"כ לאו דב"ש הוא, דח"כ ב"ש לקולא וכו' לחומרא בשביעית: (לב) תאנים שלא התבשלו כל זורכן, ופנה לשון מקרא הוא, התאנה חטטה פניה: (לג) רק באלו פליג ר"י את"ק, ולא כדמשמע ממתניתין אף בשל שביעית שילאו למ"ש: (לד) לנטוף שמן זית לתוך התאנים משיבחו, וע"כ יתבשלו תוך שמונה ימים: (לה) לאו ר"י, אלא הגא דתוספתא קאמר ליה: (לו) ת"ק דמתניתין ור' יהודה: (לז) מנבקיין כל"ל וכהג"י בכ"י ווישן ובח"ס: (לח) הגפרס ר' יונה ואחריו הרב בעל מנחת צבורים מוחק היבט סכין, ולפי פירושה הן וכן ה"י ר"י אומר וכו' מדבק להא דלקמן ור' יהודה דינו דלא יקנה שרף אתא לאשמעינן, וזהו דוחק גדול, והרב בעל ח"ד מוחק היבט אף, ולדידיה קסם חדק

שביעית פרק ב

יקנה לט) שרף בעיקר, מפני שמתריפו מ), אבל מקנחו בעלין מא). תאנה שנתקלפה מב), אין טוחין אותה במיש, שהיא מלאכתה מג), אין תולין תחובין מד) בתאנה (ואין מרכיבין בתאנה) מה), מפני שהיא עבודה, ר) אליעזר אומר, במועד צורך ובשביעית חותך מה), סוקרין את האילן מו) בסיקרא מז) וטוענין אותו באבנים מח), ואיני חושש, לא משום שביעית מט), ולא משום דרכי האמורי נ): אין בודקין נא) את הזרעים בגללים ובעציין נב), אבל בודקין אותן באדמה ובעציין גג), ומשיירין משביעית למוצאי שביעית גד), ומקיימין את העלויים גה) שבנג, אבל אין משקין אותן: ה) הנוטע ני) והמבריק ני) והמרכיב נח) שלשים נט) יום לפני ראש השנה, עלתה לו שנה ס), ומותר לקיימן בשביעית סא), פחות מכן, לא עלתה לו שנה, ואסור לקיימן בשביעית סב), פירות נטיעה זו סג) אסורין עד חמשה עשר בשבט סד), אם ערלה ערלה, אם רבעי רבעי. ואין

הגיון אריה

חדא ועוד, חדא מאי וכן היה ר"י אומר, ועוד כך הול"ל במקום שנהגו לטוך סבין במקום שנהגו שלא לטוך אין סבין, ובח"ט התחכם לומר אהך, "בשאר שני שבוע" כיון דלא הי' אפשר לו לטוך מקודם ואם לא יטוך לא יגמור בשולה לא נזרו בתוספת שביעית (III), ולולי דמסתפינה הו"ל דכל"ל אין סבין, דסד"ל כיון שנהגו לטוך, החוב על המוכר למהר ביטולן של פנים, קמ"ל דליתו כן, מפני שהסיכה עבודה, והמוכר לא קיבל עליו לעשות עבודתו של הלווקח: לש) מלתא שבאפי נפשה הוא וקמני ליה הכא משום גרר"ה דסיכה: ט) כל"ל וכהג"י בכ"ז ועיין ואירפורט, ופי' מרקיבו ע"י תולעים שבטען, ותקף לשון יוני הו"ל*, ומשום כל תשחית אסור לקנח שרף בעיקר, ולחו בשביעית קא מיירי: מא) דבהא ליטו מפסיד את העיקר: מב) שטפחת קליפתה: מג) ואסור לעשותה בשביעית: מד) כהג"י בכ"ז ואירפורט וכל"ל, ולא תחומן ולא תוכין ולא תובין ולא תותין, ותחובין נקראו אותן יחורי התאים ציטר, אשר פירותיהן נתחבו ע"י עוקלי הרעה, ומשנים קדמוניות נהגו באלות הקדם להביא הרעה על התאים, כדי שתתן עוקלה בפנים, דע"כ יתבה הליח בתאנה ומגדילה וממתיקה, ובאשר שהרעה נמלאת ציטר וסוכנת ויושבת בתאים יעירות, יתבו להביא יחורים עם תאים תחובין ולתלותן על התאים שבנות, ובשביעית אסור לעשות כן, מפני שהיא עבודה הנקראת כל"ר קאפריפיקאציה**, וכנראה מירו' פ"ד ה"ד מלמכה זו לא היחה ידועה לאמוראי דח"י, ודו"ק: מה) התיבות שנתתי בהסגר ל"ל, דאין כאן מקומן, ולקמן אות ס"ה תמלך אותן: מו) מתניתא מיייתי לה הש"ס ירו' פ"ד ה"ד ומ"ס פ"ה ה"ה ובבלי שבת דף ס"ז: מח) וחולין דף ע"ז, ועיין תוספתא שבת פ"ח: מו) כי היכי דליחזיה אינשי ולבעי עלי' רחמים שלא ישיר פירותיו, וסיקרא מין לבט ארוס: מח) בצרייתא דירו' מוסיף עלה ומבהתין ליה דיעבד: מט) דזה לא מקרי עבודה: נ) דבאמת זהו עיקר הדיקון: נא) דבדיקת הזרעים באדמה עבודה הארץ היא לענין שביעית ועיין ירו' פ"ד ה"ד והראה צעוניך שבבא זו נעקרה ושמטת ממקומה בתוספתא שבידט, ואני סדרתי וערכתי הבבות לעומת מ"ה: נב) באדמה בעציין כל"ל וכהג"י בירו', ואסור משום דהוי כזריעה בארץ: נג) בגללים בעציין כל"ל וכהג"י בירו': נד) נוסחא זו הביא הראב"ד, אבל הרמב"ם שמתה ויובל פ"ה ה"י גורם הכי ושורין את הזרעים בשביעית כדי לזרען במ"ס, וזו הגי' בירושלמי שלפנינו: נה) יש גורסין האלוים והייטו הך, ומלה יונית היא***), ובאמת יש מין מומיני האלוים הזומח בגנות ובסתלים, וגי' העלין בראב"ד הם משושפתא, ובח"ט השכיל לומר שנקראו עליון משום שמעלין אותן על הגג (!): נו) בבא זו איתא בפ"ב דתוספתא, וגם בפרק זה יש ערוביציא גדולה ואין למטא שום המשך בין פרטי חלקיו, ואני גם פה על יד המשנה סדרתי התוספתא, כדי שתבא כל בבא ובבא על מקומה בשלים, ומתניתא זו מיייתי לה הש"ס ר"ה ע: ושם כהג"י אחד הטעם אחד המבריק ואחד המרכיב וכהג"י מני בתוספתא ר"ה פ"ח: ני) כופף זמורה בארץ: נח) ענף בענף: נט) בגמ' שם דף י: אמריק דברייתא זו ר"מ היא, דאמר שלשים יום לקליטה, ויום א' בשנה חשוב שנה, ואפ"ה לא בעי ל"א יום, דקא סבר יום ל' עולה לכאן ולכאן, ועיין רמב"ם שם פ"ג ה"א: ס) הראשונה משני ערלה: סא) דהא שביעית שנה שנייה לה: סב) דאע"ג שרועטו והזכרו והורכבו לפני ר"ה של שביעית, מ"מ שביעית שנה ראשונה לה: סג) דעלתה לה שנה ע"י ל' יום של קליטה לפני ר"ה: סד) הפירות שחנטו בה אחר ר"ה של שנה

שלישית caprificatio (***) ערקת *

שביעית פרק ב

מרכיבין (בתאנה) (ס) ר' אליעזר אומר, במועד צורך (ט) ובשביעית
 חותך (ט): ז התבואה והקטניות (סח) שהביאו שלישי לפני ראש השנה (טט),
 מתעשרין לשעבר (ע), ומותרין בשביעית (עא). ואם לאו, אסורין בשביעית,
 ומתעשרין לשנה הבאה (עב): ח ר' שמעון שזורי אומר, פול המצרי
 שזרעו לעמיר (עג), וכן פולין הגמלונין (עד) (וכל) כיוצא בהן (עה) מתעשרין
 לשעבר, ומותרין בשביעית, ואם לאו, אסורין בשביעית, ומתעשרין לשנה
 הבאה (עב), אמר בן עזאי לפני ר' עקיבא משום ר' יהושע, אף משהשרישו (עו),
 חזר ר' עקיבא להיות שונה כבן עזאי (עז): אמר רבן שמעון בן גמליאל (עח),
 לא נחלקו בית שמאי (עט) ובית הלל על הגמור (פ) לשעבר, ועל שלא הנץ (פ)
 לעתיד לבא, ועל מה נחלקו, על התורמל (פא), בית שמאי אומרים, לשעבר,
 ובית הלל אומרים, לעתיד לבא: ב פול (פב) המצרי, שמנע ממנו מים
 שלשים יום לפני ר"ה, מתעשר לשעבר (פג), ומותר לקיימו בשביעית (פד).

הגיון אריה

שלישית עד ט"ו בשבט של שנה רביעית, אסורין הן לעולם משום ערלה, ופירות שחטו בה מט"ו בשבט
 של שנה רביעית עד ט"ו בשבט של שנה חמישית, ה"ה רבתי וזריזין פרוין, דט"ו בשבט לעולם ר"ה
 לחילנות, אעפי' שא' בתשרי ר"ה לנטושה, דכתיב ובשנה החמישית, וי"ו מוסוף על ענין ראשון:
 (סה) לפענ"ד הק דואין מרכיבין בפ"א דתוספתא, עיין לעיל אות מ"ה, פסקא דמתניתין ו' הוא, והיבט
 בתאנה ז"ל, ור' אליעזר פליג את"ק דבבירא ליה שאין צריך לעקור ושיש חילוק בין מועד לשביעית
 בענין זה: (סו) שלא יביא פירות בשנה זו, ולכח"ס חמור מועד משביעית דעבודת הארץ, סכתא ח"ל
 לזרר דלא הוי הרכבה ממס כיון דלא חתך באלין; חותך מקום באלין כדי להרכיבה אבל אינו לזררו ומותר
 ע"י שינוי זה אבל מועד דחמור אסור לחתוך, עכ"ל, וכנראה נעלמה מעיניו הסוגיא ריש פ"א דמ"ק:
 (סז) את ענף המורכב, ואין צריך לעקור את האילן, ועתה ספו תמו ההוספות בפ"א דתוספתא:
 (סח) מכאן מוכח שעונה מעשרות שנה בקטניות ובהבואה, והוספתא זו נעלמה מעיני הרב בעל תפארת
 ישראל סכתא בהלכתא גבירתא כלל דפ"ב וז"ל אורז ודוחן ופרגין וכן כל מיני קטניות כשגמרו לפני
 ר"ה וכו', עיי"ס: (סט) קים להו לרבנן שכל מה שנקלף בחג, בודאי הביא שלישי לפני ר"ה, עיין בבבלי
 ר"ה י"ב ויר"ו במתלתין פ"ב ה"ז: (ע) כדתנן מעשרות פ"א מ"ג התבואה והיתים משיכניסו שלישי:
 (עא) כשהביאו שלישי בע"ס: (עב) בשאר שני שבוע: (עג) לזרע בתחילה כ"ל וכהג"י במתניתין, וכן הגיה
 הגר"א, ובדפוסים הישנים כהג"י רש"ס אומר מתחילה פול המצרי שזרעו לעמיר, והיבט מתחילה הטעה
 קצת מפרשים לומר שרש"ס חזר לבסוף, ולא ראו שז"ל מתחילה לזרע, והרב בעל מנחת בצורים שר"ה
 לקיים הוספתא לעמיר ולפרש דהיינו לזרע, טעה טעות גדול דלהדיא איתא ירו' ב"ב רפ"ה תמן משזרען
 לעמיר ברם הכא שזרען לזרע, ואם יעלה בדעתך לומר שרש"ס ס"ל דפול המצרי ופולין הגסין אין לנקטין
 כהדור ואין מביאין שלישי ביטולם כהדור, ומשום אלוין בהו בחר השרשה אם זרען לעמיר, עיין ר"ה י"ג,
 על זה אני אומר כך חזי מנה דלומר לקמן ר' יוסי בן כיפר משום רש"ס אם זרעו מתחילה לזרע וליזר
 זרעו מתעשר לשעבר וירקו משעת לקיטתו, והטח דעתך: (עד) במתני' הגי' ר"ס אומר אפויין הגמלונין:
 (עה) כאלו ודוחן: (עו) מתעשרין לשנה הבאה, דאלוין בהו בחר לקיטה: (עז) בגמרא ר"ה שם נקטינן
 דהלכה כרש"ס, עיי"ס: (עח) בזה וז' תמלא דתוספתא בהך ההוספות למ"ט וכבר העיר הגר"ס ז"ל שאיננה
 במקומה דכתב וז"ל לגבי פול המצרי מיתניא, אכן במתכ"ה שגגה ילאה מפי השליט, באשר שלא נמלא
 שום רמז מפלוגתא דב"ם וז"ה בפול המצרי, אלא בודאי אפסקא דמתניתין ר' אליעזר אומר אסורין
 הגמלונין משתרמלו קאי, ומבבא זו מוכח שז"ל במתניתין ר' אליעזר ולא ר' אלעזר, ועיין לקמן מעשרות
 פ"א אות כ"ה: (עט) ר' אליעזר שמוחי הוא, והא דאפויין הגמלונין משתרמלו ב"ס היא: (פ) שמתעשר
 (פא) על אפויין שזכנאו לנקלון, ותורמל ב"א שחטע: (פב) במתני' הגי' הבליים הסריסים ופול וכו' עיין
 לקמן אות פ"ט: (פג) דרטי גבוין ויקב דכתיב באספך מנגרין ומיקבך, מה גורן ויקב מתעשר לשעבר,
 אף כל מין שמתעסק כמוהם בניו גשמים, מתעשר לשעבר: (פד) לזרע, ובמתניתין איתא סתם ומותרין
 בשביעית

שביעית פרק ב

ואם לאו. אמור לקיימו בשביעית, ומתעשר לשנה הבאה (ה), כמה דברים אמורים בשל שקיא (ט), אבל בשל בעל (טו), שמנע ממנו שתי מרבעות (ה). דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים, שלש (טז), ר' יוסי בן כיפר אימר משום ר' שמעון שזרי, כמה דברים אמורים (י), בזמן שזרעו לירק, והישב עליו לזרע, אבל (יא) אם (יב) זרעו מתחלה לזרע (יג), ומקצתו השריש לפני ראש השנה, ומקצתו השריש אחר ראש השנה (יד), אין מעשרין (הימנו על מקום אחר, ולא ממקום אחר עליו) (יה), אלא כונס (יז) גרנו לתוכו (יז), ומעשר הימנו עליו, נמצא מעשר מן החדש על החדש, ומן הישן על הישן, מעשר שני ומעשר עני (יח) (לפי השבון) (יט) נוטל את העישור ועושה אותו מעשר עני ומעשר שני (כ) (אם זרעו מתחלה לזרע ולירק או שזרעו לזרע, והישב עליו לירק, זרעו מתעשר לשעבר, וירקו משעת לקימתו) *ק), נמצאת אומר שלש (קא) מדות (בירק פול המצרי שזרעו לירק) (קב) אעפ"י שהשריש לפני ר"ה ולקטו אחר ר"ה, מתעשר

הגיון אריה

בשביעית: (פה) דהו"ל כהסקן אחר ר"ה: (פו) כ"ל וגי' סוקי בכ"י אירפרט משושתא ובראב"ד מ"ס פ"א ה"ו בגי' סוקי, ושקיא הוא שדה בית הלחין שמשקין אותה, כי כלה משקה ת"א ארי טליה בית שקיא, וכל זה ליתא במגמיתין: (פז) שמשפסקת בניו נשמים, ורק לירק לריכה השקאה: (פח) לשון רביעה ופי' עונה של נשמים, ובמתני' הגי' עוות, ובירוש' בפרקין פ"ט מורביות ובראב"ד סס וכו"כ בכ"י אירפרט מריעות: (פט) משנתנו היא בלחה שינוס, ובעל התוספתא לא הביאה, אלא להוסיף עליה דברי ר' יומי בן כיפר: (צ) שפול המלרי מתעשר לשעבר ע"י מניעת המים: (צא) אם זרעו מתחילה לזרע ולירק, או שזרעו לזרע והישב עליו לירק, זרעו מתעשר לשעבר, וירקו משעת לקימתו כ"ל, ולפענ"ד שהרצבה טורה זו למטה בסוף הבבא, ורק אם זרעו מתחילה לזרע ולא חישב עליו אמר רש"ס במ"ח כיו"א בהן, אבל כשזרעו מתחלה לזרע ולירק, או שזרעו לזרע והישב עליו לירק, אזלין בטר השרשה ובתר לקיטה: (צב) ואם כ"ל: (צג) ולא חישב עליו לירק יש חילוק בין השרשה קלה להשרשה גמורה: (צד) והוי יבן וחדש: (צה) מזה על זה כ"ל וכהג"י בבבלי ר"ה י"ג: ומנחתו ל: דהם הובאה סיפא דרך מתייתא: (צו) בבבלי סס וכו"כ בירוש' בפרקין ה"ע הגי' לומר: (צז) לאחר שנתן מן הראשון בזוית זו ומן השני בזוית זו, יחזור ויזכרו לאמנע הגורן, שיהא כולו כ אחד. רש"י: (צח) אם נתקלתו השריש לפני ראש השנה, ומקלתו אחר ראש השנה של שנה שלישית או ששית: (צט) תיבות לפי חשבון לירק למחוק, ואין שום ספק אלא שמתחלה היו בגליון הספר להעיר שלפי חשבון השנים כלו' בשנת ג' או ו' לירק להפריש מ"ס ומ"ע כ אחד, ועל ידי חיזה סופר מבוהל בזה לפנים בספר: (ק) מעשר שני ומעשר עני כ"ל דבראשונה קורא סס למ"ס ואח"כ פודהו ונתנו לעניים, דכל עוד שיש קדושת מעשר שני עליו, אסור ליתנו לעני בתורת נדקה כדתיא לעיל פאה פ"ח אות ע"ב וכו': *ק) עיין לעיל אות ז"א: (קא) בירוש' הגי' סס והסת סופר ומונה המדות בפול שזרעו מתחלה לזרע או מתחלה לירק, או מתחלה לזרע ולירק, או לזרע והישב עליו לירק, או לירק והישב עליו לזרע, והכי תיתא התם הגי' סס מדות אמרו חכמים בפול המלרי זרעו לזרע מתעשר לשעבר, זרעו לירק מתעשר לבא, זרעו לזרע ולירק, או שזרעו לזרע והישב עליו לירק, מעשר מורעו על ירקו, ומירקו על זרעו, כשהביא עיטש לפני ר"ה, אבל אם הביא שליש לאחר ר"ה, זרעו מתעשר לשעבר, וירקו מתעשר בשעת לקימתו עישורו, בשלקט ממוט לפני ר"ה, אבל אם לקט ממוט לאחר ר"ה, בין זרעו בין ירקו מתעשר לבא, זרעו לזרע והישב עליו לירק, אבל מחדשה, זרעו לירק והישב עליו לזרע, לעולם אין מחשבת זרע חלה עליו, אלא א"כ מנע ממוט שלש מורביות, כשהביא שליש לפני ר"ה, אבל הביא שליש לאחר ר"ה, אפילו לא מנע ממוט שלש מורביות, זרעו לזרע ועשה כולו קל"גין גמורין לפני ר"ה, זרעו מתעשר לשעבר, ירקו מתעשר בשעת לקימתו עישורו, ומקלתו עשה קל"גין גמורין ומקלתו לא עשה הדא היח' לומר גורט לתוכו ונמנא מעשר על ירקו ומירקו על זרעו, ע"כ, והגר"א בחלה הגיה הכרייתא דירוש' ואח"כ על פיה את התוספתא, ולפענ"ד יש חילוק גדול בין הירוש' לתוספתא דהירוש' מונה כל המדות הטהורין בפול המלרי, ובעל התוספתא אינו מונה אלא המדות הטהורין בפול שזרעו לירק והישב עליו לזרע וכן שלש, וחילוק זה נעלם מעיני המפרשים: (קב) בפול המלרי

כשעת לקימתו (ק) עישורו מעשר מזרעו על ירקו, מירקו על זרעו (ק), אם (ק).
 עשה קצוצין גמורים (ק) לפני ר"ה, זרעו מתעשר לשעבר, וירקו משעת לקימתו (ק),
 השבת (ק) והכסבר (ק) שזרעו לירק, אעפ"י שהשרישו לפני ר"ה, ולקמן לאחר ר"ה
 מתעשרין (ק) ובשעת לקימתן עישורן (ק). ומתעשרין מזרען על ירקו, מירקו על זרען
 ואם הביאו שלישי לפני ר"ה (ק), זרען מתעשר לשעבר, וירקו כשעת לקימתן: השבת
 שזרע לזרע, מתעשרת לזרע, ופמורה זירין (ק) וירק (ק), זרעה זירין (ק), מתעשרת
 זרע זירין, וירקה פמור (ק), זרעה ירק (ק) מתעשרת זירין וירק (ק), כל ירקות (ק)
 שזרען לזרע, במלה דעתו, ירקן חייב (ק), וזרען פמור, התבואה (ק) והקמניות, שזרען
 לזרע (ק), במלה דעתו, זרען חייב (ק), וירקן פמור, הפול (ק) והשעורין והתלתן (ק),
 שזרען לירק, במלה דעתו (ק), זרען חייב, וירקן פמור, השחליים (ק) והגרגיר (ק)

הגיון אריה

המצרי שזרעו לירק וחישב עליו לזרע כל"ל ועיין רמב"ם מ"ט ונ"ד פ"א ה"י ובהשגות
 הראב"ד: (ק) דרק אם זרעו מתחלה לזרע, אלוין צטר השרסה, אבל אם זרעו מתחלה לירק וחישב
 עליו אח"כ לזרע, הזרע נמשך אחר הירק אם לא הביא שלישי קודם ר"ה בנימנית מים ג' עומת, או
 אם לא עשה קצוצין גמורין בלי מניעת מים לפני ר"ה, ונראה בעליל שיש חסרון בצבא זו, דלא מליט
 אלא רק ב' מדות, אכן חסרון זה יוכל להגמות: (ק) זהו מדה ראשונה: (ק) הביא שלישי קודם ר"ה
 ומנע ממנו ג' מרבעות, זרעו מתעשר לשעבר, וירקו כשעת לקימתו, ואם לא הביא
 שלישי, אעפ"י שמונע ממנו מים ג' מרבעות זרעו מתעשר להבא כל"ל וזהו מדה שנייה, ואני
 חמת אנדי ולא אכחד תחת לשוני, שבעקבות הראב"ד הלכתי: (ק) שנתכשל כל לרבו ונגמרו תרמיליו,
 אעפ"י שלא מנע ממנו מים, אין הזרע נמשך אחר הירק: (ק) וזו מדה השלישית: (ק) דילל בל"א:
 (ק) קאריאדער: (ק) דמיהם נאכלין וגמורין: (ק) שזרע נמשך אחר הירק: (ק) והוא שמונע מהם
 ג' עומת מים, דדיק כדון פול המזרי ועיין ירו' מעשרות פ"ד ה"ט: (ק) ג' גבעולין, רמב"ם, ועיין ערוך
 השלם ערך זר: (ק) מתניתא זו איתא כחכמים, דפליגי אר' אליעזר, האומר השבת מתעשרת זרע
 וירק זירין עיין מעשרות פ"ד מ"ה: (ק) וירק כל"ל: (ק) מתעשרת זרע וירק ופמורה זירין.
 כל"ל, זרע חסוב ולא צטיל, אעפ"י שזרעה לגרוע דהייט לירק, וירק גרוע מזרע, זירין כל' הגבעולין
 גרועין מירק, ואם זרעה לגרוע החסוב בכלל, ולפי זה זרע הוא בכלל ירק דהייט העליון, וזרע וירק
 בכלל זירין: (ק) זירין כל"ל: (ק) וזרע כל"ל, ועיין ירו' מעשרות שם שהביא מתניתא זו בזה לישנא
 תני שבת שזרע לזרע מתעשרת זרע ואינה מתעשרת ירק, זרעה לירק מתעשרת זרע וירק ואינה מתעשרת
 זירין, זרעה לזירין מתעשרת זרע וירק זירין: (ק) חוץ מאותן המזויים כאן, ר"ל פול המזרי שבת
 ובספר, וקתני ליה הכא לאשמועינן שזירק סתם אינו נוהג חיוב מעשר אח"כ זרען לירק: (ק) מבביתא
 דספרא וב"כ מספרי פ' ראה משמע דחיוב מעשר זירקות דאורייתא, דהכי איתא התם סוף בחקתי אפסוק
 וכל מעשר הארץ מזרע הארץ וכו' זרע הארץ לרבות שום וסחליים וגרניר, או יכול שאני מרבה זרע לפת
 ולטוות ושאר זרעוני גינה שאין נאכלים, ת"ל מזרע הארץ ולא כל זרע הארץ, מפרי הארץ לרבות כל
 פירות האילן, או יכול שאני מרבה חרובי שקמה ולמנה וחרובי גרודה, ת"ל מפרי העץ ולא כל פירות
 האילן, מנין לרבות את הירקות למעשר (כ"ל) ת"ל וכל מעשר, ובבביתא בירו' רפ"א דמעשרות איתא
 הכי קטניות מנין ת"ל וכל מעשר הארץ וכו' ירקות מנין איסי בן יהודה אומר המעשרות לירקות מדבריהם,
 ומסוגיא דר"ה י"ב. נראה דהלכה כאיסי דקאמרי התם אירק ואמעשרות תנא דרבנן וקתני דאורייתא,
 ועיין תוס' שם ד"ה תנא דרבנן, שהביאו ירו' דמעשרות, ושם הגי' איסי בן עקיבא, ועיין וינא ר"ב:
 (ק) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט והגי' התאנה בדפוסים הימים מאובשתיא: (ק) לירק כל"ל וכן אביה
 כבר הרב בעל ח"ד על פי הרמב"ם תרומה פ"ב ה"ז: (ק) אעפ"י שלא מרעו מתחלה לך: (ק) מתניתא
 מיייתי לה הש"ס ירו' מעשרות פ"ד ה"ו ובבבלי עירובין דף כ"ח: (ק) לישן ויני' ובל"א באקסס הארץ
 קלעע ובל"ר פטוטס גרעקוס וכן פירשו הר"ם תרומות פרק י' משנה ו' ורש"י מנחות נ"ד: ד"ה מיא
 דשביליתא, והאומרים שהלחן פטנכעל בל"א, לא ידעו שפוטוניק"ץ לחוד ופוטקולוס לחוד: (ק) כהג"י
 בירושלמי, אבל בבבלי איתא הכי בטלה דעתו אלל כל אדם לפיכך וכו' עיי"ש תוספות ד"ה לפיכך:
 (ק) מין הירק הנאכל בשמן וחומץ, ובל"א גארטען-קרעסע, וכן פרש"י: (ק) וירק שגרניו עגולין ובל"א

שביעית פרק ב

שזרען לזרע, מתעשרין זרע וירק קמח). זרען ירק מתעשרין ירק וזרע קל: ר' שמעון
 בן גמליאל אומר, בצלים הקצוצין קלא) שריקנן קלב) לפני ר"ה, מתעשרין לשעבר קלב).
 ומותרין בשביעית, ואם לאו, אסורין בשביעית, ומתעשרין לשנה הבאה, היתה
 שנייה קלד) נכנסת לשלישית, אין מודכין קלה) ואין מונעין מהן מים, כדי שיהא
 מעשר שני קלי), היתה שלישית ונכנסת רביעית, מודכין ומונעין מהן, כדי שיהא
 מעשר עני קלז), ומותר לרכן קלה) ברנל, וכן כל האדם נוהגין: ר' ירקות
 שחושקו קלט) לפני ר"ה, מותר לקיימן בשביעית קמ), ואם היו רכין קמא), אסור
 לקיימן בשביעית מפני מראית העין קמב), הלוף שהעלה קמג) תמרות קמד) בשביעית,
 אין נוטלין ממנו מפני מראית העין קמה), ואין מחייבין קמו) לשרש את הלוף קמו).
 אבל מניחו כמות שהוא, אם צומח למוצאי שביעית, מותר קמח), אין מחייבין
 אותו לשרש את הקנרס קמט), אבל גוזזה קי) בעלים, אם צומחה למוצאי שביעית,
 מותרת קמח). מרביצין שדה קנא) בערב שביעית, כדי שתעלה ירקות קנב) בשביעית, ולא
 עוד אלא אפילו בשביעית מרביצין אותה, כדי שתעלה ירקות למוצ"ש קנג). בצלים קנד)
 שנכנסו מערב שביעית לשביעית מרביצין אותן קנה), כדי שיהו נוהגין ליעקר קנו):

הגיון אריה

רוקע: קבט) והירק נמשך אחר הזרע: קל) וחזונין צתר לקטוה, ועיין תוס' ס' ד"ה לזרע: קלא) כהג"י בכ"י
 אירפורט, ודפוסים הישנים הגי' בללים הקולונים כמו צמ"ד דפ"ה, וקלונים היינו סריסים צמ"ט דפרקין
 ועלה קאי, וקלונים לפי הירושלמי קייטנאי, כלו' שעומדים ומוחדים לזמן הקיטת: קלב) כהג"י בכ"י
 אירפורט ודפוסים הישנים שרבץ: קלג) דכיון שהן לזרע, לא חזונין צתו קקטוה, אלא צתו השרשה:
 קלד) מתניתא זו מיייתי לה הש"ס ירו' פ"ה ה"ד: קלה) כהג"י בדפוסים הישנים וצירו' שלפניו, אבל
 בכ"י אירפורט הגי' מרכיכין וצמ"מ הגי' לרכן צרי"ס: קלי) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט, וצירו' חסר
 מלת שני, ודפוסים הישנים צטעות מעשר עני, והא קמ"ל דלע"ג דקדושת מ"ש חמורא מקדושת מ"ע,
 אפ"ה אין מפרשין אורו להפקדן של עניים: קלז) דלטובת העניים מותר להפקיע ממועשר שני, ובסיפא
 הגי' צירו' כגי' כ"י אירפורט, מועשר עני, והיא הנכונה: קלח) ואין בזה לא ציון מ"ע ולא ציון
 אוכלים, והך ומותר לרכן ברנל ליתא צירושלמי: קלט) שהוקשו כל"ל וכהג"י בכ"י של הגר"א, ובכ"מ,
 ומסיפא ואם היו רכין מוכח שזו הגי' הנכונה, וצבא זו אפסקא דמתניתין הירקות שקיימן לזרע אם הוקשו
 לפני ר"ה וכו' קאי: קמ) דנפסלו מאוכל, ורק לזרע קיימי: קמא) כלו' שנתרככו מחדש ע"י חיזה עולה
 או סיבה: קמב) דיאמרו בשביעית נתגדלו, ועיין רמב"ם שנטה ויובל פ"ד הי"ח שכתב וז"ל ואם היו
 רכים אסור לקיימן משום ספיחים, ועיי' בכ"מ סס: קמג) צבא זו איתא ריש פ"ב דתוספתא והמטכיל
 יצין שכלן מקומה, ואפסקא דמתניתין החמרות שלהם קאי: קמד) אחר שגדל כל צרבו צמניעת המים לפני
 ר"ה והותר לקיימו בשביעית, העלה הלוף תמרות כלו' הניץ: קמה) כמו ספיחין, דיאמרו לכך זרעו:
 קמו) אותו כל"ל וכהג"י בצרייתא דירו' פ"ט ה"א: קמו) דהא לא נאסר לקיימו לזרע, אלא רק מפני
 מ"ע: קמח) מיד ולא מחמתה ואילך, דהא גם בשביעית עלמה אינו אסור, אלא רק משום מ"ע ולא
 משום ספיחין: קמט) לשון יוני*) וכל"ל ארטישאקקט, וצבא"ג צרכוס פ"ה הגי' קודם, וצירושלמי סס
 הקורס: קנ) צירו' הגי' משקף כלו' מכה: קנא) צבא זו מתחיל פ"ב דתוספתא, ואין לריך להציא
 ראייה שכלן מקומה, דאפסקא ומרביצין בעפר לכן קאי, ועיין תו"ט ד"ה מרביצין, וצברייתא דצבלי
 מ"ק ו: הגי' שדה לכן, ור"ש דמתניתין כרבנן דראב"י, וכן הוא להדיא צירו' בסוגין: קנב) שלא נאסרו
 הספיחים שלהן, כגון הפיגם והירבוזין הסועים וכו' כדתנן רפ"ט: קנג) ואינו אסור להסקות בשביעית,
 אלא כדי שתעלה בשביעית: קנד) שילאו מתורת ירק, כגון בללים הסריסים, שנמנע מהם מים ל' יום
 קודם ר"ה: קנה) כהג"י בכ"י אירפורט ודפוסים הישנים הגי' מרביצין עליהם מים, ושם הוכפלה צבא
 זו, עיי"ש הצבא הלוף שמעלה תמרות וכו' בללים וכו' או שילאו משביעית למ"ש וכבר העביר עליה
 הגר"א את קולמסו: קני) דמאחר שמתרין בשביעית, מותר להרביצין אפילו בשביעית ללורך שביעית
 ומכ"ש ללורך מ"ש:

פרק ג א) אין מלקטין עשבים מנבי הובל ב). אבל מלקטין ממנו קישושות ג),
 נותנין עליו ד) קש אותנן, כדי שירבה ה). נותנין עליו מים, כדי שיפרח ו),
 ועוררין אותו, כדי שיתפח ז): ב ג) אין מוסיפין לא על המשפלות ה), ולא על

הגיון אריה

פ"ג א) מ"ח, מותר לזבל את שדהו בערב שביעית עד ר"ה (פ"ב מ"ז), ומפני מראית עין אסור
 בשביעית אפילו להוליא זבל מבית לשה, כל עוד שלא נתיבש ונקשר הזבל לרגלים, ומשיקשור
 המתוק ועבר הזמן לזבל השדות, כולי עלמא ידעי, שלא הוליא כדי לקרע עוד בשביעית אלא צמ"ט:
 מ"ב, לריך להראות לעין כל שלא הוליא הזבל, אלא לעשות אשפה בשדה, ומסו"ה אסור לעשות יותר
 מנ' אשפות בשדה, וכל אשפה לריך שתהיה לכל הפחות ק"ג סאה, והיינו עשר משפלות של
 לתך לתך: מ"ג, בד"ח כשהקרקע תחת האשפה ראו לזריעה, או שזה לקרקע השדה הפטוי מוזל, אבל
 אם מיני הזבל על סלע, או שהגבים הקרקע תחת הזבל, או העמיקין ג' טפחים, אין כאן משום מראית
 עין, ומותר להרבות האשפות ולהמעיט המשפלות, וכ"כ מותר להביא שמה כמה וכמה אשפות
 כשעשאו אורז, וכשעשה אשפה איתו לריך להביא את כל המשפלות כאחת, אלא מעט מעט עד שמסלימן
 לעשר משפלות של לתך לתך: מ"ד, העושה דיר לזאת בשדה, לא ידור יותר מנ' סאהים בשביעית,
 וכשתמלא הסהר זבל, עוקר הג' רוחות מהגדרה ומעמידן מאחורי המקום ההוא, נמלא ששעור ארבע
 סאין מוסין בזבל, ואם כל השדה רק בית ד' סאין, לריך לשייר קלת חוץ לשהר השני, כדי שיראה כל
 אדם, שלא עשה דיר לזבל את שדהו, ומן הסהר אחר שנתמלא לריך לעקור את הזבל ולעשותו אשפות
 בשדה: מ"ה, מותר לסקל השדות ערב שביעית עד ר"ה (פ"ב מ"ג) אבל בשביעית עומה אסור להתחיל
 לחזוב אבנים משדה מפני מ"ע שלא יאמרו להיטיב שדהו קמכין, ורק אם נראה לעין כל שארכו רחבו
 ועומקו של מחצב גדול כ"כ לעשות הימנו שלם שורות של תשע תשע אבנים, סך הכל עשרים ושבע
 אבנים, שכל אחת ואחת אמה על אמה ברום אמה, דהיינו שלם שורות של ג' על ג' על רוס ג' אמה,
 מותר להתחיל ולחזוב הימנו בשביעית: מ"ו, מי שיט לו גדר גזוה י"ט בשדה והוא לריך לאבנים, אם
 יש שם עשר אבנים, שכל אחת ואחת מהן הוא משאוי של שני בני אדם, מותר ליתול משם כל האבנים,
 אבל אם הגדר נמוך מ"י"ט או סאין בו עשרה אבנים, או שאין משאוי של שני ב"ח, איתו נוטל טולו,
 אלא גוממו ומניח עפח הסמוך לקרקע, והוא דוקא בשלו, אבל בשדה של חברו, נוטל מה שרואה, דבזבל
 חברו לא יחידוהו, ובשלו נמי דוקא כשלא החיל בערב שביעית, אסור ליתול הכל בשביעית, אבל
 כשהתחיל בע"ש, נוטל בשביעית מה שרואה: מ"ז, אבנים המחזרין קלת בקרקע, רק שמדועשו ממקומן
 ע"י המחריסה, או שהיו מוטות ונתגלו, מותר ליתול את כולן, כשיש בהן שמים של משאוי של שני
 ב"ח, ואבנים קטנות המטולטלין בארץ, וגל קטן של לרבות, או גל גדול של אבנים כשמונחין בקרקע
 הראוי לזריעה, נוטל את העליונות ומניח את התנעין בארץ, וכשמונחין ע"ב סלע או על גבי קש נוטל
 את כולן: מ"ח, מותר ליתול האבנים לכל בנין ובנין בשביעית, דהא אפילו מדרגות שאסור לבנותן ערב
 שביעית על פי הגיאיות אחר שנתמלא מים, מותר לבנות בשביעית אחר ימות הגשמים, דהיקון הוא
 להסקות שדותיו במוציא שביעית, וכ"כ מותר לעשות מחיצה של אבנים סביב לגיאיות, אבל אסור לסבך
 אותן בעפר, משום דמחזי כמתקין להסקות שדהו בשביעית, ולמחיצה זו מותר ליתול כל אותן האבנים
 בשדה, הסמוכין לו כדי שיבטו ידו (עין ר"ב) שנתה ויזבל פ"ב ה"א): מ"ט, אבני כתף, והן אבנים
 הניטלין ב' או ג' על הכתף, מותר ליתול אפילו משדה, והקבץ נוטל אפילו אבנים קטנות מן השדה
 שיט לו בקבלות: מ"י, הבונה גדר סמוך לרה"ה, מותר לחפור עד הסלע, ולא חיישין קילמא מיומך
 וזרע ליה, דלה עביד אינט דזרע סמוך לרה"ה, והעפר שמוציא משם, וכ"כ עפר של צור שיש ומערה,
 שמותר לעשותן בשביעית, לזבדו בשדהו כדרך המזבלין: ב) המפוזר בשדה מערב שביעית ומאשפה של
 שביעית, והטעם משום דמחזי כמתקן שדהו: ג) קשין גסין, דהא גם לאחר התקנה שיהא זה מלקט
 מתוך של זה וזה מתוך של זה שלא בטובה, לא אסרו ללקוט מתוך שלו, אלא מן הקרקע הפטוי, אבל
 מוזל לא אסרוהו, ובקשין גסין לא מחזי כמתקן שדהו: ד) על הזבל המפוזר מערב שביעית, קודם
 שפסקו עובדי העבודה: ה) דכל שהוא לתיקוט של זבל, לא מחלפי אינשי בעבודת הקרקע: ו) שיתפח
 כז"ל כולו אם נתיבש הזבל ביותר, עד שלא ילח כלום לאדמה, שופכין עליו מים, וע"י המים נעשה
 תפוח: ז) שיפרח כז"ל וכהג"י בכ"י של הגר"א, כולו לפזרו ביד אסור, אבל מותר לעדרו במעדר,
 וע"י הרוח יתפור הזבל בכל השדה: ח) שהן עשר של לתך לתך, כולו אסור להוסיף על המשפלה
 אם היא מחוקת ע"י כור, וכ"כ אסור להוליא עשר משפלות, אם המשפלה מחוקת יותר מלתך:

שביעית פרק ג

האשפות (ט), דברי ר' מאיר (י), ר' יהודה אומר, מוסיפין על המשפלות (יא), ואין מוסיפין על האשפות (יב), ר' שמעון אומר, אף על האשפות (יג), ובלבד שלא יפחת משלש אשפות לבית סאה (יד): ד' המדייר את שדהו (טו), עושה סהר (טז) לבית סאתים (יז), נתמלאת (יח) עוקר מתוך הסהר ועושה (יט) אשפות בתוך שדהו, כדרך המזבלין (כ) (וחזור ועושה סהר אחר) (כא), אומר ר' יהודה, בד"א (כב) בזמן שהיתה צאנו מועמת, אבל היתה צאנו מרובה, אפילו בית כור (כג), אפילו בית כוריים מותר (כד), ר' שמעון בן אלעזר (כה) אומר, תוקע יתד באמצע (כו) ומקיף לה ארבע סהרים (כז) מארבע רוחותיה: היתה כל שדהו בית סאתים (כח), לא יעשה כולה סהר, אלא משייר הימנו מקצת, מפני מראית עין, דברי רבי מאיר, רבי יוסי (כט) מתיר, עוקר (ל) מסהר זה ונותן להוך סהר אחר, ובלבד שלא יחזור

הגיון אריה

(ט) יותר משלש לבית סאה (י) בנתני' לא הביא חלף הפלוגתא בין ת"ק דהיינו ר' יהודה ור"ש, ובעל התוספתא אחא לאשמועינן סברת ר"מ, ומה שכתב הרב בעל ח"ד דליכא מדי דמתניא בי ר' חייל דלא רמיזו במתניתין, והכא נמי לבי תיודק ספיר רמיזא סברת ר"מ, מדקתני רישא עד כמה מזבלין עד שלש שלש אשפות וכו' משמע בהדיא ע"כ ותו לא ומעתה קשיא רישא חסיפא, דמסייס בה מוסיפין וכו' חלף ודאי תרי הנאי יניחו, ומי ששנה זו, לא שנה זו, וכדמפרש במתניתא הא ר"מ והא ר"ש ע"כ, במתכ"ה זו מילתא דחיקא, דמלת עד לא קאי חלף אשפות ולבל' הפחות לריך שתהי' כל אשפה ואשפה של עשר משפלות ואין שום סתירה בין רישא לסיפא וק"ל: (יא) לעשות האשפה יותר מעשר משפלות של לתך לתך, או מעשר משפלות המחוקת יותר משל לתך: (יב) לעשות יותר משלש בשדה של בית סאה, וזבירו איהא הכי אין מוסיפין לא על המשפלות ולא על האשפות, דברי ר"מ, וחכ"א מוסיפין על המשפלות ואין מוסיפין על האשפות ומוסיפין על המשפלות לא בכשיעור ודכותה אין מוסיפין על האשפות אפילו בכשיעור: (יג) מותר לעשות יותר מג' אשפות בבית סאה: (יד) משלש משפלות לאשפה כ"ל, כדמוכח מירוש' רה"ג דפרקין דקמקשה ההם ולמה תיגיה תרין זימנין, ומשיי כאן בפוחת מן המשפלות, צרם הכא בעושה כשיעור, ותני כן על דר"ש ובלבד שלא יפחות לאשפה משלש משפלות: (טו) העושה שדהו דיר ללאט: (טז) היקף של מחילות: (יז) ק' חמה אורך על ג' חמה רוחב: (יח) חוזר ועושה סהר אחר כ"ל ומלות אלו נשתרצבו למטה והמשיכיל יבחיין ויבין, והגר"א הגיה הכי נתמלאת עוקר מתוך הסהר וחוזר ועושה סהר אחר, ובמתכ"ה לפי הגהה זו קשה קלת שיעקור את האלף מתוך הסהר עד שאין לו סהר אחר: (יט) מיד אחר שנתמלאת הסהר הראשון ועשה סהר השני מאחוריו לריך לאסוף את הזבל ולעשות שם אשפות, ולפי זה מלאנו ראינו מתוך התוספתא שסיפא דמתניתין ומגזירא מן הסהר וכו' קאי על הרישא ולא מילתא באנפי נפשה היא כסברתו של הרמב"ם בפרמ"ם ובהלכותיו שמוט ויזבל פ"ג ה"ד, ותמיהני שלא הביא הראב"ד בהשגתו על הרמב"ם סווע מזבא זו, ודו"ק: (כ) דהיינו שם אשפות אם יש לכל אשפה ואשפה עשר משפלות: (כא) עיין אות י"ט: (כב) דשרי ליה לעשות צ' סהרין ולדייר רק בית ארבע סאין: (כג) הסור מחזיק שלשים סאה: (כד) דמאחר לריך לאסוף את הזבל ולעשותו אשפות אין שום חשש בדבר: (כה) מתניתא זו מייית לה הש"ס בפרקין ה"ג בהך לישנא, תני רשב"א אומר אם רלה תוקע את היתד בארץ ועושה סהרין בארבע רוחותיה של שנתה סאין, ולא ידעתי מנא ליה להגר"א להגיה רשב"ג, דגם בכ"י שלו הגי' כגי' הדפוסין: (כו) השדה, ורשב"א לפרושי דברי רשב"ג קאתי, ועיי' בר"ש, שהביא בהרייתא דירו', ולפי זה ל"ל רשב"ג אומר בית שמונה סאין, כלו' גמלא מדייר בית שמונה סאין, ולפירוט הרמב"ם מוסיף על הסהר הראשון בית שמונה סאין: (כז) וכל סהר וסהר של צ' סאין: (כח) במתניתין תנן היתה כל שדה בית ארבעה סאין, משייר מנמו מקלתן אבל בשדה של בית סאתים סד"א לא לריך שזיר כלל, קמ"ל דאין שום חילוק בין שדה גדולה לקטנה, בטולו לריך לשזיר מקלח לר"מ: (כט) לפי טוסחא זו אפשר לומר שרצבו הקדוש סתם כר"מ, ולא נקט בית ד' סאין, אלא משום דהנא ברישא גמלא מדייר בית ד' סאין, אבל לפי הגי' בכ"י אירפורט וחכמים מתירין, ע"כ ל"ל שמתניתין דלא כר"מ, דדוקא בשדה של בית ד' סאין לריך לשזיר מקלח: (ל) את האלף, והרב בעל ח"ד פי' עוקר את הזבל, ואי אפשר לומר כן דהא לריך לעשותו אשפות מיד כשעקרו, ומה מועיל לו הסהר השני אם עושה שם אשפות אף אם נאמר שהסהר גמול כל כך עד שכולו עלמא רואין האשפות,

לראשון (יא), דברי ר"מ, וחכמים מתירין, עוקר מתוך שדה זו (ב), ונותן לתוך שדה אחרת (ג), ובלבד שלא יחזיר לראשון (ד), דברי ר' מאיר, וחכמים מתירין, עוקר מתוך סהר זה, ונותן לתוך סהר אחר, ובלבד שלא יהא (ה) בינו לחבירו בית שמנה סאין (ו). דברי ר' דוסתאי בר' יהודה, ר' יוסי בן כיפר אומר משום ר' אלעזר, בית סאתים (ז), ובית סאתים זה גוון וחולב לתוכה (ח), ומכנים ומוציא דרך עליה: בכל עושין סהרין, באבנים ומחצלות בקש בקנים ובקולחות (ט), אפילו שלשה חבלים זה למעלה מזה, וזה למעלה מזה, ובלבד שלא יהא בין חבל לט" (ל) לחבירו שלשה טפחים (מ) כדי שיכנס הגדי: אין מדיירין לא בשבתות (נא), ולא בימים טובים, ולא בחולו של מועד, אפילו בטובה (מב) אם באו מאליהן אין מסייעין אותן, ואין מותר (מג) להושיב שומר ולנער (מד) את הצאן, אם היו מדיירין (מה) לשבתות לחדשים ולמועדים (מו), מותר להושיב שומר ולנער את הצאן, רבי (מי) אומר, מדיירין בשבת בטובה (מח), ביום טוב כמוזנו (מט), ובחולו של מועד אפילו נומל שברו (נ): ה לא יפתח אדם מחצב (נא) בתחלה (נב)

הגיון אריה

ועוד אין הסברה נותנת שחכמים מתירין להביא הזבל אחר שנעשה אשפה ממקום זה למקום אחר, דהא בודאי מחזי כמזבל שדותיו: (יא) דהא אם מדייר שם פעמים, מחזי כמזבל את כל בית סאתים: (ב) צבא זו ליתא בדפוסים הישנים ולא נמצאת אלא כ"ו ויען ואירפורט: (ג) אעפ"י שיש לו צבאה הראשון מקום לסהר שני: (ד) אפילו למקום אחר: (ה) ובלבד שיהא כ"ל וכג"י בר"ש, ור' דוסתאי ור' אליעזר מקילין טפי מר' מאיר וחכמים, דאילו מתירין לעקר משדה זו לשדה אחרת ומסהר זה לסהר אחר צבאותה שדה דוקא כשני סהרין סמוכים ותפוסים זה לזה, כדתנן צמתיתין שעושה הסהר השני מאחורי סהר הראשון, ור' דוסתאי ור' אליעזר מתירין להרחיק הסהר השני מסהר הראשון צבאותה שדה: (ו) דצמחק זה הכל יודעין שלא לזבל את שדהו קמכוין: (ז) ס"ל דדי בין סהר לסהר כמלא סהר, וכג"י בירי, אכן שם לא הוציאה אלא רק סיפא דמתניתא, והיא סתימתאה: (ח) בירי' שם כהג"י ואותו מקום גוזזו בו חולב בו ומוליך ומביא את האלן דרך עליה: (ט) כגון קולת כרוב, וצמתיתא דירי' ליתא קך ובקולחות, ובצרייתא הייא ללקות בחסור ונראה צבא צבא זו וסיפא של הצבא עוקר מתוך הסהר וכו' דברי ר' דוסתאי וכו' נתחדו ע"י עעות אזיה סופר אשר השמיט השורות בין מלת צבא בלבד הראשון לשני: (ל) קנה כ"ל: (מ) דבשלה טפחים אינו לצוד, ועיין לעיל כלאים פ"ו אות ע' וכו' ותוספתא דעירובין פ"ב: (מא) אידי דהמי הכא היאך מדיירין בשביעית, מיייתי נמי הדין לענין שבת יום טוב וחול המועד, ומתניתא זו הוציאה נמי בירי' בפרקין ה"ד ובבבלי מ"ק י"ב: (מב) הך אפילו בצובה אדלמטה קאי ולא גרסינן ואם באו מאליהן אלא אם באו מאליהן כל' אם הבהמות של נכרים הן והם מחזיקין לו טובה ואין נותנין לו שכר, אין מסייעין אותן, ובצרייתא דבבלי חסר הך אפילו בצובה והכי ליתא התם אין מדיירין וכו' ולא בחש"מ, ואם באו מאליהן מותר ואין מסייעין אותן, ובירי' כהג"י אין מדיירין וכו' אפילו בצובה ואינו ראוי להושיב שומר ולא לנער את האלן ואם באו מאליהן אין מסייעין אותן ועיי"ש בפ"מ שהגיה הירי' על פי התוספתא: (מג) בבבלי הגי' ואין מוסרין להם שומר: (מד) כהג"י בירי' ומפרש התם מהו לנערה מוליכה ממוקם למקום, והשוכר את האלן אסור לנערה עיי"ש, ובבבלי הגי' לנער ועיין ד"ס וגי' רש"י שם: (מה) כל' אם שכר את רועי אלן ובהמה מותר להושיב את השומר אפילו בשבת ע"י הבלעה, ובבבלי שם כהג"י היה שכר שבת שכר חודש שכר שנה שכר שבוע מסייעין אותן וכו', ובירי' ליתא הכי, ואם היו עושין עמו לשבתות וכו' ובתוספתא דשבת ספי"ח תניא השוכר את הפועל לשומר לו את הפרה וכו' אין טהן לו של שבת, לפיכך אין אחריותו עליו בשבת, אם ה' שכר שבת שכר חודש שכר שנה שכר שבוע, נותן לו שכר שבת לפיכך אחריותו עליו בשבת, ולא יאמר לו קן לי שכרי של שבת, אלא אומר לו קן לי שכרי של עשרה ימים: (מו) זמן ב' או ג' מועדים: (מי) כהג"י בבבלי ובירי' ליתא רש"ב"ג: (מח) לפרש"י אלא באו מאליהן קאי, ועיין מה שכתב בה"מ הלכות יום טוב פ"ח ה"א: (מט) ולא בכסף: (נ) כמו בחול: (נא) שטיינברוך ב"ל: (נב) אם לא התחיל לחבול כבר קודם שביעית

שביעית פרק ג

לתוך שדהו, עד שיהו בו (ג) שלש מורביות (גד), שהן שלש על שלש ברום שלש (גה), אמר ר' יהודה, בד"א (גו), בזמן שמתכוין לעשות שדה (זו), אבל בזמן שאין מתכוין לעשות שדה, אפילו דבר מרובה (ח) מותר, אמר רבן שמעון בן גמליאל, בד"א, בזמן שאין (ט) מתכוין לעשות שדה, אבל בזמן שמתכוין לעשות שדה, אפילו כל שהוא (ס) אסור: ך סלע שצף (סא) על גבי הארץ, ואיגור (סב) יוצא ממנו, אם יש בו (סג) כשיעור הזה (סד), מותר (סה), ואם לאו, אסור (סו): ך אבנים תושבות (סז) שהמחרישה מועזתן (סח), אם יש בהן שתים של משאוי שנים שנים (סט), הרי אלו (ע) ינמלו: ך ר' נחמיה אומר, בונין (עא) מדרגות (עב) על גבי גאיות בערב שביעית (עג), בשביעית סומך (עד) להן עפר, ונותנן על גבי גאיות (עה): ך (עו) מסקלין (עז) דרך רשות הרבים, דברי ר' יהושע, ר' עקיבא אומר, כשם

הגיון אריה

שביעית: (ג) לפי הרמב"ם לריך שיהו חלוצים, ולפי הר"ם לריך שיהו מגולין מעפר, ולפענ"ד די כשהכל רואין שיש בו במחצב שיעור של שלש מורביות, ועיין בקול הרמ"ז: (גד) מרבית או מפסג של אבנים, עיין אהלות פ"ג מ"ז, ומרבית שיכט ב"ל"א, והתוי"ט כתב שקרוין להן מורביות כמו מורביות של תאנה לפי שהאבנים ארוכין: (גה) שלש אמות אורך שלש אמות רוחב ושלא אמות קומה דהיינו שבעה ועשרים [קוביצעללען] וכו' אבנים שכל אחת ואחת אמה על אמה ברום אמה, ומה שכתב הרע"ב וז"ל שלש שורות של אבנים שכל שורה מהם שלש אמות ושלא אמות רוחב ברום שלש אמות שנמלא שם ט' אבנים שכל אבן הוא אמה על אמה ברום ג', במחכ"ה הוא נגד פשוטה של משה דלפי פירושו כך הול"ל שלש מורביות שהן של שלש על שלש ברום שלש וק"ל: (גו) שזריך להיות במחצב כ"ו אבנים: (זו) להסיר את כל האבנים ולחרוש ולזרוע בקרקע שתהיה: (ח) דבר מועט כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א כל' אפילו אין במחצב אלא אבנים מעטין, מותר לפתוח במחצב בשביעית, מאחר שאין כוונתו להסיר טולן, ועיין בר"ם וברמב"ם פ"ב ה"ח וכו', ולפי שיטתם לא קפ"ו צבא זו אמשתנתו אלא אמ"ז, ואם הדבר כן, קשה עובד אמה הביא בעל התוספתא משה ו' מלה במלה, אם לא בא להוכיח כלום, ועי"ע בירו' ותראה שאין לסמוך אבריייתא דהתם דמשושתא היא: (ט) כהג"י בדפוסים הישנים וכו"ל, ובכ"י אירפורט הגי' בזמן שמתכוין לעשות שדה, אבל בזמן שאין מתכוין וכו' ורשב"ג פליג אר' יהודה דלדידיה במתכוין לעשות שדה לעולם אסור לפתוח במחצב בשביעית: (ס) הרבה מאד, יותר ויותר מכ"ז אבנים, אפ"ה אסור: (סא) שאינו מכוסה בעפר: (סב) גל הרגס יב"ע אוגר: (סג) זו בגל אבנים גדולות: (סד) הזכר במתניתין שהוא משאוי של שנים שנים, כן פירש הרב בעל ח"ד, אבל המפרש ר' יונה ואחריו בעל מנחת ביטורים פי' כשיעור הזכר במ"ז אמה על אמה ברום ג' אמות, ועי' מה שכתבתי לעיל על פירושו של הרע"ב: (סה) ליעול כולן אפילו הקטנות: (סו) ליעול הקטנות: (סז) אבנים שאפשר לטלטלן, ועיין תורת האדם של רמב"ן שעד הקבורה שכתב וז"ל ומה שאמרו בירו' כל שהוא תושב נקרא בקיע, וכל שהוא מוסף על דבר ומיטלטל הימנו נקרא להם תושב, וכן אמרו שם בירו' בפרק במה אשה לגבי פאה נכרית אמר ר' אבהו כל שהוא תושב בשער נקרא פאה ושנו בתוספתא שביעית אבנים תושבות שמחרישה מועזתן עכ"ל, ובעל קול הרמ"ז שהביא פי' הר"ם שהתושבות מל' גר ותושב כתב וז"ל סתם תושב הוא הבא ממקום אחר להתישב במקום אחר כמו שכיר ותושב שניהם גרים ויש חילוק בין יושב לתושב ופשוט הוא וכו' אבנים תושבות ר"ל שנתושבו שם ע"י אדם עכ"ל: (סח) לא סוף דבר בשזיעזעתן המחרישה, אלא אפילו המחרישה עתידה לזעזען, ירושלמי: (סט) דמוכר שלזורך בנין הוא מועיל: (ע) ואגב הגדולות טעל גם הקטנות: (עא) אין בונין כל"ל וכהג"י בכ"י של בעל פני משה, וכן מוכח מבריייתא בירו' דהכי איתא התם הגי' ר' יהודה ור' נחמיה אומרין, ולפי טעמא זו לא פליג ר' נחמיה ארישא, אלא רק אסיפא דמתניתין: (עב) מועלות לירד בקן לחוך העמק ולהעלות מים שנתקבלו שם בימות הגשמים: (עג) משפסקו הגשמים והגי' מע"ש בכ"י אירפורט משושתא ואפ"ה החזיק בה בח"ם: (עד) סיפא דמתניתא זו ליתא בירו', ובפסקא דמתניתין שם בגמרא הגי' לא יסבב בעפר ובמתניתא איתא כמו במשבמ"ם לא יסמוך ועי' בד"ס: (עה) דגם זה לא מחוי במתכוין להשקות שדותיו מיד, ועיין רמב"ם שם ה"א ובראב"ד: (עו) למ"ט לית הוספה בתוספתא ולא ברייתא בירו': (עז) כל' מסירין את האבנים המפוזרין בדרך רה"ר וזוברין אותן שם ברה"ר, ובמתניתין פליגי בעפר:

שביעית פרק ג ד

ק

שאין לו רשות לקלקל ע"ה, כך אין לו רשות לסקל ע"ה, ואם סקל ב' יוציא לים או לנהר או למקום המרשין א', ממסקלין ב' מפני דרך היחיד ג' ומפני דרך הרבים ד' ומפני הספד פ', ועושיין ו' ספיחין שבראשי גנות, ומקיימן אותן ואין חושישין לא משום שביעית, ולא משום עבודת הארץ: זיתי ערב שביעית שנכנסו לשביעית ממסקלין ז', מקומן ח', ממלאין נקעים ט' שתחתיהן עפר ועושיין עוגיות י' מזו לזו, ולא עוד, אלא אף זיתי שביעית שיוצאים י"א למוצאי שביעית, מותר לעשות כן :

פרק ד * בראשונה היו אומרים מלקט אדם זיתים ב' מתוך שלו .

הגיון אריה

עת את רה"ר ע"י האבנים: ע"ה להסירן מדרך רה"ר ולזבזבן במקום אחד, ועיין בר"ם וברא"ש : ב' ואפילו בדועבר אסור להניח ברה"ר: א' סלעים, שאין דרך ב"ה לילך שם: ב' כהג"י בכ"י אירפורט וכל"ל ופי' מסירין את האבנים מן השדות ולא חיישין שמא יאמרו לתקן שדהו הוא ב"ה, ובר"ם חסר מלת ממסקלין עיי"ש: ג' כל"ל והג"י הישר בר"ם משבשפתא, ודרך היחיד ד"ל: ד' ע"י אמות: פ' כהג"י בכ"י אירפורט, ובכ"י וויטן, עיין בלאור הגנוז, הנוסחה מפני הספר ובדל"י ז"ל הספד דנתחלף הדל"ת ברי"ש ובדפוסים הג"י מפני דרך הספק, ובר"ם מפני העפר, ובח"ס גורם ממסקלין דרך היחיד ודרך הרבים מפני הספר, ואילו כתב כן בפירושו נמנו לא החרשתי, אבל כיון שגפרש זה הכניס בהסתייגותו וטחאחאחיו לפנים של התוספתא אומר אני על מעשהו שהוא מעשה זר, ואין העוה למעלה הימנה: ה' מקוצין כל"ל לפענ"ד, כל"ל מסירין את הקולים מן הספיחים שבראשי הגנות שמותר לקיימן, ועיין בח"ד שכתב וז"ל ועושיין ספחין וכו' לא ידענא מאי היא ונראה שיש להגיה ועושיין מחליץ וסיפא דמתיתא דלעיל היא והכוונה היא כי היא דאמרינן ברס"ק דמ"ק אמתני' ומקרינן את הפרלה במועד ובשביעית בונה כדרכו ומקיימן התם בגמ' דהיינו בסתל גנה שגפרלה במועד וכו' אבל בשביעית אפי' בתחלה בונה וכו' והשתא היינו דקתני הכא, עיי"ש ועינדן תחוינה שהרב ראה לבנות הפרלה, אבל לא עלה בידו, והמפרש ר' יונה ואחריו זעל מנחת בצורים ובח"ס מקיימין הג' שלפנינו ולפי דעתם ועושיין ספחין פי' עושיין מקום לספיחים בראש הגב ומקיימן שם, ולפי פי' זה מלבד שהעיקר חסר מן הספר, עדין לא ידענו מאי ענין זה לשלפנו או שלאחריו, וזעל כו"פ מיייתו להך ב"ה ב' מ"ו ולא פירש כלום, ול"ש: ז' אעפ"י שאסור לסקל השדות בשביעית, היינו דוקא לנורך הקרקע, אבל לנורך הפירות המותרין באכילה, מותר להסיר האבנים והקולים, כדי שלא יפלו שמה: ח' מקוצין כל"ל וכהג"י בכ"י וויטן, ובכ"י אירפורט הג"י מקוסין: ט' כגו שלא יפלו הזיתים לתוכן: י' כהג"י בכ"י וויטן ואירפורט, ולא גרסינן לגפנים, דגם בעיקר זיתים עושיין בדירין, ולא בגפנים לבד, כדתיבא מ"ק ד': י"א כל"ל ולא שילאו כג"י כ"י אירפורט דהנה צביריתא דספרא פ' בהר הובאה מ"ק ג'. איתא הכי, יכול לא יקסקת תחת הזיתים, ולא ימלא נקעים מים, ולא יעשה עוגיות לגפנים, ח"ל סדך לא תורע וכו', דמשמע שבשביעית עלמא מותרין כל אלו, ובח"ס שהחזיק בגי' כ"י אירפורט לא הרגיש בדבר):

פ"ד * מ"א, בראשונה התירו החכמים ללקוט מן השדה אבנים גדולות לבנין, ועליהם נסון להסקה, ומשדה של חברו אפילו אבנים קטנות ועליהם דקון, אבל משרבו עוברי עברה והתללו לאמר על דקון, לגסון חשבונם, אסרו ללקוט בשדותיהן כלל וכלל, ולא התירו אלא ללקוט בשדה של חברו, ובלבד שלא תהא הסכמה בין שניהם, ומכ"ש שלא ילקוט במוזנות, דאז בודאי ליתקון שדה חברו קמכוין: מ"ב, לא החמירו החכמים כל כך, שאסרו לנו שהסיר את האבנים והקולים בשביעית באיסור, לזרוע שדה בשמויות, אכן כשנחרשה או נזבלה השדה בשביעית, אסור לזרעה בשמויות, ושדה חילין שנחרשה בשביעית, אוכלין פירותיה בשביעית (עיין צפי שנים פי' הרא"ש ובלחם שמים ליעב"ז) ובתפארת ישראל שגדחק מאד לפרש בשדה לבן) והמלקט פירות בשדה חילין של חברו, אע"פ שהפקר הן, מותר להחזיק טובה לבעל השדה: מ"ג, ישראל שחרש שדה בשביעית, אסור לחוכרו ממנו בשמויות, אבל מעכו"ם שחרש שדה בשביעית, מותר לחכור הימנו במ"ש, ולא עוד אלא מותר להחזיק ידו עכו"ם ע"י דיבור, כגון בצרכה הלחה, וגם ביום חידיהן מותר לברכו בשלום, אבל ישראל העובר עברה אסור להחזיק ידיו ע"י דיבור: מ"ד, הכרת חילין אחד או שנים להיות לו לעלים, מותר לעקור אותן בשרשיהן, אבל כשקוצן ג' חילנות בשורה אחת, כורת אותן על פני הארץ, והשרשים ישארו בקרקע, וזהו דוקא בשדה שלו, אבל בשדה של חברו, אפילו שקוצן

שביעית פרק ד

כדרך שמלמט מתוך של חברו (א). את הגם הגם (ד). חזרו (ה) להיות נותנין זה לזה בטובה (ו), התקינו שיהו מביאין מן המצוי ומן הקרוב (ז), והלב יודע (ח), אם לעקל (ט) אם לעקלקלות (י), בראשונה היו אומרים מלמט אדם צרות וחרסין מתוך שלו, כדרך שמלמט מתוך של חברו (י). את הגם הגם, משרבו עוברי עבירה, התחילו לומר (יא): **ב שדה שנימייבה (יב) אין זורעין אותה במוצאי שביעית (יג)**, איזו היא שדה שנימייבה, כל שבני (יד) אדם חורשין (טו) המוש (טז) והוא חורש שיש, שיש והוא חורש שבע, שמאי הזקן (יז) אומר

הניון אריה

כשקלץ שלשה בשורה אחת, עוקר אותן עם שרשיהן, דלון לחוש שיחטא, כדי לתקן שדה של אחרים : מ"ה, הכורת ענפים מאילני פירות, אסור לכסות מקום הקליפה צפער, מפני שזה עבודתן, אבל מכסהו בקש ובחצנים, ושקמה שעדין לא נכרתה, אסור לכורתה בתחילה בשביעית תוך עשרה עפחים ע"פ הארץ אלא או למעלה מעשרה, או סמוך לקרקע: מ"ו, הכורת קנים או נצי הגפנים כדי שיתעבו, כורת בכל כלי שיראה, ואין בזה חשש משום עבודת הארץ, ואילן שנבקע, מותר לקשורו, לא שיתחבר וידבק השבר, אלא כדי שלא יוסף להפטר: מ"ז, פירות אילן שנגדלו בשביעית, מותרין באכילה ואסור להפסידן, ומשו"ה אין רשאי לאכול מהם אפילו מעט, עד שלא צאו לעונת מעשרות, ורק תאמס שרגילין ב"ח לאוכלן קודם ציטולן, מותר לאכול מהם מעט צדה משהתחילו להאדים, אבל ללקטן ולהכניסן לביתו אסור, עד שצאו לעונת מעשרות וזה משיבחו: מ"ח, ענבים שלא נתבשלו נמי רגילין ב"ח לאוכלן, ומשו"ה גם בשביעית מותר לאכול מהם מעט בכרם, כשהביאו מים, ומשעה שהגרעינין ברוך הגרורים נראין מבוהץ, שזה עונתן למעשרות, מותר לכנסן לתוך ביתו: מ"ט, וכ"כ זיתים אסור לאכול מהם כלום עד שאפשר לסחוט מסאה זיתים רביעית לוג שמן, ואסור לסוך מהם קודם שיתבשלו כ"כ, עד שיכול לסחוט מסאה זיתים חצי לוג, וכשהגיעו לעונת מעשרות, דהיינו שהכניסו שלים, מותר לאכול מהם כמה שיראה: מ"י, אילני פירות, אעפ"י שאין עושין אלא מעט, אסור לקלץן בשביעית משהתחילו להוליא הפרי, וחרוצין משיששלו, והגפנים משיגרשו, והזיתים משינאו, ואילן שמוותר לקלץ ואין בו משום ואותו לא תכרות, בלשר שמחיר עלו גדול מנמחיר פירותיו של כמה וכמה שנים, מותר לקלץ גם בשביעית מאחר שצא לעונת מעשרות, דשוב לא שייך ביה ולא להפסד, וזית דחשיב, כל עוד עושה רובע הקב, אסור לקלץו בכל זמן מן הזמנים: (ב) עציים כ"ל, ובמשמ"מ הגי' עלים ואבנים, ובמשבצ"מ עלים ואבנים ועשין ועי' בד"ם: (ג) את הדקין, כך מלקט מתוך שלו את הגסין: (ד) ע"כ פסקא דמתניתין, והנל דמוספתא אבולה מתניתין קמבוין, אף על פי שלא הביא אלא הרישא: (ה) לאחר שהתקינו שיהא זה מלקט מתוך של זה, וזה מתוך של זה, דקין וגסין שלא בטובה, ומתוך שלו אפילו גסין נמי לא: (ו) צירוי' ריש פרקין איתא הכי אמר ר' יונה הבין טורכה מיתני בראשונה היו אומרים וכו' מתוך שלו את הגם הגם, כדרך שהוא מלקט בשל חברו, בין דקים וגסים, נחשדו להיות מלקטין דקין, והן אומרים בגסין ליקטנו, התקינו וכו' נחשדו להיות מלקטין בטובה, והן אומרים שלא בטובה לקטנו התקינו וכו' ור' יונה בודאי אמוספתא דילן קמבוין: (ז) דלא לא חיישין שיחזיק לו טובה בשביל כך, והגי' מן המבוי בכ"י אירפורט משושפתא: (ח) ואעפ"י כן אין אנו יודעין, אי לא מתכוין לטובה: (ט) כלי קלוע מנלרים (עיין טהרות פ"י מ"ח), ומליה הוא זה על התגללות שוא, ובעל המליה זו הוא ר"ע דהכי איתא צירוי' פ"ד ה"א ר"ע עבד כשיטת' חמא חד איזמר כרמא ח"ל ולית אסור, ח"ל לעקלין אלא בעי, ח"ל (כ"ל) הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות, ועי' סנהדרין כ"ז, (ובח"ש בעומק חכמתו כתב וז"ל לעקל הוא דרך סלולה מעוקל מאבנים וקוים, ועקלקלות הוא דרך מלא מנכילים מקוים ואבנים, עכ"ל. ואילו ראה פרש"י שם בסנהדרין בודאי לא היה הולך בעקלקלות, ומעתה יכול הוא ללמוד ג' „דברים עיוניים צדעות“: (י) לעבור על דברי החכמים: (יא) כ"ל והג"י בכ"י אירפורט, והגו' חזרו לאסור בדפוסים הישנים משושפתא, דבראשונה לא הו' שם שום אסור: (יב) שחרשה הטוב: (יג) פסקא דמתניתין הוא, ושם הגי' לא תורע, והטעם משום דקנסין ליה, ובכ"י אירפורט כהג"י שדה שניטיבה אין מקיימין אותה בשביעית, ומוסחא זו בודאי אי אפשר לקיימה ואפ"ה החזיק בה בח"ם: (יד) כהג"י בכ"י אירפורט וכ"ל ולא כל זמן בני' הדפוסים הישנים: (טו) בשעת האונס, דמשרבו האנסין ומלכי גוים הטילו על ישראל לעשות מזומות לחילותיהן, התירו לזרוע בשביעית: (טז) תלמים, וצירוי' איתא הכי איתא הטוב, וכל הטע חורשין פעם א', והוא חורש שני פעמים: (יז) מכאן מוכח שכבר בימי הורדוס אנסו הרומיים את יושבי א"י לתת גם בשביעית תבואה

אילו היתה שעה פנויה יח, גוזר אני עליה, שלא תזרע יש, בית דין שלאחריו ב) גזרו עליה שלא תזרע כא: ג אין חוכרין נירין מישראל החשוד על השביעית כב, אבל לוקחין הימנו שדה זרועה כג, שלא גזרו, אלא עד מקום שהן יכולין לזרוע יד, המקבל כה) שדה מן העובד כוכבים, פוסק עמו על מנת שהעובד כוכבים זורעה כז: העובד כוכבים והכותי שחרשו כז, אין עושין אותן כח) בית הפרס כט, שלא גזרו אלא עד מקום שהן יכולין לגזור ל: אין מגדלין בהמה דקה לא, אבל מגדלין בהמה גסה, שלא גדרו אלא גדר שיכול לעמוד לב: ד הקוצץ קורה של שקמה לד, הרי זה לא יחליק לה) ולא ידריג לה, אלא מכויין לה) כדי שתהא קיצתה לה) שוה לש, ר' יהודה מ) אומר, מקום שנהגו לחליק ידריג מא, להדריג יחליק, ה"ז מגביה טפח וקוצץ מב, וכן היה ר' יהודה אומר,

הגיון אריה

תבואה לחלותיהן: יח) רשעו של הורודוס היתה הסיבה שלא מלא שמאי הזקן השעה פנויה לך, ועיין בדרכי המשנה לאמ"י מהרז"ף ז"ל לר מ': יש) במולאי שביעית: ב) כשהתגברה כח הקנאים אשר יסדו יהודה הגלילי ולדוק: בא) ומשנתנו אחר גזירה זו נשנית: כב) שחרש שביעית: כג) במולאי שביעית: כד) לגזור כל"ז וכב"י לקמן, והטעם שמתיר ליקח הימנו, דהא לדידיה נמי אין יכולין לאסרה אם עבר זרעה, והכי איתא להדיא בירוש' עבר זרעה מותר, שלא גזרו אלא על הגדר שהוא יכול לעמוד בו: כה) מן הסתם על המקבל החוב לעשות כל העבודות השדה לחרוש ולזרוע וכו': כו) חורשה כל"ז וכן הגיה כבר הרב בעל ח"ד, ותנא דתוספתא רבותא תנא לאשמעינן, דל"מ שמתיר לחכור יריון מן העכו"ם, אלא רשאי נמי לגרום שיחרוש העכו"ם שביעית, ולית לן בה, דעכו"ם אדעתא דנפשיה קעביד, אבל לפסוק עם העכו"ם שזרעה שביעית בודאי אסור, דהא שליחותיה ד ישראל קעביד, דעל הקבלן החוב לחזור לו את הזרע בגורן: כז) קצר בשדיהן, ומטעמא דלעיל, שאין גוזרין אלא עד מקום שיכולין לגזור, קתני ליה הכא ומתניתין היא אהלות פ"ז מ"ג, והכי איתא התם וכן עכו"ם שחרש, אין עושה אותה בית פרס, שאין בית פרס לכותיים, וכתב הרמב"ם בפנה"ש ואמרו שאין בית הפרס לכותיים טעם לאמרו עכו"ם שחרש או עשה בית הפרס לפי שבאשר יהיה הכותי אינו עושה בית הפרס כל שכן עכו"ם, לפי שלא גזרו עליהן: כח) אותה כל"ז: כט) לשון שברה, שהמחרישה משבר את העלמות ומפררה אותן, ובית הפרס הוא בית ארבעה סליון ק' אמה על ק' אמה: ל) דלא שייך קום בעכו"ם וכותי, ר"ש: לא) מתניתין היא ב"ק ע"ט: ומייתי לה הכא משום טעמא דלעיל, ואסור לגדל בהמה דקה באל' מפני ישבו הארץ שמבעיר את השדות: לב) צברייתא דבבלי שם כהג"י לפי שאין גוזרין גזרה על היבוא אל"כ רוב יבוא יכולין לעמוד בה, בהמה דקה אפשר להביא ממו"ל בהמה גסה או אפשר להביא ממו"ל, עיי"ש תוספתא דב"ק פ"ח: לג) למ"ד לית הוספה בתוספתא ועיין הצרייתא בירוש' בפרקין ה"ד תני דבית רבי טעל אחד ומניח שנים: לד) קורות של שקמה כל"ז ובמתניתין לא קתני אלא הידך מכסין את מקום הקליפה, ובכא קא מוסיף עלה עוד דין אחר הגהג במקום הקליפה: לה) לאחר שקץ קורה אחר קורה, לא יביא מגל יד או שאר כלי אומנות למקום הקליפה כדי להחליק את כל שטח הסדן, דכל זה להשכיח ולפוטם האילן הוא, ומשו"ה אסור שביעית: לו) וכ"כ אסור לעשות מדריגות ומדריגות כדי שתהיינה הקורות לעמוד זו גבוהה מזו ובצרייתא דירוש' בסוגיין כהג"י הקוץ בקורות לא יהא מחליק ומדריג, ומחליק וגי' התוספתא נראית עיקר: לי) כהג"י בכ"י אורפורט ובירוש' איתא מתכוין והיינו הך, אבל בדפוסים הישנים הגי' מליין, כלו' מליין בכל קורה וקורה את מקום הקליפה קודם שתחמיל לקטץ ועיין לעיל כלאים פ"ו אות ס"ב וכו': לח) קיצתן כל"ז וכב"י בירוש': לש) אבל אסור להתכוין לעשות מדריגות, משום דמחזי שאינו קוץ מופני העלים בלבד: מ) בצרייתא דירוש' הגי' רשב"ג, ועיין לקמן אות ס"א: מא) ועי' השינוי מותר לעשות כן, ולית ביה משום מ"ע: מב) לר' יהודה עבודתה של קורת השקמה או להגביה י"ט, או לגוממה, ועבודתה של תבולת השקמה לקוללה תוך י"ט, וחילוק זה נעלם משינוי הרב בעל ח"ד שכתב וז"ל אבל סיפא דמלתיה דר"י דקתני ה"ז מגביה טפח וקוץ לא מתוקמא כלל, דארברה ר"י להדיא קתני צמתני' דבעי או גומם מעל הארץ, או מגביה עשרה טפחים, וה"ז מאי דמסיים וכן ה"י רי"א וכו' ה"ז מגביה עשרה טפחים הא נמי לא

שביעית פרק ד

הלוקח בתולת (ג) שקמה מחבירו בשאר שני שבוע, הרי זה מגביה עשרה מפחים (ד) וקוצץ: נמצאת אומר (ה) שלש בתולות הן, בתולת אדם, בתולת אדמה, בתולת שקמה, בתולת אדם, כל שלא נבעלה מימיה (ו), בתולת אדמה, כל שלא נעברה מימיה (ז), רבן שמעון בן גמליאל אומר (ח), כל שאין בה חרש (ט), בתולת שקמה, כל שלא נקצצה מימיה (י): אין עוקרין גדר (יא) שבין שתי שדות, אחד גדר של עצים (יב), ואחד גדר של אבנים, במה דברים אמורים, בזמן שמתכוין לעשות שדה (יג), אבל לעצים מותר (יד), המשרש עיקר חרוב וסרן שקמה, לעצים מותר, לשדה אסור: מחפרות (יה) שנומל מהן אילן (יז) הרי זה לא יכסה בעפר (יח), אבל מכסה באבנים או בקש (יט): הן הקוצץ קנים (כ), מגביה (כא) טפח וקוצץ, רשב"ג (כב) אומר, מקום שנהגו לקיץ (כג) יחתוך (כד) לחתוך יקוץ ומגביה (כה) טפח וקוצץ: אין מטילין את הקנים (כו) בחישת (כז) הקנים, מפני שהיא מלאכתן (כח), רשב"ג מתיר (כט), וכן היה רשב"ג אומר מותר

הגיון אריה

מחוקמא ומשבתתא היא ע"כ, דהא חזיקן במתניתין דכשנגביה י"ט קשה לאילן וכו' עיי"ש ותראה שהרב אינו רוצה לחלק בין קורת שקמה לכתולת שקמה, ולאמת שצירו הגי' ה"ז גומס מעל הארץ, אכן שם רשב"ג ולא ר"י הוא שסובר כן, ומש"ה אין שום לורך לשבש הפסים: (א) קורת כל"ל ואין שום סתירה בין התוספתא ובין המשנה ואין אנו מוכרחין לומר כאלה עלה דעת הרב ח"ד שכל הבבא משושתא, וכל הממעט להגיה ה"ז משובח: (ב) קורת שקמה היינו שנקלטה כבר כמה פעמים וחזר וגדל, עבודתה להגביה עשרה טפחים או לגוממה, והא קמ"ל הכא, שהלוקח קורת שקמה סתם, אינו יכול לגוממה אלא דוקא להגביה י"ט, אבל מי שלוקח בתולת שקמה בשאר שני שבוע, קוללה תוך י"ט, דזוה עבודתה, ומש"ה אומר ר"י שבשיעית או מגביה י"ט, או גומס מעל הארץ וק"ל: (ג) אפסקא דמתניתין אין קולצין בתולת שקמה בשיעית קאי, ומתניתא זו מיייתי לה הש"ס מדה ח' (זו) בגמ' שם הגי' כל זמן שלא נבעלה, ומפרש הש"ס שפסקא מינה לכה"ג, א"י לכתובתה מואתים: (זו) וק"מ לנחל איתן, א"י לנמק ולמומכר: (ח) בבבלי שם ל"ג ליה, אבל הש"ס מיייתי ברייתא אחריתא חיזוהו בתולת קרקע כו' שמעלה ראשון ואין עפרה תיחוח, נמלך בה חרס בידוע שנעבדה, לזנמא ה"ז בתולת קרקע: (ט) אף לרשב"ג אין זה סימן מובהק, אבל להיפך אם נמלך בה חרס בידוע שנעבדה: (י) וק"מ למקח ומומכר, א"י למקללה בשיעית: (יא) משום גדר של עצים, דשיך בהו קליה נקט לה הכא, ועיין פ"ג מ"א: (יב) לא של עץ, אלא של עצים, שהאלולות סמוכין ותספין זה לזה עד שיעשו גדר: (יג) כל"ל או אסור לשרש העצים, אבל לגוממן מותר: (יד) לעוקרן עם שרשיהם ואין חוששין משום רואין דהא המחפרות מוכיחין עליו: (טו) ע"י השרשת האילן נעשה צור עמוק בקרקע, וזה נקרא מחפורא או מחפירה, והגי' הפירות שנטל מן האילן בכ"י של הגר"א משושתא, ואיזה מעתיק ע"ה אשר לא ידע פתרונו של מלת מחפורות שיבש הנוסחא, ובח"ש שגורם בפנים מחפורות ובחידושוין מחפירות שיעל מהאילן כתב וז"ל כן הוא גי' הגר"א ובכל הדפוסים שיעל מהם אילן והוא שיבש ולפי סדר הגמון ל"ל האי בבא קודם אוח י"א וכו' שזה קאי על רישא דמשנה משא"כ הני אסיפא עכ"ל, ולא ידענא מנא ליה למחבר זה גי' אחריתא של הגר"א מואתה שהבבא המפרש ואחריו בעל מ"ב, ולהיות שהוא לא ידע ענינו של מחפורת הטול מוס בספרי הדפוס ובסדר הבבות: (טז) לגמרי ולא השאיר השרשים בארץ: (יז) אעפ"י שנטלו לעצים, דהשתא עכ"פ מחזי שלעשות שדה הוא בא: (יח) שלא יפול אדם או בהמה לתוכה: (יט) ת"ק דתוספתא הוא ריש"ג במתניתין, ובברייתא דירושלמי לא הביא דברי הת"ק: (ס) במתני' הגי' ירחיק: (סא) בירו' שם הגי' ר' יודה: (סב) בקידוש בנגול או במגירה: (סג) בסכין שאינו מיוחד לכך משום שיטו, וצירו הגי' לקח יתוק, לתוך יקוץ, ובתוספתא של פ"מ הגי' לתוך עיי"ש: (סד) כל"ל או מגביה, דלוי מלריך רשב"ג מ"מ שגביה טפח, הכי הול"ל ומגביה טפח וקוצץ וחותר, ודו"ק: (סה) האיש כל"ל וצירו' וכ"כ ברמב"ם פ"א הגי' אין מלייתן את האור באישת קטם, ובכ"י של הגר"א הגי' מדלין, וחברו המדל בגפנים פאה פ"ו מ"ה: (סו) כהג"י בכ"י אירפורט, ובספרים בחיות, והיינו הך ובל"א געבים: (סז) כשממעטין אותן יתגדלו ויתעבו הגשמים בארץ: (סח) דקטים אינן עושין פירות, ולא שייך בהו עבודה:

לאדם ליטע אילן סרק (ט), כדי לעשות סייג (ע) בשביעית: אין מלמדין את הפרה (א) אלא בחילת (ב) בלבד, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף בתוך שדה חבירו (ג) מותר, ובלבד שלא יסמוך לה מעצה (ד), אבא שאול אומר, מגדר (ה) בחורשין (ו) וגומם מעם הארץ (ז), ובלבד שלא יקוץ בקורדום (ח): ז פגין (ט) של (ערב) (פ) שביעית אין חולקין (פא) אותן בשביעית, בסייפות (פב) מותר, מפני שהיא מלאכתן (פג), בקור (פד) ובכפניות (פה) מותר (פו): ר פז מאימתי אדם רשאי לקוץ את האילן (פח) בשאר שני שבוע (פט), משיבא לעונת המעשרות (צ), אין מוכרין שדה אילן לחשוד על השביעית (צא), אלא אם כן פוסק עמו (צב) על מנת שאין לו באילן (צג), ר' שמעון מתיר, מפני שאומר לו (צד), אני מכרתי את שלי (צה), צא ותבע את שלך (צו):

פרק ה (א) ר' יהודה אומר, הפרסאות (ב) שביעית שלהן מוצאי

הגיון אריה

(ט) החכם שד"ץ צ"ל צפירושו לישעיה ה, ב כתב וז"ל שרק גפן מוצחרת, ויש מן הקדמונים שאמרו, שהיא גפן שענביה אין בהם גרעינים וא"כ תהיה המלה נגזרת מן ריק על שם שאין בהם גרעינים, וכן חילני סרק ענינו ריקים שאינם עושים פרי הנאכל לז"ל בלשון סורי סריק ענינו ריק עכ"ל, וצודאי כן הדבר, דהנה והצור רק ת"י וגובה סריק: (ע) הך לסייג ליתא בצרייתא דירו': (א) לחרוש, וכן הוא להדיא בירו', ומשום דרשב"ג מיימי ליה הכא: (ב) בחולות כ"ל וכהג"י בירו', ובל"א ארנסטעטעפפע, ורק במקום שאינו ראוי לזריעה, מותר ללמד ולהרגיל את הפרה בחרישה: (ג) בירו' חסר מלת חברו: (ד) כלו' לא יחרוש כדרך החורשים, מנעה אלל מענה, וצירו' כהג"י ובלבד שלא יסמוך את המענה: (ה) גוזר עלים, וצירו' הגי' מצדין והוא ט"ס וז"ל מצדין, עיי' ירו' שבת פ"ז ה"א המבזה בחרשים, וצכ"י אירפורט מצרך נמי ט"ס וז"ל מצבה, וצח"ס לא הרגיש בדבר: (ו) חרש לשון מקרה הוא כעוצבת החרש והאמיר (ישעיה י"ז, ט) וענינו יער, חזיר מיער ת"י חזיר מן חורשא: (ז) והשרשים נשחרים בחרץ: (ח) כדרך שהוא עושה בשאר שני שבוע: (ט) משהזריחו ראוין לאכילה הם, אעפ"י שלא נגמר ביטולן: (פ) ז"ל, וצכ"י וויין וצירו' צפרקין ה"ז נמי ליתא: (פא) שולקין כ"ל וכהג"י בירו', דכיון שהוא אוכל בהן פתו צדה, ה"ה דבר הנאכל חי, ואסור לאכלו מבושל: (פב) המתבטלים בסוף הקץ: (פג) לשולקן, דאין נאכלין חי: (פד) עץ לבן ורך בראש הדקל, ודומה לגבינה יבשה, ובלשוננו פאלסקאהל, ועיין לקמן מ"ס פ"א אות ק"ח: (פה) עוקלי התמרים בתחילת למוחתן ובל"א דאטעליריספען: (פו) כ"ל וצירו' הגי' ה"ה כעץ, וגי' התוספתא עיקר ועיי' בנפרטי הירו': (פז) למ"ס ולמ"ט לית הוספה בתוספתא ולא צרייתא בירו': (פח) אם לא טעין קבא, או כשמעולה בדמים, מותר לקוץ את האילן, ולא סייך ביה לא תשחית, עיין ברכות לו': ותוספ' שם ד"ה אין קוללין: (פט) צכ"י אירפורט הך בשאר שני שבוע ליתא, וגם הגר"א מחקו והגיה בשביעית, עיין במנחת בכורים, אכן קשה מאי אחא צעל התוספתא לאשמועינן הא כבר ידעינן ל' ממתניתין: (צ) צוה ליכא חס' כ"מ בין שביעית לשאר שני שבוע, דאם לא טעין קבא, ואינו מעולה בדמים, אסור לקוץ מפני הפסד פירות שעליו, עד שלא צאו לעונת מעשרות, דעובר על הפירות צבל תשחית, ורק כשמעולה בדמים יש ל"מ בין שביעית לשאר שני שבוע, דבשביעית צכהי גוונא נמי אסור לקוץ, עד שלא צאו לעונת מעשרות, ובשאר שני שבוע מותר, ועיין בח"ד: (צא) חיישינן שמא יחרוש השדה לצורך האילנות: (צב) וכיון שפסק עמו ואין ללוקח חס' ריוח, לא יעשה עבודת הקרקע, ועל השדה עצמה אין לו למוכר לחוס, דאפשר שיוצרכה הלוקח, ועיין לקמן פ"ה אות ל"ו: (צג) לא ימכור את שדהו בשאר שני שבוע למי שהוא חשוד על המעשרות כ"ל לפי כ"י של הגר"א, והטעם מפני שמפסיד את הלוי: (צד) המוכר ללוי, ולפי נוסחת הדפוסים אין למנוח' המשך בין דברי ר"ם לדברי הת"ק, אלא רק בדוחק גדול, עיי' בח"ד: (צה) דאין חיוב מעשרות על השדה, ואני רק את שדי מכרתי לו: (צו) את מעשרותיך מן הלוקח:

פ"ה (א) מ"א, בטות שוח, והן תאנים לצנים הראויין לאכילה כבר בשנה הראשונה, אבל הולכין וגודלין, עד סוף שנה שלישית, ואז נגמר ביטולן, לכל פירותיהן יש דין שביעית בשנה ב' של שבוע, והפרסאות והן תמרים שהוצאו בראשונה מחרץ פרס, שביעית שלהן כשביעית שאר פירות האילן: מ"ב, בטות

שביעית פרק ה

שביעית. שהן עושין לשתי א' שנים ד', אמר ה' לו, הרי הן אצלך במבריה ו',
 ואינן עושות אלא בנות שנתן ז': ב הזמן את הלוף ה' בשביעית. ר'
 מאיר ט' אומר, דרך ארץ י' טומנו בעציץ יא', כדי שלא יצמח, ואעפ"י
 שאין ראה לדבר יב' זכר לדבר, שנאמר יג' ונתתם בכלי חרש למען
 יעמדו ימים רבים ז' ג הלוף שעברה עליו שביעית יד', ר' אליעזר

הגיון אריה

בנות שוח של חמישית וששית, אעפ"י שפירותיהן גדולין עוד בשביעית, אפ"ה אין צדק קדושת שביעית,
 ורק בירקות כגון לוף ושאר מיני צללים, שזרכן למזון בחרץ, לריך ליזכר עליהן, שלא יגדלו בשביעית,
 והטומן את הלוף בשביעית, לא יפחות מוד' קבים, ולא יפורס, אלא עושה כרי גבוה טפח, ויכסה אותם
 בעפר גבוה טפח, וכדי שלא ילמחו, יטמין אותם במקום דריסת האדם: מ"ג, לוף של ששית שנכנס
 לשביעית, ועקרובו בסוף שביעית במארופות של עץ, והניחו שם במקומו, וחזר וגשרש, והעלין הסיפּו
 גידוליהן בשמינית, לית כאן איסור ספוחים, ולית כאן איסור שביעית אחר הביעור, דכיון שמרע הלוף
 בששית ונלקט בשמינית, שתחילתו וסופו בהיתר, בטלו גידולי שביעית: מ"ד, ירקות שגמרו גידולן בערב
 שביעית ונכנסו לשביעית, וזו לעוקרן ע"י שינוי, כגון לוף וצללים הקלונים ופיהא (פערצערירעטע), אפ"ה
 אינו לריך לעוקרן, במארופות של עץ, דסגי בשני קלת ממשאר שנים, ועוקרן בקדום של מתכות, ולא
 במרא של ברזל: מ"ה, אע"ג שלא התירו לעקור את הלוף אלא בשנינו, ובדלוי לא יעריחו רבים במלאכה
 זו, וממילא רק מעט הוא מה שיעקר בדרך זה, וכד"ל כל מה שנמכר בתחילת שמינית, יש לומר עליו
 שהוא מן הטומן בשביעית, אפ"ה אסור ללוקחו מן החשוד על השביעית, עד שירבה החדש, דהיינו אחר
 הפסח של שמינית: מ"ה, כמו שאסרו ליקח דברים כאלה רק מן החשוד על השביעית, אסרו מני למכור
 לבד לחשוד על השביעית כלים המיוחדין רק למלאכה איסור, ואלו הן המחרישה הדקר העול והמזרה,
 אבל כלים המיוחדין להיתר ולאיסור, כגון מגל יד לחתוך, ומגל קצר לקלור ספיחין המותרין, ועגלה
 להכניס בה החבואה מן השדה, מותר למכור אף לחשוד על השביעית: מ"ה, אומן העושה כלי חרס מותר
 למכור לחשוד על השביעית חמשה כדים המיוחדים לשמן וחמשה עשר כדים המיוחדים ליון, דכשיעור הזה
 התירו החכמים להביא לבתחילה מן הפירות המופקרין, ובדיעבד אם הביא יותר, מותרין באכילה,
 ולעכו"ם בא"י ולישראל בחו"ל מותר למכור אפילו טובא, ולא חיישינן שהעכו"ם ימכרו לישראל, וישראל
 שבחו"ל יביאם לארץ: מ"ח, מותר למכור לחשוד פרה הראויה לחרוש בה, דאפשר שוקחו לשחיטה,
 וכ"כ מותר למכור לו תבואה בשעת הזריעה, דאפשר שלוקחה לאכילה, ומותר להשאיל לו כלי המדה
 אע"ג שיודע שיש לו פירות שביעית למכור, ולפרוט לו מעות כדינר אע"ג שיודע שיש לו פועלים בשדה,
 וכל זה מותר משום דאיכא לתלותו בהיתר, אבל אם אמר לו החשוד בפירוש, שלדבר איסור נלך לאלו,
 אסור למכור להשאיל ולפרוט לו: מ"ט, ואפילו באשה שאין לה עסקים רבים תליין בהיתורא, ומותר
 להשאיל לחברתה החשודה על השביעית נפה כברה ורחים ותנור, דאלו אינן מיוחדין לעבירה, אבל לא
 תנור ולא תטחון עמה, ולאשת ע"ה החשודה על המעשרות ועל הטעירות, מותר להשאיל נפה וכברה,
 וגם מותר לעשות עמה עד שתטיל מים שהוא שעת הכשר ותקבל העיסה עומאה, ורק מפני דרכי השלום התירו
 החכמים לאשה שתשאיל לחברתה ולעזור אותה: ב' מין ממני תאנים או תמרים שהובאו בראשונה מפרס, עיי'
 בערוך הביאו הר"ם והרב מוספיה כתב וז"ל פי' בלשון יוני*) שם כולל לכל דבר של אשתקד וכן התאנים שגמלו
 בשנה אחד מציבילים בשנה אחרת הם של שנה שעברה: ג' משעת החנטה עד שעת גמר פרי שתי שנים:
 ד' ע"כ פסקא דמתניתין: ה' אמרו כ"ל וכהג"י בירו' ר"ל חכמים פליגי עליו אמרו לו ר"י ועיי"ם
 בפ"מ ובמה"פ ותראה שאשמתניתיה להרב ז"ל בתחילה הך תוספתא וכ"כ נעלמו מעיני התו"ע ז"ל בדרי
 הירו' והתוספתא: ו' ויש לך לעמוד עליהן ומאי חזית לחלק אחכמים הקדמונים שלא אמרו אלא בנות שוח:
 ז' בירו' כ"ה סיומא דמתניתין דומה לשל עבריא, או לשל ליפורין, ועיין ברא"ש (ובח"ם) שהביא את הירו' לא הרגיש
 אי רובא דהפרסאות דומה לשל עבריא, או לשל ליפורין, ועיין ברא"ש (ובח"ם) שהביא את הירו' לא הרגיש
 שז"ל בתוספתא אמרו לו: ה' לוף הוא מן הטמונים בחרץ, כדתן פאה פ"י מ"י, ובשביעית אסור לעמון
 כמו בשאר שנים, משום דמחי כורע: ט' כ"ל וכהג"י בכ"י ווישן ואירפורט ובדפוסים הישנים הגי' רבי
 ושם נפל מלת מאיר: י' אסיפא דמתני' וטומנו במקום דריסת האדם קאי דר"מ פליג אחכמים גם בהא
 וס"ל שאין דרך ארץ לדרוש בכך רגליו במקום שאוכלי ארס עמונים שם: יא' שאינו נקוב דמתקיים בו
 ולא ילמח: יב' דהא לאו בזרעים משתעי הקרא: יג' ירמיה ל"ב, י"ד: יד' אחר שעקרוה עס עליו סוף
 * περυσου

שביעית פרק הו

קנ

אומר (טו), אם שהה (טז) שלש שנים (יז), נותן לעניים רביעי (יח), אם שהה שתי שנים, נותן לעניים שלישי (יט), אם שהה שנה אחת, נותן לעניים מחצה (כ):
 ה (כא) מאימתי מותר אדם ליקח הלוף במוצאי שביעית מכל מקום (כב),
 ר' יהודה אומר מיד (כג), אמר ר' יהודה, מעשה והיינו בעין כושי (כד) והיינו אוכלין לוף במוצאי החג של שביעית (כה) על פי ר' מרפון, אמר לו ר' יוסי,
 משם ראייה (כו), עמכם (כז) הייתי ומוצאי פסח היה (כח): **ה** (כט) אין מוכרין פירות שביעית ל' לחשוד על השביעית אחד זרעיה הנאכלין (לא) ואחד זרעים שאינן נאכלין (לב) בית שמאי אומרים לא ימכור לו שדה בשביעית (לג) ובית הלל מתירין (לד):
פרק ו (א) ואיזו היא ארץ ישראל (ב), מנהר דרומה של אבזיב

הגיון אריה

שביעית במארופות, הניחו במקומו ושם והסוף גידולו וז"ל הכי דבירק בתר לקימה אזלין ועלוי הלוף יש להם ציבור, ור' אליעזר כבר כר' יהודה פ"ט מ"ח, דרק עניים אוכלים אחר הציבור, וגם דין ספחים לית להו דהכא בלוף גדל כבר בששית קמייורי, ועלוי גדלו בשביעית ספחיו ששית הן עיין בר"ש שמפרש כל זה בצארכות על פי הירושלמי, ועיין בפהמ"ס להרמב"ם דלפניו ה' גירסא אחריתא במ"ח דפ"ט בדברי ר' יוסי, עיין שמיטה ויובל פ"ו ה"ג ברבב"ד ובכ"מ: (טו) במתני' תני הסה ואם לאו פי' ואם לא לקטו העניים את עליו יעשה חשבון, והכא פירושא קמפרש היאך יעשה החשבון: (טז) בצרייתא דירו' הגי' אם עשה בארץ: (יז) ובהדי שביעית ה"ה ד' ומלת שנה לא דוקא דע"כ ז"ל שעקר הלוף בחורף וטמנו בארץ ובקיץ חזר ונטעו דהא עלי הלוף אין מתקיימין, מדאמרי טיש להם ציבור, ועיין בר"ש: (יח) מכל העלין: (יט) דהוו שלש שנים עם השביעית: (כ) מן הדין ה' לריך ליתן לעניים עליו של שביעית ומחאה מן העלין של מ"ט ובשתיים ושלוש שנים הכל לפי חשבון, אבל כיון שגידולן של עלין מעיקר הלוף אין לזמנא כל כך: (כא) בתוספתא לית הוספה למ"ד וצרייתא דירו' כבר נשנית לעיל פ"ב אות קל"ד עיי"ש: (כב) הך מ"מ ליתא במתניתין: (כג) ע"כ פסקא דמתניתין, וטעמיה דר"י קמפרש הירו' גזרו על הלוף ולא גזרו על הירק ר"ל בלוף גזרו ליתן לעניים לפי חשבון אם הגיח את העלין בארץ, לפיכך אין שום חשש שלוף זה של שביעית הוא, אלא בודאי לקטו כבר מע"ש, אבל בירק לא גזרו ליתן לעניים, ומש"ה לריך להמתין עד שיעשה כיוצא בו, והר"ש פי' גזרו על הלוף שלא יעקרו צמיחו ועיין במ"ש ד"ה גזרו על הלוף: (כד) מקום כותים בצפונה של ארץ הכותים עי' ע"ז ירו' פ"ה ה"ד ובבבלי ל"א, וי"ג עין כושיה וצירו' בפרקין הגי' כושי: (כה) מוצאי שביעית כל"ל וכג"י בצרייתא דירו' בפרקין, מולאי החג של מ"ט הוא מיד: (כו) בתמיה, ויש לפרשו בניתוחא, משם ראייה לחכמים, וצירושלמי ז"ל ליה: (כז) צירו' הגי' עמך: (כח) וזהו משיבשה החדש: (כט) למ"ו ולמ"ז לית הוספה בתוספתא וכ"כ לא מצינו בצרייתא צירו' להלכות האלה: (ל) אפסקא דמתניתין מוכר לו פירות אפילו בשעת זריעה קאי, ופשיטא דבמתניתין רק בפירות של ערב שביעית קמייורי, ותנא דתוספתא אע"ג דמשהני דביני דפירות שביעית לעיני מכירה לקמן פ"ח אות ק"ו, מיייתי להך דינא הבא לאשמועינן שאפילו שלא בשעת זריעה אין מוכרין לחשוד על השביעית יותר ממצדי מן ואלדקמן קמנד, והרמב"ם לא הזכיר מאומה ממוכרת פירות של ע"ש לחשוד על השביעית וז"ע: (לא) חיישינן שמא לא ינהוג בהן קדושת שביעית שיאכלן אחר הציבור או מטור אותן לסחורה: (לב) שמא יזרעם בשעת זריעה: (לג) ואפילו בלא חילוט דחיישינן שמא יזרעם וזרע, וז"ה מתירין דאפשר שזביירה: (לד) למ"ע לית הוספה בתוספתא, והצרייתא צירו' אינה מענין שביעית:

פ"א (א) מ"ח, ארץ ישראל אשר נשבע ה' לאברהם אבינו בצרייתא בין הבתרים, לתת אותה לבניו, נחלקה לענין שביעית לשלוש ארצות, החלק הראשון מא"י אשר החזיקו עולי בבל, והוא מנחל מזרים עד כזיב, וזה הארץ אשר אסור לחבול את ספיחיה ולעבדה עבודת קרקע, החלק השני והוא מן כזיב עד הגהר נהר פרת, ומן כזיב ועד חמנה, שהוא הר ההר, נחלק לשתי ארצות, כל מה שהחזיקו עולי מזרים מא"י, הוא הארץ אשר ספיחיה נאכלין, אבל לא נעבדה עבודת קרקע, וכל מה שלא החזיקו מנהר ומחמנה לפנים, הוא הארץ אשר ספיחיה נאכלין ונעבדה עבודת קרקע (עיין במפרשי המשנה וברמב"ם פ"ה הכ"ו בכ"פ פ' י"א, בתבואת הארץ, בספרו של החכם נייצויער געאגראפיע דתלמוד ד' הערה ח' ובמאמרו של החכם מאיר חיש שלום על גבולות ח"י וסוריה במכתב שנתי ירושלים שנה ב' ד' ע' הערה כ"ח):
 מ"ב

שביעית פרק ו

ואילך ג, סמוך ד) לעמון ומואב ארץ ה) מצרים שתי ארצות הן ו, או נאכל ונעבד ז, או לא נאכל ולא נעבד ח, עיירות א"י הסמוכות לספר ט, משיבין י) עליהן שומר יא, כדי שלא יפוצו יב) עובדי כוכבים ויבזו פירות שביעית יג) : עיירות המותרות יד) בתחום נואי טו, (ונאסרו כגון) טז) ציר יז) וצייר יח) וגושמי יט) וזיזין כ) ויגרי טב כא) רנב כב) חורבתא וכורכא דבית חרב כג), עיירות האסורות כד)

הגיון אריה

מ"ב, סוריא והס הארצות שכבש דוד המלך בהיות עוד היבוי צירוסלים, בה אין השביעית טהגה, אלא רק מדרבנן, ולהכי כל מלאכות שמותרין בארץ ישראל מדרבנן רק בשמי, מותרין בסוריא כאורחיה : מ"ג, שין א"י וסוריא שאין עושין במחוצר, ואין עוקרין הספחים אלא בשמי דזכו נמי מלאכה במחוצר, אכן לר' חנינא בן אנטיגוס בללים של שסית שכנסו לשביעית וירדו עליהם הגשמים וצמחו העלים ולא ידעו אי מעיקר, אי מארעא קא רבו, מותר לתולשן, דהליפתן זהו בדיקתן, שאם יכולין להיתלש בעלים שלהם, אסורין אפילו כשהעלים ירוקין, ולחכמים אין לריך לבדיקה זו, דאם העלים שחורין ר"ל שהשתחרו אסורין מ"מ, ואם העלים ירוקין, מותרין מ"מ : מ"ד, אם יאלו בללים אלו למ"ט, מותרים העלים כשהשחירו, ואסורין כשהן ירוקין, וירק צמולאי שביעית מותר ליקח מחשוד, אפילו במקום שמתאחר להבשל משעה שנמלא מינו במקום שממחר בישולו : מ"ה מ"ו, שיה סוריא בהא לח"ל, שאין מויליין לתוכה מא"י הרומנה טמאה או פירות שביעית אחר הביעור, ושארסור להביא תרומה מסוריא לארץ : ב) במתניתין קאמר כל שהחזיקו עולי צבל מארץ ישראל, וכל שהחזיקו עולי מצרים נמי אמנות מא"י קאי, דמשמע דלא אלו ולא אלו כבשו את כל א"י, דהנה מעולם לא החזיקו עולי מצרים את כל מה שמנהר וממאנה לפנים, וממתניתין ידענו איהן הן גבולו א"י ברוח לפניות וברוח לפניות מזרחית, ועדיין לא ידענו עד היכן מגיעין גבולו א"י בדרום וברוחות דרומית מערבית ודרומית מזרחית, להכי קאמי תנא דתוספתא להורות לנו הגבולין שלא הזכירו במתניתין : ג) כהג"י בכל הדפוסים ובכל כ"י ובכו"פ פ"א, והגר"א בכבודו הגיה מנהר דרומה עד כ"יב, וכבודו במקומו מונח כשאומר דאין שום לורך להגהה זו דהנה לפי המתניתין כל מה שהחזיקו עולי צבל הוא רק חלק מא"י, ועוד יש שתי ארצות בא"י ולמה נאמר שאין למנות ארץ ישראל אחת במתניתין ובתוספתא, אלא בודאי לא אחת תנא דמתניתין לאשמעינן עד היכן מגעת א"י, ונחל מצרים קרא נהר דרומה של אכזיב משום שנהר פרת נהר לפונה מזרחה של אכזיב : ד) כ"ל והג"י סומן בירו' משושבתא, וקאמר סמוך לעמון ומואב ולארץ מצרים משום שאי אפשר לקבוע גבול מסוים, לא כנגד רוח מזרחית ודרומית, ולא כנגד רוח מערבית ודרומית, אבל זאת ידענו בבירור, שנגד הרוחות האלה אין מקום לחלק בין כיבוש של עולי צבל ובין כיבוש של עולי מצרים, דבמקומות שאוכלין הספחים, מותר לעבוד נמי עבודת קרקע, ובמקומות שאין עובדין עבודת קרקע בשביעית, גם הספחים אסורין : ה) ולאין כ"ל : ו) דלית ארץ שנאלל ולא נעבד : ז) משום דהוי חוץ לארץ : ח) דהוי א"י גמורה : ט) בגבול של ארץ עממים : י) בכ"י אירפורט הג' מוספין : יא) אע"ג ששביעית אסור להוסיב שומר דהכל הפקר, משום הפסד ע"י עכו"ם שאני וברמב"ם ספ"ד כהג"י מוסיבים עליהם נאמן : יב) כהג"י בכל הדפוסים ובכל כ"י וכ"כ ברמב"ם שם, אבל בכו"פ פ"א הג' יבואו : יג) לפני הביעור : יד) אעפ"י שמובלעות בא"י מותרין בשביעית ופטורין מן המעשרות : טו) צור כ"ל, ולהחכם נייבוער, שרואה לקיים הג' עולי ואמר שהוא נאפע בעצר הירדן, קפלה הארץ, דלפי דעתו צור עור בחלקו של כפתלי : טז) ל"ל, ובירושלמי דמאי פ"ב ה"א, ששם הביאו הבבות האלה בסדר אחר, ל"ג לח, ועיין כו"פ פמ"ו : יז) עיין יהושע י"ט, ל"ה : יח) כהג"י גם בירו', והחכם נייבוער רואה להגיה יידי ואמר שהוא הנקב דקרא דמתקרייא יידי והוא צעטיסמאאידא, אכן בירו' מגילה פ"א ה"א כהג"י הנקב ליידתה : יט) לא ידענא מאי היא, ואפשר ש"ל גוש מיש : כ) בירו' הג' וזיזין : כא) בירו' הג' ויגדי חטט, ובודאי ג' התוספתא נכונה, ואפשר שהן תלין של ארץ טוב, ובירו' בפרקין ה"א א"ה טוב זו סוסיתא, ולמה נקרא שמו טוב, שפטור מן המעשרות : כב) בירו' הג' דבב, ועיין לעיל דמאי פ"א אות ק"יא, דשם ל"ל רנב, וכדמוכח מתוספתא דמנחות פ"ט : כג) בירו' הג' דבר הזרע, והיא עיר מלור שנחרבה קלת, ועיין בספרו של החכם נייבוער שהפריד את הדבקים והדביק את הנפרדים, ולדידיה רנב חורבתא שם העיר האחת, ועיין לקמן אות נ"ג : כד) אי אפשר לומר שבלטין חוץ לחוט התחום וחקמים גזרו עליהן, כמו שכתב הרב בעל חסדי דוד, דהא תוספתא ערוכה היא אלהות פ"ח סוסיתא

בתחום צור, שנין (כה) ובצת (כו) ופומא ציבא (כז) וחניתא עיליתא (כח) וחניתא (כט)
 ארעיתא (ל) דשמיא (לא) ובית כרייא (לב) ועמק (לג) ומזיין (לד) : עיירות
 חייבות במעשרות (לה) בתחום לה* ציציתא (לו) ועיני שת (לז) ועין תרעא (לח)
 ורמברוך (לט) ועין יערים (מ) וכפר יערים רנב (מא) הצפיא (מב) וכפר צמח (מג) :
 תחום ארץ ישראל (מד) פרשת אשקלון (מה) , חומת מגדל שרשן דקסרי (מו) ,
 ושורא דרור (מז) , שורא דעבו (מח) וריש מיא דגעתון (מט) וגעתון גרמא (נ)
 וכברתא (נא) ובוניתא (נב) , וקצמרא דגליל (נג) וקביא רעיתא (נד) ומלתא

הניון אריה

וחברותיה עיירות המוצלעות בל"ה הן , לפי שרוב השדות של ישראל : (בה) בירו' הגי' שלת : (בו) לפי
 החכם נייבויער היא העיר באסכא ולפי החכם הילדעסהיימער המערה על-בצענץ : (בז) היא העיר מאלסוב :
 (בח) לפי החכם נייבויער האלנאפה , ולפי החכם הילדעסהיימער על-האנייעה : (כט) לפי החכם נייבויער
 היו שתי חומה , ולפי החכם הילדעסהיימער חומה ארעיתא היינו האמוטה , ולא זכיתי לירד לעומק
 הקירות : (ל) בירו' הגי' תחתית , והיינו הך : (לא) ראש מיא כל"ל , וכהג"ל בירו' והיא ראש על-טעין
 בערבי : (לב) ובית בדיא כל"ל , וכהג"ל בירו' , והיא לפי החכם נייבויער על צעדיעה , ולפי החכם
 הילדעסהיימער צעדיאס , וכו' הדפוסים הישנים מאובשאה : (לג) ואמוץ כל"ל , וכהג"ל בירו' והוא כמו חמון
 יהושע י"ט , כ"ח ולפי החכם נייבויער האממאן , ולפי החכם הילדעסהיימער או האמול , או אומס על
 אולמיד : (לד) בירו' הגי' ונוי , לפי החכם נייבויער הכפר מעלים , ולפי החכם הילדעסהיימער מאלי :
 (לה) ואסורין בצעדיעה , ובירו' א"ה אמר רבי מנח' הדא דאת אמר בראשונה , אבל עכשיו יש סוכיה וכו' ,
 כל"ל אלו העיירות היו אסורין בראשונה , אבל עכשיו התירן ואסרו אחרות : לה* צור כל"ל : (לו) סוכיתא
 כל"ל , כגון סוכיתא וחברותיה אשקלון וחברותיה , אעפ"י שפעורות מן המעשר ומן השביעית , אין בהם
 משום ארץ העמים , לפני הגזירה נשנית , ולולי דמסתפינא הו"ל שהצבא עיירות המחייבות במעשרות וכו'
 אינה מעיקר התוספתא , אלא מנמ' דירו' לוקחה הנה , ודו"ק : (לי) כהג"ל בכ"י אירפרט , ובדפוסים
 איתא עיטשת , ובירו' עייטש , ולא ידענא מה היא : (לח) אפשר שהוא סמוך לבית שערים : (לט) בירו'
 הגי' רס ברין , ודחק לומר שהן שני שמות ראמא וכפר בורעאס , כמו שעלה בדעת החכם נייבויער :
 (מ) כל"ל ולא עיין ויעדום כגי' הירו' , עיין לקמן אות ס"ז : (מא) כהג"ל בכ"י ויען , ובדפוסים דנב ובירו'
 טוב , ועיין לעיל אות כ"ב , ולפי החכם הילדעסהיימער טוב הוא נאמא : (מב) לפי החכם נייבויער
 האסבעיאה , ולפי החכם הילדעסהיימער כיספון : (מג) שני כפר למח היו : (מד) כהג"ל בכל הדפוסים ובכל
 כ"י , ובירו' איתא עוד כל שהחזיקו עולי צבל ובספרי ובילקוט פ' עקב עד מקום שהחזיקו עולי צבל ,
 ומן התורה שכויב לא מזכר בתוך המקומות הללו , ולא ראיתי , שאחד מן המחקרים עמד בזה , ולע"ג :
 (מה) סביבותיה של אשקלון , ואשקלון עלמה חוץ לארץ היא : (מו) כהג"ל בכ"י אירפרט , ובספרי חסר מלת
 דקסרי ובכ"י ויען הגי' וחומת מגדל שר , ובירו' חומת מגדל שר , והוא החומה של קסרי הנקראת
 מלפנים שטרטאטאס-טבורס , ועיין מגילה ו' , ולחכם הילדעסהיימער עיקר הנוסחה חומת מגדל שר :
 (מז) ושינא דרור כל"ל , והוא כפת דאר מלכים א' ד' , י"א , ודור עלמה לא כבשו עולי מצרים ,
 עיין יהושע י"ז , י"א , שופטים א' , כ"ז , ואין להוכיח מדברי רמב"ם א' , ז' , כ"ט שבני מנשה
 הירישו את הערים האלה , דל"כ למה נאמר באלה ישבו בני יוסף , אלא בודאי ישבו שם בתוך
 הכנעני , כדכתיב ביהושע ויחל הכנעני לשבת בארץ הזאת , ודור נקראת היום טאטעורא : (מח) ועכו
 עלמה חוץ לארץ , כדכתיב שופטים א' , ל"א אשר לא הוריש את יושבי עכו : (מט) כהג"ל בדפוסים
 ובכ"י ויען , והוא מעין הנקרא גם היום עין גאטוון , עיין הילדעסהיימער בספרו הג"ל : (ג) וגעתון
 עלמה , וחברותיה נקראו גם בזמן הזה על שמה : (נא) לפי החכם מהו' יוסף שווארץ ז"ל בספרו תבואת
 הארץ זה הכפר האבארעהא במערבה של ספרעס , והמחקרים הבאים אחריו לא ידעו מאומה ממקום
 הזה , אכן דחק מני לומר , כמו שעלה בדעת החכם לבי הילדעסהיימער שהיא על-קאביע , דמי
 געתון סמוכין לעל-קאביע , ולמה נקט ג' מקומות זה לפנים מזה לזיין בהם מצד התחום : (נד) ובית
 זניתא כל"ל וכהג"ל בירו' , ובספרי איתא בלפטו של נהר געתון , ולפי החכם הילדעסהיימער זה
 לעיניטהא : (נג) כהג"ל בכ"י ויען ואירפרט וכ"ל , ברוח לפנות מזרחית מן זנייתה , חירבעט געליל ,
 והחברות מוכיחין עליה שהיתה עיר מלור : (נד) וקובעיא דעייתא כל"ל , גבעות של עייתא , ועייתא

שביעית פרק ו

דבור (נה) ומדיי רבתא (נו), ותפנות (נד) וסנפתא (נח), וסחרתא דיתיר (נט) ממציא
 דנתא (ס) ומדפר (סא) ומחרשא (סב) נחלא דיפצאל (סג) ועולשתא (סד) ואולם רבתא (סה) '
 ומגדל חרוב (סו) ונקובתא דעיון (סז) ומישא (סח), ותוקרת (סט) כפרא דבר סנגרא (ע)
 ותרגלא עילאה דקשרין (עא) בית סכות סכל (עב) וקנת (עג) ורקס דחגרא (עד)
 ותרכונא דבתחום בצרה (עה) ויגר סהרותא (עו) ונמרין (עז) מלח דחראי (עח) ויבקא (עט)
 חשבון נחלא דורד (פ) ורפת וחוצבא (פא) (ועמון ומואב) (פב) ורקס גיאה (פג)
 וגינא דאשקלון (פד) (ודרך הגדולה ההולכת למדבר) (פה): ב מודה ר' עקיבא (פו).

הגיון אריה

כפר ברזח לפונית מזרחית מיל מנעליל: (נה) כל"ל וכהג' בכ"י וויטן, וישפכו סלה אל העיר ת"
 וצרו מליחא על קרתא, וכו' לפי השערתו של הח' הילדעסהיימער על-קורא, מיל ומחלה לרוח מזרחית
 לפונית מן עייחא: (נו) בכ"י וויטן הג' כורי, וצירו' צורי, וג' כ"י וויטן עיקר, דיש מקום על-קורייעה
 מהלך שתי שעות ומחלה לרוח לפונית מזרחית מן על-קורא, ובימים קדמונים קראו רבתא
 להבדילה ממוקם אחר הנקרא נמי כורי: (נד) לפי השערתו של הח' נייבויער טעלל דופנע, והח' ה"ה
 חשב שהיא טיבנין: (נח) כהג' בכ"י וויטן ואירפורט, וצירו' ובספרי הג' ספנתא, להח' כ"ב ג' ו'
 הספרי עיקר והוא מקום על ים של סופני, ולהח' ה"ה ספנתא היא סעפינע, רק שרוקה היא
 מטיבנין, ומקום ששמו ספנתא ספון, וסוראנע קרוב לטיבנין, אכן רחוק הוא להשוותה לספנתא:
 (נט) צירו' הג' מחרתא דיתיר, והיא העיר ראעטיר בגליל העליון ב' מיל ומחלה לרוח דרומית מערבית
 מטיבנין, וס' נמלאו מערות גדולות בסלעים, ואפשר ש"ל מערתה דיתיר: (ס) כהג' בדפוסים הישנים,
 ובכ"י וויטן מנזיחא דלבתחא, ובין כך ובין כך לא ידענא מה היא, וחידה היא בעינינו, דהמחקרים
 אומרים בכה, והמקרים בכה: (סא) מייספר כל"ל וצירו' הג' ומוי ספר, והוא הכפר מעסאפאר ברזח
 לפונית מזרחית של גליל העליון לפי השערתו של הח' ה"ה: (סב) מורעשת כל"ל וכהג' בספרי ולהח'
 ה"ה היא צערחסט ברזח דרומית מזרחית לטיבנין: (סג) לפי השערתו של הח' כ"ב היא קבאלל בגבול
 אדום, ולהחכם מהו' נחום ברילל וואדי פאסאילל בצפונה של יריתו, ובדין השיג הח' ה"ה על שניהם
 שמדלגין על ההרים ומקפלין על הגבעות, אולם גם הוא כמתנבא לומר שדיכאלל או דאבאלל הוא או עין
 איבעאלל, או כפר דעבאלל: (סד) כהג' בדפוסים ובכ"י וויטן, ובכ"י אירפורט צירו' ובספרי ליתא, לפי הח'
 כ"ב מחזו בין גליל לטרבותא ולפי הח' ה"ה הוא המוקם האלוסייע: (סה) אלמון לפי הח' ה"ה: (סו) כהג' בכ"י
 וויטן ואירפורט וחרוב לפי השערתו של הח' כ"ב חארבאנע בגליל העליון, ולפי הח' ה"ה על-חירבע סמוך לעיון:
 (סז) גיא בין לבטון לאנטילבטון, ועיון מלכיס ח', ע"ו, כ' ומלכיס ב' ט"ו, כ"ט: (סח) כהג' בדפוסים
 הישנים ובכ"י וויטן, ובכ"י אירפורט צירו' ובספרי ליתא, לפי הח' כ"ב זהו הכפר מים בגליל העליון
 ולפי הח' ה"ה מעלע סמוך לאבל בית מעכה, וצירו' דמאי פ"ב ה"ה מוי עיר בתחום לור עיון לעלי
 חות ל"ד: (סט) לפי הח' כ"ב ה"ה יוקרת עיר מולדתו של ר' יוסי, עיון תענית כ"ד, ולפי הח' ה"ה
 טוריעתה בצפונה של מעלע: (ע) כהג' בכ"י אירפורט, ובכ"י וויטן כרנא דבר סנגרא, ובדפוסים
 הישנים כרבה סינגרא, ובזמננו לא נמלא מקום ששמו דומה קלת למלת סנגרא או סנגרה, ועיון ה"ה
 לד מ"ב הערה רפ"ב: (עא) לפי השערתו של הח' ה"ה סכותא שנקראת היום סאריתא סמוך לפניים:
 (עב) כהג' בכ"י אירפורט, ובספרי וצירו' בית סכל, ובדפוסים ובכ"י וויטן ליתא, ולפי הח' כ"ב ה"ה
 סכות דקרא סמוך לפיחל: (עג) כהג' בדפוסים הישנים ובכ"י וויטן וצירו', ובכ"י אירפורט ליתא, וקנת
 עיר בצרן גלעד, כדכתיב סוף מטות וצנח הלך וילכד את קנת, וגם היום נמאלת עיר ששמה דומה
 לקנת: (עד) כהג' בכ"י אירפורט ובספרי, ובדפוסים ליתא, והיא קדש: (עה) כהג' בכ"י אירפורט
 ובכ"י וויטן וצירו' דמתחא, ובדפוסים דמתחא לבלרה, וזהו חבל חרגוב וצלרה עלמנה לאו צה"י היא:
 (עו) כהג' בדפוסים בכ"י וויטן וצירו', והיא הנמלטה בגלעד: (עז) כהג' בכ"י וויטן ואירפורט צירו'
 ובספרי, ובדפוסים נמרים, והיא בית עמרה דקרא במדבר ל"ב, ל"ו ויהושע י"ג, כ"ו: (עח) מלחא
 דזרואי, כך הגיה הח' ה"ה והיא יעזר דקרא עיון כו"פ פי"ח (לד מוח): (עט) כהג' בדפוסים ובכ"י
 וויטן, והיא יבך דקרא: (פ) וואדי עליהאוז: (פא) רפיה דחגרא כל"ל, רפיה במדבר שור: (פב) ל"ל:
 (פג) קדש ברנע: (פד) הגות בסביבה אשקלון: (פה) ל"ל, ובכ"י אירפורט באמת ליתא ואי גרסיק ליה
 כל"ל ורקס גיאה ודרך הגדולה ההולכת למדבר וגינא דאשקלון עיון ה"ה לד ע"ה: (פו) ר"ע במתיתין
 לאו לפרושי אלא לפלוני קאתי, דלת"ק אסור לעשות בצוריא במחזבר, ולר"ע לא שגא בתלוש ולא
 שגא

שביעית פרק ו

קה

שאיין (חורשין וזורעין, ואיין) (טו) מנכשין (סח) בסוריא, לפי שאיין כיוצא בהן (טט) מותר בארץ, שכל כיוצא בו מותר בארץ (י), עושין אותו בסוריא (יא). אין עושין אותו (יב) במחובר לקרקע בסוריא, אבל עוקרין (יג) ואוגד על ידיהן, ובלבד שלא יהא הוא מלקט (יד), והן אונדין על ידיו, בוצרין ודורך על ידיהן, מוסקין ואומם (טו) על ידיהן (טז), בד"א (יז) במוציא (יח) פירות (יט) מתוך ביתו, או ששלח לו חבירו פירות (ק), אבל הלוקח לו מן השוק (קא), הרי זה (מלקט ביד) (קב) ואינו חושש; ג' בצלים שנכנסו מערב שביעית לשביעית, או שיצאו (קג) משביעית למוציא שביעית, אם עשו כיוצא בהן, מותרין (קד), ואם לאו, אסורין, אמר ר' יוסי, מעשה שזרעו כרם גדור (קה) בציפורי בצלים (קי), למוציא שביעית זרעהו שעורים והיו פועלים יורדין ומנכשין בתוכו ומביאין ירק (קי) בתוך קופותיהם, ובאו ושאלו (קכ) את ר' יוחנן בן נורי, ואמר אם עשו כיוצא בהן, מותרים (קד), ואם לאו, אסורין: ד' אוכלין עלי ירק מן האפל (קט) על הבכיר (קז), ומן הרחוק על הקרוב (קיא). הותר מקום אחד (קיב), הותרו כל המקומות, הותר

הגיון אריה

שנא במחובר, כל שמותר לעשות בדרך ע"י שינוי, מותר לעשות בסוריא כי אורחיה, ומה שאסור לעשות בדרך בשינוי אפי' מדרבנן, אסור נמי בסוריא, ומש"ה מודה להכניס שאין מנכשין, ועיין במפרשי המשנה שכולם שמו יד לפה, ועל בעל הון עשיר קשה עובא אמאי לא נקט רבנו הקדוש הך לשנא אמר ר"ע זה הכלל, ודו"ק: (טו) התיבות שנתתי בהסגר ל"ל, דפשיטא שאסור לזרוע ולחרוש דהא וריעה חליבא דכ"ע וחרישה חליבא דר"ע איסור דאורייתא הוא בדרך, ועיין במפרשים שלא ילאו ידי חובת ביאור: (סח) כהג"י בכ"י אירפורט וכו', והע"ג דניכוס איסור דרבנן הוא בדרך, אפי' אסור נמי בסוריא, כיון שגם בשינוי אסור בדרך, ומתוספתא מוכח שאי אפשר לפרש המשנה ולומר דכל מה שמותר בדרך מדאורייתא מותר בסוריא אפילו מדרבנן, דהא ניכוס מותר מדאורייתא, ואפי' מודה ר"ע שאסור בסוריא: (טט) בר כ"ל: (י) בשינוי: (יא) כי אורחיה: (יב) אותן (יג) ארתן כ"ל ר"ל עם חסודין או עובדי כוכבים, ובכ"י אירפורט איתא הכי אין עושין במחובר וכו': (יג) מלקטין העכו"ם או החסודין: (יד) משום דהלקיטתא מביאתו לירי תלישה, אבל כשאין שום חשש שהישראל יעשה עמם במחובר מותר לעשות בתלוש, אעפ"י שהם עושים במחובר: (יד) ועושין כ"ל טון הותים במעטן: (טו) בד"א בסוריא, אבל בא"י אפילו בתלוש אין עושין אותן כ"ל לפענ"ד כדי שלא נהיה מוכרחין לנחוק בד"א דלקמן: (טז) שאסור לעשות עמם בתלוש בל"י: (יח) החסודין או העכו"ם: (יט) כהג"י בכ"י ווינן ואירפורט וכו' ותיבת לחבירו בדפוסים הישנים ל"ל: (ק) דחייסין שמו"י הן: (קא) דלויכה למימר שמחול' הן: (קב) מותר כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א: (קג) ויצאו כ"ל וכן הגיה הגר"א עיין מנחת בצורים, ובבבא זו אפשר דמתניתין וכנגד כן מוזלתי שביעית מותרין קאי (ומה שרשם בח"ס "שם משנה ב" טעות דמוכח הוא), דהנה אם ירדו עליהם הגשמים והשחירו במ"ש לת"ק מותרין, אבל אם לא ירדו עליהם הגשמים והם ירוקין, סד"א שאסורין, קמ"ל שאם כבר גדלו בצללים של מולאי שביעית גם אלו מותרין: (קד) דהיתרן של שמינית בהדי היתרן של ששית קא מבטל איסורן של שביעית: (קה) כרם גרוד כ"ל וכהג"י בר"ם, אכן אי אפשר לומר שהוא שם מקום כאשר עלה בדעת הר"ם דהא מעשה בצפורי היה, ולהר"ם היתה גי' אחריתא, אלא כרם גרוד פירושו שנעקרו גפניו ואין שם איסור ירק או תבואה בכרם: (קי) בששית, ומקלקלן נכנסו לשביעית וילאו משביעית למולאי שביעית: (קי) דהצללים עלמנן בודאי מותרין, דהא מששית הם: (קכ) כהג"י בכ"י אירפורט ובר"ם, ובדפוסים הישנים הגי' ובה מעשה לפני ריב"ן: (קכ) פירושי קא מפרש מה דהגן במתניתין עשה הבכיר הותר האפל, כלו' לוקחין מן החסוד במולאי שביעית עלי ירק ואוכלין אותן, אעפ"י שהחסוד הזה הוא ממוקם שירקותיו מתאחרין להתבשל (וגי' כ"י אירפורט אוכלין על הירק משבושתא ואפי' החזיק בה בח"ס): (קי) דסומטין על ירקות של אותו מקום שממחר לבשל ירקותיו, ובדולאי משם הביאן: (קיא) וכ"כ אוכלין עלי ירק שהובאו ממוקם רחוק, ואין לנו וידעין אי עשו שם כיוצא בהן, על סמך מקום קרוב שכבר נתבשלו שם הירקות של שמינית, ולא אמרינן כיון שהדרך גדולה, אפשר שלא עשו עדיין כיוצא בהן ביום שהלך משם: (קיב) טעמא דמלתא

קה

[תוספתא] יד

שביעית פרק ו

הלוף קיג) והשום והבצלים יבשים, הותרו לחים קיד), לחים, לא הותרו יבשים קסו).
 עד שתגיע הגורן קסז), אין המין מתיר את מינו קיז), ואין מתירין קיח) את
 מיניו קיט), אלא על פי חכם קכ), וכולן קכא) למוצאי שביעית חייבות במעשרות.
 ירק שנמטעו בערב ר"ה של שביעית קכב), הרי זה לא יטול ממנו בשביעית קכג),
 עד שיתיר החדש קכד), ר' שמעון בן אלעזר אומר, נטל הימנו שלו קכה)
 ומכנים לתוך ביתו קכו), אעפ"י שאין כיוצא בו נמכר בשוק קכז): כל אילן קכח)
 שחנמו פירותיו קכט) קודם חמשה עשר בשבט קל), הרי הן לשעבר קלא), אחר
 חמשה עשר בשבט, הרי הן להבא קלב), אמר ר' נחמיה קלג), בד"א, באילן
 שעושה שתי בריכות קלד), אבל באילן שאין עושה אלא בריכה אחת קלה), כגון
 הזיתים והתמרים והחרובין קלו), אעפ"י שחנמו פירותיהן קודם חמשה עשר
 בשבט, כאלו לא חנמו אלא לאחר חמשה עשר בשבט קלז), רשב"ג קלח) אומר,
 מתציאת עלין עד הפנים קלט) חמשים יום, מן הפנים עד שיהיו נובלות קמ)

הגיון אריה

קא ייב: קיג) לוף לח מותר משירצה החדש, כדתני פ"ה מ"ה והיינו אחר הפסח, אבל לוף יבש
 עדיין לא הותר אחר פסח: קיד) מלתא דפשיטא היא, ולא קתני לה, אלא משום סיפא לחיס לא הותרו
 יבשים: קסו) ולא אמרינן שנתיבשו בחמה, וזהו דוקא לחכמים, אבל לר' יהודה, שמתיר ליקח לוף
 במולאי שביעית מיד, לא שגא לח לא שגא יבש, דתליין שמערב שביעית הוא, ובח"ט, שגרים בפנים
 הותרו ובחידושיו הותרו, הגיה, "הותרו לחים הותרו יבשים הותרו יבשים לא הותרו לחים" שלא
 לזורך, ואפ"ה העיז לומר ובדפוסים עלג לשון אין בינה: קסז) דלזו גם ירקות של שמונית כבר הגיעו
 לשיעור יבשות: קיז) שאינו מינו כ"ל וכהג"י בכ"י של הגר"א, ר"ל אם עשה כיוצא בו ממין זה,
 אסור לאכול ממנו אחר, אעפ"י שיש להם סס אחד, והרצ בעל ח"ד נדחק לקיים גי' הדפוסים:
 קיח) הב"ד: קיט) שיש בהם ספק, אי איכא לסמוך מזה על זה ובכ"י אירפרט הגי' מיני:
 קכ) שבקי בחכמה זו ומכיר את האילנות והלמחים למשפחותיהם ולמיניהם: קכא) שגלקטו אחר ר"ה
 של שמונית חייבין במעשר, דלענין מעשר חבר לקיטה אוליין: קכב) וסד"א האילן ולא גדל בע"ט אלא
 רק בשביעית, יהא אחר אף במ"ט, קמ"ל האילן ונטעו בהיתר, מותר ליטול הימנו, והגי' בכ"י
 אירפרט בר"ה של שביעית שיבש שאין למעלה הימנו, ואפ"ה החזיק בה בח"ט: קכג) במוצאי שביעית
 כ"ל וכהג"י בכ"י של הגר"א, ובכ"י אירפרט אחר מלת בשביעית, וגם גי' זו נכונה: קכד) כ"ל
 וכהג"י בכ"י אירפרט, כלו' עד שיתיר החדש על הישן, ובכ"י הגר"א הגי' עד שירצה החדש, דהיינו
 הך, ובדפוסים הישנים שבוש המעתיקים את הגי', דסברי שמלת יתיר נגזרת מן נתר ומש"ה כהבו
 עד שיתיר את החדש, וגם זו טעות דהחדש מתיר את הישן, אבל לא הישן את החדש: קכה) כלו'
 לזורך עלמו, וגי' כ"י אירפרט שאינו מכנים משושה"ה: קכו) מפני מ"ע אוכלו בלגעה: קכז) אבל
 שיעשה כיוצא בו מיהו צעו גם לרשב"א: קכח) צבא זו והבאות אחרים המנלא לקמן בחוספתא בתוך
 האוספות למ"ה שלא במקומן, דכי תירוק תשכח שלא נשנו כהן אלא להראות ההפך בין ירק לאילן
 בדני דמולאי שביעית, וכולן אמ"ד קאו, ובדיחות הללו הוצאו בירו' פ"ה ה"א ובבבלי ר"ה דף י"ד
 וט"ו: קכט) כהג"י בבבלי, אבל בירו' איתא הכי רשב"ג אומר אילן שחנט קודם ט"ו: קל) שהוא ר"ה
 לאילנות: קלא) מתעשרין לפי השנה שעברה, וכך הוא להדיא בש"ס: קלב) מפרשים מהן המעשרות של
 שנה הבאה: קלג) כהג"י בכ"י אירפרט ובב' תלמודין, אבל בדפוסים הישנים איתא ר"ג אומר:
 קלד) כהג"י בבבלי, אבל בירו' הוטחא גרנות ר"ל פירותיהן אין נגמרין כחדש ונלקטין פעמים בשנה,
 ולולי דמסתפינא הו"א שטוחת הבבלי נהרה בזמן שה"ס כבר היה בכתב, ועיין הסוגי' ר"ה ט"ו:
 ולקמן תרומות פ"א אות קמ"ו ודו"ק: קלה) נלקטין כחדש: קלו) כהג"י בירו', ובבבלי איתא הכי
 דקלים זיתים וחרובין: קלי) בבבלי הגי' מתעשרין לשנה הבאה ובירו' ה"ה כלעתיד לבא: קלח) כהג"י
 בכ"י אירפרט ובירו' סס, אבל בדפוסים הישנים הגי' ר"ט: קלט) עד זמן שהתאנה חנטה פניה:
 קמ) עד שיתגדלו כשיעור אותן פירות הטובלות, ר"ל הטושרין מעלמן, עיין ברטת מנ, ובירו' הגי' עד
 השתין

חמשים יום, ומשהן נובלות עד התאנים קמא) חמשים יום, רבי אומר, כולן ארבעים ארבעים קמב) יום, וכולן קמג) קודם הזמן הזה קמד), הרי הן לשעבר, לאחר הזמן הזה, הרי הן להבא: מעשה בר' עקיבא קמה) שליטת אתרוג קמו) באחד בשבת קמז), ונהג בו קמח) כדברי בית שמאי קמט) וכדברי בית הלל קנ), ר' יוסי בר' יהודה אומר קנא), כדברי רבן גמליאל קנב) וכדברי ר' אליעזר קנג), אמר ר' יוסי, אבטולמוס קיד) העיד משום חמשה זקנים, שאתרוג בשעת לקיטתו למעשרות קיח), ורבותינו נמנו באושא אתרוג אחר לקיטתו למעשר ולביעור קיט), ר' שמעון קיז) אומר, אתרוג שנכנס מערב שביעית לשביעית, או שיצא משביעית למוצאי שביעית, פטור מן המעשרות ופטור מן הביעור, שאין לך דבר, שחייב במעשרות, אלא שגדל בחובה ונלקט בחובה קיח), ואין לך דבר שחייב בביעור, אלא שגדל בשביעית ונלקט בשביעית קיט): ה פירות שביעית שיצאו חוצה לארץ קס), מבערן במקומן קסא), דברי רבי קסב), ר' שמעון בן אלעזר

הגיון אריה

הסיתון הנובלות: קמא) גמר ביטולן ושעת לקיטתן; ולפי זה לרשב"ג משעת החנטה עד שעת הלקיטה מאה יום וקיל לברר, אי הפירות מתעשרין לשעבר או להבא, וכן הוא להדיא בירוש' לקט תאנה ואינו יודע אימתי חנטה אמר ר' יונה מונה מאה יומין למפרע, אם חל לתוכן חמשה עשר בשבת, והוא יודע אימתי חנטה: קמב) בין כל חדר וחדל ארבעים ולא חמשים יום: קמג) לבעל מנחה בטורים, ולבעל ח"ש ההולך בעקבותיו, מלת וטולן ארשב"ג ורבי קאי דכתב וז"ל וטולן, בין לת"ק בין לרבי כ"ג דאם חשבין משעת לקיטתה למפרע אם הוא קודם הזמן היינו ט"ו בשבת מתעשר לשעבר, ואם לאו מתעשר להבא עכ"ל, ופירוש זה נחלק מאלו מאלו, ובודאי מלת כולן אימיוס קאי דרבי פליג ארשב"ג אביו דסבר שגם באלו לאו בחר חנטה אלא בחר גמר הפרי דהיינו בחר לקיטה אזלין, ועיין רמב"ם מ"ש פ"א ה"ב ותרומות פ"ה ה"א שפסק דלא כמאן, ולדוידה פירות האילן שהגיעו לעונת מעשרות לפני ט"ו בשבת מתעשרין לשעבר, לאחר ט"ו בשבת מתעשרין להבא, ועיין במפרשים: קמד) שהמאה ועשרים יום כלו לפני ט"ו בשבת: קמה) מתניתא זו מייית לה הבעלי שם י"ד בהרחבת מילין: קמו) פירות אילן אתרוג, רש"י: קמז) של שנה שלשית: קמח) שני עשורין, כן הוא להדיא בגמ' דילן, ר"ל מעשר שני של שנה שנייה ומ"ע של שנה שלשית: קמט) שא' בשבת ר"ה לאילנות וכבר נכנסה השלישית: קנ) שט"ו בשבת ר"ה לאילנות ולקטו בשנייה: קנא) לאו משום ספיקא אי הלכה כב"ש או כב"ה, הפריש ר"ע שני עשורין, דר"ע מידע הוה ידע שהלכה כב"ה, אלא ספיקי מוספקא ליה, אי הלכה כרבן גמליאל או כר"א: קנב) שאתרוג שזה לענין מעשרות לירק, דאזלין ביה בחר לקיטה, כדתני בטורים פ"ב מ"ו: קנג) שאתרוג שזה לאילן בכל דבר, ואזלין ביה בחר חנטה: קיד) עיין תוספתא דעירובין פ"ג: קיח) בגמ' שם דף ט"ו אמרי חסורי מחסרה והכי קתני אתרוג אחד לקיטתו למעשר ואחר חנטה לשביעית וכו', ולפי זה אין צורך חילוק בין אתרוג לשאר אילנות לענין הפקר וביעור: קיט) והשתא אתרוג בה שעת שנכנסה לשביעית פטורה מן המעשר וחיובת בביעור, דהא נלקטה בשביעית, ולהיפוך אתרוג בה שביעית שנכנסה לשמינית, חייבת במעשר ופטורה מן הביעור, דנלקטה במוצאי שביעית: קיז) בדרייתא דבעלי שם ט"ו, הגי' ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש: קיח) ואע"ג דלמעשרות אזלין בשאלות בחר חנטה, אפ"ה פטורה כשלקטה בשביעית, דסוף סוף יד הכל ממשמשין בה, והפקר פטור מומעשר, והא דשביעית שנכנסה לשמינית פטורה מן המעשר פשיטא היא: קיט) ומשום הכי אף אתרוג שלא נלקט בשביעית אלא יאל משביעית לשמינית פטור מן הביעור, ועיין רש"י ותוספות שם וד"ס: קס) אפסקא דמתניתין אין מיליין שמון שריפה ופירות שביעית מהארץ לחו"ל קאי, ובעל התוספתא אתא לאשמועינן היאך הדין אם יאלו בדיעבד, ובצבא זו מתחיל פ"ה של התוספתא והצבות בפ"ד, שדלגתי עליהן, הלגתי פה אחריה דלאחרונה יסגו: קסא) כהג"י בדרייתא בירוש' סוף פרקין, ובצבלי פסחים כ"ב: איתא בכל מקום שהן, ואסור להעבירן ממקום למקום ולבערן עם אחרות: קסב) כל"ל ולא ר"ש כדאיתא בירוש' ובצבלי לא ניכר שמו של ה"ק, ודבר ידוע הוא שרשב"ל

שביעית פרק ו

אומר, מביאין לארץ ומבערין בארץ, שנאמר (קמג) בארצך (קסד) תהיה כל תבואתה לאכול: בראשונה היו אומרים אין כובשין ואין מיבשין (קסה) ואין מביאין (קסו) יבשת וכובשת (קסז) מחוצה לארץ לארץ (קסח), רבותינו התירו (קסט), שיהו מביאין יבשת וכובשת מחוצה לארץ לארץ וכובשין ומיבשין (קע), אין מביאין ירקות (קעא) מחוצה לארץ לארץ (קעב), רבותינו (קעג) התירו, שיהו מביאין ירקות מחוצה לארץ לארץ (קעד), וכשם שמביאין ירקות מחוצה לארץ לארץ, כך מביאין תבואה וקטניות מחוצה לארץ לארץ (קעה), רבי ובית דינו התירו ליקח ירק במ"ש מיד (קעו). פירות שביעית שבאו מחוצה לארץ לארץ, אין מוכרין אותן (קעז) לא במשקל, ולא במדה, ולא במנין, אלא הרי הן כפירות הארץ (קעז). מביאין שחלים (קעח) וקרומלים (קעט) מחוצה לארץ לארץ, אבל לא (מארץ לחוצה לארץ לאכול עליהן) (קפ) בארץ, ולא ענבים מחוצה לארץ לארץ, ודורכין אותן (קפא) בארץ, ולא זיתים מחוצה לארץ לארץ, ועוטמין אותן (קפב) בארץ, ולא הוצני

הגיון אריה

שרשב"א בעל פלוגתא דרבינו הקדוש: (קמג) ויקרא כ"ה, ז' ועיין שם בספרא: (קסד) בדפוסים הישנים איתא בטעות בארץ, ומתך קרא וליפין ליה שרריך לבער, וממתיב בארץ תהיה דייק רשב"א שאף בדיעבד יהיה הביעור בארץ, ולרבי חיו לריך אלא לכתילה: (קסה) פירות חו"ל שהובאו לארץ, דלכתילה אסור להביאן משום גוש ארץ העמים, כדליתא סנהדרין י"ב: (קסו) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט ובט"פ פמ"ד: (קסז) יבשות ובבושות כל"ל וכהג"י בט"פ שם: (קסח) אף בשאר שני שבוע משום טומאה: (קסח) בט"פ הגי' התקינו: (קע) כהג"י בכ"י ויען ואירפורט ובט"פ, ובדפוסים הישנים חקר כל המאמר רבותינו התירו וכבר הגיה הרב בעל ח"ד התוספתא ע"פ העתקתו של כו"פ: (קעא) חזרו לומר שאף פירות לחין מותר להביא מחו"ל לארץ, דבהן ליכא למיחש טבילי האי משום גושייהו, אבל אסור להביא ירקות, דירקות נעקרו בגוש אשכנזי, ועיין סנהדרין שם ומדרים כ"ג: (קעב) כהג"י בסנהדרין, אבל מדרים שם איתא ר' חנינא בן גמליאל אומר, וברייתא זו נעלמה מעיני המפרשים שרונים לומר שרבותינו זה רבי ובית דיו, דהא ר' חנינא בן גמליאל בן דורו של ר' שמעון היה כדמוכח מתוספתא דפרה פ"ג ועיי"ע תוספתא דנהל פ"ד ובה"ר: (קעג) אף בשביעית: (קעד) ואין חוששין בהו משום גוש ארץ העמים, דמן הסתם ליכא במקום אחד כחות המרפופין, ועיין אהלות פי"ז מ"ה: (קעה) בעל התוספתא מייתי הכא להך סיומא דמ"ד של פרקין, להגיד לנו שרבי לא סמך להתיר ירק במ"ש מיד אלא ארבותיו שהתירו להביא ירקות מחו"ל, וזירו' הביאו הר"ש איתא הכי, בראשונה היה ירק אסור בספרי א"י, התקינו שיהא הירק מותר בספרי א"י, אעפ"כ היה אסור להביא ירק מחו"ל לארץ, התקינו שיהא מותר להביא ירק מחו"ל לארץ, אעפ"כ היה אסור ליקח ירק במ"ש מיד, רבי התיר ליקח ירק במולאי שביעית מיד בר מן קפלועא, מה עדין ליה לישראל אלבשייה סקא וקועמא ואיחזייה קומיה רבי אמרין ליה מה חטא דין מן כל ירקא, ושרא ליה לון, ועיין בט"פ שם שלא הביא הך רבי וז"ל וכו' בתוספתא, וד"ק: (קעו) גזירה משום פירות ארץ ישראל, שאסור למוכרן כשאר שנים, כדתנן פ"ח מ"ג, וזירו' פ"ח שם מייתי להך מתיתא ומסיים בה ואם היו נכרין מותר, דכיון דליכא לחלושי הארץ, לא חיישין: (קעז) למוכרן אכסריה (קעח) כבוסין בחומין ושמן, ובכ"י אירפורט הגי' שתלים: (קעט) כהג"י בדפוסים, ובכ"י אירפורט קרומין, ובכ"י ויען קרמלוס והגר"א הגיה קרמולין, וזודאו גי' הדפוסים נכונה וקרומולין הן גבשוילי דלעין כדמוכח מירוי' מדרים פ"ז ה"א, דהכי איתא ההם תני בר קפרא קרמולין פטורין מן המעשרות, דהא דאת אמר עד שלא עשו דילועין אבל אם עשו דילועין כירק הן, ועיי"ע שביעית פ"ב ה"ו, וקרמולין ראויין למוכרן אדם ע"י כבישה: (קפ) מחו"ל לארץ לעשותן כל"ל וכהג"י בכ"י הגר"א וכנראה ק"ת משיטוי הטוסחאות בדפוס פאזעוואלק גם בכ"י ויען, והא דאסור לטבוחן בארץ, משום דיש בהן ק"ת קדושת שביעית, אעפ"כ שבאו מחו"ל, וכל מלאכה האסורה בפירות הארץ, אסורה נמי בפירות הבאין מחו"ל לארץ: (קפא) ג'נת, אבל צעריבה מותר, כמו ענבים של שביעית בארץ, כדתנן פ"ח מ"ו: (קפב) בצד

פשתן מחוצה לארץ לארץ, ושורין אותן קטג) בארץ, אבל מביאין גרונרות וצימוקין והוצני קטד) פשתן מחוצה לארץ לארץ קטה) אבל לא קטו) מחו"ל לארץ לעשותן קטז) בארץ ורבי התיר קטח) שיהו מביאין אותן מחו"ל לארץ לעשותן בארץ סמוך לחוץ לארץ קטט) : ו אין מביאין תרומה מחוצה לארץ קצ) לארץ קצא), אמר רבן שמעון בן גמליאל קצב), אני ראיתי את שמעון בן כהנא קצג), שהיה שותה יין של תרומה בעכו, ואמר זה בא לידי מקלקליא קצד), וגזרו עליו שישתחו בספינה קצה) :

פרק ז * עלי תמכה ב) וחרחבינה ג), עלי ורד ועלי מילת ה), יש להן

הגיון אריה

ובקטז, אבל מותר לכותשן ולהכניסן לצודיה: קטג) לשרותן כמו בשאר שני שביע: קטד) והושני כל"ל, דהולני נקראו קודם ששחרו צמי המשנה, ועיין סוכה י"ג: דשם ספוקי מספקא ליה לרבה בר בר חנה אי דייק ולא נפיץ, או אי הכי ולא דייק נמי הוסי קרי ליה: קטה) כהג"י בכ"י אירפורט והגר"א וכל"ל, ומלת ושורין דפרוסים ל"ל: קטו) תלנים ענבים והולני פשתן: קטז) גרונרות לימוקין והוסי פשתן: קטח) לעיירות הסמוכין לספר, ועיין לעיל אות קע"ו: קטט) וכיון שהכל יודעין, שמחין לארץ הן, אין לחוש לחלושי: קצ) שלא יהו הכהנים מרדפין אחריה לשם ויטמאו: קצא) ע"כ פסקא דמתניתין: קצב) מתיתהא זו מיייתה לה הש"ס חלה פ"ד ה"י עיין שם השקל וטריא, ורשב"ג אמר שלשה דברים משום ר' שמעון בן כהנא עיין תוספתא פרה פ"ב: קצג) מקורתיו לא נודע אלא רק שנהרג בלוד, עיין תוספתא דיבמות פ"ד: קצד) מוקלקיא כל"ל וכהג"י בכ"י וויטן וזיברו, ויין קלקיא משבח היה וזכרו כיון לבטן: קצה) ששתהו בדרך ולא יביאהו לארץ ישראל:

פ"ז * מ"א, קדושת שביעית וחיוב בייעור ונהגין לא לבד במאכל אדם ובמאכל בהמה, אלא גם צמח שמוחד לזבע, ואפילו כשנאכלין ונעשין לזבע רק ע"י הדחק, כגון עלין של לוף השוטה (י"א שהיא לוננען-פסארו) ועלין של דגדגה (מילך-פסארו) פולשין (ענדיווע) והכרשין (לויך), הרגילה (פארטולאק) וכן חלב (פעטערזליע) ממאכלי אדם, החוחים והדרדרים, דחזו לגמלים ממאכלי בהמה, וספיח אסטיס (ווארד) וקובה (לפי הרב צעל כו"פ פמ"ח פרח זרע אל קרטס דומה לשערות הזעפרן) ממיני לזבע, כל אלו מיוחדין למאכל או לזבע, ואין מתקיימין בארץ, משו"ה יש דומה לדמיהם קדושת שביעית וחיוב בייעור: מ"ב, ודוקא דברים שיש בהם שני תלמים הללו, שמוחדין למאכל אדם ובהמה ולזבע, ואין מתקיימין בארץ, טהב בהן קדושת שביעית וחיוב בייעור, אבל כשמוחדין ומתקיימין בארץ, או שאין מיוחדין ואין מתקיימין, יש בהם ובדמיהם קדושת שביעית, אבל אין בהם ובדמיהם חיוב בייעור, ועקר לוף השוטה ועקר הדגדגה והעקרצין (הירש'ענגע) והחובליין (ביולי נך חלב) והזכורייא עיין לעיל כלאים פ"ה אות מ"ד) מיוחדין הן למאכל אדם, כדמוכח מש"ס עירובין כ"ו: (עיין בר"ש וברא"ש) מתקיימין בארץ, והפסיה והרכפה (פערבער פפלאנען) מיני לזבע הן ומתקיימין בארץ: מ"ג, קליפי רמונים והפרח שבראשן וקליפי אגוזים שאין נושרין, וגרעיני פירות שכולן ראויין לזבע, יש להם ולדמיהם קדושת שביעית, אבל אין בהם ובדמיהם חיוב בייעור, ומיני לזבע מותרין לזבע לעצמן, אבל אסור לו לזבע בשכר, דאין עושין סחורה בפירות שביעית, כמו שאין עושין בצבור חי אעפ"י שיש בו מוס, או בתרומה או בנבלות וטרפות בשקלים ורמשים כשמוחדין לאכילה, וירקות שביעית שלקטו בשדה, אסור למוכרו בשביעית, ורק כשאלו מהן והותר, מותר למכרו ודמיו נתפסין בקדושת שביעית, וכ"כ אם לקט ירקות ואחד מבני ביתו שאין חייב לזוט מכרו בשוק, הדמים נמי דמי שביעית: מ"ד, וכמו שנתר למכור ירק של שביעית כשאינו צריך לו, מותר נמי למכור צבור שלקטו מכהן לסעודה מזה או לרגל, כשאינו צריך לו, ומיני טמאים שבאו ליד ישראל שלא במתכוין, מותר נמי למוכרן: מ"ה, ולובין והם ענפים חדשים ורכים של זרדין וחרובין שמוחדין למאכל בהמה, יש בהם ובדמיהם שביעית ובייעור, אבל לזבי האלה (אייכע) ובטנה (פיסטאליע) והאטרין (ווייסארין), יש להם ולדמיהם שביעית, אבל אין להם ולדמיהם בייעור ולעלים שלהם שטוטרות יש בייעור: מ"ו, האילנות והלמחים שהם מיני בשמים כגון הוורד (ראזע) כפר (איפרבלומע) קטף (באלאז'סטוייע) ולוטס, יש להם ולדמיהם שביעית ובייעור: מ"ז, וורד של שביעית, שכבשו בשמן של ששית מוזהר הוורד והשמן מותר דהוורד אינו מפליג בשמן יסן, וורד של שביעית, שכבשו בשמן של שמיות, השמן חייב בייעור, דבשמן חדש מפליג

שביעית פרק ז

שביעית ה) ולדמיהו י) שביעית, ויש להן ביעור ז) ולדמיהו ביעור, הלשישית ח) והלביצין ט) והירענה י) והבורית יא) והאהלי יב), יש להן שביעית ולדמיהו שביעית, יש להן ביעור יג) ולדמיהו ביעור: ב עקר החרוב יד) ועקר האגא טו) ועלי האוג טז) ופרח לבן יז) והאורו יח), אין להם ביעור יט), ולא לדמיהו ביעור. דין ובצר כ) וזרע סמין נזרעין במוצאי כא) שביעית מפני שהוא מלאכתן כב). עיקר המלפפים כג), עיקר ורד, עיקר מלת, אין להן שביעית כד), ולא לדמיהו שביעית, אין להן ביעור, ולא לדמיהו ביעור. ר' מאיר כה) אומר דמיהו מתבערין בראש השנה כז), אמרו לו, להם אין ביעור, קל וחומר לדמיהו כז), אמר להן, מחמיר אני בדמיהם כח) יותר מן העיקר, שמן כט) של שביעית מדליקין בו ל), מכרו ולקח בו שמן אחר, אין מדליקין בו לא):

הגיון אריה

מפליט הוורד (עיין צבית דוד וצטות אליהו), אבל החרובין מפליטין בין ביין חדש בין ביין ישן, ומסו"ה הין לעולם חייב בביעור, וכל שביעית שמתערב צמיט אוסר במשהו, ושלא צמיט צותק טעם: ב) ירק למרור, כדתקן פסחים ל"ט ואלו ירקות שאדם יולא בהן ידי חובתו בפסח, בחזרת בתמכה ובחרחבינה וכו' ובגמ' שם אמר רבה צב"ח תמכתא שמה, והירו' שם מפרש שהוא נגדיין והמלה יומית *): ג) לפי הכבלי שם אלותא דיקלא וצירו' אמרו שהוא יסחלי, וגם זו לשון יומית **): ד) אילן של עפלים הנקרא גאללספפגלבוים וגם זו יומית ***): ה) דמוחדין הן למאכל אדם ושייך בהו לאכלה ולא להפסד: ו) אם מוכן, דמיו נתפסין בקדושת שביעית: ז) כשכלה מאותו מין לחיה מן השדה: ח) בתוספתא שבידית יש פה עירוב פרשות, ונראה בעליל שהצבא עיקר מלפפים וכו' ר"מ אומר דמיהו מתבערין וכו' נמשכת אחר מ"ב, וצבא זו הלשישית וכו' נמשכת אחר מ"א, ולשישית או' שלשישית בגי' הירו' מין ממיתי צבעונים: ט) צירו' הגי' חלצין, וקשה עלי להגיה כן דחלצין שהן בי"ז כן חלב אין להם ביעור לתנא דמתניתין, והכא תניא שיש להם ביעור, ועוד הגה הברייתא דירו' מני סותרת למתני', דהכי איתא התם רש"י מהו לצבוע בצובת הגייה, מן מה דתני השלשישית וחלצין התגר עושה לעלמו, הדה אמרה שאסור לצבוע בצובת הגייה, וממתניתין משמע שאינו ממין האובעין ול"ע: י) למח ממיתי כביסות, ולולי דמסתפינא הו"א ש"ל והלענה דהכי תני' שבת דף ל' הוסיפו עליהן החלצין והלענוין והבורית והאהל ועיין הברייתא צירו' ריש פירקין: יא) למח שמל"ח צו גפרית עיי"ש בגמרא ודה ס"ב וצד"ס של מס' שבת שם אית ט' כתב וז"ל וצ"ל אקספארד הלצין והלענוין וכלל הדפוסים הישנים בגמ' החלצין והלענוין וצד"ס החלצין והלענוין והגיה המהרש"ל כלפינו: יב) קאליקרויע, ועיין בערוך השלם: יג) דכל אלו מיוחדין לכביסה ואין מתקיימין בלחץ: יד) יאחאטיסבראדבוים, ואין לומר שחובו דהכא הוא פול פרסי שדומה לחרוב עיין כלאים פ"א מ"ב, דהא פולין אין מתקיימין בלחץ: טו) דלחין שטרודין בל"ח, והרבה פעמים מנינו בש"ס הזמני והיגוי: טז) פערצער דיסטעל בל"ח: יז) כהג"י ככ"י אירפורט וצירו', ובדפוסים הישנים איתא פרחזילה, והוא למח מבושם: יח) והאירין כל"ל וכהג"י בספר אגור של הרב ר' שמואל נמע וכתב וז"ל והאין פ"ר דוסא גאון כי שמע מן זקנים הראשונים כי האין חלצין בל"ע, והגר"א גייה והאורן: יט) אבל קדושת שביעית יש להם, ובצרייתא דירו' הגי' אין להם קדושת שביעית, ובדל"י גי' התוספתא עיקר: כ) צירו' הגי' דן וצר והר"א פ הגיה ורד ונזר ובעל ח"ד ורדון ונזר וספתי סטוים והגר"א הגיה אולר זרע איסעוים: כא) הנזרעין במוצאי שביעית יש להם כ"ל וצרייתא דירו' איתא הכי דן וצר זרע אסעוים שזרעין אותן במ"ש, קדושת שביעית חלה עליהן כגו' אעפ"י שמתחיים הללו אינן ראויים לכלום בשביעית, דרק כשחזרין וזרעין אותן חזו לצבוע, אפ"ה חל עליהן קדושת שביעית: כב) זהו דרכם לנו, וצירו' ליתא, ועיין בס"מ ולפי פירושו ל"ע שזרעין בשביעית: כג) עיין לעיל כלאים פ"א אית ח' וצ"ל ויען הגי' בלבסין והמלה יומית 1): כד) דלחין ראויין אלא להסקה: כה) כל"ל וכהג"י במתניתין וגי' כ"י אירפורט ר' יהודה משושפתא: כו) עד ר"ה כ"ל וכהג"י במתניתין: כז) ע"כ פסקא דמתניתין: כח) שתחול עליהן קדושת שביעית: כט) שהושבנו כל"ל וכהג"י בצרייתא דירו' בפרקין ה"ב: ל) דשביעית ניתנה להדלקה: לא) והרי מוכח שיש חומרא בדמים, אכן בצמת אין זו סירכא חק"ו דחכמים ועיין לקמן פ"ח אות 1) βολβός 1) μετ'αλέα *** Ισχαλέος **) γιγγιδιον *): פ"ו

שביעית פרק ז

קה

ג הצבעין לב) והפסמין לב) לוקחין מורסן לה) מכל מקום לה) ואין נמנעין לו).
 גבלה לו), ואין לה) מוכרין אותה מחרוזות לב) מחרוזות, אבל מוכרין אותה
 איברין איברין על גבי מוטות, לא יהא מביא כלבים כופרים ט) וחולדות
 הסנאין טא) וחולין וקופד טב) למכרן לעובדי כוכבים ולשכור טג) עליהם מד),
 אבל מוריים טה) וגבינת בית הונייקי טו) הפת והשמן שלהם מותר למוכרן לעובד
 כוכבים ולשכור טז) עליהן מז): לא יהא לוקט טח) ירקות שדה ומוכר בשוק,
 אבל הוא לוקט, ובנו מוכר על ידו טט), ר' שמעון בן אלעזר אומר, אף
 ישכור פועלים נ) ויכנים לתוך ביתו נא): ד' לקח הבכור נב) למשתה בנו, או
 לרגל, ואינו צריך לו, מותר למוכרו נג), רבי אומר, אומר אני, לא ימכרו
 אלא בדמיו נד): ה' לולבי נה) האלה ני) והבטנה נז) והאמרין נח) והאדרל נט),
 ר' מאיר אומר, ללולבין עם העלים ס) אין ביעור סא), וחכמים אומרים, לעלין
 עם הלולבין יש ביעור סב), ר' שמעון אומר ללולבין אין ביעור, אבל לעלים יש
 ביעור סג), מפני שנשרו מאיביהן סד), וכולן שנכנסו מערב שביעית לשביעית סה),
 או שיצא משביעית למוצאי שביעית, נידונין כאילן סו), חוץ מן האדרל שנידון

הגיון אריה

פ"ז: לב) פסקא דמתני' הוצע לוצע לעלמו קאי, ומתיתחא זו מייתי לה הירו' בפ"ט ה"ז: לג) עופות
 או בהמות: לה) קלייע הגס, עיין חלה פ"ב מ"ו: לה) אפילו אינו יודע, אם חשוד הוא, או לא,
 ועיין הסוגי' ביר'ו: לו) למכור להם משום חשש שמא יעשו בהם סחורה, והרב ר' יונה המפרש הגיה
 ינמין, ר"ל אסור למכור בזמנין, ומי שמע כזאת ומי ראה כאלה שלוקחין ומוכרין מורסן או בשב
 בזמנין: לו) כהג"י בכ"י וויטן, עיין באור הגנוז, ובכ"י אירפורט, וכ"ל, והוא פסקא דמתניתין
 כלו' נכילה אין עושין בה סחורה ואין מוכרין אותה, ואפילו כשדוממה לו אל ימכרנה כנהוג, אלא
 ישנה מכירתה: לה) אין כ"ל: לב) חתיכות חרוזות בחוט, ודומתו מחרוזות של דנים בז"מ פ"ב
 מ"א: מ) כלב כופרי חיה הוא, ודומה לשועל, עיין כלאים פ"א ה"ו: מא) חולדה הגדולה בסנה,
 וזיה היא, כדתקן כלאים פ"ח מ"ה: מב) טרץ שגופו מלא קוים: מג) כ"ל, וכג"י בכ"י אירפרט:
 מד) ואע"ג דאמרי ביר'ו, שמוחר לעשות סחורה בחמור וגמל, דלמלאכתו גדל, אס"ה כהני דזכרו פה,
 אסור, כיון שחיות מזיקות הן: מה) עיין דמאי פ"א אות ס"ב: מו) גבינת בירינייקי כ"ל וכג"י
 ירו' ע"ב פ"ב ה"י והוא גבינה הבאה ממדינת ב'טהיטען, ועיין בבבלי ע"ז ל"ד: מז) דאיסורי דרבנן
 מותר למכור לעכו"ם: מח) בזמני' הגי' לוקח, ועיין בר"ש, שכתב היינו לוקח לוקט: מט) ע"כ
 פסקא דמתניתין: נ) ללקוט לו ירקות השרה: נא) לאוכלן, ואם הותר, מותר למוכרן, כיון שנקטעו
 לזרץ עלמנו, ועיין לקמן פ"ח אות ק"י: נב) שנמלא בו מוס: נג) ע"כ פסקא דמתני': נד) בדמים
 שנתן הוא למוכר, דאסור למוכרו בזיוח: נה) הענפים החדשים והרכים נקראו לולבים, וכן נאכלין
 כאספרגות, שבעשבים וזירקות: נו) אייכע, טערעביטעהט: ני) פיסטאליע: נה) וועגדארן, ובכ"י אירפורט
 הגי' והעטורין: נט) ע"כ פסקא דמתניתין, ושם יתח' מלת האדרל, ואדרל או עדל פספער-קרויט כ"ל:
 ס) שכבשו ביחד, וכן הוא להדיא ביר'ו, עליון שכבשו עם לולבין אית תניי תני זין אלו וזין אלו
 יש להן ביעור, ואית תניי תני זין אלו וזין אלו אין להן ביעור, ואית תניי תני עליון יש להן ביעור,
 לולבין אין להן ביעור: סא) ס"ל הלולבין עיקר, והעלין בטלו לגבייהו: סב) דלדידהו העלין עיקר,
 והלולבין בטלו לגבייהו, והגר"א הגיה דר"מ לעלים עם הלולבין ובדברי החכמים לולבין עם העלים:
 סג) דזה לא בטלו לגבי זה, ולא זה לגבי זה, ובלא כבשן, ד"ה מודו שללולבין אין ביעור, ולעלים
 יש ביעור, ואין שום הכרח לומר שרבי סתם כר"ש: סד) כ"ל, וכג"י בכ"י אירפורט, ואיב לשון מקרא
 הוא כדכתיב לזב ח, ו"ב עודנו באבזו לא יקטף: סה) מתיתחא זו מייתי לה הירו' בהך ליטנא, וכולן שנכנסו
 מששית לשביעית ששית חוץ מן העדל וכו', ועלה אמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן לית כאן מששית
 לשביעית ששית אלא שביעית כלו' התוספתא משוששחא, דלא אולין באילן בחר חטטה אלא לעיני
 מעשרות, אבל לא לענין ביעור: סו) אותן שנכנסו מששית לשביעית, חייבין במעשר, ופטורין מן
 הביעור

שביעית פרק ז

כירק (ס). עלי זיתים (סח) ועלי קנים (סט) ועלי חרובין אין להם ביעור, לפי שאין בלין (ע): ׀ העיד יהודה בן ישעיה (עא) הבשם לפני ר' עקיבא משום ר' מרפון, שיש לקטף (עב) שביעית: ׀ הוורד חדש שכבשו בשמן ישן (עג) ילקט את הוורד (עד), והשמן מותר (עה), ישן בחדש (עו) חייב בביעור (עז), החרובין החדשים שכבשו בין ישן, ילקט את החרובים (עח), והיין מותר (עט), ישנים בחדש חייב בביעור (עס):

פרק ח * מוכרין ב' אוכלי אדם ואוכלי ג' בהמה, ליקח בהן אוכלי אדם, הגיון אריה

הביעור, ואותן שנכנסו משביעית למוצאי שביעית, פטורין מן המעשר וחייבין בביעור, ואסיפא בודאי לא פליג ר' יוחנן (ס) וזכר חולין לעולם בחר לקטת: (סח) בתוספתא שצידו הוצא קר עלי זיתים וכו' בחר עדותו של יהודה בן ישעיה, ואין לרין להוכיח שהסדר מהסך, דנראה בעליל שזו הוספה הנמשכת עוד אחר משנתו מ"ה, ואספקא אבל לעלון אין ביעור קאי, ומתניתא זו מיייתי לה הירושלמי בפ"ט ה"ו וס' כהג"י עלי קנים ועלי האוג ועלי חרובין אין להם ביעור, אבל הרמב"ם פ"ו הט"ו גורם כאשר הוא לפניו בתוספתא עלי זיתים: (סס) כ"ל והג"י גפנים בכ"י אירפורט משבששתא, דהכי איתא ביר' שס רב"ז רבי אבין בשם ר' יוחנן לית כאן עלי קנים אלא עלי גפנים עלי קנים אין להם ביעור ובח"ס תפס בגי' כ"י אירפורט המשבשש: (ע) ביר' הגי' לפי שאין מיון כלה: (עא) כהג"י בכל הדפוסים ובכל כ"י והגר"א הגיה ר' יוסי בן ידעיה, ובש"ס חולין ג"ה: הגי' רבי אשעיא ב"ט של רבי יהודה הבשם, ובתוספתא שס פ"ג הגי' כמו הכא יהודה בן ישעיה: (עב) ודלא כר"ס דמתניתין, וקטף חילן אפרסמון הגקרא באלואסי-בויס, ובכ"י אירפורט הגי' שיש לקט בשביעית והיא מאזיה מעתיק חסר דעה: (עג) וורד של שביעית שכבשו בשמן של ששית: (עד) קודם שעת הביעור: (עה) ל"מ שאין צריך לבערו, אלא חף קדושת שביעית אין בו, והטעם משום דוורד חדש אינו מפליט בשמן ישן: (עו) וורד של שביעית שכבשו בשמן של מוצאי שביעית, ירו': (עז) השמן וכ"ס הורד, והטעם משום דבשמן חדש מפליט וורד ישן, ופיין במפרשי המשנה וברמב"ם פ"ז הכ"א: (עח) תנא דתוספתא פליג אתנא דמתניתין, דס"ל שאין שום חילוק בין וורד לחרובים, דחדש אינו מפליט בישן, ועיין בר"ס שכתב דמתני' מיירי בחרובין שנשתהו ביון עד שהגיע זמן הביעור: (עט) היין וכ"ס החרובים:

פ"ח מ"א, אסור להביא גידולי שביעית לירי הפסד, וכל מי שאינו נהנה מהן הגאה שמוחדין לה, ה"ז מפסדין, מש"ה אסור לעשות מדבר שמויחד למאכל אדם תחבשת או רטייה לאדם, ולבהמה מדבר שמויחד למאכל בהמה, אבל עושין מנוט תחבשת ורטייה לאדם, ואפילו דבר שאינו מיוחד לאדם, אם חשב עליו בשעת לקיחתו למאכל אדם, דיתו כמאכל אדם, וכ"כ דבר שאינו מיוחד למאכל בהמה, וחשב עליו לבהמה, דיתו כמאכל בהמה, ואם חשב עליו לשהיה, ונתתו עליו חומרי מאכל אדם, לאסורו למלוגמא, וחומרי מאכל בהמה, לאסורו שלוק, ולעשות הימנו תחבשת לבהמה, ואם חשב עליו לעשים אין בו דין שביעית: מ"ב, גידולי שביעית אסור לשנותן ממה שמוחדין לו, אוכלין מה שדרכו לאכול, שותין מה שדרכו לשתות, וסכין בהמה שדרכו לסוך, יין וחומץ מוחדין לשתיה, מש"ה אסור לסוך בהן, ובהא שזה שביעית לתרומה ולג"ס, דאלו נמי אסורין לשנות ממה שמוחדין לו, ורק להדליק נר משמן של שביעית מותר, מה שאינו כן בתרומה ובמ"ש: מ"ג, את שמותר למכור מגידולי שביעית, והוא המעט שהותר מליקוטו, אסור למכור במשקל ובמנין אפילו בשינוי, כגון תאנים שדרכן במשקל, אסור למכורן במנין, וירק שדרכו במנין, אסור למכורו במשקל, אלא מוכרן אכסרה, ורק מה שדרכו לאוגדו לזורך ביתו, כגון הכרשין וכ' החלב, מותר נמי לאגוד כשמוכרו בשוק, והדמים נהפסו בקדושת שביעית: מ"ד, מותר לומר לפועל שילקוט לו גידולי שביעית, וליתן לו סכר הטירחא, ואין בדמים דין שביעית, אבל אסור ליתן לו אסור ולאמר לו, לקוט לי בו, ואם אמר לו כן, ה"ו כקונה והדמים דמי שביעית, ודוקא לעשות סחורה בדמי שביעית, הוא דאסור, אבל להחליפן מותר, לפיכך אם אמר לנחתום, תן לי ככר בפודיון, וכשאלקוט ירקות שדה, אביאן לך, ה"ז מותר, אבל אם לקח סתם, אסור לשלם לו מדמי ירקות שלקט, משום שהדמים דין שביעית להם, ואין פורעין חוב מדמי שביעית: מ"ה, אין נתתין גידולי שביעית לא לחוכר בורות ובארות, ולא לבעל המרחץ ולא לנגלה ולא לבעל הספינה, אבל מותר להחליף גידולי שביעית במים שנתן לו הבייר לשתות, ומתנת חסם מותר ליתנם לטובין, אע"ג שידוע, דע"כ אין הוצעין ממנו את חובו: מ"ו, פירות האילן אעפ"י שמתרין בשביעית, אפ"ה לא יכניסן

שביעית פרק ח

קמ

ואין מוכרין אוכלי בהמה, ליקח בהן אוכלי בהמה (ד), ואצ"ל אוכלי אדם (ה), ליקח בהן אוכלי בהמה (ו). פירות שביעית (ז) אין מאכילין אותן לבהמה לחיה ולעופות (ח), אם הלכה בהמה מאליה לתחת תאנה ואוכלת בתאנים (ט), לתחת חרוב ואוכלת בחרובין (י), אין מחייבין אותו להחזירה, שנאמר (י) ולבהמתך ולחיה אשר בארצך (יא) תהיה כל תבואתה לאכול: מאכילין (יב) את אכסניא (יג) פירות שביעית, ואין מאכילין לא את העובד כוכבים (יד), ולא את השכיר (טו) פירות שביעית, ואם היה שכיר שבת ושכיר חודש, שכיר שנה, שכיר שבוע, או שקצצו מזונותיו עליו (טז), מאכילין אותו פירות שביעית (יז): אין בית דין פוסקין לאשה פירות שביעית (יח), אבל גיונות היא

הגיון אריה

ימיסן אלא בשמי, כגון האניס לא יקוץ בזמקתה, אלא בסכין אחר, וענבים לא ידוץ בגת, אלא בעריבה, וחיתים לא יכבש בצד גדול, אלא בצד קטן: מ"ז, אסור לשל או לערב גידולי שביעית בתרומה כגון ירק בשמן, דאם ישאר עד אחר הביעור, מביא את השמן הגבלע בירק לידי פסול (ועיין לקמן אות קס"ט) ואין לוקחין תרומה דמי שביעית (עיין לקמן אות קס"ד) דאחרון אחרון נתפס, כגון אם לקח שמן דמי ירקות, חלה קדושת שביעית על השמן, לקח בשר בשמן, יאל שמן ונכנס בשר, אבל הירקות לעולם עומדין בקדושת שביעית: מ"ח, אסור ליקח דמי שביעית דבר שאינו ראוי לאכילה, ואם לקח עבדים וקרעו ובהמה עמאה או אפילו קיני וזבין וזבות ויולדות, שיש בהן חטאת הנאכל, יאכל כנגדן, וכ"כ אם סך פלים בשמן של שביעית, יאכל כנגדו: מ"ט, שמן של שביעית אינו ניתן אלא לסיכת גופו של אדם, ואם סך בו עור, אפילו להנחת גופו, כגון שרכבו לשכב עליו, יאכל כנגדו, וכשאמרו לפני ר"ע, אומר היה ר"א עור ססבי בשמן של שביעית ידלק, והאוכל פה כותים לאוכל בשר חזיר, אמר להם שחוקי, לא אומר לכם, מה ר"א אומר בהו: מ"א, כמו שאסור ליקח דמי גידולי שביעית הראויין לאדם, דבר שאינו מאכל אדם, אסור נמי להסיק בדברים הראויין למאכל בהמה, כגון בקש ובתבן, ומרחץ שהוסקה בדיעבד בתבן או בקש של שביעית, מותר לרחוץ בה שלא בשכר, ואדם חשוב אפילו בחנם לא, דבעל המרחץ מתכבד ברחילתו, וכשכר דמי: ב) בתוספתא שביעית קדמו ההוספתא שקאו אסיפא דמתני' לאותן הגמטכות אחר הרישא, ובאשר שסדר חלקי המשנה נכון ומיושר, ערכתי גם את חלקי התוספתא לעומתן: ג) ואצ"ל אוכלי בהמה, ועיין מה שכתבתי באות שלאחר זה: ד) מנתיתא זו מיייתי לה הירו' בפ"ז ה"ב בהך ליסגא מוכרין אוכלי אדם ואוכלי בהמה ליקח בהן אוכלי אדם, אבל לא אוכלי בהמה, אוכלי בהמה ליקח בהן אוכלי בהמה וכ"כ אוכלי אדם ליקח בהן אוכלי בהמה, ומנתיתא זו עכ"פ נלקית ביתור, ולולי גי' התוספתא כגי' הרמב"ם פ"ד היר"ב הו"א שצ"ל התיבות ליקח בהן אוכלי בהמה בסוף הברייתא, וזהו פירושה אוכלין שמוחדין לאדם וגם לבהמה מותר למכור וליקח בהן אוכלין הראויין רק לאדם, אבל לא הראויין רק לבהמה, וכ"כ מותר למכור אוכלי בהמה ליקח בהן אוכלי בהמה וכ"כ אוכלי אדם, דלפי התוספתא והרמב"ם קשה, אמאי יהא אסור למכור מאכל בהמה וליקח מאכל בהמה דהא אוכלי בהמה שוין לענין שביעית והרואה להשוות הירו' עם התוספתא, לריך להעביר הקולמוס פעם אחת על התיבות אוכלי בהמה שהוכפלו במנתיתא וצ"ע: ה) שאסור לעשות מהם מלוגמא: ו) שמתיר לעשות מהם מלוגמא לאדם: ז) המיוחדין למאכל אדם: ח) דאי מאכילין אוקן לבהמה, לא ישאר לאדם כדי לטרו, ובקרא כתיב תחילה והיתה שבה הארץ לכם לאכלה וגו' ואח"כ ולבהמתך ולחיה וגו', הרי הקרא הקדים האדם לבהמה, ובספרא יליף ליה מקרא ואכלו אצויני עמך הראוי לאדם לאדם, הראוי לבהמה לבהמה: ט) שעל העץ (י) ויקרא כ"ה ז' (יא) מלה בארץ נמשכת למעלה ולמטה, כאלו כתיב לבהמתך ולחיה אשר בארץ תהי' כל תבואתה אשר בארץ לאכול, ר"ל כל זמן שהתבואה בארץ, אין מבריחין את הבהמה הימנה: יב) כל"ל והגי' אין מאכילין בכ"י אירפורט משבששא, כדמוכח מספרא פ' בהר הגרים עמך לרבות את האכסניא: יג) אפילו של עכו"ם, כדמוכח מסוגיא דירו' רפ"ג דדמאי: יד) שלא בפקודת המלך: טו) אפילו ישראל, אם הוא שכיר יום, דמתני' כפורע לו חובו מדמי שביעית: טז) בהדי מעות שנתן לו בשכרו: יז) דהרי הוא כאלשי ביתו: יח) למזונותיה, כשהלך בעלה למדינת הים, או כשהיה אלמנה, והצ"ד פוסקין לה מזונות מנכסי היתומים, ודירו' רפ"ג דמעשרות ורפ"ז דתבואות איתא הדי, אין צ"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית, והיינו הך, והטעם משום שאין

שביעית פרק ח

משל יש) בעלה ב: ר' אליעזר אומר בא, חבילי איזוב סיאה ב) והקורנית ב), שהכניסן לעצים, (אין) ב) מסיקין בהן ג), למאכל בהמה יו), מסיקין יז) בהן, ר' שמעון ב) אומר, אף קלחין של בית השלחין שייבשו ב), אסורין בהנאה ל): החציר לא) וירקות שדה, שלקטן לב) להמין לג) בהן, רשאי להמין בהן לד), למאכל בהמה לה), אין רשאי להמין בהן לו), העירית לי) שלקטה למאכל בהמה, הרי זה צריך לבער לה), נתנה תחת הבר, הרי היא כמבוערת לש), תבן של שביעית מ) אין נותנין אותו לא לתוך הבר, ולא לתוך המיט מ), אם נתנהו אחרים מב), הרי הוא כמבוער מג), תנור שהסיקו בתבן ובקש של שביעית מד), יוצן מה): ב שביעית ניתנה לאכילה לשתייה ולסיכה מו), לאכול דבר שדרכו לאכול מו), ולשתות דבר שדרכו לשתות, ולסוך דבר שדרכו לסוך מה), כיצד לאכול דבר שדרכו לאכול, אין מחייבין אותו לאכול קנובת מה*) של ירק, ולא פת שעיפשה מט), ולא תבשיל שעברה צורתו נ). כיצד לשתות דבר

הגיון אריה

שאין פורעין חוב מרמזי שביעית: יש) כלומ' אם מעשה ידיה שלו, או ניוזת מדמי שביעית, דאין זו פריעת חוב, ולולי דמסתפינא הייתי מנייה אצל, וכהג"י בירו' שם: ב) הוצא ספיחי של שביעית בסוף פ"ה והתוספתא תמלא לקמן ברפ"ט, רי שם מקומה: בא) אסיפא דמתניתין חשב עליו לעזים ה"ה כעזים קאי, ועיין לעיל אות ב': ב) כל"ל וכהג"י במתני' ובכ"י אירפורט וברוב הדפוסים, ונוסחת חז"ה ספרים הפיאה משושבטה, וסיאה פי' בצבלי שבת דף קכ"ח ובירו' במכלתין פ"ז ה"א לתרי, והוא עשב מבושם ממוני טהימין או מנאיראן, ולתרי מלה רומית*: ג) בצבלי שם נקרא קורניתא ופירושו חשי, ואפשר שהוא טהימין: ד) ז"ל וגם בכ"י הגר"א ליתא, ובירו' שם כהג"י לקטן לעזים, אין קדושת שביעית חלה עליהן, חישב עליהן לזכולן, קדושת שביעית חלה עליהן: ה) דכיון שאין מיוחדין, לא למאכל אדם, ולא למאכל בהמה, במחשבתו תליא מלתא: ו) ל"מ כשלקטן לזכולין אלא אף לקטן לעזים ומגדן וחישב עליהן למאכל בהמה, ועי"ש הסוגיא בירו': ז) אין מסיקין כל"ל וכהג"י בכ"י הגר"א, דלאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה: ח) ר"ש פליג אהנה דמתניתין, דסבירא ליה שכל מה שהבהמה אוכלת, מיוחד הוא למאכלה, אע"פ שחיי נמי להסקה, ולא אמרינן שבמחשבה תליא מלתא, ועיין בח"ד שכתב וז"ל, וכל ידענא אהיכא קאי, ואולי דקאי אמתניתין דרפ"ט וכו': ט) אע"פ שיבשו הבהמה אוכלת אותן, וכל עוד שראויין הן למאכל בהמה, מיוחדין להן: י) ואסור להסיק בהו וגי"כ אירפורט אסורין בהן משושבטה ובח"ש לא הרגיש בדבר: יא) מיוחד למאכל בהמה, כדכתיב מלמיה חזיר לבהמה: יב) מתניתא זו מיייתי לה הירו' שם וכהג"י וכל שאר ירקות שלקטן: יג) כהג"י בדפוסים ובירו', אבל בכ"י אירפורט ובמכשירין פ"ג מ"ה הגי' להעיל, והוא ההפעיל של עלל, והיינו הך, דע"י העל, שעל העשבים, מונעין את החזין ובח"ש ד"ה למאכל בהמה כתב וז"ל כיון דראוי למאכל בהמה וכו' אבל ליעל בתוכן חטים לא (!): לד) דכיון שהוא לזורך אוכל אדם, אין בהן הפסד: לה) אדם כל"ל וכהג"י בירו' שם: לו) דבשעה שחישב עליהן למאכל אדם, חל עליהן חומרא יתירתא: לי) כהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים הגי' עידות, ולולי דמסתפינא הו"א שהעירית עזעלדיטעל כל"א, ונקרא כך מפני שהוא מאכלו של עיר: לח) ואסורה להסקה: לש) דשוב לא חוי למאכל בהמה: מ) עיין מתניתא דר' הושעיא ירו' פ"ט ה"ז: מא) דלכתחילה אסור ליהנות מהן: מב) בירו' שם ובירמב"ס פ"ה הכ"ג ל"ב אחרים: מג) ותבן בתוך הבר דומיא לתבן בתוך הטיט, שוב חזי ראו למאכל אדם, וזהו דוקא אם ישן עליו, ובזה סלקה השגת הראב"ד: מד) קודם שתרד רביעה שנייה, כדתנן פ"ט מ"ז: מה) עיין מה שכתב שם מרן הכ"מ בשם הר"י קורקוס: מי) וסיכה דמטה לאכילה ושתייה, דלאכלה משמע כל הגלית גופו של אדם: מו) ולאכולו כמו שדרכו להאכל, אם חי חי, ואם שלוק שלוק: מה) ע"כ פסקא דמתניתין, ומכאן ואילך פירושי קא מפרש, ועיין מה שכתבתי לקמן תרומות פי"א אות ס"ב: מח*) מה שמשירין מן הירק, וזהו העלים העליונים, נקרא קניבת: מט) עיפוש שיממעל כל"א: נ) מתניתא זו מיייתי לה הירו' בפרקין ה"ב, ושם כהג"י ולא תבשיל שנתקלקל צורתו, וכן הוא שביקש לזכול תרדיו חיין, או לטוס חטין חיות אין שומעין לו, והטעם

שדרכו לשנות, אין מחייבין אותו להיות גומע אינגרון (א) ואסנגרון (ב), ולשנות
 יין בשמריו (ג), החושש בגרונו, לא יערענו (ד) בשמן (ה), אבל נותן שמן הרבה
 לתוך אינגרון ובולע. החושש בשיניו, לא יגמע בהן את החומץ, ויהא פולט (ו).
 אבל מגמע ובולע, ומטבל כדרכו (ה*) ואינו חושש (ו*). כיצד לסוך דבר שדרכו
 לסוך, סך אדם שמן על גבי מכתו (ז), ובלבד שלא ימול במוך, ויתן על גבי
 מכתו (ח). החושש בראשו, וכל מי שעלו בו הטמין (ט), סך את השמן, ואין סך
 יין וחומץ, שהשמן דרכו לסיכה (ס), יין וחומץ אין דרכן לסיכה. יין של שביעית
 שנפל לתוך המוריים (סא), צריך לבער (סב), ר"א ב"ר שמעון אומר, הרי הוא
 כמבוער (סג), נותן אדם דבילה וגרוגרת לתוך התבשיל (סד), כדרך שנותן את
 התבלין, ולא (סה) יסחטם, להוציא מהן משקין (סו), ובתבלין מותר (סז), מפני
 שהוא מלאכתן (סח), צורך את התבלין, ונותנן (סט) לתוך התבשיל, אם נמל (ע)
 מעמן, מותרים (עא), ואם לאו, אסורין (עב), אין עושין את היין אלנותית (עג).

הגיון אריה

משום שאין דרכן להכלל חי: (א) מלה יזנית* ופתרונה משקה שמעויות מירקות ועשבים הנכששים ציין,
 ובגמרא ברכות דף ל"ה: אמרו אינגרון מיא דסקלא, וסקלא תרדין בלשון המשנה עיי"ש ברש"י, וב"ל"א
 ומאנאלד: (ב) אכסיגרון כ"ל, וכג"י יומא ט"ו ושבעות כ"ג וצירו' צפרקין איתא אקסגורין, וגם
 זו מלה יזנית (**), ופי' תערובת מים בחומץ מלח ודגים, ובגמרא' שם אמרו מיא דכולי סלקי, ועיין
 בד"ס שהביא הגי' הנכונה: (ג) דשמרים לא חזו לשתיה: (ד) יערערנו כ"ל וכג"י כאן צכ"י וויטן
 ובתוספתא דשבת פ"ג צכ"י אירפורט צירו' צפרקין ומ"ש פ"ב ה"א ועיי"ע ברכות שם תוס' ד"ה לא
 יערענו וסוטה דף כ, וערער כמו גרגר, גורגעלן ב"ל"א: (ה) דכל שמויחד לאדם, אסור לעשותו לרפואה:
 (ו) מתניתא זו מייחית לה הבבלי שבת ק"א. וצ"ל י"ח: לאקשיי מינה אמתניתין: (ז) במתניתין שם
 גי' כמו הכא וצירו' במכלתין איתא ומטבל כל לרבו: (ח) משום רפואה, ובמתניתין דשבת הגי' ולאס
 נתרפא נהרפא: (ט) דזהו דרך הגאחו של שמן, לסוך בו את הגוף: (י) דזהו דרך לרפואה: (יא) קאספר
 גרינד ב"ל"א עיין הברייתא יומא ע"ז: (ס) ולא מייכר סךך בו גם לרפואה, מה שאינו כן ציין וחומץ:
 דבהן אין סכין אלא רק לרפואה: (סא) עיין לעיל דמאי פ"א אות ס"ב: (סב) דיש טעם יין בצמוריים,
 ואין נותנין בו אלא להשכיחו: (סג) ציין של תרומה בצמוריים פליגי רבי ורשב"ם צירו' תרומות פ"א ה"א,
 יין לצמוריים רבי מתיר ורשב"ם אסור, לפיכך אס עבר ונתנו, רבי אוסר לזרים, ורשב"ם מתיר
 לזרים, ועיין לקמן תרומות פ"א אות י"ב: (סד) דאין טעם יין בצמוריים ורק עצורי זוהמא נותנין
 אותו בו: (סה) הצמוריים כ"ל וכג"י צמוריתין דתרומות רפ"א ובתוספתא שם, ותנא דהוספתא
 פליג לתנא דמתניתין, דהכי תני התם אין נותנין דבילה וגרוגרות לתוך המוריים, מפני שהיא מאבדן,
 דתרומה לא ניתנה אלא לאכילה לשתיה ולסיכה, ותרומה עומאה להדלקה, ואס נותן דבילה וגרוגרת
 של תרומה לתוך המוריים, תו לא חזו לאכילה, וכ"כ לריבין אנו לומר דבילה וגרוגרת של שביעית,
 שאסור ליתן לתוך המוריים, מפני שמשפסדין, ותנא דהוספתא סוכר דבילה וגרוגרת שניתנו לתוך
 המוריים, עדיין ראוין לאכילה הן, ואין כאן לא משום איבוד ולא משום הפסד, ובדוחק יש לומר, דגם
 תנא דמתניתין אינו אוסר אלא בשחטן, ודו"ק: (סו) ובלבד שלא כ"ל וכג"י בצרייתא דירו' שם:
 (סז) דבילה וגרוגרת לא נתנו לשתיה ומאחר שסחטו אינן ראוין לכלום: (סח) כלי' זה
 דרכו להקנות לתוך התבשיל, ואעפ"י שאחר שיצא הטעם מהם, אינן ראוין עוד לכלום: (סט) צרור
 תבלין שנותנין כ"ל וכג"י בצרייתא דירו' שם, ובדואי לא איתא תנא דהוספתא לאשמועינן, היאך
 נותנין את התבלין לתוך התבשיל, והרמב"ם פ"ה הכ"ב גורם האורר עיי"ש: (ע) כג"י צכ"י אירפורט
 ובדפוסים הישנים וכ"כ צירו' וצמוריים הגי' בטל, ובדואי גי' כ"י אירפורט הויתר ככונה דבטל לא
 שייך לומר אלא בדבר או בטעם שרבה עלי' דבר או טעם אחר ומבטלו, אבל הגי' הצלן איבוד טעמן
 לגמרי שנטל מהן, דנשחטו כ"כ עד שאין בהם שום ליחות, והרי הן כעץ בעלמא, ועיין לקמן תרומות
 שם אות ט': (עא) לכל דבר, דאין בהם קדושת שביעית? (עב) וחייבין בציעור: (עג) לפי הערתו של בעל
 הערוך השלם ה"ז מלה רומית (***) oleunetus (**) δὲ ὑγάρων *) הש"ס

שביעית פרק ח

ואת השמן ערב (ד), ואם עשה את היין אלונתית, ואת השמן ערב, סך את השמן, ואינו סך יין וחומץ (ה), שהשמן דרכו לסיכה, ויין וחומץ אין דרכן (ו) לסיכה: לא יתן אדם שמן של שביעית ע"ג טבלא של שייש (ז) להתעגל עליה, ור' שמעון בן גמליאל ע"ג* מתיר ע"ג*, שמן של שביעית, אין סכין אותו בידים ממאות (ח), נפל על בשרו משפשפו ע"ג* אפילו בידים טמאות: שמן של שביעית אין חוסמין ע"ג* בו תנור וכיריים, ואין סכין בו מנעל ומנדל (ט), לא יסוך את רגלו שמן, והוא בתוך המנעל (ט), ולא יסוך את רגלו, והוא בתוך המנדל, אבל סך את רגלו, ונותנה (ס) למנעל, סך את רגלו, ונותנה לסנדל: סך אדם את עצמו שמן של שביעית, ומתעגל על גבי קמבליא (סא) חדשה, ואינו חושש (סב): אין מפטמין (סג) שמן של שביעית, אבל לוקחין שמן ערב מכל מקום (סד) לסיכה: שמן של שביעית (סה) מדליקין בו (סו), מכרו ולקח בו שמן אחר, אין מדליקין בו (סז), שמן של שביעית, אין נותנין אותו לתוך המדורה (סח), ר' יוסי אומר, צובע בו עציץ (סט), ונותנו לתוך המדורה (צ), מסיקין בגפת (צא) ובזגין (צב) של שביעית, אבל אין מדליקין באגוזים (צג), ואין מסיקין בזיתים (צד):

הגיון אריה

הש"ס בכמה מקומות: (ער) ע"י תבלין, והטעם שאסור לכתחילה משום שמפסיד את היין ואת השמן: (עה) את היין כ"ל ותיבת חומץ ל"ל דלא נכתבה אלא בטעות ע"י אשגרת לשון דלעיל: (עו) ויין אין דרכו כ"ל: (עז) דאין דרכו בכך, וכל שלא כדרך הגאון הפסד הוא לגבי שביעית ואסור: ע"ג* כ"ל והג"י ר"ס בכ"י אירפורט משושבתא, הנהגה בחוספתא דתרומות גם בכ"י זה הג"י כמו בדפוסים ובח"ס החזיק בגי' משושבתא: ע"ד* דטבלא של שיש אינה בולעת את השמן, ובודאי רק לסיכה גופו קא מכיין ולבח"ס טבלא של שיש שולחן עשוי לשחוק שמתעגל מאליו ונתנין שמן כדי שיתעגל היטב, ואפ"ה מתיר רשב"ג כיון דאיתו כבלע (1): (עה) דאסור לטמא אוכלין ומשקין, ואע"ג דלסיכה קא צבי ליה, חיישינן שמא ימלך ולא יסוך, או שמא ישאיר מן השמן וילך לאיבוד: ע"ג* ושמן לא תסוך ת"א ומשחא לא תשוף, עיין אהב גר ובאורי אונקלוס להחכם מהו' שמשון ברוך שפעטעל ז"ל: ע"ג* אין סכין אותן בשמן בשביל שיתחמו, וכן הוא להדיא בצרייתא דירו' מ"ק ספ"א: (עח) לרכבן וליפתן: (עט) דחיישינן שמא יפול מן השמן גם על המנעל או על הסנדל, ועוד משום דמחוי כמעבד את המנעל או את הסנדל: (ס) דכבר בטלה קדושת שביעית של שמן, ועיין לקמן תרומות סס אות ל"ג: (סא) עוד העשוי לשכב עליו, ולריך לרכבו, ועיין תו"ט אהלות פ"ח מ"א ד"ה סקורטיא, והמלה זיניה* ובל"א אונטערלאגע: (סב) אם ירכב העור ע"י בליעת שמן: (סג) ע"י בשמים, ואע"ג דכבר תני לעיל, שאסור לעשות שמן ערב, חזר ונקט ליה הכא, משום סיפא, דסד"א דף ליקח שמן ערב אסור לכתחילה, קמ"ל, ומתניתא זו מייחית לה הירו' בפרקין ה"ב: (סד) אפי' מנחשדין על השביעית, דאין חוששין שפיטמו אותו בבשמים של שביעית, וזכירו' שם איתא הכי אבל לוקח שמן ערב בשביעית (כ"ל ולא שביעית) ואינו חושש: (סה) צבא זו לא הובאה אלא בכ"י וויטן ואירפורט ובדפוסים הישיגים ליתא, ואפשר שקאת מעתיקים השמיטוה סה משום שכבר נשמית לעיל פ"ו אות כ"ע בטענהו של ר"מ נגד החכמים, ואם הדבר כן שגו ברואה, דבודאי אינה מיותרת, דסתימתאה היא, ומדלעיל אינו מוכח שחכמים מודי לר"מ בהא: (סו) אפילו בטמור, דשמן של שביעית ניתן גם להדלקה, ולא לסיכה לבד: (סז) ולאו משום דמתמרינן ברמיז, אלא משום דחיישינן שמא ימטר שמן שראוי לסיכה ולהדלקה ויקח בו שמן שאינו ראוי לסיכה, אלא להדלקה בלבד: (סח) דשמן לא ניתן להסקה: (סט) טובל בו עיץ כ"ל וכהג"י בכ"י של הגר"א, ובעל ח"ד ראה לגרום שובע בו עיץ מלשון כלים שצבעו, כלומר שבלע הרבה ונתנין את העיץ במדורה כדי להגדיל המדורה שהכלי דולק והולך, ולולי גי' כ"י של הגר"א הייתי אומר שאריך לגרום עינים במקום העיץ וכ"כ ונתתו בנ' ונתתו: (צ) דרוקא לשפוך השמן למדורה אסור, אבל להגדילה על ידו מותר: (צא) פסולת של זיתים: (צב) קליפות ענבים, דגפת זוגין ניתנו להסקה: (צג) בקליפי אגוזים כ"ל דראויין לציבעה סן: (צד) בגרעיני זיתים כ"ל וגרעיני זיתים חסובין, καταβολι*)

ג אין מוכרין פירות שביעית צ"ה לא במדה ולא במשקל ולא במנין צ"ו ,
 ולא יהא ממלא צ"ז את החבית ומוכרה כמות שהיא , כלכלה ומוכרה כמות
 שהיא , אלא אומר לו חבית זו צ"ח אני מוכר לך בדינר , כלכלה זו אני מוכר לך
 במריסית צ"ט , לא ימלא את הכלכלה ק ויצא וימכרנה קא בשוק , אף בשאר
 שני שבוע אסור , שזו דרך הרמיות קב : בית שמאי אומרים , אין מוכרין פירות
 שביעית במעות קג , אלא בפירות , כדי שלא יקח בהן קרדום קד , ובית הלל
 מתירין קה : אין מוכרין פירות שביעית לחשוד על השביעית קו , אלא מזון שלש
 סעודות קי , בד"א בדבר המתקיים קכ , אבל בדבר שאין מתקיים , אפילו מאה
 סעודות , מותר : אין מוכרין קכא ואין לוקחין קי מן הבותי ומן העובד כוכבים
 פירות שביעית , אחרים קיב אומרים , לכותי קיב עד ארבעה איסרות קיג : ד לא
 יאמר קיד אדם לחבירו קיט , העל לי פירות הללו לירושלים לחלק קיטו . אלא אומר
 לו העלם שנאכלם ונשתם בירושלים אני ואותה קיז , וכן לא יאמר אדם לעני ,

הגיון אריה

כדמוכח מהוספתא דתרומות עיין לקמן שם פ"א אות ק"ח , דאכורין בתרומה גזרים , ועיין רמב"ם
 פ"ה הכ"א , והלכה זו עלמיה מעיני המפרש ר' יונה שכתב ח"ו ל' לכאורה היא משנה ש"ל' דהשתא בתנן
 וקש שהן אוכלי בהמה אין מסיקין כ"ש באוכלי אדם , ונ"ל דלחי לאשמועינן אע"ג שקליפי אגוזים
 קיימי להדלקה ולא לאכילה וכן גרעיני זיתים וה"א דמותר להסיק בהן בהצלטה עם האוכל קמ"ל
 דאסור עכ"ל , ולהרצ המפרש קים ליה שקליפי אגוזים וגרעיני זיתים קיימי להדלקה ולהסקה , ובאמת
 אינו כן דכ"ל עלמיה דעיני שזובעין בקליפי אגוזים ומשנה ערוכה היא שם לקליפי אגוזים קדושת
 שביעית כדתנן פ"ז מ"ג , והא דגרעיני זיתים חשובין תוספתא ערוכה היא , ושאר המפרשים הרב
 בעל ח"ד ובעל מנחת בכורים שמו יד לפה (ובח"ט פי' כנו' קליפי אגוזים וכן קליפי זיתים מדחזי
 למאכל בהמה) : צ"ה מה שמותר למכור : צ"ו ע"כ פסקא דמתיבתין וכן הסדר שם ובכ"י אירפורט
 ובדפוסים כהג"ל לא במדה ולא במנין ולא במשקל , והטעם שאסור מפרש בירו' , כדי שימכרן בזול :
 צ"ז דמן הסתם יודעין מדה של חבית , ובכ"י הגר"א הגי' לא יהא מודד : צ"ח אף שיש לשער בקירוב
 מה שבוכה הע"פ שאינה מלאה : צ"ט מטבע רומית עיין שבועות פ"ו מ"ג ולקמן מ"ט פ"ג אות כ"ז :
 ק אף מדה כלכלה מן הסתם ידועה למוכר , ובכ"י של הגר"א גם הכה הגי' ולא יהא מודד :
 קא אכסרה : קב דהמוכר יכול לזוהר שלא ימכרו בזול , אבל הלוקח אינו יכול לזוהר שלא יקח בזיקר ,
 ואכסרה נריך להיות שזה בשניהם , במוכר ובלוקח : קג דשביעית תוספת דמיה ונריך להוליך המעות
 בזמירי דאכילה : קד והא דנקט קרדום , משום דמיוחד לעבודת הארץ , ואם שכח שאסור ליקח כלים
 בדמי שביעית , יש לחוש שלבסוף ישכח נמי שאסור לעשות בכלים הללו עבודת הארץ בשביעית :
 קה צ"ה אין חוששין שויליא המעות בזמירי דאינו לאכילה , ואפילו אם אירע שלקח כלים בדמי מעות ,
 עדיין יש להם תקנה , דהא אפשר לאכול כנגדן : קו שיעשה סחורה בהן או שיאחרן ולא יבערן בזמנן :
 קי כדי לרבו לשבת : קכ לזמן מרובה , וע"כ נריך לומר כן , דבדבר שאינו מהקיים אפילו לזמן
 מועט , צודאי אסור למכור לו מאה סעודות , דיש לחוש שאינו לוקחן לזורך עמנו , אלא לאחרים ,
 ולעשות בהן סחורה : קכא חפי' יודעין צבירור שלורך נפשו קובין , דפירות שביעית לעולם בקדושתן
 קב קיימי , והני לעיל אות י"ד שאין מאכילין את העכו"ם פירות שביעית : קי מהך טעמא שאסור
 למכור לו , אסור נמי ליקח הימנו , דשביעית תוספת דמיה , ואם נלךך ישראל ליקח אחרון מעכו"ם ,
 מוסר לו דמי האחרון , אבל נריך לחלל המעות ע"י פירות שיש לו צביתו , כדאיחא להדיא סוכה
 ל"ט במוסר דמי פירות שביעית לע"ה עיי"ש : קיא בדפוס פאזעוואלק שהוא מכ"י אירפורט (עיי"ש
 בשנינו נוסחאות) הגי' וחכמים , וגי' הדפוסים הישנים נכונה : קיב מוכרין לו ולוקחין הימנו : קיג כדי
 ב' ככרות , כבר בפגדיון , דפגדיון שני איסרין , ועיין פאה פ"ח מ"ב : קיד בתוספתא שבידית הובאו
 ההוספות לסיפא דמתניתין לפני אותן הגמטכין אחר הרישא , ואני סדרתי אותן לעומת הפסקאות :
 קטו מתניתין היא מ"ט רפ"ג , ומייתי לה הכא , משום דגם היא מהלכות עמעום , כמו מתניתין
 דילן , כדאיחא בירו' בפרקין ה"ד : קטז דהוי כפרע שכר התרחא ממ"ט : קיז דהוי כמזמינו לאכול
 ולשתות

שביעית פרק ח

הילך סלע זו והבא לי לקט היום (קח), הבא לי שכחה (קט) היום, הבא לי פאה היום, אלא אומר לו בלקט שתביא היום (קב), בשכחה שתביא היום, בפאה שתביא היום, וכן בן לוי (קבא): הלוקח (קב) מן הנחתום כבר בפונדיון ואמר לו (קבג) שאלקט (קבד) ירקות שדה ואביא (קבה) לך מותר, ר' יהודה ור' נחמיה אוסרין (קבז), חמשה שהיו מלקטין (קכז) ירק, לא יחא אחד מוכר לכולן (קכח), אלא אחד מוכר שלו ושלחן (קכט), חמשה אחין שהיו מלקטין ירק, אחד מוכר לכולן (קל), ובלבד שלא יעשוהו פלטר (קלא): חנוני שהיה מבשל ירק של שביעית (קלב), לא יחא מחשב שכרו מירק (קלג), אבל מחשב הוא (קלד) מיין ומשמן (קלה) שבר במלה (קלו). (וכן בן לוי) (קלז) שהיה בידו סלע של

הגיון אריה

ולשמות עמו: (קיה) דכיון שאמר לקט לי והקדים לתת לו הסלע, הרי זה כאילו לוקט בשביל הבעה"ב וזהו אסור, דהא מפקיעו מן המעשרות: (קיט) בצרייתא דירו' צפרקין ה"ד לא מזכר אלא לקט ופאה: (קכ) דאין זו אלא מכירה, ואעפ"י שכבר נתן לו הסלע אין צדק כלום: (קכא) וכן אתה מוצא בבן לוי כ"ל וכה"ג בירו', וזהו סיומה דבבא זו, ופי' וכן הדין אם אמר אחד ללוי שיביא לו מעשרו, ואם יעטון העטון עליו לאמר הרי הני' וכן בן לוי לא נמלאת בדפוסים, אלא רק בכ"י ויען ואירפורט, ואילו היתה נ"ו זו כגונה החרשתי, אבל מה לך להביאה ולהגיהה, הרי טוב לך לאחוז בטוסת הדפוסים שאינה זריכה הוקן, על זה אני אומר שגם מדפוסים הישנים איכא להוכיח שג' הירו' עיקר, דהנה הבבא שאחר זו מתחלת במלות וכן מי שהיתה וכו' ומאי וכן דקאמר, הסיכא קאי הך וכן, אלא ברור שגם בצ'הרים שנפלו חיזה מלות אחר היבט וכן, וק"ל: (קכב) במתני' הגי' לקח: (קכג) הך ואמר לו יתא לא במתניתין ולא בכ"י אירפורט, וטוסת התוספתא נכון: (קכד) בשאלקוט כ"ל: (קכה) אביא כ"ל: (קכו) הוספה זו מיייתי לה הירו' ומפרש ר"י ור"ל אוסרין, שאין ירקות שדה מגזיין, וחכמים מתירין, מפני שירקות שדה מגזיין, כל' למד' ירקות מגזיין, לא נתלו הנחתום הככר, שיהא כחוב עליו, ולמד' אין מגזיין, לא נתן לו הככר, אלא כחוב בעלמא: (קכז) מתניתא זו מיייתי לה הירו' פי' ה"ל בך ליטא לא יחא חמשה מלקטין ירק, ואחד מוכר, אבל מוכר הוא ושל חברו וכו' וכתב הר"ש ז"ל וז"ל פי' כשהן א' חברין מלקטין ומוכר אותן ב' חלקים צבת אחת מותר, דהוי כעין הצלעה וכו' עיי"ש, ופי' זה וחברו ליקט לעצמו ומכר אותן ב' חלקים מלקטין ומוכר הכל, אסור, אבל אם ליקט לעצמו לא זכיתי להבין דלא מותר למכור חלקו ע"ה הצלעה בשלקטו לעצמן, אמאי יחא אסור בשלקטו בשותפות, אדרבה בשלקטו בשותפות אפשר לומר שכל א' וא' לא לקט לעצמו אלא לאחרים, ועוד לפי פירושו של הר"ש ה"ל לתא דהתוספתא להביא מתניתא זו לעיל, ולא הכא בהון התוספתא למד' דפ"ח, לכן הרהרתי בנפש עוז לפרש התוספתא שלא כהר"ש והמפרשים שהלכו בעקבותיו (ובח"ש דבא גי' חדשה מלבד): (קכח) לחלוק הכסף בשוה דהנה לפי מה דתנן בפ"ז מ"ג ומה דהני' בתוספתא שם מותר למכור רק מה שהתיר מליקטו, אבל לא ליקועא כולה, ואם הדבר כן הרי חלקו של מוכר פחות מליקטו של כל א' וא', ועתה אם יחלוקו את המעות בשוה, נמלח שהוא משהכר מדמי שביעית בשביל טרחתו: (קכט) שלי לבד, ושלכן לבד, ואין כאן לא חלוקה ולא שכר טרחתו מדמי שביעית: (קל) האחין שותפין הן, וכולן שלקטן בשותפות חולקין נמי בשותפות, דאיכא למימר שכל אחד ואחד לא לקט לעצמו אלא לאחרים, וממילא מותר למכור הכל, דאין למוכר חלק מיוחד, שנאמר עליו אין רשאי למכור אלא רק מה שהתיר הימנו, וכיון שמוכר הכל אין כאן שכר טרחא מדמי שביעית, כנלענ"ד: (קלא) דמחזי כסותר שביעית, ובידו שם הגי' משושתא וכו"ל ובלבד שלא יעלוהו פלטר א"ר יוסי בר בון שלא יחא מזבין וכו', וגם לפי הנוסחא או לפי הנהגה של הר"ש לריק לומר שהמלות ובלבד שלא יעשוהו פלטר בתוספתא נוקחו מירושלמי, אבל באמת אינו כן וצריך להגיה הירו' לפי התוספתא: (קלב) הילך יעשה כדי שלא ישתכר מדמי שביעית: (קלג) אלא יתנו ללוקח בשווי: (קלד) כדי שלא יטרח בחנם: (קלה) של ערב שביעית: (קלו) אבל למכור את היין והשמן בריוח אסור, כיון דאיכא ירק של שביעית בהדיהו, והירו' מיייתי להך מתניתא שם בך לשאח החנוני שהי' מבשל ירקות שביעית לא יחא מחשב שכרו על דמי שביעית אבל מחשב הוא על היין ועל השמן ועל האצטלה, ולפי טוס' זו מותר למכור תבשיל בריוח אע"פ שיש בו ירק שביעית, אכן בין לגי' התוספתא בין לגי' הירו' אין כאן שום הצלעה: (קלז) מי כ"ל וכה"ג

שביעית פרק ח

קוב

שביעית קלח), ומבקש ליקח בה חלוק קלט), הולך אצל חנוני קמ) ואומר לו, תן
 לי בזה פירות, ונותן לו קמא), והלה אומר הרי פירות האלו נתונין לך במתנה קמב),
 והוא אומר לו, הרי סלע זה נתון לך קמג) במתנה קמד): ה פירות שביעית אין
 לוקחין בהן מים קמה) ומלח, ר' יוסי אומר, לוקחין בהן מים ומלח קמז): פירות
 שביעית אין נותנין אותן לא לתוך המשרה קמו*), ולא לתוך הכבוסה קמז), ר' יוסי
 אומר, נותנין אותו לתוך המשרה, או לתוך הכבוסה קמח): החמרון והגמלין
 הספנין קמט) שהיו עושין בשביעית, שכן שביעית קי) : ן זיתים קיב) של
 שביעית אין עושין אותן בקתבי קיג), רבן שמעון בן גמליאל מתיר, רבן
 גמליאל קיד) ובית דינו התקינו שהיו עושין אותו בקתבי, ר' יהודה אומר,
 טוחנן ברחים, שלא נטחן בהם קיד) בשאר שני שבוע, ר' שמעון אומר,
 כותש קיח) ומקפה בעריבה: ענבים של שביעית אין דורכין אותן
 בגת, אבל דורכין אותן בעריבה קיז), ר' יהודה אומר דורס קיז)

הגיון אריה

וכהג"י צברייתא דירו' צפרקין ה"ו וצבלי סוכה מ"א. עיין לעיל אות קכ"א: קלח) כהג"ו צבבלי,
 וזירו' איתא סלע מדמי שביעית, דהיינו שמכר פירות של שביעית וממעות זה רואה ליקח מלבוש,
 קלט) כינר יעשה, דהא לריך ליקח מדמי שביעית דברים הגאכלים קודם הביעור: קמ) הרגיל אללו:
 וכן הוא להדיא צב' תלמודין, ובעל התוספתא מייחי לה להך מתניתא דהא אנב טעמי דלעיל,
 דטעמי טשה להרגילין אללו כל מה שבכחו לעשות ומחשב שכן טרחו על דברים שאין משל שביעית:
 קמא) ומיר כשנותן לו הפירות, ילא הסלע לחולין: קמב) והוי יודע שריך אתה לאוכלן בקדושת שביעית:
 קמג) כהג"ו צכ"י וויטן ואירפורט וצב' תלמודין וכלל, ודפוסים הישנים איתא והוא נטון לו חלוק
 במתנה: קמד) וחזר לוקח לו חלוק וכן הוא להדיא צברייתא דירו', וצבבלי מסיים בה הכי והלה לוקח
 בהן מה שירצה: קמה) אפסקא דמתני' אבל נטון הוא לבייר לשמות קאי ותנא תוספאה ואחריו צכ"ט
 עשה חיבור לנפרדים: קמו) מתניתא זו מייחי לה הירו' צפרקין ה"ה ושם רמי ר' יוסי ארכ' יוסי וכו' הירו'
 אשר לפנינו משווצתתא ולפענ"ד כלל אמר ר' יוסי מה פליגי בשתייה אבל בשתמישו אף ר"י מודה כלו'
 בתוספתא פליגי החכמים ור"י בשתייה אבל בתשמישו מודה להו שאין לוקחין ומה דתני ר"י צברייתא
 אף לא למבייר מייירי נמי בתשמישו, וקמקשה הש"ס אי פליגי בשתייה הוי מאן תנא אבל נטון לבייר
 לשמות ר' יוסי בתמיה, ותיצן ר' יוסי האמורא, ד"ה היא, כאן לאדם כאן לבהמה, דדוקא בשתייה
 לבהמה פליגי חכמים ור"י, אבל בשתייה לאדם מודי החכמים לר"י, ועיין במפרש רא"פ ובפ"מ שדחקו
 מאלד: קמז) להשרות על ידן פשתן ומתניתא זו מייחי לה הירו' צפרקין ה"ה והצבלי סוכה מ' וב"ק כ"ב
 ושם הג' מוסרין וגי' הירו' כמו הכא: קמח) כהג"ו צכ"י אירפורט וצבבלי, אבל בדפוסים הישנים איתא
 שמשרה וכבוסה הנאתן אחר בעיור: קמח) כהג"ו צכ"י אירפורט וצבבלי, דכתבו לכס לכל לרכיב,
 הכי ר"י אומר נותנין אותן לתוך הכבוסה, ובעין זה הג' בירו', וטעמיה דר"י, דכתבו לכס לכל לרכיב,
 וכך הוא צבבלי, אבל בירו' אמרו כביסה חיי נפש היא, וכן אמר שמואל גדריס דף פ"א עירוביותא
 דמנאי מתיא ל ידי שענומיתא: קמט) אפסקא דמתני' ולא לספן קאי: קי) כלל וכהג"ו צכ"י אירפורט
 וצב' תלמודין ירו' צפרקין ה"ו וצבלי ע"ז ס"ב, ותרווייהו אוקי לה בתרי אוקימתי, חדא שעושים בהיתר
 ושכרן שביעית שנותנין להם מפירות שביעית, ולאוקימתא אחריתא שעושים באיסור שכן כשביעית משום
 קנס, ואע"ג שאין קנס בפועל, שאני חמרון גמלין וספנין דנפיש אנרייהו: קיב) סדר ההוספות אינו
 מכוון לסדר הפסקאות דמתניתין, דהתם נקט בתחילה תלמיס והדר ענבים ולבסוף זיתים, והכא בתחילה
 זיתים והדר ענבים ולבסוף תלמיס, ואעפ"כ לא שלחתי ידי בהן, משום דאפשר שבעל התוספתא פתח
 במנאי דמסיים תנא דמתני': קיג) במשצ"מ הג' קוטב ובמסנה שבירו' קוטבי והיינו הך: קיד) כלל על
 כרחין דאי תקנת ר"ג וב"ד היא, אמנאי לא תני ר"ג מתיר, ובכ"י אירפורט איתא באמת הכי רשצ"ג
 וב"ד התקינו, אכן שם חסרו התיבות ורשצ"ג מתיר, וזירו' אמרי סתם רבותיטו התיירו לעשות בקוטבי:
 קיז) זיתים, שאין דרכו להשתמש בהם לזיתים: קיח) פוחן כלל וכן הגיה הרב בעל ח"ד דלפי הג'ו'
 שלפנינו קשיא ר"ש דמתני' אר"ש דהוספתא: קיז) פסקא דמתני' הוא באזהה שינויים: קיז) כהג"ו צכ"י
 אירפורט

שביעית פרק ח

באצבע קנה) בחבית . תאנים של שביעית אין עושין קטש) אותן גרוגרות קט) , אבל עושין אותן דבילה קטש) , ר' יהודה אומר , ממעך ומננב ביד קטש) , מפררין קטש) רימונין קטש) , לעשותן פרר קטש) , וסוחמין ענבים קטש) לעשותן צימוקים קטש)* : ו אין לוקחין תרומה קטש) בדמי שביעית , שלא יביאה קטש) לידי פסול קטש) , ור' שמעון מתיר קטש) : אין מחללין מעשר שני על פירות שביעית קטש) , ואם חיללו יאכלו כחמור שבהן קטש) , פירות שביעית ופירות מעשר שני קטש) שנתערבו , יאכלו כחמור שבהן קטש) , פירות שביעית ופירות מעשר שני , שלקה בהן דברים קטש) אחרים קטש) , יאכלו כחמור שבהן קטש) : חמור בשביעית שאין במעשר שני , ובמעשר שני שאין בשביעית , שהשביעית עשה בה את המופקר קטש) כשמור , ופסולת אוכלין קטש) כאוכלין , ואוכלי אדם כאוכלי בהמה קטש) , וקליפי אגוזים וקליפי רימונים קטש) כיוצא בהן , מה שאין כן במעשר שני קטש) : שביעית מתחללת קטש) על הכל , ומעשר שני אין מתחלל אלא על מעות קטש) בלבד , שביעית מתבערת מכל

הגיון אריה

ארפורט ועדיפא מני' דורכין בדפוסים : קנה) הגר"א הגיה ביד ואין לורך להגהה זו , דריסה בצלצב היא : קטש) צמתני' לא תנן אלא שאין קולין אותן במוקפה , ומצבא זו משמע קלת כפירוש של הרמב"ם שאין שועחין התאים במוקפה : קטש) דבילה כ"ל וכג"ל בכ"י הגר"א : קטש) גרוגרות כ"ל וכג"ל בכ"י הגר"א : קטש) אבל אסור ליבשן בשמש על הגג : קטש) כה"ג בכ"י ארפורט ובדפוסים איתא מפרדין : קטש) קודם שהתחילו ליבש : קטש) בכ"י הגר"א הגי' פרד והיינו הך : קטש) לא את העצים ממש אלא את עוקלי האשכולות ועי"כ העצים מתיבשים בעודם בגפן , והרב בעל ח"ד הגיה ומגדירין ענבים : קטש) ואין לריך שום שינוי בשביעית : קטש) צמתיתין פליגי בהערובת תרומה להודיעך כמו דת"ק שאסר , והכא פליגי בהרומה עלמא , להודיעך כמו דר"ם שמתיר : קטש) את התרומה ע"י שטעית שביעית , דשביעית תופסת את דמיה : קטש) בפירוש אלו המלות צמתני' נחלקו הרמב"ם והר"ם , להרמב"ם קרא לירק של שביעית שכתב וז"ל שלא יבאנו לידי פסול , שאם נפסל בשביל התרומה , ישרף הכל , מפני שגורם לפירות שביעית שלא יאכלו , ועי"כ בהלכותיו פ"ה ה"ד , ולהר"ם קרא אשמן של תרומה , שכתב וז"ל שלא יבא אשמן של תרומה לידי פסול , דשביעית עד הביעור ותו לא , ומצרייתא שהוצאה זבחים ע"ה : מוכח להדיא , שפירוש המשנה כמו שכתב הר"ם , דהכי הניח התם , שביעית אין לוקחין בדמיה תרומה , מפני שממעיין באחילתה , והך שממעטין אי אפשר לפרש שאם נפסל בשביל התרומה , אלא ע"כ שאם נפסל בשביל השביעית שהגיע זמן הביעור לריך לשרוף הכל , ממלא שממעט בזמן אכילת התרומה , והמניחי מחד שמפרטי המשנה והתוספתא לא הריגשו בדבר : קטש) צצרייתא דצבלי ליכא פלוגתא , ומסוגיא דהתם נראה בעליל , שתוספתא זו לא היתה ידועה לאמוראי דצבל , וע"כ דלאמוראי דא"י ידועה היתה , כדמוכח מהא שבראשית אחר זה : קטש) מפני שממעט באכילת מ"ש , ומתיתא זו הוצאה בירו' מ"ש פ"ג ה"ב ופסחים פ"ט ה"ז , ופליגי בה אמוראי ר' יוסי אמר במחלוקת , כל' ר"ם מתיר צמ"ש כמו בתרומה , ור' יונה אמר ד"ה היא , ושאתי תרומה דאוכלי תרומה זריזין הן , כל' ומפני שמנהרין לאכול את התרומה כדי שלא תבא לידי עומאה , לא מיקרי זו ממעט באכילת תרומה , דבלאו הכי לא ימתו עד שעת הביעור : קטש) כחומרי שיהן , ולקמן בסמוך מביא חומרי דמ"ש וחומרי דשביעית : קטש) כ"ל וכג"ל בכ"י ארפורט והגר"א , וגי' עני בדפוסים משושהתא : קטש) ואיני יודע איזה משביעית ואיזה מ"ש : קטש) שנתפסו בקדושת שביעית וקדושת מ"ש : קטש) שקדושת שביעית חלה גם על ההפקר ועל דמיו וחיבין צביעור : קטש) כגון גרעני זיתים וקש ותבן , שביעית חלה עליהן כדתנן צמתיתין : קטש) ואוכלי בהמה כאוכלי אדם כ"ל וכן הגיה הגר"א , ור"ל קדושת שביעית חלה על אוכלי בהמה , כמו על אוכלי אדם : קטש) שהן ממוני האזבעין , כדתנן פ"ו מ"ג : קטש) דהפקר , פסולת האוכלין , אוכלי בהמה ומיני אצבעות פטורין מן המעשרות : קטש) כלומר קדושתה חלה על כל דבר שלקה מדמי שביעית , דאפילו אם לקח דברים שאינם נאכלין , לריך לאכול כנגדן , ואיירי דלריך לנקוט צמ"ש לשון חילול , נקט לי' נמי בשביעית , אעפ"י שפירות שביעית לעולם בקדושתן קא קיימי ולא מתחללין ולא שייך לשון חילול אלא רק בדמי שביעית , עיין סוכה מ"א : קטש) כ"ל וכג"ל

שביעית פרק ח

ק"ג

מין ומזון קפ"ג), ומעשר שני (אינו מתבער אלא באותו מין בלבד) קפ"ד), שביעית היא ודמיה אסורין קפ"ה), ומעשר שני או הוא או דמיו קפ"ו) אסורין, שביעית אין לוקחין בה זבחי שלמים קפ"ז), מה שאין כן במעשר שני קפ"ח): חומר במעשר שני, שמעשר שני קונה את הקנקן קפ"ט), ואמר דמיו קצ', עירוביו ספק עירובו קצ"א) כל שהוא קצ"ב), ומעון חומש קצ"ג), ומעון וידוי קצ"ד), ואסור לאונן קצ"ה), ולא הותר לאכילה קצ"ו), אלא בפדיון, ואין מדליקין בו קצ"ז) את הנר, מה שאין כן בשביעית קצ"ח): אחד שביעית, ואחד מעשר שני קצ"ט) מחללין אותו על חיה ועוף ועל בהמה בעלת מום ר), בין חיים, בין שחומין, דברי רבי יא), וחכמים אומרים, לא אמרו אלא בזמן שהן שחומין ר"ב). אחד שביעית ואחד מעשר שני ר"ג), אין פורעין מהן מלוה וחוב, ואין משלמין מהן גמולין, ואין פודין מהן שבוין, ואין עושין בהן שושבינות, ואין פוסקין מהן צדקה, אבל משלחין מהן דבר של גמילות חסדים, וצריכין להודיעו ר"ד), ונותנין אותן לחבר עיר ר"ה) בטובה ר"ו):

הגיון אריה

זכ"י ארפורט וכן הגיה הגר"א: קפ"ג) צפני עלמנו כשכלה לחיה צדסה: קפ"ד) כל המינין מתבערין באחד כ"ל וכהג"י זכ"י הגר"א וכן מוכח ממ"ט פ"ה מ"ז ועיי' רמב"ם מ"ט ונ"ר פ"א ה"ג: קפ"ה) כדתן במתני' שאלחנו עומדין זה ואחרון אחרון תפס בשביעית, והפרי עלמנו אסור: קפ"ו) דאם סודרו נעשה חולין, ומש"ה אמרי מ"ט מתחלל: קפ"ז) מטעמא דאמרן לעיל, שאין לוקחין מ"ט מדמי שביעית: קפ"ח) דכך מלתו, ליקח במעות מ"ט בהמה לזבחי שלמים, כדתן מ"ט פ"א מ"ג: קפ"ט) כדתן מ"ט פ"א מ"ד הלוקח כדי יין פתוחות או סתומה, מקום שדרכו לימכר פתוחות, לא ילא קנקן לחולין, וזכ"י מ"ב המשליל קנקין למ"ט וכו' משנפן קנה מעשר: קצ) שאפילו סתה היין צירוסלים לריך לפדות עוד דמי הקנקן, ואין לומר שהך ואמר דמיו מלתא צלגפי נפשה הוא, דהא שביעית נמי דמיה אסורין, כדתני לעיל שביעית היא ודמיה אסורין, ומה שכתב המפרש ר' יונה שמצרייתה דירו' ביטורים פ"ב ה"ב משמע שהוא מלתא צלגי נפשה, אמת הוא דהכי איתא התם יש במעשר [מה שאין בהרומה כ"ל וכהג"י בתוספתא עיין לקמן ביטורים פ"ב אות כ"א] שהמעשר אסור דמיו ועירוביו וקנקיו וכו', אכן הא דמ"ט אסור דמיו, חומרא הוא לגבי תרומה, אבל לא לגבי שביעית, ולולי דמסתפינה הו"ל שאריך להעביר הקולמוס על התיבות ואסור דמיו, דהכא מיותרין הן: קצ"א) עירובו וספק עירובו כ"ל, כל עירובו עם חולין בין שהוא ודאי בין שהוא ספק: קצ"ב) אסור בכל שהוא, דכיון שבידו לפדותו, הו' דבר שיש לו מתירין ועיין לעיל דמאי פ"ה אות כ"ה ולקמן תרומות פ"ה אות ג': קצ"ג) מוסף עליו חמישיתו כשפודה: קצ"ד) במנחה ביו"ט האחרון: קצ"ה) אבל בהא שאסור ליתן ממנו למת, מ"ט אינו חמור משביעית, וז"ע אמאי לא מנה זה בתוך הדברים שמ"ט שביעית שווין בהן: קצ"ו) חוץ לחומה: קצ"ז) בטמא, כדכתב לא צברתי ממנו בטמא: קצ"ח) דשביעית אינה קונה את הקנקן ואוסרת כל"ע ורק לענין ביטור שיעורה כל שהוא ואינה עושה חומש ודאי, ונאכלת בכל מקום, ומדליקין בה כשנמטה: קצ"ט) כלומר דמי שביעית דמיו מ"ט, דבשביעית עלמה אין שייך חילול, ומ"ט עלמנו אינו מתחלל אלא ע"י מעות: ר) מתייתא זו מיייתי לה הש"ס ירו' מ"ט פ"א ה"ד ושם הגי' על נקיבת כ"ל מוס ועל שאר בהמה, ובצלי סוכה מן לא נזכר בעלת מוס ועיי"ש השקול ועריא: ר"א) ר' מואיר כ"ל וכהג"י זכ"י הלמדוין: ר"ב) ובחין אסור, שמא יגדל מהן עדרים, וכן הוא להדיא צבריתה דבצלי: ר"ג) הירו' מיייתי לקך מתייתא דמאי פ"ג ה"א, ועיין מה שכתבתי בזה לעיל פ"ה אות ע"ב וכו': ר"ד) שיאכלן בקדושתן: ר"ה) ליתא בירו', וגם הרמב"ם לא הביאו לא לענין שביעית ולא לענין מ"ט, עיי"ש פ"ג הכ"א ושמיטה ויובל פ"ו הט"ז: ר"ו) להמשניות ח' ט' י' וי"א דפרקין לא מצינו בתוספתא אף לא הוספה אחת, והירו' מביא בה"ח מתייתא אחת שמשנית לעיל אות ע"ז, ומה שאמר ר' חזקיה בשם ר' אחא (ה"י) מתיר הי' ר"ח חמנין של כותים לאחר הפסח מיד, הוצא בשמיני בתוספתא דפסחים פ"ב עיי"ש:

מ"ח

[תוספתא] מ"ז

שביעית פרק ט

פרק ט (א) ספיחין של שביעית (ב), אין תולשין אותן ביד (ג), אבל חורש כדרבו (ד), ובהמה רועה כדרכה (ה); **ב**, ג שלש ארצות לביעור, יהודה ועבר הירדן (ו) והגליל שלשתן של שלש ארצות (ז), ולמה הוזכרו ההר והעמק והשפלה (ח), לפי שאין אוכלין מבהר על שבעמק, ולא מבעמק על שבהר (ט).

הניון אריה

פ"ט (א) מ"א, מדברי סופרים נאסרו כל הספיחים והן ירקות וזרעונים שלמחו בשביעית ממה שנפל בששית לארץ, ורק ירקות הגדלין לעולם בלי זריעה במקום הפקר מותרין, ואלו הן הפיגס (רועה) וירבוין השוטים (ווילדע בעער-מעלדע) וחלונות (פארטולאך), כוסבר (קאריאנדער) שבהרים והכרפס (זעלערי, עפפך) שבהרות, והגרגר (רויקע) שגלל באחו, ירקות אלו לעולם בחזקת הפקר הן, ומש"ה פטורין גם בשאר שני שבוע מן המעשרות, וגאללין בשביעית, ומותר ליקחן כדי מן, דהיינו שלש סעודות, ואפילו מע"ה משום כדי חייו: מ"ב, ספיחין האלה יש להם ביעור, כמו לפירות האילן, ושלש ארצות לביעור, יהודה ועבר הירדן והגליל, וכל אחת ואחת נחלקה לשלש ארצות, הגליל לגליל העליון שהוא מכפר חגיף ולמעלה, לגליל התחתון שהוא מכפר חגיף ולמטה, ולעמק שהוא תחום טבריה, וכ"כ יהודה, וזהו כל הארץ בדרומה של ארץ הכותים, נחלקת לארץ ההר, ובה נכלל גם הר המגד, לארץ השפלה, ובשפלת דרום נכללת שפלת לוד, ולארץ העמק, והוא מצית חורון עד הים; וכ"כ גם עבר הירדן נחלק לג' ארצות, אבל לא הוזכרו במתניתין ועיין בשטות אליהו ולקמן אות כ"ו: מ"ג, חומרא היא שהחמירו החכמים לחלק את שלש הארצות לחששה, דלא אמרינן שאוכלין ביהודה או בגליל כל זמן שלא כלה ארצו המין בכל יהודה ובכל הגליל, אלא כשכלה בהר אין אוכלין ארצו בהר אעפ"י שנמלא עוד בשפלה ובעמק, דקום להו שאין חיה שבהר גדילה בעמק, ולא בהמה שבעמק גדילה בהר (עיין לקמן אות ט'): מ"ד, הא דאמרינן שאוכלין פירות וספיחי שביעית כל זמן שלא כלה ארצו המין לחיה בשדה, היינו דוקא במקום הפקר, אבל משכלה במקום הפקר, אעפ"י שיש עוד במקום שמור, כגון בגנות ובחצירות, אין אוכלין עליו, דהחיה אינה יכולה לאכול ממקום השמור, ועפיחין (בלאטערביצען) דחזקתן שלא כלו, וכ"כ פירות שנדלו פעם שנייה בשנה, אוכלין עליהן אפילו בסתיו, אבל לא על אותן המתבשלין בסתיו: מ"ה, כבש שלשה מיני ירקות בחבית, מבצר מן החבית אותו המין שכלה מן השדה, ואותו המין שאינו כלה אינו מבצר, אעפ"י שיש בו טעם מאותן שכלו כבר, ואוכלין ברגילה דהיינו חלונות עד שיכלו סגירות, והן נמי מין פארטולאך (עיין לקמן אות ע"ב וכו') מבקעת בית נעופה: מ"ו, אוכלין ירקות הנאכלין כשהן לחין עד שהתיבש לחלוותה הקרקע מנשמי שביעית, וירקות הנאכלין כשהן יבשין, עד שתרד רביעה שנייה, דהיינו עד כ"ג חשון של מולאי שביעית, ועלי גפנים, כל זמן שנמלאו במקום הפקר באיביהן, אוכלין את שבבית: מ"ז, ברביעה שנייה מתחיל זמן הגשמים, מש"ה המשכיר בית לחבירו עד הגשמים, והטוור האלה מחבירו עד הגשמים, ה"ו עד כ"ג חשון, ועד רביעה שנייה עניים נכנסין לפרדות ללקוט פירות ואין לריבין ליטול רשות מן הבעלים, ועד רביעה שנייה אסור להטות ולשרוף בחבין ובקש של שביעית, אבל מכ"ג חשון ואילך מותר: מ"ח, כשכלה מין א' מן החיה שבשדה, והגיע שעת הביעור לאותו מין שבבית, לוקח לעצמו ותהין לכל אחד ואחד מצבי ביתו ולשכניו ולמיודעיו ומפקיר את השאר, ובדבר המופקר עניים ועשירים שוין: מ"י, מי שקיבל פירות שביעית במתנה, או שנפלו לו בירושה, אוכל אותן כשאר פירות שלקט מן ההפקר, ועיסת שביעית, אעפ"י שהדגן אשר נעשית הימנו פטור מן המעשר, דמעשר אינו יורג בהפקר, אפ"ה חייבת בחלה: ב' בבא זו תמלא בסוף פ"ה דהוספתא, ושם דלגתי עליה, כי כאן מקומה, והפקר דמתניהוין וחכמים אומרים כל הספיחין אסורין קאי, ואחא לאשמועינן הכא, דלף במולאי שביעית אסורין, דע"כ בספיחין שילאו משביעית למ"ש קמיירי, מוקתי חורש כדרבו, דלטו חרישה בשביעית מן איכא ועיין ברמב"ם פ"ד ה"ה ובמין כ"מ: א' חוישין שמה יאכל מהם: ד' ואין חוששין לגדולי ספיחי שביעית (ה) היינו דוקא בזמן שמותר לחרוש, אבל בשביעית עצמה שדאי אסור לרעות בהמה שם: ו' מורחה, והא דלא נקט כדרין יהודה וגליל שהם במערב הירדן, ואח"כ עבר הירדן, שהוא במזרח, משום שארץ גלעד סמוכה ליהודה וגליל, ובין יהודה וגליל ארץ הטתום: ז' ע"כ פסקא דמתניהוין ושם הגי' ושלש שלש ארצות לכל אחת: ח' בארץ יהודה: ט' ולפי זה לריך לומר הא דתנן במ"ג ולמה אמרו שלש ארצות וכו' פירושו למה אמרו שלש ארצות בכל אחת ואחת, שיהו אוכלין בכל אחת ואחת מן התשעה ארצות עד שיכלה האחרון שבה, ולחומרא שבה, דאם כלה המין בהר, לריך לבצרו מן הבית, אעפ"י שמאוי עוד בשפלה ובעמק, ובאמת כך פירשו הר"ש ותוספות פסחים נ"ב: ד"ה עד שתכלה והגר"א, אכן הרמב"ם בפי"מ ובהלכותיו פ"ז ה"ט ורש"י פסחים שם פירשו שאוכלין

שביעית פרק ט

קד

אלא הר והדורו (י), עמק ועמקו (יא), שפלה ושפלתו (יב), ובסוריא (יג) לא אמרו שלש
 ארצות (יד), אלא אוכלין מן הראשון שבה (טו) עד שיכלה האחרון שבה (טז):
 ר"ש אומר, לא אמרו שלש ארצות אלא ביהודה (יז) ושאר כל הארצות (יח)
 אוכלין והולכין עד שיכלה מבית אל (יט) ומגידרה של קסרין (כ). איזה הוא הר
 שלה (כא), זה הר המלך (כב), ושפלה שלה זו שפלת לוד (כג), ועמק שלה מעין
 גדי (כד) ועד יריחו, איזה הוא עמק שבגליל, כגון גניסר (כה) וחברותיה, ר' שמעון
 בן אלעזר אומר, איזה הוא הר שבעבר הירדן, כגון חרים ובגובה וגדור (כו)
 וחברותיה, שפלה שלה חשבון (כז) וכל עריה שבמישור דיבון ובמות בעל
 ובית בעל מעון (כח), עמק שלה (כט), כגון בית נמרה רמתא (ל) וחברותיה. רבן
 שמעון בן גמליאל אומר, סימן להרים מילין (לא), לעמקים דקלים (לב), סימן
 לנחלים קנים, סימן לשפלה שקמים, ואעפ"י שאין ראייה לדבר זכר לדבר ואת (לג)

הגיון אריה

בכל יהודה עד שיכלה מכל שלש ארצות שציהודה, וכן בגליל וכן בעבר הירדן, ולפי פירוש ע"כ כ"ל
 שהתוספתא פליגא אמתניתין, ועיין תו"ט ד"ה ר"ש אומר: (י) כל ההר ואפילו השפלה שבו: (יא) כל
 העמק והשפלה שבעמק כעמק: (יב) שפלה ושפלתה כ"ל וצירו' הג' שפל ושפלתו, כלו' הר ששפלה
 כשפלה, כך פירשו צירו', ומגלה רמזו ההם מן התוספתא אמתניתין, מוכח בצירור שאמוראי דא"י לא
 מלאו שם סתירה בין התוספתא למתני', וכבר העיר הרב בעל ח"ד שמהירו' משמע כפירוש הר"ם:
 (יג) ששביעית שלה רק מדברין: (יד) לא החמירו כל כך, שלא יאכלו מזהר על שבעמק, ולא מצעמק
 על שבה: (טו) מן אותו חלק הארץ שיכלה שם המין בראשונה: (טז) בכל ארץ סוריא, וצירו' שם לא
 הביאו אלא רישא דהך מתניתא אין בסוריא שלש ארצות, ותו לא: (יז) ר"ש פליג את"ק בתרתי, לת"ק
 אוכלין בכל אחת ואחת מע' ארצות עד שיכלה בה, ובשאר ארצות כלו' בגליל ובעבר הירדן ובסוריא, לא לבד
 שאוכלין בכל אחת ואחת עד שיכלה האחרון שבה, אלא אפילו כלה האחרון שבה, אוכלין שם על ההר
 שציהודה: (יח) צמתני' הג' ושאר כל הארצות כהר המלך והכא פירושי קמפרש מאי כהר המלך:
 (יט) שפירותיה מרובין, כדדרשו לקמן ולערב יחלק שלל, זו בית אל שמאחרת: (כ) סביבותיה של קסרין,
 וקסרין עממה אינה מתחום א"י, ובסביבותיה הפירות מרובין כמו צבית אל וכלין באחרונה: (כא) של
 יהודה, ובצרייתא דירו' איתא להדיא איזה הר שציהודה: (כב) זהו הר הפרים הנמשך מעמק יזרעאל עד
 ירושלים: (כג) על יד ים האחרון דרומה של שפלת שרון: (כד) עין גדי עיר במערבו של ים המלח במדבר
 יהודה, ומבית חורון עד הים נמי עמוק הוא: (כה) עיר במערבו של ים כינרת, ובצרייתא דירו' כהג"י
 בקעת גניסור וחברותיה וכן כיוצא בזה, איזה הר שציהודה וכו', ועיין הסוגיא בירו' מגילה פ"א ה"א
 כגרת גניסור וכו': (כו) הרי מכוור וגדור כ"ל וכהג"י בירו' בשמעתין ור"ה פ"ב ה"ב ובבבלי המיד ל:
 וכן לריך להגיה גם יומאל לעז ונקל להראות היך נשתבשה הגי' הנכונה "הרי מכוור" למלות חרים
 כזור, וחרים כזור לחרים וכנצורה. אכן לריך להודיע שבכ"פ פמ"ח כהג"י חרים וטו וגדור, והגרא"א
 הגיה וכמהוגדור, וגי' הירו' נכונה ועדיפה מבולן: (כז) עיין יהושע י"ג, י"ז, ומצבא זו מוכח שעבר
 הירדן דמתני' הוא מורחה ולא מערבה, ותימנה שהרמב"ם בפירושו ובהלכותיו פ"ז ה"ט מדבר בעבר
 הירדן של מערב ועי' כ"פ שם שכתב וז"ל והתוספות לעולם הוא פי' המצנה וכו' והמשנה בהזכרת
 שלש חלקי כל אחד ואחד חזרה והזכירה גליל ויהודה ולא חזרה להזכיר עבר הירדן אלא סתם שאמר
 ושפלת לוד וכו', והתוספות חזרה והזכירה גליל ועבר הירדן ואת יהודה לא חזר להזכירו אלא שאמר סתם
 איזהו הר שלה, ומסתברא שהתוספות צוה עיקר עכ"ל ועיין לעיל אות כ"א: (כח) בצרייתא דירושלמי
 מוסיף עלה וכן כיוצא בזה ואעריס שמכרו עוד ציהושע שם קמבוין דמוכח מסוגיא דירושלמי עיי"ש:
 (כט) כדכתב ציהושע י"ג, כ"ז ובעמק בית הרם וציה נמרה וסכות ולפון: (ל) בית רמתא ובית נטרון
 כ"ל ובית רמתא הוא ציה דקרא, כדאיתא בירו' בשמעתין בית הרם בית רמתא, ציה נמרה
 בית נטרון, סכות תרעלה, לפון עממו: (לא) עפ"ים, עיין לעיל פ"ז אות ד', ומתניתא זו מייחית לה הירו'
 בשמעתין והבבלי פסחים ג"ג: (לב) כהג"י בבבלי, וצירו' איתא המרים: (לג) מלכים א', כ"ז ודה"ב ב'

שביעית פרק ט

הארזים נתן כשקמים אשר בשפלה לרוב: אוכלין מבית המלך (ד) עד שיכלה מבית אל (ה), אעפ"י שאין ראיה לדבר זכר לדבר בנימין (ו) ואב יטרף, זו ארצו שחוטפת, בבוקר יאכל עד, זו יריחו שמוקדמת, ולערב יחלק שלל, זו בית אל שמאחרת (ז): ושאר ארצות אחד לזיתים ולתמרים (ח), אוכלין בזיתים עד שיכלה אחרון שבתקוע (ט), ר' אליעזר בן יעקב (י) אומר, אף של נוש חלב (יא), כדי שיהא עני יוצא ויביא רובע בין מראשו בין מתחתיו (יב), אוכלין בתמרים עד שיכלה אחרון שבצוער (יג), רשב"ג אומר, אוכלין על מה שבכיפין (יד), ואין אוכלין על של בין השיצין (טו), אוכלין בתאנים (טז) עד שיכלו פני בית ייני (יז), אמר ר' יהודה, לא הוזכרו פני בית ייני (יח), אלא למעשרות בלבד (יט), פני בית ייני (כ) ואחיני (כא) דמוכניא (כב) חייבות במעשרות, ושאר כל פירות האילן (כג), כגון האוגסין (כד) והקרוסמילין (כה) והפרישין (כו) והעורדין (כז) אוכלין ממה שבהר על שבעמק, וממה שבעמק על שבהר (כח), רשב"א אומר, כולן (כט) כחרובין (ל), אוכלין עליהן עד שתרד רביעה שנייה (לא): ד אין אוכלין על הדחיפין (לב) שבעכו, ר' יוסי אומר, אוכלין על הדחיפין (לג)

הגיון אריה

א, ט"ו: (ד) מהר המלך כ"ל וצבלי מנחות דף ק"ט: נמי ל"ל להר המלך ולא לבית המלך, כדמוכא מירי' יומא פ"ו פ"ג, עיי"ש: (ה) עיין לעיל אות י"ט: (ו) בראשית מ"ט, כ"ז וצב"ר סס איתא הכי מה הזאב הזה חוטף, כך היתה ארצו של בנימין חוטפת את פירוהיה: (ז) צמ"ר סס הגי' מצברת מאלפת, וצתנחומא מצברת מלקסת: (ח) פסקא דמהיתין הוא, ושם הגי' וכל ארצות, וצב"א זו איתא צתוספתא בסוף ההוספות למ"ד ואם העיין בסוגי' דפסחים סס, תמלא מקור ערבוזיא זו, ואין לרדך להביא ראיה שכאן מקומה: (ט) תקוע אלפא לזיתים, וממך שהייתם מרובין סס יכלו באחרונה: (י) בצרייתא דצבלי הגי' ר' אליעזר, אכן צתוספתא דמנחות פ"ט איתא הכי תקוע אלפא לשמן, אצ"א שאל אומר שנייה לה רבב צעזר הירדן, ר' אליעזר בן יעקב אומר שלישיה היה לה גוש חלב בגליל ועיין בד"ס: (יא) בצבלי סס פליג ר"א את"ק, וכהג"י התם ר"א אומר עד שיכלה אחרון של גוש חלב וצברייתא דירי' איתא סהם ועל הזיתים עד שיכלו ממרון ומגוש חלב: (יב) כל עוד שהעני מולא רובע, מותר לאכול מהזיתים שבביתו ובגמ' סס כהג"י כדי שיהא העני יולא וזיתו מולא (כ"ל) לא בעיקרו ולא בגושו רובע, כלו' מאותו זמן אסור לאכול את שבבית: (יג) כהג"י בצרייתא דצבלי, אבל בירי' איתא סהם אוכלין על התמרים עד שיכלו מיריחו, ורשב"ג לא הזכיר סס: (יד) על של בין הכיפין כ"ל וכהג"י בצבלי ובכ"י אירפורט על בין הכיפין, וכיפין כמו כפות תמרים ובין הכיפים לפי הערוך עיקר חריות של הדקל במקום שדבוקות בדקל, וכל עוד שאפשר לוקטן משם, אוכלין עליהם בבית: (מה) קולין, כלומר אם נסבכו בקולין שסביב לדקל, אין אוכלין עליהן: (מו) צתוספתא הבבא אוכלין ברנילה קודמת לזו, ואותה תמלא לקטן במקומה, בין ההוספות למ"ה, והך אוכלין בתאנים נמי אסיפא דמהני, אפסקא וכל ארצות כאחד לזיתים ולתמרים, קאי, כדמוכא מצרייתא דצבלי פסחים סס, ועיי"ש עירובין כ"ח: רש"י ד"ה לא הוזכרו: (מז) בות הינו כ"ל וכהג"י בפסחים, אבל בעירובין הגי' ביהרוגי ועיין בד"ס, ובית הינו הוא צעטהאנוען הידועה: (מח) הך בלבד ליתא בגמ', ומלת דתן התם ט"ס, ול"ל דתיגא: (מט) תמרים שאינם מבושלין: (נ) לפי השערתו של צבל תבוזות הארץ היא עין טוב, ולפי סברתו של התם יביעור היא העיר טאליביעה סמוך לבית שאן בגליל התחתון: (נא) גם צב"א זו איננה במקומה צתוספתא, לכן הגמיה פה במקום הראוי לה: (נב) בירנען: (נג) מין אנסין שהוצאו מעיר קרוסטומיאוס*) בארץ אטליא: (נד) מיספעל ב"ל: (נה) והעורדין כ"ל ואפשר שהוא מין קוויטעטן ב"ל: (נו) דצבלי פירות החיה הולכת מהר לעמק ומעמק לר: (נז) שאר כל חילנות: (נח) בירי' בשמעתין איתא הכא כל ארצות כאחת לזיתים ולתמרים תני אף לחרובין: (נח) דאז כלין כל פירות שבשדה: (נט) הטפיחין כ"ל וכהג"י במשב"מ ובמשנה שבירי' וצברייתא דירי' בפרקין ה"ד, והגי' ספיחין בדפוסים הישנים, ודחיפין בכ"י אירפורט, ודחיפין בכ"י ויישן כוין משבחת, ובפירושה של מלת טפיחין נחלקו מפרשי המשנה, לפי הרמב"ם הם נגריים ודחיפין בכ"י ויישן כוין משבחת, ובפירושה של מלת טפיחין נחלקו מפרשי המשנה, לפי הרמב"ם הם נגריים הקדים

*) Crustumium

שבעכו (ס) ועל הדיפרא (סא), אבל לא על סיפוניות (סב), ר' יהודה אומר (סג), אף על
 שיפוניות (סד), ר' יוסי (סה) אומר, דיפרא שביכרה עד שיכלה (סו) הקין אוכלין עליה, אוכלין
 בענבים (סו) עד שיכלו דליות שבאשכול (סז), אם יש אפילות מהן, אוכלין עליהן (סח):
 ה אוכלין (סט) על הירק (ע) של בית השלחין, לפי שאינו כלה (עא), אוכלין
 ברגילה (עב) עד שיכלו אגומרי (עג), ובני גליל העליון עד שיכלו לופסי (עד) בית
 דגן (עה) וחברותיה, וגליל התחתון עד שיכלו אוניות (עו) של מעון אגא (עז):

הגיון אריה

הקשים ממני תבואה וקטניות, שאינם נורעין, אבל לומחין מכה הארץ וישראלו בחרץ ימים רבים לרוב
 יבשותם וחזוקתם, והר"ם מביא פירוש הערוך שכתב וז"ל אוכלין על הטפוחים פי' אחי רבי הניחל ז"ל
 על מה שמשמין הטופות צטפחין שכן כלי חרס הבנוין צבותלים לקנן בהן הטופות, ויש מפרשין
 אוכלין על הטפחין על מה שבין העשבים עכ"ל, ומתניתא זו מוכח להדיא כהרמב"ם ויש מפרשין של
 בעל הערוך, דמה לו כלי חרס שבעטו, מה לו כלי חרס שצמקום אחר (ס) כהג"י בכל הדפוסים הישנים
 ובברייתא דירו', ורק צדפוס פאזעוואלק חסר כאן מלת שבעטו (ובח"ס לא הרגיש בדבר) ועיי"ש בשינוי
 הנוסחאות, ומתניתין ר' יוסי הוא: (סא) אינן שנושא פירות פעמים במטה אחת והמלה יונת*):
 (סב) הסתוניות כל"ל וכן הגיה הגר"א ודוחק לומר שסיפוניות בני" כ"י אירפורט או סיפוניות צשי"ן
 שמאלית בני" הדפוסים היינו כמו המסויפות או הסיפות, עיין לעיל דמאי פ"ח אות כ"ב, והסתוניות הן
 ענבים שמתחין בנפנים עד הסתיו: (סג) הך ר"י אומר וכו' ליתא צדפוס פאזעוואלק ובשינוי הנוסחאות
 שם לא העיר על הסדרון, ובח"ס לא הרגיש בדבר: (סד) ר' יהודה כל"ל וכהג"י בברייתא דירושלמי:
 (סה) שלא יכלה כל"ל וכהג"י בכ"י ויעין וזירו': (סו) אפסקא דמתני' אבל לא הסתוניות קאי ושאי
 ענבים משאר כל פירות האילן שהביא לעיל, עיין אות נ"א: (סז) שבאבל כל"ל וכהג"י בכ"י ויעין ובערוך
 ערך דל ועיין פסחים שם ר"י ד"ה אוכל וכבר מונה כן בכ"י אירפורט, דהתבואה של אבל אחר מלת
 שבאשכול אינן אלא הגבה היתה מתחילה בגליון הספר, ומשם באה לפנים, והמוציא לאור לא הרגיש
 בדבר כנראה משינוי הנוסחאות (ועיי"ע תוספתא יבמות פ"ז דפוס פאזעוואלק לז רמ"ה שורה ו' מעשה
 צדופא צפיגא דמלת צפיגא נמו הגבה שבהא מחוץ), ולרש"י ז"ל קום ליה שאבל הוא אבל כרמים,
 ובמחכ"ה אי אפשר לומר כן, דהא אבל כרמים בחרץ עמון היא, עיין רד"ק שפטים י"א כ"ט ל"ג
 והי"ד היו אוכלין על פירות הפטרות מן השביעית, והא דעמון ומואב אינן חייבין בשביעית, מוכח
 מדלעיל עיין פ"ו אות ד' וממ"ג פ"ד דרדים, אלא אבל דהכא עיר בגליל היא, עיין תוספתא דעירובין
 פ"ו מעשה צבתא המים היתה צבה מאכל ליופורי וכו': (סח) ורק על הסתוניות שהנחו צדה עד הסתיו,
 אעפ"י שנתבטלו מכבר אין אוכלין: (סט) בכ"י הגר"א הגי' אין אוכלין, אכן לפי גי' זו הלשון לפי שאינו
 כלה ארט ומתבט יפה: (ע) אדברי ר"ש קאי דה"ל שכל עוד שיש מין ירק אחד, אוכלין עליו כל מיני
 ירקות שצבית, וחתא לאשועוין הכא דאובלין כל ירקות על מין ירק אחד של בית השלחין: (עא) דהא
 משקין בית השלחין בשביעית: (עב) פסקא דמתניתין הוא, וכדי שגראה אור צבבה זו, אריך לידע קודם
 כל, שהך אוכלין ברגילה מלתא צבפי נפשה הוא ואינו מדברי ר"ש, דלר"ם מה לו רגילה, מה לו ירק
 אחר, אלא ע"כ החכמים הן שאמרו אוכלין ברגילה עד שיכלו סגרות, וכיון שחכמים פליגי אר"ם,
 ולדודוהו אריך לבער כל מין ומין צפ"ע, אי אפשר לומר שסגרות אינן ממין החלוגלות, ולפי זה דברי
 הערוך שפי' סגרות קרדי דומשתקין בלע"ז המוהין מאד, ויותר המוהין דברי ידידי הרב החכם מהו' יוסף
 פערלעס אב"ד דק"ק מיינעטן שרואה להגיה בגלאססאר של התוספתא דפוס פאזעוואלק לתרי במקום
 אגומרי, ואזוביות במקום אוניות, ובמחכ"ה שגה צדופא, דהא לתרי ואזוב מאכל בהמה הן, ודוקא
 כשחשב עליהן, כדאיתא לעיל פ"ח אות כ"ב, והכא באובלין ארט קמייירי, ועוד מאי עיני רגילה לתרי
 ואזוביות שאובלין אותה עליהן: (עג) סגרות מבקעת בית נפופה כל"ל וע"כ פסקא דמתניתין הוא ומלה
 סגרות נשחשה לאגומרי, וסגרות מין מומי פארטולאקעלעטן, והעלים שלו סגורין, וידוע דהע שלפי
 חכמי הטבע נמלאו היום קב"ה ממים של פארטולאק על הארץ: (עד) חלוגלות אשר עלין שלהן אינם
 סגורין אלא פתוחין ודומין לנפס: (עה) צבתא מטה בני אשר עיין יהושע י"ט, כ"ז: (עו) לפי החכם מהו'
 יעקב לעווי ובעל הערוך השלם פי' שפיוע-פאררראטה, מאנאצינע, וכל מי שיש לו אזנים לשמוע ועינים
 לראות יחזק על בית האולרות הללו שעשו לחיות הטהרה, ובלי שום ספק לחיות הן חלוגלות, ועלים שלהן
 אינן סגורין ואינן פתוחין עד שבעטו כלפס, אלא נטוין ודומין לאזנים: (עז) אפשר שהוא לשון ויני**)

שביעית פרק ז

ן שורשי כולמי עמ) כרוב שיבשו אסורין (בהנאה) עש), ר"ש אומר, שורשי קולמי
 כרוב, אעפ"י שיבשו אוכלין עליהן (פ), כיוצא בו מגבב ויבש (א) צריך (ב) לבער:
 ז מאימתי פורשין משבילין שבשרות (ג), משתדר רביעה שנייה, אמר ר' יוסי,
 במה דברים אמורים, בזמן שהשנים כתקנן (ד), עכשיו שנתקנסו (ה) השנים,
 אפילו לא ירד אלא גשם אחד בלבד (ו), צריך להלך (ז), רשב"ג אומר, גשמים
 שיררו שבעת ימים זה אחר זה ולא פסקו (ח), יש בהם כדי רביעה שנייה (ט):
 ח בראשונה (י) היו שלוחי בית דין יושבין (יא) על פתחי עיירות, כל מי שמביא
 פירות בתוך ירו, היו נוטלין אותן ממנו, ונותנין לו מזון שלש סעודות (יב),
 והשאר מכניסין לאוצר שבעיר (יג), הגיע זמן תאנים, שלוחי בית דין שוכרין

הגיון אריה

ופתרונו למעלה, ומעון בגליל נקראה כך, לפי שהיתה עוד עיר מעון למטה ביחודה, עיין יהושע ט"א,
 כ"ה ושמואל א' כ"ה, ב': עמ) וכולמי כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א והפסקא דמתי' עד שיבש המתוק קאי,
 וקולם מלה יונית*), וכל"א שטענעגל: עש) ל"ל וגם בכ"י הגר"א ליתא (ובח"ס עשה עלמנו כאילו לא
 ראה ג' הגר"א) ומלת אסורין אשרי וקולמי כרוב שבבית קאי, ואפשר ש"ל אסורין: (פ) דראויין הן
 למאכל בהמה אע"ג שיבשו (פא) מגבב ביבש כ"ל וכהג"י במתניתין: (פב) אין צריך כ"ל כל' כמו שהמגבב
 ביבש אין לריך לבער עד שהרד רביעה שנייה, כך אין מבצערין שרשי וקולמי כרוב, אעפ"י שיבשו:
 (פג) הפסקא דמתניתין עד אימתי עניי נכנסין לפירוסות קאי ועיין הענינה ו': וב"ק פ"א, ושם הגי'
 בשבילי הרשות, ונוסחת התוספתא עיקר, ועיין מה שכתב הרב בעל ד"ס ז"ל הענינה ו': אה"א:
 (פד) והבכירה שבצעה עשר, והביוטית בעשרים ושלושה, והאפילה בחדש כסלו, דהלכה כר' יוסי דליתא
 הענינה ו' ע"א: (פה) שנתקלקלו כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א, ר"ל הגשמים מתאחרין לבא והג"י נתקיימו
 בכ"י אירפורט משובשת ואפ"ה החיוב בה בח"ס: (פו) ודוקא אחר שבצעה עשר יום במרחצון: (פז) לפרוש
 כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א, ואין ממהינין לו עד שתבא הרביעה השנייה כיון שגם הראשונה לא באה
 בזמנה: (פח) בגמ' תענית סס לא נמלאו המלות ולא פסקו, אבל בכ"י מיינען וכ"כ בירו' בשמעתין הגי'
 כמו בתוספתא, וזו נוס' נכונה, דהא אם ירד הגשם שבצעה שנייה זה אחר זה שעה אחת בכל יום בודאי
 אין בו כדי רביעה שנייה: (פח) כהג"י בירו', אבל בצביל ליתא הכי אתה מונע בהן רביעה ראשונה
 ושנייה ושלישית, ורשב"ג כר' יוסי: (צ) הוספתא זו מייית לה הרמב"ן בפירושו על התורה פ' בהר ובה
 וז"ל ולמדנו מפירוש שאין ציבור אלא לבער הפירות מרשותו ולהפקידן ועשו להם תקנות מדבריהם,
 בראשונה היו ב"ד עושין אולר בעיר ועיר, מתחילה יליאת הפירות היו נוטלין אותן מיד מביאיהם,
 ומכניסין אותן לאוצר, וכשיבא זמן לקיפת כל אותו המין וכו' ב"ד שוכרין פועלין ובוצרין ומוסקין ולוקטין
 וכו' ואלו הפירות המכונים לאוצר ב"ד, אינן לריכין ביעור, אחר שכבר מבוצרין הן מן הבית, ואחד
 עניים ואחד עשירים מותרין לאחר הביעור לקבל מהם מיד ב"ד ולאכלן וכל זו התקנה והכזורה של ב"ד
 מפני חשד שלא יבאו לעכבס או לעשות מהם סחורה עכ"ל, ובמחכ"ה לי העני בדעת יש איזה גמגומין
 על פירוש זה, חדא דלא ידעט אאיזה זמן קאי הך בראשונה ולמה אמר שתקנו בראשונה אם לא הקנו
 נמי בראשונה, ושנית דוחק הוא לומר, שמתחילת יליאת הפירות יבואו כל כך בידם, שיתנו להם מזון
 ג' סעודות וישאר עוד דבר לאוצר העיר, ושלישית לא זכיתו להבין ל"ל לב"ד לנטור פועלים לעודר
 לבטור ולמוסק ולפור המעות שלא לזרך, הא גם בלאו הכי יבא הכל לידי ב"ד כשיושבין גם בשעת כניסת
 הפירות על פתחי העיירות ונוטלין מן הבאין לעיר את הכל חוץ ממוזון ג' סעודות, לכן הרהבתי בנפשי
 עוז לפרש התוספתא בדרך אחרת ולאמר שהך בראשונה פירושו בזמן שרוב ב"א הפקידו פירותיהן כראוי,
 ולא הקפידו אחרים שבאו ללקוט בשדותיהן, וכל אחד ואחד מישראל הי' יכול להביא פירות בידו לביתו,
 לא שכרו ב"ד פועלים בשעת כניסת הפירות, אלא יושבין היו בפתחי עיירות ונוטלין מהן כדי ליתן
 לאוצר, כן הי' בראשונה, אבל משרבו עוברי עבירה ולא הפקידו שדותיהן וגם לא הביאו פירותיהן
 כנהוג לעיר, כדי שטוהי ב"ד לא יהו נוטלין מהם, התקינו לנטור פועלים, כנלע"ד: (צא) משעה שהתחילו
 להביא פירות לבית עד אחר הקצירה והבצירה: (צב) כמו לשבת, וטוב הי' הדבר בעיני הכל שהפקידו
 את פירותיהן, דהא מן אולר העיר נוטלין בשום: (צג) משרבו עוברי עבירה כ"ל ומדעשירים לא
 הניחו את העניים ללקוט מפירותיהן וגם העשירים בעצמם לא הביאו את פירותיהן כנהוג לעיר:

שביעית פרק טי

קמז

פועלין, ועודרין (ד) אותן, ועושיין אותן דבילה (צח), וכונסין אותן בחביות (צו), ומכניסין אותן לאוצר שבעיר, הגיע זמן ענבים, שלוחי בית דין שוכרין פועלין, ובוצרין אותן, ודורכין אותן בגת, וכונסין (צו) אותן בחביות, ומכניסין אותן לאוצר שבעיר, הגיע זמן זיתים, שלוחי בית דין שוכרין פועלין, ומוסקין אותן, ועוטנין אותן בכית הבר, וכונסין אותן בחביות, ומכניסין אותן לאוצר שבעיר, ומחלקין מהן (צח) ערבי שבתות כל אחד ואחד לפי ביתו: הגיע שעת הביעור, עניים אוכלין אחר הביעור, אבל לא עשירים (צט), דברי ר' יהודה, ר' יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלין (ק) אחר הביעור (קא), ר' שמעון אומר, עשירים אוכלין מן האוצר אחר הביעור (קב): מי שיש לו פירות לחלוק, מחלקן לעניים (קג), מי שיש לו פירות שביעית, והגיע שעת הביעור, מחלק מהן לשכניו ולקרוביו וליודעיו (קד), ומוציא ומניח על פתח ביתו ואומר, אחינו בית ישראל, מי שצריך ליטול, יטול (קה), חוזר ומכניס לתוך ביתו, ואוכל והולך (קי) עד שעה שיכלו (קיז):

פרק י (א) הקפת חנות משמטת (ב), דברי ר' יהודה, וחכמים אומרים, אין

הגיון אריה

(צד) בגמ' ב"מ פ"ט: תני' פועלין שהיו עודרין בחלמיס, גודרין בתמרים, ובוצרין בענבים ומוסקין בזיתים ופרס"י טולן לשון לקיטה הן לכל מין ומין, אכן הערוך ד"ר גורם התם ארוין צמ' עוררין: (צה) ואת"ג דתני' לעיל פ"ח אות ק"ס שאין עושיין פירות שביעית דבילה, הכל במעשה צ"ד שאני, ומשום דליכא למיחש אין לריך שטוי, ומתק עעמא דורכין נמי ענבים צנת ועוטנין זיתים צבד: (צו) כהג"י בכ"י וויטן, אבל בדפוסים ליתא כך וכונסין אותן בחביות: (צו) דפוס פאזעוואלק הגי' מכניסין, אבל בשמויי הטוסחאות שס לא העיר כלום: (צח) מיד, ומא דאמר חזקיה בירו' בפרקין ה"ה מכיון שהתחיל באוצר כמבוער הוא, ר"ל כל מה שבאוצר אין לריך לבער עוד, עיי"ש הסוגיא: (צט) אבוינו עמך כתיב אבל לא עמך, ועשירים הם אותן, שיש להם פירות של ע"ג, או פירות שביעית מן המשומר: (ק) כהג"י צמתניתין, וכ"ג תוספות פסחים כ"ב ד"ה מתבערין, אבל הרמב"ם גורם אין אוכלין, עיין פ"ז ה"ג בראב"ד ובכ"מ: (קא) ע"כ פסקא דמתני': (קב) אבל לא מפירותיהן שהפקירו בשעת הביעור, ולפי זה לריך לומר דלר' יהודה עשירים אין אוכלין כלל פירות שביעית אחר הביעור לא מן המוסקר שבירן ולא מן האוצר שבעיר, ולר' יוסי עניים ועשירים שווין בכל, ולר"ש עשירים אין אוכלין אלא מן האוצר בלבד: (קג) צבא זו ליתא בדפוסים אבל ליתא וליתא בכ"י וויטן ואירפורט וברמב"ן שס, ובדאי השמיטה המעתיקים מפני שראו בעין שכלם צבא זו סותרת לצבא שלאחריה, דאם אמרין שמחלקן לעניים אי אפשר לומר שמחלק מהן לשכניו ולקרוביו וליודעיו, ואם הוא חוזר ומכניס, אין זו חלוקה לעניים, אלא בודאי מי ששנה זו לא שנה זו, ובאמת קטועה היא, ולפענ"ד כז"ל מי שיש לו פירות לחלק, מחלקן לעניים, דברי ר"ש, ר' יוסי אומר, מי שיש לו וכו' לר"ש שס"ל עשירים אוכלין מן האוצר דוקא, מלויין הם לחלק פירותיהם לעניים ואסורין לזכות בהן, לר' יוסי שס"ל עניים ועשירים שווין, יולאין ידי חובתן כשהפקירו אותן, ואין מקפין להניח הפירות בשוק, אלא יכולין לזכות בהן, והפקרן והולאתן מן הבית, זהו ביעורן, כמו שכתבו התוס' שס והרמב"ן שס, ותוספתא זו ראייה שאין עליה תשובה שאין לריך לשרוף פירות של שביעית, ועיי' בראב"ד ובכ"מ שס ובמכילתא פ' משפטים: (קד) לכל אור"ח מוזן ג"ס והאשר מוליא וכו': (קה) ואחר שפסקו העובדים וטובל חוזר וכו': (קי) ואין לריך עוד להפקירן: (קיז) למ"ט לית תוספתא בתוספתא ובריתא דירו' אינה מענין שביעית דוקא:

פ"י (א) מ"א, המלוה שיש לו תביעת חוב, הן בשטר, הן בעל פה, בין שהלוה קודם שביעית, בין שהלוה בשביעית, אינו רשאי לתבוע ממונו מן הלוה, דשביעית משמטת כל מלוה, וכל מה שלקח הלוקה באמנה, ואח"כ חשב עם החנוני ועשאו חוב, וקבע לו זמן פירעון לפני ראש השנה של מולאי שביעית, נשמת בשביעית, וכ"כ שטר שכיר שנעשה מלוה, ר"ל שלא נתן לו ביומו, ואח"כ קבע לו בפירוש זמן פירעון לפני ר"ה של שמיטה, ה"ז נשמת בשביעית: מ"ב, הלוקה ביום א' של ר"ה אינה

שביעית פרק י

משממת ג), אמר רבי, נראין דברי ר' יהודה בכותב מעות ד), ודברי חכמים בכותב פירות ה): כותבת אשה ו) פגמה ז) וזקפה ח), הרי זו משממת ט), פגמה ולא זקפה י), זקפה ולא פגמה, הרי זו אינה משממת: ב המלוה את חברו על המשכון, אעפ"י שהחוב מרובה על המשכון, הרי זה אינו משממ יא), המלוה

הגיון אריה

דבר מאלל, אעפ"י שאי אפשר לו לשלם ביום טוב, ואינו יכול לתת לו אלא משכון, אפ"ה המוכר אינו רשאי לתבוע חובו, כשיום א' דר"ה הוא ל' דלול, משום שנעשה חוב בשביעית, וכשנתו בסופו. כל השביעית חוב ע"י ב"ד השביעית אינה משממתה, משו"ה קנס אונס ומפתה ומש"ר, וכן כל חוב שכתבו עליו פסק דין, לא שייך ביה לא גוס, וכ"כ המלוה על המשכון והמוכר שטרותיו לב"ד שיגבו הם, אין השביעית משממתו, ולא שייך ביה ואשר יהיה לך את אחיך: מ"ג, אע"ג שע"י מסירת שטרותיהם לב"ד ה' ביד המלוין להפטר מן הלווין, אפ"ה מנעו העם מלהלוות זה לזה, וכיון שראה הלל ספק הוא, עמד והתקין פרוצול: מ"ד, עיקרו של פרוצול הוא מסירת הודעה לב"ד, שהמלוה יגבה כל חוב וחוב שיש לו, כל זמן שיראה, זהדיינים או העדים חותמין למטה על השטר שכתוב בו הכי: מ"ה, פרוצול המוקדם, ר"ל שמוכר הודעתו לב"ד באלר וכתב זמנו של טבת, הרי זה כשר, דלא הפרוצול אינו מועיל אלא למלוה שלפניו, אבל לא למלוה שלאחריו, ואם הקדים זמנו, הרע כמו על חובותיו שבין טבת לאדר, אבל פרוצול המאוחר, ר"ל שמוכר הודעתו לב"ד בטבת, וכתב זמנו של אדר, ה"ו פסול, דע"י פרוצול זה לא בטיל דין השמיטה מחובותיו שבין טבת לאדר, ובשטר חוב על"מו הדין איפכא, המוקדם פסול, דטורף מן הלקוחות שלא כדין, והמאוחר כשר, דבזה אינו מפסיד זכותן של אחרים, אלא רק זכות של עצמו: הפרוצול הוא מסירת הודעתו של מלוה, ואם יש למלוה אחד כמה ולווין, אינו כותב אלא פרוצול אחד, ואם יש ללוה אחד כמה ולווין, כל אחד ואחד מהם כותב עליו פרוצול: מ"ו, אין כותבין פרוצול על הלוה, אלא אם יש לו קרקע, ואפילו כל שהוא, ואפילו כשמושבין לאחר, ואם אין ללוה, מוכה לו המלוה קרקע כ"ש בתוך שדהו, וכותבין פרוצול על האיש כשיש נכסים לאשתו, ועל היתומים כשיש נכסים לאפטרופסיהם: מ"ז, כוורת שנאספו שמה הדבורים לעשות בה דבש, אינה כקרקע לשם דבר, ומשו"ה אין כותבין עליה פרוצול, ומקבלת טומאה במקומה, והרודה ממנה דבש בטבת, פטור: מ"ח, לא סגי שהמלוה אינו רשאי לתבוע חובו מן הלוה, אלא אפילו בה זה מעצמו, לשלם לו את נשיו, מחויב המלוה לדחותו ולאמר לו, משמט אני, ואם ענה הלוה, אעפ"כ אינו רואה ליתנו לך, יקבלו הימנו, דכיון שאמר לו משמט אני, יא' די חובתו, כיוצא בו מחויב הרואה, שגלה לעיר מקלט, לאמר לאנשי העיר, שהוא רואה, כדי שלא יחלקו לו כבוד, ואם השיבוה ואמרו לו, אעפ"כ אינו רואה לכבדך, יקבל מהם: מ"ט, הלוה שהחזיר חובו בשביעית, ומי שפורע לבני גר, שנתגייירו עם אביהם, מה שלוה הימנו, וכל מי שאינו חוזר מדיבורו במקוה וממכר של מטלטלין הנקטין רק במשיכה, רוח החכמים נוחה הימנו: ב) כ"ל דמוכח ממהני' וטס' כ"י אירפורט, אין משממת דברי ר"י, וחכמים אומרים משממת, בודאי משובשתא, והא דקאמר הבא משממת סהס, ולא נקט לישנא דמתניתין הראשון ראשון משממת, משום שהתוספתא איתא לאשמועינן הכרעתו של רבי, דרק אם כתב לו פירות, ס"ל לר"י שהראשון ראשון משממת, מטעמא דאמרו בירו' משום דע"י הקפה שנייה נעשית הראשונה מלוה, אבל אם כתב החטוי מיד כשהקפו לו כך וכך מעות חייב לי, ולא כתב כך וכך פירות חייב לי פלוני, משממת אפילו בלי הקפה שנייה: ג) ולא שגא כשהקפו לו פעם או פעמים ושגא, ולא שגא כשהכתב לו פירות או מעות, כל זמן שלא עשאה מלוה וקבע לו זמן פירעון, אינה משממת, מפני שלא הלוה לו על דרך חוב: ד) אבל בהא שנעשית הראשונה מלוה ע"י הקפת השנייה, כשכותב פירות, אין הלכה כר"י: ה) ולפי זה אריבין את לומר שהספוגתא במתיתין בכותב פירות קמייירי, דאל"כ לענין מה הביא רבנו הקדוש אחר הכרעתו דברי חכמים: ו) כחותב אלמנה או גרושה שלא נפרעה עד יום האחרון של שנת השמטה: ז) שפרעו לה מקלתה: ח) את השאר במלוה: ט) כשאר מלוה בשטר: י) בצבלי גיטין י"ח, פליגי רב ושמואל בהא וההם מיייתי בש"ס מתניתא זו לסויע דרב, אבל בירו' בשמעתין מחלפא שיטתיה דרב ומיייתי ברייתא דתני ר' חייה ר"ל התוספתא דילן לאפלוני ארבי, ובפוגתא בין האמוראים של צבלי דודאי אצבלי קסמרינן והלכתא כשמואל בדרי וכן פסק הרמב"ם פ"ט ר"ג: יא) צברייתא דבבלי פליגי רשב"ז ור' יהודה הנשיא בהא, והתוספתא דילן איתא כרשב"ז לפי אוקימתא קמיייתא דהתם עיי"ש הסוגיא, ובירו' בשמעתין אמר שמואל אפילו אם המשכון מחט אינו משמט, והא דמשכון אינו משמט מסיק ליה בספרי פ' ראה וביירו' שם מקרא ואשר יהי' לך את אחיך ולא של אחיך בידך, מכאן אתה אומר המלוה

את חבירו על המשכון יב, או בשמד שיש בו אפותיקי יג, דרי זו אינו משמט, וכשם שהשביעית משמטת מלוה, כך שביעית משמטת שבועה יד, שנאמר טו וזה דבר, דבר שהשביעית משמטתו טז, משמטת שבועתו יז, ודבר שאין שביעית משמטתו יח, אין משמטת שבועתו יט, ר' שמעון אומר, הוא משמט, ואין יורשין כ משמיטין, שנאמר כא שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו: ג, ד ר' יהודה אומר, פרוזבול המקושר כב, דיינין חותמין מבפנים כג, והעדים מבחוץ, אמרו לו, אין מעשה ב"ד צריכין קיום כד: ה אימתי כותבין כה עליו פרוזבול, ערב ראש השנה של מוצאי שביעית כו, כתבו ערב ר"ה של מוצאי שביעית כז, אעפ"י שחזר וקרעו לאחר מבאן כח, גובה עליו והולך ואפילו לזמן מרובה, רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל מלוה שלאחר כט הפרוזבול,

הגיון אריה

על המשכון, אין שמיטה משמטת, את אחיך השמט ידך, ולא המוסר שטרותיו לב"ד עיי"ש בספרי, והרמב"ם פוסק שרק נגד המשכון אינו משמט עיין פ"ט ה"ד זכ"מ: יב) חזר ותנא ליה, לאשמעינן דשטר שיש בו אפותיקי, ה"ה כמשכון: יג) שסיים לו שדה להגבות ממנה, כדתי' גיטין ל"ז, וכהך תוספתא פוסק הרמב"ם פ"ט ה"ז עיי"ש זכ"מ, ואפותיקי מלה יונית** אונטרפסאנד זל"א: יד) כדתנן בפ' כל השבעין דף מ"ה: טו) דברים ט"ו, ועיין בספרי לפסוק זה, ובבבלי שבועה מט"ו, איתא הכי מנה"מ אמר רב גידול דלמך קרא וזה דבר השמטה, ואפילו דבור משמטת, והרמב"ם מסיק ליה מלא יגוש, לא יגוש מכל מקום, לא לשלם, ולא להשבע, ומדרשות האלו לא נמלא שום רמז בספרי: טז) כגון מלוה: יז) שבועת הדוייטן, דהא חס יודה, השביעית משמטת: יח) כגון שאינו דרך מלוה: יט) שבועת שומריין ושהפיין, ועיין בראב"ד ובכ"מ פ"ט ה"ז: כ) אפילו גדולים, כשהגיע להם אביהם חוב קודם שהגיע זמן השמטה: כא) דברים סג, ובגמ' גיטין ל"ז אמר שמואל וכן תני רמי בר חמא בבבליהא יתומין אין לריכין פרוזבול, דר"ג וביה דינו אביהן של יתומים, ודרשא דר"ש לא הוציאה סג בגמ', וכן נמי לא בספרי, ומגמרא דהתם עדיין לא ידענו, אלא ביהומים, דהיינו יורשים קטנים, שאין משמיטין, ומדרשא דר"ש שמענו, שאפילו יורשים גדולים אין משמיטין, ועיין בח"ד שדחק מאד לומר שדרשא דר"ש לא מנהיג אלא לחוב שה' חייב לאביהם, אבל לחוב של עצמן לא שייך הך טעמא ולהכי אילתריך הויא דר"ג וז"ל וכו' בזמון של עלמם: כב) כל' באתרא דנהיגי בזמקשר, וכתבין גס את הפרוזבול כשאר שטרות: כג) בפרוזבול פשוט מודה ר' יהודה להגא דמתהיין, שסני או בעדים, או בדוייטם, אבל בזמקשר דלריך שתהיה חתימת העדים בחוץ, כמו בגט מקושר, ב"ד חותמין למטה מצפנים: כד) ע"י עדים וחתומת ידן של ב"ד היא קיומו של שטר, ועיין כתובות דף ל"א. תוספות ד"ה עד ודיין מנטרפין: כה) בתוספתא נשמטה בלא זו ממקומה, דסג איתא בסוף הפרק, ואני הגביה פה כיון שאמטנה ה' קאי: כו) כ"ל וכהג"י זכ"י אירפורט ובפירוש הרמב"ן על התורה פ' ראה, וכן הגיה גם הגר"א, והא דלא כותבין פרוזבול עד זמן השמטה, הטעם משום דהך שביעית עלמא לא שייך ביה לא יגוש כדתניא בספרי פ' ראה מקץ שבע שבע שנים, יכול מתחלת השנה או בסופה, הרי אתה דן, נאמר כאן קץ ונאמר להלן קץ, מה קץ האמור להלן בסופה ולא בתחלתה, אף קץ האמור כאן בסופה ולא בתחלתה, ועיין ירו' שביעית בפרקין ה"ג ובבבלי גיטין ל"ז ולקטת פוסקים רשאי המלוה לתצוט חובו מן הלוי עד זמן השמטה, ולקטת פוסקים לכל הפחות אינו מחוייב המלוה לומר ללוה, כשהחזיר לו את חובו, משמט זאת, ועיין ברא"ש פרק השולח ובקרבן נתנאל סג: כז) זכ"י אירפורט ליתא הך כתבו ער"ה של מ"ש: כח) אבל זו ביום השמטה בער"ה של מ"ש לריך שיהא הפרוזבול קיים: כט) שלפני כ"ל ועיין בכ"מ פ"ט הכ"ז כשתב ז"ל כתב הפרוזבול תחילה וכו' בתוספתא אלא שמייה בהך ומראה שט"ם הוא שהטעם מהופך וקל להבין עכ"ל, אכן המהני מאד על מנן כ"מ שעשה עלמנו כאילו לא ידע שהרמב"ם בפירושו על המשנה יקיים הגירסא שלפנינו ובדאי סג ידו לפה משום שלא ראה לומר שדברי הרמב"ם דחוקין, ולפי פירושו קאו דברי רשב"ג אפסקא דמתהיין פרוזבול המוקדם כשר, אבל האמת יורה דרכו ובחיבורו חזר הרמב"ם מפירושו, עיין בלחם שמים ליעב"ן, וגם הר"ם מקיים הג' שלפנינו, וביתר שאת פירשה על שני אופנים, ובמחכ"ת דבריו תמוהין, ולפענ"ד אפשר לומר שרשב"ג

*) ט'סו'ר'א

שביעית פרק י

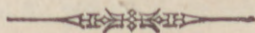
הרי זה אינו משמט : ך חמשה שלוו בשטר אחד (א). כל מי שיש לו קרקע ,
 כותבין עליו (א) פרוזבול , וכל מי שאין לו קרקע , אין כותבין עליו פרוזבול ,
 רבן שמעון בן גמליאל אומר , אפילו אחד שיש לו קרקע , כותבין לו (ב)
 פרוזבול , ללזה קרקע , ולמלזה אין קרקע (ג) , כותבין עליו פרוזבול , למלזה
 קרקע , וללזה אין קרקע (ד) , אין כותבין עליו פרוזבול , לו אין קרקע , ולערבין (ה)
 לו קרקע , ולחייבין לו קרקע , כותבין עליו (ו) פרוזבול : ר' חוצפית (ז) אומר ,
 כותבין לאשה על נכסי בעלה : ן עציץ נקוב (ח) כותבין עליו פרוזבול , ושאינו
 נקוב (ט) , אין כותבין עליו פרוזבול , ר' שמעון אומר , אף שאינו נקוב (י) ,
 כותבין עליו פרוזבול (יא) : ן הגזלן ומלזה מעותיו בריבית (יב) , שעשו
 תשובה (יג) , והחזירו גזילן , אין מקבלין מהם (יד) , כל המקבל מהם , אין רוח
 חכמים נוחה הימנו (טו) :

סליקא לה מסכת שביעית

הגיון אריה

פליג את"ק בהא שזריך לקיים הפרוזבול כל יום השמטה , ולדידיה מועיל הפרוזבול לכל מלזה שלפניו ,
 חעפ"י שקרעו מיד אחר שכתבו , ועדיין לא בא הזמן לנכות חובו , וזהו על דרך הר"ש בפירושו השני
 עיי"ש : (א) ולא כתבו אלו אחרתין וערבתיין זה לזה : (א) לפי החלק המגיע לו מן המלזה , והטעם שאין
 כותבין פרוזבול אלא על הקרקע , משום דדוקא כשיש קרקע ללזה חשיב החוב כגבוי במסירתו לבית דין :
 (ב) כהג"י בכ"י אירפורט , וגי' זו יותר נכונה מגי' עליו שבדפוסים , כותבין לו ר"ל למלזה על כל
 החוב , דסבירא ליה לרבן שמעון בן גמליאל , שאעפ"י שלא כתבו בשטר , אפ"ה נעשו אחרתין וערבתיין
 זה לזה , וקרקע של אחד מהן אחריות על כל המלזה : (ג) בירו' בשמעתין פליגי רב ור' יוחנן רב אמר
 כותבין פרוזבול , והוא שיהא קרקע למלזה וללזה , ור' יוחנן אמר למלזה חעפ"י שאין ללזה , וללזה
 חעפ"י שאין ללזה , ולא מיייתי התם וכו' בבבלי גיטין ל"ז אלא רק הסופא דמתניתא זו אין לו קרקע
 ולחייבין לו קרקע , וכו' דהא שכותבין כשיש ללזה ואין למלזה איתא בר' יוחנן , והא שאין כותבין כשיש
 למלזה ואין ללזה איתא כרב ועיין הסוגיא בבבלי סם : (ד) בבא זו ליתא בדפוסים אבל איתא ויתא בכ"י
 וייען ובכ"י אירפורט וכו' לתנא דתוספתא פליג לתנא דמתניתין , וע"כ לריבין אנו לומר הכי דל"ב
 אמאי קאמר ת"ק דרב"ג וכל מי שאין לו אין כותבין עליו פרוזבול , מנאי איכפת לן אם אין לו כל
 עוד שיש למלזה , אלא בודאי לאו בקרקע של מלזה הליא מילתא : (ה) כהג"י בבבלי סם אבל בירושלמי
 בשמעתין איתא : (ו) על הערב ועל החייב לו , דהכי איתא בירו' בפרקין ה"ד הדין עבדא , ראובן
 חייב לשמעון ולוי חייב לראובן , ראובן אין לו קרקע , וללוי יש לו קרקע , כותבין לשמעון על נכסיו של
 לוי : (ז) אפסקא דמתני' ר' חולפת אמר כותבין לאיש אלכסי אשתו קאי , ובתוספתא איתא בבא זו
 אחר הבבא עיין נקוב וכו' שלא במקומה , ותוספתא זו לא היתה ידועה לאמוראי דא"י , דהתם בירו'
 קמקשה הש"ס , מהו לכתוב ללשה על נכסי בעלה , ומשני נשמעינא מן הדא , וכן ליתומין על נכסי
 אפיטרופין , כו' הבעל לאשתו כאפטורופין ליתמי , וע"ש : (ח) ה"ה כמחזור : (ט) דמנח אסידי וליבא
 מקומו : (י) אף שנקוב אין כו"ל וכן הגיה כבר הרב בעל ח"ד : (יא) לעומה דהשואה נקוב
 לשאינו נקוב , עיין לעיל כלאים פ"ז אות ל"ח : (יב) למ"ח לית הוספה בתוספתא , ולא ברייתא בירו' :
 (יג) בברייתא דבבלי ב"ק ז"ד : הגי' ומלוי ריביות ובירו' בסוף פרקין ל"ג אלא הגזן : (יד) כהג"י
 בירו' אבל בבבלי ליתא , ועיי"ש בתום ד"ה בימי רבי : (טו) כדי שלא יעשול דלת לפני השבים , דמי
 שאין לו להחזיר את הגזילה , אינו יכול לחזור בהשובה : (טז) בבבלי סם אמר ר' יוחנן בימי רבי נשנית
 משנה זו ומשום מנעשה שהיה , וכתב ר"ת דלא לפניו ולא לאחריו אלא לדורו דוקא תיקן רבי עיי"ש , ובודאי
 כל מי שנוסייע עוברי עבירה לחזור למוטב , רוח המקום ורוח החכמים נוחה הימנו :

סליקא לה מסכת שביעית

מסכת תרומות

פתיחה

ראשי הענינים אשר ידובר בהם במסכת זו ארבעה, ואלו הם, (א) הפרשת תרומה, (ב) ביטול תרומה, (ג) תשלומי תרומה, (ד) הפסד ואיבוד תרומה, ואחד עשר פרקי המשוניות אינם מתחלקים בשוה לפי הענינים האלה. בענין הראשון מדבר התנא בג' פרקים הראשונים ובחציו של פרק הרביעי, בראשונה מבאר בפ"א מי ומו הם האנשים שאינם יכולין לתרום, להיות שהפרשת תרומה צריכה מחשבה ודעת בעלים, ושאינן תרומתן תרומה אפילו בדיעבד, וכ"כ שאין ת"ת אם הפריש מדבר שלא הוחלה מלאכתו על דבר שנמרה מלאכתו, מפסור על החיוב, מן המחובר על התלוש, מן החדש על הישן, ושיש אנשים שאסורין לתרום לכתחילה, מפני שאינם יכולין לברך על הפרשת תרומה, או להפריש מן המוכר, ותרומתן של אלו בדיעבד תרומה, והדר מפרש שצריך להפריש באומדן, ואין מפרשין מדבר שנגמ"מ על דשלג"מ ולא מדשננ"מ על שלג"מ ובדיעבד ת"ת. בפ"ב מבאר ההלכות הנובעין מן הכלל שצריך להפריש תרומה מן המוקף, והחילוק בין שונג למוזר בענין הפרשה מן הטמא על הטהור ובהפרשה בשבת, ושאינן תורמין ממין על שא"מ ומן הרע על היפה ושתורמין לעולם מן השלם. בפ"ג מדבר התנא בתרומה שנתקלקלה, ויש בה ספק אימתי נתקלקלה, אי קודם או אחר הפרשתה, והולך ומבאר דיני ספק תרומה ואח"כ מפרש ענינה של קריאת השם וסדר הפרשת המעשרות. בו' משניות הראשונות של פ"ד מבאר הפרשת מקצת תרומה ושיעור תרומה ואימתי משערין את הכלכלה. הענין השני הוא ביטול תרומה, ובפרמי אופניו מדבר התנא בו' משניות האחרונות של פ"ד ובפ"ה. הענין השלישי של מכלתין הוא תשלומי התרומה, אימתי משלם קרן וחומש, אימתי רק קרן ולא חומש, מאיזה דברים משלמין ולמי משלמין קרן וחומש, ועל איזה תרומה משלמין תשלומי תרומה, את הכל מבאר התנא בפ"ו ובפ"ז. והענין הרביעי הוא הפסד ואיבוד תרומה, ובו מדבר התנא בדי' פרקים האחרונים. בפ"ח מבאר שמותר להוציא תרומה מפיו כשנפסל האוכלה פתאום מן הכהונה, שאין הפסד בתרומה משום סכנה והולך ומבאר באיזה דברים חוששין משום גילוי, ואימתי מותר לטמא את התרומה בידים. בפ"ט מדבר באיבוד תרומה ע"י הפכה כשזרעה בשונג, והולך ומבאר דיני גדולי תרומה. בפ"י מבאר התנא דיני תערובת תרומה בחולין ופרמי אופניה, לאשמעינן שאין שום חילוק בין תרומה לשאר איסורין, אעפ"י שהתרומה הולכת לאיבוד אפילו במקום שאינה נותנת מעם, ומכש"כ כשהיא נותנת מעם לפגם, ובפי"א

פתיחה

ובפי"א מפרש דאסור להנות מן התרומה שלא בדרך הנאתה, לשתות מה שדרכו לאכול, לסוך מה שדרכו לשתות, וכיוצא בזה, דכל זה הפסד ואיבוד תרומה הוא, והולך ומבאר איזה דברים בפירות אסורין לעולם, ואיזה מהם מותרין, והיאך מפנה את המנורה והיאך מצילין השמן שנשפך לארץ, ואימתי מותר ליתן חולין בכלי שהיה בו משקה של תרומה, שרשאי להאכיל לבהמה מה שראוי רק בדוחק למאכל אדם, ושמותר להנות משמן שריפה ברשות כהן :

התוספתא של מסכתא זו מתחלקת לעשרה פרקים שאינם מתאימין כלל עם פרקי המשניות, השלשה פרקים הראשונים נמשכין אחר המשניות של פ"א, ורק בפרק שני נמצאו ב' חוספות לפ"ב ובסוף פרק השלישי חוספות למ"א ולמ"ב דפ"ב' ומוזה תראה שכמעט חלק השלישי של התוספתא נפל בגורל המשניות של פרק הראשון, הפרק הרביעי כולל חוספות לפ"ב לפ"ג ולמ"א דפ"ד, הפרק החמישי לשאר משניות דפ"ד ולמ"א דפ"ה, הפרק הששי כולל חוספות למשניות דפ"ה, למי"ב דפ"ד ולמשניות דפ"ז והוספות האלה הן בערבוביא גדולה מאד, הפרק השביעי כולל חוספות לפ"ו, לפ"ז ולפ"ח דמתניתין, הפרק השמיני למשניות דפ"ט ולמ"ב ולמ"ו דפ"י, הפרק התשיעי למשניות האחרונות של פ"י ולמשניות הראשונות של פ"א, והפרק העשירי בערבוביא חוספות למשניות הראשונות והאחרונות של פרק בתרא דמתניתין, את הכל ערכתי וסדרתי כיד ה' הטובה עלי בתכלית סדר הגיון, ומק"א משניות דמכלתין נשארו כ"ו בלי שום חוספה והשלמה, ואלו הן בפ"א מ"ג מ"ד, בפ"ב מ"ה, בפ"ג מ"ב מ"ג, בפ"ד מ"ו, בפ"ה מ"ז מ"ה, בפ"ו מ"ז, בפ"ז מ"ב מ"ג מ"ד מ"ו מ"ז, בפ"ח מ"א מ"י מ"א, בפ"ט מ"ב, בפ"י מ"א מ"ג מ"ד מ"ה מ"ז, ובפי"א מ"ד מ"ו מ"ז, וסימנך כי כב"ד ממני :

פרק א (א) מ"א מ"ב ר' יהודה (אומר חרש ב) שתתם תרומתו תרומה, אמר ר' יהודה, מעשה בבניו של ר' יוחנן בן גודגדא (ג), שהיו חרשים (ד), והיו כל מהרות שבירושלים נעשות (ה) על גבם, אמרו לו, משם ראינו, מהרות אין צריכות מחשבה (ו), ונעשות על גב חרש שומה וקמן, תרומות (ז) (ומעשרות) צריכין מחשבה, ר' יצחק (אומר משום ר' אליעזר (ח), תרומת חרש לא תצא לחולין, מפני שספק (ט), ספק יש בו דעת, ספק אין בו דעת, כיצד עושין י).

הגיון אריה

פ"א (א) מ"א, הפרשת תרומה לריכה מחשבת ודעת בעלים, ומש"ה חמשה לא יתרמו, ואם תרמו בדיעבד, לא עשו כלום ושאר הכל בטבולו, ואלו הן, חרש שאינו שומע ואינו מדבר, השוטה, כל"ה חרש שנראין בו סימני שטות, הקטן והוא נער פחות מ"ב שנה ויום ח', או נערה פחותה מ"א שנה ויום ח', התורם את שאינו שלו, ר"ל שלא ברצות הבעלים, וככרי שהרס את של ישראל, דאין שליחות לכרי: מ"ב, חרש שהם הוא שאינו מדבר ואינו שומע, אבל המדבר ואינו שומע, אע"ג שאסור לתרום לכתחילה, משום שאי אפשר להשמיע לאוזו כשמדבר, אפ"ה בדיעבד תרומתו תרומה: מ"ג, קטן וקטנה שהגיעו לעונת נדרים, והיו כשהקטן בן י"ב שנה ויום ח', והקטנה בת י"א שנה ויום ח', בדיעבד כשתרמו, תרומתן תרומה, אם יודעין לשם מי תרמו: מ"ד, אין תורמין מדבר שלא הוחלה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו, ואם תרם, אין תרומתו תרומה, וזיתים וענבים לגבי שמן ויין כדבר שלא הוחלה מלאכתו דמיון: מ"ה, לקט, שכחה, פאה, הפקר, מ"ר שניתלה הימנו ת"מ, כגון שהקדים הלוי ליעול מ"ר שלו בשבלים, מ"ט והקדש אעפ"י שהפדו, אין חייבין בתרומה, ומי שהרס מהן על החיוב, או מי שהרס מחיוב על הפטור, ומן התלוש על המחובר, או מן המחובר על התלוש, מפירות שנה זו על פירות של אשהקד, או מפירות של אשהקד על פירות שנה זו, מפירות הארץ על פירות חו"ל, או מפירות חו"ל על פירות הארץ, לא עשה כלום, והטבל עומד בטבולו: מ"ו, הפרשת תרומה טעונה ברכה, וצריך שהיה מן המובחר, ומש"ה חמשה לא יתרמו ואלו הן, האלם הערום ובעל קרי, משום שאין יכולין לצדק, והסומא והשיכור, מפני שאין יכולין לתרום מן המובחר, אבל בדיעבד תרומתן תרומה: מ"ז, אעפ"י שהיו שיעור לתרומה, אפ"ה צריך להפרישה באומד, ומודדין שוקלין ומוגיין אותו הדבר, שחייב בתרומה, כדי שיכולין להפרישה באומד, אבל התרומה עומה אכור למודד לשקול ולמנות, לא בכלים המיוחדין, ולא בכלים שראויין לכך, כמו בכל ובקופה, אבל בחיין ובשלישן, כשאינן מוסומיין, מותר לתרום באומד: מ"ח, אין תורמין שמן על זיתים שנתכסו ועומדים להוליא מהן שמן, ויין על ענבים שמדרכו ועומדין להוליא מהן יין, ובדיעבד תרומתו תרומה, אבל צריך נמו להפריש התרומה מן אותו שמן ויין, שי"א מן הזיתים והענבים, התרומה הראשונה היא הגמורה מדאורייתא, ומדמעת, וחייבין עליה חונט, אבל לא השנייה שהיא רק מד"ס: מ"ט, זיתים וענבים המזומנים לאכילה ועהוד לכובשן ולעשותן לימוקים, תורם עליהן שמן ויין, דזכות הוא לכהן, ואעפ"י שנמלך עליהן, אחר שהרס, לעשות מהן שמן ויין, אין צריך לחזור ולהרום: מ"י, זיתים וענבים המיוחדין לאכילה, אעפ"י שלא נכבשו ולא נלטקו, דבר שנגמרה מלאכתו הן, ומש"ה תורמין עליהן שמן ויין, אבל לכתחילה אכור לתרום מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה, או להיפק, וכ"כ מדבר שלא נגמרה על דבר שלא נגמרה, ובדיעבד אם תרם, תרומתו תרומה: (ב) ר"י פליג אהנה דמתני' לא לבד בקטן, אלא גם בחרס דע"ל, אף חרש, אעפ"י שאינו שומע ואינו מדבר, יש בו דעת להיות נודב: (ג) מנוונה הו' במקדש על געילת עפרים, כדתניא בפ"ב דתוספתא שקלים, והו' אוכל כל ימיו על טהרת הקדש, כדתן חגיגה פ"ב מ"ז, ועיי"ע הרויות דף י' וגיטין דף כ"ה: (ד) מחלה מלויה היחה זאת במשפחתו, כגראה מזה דתניא דף ג': ובברייתא דירו' בשמעתין הגי' שהיו כולן חרשין: (ה) אפילו לכתחילה, ואם חרש עושה בטוהרות לכתחילה, תהא לכל הפחות תרומתו בדיעבד תרומה: (ו) אלא שמירה, וחרש בר שמירה, אבל לא בר מחשבה הוא: (ז) ת"ג ות"מ, ותיבת ומעשרות ל"ל, דמ"ר מ"ט ומ"ע אין לריכין מחשבה, והכתוב נחשב לכס תרומתהם בשתי תרומות מדבר, כדתניא בי"ג: (ח) כהנ"י שבת קנ"ג, אבל יבמות קי"ג הגי' ר' אלעזר: (ט) וספק תרומה תרומה, והשתא מפרש תנא דתוספתא מני' הוא דקא ספוקי מספקא ליה, ובגמ' שם לא ידעו מלומה מהך ספק יש בו דעת וכו' דהכי בעא רב אשי תהם, ומאי עעמא דר"א, מפשט פשיטא ליה, דחרש דעתא קלישתא הוא, ומיניה מספקא ליה, אי דעתא לילתא וכו' וסלקא בתיקו, ונע"ג: (י) סיומא דדברי ר"א, ולאו מלתא באנפי נפשה הוא, כאשר עלה דעת המפרש ר' יונה ז"ל, דא"כ אמאי

תרומות פרק א

בית דין ממנין לו אפוטרופין, הוא תורם, והן מקיימין אותו על ידן יא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, איזה חרש, שהיה חרש מתחילתו, אבל פקח שנתחרש, הוא תורם, והן מקיימין על ידיו יב, שומע ואינו מדבר יג, זהו אלם, מדבר ואינו שומע יד, זה הוא חרש, וזה וזה הרי הן כפקח לכל דבר טו: איזהו שומה טז, היוצא יחידי בלילה, והלך בבית הקברות, מקרע יז: את כסותו, והמאבד את מה שנותנין לו יח, פעמים שומה יט, פעמים חלים, זה הכלל כ, כל זמן שהוא שומה, הרי הוא כשומה לכל דבר, חלים, הרי הוא כפיקח לכל דבר: ר' יהודה אומר, קטן כא, שהניחו אביו במקשה, הוא תורם ואביו מקיים כב, על ידו, תרומתו תרומה, אמרו לו כג, לא הוא שתם, אלא אביו שאימן אחריו כד: כיצד תורם את שאינו שלו כה, הרי שירד לתוך שדה חברו, וליקט כו, ותרם שלא ברשות, אם חושש משום גזל כז, אין תרומתו תרומה, ואם אינו חושש משום גזל, תרומתו תרומה, כיצד יודע אם חושש משום גזל, אם לאו, הרי שבא בעל הבית ומצאו, ואמר לו, כלך כח, אצל יפות כט, נמצאו יפות ל, אינו

הגיון אריה

אמר רשב"ג, איזהו חרש, הכי הול"ל בד"ל כפקח שנתחרש, אבל חרש מתחילתו תרומתו לעולם אינה תרומה, וגם מירו' מוכח שאין שום תיקון לתרומת חרש לפי החכמים, דהכי איתא בשמעתין גיטין פ"ד ה"א, תנו חרש שתם אין תרומתו תרומה, אמר רשב"ג בד"ל כשהי' חרש מתחילתו, אבל פקח ונתחרש וכו' עיי"ש: יא) דבאחרים עומדים על גביו גם החרש יש לו מחשבה: יב) ולפי זה ארבע שיטות בדבר לחכמים תרומת חרש אף בדיעבד אינה תרומה, לר' יהודה בדיעבד תרומת חרש תרומה ודאי, לר' אליעזר אף בדיעבד תרומת חרש תרומה ספק, ורק באחרים עומדים על גביו, יכול לתרום לכתחילה, ולרשב"ג תרומת חרש מתחילתו לעולם אינה תרומה, ורק פקח שנתחרש תורם, כשאחרים עומדין על גביו: יג) אמ"צ קאי, ואפ"ה הגחיתה כ"ן, דגם מ"ב אינה אלא פירושא דמ"א: יד) צברייתא דירו' בשמעתין יתא, ועיין יבמות פ"ב ה"ה: טו) כהג"י צבלי חגיגה ב: אבל בירו' יתא הך לכל דבר, וע"כ לאו דוקא הוא, דאלם שאין יכול לבקר, בודאי אינו רשאי לתרום לכתחילה, ועיין בשהמ"ס לרמב"ם וכתו' רע"ק: טז) דתנן במתניתין שאין תרומתו תרומה: יז) והמקרע כ"ל וכהג"י בירו' בשמעתין וצבלי חגיגה ג: יח) כהג"י בירו', אבל צבלי שם חסר הך והמאבד וכו' ובדף ד' אמר רב פפא אי שמיעי ליה לרב הווא הא דתני איזהו שומה זה המאבד כל מה שנותנין לו, הוה הדר ב' דרב הווא ור' יוחנן פליגי צבלי וצירו' אי הוה שומה בחדא מהך, או דוקא כשיהו כולן בבת אחת עיי"ש: יט) מתניתא זו מיייתי לה הירו' בשמעתין והצבלי ד"ה כ"ח, ושם הגי' עתים חלים עתים שומה: כ) מלות זה הכלל אין צב' תלמודין, וצירו' אריך למחוק התיבות ה"ה כפיקח לכל דבר עיי"ש: כא) הגר"א הגיה קטן שתם תרומתו תרומה אמר ר' יהודה מעשה בקטן, ולא ידענא מה הכריתו להגיה זו, ואין לומר שהקושיא ממ"ג הביאו לך, דשם סובר ר"י שתרומת קטן תרומה, אפילו אין אביו מקיימו, דאבו מפני קושיא זו בודאי אין שום הכרח להגיה התוספתא נגד הירושלמי, דהנה במתניתין בקטן שגביע לחיך קמיירי, ומשו"ה ס"ל לר"י שתרומתו תרומה, אבל הכא בתוספתא נקט ר"י קטן סתם, ומשו"ה מלריך קיומו של אביו, ודו"ק: כב) צברייתא דירו' בשמעתין הגי' מוכר, וכו' התוספתא נכונה: כג) כ"ל וצירו' חסרו מלות אמרו לו, והגר"א הגיה ואמרו חכמים תרומתו תרומה אמרו לו וכו': כד) בירו' הגי' על ידו, ועיין ההגהה לר"ש במתני': כה) דתנן במתניתין שאין תרומתו תרומה, ומתניתא זו מיייתי לה הבבלי קידושין כ"ב: וב"מ כ"ב, ושם הגי' כ"ל אמרו התורם שלא מדעת, ולולי דמסתפינא הו"ל שהגיהו הצברייתא אליבא דמסקנא, דבפ' אלו מציאות חוקי לה בדשווייה שליח, ובשליח אין מקום לומר שתורם את שליחו שלו, דהא שליחו של אדם כמותו, ודוק: כו) ללורך צצירו: כז) כלו' אם מקפיד בעל השדה וחוסס שיתרום בלא רשותו, ועיין רש"י בקידושין ומה שפי' צצ"מ שם: כח) יש אומרים שנתקבד מן לך לך, וי"א מן כלה ולך וי"א מן כלי לך: כט) ליתן לכהן בתרומה: ל) מאותן שהפריש הוא לתרומה, ובש"ס הגי' יפות מהן:

תרומות פרק א

קב

חושש משום גזל, ואם לאו, הרי זה חושש משום גזל לא, ואם היה בעל הבית מלקט ומסיף עליהן לב, בין כך ובין כך לב, אינו חושש משום גזל לד: הגנב והגוזל והאנס תרומתן תרומה לה, ומעשרותיהן מעשרות, והקדישן הקדש, אם היו בעלים מרדפין אחריהם לו, אין תרומתן תרומה לו, ואין מעשרותיהן מעשרות, ואין הקדישן הקדש, בעלי בתים סיקריקון לה תרומתן תרומה לב, ומעשרותן מעשר והקדישן הקדש: הבן והשכיר והעבד והאשה מ תורמין על מה שהן אוכלין, אבל לא יתרמו על הכל, שאין אדם תורם דבר שאינו שלו, הבן בשל אביו מא, והאשה בעיסתה מב, הרי אלו תורמין, מפני שהן תורמין ברשות: ארים שתרם מב, ובא בעל הבית ועיכב, אם עד שלא תרם עיכב מר, אין תרומתו תרומה, ואם משתרם עיכב, תרומתו תרומה מה, אבל אין רשאי מו להוציא מעשר, אלא על חלקו בלבד: פועל מו שתרם את הגורן, אין תרומתו תרומה,

הגיון אריה

לא דודאוי בלעג ובעטם דיבר כן: לב אחר שאמר לו כלך אלל יפות, הוסיף הוא בעלמו על מה שהופרש כבר לתרומה: לב בין שנמלאו יפות מהן, בין שלא נמלאו: לב בצבלי שם הגי' תרומתו תרומה, אבל צירו' בשמעתין הוצאה סיפא דמתניתא זו בדיק לישנא, הרי שכל צב"ב ומלאו עומד בתוך שלו, אל לקוט לך מן היפוס האלו וכו' ואם הי' לוקט ונתן לו בין כך ובין כך אינו חושש משום גזל, ומסיק התם דמכאן ולהבא הוה תרומה, ופשיט מינה, דגם בקטן שאימנ אביו על ידו אינה תרומה למפרע, אלא מכאן ולהבא, ובצבלי לוקי לה בדשווייה שליח: לה מתניתא זו מיייתי לה הש"ס וישראלמי בצורים פ"א ה"ב ושם הסדר כמו הכא, ובצבלי ב"ק דף ס"ז ודף ק"ד כהג"ל הקדישן הקדש תרומתן תרומה וכו': לו אפי' בלגם דיהיב דמי, דסד"ה אעפ"י שאין מרדף אחריו, אינו מייאש, דסביר למחר נקיטנא ליה דבינא, קמ"ל, אם אינו מרדף אחריו, קנה החמסן את חמסו בייאוש: לו משום דתורם את שאינו שלו, ומתק טעמא מיייתי לה להך צרייתות הכא: לה הגר"ה מוחק מלת בהים, ובעלי סקריקון הם גדודי שודדים שאנשו כל מי שכל תחת ידיהן, וחבל שגם יודים היו בתוכם, והמלה סקריקון רומית*, ונקראו סקריין על שם הוין שהי' עמון בחובס, ובל"ה דלך"מטענער, (ובעל חשק שלמה המכונה דר' פרידלנאגער הרגס לואאנסדהרערען) וגזלו שדות וכרמים, ואעפ"י שקרקע אינה נגזלה, כלו' אינה נקויה ע"י ייאוש, מ"מ הפירות שלהן, ויש מפרשים שבעלי בהים סקריקון הם הלוקחים מהאונסים ומקחן בעל משום שלא לקחו נמי מבעל השדה או משום שלא לקחו מהן קודם שלקחו מסיקריקון, ועיי' הסוגי' גיטין נ"ה: לב כדתנן בצורים פ"ב מ"ג שתרומה ומעשר נוהגין בסקריקון אבל לא בצורים, דהקרקע לאו שלהן: מ דלא קפיד על אכילתן, לפיכך מפרשין תרומה על מה שאוכלין: מא כשאוכל עם אביו, כן הוא להדיא ברמב"ם, שהביא תוספתא זו מלה צמלה בהלכותיו תרומה פ"ד ה"ב: מב שדין תרומה ודין חלה שוין, וכמו שמפרשה את החלה מכל העיסה, כ"כ מפרשה התרומה על הכל: מג אבל לכתחילה לא יתרום, כדתנן דמאי פ"ו מ"א המקבל שדה מישראל מן העכו"ם ומן הכותי יחלק לפניהם, וכדתיא קידושין מ"א וגיטין כ"ב אתם ולא שותפין, אתם ולא אריסין, אתם ולא אפטרופאין, אתם ולא התורם את שאינו שלו, ועיין מה שכתב מרן הכ"מ תרומות פ"ד ה"י בשם הר"י קורקוס, ובודאוי פירושו הראשון דהכתוב לא כל למעט אלא כשכל לתרום על חלקו של צב"ב לבד, והכא מייירי שתורם על חלקו וחלקו של צב"ב ביהר, עדיף טפי מפירושו השני, דהתם לכתחילה והכא בדיעבד (שלוקח מהירו' פ"ה ה"א כאן להלכה כאן למעשה עיי"ש וגיטין פ"ה ה"ד), דע"כ ריך לומר דלדדין קתמי, דהא התורם את שאינו שלו אף בדיעבד אין תרומתו תרומה, ולפי מה שכתב רש"י גיטין שם בפירושו הראשון הכל יוחא: מד והוא כשואמר לו איני רוצה להיות עמך בשותפות: מה דהשתאפוח נעקרה אחרי שכבר תרם, ושותף תרם על חלקו ועל של הצירו, בין לר"ע בין לחכמים בפ"ג מ"ג, תרומתו תרומה: מו אחר שעיכב צב"ב, אעפ"י שתרם על כל הגורן, דשאי מעשר דבתרומה, דבתרומה סמך על הכלל א"ל לגורן שתעקר אה"כ בתרומה התרומה, מה שאינו כן במועשר: מז מנררר התורם את שאינו שלו נקט ליה הכא, אף על גב דעיקר מקומם של פועלים הוא לקמן פ"ג מ"ד: דהא

תרומות פרק א

ואם אמר לו בעל הבית בנוס לי גרני, תרומתו תרומה (טח), שאין הגורן נכנס אא"כ נתרם. פועלים שתרמו את הבור (טט), אין תרומתן תרומה י). ואם היה בור קמץ (יא), ואחרים משתמשין בו (יב), תרומתן תרומה (יג): רשאי בעל הבית להפקיר (יד) מעשר שבל (טו), כדי (יז) תרומת מעשר שבמעשר, ר' יוסי אומר, בעל הבית שתרם את המעשר, מה שעשה עשוי (יז): אפומרופין תורמין (טו) ומעשרין על נכסי יתומים, מוכרין בתים שדות וברמים בהמה עבדים ושפחות (טט) להאבילם ליתומים, ולעשות להן סוכה ולולב (סא) וציצית, וכל מצוות האמורות בתורה (סב), ולקנות להן ספר תורה נביאין וכתובין, דבר (סג) הקצוב (מן התורה) (סד), אבל אין פודין

הגיון אריה

(מח) דהא לא עשה, אלא מה שלום לו צעה"ב, ולהרמז"ס פ"ד הי"ד ג' אחריתא בתוספתא, והכי איתא סס נוס לי גרוני וחרוס, והרס ואח"כ כנס, ת"ת, ועיין בכ"מ, והראב"ד עשה עלמו, כאלו לא ראה, שהיתה ג' אחרת לרמז"ס: (טט) בירו' פ"ג ה"ד מיייתי לה להך מהניתא, ושם אוקי לה צבור של שמן: ג) והטעם מפני שאין עומאה מלויה בשמן כמו ציין, ולא יוחא ליה לצעה"ב שיתרמו: (יא) וממחרין במלחכתן להביא שמה זיתים אחרים לטוחן, העומאה מלויה, והמפרסר ר' אליה פולחא ז"ל כתב שמפני ריווח הבור יוחא ליה לצעה"ב שיתרמו, וכבר כתב עליו הרב בעל ח"ד שכן דברים טפלין, דע"י הפרשה התרומה שהיא ח' מארבעים לא נעשה ריווח צבור: (יב) או שהיו אחרים משתמשין בו כ"ל וצירו' שם כהג"ו או שהיו הבעלים אחרים משכסין בכן, אכן מסוגי' דהתם נראה שמלת הבעלים מיותרת, ועיין בפ"מ שהביא ג' התוספתא, ואפ"ה כתב וז"ל, וכאן יש ט"ס בהעתקה, ודבריו תמוהים, דדוחק לומר שאמלת הבעלים קמוחין: (יג) דדודאי יוחא ליה לצעה"ב שיתרמו קודם שנטמא הבור, ומתוספתא זו מוכח שפירוש המשנה כמו שכתב הראב"ד, ולא כמו שכתב הרמב"ם בפהמ"ש ובהלכותיו פ"ד הי"ג, וגם צ"ח ז"ל קאי אמ"ד דפ"ג, וכבר אמרתי, שהיבאה כאן מנגררה דתורם את שאינו שלו: (יד) להפריש כ"ל וכהג"ו בכ"י הגר"א: (טו) מ"ה שלא הופרשה ממנו תרומת מעשר עדיין בטבול, דהר"א כיון שהמעשר ראשון של לוי הוא, ועליו החוב להפריש מעשר מן המעשר, אין לו לצעה"ב רשות לתרום את שאינו שלו, קמ"ל כאבא אלעזר בן גימל בינה מ"ג גיטין ל. שיש רשות לצעה"ב לתרום ת"מ, דהא יש לו טובת הנאה ליתן המעשר לכל מי שיראה והוא כרדיה: (טז) לאו כדדי נקט לשון כדי, דתנא דתוספתא גם בהא ס"ל כאבא אלעזר בן גימל, שהרומת מעשר ניתנה באומדן כמו תרומה גדולה: (יז) בדיעבד דוקא תרומתו תרומה, אבל לכתחילה לא יפריש צעה"ב תרו"מ: (יח) והא דתניא אהם ולא אפוטרופין, כבר אמרו בגמ' גיטין כ"ב. שמיירי דוקא להניח, ובברייתא דהתם איתא להדיא אפוטרופין תורמין ומעשרין להאביל ולא להניח ובפירושו של להניח פליגי הראב"ד ז"ל, לרש"י מניחין את החבואה עד שיגדלו היתומים, ואז יתקוה המה בעלמך, לרמז"ס נחלות פי"א ה"ט ומכרו האפוטרופין את הפירות בטבול, והרואה לתקן יתקן, ולראב"ד יעשו עד שיראו מקום ריוח במכירתם, והרב המגיד ראה ליישב השגת הראב"ד וכתב וז"ל ואני אומר אם כדבריו אחר סוף האפוטרופין יתרמו ויעשרו, מה תועלת יש ליתומים לאחר תיקון החבואה עד שעת מכירה, עכ"ל, ולפענ"ד טפי הו"ל להקשות על הראב"ד, דכיון שסוף סוף אסור למכור הפירות בטבול, מה כ"מ אי תורמין ומעשרין מיד, או בשעת המכירה, אלא צודאי העטם שאסור לתרום ולעשר מיד בשעת הכנסה, כדי שלא ימכרו אלא בשעת היוקר, כדי שירויחו היתומים, וזהו התועלת ליתומים, וק"ל: (יט) כהג"ו גם בתוספתא דכ"ב פ"ח אבל בגמ' איתא הכי בהמה עבדים ושפחות בהים שדות וברמים וזהו סדר גטון דבתחילה מוכרין בהמה ואח"כ עבדים וכו': (ס) בברייתא דבבלי גם פה הגי' להאביל אבל לא להניח, וזו סיוע לפת"ש, עוד איתא התם ומוכרין לכן פירות יעוה שמינים ושלמות להאביל אבל לא להניח, כלו' להאביל אותן כבר בשבת ויו"ט, וביר"ף ורא"ש ליתא: (סא) בש"ס הגי' לולב וערבה, וביר"ף ורא"ש הגי' כמו בתוספתא: (סב) כ"ל אע"פ שהלשון האמורות בתורה לאו דוקא, דהא האפוטרופין חייבין לתקן היתומים בכל מלות דאורייתא ודרבנן, עיין ברמז"ס שם ה"י, ובגמ' כהג"ו וכל דבר שיש לו קצבה לאתווי שופר, ולקוחין להם ספר תורה תפילין ומזוזות וכל דבר שיש לו קצבה לאתווי מגילה, ואין שום ספק שגי' התוספתא היא הנכונה, והשמיים בגמ' ילידי זמן מאוחר המה: (סג) כ"ל ולא כל דבר, דלאו לאתווי אלא לפרושי קאתי: (סד) תיבות מן התורה ז"ל, דאין

תרומות פרק א

קכא

עליהם שבויים, ואין פוסקין עליהם צדקה בבית הכנסת, דבר שאינו קצוב (מן התורה) (טו), ואינו רשאי להוציא עבדים בני חורין (ס), אבל מוכרין אותן לאחרים, אחרים מוציאין אותן בני חורין, רבי אומר, אומר אני שנותן את דמיו ופודה את עצמו (ט): אין מוכרין ברחוק ליקח (טו) בקרוב (ס), ברע ליקח (טו) ביפה (ס), אין דנין (ע) לחוב ולזכות (עא), להכניס ולהוציא (עב), ליתומים, אלא אם כן נמלו רשות מבית דין (עג), וצריכין אפטרופין לחשב עם היתומים באחרונה (עד), דברי רבי, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין ליתומים, אלא מה שהניחו להן אפטרופין (עז). (מוכרין עבדים ליקח בהן קרקעות, אבל לא קרקעות, ליקח בהן עבדים, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף לא עבדים ליקח בהן קרקעות) (עו), אין בית דין עושין אפטרופין נשים ועבדים (עז) בתחלה, ואם מינה אותן אביהן בחייו, עושין אותן אפטרופין (עח), ר' שמעון בן אלעזר (עט) אומר, יתומין שסמכו אצל בעל הבית (פ), או (פא) שסמכו אביהם, או (פב) שסמכו בית דין, מעשר (פג) ומאכילן מפני תיקון העולם (פד), וכן היה ר' שמעון בן אלעזר (עט) אומר, יתום בן לוי שגדל אצל בעל הבית, מעשר ומאכילו (פד), מפני תיקון העולם (פה), אם היה למד אצל (פו) כהן או לוי או עני, הרי זה

הגיון אריה

שם חילוק בין מלות דאורייתא ודרבנן, אלא בזה תליא מלתא, אי סגי לדברים האלו סך קצוב, או לא: (ס) לרש"י הטעם מפני שאין גופן קטוי להן לשחררן, והתוספות סס ל"ח: ד"ה אין הגזברין כתבו, דהיינו טעמא שאסור דרך שחרור, דקא סברי סמונולי בנכסי יתומים, אבל דרך מכירה כולי עלמא ידעו, שמוכרין אותן בשוויין: (טו) דכיון שאין בך פסידא ליתומין, מוליאין אותן בתורת מכירה, ובגמ' סס הגי' מפני שהיא כמוכרו לו: (טז) בגמ' הגי' ולגמלי: (ס) דהילמא משתפין ויפסדו היתומין: (סז) מוכרין עבדים ליקח בהן קרקעות, אבל לא קרקעות ליקח בהן עבדים, רשב"ג אומר אף לא עבדים ליקח בהן קרקעות כלל וכך הסדר בגמרא עיי"ש וכהג"י בכ"י אירפורט ובהוספתא דב"ב סס: (ע) האפטרופין לפני ב"ד עם צעלי דינים המעוררים על נכסי היתומים, אלא ימתו עד שיגדלו היתומים: (עא) בגמ' קמקסה לזכות אמאי לא, ומשי לחוב ע"מ לזכות, ועיין רש"י ורמב"ם נחלות סס ה"ו: (עב) בגמ' ל"ג ליה, ולולי דמסתפינא הו"א שהך להכניס ולהוציא ה' מעיקרא בגליון הספר ופירושא לזכות הוא כלי' אסור לדין לזכות היתומים להכניס את שלהן מצעלי דין אם יש הולאה בהדי הכנסה זו, דזהו זכות ע"מ לחוב: (עג) מאותו ב"ד ששעו אותן לאפטרופין, ובגמ' וברמב"ם ליתא הך אה"כ וכו': (עד) אף שעשו כבר השבטות ושבעו לב"ד, ועיין מה שכתב הר"ש על פירש"י: (עה) אחר החשבון והשבועה בב"ד, אם מיטרו הב"ד, דהלכתא כהבא שאלו, ובגמ' סס הגי' אינו לריך: (עו) עיין לעיל אות ס"ט: (עז) כהג"י בכל ספרי הדפוס וכו' הכא ובב"ב, אבל הר"ן גיטין סס גורם גם בהוספתא וקטנים כדליתא בגמ': (עח) בש"ס הגי' אם מנין אבי יתומים הרשות בידו, וכבר העיר הרשב"א בחידושו, שז"ל הרשות בידן, כלומר ביד ב"ד: (עט) בכ"י אירפורט הגי' בן מנסיה: (פ) פסקא דמתניתין גיטין כ"ה הוא, ועיקר מקומן של צבות האלו בהוספתא דגיטין הוה, ומייתיה להו הכא מנררר דתורס ומעשר: (פא) או או עניטו כמו בן בן: (פב) אעפ"י שלא מיטרו אפטרופוס, מעשר את שאינו שלו, מפני תיקון העולם: (פג) כל"ל גם במ"ד פ"ה דגיטין, כדמוכח מפ"ג דתוספתא סס, דהכי תיחא התם בראשונה היו אומרים המטמא והמזומע, חזרו לומר אף המנסך שוגג פטור, מויד חייב, מפני הדין עולם, וכך מפני תיקון העולם הוא נתינת טעם לכל מה דתקן במשנה זו, וכן פירשה הרמב"ם, וסדר המשניות בפ"ד ובפ"ה דגיטין, שבראשונה נשנו הדברים מפני תיקון העולם, ובתוכם גם מפני הדין המזומע, ובתחילה הדברים מפני דרכי השלום: (פד) חלוין מהוקיגיס, ועל הרב צעל ח"ד שפירש מאכילו מעשר, קשה טובא אמאי לא נקט צעל בהוספתא הלשון דלקמן בן אשתו מאכילו מחלקו: (פה) דאם יאכילו יתומי לויים מעשר, לא יגיע כלום ללויים גדולים: (פז) אצלו

תְּרוּמוֹת פֶּרֶק א

מאכילן משלו (פ), אם היה בן אשתו כהן או לוי או עני, הרי זה מאכילן מחלקן (פ). קמן שאמר לאחד בשוק (פ), האכילני מעשר (ז) מחלקי (צא), מאכילו מפני תיקון העולם (צב), אם היה חייב לו מזונות, או שהיה עושה עמו כדי מזונותיו, מאכילו משלו, ועושה לו בחלקו סגולה (צד): לא יתרום (צד) בעל הבית מעשר, ויטול רשות מלוי (צה) ולא הזרוע והלחיים והקיבה, ויטול רשות מן הבהן (צה), אבל מלוח אותן, להיות מפריש עליהן מחלקן (צו), מכירי (צו) כהונה ולויה אינן רשאין לעשות כן (צח), בדברים האובדין מותר (צט), מפני שהוא כמשיב אבידה (ק): ר' אלעזר אומר (קא) מי שבא בדרך והיו בידו תאנים (קב) וענבים ומלפפונות (קג), שאין יכולין להגיע לעיר, משליכן לתוך הנקע או לתוך הסנאין (קד), היה עובר בין הכותים ובין העובדים כוכבים, ובידו דברים שאין יכולין לגיע לעיר, מניחן על גב הסלע (קה), ר' יוסי אומר, נותנן בפונדתו עד שיסריחו (קי): המוכר פירות (קי) לחבירו, ואמר

הגיון אריה

כ"ל וכהג"י ככ"י הגר"א, ובכ"י אירפרט ה"ו א"ס ה"י לגדל אללו, והך לגדל בודאי שיבט הוא, דכבר תנא ל"י, ולמוד פי' רגיל, כדאיתא דמאי פ"ד ה"ד, וא"ס ה"י כהן או עני למודים לאכול אללו, והרב בעל ח"ד גרס ה"י למד אלל כהן או לוי: (פ) דאסור ליתן תרומות ומעשרות בתורת נדבה: (פ) מאכילו מחלקו כ"ל א"ס כהן הוא מתרומה, א"ס לוי הוא ממ"ד, וא"ס עני הוא ממ"ע, והטעם מפני שאינו רגיל לאכול אללו, ואע"ג שאשתו תחזיק לו טובה בעד זה, אין בכך כלום, דהרי טובת הגאה לבעלים: (פ) לאסוקי בגורן, דקטן אין חולקין לו בצית הגרעות, כדתיבא בשילהי דמכילתין: (צ) מעשר שם כולל לתרומות ומעשרות: (צא) בתורת נדקה: (צב) דקטן אינו יכול לחזור אחר מזונותיו, וא"ס לא יתנו לו, ימות ברעב: (צג) סגולה עיניו ואזר, והפעל סגל נגזר משרש גל, ובגין פיעל ענינו עשות גל מדברים הגלקטיים, או להביאן לאזר, ובגמ' ז"ק פ"ז: וב"ב כ"ב איתא הכי מאי סגולה, רב חסדא אמר ספר תורה, רבא בר הונא אמר דיקלא דאכל מיינה המרי: (צד) מיינית לה הכא, הואיל וגם בזו יש משום תיקון העולם: (צה) והחזיקו לעלמו ולנכות את שוייו מן המעות שילוח לו להבא, דהא לא קיים עד עתה מזה נתינה, וכיון שלא הגיע לידו, אי אפשר להדר ולזכיה ליה: (צו) דהוי כמו דמטא לידיה, ומתניתא זו איתא כר' יוסי האומר שעשו את שאינו זוכה כזוכה, מפני תיקון העולם, עיין הסוגיא גיטין דף ל' ובירו' שם פ"ג ה"ו, וגם הרב בעל עיטור זכורים כתב שמתניתא איתא כר', אבל הרב בעל ח"ד כתב שאיתא כרב, ודבריו תמוהין מאוד. והמפרש ר' יונה חוקי לה כשמואל עיי"ש ועיי"ל לעיל דמאי פ"ו את קע"ט וכו': (צו) אף מבירי כ"ל: (צח) ארישא קאי, כלו' ליעול רשות על הלואה, שילוח להם להבא, אלא אמרינן כיון שרגיל ליתן להם מעשרותיו, כמו דאחו ליריהם דמו, אבל כשהלוח להם כבר, אע"ג שאינו ממכירי כהונה ולויה, מפריש עליהן מחלקן, וזכו דלא כרב בסוגיא דגיטין שם: (צט) ליעול רשות מכל כהן ולוי: (ק) דאי לא שרינן ליה לבעה"ב, להחזיקו לעלמו ולנכותו מן הלואה שילוח לו, או לשלמו בדמיים, איבדו הכהנים והלוים את חלקן: (קא) מיינית ליה הכא, לאשמועינן דכל שאין יכול להגיע לעיר, נקרא דבר האובד: (קב) חולין מחוקים, והמפרשים נדחקו לפרשה בתרומה, ועיין בח"ד שהקשה רישא דמתניתא לסיפא, ותריך תברא מי ששנה זו לא שנה זו: (קג) עיין לעיל כלאים פ"א את ח': (קד) כדי שלא ידרסו עליהן ז"א, ומשום איבוד אוכלין אסור להשליכן לדרך, דכל עוד שלא הסריחו אוכלין קרי להו: (קה) כדי שיעלו אותן ולא ילכו לאיבוד: (קי) ארישא קאי, ורק להשליכן אוסר ר"י, אבל לא להניחן למקום דאפשר שיטולן ז"א משם: (קי) צבצבא זו מתחיל פרק השני של התוספתא בכל ספרי הדפים ובכל כ"י, ומן התימה שאף גם אין אחד מן המפרשים חקר וחתר אחר ההמשך והלירוף של הדברים הללו בעניי תרומות, ומה הביאו את בעל התוספתא, לדבר פה בשורת הדין, במקום שהיא חוץ מן השורה, ואין שכל מנמתי לסדר את חלקי התוספתא לפרטיהן במשמרותיהן, גם במקום זה מולאתי עדות נאמנה למה שאמרתו פעמים ושלש, דרחוק הוא מן השכל להחליט, שהתוספתא כאשר היא היום בערבוביא גדולה בידינו, ילאה כן מעולם מיד אחיה מסדר או אחיה מסדרים, דכל הרודף אחר האמת יודה לי בפה מלא

תרומות פרק א

קכב

לו, פירות שמכרתי לך, מבלים הן, בשר קח) בכור הוא, יין קט) נסך
 הוא, שורת הדין קי) אינו נאמן קיא), ר' יהודה אומר, לא נחשדו ישראל
 על כך קיב), אלא הכל לפי מה שהוא איש קיג), היה מקריב עמו זבחים קיד),
 ואמר לו נתפגלו, היה עושה עמו מהרות, ואמר לו, נטמאו קיז), לא
 נחשדו ישראל על כך, אבל אמר לו, זבחים שהקרבתי עמך באותו היום
 נטמאו קיח), שורת הדין אינו נאמן, ר' יהודה קיז) אומר, לא נחשדו ישראל
 על כך קיח), אלא הכל לפי מה שהוא איש, השוחט את הפסח קיט) על בני
 חבורה, ואמר שלא לשמו שחמתיו, שורת הדין אינו נאמן קכ), ר' יהודה
 אומר, עד שלא יתחילו בו נאמן, משהתחילו בו אינו נאמן קכא): עובד
 כוכבים שתרים של ישראל קכב) אפילו ברשות, אין תרומתו תרומה קכג),
 ומעשה בפיגא קכד) בישראל אחד, שאמר לעובד כוכבים, תרום לי גורני,
 ותרמה, וחזרה תרומה לגורן קכה), ובא מעשה לפני רבן גמליאל קכו) ואמר,
 הואיל והעובד כוכבים תרמה, אינה תרומה קכז), ר' יצחק אומר, עובד

הגיון אריה

מלא, דרך מנרה דתיקון העולם מביאה התוספתא כחן הלכות דשורת הדין, לכן הלגתי אותן בסוף
 ההוספות לפסקא והתורם את שאינו שלו, ולגתי על הצבא האחרונה כפ"א לתוספתא, שהיא הוספה
 לפסקא נכרי שתרם וכו': קח) הבשר בשר כ"ל וכה"ל ברמב"ם מעשר פי"ב ה"ח: קט) היין וין כ"ל:
 ק) כלומר הדין נותן, רש"י: קיא) אבל אם הוא רואה להחמיר על עצמו, תכל עליו ברכה: קיב) לדבר
 שקרים ולאחד ממוזני של ישראל, והרב המפרש ר' יונה כתב וז"ל כ"ל דר"ל צה"ל מודיעה לך, דאית נאמן
 על פי שורת הדין, משום דלא נחשדו ישראל על כך, לעבור אולפני עור וכו' אלא הכל לפי מה שהוא איש,
 ר"ל דאם המוכר הוא אדם שאינו הגון ומזוקק בכך להכשיל את חבירו ראוי לחוש לדבריו ולהאמינו על
 זאת עכ"ל, ובמחכ"ה אי אפשר לומר כן, דהא לקמן בצבא שלחחר זו אמרו חכמים שהוא נאמן מטעם
 שלא נחשדו ישראל על כך, ואי לא נחשדו לעבור אולפני עור אופכא הו"ל, ודו"ק: קיג) אם הוא מזוקק
 לשקרן, אינו נאמן, והך צבא המוכר פירות וכו' ליתא בש"ס: קיד) מתניתא זו מיייתי לה הש"ס גיטין
 נ"ח: אמתניתין כהנים שפגלו במקדש, וכבר אמרתי לעיל ש"ל שם מפני תיקון העולם: קיז) נאמן כ"ל
 וכה"ג צברייתא שם, והתם חסרו המלות לא נחשדו ישראל על כך, אכן ברמב"ם פסולי המוקדשין פי"ט
 הט"ו הגי' נאמן לא נחשדו ישראל על כך: קיח) נתפגלו מהרות שעשיתי עמך באותו היום כ"ל
 כדמוכח מתוך ההוספתא עלמה, דמלת נטמאו לא קאי אזבחים אלא אטהרות, וכה"ג בגמ' קיז) מדברי ר'
 יהודה לא מליטו סוס רושם בש"ס, וצרייתא דהתם סתמא הויא, ובגמרא פליגי ר' אמני ור' אסי, ר' אמני סבר
 שורת הדין א"ר ר' אסי סבר נאמן דכ"ג ביום כפורים כי אמר פגול מהימן, עיי"ש וע"ג: קיח) ונאמן אע"ג
 דאשכחיה כבר ולא אמר ליה ולא מירי דאפשר ששכח הדבר: קיט) צבא זו הוצאה בתוספתא דפסחים
 פ"ד, אבל בש"ס ליתא: קכ) הרמב"ם קרבן פסח פ"ד ה"א כתב וז"ל, השוחט את הפסח וכו', ואמר להם
 לאחר זמן וכו', אם הי' נאמן להם, סומכין על דבריו, ואם לאו, שורת הדין שאינו נאמן, ועיין בנשואי
 כליו, ופה ח"ן מקום להאריך: קכא) דכיון שלא אמר להם עד שלא התחילו בו, בודאי שקרן הוא, וכאן
 אי אפשר לומר ששכח הדבר, דהא ידע שצריך להביא פסח אחר מיד: קכב) כה"ג בכ"י אירפורט
 וכ"ל, והגי' של חברים בדפיסוס, ושל חבירו בכ"י הגר"א משושבת: קכג) ע"כ פסקא דמתני':
 קכד) כה"ג בכ"י אירפורט ועיי' שביעית פי"ט אות ס"ז, ופיגא או פוגא שם כבר, ולפי צעל הבאות
 הארץ הוא בדרומו של מעין פיגא, ומי פיגא זכרו במשנה ובגמרא, עיין פרה פ"ח מ"י וז"ל ע"ד:
 וסנהדרין ה': וצדפיסוס הגי' פוגא ואפשר ששחבשה מפוגא, ואם לא ל"ל בפסוגא או בצפוגא,
 שהוא העיר חמת הנקראת צ"ר פ"ל פוגא, וכידוע מנמו' פסחים מ"ב ונדה ס"ז: ושאר מקומות גם
 בצבל היתה עיר ששמה פסוגא או פפוגא, וראה קדמוניות של יוסף הכהן ספר ח' פ"ז מה שכתב על הפסוק
 ואת הארזי ואת הלמני ואת החמתו צפ' נח: קכה) שנתערבה בתבואת הגורן, ולא היתה שם תבואה אחרת,
 אלא אותה שנתרמה, ותרומה אינה צטילה לא בחרבשים ולא בששים אלא במאה ואחר: קכו) בכ"י
 אירפורט הגי' רש"ג, והגי' ר"ג נכונה יותר, דר"ג סבב מקומות הגליל, והביאו המעשה לפניו: קכז) ואינה

תרומות פרק א

כוכבים שתרם את של ישראל, והבעלין מקיימין על ידיו, תרומתו תרומה קמה: ה קבט) אין תורמין מן התבואה שלא הביאה שלישי קל), כיצד יודע אם הביא שלישי, אם לאו, זורעה ומצמחת קלא) דבר קלב), בידוע שהביאה שלישי, אם זרעה ואינה מצמחת דבר קלב), בידוע שלא הביאה שלישי: כיצד אין תורמין מן התלוש קלב) על המחובר, אמר פירות קלד) תלושין אלו עשויין תרומה ומעשרות קלה) על פירות מחוברין אלו, או פירות מחוברין אלו עשויין תרומה ומעשרות על פירות תלושין אלו, לא אמר כלום קלי), אבל אמר פירות תלושין אלו עשויין תרומה ומעשרות על פירות מחוברין אלו לכשיתלשו, הרי זה אוכל מהן עראי קלי), ועושה אותן תרומה ומעשרות על מקום אחר קלה) עד שיתלשו, נתלשו דבריו קיימין קלב). כיוצא בו קמ), מי שבא בדרך, והיתה בידו כלכלה של פירות שאינן מתקנין.

הגיון אריה

מזמנת: קבח) דהני כמו שתרמו הם בעלמין: קבט) למ"ג ולמ"ד לא מזינו האספה בתוספתא, ועמה אחר שספו תמו הצבות כפ"א, נלכה נא למקום שעמדו כפ"ב, והעומד סם על העיין, יביט צעין שכלו, שהצבא אין תורמין ממין על שא"מ וכו' והבאה אחרים היו תלמים שחורות וכו' נעקרו ושמתו ממקומן, דשתיין אמ"ד כפ"ב קאו ושם ביהן, ושאר צבות כפ"ב, כולן נמשכו אחר מ"ה דפרקין, חכן גם את אלה לא הנחתו במקומן, אלא סדרתי אותן מכוון לסדר הפסקאות דמתניתין, אשה מול אחותה, וסדר דמתניתין הגיוני הוא, דבתחלה מדבר התנא בפירות הפטורין מתרומה ובתבואה שלא נתבטלה כל לרכה, והדר בתלם ומחובר, כהגמי וישן, ולבסוף בפירות הארץ וחול, אבל בתוספתא הכל בערוביא בלי סדרים ובלו הגיון, לכן הגמי הצבא אין תורמין מן התבואה שלא הביא שלישי לכוין לראש: קל) אספקא דמתניתין ולא מן הפטור על החיוב קאי, כדמוכח מירוש' פ"א ה"ה, דהכי מקשה התם ולא כבר תניתהו טולחן, פי' ואמאי הדר ותני ולא מן הפטור על החיוב, ומשני כן היא מתניתה ולא מפירות שהביאו שלישי על פירות שלא הביאו שלישי, וכלל הוא דכל מה שפטור ממועשרות פטור ממי מתרומה, והכן מעשרות פ"א מ"ג התבואה והזיתים מוכניסו שלישי, כלו' התבואה חייבת במועשר משתביא שלישי גידולה, והזיתים משראויים לעשות שמן שלישי ממה שהן ראויין לעשות כשיגמרו, ועיין בפהמ"ם לרמב"ם שביעית פ"ג מ"ט: קלא) צירי' מעשרות פ"א ה"ב, שביעית פ"ב ה"ז וחלה פ"א ה"ג דריש לה ר' זעירא מדכתיב עשר העשר את כל תבואת זרעך, דבר שהוא מרע ומלמיה, יא' פחות משלישי שאינו מרע ומלמיה, ובספרי פי' ראה מפיך לה מואכלת, דהכי איתא התם, יכול אעפ"י שלא הביאו שלישי, ת"ל ואכלת, ובבבלי ר"ה מסיק שהתבואה שלא הביאה שלישי, לאו תבואה היא, וגומר ליה מועשת את התבואה לשלם א"ת לשלם אלא לשלישי, ועל מה שהקשה התו"ט, הדרא אמאי לא כיל תנא דמתני' במועשרות התלתן כהדי תבואה וזיתים, ועוד אמאי לא יהיב בבבלי ר"ה דף י"ב סימנא על הבאת שלישי, עיין בהין עשיר, בששנים לדוד, בלחם שמים ובתוס' רע"ק: קלב) כהג"י בכ"י אירפוט, והיא נכונה מאוד, כלו' אם מלמחת כ"ש סגי, ובדפוסים הנו' הדבר ידוע: קלג) בתוספתא קודמין לבבא זו האוספות לפסקא ולא מן החדש על הסין, וכבר הראתך צעניך, שאין זה מן הסדר: קלד) מתניתא זו מיתיה לה הש"ס בבלי קידושין ס"ב: ושם הגי' פירות ערוגה זו: קלה) דיני מעשרות ודיני תרומה שווין בהא, דכל מה שאין תורמין מזה על זה, גם אין מעשרין מזה על זה, ובגמ' שם ל"ג ומעשרות: קלי) דכתיב והרמותם ממנו, מלמד שלא יתרום מן המחובר על התלוש, ולא מן התלוש על המחובר, וממחובר על המחובר ממי לא יתרום דלשון הרמה לא שייך אלא בתלוש, עיין שם ס"ב, רש"י ותוס' ד"ה אין תורמין, ומה שהקשה התו"ט אמאי לא הני במתני' שאין תורמין מן המחובר על המחובר יש ליישב מהא דתן אין תורמין מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, וק"ל: קלז) כל זה ליתא צברייתא דבבלי אלא כהגי' התם לכשיתלשו ונתלשו דבריו קיימין, אבל עד שיתלשו, פירות תלושין אלו בעבלין קיימו, ומהוה לאכול מהן עראי, אם לא היתה טונתו להוליכין לשוק, גם אחר גמר מלאכתן עד שיקבעו למעשר: קלה) דיכול לחזור כל עוד שלא חלה עליה קדושת תרו"מ: קלח) וחל עליהן שם תרומה ומעשרות, ואין לרדף לחזור ולקרות לכן שם, דהואיל ובידו להולסן אין זה מוחסר מועשה: קמ) גם בבא זו ליתא בש"ס שם: רבותא

תרומות פרק א

קב

אומר, הרי זו עשויה תרומה ומעשר על פירות שיש לי בתוך ביתי קמא) לכשאגיע לעיר, הרי זה אוכל מהן עראי, ועושה אותה תרומה ומעשר על מקום אחר, עד שיגיע לעיר, הגיע לעיר, דבריו קיימין, נאכלו פירות קמב), או נגנבו, או שאבדו, עד שלא הגיע לעיר קמג), כלכלה במבלה, משהגיע לעיר, דבריו קיימין, יתר על כן אמר ר' אליעזר בן יעקב קמד), פירות ערוגה זו לכשתביא שלישי ותיעקר קמה), עשוין תרומה ומעשרות על פירות ערוגה זו לכשתביא שלישי ותיעקר קמה*): כיצד אין תורמין מן החדש על הישן, אין תורמין מפירות שנה זו על פירות שנה שעברה קמז), ולא מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו, אבל שדה שעושה שתי גרנות קמו) בשנה, כגון קמח) שדה בית השלחין קמט), תורמין ומעשרין מזה על זה קי), לקט ירק בערב ראש השנה עד שלא בא השמש (והור ולקט) קמא) משבא השמש, אין תורמין ומעשרין מזה על

הגיון אריה

קמא) רבותא קמ"ל, ל"מ שיכול לחזור כשהפריס פירות תלושין על פירות מחוברין, שאף בדיעבד אין תרומתו תרומה, אלא אפילו כשהפריס שלא מן המוקף, דבדיעבד תרומתו תרומה, אפ"ה יכול לחזור, כיון שהתנה בהן, דכל עוד שלא בא התנאי, לא חל עליהן סס תרו"מ: קמב) שבבית, מבלי שהפרישו עליהן תרו"מ כלל, או בדיוע שהפרישתו קודמת להפרישתו בעיר, אבל כשהפרישו עליהן קודם שהפריס הוא בדרך, אפילו נאכלו משהגיע לעיר, אין דבריו קיימין, דהא תרס מן החיוב על הפטור: קמג) אפילו ידעין בודאי שנאכלו שנגנבו או שאבדו אחר שהפריס הוא הכלכלה לתרו"מ, אפ"ה זו בטבולה עומדת, דלא חל עליה סס עד שתגיע לעיר: קמד) סופא דמתניתא היא בגמ' סס: קמה) כהג"ז בכ"י ווינן ואירפורט, וע"י ג"ז זו מתגדלת הרבותא דאתא רב"ז לאשמועינן, דאעפ"י שהפירות שהופרשו והפירות שנתקמו שתייהן עדיין לא באו לעולם, אפ"ה דבריו קיימין, דרב"ז ס"ל כרבי ור"ג דאדם מקנה ומקדיש דבר שלא בא לעולם, ובדפוסים הישנים חסרו התיבות לכשתביא שלישי ותיעקר, והגר"א הגיה התוספתא על פי הנוסחא בגמ' עיי"ס: קמה*) לכשתביאנה שלישי ותיעקרנה דבריו קיימין כל"ל, כל"ז בטעם שפירות של שתי הערוגות תלושין, חל על אותן שהופרשו סס תרו"מ, והאחרות מתוקנין, אעפ"י שלא חזר לקרות סס: קמו) מפירות שחטפו אחר חמשה עשר בשבט על פירות שחטפו לפני חמשה עשר בשבט, ועיין לעיל שביעית פ"ו אות קכ"ח דתני' התם כל חילין שחטפו פירותיו קודם חמשה עשר בשבט, ה"ה לשעבר, אחר חמשה עשר בשבט, ה"ה להבא וכו' עיי"ס, והא דאין תורמין ומעשרין מן החדש על הישן ומן הישן על החדש, מפיסק ליה בספרי פ' קרח מומלת מנוט, והרמב"ם מנוטו שלא יתרום מן המחובר על התלוש, ולא מן התלוש על המחובר, ולא מן החדש על הישן, ולא מן הישן על החדש, ובפ' ראה מן עשר תעשר עיי"ס ובילקוט ובת"כ סוף בחקתי כהג"ז שנה שנה אין מעשרין משנה לחברתה דברי ר"ע, ובתוספתא דבכורות רפ"ז פליגי ר"ע וחכמים או מעשרין מעשר בהמה משנה לחברתה, ר"ע סובר מעשרין משנה לחברתה, שנאמר עשר תעשר, בשני מעשרות הכתוב מדבר, וחכ"א שנה שנה, של שנה אתה מעשר, ואי אתה מעשר משנה לחברתה ומשם נראה שג"י הילקוט שנה שנה נכונה, ובסוגיא דר"ה דף י"ב רש"י ד"ה ליקט ירק נמי כהג"ז, שאין תורמין מן החדש על הישן דכתיב שנה שנה, ועיין היטב בת"כ סס, דהתם נתחלפה שיטתו של ר"ע במעשר בהמה, והרב"ד לא העיר מאומה, ועיי"ע בטרות נ"ג: ודו"ק: קמו) כהג"ז בכ"י אירפורט ובר"ם בפרקין וכו"ל, ועיין מה שכתבתי לעיל שביעית פ"ו אות קל"ד: קמז) כל"ל וכהג"ז בר"ם ובכ"י אירפורט, והג"ז וכן בדפוסים משובשחא: קמט) שזרעין אותה ב' פעמים בשנה: קי) דהתורה אינה קפידה אלא על ב' שנים, אבל לא אפירות של אותה שנה: קמא) וגוי כל"ל וכהג"ז ביר"ו ר"ה פ"א ה"ב, ולשון התוספתא ר"ה י"ב: ד"ה משתבא השמש בירו' מוקף לה בנכרי תמוה, והגר"א הגיה בתוספתא דר"ה פ"א וזרז ולקט אחר ומחך מלת אחר דלקמן, ועיין בעיטור בכורים שכתב דע"י אגדה זו מיושב קושיית הירו' הובאה בתוס' ר"ה, וכמומיה לי שהרב ז"ל לא שס עיניו על הסוגיא בירו' ולשון התוספתא הטעמו לדבר בקושיית הירו' ולפי זה אינו מן התמימה שגם בעל חשק שלמה טעה לומר דמוקמינן בירו' שליטת

תְּרוּמוֹת פֶּרֶק א

זה קנין), מפני שזה חדש וזה ישן. היתה שנייה ונכנסה שלישית קנין), הראשון מתעשר מעשר שני, והשני מתעשר מעשר עני. לקט אתרוג קנין בערב חמשה עשר בשבט עד שלא בא השמש, וחזר ולקט (אחר קנין) משבט השמש, אין תורמין ומעשרין מזה על זה, מפני שזה חדש וזה ישן, היתה שלישית קנין) נכנסה רביעית, הראשון מתעשר מעשר עני, והשני מתעשר מעשר שני: כיצד אין תורמין מפירות הארץ על פירות חוצה לארץ, אין תורמין מפירות ארץ ישראל על פירות סוריא קנין), ולא מפירות סוריא על פירות ארץ ישראל קנין), ישראל שקנה שדה בסוריא קנין), הרי הוא כקונה בפרואר קפ) בירושלים, תורם ומעשר עליה קסא): ישראל ועובד כוכבים שקנו שדה בסוריא קסב), הרי הן כמבל וכמעשר קסג), שנתערבו זה בזה קסד), דברי רבי, רבן שמעון בן גמליאל אומר, חלקו

ה ג י ו ן א ר י ה

שליקט ע"י נכרי: קנין) דבורק בחר לקיטה אולנין לענין תרו"מ: קנין) צמולאי שביעית שנכנסה לשיייה, אעפ"י שאין מעשרין מזה על זה, מ"מ הראשון והשני מ"מ, משא"כ בשנייה הנכנסה לג' שהראשון מ"מ והשני מ"מ ובשלישית שנכנסה לרביעית שהראשון מ"מ והשני מ"מ, ומה דקא מקשה הש"ס ר"ה ט"ז מאי שנא התם דקתני אם היתה שנייה נכנסת לשלישית ומאי שנא הכא דקתני אם היתה שלישית נכנסת לרביעית, פירוש אמאי לא תני תרווייהו שנייה שנכנסה לשלישית ושלישית שנכנסה לרביעית בהדי הדדי או בירק או באתרוג, ועיי"ש ברש"י דלפי פירוש י"ל שתנא דמתניתא דינא דג' שנכנסה לג' אתא לאשמועינן שהראשון מ"מ והשני מ"מ, וק"ל: קנין) דר"ג, היא, דס"ל שגם באתרוג אולנין בחר לקיטה ולענין ר"ה שזה לשאר חילנות עיי"ש בגמ' : קנין) תיבת אחר 5"ל אי לא גרסינן אחר שבא השמש: קנין) בגמ' שם אמרו דמלתא אבז אורחיה קמ"ל, דאתרוג אידוי דממשמש בה כ"ע בשביעית, לא טענה פירי עד ג' שנים: קנין) אע"ג שסוריא שזה במעשרות לא"י, אפ"ה שזה באתרוג אולנין ומעשרין מפירותיה על פירות א"י ולא מפירות א"י על פירות א"י, לתרו"מ, דתרומוה ומעשרות בסוריא הן מדרבנן, ואין תורמין ומעשרין מן החיוב מדאורייתא על הפטור מדאורייתא, ועיין ספרי פ' קרח, דשם מפקי לה שאין תורמין מפירות הארץ על פירות חו"ל שתי פעמים, בראשונה מן והרמוה ממנו, ובאתרוגה מן וכל מעשר הארץ, וקרוי לומר כמו שעלה בדעת הרב בעל מאור עין 5"ל ומיין שלא יתורם מפירות הארץ על פירות סוריא, ולא מפירות סוריא על פירות הארץ, ת"ל וכל מעשר הארץ תורם הארץ, עיי"ש: קנין) ואי תורמין ומעשרין מפירות סוריא על פירות של שאר ארצות בחו"ל, כגון מלרים ושעור ועמון ומואב, שחויבו נמי מדר"ס, או לא, אע"ג שהסברא נותנת, שהתורמין ומעשרין מן החיוב מדרבנן על חוב דרבנן, אפ"ה יש בזה חילוקי דעות, ועיין בח"ד: קנין) זה אחד משלשה דברים ששווה בהן סוריא לא"י כדתניא בתוספתא ריש מס' כלים (ובכו"פ פ"ג א"תא בטעות ריש מס' טהרות ובודאי 5"ל ריש סדר טהרות) וגיטין דף ח', ומייתי לה הכא לאשמועינן שסוריא חייבת בתרומוה ומעשרות מדרבנן: קפ) הכנ"י בגמ', ובכ"י אירפורט, אבל בכ"י וועין ובמשניות סוף חלה הגי' פרוז ועיי"ש בד"ס, ובדפוסים הגי' בפרוזדור, ופרוזר פירוש מנגר, ותרגום ירושלמי של מנגר פרוז, ומה דקא מקשה הש"ס שם למאי הלכתא, פירוש לענין מה קמדמינה לה לפרוזר ירושלים, הא ע"כ יש חילוק גדול בין סוריא לא"י דהכא חיוב תרו"מ הוא מדאורייתא, והתם מדרבנן, ומשני רב ששח לומר שכתבין עליו אונן, פ' שטר מכירה ע"י עכו"ם בשבת, וכמו שכתבין שטר בשבת כשקונה שדה בירושלים משום יישוב א"י, ה"נ כותבין בסוריא משום יישוב, ועיין ב"ק דף פ', ודו"ק: קסא) כלו' מפרים תרו"מ מפירותיה, ובתוספתא כלים ובגמ' הגי' וחייבת במעשרות ובשביעית: קסב) מתניתא זו מייתי לה הש"ס ירו' דמאי פ"ו ה"ח כמו הכא ובבלי גיטין מ"ו. וחולין קל"ה ושם הגי' בשותפות, ובגמ' שם אוקי לה בסוריא: קסג) וחולין כ"ל וכהנ"י בבבלי אבל ביר' הגי' כמו הכא בתוספתא: קסד) ואוסר במשאו, ואם יש לו פרנסה ממוקם אחר מוליא לפי חשבון, ואם לאו, נוטל את החולין וכדי תרומה ותרומ"מ שבתבל, כולא כדתניא לעיל דמאי פ"ה אות נ"ד וכו' ועיין רש"י בגיטין ובחולין ותוספות גיטין ומה שכתבתי לעיל דמאי

של ישראל חייב קסה) , וחלקו של עובד כוכבים פמור : ישראל שקנה שדה בסוריא קסו) , אף על פי שחזר ומכרה לעובד כוכבים , חייבת במעשר ובשביעית , שכבר נתחייבה קסז) , אבל האריסין והחוכרין קסה) ובתי אבות קסט) ועובד כוכבים שמשכן שדהו לישראל , אעפ"י שעשה לו ישראל קע) נימוסות קעא) עליה , פטורה מן המעשרות קעב) ופטורה מן השמיטה קעג) : איזו היא הארץ , ואיזו היא חוצה לארץ , כל השופע ויורד ממורם אמנוס קעד) ואילך קעה) ארץ ישראל , ממורם אמנוס ולפנים קעו) חוצה לארץ , נסין קעו) שבים רואין אותן כאלו חוט מתוח עליהם ממורם אמנוס ועד נחל מצרים קעח) , מן החוט ולפנים ארץ ישראל , מן החוט ולחוץ חוצה לארץ , ר' יהודה אומר , כל שהוא כנגד ארץ ישראל קעט) , הרי הוא כארץ ישראל , שנאמר קפ) וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול קפא) , נסין שבצדדין קפב) רואין אותן כאלו חוט מתוח מקפלאריא קפג) עד אוקיינוס מנחל

הגיון אריה

שם אות נ"ט : קסה) לפי הצבלי משום דס"ל לרשב"ג שיש ברירה , ולפי הירו' משום שחלקו השדה בקמתה עיו"ש והרמב"ם פ"א הכ"א פסק כרשב"ג דדדבדק ים ברירה : קסו) גם מתניתא זו הוצאה בצבלי שם לתוכו מנה אמ"ד אין קנין לעכו"ם בל"י , והתם כהג"י ישראל שלקח שדה מנכרי עד שלא הביאה שלש , וחזר ומכרה לו משהביאה שלש , חייבת במעשר שכבר נתחייבת , ומשני ה"ב"ע בסוריא , וקסז) כיבוש יחיד לא שמויה כיבוש : קסו) ביד ישראל כשהביאה שלש , ועיין רמב"ם פ"א ה"ח ובכ"מ : קסה) בקרקע של נכרי : קסט) שמורסין את האריות והחכירות לזמניהן ולזמי בנייהן : קע) מתניתא זו מייית לה הצבלי גיטין מ"ג : ושם הג"י אעפ"י שעשה לו נמוסו כלו' הנכרי לישראל , ולפי ג"י דהכא לריך לומר שהישראל קבע זמן הפירעון ללוה וכתב אם לא תפרע לי זמן פלוני השדה חלוטה לי : קעא) בגמ' שם אומר רב הונא בר' יהודה נמוס נשקי כלו' חתום וסימן עבדות ומתיב רב ששת מתוספתא דילן אטו שדה בת נשקי היא , אלא ענינו זמן , ונימוס לבין יוני*) , ובג"א נעועטן , ולפי זה ז"ל שכתב לו נימוסות , פירושו אם לא ילס לו זמן קבוע התי' השדה מנח המלך והמדינה למלוה : קעב) והוי כלוקח פירות בסוריא פטורין , כדתקן דמאי פ"ו מ"א , ועיין חלה פ"ד מ"ז : קעג) דדיני מעשר ושביעית שוין בשדות שבסוריא , כדמוכח מתוספתא דכלים שהבאתי לעיל : קעד) הר בהרי טוירוס הגמסין עד סוריא , והמלה טוירוס התי' יונת נגזרת מן טור , ועיין לעיל שביעית ובתרגומים לפ' מסעי : קעה) ולפנים כ"ל וכהג"י ביר' שביעית פ"ו ה"א וחלה פ"ד ה"ח ובצבלי גיטין דף ח. : קעו) ולחוץ כ"ל , וכל מי שמקיים הג"י כאשר היא לפניו בתוספתא זר מעשהו ואשמו בראשו , להיות שהולך להחליט שהתוספתא נכתבה בחו"ל ולא בארץ , והחלטה זו חילונית היא : קעז) האיים , ומלה יונת התי' : קעח) במקום שנכנס לים התיכוני , דהנה חוף הים עקום מאד מאד בל"י , וכל האיים הגמלאים בעקמומיות הים בין הר ההר ובין נחל מזרים מן החוט ולפנים א"י הן : קעט) לזד מערב : קפ) במדבר ל"ד , ו' : קפא) כל מה שהוא בצבולו של ים הגדול והן האיים , ועיין רש"י על התורה וגיטין שם : קפב) לזד לפון מן הר ההר ולמעלה , ולזד נגב מן נחל מזרים ולמטה : קפג) לפי בעל כו"פ פ"א הר ההר הוא גבל אלאקרע , ובין הר הזה לעיר לאדקיא יש עיר ושמה קבותיא , רחוקה מן הים כח"י שעה , והו קפלריא , והרב ז"ל בעלמו הרניש שזה דחוק מאד , דא"כ אמאי פליג ר' יהודה דוקא בכסין שבמערב ולא גם בצבול לפון , דהא קבותיא הוא לדרומו של גבל אלאקרע , ולכן כתב ז"ל ושמה אמר זה ר"י להיותו קרוב להר וכדי שילאו שני החוטים ביושר , לא שזה ילא מסוף נחל מזרים , וזה מגובה הר הזה עכ"ל , ואזי בענ"ד לא זכיתו להבין דבריו , דאדרבה אם קפלוריא היינו קבותיא , החוטים אינם יולאין ביושר , דהא נחל מזרים הוא בחוף הים וקבותיא רחוקה מן הים כח"י שעה , ולפי החכם יוסף שווארץ ז"ל הר ההר הוא ראו אל שאקא הר שנכנס לים ועל ההר הזה נכפל הר ששמו גבל מוריא , ושם נמלא ספר ששמו קאפללדריא ולפי זה ז"ל קפלריא , אכן החכם נייבוער השיג על בעל תבואות הארץ וכתב שאין שום רשע בארץ מכפר ששמו קפלריא , ולפי השערתו של אדוני מורי החכם מה' לבי גרעטן (עיין נייבוער שם על ד' ת"ל) הגו' קפלוריא היא הכנוסה והמלה יונת***) , מהר לדקיא הוא שחרטומו נכנס לים ובג"א

פארנעצירנע **) νόμος ***) νήσος *** κεφαλήτης

תרומות פרק א

מצרים עד אוקיינוס קצה) מחוט קפה) ולפנים ארץ ישראל מחוט קפה) ולחוץ חוצה לארץ: ספינה שבאה מחוצה לארץ לארץ, והיו בה פירות קפי) מן החוט ולפנים, אם גוששת קפי) חייבת לפי חשבון קפה), והיוצא לחוץ לארץ אין חייבת לפי חשבון קפי), ר' אליעזר אומר עפר ארץ ישראל כל שהוא קפי) חייב לפי חשבון: אבל קציא) ערלה קציב) וכלאי הכרם קציג) שווין בעובדי קציד) כוכבים בארץ ישראל בסוריא ובחוצה לארץ, אלא שר' יהודה אומר קצה) אין לנכרי כרם רבעי בסוריא, וחכמים אומרים, יש לו קציז), אמר ר' יהודה מעשה בשביון קציז) ראש בית הבנסת של כזיב שלקח כרם רבעי מן העובר כוכבים בסוריא ונתן לו דמיו קציח), ובא ושאל את רבן גמליאל שהיה עובר ממקום למקום ואמר לו המתן עד שנהיה בהלכה קציח*), אמרו לו משם ראי, אף הוא שלח לו ביד שליח חרש קציט), מה שעשית עשוי אבל לא תשנה לעשות כן: ך מפני מה אמרו, אלם ר) לא יתרום,

הגיון אריה

פארגעבורנט, וגם על השערה זו קשה אמאי לא פליג ר"י נמי בגבול לפון את"ק, ואחר כל הדחק והלחץ אין לנו שיעור אלא פרש"י שקפלוריא עיר שנקראת כן מפני שהיא בראש הר ההר, ודו"ק: קצה) בסוף העולם, ועיין תרגום יונתן פ' מסעי טז: קפה) בלד לפון וכ"כ בלד דרום: קפי) שגדלו בעפר חו"ל, וגמרו גידולן מן החוט ולפנים: קפי) בקרקע הים במקום, שאין המים עמוקים, ועיין חלה פ"ב מ"ב וגיטין דף ז: ובתוספות ד"ה אמר ר' יהודה: קפה) מה שגדלו בארץ ממש, אבל מה שגדלו מאוירו של א"י כשאינה גוששת, אין חייבין במעשר: קפיט) מה שגדלו מחוט ולפנים, הן בעפר חו"ל, הן בעפר הארץ, דמשה ערובה היא רפ"ב דחלה, מכאן לשם ר"ה מחייב, ור"ע פוטר, ות"ק דהבא ר"ע הוא, ובעינין זה חלה ותרו"מ שוין: קצי) אפילו לא נאמרו בעפר א"י אלא מעט, חייבין לפי חשבון, והגר"א מחק תיבות לפי חשבון והגיה עפר א"י כל מקום שהוא חייב: קציא) הך אבל אלעיל קאי, דדוקא לענין תרו"מ יש חילוק בשדה עכו"ם בסוריא לשדה עכו"ם בא"י, בסוריא פטורה, דיש קנין לעכו"ם, ובא"י חייב, דאין קנין לעכו"ם, אבל לענין ערלה וכלאי הכרם, סוריא וחול"ש שוין לא"י, ועיין לקמן ערלה פ"ג אות כ"ד וכו' דרק בספק שקרוב לודאי יש חילוק בין חול"ש לסוריא: קציב) בערלה וכה"כ פולי עלמא מודי שאסורין בכ"מ, וכדתנן סוף ערלה, החדש אסור מן התורה בכל מקום, והערלה הלכה, והכלאים מדברי סופרים, וכן פסק נמי הרמב"ם מ"ש ונ"ר פ"י ה"ה שחזר מפירושו ערלה פ"א מ"ב: קציג) שאסורין בהגהה בא"י אסורין באכילה בחול"ש: קציד) כהג"ב בכ"י אירפורט והגר"א וכו"ל, והג"י לגוי בדפוסים משושבתא: קצה) מתניתין הוא בספ"ג דמכילתין, אלא ששם חסר תיבת בסוריא, ועיין בר"ש, וטעמיה דר"י, משום דס"ל שיש קנין לנכרי בסוריא: קציז) טעמייהו לאו משום דאין קנין לנכרי בסוריא, אלא משום דס"ל כל שהוא חייב בערלה, חייב ברבעי, לא בא"י בלבד, אלא גם בסוריא, ולפי זה קשה עובא על הרמב"ם שפוסק מאכ"פ פ"ה ה"י שערלה אסורה בחול"ש, ובמ"ש ונ"ר שאין נטע רבעי בסוריא כמו שאין מ"ש בסוריא, ואפ"ה כתב רפ"י שם כל שהוא חייב בערלה, יש לו רבעי, ואמת שכבר נגע בזה מנן הכ"מ רפ"י שכתב וז"ל כל שאין לו ערלה אין לו רבעי, והייט דוקא בארץ, דאלו בחול"ש, הרי נטע שהוא חייב בערלה מן ההלכה, ואיני חייב ברבעי, כמובאר בפ' זה ובפ"י מה' מאכ"א עכ"ל, איברא אם הדבר כן, קשה היאך פוסק הרמב"ם כחכמים במ"ט פ"ג דמכילתין עיי"ש בפיכת"ש, דהנה פלוגתא דר"י וחכמים אי אפשר לאוקמי אלא בסוריא, ואפ"ה סברי החכמים כל שהוא חייב בערלה חייב ברבעי, ונ"ע: קציז) בכ"י אירפורט הג"י בשביון: קציח) ולא נהג בו דין רבעי: קציח*) והתירו כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א: קציט) בכ"י חסר מלת חרש: ר) בירר בפרקין ה"י איתא הכי יש מהן מפני הברכה, ויש מהן שאין יכולים לתרום מן המובחר, האלם והערום ובעל קרי מפני הברכה, הסומא (השומע) והשיכור שאין יכולים לתרום מן המובחר, והנה דמתניתין נקט פעם אחר פעם בתחילה מי שאינו יטל לברך, והדר מי שאינו יכול לבור את היפה, והא דלא סדוק אלו בפ"ע ואלו בפ"ע בהדדי, משום דבאמת יש חילוק בין אלם לערום ובעל קרי, דאלם אינו יכול, וערום ובעל קרי אינו רשאי לברך, ובעל הון עשיר כתב וז"ל ומ"מ קנא שיכור לגבי אלם לאשמועינן דשיכור דומיא דאלם שאינו

מפני שאין יכול לברך יא), ומפני מה אמרו, סומא לא יתרום, מפני שאינו יכול לבור את היפה מתוך הרעה, מפני מה אמרו, שיכור לא יתרום, מפני שאין בו דעת יב), אף על פי שאמרו, שיכור יב) מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנתו מתנה, ונדרו נדר, והקדשו הקדש, עבר עבירה שחייבין עליה חטאת, הרי הוא חייב חטאת, סקילה הרי הוא חייב סקילה, כללו של דבר שיכור הרי הוא כפקח לכל דבר יד), מפני מה אמרו בעל קרי לא יתרום, מפני שאינו יכול לברך יד), מפני מה אמרו ערום לא יתרום, מפני שאינו יכול לברך יו), אבל מכסה הוא את עצמו בתבן ובקש ובכל דבר ומברך: היה הולך להפריש תרומה מעשר ראשון ומעשר שני, מאימתי מברך עליהן משהפרישן יז), הפרישן יח), אם עתיד לקרות להם שם יט), אין בהם קדושה, עד שיקרא להם שם יי), ואם אין עתיד לקרות להם שם, כיון שהפרישן נתקדשו ייא): ז' ר' יהודה אומר יב) מודד אדם את טבלו ומבניסו לתוך ביתו, ובלבד שלא יתרום במדה, שוקלי יג) אדם את טבלו ומבניסו לתוך ביתו, ובלבד שלא יתרום במשקל, מונה אדם את טבלו ומבניסו לתוך ביתו, ובלבד שלא יתרום במנין, ר' יוסי בר' יהודה אומר, לא במדה ולא במדוד ייד), ולא במשקל ולא בשקול, ולא במנין ולא במנוי, אמרו לו יטו).

הגיון אריה

שאינו יכול לדבר בפני המלך, ותנא סומא לגבי ערום לאשמועינן דערום ארזייתה קפיד קרא ולא סג' בכסוי כנון אס הוא של זכוכית עכ"ל, ותנא דתוספתא הכניס אותן שאין יכולין לבור את היפה לתוך אותן שאין יכולין לברך: ריא) אבל כשמוע הברכה מאחר יתרום אף לכתחילה: רב) בשיכור אי אפשר להחליט שאינו יכול לבור את היפה, אלא רק שאינו יכול לכיין לתרום מן המזבחה, אעפ"י שידוע שתרום: רג) שלא הגיע לשיכרותו של לוע, כדמפרש עירובין דף ס"ה ע"א: רד) מתניתא זו הובאה בצבלי סס באזוהי שיטתים ומסויים זה, אלא שפטור מן התפלה: רה) דעורא תיקן עבילה לצבלי קרי לדברי תורה, עיין ב"ק פ"ב וברכות כ"ב: רו) והא דלא כויל ותני בעל קרי וערום בחדא מחתא, משום דערום יש לו תקנתא מיד, כדקתני אבל מכסה וכו', מה שאינו כן בצבלי קרי הגרין לעבילה: רז) מושפירשן כ"ל לפענ"ד דזהו כינוי לקריאת שם, כדמוכח ממתני' מ"ט פ"ד מ"ז הפודה מעשר שני ולא קרא שם ר' יוסי אומר דיו, ר"י אומר ריך לפרש, וביזה מיושב מה שהקשו המפרשים הא כל המלות מברך עליהן עובר לעשייתן, דבתחילה קורא שם ואמר, מה שאני מפרש, יהא תרומה או מעשר, ולאחר שפירשו מברך, ולאחר שברך מפרשו, ודחק למר דאע"ג שהפרש מ"מ עובר לעשייתו הוא כל עוד שלא קראו שם, דהא מנוסח הברכה האשקב"ו להפרש תרו"מ מוכח שבהפרשה ולא בקריאת שם תליא מלתא, ומנו"ה פסק הרמב"ם תרומות פ"ב ה"ט) שברך קודם שיפריש וברכות פ"א ה"ה ט"א שהפרש תרומות ומעשרות אינו חוזר ומברך אחר העשייה, ועיין לעיל בברכות פ"ט אות קמ"ח, ועיי"ע בחשק שלמה שנדחק לפרש דהא הפרשה דקאמר הכא אינה הפרשת המעשרות אלא שגומר בדעתו להפרש מכרי זה תרו"מ: רח) בלא ברכה ובלא קריאת השם: רט) שהתכין בשעת הפרשה לקרות להם שם: רי) אעפ"י שאינו יכול לברך עליהן עוד: ריא) זו שיטתו של רבי, ופלוגתא דר' יוסי ור' יהודה הובאה לקמן מ"ט פ"ד אות ק"ט: ריב) התיבות שנתתי בהסגר ריך למחוק, דהא אי ידע ר' יוסי בר יהודה שפליג אלאו, ור' יהודה סתם אביו של ר' יוסי ב"ר יהודה הוא, כדמוכח מגדרים פ"ח מ"ה מ"ו ומנחות סג), לא אמרו לו החכמים שום חידוש כשפירשו לו מעשה והיינו מולקטים, ובירו' בזמלתין באמת איתא הכי אמר ר' לעזר כיני מתניתין מודד אדם את טבלו ומבניסו לתוך ביתו וכו', ומתוספתא שמעינן שמתניתין כר' יהודה: ריג) כהג"י בכ"י ווינען וביתו, אבל בספרי הדפוס וכ"כ בכ"י אירפורע נשמטה שורה, שלימה ע"י המעתיקים: ריד) ר' יוסי פליג, דס"ל אף את הטבל אין מודדין ואין שוקלין ואין מונין לכתחילה, אלא מכניסין אותו באומד ומפרישין הימנו באומד: רישו) החכמים אשר פליג עליהן ר' יוסי בר' יהודה:

תרומות פרק א

מעשה והיינו מלקמים תאנים אחר אביך ריש) ואמר לנו הווי מונים ריש) ,
 אמר ר' שמעון בן אלעזר , מעשה בזקן אחד בערדסקית ריש) שהיה שוקל
 כלכלתו מלאה , וחוזר ושוקלה ריקנית ריש) , והיה ר' מאיר משבח ריש) : התורם
 את הכלכלה ונמצאו פירות בצד הכלכלה , הרי אלו תרומה ריש) , מפני
 שלבו ריש) לתרום על הכל , היו לפניו תאנים ורמונים , אין מחייבין אותו
 להיות יושב ומשער בין דקה ובין גסה , אלא תורם כדרך ריש) בבינונית ריש) :
 התורם את הגורן , צריך שיכוין את לבו על מה שבקושי ריש) ועל מה שבצדדין ריש)
 ועל מה שבתבן ריש) : התורם את הגת צריך שיכוין את לבו על מה שבחצרנין ריש)
 ועל מה שבזנין ריש) , התורם את הבור צריך שיכוין את לבו על מה שבגפת ריש) ,
 אם לא כוון , תנאי בית דין הוא שיתרום ריש) על הכל , ר' יהודה ריש) אומר ,

הגיון אריה

ריש) מפני כבודו של ר' יהודה לא אמרו עם אביך : ריש) ומה תראה שדעת אביך כדעת שלנו , שמתר
 למנות את הטבל : ריש) בית מדרשו של ר"מ היה בערדסקית , כדמוכח מתוספתא עירובין פ"ו מור פ"ה ,
 והאלות פ"ד , בבלי עירובין כ"ט ומור נ"ו : וירוש' עירובין פ"ג ה"א , ואדוני מורי החכם מהו' זבי גרעטין כ"י
 ראה להחליט שערדיסקית היינו דמשק וראיינו מגמרא כ"ב דף נ"ו שמפרש התם קני קניו וקדמוני ,
 ערדיסקוס אסיה ואפמיא , וכב"ר פמ"ד דרמסקוס אסיה ואפמיא וזירו' קידושין פ"א ה"ט אסיה ואפמיא
 ודרמסק , ובדין השיג עליו החכם ייבוער , אבל לא מטעמיה דיש גורסין כ"ב ז"ש ארסקיא עיין בד"ס ,
 אלא משום דערדסקית שכתתה של טבעין היתה , וטבעין עיר בגליל היא , כדמוכח מגמ' מגילה כ"ד :
 ועיי"ע מכשירין פ"א מ"ג , וספרי פ' האזינו , ודוחק לומר שגם סמוך לדמשק היתה עיר ששמה טבעין :
 ריש) לידע משקל הפירות בזמנא : ריש) דראה שזקן זה רוצה לתרום בעין יפה : ריש) הרי אלו פטורין
 בן התרומה כ"ל וכך הגוססא ברמב"ם ספ"ד דתרומות , והרב בעל ח"ד ובעל מנחת צטורים מקיימין
 הגוססא שלפניו , ולפי דעתם הך הרי אלו תרומה פירושו שמתקין מן התרומה , או שפטורין מן התרומה ,
 וכל מי שיש לו מוח בקדקדו יודה בפה מלא שיותר טוב להגיה גי' משושתא ולקיים מובן המלה מלקיים
 הגי' ולשמש ולעקש פירוש המלות , ותמוהין מאד מאד דברי הרב בעל ח"ד שכתב וז"ל והרמב"ם ז"ל בספ"ד
 כתב הרי אלו פטורין וטעמא דהתנא לא שנה כן בהדיא , דא"כ הוה משמע פטורים לגמרי דאפי' ממשערות ,
 ואינו כן , דדוקא לנעין תרומה שאין לה שיעור מן התורה , מהני תנאי ב"ד או דעתו , אבל לנעין מעשר ,
 מאי אהני דעת או תנאי , הרי לא עישר כשיעור , והרמב"ם משום דקאי בהלכות תרומות , כתב פטורין
 וסתמא כפירושו עכ"ל , ואני לא זכיתי להבין היאך הוה משמע דפטורים לגמרי אפילו הוה שנה סתם
 הרי אלו פטורין , דהא תנא דתוספתא נמי בתרומה קאי , כדקאמר התורם את הכלכלה , ושנית מי לא
 ידע שאין מעשרין באומדנא , ושלישית אם חשש התנא כולי האי , אמאי לא אמר בפירוש פטורין מן
 התרומה (וגם בעל חשק שלמה נדחק לקיים הגי' שלפנינו) , ולא הארכתי בדבר זה , אלא להראותך שיש
 עת לטעת ולעקור הטעות : ריש) שבלבו כ"ל , כדמוכח מהא דהן מעשרות פ"ה מ"ד שהתורם בלבו על
 הקטועים ועל האדון וכו' : ריש) בעין יפה או בעין רעה או בבינונית , כמו שדרשו לתרום באומדנא :
 ריש) בפירות שאין דקין ושאינן גסין , ולא ידענא אמאי נתן הגר"א הויבא זו בהסגר : ריש) כהגי' בב"י
 אירפורט ובכ"י ווינ' הגי' שבקטוין , והן גומות שנעשו בגורן ע"י הדישה , וחברו בפסקתא רבתי פ"א
 חופר בתוך ביתו קטעו כמו ניסח , ובר"ם מעשרות שם וברמב"ם פ"ד הגר"א הגי' שבקטועין עיין ד"ם
 מעשרות פ"ה מ"ד , ולפי"ה ה"ם קוטעין הן סיבולות קטועות שלא יודשו , ועל פירוש זה קשה לי תרתי
 חדא דהול"ל שבקטועין ולא שבקטועין (בעל ח"ם גרם הקטועין וכתב שזו גי' הרמב"ם , ואפשר שמא
 גי' זו באזהרה כ"י ספרדי ?) , ועוד קטועין הן בכלל או צמה שבצדדין או צמה שבתבן , וגי' שבקטין
 דרפוסים הישנים בודאי משושתא , דמה שבקטין ה"ם לנעיים : ריש) סביב לכרי בתוך הגורן : ריש) דאי
 אפשר לזוה כל הסיבולין עד שלא יסאך בהן כלום : ריש) גרעיני הענבים : ריש) קליפות הענבים אחר
 שדרכו וגסחתו : ריש) קליפות הזיתים עם הגרעינים , וכבר העירו המפרשים שיש ט"ם ברמב"ם ספ"ד
 וש"ל התורם בור של שמן : ריש) כלו' בדיעבד , אם לא כיוון לבו לתרום את הכל , תנאי בית דין הוא
 שתועיל התרומה לעשות את כל הגורן ואת כל הגת ואת כל הבור חולין מתקוין , והגר"א הגיה תרום :
 ריש) כהגי' בירו' פ"ב ה"א ובכ"י אירפורט וכ"ל , כדמוכח מדלקמן , ולא ר' יוסי כנו' הרפוסים :

כל בית ר"ג) הניתות (לד) תפוסה (לה) אחת, כיצד (לו) גת אחת (לי) לשתי בורות, שתי גיתות לבור אחת (לח), שתי גיתות לשתי בורות, בזמן שכולם תפוסה אחת, תורמין ומעשרין מזה על זה (לט), נטמא אחד מהן, תורם מן המהור שבו (מ) על הממא שבו, אין כולם תפוסה אחת, אין תורמין ומעשרין מזה על זה (מא), נטמא אחד מהם, לא יתרום מן המהור שבו (מב) על הממא שבו, וכן היה ר' יהודה אומר, כל בית הבר (מד) תפוסה אחת, כיצד קורה אחת לשתי בורות, שתי קורות לבור אחת (לה), שתי קורות לשתי בורות, בזמן שכולם תפוסה אחת, תורמין ומעשרין מזה על זה, נטמא אחד (מז) מהן, תורם מן המהור שבו על הממא שבו, אין כולם תפוסה אחת, אין תורמין ומעשרין מזה על זה, נטמא אחד מהן, לא יתרום מן המהור שבו על הממא שבו: היה מלקט גפי (מו) ירק ומניח בגנה, תורם מאחת על הכל (מא). הביא מין אחד ביניהם (מי), תורם מכל אחד ואחד (מב), היה מביא מינין הרבה בקופה (מג), כרוב למעלה וכרוב מלמטה ומין אחר באמצע, לא יתרום מן העליון על התחתון (מד) (אלא אם כן הקיף) (מ). חמשה

הגיון אריה

כל בית הגרנות אחד וכל בית כ"ל: (לד) אחד והוא כשהן כ"ל דהכי איתא צירו"ס כל בית הניתות אחד, כל בית הגרנות אחד, הני אמר ר' יודה והוא שתהא תופסת הגורן בצלמלע, ועיקר מקומה של צבא זו לקמן רפ"ב, ותנא דתוספתא חיירי דתני שהנא"ב הוא שיתרום על הכל מה שצבור ומה שבגת, מיייתי לה ולהני דלחריה הכא, לאשמעינן שהורמין מצד זה על צד אחר בלוחה גת דוקא כשהן מן המוקף דהיינו תפוסה אחת: (לה) כלו' חבורין זה לזה ואין דבר אחר מפסיק ביניהן, וכ"כ נקרא העזבון, כל עוד שלא נחלק בין היורשין, תפוסה הבית, עיין צ"ב ק"ז: (לו) כל בית הגת אחד: (לי) מה שדרך בגת אחת יורד: (לה) צירו"ס שם מיייתי סיפא דהך מתיבתא ומקשה יחה קורה אחת לשני בורות, אלא שני קורות לבור אחד, לא מהוך שנטמאו מקלתן נטמאו כולן, ומשני חיפסר שהיה בלבו לעשותו תפוסה אחת ונמלך לעשותו שתי תפוסות, כלו' בתחילה הי' בדעתו להוריד היין מ'ב' גיתות לבור א' וע' שנטמאה הגת האחת נמלך להוריד יינה לבור אחר, ולעולם תפוסה אחת הן, והגר"א נתן התיבות שתי גיתות לבור אחת בהסגר, אבל לא התיבות שתי קורות לבור א' בסופא: (לט) דהוה מן המוקף: (מ) שבבית הניתות, ור"י מהיר לתרום מן המהור על הממא, דאין כאן שום חשש שיתרום שלא מן המוקף, דהא תפוסה אחת הן, והרב צעל ח"ד כתב שר' יהודה כר"א ס"ל, ולא ידענא מני דחקיה לכך, והגר"א נתן שורה ומחלה בהסגר וגורם בזמן שכולן תפוסה אחת תורמין ומעשרין מן זה על זה נטמא אחד מהן לא יתרום מן המהור שבו על הממא שבו: (מא) דלא הוה מן המוקף: (מב) אחד בשוהא כ"ל: (מג) כאן לא מחק הגר"א כלום, ולא זכיתי להצין אמאי מחלק כל כך בין רישא לסופא, והמפרש ר' יונה כתב ח"ל כ"ל דה"ג וכ"ה בחוספתא כ"י וכן היה ר' יהודה אומר כל בית הבר דפוס א' כיצד קורה א' לשני בורות שתי קורות לבור א' וכו' כולגיל עכ"ל, וז"ע: (מד) כהג"ב כ"י אירפורט וברמב"ם פ"ג הי"ע, ובחזקה דפוסים איתא גפי ובחריס כפי, והג"י גפי נכונה ביותר, ופירו' שהי' מלקט את הירק ולא עשה מהן אגודות אגודות, אלא גופפו לכמה צבורין (ובח"ש התחכם לפרשו מלשון אגפוס דכתב ח"ל גבי ירק, ירק יגדל ראשים ראשים או אגפוס—צירוף הגבול): (מה) מנפא אחת על כל הירק שבגנה, דהגנה מלרפן והוה מן המוקף: (מי) שאסור לתרום עליו מזה: (מז) דכיון שיספסק צייטס, אין הגנה מלרפן לאחד: (מח) כהג"ב כ"י אירפורט וצירו"ס פ"ג ה"א וברמב"ם שם וכ"ל, וגי' הדפוסים מניינים הרבה מוקפה משובשת: (מט) דכיון שיספסק בין כרוב שלמעלה לשלמטה, אפי' הקופה אינה מלרפתן, וצירו"ס איתא הכי אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה, ומפרש עלה הדא דתימא שאין שם חלל, אבל אם יש שם חלל, תורמין ומעשרין מזה על זה, והטעם מפני שהחלל אינו מפסיק, ודבר אחר שבאמצע בטיל לגבי חלל המוקפו: (מ) תיבות אלו היתמין בהסגר כ"ל דמלתא דפשיעותא היא שמתר לתרום מן המוקף בין שהגיינין הן בקופה בין שהן בקרקע, וכן לא נמלוא לא צירו"ס ולא ברמב"ם, ולנסחת

תרומות פרק א

צבורין ריבא) בגורן, תורם מאחד על הכל ריבא), אמר ר' יהודה, אימתי בזמן שעיקר הגורן קיים ריבא), אין עיקר הגורן קיים, תורם מכל אחד ואחד ריבא). הבנים פירותיו ריבא) לתוך ביתו, אף על פי שהן מפורין ריבא), תורם מאחד על הכל ריבא), שתי מגורות ריבא) בעלייה אחת, תורם מכל אחד ואחד ריבא), שקי תבואה ריבא) ועגולי דבילה וחביות ריבא) של גרוגרות, כולם בהקפה אחת, תורמין ומעשרין מזה על זה. מאימתי תורמין ריבא) את הגורן, משתעקר ריבא) האלה ריבא), כבר ריבא) מקצת הגורן תורם מן הכבוד על שאינו כבוד ריבא), מאימתי תורמין את הגת ריבא),

הגיון אריה

ולנוסחת הרמב"ם קאי מלת הקיף אלמטה, שכתב ז"ל ואם הקיף חמשה לצורין בגורן וכו', וכנראה גם בכ"י של בעל פ"מ הכג"י בתוספתא, עיין מראה הפנים פ"ב ה"א ד"ה הרי שהביא, ולנוסחא זו קשה טובא, חדא למה ליה לנקוט בגורן דכיון שהקיפן, מה לי הכא מה לי התם, וטפי קשה לר"י שמפרש אימתי בזמן שעיקר הגורן קיים, דלא הגורן מלרפן, דמאחר שהקיפן אין לך לירוף גדול מזה, ולפיכך גם תיבת הקיף ז"ל ברמב"ם, ותמיהני מאד שאף אין אחד מהמפרשים נגע בגירסתו של הרמב"ם, ולולי דמסתפינא הו"א שך היתה הגי' אה"כ הקיפו חלל, ודו"ק: ריבא) מפורין בזויות הגורן: ריבא) דהוא מן המוקף שהגורן מלרפן: ריבא) שיש עוד הכרי בחמט הגורן, גם הצבורין מלטרפין עמו: ריבא) דכיון שעקר הגורן, אין הגורן מלרפן: ריבא) מן השדות, או מן הגורן שחלל להפריש תרומה שם: ריבא) כלו' הצבורין אינם בעליה אחת: ריבא) דהבית מלרפן, כל עוד שהפירות לצורין בקרקע ולא ניתנו במגורה או בשקין: ריבא) מגורה היא מקום מוקף, שאולרין שם התבואה, ולשון מקרא הוא, כדכתיב העוד זרע במגורה, ובל"א שפייער, מאגאלין: ריבא) ברמב"ם שם הגי' מלאה על הכל ועי"י בכ"מ שם, והגר"א הגיה התוספתא לפי הרמב"ם: ריבא) אין הבית מלרפן, ודוקא כשהן בהקפה אחת, תורם מזה על זה, וה"ה נמי בגורן אם עיקר הגורן אינו קיים, אין תורמין מזה על זה אלא כשהן בהקפה, וביר' רפ"ב בעין חבריא קומי רבי יוסי אי מפס חשיבא הפסק או לא, אמר לון והיינו חמשה שקין בגורן, דהני חמשה שקין בגורן, אין תורמין ומעשרין מזה על זה, ועיין בפ"מ שכתב ז"ל לפי גי' דהכא אין תורמין ז"ל דהקפה אחת דקתני היינו שכן מוקפין זה על זה, אבל אם הן זה אל זה, היו השק הפסק והיינו דפשיט להן ר' יוסי דהמפה היו הפסק, עכ"ל, ואני בענ"ל לא זכיתי להבין חילוק זה בין מוקפין זה על זה למוקפין זה אל זה, דהא אי אפשר לומר שהשקין מוקפין מלמטה וא"כ שק על גבי שק נמי מפקין, דהא יש שם מפה, איברא הגי' ביר' הכא משובשתא, כדמוכח מנ"ש ספ"ג, דהכי איתא התם אמר רבי חנניא וקשיא על דבית שמאי מה בינה לחמשה שקין בגורן חילו חמשה שקין בגורן שמה אין תורמין ומעשרין מזה על זה, עי"י בפ"מ ותראה שלא ה' לנגד עיניו מה שכתב בפרושו במלכות, וגי' הירו' במ"ש עיקר ז"ל חמשה שקין בגורן תורמין ומעשרין מזה על זה, ור' יוסי פשט להן דהמפה אינו הפסק, והרב רא"פ ראה להוכיח מנ"ש שהג"ה הנכונה אין תורמין ומעשרין, ודבריו עמוקין לענ"ד מלהשיגן: ריבא) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט וברמב"ם ובדפוסים נשתבשה המלה לדוגיות ועיין ערוך השלם ערך דוגית: ריבא) אידי דתני לעיל שהגורן מלרפן את הצבורין כל זמן שעיקרו קיים, כלו' עד אחי זמן תורמין מזה על זה, תני נמי הכא מאימתי תורמין את הגורן, וכיון שהתחיל בתבואה, קובע נמי זמן הפרשת תרומה ליון ושמן: ריבא) כל"ל וגי' משיתעשר בכ"י אירפורט משובשתא: ריבא) דייקאן, כך פירשו הירו' שבת פ"ה ה"ד, ודייקרן מלה וינית*), שפטיאפסאהל כל"ל, ושם תני מתניתא זו ר' יעקב בר אבא בשם ר' יוסה, ומעשרות פ"א ה"ו פ"ד אהא דתנן התבואה משומרת ממתניתא זו, ומשני כאן בשם בדעתו למרח, וכלאן בשאין בדעתו למרח, והתם מיייתי נמי להך מתניתא אבל טובא הוא מקלת ותורם מן הכבוד על שאינו כבוד: ריבא) היולא לע מזה דכשאין דעתו סביבותיו, וכן משמע נמי מתוספות דמנחות פ"ג ג' הובאה פסחים ג' ח' או לי מצית בתום או לי מאלתן, שאלה היינו דייקאן, ותמוהין דברי רבנו בעל הערוך שפירשו גורן, דלפי דעתו המלה וינית**), ולפי דעת בעל הערוך השלם מביא רבנו נתן פירוש זה בשם ר"מ, עי"י: ריבא) כל"ל וכהג"י בכ"י של פ"מ ובכ"י אירפורט וביר' הבאתי לעיל, ולאגורן של קטניות קאי, דהכי תנן מעשרות פ"א מ"ז הקטניות משכבוד, ועי"י בכ"מ פ"ה ה"ה, וגי' כבר בדפוסים משובשתא: ריבא) דרך בעלי בתים להכניס הקטניות עם הפסולה לתוך בתיהם, ומש"ה לא היו מן החיוב על הפטור: ריבא) מתניתא זו מיייתי לה הירו' פ"ג ה"ד בהך ליבא מאימתי תורמין את העגבים, ובאמת שם עיקר מקומה, ובעל התוספתא נקט לה הכא

משהלך בה שתי וערב רפה), מאימתי מטמאין אותה, בית שמאי אומרים, משניטל מעשר ראשון, ובית הלל אומרים משניטל מעשר שני רפ"ט), אמר ר' יהודה ר"ע, הלכה כדברי בית שמאי ר"עא), אלא שנהגו הרבים כדברי בית הלל, וחכמים אומרים, מוציאין תרומה ומעשרות ר"עג), ומטמאין את הגת מיד, מאימתי תורמין את הזיתים ר"עג), משימעינו ר"עד), ור' שמעון אומר, משימחינו ר"עה), ר' יוסי בר' יהודה אומר, משיביא זיתים בקופה ונותן לתוך הממל ר"עו), ומהלך בהן שתי וערב, אמרו לו, אינו דומה זיתים לענבים ר"עו), ענבים רכות ר"עה) ונותקות את יינן, זיתים קשים ואינן נותקות את שמנן ר"עט):

ח אין תורמין שמן על זיתים הנכתשין ר"פ), ולא יין על ענבים הנדרכות ר"פ), ואם תרם תרומתו תרומה, ויחזור ויתרם ר"פא), הראשונה מדמעת בפני עצמה ר"פב), וחייבין עליה חומש ר"פג), אבל לא שנייה ר"פד), וצריך להוציא עליהן מעשר ר"פה), ר' יוסי ר"פו) אומר, בית שמאי אומרים,

הגיון אריה

מגררל דקביעת זמן להפרשת התרומה צנורין, וטוסחת התוספתא עיקר: ר"פח) דחיישין שמה יטמאה, והיינו דקתני מיד מאימתי מטמאין אותה, כלו' מאימתי חין לריך לזכור על טומאתה: ר"פט) ב"ש אומרים משניטל מעשר שני, וב"ה אומרים משניטל מ"ד כל"ל וכן הוא צירו' ב"ש אומרים משויולא את השני וב"ה אומרים משויולא את הראשון, ומתוספתא עלמה מוכח ש"ב ב"ש לחומרל ולא לקולא, דל"כ מאי קאמר ר' יהודה דהלכה כ"ב"ש אלא שנהגו הרבים כדברי ב"ה, וכי דרך הרבים לנהוג לחומרל (ואעפ"כ תפס בעל ח"ס בני' הספרים): ר"ע) צירו' הגי' ר' יוסי: ר"עא) דזמן המקדש ה' לריך להעלות מ"ש לירושלים ולאכולו סס צטהרה, ומתך טעמא אמר ר"ש סס צירו' נרחין דברי ב"ש בשעת מקדש ודברי ב"ה בזמן הזה: ר"עב) תרומה ותרומת מעשר כל"ל וכהג"י בצרייתא דירו' והתם חיהא להדיא וחכ"ל לא כדברי זה ולא כדברי זה, ולפי הנוסחא שלפנינו חכמים היינו ב"ש, דדוחק לומר הפרשה מ"ע איכא ציטיוהו (כמו שכתב בעל ח"ס), וגם הלשון ומשמאין את הגת מיד מוכיח שגריסת ומעשרות משובשחא, דכיון שהפרים כל המעשרות מן הגת, פשיטא דחין לריך לזכור עוד על טומאתה: ר"עג) שבציה הבד, וצירו' מיייתי לה בךר לישאל מאימתי תורמין את הזיתים, לית הגיי הני משיעתו, ולית הגיי הני משיטעו, ופריך יוחא למ"ד משיטעו, למ"ד משיטעו להן ק' אמר ר' יוחנן משיטעו בהן שתי וערב מטמאין את הבור מיד, ומשני אלא כאן ציין כאן בשמן, יין טומאתו מ"וויי, שמן חין טומאתו מ"וויי, ועיין לעיל אות נ"א: ר"עד) משיטעו הקורה עליהן, או משיטעו צמעטן, כדתנן רפ"ט דטהרות זיתים מאימתי מקבלין טומאה, משזעו זיעת המעטן, ועיין הוספתא דטהרות רפ"י: ר"עה) צריחיים: ר"עו) בצרייתא דירו' סס כהג"י ר"י בר"י אומר אם ר"ה מביא זיתים תחת הממל והולך וזבא עליהן, וממל פתשו בצבלי ב"ב ס"ו: מפרכתא ר"ל אבן או עץ שמפרכין בה את הזיתים צבית הבד וי"א שהוא הבור העליון שכותשים בו הזיתים, ומלשון לתוך הממל משמע כהך י"א: ר"עו) שחששו בהם מפני הטומאה ואמרו שיתרום מיד: ר"עה) צירו' הגי' דיהות, והיינו הך: ר"עט) ומש"ה לא חששו בהן כמו צענבים: ר"פ) כבר, אלא שעדיין לא נגמרה מלאכתן: ר"פא) ואם תאמר הא תנן במ"י חין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלנג"מ ואם תרם תרומתו תרומה, ואמאי אינו לריך התם לחזור ולתרום, כבר הקשו זאת צירו', ותירך ר' אילא משום ר' יוחנן מפני גדר מי חטאה, שלא יור מי חטאת ציטיון, כלו' משום הכי אמרו הכא שיחזור ויתרום משום דטורה הוא לצבול האגשים ולהזות עליהם בני חטאת שמה נטמאו צמת, ובשאלו אומרים דדיעבד ת"ת ואינו לריך לחזור ולתרום, לא ידרוך אלא רק שמן מעט צטהרה ויפרישו על השאר, נמלא מי חטאת יור צטיון, ועיין הסוגיא צירו' ובר"ש מ"ד דפרקין: ר"פב) כשנפלה לפחות מק' נעשה הכל מדומע, ולריך למכרו לכהן חוץ מרמי תרומה שבו: ר"פג) זר שאכלה בשוגג משלם קרן וחומש: ר"פד) עוד כאן לישאל דמתיתין עד גנירל: ר"פה) כהג"י בכ"י אירפורט וכו"ל, ובדפוסים וכ"כ בכ"י וישין וצירו' בפרקין ח"ה הגי' תרומה ומעשרות, והרב בעל ח"ד והמפרש ר' יונה נדחקו לקיים גירסא זו, ופרשו תרומה היינו ת"מ, דמחויב תרומה כבר ילאה ע"י התרומה הראשונה שהיא תרומה גמורה, ופירוש זה חידה שאין לה פתרון, דכיון שמתן המ"ד לגוי אמאי מחויבין אותו להפריש מעשר מן המעשר: ר"פו) ר' יוסי

תרומות פרק א

תורמין, ובית הלל אומרין, אין תורמין, ומודים שאם תרם, שצריך רצו) לתרום שנייה: **ב** התורם זיתים רצו) על זיתים העתידין להכתש רצו), ענבים על ענבים העתידים לידוך, תרומה ויחזור ויתרום, הראשונה מדמעת רצו), שנייה אין מדמעת, הראשונה חייבין עליה חומש רצו), שנייה אין חייבין עליה חומש, (וצריך לקרות להם שם) חוזר ועשה זיתים הראשונים רצו) שמן וענבים ראשונות יין, תרומה רצו) ואין צריך לתרום שניה רצו): התורם זיתים שמן רצו) על הזיתים לאכילה רצו), הרי זה תורם על השמן הראויין לעשות רצו), דברי רבי רצו), רבן שמעון בן גמליאל אומר, תורמין על אוכלין רצו) חוץ מגרעיניהן, מודים רצו) בקלופסין רצו), שתורמין על אוכלין חוץ מגרעיניהן ש: התורם ענבים ועתיד לעשותן צמוקין, תאנים ועתיד לעשותן גרוגרות, רימונים ועתיד לעשותן פרי שא), תרומה שב) ואין צריך לתרום שנייה, ר' אליעזר שב) אומר, בית שמאי אומרים, צריך שר) לתרום שניה, ובית הלל

הגיון אריה

יוסי פליג אמתיתין, וצברייתא דירושלמי פליג ר' יוסי אר"מ צזיתים וענבים על שמן ויין, והכי איתא התם אין תורמין זיתים על שמן, ולא ענבים על יין, ואם תרם ת"ת, ואין צריך לתרום שנייה, דברי ר"מ, ר' יוסי אומר, צ"ל תורמין, וצ"ל אין תורמין, הכל מודים שאם תרם שא"ל לתרום שנייה, אכן ר' יונת אמר שם להדיא לית כלן זיתים על שמן, אלא שמן על זיתים, כלו צברייתא זו וכ"כ המשנה ב' צפ"ה דעזיות משושבתא, דר"מ ור"י משולם לא פליגי צזיתים וענבים על שמן ויין, ולפי זה איכא לומר שמתיתין ד' דפרקין איתא כר"מ, אבל לפי הצברייתא דירו' איתא מתני' זו לא כר"מ ולא כר"י, וצ"ע: רצו) שאין צריך כל"ל וכהג"י בירו', ור' יוסי תרתי אתא לאשמועינן, חדא דצ"ל לקולא, שמתירין לתרום לכתילה, ועוד דלצ"ה דיעבד ת"ת ואין צריך לחזור ולתרום: ולר' מנא שאוקי פלוגתא דר"מ ור"י בשמן על זיתים אי אפשר לומר שמתיתין כר"מ, דהא לדידיה א"ל לתרום שנייה, ומש"ה קאמר דהיא דר' יוסי דר' יוסי אמר תרומה ויחזור ויתרום כשאין הראשונה קיימת, אבל אם הראשונה קיימת קורא לה שם רדיו, ודו"ק היטב: רצו) שאין עומדין להכתש, וצ"ל זה אפסקא דמתיתין הרי שתרם שמן וכו' ומגלך לדוכן קאי, ומשום סיפא נקט לה לאשמועינן שא"ל לתרום שנייה אפילו נמלך לידוך זיתים שהפריש לתרומה: רצו) דכיון דעתידין להכתש כנכחשין הן והוא כזיתים על שמן, אבל לא זיתים על שמן נמשך, דהא צזיתים על שמן הנין אין תרומתו תרומה: רצו) וגם את האחרונים: רצו) וצריך לקרות להם שם כל"ל וכהג"י צברייתא דירו' ה"ח, וצ"ל הובאה רישא דמתיתא בשם ר' הושעיא: רצו) דהשתא הוי שמן על שמן ויין על יין, רבן צריך לקרות להם שם, דמעיקרא זיתים וענבים קא הפריש: רצו) הראויין לעשות מהם שמן: רצו) שאינן עומדין להכתש, שאינם רטובין כ"כ: רצו) אומדין כמה שמן ראויין לעשות זיתים אלו של אכילה, וכמה שמן יביאו זיתים אלו של שמן, ולפי אומדנא זה מפריש כדרכו: רצו) בירו' ה"ט הובאה מתיתא זו בשם חלפאי והוא חילפא דצבלי, ושם נהפכו השיטות וגי' התוספתא עיקר, דאין שום סברא לומר שתורמין על שמן חוץ מגרעיניהן, דהא גם הגרעינין עושין שמן: רצו) דאין לחוש שמא יכתוש הזיתים עם הגרעינין, דכיון דלאכילה הן, תורם לפי אוכלין ולא לפי שמן: רצו) הכל מודים כל"ל: רצו) בירו' הגי' סולכסין והיא משושבתא כנראה מערוך שגרם כולפסין, וקולפסין או כולפסין מלה וינית*) וענינו זיתי כבש שנכבשים ופסיש בשמן, ולחכם מהו עמואל לעף שכתב בספרו הג"ל דר' קל"ז שזיתים הנאכלין נקראו קלופסין ושאי אפשר להחליט שקלופסין היינו זיתי כבש נעלמה תוספתא זו, דמכאן מוכח שיש חילוק גדול בין זיתים לאכילה ובין קלופסין, דבקלופסין הכל מודים שהתורם זיתי שמן עליהם, תורם לפי אוכלין דוקא, והחכם מהו יעקב לעווי בלעקסיקאן שלו ח"ד דר' ש"כ דבר סרה וזרות נגד תוספתא זו, שכתב דתורמין קלופסין על אוכלין, והוא עון פלוי, ועיני חכם זה משוטטות בכל ואינן זופות בכל מקום על עומק הענין, ועיין לקמן פ"ב אות מ': ש) דמקלופסין לעולם אין עושין שמן, ומש"ה מודה רבי שאין תורמין עליהן על השמן שראויין לעשות: שא) פרד כל"ל וכהג"י בר"ם, ועיין מעשרות פ"א מ"ו: שב) דזה לא נקרא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו: שג) בר"ם הגי' ר' אלעזר: שד) כהג"י בכ"י ארפורט ובר"ם,

תרומות פרק א ב קב

אומרים, אין צריך לתרום שניה, אמרו ב"ש לב"ה, הרי הוא אומר שה' וכמלאה מן היקב, לא תרום זה מן היקב שו', אמרו להם בית הלל, הרי הוא אומר שו' וכל מעשר הארץ מזורע הארץ וגו' שח', אם אתה אומר צריך לתרום שניה, אף הוא, לא קיים קודש לה' שש'. תורמין מן הערמה שו' על הכרי, אבל לא מן הכרי על הערמה ש"א. המכנים שבלין לתוך ביתו לעשותם מלילות, הרי זה תרום שבלין ש"ב, בן לוי שנתמנו לו שבלין, עתיד ש"ג לעשותן גורן, ענבים עתיד לעשותן יין, וזתים עתיד לעשותן שמן ש"ד, כשם שתרומת ראשית מן הגורן ומן היקב, כך תרומת מעשר מן הגורן ומן היקב ש"ו:

פ"ב * רבי אליעזר אומר תורמין מן המהור על הממא ב', אמר ר'

הגיון אריה

בדפוסים הגי' ב"ש לומרים ח"ל, והגר"א הגיה ב"ה ב"מ' ז"ס, וב"ש ב"ה ב"ה, ולא ידענא אמאי הקדים דברי ב"ה לדברי ב"ש: שה' במדבר י"ח, כ"ח: שו' משו"ה לריך לתרום שנייה מן היקב, ובספרי פ' קרח אינו מומעט אלא שבליים על חטים וענבים על יין וזיתים על שמן, ובספרי פ' בחקתי לא נמלא שום רמז מדרש זו, ובירו' בסוגין איהא הכי, ר' יוסי בן יוסי בשם ר' יחזק בן לעזר אין לך אסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אלא גורן ויקב בלבד, וזו סברת ב"ה: שו' ויקרא כ"ז, ל': שח' ואלע"ג דקרא ב"מ' קמשתעי, אפ"ה דרשי ליה ב"ה לתרומה, דמעשר שם טולל הוא לתרומות ומעשרות, וכך דרשי ליה וכל מעשר, הן מזרע הארץ, הן מפרי העץ, אפילו אינו כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב, לה' הוא: שש' וכך אמרו ב"ה לב"ש, בשלמא לדין אפילו במקום שמזריכין לתרום שנייה, מ"מ הראשונה היא התרומה הנמורה, אבל לדידכו אפילו זה שהרס שנייה מן היקב לא קיים זה קודש לה', דהא אינה מדמעת ואין משלמין עליה חומש, ומה מועיל לתרום שנית מן היקב, אם התרומה שאינה מן היקב קודש לה': ש"י כהג"י בכ"י וויגין וכל"ל, ובכ"י אירפורט הגי' מן המוץ ובדפוסים נאספו השתי טסחאות בטעות גורנה, וכבר ענו ולאמרו קלת המפרשים ש"ל תיבות מן המוץ, וההפרס בין ערימה לכרי, שהערימה גבוהה, כדמוכח מהלשון משיעמיד ערימה ומנערמו מים וכו', והכרי יש לו פנים, ומתוך כך תבואת הערימה נתיבשה מהרה, והרצ בעל ח"ד כתב וז"ל כרי קרי לזבור גדול שעדיין אינו מנוקה היטב מן המוץ והתבן, וערימה מן המוץ היינו שהפריש קלת מן הכרי וטיהרו מן המוץ והוא עומד ערימה קטנה אלל הכרי, וקתני דהורס מהערימה המנוקה מן המוץ על הכרי וכו' עכ"ל, ובמ"כ אי אפשר לפרש כן, כדמוכח מהא דתנן מעשרות פ"א מ"ו התבואה משימרח ואם אינו מנמרח עד שיעמיד ערימה, הרי משנה ערוכה היא שעושין ערימה מתבואה שאינה ממומרת, ומה שכתב הרב הוי"ט סס"ד משיעמיד ערימה, שדרך להעמידם בגג ליבשם ע"כ לאו דוקא, דאופוך הוא, אמר רבי חננה דרובא אהא מימר, אפילו הני משיעמיד ערימה בראש גגו, ומזה מוכח, שכן הסתם דרך ב"ה להעמיד ערימה בשדה: ש"א דאט"ג ששתיקן דבר שנג"מ הן, אפ"ה אין תורמין מתבואה שלא נתיבשה על תבואה שנתיבשה, דהוי מן הרע על היפה ובעל ח"ש שפי' ערימה היינו לבור של עומרין לא דק: ש"ב הכנסתו בשבילין זהו גורו, ומתניתא זו אחיא כרבי, דהכי תיבא בינה דף י"ג ע"א למולגן במלילות רבי מחייב, ור' יוסי בר' יהודה פוטר: ש"ג כהג"י בכ"י אירפורט וכל"ל, ובדפוסים הגי' בטעות ועתיד, וכבר הגייה הרב בעל ח"ד שכתב וז"ל, ואם באתו לקיים הגי' שלפנינו יש לנחוק הוי"ו של ועתיד, אלא גרסינן עתיד כלי' מעותד ועומד הוא לך, ובבביתא דבבלי שם הגי' עושה אותן ורס"י כתב יעשה אותן גורן גרסינן: ש"ד ומפריש עליהן תרומת מעשר ונותנן לכהן כל"ל וכהג"י בינה שם: ש"ו עיין הספרי הבאחיו לעיל אות ש"ז:

פ"ב * מ"א, ת"ג לריך להפריש מן המוקף, ומתוך טעמא אסור לתרום מן הסבור על הטמא, דיש לחוש, שמא ירחיקן זה מזה, עד שלא יהא מן המוקף, ובזו שוין חלה ות"ג, כדתנן חלה פ"א מ"ט, החלה והתרומה חייבין עליה מיתה וחומש וכו' ואין טעלין מן הסבור על הטמא אלא מן המוקף, וכיון שאם תרום שיהיה מן המוקף, תרומתו תרומה, ה"ל כשהרס בדיעבד מן הסבור על הטמא, ת"ת, והלכה לנשה מסיני הוא, שמוהר לתרום מן הסבור על הטמא בדברים המנוסחים, שמחזירין ממנה חלקים, אלא שלא נחשבו לעינין טומאה לגוף אחד, כגון עיגול דבילה שנעשה בני פירות, או אגודה ורק

תרומות פרק ב

אליעזר, מעשה שנפלה דליקה בגורנו כפר סגנא (ו) ותרמו (ז) מן הטהור על הטמא, אמרו לו משם ראייה (ח), אלא שתרמו מהן עליהן (ז): ר' אילעאי (ז) אומר משום ר' אליעזר, תרומין מן הטהור על הטמא אף בלח (ח), כיצד מי שכיבש זיתיו במזמאה, ומבקש לתורמן במהרה (ט), מביא משפך שאין בפיו כביצה (י), ומניחו על פי חבית ומביא זיתים ונותן לתוכו (יא) ותורם, נמצא תורם מן הטהור על הטמא ומן המוקף, אמרו לו (יב) אין קרוי לח אלא יין ושמן

הגיון אריה

או ערימה, שאם נטמא מלך אחד תורם עליהן מלך אחר: מ"ב, ומשום פסודא דכין, אין תורמין מדבר טמא שהיה לו שעה הכושר על דבר טהור, ורק בשוגג שלא ידע שהדבר טמא, ה"ט, אבל כשידע שהדבר טמא, רק שסבר דמוחר לתרום מן הטמא על הטהור, ה"ס כמזיד, ולירך לתרום מן הטהור, לתקן את השיריים, ואין חילוק בזה בין טבל טמא למעשר טבל טמא, שהי' לבין לוי, והוא מפריש והולך ממנו תרומ' או תרומה גדולה על מעשר טהור או על טבל טהור, דסד"ה ששכחה זו כפשיעה דמיא, דרק עיי"כ שהי' אללו זמן מרובה שכה שהוא טמא, אפ"ה בשוגג תרומתו תרומה, ובידע שהוא טמא הרי הוא כמזיד (ועיין הוס' רע"ק שכתב דהיבית בתחילה אינו מדוקדק כ"כ ודב"ס הגי' מתחילה): מ"ג, חילוק זה בין שוגג למזיד, שבשוגג מה שעשה עשוי, ובמזיד קנסין ליה, מליט נמי במטביל כלים, במעשר פירות במבשל ובטטע בשבת, שהמטביל כלים בשבת בשוגג, מותר להשתמש בהן, במזיד אסור להשתמש בהן בשבת, המעשר בשבת בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל בשבת, והמבשל בשבת, שעשה אסור מן התורה, בשוגג מותר לו ולאחרים במ"ט, ובמזיד אסור לו עולמית ולאחרים עד מ"ט, והטטע בשבת, בשוגג יקיים, במזיד חייב לעקרו, ובשביעית בין בשוגג בין במזיד, לעולם חייב לעקור את הנוטע: מ"ד, הא דתורמין מן המוקף, דוקא כשהוא מאותו המין, ואם תרם על שאינו מניט, אפילו בדיעבד אין תרומתו תרומה, ושני מינין שהן מאותו סוג, כגון הטין שחמתית ולבנה או תלנים בגורנות ודבילה, תורמין מזה על זה, ובאלו יש לחלק בין היפה להמתקיים, דאם יש כאן כהן נותנין לו מן היפה, ובאין כאן מפרשין מן המתקיים: מ"ה, ולעולם תורמין מן השלם ולא מן המחוּתק, אפילו יש כאן כהן, דהשלם מהודר טפי ומתקיים טפי (עיין הסוגיא בברכות ל"ט: ורמב"ם פ"ה ה"ב בהגהה): מ"ו, במינין שהן מאותו סוג, תורמין מן היפה על הרע, כגון זיתו שמן על זיתו כבש ויין מבושל על שאינו מבושל, אבל לא זיתו כבש על זיתו שמן, ולא יין מבושל על יין שאינו מבושל, ורק בדיעבד אם תרם מן הרע על היפה, ת"ת, ומינין שאינן מאותו סוג, שכלאיש זה בזה, לא יתרום אפילו מן היפה על הרע, ואם תרם, אין תרומתו תרומה, וזוין וחזיטין, ואפ"י שאינן כלאים זה בזה, אפ"ה אסור לתרום מן הזוין על החזיטין, דזוין אינן מאלל אדם, והיו מן הרע על היפה, ובקשה ומלפסון פליגי ת"ק ור"י לענין תרומה, כמו דפליגי בזה לענין כלאים (עיין כלאים פ"א מ"ב): (ב) פסקא דמתניתין הוא: (ג) בגורן בכפר סגנא כ"ל, וכפר סגנא מזכר במתניתין מנחות פ"ה מ"ו, ובגמ' שם דף פ"ו: הגי' סוגנא ובכ"י ארפרטע בטעות בפדסגנא, והגר"ה מוחק תיבת גורט והגיה בכפר סוגנא, וכמדומה לי, שהך טוונא לא כתיב אלא ע"י מדפיסי הגא' תוספאה בווילנא: (ד) קודם שעקרו הגורן להצילו מפני הדליקה, דאין עוקרין את הגורן אלא"כ (תרומה: ה) בהמיה: (ו) מן הטהור על הטהור ועל הטמא שבו, כלו' מכל ערימה וערימה בפ"ע, דבזה כולי עלמא מודי, שהורמין מן הטהור על הטמא: (ז) אביו של ר' יהודה, כדליהא להדיא מנחות י"ח. שר' יהודה בנו של ר' אלעאי, ור' אלעאי הלמירו של ר' אלעזר, ובהוספתא שם ספ"ב הגי' שיהודה הלמירו של אלעאי, ובתוספתא ספ"ב דטהרות אומר ר' אלעאי הלכה בשם ר' אליעזר בן יעקב ועיין בדרבי המשנה של אמ"י מהר"ז פ"ל דל ק"ב: (ח) אפשר לתרום מן המוקף, ומתניתא זו מיייתי לה היר' בפרקין ה"ב ובספ"ב דחלה ושם חסר מלת חף (ובח"ט גורם אלא בלח): (ט) כלו' להפריש עליהן תרומה עבודה: (י) בירו' שם מקשה למה לי פחות מכביצה, אפילו כביצה לאו פרוזין אוטין, ר"ל הזיתים שבפי המשפך פפרזין הן, דהא אין בכל זית וזית בפ"ע שיפור לקבל טומאה, ואפילו יהיו כמה וכמה זיתים בפיו, מה בכך, הא כביצה צבת אחת בעינן, ומשני שלא יטמא זיתים הרבה, כלו' חיישינן שמא יגעו בזיתים הכבושים שבחבית והמשפך הטופח שבהן מלרפן לכביצה: (יא) בירו' הגי' וממלא אותה זיתים ונותנו על פי החבית: (יב) החכמים השיבו לר' אלעאי, אף לדברי ר"א אין זה קרוי לח, דזיתים כבושין כיבש דמיון, וצירו' כהגי' אמרו

תרומות פרק ב

קכט

בלבד: ב' ר' יוסי (ג) אומר, התורם מן הטמא (י) על המהור, בין בשוגג בין במזיד, תרומתו תרומה (ט), אמר ר' יוסי, מה נשתנה זה מן התורם מן הרע (טו) על היפה: מפרישין תרומת מעשר (י) מן הטמא על המהור ומן המהור על המהור (ומן הטמא על המהור אבל לא מן המהור על הטמא) (י), ר' נחמי אומר, אין מפרישין מן הטמא על הטמא (ט), אלא בדמאי בלבד, אמרו לוי, הרי הוא אומר (כ) ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן: המטביל (כ) כלים בשבת בין בשוגג בין במזיד, עלו לו ידי מטבילה (כ). התורם והמעשר בשבת בין בשוגג בין במזיד (כד), מעשרותיו מעשרות (כה): ד אין תורמין ממין על שאינו מינו (כו), אבל אמרו כל מין חיטין אחד, כל מין

הגיון אריה

לו אין לך כל לה קרוי לה אלא יין ושמן בלבד: (ג) מתניתא זו מיימי לה הירו' במלתין פ"א ה"ד פ"ב ה"ב פ"ו ה"א, ור"י פליג אהנא דמתניתין במזיד, דלהנא דמתניתין לא עשה כלום: (ד) שהיתה לו שעת הטור, כדמפרש הש"ס פסחים דף ל"ג: (ט) ואין לריך לתרום שנית, ולהנא דמתניתין אין השרים מתוקנים, אבל בהא, אי תרומתו תרומה, פליגי אמוראי ב' האשה רבה דף פ"ט, לרב סדלא לא עשה ולא כלום כל עיקר, דאפילו הוה גרידא הדר לטיבליה, ולר' נתן ברבי אבשיא לא עשה ולא כלום לתקן את השריים, אבל תרומה הוי, עיי"ש הסוגיא: (י) בשניקן ליכא אלא פסידא דכהן, ולהנא דמתניתין שאני טמא מרע, דטמא לא הוי לאכילה כלל, אבל רעה חזיף קלת ועיין בר"ש ובתוס' שם ד"ה אין תורמין, והא דהתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה, מסיק ליה ר' אילעאי מוקרא דכתיב ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו ואם אין קדוש נשאת חטא למה, מוכן לתורם מן הרע על היפה שנת"ת, ובירו' סוף פרקין איתא הכי א"ר בון בר כהנא בשם רבי ולא תשאו עליו חטא ממה שהוה בגשיחות עון אחת יודע מה שעשה עשוי, ועיין בספרי: (י) כ"ל וכג"י בכ"י אירפורט והגר"א ובבב"יתא דירו' רפ"ב דמלתין, והג"י תרומות ומעשרות בדפוסים משושפתא, דאפסקא דמתני' וכן בן לוי שהי' לו מעשר טבל קאי, ובבב"יתא דבבלי ב"ק קט"ו: איתא סתם תורמין מן הטמא על הטמא וכו': (י) (ומן המהור על הטמא, אבל לא מן הטמא על המהור כ"ל וכג"י בכ"י הגר"א ובב' תלמודין, והטעם שנותר לתרום תרו"מ מן המהור על הטמא משום שתרומ' מ' ניטלת אף שלא מן המוקף כדמסיק ליה בירו' מוקרא דכתיב מכל מעשרותיכם אחד ציודה ואחד בגליל: (ט) גי' ההוספתא מכוונה לא לבד לגי' הבבלי, אלא גם לגי' הירו', דהכי איתא התם, ר"ג אומר כשם שאינה ניטלת מן הטמא על המהור, כך אינה ניטלת מן הטמא על המהור, ומודה ר' נחמי בדמאי, וגי' הירו' בר"ש פ"ב ה"א שם שאינה ניטלת מן הטמא על המהור, כך אינה ניטלת מן המהור על הטמא משושפתא, כדמובח מסוגית הירו' שם, מדקאמר ר' זעירא לר' הנינא לית אבו לריסין חשין ליחודאי: (כ) אמר להם כ"ל, ר"ג אמר לחכמים כשם שאין תורמין מן הטמא על המהור, משום שאינה ראויה לו, כך אין תורמין מן המהור על הטמא, מפני שאינה ראויה לו, והך א"ל ליתא לא בבבלי ולא בירו', ובירו' מסיק ליה מדין קרא דתורמין תרו"מ מן המהור על הטמא עיי"ש: (כא) במדבר י"ח, כ"ח ובמה שייבחה התורה ליתן לאהרן בכהונתו טהור על הטמא, ממועטת ליתן לו בין טמא על טמא בין טמא על מהור, ובספרי מסיק מהך קרא שאין טהרים מתנות אלא לחבר: (כב) בתוספתא קודמת לזו הבבלי התורם והמעשר, ועיין מה שכתבתי בספרי דיע' תוספתא דעם עראקטאטעם שבת זר י"ט: (כג) והא דתן לא ישתמש בהם, היינו דוקא בשבת ומשום קנסא הוא: (כד) דכמו שנטהרו הכלים אם העבילן במזיד, נתקנו נמי הפירות כשעשירן במזיד, דמה שעשה עשוי, אלא הוא בעלמא לא יאכלן, כשיש לו פירות אחרות, ועיין הסוגיא בי"ה דף י"א: (כה) ותוס' שבת דף מ"ג. ד"ה טבל מוכן הוא: (כה) ההוספות לשאר פסקאות דמתניתין תמלא בתוספתא דשבת ספ"ג, ואל התמה על מראה זה, דמנחתו זו המטביל וכו' בודאי חזרה ונשנית במשנתו של ר' מאיר גם במס' שבת ושם ה' עיקר מקומה, ורצנו הקדוש הוליה לברא מלאך ששנית כבר בסדר זרעים, ובעל ההוספתא שידע דעיקר מקומה במס' שבת הביא שם כל ההוספות הנמשכין אחריה לענין שבת, וכאן במלתין רק עד פסקא דמעשר בלבד, דכאן משתעי בתרומות, ומס' ה' לא הביא אלא מה דקאי אחרונות, ודו"ק: (כו) פסקא דמתניתין הוא, וזה לך האות, שבבא זו והבאה אחרת, היו לו תלמי' שחורות וכו', נעקרו וגשמו ממוקמן בתוספתא שבידנו, לכן לקחתין מ"פ"א אשר נדחו שמה, ונתתי

לתוספתא [אריה]

לק

תרומות פרק ב

אפולין (ז) ואגוזים שקדים ורמונים אחד, תורמין ומעשרין מזה על זה, היו לו תאנים שחורות ולבנות בתוך ביתו, וכן שני מיני חיטין (ח), תורמין ומעשרין מזה על זה (ט), ר' יצחק אומר משום ר' אליעזר (י) ב"ש אומרים אין תורמין, וב"ה אומרין תורמין. תורמין חטין על הפת (יא), ואין תורמין פת על חטין (אלא) לפי חשבון, תורמין (ב) תאנים על גרונרות במדה (ג), וגרונרות על תאנים במנין (ד), אבל לא תאנים על גרונרות במנין (ה), ולא גרונרות על תאנים במדה (ו), רבן שמעון בן גמליאל אומר, סלי תאנים וסלי גרונרות כולן שווין (ז), תורמין ומעשרין מזה על זה (ח), אמר ר' ישמעאל בר' יוסי, אבא היה נוטל עשר גרונרות (ט) מן המוקצה (י) על תשעים תאנים שבכלכלה: (יא) (תורמין קלופסין על זיתי שמן ולא זיתי שמן על קלופסין, ר' יהודה אומר, אף זיתי שמן על קלופסין) (ט).

הגיון אריה

להן גאולה, עיין לעיל פ"א אות קכ"ט; והא דאין תורמין ממין על שאינו מין, מסיק ליה צ"ב תלמודין בירו' פה בסוגין, ובצבלי בצורות דף כ"ג: מקרא כל חלב ילכר וכל חלב תירוש ודגן, ובספרי שם לריכא להו האי קרא לדרשא אחריתא ומפקי ליה מדכתיב והרמותה ממנו ממין על מין ולא ממין על שאינו מין, כלו' אל תקרי ממנו אלא ממין, כנלפענ"ד: (ז) כמו אפונין, קיבעין או פולין בזהענין בל"א: (ח) לפרושא דרישא קמייתי לה, דסד"ה דוקא כשהמנין אינו משוין כ"כ כמו אנרי וקסרי, עיין לעיל דמאי פ"ג אות קמ"ט, תורמין ומעשרין מזה על זה, דאגרי נמי יהי' קסרי במשך הונו, אבל שחורות ולבנות לא, קמ"ל, ועיין בח"ד שכתב וז"ל אמנם איכא למידק מאי דהדר תני סיפא היו לו תאנים וכו' מאי קמ"ל היינו רישא וי"ל דאי לא תני אלא רישא הו"ל דוקא כגון שהוא במקום אחד ופירותיו במקום אחר, דהיינו כגון שיש לו במקום אחד תבואה שחמתית, והוא במקום אחר ואלו יכול לילך לשם ואין נמלא כהן אלא לבנה, בזה הוא שיכול לעשר מזה על זה, להיות בשעת הדחק, דא"ל בענין אחר, אבל אם המנין מונחין לפניו בצית איננה דלכתחילה מיהא יש לו להפריש מכל אחד בפ"ע קמ"ל, עכ"ל, ועל פירוש זה קשה טובא אמאי נקט התנא קמא מלת תורמין אלא מלת מעשרין, ואמאי נקט ר' יצחק בפלוגתא דב"ש וצ"ב תורמין גרידא דאיפכא הו"ל לנקוט מעשרין גרידא: (ט) דכל שאינו כלאים זה בזה ה"ה ממין: (י) כך דרכו של ר' אליעזר שמותי, להיות שהלך בעקבות צ"ש, להודיענו כל פלוגתא שבין צ"ש וצ"ב עיין לעיל פ"א אות ש"ג ושביעית פ"ד אות כ"ז ותוספתא דבינה רפ"א: (יא) ככ"י הגר"א כהג"י תורמין חטין על הפת לפי חשבון ואין תורמין פת על חטין, אכן אין לנו זקקין להגיה הדפוסים על פי כ"י זה אלא רק להעביר הקולומס אמלת אלא, וכך היתה הגי' לפני הרמב"ם, עיין תרומות פ"ה הי"ח, ותיבות לפי חשבון אחרווייהו קאו, כלו' תורמין חטין לפי חשבון על הפת, ואין תורמין פת לפי חשבון על חטין והעטס נראה לי פשוט דכיון שיש לו חטין לריך להפריש מן החטין דהתורה מקפידה שיתן מן הגורן, כדכתיב כדגן מן הגורן ועיין בכ"מ שם ובח"ד: (ב) אפסקא דמתני' כל מין תאנים וגרונרות ודבלה אחד ותורם מזה על זה קאי, ודוקא תרו"מ מפרשיין מנגרונרות על תאנים ומתאנים מגרונרות במדה ובמנין אבל לא תרו"ג, דתו"ג לעולם לריך להפריש באומר: (ג) במנין כ"ל, כהג"י ככ"י הגר"א ובברייתא דירו' בפרקין ה"ד, ובצבלי מנחות דף כ"ג: ובכל הבבא כ"ל צמין במקום במדה, ובמדה במקום במנין, מתאנים שהן לחים לריך להפריש על הגרונרות שהן יבשין התרומה צמין ולא במדה, דבמדה ממעט שיעורה, דכלי שמחזיק מלאה גרונרות, אינו מחזיק טפי מנ' תאנים: (ד) במדה כ"ל, דתורמין מן הפירות כמות שהן עכשיו, ולא כמות שהיו לשעבר, ועיקר הטעם, כמו שכתב הרמב"ם שם, כדי שיתרום לעולם בעין יפה: (ה) כלו' הסלין מעיקרא כולן היו מלאים תאנים בשוה ועתה צקלמן ללענוק התאנים ונעשו גרונרות ובברייתא דירו' הגי' מין אחד, ועיי' שם בסוגיא ובמפרשי הירו', ובצבלי ליתא הך דרשב"ג כלל: (ו) כלו' מפרשים כל א' של תאנים על תשעה סלין של גרונרות, וכ"כ סל א' של גרונרות על תשעה סלין של תאנים: (ז) ר' יוסי פליג את"ק, דס"ל תורמין גרונרות על תאנים במנין: (ח) כהג"י בירו', ובצבלי הגי' שבמקצוע, והיינו הך: (ט) למ"ה לא מליט הוספה בתוספתא, ולא ברייתא בירו': (ט) תורמין זיתי שמן על קלופסין, ולא קלופסין על זיתי שמן, ר' יהודה אומר אף קלופסין על זיתי שמן כ"ל כדמכח מאה דתניא לעיל פ"א אות רל"ח שהכל מודים, שאומרין זיתי שמן על קלופסין לפי אולקין חוץ מנגרעטיהו, ובעל התוספתא תרתי אתא לאשמעיין, חדא דזיתי כבש

תרומות פרק ב ג

קל

תורמין יין צלול (א) על שאינו צלול (ב), ולא שאינו צלול על הצלול (ג),
 ר' יהודה אומר, אף שאינו צלול על הצלול, ובלבד שתורם מן היפה (ד),
 תורמין יין שאינו מבושל על המבושל, ולא המבושל על שאינו
 מבושל (ה), רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף המבושל (ו) על שאינו
 מבושל, וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר, יין מבושל אין בו משום
 גלוי (ז), ואין בו משום יין נסך (ח): ירק שדרכו להשתמר יום אחד (ט), תורמין
 עליו יום אחד, שני ימים, תורמין עליו שני ימים, שלשה ימים, תורמין
 עליו שלשה ימים, הקישואין והדלועין והמרכסמין (י) ותרדין (יא), שדרכן להשתמר
 יום אחד, תורמין עליהן יום אחד, החורין (יב) והברשין (יג), הלפת (יד) והכרוב (טו),
 שדרכן להשתמר שני ימים, תורמין עליהן שני ימים, הקפלומיות (טז) והמלפפות (יז),
 שדרכן להשתמר שלשה ימים, תורמין עליהן שלשה ימים, זה הכלל כל
 שנשמר תורמין עליו, ר' נחמיה אומר, לא יתרום מן התותים (יח) שליקט
 בשחרית על תותים שליקט בין הערבים (יט):

פרק ג א (וכן היה) ב רבי יוסי אומר, אין לך מר בקישות ג.

הגיון אריה

היינו קלופסין, ועוד שר' יהודה פליג אחנא דמתיתין, והמפרשים שנדחקו לקיים הגי' כאשר היא לפנינו,
 מקקין לומר, שמיידי הכא צ'אין כ'אן כ'אן ומשום נריך לתרום מן המתקיים, ולפי פירוש זה, מלבד
 שעיקר חסר מן הספר, קשה מאי ח'ף דקאמר ר' יהודה ח'ף זיתי שמן על קלופסין, הא לר"י לעולם הוא
 תורם מן היפה ולא מן המתקיים, ועיין בח"ד שגנה בנין גדול על אבני תהו ומשגשג הגי' צבצא שלאחר
 זו, והראה בעיניך שפירושו בדבר המתקיים במחכ"ה הוא דבר שאינו מתקיים, אלא טעמיה דר"י שמתיר
 לתרום ח'ף קלופסין על זיתי שמן, משום דסבירא ליה שאין להכריע לזיה מין יפה ביותר, דקלופסין
 גדולים וטובים מזיתי שמן, אבל אין ראויין לשמן, וזיתי שמן יש להם לז יפה שאינו בקלופסין, דנכתשין
 ומכליין: (א) שאין בו שמרים: (ב) שיש בו שמרים: (ג) דהוי מן הרע על היפה: (ד) דיש יין שאינו
 ללול והוא טוב ויפה מיון ללול, ואם אינו ללול מסננין אותו: (ה) ע"כ פסקא דמתניתין: (ו) רש"ב
 פליג דס"ל שגם ליון מבושל יש לז יפות, אבל לא לבד מפני במתקיים יותר, אלא גם מפני שאין בו
 משום גלוי ומשום יין נסך, וזירו' בסוגין מיייתי ברייתא ח'ף משאינו מבושל על המבושל וכס"כ מהמבושל
 על שאינו מבושל, עיי"ש: (ז) מתניתא זו לא היתה ידועה לאמוראי דבבל כדמוכח משקיל וטריא ע"ז
 דף ל' ע"א: (ח) ומותר במגע הנכרי: (ט) אפסקא דמתניתין הקישות והמלפפין מין אחד קאי, וממתניתין
 איכא למשמע דכמו שתורמין מן הקישות על המלפפין, ה"כ תורמין מן המלפפין על הקישות, ובאמת אינו
 קן, דהא מן המלפפין תורמין על הקישות רק יום אחד, ומן הקישות תורמין על המלפפין שלשה ימים,
 ולהיות שאין תורמין אלא על הנשמר, התא הנה דתוספתא ללמדנו, שצריכין לנו לידע כמה וכמה ימים
 מתקיימין הירקות, שתורמין עליהן או מהן או ממינן: (י) מלה יונית*, וכך נקרא כל מה שנכלל בו ובפרט
 ירק עולשין הידוע בשם ענדיוויע, עיין ירו' ספ"ד דפסחים וכלאים פ"א ה"ב ושם הגי' טרוקסמון:
 (יא) מא:גבלד בל"ה, וי"א שגם זו מלה יונית**: (יב) ביעטערקרויע בל"ה: (יג) יש חומרים שהיא (י"ז)***
 ובל"ה לויך: (יד) לשון יוני ריבע (1) בל"ה: (טו) גם זו מלה יונית (2) ובל"ה קאהל: (זו) מין כרשין ששרשו
 עגול כהבנית ראש, קנאלנטן-ארטייג בל"ה, והמלה יונית (3): (יז) עיין לעיל כלאים פ"א אות ח':
 (יח) מויל-בעטערען, עיין מעשרות פ"א מ"ב: (יט) שכן לילה התחילו לרקוב:

פ"ג א מ"א, אע"ג דמי שתרם שונג מן העמא על הטבור ומן הרע על היפה תרומתו תרומה ואין
 לריך לתרום שנייה, אפ"ה הכורים קישות ונמלאת מרה, אבטיח ונמלאת סרוח, יין ונמלאת חומץ,
 תרומתו תרומה וריך לחזור ולהרום, דשונג זה קרוב למיזד הוא, דהו"ל למטעמיה מקודם, בד"ה ש"ת
 ויחזור ויתרום, כשמוספק אי בשעת הפרשה כבר היתה התרומה מקולקלת, או לא, אבל כשידוע,
 שהיתה כבר מקולקלת בשעה שהפרישה, אינה תרומה כלל, ואם ידוע שנתקלקלה אחר שהפרישה, ה"ל
 תרומה ואל"ל לתרום שנית, וכשהוא תורם שנית מפני הספק, התרומה הראשונה צפ"ע, וכ"כ השנייה
 צפ"ע

*) τρωξιμον **) ῥιδαξ ***) πράσον 1) λαφανή 2) κραιμυή 3) κεφαλωτός

תרומות פרק ג

אלא הפנימי (י) שבה (ה), הרי זה מוסיף על החיצון שבה (י) ותורם : התורם את החבית ונמצאת מנולה (ז), אבטיח ונמצא נקור (ז), תרומה ויחזור ויתרום, התורם (ח) חבית של יין, ונמצאת של חומץ, אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרמה, אינה תרומה, ואם משתרמה החמיצה, הרי זו תרומה.

הגיון אריה

כפ"ע אינה מדמעת, שאם נפלה לפחות מנאה, ונהן לכהן מן התערובת כשיעור שנפל, והשאר מותר, דמדאורייתא בטיל ברוב, ורק מדרבנן לריך ק"א, והכא בספק דרבנן הקילו, וכמו שאינה מדמעת, ה"נ אין משלמין עליה חומש : מ"ב, ואין חילוק בזה בין שנפלה לשני אנשים, ובין שנפלה לאיש אחד, זו למקום זה וזו למקום אחר, ודוקא כששתיהן נתערבו בהערובת אחת, ומדמעת כשנייה שבהן, שהיא הקטנה : מ"ג, ואיפכא ליה איכא גוונא, שכל אחת ואחת משתי תרומות שהורשו מכרי אחד מדמעת, והוא בכרי של שותפין, וכגון שהרס אחד מנהם בראשונה, וחברו שלא ידע מאומה, תרס שניה, דבודאי כשידיעין שדרכן לסמוך זה על זה בהפרשת תרומה, כל מה שעשה הראשון עשוי, והתרומה השני אינה תרומה, ולא הופרשה אלא בטעות, וגם כשמוספקין אי רגילין לסמוך זה על זה, והראשון תרס כביטוי אחד מנ', או שהרס כשיעור שהרס חברו אחריו, בהא ננוי תרומת הראשון תרומה, ותרומת השני אינה תרומה, אבל כשלא ידיעין כרי שקומטין זה על זה, והראשון לא תרס כביטוי או כשיעור של חברו, או תרומת שניהם תרומה, וכל אחת ואחת מדמעת : מ"ד, אכן כשהרסה אחד מן השותפין את חברו לתרום, או אפילו הרסה צעה"ב אדם אחר, שאין לו שום חלק בכרי, כגון בן ביתו עבדו או שפחהו, והלך זה ותרס שלא כשיעור של משלחו, אפ"ה תרומתו תרומה, ואם ביטל הרשאתו, כשביטלה קודם שהרס זה, אין ת"ת, וכשביטלה אחר שהרס ת"ה, וגם פועלים חברים, שעושין אלא צעה"ב ע"ה, אין רשאין לתרום, אם לא הרסה אותן בפרוש, ורק דורכי ענבים בנת רשאין להפריש תרומה בנת בלי הרשאה, דטומאה מלויה בנת, ומסתמא יוחא ליה לבעה"ב, שיפרישו התרומה בטהרה : מ"ה, הא לתרומה מדמעת, לאו דוקא כשהופרשה ונפלה לפחות מנאה, אלא אף כשקרא לה סם ואין לה מקום, כגון שאמר תרומה הכרי בלפניו, אסור לאכול מלפניו עד שיפרישה (עיין לקמן אות כ"ה) : מ"ו, מי שהפריש מעשרותיו, אפילו עבר בלאו, כגון שהקדים תרומה לבכורים, מ"ר לתרומה, ומ"ש למ"ר שעבר על מלאכה ודמעך לא תאחר, ר"ל לא תפריש באתרוגה את שלריך להפריש בראשונה, אפ"ה מה שעשה עשוי : מ"ז, סדר הפרשת בכורים ותרומות ומעשרות מן התורה הוא, בכורים ות"ב אף על גב ששתיהן נקראו ראשית ותרומה, אפ"ה בכורים קודמין לתרומה, דהם בכורים לכל, כלו"ה הם יתנו מן המוצר בזמן שאר פירות עדיין לא נתבטלו כל לרכן, ותרומה קודמת למ"ר דהיא נקראת ראשית, ומ"ר למ"ש, דבמ"ר ים תרו"מ הנקראת נמי ראשית : מ"ח, בהפרשת תרומות ומעשרות לריך שיהו פיו ולבו שוין, אבל אם מהכחין לומר תרומה, ואמר מעשר, מעשר ואמר תרומה, וה"ה בדר או גדבה, אם לא הויא בשפתיו מה שגמר בלבו, לא תאמר כלום : מ"ט, עכו"ם וכותי, אעפ"י כשתרמו משל ישראל, אין תרומתן תרומה, כשהרמו משלהם בנ"ה, מה שעשו עשוי ותרומתן מדמעת : ב) תיבות וכן היה שנתתי בהסגר ז"ל וכנראה מפיורשו של בעל פ"מ גס בכ"י שלו לא היו, וכן אין בירו' ריש פרקין ובבבלי ב"ב קמ"ג. וגם המפרש ר' יונה מחקן, אכן מה שכתב הוא ז"ל ואחריו הרב בעל מנחת בכורים שר"י פליג אה"ק דחשיב לעיל הקישוראין שמיים א' ואילין אין דרכן להסתמר, במחכ"ה טעות הוא, דהנה הטעם במאמרו של ת"ק הו' אין הטעם במאמרו של ר"י, שהרי לעיל ידובר בקישות שתרמו עליהן, ור"י מדבר בקישות שהופרשה לתרומה, אלא אין שום ספק שהך ר"י אומר מלתא בלפניו נפשה הוא, דהך דלעיל קאי אסוף פ"ב כאשר הוכחתי לעיל, ודברי ר' יוסי קאו אפסקא קושיה ונמלאת מרה במ"א דפ"ג, והרב בעל ח"ד מקיים הגי' שלפניו ועקר דברי ר"י ממוקמן, שכתב ז"ל ומאי דמוסיים הכא וכן ה"ר יוסי אומר אין לך מר וכו' בטעות נכתב, ואין כאן מוקמון אלא לקמן אחר דברי ר' ישמעאל בר' יוסי עיי"ש : ג) שנמלאת מרה : ד) כהג"י בבבלי ובירוש' איתא תוס' : ה) ביצד הוא עושה כל"ל וכהג"י בירו', ובבבלי הגי' כשהו' תורם מוסיף וכו' : ו) ר"י פליג אהנא דמתני', דס"ל שאין לריך לחזור ולהתרום על הכל, דהחלוטין אינו מר כל כך, שלא תהא עליו תורת אוכל, אלא מוסיף על החלוטין אפילו מחלוטין שפנימי שלו מר, ובזו מחוייבת קושיית המהרש"א על תוס' שם ד"ה אין לך מר : ז) חיישין שמה נחש הטיל בו ארס : ח) בתוספתא הובאו לפי בבא זו דברי ר' ישמעאל בר' יוסי שאמר משום אביו תורמין יין על החומץ, ובאשר שמאמר זה אפסקא דמתניתין קאי העמדתהו על מכות לקמן אחר הפלוגתא בין רבי לחכמים בענין

אם ספק יחזור ויתרום (ט), דברי רבי (י), שרבי אומר, יין וחומץ שני מינין (יא),
 וחכמים אומרים, מין אחד (יב), ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו (יג),
 תורמין יין על החומץ, ואין תורמין חומץ על היין (אלא לפי חשבון יד): היה
 בלבו לתרום יין על יין, מה שבידו חומץ, אין תרומתו תרומה (טו) (מה שבידו
 יין היין תורם ויחזור ויתרום את החומץ) (טז), היה בודק את החבית (יז), להיות
 מפריש עליה והולך (יח), ואחר כך נמצאת של חומץ, עד שלשה ימים ודאי (יט),
 מכאן ואילך ספק (כ), אבל יין מגיתו (כא), מפרישין עליו בחוקת שהוא יין כל
 ארבעים יום (כב): (ך כג) האומר תרומת הכרי הזה בצפוניו (כד), מחציו כלפי צפון
 מדומע (כה), דברי רבי, וחכמים אומרים, עושה אותו כמין כי (כו), רבן שמעון

הגיון אריה

בענין יין וחומץ: (ט) ע"כ פסקא דמתניתין ושם הגי' אם ספק תרומה ויחזור ויתרום: (י) כל"ל וכג"ל
 בכ"י אירפרט בר"ש וזכירו בסוגיין, ומתניתין רבי היא, ואעפ"י שפליגי עליו החכמים אפ"ה נסתתמה
 כותיה, דכבר אמריה ר' יוחנן רבי וחביריו הלכה כרבי, עיין ירו' ריש פרקין, ובש"ס דלין עירובין
 מ"ו איתא בטעות הלכה כרבי מחברו ול"ל מחביריו עיי"ש בד"ס וכתובות דף כ"א: (יא) ואין תורמין
 ומעשרין מזה על זה, כך איתא להדיא בצרייתא דירו' במכלתין פ"ב ה"ו וכלאם פ"א ה"א, והתורם
 ממין על שאינו מינו אפילו צדיעבד אין תרומתו תרומה והבא משום ספיקא ת"ת רק שרריך לחזור ולתרום:
 (יב) הך והכ"ל וכו' איתא בירו', דשם לא פליגי אלא ר' יוסי ורבי, אבל בצרייתא דצבלי צ"ב פ"ד תניא
 הכי יין וחומץ מין אחד הוא, רבי אומר שני מינין: (יג) ר' יוסי היינו חכמים, ומייתי ליה הכא
 לאשמעינן. שלא דוקא בתרם יין ומנלא חומץ, אלא אפילו בתרם חומץ על יין פליגי חכמים על רבי,
 דס"ל צדיעבד תרומתו תרומה, דהוי מן הרע על היפה: (יד) ל"ל וגם בירו' איתא, והרב צעל ח"ד מחק
 מלתא אלא וגרס לעיל ה"ז מוסיק על החילון שבה ותורם לפי חשבון: (טו) דכיון שהתכוין לתרום מן היפה
 על היפה, ומנלא בתרם מן הרע, הרי זו תרומה בטעות, ובה"א גם חכמים מודי שאינה תרומה:
 (טז) היה בלבו לתרום חומץ על חומץ, ובה שבידו יין, תרומתו תרומה כל"ל וכג"ל הנכונה ברמב"ם
 פ"א הכ"ל, והטעם כמו שכתב מרן הכ"מ שמאחר שהיה בלבו לתרום מן הרע על הרע, ועלה בידו מן
 היפה על הרע שפיר דמי, שהרי מין אחד הם, ובר"ש כהג"י מה שבידו יין, היין תרום, ויחזור ויתרום
 על החומץ, היה בלבו לתרום חומץ על חומץ, ומה שבידו חומץ, החומץ תרום ויחזור ויתרום [את היין
 כל"ל] ופירושה של הר"ש דחוק מאד, דמלבד שעיקר חסר מן הספר וזכירין אלו לומר ברישא שגם
 קלתו של יין, אשר הפרים עליו, נעשה חומץ, קשה עובא אמאי אמר סתם מה שבידו חומץ איתו תרומה,
 יבא על כל פנים תרומה לפי חשבון על היין שהחומץ, ועוד יין ונעשה חומץ זהו מלתא דשכיח, אבל
 חומץ שנעשה יין אי אפשר בדרך הטבע וה"כ הסיפא מתוסרת הבנה, ותמוהין דברי צעל ח"ד שכתב
 ח"ל ותמוהי מומין הכ"מ דכתב שם דהגי' הנכונה כדברי רבנו, ובספרים כתובה בשיבוש, ולא ידעתי
 למה קרא שיבוש לגי' הר"ש דפירשה יפה וכו' וכמוהוה שלא ראה מרן דברי הר"ש במשנה זו כלל עכ"ל:
 (יז) מתניתא זו מייתי לה הש"ס ירושלמי גיטין פ"ג ה"ח וצ"ב פ"ו ה"א ובצבלי קידושין ע"ט. צ"ב ל"ו
 וגד' ב': ושם ל"ל דתניא: (יח) כלו' שסומך על צדיקה זו: (יט) צ"ב שם פליגי ר' יוחנן ור' יהושע
 בן לוי, ר"י אומר כל ג' ימים הראשונים ודאי יין, מאלך ואילך ספק, וריצ"ל אמר כל ג' ימים האחרונים
 ודאי חומץ מאלך והלן ספק, וזכירו' גיטין שם איתא הכי ר' שמעון בשם ריב"ל ג' ימים הראשונים
 ודאי יין ואחרונים חומץ, והאמאעיס ספק, א"ר אבהו אני שמעתיה מריב"ל, ור' יוחנן לא אמר כן
 אלא ג' הראשונים ודאי יין, מייכן ואילך ספק ועיי"ע צ"ב שם: (כ) ויחזור ויתרום: (כא) גם סיפא זו
 מייתי לה בירו' גיטין שם, והתם פליגי ת"ק ור"י ור"י אומר עד הפרק כלו' אחד מג' פרקים שהזכירו
 במתניתין קדים של מולאי החג הולאת סמור ושעת כניסת מים לבוסר ועיי"ש הסוגיא: (כב) דלית רגיל
 לעשות חומץ בנת תוך ל' יום: (כג) למ"ב ולמ"ג לית האספה בתוספתא ולא צרייתא בירו' ושלם צרייתא
 בה"ד, סקן באמת הוספת למ"ד, כבר הובאו לעיל, עיין פ"א אות מ"ט ואות רכ"ו וכו': (כד) אפסקא
 דמתניתין והכ"ל עד שיאמר בלפניו או בדרומן קלוי, והך מתניתא מייתי לה בירו' בסוגיין ומפרש לה:
 (כה) וצריך ליעול התרומה מפלגא שבצפון, וכל עוד שלא יעלה, אותו חזיו מדומע: (כו) יוני, כלומר
 מחלק הכרי על ידי שני קוים בצלכסון, הצוקעים אחד לאחד בתוך, וזהו לורתו של כי חזיו,
 ומכוון

תרומות פרק ג

בן גמליאל אומר, נוטל תרומה בצפון צפנונו (י): וְהַמְקָדִים (כח) תרומה לבכורים, מעשר ראשון לתרומה, ומעשר שני לראשון, אעפ"י שעובר בלא תעשה, מה שעשה עשוי (כט), שני לא יאכל (ל) עד שיוציא עליו (לא) ראשון, וראשון לא יאכל (לב) עד שיוציא עליו תרומה (לג), שאין תרומה מעכבת את הבכורים, כיצא בו העושה עיסה מן המבל (לד), בין שהקדים חלה לתרומה (לה), בין שהקדים תרומה לחלה (לו), מה שעשה עשוי, חלה לא תאכל עד שיוציא עליה (לז) תרומה, ותרומה לא תאכל עד שיוציא עליה (לח): חלה: הן היה הולך להפריש תרומה (לה), בשעת הפרשתו אמר, הרי זה מעשר ראשון, הרי זה מעשר ראשון (לש), היה הולך להפריש מעשר ראשון, בשעת הפרשתו אמר, הרי זה מעשר שני, הרי זה מעשר שני (לז), היה הולך להפריש מעשר שני, בשעת הפרשתו אמר, הרי זה מעשר עני (ט), הרי זה מעשר עני (לז), נתבין לומר מעשר שני, ואומר מעשר עני, לא אמר כלום, מעשר עני ואמר מעשר שני, דבריו קיימים (מא), ר' יוסי אומר (מב), אם לשום מעשר עני

הגיון אריה

ומכוון לזה הוא מה דאמרו בירו' חד מן ארבעה, דע"י הכי יומי מתחלק הכרי לארבעה חלקים משלושים אשר זווית שלהן טונגין זו בזו ומאחרת המשולש המתרחב כלפי לפון טוטל התרומה, וטעות הוא לומר שכי הוא אות יונית הנקראת היפסילון או פי, דלותיות חלה דומין לט' ולח' ולמה הביאו החכמים לחמם מרחוק דה"ל לנימנר עושה אות כמין ח' או ט' ועיין כריתות ה': מנחות ע"ד. הוריות י"ב וכלים פ"ב מ"ג, ומה דליתא הוריות קף יומי ר"ל אותה אות בצלפת ביתא היומית אשר יבטעון אותה כמו הכף שאינה דגושה בצל"ף ב"ת שלנו, ומן האורות שהוצא בפירושים אין להביא ראייה: (בז) חד מן תומניא, ר"ל מחלק חזיו של כרי לארבעה חלקים, ומאחרת חלק שבצפון לפוטל התרומה: (כח) להפריש: (כט) ע"כ משנתנו הוא זה, ולגוי דמסתפינא הו"ל ססיומא דמתניתין שנאמר מלאהך ודמעך הוא מידי הלמדי דרבנו הקדוש: (ל) ולא תימא כיון שמה שעשה עשוי, פירות אלו אין לריבין שום תיקון, דמה שעשה עשוי הוא דוקא לענין זה שחלה עליהן הקדושה: (לא) על כל המעשר שני לפי חשבון מ"ר, ועל כל מ"ר לפי חשבון תרומה גדולה: (לב) דאם הקדים מ"ר לתרומה, ה"ל עבל גמור, כל עוד שלא הפריש עליו ת"ג: (לג) גדולה גרידא, ומזהר לאוכלו אפילו לא הפריש בכורים וצירו' בסוגין אמר ר' אבהו דיחידאה היא, דאבא פנימון הוא דאמרה, ואית חגיגי תני בכורים בימינו ותרומה בשמאלו עובר, כלו' מי שהפריש בכורים ותרומה כאחת, שלא הקדים תרומה לבכורים, עובר אמלאהך ודמעך לא תאחר: (לד) מתניתא זו מיייתי לה הש"ס בסוגין זה דמאי פ"ה ה"א, אבל חלה פ"ה ה"ג תניא הכי העושה עיסה מן הטבל, חלה חייבת בתרומה, תרומה חייבת בחלה: (לה) דמן העיסה לריבין להפריש חלה קודם לכל: (לו) ומן הטבל לריבין להפריש בתחילה תרומה שהיא ראש לכל: (לז) ממנה עליה: (לח) כשהלך מביתו ה' בלבו לתרום: (לט) ולא אמרינן שפיו ולבו אינן שוין, אלא בודאי חזר בשעת הפרשה ממשחבתו הראשונה: (מ) וכגון שיש לו בשנה רביעית פירות משנה שלישית וזכר שלא הפריש עדיין עליהם מ"ע: (מא) כל"ל וכגא"י בכ"י אירפורט, וגו' הדפוסים נתכוון לומר מ"ש ואומר מ"ע, מ"ע ואומר מ"ר, לא אמר כלום, מ"ר ואמר מ"ש, דבריו קיימין, משום שחלה, דבעל התוספתא לא בא להוסיף אלא דתקן במתניתין, אלא מלתא דיש בה חידוש, וזהו מ"ש ומ"ע, דאם נתכוון לומר מ"ש, ואמר מ"ע, לא אמר כלום, ולהפוך אם נתכוון לומר מ"ע, ואמר מ"ש, דבריו קיימים, דקיס ליה לת"ק דר"י שהכוונה עיקר, ואם אמירתו אינה סותרת, דבריו קיימין, דאמרינן, באמירתו פירושא קמפרש את כוונתו, ולפי זה אם נתכוון לומר מ"ש ואמר מ"ע, לא אמר כלום, דהא מ"ש לא נקרא בשום אופן מ"ע, אפילו נתנו לעני בתנאי שיאכלו ביורשלים, בראם היפכא אם נתכוון לומר מ"ע ואמר מ"ש, דבריו קיימין, דהא מ"ע שני למ"ר הוא, ות"ק דר' יוסי ר"מ, דס"ל מוחת אינם נפשיה למומר מלתא דספיקא, ומשום"ה לעולם בחר כוונתו ולא בחר אמירתו אזלין בכל מקום שאין סותרין זו לזו, כגלע"ד, ובכ"י הגר"א כג"ל מ"ש ואמר מ"ע ואמר מ"ש לא אמר כלום, מ"ר ואמר מ"ש לא אמר כלום וכן הגיה הגר"א, ותמיהתי טובא שספיקא מלא טעם בספיקא דהך לא אמר כלום: (מב) ר' יוסי פליג את"ק, דסבירא ליה האמירה ולא הסוקא העיקר, דלא

מתבין (ג), לא אמר כלום, אי משום שני לראשון (ד), דבריו קיימין: **ב** עובד כוכבים שתרם (ה), תרומתו תרומה (ו), בד"א על הגורן (ז), הפריש תרומה ונתנה לכהן, מעשר ראשון ונתנו ללוי, מעשר עני ונתנו לעני, פירותיו מתוקנין, הכנים (ח) פירותיו לתוך ביתו, פירותיו מקולקלין (ט), ישראל החשוד להכנים פירותיו לתוך ביתו, פירותיו מתוקנין (י), הכותי כעובד כוכבים (יא), דברי רבי, רשב"ג אומר, כותי כישראל (יב), עובד כוכבים שהפריש בכור (יג) פטר חמור וחלה, מודיעין אותו שאינו חייב, עובדין בו (יד) וגוזזין אותו, ואח"כ מקבלין הימנו (טו), והלה נאכלת לזרים, הוציא (טז) תרומה מתוך ביתו, נוהג בהן טבל ותרומה (יז), דברי רבי, רשב"ג אומר, אין נוהג בה אלא תרומה גדולה בלבד (יח), הוציא מעשר ראשון מתוך ביתו, נוהג בו טבל ומעשר ראשון, דברי רבי, רשב"ג אומר, אין נוהג בו (יט) אלא מעשר ראשון בלבד, הוציא מעשר שני מתוך ביתו, אמר פדוי הוא, לא אמר כלום (ס), פדאוהו לכם (סא), נוהג בו טבל ומעשר שני, דברי רבי, רשב"ג אומר, אין נוהג בו (סב) אלא מעשר שני בלבד, ישראל החשוד (סג) והוציא מעשר שני (סד) מתוך ביתו, ואמר פדוי הוא (לכם), לא אמר כלום (סו) פדאוהו לי ופדאוהו לכם, דבריו קיימין (סז).

הגיון אריה

מחית אינם אנפשיה למימר מלתא דליתי בה לידי שאילה לחכמים, עיין קידושין דף ס"ד: (ג) שנתבין לומר מ"ע ואמר מ"ש לא אמר כלום, דהא סונתו סותרת לאמירתו, שהרי מ"ש אינו נקרא מ"ע: (ד) אם נתבין לומר מ"ש ואמר מ"ע, כוונתו אינה סותרת לאמירתו, אלא פירושה קא מפרשה, שלמעשה שהוא שני לראשון קא מתבין, ומ"ע נמי שני לראשון הוא, ומשום דבריו קיימין, כנלע"ד ועיין במפרשים שדחקו מנאור: (ה) ומתניתין עכו"ם וכותי ת"ת, רבי היא: (ו) בתבואת עכו"ם בל"י קמיירי, למ"ד אין קיין לעכו"ם בל"י להפקיע מתרומתו: (ז) מה שהפריש תרומתו בגורן: (ח) אבל הכנים כל"ע: (ט) ומי שלקח מהן לריך לתקן: (י) כל"ע והסג"י בל"י אירפרטו וגי' מקולקלות בדפוסים בודאי מקולקלת, דלפי גי' זו אין כאן שום מקום לפלוגתא דרבי ורשב"ג, דהא ישראל החשוד שיה לעכו"ם, והסג"א מחקה לגמרי, ועיין בחשק שלמה שהביא גי' כ"י ספרדי, ולהרב בעל ח"ד פליגי הכא חי בקיאין כותים כישראל או לא: (יא) שדוקא בתרם על הגורן תרומתו תרומה ופירותיו מתוקנין: (יב) דנאמן אפילו הפריש בתוך ביתו, ועיין ירו' דמאי פ"ג ה"ד ופ"ו ה' י"א: (יג) מתניתא זו מייית לה הבבלי מנחות ס"ז. בשינוי, והתם ל"ג בסור: (יד) לה"ש בשה שהפריש לפדיון פטר חמור, ולתוספות בפטר חמור גופיה, עיי"ש: (טו) בתורת מהנה בעלמא, מואחר שידע שהוא חולין גמורין, ובש"ס שם לא גרים ליה: (טז) בצרייתא דירו' בסוגין הגי' הוליא להן, ואלעיל הכנים פירותיו לתוך ביתו קאי, כל' שאומר לכהן תרומה זו הפרשתי בתוך ביתי: (יז) דחייסין שמא הפריש ממין על שאינו מיט, דאפילו בדיעבד אינה תרומה, ומש"ה לריך להפריש עליה ת"ג ממקום אחר וטובג בה דין ת"ג משום ספק: (יח) צירו' הגי' הרי זו תרומה ודאי, דלא חייסין שמא תרם ממין על שאינו מיט, אלא שמא הקדים מ"ר לת"ג, דדיעבד מה שעשה עשוי: (יט) כן ז"ל גם צירו', דהתם איתא בטעות אינו לריך להפריש: (ס) וה"ה כשאר פירותיו, דכמו שאינו נאמן לומר פירותיו מתוקנין ה"ב אינו נאמן לומר הפרשתי מ"ש וחלתיו, וצירו' כהג"י הוליא להן מ"ש מתוך ביתו נוהגין בו בטבל ובמע"ש: (סא) פדאוהו לי ופדאוהו לכם כל"ע, פי' תנו לי כסף פדויט, או חללוהו לעמכם ותנו לי פירות אחרות תחת פירות המחוללין, ועיין בכ"מ מעשר פי"ב ה"ה: (סב) על הנעשרות: (סג) אבל לא ראו שהפריש מעשר ראשון: (סד) רבי ס"ל כת"ק במ"פ דמ"ש עיין לקמן שם אית קב"א, הנאמן אראשון נאמן אשני והנאמן אשני נאמן אראשון, ומש"ה דוקא כשלא ראו שהפריש מ"ר אינו נאמן לומר הפרשתי מ"ש על פירותי, או זהו מ"ש וחלתיו, אבל כשהוליא מ"ר מביטו ונתנו ללוי נאמן אמ"ש: (סה) ואין לריך להפריש עליו מ"ר, דהנאמן אשני נאמן אראשון, ובבא זו לא הובאה צירו' כאן בסוגין אלא דמאי פ"ד ה"ג, והתם כהג"י הוליא להם מ"ש מתוך ביתו אמר להן פדוי הוא נאמן פדוי לי ופדוי לכם אינו נאמן, וגי' זו משבשתא היא, כדמוכח מהא דלמרו התם מתניתא

תְּרוּמוֹת פֶּרֶק ג' ד

והכותי כעובד כוכבים (ט), דברי רבי, רשב"ג אומר, כותי כישראל (טו), כותי שתרם (ס) ונתנה לכהן, תרומתו תרומה (סא), ר"ש בן אלעזר אומר, תרומה (ע) ויחזור ויתרום (עא), אמרו לו, מה נשתנה זו (מכהן שתרם ונתנו לכהמתו) (עב), אמר להם, הפרשה היא זו (עג), שזו נתרמה בקדושה (עד), וזו לא נתרמה בקדושה (עה):

פרק ד (א) היתה לו ערמה מורחת (ב), רצה לעשותה (ג) תרומה על

הגיון אריה

מתמיאת דר"ח היא, דר"ח אומר הגאמן לפני נאמן לראשון, ולפי"ז ל"א אמר לכן פדוי, אינו נאמן, פדוי לי ופדוי לכהן נאמן, ודבר מתמיה הוא שהראש"ד, מעשר שם, הביא נוסחת הירו' ולא הרגיש בה שהיא הפוכה: (טו) אם הביא תרומתו מ"ר ומ"ש שלו מתוך ביתו, וטבין בהן טבל ותרומה, טבל ומ"ר, טבל ומ"ש: (טז) דאין בהן משום טבל, דתרומה מ"ר ומ"ש ודאי הוא, ורשב"ג לעמיה, דס"ל כל מנאות שהחזיקו בהן כותין הרבה מדקדקין בהן יותר מישראל; וא"ת מאי נ"מ, אי כותי ישראל, אי כעבו"ס, הא לרשב"ג גם בתרומ"ע שהז"א אלא גם בפירותיו שבבית, אין טוב בהן טבל, וי"ל דרבי ורשב"ג פליגי בכותי ל"א לבר בתרומ"ע שהז"א אלא גם בפירותיו שבבית, לרבי מקולקטין הן, והלוקח מהן לריך לתקן, לרשב"ג מתוקטין הן כפירות של ישראל, ועתה סיומא דבבא זו, אשר כל המפרשים נסתבטו בפירושו, עולה יפה: (סח) לאו מלהא בלגפי נפשה, אלא סיומא דדברי רשב"ג הוא, כלומר להך עיני אמר רשב"ג כותי ישראל, שאם הז"א תרומה מתוך ביתו, תרומתו תרומה, וממילא פירותיו מתוקטין: (סא) מה שאינו כן בעבו"ס שהז"א תרומה מתוך ביתו, דלע"ג שאין טוב בה טבל, אפ"ה אינו נאמן שתיקן פירותיו, כיון שלא הפריש על הגורן: (ע) רשב"ג פליגי ארבי בחדא ורשב"ג בחדא, ארבי בחדא, דרבי ס"ל טוב בהן טבל ותרומה, ולדידיה תרומה ודאי היא, ורשב"ג בחדא, דלרשב"ג אין לריך לתרום שנית, ולדידיה לריך לחזור ולתרום: (עא) כדי לתקן פירותיו של כותי: (עב) מעובד כוכבים שתרם כ"ל וכנה"ג בכ"י הגר"ח ופי' דאם אתה אומר שפירות כותי אינן מתוקטין כפירות עכו"ס, בזמנא נשתנה תרומתו מתרומת עכו"ס: (עג) ע"י ההפרשה נשתנה זו מנו, דכותי הפריש כדבעי ממנין על מינו, וזו שאמר עלה שהיא תרומה, בודאי תרומה מעליה היא, ואפ"ה פירותיו אינן מתוקטין, דכיון שלא הפריש על הגורן, אינו נאמן שתיקן את כל פירותיו: (עד) באופן שקדושת תרומה חלה עליה, ומש"ה אין טוב בה טבל: (עה) בעבו"ס יש לחוש שהפריש תרומתו באופן שלא חלה עליה קדושה, כגון שהפריש ממנין על שאינו מינו, ומש"ה טוב בה טבל ותרומה, כך נראה לפענ"ד, ועיין במפרשים שנלאו למלא הדלת ובמחכ"ה אין בפירושיהם רוח משפט ורוח בחר:

פ"ד (א) מ"ח, כרי שהפריש ממנו תרומה ומעשרות על מקלחו, מפריש הימנו אפילו לאחר זמן מרובה על כולו, ולא אמרינן, כיון שיש אחר ההפרשה במקלחת חולין וטבל מעורבין בכרי, איכא למיחש, שמה יתקן את השאר מן המתוקן, דבודאי טבל עלה בידו, אבל מן אותו הכרי על מקום אחר אסור להפריש, ולגבי אחריני יש לחוש שמה מן המתוקן כבר הוא מוזיא, והטעם כמו שכתב הרא"ש דכשארם תורם את כריו, אי אפשר להז"א את כל התרומה צבת אחת, אלא מרים וחוזר ומרים, הלכך אפילו הפסיק בזייהם יום או יומים, אין לחוש, דמה לי הפסק מועט, מה לי הפסק מרובה, אבל כיון שמקלחתו מתוקן אין להפריש על טבל גמור (עיין הסוגי' בירו'): מ"ב, הפריש מקלחת תרומה ומעשרות מן הכרי, מותר לבלול מן הכרי לפי חשבון הפרשתו, למשל, אם הפריש שני סאין למ"ד ולמ"ע, יאכל כנגדן שמה סאין, וזהו דוקא כשיודע, שאותן שני סאין קיימין, אבל אם אינן קיימין, אסור לבלול מן הכרי, משום דאמרינן טבל וחולין מעורבין זה בזה, ואם קלטן קיימין, יאכל כנגדן לפי חשבון: מ"ג, מדאורייתא אין לתרומה שיעור, דתעא אחת פוטרת את הכרי, אבל חכמים נהנו לה שיעור, עין יפה א' מארבעים, עין רעה אחד מששים, ביטויית אחד מחמשים, ואם תרם ביטוי או מי שרגיל לתרום בעין יפה ועלה בידו אחד מששים אין לריך לתרום שנית, ואם חזר ותרם להשלים השיעור שרגיל בו, שתיקן תרומה, אבל האוספה חייבת במעשרות, ואם עלה בידו פחות מששים, כגון א' מששים ואחד, חייב להשלימה לשיעור שרגיל בו, והוספה זו מותר ליתן במדה במשקל ובמנין, כדי להשלים התרומה בדיוק, רק לריך שתהא מן המוקף: מ"ד, השליח תורם כדעת משלחו, ואם דעת משלחו אינה ידועה לו, תורם א' מחמשים, ואם עלה בידו פחות או יותר משיעור זה, מה שעשה עשוי, וכשנתכין לגרוע לריך להשלימה, ורק כשנתכין להוסיף אין תרומתו תרומה: מ"ה, המרבה בתרומה, כל עוד ששיריה ניכרין,

מקום אחר (י), עושה, נמלה תרומתה (ה), אם רצה לעשות אותה מעשר ראשון
על מקום אחר (ו), עושה, נימל מעשר ראשון, רצה לעשות אותה מעשר שני
על מקום אחר, עושה (ז), נימל מעשר שני (ח), רצה לעשות אותה מעשר עני
על מקום אחר, עושה (ט), אם (י) אמר, הרני תורם ומחשב (י), אם תעלה בידי

הגיון אריה

מה טעם עשוי: מ"ו, אעפ"י שאין מפרשים התרומה אלא באומד, אפ"ה נריך לידע בקירוב ההפרש
בין מה שמכילה הכלכלה מפירות שבתחלת הקיץ לפירות שבאמצע ולפירות שבסוף הקיץ, והוא בתחלת
הקיץ הפירות גדולין והכל אינו מחזיק כל כך כמו באמצע ובסוף הקיץ, ועתה כשצב להפריש על פירות
של תחלת או של אמצע הקיץ, שהן בקירוב מ' סליו, כל אחד מפירות של אמצע או של סוף הקיץ מוסיף
על השיעור שרגיל בו, ומי שמשער את הכלכלה ע"י מנין, משוכח ממי שמשערו באומד, כלו' ממי שמדמה
הפירות זו לזו בטביעת עין, ומי שמשער את הכלכלה ע"י מדודה, משוכח ממי שמשערו ע"י מנין,
והמשערו ע"י משקל משוכח משלשן: מ"ז, אעפ"י שיש בהפרשת תרומה ג' שיעורין, אפ"ה שיעור
ביטולה, שהוא ק"א, לעולם הוא, דלא נהנו דבריהם לשיעורין, אע"ג דבאמת יש כ"מ טובא, אם חזרה
ונפלה סאה אחת של תרומה לכרי, אלא מי שתורם בעין רעה לביטוי ומכש"כ לתורם בעין יפה, למשל
אם יש כאן כרי של ק"ב סליו, התורם בעין רעה, מפריש סאה ושבעה שיעורין, נשאר ק' סאה וג'
שיעורין, ואם חזרה ונפלה סאה אחת של תרומה ביטלה בכרי, אבל אם תרם א' מחמשים ה"ה מפריש
שני סליו וחלק א' מכ"ה בסאה, ואם חזרה ונפלה סאה אחת לכרי, אינה ביטלה, דשיעור ביטול
התרומה לעולם ק"א ועוד, ואם יש כשיעור הוא, ונתבטלה התרומה, נריך ליעול מן התערובת כשיעור
התרומה והתרומת מעשר שנפלה, ונתנה לכהן: מ"ח, מ"ט, התרומה מדמעת בפחות מק"א, והיינו דוקא
כשכל החולין שוין ממש לתרומה שנתערבה בהן, כגון שנפלה האגנה שחורה לתוך תאנים שחורות, או
לכנה לתוך לבנת, עיגול לתוך עיגולים, מלבן לתוך מלבנים, אבל אם חליין של תאנים שחורות וחליין
לבנת, ונפלה לתוכן תאנה שחורה, לא נאסרו אלא השחורות, וכמו שלא נאסרו לתוך פירות, שאין
בכלל ספק, כך אין מסייעין לבטל התרומה שנפלה, לפיכך אם נפלה תאנה שחורה לתוך כ' תאנים שחורות
וג' לבנות, הלבנות אינן מעלות את השחורות, ואם נפלה לבנה, השחורות מותרין, והלבנות אסורין,
ורק כשאינו יודע מה נפלה, מעלות זו את זו: מ"י, הפירות נריכין להיות פרודות, כדי לבטל התרומה,
לפיכך אם דרם ליטרא קטניות על פי הכד, וכד זה נתערב בשאר כדוין, אם אין שם מאה פיות של
כדוין, פיו של כל א"ו אסור, אעפ"י שיש בכל כד ק' נגד התרומה שצפוי: מ"יא, החולין מבטלין את
התרומה, דוקא כשנתערבה וכללה עמהן, או כשאין יודעין להיכן נפלה, אבל כשיודע להיכן נפלה,
כגון שנפלה סאה של חטין על פי המגורה, נוטל את התרומה מעל גבי החולין כמו שנוטל חטין מעל
גבי שעורין: מ"ב, סאה תרומה שנפלה לאחת מב' מגורות, והן בבית אחד, או לאחת מב' קופות,
וכן אפילו בשני בתים, ואין יודע, לאיזה מהן נפלה, שהיה מלטהפין לבטלה בק"א, והטעם משום
שמטלטלות ונעתיקות, יתערבו בשעת הטלטול: מ"ג, אגודה של ירק שהיה תרומה, רק שאינו יודע,
איזה חלייה היא זו, ונפלה לני אגודות, מבטלין המאה ואחד חליין את התרומה: (ב) סמוך לכרי שבגורן:
(ג) כולה, והא קמ"ל מכוון למה דתנן במתניתין, דדוקא מכרי שלא נתקן כלל לא צבילו ולא במקלחו,
יש להפריש תרומה על מקום אחר, אבל אם הפריש על מקלחו או על כונו, אסור לתרום הימנו על
מקום אחר, ורק כשנתקן כונו, מותר להפריש הימנו מעשר ראשון למקום אחר, והרב בעל ח"ד כתב
וה"ל, קמ"ל דאע"ג דאין מפרשים מן הפסוק על החיוב, מ"מ יכול להפריש ממה שהוא מתוקן במקלח
על דבר אחר ממינו שהוא גם כן מתוקן במקלח כמונו עכ"ל, ולא זכיה לירד לעומקן של דבריו,
דהך ערמה מורחת דמשחתי בה תנא דתוספתא בודאי טבל גמור היא: (ד) כשהוא מן המוקף ואין נריך
לתרום מן הטבל שבערמה או שבכרי עליו: (ה) ואינה עבולה אלא למעשר ראשון ולתרומת מעשר שבו:
(ו) אפילו שלא מן המוקף, דהר"מ יעלה אף שלא מן המוקף: (ז) נמלא שעל ידי ערמה זו נעשו הפירות
שבמקום אחר חולין מהוקנים: (ח) ראשון כל"ל, דמ"ש ומ"ע אינן נוהגין בשנה אחת, דמ"ש ניטל בא'
וב' דר' ובה' ומ"ע ניתן בג' ובז': (ט) כהג"י בכ"י אירפורט וככ"ל וגו' ואם בדפוסים משוכח, ועיין
בח"ד שמחך מלת ואם; ובאמת מתייחסת זו מלהא באפי נפשה היא, אבל לפי פירוש של הרב ז"ל,
הוא קמ"ל והפרשת תרומה במדידה ולא באומד מהני בדיעבד, אין מקום לבבא זו הכא, אלא
בדואי משום הפרשה במקלח קמי לה במקום הזה: (י) שאינו רואה לסמוך על אומדנה, אלא
מתנה אני שדוקא אם העלה בידי אחת מששים לא פחות ולא יותר, תיחול קדושת תרומה עליה:
תרומתי

תרומות פרק ד

אחת מששים, תרומתו (א) תרומה, ואם לאו, אין תרומתו (א) תרומה, תרם ועלה בידו אחד מששים (ב), תרומתו תרומה (ג), אלא שתרים (ד) במדה: הלוקט דלעת (טו), להיות מפריש עליה (טז) וחולך, (ורושם ואומר עד כאן תרומה) (יז) דברי רבי, רשב"ג אומר, תורם ומחשב כמו שלמוד (יח), היה צריך להפריש כעשר (יט) וכחמש עשרה חביות של יין, מעלה את הראשונה ואומר, הרי זו תרומה (כ), את השנייה ואומר, הרי זו תרומה (כא), דברי רשב"ג (כב), רבי אומר, מעלה כולן לגב הבור ואומר, הרי זו תרומה (כג): **ב מי שהיו פירותיו במגורה נותן (כד) סאה לבן לוי וסאה לעני, מפריש שמנה (כה) סאין ואוכלן (כו), בין שהיתה אותה סאה קיימת בין שלא היתה אותה סאה קיימת (כז) מפריש עליהן (כח) וחולך, דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים, אם היתה אותה סאה קיימת, מפריש עליה (כח*) וחולך, ואם לאו (כט), אין מפריש אלא לפי השבון (ל): ג שיעור התרומה ב"ש אומרים, עין יפה משלשים (לא) והבינונית מארבעים והרעה מחמשים (לב), וב"ה אומרים, עין יפה אחד מארבעים, בינונית מחמשים והרעה מששים. נתבין (לג) לתרום אחד מעשרה, ועלה בידו מעשרים משלשים**

הגיון אריה

(א) תרומתי כ"ל: (ב) ואחד, כ"ל וכן הגיה כבר הרב המפרש ר' יונה (ג) אעפ"י שלא נתקיים תנאו, דהתנה על מה שכתוב בתורה, אלא אמרין ה"ה כהפריש על מקלפו ולריך להסלים השיעור: (ד) שתורם כ"ל וכן הגיה הר"ח והרב ר' יונה, ופי' תורם להסלים השיעור שהתנה עליו, והוספה זו נותן במדה כדתן במ"ב: (ט) מתניתא זו מיייתי לה הירו' סוף פ"ג דחלה וגם פלוגתא זו הולכת וסובבת אתרומה במקלף, ולהרב בעל ח"ד שכתב אבבא זו ועל הבאה אחריה דמתיין לא נזכרו בשום מקום, נעלמה הסוגי' בירו' סס: (טז) כ"ל לחבל עליה חולין, דהוא לקט דלעת גדולה לעשותה ת"ג על שאר דילועין שילקוט, וכיון שאינו יודע, אם ילקוט מ' דילועין גדולין כזו, ותהא כל הדלעת תרומה, רוסק כל פעם ופעם על הדלעת, כדי שלא יהו תרומה מעורבין זו בזו, ומיייתי לה הכא לאשמועינן שגם בגוף אחד משכחת הפרשת תרומה במקלף: (יז) הרי זה לוקט ובא ורושם עד כאן תרומה ועד כאן תרומה כ"ל וכהג"י בירו' סס: (יח) ולוי לריך לרשום בדלעת, וצירו' הג"י לוקט ומחשב, ול' מפרים במחשבה על מה שלקט, ואעפ"י שאינו רוסק אפי' אין כאן עבל ותרומה מעורבין זה בזה: (יט) לפי אומדנה תהי' תרומת גיתו קרוב לשיעור זה, ומש"ה קטט כעשר בכ"ף וצירו' הג"י ד' חביות: (כ) דמותר לתרום במקלף ולא אמרין טעבל וחולין מעורבין זו בזו: (כא) וכן בטבולן, דבכל אחת ואחת נקטין שהיא משאית מתוקן: (כב) כ"ל כדמוכח מסוגיא דירו' תס וכהג"י במתניתא סס וכלל ספרי התוספתא חוץ מדפוס פאנעוואלך שס"ה הג"י מהופכת, והקדים גם כאן כנהוג סברת רבי לסברת רשב"ג: (כג) ואסור לתרום במקלף דיש לחוש שמא תעלה בידו מן המתוקן כבר ות"ק דמתניתין רשב"ג הוא ולא רבי, והרב בעל פ"מ הביא מבבא זו ראייה לדעת הרמב"ם תרומה פ"ג ה"ז ומעשר פ"ה ה"ו, שהמפרים מקלף הרומו"ע לא עשה כלום, דהלכה כרבי ולא כרשב"ג: (כד) ונתן כ"ל וכהג"י במתניתין: (כה) במתניתין הג"י עד שמנה: (כו) ע"כ פסקא דמתניתין, ומנכאן וחליך פירושא הוא: (כז) בשעה שהוא רוצה לחבל, ואע"ג דמן הסתם לא איכפת לן בקיום המעשיות, דכיון שהפרישן, הפירות מתוקנין אעפ"י שנאבדו או שנאכלו התרומה"ע, היינו דוקא כשהפריש על כל הכרי, אבל הכא שלא הפריש אלא אתמקלפו, ועבל וחולין במגורה, פלוגי ר"מ וחכמים, ולאמורא דר"י שפירשו דמתניתין מייירי בפועל נעלמה תוספתא זו, ועיין בר"ש שגם הוא לא הביאה: (כח) החולין על המעשרות ועיין הלשון לעיל אות ע"א: (כח*) כ"ל וכהג"י בכ"י אירפורט והיבת תרומה בדפוסים ל"ב: (כט) שאינה קיימת כולה אלא רק מקלפה: (ל) על חלייה ארבעה סאין, על רביעיתה ב' סאין וכן השאר, דס"ל לחכמים שרק נגד מה שקיים אמרין שמן המתוקן כבר הוא טעל, אבל לא גם נגד מה שנאבד מן המעשרות: (לא) אחד משלשים כ"ל וגי' המשנה בש"א משלשים נכונה: (לב) במתניתין לא הביא הפלוגתא בין ת"ק לב"ש אלא רק בעין יפה, וסד"א בבינונית ובעין רעה לא פלוגי, קמ"ל: (לג) בתוספתא קדמו לזו שהי' צבות שנכנסו לבין הדבקים, וגרחה בעליל שהך ר' ישמעאל אומר מחלה חולין ומחלה תרומה הוא פסקא דמ"ה, וצבא האומר לשלוחו לא וכו' קאי אמ"ד, ועיין

תרומות פרק ד

קלד

ומארבעים ומחמשים ומששים, תרומתו תרומה לה, נתכוין לתרום אחד מששים, ועלה בידו מחמשים מארבעים משלשים מעשרים מעשרה, אין תרומתו תרומה לה, ואם אמר לה הרני תורם לה, תורם ומחשב לה: ותורם לה ועלה בידו אחד מששים תרומתו תרומה ואין צריך להוסיף לה מששים ואחד צריך להוסיף לה, רבי אומר, רובו של אחד כמהו מה. עד כמה הוא מוסיף, אפילו אחד על אחד מה, רשב"ג אומר, כמו שלמוד מה: ר' יהודה אומר, תוספת תרומה מה נימלת מן המהור על המא מה, שלא מן המוקף מה, ואינה מרמעת מה ואין חייבין עליה חומש, בד"א מה בזמן שנתכוין לתרום אחד מששים ועלה בידו אחד מששים ואחד, אבל אם אמר הרני תורם ומחשב, זו היא תרומה וראית: ר' ישמעאל ור' שמעון שזורי נא אומרים, כל תרומה שאין הכהנים נב מקפידין עליה נב, כגון תרומת הכליטין נב והחרובין, נימלת אחד מששים נב, ותרומה טמאה נימלת אחד מששים נב אלו נב נימלין אחד מששים, גידולי תרומה נב ועירובי תרומה נב, ותרומה שנשמאת בשגנה

הגיון אריה

בהסות הגר"א שהעביר דברי ר' ישמעאל למקום שאין יכולין לעמוד סם: לה דאף אם לא נתקיימה מחשבתו לגמרי, מ"מ לא נחבטלה לגמרי, ומה שהפריש לתרומה בצוונה הפריש: לה דכוין שהוסיף על מה שנתכוין בלבד להפריש, הפרשה שלא בצוונה היא, ומש"ה אינה תרומה: לו צפוי, הרי הוא כמי שגר: לו אחד מעשרה, ועלה בידו מעשרים משלשים וכו': לה כלו מחשב עד שמשלים את התרומה שעלה בידו לשיעור סגדר בשפתיו, מה שאינו כן בנתכוין, דבנתכוין בלבד אינו צריך להסלים מה שעלה בידו לשיעור המכוון: לה תרם כל"ל וכהג"י בכ"י אירפרט, אכן שם ליתא הך ואם אמר הריני תורם תורם ומחשב, והך תרם אנדי או אביטוי קאי: מ צמתיתין הגי ואינו צריך לתרום, וממתיתין עלמה מוכח שגי' התוספתא עיקר: מא ע"כ פסקא דמתיתין ושם הגי' תרומה ויחזור ויתרום: מב דאם היה לו ששים וכו' שלים סאה, ועלה בידו סאה, ה"ה כמו שעלה בידו אחד מששים ואחד, אבל שלים או מחלה בטילין לגבי הששים: מג מחלה על מחלה דהיינו כר' ישמעאל דסובר המרבה בתרומה מחלה חולין ומחלה תרומה: מד ואם הוסיף ויתר ממה שלמוד חייב להוילא המעשרות, וממתיתין כרשב"ג, ומהכא מוכח שפירושו של למוד כמו שכתב הר"ם ולא כמו שכתב הרמב"ם בפהמ"ס: מה אפסקא דמתיתין ר"י אומר וכו' קאי: מו דטעמא מאי אין תורמין מן הטור על העמא, דחוששין שמא יתרום שלא מן המוקף, הא תוספת תרומה לר"י נימלת אף שלא מן המוקף: מז כהג"י בכ"י אירפרט, ובדפוסים ליתא, ובדאי יש לקיימה דפרושי קמפרשה אמאי נימלת תוספת תרומה מהור על הטמא: מח אם נפלה לפחות מק' ומנילא גם חומש אין משלמין עליה: מט שדיני תרומה גמורה אין נוהגין בהוספה זו: נ ונימלא גם לא מן הטור על הטמא, ומדמעת וחייבין עליה חומש: נא כל"ל וכהג"י בכ"י אירפרט, ובדפוסים בטעות ר"י שזורי ור"ם, והגר"א הגיה ר"ם אומר ועיין בפ"מ לערלה פ"ב ה"א שהביא גמ' טסחא זו: נב כהג"י בכ"י וועין אירפרט וכו"ל: נג שאינה מחשבת צעיתה: נד מין ממוני תלמי: נה כהג"י צברייתא דירו' צבורים רפ"ג, ובערלה שם תניא הכי כל תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה כגון תרומת הכליטין החרובין והשערין שבאדום אינו צריך להרים, כלו אם נפלה תרומה, שאין הכהנים מקפידין עליה, לתוך ק' ועוד בטולה ואינו צריך להרים: נו כל"ל, דהטעם שתרומה טמאה נימלת אי מששים, לאו משום דאין הכהנים מקפידין עליה, וגם ברמב"ם פ"ג ה"ג ליתא: ני ואלו כל"ל וכהג"י ברמב"ם שם, דיש כמה וכמה דברים שתרומתן אינה נימלת אלא אי מששים, ולאו מטעמא שאין הכהנים מקפידין עליה בלבד, אלא גם מטעמא אחרינא: נה אע"ג שגידולי תרומה אסורים לזרים, כדתקן פ"ע מ"ד גידולי תרומה תרומה, היינו דוקא מדרבנן וצריך למוכרה לכהן בדמי תרומה חוץ מדמי אותה תרומה שצריך להפריש מדאורייתא, ותרומה זו שאסור למוכרה לכהן, נימלת אחד מששים: נט עבל שנתערב בתרומה, שצריך להפריש עליו ממוקם אחר, אם יש לו פרנסה ממוקם אחר, ואם לאו, קורא שם לתרומה ולתרו"מ שבו

תרומות פרק ד

ובאונס (ס), ותרומת הקדש (סא), ותרומת חוצה לארץ (סב), הקצח (סג) והבליסין
 והחרובין וגמזיות (סד) ותורמוסין (סה) ושעורין אדמויות (סו), ותרומת עציץ (סז),
 ותרומת אפטרופוס (סה). אמר ר' יוסי (סח), מנין לתרומה שהיא אחד מחמשים,
 שנאמר (ע) וממחצית בני ישראל תקח אחד אחוז מן החמשים וגו', אף
 מה שאחזתי לך (עא) במקום אחד, הרי היא כזו, מה זו אחד מחמשים,
 אף זו אחד מחמשים, מנין שאם תרם ועלה בידו אחד מששים (עב), שתרומתו
 תרומה, שנאמר (עג) זאת התרומה אשר תרימו ששית האיפה (עד) מחמר (עה)
 החטים וששיתם האיפה מחמר השעורים (עו), ר' ישמעאל (עז) בר' יוסי

הגיון אריה

ומוכר הכל לכהן חוץ מתרומה שנתערבה עמו וחוץ מתרומה שהפרים מומנו עליו שהיא אחד מששים, ודברי
 הראב"ד שם תמוהין, דטבל אורס בכל שהוא: (ס) כהג"י בכל ספרי הדפוס ובכל כ"י, אבל בכ"פ רפי"ח
 ליתא הך ובאונס, ולהרב ז"ל כשעור תרומה טהורה שיעור עמאה באונס אחד מחמשים ציטונית, והג"י
 שלפניו בודאי נכונה, דטעמא מנאי אין מוטלין תרומה עמאה אלא אי מששים משום דלין לכהן הנאה בה
 דלשפיסה עומדת, להכי אין לחלק בין נטמאת לשגגה בין נטמאת באונס: (סא) כל"י שודע, דהכהן
 מקדש תרומתו לבדק הבית, ועיין לקמן פ"ו מ"ד: (סב) שהיא מדרבנן: (סג) לשון מקרא הוא,
 עיין ישעיה כ"ה, כ"ז, וב"ה שו"ת אר"י קומעל: (סד) פירות של שקמה, עיין בערוך השלם:
 (סה) עיין בל"א פ"א אות י"ט: (סו) שהן רעות כדאיתא כתובות דף ס"ד דבכל אילו לא קפדי הכהנים
 (סז) שאינו נקוב, וכן הוא להדיא ב"פ שם וברמב"ם שם: (סח) שהורס פירות בעד היתומים, ומפירות
 היתומים אין טעם מזה לתרום בעין יפה, ומלואה היא לסקוד על נכסיהן בעין יפה: (סח) צירוי בסוגיין
 מימרא דר' לוי הוא: (ע) במדבר ל"א, ל': (עא) צירוי כהג"י כל שאתה אווזו ממקום אחר, הרי הוא
 כזו, ובין כך ובין כך מלת אחוז רבוי היא ולדרשא קאחייא: (עב) צירוי כהג"י והרעה אחד ומששים
 דכתיב: (עג) יחזקאל מ"ה, י"ג: (עד) האיפה שזה לבת כדכתיב שם האיפה והבת תקן אחד יהי ויבנת
 הוא מעשר הכור כדכתיב וחק השמן הבת השמן מעשר הבת מן הכר, עיין מנחות ע"ז דקיס להו שהכר
 ל' סאין: (עה) החמר ל' סאין כדכתיב לעיל ומיניה והעשירות החמר האיפה, והאיפה ג' סאין, מנאל
 ששית האיפה שהיא חמי סאה אי מששים לחמר: (עו) ושעורין וטעין שיעור אחד להן: (עז) דברי ר'
 ישמעאל בר' סחומין וסחומין, והמפרשים לא מלאו פשר דבר, הרב בעל ח"ד כתב ח"ו ל' לא מנאלתיה
 בשום מקום ולא ידעתי לטין החשבון הזה היכי יולין מערי הלוי, ועמדתי על מנין הערים בס' יהושע
 וכן בתרומות הארץ האמורה ביחזקאל דלעתיד, ולא עלה צדי כלל, ותלמידו הח' המעולה כה"ר יוסף
 דלטון ה"י לומר דהמחוקן כנגד מה שנתן משה רבנו בעבר הירדן לחצי שבט המנשה כל חבל הארצות
 לכל הבטן ושם נאמר ששים עיר כל חבל הארצות, וכשהבדיל ערי מוקלט שהם ערי הלויים כתוב שם
 ואת גולן בבטן למנשי, הרי שמחבל הארצות דהיינו הבטן שהם ס' הפרים עיר אחת עכ"ל, ובאמת
 אם ארץ בטן לבדה היתה נחלתו של מנשה, היינו מודים צפה מולא להחכם כה"ר י"ד שגולן אי מששים,
 אבל מקרא מולא הוא בדברים שבטן נתנה ליאור בן מנשה ויתר הגלעד למוכר בן מנשה, ומאחר
 שגולן בבטן היתה עיר מוקלט למנשי כל"י לכל בני המנשה בעבר הירדן אי אפשר לומר שמה רבנו
 הפריש עיר אחת מששים, ואף אילו היו דברי החכם הזה נכונים כאשר אינם כן, קשה טובא איזה
 שייכות יש לתרומה הניתנה לכהנים לגולן בבטן הניתנה ללויים? המפרש ר' יונה מביא טעם כ"י הגר"א
 בש"ה אי משלשים מערי הלויים וכתב ח"ו ל' ג"ל דה"פ דערי הלויים הוו שמונה וארבעים בין כולם כדאיתא
 צפ' מסעי ובס' יהושע, מזה צריך לנסות ערי בני אהרן הכהנים שנפלו בחלקם י"ג ערים כדאיתא
 בספר יהושע ס' כ"ה, נשארו ללויים ל"ה ערים עוד צריך לנסות חמשה ערי מוקלט אף שהיו ששה כדאיתא
 בפסוק, אי מהן הו' חבורן והיא כבר בחשבון של ערי בני אהרן השלש עשרה דלעיל כדאיתא בספר
 יהושע נשארו שלשים, כך נראה לפרש התוספתא דהכ"ה עכ"ל, ובמחכ"ה פירוש זה דוחק גדול הוא, דמה
 ענין זה לתרומה, ומיכתי תיתי שצריך לב"ש ליתן אי משלשים, כיון שמוספר הערים שנשארו ללויים הו'
 שלשים, אטו שלשים ואחד משלשים חדא מלתא היא? והמפרש השלישי והוא הרב בעל מנחת בכורים
 כתב דקיס להו דערי הלויים היו חלק שלשים מכל אי"ג גם מוספר הלויים היו כ"ב אלף ומוספר צ"ו
 מאות אלף אלא שמוספר צ"ו היו מעשרים והלויים מוצן חדש והוא ערך חלק ל' ומסתמא גם חלק אחוזתה

תרומות פרק ד קלה

אומר עח, מערי הלויים עט: ד האומר לשליחו צא תרום, תורם בבינונית
 אחד מחמשים ב, צא ותרום אחד מחמשים אא, פיחת עשרה אא אב הוסיף
 עשרה תרומתו תרומה, ואם נתכוין להוסיף אב, אפילו אחד אין תרומתו תרומה אד:
 ה ר' ישמעאל אומר, מחצה חולין ומחצה תרומה אה, ובלבד שיהיו חולין
 מרובין על התרומה אב: ז אומר ר' יוסי אומר, תשלומי תרומה אה חומשה וחומש
 חומשה הרי הן כתרומה אט, לחייב עליהן מיתה א, קרן וחומש צא, לאוסרן
 בפחות ממאה צב, לעלתו צג באחד ומאה: ד' שמעון אומר צד, כמאה מקל

הגיון אריה

כן ה' עכ"ל, והחכם הזה ירד מכבודו, דחכם עדיף מנביא, והוא מתנבא, דכל פירושו אינו אלא
 דברי נביאות; ואחר כל הדברים האלה ארביב בנפשי עוז לאמר, שנס נוסחת הדפוסים, גם נוסחת
 כ"ה הגר"א אינה נכונה, ומי ששם עינו על התוספתא ועל הירוש', יראה וימלא שחשך הכא השיעור של
 עין יפה ולפענ"ד באתה כ"ל ריב"ז אומר מנין לתרומה שהיא אחד מארבעים מערי הלויים, דהנה ערי
 הלויים היו שמונה וארבעים, י"ג מהן לכהנים, וז"ה ללויים, וערך המספר י"ג למספר ל"ה, הוא
 הערך של תרומה הניתנת א' מארבעים ושל תרומת מעשר למעשר ראשון, לא וחשוב אם, אחר שנתנו
 הלויים מעריהם לכהנים חלקם הראוי להם בתורת תרומת מעשר, כשארזו להם ל"ה, כמה נתנו לכהנים?
 בודאי אלו היו כל הערים שוין, לא ה' באפשרות ליתן להם חלקם בלי השוורת, דאם החלוק המספר
 ל"ה ע"י ט' שהוא עישור מלבד, תמלא ג' ושמונה השועין, ומשוי"ה נתנו הלויים לכהנים ג' ערים גדולות
 ועוד עיר אחת הקטנה מהן, נמלא שערי הלויים, קודם שהפרישו מהן חלק הכהנים בתורת תרו"מ,
 היו ל"ט, ואם נשער לומר של"ט ערים הללו נתנו ללויים בתורת מעשר, ה' מספר כל הערים בא"י
 שלש מאות ותשעים, לא וחשוב כמה נתנו ממספר זה לכהנים בתורת תרומה בעין יפה, אילו היו כל
 הערים גדולות בשוה, היו לריבין ליתן להם השערה ושלשה ריבועין, אבל להיות שאין זה במלא, היו
 עתה ערי הגדולות ערים גדולות כל כך עד שהיו שוין לשאר ט' וג' ריבועין בתורת ת"ל, נמלא
 שמספר ערי כהנים השערה משום ת"ג וד' משום ת"מ, אך הכל י"ג, ומספר ערי הלויים ל"ה, וממספר
 ל"ה לנו למדין שת"ג הגיתנה לכהנים הוא אחד מארבעים, וה"ל יגעתי מלאחי, דזה פירוש נכון וישר
 (ובעל חשק שלמה לא הביא אלא פירושו של תלמודו דבעל ח"ד כי זה מלא חן בעיני) עח: מנין
 לתרומה שהיא אחד מארבעים כ"ל: עט ערי בני קהת הלויים היו עשר, וערי בני גרשון שלש
 עשרה וערי בני מררי שהם עשרה, ה"ה ל"ה, וי"ג עיר של בני אהרן, אך הכל ארבעים ושמונה:
 פ כשאנו יודע דעתו של בעה"ב כדאיתא להדיא במתני' שהובאה פה בקיבור: אא דסד"א כיון שבבע"ב
 מלווה עליו לתרום אחד מחמשים, אפי' הוסיף כ"ש שלש בשוונה, אינה תרומה, ולא דמי כלל לפיחת
 או הוסיף עשרה דמתיתוין, דבלא ידע דעתו של בעה"ב מני אמר ליה להכי אמתיך, אבל הכא דעובר
 על דבריו הוא, הו"א שביטלה שליחותו, קמ"ל דלא, ועיין כתובות דף ק. אב: אין תרומתו תרומה
 כ"ל לפענ"ד, דבעה"ב עלמנו מפלגינן הכי לעיל, שאם נתכוין לתרום אחד מששים, ועלה בידו מחמשים,
 אין ת"ת, דשליח בודאי לא עדיף ממשלתו: אג נגד מלותו של בעה"ב: אד דנתבטל שליחותו, ועיין בר"ש
 שהאריך: אה ע"כ פסקא דמתניתין הוא, וטעמיה דר"י מפרש בירוש', ראשית דנגך, דיו לראשית
 שהיא כדגן: איו ובלבד שלא תהא התרומה מרובה על החולין כ"ל והג' כאשר היא לפנינו בכל
 ספרי הדפוס ובכל כ"י, ע"כ משובשתא, דסיפא סותרת לרישא, דהא אם החולין מרובין על התרומה,
 לית כאן ממחה תרומה, אלא בודאי זו אחא לאשמועינן, דאפילו בדיעבד אינה תרומה אם הפריש יותר
 ממחאה, דסד"א כיון שתורמין באומנא והוא נתכוין למחאה, לית לן בה, אפילו עלה בידו יותר ממחאה
 כל' שלח חלקה בשוה והפריש את חלק הגדול לתרומה, קמ"ל דלעולם אסור שתהא התרומה מרובה על
 החולין: איו למ"ז לא מלניו הוסיפה בתוספתא ולא ברייתא בירושלמי: אה והן חומשה וחומש חומשה
 שלר"ך לשלם חומש כשאלל את התרומה וחומש חומשה כשאלל את החומש, והגר"א נתן התיבות השלושי
 תרומה בהסגר, ובמחכ"ה זו מלאכה למחאה, דגם הכי הו"ל להגיה חומש וחומש חומש: אט לכל דבר,
 חקן או הפרשתו או מתנתו מקדשתו, בהא פליגי רבי ור' אלעזר בר"ש בספרא פ' אמור הובא בירוש'
 פ"ו ה"א, עיין פירוש הראב"ד: צ בדי שמים כשאללה מויד בלא התראה: צא כשאללה שנג, וחומש זה
 ככל החומשין שבתורה הוא חומש מלבד, שהוא רביע מלניו: צב אם החולין שפלו בהן, קן פחות ממאה:
 צג שטעל החומש וחומש חומש מן התערובת, כשאלל ביחד ק"א, ונתנין לכהן, והשאר מותר: צד מלתא
 באפסי

תרומות פרק ד

וחומר צ"ה, מה צ"ו) מצאנו בתרומת מעשר אחד מעשרה צ"ז, אף זו אחד מעשרה צ"ז),
אמר צ"ה לו, לא צ"ט) אם אמרת בתרומת מעשר שנימלה קודש מקודש ק, ולא
נקרא שם איסור עליה ק), תאמר בזו ק) שנימלה קודש מחול ק) ונקרא שם
איסור עליה קד): ערלה וכלאי כרם קה) עולין קו) באחד ומאתים קז), ר' שמעון קח)
אומר, מאתים, אין צריך להוסיף קט), וכן היה ר' שמעון אומר, כל תרומח קי) שאין
הכהנים מקפידין עליה אין צריך להוסיף קכ): תרומה ערלה וכלאי הכרם
ספיקן קיא) מותר, ספק נאכלו, ספק נגנבו, ספק אבדו, ספק נפלו לחולין קיב).
ספיקן מותר קיג), ר' יהודה אומר, רימונין מתוקין קיד) אסורין כל שהן קטו), כיצד
נפל אחד מהן לתוך הריבוא, כולן אסורין, נפל מריבוא לתוך ריבוא אחרות,
כולן אסורין קטז), ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון, נפל אחד מהן לתוך

הגיון אריה

באפי נפשה היא, והפלוגתא דר"א ור"י במתניתין קאי, ובכ"י הגר"א כה"י תרומה עולה במאה
ואחד רש"א במאה, אכן אין שום לורך להגיה הספרים: צ"ה) מה תחילתה במאה ק"ח בסופה
כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א, ופי' מה תרומת מעשר ניטלת בתחילה א' ממאה ול"ט חולין, כש"כ
אם נפלה התרומה ל"ט חולין שיהיו מותרין כשנטל מהן א' ממאה, ובידו ערלה פ"ב ה"א איתא הכי
תני ר"ש אומר תרומה עולה במאה מק"ח אם איסור מתוך איסור עולה איסור מתוך היתר לא כל
שכן, פי' אם תרו"מ עולה מתוך מעשר שהוא אסור לזרים לפי דעת ר"ש, תרומה מתוך חולין לא
כש"כ, ולפי טעמת התוספתא עדיין לא ידענו אלא רק תרו"מ מק"ו, סופה מתחילה, והשתא קאמר
דלמדין תרומה במה מצינו בתרומת מעשר, ולפי גי' הדפוסים לריך לומר שלמדין תרומה מק"ו ובמה
מצינו, וזה אינו, ופירושו של בח"ש רחוק ורחוק מאד: צ"ו) ומה כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א: צ"ז) במבואה
כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א: צ"ח) אמרו כ"ל דר"ש לאו איחידאה קא פליג: צ"ט) לקל וחומר שלך יש פירכא,
וגם תרו"מ אינה עולה א' ממאה, דשאני סופה מתחילה: ק) בתחילה לא ניטלת מחולין אלא ממעשר,
ומעשר נקרא קודש, שאסור לעומ' קא) קודם הפרשתה: קב) בתערובת תרו"מ וחולין: קג) שצריך ליעול
כשיעור מה שפל, והשתא חולין: קד) משהופרשה נקראת תרו"מ, בזו החמירו שאינה עולה אלא ממאה
ואחד, וכיון שאין למדין תרו"מ בסופה מתרו"מ בתחילה מק"ו, ממיילא גם תרומה מתרו"מ לא למדין
במה מצינו: קה) חמתניתין דרפ"ב דערלה קאי, ומייתי לה הכא, משום אותן דברים ששוו בהן ערלה
וכה"כ לתרומה: קו) דכתוב מלאה בתרומה, יכתוב מלאה בכלאי הכרם, מה תרומה עולה, אף בכלאי
עולה, וערלה ילפינן מכלאיס במה מצינו: קז) לפי שערלה וכה"כ אסורין אף בהגאה כפלו החכמים
שיעור עליהן, עיין הסוגיא בירו' שם: קח) ר"ש פליג שם במתניתין את"ק, דס"ל שערלה וכה"כ אין
מלטרפין, והבא בא' להוסיף שר"ש פליג עוד את"ק במלתא אחרייתא, דלדידיה שיעורן מאתים ובכ"י הגר"א
הך ר"ש אומר, וכ"כ הך וכן ה' ר"ש אומר וכו' ליתא, ובחמת אין כאן מקומו, אכן מאחר שלא הובא
בהוספתא דערלה אי אפשר לעוקרו לגמרי מהוספתא: קט) להרים כ"ל וגם זו פסקא דמתניתין דערלה
היא, ובהא דאין לריך להרים הערלה וכה"כ מן התערובת כשיעור שפלו, ליכא פלוגתא (ועיין בחשק
שלמה שכתב דה"א כלל לעמוד על עקרי הדברים והאריך שלה לזורך): קי) הברייתא בירו' שם הבחיתה
לעיל אות כ"ה סתימתא היא: קיא) ספק דימועין, כדמפרש ואזיל, אבל כשמסופק בדבר אם היא תרומה
ערלה כה"כ, או חולין, ספיקו אסור, כדתנן סוף ערלה, ורק בארצות שהן מדרבנן, ספיקו מותר:
קיב) לפחות משיעור, תרומה לפחות מק', וערלה וכה"כ לפחות מר', ספקו מותר, דהא מדאורייתא
חד בתרי בטיל, ורבנן הרכיבו מאה ומאתים, וספק דרבנן לקולא: קיג) ואם הוי טבל ובי"ר ומ"ש,
ה"ז אסור, שלא התירו ספק מדומע אלא לדבר שאין לו בתירין כ"ל וכה"ג, בכ"י הגר"א,
ופי' טבל מ"ר ומ"ש דלפטר לתקוני, אפילו באלף לא בטיל, ומשוי"ה אף ספק דימועין אסור:
קיד) מתניתא זו מייתי לה בבבלי זבחים דף ע"ד, ושם הגי' רימונין בלחן, וזודאי רמונים שגדלו
בבלחן מתוקים היו, ובבא זו מנשכת אחר מ"ו פ"ג דערלה ולא נקט לה הכא, אלא משום ספק
דימוע: קטו) אסורין ב"ש כ"ל משום דחביבין ודרכן להמנות, ואין בטילין אפילו באלף: קטז) אעפ"י
שספק ספקא הוא, ספק נפל רימונין של ערלה או של תרומה מן הרבוא הא' לרבוא השני, ספק לא
נפל

הריבוא כולן אסורין, נפל מריבוא לתוך שלשה קיז), משלשה למקום אחד, ספיקו מותר, מפני שספק דימוע קיז), אמר ר' יהודה בן בבא, (אחד מן הראויין להורות קיז) שאם יבאו לידי חליפות תרדין קב), אומר אני שיעלה קבא) באחד ומאה קב), ולא עוד אלא שב"ד צריכין למנות על כולן קב) שיעלו באחד ומאה קב): נתפצעו קב)* אגוזים, נתפרדו רימונים קב), נתפתחו חביות, נתחתכו דלועין, נתפרסו כבורות, יעלו באחד ומאתים קב), נפלו ואח"כ נתחתכו קב), בין בשונג בין במזיד, הרי אלו לא יעלו קב), דברי ר"מ, ר' יהודה ור"ש קב) אומרים, בין בשונג בין במזיד יעלו קב), ר' יוסי אומר, בשונג יעלו, במזיד לא יעלו קל), וכן היה ר' יוסי קלא) אומר, תרומה שתומה שנתערבה בפתוחות ונתפתחו קב), פתוחה בסתומות ונתפתחו קב), הרי אלו יעלו קלד), לא אסרו קלה) אלא שתומה בסתומות: ה, ח כשתמצא לומר קלו) כלל שר' אליעזר אומר

הניון אריה

נפל, והת"ל נפל, בכל או"ה שעולה בידו מן הרבוא השני איכא ספק חס של איסור הוא או לא: קיז) כלו' לשניים והוא סקן שלשה, עיין הסוגיא ס: קיז) ומסו"ה ספק ספיקו מותר גם בפתוחות השנים: קיז) התיבות שנתתי בהסגר מחוסרין הבנה, וחילופי גירסאות מוכיחין שיש כאן שיבוש, בדפוסים הישנים הגי' אחד מן הראויים לחורו, בדפוס ווילנא אחד מן הראויין להוראה, בכ"י ווישן ואירפורט אני אחד מן הראויין להורות, ובכ"י הגר"א אחד מן צעלי ההוראה, ובעל ח"ד כתב וז"ל לא מנאחיה ולא ראייה בשם מקום, ומ"ש אחד מן הראויין לחורו הוא מחוסר הבנה ומתוך הסברה הי' ל"ל להגיה או מן הראויין לרוח הקדש וכדליתא ברפ"ק דסנהדרין ד"א וכו', אל"ל דלא בהאר הרב איירי אלא תחלה דבריו הוא וא"כ אפשר להגיה דל"ל אחד מן הגמנין לחון וקא"י חמתני המכרה דלת שדרכו לימות מקדש, והכ"א אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד דהגבו קם להו לרבנן שהיו חשבינן מאד וחשיב בכללן חליפות תרדין וריב"ז פליגי וסבר דחד מן האותן הגמנין שם לחון כלו' סמי מכלן והיינו חלפי תרדין דס"ל דמעולם לא היו חשבינן כ"כ ומעולם לא היו בכלל האיסור כמו איך עכ"ל, ואני אומר שתיבות הללו היו מעיקרא בגליון הספר, דאחד מן המעתיקים כתב, לפרושי חליפות תרדין, אחד מן הראויין להמנות, ובמשך השנים באו מגליון לפנים ולא למקומן, אחר חליפות תרדין, אלא אחר ריב"ז, ומתוך כך נשתבשה תיבת להמנות לתיבת להורות, ומסו"ה לריך למחוק, דאיך מעיקר התוספתא: קב) שרשי התרדין שנאחרו בקרקע וילמחו שנית, עיין פהמ"ש לרמב"ם עוקלין פ"א מ"ד, ותרדין מאחגאלד בל"א עיין לעיל פ"ב אות כ"א: קבא) שיעלו כל"ל, דחליפות תרדין מעולם לא היו בכלל איסור מפני חשיבותן: קבב) באחד ומאתים כל"ל דערלה אינה עולה באחד ומאה: קבג) גם על אותן חמשה דברים שמונה ריב"ז במתניתין, וכל עוד שלא התיירס ע"י מנין, אסורין בכל שהוא: קבג*) כהג"י במשנה שבריר' בר"ם ובר"ם ובכ"י מיוכען עיין בד"ס, ובמשנה שבמשניות איתא כילד אגוזים וכו': קבד) רגילין היו להפריד את הרמונים, כדי שיתבשו היטב: קבה) ע"כ לישנא דמ"ב פ"ב דערלה, ודבר מתניה הוא שבעל התוספתא מביא ההוספה למשנה זו רק כאן, ולא גם לקמן במקומה במס' ערלה, והכא מיייתי לה משום מלתיא דר' יוסי: קבו) מתניתא זו מיייתי לה הש"ס ירו' ערלה שם ובצלי גיטין כ"ד: קבז) ומפרש הירוי' דר"מ קיסו שונג אטו מזיד: קבח) בירו' הגי' ר"י אומר וכן הגיה הגר"א בצבלי כהג"י דברי ר"מ ור"י, ר' יוסי ור"ם אומרים בשונג יעלו, במזיד לא יעלו, ועיקר טוסתא התוספתא כטוסתא הירוי': קבט) שכבר קיסו בידו, דהא נתקלקלו פירותיו: קל) והטעם כדמפרש בירו' משום שכל האיסורין שריבה עליהן, שונג מותר, מזיד אסור: קלא) בירו' שם ה"ח איתא הכי מתניתא בסתומה בין הסתומות, אבל שתומה בין הפתוחות ונפתחה, או פתוחה בין הסתומות ונפתחה, לריבות שיעור אחד עי"ש הסוגיא: קלב) ונתפתחה כל"ל וכג"י בכ"י ווישן כלו' החבית שתומה של תרומה נתפתחה מעליה והשתא לא ניכרת: קלג) כהג"י בכ"י אירפורט וכל"ל ועיין באור הגנוז, וערלה וכה"כ באחד ומאתים: קלד) באחד ומאה, וערלה וכה"כ באחד ומאתים: קלה) החכמים חביות שתומות: קלו) מתניתא זו מיייתי לה הירוי' בפרקין ה"ט, ור' יוחנן הוא דתני לה, והכי איתא התם אמר ר"י הניון אינון מנאלת אומר בידוע וכו' ועל פי הירוי' הגיה הגר"א מנאלת אומר

תרומות פרק ד

בידוע לא תעלה, בשאין ידוע תעלה קלו), ר' יהושע אומר, בין בידוע בין בשאינו ידוע תעלה, דברי ר' מאיר, ר' יהודה אומר ר' אליעזר אומר, בין בידוע בין בשאינו ידוע לא תעלה, ר' יהושע אומר, בין בידוע בין בשאינו ידוע תעלה קלה), ר' עקיבא אומר, בידוע לא תעלה, בשאינו ידוע תעלה :
 י לישראל קציעות קלה) שדרסה על פי קמ) חבית, ואינו יודע באיזה חבית קמא) דרסה, על פי כוורת קמב), ואינו יודע באיזה כוורת קמא) דרסה, בעיגול קמג) דבלה, ואינו יודע באיזה עיגול דרסה, ר' אליעזר אומר, רואין את העליונות כאלו פרודות קמד), אם יש שם מאה ואחד ליטרין קמה) תעלה, ואם לאו לא תעלה קמו), ר' יהושע אומר, אם יש שם מאה קמז) פומין תעלה קמח), ואם לאו, הפומין אסורין, והשולים מותרין קמט), דברי ר' מאיר קנ), ר' יהודה אומר ר' אליעזר אומר, אם יש שם מאה פומין קנא) תעלה, ואם לאו, הפומין אסורין, והשולים מותרין, ר' יהושע אומר, אפילו יש שם שלש מאות פומין, לא

הגיון אריה

כלל: קלז) ור"מ ר"ע לא פליג כלל אר"א, דכללו של ר"ע במתניתין הוא כללו של ר"א אליבא דר"מ : קלח) כ"ל וכהג"י בכ"י אירסורט וצירו', דבסברתו של ר' יהושע לא פליגי ר"מ ור"י, ולפי מתניתא זו ע"כ לריך לומר שרצנו הקדוש סתם מתניתין כר' יהודה ולא כר"מ, ואפשר שמוחלפת השיטה כמו לקמן : קלט) מתניתא זו הוצאה בירו' בסוגיון ובצלי צילה ג: וזבחים ע"ג: קמ) דוקא נקט שגראית לעינים, רש"י: קמא) כהג"י בצבלי וצירו' איתא היכן: קמב) מכאן רחיייה ברורה למה שכתב הרב צעל מוסף הערוך וז"ל א"כ פי' כלי עשוי מקש או קנים להכניס בתוכו נחיל של דבורים ואחר הכנסן לתוכו נקרא כוורת סתם, ויש פעמים שעושין כלי כמין כוורת ומכניסין לתוכו דברים אחרים עכ"ל, ועיי"ע לעווי ערך כוורת: קמג) על פי עיגול כ"ל וכהג"י בצבלי רק שלא גרסינן ההס דבלה, ורק על פי עגול הוצא סם בראשונה, ובצרייתא דירו' ליתא כלל: קמד) בהא מיקל ר' אליעזר, דס"ל אפ"י שהתרומה במקומה עומדת ואילו מתערבת בחולין אפי"ה תעלה, וגו' התוספתא חליה מן הצבלי וחליה מן הירו' דכ"י איתא בצבלי רואין וכו' רק שמוסקף עלה התם והתחממות מעלות את העליונות, וצירו' כהג"י ר"א אומר אם יש שם מאה ליטרין תעלה, ואם לא תעלה ורק רואין את העליונות כאלו פרודות ליתא התם: קמה) בכל חבית וחבית, בכל כוורת וכוורת ובכל עיגול ועיגול בהדי ליטרא של תרומה: קמו) כלי' אותן כלים שאין בהם מאה ואחד ליטרין אסורין, ואותן שיש בהם מותרין: קמז) ואחד כ"ל גם הכא מאחר שגרסינן ליה בליטרין, וצירו' ובצבלי הגו' מאה אכן צירו' גם בליטרין כהג"י: קמח) בהא מחמיר ר' יהודה, דס"ל שאין רואין את העליונות כאלו הן פרודות, ומש"ה אפי' אם יש בכל כלי וכלי מאה ואחד ליטרין, לא תעלה, דלגו ליטרא בליטרין, אלא כלי בכלים קא מתערב, ומש"ה בהר כלים קאלין ואם יש סם מאה ואחד פומין, ר"ל מאה ואחד כלים תעלה התרומה ואין לריך למכור כלי אחד בדמי תרומה חוץ מדמיה פומו לכהן אלא נותן פוס אחד ושאר כלים מותרין, ותמוהין דברי הרמב"ם פי"ד ה"ו שכתב וז"ל כדים מלאים של תאנים של חולין שדרס ליטרא תאנים של תרומה צפי כד אחד מהם ואין ידוע איזה הוא אם יש סם מאה כד וכד הכי זו העלה ולקח כד אחד מהם ומזכרה לכהן חוץ מדמיה אותה ליטרא והשאר מותרין, ואם היו פחות ממאה הפומין כולן מדמעות השולים מותרין עכ"ל ולמה מלריך קשים שם מאה פומין למכור כלי אחד לכהן הא לר' יהושע אית כהן רק תערובת פוס בפומין, אבל לא תערובת ליטרא בליטרין באותו כלי, וז"ע: קמט) מ"מ בין שיש סם מאה ליטרין, בין שאין סם, דסיון שאין מעלות את הפומין, גם לא נאכסרו על ידיהן: קנ) כהג"י בצבלי, אבל בירו' איתא להיקד דהתם שטוין דברי ר"מ לר"י ודברי ר"י לר"מ, לפי נוסחת הירו' סתם רצנו הקדוש גם פה כר' יהודה כמו במשנה ט' ולפי עוסר כהג"י ר' יהושע, דר"י ס"ל שעי' פומין נעשו הכדין כדבר שדרכו קנא) גם לר' יהודה מיקל ר' אליעזר לגבי ר' יהושע, דר"י ס"ל שעי' פומין נעשו הכדין כדבר שדרכו להימנות ולא בטלי כלל מפני חשיבותן, ור"א סובר ליטרא בליטרין לא בטיל, דאין רואין את העליונות כאלו הן פרודות, אבל פוס בפומין בטיל, וכ"כ מחמיר ר"א במ"ט גם אליבא דר"מ לגבי ר' יהושע, דר"א ס"ל בידוע לא תעלה, ור"י לא פליג בין ידוע לשאינו ידוע, ומש"ה תמוהין דברי תו"ט שכתב

תרומות פרק ד

קלו

תעלה קינב, דרסה בעיגול קינב, ואין ידוע היכן דרסה קינב, הכל מודים שתעלה קינב: **יא סאה תרומה שנפלה על פי המגורה קינב**, רואין אותה כאלו היא חמין על פי שעורין קינב (יקפינה קינב), רבן שמעון בן גמליאל אומר, במשתייר קינב תעלה באחד ומאה. תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה קס מדמעת קסא, למקום אחר אינה מדמעת קסב, דברי ר' אליעזר, וחכמים אומרים קסג, בין למקומה קסד בין למקום אחר מדמעת, ר' שמעון אומר, בין למקומה בין למקום אחר אינה מדמעת קסה: בשם שהטהורה קסו עולה מתוך החולין באחד ומאה, בין בלול בין שאינו בלול קסז, כך טמאה תעלה מתוך הטהורה באחד ומאה, בין בלול בין שאינו בלול קסה, ר' יוסי אומר בבלול, תעלה, בשאינו בלול לא תעלה קסט,

הגיון אריה

בשם מפרש אחד שאליצה דר"מ ר' אליעזר מיקל בתרומותיו, וכבר השיג עליו הרב בעל פ"מ עיין מה"פ ד"ה אומר ר"י: קינב דפומין עשו אוקן כדבר שדרכו להימנות, ירושלמי: קינב כהג"י בצבלי, וזכירו ליתא הך בעיגול: קינב כהג"י בירו' ובצבלי זכחים ליתא הכי דרסה בעיגול ואינו יודע בלחיה מקום בעיגול דרסה או לטפונה או לדרומה, ועיין הסוגי' בילה שם, דהתם מגיה רב פסא מתניתא זו כמו דמיתתי לה הש"ס בצזחים, ודו"ק: קינב דכיון דלא מינכרא, לאו בת מנין היא ובטילה בק"ח: קינב יקפיאנה כ"ל דפסקא דמתניתין הוא ושם כהג"י, וכיומא דמלתיה דר' יהושע הוא דאמר לא תעלה, ועיין בפהמ"ס לרמב"ם: קינב כלו' מין בשאינו מינו: קינב כהג"י בכ"י ארפורט, ובכ"י וויטן יקלפנה ובכ"י הגר"א לקפאה ובדפוסים לקלפה, וכבר אמרתי שפסקא דמתניתין הוא, ולעיל מקומו: קינב כהג"י בכ"י ארפורט וכ"ל, וגי' במשנהמור בדפוסים משושבשתא, ורשב"ג כר"ח ס"ל, דלעפ"י שמקפה מה שלמעלה לא הותר המשתייר, אלא כשהכל אחד ומאה: קס עיקר מקומה של צבא זו הוי בדמאי, דמתניתין רפ"ד קאי, כאשר רמזתי לעיל שם אות י', ובריייתא היא בירו' דמאי שם, ולא ידענא אמאי לא נתן לה בעל ההוספתא מקום במסכת דמאי, והטעם דמיתתי לה הכא, לפי ענ"ד הוא, משום שרואה לאשמועינן דלר' אליעזר אפילו בת"מ של דמאי אינו מועיל אם קפאה, כשאין שם מאה ואחד, והיינו דקאמר שחזרה למקומה במלוא מוצן הגולה, למקומה ממש, שידע היכן נפלה דלפטר לקפאה, אפ"ה מדמעת, כיון דאין שם אלא ט"ט: קסא ומפרש ר' חגי בירו' טעמא מ"ד מדמעת שהיא מתרת את השיריים לאליה, וכיון שנפלה לאותן שיריים שהותרו על ידי חזרו ונאסרו, דמאחר שאין כאן מאה ואחד, נעשה הכל מדומע: קסב משום דלא הותרה אותן פירות בתחילה: קסג בצרייתא דירו' שם לא הוצרכה סברת ההכמים, אכן מוסגי' דש"ס שם נראה בעליל, שגם אמוראי דאי' ידעו היטב, דיש שלש שיטות בדבר, דהכי ליתא התם ר' בון בר חייה בעי קומי ר' זעירא מ"ד מדמעת מדמעת, ושאונה מדמעת אינה מדמעת ניחא, מ"ד למקומה מדמעת שלא למקומה אינה מדמעת, מה בין למקומה, מה בין שלא למקומה, ואמאי קאי הך מדמעת מדמעת ר"ל בין למקומה בין למקום אחר, אם לא אחכמים, ועשמייחו דחכמים משום דחיווק עשו לדבריהם כמו בשל תורה: קסד ואליצה דר' יהושע ז"ל שאם נפלה למקומה ממש, מנמקם שלוקחה ממש, וידע היכן היא, דלפטר לקפאה, בצמנת אינה מדמעת, וה"ה אם נפלה למקום אחר על פי המגורה, ודו"ק: קסה ר' שמעון לטעמיה, דס"ל תרומה עולה במאה, ולפי זה ז"ל למקום אחר דומיא למקומה, דהיינו כשם שם מאה, ועיין לעיל אות ז"ה: קסו כך הגי' בכ"י ארפורט ובכ"ל, ובדפוסים ליתא איהא בטעות שהתרומות, וכנראה מתוך פירושו של הרב פ"מ גי' אחריתא היתה לפי'ו בכ"י שלו דכתב ז"ל רה"ג הני בתוספתא פ"ה, התרומה עולה מן החולין באחד ומאה בין בלול בין בשאינו בלול, ר' יוסי אומר, בבלול תעלה, בשאינו בלול לא תעלה, והרב ז"ל מקלר במקום שה"י לו להאריך, ולויה דמסתפינא הו"א סך היתה הגי' העיקרית בריש צבא זו וז"ל וכשם וכו': קסז צבא זו אפסקא דמתני' בשאינו יודע אם צלולות הן או לאין נפלה קאי, והך שאינו צלול פירושו שאינו ניכר לחיה הוא: קסה דטעם אחד לשתיהן, דלעולם תלינן שהתרומה עלתה והסתר חולין ות"ק דר"י ס"ל כר"א במ"ב פ"ה: קסח כהג"י בכ"י ארפורט בפ"ג ובצרייתא דירו' ובכ"ל ובדפוסים הגי' מהוספתא ומשושבשתא, וטעמיה דר"י משום דס"ל אם התרומה אינה צלולה בחולין, אין חולין שהתרומה עלתה, וכמו שהסבורה אינה מתרת את החולין כך הטמאה אינה מתרתן כשאונה צלולה: וזכירו שם קא פריך אר' יוסי דתוספתא מר' יוסי דמתניתין והא תנינן אומר ר' יוסי מעשה בא לפני ר"ע בני' אגודות של ירק שנפלה אחת לתוכן

חלילה

[תוספתא] יח

תרומות פרק ד ה

נפלה לתוך החולין ממאים, הכל מודים שתעלה קע, קישות של תרומה קעא) שנתערבה במאה קישות של חולין, וכן פרוסה קעא) של לחם הפנים, שנתערבה במאה פרוסות של חולין, הרי אלו יעלו קעב), ר' יהודה קעג) אומר, לא יעלו קעד), אם קעה) נגעו פרוסות זו בזו, מימאו זו את זו קעו), ואם היה אוכל פסול שנפסל בטבול יום קעז), הכל מודים שיעלו קעה): **יב** שתי קופות קעט) בשתי מגורות קפ), שתי קפא) מגורות בשתי עליות, שתי מגורות בעלייה אחת, הרי אלו יעלו, ר' יהודה קפב) אומר, לא יעלו, ר' שמעון אומר, אפילו הן בשתי עיירות קפג) מעלין זה את זה קפד):

פרק ה (א) המבל (ב) שנתערב בחולין ה"ו אוסר כל שהוא ג), אם יש

הגיון אריה

חלייה תרומה ואמרתו לפניו תעלה הרי חיוו בלול ומעלה, ומשני דבר שהוא מקפיד על תערובתו חיוו מעלה ושאינו מקפיד על תערובתו מעלה, עיי"ש: קע) אפי' אינה בלולה, דהא לא קפיד לתערובתו: קעא) במאה כ"ל, בירו' שס, ומתניתא זו אינה אלא פירושא לבבא שלפניה, ועיין בבבלי יבמות פ"א ירו' ערלה פ"ב ה"א ולקמן פ"ו אות נ"ט: קעב) כהג"י בבבלי, ובירו' נהפכו השיטות: קעג) ר' יוסי כ"ל כדמוכח מסוגי' דירו' בסוף פרקין: קעד) אם הוכשרו לקבל טומאה, אבל כשלא הוכשרו גם ר"י מודה שיעלו: קעה) שאם כ"ל: קעו) ומשום"ה מקפידין על תערובתו: קעז) דהוי שלישי לעומאה ואינו פסול אפילו תרומה בנגיעתו, ומשום"ה אין מקפידין על תערובתו: קעח) אפילו נפלה תרומה שנפסלה ע"י טבול יום לתוך תרומה טהורה: קעט) בבא זו איתא בפ"ו של התוספתא בתוך ההוספות שנמשכין אחר מ"ה בפ"ז, ולהיות שהולכת וסובבת אמנה דתנן במי"ב דפרקין, כאלו ענין תחזינה, החזרתיה למקומה: קפ) בירו' בסוגיין איתא הכי, שתי קופות בשתי עליות ושתי מגורות בעלייה אחת, אבל שתי מגורות בשתי עליות לא בדיא, ועל פי הירו' הגיהו כל המפרשים וגם הגר"א את התוספתא, ואינו אומר שאין שום אורך למחוק התיבות בשתי מגורות שתי מגורות בשתי עליות, וכך פירושא של בבא זו, אם נפלה סאה אחת של תרומה לח' מן שתי קופות ושתי קופות הללו הן בשתי מגורות אע"ג שהשתי מגורות אינן בעלייה אחת, אפי"ה יעלו, דקופות דרכן להתפנות אע"פ שהן במגורות: קפא) ושתי כ"ל לפענ"ד: קפב) הגר"א מוחק דברי ר"י, ובודאי רריך לגרוס להו, דבשלמא אם יש ג' שיטות בדבר, ניחא שבעל התוספתא מיייתו לשלשתן, אבל אי ר' יהודה לא פליג, למנה לו לבעל התוספתא לחזור ולהביא דברי ר"ש השמיין במשנה, מאחר שלא בא להוסיף עליהן: קפג) לפי בעל כף נחת, הביאו התו"ט, עיירות קופות גדולות הרבה עשויות למדה, והיא מלה בלשון ערב ע"כ: קפד) למי"ג לית הוספה בתוספתא וגם בירו' לית ברייתא שלא הוציאה כבר בתוספתא, עיין לעיל אות קס"ט:

פ"ה (א) מ"א, תרומה שנפלה לחולין, ואין שם זולתה מאה חלקים, כבר נאמר שהכל מדומע, ואע"ג דאפשר בזה ארבעה אופני תערובת, תרומה טמאה בחולין טהורין, תרומה טמאה בחולין טמאין, תרומה טהורה בחולין טהורין, תרומה טהורה בחולין טמאין, אפי"ה אין בהם אלא שלשה חילוקי דינים, דהנה אם התרומה שנפלה טמאה, אין שום חילוק, כשהחולין שהן פחות ממואה טהורין או טמאין, ולפי זה אופן הראשון ואופן השני של תערובתן לענין דינא שוין, דלעולם רריך להיחזק עד שירקבו, ואפילו בהדלקת אחרין, דמדומעורבת התרומה בדבר שרגיל לאכול, חיישינן שיכבול בו, וכן הדין בתרומה טמאה שנפלה לפחות ממואה מ"ר או מ"ש או הקדש, בין שהן טהורין בין שהן טמאין, דין טלם שירקבו, באופן השלישי שנפלה תרומה טהורה לפחות ממואה חולין טהורין מוכר את כל המדומע לכהן בדמי תרומה חוץ מדמי אותה תרומה שנפלה, וכשנפלה תרומה טהורה לפחות ממואה מ"ר, קורא שם לתרומת מעשר שבו, ומוכר את המדומע לכהן בדמי תרומה חוץ מדמי תרומה ודאי תרו"מ שבו, וכשנפלה תרומה טהורה לפחות ממואה מ"ש והקדש, פודה אותן, ואח"כ דינן כדין תרומה שנפלה לפחות ממואה חולין, ובאופן הרביעי שתרומה טהורה נפלה לפחות ממואה חולין טמאין, מוכר גמי הכל לכהן חוץ מדמי תרומה שבו, והכבן אוכלן ככרות נקודים, ר"ל עושה ככרות קטנות כחצי ביצה כבר אחר כבר, או אוכלן קליות, כדי שלא יבא עליהם משקה, או לשין בני פירות שאינן מוכשרין, או מנחלקן לעיסות אחרות פחות פחות מביצה, לאוכל מנחא שאינו כביצה חיוו ממואה: מ"ב, מ"ג, ומ"ד יש ארבעה אופני תערובת כשנפלה תרומה למאה

לו פרנסה במקום אחר (ד), מוציא לפי חשבון (ה) ואם לאו, ר' אלעזר בן ערך אומר, קורא שם לתרומת מעשר (ו) שבו, ועולה באחד ומאה (ז), וכן מעשר מבל (ח) שנתערב בחולין, הרי זה אסור כל שהוא, אם יש לו פרנסה במקום אחר (י), מוציא לפי חשבון (י), ואם לאו, ר' אלעזר בן ערך אומר, קורא שם (על) תרומת (ט) מעשר שבו, ועולה באחד ומאה (י) (ואם היה מבל מ"ר ומ"ש הרי זה אסור,

הגיון אריה

למאה חולין, תרומה טהורה בחולין טהורין, תרומה טמאה בחולין טמאין, תרומה טמאה בחולין טהורין, ותרומה טהורה בחולין טמאין, בכל גווני התרומה תעלה באחד ומאה, כלו' לריך להרים כשיעור תרומה שנפלה ונתנו לכהן, ואם מה שהורס הוא מתערבבת טהורה בטהורין יאכלנו, ואם הוא מתערבבת טמאה בטהורין ישרפו, ואם הוא מתערבבת טמאה בטהורין, או טהורה בטמאין אוכלו נקודים או קליית טולי כרעיל, דהסאה שנפלה אין הסאה שעלתה, וי"א שאין לריך להרים הסאה, אלא טתן דמיה לכהן, ולפי זה הישראל אוכל כל תערובת טמאה בטהורין או טהורה בטמאין נקודים או קליית וכו' (עיין רש"י בכורות דף כ"ב, ביר' בסוגין ובר"ש ובספר אמתחת בנימין ושם כתוב ש"ל ברש"י גזילה במקום גזירה): מ"ד, התרומה נתבטלה לא בחולין לבד, אלא גם בתרומה כשנתערבה בק' מזולתה, דאם נפלה סאה תרומה טמאה לק' שאין תרומה טהורה שאין מוכשרין, אוכלין את הכל בטהרה, דהטמאה בטילה בטהורין, ומאחר שאין כאן גזל השבט, אין לריך להרים כלום: מ"ה, כשנפלה תרומה לתוך חולין ונתבטלה, לריך להרים כשיעור התרומה שנפלה, משום הפסד כהן, אבל לא אמרינן שאותה סאה שנפלה היא הסאה שעלתה, ומש"כ"ה אם חזר ונפלה אותה סאה שהיה לחולין אחרים, אינה מנדמעת, אלא לפי חלק תרומה שבה, וממילא גם אין לריך להרים מתערובת השייכה רק אחד מנמאה בסאה: מ"ו, וכו"כ אם נפל מן המדומע, ר"ל מתערובת תרומה בפתות מנמאה חולין, לתוך חולין אחרים, נתבטל, כשחולין הללו הן מנמאה נגד חלק התרומה שיש במדומע, למשל אם נפלה סאה תרומה לעשר שאין חולין הרי הכל מדומע, וכשנפלו מ"א שאין האלו חמש שאין לתוך כ" שאין חולין, הרי אלו נתבטלו, דבג' שאין חולין יש מנמאה פעמים נגד התרומה שנמאלת בה' שאין של המדומע, וה"ה בעיסה של חולין שנחתמה בשאר של תרומה, כשנפל מעיסה זו האסורה לזרים לתוך עיסה אחרת של חולין וחמתה, אינה אורסתה לזרים, אלא דוקא כשיש בחלק התרומה שבה כח להחמיץ את כל העיסה, וה"ה במים שאובין, וכגון שנפלו ג' לוגין לנמקה שהיא פחותה מארבעים סאה, לא נפסלה אלא כשנפלו הג' לוגין מנב' או ג' כלים, אבל לא כשנפלו מד' כלים (עיין ספ"ק דתמורה): מ"ז, ע"י הרמת שיעור תרומה שנפלה לק' חולין הותר התערובת אפילו נפלה התרומה כמה וכמה פעמים זו אחר זו והגביהה, ואם סך כל הנפילות מרובה קלת על החולין, התערובת אסורה לזרים: מ"ח, ואם קודם שהרים כשיעור תרומה מתערובת של מנמאה ואחר, נפלה תרומה שמייה לשם, ונפילתה הראשונה לא נודעה עד אחר הנפילה השנייה, הכל אסור לזרים, ואם נודעה בנתיים, ה"ז מרים כשיעור שהי הנפילות, והשאר מותר: מ"ט, מ"י, סאה חטין של תרומה שנפלה לק' שאין חטין של חולין ונתבטלה, מרים לכתחילה סאה ומתנה לכהן, אבל אם טתן הכל בידו ופתחו, לא אמרינן שהחולין פתחו, ואין כאן ק' פעמים נגד התרומה שנפלה, דבדולאי גם התרומה פתחה, ומרים מן הקמח חלק א' מק"א, וכו"כ אם נפלה סאה של תרומה לפחות מק' שאין של חולין, ופתחו וותירו נמי אמרינן כשם שהותירו החולין, הותרה גם התרומה, וגשאר הכל בדימושו, ורק כשידוע שהחטין של חולין ישות כל כך משל תרומה, עד שקמחה של חולין יהי' ק' פעמים יותר מקמחה התרומה, מותר לטוחן לכתחילה, ואין זה ביטול איסור לכתחילה, וגם כשנתרבו החטין בשוגג מותר, ורק כשהרבה החולין על התרומה במזיד, הכל אסור: (ב) במ"א דפרקין משתעי התנא בתרומה שנפלה לפחות מנמאה חולין מתוקינן, או למ"ד או למ"ש או להקדש, ומכוון לזה מדבר התנא דתוספתא בתרומה שנפלה לפחות מנמאה מבל או למעשר מבל או לחדש, אכן כדי להראות תיקונה בהאי גוונא, מוכרח להקדים היסוכו של דבר ולדבר בתחילה בטבל שפול לתוך חולין, ועיין לעיל דמאי פ"ה אות כ"ד דשם עיקר מקומה של בצא זו ושם הארכתי בפירושה: (ג) והטעם או משום דכל דבר שיש לו מחורין אפילו בחלק לא בטיל, או משום דכהיתירו כך איסורו, עיין סוף ע"ז: (ד) בדמאי הגי' ממקום אחר והיינו הך, כלו' אם יש פירות אחרות טבולין לתקן טבל זה שנתערב בחולין: (ה) הטבל בתערובת: (ו) לתרומה ותרומת מעשר כל"ל ועיין בברייתא דירו' דמאי פ"ו ה"ח דשם לא הביאו אלא סיפא דבצא זו, ובהוספתא דמאי מחק הגר"א את כל הכיפא: (ז) ומרים כשיעור תרומה ותרומתו ונתנו לכהן: (ח) מעשר ראשון שלא נטלה הימנו תרומתו: (ט) לתרומת כל"ל: (י) ומרים כשיעור

תרומות פרק ה

שלא התירו ספק מדומע, אלא בדבר שיש לו מתירין (יא), ר' שמעון אומר (יב), כל דבר שיש לו מתירין, כגון מבל (יג) ומ"ש והקדש (יד) והחדש (טו), לא נתנו בהם חכמים שיעור (טז), וכל דבר שאין לו מתירין, כגון ערלה (יז) וכלאי הכרם נתנו חכמים להם (יח) שיעור (יט), אמרו לו והלא שביעית אין לה מתירין, ולא נתנו לה חכמים שיעור (כ), אמר להם שביעית אינה אוסרת כל שהוא (כא) אלא לביעור (כב), אבל לאכילה אינה אוסרת אלא בנותן מעם (כג): סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה (כד) ונדמעו, אם היו של מבל (כה), עושין אותן תרומה ומעשרות על מקום אחר (כו), או קורא שם לתרומה ומעשרות שבהן (כז), אם היו של מעשר מבל, עושה אותן תרומת מעשר למקום אחר, או קורא שם לתרומת מעשר שבהן, אם היו של מעשר שני (כח), מחללן על המעות (כט) בדמי תרומה, חוץ מדמי תרומה שבהן, אם היו של חדש, ימתין עד שיבא הפסח ויתננו (ל) לכהן: **ב** סאה תרומה שנפלה למאה והגביהה (לא), אם היו של מבל,

הגיון אריה

כשיעור תרומת מעשר וגותו לכהן והשאר חולין: (יא) התיבות שפתתי בהסגר נעקרו ומשמנו ממקומן, ועיין לעיל פ"ד אות ק"ג, ומשם נשתרצבו לכאן ע"י איזה סיבה מן הסיבות: (יב) בצרייתא דצבלי נדרים כ"ז: כהג"י, אבל בצרייתא דירו' שביעית פ"ו ה"ג ומדרים פ"ו ה"ח איתא הכי, זה הכלל שהיה ר' שמעון אומר משום ר' יהושע: (יג) דלפטר לתקנו או על ידי פרנסה ממוקום אחר, או ע"י קריאת שם לתרומה ולתרומת מעשר שבו: (יד) דיש להם היתר ע"י פרייה: (טו) שהעומר מתירו: (טז) ואפילו באלף לא בעלי, דאוסרין בכל שהוא, ובצרייתא דירו' איתא להדיא חלא מין צמינו בכל שהוא, ושאין צמינו צותן טעם, וג"י הבבלי כג"י הווספתא: (יז) תרומה חלה וערלה כל"ל וכהג"י דירו', ובצבלי איתא תרומה תרומת מעשר וחלה וערלה, ועיין שם בר"ן שכתב וז"ל תרומה תרו"מ וחלה, חע"ג דמני לאתיל עליהו, כיון דליכא מנחה למועבד הכי, לא מקרי דבר שיש לו מתירין כדאמרי' לקמן, עכ"ל: (יח) כהג"י בכ"י אירפורט ובדפוסים איתא, וצירו' הכא ולעיל הג"י להם, ובצבלי בהם: (יט) תרומה תרו"מ וחלה צמאה ואחר, ערלה וכ"כ באחד ומאתים צמיין, ובשאין מיין כולן צמיין, וצירו' הן בשביעית הן בנדרים הג"י משבשתא, דבשביעית כהג"י מיין צמינו ושלח צמינו צותן טעם, ובנדרים איתא הכי, מין צמינו כל שהוא, שלח צמינו צותן טעם: (כ) כדחק ספ"ז דשביעית שביעית אוסרת כל שהוא צמינה ושלח צמינה צותן טעם: (כא) בצבלי הג"י אף אני לא אמרתי, וצירו' איתא הכי לא אם אמרתם בשביעית שאינה אוסרת כל שהוא: (כב) דכיון שאפשר לאוכלו קודם הביעור, ה"ל כדבר שיש לו מתירין, כן כתב הר"ן, ועיין ברש"י שם: (כג) בין צמיין, בין שלח צמיין, ועיין רש"י ור"ן שם ור"ם ספ"ז דשביעית: (כד) הגה נא דלגתי על הבצא הראשונה בפ"ו של הווספתא, בלשון שהיא נמשכת אחר מ"ו דפרקין ועירוב פרשית ים כאן, והראייה על זה שיטוי סדר הבצות בכ"י אירפורט מסדרן בדפוסים, דהגה בדפוסים קדמו הווספות למ"ו ולמ"ב לאותן של מ"א, ובכ"י אירפורט רק הבצא אשר בראש הפרק אינה מן הסדר, ועיין לקמן אות ס"א: (כה) עיין לעיל אות ז': (כו) דהא אפילו יש לו פרנסה ממוקום אחר לתקן עבל זה, אינו מועיל לו כלום, דכיון שהן פחות ממאה לעולם לריך למוכר הכל לכהן בדמי תרומה, ומשום"ה עושה עבל זה תרומה ומעשרות על פירות טבולין שיש לו, ומוכר הכל לכהן בדמי תרומה חוץ מדמי תרומה שנפלה לתוכו ומדמי תרומה ותרומת מעשרה הימנו, ומחיר המעשר טותן לגוי, והכהן אוכל הכל בקדושת תרומה: (כז) שהן אחד משמנה חלקים של עבל, כשהוא תורם צעין יפה, ומ"ם שבו פודה על המעות ומוכר הכל לכהן חוץ מדמי תרומה ותרומת מעשרה שבהן, ודמי מעשר ראשון טותן לגוי: (כח) והוא הדין אם היו של הקדש: (כט) ומוכרין לכהן כל"ל כל"ו פודה את מ"ם או את ההקדש לפי שזווי, ואוכל את הדמים בקדושת מ"ם בירושלים, ואת התערובת מוכר לכהן בדמי תרומה חוץ מדמי תרומה שבה: (ל) כל"ו מוכר את התערובת לכהן בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה תרומה שנפלה לתוכן, דאת זו לריך ליתן לכהן: (לא) ממתיתא זו קאי אמ"ב, דשם פליגי ר"א וחכמים בסאה תרומה טמאה שנפלה לתוך מאה חולין טהורין, רח"א תירוס ותשרף, וחכ"א תעלה ותאכל נקודים, דר"א ס"ל סאה שנפלה היא סאה שנפלה, וחכמים ס"ל סאה שנפלה היא סאה שנפלה, ולפי זה גם בהאי גזירה שנתערבה סאה של

תרומות פרק ה

קלט

עושה אותן תרומה ומעשרות על מקום אחר (ב), או קורא שם לתרומה ולמעשר שבהן, אם היו של מעשר טבל, עושה אותן תרומה ומעשר (ג) על מקום אחר, או קורא שם לתרומת מעשר שבהן, ואם היו של מעשר שני (ד), מחללין על המעות (ט) בדמי תרומה חוץ מדמי תרומה שבהן, אם היו של חדש, ימתין עד שיבא הפסח ויתננו (ו) לכהן: סאה תרומה שנפלה למאה שביעית, הרי אלו יעלו (ז), פחות מכן ירקבו (ח): ד' (ט) סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה תרומה טהורה, בית שמאי אוסרין, ובית הלל מתירין, אמרו בית הלל לב"ש, טהורה (י) אסורה לזרים, וממאה אסורה לכהנים, מה טהורה עולה, אף טמאה תעלה (יא), אמרו להם בית שמאי לא (ט), אם אמרת (י) בטהורה שהיא עולה מתוך החולין להאכל לזרים (טא), תאמרו בטמאה שהיא אין עולה מתוך החולין (טב) ליאכל לכהנים, אמרו להם בית הלל, הרי טמאה שנפלה לתוך החולין תוכיח (טג),

הגיון אריה

תרומה במאה של טבל, לפי שיטתו של ר"א ע"כ לריבין אנו לומר, שאם הגביה סאה מתערבת, הן סאה תרומה היא ומותרת לכהן והשאר עומד בטבלו, ולפי שיטתן של החכמים גם סאה זו שהגביה מעורבת בטבל היא, ואסורה לכהן, וממילא גם מה שנשאר מעורב בתרומה הוא, אכן צירו' בסוגיין איתא להדיא דלא אמר ר"א תירוס ותשרף, אלא לחומרא, כדמוכח ממ"ג, דבסאה תרומה טהורה שנפלה למאה חולין טמאין לא פליג ר"א אהכמים, וכ"כ מודה ר' אליעזר בסאה שעלתה מתוך טבל, שהוא לריך לקרות שם למעשרותיה: (ב) דכיון שלא אמרינן הסאה שנפלה היא הסאה שעלתה, יש לחוש שכל הסאה תרומה מעורבת צהדי ז"ט טבל והכל מדומע כלעיל, אבל אם לא הגביה את הסאה לחוד, אלא הרים צהדי סאה תרומה זו שני סאין מן הטבל, מפרש את המעשרות והשאר חולין מתוקנים, וה"ה כשנפלה סאה תרומה לק"א טבל והגביהה, מפרש תרומה ומעשרות מן ק"א סאין שנשארו, וגם אם לא הרים תרומה של טבל צהדי תרומה שנפלה, אלא קרא להן שם קודם שהגביהה סגי, דהכי איתא צירו' בפרקין רה"א תני ר' חייה טבל מעלה וספחיו שביעית מעלין, טבל מעלה קורא שם למעשרותיו, וספחיו שביעית מעלין ויתנו לאוכליין, ה"ר יוסי ומתניתין אמרה כן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה לא תעלה מפני שנפלה לפחות ממאה הא מזה תעלה וטבל הוא כ"ל, ועיין בפ"מ שהגיה מעלה תחילה וע"ע בכו"פ פכ"א: (ג) תרומת מעשר כ"ל כמו דאיתא לעיל בכ"י אורפורט: (ד) ומשום גזל השבט לריך להרים הסאה שנפלה או ליתן דמיה לכהן, והכל נאכל בקדושת שביעית: (ה) נדמועו כ"ל, וכיון שאסור למכור שביעית בדמי תרומה לכהן, יתנו לאוכליין, ועיין גי' הירושלמי שהבאתי לעיל, והגר"א נתן כל הבצא בהסגר: (ו) למ"ג לית הוספה בתוספתא והברייתא שהובאה צירו' ה"ג היא הוספה למ"ו, עיין לקמן אות ס"א: (ז) בנתניתין הגי' הואיל וטהורה: (ח) כלו' כמו שאסורה לזרים עולה במאה שמונת לזרים, כך האסורה לכהנים תעלה במאה שמונת לכהנים: (ט) אין ללמוד תרומה טמאה במה מל"ט מתרומה טהורה: (י) אמרתם כ"ל כדמוכח מנולת תאמרו: (יא) לכהנים כ"ל, וגי' לזרים משושבתא, כדנראה מתשובתן של ב"ה לב"ש, וכך השיבו ב"ש לב"ה, חילוק גדול הוא בין תרומה טהורה שנפלה לחולין לתרומה טמאה שנפלה לתרומה טהורה, דתרומה טהורה הרי איסור קל, שאסורה רק לישראל, משום הכי תעלה מתוך ק' חולין דמותרת לכהנים, אבל תרומה טמאה שאיסורה איסור חמור, שאסורה לכהנים, איכא למימר שאינה בטילה דמותרת לכהנים, והרב צעל ח"ד נהיגע לקיים גי' הספרים וכתב ז"ל ודע דממאי דקמיני הכא שהטהורה כשעולה מותרת להאכל לזרים מכלל רחיה למ"ש רש"י בצטרות דף כ"ב, דהוא דלריך להרים אינו אלא משום גזל השבט, שאם רצה ליתן דמיהו ס"ד, ודלא כמ"ש התו' ז"ל לשם, דלריך ליתן הסאה דוקא וישם בה קדושת תרומה ע"ש, ואע"ג דהר"ם והרא"ם ז"ל נמי פיי' המשנה כתבו כתי' וכ"מ ג"כ מדברי הרמב"ם ז"ל רפ"ג ע"ש, מ"מ שפירש דנתניתא מוכח כפרש"י, ולדבריהם ז"ל לריך לדחוק ולפרש דר"ל שהיתה מותרת להאכל לזרים מדויגה, אי לאו דגזרו משום גזל השבט עכ"ל, רק תמיהתי תמיה גדולה על הרב ז"ל שלא אמר בפירוט דאי אפשר לקיים הגי' לזרים בתשובתן של ב"ה, עיי' לקמן אות מ"ד: (טב) דהחורין כ"ל: (טג) שאפילו דבר שאסור באכילה לכהנים, מני בטיל בק"א, דהא ר"א שאח

תְּרוּמַת פֶּרֶק הַ

שֶׁאֵין עוֹלָה מִתּוֹךְ הַחֹלֶיִן לְהֵאֱבֹל לְזָרִים (מ), וְהָרִי הִיא עוֹלָה, אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי, אִם אָמַרְתֶּם בַּחֹלֶיִן שֶׁהִיתִירוּ הִיתֵר מְרֻבָּה (מב), תֹּאמְרוּ בְּתְרוּמָה שֶׁהִיתִירוּ הִיתֵר מוּעָט, אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הַלֵּל (מו), וְכִי בָמָה הַחֲמִירָה תוֹרָה, בְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה לְזָרִים (מז), אוּ בְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה לְכַהֲנִים (מח), בְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה לְזָרִים, מִחֹר שֶׁאֵבֵל אֶת הַמִּחֹר, וּמִמָּא שֶׁאֵבֵל אֶת הַמִּחֹר, וּמִמָּא שֶׁאֵבֵל אֶת הַמִּחֹר כְּמִצְוֹתָיו (י), מִחֹר שֶׁאֵבֵל אֶת הַמִּמָּא בְעֵשֶׂה (יא), וּמִמָּא שֶׁאֵבֵל אֶת הַמִּחֹר (יב), וּמִמָּא שֶׁאֵבֵל אֶת הַמִּמָּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה (יג), וְהָרִי דְבָרִים קָל וְחֹמֶר, וְזֶה בְּמִקּוֹם שֶׁהַחֲמִירָה תוֹרָה בְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה לְזָרִים, הִ"ה עוֹלָה מִתּוֹךְ הַחֹלֶיִן לְהֵאֱבֹל (יד) לְזָרִים, מִקּוֹם שֶׁהִקִּילָה תוֹרָה בְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה לְכַהֲנִים (טו), אֵינּוּ דִין שֶׁתַּעֲלֶה מִתּוֹךְ הַתְּרוּמָה לְהֵאֱבֹל (טז) לְכַהֲנִים, לְאַחַר שֶׁחֹדְרוּ (יז), ר"א אָוֶמֶר, תְּרוּם וְתִרְקֹב (יח), וְחֻכֵּ"א אֲבָרָה בְּמִיעוּמָה (יט): (ך) סָאָה תְרוּמָה (סא) שֶׁנִּפְלָה

הַגִּיּוֹן אַרְיָה

שֶׁהוּא שְׁמוֹתָיו אָוֶמֶר בְּסָאָה תְרוּמָה עוֹמָה שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ מִמָּה חוֹלֶיִן טוֹרִיִן שְׁתִּירוּם וְתִשְׁרָף: (מד) לְכַהֲנִים, כִּלְ"ל וְכָּךְ הִגִּיָּה הַמִּפְרָשׁ ר' יוֹנָה וְאַחֲרָיו הֵרַב צֶעַל מִנְחַת צְבוּרִים, וְהֵרַב צֶעַל חֵ"ד נִמְי יָדַע שֶׁאֵי אִפְשָׁר לְגַדּוֹם לְזָרִים, דִּהֵא לְשִׁיטָתוֹ אִף תְּרוּמָה עוֹמָה עוֹלָה לְב"ה מִתּוֹךְ הַחֹלֶיִן לְהֵאֱבֹל לְזָרִים, וְאַפ"ה שֶׁס' יָדוּ לְפִי דְכַתֵּב וְז"ל וּמִחֹר לְפִיר' דְּמִתְיָתָא שֶׁהִשִּׁיבּוּ ב"ה לְב"ש אִפ"י לְפִי דְבִרְכִיס, לִימ' לְדִידוֹן שֶׁאֵין זוּ קו' כֻּלָּל, שֶׁהָרִי גַם זוּ צֶעַלָה בְּמִיעוּטָה וְשִׁירָא בְּאַחֲבִילָה, אֲלֵא לְדִידָטוֹ נִמְי אֵין רָחִים לִוְמֵר שֶׁלֹּא תַעֲלֶה מִמָּה שֶׁאֵין לָהּ הִיתֵר אֲחִילָה שֶׁהָרִי עוֹמָה שֶׁנִּפְלָה לְחֹלֶיִן תּוֹכִיחַ שֶׁתֵּם אֲוֹמְרִים תְּרוּם וְתִשְׁרָף הָרִי דְלֵע"ג דְּסִבְרִיתוֹ שֶׁהִיא אֲסוּרָה בְּאַחֲבִילָה עַב"ז אֲמַרְיָהוּ בֵּה דְעוֹלָה לְהִתִּיר הַחֹלֶיִן וְח"כ ה"ג תַּעֲלֶה לְהִתִּיר הַטְּהוֹרָה, עַב"ל, וְזֶה צְרוּר שֶׁהֵרַב ז"ל נִמְי גַרַם הִבִּי לְכַהֲנִים, וְהִגְרָ"א נִתְּן הַתִּיבּוֹת חֵ"ל ב"ה וְכו' וְהָרִי הוּא עוֹלָה בְּהַסְגֵּר, וְז"ע: (מה) מִהֵא דְתְרוּמָה טְהוֹרָה עוֹלָה בְּק' חוֹלֶיִן עַדִּיין לִיכָא לְמִינְלָךְ בְּמָה מִלִּיטוּ דְתְרוּמָה עוֹמָה תַעֲלֶה נִמְי בְּק' תְרוּמָה טְהוֹרָה, דִּישׁ חִילּוֹק גְּדוֹל בֵּין חוֹלֶיִן לְתְרוּמָה, דְּחוֹלֶיִן הִיתִיחַן מְרֻבָּה, שְׁמוֹתֵיהֶן לְזָרִים, וְתְרוּמָה אֵינָה מוֹתֵרַת אֲלֵא לְכַהֲנִים, וְתִשְׁבֹּה זוּ הִבִּיאוּ בְּמִתְיָו' בְּהָךְ לִישָׁנָא אִם הִעֲלוּ הַחֹלֶיִן הַקְּלִיִן הַמּוֹתֵרִים לְזָרִים אֶת הַטְּהוֹרָה, תַעֲלֶה תְרוּמָה הַמּוֹתֵרָה הַאֲסוּרָה לְזָרִים אֶת הַעוֹמָה, וּבִרְאָשׁוֹנָה רֵלּוּ ב"ש לְדוֹת דְּבִרֵי ב"ה ע"י הַחִילּוֹק בְּדָבָר שֶׁנִּפְלָה שֶׁהוּא הַאֲסוּר, וּלְבִסוּף ע"י הַחִילּוֹק בְּדָבָר שֶׁנִּפְלָה הַאֲסוּר לְתוֹכּוֹ: (מו) אִם לֹא נִילָף לִיָּה בְּמָה מִלִּיטוּ נִילָף לִיָּה מִקו"ח: (מז) בְּאֲסוּר זָרוֹת: (מח) אִוּ בְּאֲסוּר טוֹמָאָה: (מט) כְּדָתְנָן חֵלָה פ"א מ"ט וּבְצוּרִים פ"ב מ"א תְרוּמָה חִיבִין עֲלֶיהָ מִיתָה וְחֹמֶשׁ, ר"ל מִיתָה בִּידֵי שְׁמִים בְּמִיד, וְחֹמֶשׁ בְּשׁוּגָ, וּבִירו' שֶׁס' מִפִּיק לִיָּה מִקְרָא דְכְּתִיב וּמָתוּ צוּ כִי יַחֲלוּהוּ וְצִתְרִיָּה כְּתִיב וְכֹל זָר לֹא יֵאֱכֹל קֹדֶשׁ, וְעִיּוֹן סְנֵהֲדִיין פ"ג: (נ) דְּכְתִיב כֹּל טְהוֹר צְבִיתָךְ יֵאֱכֹלוּ: (נא) בְּטוֹמָאָה עֲמִינָא לֹא מִלִּיטוּ אֲזַהֲרָה אֲלֵא אֲסוּר עֲשֶׂה הוּא דְאֶשְׁכַּחן בְּהוּ, כִּלְ"ו מִילְקָא הוּא דִלָּא לְקִי, הֵא אֲסוּרָא אִיכָא, דְאָמֵר קְרָא בְּשַׁעֲרֵיךְ תֵּאֱכֹלוּ לֹזֶה וְלֹא לְאַחַר, וְלֹא הֵבֵא מְכַלֵּל עֲשֶׂה עֲשֶׂה, עִיּוֹן יְבִמּוֹת ע"ג: (נב) בְּמִיתָה כִּלְ"ל דְּכְתִיב וּשְׁמָרוּ אֶת מִשְׁמֵרְתָי וְלֹא יִשְׂאוּ עֲלֵיו חֵטֵא וּמָתוּ צוּ (וּלְבַעַל ח"שׁ שֶׁאֲמַר שְׁמוּאֵל סוּדָר אֶת הַתּוֹסֵפֶת הוּי לְרִיךְ לִידַע שְׁגו' הַדְּרוֹסִים סוֹתֵרַת לְמִתְיָמְרוּ דְשְׁמוּאֵל סְנֵהֲדִיין שֶׁס' דְשְׁמוּאֵל אָמֵר כֵּהן טוֹמָא שֶׁאֵבֵל תְרוּמָה טְהוֹרָה בְּמִיתָה, וְאַפ"ה תַּפְס מִפְרָשׁ זֶה בְּגו' הַסְּפָרִים: (נג) דְח"ק בְּקִדְשִׁים לֹא יֵאֱכֹל עַד אֲשֶׁר יֵטֵר, אֲבָל אֵינּוּ בְּמִיתָה, מִפְּנֵי שֶׁזוּ מִחוּלַּלַת וְעוֹמָתָה: (נד) אֶת הַשִּׁירִיִּים לְזָרִים, וּבִירו' בְּסוּגִיין אֲיִתָּא הִבִּי תִי ר' הִשְׁעִיָּא וְזֶה טְהוֹרָה שֶׁהִיא בְּעוֹן בְּעוֹן מִיתָה אֲלֵא הַזָּרִים עוֹלָה, עוֹמָה שֶׁהִיא בְּעֵשֶׂה אֲלֵא לְכַהֲנִים לֹא כ"ש: (נה) דִּהֵא טוֹמָא שֶׁאֵבֵל תְרוּמָה עוֹמָה אֵינּוּ עוֹבֵר אֲלֵא בְּלֹא: (נו) אֶת הַשִּׁירִיִּים לְכַהֲנִים: (נז) שְׁתְרוּמָה טוֹמָה בְּעִילָה בְּתוֹךְ ק' תְרוּמָה טְהוֹרָה לְעַנְיִן הֵא שֶׁהַטְּהוֹרָה מוֹתֵרַת לְכַהֲנִים: (נח) בִּירו' בְּסוּגִיין אֲמַרִי לֹא מִלִּיטוּ שְׁהוֹדוּ ב"ש לְב"ה אֲלֵא בְּדָבָר זֶה בְּלָבָד וְעִיּוֹן סוֹכָה פ"ב ה"ח, וְזֶה דְאֲיִתָּא בְּכַמָּה וְכַמָּה מִקּוּמוֹת בְּש"ס וּמוֹדִים ב"ש לְב"ה, ר"ל בְּהֵא מְעוֹלָם לֹא הִיתָה פְּלוּגָתָא בְּיַיִס וְעִיּוֹן תּוּי"ט ר"פ' דְפִתָּה שֶׁלֹּא הִעִיר עַל חִילּוֹק זֶה, דְהִכָּא חֹדְרוּ ב"ש וְהוֹדוּ לְב"ה מֵה שֶׁאֵינּוּ כֵן בְּשֶׁאֵר מִקּוּמוֹת, וְהוּ"ק: (נח) בְּמִתְיָו' וְהִג' וְתִשְׁרָף: (נט) וְאַפ"לוּ לְהַבְּיָאָה אֵינּוּ לְרִיךְ, דְאֵין כֵּאֵן גּוֹל הַשֶּׁבַע, דְהִכָּל לְכַהֲנִים: (ס) לְמִי' לִית הוֹסֵפֶת בְּתוֹסֵפֶתָא וְלֹא בְּרִיתָא בִּירו': (סא) צָבָא זוּ שֶׁהִיא הַרְאָשׁוֹנָה בְּפ' דְהַתּוֹסֵפֶתָא אִפְסָקָא דְמִי' וְחַמְשִׁים אֲוֹמְרִים אֵין הַמְדוּמַע מְדוּמַעַת אֲלֵא

תרומות פרק ה

קמ

לפחות ממאה חולין, הרי אלו מדומעין, אין כ) חייבין עליהן קרן וחומש כ).
 ואין משלמין מהן קרן וחומש ממקום כ) אחר אלא לפי חשבון כ): ז סאה
 ערלה כ) שנפלה למאתים, ידע בה כ) ואח"כ נפלה אחרת, הרי זה מותרת כ),
 לפחות מכן הרי זו אסורה כ). סאה ערלה שנפלה למאתים, ידע בה כ), ואח"כ
 נפלה אחרת, הרי זה מותרת, עד ע) שירבה איסור על המותר ע): ח סאה
 תרומה שנפלה למאה, ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת, הרי
 זה אסורה, ור' שמעון מתיר ע), אמר ר' אלעזר בר' שמעון, במה דברים
 אמורים (בזמן שלא ידע בה, ואח"כ נפלה, אבל אם ידע בה, ואח"כ נפלה
 אחרת הרי זה מותרת, שכבר היה בה להעלות ע): ט, י סאה תרומה עד
 שנפלה למאה ע), אין מוציאין את הזונין שבה ע), פחות מכן מוציאין זונין
 שבה ע), לוג יין צלול ע) שנפל לתוך מאה לוגין עבורין ע), אין מוציאין שמרים
 שבהן, (פחות מכן מוציאין שמרים שבהן ע), לוג יין עבור שנפל לתוך מאה

הגיון אריה

אלא לפי חשבון קאי, והירו' מייית לה צפרקין סה"ג, ושם הגי' כמו צדפוסים, ובכ"י ארפורט הגי'
 תרומה עמאה ושיבוש זו נתהוה ע"י הטעות שבצ"ח זו קאי אפסקא סאה תרומה עמאה שנפלה לפחות
 מק' חולין צמ"א דפרקין: כ) ואין כל"ז ובצרייתא דירו' כה"ג ה"א מדומעין ואין משלמין לה קרן
 וחומש על מקום אחר ולא מנמקס אחר עליהן וכו': כ) אלא תרומה שבה כגון אם נפל סאה תרומה
 לק' סאה חולין, ואכל ה' סאין בשוגג, אינו משלם קרן וחומש, אלא מן השירית סאה דהיינו 0,125 סאה:
 כ) למקום כל"ל, ר"ל אם רותה לשלם קרן וחומש מן הדומעין האלו, משלם לפי חשבון החולין שבהן:
 כ) וצירו' שם מסיים עלה, ובדבר שאין דרכו להבלי, אבל בדבר שדרכו להבלי, הולכין אחר הרוב אם
 רוב תרומה תרומה, ואם רוב חולין חולין, ועיין במפרשי ירו' וברמב"ם פ"י ה"ג: כ) בתוספתא יש
 ערבוביא גדולה בין ההוספות הנמשכין אחר המשניות האחרונות דפרקין, דמה שלמעלה הוא למטה, ומה
 שלמטה הוא למעלה, וההוספות למ"ז נכנסו לאותן שקראו אמ"ע ומ"י, ובצ"ח זו לא נמנעת אלא בכ"י ארפורט
 לבד, וגם שם הסדר מהוסף: כ) הרי היא כהרמת תרומה מתוך החולין, דבערלה סגי כשידע
 בה דנתבטלה ועשתה היתר: כ) אבל כשלא ידע בה בנתיים, אסורה עד דליכא ארבע מאות:
 כ) אעפ"י דליכא השתא מאתיס נגד מה שנפל שנית לתוכו, אפי"ה אסורה, דהא הסאה הראשונה לא
 נתבטלה ע) כהג"י כ) ארפורט וכל"ל והתיבות לפחות מכן ה"ו אסורה צדפוסים ל"ל וכן עשה הגר"א:
 ע) שפלו שמה מאתיס ומשהו של ערלה: ע) משנתנו היא זו ומייתי לה עד גמירה להסוף עליה דברי
 ראב"ם: ע) בזמן שידע בה ואח"כ נפלה שכבר היה בה להעלות, אבל אם לא ידע בה,
 ואח"כ נפלה אחרת, הרי זו אסורה כל"ל, דאי אפשר לומר שר"א לפלוגי אלאו ולפרושי דברי ת"ק
 קאתי, דלפי גי' הספרים מתיר ר"ם בין שידע בה בין שלא ידע בה, וצירו' איתא להדיא דלר"ם ידיעתה
 מקדשתה, ולרבנן הרמתה מקדשתה כל"ל ר"ם ס"ל דאם ידע בה הוי כאלו הרימה ליתנה לכהן, שיאכלנה
 בקדושת תרומה, ועיין בר"ם ובמפרשי ירו' ועיין בט"פ פכ"א שלא הביא אלא דברי הת"ק, והגר"א
 מוחק המלות ר"ם מתיר ור"א ב"ר, וגורם אמר ר"ם בד"א וכו', ועיין בראב"ד פ"ג ה"ו ותראה שגי'
 אחריתא היתה לו בתוספתא, ובדאי ל"ל ערלה כמו דאיתא לפיטו ע) בתוספתא קדמו לזו איזה צבות
 אחרות, ובכ"י הגר"א הובאה הבבא הקמחין והסלתות וכו' בחר הבבא שאור שכללו וכו', ואני סדרתי את
 ההוספות לעומת הפסקאות כיד ה' הטובה עלי: ע) חטין מעורבין בזונין, והגר"א הגיה הכא והגביה,
 ואין שום ספק אצלי שאין כאן מקומה של הגיה זו, ועיין לקמן אות ל"ד: ע) שבהן כל"ל דונין של
 חולין מנטרפין בחטין לטעול את התרומה, ובצרייתא דירו' הגי' זונין טיטופות: ע) שבתרומה, והכי
 תני' בירו' רה"ט, אין טיטופות של תרומה מנטרפת עם התרומה לאסור על החולין, אבל טיטופות של
 חולין מנטרפת עם החולין להעלות התרומה ע"כ, וגדולה מזו אמרו שם, דטיטופות של תרומה מנטרפת
 עם החולין להעלות את התרומה: ע) של תרומה: ע) עם חולין: ע) את היתן בהסגר ל"ל, וגם בצרייתא
 דירו' ליתא, דהכא אי אפשר להגיה מוציאין שמרים שבו, להיות שביין ללול לא נמנא שם:

תרומות פרק ה ו

לוגין צלולין, (אין א) מוציאין שמרים שבו: שאור עה) שבללו א) בשאור אחר, והחמין בו את העיסה, אם אין באיסור בנותן מעם, מותר א), חמין בשעורין יבור א), מחנן בנותן מעם א), גריסין א), בעדשים יבור א), בשלן בנותן מעם א), ר' יוסי אומר, גרים של פול וגרים של טפיה א), הרי אלו מין אחד א), הקמחין והסולתות מעלין זה את זה א), דברי ר' נחמיה, וחכמים אומרים, אין מעלין זה את זה א), לוג מים שנפל לתוך תשעים ותשעה א), יין, ואח"כ נפל לוג שמן א), מעלין זה את זה א), דברי ר' נחמיה, וחכמים אומרים, אין מעלין זה את זה א): סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה, הנביה א), ואח"כ נפלו חולין כל שהן א), הרי זו מותרת:

פרק ו א) אחד ב) האוכל ואחד השותה ואחד הסך ג) ר' שמעון אומר,

הגיון אריה

א) מלת אין ל"ל, וגם בצרייתא דירי' ליתא: א) כהג"י בכ"י אירפורט וכו"ל, והג"י בלל לו בדפוסים משום שנתא, ועיקר מקומה של בבל זו הוי במסכת ערלה, דהוספה היא למ"א ב"ב וכבר הראיתוך שכמה וכמה הוספת מתוספתא דערלה הובאו במסכת זו, ומתניתא זו מיימי לה הכא חבב גרר' דטמינה בחטין ושעורין, לאשמועינן דטעמא של תרומה אינו בטיל אפילו באחד ומאה: א) אפילו אין בעיסה מאה ואחד נגד שאור של תרומה, ולהיפוך אם יש בעיסה טעם שאור של תרומה אכורה אפילו כשהיא מאה ואחד: א) דאיסור הניכר אין לו ביטול: א) להקל ולהחמיר כדמנן ערלה פ"ב מ"ח: א) כל מה שנשחק ונכתה מתבזזה או קטניות לרקין נקרא גריסין, ובל"א גרויפטן: א) פלאטטרעזע ב"ל, ועיין לעיל שבועית פ"ט אות כ"ט, וטפוח או טופח היינו הך עיין ריש כלאים, ותוספתא דמכשירין פ"ג: א) ומעלין זה את זה: א) אם נפלה סאה קמח של תרומה למאה האין סולת של חולין, ה"ז תעלה וכ"כ מלטרפין זה עם זה לבטל התרומה שנפלה לתוכן: א) ס"ל ששני מנייס הן: א) כהג"י בדפוסים הישיש וככ"י הגר"א, וככ"י אירפורט איהא בטעות לגין שנפל לתוך השעים ותשעה לגינין של יין: א) יין כ"ל, וכהג"י ברמב"ם פ"ג ה"ט, ועיין ב"מ ובראב"ד: א) דרך דרכו של יין להמוגז במים: א) כהג"י בכ"י אירפורט, וכמוזמה לי ממש גם בכ"י הגר"א, עיין לעיל אות ע"ה, ובבא זו אסוף מתניתין קאו: א) כשלא הגיזה את התרומה לריך שתיאה התערובת, לאחר שנפלו לתוכה חולין בשוגג, מאה ואחד, אבל כשהגזיזה הותר המדומע מיד כשנפל לתוכו כ"ס:

פ"י א) מ"א, תשלומי תרומה יש להט קדושה כמו לתרומה עלמה, ותשלומי תרומה נקראו הקרן והחומש שנריך לשלם אם אכל או שתה או סך כזית תרומה טהורה או טמאה בשגגה, ר"ל שלא ידע שהיא תרומה או שהתרומה אכורה לזר, וחומש זה ככל החומשין שבתורה חומש מלבד כלו' הקרן והחומש חמשה, וכל תשלומי תרומה לריך שהיו מחולין מתוקנים, ואחר שנתנו לכהן, ה"ה תרומה, ואעפ"י שנתנתן לכהן מקדשתן (עיין לעיל פ"ד אות פ"ט), אפ"ה אין הכהן יכול למחול התשלומין, ואם אכל תשלומי תרומה, חייב עליהן קרן וחומש, כמו שאכל תרומה עלמה, ואפילו כשאכל את החומש בלבד, לריך לשלם אותו ואת חומשו: מ"ב, ההפרש בין תרומה לתשלומי תרומה זהו הפרשתה, דתרומה הפרשתה מקדשתה, ותשלומי תרומה נתינתן מקדשתן, ואם אכל תרומה קודם שנתנה לכהן, יכול ליתן את הקרן ואת החומש לכל כהן שירצה, ואם אכל הימנו לאחר שנתנה לכהן, לריך ליתן את הקרן לכהן זה, ואת החומש נתן לאיזה כהן שירצה, ולפי זה בת ישראל שאכלה בשוגג תרומה, אשר עדיין לא ניתנה לכהן, ואח"כ נישאת לכהן, אוכלת היא מחולין מתוקנין שלה את התשלומין בקדושת תרומה, ואם של כהן היתה אותה תרומה, שאכלה קודם שנישאת לכהן, משלמת את הקרן לבעלים, והיא אוכלת את החומש, ולשון נישאת לאו דוקא הוא, דאפילו מדרבנן אוכלת בתרומה כשהגיע הזמן ולא נישאת, כדמנן כתובות פ"ה מ"ב: מ"ג, לעולם מי שאוכל את התרומה בשוגג, הוא חייב לשלם, ואפילו אחרים התעו אותו או הכשילוהו, ואם בעל הבית האכיל את פועליו תרומה, בין בשוגג בין במזיד, והן היו שוגגין, הן משלמין את הקרן ואת החומש, והוא משלם להם דמי סעודתן, דשיון שנפשו של אדם קלה באיסור שאכל, הוי כאלו לא האכילם כלל, (ועיין לקמן מ"ס פ"א אות ק"ח): מ"ד, רק על אכילת שתיית וסיכות תרומה מחייבת התורה תשלום חומש, כדכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו, והמזיק את התרומה פסור, דמשעילה

תרומות פרק ו

קמא

הסך (ד) שמן של תרומה, שונג, משלם את הקרן ואינו משלם את החומש (ה),
 האוכל תרומה נקורה (ו), והשותה יין מגולה (ז), משלם קרן וחומש (ח). נזיר
 ששתה יין של תרומה, שונג (ח), משלם קרן וחומש (ט). האוכל תרומה ביום
 הכיפורים, משלם קרן וחומש (י). הסך (יא) יין וחומץ משלם את הקרן, ואינו משלם את
 החומש. אבל וחזר (יב) ואכל, וחזר ואכל, אם יש מתחילת אכילה ראשונה עד סוף
 אכילה אחרונה כדי אכילת פרס (יג), מצטרפין (יד), ואם לאו, אין מצטרפין, שתה וחזר
 ושתה, וחזר ושתה, אם יש מתחילת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי
 אכילת פרס (טו), מצטרפין, ואם לאו, אין מצטרפין, כשם שאכילה בכזית, כך

הגיון אריה

לא שייכת אלא בהקדש, אולם מלך אחר קול הקדש מתרומה, דבהקדש לא שייך כפל, כדכתיב שנים ישלם
 לרעהו, לרעהו ולא להקדש, ולפי זה מי שנגב תרומה ולא אכלה, משלם כפל דמי תרומה, ואינו לריך לשלם
 מן חולין מתוקנים, ואם אכלה, משלם שני קרנים וחומש, קרן וחומש מן החולין על אכילתו, וכפל דמי תרומה
 על גביבתו, נגב תרומה שהוקדשה לזרק הבית, אין משלם כפל, אכלה, משלם קרן ושני חומשים, חומש
 א' על אכילתו מן תרומה וחומש א' על מעילתו בהקדש: מ"ה, תשלומי תרומה מותרים מלקט שכחה
 פאה והפקד שהופקר קודם שצא לידי עונת מעשרות, וכ"כ מותר לשלם קרן וחומש ממ"ר שהופרש ממנו
 ת"מ, אעפ"י שלא הפריש ממנו ת"ג, כגון שלקחו הלוי בשבילים, וממ"ש והקדש שלא נפרו כהלכה (ועיין
 בת"כ פ' אהורו דגס א"ה וחכ"א משלמים מכולם, ובמתני' הגי' וחכמים מתירין, ומעניני בעל כ"פ פי"ט
 וכ"כ מעיני הרע"ב ועלם שהרמב"ם בחיבורו פ"י הי"ה חזר מפירושו, דגס פוסק כר"י ובפגמ"ס כר"ל,
 ועיין בתוס' רע"ק): מ"ו, לעולם לריך לשלם הקרן והחומש מן אותו מין שאכל, ואע"ג דפעמים מוכרח
 להמתין זמן מרובה, עד שיש לו מותרות מין, כגון אם אכל קישואין של ערב שביעית, דא"ל לו לשלם
 בשביעית, משל ששית לא, דכבר הוקדש, ומשל שביעית לא, דאסור לשלם חובו מפירות שביעית, אפ"ה
 ימתין ומשלם בזמ"ש ממניני, דהכי א"ק ונהן לכהן את הקדש קדש שאכל: ב) ההוספות למטות דפ"ה
 תמו ספו צפ"ו דהוספתא, ומה שהוא עוד לפניו בפרק זה, אין לו ענינו לא למה שלפניו ולא למה
 שלאחריו, ובאמת אמטיות דפ"ו קאי כאשר אוכיח לקמן, וההוספות לפ"ו הנה צפ"ו דהוספתא, אכן
 גם אלו הן בערוביזא, ופה תמלאנה סדורין וערכין לפי המשניות ולעומת הפסקאות בכל משנה ומשנה:
 (א) פסקא דמתני' הוא זה וגשמת ממקומו, וכבר העיר הגר"א בהגהותיו שמקומו צריש פראין ולהגהה
 זו כיון הרב מהר"י חיים אפפעהיים צבית התלמוד שנה ה' לך רל"ז: (ד) ס"ל בתרומה סיכה אינה כשתיה,
 וגם ר' יוחנן פליג אצרייתא דת"כ עיין מ"ש פ"ב ה"א ותוס' נדה ל"ב, ובעל ח"ד כתב זול"ל, ט"ס יש
 כאן, דלא אשכחן בשום דוכתא דפליג ר"ש אמאי דהן סיכה כשתיה וכו', וכל"ל הסך יין של תרומה
 והשותה שמן, דכיון דהוי שלא כדרך הגאחו, פטור מן החומש, אבל בקרן מיהא חייב, דלא גרע
 ממזיק: (ה) דלא קריין ציה כי יאכל: (ו) דסד"א כיון דמסקין לא מתחייב על הגאחו, דהא גם ציו"כ
 אינו חייב אם אכל אוכלין שאין ראויין לאכילה ושתה משקין שאין ראויין לשתיה: (ז) דבשעת אכילה
 ושתיה עכ"פ נהנה מן הקדש: (ח) שנגב גם בצירתו, דהא אם היזר בצירתו, אעפ"י שנגב בתרומה,
 אינו משלם, דאין לוקה ומשלם: (ט) כהג"י בכ"י אירפורט ובראש"ד פ"י הי"א, וכן הגיה הגר"א,
 ובדפוסים הגי' כמו ברמב"ם משלם את הקרן ואינו משלם את החומש, ומסתברא לגרוס קרן וחומש,
 דמאי שנא נזיר מאוכל ציו"כ, ועוד דלפי גי' הרמב"ם הו"ל לנקוט אותה שחייב עליה קרן וחומש כדי
 הדדי: י) ודלא כר' נחומא בן הקנה, שהי' עושה את יו"כ כשבת לתשלומין, עיין תוספתא ב"ק פ"ו וירוי'
 במבליהן פ"ו ה"א ובבבלי פסחים דף כ"ט ובשאר מקומות: (יא) כהג"י בכ"י אירפורט וכל"ל, דהסך יין
 וחומץ, בין מעורבין, בין שאין מעורבין, אינו משלם את החומש, שאין דרך סיכה בך, ובדפוסים
 הגי' יין וחומץ משלם קרן וחומש, וא"כ ל"ל שחסר מלת שתי: (יב) בתוספתא אותה לפניו זו הבצא
 האוכל תרומה עמאה משלם דמי עזים וכו' שלא במקומה, דממ"א צפ"ו קאי, ושם תמלא אותה:
 (יג) חזי ככר של עירוב, שהוא שיעור סעודה אחת, ובשיעור חזי פרס פליגי תנאי בצרייתא דעירובין
 דף פ"ב: (יד) לכזית: (טו) כהג"י בכ"י אירפורט וכל"ל לפי השגת הראש"ד על הרמב"ם פ"י ה"ג עיי"ש
 ובכ"מ, אכן בתוספתא דפסחים פ"א ויומא פ"ד גם בכ"י הגי' כדי שתיה רביעית, וגו' הראש"ד בתוספתא
 דפסחים

תרומות פרק ו

שתיה בבזית (טו), אבילה ושתיה אין מצטרפין (י), אבל בזית אפילו מחמשת המינין (יח), הרי אלו מצטרפין, אבל בחצי זית, ונודע לו, וחזר ואבל בחצי זית ממין אחר (יט), הרי אלו אין מצטרפין (כ): האוכל תרומה ממאה (כא), משלם מן החולין המהורים (כב), שילם מן החולין הממאים מהו (כג), סומכוס אומר (כד), בשוגג (כה) תשלומיו תשלומין (כו), במזיד (כז) אין תשלומיו תשלומין (כח), וחכ"א בין בשוגג בין במזיד תשלומיו תשלומין (כט), ויחזור וישלם מן המהורין (ל): כשם שאין נותנין תרומה (לא) אלא לכהן חבר (לב), כך אין משלמין קרן וחומש אלא לכהן חבר (לג), האוכל תרומת עם הארץ משלם קרן וחומש לכהן חבר (לד), וחבר נוטל דמים ומפיים (לה) את עם הארץ: תרומת חבר ותרומת עם הארץ

הגיון אריה

דפסחוס כדי ח"פ: טו) כר"ע רפ"ו דניזר, ואע"ג דשיעור אחד להם חפ"ה אין מצטרפין, והטעם משום דלא מיתבא דעתיה: יז) כמו ביו"כ, וביו"כ פשיטא דאין מצטרפין דלא שוו שיעורייהו: יח) מעט מעט מן כל מין ומין עד שהשלים חכילתו לכזית, ודוקא כשלא שהה מתחילת חכילתו עד סופה יותר מכדי ח"פ, ושלא נודע לו בנתיים: יט) של חמשת המינין, והוא הדין מנאותו המין, ולא נקט ממנין אחר, אלא משום רישא, והרב צעל ח"ד הגיה כחצי זית אחר ממנין אחד, וזוהו לישנא דחיקא, ויותר טוב להעביר הקולמוס על מלת ממנין מלהגיה הכי, ובחמת אין שום צורך למחוק או להגיה: כ) דכמו שהדיעות מחלקות לענין קרבן, ה"ל מחלקות לענין חומש: כא) כהג"י בכ"י אירפורט בתוספתא ובירור', אכן אמוראי דבבל, ובבבלי יבמות דף 5. וגיטין דף כ"ד הובאה נמי הך בריתא כמו בתוספתא ובירור', אכן אמוראי דבבל הגיהה, משום שהי' קשה להם בדברי ר"מ במזיד אין תשלומיו תשלומין תבא עליו ברכה וכו' ומסקין שחסורי מחסרה והכי קתני אכל תרומה עמאה משלם כל דהוא, אבל תרומה טהורה משלם חולין טהורין, ולולי דברי הגמרא, הי' אפשר לומר דר"י לטעמיה שצריך ליתן לכהן דבר שראוי להיות קדש וחולין עמאים אינן ראויין לעשות תרומה לכתחילה ומשום"ס ל' דקנסין ליה במזיד, ולענין הלכה בודאי דבבלי קסמוכין עיי' רמב"ם פ"י ה"כ, אבל אין ראוי להגיה הירור' לפי הבבלי כמו שעשה הרב צעל פ"מ, דקשיית הבבלי אינה עלזונה כ"כ עד שלא יכלו אמוראי דא"י לתרצה באופן אחר, ומפשטא דמתיתין בודאי משמע שתרומה טהורה ותרומה עמאה דין אחד להם ולעולם צריך לשלם מן חולין טהורין, וגם הגר"א אשר דרכו בקודש להגיה התוספתא על פי הבבלי, יאז פה חוץ לדרכו והגיה התוספתא על פי הירור', דאע"ג שגיי' כ"י כגוי' הדפוסים האוכל תרומה טהורה וכו', חפ"ה נתן מלת טהורה בהסגר וגרס עמאה עיין בזמנת בטורים, והמשכיל ביון, ועיין לקמן אית ל"ד: כב) חפסקא דמתיתין אחד תרומה טהורה ואחד תרומה עמאה קאי, ופרושי קמפרש, היאך הדין בטמאה, אם לא שילם מן המהורין, ואם לא גרסין כגוי' הירור' וגי' כ"י אירפורט אלא האוכל תרומה טהורה, ע"כ ל"ל שבבא זו חסורי מחסרה וצריך לתקנה לפי הבבלי, דמפשטא דמתני' משמע שתשלומי תרומה טהורה ותרומה עמאה שוין לגמרי: כג) כהג"י גיטין שם, אבל ביבמות וכ"כ בבבלייתא דירור' ליתא הך מהו: כד) בירור' כהג"י ר' נתן אומר סומכוס אמר, ובבבלי ח"ה סומכוס אומר משום ר' מאיר: כה) שלא הי' יודע שהחולין עמאין: כו) ועשין תרומה עמאה כמו שאכל: כז) שידע דצריך לשלם מן חולין טהורין, וחפ"ה היזר ליתן מן עמאים: כח) דקנסין ליה, והחולין עמאין אינן נעשין תרומה עמאה ובירור' כהג"י שוגג מה שעשה עשוי, מזיד לא עשה ולא כלום: כט) ס"ל דקנסין שוגג אטו מזיד, ובין כך ובין כך נעשין תרומה, אבל קנסין ליה שצריך לחזור ולשלם: ל) והן אינן נעשין תרומה, ובירור' לא הובא דברי החכמים כלל: לא) בבא זו חפסקא דמתיתין והן נעשין תרומה קאי, ומתיתא זו כבר מיתנייה בתוספתא דמנאי, אכן כאן עיקר מקומה כמו שכתבתי לעיל שם פ"ב אית קל"ט: לב) דאסור ליתן טהרות לע"ה: לג) דהן נעשין תרומה ביד כהן, דמתיתין מקדשתן: לד) מכאן יש להקשות אבוגיא דבבלי יבמות וגיטין שם, דאי משלם כל דהוא כשאל תרומה עמאה, אמאי לא יתן תשלומי תרומת ע"ה ע"ה, הא תרומה ע"ה בודאי עמאה היא וממתני' פ"ד דחלה מוכח שנותנין תרומה עמאה לכהן לע"ה, דהכי איתא בירור' שם ה"ט לכל כהן בין לכהן חבר, בין לכהן ע"ה, ועיין תוס' חולין קל: ד"ה מנין ורמב"ם פ"ו ה"ב ופ"ו דמה שכתב שם הכ"א סותר לה"כ, ואע"ג: לה) בירור' בפרקין סה"א ח"ה אכל תרומת חבר, משלם לחבר, תרומת ע"ה משלם לע"ה, ומפרש

שנתערבו, כופין את עם הארץ למכור את חלקו לו: ב ישראל שנתנו לו) לו תרומה מבית אבי אמו ואכלה, וכן בעל חוב לה) שגבה בחובו, וכן האשה בכתובתה לה), משלם קרן וחומש לכהן חבר, וחבר נותן להם דמים מ):

ך מא) הגונב תרומת הקדש ולא אכלה מב), משלם את הקרן מג), ואין משלם את החומש מד), וכפל אין בהם מה), שנאמר מו) ישלם שנים לרעהו, ולא להקדש מז), אכלה, משלם שני חומשין מה), קרן וחומש מן החולין, והן נעשין (קדש בתרומה, קרן נותן לגזבר וחומש לבעלים, בקרן זה מועלין, בחומש זה אין מועלין, חומש שני חומש שני תרומה נותן לגזבר) מט):

ה האוכל את הטבל נ), משלם מן חלקו ומן השכחה ומן הפאה ומן התבואה שלא הביאה שלישי נא), דברי ר' אליעזר, ר' עקיבא נב) אומר, אין משלמין מהן נג), לפי שאין

הגיון אריה

ומפרש התם שהכהן חבר נותן דמיה לכהן ע"ה, ע"ס: לו) שאי אפשר לחלוק תערובת זו, משום תרומה טהורה של חבר, דחיישין שמא תבא לידו של ע"ה, ופשיטא שתערובת זו אסורה באכילה, מפני תרומתו של ע"ה, ולשורפה נמי אי אפשר מפני תרומתו של חבר, ומשום"ה מניחה עד שתרקב: לו) שנפלה, כ"ל וכה"ג ברמב"ם פ"י הכ"ב: לה) כה"ג"י בכ"י אירפורט, ובכ"י ווינן ה"ה לבעל חובו בחובו, ובדפוסים בטעות בעל הבית שגבה בחובו, ובדפ"ו מר"ת בע"ה נעשה בע"ה: לה) ואכלה בשוגג: ט) אותן דמיה שהי' נותן להם, אלו היו באים למכור לו התרומה שנפלה להם, ולריך לנשות כן מפני שמו אין לשום כהן זכות בתרומה זו: מא) למ"ג לית הוספה בתוספתא, ולא ברייתא ביר"ו: מב) במתניתין מדבר התנא בתחילה בגניבת תרומה לחוד, ואח"כ בגניבת ואכילת תרומה, והדר בגניבת ואכילת הקדש, אבל לא בגניבת הקדש לחוד, ומשום"ה כל בעל התוספתא לאשמועינן היאך הדין בזה: מג) דמי תרומה: מד) דרק אכילת תרומה חייב חומש, כדכתיב איש כי יאכל: מה) בו כ"ל דהאקדש קאי, וביר"ו בסוגיין הגי' בו בהקדש: מו) שמות כ"ב, ח: מז) במכילתא מוסיף עלה לרעהו ולא לאחרים, וביר"ו בסוגיין הגי' כמו הכא, ועיין בבב"ב דף ק"ו: מח) וקרן אחד כ"ל וכה"ג"י בכ"י הגר"א: מט) תרומה, קרן נותן לגזבר וחומש לבעלים וחומש שני בודמי תרומה, בקרן ובחומש זה מועלין, ובחומש של בעלים אין מועלין כ"ל וזהו פירושו, אם גנב ואכל תרומת הקדש משלם רק קרן אחד, להיות שאין כפל בהקדש, אבל לריך לשלם שני חומשין, אחד משום שמעל בהקדש, ואחד משום שאכל תרומה, הקרן והחומש על אכילת תרומה לריך ליתן מן חולין מתוקנים, והן נעשין תרומה, אכן חומש זה נותן לאחי' כהן שיראה, וחומשו של הקדש אינו לריך ליתן מחולין מתוקנים, אלא משלמו מדמי תרומה, (כה"ג"י בכ"י הגר"א, ובכ"י ווינן בדמיי תרומה, והגי' משבשתא בכ"י אירפורט ודמאי תרומה נמי ראייה ש"ל דמי תרומה) דחומש זה אינו נעשה תרומה, במה שנתן להקדש בו מועלין, ובמה שהוא לבעלים, בו אין מועלין, ועיין בר"ם למשנתו ובמ"ל סס, ועיי"ע מה שכתב הרב בעל ח"ד על הרמב"ם, ולהרב בעל תפארת ישראל שכתב בהלכתא גבירתא דיליה וז"ל גנב תרומה שהוקדש לכהן הבית אין כפל להקדש ולהכי [כשאכלה] משלם רק קרן כדמי תרומה וב' חומשים וכו', נעלמה תוספתא זו, דקרן של תרומה, אעפ"י שהיא של הקדש, כשאכלה לעולם לריך לשלמו מחולין מתוקנים, ולא כדמי תרומה. וידוע דעד דמיה שהיתה בתוספתא אחר אותן תיבות שנתתי בהסגר, ר"מ מחייב בקופה שנית בחלה וכו', איננו במקומו, דהוספה היא למ"ה דפ"ז ושם תמצאו, וגם הבב"א ר' אליעזר אומר וכו' קודמת שלא בדין לבבא האוכל את הטבל וכו', דזו קאי למ"ה, והלא אמ"ז: נ) התרומה כ"ל, דתרומה שבטבל אין חייבין לשלם, כדתיבא בתוספתא דמ"ס פ"ג, ישראל שאכל פירותיו בטבלן אעפ"י שמתחייב בהם לשמים, אין לכהנים בהם כלום, שנא' וכו', עיין שם לקמן פ"א אות קכ"ו וגם בספרא שם מפסי ליה מאשר ירימו לה', שעל המורס הם חייבין, ואין חייבים על התרומה שבטבל, וכבר הרגיש הרב בעל ח"ד שהגי' טבל לריכה תיקון, דכתב וז"ל, והא דנקט הכא טבל אי גירסא דוקייתא היא לא מתוקמא אלא בההוא גוגא, דאמריין ר"פ הדרע, דאתו לידיה דכהן בטבלייהו, וקסבר האי תנא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין עכ"ל, אכן לפרש התוספתא בדין גוגא, דוחק גדול הוא, ועוד אמאי לא הביאו שם בגמ' מתניתא זו להניח דמסייע לך (ועיין בחשק שלמה ולמפרש זה לא היתה כאלו התוספתא של מ"ס לנגד עינינו: נא) דפטורה נמי ממשעות: נב) כה"ג"י בכל הדפוסים, ובכ"י אירפורט פליגי ת"ק וחכמים בדבר: נג) כה"ג"י בכ"י אירפורט וכל"ל, דר"מ

תרומות פרק ו ז

משלמין מדבר שלא בא לעונת המעשרות (ג): ו ר' אליעזר אומר, משלמין ממין על שאינו מינו, ובלבד שישלם מן היפה על הרע (ג), כיצד אבל שעורים ומשלם חטים (ג), גרוגרות ומשלם תמרים, תבא לו ברכה (ג), ר' עקיבא אומר, אין משלמין אלא ממין על מינו (ג), ר' אליעזר אומר כשם שמשלמין מן החדש (ג) על הישן (ס), כך משלמין ממין על שאינו מינו (סא):

פרק ז א (א) האוכל תרומה שומאה (ב), משלם דמי עצים (ג) לכהן, אבא שאול

הגיון אריה

דרי"ע בודאי לא בתבואה שלא הביאה שליש לבד, אלא בכלי פליג אר"א, דאל"כ מוכרחין אנו לומר שר"מ פליג אר"ע רבו: (ג) כלי מדבר שאין ראוי להיות קדש: (גה) ע"כ פסקא דמתניתין: (גו) בספרא ס' אזור, ובצרייתא דבבלי פסחים ל"ב ליתא הך אכל שעורים ומשלם חטין ובודאי לריך לגרוס ליה, דרק שעורין וחטין הן מין בשל"מ לענין הא, שאין תורמין מזה על זה, מה שאינו כן בגרוגרות ותמרים, כרתין במזבחין ס"ב מ"ד וקטג גרוגרות ותמרים משום זו ואל"ל זו: (גז) דאכל מידי דלא קפיץ עליה זביניה, וקא משלם מידי דקפיץ עליה זביניה: (גח) וגו' כ"ל דהנה ר"א השיב לר"ע אהא דאמר לפיך אם אכל קישואין של ע"ש ימהין לקישואין של מ"ש וישלם מהם, והא דלריך לשלם ממינו, מפיק ליה גמי ר"ע כסיפא מונקן לכהן את הקדש: (גט) קישואין של מ"ש: (ס) קישואין של ע"ש: (סא) דמן היפה על הרע הוי כמו החדש על הישן:

פ"ז א (א) מ"א, תשלומי תרומה הן הקרן והחומש, וכבר ידענו אימתי לריך לשלם את שניהם, אכן איכא גווי, שאין לריך לשלם, אלא את הקרן בלבד. האוכל תרומה טעורה במזיד בלי התראה, אע"כ שחייב מיתה בידי שמים, אפ"ה משלם את הקרן, ואין לריך לשלמו מן חולין מתוקנים, אלא סגי כשנתן לכהן מעות כדמי תרומה שאכל, דתשלומיו אינן נעשין תרומה, ומשוא"ה כשהכהן מוחל לו, אין לריך לשלם: מ"ב, דוקא בזר לריך שהאח אכילתו מן התרומה במזיד, כדי שלא יהא מוכרח לשלם גם את החומש, אבל צבת כהן שנשאת לאיש, בין שנשאת לישראל, בין שנשאת לפסול מן הכהונה, אפילו אכלה תרומה שזכה בה כהן בשוגג, אינה משלמת, אלא רק את הקרן, דכתיב וכל זר לא יאכל קדש (ועיין בת"כ), וכמו שתשרף כשזנתה תחת בעלה, משום שהיא צבת כהן, ה"ל כשאכלה תרומה, פטורה מן החומש, משום שהיא צבת כהן: מ"ג, קטנים ועבדים כנענים אינן בני תשלומין, ואם האכילן אביהם או רבם תרומה בשגגה, אינו משלם אלא את הקרן בלבד, וכ"כ מי שאכל תרומת חו"ל, שהיא רק מדרבנן, או פחות מכותית מן תרומה דאורייתא, אינו משלם חומש: מ"ד, בכל אלו שאין משלמים חומש, תשלומי הקרן אינן נעשין תרומה, וכל שאינו נעשה תרומה, אין לריך לשלם מן חולין מתוקנים, ואם ראה הכהן לנחול, פטור משלם לו, וכל אותן שחייבים לשלם את הקרן ואת החומש, משלמין מן חולין מתוקנים, והתשלומין נעשין תרומה, ואין בידו של כהן למוחלו: מ"ה, הא דאמרין לריך לשלם קרן וחומש, היינו דוקא בתרומה ודלית, אבל בספק תרומה אינו משלם לה את הקרן ולא את החומש, אעפ"י שאסור לאכול הימנה לבתחילה, ובמקום דאיכא לתלות, אפילו ספק תרומה ליכא, כגון צ' קופות, אחת של תרומה, ואחת של חולין, ונפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן, ומספקין לאיזה מהן נפלה, הלין שהתרומה לתוך התרומה נפלה, ומותר לאכול מן החולין לבתחילה, אבל צ' קופות, ואיזו ידוע איזה מהן תרומה, ואיזה מהן חולין, שתייהן אסורין לזר, משום ספק תרומה, ואם אכל אחד מהן, פטור מתשלומין, לא מן החומש בלבד, אלא חף מן הקרן, ואפ"ה גם קופה השנייה בספיקא קא עומדת, ופטורה מן החלה כדמוע, ואם בא אחר ואכלה, גם זה אינו חייב בתשלומין, ורק כשאחד אכל את שתייהן, משלם את הקרן ואת החומש, ואם הקופות אינן שוין, משלם בקטנה שבהן: מ"ו, וכמו שספק תרומה פטורה מתשלומין, ה"ל אינה מדמעת, ומשוא"ה צ' קופות ואינו ידוע איזה מהן חולין, ואיזה מהן תרומה, ונפלה אחת מהן לתוך חולין, החולין נותרין, ואם נפלה השנייה לחולין אחרים, גם אלו בהיתרן קא עומדין, ורק כשנפלו שתייהן למקום אחד, לריך מאה כנגד א' מהן, ואם אינן שוין, סגי במאה נגד הקטנה שבהן: מ"ז, וכמו שספק תרומה אינה מדמעת, ה"ל אין לריך להפוך הקרקע כשזרעה, ומשוא"ה צ' קופות, ואינו ידוע איזה מהן חולין, ואיזה מהן תרומה, וזרע א' מהן, אינו לריך להפוך, ובגדולין חולין, ואם בא אחר וזרע את השנייה, גם זה פטור מלהפוך, ורק כשאחד זרע את שתייהן, וזרע אינו כלה, חייב להפוך, וכשהזרע כלה פטור מלהפוך: (ב) במזיד, כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א. דבאובל

תרומות פרק ז

קמז

אומר, כל דבר שיש בו שוה פרוטה, חייב בתשלומין (ד), אמרו לו, לא אמרו שוה פרוטה, אלא בהקדש (ה) בלבד: (ה) שתי קופות ז, אחת של תרומה, ואחת של חולין, ונפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזה מהן נפלה, שתיהן מותרות (ו). בזו מאה, ובזו אין מאה (ז), הריני אומר לתוך מאה נפלה (ח), אחת מדומעת (ט), ואחת שאינה מדומעת, הריני אומר לתוך מדומעת נפלה (י). שתי קופות, בזו ארבעים סאה, ובזו ארבעים (י) סאה, נפלה סאה לתוך אחת מהן, וידוע לאיזה מהן נפלה (י), ואח"כ נפלה שנייה, ואין ידוע לאיזה מהן נפלה, למקום שנפלה הראשונה, שם נפלה השנייה (י), נפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזה מהן נפלה, ואח"כ נפלה שנייה, וידוע לאיזה מהן נפלה, אינו יכול לתלות ולומר, למקום שנפלה שניה, שם נפלה הראשונה (י): היו לפניו שתי קופות (אחת של חטים ואחת של שעורים) (י) נפלה אחת מהן, ואבדה אחת מהן, ואין ידוע איזו נפלה, ואיזו אבדה, שתיהן מותרות. שתי קופות.

הגיון אריה

דבאכל תרומה עמאה בשוגג, כ"ע מוודו שצריך לכתחילה לשלם מן הטעוירים לפי עיקר נוסחת התוספתא, עיין פ"ו אות כ"א, ולהיות שבבא זו ע"כ במזיד קאי מייירי, להגתיה פה ברפ"ז, ועיין פ"ו אות י"ב: (ג) דלא חי אלא להסקה, ואם הוא דבר שאין ראוי להסקה, פטור לגמרי, כדאיתא פסחים ל"ב, ואם התרומה עמאה ראויה להסקה, ס"ל לת"ק שמשלם דמי עינים בין שיש בכזית שאכל פרוטה, בין שאין בו שוה פרוטה: (ד) אבא שאלו בתרומה טעורה ובתרומה עמאה קפליגו את"ק, דכחא לעולם אהוה פרוטה קא קפיד, דונתן כתיב, ואין נתינה פחות משוה פרוטה, ובפסחים שם ע"ב פליגי בתרומה טעורה, ובעל התוספתא מייטי לפלוגתייהו בתרומה עמאה לרבותא דת"ק, דסד"א כשאכלה במזיד ויכול ליתן לו דמי עינים אינו חייב עד שהוא שו"פ, קמ"ל: (ה) דבהקדש לא כתיב אכילה, והגנהה הימנו שוה פרוטה מעל, ובגמרא שם כהג"י אמרו לו וכו' אלא לענין מעילה בלבד, אבל לתרומה אינו חייב, עד שיהא בו כזית: (ו) למשניות ב' ג' ד' דפרקין לית הוספה בתוספתא, וגם צירו' לית צרייתא בענין תרומה, ולא תתמה על המראה, דמשניות אלו תואמי לביה הנה למשניות הראשונות בפ"ו: (ז) בבא זו והבאות אחריה נמלאו בפ"ו דהתוספתא, ואין שום ספק, שאין להן שייכות למה שלפניהן שם בראותו פרק, וחזן מן אותה בבא שהרימותי מהן לעיל פ"ד אות קע"ט טולן נמשכות אחר מ"ה דפרקין, כאלה עיניך תחזינה, דהנה בבא זו כמעט מלה במלה רישא דמתניתין היא, דתיבות וכן יאה ר' יוסי אומר הנמלאין בדפוסים אינן אלא מיד איזה מעתיק, אשר כיוון לקרב את הרחוקים, וג"י כ"י אירפורט נכונה: (ח) ע"כ פסקא דמתניתין ושם הג"י הרי אני אומר לתוך של תרומה נפלה, ואפשר שהיא דתוספתא שינה לשון המשנה לאשמועינן, דדוקא כששתי קופות גם עד שהתא מותרות היו, דהיינו שידוע איזה מהן תרומה, ואיזה מהן חולין, רק בהאי גוונא הלינן להקל, כדי שלא תקלקל את החולין: (ט) דשתייהן של חולין: (י) כדי שלא תקלקל האחרת, והשתא שתייהן מותרין, רק שצריך להגביה הסאה של תרומה מתוך המאה ואחד: (יא) שנפלה כבר סאה של תרומה לתוכה: (יב) דלמקום שנפלה הראשונה, שם נפלה גם השנייה, כמו דאמרינן לקמן, ובירו' בפרקין רה"ס כהג"י אחת עמאה ואחת טעורה, אינו אומר לתוך עמאה נפלה, אחת מדומעת ואחת אינה מדומעת, אינו אומר למדומעת נפלה, אחת יש בה כדי להעלות, ואחת אין בה כדי להעלות, אינו אומר לאותה שיש (כ"ל) בה כדי להעלות נפלה, ועיין ברמב"ם פ"ד הט"ו ובכ"מ, ובר"ם פ"ד מ"ב שכתב דהך בזו מאה ובזו אין מאה ע"כ בשל ב' אדם מייירי, דבשל אדם אחד מעלות זו את זו: (יג) כהג"י בכ"י אירפורט וכ"ל והג"י בזו אין ארבעים בדפוסים משוםשתא ובצרייתא דירו' פ"ד ה"ב הג"י בזו חמשים סאה ובזו חמשים: (יד) וקרי אחת מדומעת, ואחת שאינה מדומעת, ולא נקט בבא זו אלא משום סיפא, דכבר תני להך דינא לעיל: (טו) שתולין הקלקלה במקלקלה, יושלמי שם: (טז) דבשעה שנוול הספק בראשונה, השנייה עדיין לא היתה מקלקלת: (יז) של חולין, ולפניהן שתי סאין, אחת של תרומה ואחת של חולין כ"ל ונקט לה לאשמועינן דאף בכהאי גוונא שהספק

תרומות פרק ז

אחת של תרומה טמאה, ואחת של תרומה טהורה, נפלה סאה תרומה (י) לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזה מהן נפלה, הריני אומר לתוך תרומה טמאה (יש) נפלה, ותרומה טהורה לא תאכל במהרה (י), עד שתתחשב, שאין בכל עיסה ועיסה כביצה (יא): שתי קופות, אחת של תרומה טמאה, ואחת של חולין טהורין, נפלה סאה תרומה (יב) לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזה מהן נפלה, הריני אומר לתוך תרומה טמאה (יג) נפלה, וחולין טהורין (יד) לא יאכלו במהרה, עד שיתחשבו, שאין בכל עיסה ועיסה כביצה: אחת של תרומה טהורה, ואחת של חולין טהורין, נפלה סאה תרומה (יז) לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזה מהן נפלה, שתיהן מותרות (יח), אם יש בהן לעלות זו את זו, מעלות זו את

הגיון אריה

שהספק דבבר שנפל ולא דבבר שנפל לתוכו, אמרין נמי דתליין שלא לקלקל את החולין, ולגי' הדפוסים שהבאתי אין לה שחר, ובכ"י אירפורט כהג"י היו לפניו שתי קופות אחת של שעורים ואחת של חטים, לפניהן שני סאין, אחת של חטין, ואחת של שעורין, ונפלה אחת מהן ואינו ידוע לאיזה מהן נפלה וכו' וגי' זו בודאי משוּבְּשֵׁתָא, והגר"א נתן את כל הבצ"א בהסגר והגיה הכי, שתי סאין, אחת של חולין, ואחת של תרומה, אבדה אחת מהן ה"ז מותרת, ולפי הגהה זאת אין לבצ"א זו שום שייכות לא לאותן שלפניה ולא לאותן שלאחריה, דכולן בפילה קא מיירי, והרב המפרש ר' יונה הביא נוסחת כ"י הגר"א בזהך לישנא שתי סאין, א' של חולין, וא' של תרומה, אבדה אחת מהן, ונפלה אחת מהן, ה"ז מותרת, ומשינוי נוסחאות האלה נראה צעליל, דלא משתעי הכא בחטין ושעורין, אלא בשתי קופות של חולין, ורק ספוקי מספקין אי הך סאה שנפלה לתוך א' מהן תרומה היתה, ושתיהן אסורין, או חולין היתה, ושתיהן מותרין, והא קמ"ל דגם בזה תליין להקל לאמר, של תרומה אבדה, ואותה שנפלה של חולין היתה, ומה שכתב צעל ח"ש בודאי לא מחזור דבצ"א קופות א' של חטים וא' של שעורים ולפניהם ב' סאין א' של חטין וא' של שעורים וכו' אי אפשר לומר שאינו ידוע איזה מהן נפלה: (יח) שבמאה כ"ל וכן הגיה כבר הגר"א, אכן מה שכתב המפרש הרב ר' יונה שכן היא גירסת הכ"מ פי"ד בתוספתא הכל, במתכ"ה טעות הוא בידו, עיי"ש והרמב"ם דדין לא הביא צבא זו, כיון שהביא הברייתא דירו', עיין לעיל אות י"א, וכ"ש הוא, ומה בחולין אמרין שהתרומה הטהורה נפלה לקופה של טמאין, אע"ג דגר"א שהטורה נפלה לתוך טהורין, כ"ש שתליין תרומה טמאה בתרומה טמאה: (יט) דלעולם תליין הקלקלה במקולקל כבר: (כ) דמשונה טהרה מאיסור, דלענין איסור אכילת תרומה טמאה אמרי חכמים אם נפלה סאה תרומה טמאה למאה סאה תרומה טהורה שאין מוכשרין, אבדה בשיעוטה, אבל לענין טומאה לא מועיל הביטול כלום, ולעולם אסור ללוש תערובת זו כשיש בה כביצה מן הטומאה, דאז הטומאה הטמאה לטהורה, וכיון שאין לנו יודעין בודאי שהטומאה לתוך הטמאין נפלה, גם התרומה הטהורה לא תאכל אלא פחות פחות מביצה: (כא) למשל אם נפלה סאה תרומה טמאה, ובקופה של תרומה טהורה יש חמשים סאה, מותר ללוש עיסה של מ"ט ביצים, דבמ"ט ביצים של התערובת לא נמנעת ביצה מן הטומאה, וכל הפחות מביצה אינו מוטמא, וה"ל מותר לאכול התרומה הטהורה נקודים או קליות וללושה בני פירות, כולי דתתן רפ"ה: (כב) שבמאה כ"ל דמונח מתוך הבצ"א עלמנה, ובירו' כהג"י שתי קופות, אחת של תרומה טמאה, ואחת של חולין טהורין, ונפלה סאה תרומה טמאה לתוך אחת מהן, ואינו ידוע לאיזה מהן נפלה, אינו אומר לתוך של תרומה נפלה, והחולין יאכלו בטרה, נפלה סאה תרומה טהורה, אינו אומר לתוך של תרומה טמאה נפלה, והחולין יאכלו נקודים, שתי קופות, אחת של תרומה טהורה, ואחת של חולין טמאין, נפלה סאה תרומה טהורה לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזה מהן נפלה, אינו אומר לתוך תרומה נפלה, והחולין יאכלו נקודים, נפלה סאה תרומה טמאה, שתיהן אסורות, מה נשפך אי לתוך תרומה נפלה אסור, אי לתוך חולין נפלה אסור, למה שספק טמא טמא וספק מודומע מותר ע"כ, ובתוספתא לא משתעי אלא בסאה תרומה טמאה שנפלה לא' משתי קופות של תרומה טמאה, וחולין טהורין, או של תרומה טהורה, וחולין טהורין, ודברי הרמב"ם ספי"ד תמוסין מחד מחד ועיי"ש בכ"מ: (ג) לענין טהרה חיישין שמה לתוכן נפלה, ולא תליין הקלקלה אלא להא, שהחולין מותרין, אעפ"י שאין מעלין את הסאה: (ד) שבמאה כ"ל: (ה) אסורות כהג"י בכ"י וויטן ובכ"י יאן גושן של הרב צעל פ"מ וכו"ל, דהא קתני אם יש בהן לעלות וכו', והכא לא אמרין שהתרומה נפלה במינה, דאם אחת אומר כן, כדי שלא לקלקל החולין הקלין, אתה

תרומות פרק ז ח

קמ"ד

זו כו', ולא יאכלום כו' במהרה כח', עד שיתחשבו, שאין בכל עיסה ועיסה כביצה: היו לפניו שתי קופות, אחת של תרומה, ואחת של חולין, ולפניהן שתי סאין כט', אחת של תרומה, ואחת של חולין, ונפלו משתיהן לתוך שתיהן ל', ואין ידוע, אם מזו לתוך זו, ואם מזו לתוך זו כט', הריני אומר, תרומה לתוך תרומה נפלה, חולין לתוך חולין נפלו ל', אם היה ל', אבל מעשר ראשון ומעשר שני ל', הרי זה אסור ל', שלא התירו ספק מדומע, אלא בדבר שיש לו מתירין. הפריש תרומה ומעשר ראשון ומ"ש, ואין ידוע איזהו ל', הרי זה מודר את התרומה לח' את הראשון ואת השני לט': ר' מאיר מחייב מ' בקופה שנייה בחלה, ר' יוסי פוטר מא', וחכמים אומרים מב', מדומע מג' פטור מן החלה, ספק מדומע מד' נאכל משום דמע, וחייב בחלה מה':

פרק ח א מ"ב ב ר' יהושע ג' אומר, דם ד' שעל הכבר, גורר

הגיון אריה

התם מקלקל תרומה החמורה, ודו"ק: כו' כדתנן פ"ד מ"ב וכמבואר היטב בצרייתא דירו' סס', הכהנים את הדמועין: כח' כדי נכסה, ואידי דנקט ליה ברישא, נקט ליה נמי בסופא: כט' במשנה לא משתני אלא בשתי קופות, א' של חולין וא' של תרומה, והתוספתא אשר דרכה להוסיף ולפרש, מדברת ראשונה בשתי קופות של חולין, ולפניהן סאה א' של תרומה, שנית בשתי קופות של חולין ולפניהן שתי סאין, אחת של תרומה ואחת של חולין, שלישית בשתי קופות א' של תרומה וא' של חולין, ולפניהן סאה אחת של תרומה, ורביעית בשתי קופות, א' של חולין, וא' של תרומה, ולפניהן שתי סאין א' של חולין וא' של תרומה: ל' מתניתא זו מיייתי לה הבבלי יבמות דף פ"ב, ושם בה"ג ונפלו אלו בתוך אלו הרי אלו מותרים, שאני אומר וכו': לא' כלו' אי חולין לחולין ותרומה לתרומה, או תרומה וחולין לתרומה, דשתיין מותרין, או תרומה לחולין וחולין לתרומה, או תרומה וחולין לחולין דהחולין אסורין: לב' בגמ' סס' פליגי ר"י ור"ל, לר"ל לריב שיהו החולין שבקופה מרובין על הסאה תרומה שנפלה, ולר"י החולין מותרין אעפ"י שלא רבו על התרומה, והרמב"ם פ"ג ה"ד פסק כר"י בתרומה דרבנן אבל בתרומה לדוריתא לריב שירבו החולין על התרומה: לג' באחת מן הקופות: לד' ולא תרומה: לה' אומר כ"ל כלו' שתיין אסורות, דמאחר שיש תקנה לכל אחת ואחת, לא אמרינן שהתרומה נפלה לתוך העבל והחולין לתוך החולין, ועיין בר"ם וברא"ם למתניתין: לו' שאין כ"ל ועיין לעיל פ"ד אות קי"ג ופ"ה אות ו"א: לז' שלא ניין את הכלים: לח' אע"ג שחפשי לשער גם בלי מדידה איזהו התרומה ואיזהו המ"ד או המ"ס דהתרומה היא חמיונית ממ"ד ומועטה כל כך עד שגראית לעינים, וסד"א אפילו לאחר שהופרטה כבר נמי אסור למודעה, קמ"ל דכדי לברר הדבר מותר: לט' אפי' ידע איזהו התרומה ואיזהו המ"ד, לריב נמי למדוד את המ"ס, דשמה הוחלף באחר, ואם אין חשש לזה, בודאי אין לריב למדוד, אלא תרומה ומ"ד בלבד, ומיייתי לבבא זו הכא לאשמועינן, שאם הפריש תרומה מ"ד ומ"ס ואין ידוע איזהו, ונפל א' מהן לתוך קופה ואין ידוע אם תרומה נפלה, או מעשר נפל, היאך מבררין את זה: מ' עיין לעיל פ"ז אות מ"ט: מא' במתניתין בה"ג והשנייה טובג בה כתרומה וחייבת בחלה דר"מ, ר' יוסי פוטר, וטעמיה דר"מ שמחייבה בחלה, משום דספק חולין היא, ודר"י משום דהוית כמדומע: מב' בירו' בסוגין וחלה פ"ה ה"ג מימרא דר' יוחנן וכ"ל מדומע פטור מן החלה, ספק דימוע הגאכל משום דמע חייב בחלה: מ' שיעוין דתרומה נפלה לחולין הללו: מד' כגון זו דב' קופות שנאכלה אחת מהן, השנייה נאכלת משום דמע, כלו' טובג בה כתרומה, ועיין בח"ד: וכן פסק הרמב"ם בטורים פ"ז ה"ד: מה' למ"ז ולמ"ז לית הוספה בתוספתא, ולא ברייתא בירו':

פ"ח א על אכילת תרומה בשוגג, ששנג בתרומה, כגון שלא ידע, שזו תרומה, או שתרומה אסורה לזר, משלמין קרן וחומש, אבל בשוגג בגוף עלמו, כגון בת ישראל שנשאת לכהן ואוכלת בתרומה, ובאו ואמרו לה, מה צעך, או עבד של כהן שאכל בתרומה, ובאו ואמרו לו, מה רבך ובאת לתחת יד ישראל, או מכרך לישראל, או נתקן במתנה לישראל, או שיחררד, וכן כהן שאכל בתרומה, וזויע שהול' חלל, אלו אכלו התרומה בשוגג, דלא ידעו, שכבר נאסרה להם, בשוגג זה שבגוף עלמו פליגי ר' אליעזר ור' יהושע, ר"א מחייב בקרן וחומש, ור"י פוטר (לרמב"ם אינו פוטר ר"י אלא רק מחומש, ובגמ')

תרומות פרק ה

את מקומו ה), ואוכל את השאר, נמצא בין שינויו, משפסף י) ואינו חושש.

הגיון אריה

ובגמ' יצמות ל"ד חוקי לה בתרומת חמץ בע"פ, ועיין תוס' רע"ק), וכ"כ פליגי ר"א ור"י צכהן שהי' טומד ומקריב ע"ג מזבח, וגודע שהוא חלל, ר"א"ל כל הקרבנות שהקריב ע"ג מזבח פסולין, ור"י מכשיר, אבל צבעל מום מודה גם ר"י שעבודתו פסולה: מ"ב, וכל אלו שנפסלו לתרומה, והתרומה עודנה צביהם, בשעה ששמעו פסולין, ויזיאו התרומה מפייהו, ואין בזה משום הפסד תרומה, וכן מי שגודע לו בשעת אכילת תרומה, שנטמא הוא, או התרומה בצותה שעה, או שמזכר בשעת אכילה, שנטמא הוא, או התרומה מכבר, או שגודע לו בשעת אכילה שטבל או מעשר טבל או מ"ש והקדש שלא נפדו צפוי, או שמרגיש בשעת אכילה טעם מאוס צפוי, ה"ז יפלוט, ואין בזה משום הפסד תרומה וקדשים, דברי ר"י, ור"א"ל יבלעו וישלם הכל, ותרומה והקדש בתוספת חומש: מ"ג, בזו ר"א לחומרה, ור"י לקולא, אבל מי שאכל טבל אכילת עראי במקום או בזמן שמוותר לאוכלו, וזה הוא למקום הקובע למעשר או שבה עליו זמן הקובע למעשר, בזה ר"י לחומרה, ור"א לקולא, דר"י סובר, שאסור לגמור אכילתו, ופירות שבידו אסורין עליו עד שלא עישרן, ור"א סובר, מותר לגמור אכילתו במקום ובזמן שרשאי לאוכלן אכילת עראי: מ"ד, וכמו שמוותר להזיף מפיו תרומה שיש בה טעם מאוס, ה"נ אין הפסד בתרומה האסורה משום סכנה, ומשום"ה יין תרומה שנתגלה לריח לשופכו, ואפילו לזנוף אסור להניחו, דחיישינן שמא יכשול בו, ובשלה משקין יש איסור גלוי משום סכנה, ואלו הן יין מים וחלב (ועיין חולין מ"ט): אבל שאר משקין אינן אסורין משום גלוי, ושיעור שהיו בגלוי, בכדי שיצא הנחש מנאוזן הכלי וישתה ויחזור לחורו: מ"ה, ארס צטיל במשקין שמרובין כל כך, עד שיאבד בהם הארס, כל"ו שלא יהא ניכר בהם: מ"ו, פירות שנקרו אותן נחש, בין תלושין בין מחוברין, בין גדולות בין קטנות, כיון שיש בהן ליחות, אסורין, וכן בהמה או עוף שנשך אותן הנחש, בשרן אסור, משום סכנת נפשות: מ"ז, כלי מלא יין המכוסה ע"י משמרת שמשנין בה היין, מנולה הוא, ומשקה שאסור משום גלוי אין לו היתר ע"י סיטון: מ"ח, שתי חביות של תרומה צרה"י, שנטמאת אחת מהן, ואין ידוע איזה היא, שתייהן תלויות, ומניחן במקום שהן, בין במקום תורפה, בין במקום המונע, ואין לריק לשומרן עפי מנומאה ומגלוי: מ"ט, העפ"י שאסור לטמא את התרומה בידים, אפ"ה, כשתטמא גם בלאו הכי, מותר לטמאה, כשמגיל עי"כ חולין מהפסד מרובה, כגון אם נשברה חבית של תרומה צנת העליונה, ובגת התחתונה יש חולין טמאין פחות מק", אם יכול להגיל רביעית יין בטהרה, ובכלים טהורים ובידים טהורות, יגיל, ואם לאו, רשאי להגילה בטומאה, בכלים טמאים ובידים טמאות, כדי שלא יאסרו החולין לגמרי: מ"י, אבל בשמן שחזו להדלק אסור לעשות כן, ואם נשברה החבית של שמן ואין לו כלים טהורים וגם ידיו טמאות לא יגיל אלא תרד לתוך שמן של חולין טמאים העפ"י שהשמן נחסר לזר: מ"א, וכמו שאסור לטמא תרומה בידים, ה"נ אפילו בראוים אסור למוסרה לאדם רשע הרוצה לטמאה, אבל כשמגיל עי"כ קלת התרומה מן הטומאה, כגון אם הי' עובר ממקום למקום, וככרות של תרומה בידו, וזה נכרי ואמר, תן לי אחת מהן, ואם לאו, אטמא את כליך, מותר להניח לפניו אחת מהן על הסלע: מ"ב, וכדי להגיל נפשות, אסור למסור נפש אחת מישראל לנכרי, כגון אם אמרו רשעים לגשים, תנו לנו אחת מכם ונטמאה, ואם לאו, הכי לנו מטמאים את כליכן, יטמא את כליך, ורק כשאמרו צפירות, תנו לנו פלוגית, ואם לאו וכו', מותר למוסרה כדי להגיל האחרות: ב) למ"א דפירקין לא נמלאת הוספה בתוספתא ולא ברייתא בירו': ג) בפרק שלפני זה הבאחי כל הבבות בפרק ו' ובפרק ז' של התוספתא, אשר דלגתי עליהן, אל גבולן ואל מקומן, ועתה נחזור למקום אשר עמדנו שם בסוף פ"ו ומכלתין, ושם נמלא הבבות הגומסין אחרי המשניות דפרקין, אכן ההוספות האלו מתחילין במאמרו של ר' נתן, וזה קאי אמ"ג, ע"כ אל התמה על המראה שלפניך, שהחילותי גם כאן בדלוגו (ובעל חשק שלמה שלא רצה להביא תחת אות אחת אלא דברים שהם מאותו ענין, שם ידו לפיו ולא ביאר לנו איזו שייכות יש להך דם שעל הככר למאמרו של ר' נתן): ד) שפירש מפיו של אדם הנושך מן הככר, וברייתא זו מייית לה הירו' בסוגיין, והבבלי כתובות ס' וכריתות כ"א: ובתלמודין סתימתהה היא, ולפענ"ד אפלוגתה דר"א ור"י במתניתין קאי, שר"א אומר יבלע משום דסובר הלעום כבלוע, כדתינו ר' נתן בירו', וממילא סובר ר"י כל שהוא בין השיט, לא נקרא בלוע, ומכאן לזה גם בדם היולא מן הפה, כל שעודנו בין השיט, לר"א מחובר, ולר"י פרוש הוא, ועיין בסוגיא דכתובות שם ובח"ד שכתב לא ידענא מה ענין זה לכאן: ה) הע"ג דדם מנהלטי שמים מותר, אפ"ה לריק לגרור מקומו מדרבנן, מפני נ"ע, דניחלק בדם בהמה: ו) לר"א עדיין לא פירש, ולר"י אין כאן משום מ"ע, ועיין פרש"י בכתובות ופירושו בברייתא דר"ק: ז) ע"י לשונו מבין השיט, והגר"א הגיה מפשפש, ובירו' הגי'

האוכל את הנמלה (ח) ואת הכנה (ט) שבתבואה, חייב י, את הזוי (א) שבערשים, ואת יתושין (ב) שבכליסינ (ג), ואת התולעין שבתמרים ושכגורגרות, פמור (ד), פרשו (ט) וחזרו חייב, האוכל את התולעים שבעקרי אילנות, ואת הקפה שבירק חייב (טו), יבחושיין (יז) שביין ושבחומין, הרי אלו מותרין, סיננן הרי אלו אסורין (יח), ר' יהודה אומר, המסנן (יט) את היין (כ) ואת החומין, והמכרך על החמה (כא), הרי זה דרך אחרת (כב): ג אמר ר' נתן (כג), היה ר' אליעזר אומר, ימתין (כד) עד שתצא שבת, ויצא לחצר (כה) ויגמור (כו): ד הציר והחומין והמוריים (כז) והשמין והדבש מותרין משום גלוי (כח), ור' שמעון אומר (כט), אמר ר' שמעון, אני ראיתי ששתה נחש ציר בצירן, אמרו לו, נחש שומה (ל) היה, ואין מביאין ראיה מן השומין (לא): מי כבושין ומי שלוקין ומי תורמסין (לב), אין בהם משום גלוי (לג), מים ששרה (לד) בהן כבושין שלקין ותורמסין, אם יש בהם בנותן מעם, מותרים, ואם לאו, אסורין (לה), מים שהדיח בהן חובשין (לו)

הגיון אריה

הג' אוכלו ובצבלי כתובות מוללו ואינו חושש, ובכריתות מוללו וזולעו: (ח) הפסקה דמתניתין או שטעם טעם פשפש קאי, דלא לבד משום מילוח, אלא חף משום חיבור יפלוט התרומה שבפיו, ועוד מטעמא דפירש קתני לה הכא: (ט) בכ"י אירפורט הג' האוכל את הדירה ואת הנמלה ואת הכנה שבתבואה, ובמס' פרה פ"ט מ"ב הג' הדירה והכנה שבתבואה, וכן מניי הולעת הגדילין בתבואה: י משום שרץ השורץ על הארץ, דתבואה התליעה בעורה מחוברת בארץ: (יא) מילבצע ב"א, ולפי צעל מוסף הערוך היא מלה יומית*) שדומה למלת סס דקרא, אכן המלה היונית אשר כוון עליה הרב ז"ל עינה עש שבגדים: (יב) מייקקע ב"א: (יג) עיין לעיל פ"ד אות נ"ד: (יד) דאלו התלעו לאחר שנתלשו מן הארץ, ועיין היר' בסוגיין ובצלי חולין דף ס"ו: (טו) ה"ה כשרץ השורץ על הארץ: (טז) אע"ג דלא פירשו, דכיון שגדילין במחבר ה"ה כשרץ על השורץ על הארץ ועיין ספרא פ' שמיני: (יז) קעללער-פליענטן, וואססערשעלענגעלכטן ב"א, וכן גדילין בשמרים: (יח) כדתיבא חולין ס"ו. כל שרץ השורץ על הארץ לרבות יבחושיין שסיננן, ודרשא זו ליתא בת"כ, והכי ה"ה וכל שרץ השורץ על הארץ להזיז את היתושין וכו', לכל שרץ השורץ על הארץ להביא את התולעים שבעיקרי היתוס וכו' אל השקצו את נפשותיכם בכל שרץ השורץ, להביא שפירטו לארץ וחזרו, ועיין פירוש הראב"ד ובתורה והמלוה להרב מלביש ז"ל: (יט) כהג"י בכ"י אירפורט וכו"ל, ובכ"י ויען איתא בטעות המפן, ובכ"י הגר"א המסגנין, ומייתי להך דר"י הכא לאשמועינן שאסור לסקן יין וחומין מטעם אחר: (כ) כנראה, דרכם של מינים ה', לסקן יין תפלות שלהם: (כא) שלא בתקופתה ועיין לעיל ברכות פ"ט אות ס"ו: (כב) דנראה כעובד לחמה: (כג) עיין לעיל אות ג': (כד) דסד"א כיון שהתחיל לאכול בהיתר מותר לגומרו מיד, קמ"ל דלררין להמתין עד עת צא היתרו, וכן איתא להדיא בבביתא דיר' בסוגיין תני רנ"א, לא שאמר ר"א משום שהתחול בו בהיתר, אלא שר"א ימתין וכו': (כה) חוץ לחצר כ"ל וכהג"י ביר' ובבביתא דבצלי בינה ליה. עיי"ש: (כו) מכאן מוכח שגם בסופא דמתניתין ז"ל ר"א יגמור, ועיין בד"ס: (כז) עיין לעיל דמאי פ"א אות ס"ב: (כח) הפסקה דמתניתין שלשה משקין אסורין משום גלוי קאי, ומייתי לה הכא, לאשמועינן דבחמשה משקין פליגי החכמים ור"ם: (כט) כ"ה גם בבביתא דבצלי חולין מ"ט: אבל בבביתא דיר' בסוגיין כהג"י ר"ם אוסר בדבש, ומודים חכמים לר"ם ששראו אותו מוקר: (ל) דשאר נחשים אין שותין ליר: (לא) בתוספתא איפסק פה הסדר, דהבבא משמרת אסורה וכו' נמשכת אחר מ"ד דפרקין, וגם צבא הבאה אחריה, עישה שלשה במים מגולין וכו', נעקרה ושמטה ממקומה, כדמוכח משדר הבביתא דירושלמי: (לב) מים שנכבשו או נלקחו בהן מאכלים כבושין ושלוקין או ששלו בהם חורמסין ועיין בל"א פ"א אות י"ט: (לג) דאין הנחש שותה מנה, ובבביתא דיר' בסוגיין הג' הרי אלו מותרין, ופרטי חלקי דמתניתא זו נסדרו שם בשמיני: (לד) ביר' הג' שהדיח: (לה) כמים בעלמא שאסורין משום גלוי: (לו) כהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים בטעות עובטין, ול"ל עובטין, וכהג"י בתוספתא דעוקלין פ"א, ובבביתא דיר' הנוסחא ענבים ואובטין, ואובטין או עובטין וחובטין היינו כך, וכן מין ממיני הפוחים:

עיין

ה"ה

[תוספתא] י

תרומות פרק ה

ודרמסקניות (ז) לחולה (ח), אסורין (ט) משום גלוי, מים שנתגלו וחיממן, אסורין (מ) משום גלוי, מים חמין כל זמן שמעלין הכל (מא), אין בהם משום גלוי (מב), מים מגולין לא ישפכם ברשות הרבים (מג), לא יגבל בהן את המימ (מד), ולא ישקה מהן עכו"ם (מה) ולא בהמת אחרים, אבל משקה הוא בהמת עצמו (מו). מים מגולין לא ירבין בהן את הבית (מז), ולא ירחיץ בהן פניו ידיו ורגליו (מח), אחרים אומרים, לא אמרו אלא בזמן שיש בו סירטא (מט): עיסה (נ) שלשה במים מגולין, אפי"ה היא של תרומה, תשרף (נא), ואצ"ל של חולין, ר' נחמיה אומר, אפאה הרי זו מותרת, מפני שארם של נחש כלה (נב) באור: לגין (נג) שהניחו בשידה, בתיבה ובפלסגר (נד), ה"ז אסור (נה), בדרקן (נו) והניחון, ה"ז מותר, לגין בתיקי (נז), ה"ז אסור (נח), בדרק והניח, ה"ז מותר, נתנו בכור, אפילו עמוק מאה אמה, ה"ז אסור (נט), נתנו במגדל, אפילו גבוה מאה אמה, ה"ז אסור (ס), נתנו במרקלין (סא) אפילו מצוייר מסוייד (סב), ה"ז אסור. (מכסין ולא פוקקין) (סג) אם היה פקק חוצץ (סד), ה"ז מותר.

הגיון אריה

(ז) עיין לעיל דמאי פ"א אות ז"ה: (ח) כלי אפילו לחולה, דאע"ג שארין להדיחן עד שיתרכבו, אפי"ה אין נותנין טעם במים: (ט) כהג"י אירפורט, צברייתא דירו' וצרמב"ס ה"י רולח פ"א ה"ט, אבל בדפוסים הישנים הגי' אין בהם משום גלוי: (ז) גם לר' נחמיה שסובר דארם נחש כלה באור, היינו דוקא ע"י אפייה, אבל ע"י חימום גרידא צבלי, לא כלה הארם: (מא) אין הנחש שותה מן, מיראה מפני ההבל: (מב) צירו' הגי' הרי אלו מותרין, וגי' ההוספתא נכונה יותר: (מג) שלא ידבק הארם צבלי ארשים יחפים, או שלא תשהה מהן בהמה: (מד) כדי שלא יכנס לבין קשרי אלבעותיו: (מה) כהג"י צברייתא דירו', אבל צברייתא דצבלי ע"ז ל: ליתא: (מו) בצבלי שם תני חדא ולא ישקה מן לא בהמתו ולא בהמת חברו, ותני אחריתא אבל משקהו לבהמת עלמו, ומוקי להך מתניתא דשרי בצבורא, משום דלא מוסיק ליה ארם של נחש, דצבורא אוכל את הנחש נופיה: (מז) להשכיב את האבן ואת העפר שלא יעלו: (מח) כהג"י בצבלי, אבל צירו' איתא הכי ולא יכבס בהן את הכלים, ולא ידח בהן קערות כוסות ותמחוויין, ואצ"ל פניו ידיו ורגליו, וסדר פרטי חלקי הצרייתא משונה הן בצבלי הן בירושלמי מסדרן בתוספתא: (מט) הא יש בו סירטא אסור לרחוץ כלל, דחיישינן שמא תפול טיפה מן הארם לתוך אותו סדק ותכנס לבשר, ובצבלי כהג"י מקום שיש סירטא אסור אין סירטא מותר, וצירו' איתא סתם לא אסרו אלא מקום סירטא, וקמפרש התם פניו כסירטא הם ראשי אלבעות ידיו ורגליו כסירטא הן, ועיין במפרשי הירו': (נ) עיין מה שכתבתי לעיל אות כ"ח, וצירו' הובאה מתניתא זו בסדר נכון, ובאין מקומה, אכן שם כהג"י, מים שנתגלו, לא יגבל בהן את העיסה, ר' נחמיה אומר אפייה מותר, מפני שארם נחש כלה באור, ובצבלי ע"ז שם לא הובאה כלל: (נא) דאע"ג שהאור מוסיף הארם, אפי"ה חיישינן שמא ישאר פורתא: (נב) ולא נשאר בה כלום: (נג) צבא זו והבאה אחריה תמונא צתוספתא אחר ההוספות לנ"ה שלא במקומן, ואני החזרתין ליושן, דאין שום ספק, שאמנ"ד קאו, להיות שידובר בהן חיזה דבר נקרא מוכסה וחיזה גלוי, וגם צירו' הובאה ב"ד, ולגין ענינו כד, ללוחית, עיין לעיל דמאי פ"ז אות ק"ג: (נד) כהג"י אירפורט, ובכ"י וויטן ובאלפסנה, ובדפוסים ליתא וצירו' כהג"י לגין שהניחו בשדה תיבה ומגדול ושכחו ומלאו אסור בדרק ואחר כך הניחו מותר, ועיין מה שכתב ידיו הרב מכו' לוקקערמאנדעל בספרו דיע ערפורטער האנדשריפט ז"ל: (נה) דשדה תיבה ופלסגר לאו כיסוי הן: (נו) ולא מלא בהן נקב קטן: (נז) מלה וינית*, ופירושה בעהעלטיים בל"א: (נח) צברייתא דירו' כהג"י לגין צתיקו מותר, מכוסה ואינו פקוק, אסור, פקוק ואינו מכוסה, אם ה"ו פוקקין חוץ מותר, ועיין לקמן אות ס"ג: (נט) דהנחש אינו ירא לירד לצור מפני עומקו: (ס) דעולה עד למעלה: (סא) חדר גדול למסיבה, והמלה וינית**, וגם בל"ר טריקליניאום: (סב) אפילו מסוייד ומצוייר כל"ל ר"ל כותל של הערקלין, דאין הנחש ירא מפני הציורים: (סג) מכוסין ולא פקוקין ה"ז אסור, פקוקין ולא מכוסין כל"ל, וכן הגיה כבר הרב בעל ח"ד על פי גי' הירו' הבאתיה לעיל, והא קמ"ל דכיסוי גרידא אינו מנייל המשקין מנחשם גלוי, דחיישינן שמא נכנס הנחש מתחת המכסה לתוך הכלי, ולריך שיהא הפקק פקוק צפי הכד או הללוחית, ואע"ג שהכלי אינו מכוסה ע"י הפקק, אפי"ה אין בו משום גלוי כשהפקק חוצץ: (סד) כהג"י

תרומות פרק ה

קמו

כמה יהא בנקב (ס), כדי שתיכנס בו אצבע קטנה של קמן: ה' וכמה הוא (ס)
 בקרקעות, ארבעים סאה (ס), אחרים אומרים סאתים (ס), בין מכונסין בין
 מפורזין (ס), ר' נחמיה אומר, כדי שתהא חבית של שיימין (ע) מתמלא מהן. מעין (עא)
 כל זמן שהוא מושך, אין בו משום גלוי, א"ר ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה,
 מעשה שהלך ר' יוחנן בן ברוקה אצל ר' יוחנן בן נורי (עב) לבית שערים, ומצא גבי (עג)
 שאין בו שלשה לוגין, ושחה ושתה ממנו: יין בין בכלים, בין בקרקע, אסור (עד)
 (מעשה ונמצא נחש מת בבור יין, ושאלו את ר' יהודה בן בבא, ותתיר להם
 את הבור) ע"ד*. יין תוסס (עה), כל זמן שהוא תוסס (עו), אין בו משום גלוי, וכמה
 תוסס שלשה ימים (עז): ה' ניקורי תבשיל (עח) וקלח של כרוב, וכל דבר שיש בו
 לחה, אסור (עט), ר"ש בן מנסיא אומר, זורק את הניקור ואוכל את השאר (פ),
 פטריות (פא) אסורות (פב) מפני סכנת נפשות (פג), נקר בתאנה ונעשה גרוגרת,
 בתמרה ונעשית יבשה, הרי אלו מותרין (פד), ראה ציפור שנקר (פה) בתאנה,
 ועכבר שנקר באבטיח, הרי אלו אסורין, שאני אומר, שמא נקורין (פו) היו,

הגיון אריה

בכ"י אירפורט וכו"ל ובכ"י של הרב בעל פ"מ הגי' חן בה והגר"א הגוי ואם היה הפקק אמן מותר,
 ואם לאו אסור, וזירו' הגי' חון, ואם פליגי אמוראי חד אמר כדי שינטל צפיקוק, כלו' אם הכד פקוק
 בחזק ודחוק כל כך כדי שינטל צפיקוק, דאי לאו הכי יש לחוש שמא שחה הגחש מן היין שצפפת הכד,
 ואחרתא אמר כדי שלא יכנס לתוכו ראש הכרצר, דזכו חלויה מעליה: (ס) כלו' אם בדק סידה תיבה
 פלסגר או תיקו ומלא נקב, כמה שיעורו, וזירו' שם א"ה וכמה הוא שיעור נקב ר' יעקב בר אחא
 בשם ר"ח מחוי בה היין אמר ראש אלבעי קטנה, ר' יעקב בר אחא רבי שמעון בר ווא בשם
 ריב"ז עד כדי שלא תכנס ראש אלבע קטנה לתוכו, של תיטק בן יומו, ע"כ ותמוסין דברי הרב
 בעל פ"מ שכתב וז"ל וכמה הוא שיעור נקב, סיפא דתוספתא דלעיל היא דדקו לגודא תיבה ומנדל
 ואח"כ הניחו מותר ומסיים שם ואם הי' בהן נקב אסור ומפרש כמה הוא שיעור נקב, עכ"ל,
 והגלות ואם הי' בהן נקב אסור לא מלאתי בשום מקום, ואפשר שכהג"י בכ"י שלו, וחבל על הדבדין:
 (ס) כהג"י בכ"י אירפורט וכו"ל, ולא הן כגוי' הדפוסים דאשיעור מים קאי: (סז) דברי ר' יוסי דמתניתין
 הן, ובכ"י אירפורט נפל מלת ארבעים: (סח) צברייתא דירו' צסוגיין לא הביא סברתן של אחרים, אלא
 רק סברת ר"י: (סט) ונמשכין: (ע) שטעין בה על פני המים, וזירו' וכ"כ בכ"י אירפורט הגי' שיחין:
 (עא) אפי' כל שהוא, ועיין רמב"ם ה' רולח פ"א ה"י: (עב) בירו' שם כהג"י שורד ריב"ז אלא ריב"ז אבא:
 (עג) גומא, וצברייתא דירו' כהג"י והראוהו גובי שלא הי' בו אלא ג' לוגין מים, והיו הגשמים מטפטפין
 ויורדין וכו' ואמר זזה חין בו משום גלוי: (עד) גם להך מתניתא מיייתי דירו' צסוגיין, ואם הגי' כל
 שכן, ר"ל אפילו הרבה מטר, ובעל פ"מ פי' כל שהוא ניכר בו הארס יש בו משום גלוי: ע"ד* התיבות
 שנתתי בהסגר תמלא לקמן בין תוסס, דמעשה לסתור הוא, ואע"פ דאפשר לומר שר"ל צ"ב פליג
 אח"ק ומתיר בקרקע, מ"מ חסורי מחסרה דהכי הול"ל ריב"ז אומר בכלים אסור בקרקע מותר ומעשה
 וכו': (עה) צרייתא זו מיייתי לה גם הבבלי ע"ז ל: ואם הגי' יין תוסס אין בו משום גלוי, וזירו' היין
 כל זמן שהוא תוסס, וכנראה נתחברו שתי גירסאות האלו לחתם בתוספתא: (עו) מחמיין להיות יין ולא
 תיבוס, ובל"א געהרען: (עז) מעשה ונמצא נחש מת בבור יין, ושאלו את ר' יהודה בן
 בבא, ותתיר להם את הבור כל"ל וכן הסדר בירו' אלא ששם הגי' ר' יהודה, ולפי מעשה דירו' מלא
 נחש בלד הבור: (עח) אפסקא דמתניתין כל שיש בו ליחה קאי, והגר"א הגוי רועב ולא ידענא מאי
 דחוקיה להגסה זו דמה לי תבשיל מה לי רועב כדאי קלח של כרוב, ולולי דמסתפינא הו"א ש"ל ניקורי
 ששי וקלחי של כרוב: (עט) טלו, דהארס מתפסט ע"י הליחה: (פ) אפילו מדבר שיש בו ליחה דהארס
 עומד במקומו: (פא) טריפסטל אורד שוועממ"ע בל"א: (פב) אעפ"י שאין בהן שום ניקור, ולא כפירוש
 של בעל מנחת צבורים כשהגחש מנקר בהן והן לחין: (פג) דברובן יש סס המות, ואף בלוחן שאין
 בהן סס, יש לחוש, דהארס אינו ניכר בהן: (פד) דע"י הלימוק והויבש מתבטל הארס: (פה) מתניתא
 זו מיייתי לה שם ירושלמי צפרקין ה"ד ובבלי חולין ט' בלוחה סיטויים: (פו) ואע"פ דבטריפות היכא

תרומות פרק ה

אבטיח שניקר פו), ואכלו הימנו עשרה בני אדם פח), השאר הרי זה אסור פט),
 וכן חבית שנתגלתה ז), ושנתו הימנו עשרה בני אדם, השאר הרי זה אסור פט):
 ן משמרת ז*) אסורה משום גלוי, ר' נחמיה אומר, אם היתה תחתונה מכוסה זא),
 אעפ"י שהעליונה מגולה, הרי זו מותרת, מפני שארס של נחש דומה לספוג זב),
 ועומד במקומו: ח אין מערבין תרומות תלויות זג), זו בזו, אבל מערבין
 תרומה שנממאת בולד זד) המומאה, ותרומה שנממאת באב המומאה, ואעפ"י
 שמוסיפין לה מומאה זח) (אמרו לו על תרומה תלויה שהיא מהורה, הרי זו
 מהורה, אם אמר, הריני מניחה עד שאשאל עליה, הרי זו ממאה זי). נולד
 לככר זי) ספק מומאה ובתוך זח) ידו, ספק זט) תרומה על ק) גבי השולחן,
 נומלה קא) ומניחה במקום המוצנע: ך חבית קב) שנשברה בגת העליונה,

הגיון אריה

דבא זאכ ונטל בני המעים, אין חוששין שמה במקום נקב נקב, חמירא סכנתא מאיסורא, כדאמרו
 שם בגמ': פו) כהג"י בירו' אלא שהתא כיוול חבית ואבטיח בחדא מחתא והדר תני יין שנתגלה,
 אבל בצרייתא דבבלי ע"ז שם הגי' שנתגלה ונדחק רש"י לפרש כשפותחין אותה לאכול קלת ועומדת
 מגולה אוכל נחש ממנו, עיי"ש: פח) כעין זו הגי' בספרא דצרייתא בירו', אבל בצבלי ח"ה אעפ"י
 שאלכו ממנו תשעה ולא מהו לא יכל ממנו עשירי, מעשה ה"י שאלכו ממנו תשעה ולא מהו ואכל עשירי
 ומה וכהג"י שם לענין שהיה מן החבית: פט) דהארס שוקע, וכן הוא להדיא בצרייתא בירו', אפי' אומר
 ארס שוקע הוא, ועיין הסוגיא בצבלי: צ) בצבלי מייית בראשונה להך חבית שנתגלה והדר קאמר וכן
 אבטיח שנתגלתה: צ*) עיין לעיל אות ל"א, ומשמרת או מסכנת היא כלי מנוקב שנתהין ע"ג חבית,
 והיא ככברה, וסופכין היין עם השמרים לתוכה, והיין מסתק מאליו, ומתיתא זו מייית לה הש"ס בירו'
 בפרקין ה"ד ובצבלי ב"ק קט"ו: צא) ע"י המשמרת שהיא העליונה, וח"ה לחוש שהנחש נכנס לחבית
 מתחת המשמרת: צב) ומתמלל ביין, ובצבלי כהג"י לספוג זף ועומד במקומו, אבל בירו' ח"ה מפני
 שארס נחש עומד כשצבקה ועומד מלמעלן, ושם פליגי ר' נחמיה ור"י, ר"י אומר ח"ה היתה פקוקה
 מלמעלה, אעפ"י שהיא פתוחה מלמטה, ר' יהודה אומר, ח"ה היתה התחתונה מוכסה, אעפ"י שהעליון
 מגולה מותר, ולפענ"ד כ"ל ר"ה ח"ה היתה פקוקה מלמעלה אעפ"י שהיא פתוחה מלמעלה, ובהא פליגי
 לר"י לריך שהיא חבית פקוקה ע"י המשמרת, ולר"י סגי במוכסה, ואפשר שנתחלפו השמות, ועיין
 תוס' שם ד"ה חיימתי: צג) כהג"י בכ"י אירפורט ובכ"י הגר"א ח"ה הכי טהורות תלויות ותלויות זו
 בזו, ובדפוסים טהורות תלויות זו בזו, והרב בעל ח"ד הגיה תרומות טמאות ותלויות זו בזו, ולפענ"ד
 גי' כ"י אירפורט נכונה דאפילו תלויות אסור לערב זו בזו דממא האחת טהורה והשנייה טמאה, ומכ"ש
 שאסור לערב טמאה בתלויה, ומתניתא זו אדר"ה במתניתין קאי, ועיין ספ"ק דפסחים ותוספתא
 דפסחים פ"ג וירו' במסכתין: צד) כלו' בולד ולד הטומאה, ועיין בסוגיא דר' חיימא סגן הכהנים:
 צה) דלוישי נעשה שני: צו) תלויה שאמר, מהורה היא, טמאה היא, ה"ז טמאה, אם אמר
 הריני מניחה עד שאשאל עליה, ה"ז מהורה כ"ל וכהג"י בירו' בפרקין ה"ט, ופי' תרומה תלויה
 שטלד בה ספק, ואין דעתו לשאול עליה, אלא אמר מה איכפת לי, אי טהורה היא, אי טמאה היא
 ה"ו בחוקת טמאה ואינה בחוקת טמור ודינה בשריפה, אבל כשדעתו לשאול עליה, עדיין אינה בחוקת
 טמאה, דאפשר שיטהרו אותה: צז) צבא זו לא מלאה חן בעיני המפרשים, לזה נראית נלקית בחסור
 ולזה ביהיר, הרב בעל ח"ד הגיה הכי נולד לככר ספק טומאה בתוך ידו שורפה ספק טומאה שע"ג
 השלחן נוטלה, והגר"א בהדרת נאזו מחק וכתב שכל"ל נולד לו ספק טומאה ובין בידו ובין ע"ג שלחן
 נוטלה ומניחה וכו' ולפי ענ"ד אין סוס הכרח ולורך להוסיף ולנרוט, דצבא זו אלעיל אין מערבין תלויות
 זו בזו קאי, והא קמ"ל דלא לזד שאסור לערבן תלויה בתלויה אלא גם לריך להניע כל או"ח:
 צח) בתוך כ"ל ובחזיה דפוסים כגון בחוספתא הגדפכת עם הש"ס בוויני בלמח כהג"י וקד וח"ה של
 ובתוך ניטלה מומלת ספק שלאחר חיבת ידו, ובכ"י אירפורט הגי' ובירו': צט) וספק כ"ל: ק) כהג"י
 בכ"י אירפורט וכ"ל ולא טעל כדאיתא בדפוסים: קא) כל תלויה ותלויה בפ"ע: קב) של שמן כ"ל

ובתחתונה טמאה, הכל מודים קי), שתוריד ותדמע קי) ואל יטמאנו בידיו קה):
יב קי) סיעה של בני אדם שאמרו קי) להם גוים, תנו לנו אחד מכם קה), ונהרוג
 אותו, ואם לאו הרי אנו נהרג. את כלם, יהרגו כולם, ולא ימסרו נפש אחת
 מישראל קי), אבל אם ייחרוהו להם, כגון שייחרוהו לשבע בן בכרי קי), יתנוהו
 להם, ואל יהרגו כולם, (אמר ר' יהודה קיא), במה דברים אמורים קיב), בזמן
 שהוא קיג) מבפנים, והן מבחוץ קיד*). אבל בזמן שהוא מבפנים, והם מבפנים,
 הואיל והוא נהרג קיג*), והן נהרגין, יתנוהו להן, ואל יהרגו כולן, וכן הוא
 אומר קיד) ותבוא האשה אל כל העם בחכמתה, אמרה להם, הואיל והוא
 נהרג, והם נהרגין, תנוהו להם, ואל יתהרגו כולכם קטו), ר' שמעון אומר,
 כך אמרה להם, כל המורד במלכות בית דוד חייב מיתה קטז):

פרק ט א) א) הזורע פשתן ב) של תרומה, עד שלא הביא שלישי.

הגיון אריה

וכהג"י צברייתא דצבלי פסחים כ': קג) צהא מודה ר' יהושע לר' אליעזר, וצבלי הגי' ומודה ר'
 אליעזר לר' יהושע, ועיין בד"ס: קד) ותטמא כ"ל וכהג"י צמתייתין וצברייתא דצבלי סס, וכן הגיה
 הגר"א: קה) משום הפסד מועט, דשמן חזי להדלקה, ואע"ג שטמא, הא שמן שריפה הוא: קי) למ"י
 ולמ"א לא מליט הוספה בתוספתא, ולית צרייתא צירו': קי) צברייתא דירו' הגי' פנעו להן גוים
 ואמרו: קח) יהיה מי שהוא: קכ) דלון דוחין נפש מפני נפש: קכ) צירו' פליגי ר' יוחנן ור"ל, לר"ל
 לריך שיהי' כשצ"ב ממש דהיינו חייב מיתה ולר"י סגי כשיחזקו, אעפ"י שאינו חייב מיתה, והרמב"ם
 ה' יסודי התורה פ"ה ה"ה פוסק כר"ל, ועיין בכ"מ ובל"מ: קיא) ור' יהודה אומר כ"ל דר"י פליג
 את"ק, וס"ל שאף אם יחזקו, אסור למסרו, וע"י מעתיקים מצוהלים נשתבשה מלת אסור לאומר,
 ובמקום ר"י אומר בד"א וכו' כתבו הסופרים אומר ר"י בד"א, והרז"ה לקים גי' הדפוסים מוכרח
 לומר שנפלו המלות והכמים אחרים: קיב) שאסור למסרו אפי' כשיחזקו: קיג) אותו שיחזקו:
 קיד*) שהוא חייב כ"כ בסכנה, ואפשר שיג"ל, והגר"א הגיה בזמן שהוא בחזן וכן מבפנים: קיד*) מ"מ,
 אף אם לא ימסרו, ועיין רש"י פ' בן סורר ומורה ע"ב: ד"ה יאל ראו: קיד) שמואל ב' כ, כ"ב:
 קטו) וזו היתה חכמתה אל כל העם: קטז) לר"ש קשה ה', אם אמרה להם תטו, אמאי לא מסרוהו
 חי, ואמאי המיתוהו הם, דהא יואב לא אמר אלף תטו אותו לצדו ולאכה מעל העיר:

פ"ט א) מ"א, כשם שאין זריעה להקדש, כך אין זריעה לתרומה, והזורע תרומה בשוגג, אחד כהן, ואחד
 ישראל, מותר להפוך הקרקע צחישה ולזרוע שם חולין, ואין חוששין בזה להפסד תרומה, ואם
 זרעה בזוויד, אין רשאי להפוך, אלא לריך לקיים הורע והגידולין תרומה, דל"א שמתר להפוך בשוגג,
 כשלא הביא הזרע שלישי, אבל כשהביא שלישי, אין שום חילוק בין שוגג למזיד, ולריך לקיים, וכ"כ
 אין שום נפקותא בין שוגג למזיד, כזרע פשתן של תרומה, דכיון שיש לחוש, שיהיה צקמין, אפילו
 במזיד, אינו רשאי לקיים, אלא יהפוך ועיין לקמן אות ז: מ"ב, גידולי תרומה אסורין לזרים כתרומה,
 אבל לכל שאר דבר הרי הן כחולין, וחייבין בלקט שכחה ופאה, ועניי ישראל זוכין בהן כעניי כהנים,
 אלא שצריכין למכור את חלקם לכהן בדמי תרומה, והמעוה שלהם: מ"ג, גידולי תרומה חייבין בתרומות
 ומעשרות כעצל בעלמא, והגלים והעניים מוכרין את מ"ד ואת מ"ע שלהם לכהן בדמי תרומה, ומ"ט
 בעל השדה כשהוא בהן אוכלו צירושלים, ואם אינו בהן פורו, אבל אינו מחללו, דע"י פדיון זה,
 פטור רק מלהביאו לירושלים, אבל הפירות עומן אינן נעשין חולין המותרין לזר, דבקדושת תרומה קא
 עומדין, ואם אינו פורו, ונתנו לכהן שיאכלו צירושלים, וכמו שגידולי תרומה אסורין לזר, כך אסור
 להאכיל את הפרה מנהן צבעת דישה, ומש"וה ראו שיחבטו אותן על ידי מקלות, ואם אי אפשר
 לעשות כן, יתלה סל בצואר בהמה ויתן לכותו מאותו המין, שהוא דש הימוט, נמלא שאינו עובר על
 לא תחטום, וגם אינו מאכיל בהמתו תרומה: מ"ד, גידולי תרומה תרומה, ומי"ח דבר הוא שהגידולין
 תרומה אף בדבר שזרעו כלה, נזירה משום תרומה עמאה ביד כהן, דילמא משהי לה עד זמן הזרע,
 ואתי בה לירי הקלה, כדאיתא בפ"ק דשבת דף י"ב, וגידולי גידולין חולין, אפילו בדבר שאין זרעו
 כלה, אבל גידולי טבל מ"ד ספיהו שביעית, תרומת חוץ לארץ מוזמע וצכורים, ה"ה חולין, וגדולי הקדש
 ומ"ט

תרומות פרק ט

יֹפֵךְ (ג), מִשְׁהִבֵּיא שְׁלִישׁ, יְקִיִּים (ד), דְּבַרֵי ר"מ, ר' יְהוּדָה אֹמֵר, בְּשׁוֹנֵג
 עַד שֶׁלֹּא הִבִּיא שְׁלִישׁ, יֹפֵךְ (ה), מִשְׁהִבֵּיא שְׁלִישׁ יְקִיִּים (ו), מִזִּיד זֶה וְזֶה יֹפֵךְ (ז):
 ג (ח) לִימְרָא (ט) מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁנִמְעָה, וְהָרִי בָּהּ כַּעֲשָׂרָה לִיטְרִין, חַיִּיבֵת בְּתֵרוּמָה
 וּבְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן וּבְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי י"א (ובְּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁבַע עוֹשֶׂה אוֹתָהּ תְּרוּמָה
 וּמַעֲשֵׂרוֹת עַל מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁנִמְעָה י"ב), לִימְרָא י"ג, שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁנִמְעָה, וְהָרִי
 בָּהּ כַּעֲשָׂרָה לִיטְרִין, חַיִּיבֵת בְּתֵרוּמָה וּבְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן וּבְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי, וְחֹזֵר
 וּפּוֹרְדָּהּ י"ד אֵת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁנִמְעָה, הָרֵשׁ, כִּיֻּצַּד יַעֲשֶׂה, מִבֵּיא קִפִּיפָה ט"ו

הַגִּיּוֹן אֲרִיָּה

וּמ"ש חֹלִין נְמוּרִין מ"מ כִּסְפֹּדָה אוֹתָם בְּדַמֵּי זֶרַע אֲשֶׁר זֶרַע מֵהֶם: מ"ה, זֶרַע בְּשָׂדֵה מֵאָה עֲרוּגוֹת שֶׁל
 תְּרוּמָה, וְאַחַת שֶׁל חֹלִין, וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִיזְבוּ שֶׁל חֹלִין, כְּשׁוֹרְעֵן כֹּלֵה, כֹּלֵן מוֹתְרִין, וּכְשֹׁאֲרֵן זֶרַעַן כֹּלֵה,
 אֲפִילוּ עֲרוּגָה אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה וּמֵאָה עֲרוּגוֹת שֶׁל חֹלִין, כֹּלֵן אֲסוּרִין, דְּבִקְבֹעַ לֹא שִׁיךְ בִּטְיוּל: מ"ו,
 הֵא שְׁאִמְרֵנוּ לְעִיל גִּידוּלֵי טַבַּל וְכו' מוֹתְרִין, הֵינּוּ דוֹקָא דְּבִדְבַר שְׁזָרְעוּ כֹלֵה, אֲבָל בְּדִבְרַי שֶׁאֵין זֶרַעוּ כֹלֵה,
 אֲפִילוּ גִידוּלֵי אֲסוּרִין עַד גִּזְרֵי הַרְבִּיעִי (עֵינִין בִּירו' וְטוֹף שׁוֹם וּבְגִלּוֹס הֵן דְּבָרִים שֶׁאֵין זֶרַעַם
 כֹּלֵה: מ"ז, פִּירוֹת שֶׁל נְכַרֵּי בִּא"י, לְמַד אֵין כַּח לְנַכְרֵי לְהַסְקֵי מִיְדֵי מַעֲשֵׂרוֹת, לְעוֹלָם גִּידוּלֵי טַבַּל הֵן,
 וְאִפְ"ה מוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל הַמְּנַכֵּשׁ עִם הַנְּכַרֵּי בְּדָבָרִים שֶׁאֵין זֶרַעַם כֹּלֵה, לֹאֲכֹל מֵהֵן, דְּכִיּוֹן שֶׁאֲכִילֵת עֲרָא
 הֵיא, לֹא גִזְרֵי בָּהּ, וְתֵרוּמָה טוֹמֵאָה שְׁמֵרָה, גִּידוּלֵיהָ טוֹהֲרִין, אֲבָל אֲסוּרִין אֲכִילֵה גַם לְכַהֲנִים (עֵינִין
 פְּסָחִים דָּף ל"ד וּרְמַז"ס פ"א ה"כ בְּרַאב"ד וּבְכ"מ ס"ס): ב' בְּכ"י הַגְּרָ"א הֵי' חֲטוּיִם וְכֵן הֵגִיָּה הַגְּלוֹן,
 וְלִפִּי נִסְחָא ז' לְרִיךְ לְגֵרוֹם בְּכוֹף הַבַּבֵּל מִיּוֹד זֶה וְזֶה מִקִּיִּים, וּרְבֵנוּ הַקְּדוֹשׁ סָתֵם כַּר' יְהוּדָה דְר' מֵאִיר
 אִינוּ מִתְלַק בֵּין שׁוֹגֵג לְמוּיָד אֲלֵא רַק בְּשֶׁהִבִּיאָה שְׁלִישׁ לְשֹׁאֵן הַבִּיאָה: ג' וּמֵה דִתָּן בְּמִתְנֵיתִין וּבְפִשְׁתָּן מִיּוֹד
 יוֹפֵךְ, קָאֵי לְר"מ אֲרִישָׁא בְּשֵׁלָא הִבִּיא שְׁלִישׁ: ד' דְּמִשְׁהִבֵּיא שְׁלִישׁ, אֵין שׁוֹם חִלּוּק בֵּין פִּשְׁתָּן לְשֹׁאֵר דְּבָרִים,
 וּקְסִינֵן לִיה שֶׁלְרִיךְ לְקִיִּים, וְלִשְׁיָגָה מִן הַקְּסִינֵן לֹא חִישִׁינֵן, דְּמִיּוֹד יַדַּע, שְׁפִשְׁתָּן לֹא מֵשׁוֹם זֶרַע קִזְרַעוּ
 לִיה: ה' וְהָךְ וּבְפִשְׁתָּן מִיּוֹד יוֹפֵךְ בְּמִתְנֵיתִין אֲסִיפָא קָאֵי, דְּבִשְׁלָא הִבִּיא שְׁלִישׁ, אֵין שׁוֹם נִפְקוּחָא בֵּין
 פִּשְׁתָּן לְשֹׁאֵר דְּבָרִים, וּמִתְנֵיתִין אֲפִשֵׁר לְאוֹקְמָה כְּתֵרוּיָהּ: ו' לֹאֵ מֵשׁוֹם קִנְסָא אֲלֵא מֵשׁוֹם דֹּאסוֹר לֹאֲבַד
 הוֹרַע בִּידִים, וְלִשְׁיָגָה מִקְּסִינֵן, לִיכָא לְמִישָׁח, דְּלֹאֵ מִיּוֹד הוּא: ז' דִּיּוֹתָה טוֹב שִׁאֲבַד הוֹרַע בִּידִים,
 מִשְׁיָגָה בְּקְסִינֵן, וְעֵינִין רְמַז"ס פ"א ה"כ, שְׁפִסְק דְּפִשְׁתָּן יוֹפֵךְ מ"מ, וְזִכּוֹ דְלֵא כְּמִתָּן, לֹא כְר"מ וְלֵא
 כְּר"י ו'ט"ז: ח' בְּתוֹסְפֹתָא לֹא נִמְלֵאת הוֹסְפָה לְמ"ב, וּבִרְיִיתָא שְׁהִבֵּיא הִירו' ה"ב מֵהוֹסְפֹתָא טְהוֹרָת פ"ו
 הִיא, וּבְהוֹסְפוֹת לְשֹׁאֵר מַשְׁמִיּוֹת דְּפִרְקֵין אִיכָא עֲרִבְזִיא גְּדוּלָה בְּתוֹסְפֹתָא, דְּבִרְאִשׁוֹנָה הוֹבָאָה הוֹסְפָה
 לְמ"א וְאֲח"כ לְמַד וּבִתָּה הָךְ לְסִיפָא דְּמ"ג, וְעוֹלֵה לְמ"ה, וְאַחֲרֵיהּ לְרִישָׁא דְּמ"ג, וְאַחֲרֵיהּ לְמ"ז, וְלְבִסְפוֹף
 אַחַר הוֹסְפָה לְמ"ד דְּפ"י לְמ"ד דְּפִרְקֵין וְאֵי סִדְרֵיתֵין יוֹד ה' הַטּוֹבָה לְעוֹמֵת הַמַּשְׁמִיּוֹת וְלִפִּי סִדְר הַפְּסָקוֹת
 וּמֵה שְׁתַּבַּב בְּח"ס הוֹרַע הוֹסְפָה תְּרוּמָה (מִשְׁנָה ב'—ד) טְעוֹת דְּמוּכָה הוּא: ט' בְּצִלְיִים שֶׁל כֶּלֶל וְכֵה"ג
 בְּבִרְיִיתָא דִירו' בְּסוּגִיין, וְפִשְׁטָא שְׁבַמ"ר שֶׁלֹּא יִטְלָה הֵימָנוּ תְּרוּמָת מַעֲשֵׂר קָמִיירִי, וּבְצִבְלֵי נְדָרִים דָּף כ"ח
 מִיִּיתֵי נְמוּ לֵהךְ מִתְנֵיתָא וְשֵׁם הֵי' לִיטְרָא מַעֲשֵׂר טַבַּל וְגו' הִירו' יוֹתֵר נְכוּסָה, שְׁכָךְ הִדְרָךְ לִיטַע בְּלִילִים
 לְגִידוּלֵין, שִׁחּוּסְפוֹ בָּהּ, וּבְעַל הַחוֹסְפֹתָא מִיִּיתֵי לֵה הַכָּא, לְאַשְׁמוּעֵינֵן דְּכְמוּ שְׁמַפְרִישֵׁן תְּרוּמָה עַל אוֹתָהּ
 תְּרוּמָה שׁוֹרַע, ה"ג מְפִרְשֵׁין ת"מ עַל מ"ר שׁוֹרַע וְפּוֹרֵדִין מ"ש שׁוֹרַע: י' כְּהַג"י בְּצִבְלֵי וּבִירו' אֲל"ה עֵשֶׂר:
 י"א עַל כֹּל הָעֵשֶׂר לִיטְרִין, דְּבֵאֵה בְּתֵרוּמָה נְמוּ אֵין מִפְקִיעֵין אוֹתוֹ זֶרַע שׁוֹרַע וְלְרִיךְ לְתֵרוֹם אֵה הַכֹּל:
 י"ב וּמַבְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁבַע עוֹשֶׂה תְּרוּמָת מַעֲשֵׂר עַל מ"ר שְׁנִמְעָה כֶּלֶל וּבְבִרְיִיתָא דִירו' כְּהַג"י
 וְאוֹתוֹ מ"ר שֶׁלֵּהן שְׁהוּא מְפִרֵם עַל ת"מ וְעַל מַה שְׁנַטַּע וְגַם שֵׁם כֶּלֶל, וּמִאוּרֵי מ"ר שְׁהוּא מְפִרֵם עוֹשֶׂה
 ת"מ עַל שֶׁלֵּהן וְעַל מַה שְׁנַטַּע, וְפִירוּשׁוֹ בְּרוּר, מוּי לִיטְרִין מְפִרֵם לִיטְרָא אַחַת לְמַד, וּמִאוּרֵיהּ לִיטְרָא
 טוֹטַל ת"מ עוֹלֵה וְעַל לִיטְרָא שְׁנַטַּע, וְזֶה חוֹמֵשׁ לִיטְרָא, וּבְצִבְלֵי כְּהַג"י חַיִּיבֵת בְּמַעֲשֵׂר וּבִשְׁבִיעִית וְאוֹתָהּ
 לִיטְרָא מַעֲשֵׂר עוֹלֵה מִנְמוּקוֹם אַחַר לִפִּי חֲשׁוֹן עֵינִים בְּרִש"י בְּרִאש"י וּבִרְמַז"ס מַעֲשֵׂר פ"ו ה"ד,
 וּפִשְׁטָא שְׁפִסְק כְּצִבְלֵי וְלֵא בִירו', וְתוֹמִיָּה עַל הַגְּרָ"א שְׁהִיָּה הַחוֹסְפֹתָא עַל פִּי הַצִּבְלֵי עֵינִים וּבְמִנְחַת
 בְּכּוּרִים, וְהָרֵב הַמְּפִרֵם ר' יוֹנָה, שְׁתַּבַּב ו'ל ה"ג בִּירו' מְפִרֵם מִנְמוּקוֹם אַחַר תְּרוּמָת מַעֲשֵׂר עַל מ"ר
 שֶׁלֵּהן, שְׁנֵה בְּרוּחָה: י"ג בְּצִלְיִים כֶּלֶל וְכְהַג"י בִירו' וּבְצִבְלֵי סִיפָא ז' לֹא הוֹבָאָה כֹּלֵל: י"ד כְּהַג"י בְּכ"י
 וְיַעֲזֵן וְאִירְפוּרָה וּבִירו', וּבְדַפְּסוּסִים בְּטְעוֹת וּמוּוֹד: טו' כְּהַג"י בְּדַפְּסוּסִים הִשְׁמִים וּבְש"ס כ"י מוֹיִנְכֵן,
 גַּם בְּמִתְנֵי הֵי' קִפִּיפָה עֵי' בְּד"ס, וְכִפִּיפָה וְקִפִּיפָה הֵינּוּ הֵךְ, וּבְכ"י אִירְפוּרָה הֵי' קוֹפְתוֹ אֲבָל
 בְּתוֹסְפָתָא

ותולה בצואר בהמה, ונותנין לתוכה מאותו המין (טו), ר' שמעון (י) אומר, נותן לתוכה כרשינין (יח), והן יפות לה מכל: ד' הוורע תוספת של תרומה (יט) וסאה עולה מתוך מאה (כ), גידוליה חולין (כא), וגידולי הקדש (כב), אין חייבין עליהן קרן וחומש (כג), ואין משלמין מהן (כד) קרן וחומש על מקום אחר (כה), וחייבין בחלה (כו), הידים והטבול יום אין פוסלין בהן כדרך שפוסלין (כז) בחולין: ה מאה לגנינין (כח) של תרומה, ואחת של חולין, כולן מותרין בדבר שזרעו כלה (כט), אבל בדבר שאין זרעו כלה, לא יעלה (ל) שאין הקרקע עולה באחד ומאה (לא), תלש ועלה (לב), ובלבד שלא יתכוין ויתלוש (לג), ר' שמעון (לד) אומר, אף יתכוין ויתלוש ויעלה באחד ומאה (לה): ו' ר' נתן בר יוסף אומר, שתילי בצלים (לו) עד שלש שנים (לז) אסורין, מכאן ואילך מותרין (לח): ז' המנכש עם העובר כוכבים בחסות (לט), אף על פי שפירותיו מבל (מ), (לא) יאכל (מא) מהן עראי (מב),

הגיון אריה

בתוספתא ז"מ פ"ח גס שס הג' קפופות: (טו) ע"כ פסקא דמתני' וכהג' שס וזכ"י אירפרט, אבל בדפוסים איתא חולין ותו לה, והיבנות מאותו המין בודאי מעיקר הג' הן: (י) סברת ר"ש מיייתי לה סריד' בסוגיין והבבלי ז"מ דף ל': (יח) עיין לעיל פ"ב אות ל"ג: (יט) שתרס וחזר והוסיף, כדתנן לעיל פ"ד מ"ג תרס ועלה בידו א' מס' תרומה וא"ל לתרוס חזר והוסיף חייב במעשרות: (כ) שנפלה סאה של תרומה למאה סאין של חולין והגביהה, ומתניתא זו בודאי לא איתא אלא כחכמים, דלר"א הסאה שנפלה היא הסאה שעלתה גם לענין גידולי תרומה: (כא) תוספת תרומה וסאה שעלתה אינן תרומה גמורה, ומסו"ה הקילו בהן, דהא שגידולי תרומה תרומה אינו אלא מדברי סופרים: (כב) תרומה כל"ל וכהג"י זכ"י הגר"א, והג"י הקדש בדפוסים טעות דמוכח הוא, דפשיטא סאין משלמין קרן וחומש על גידולי הקדש שהרי חולין גמורין הן, כדאיתא להדיא במתניתין: (כג) שאינן תרומה גמורה: (כד) דאין משלמין קרן וחומש אלא מחולין גמורים, והן נעשין תרומה: (כה) כהג"י זכ"י אירפרט, ולא גרסינן אלא לפי חשבון, כדאיתא בדפוסים, וכבר העיר הרב צעל ח"ד שג' הספרים משבשבתא, וגם לפי דעתו הך הקדש דקמני ר"ל תרומה: (כו) דרק תרומה שהיא מדאורייתא ומדומע פטורין מן החלה, ולהיות שגידולי תרומה לענין חיוב חלה חולין הן, מותר לאכלו בידיים טמאות ומותרין לטבול יום: (כז) שאין פוסלין כל"ל וכהג"י זכ"י הגר"א: (כח) לגגה כל"ל וכהג"י במתניתין וצעל הערוך גרס לגין עיי"ש ופירושו ערוגה ושורה דתרגום של ושס חטה שורה חטין על לגינן, וגם מלה זו יונית*, ולגין לחוד ולגנה לחוד: (כט) דדוקא כשהכל גידולי תרומה, החמורו בדבר שזרעו כלה, אבל כשחולין ביניהן לא גזרו: (ל) ע"כ פסקא דמתני', ובעל התוספתא, אעפ"י שדרכו להאריך ולהרחיב הדיבור, אפי"ה הביא כאן סיפא דמתניתא בקיור, דממלת יעלה נשמע שאפילו לגנה תרומה, ומאה לגינן של חולין, כולן אסורין: (לא) דבזרקקע אינה מתערבת התרומה עם החולין, ובקבוע לא שייך ביטול: (לב) יעלה כל"ל וכהג"י זכ"י, והטעם כיון שאינו מחובר בזרקקע, תעלה התרומה בחדר איתה: (לג) דמחוי כמבטל להתחילה, ובר"ש הגי' לתלוש: (לד) כהג"י בדפוסים, וזכ"י אירפרט בחדר איתה ר' יהודה: (לה) דסוף סוף אי אפשר להניחן בזרקקע כדי שלא יעלה: (לו) אפסקא דמתניתין כגון הלוקח והסוס והבגלים קחי, ובידו' בסוגיין א"ה עד היכין, כלו' עד כמה אסורין גידולי הגדולין בדבר שאין זרעו כלה, ומשני ר' יעקב בר אדי בשם ר' יוחנן (ובר"ש הגי' יוחנן) עד שלש גזרות עד גזרן הרביעית אסור, והרביעית מותר: (לז) דוקא, ולא שלש פעמים: (לח) דלאחר ג' שנים כבר נתבטל האיסור: (לט) שם כולל הוא ללוקח לטוב ולקפלוטות כדתניא להדיא גדרים שם ועיין לקמן פ"י אות ל"ט הפלוגתא בין החכמים לר' יהודה: (מ) כלו' גידולי טבל, דקיימי לן אין קנין לטבו"ם, ומירוח עכו"ם אינו פועל: (מא) אובל כל"ל וכהג"י במשנה דפרקין ובברייתא בבבלי שם, ומלת לא ל"ל: (מב) דלא חמירי גידולי טבל מטיב עלמו, דמנייה נמי אוכל עראי, ובבבלי הגי' אוכל מהן אכילת עראי ומעשרן ודאי

תרומות פרק ט י

ר' שמעון בן אלעזר אומר, במוצאי שביעית עם ישראל מותר (ג):
פרק י (א) מ"ב (ב) תפוח (ג) שרסקו ונתנו לתוך העיסה וחמצה (ד) ר'

הגיון אריה

ודאי: (ג) כגמ' שם כהג"י רשב"א אומר אם ישראל חשוד על השביעית למוצאי שביעית מותר, ואין שום ספק אלא, שג"ל עם ישראל וכו' ר"ל מותר לנכש במ"ש עם ישראל החשוד שנטע חסיות של שביעית, והטעם משום דהעלין שגדלו בהיתר בשמינית, מעלין את האיסור של שביעית ועיין ברש"י ובר"ן:

פ"י (א) מ"א, תרומה שנתערבה בחולין, מין בשאינו מינו בטותן טעם, ואם נפל בלל מחותך לתוך תבשיל, כשהתבשיל חולין, והבלל תרומה, התבשיל מותר אם אין בו טעם בלל, וכשהתבשיל תרומה והבלל חולין, הבלל מותר אם אין בו טעם תבשיל, ורק צדעדים שאופדות את הבלל בלעט מהן כשהן חמין ויבשים, אם נתנו לתוכן בלל שלם של חולין, והן של תרומה, מותר הבלל, אפי' אין כנגדו ששים, ואין לריך ליתן לכהן קפילא, אבל להיפוך אם הבלל שלם הוא של תרומה, והעדשים של חולין, ה"ה בטותן טעם (כך איתא להדיא בירוש', ולרמב"ם דמתיר מ"מ בלל שלם בין שהוא של חולין, בין שהוא של תרומה קשה לישנא דמתניתין, דמשנתנו ע"כ בבלל חולין קמיירי, דאל"כ מאי מותר דקאמרה, מותרין הול"ל, ונתכונתי לדברי בעל הון עשיר עיי"ש): מ"ב, המחמץ אושר בכל שהוא, לפיכך אם רסקו תפוח של תרומה ונתנו לתוך העיסה של חולין והחמיאה, העיסה אסורה לזרים, אבל כשהתרומה טתה טעם לפגם בחולין, כגון שפלו שעורין של תרומה לתוך בור של מים, והבאישו, המים מותרין: מ"ג, פת חולין חמה שנתה על פי חבית יין של תרומה, אם הפת של שעורין, אסורה, אע"ג שהחבית שתומה, וה"ל אסורה, כשהחבית פתוחה והפת לוונת, אבל אם הפת הוא של חטין, אינה אסורה; אלא כשהחבית פתוחה והיא חמה (עיין רמב"ם פט"ו ה"ד): מ"ד, ריח של תרומה ליטו אושר את החולין, דריחא לאו מילתא היא, לפיכך אם הסיקו את התגור בכמון של תרומה ואטו בו את הפת, הפת מותרת, ואי משום דהוסק התגור בתרומה, לא חיכפת, דהא תרומה לא נאסרה בהנאה לזר: מ"ה, הלתן תרומה שגפלו לתוך יין של חולין, והזרע ערודו בשרבוטין, אין לריך ששים אלא נגד הזרע בלבד, ולא גם נגד השרבוטין, וה"ה כשהלתן הוא של מ"ש, דרק דרשים הגאכלין חיובין בתרומה ובצמערות, ולא גם עליהם, אבל כשהוא של שביעית כלאו הכרם והקדש, לריך שיהא ס' גם נגד עלו: מ"ז, תלתן, אעפ"י שטעם עלו וטעם זרעו כמעט שוה, אפי"ה אינו מופרים זירין, אלא זרע בלבד, ואם יש לו חבילי תלתן כותשן ומחשב כמה זרע יש בהם ומפריש את הזרע, אכן כשקרא שם לזירין, אינו יכול עוד לכותשן ולטוול את העץ לעצמו, אלא לריך ליתן את העץ עם הזרע לכהן: מ"ח, זיתי כבש כשהן שלמים אין בולעין, לפיכך זיתי חולין וזיתי תרומה שכבשן ביחד, ושייחן פלועין או שרק החולין פלועין, או שכבש זיתי חולין פלועין במשקה של תרומה, נאסרו החולין לזר, ורק כשהן שלמות מותרין, בין שזיתי התרומה שלמים, בין שהן פלועין: מ"ט, דג עמא שכבשו ברג טהור, אע"ג שהדג טמא ניכר ואפשר להסירו, מ"מ יש לחוש משום יזרו שנתערב בציר של דגים טהורים, ובהערובת זו פליגי ת"ק ר"י ור' יוסי, לת"ק אושר הזיר של דג עמא כשהוא ח' מתתק"ס, לר"י כשהוא ח' מקל"ב, ולר' יוסי כשהוא ח' מט"ז, עיין לקמן אות ע"ד (והרמב"ם ה' מאכלות אסורות פספ"ו פסק כר"י, דדוקא כשהזיר של דג עמא ח' ממתים מן הטהור, הכל מותר, ובש"ס חולין ל"ט: איתא להדיא שאיר שיעורו קרוב למתים, ותמיהוין דברי בעל הפארת ישראל בהלכתא גבירתא דיליה, שכתב וז"ל, ולרמב"ם מדזיר חריף לריך ר' לבטלו, ולא זכיתי לידע מנ"ל לרצונו שיעור זה, דהוא דלא כמתן במשנתנו עכ"ל, והאחרונים פסקו שאיר של דג עמא בטל בששים, עיין ש"ך ספ"ב סק"ח): מ"ט, ליר של חגבים עמאים טהור דלית אלא רק לחלוטית בעלמא, ומכש"כ שאינו פוסל לירן של חגבים טהורין: מ"י, אע"ג דבכל האיסורין אמרינן כבוס ה"ה כמבוסל, אפי"ה לא נאסרו ירקות של חולין שנכבשו בירקות של תרומה (עיין בתויו"ט, בלחם שמים, ובתפארת ישראל), ורק בחסיות שהן חריפין וטעמן שולט בכל מה שמכבשין עמהם אסורין, ודוקא חסיות של חולין עם חסיות של תרומה, או חסיות של תרומה בירק של חולין הוא דאסור, אבל כשהחסיות חולין, והירק תרומה, וכבשו ביחד, מותר, דהחסיות פולט, אבל אינו בולע מן הירק: מ"א, ויש חכמים שהקילו עפי, דר' יוסי מותר אפילו הנשלקים, ואינו אושר אלא כשירק של תרומה תרדין, ור"ש אושר גם כרוב של שקיה, כמשלק עם כרוב תרומה של בעל, ור"ע (ולגו"א ר' יהודה) מוסיף להתיר אפילו המבוסלים, ואינו אושר אלא בשר ששלו עם ירק של תרומה, ור"י בן גורי מוסיף גם על ר"ע, דלדידיה לאו כל בשר אסור דהא הכבד אסרת ואינו נאסרת. להיות שטרודה לפלוג שמונית ואינה בולעת: מ"ב, תבלין של תרומה שנתנו ע"ג ביצה, אסורין גם

יוסי אומר, אין חימוצו חמוץ (ה). תלתן (ו) שנפלה לתוך הכור של מים (ז) ר' מאיר אומר (ח), ור' יהודה מתיר (ט), אמר ר' שמעון, בד"א, בזמן ששקעה (י). אבל לא שקעה, ה"ז מותרת (יא), אחד נותן טעם לשבח, ואחד נותן טעם לפגם (יב), הרי זה אסור, דברי ר' מאיר, ר' שמעון (יג) אומר, לשבח אסור, לפגם מותר, כגון החומץ שנפל לגריסין (יד), וגריסין שנפלו לתוך כור של מים, תמרים (טו) שנפל על גביהן יין, גרוגרות (טז) שנפל על גביהן שמן, אסור (יז), ור' שמעון מתיר: שאור של תרומה (יח) שנפל לתוך העיסה והגביהו (יט), ואח"כ נתחמץ, מותר (כ), שאור של שביעית שנפל לתוך העיסה ידע בו (כא) ואח"כ נתחמץ, מותר (כב): שאור של תרומה (כג) ושל שביעית שנפל לתוך העיסה, לא בזה כדי לחמץ, ולא בזה כדי לחמץ, ונצטרפו וחימצו, אסור לזרים (כד), ר' י

הגיון אריה

את החלמון, כיון שהוא בולע, והמים ששלקה או שנכבשה בהן התרומה, אסורים לזרים אפילו לשיטת החכמים שהתירו את הנכבשין ואת הנשלקין (ב) למ"א לא מלינו הוספה בתוספתא, ולא בריתא צירי: (ג) בתוספתא קדמה לזו הבבא תלתן שנפלה וכו' ואני סדרתי ההוספות גם פה לפי סדר הפסקאות דמתניתין: (ד) ע"כ פסקא דמתניתין, ובעל התוספתא לא הביא הרישא עד נמירא דהא כולי עלמא ידעי, שהגא דמתני' סובר חימוצו חמוץ: (ה) וצירי א"ה תני ר' יוסי מתיר, וג' התוספתא עדיפא טפי, דמינה שמעינן שאין חימוצו חמוץ גמור, וצבלי מנחות ל"ד פליגי חכמים ור' חנינא בן גמליאל, אי מחמיצין שחי לחם ותורה בתפוחים, או לא, חכמים אומרים אין מחמיצין, ורשב"ג אומר מחמיצין, וקאמרי ההם דמתניתין דילן אחיא נמי כרבנן ונהי דחמץ גמור לא הוי, נוקשה מיהא הוי, וצירי בסוגין אחיא להדיא, דלא פליגי אלא במימיו, אבל בגופו מותר עיי"ש וחלה ריש פ"א ושבת פ"ג ה"ג וצבלי שם תוס' ד"ה תפוח: (ו) עיין מה שכתבתי לעיל שביעית פ"ב אות קכ"ה: (ז) אפסקא דמתניתין שעורים שנפלו לתוך הכור של מים קאי ומתני' דלא כר"מ, ועיין בסוגי' צירי' סה"ב: (ח) אפילו פגמה טעם המים: (ט) דס"ל טהן טעם לפגם מותר: (י) כלו' שנגמור ביטולו, שאם היו זורעין אותה היתה לזמנה, עיין מעשרות פ"א מ"ג וצירי' שם: (יא) דכל עוד שלא נתבשלה, אינה נוהגת טעם במים, ואם נוהגה, טעם לפגם הוא: (יב) כהג"י בצרייתא דצבלי ע"ז דף ס"ז: אבל צירי' בסוגין א"ה כל נותני טעם בין לשבח בין לפגם אסור: (יג) כהג"י בכל הדפוסים בצבלי וצירי' במזלתין וערלה פ"ב ה"ה, אבל ע"ז פ"ה ה"ג וכו"כ בכ"י אירפורט עדיפא: (יד) רותחין, ועיין השקול וטריא בש"ס: (טו) בכ"י אירפורט הגי' גריסין וכו' הספרים עדיפא: (טז) ומכש"כ תאנים: (יז) אע"ג שנפגס טעמין: (יח) בבא זו וכל הבבאות אחריה עיקר מקומן הוי בתוספתא דערלה דכולן אמשניות דפ"ב שם קאו, ולא הובאו כאן אלא מנכרר דתפוח שרסקו וכו', ואחרי שהראיתך זה כמה פעמים, שכמה וכמה הוספות הנמשכין אחרי המשניות דערלה הובאו דרך אגב בתוספתא דמזלתין, לא תתמה עוד על המראה שהתוספתא דמס' ערלה קטנה מאד מאד בכמותה: (יט) מתניתא זו מיייתי לה הירי' ערלה פ"ב ה"ג ושם הגי' כמו הכא, אבל הגר"א העביר הקולמוס לא לבד אהך שאור של תרומה וכו' אלא אף שאור של שביעית וכו', והגיה הכי שאור שנפל לתוך עיסה ואין בה כדי לחמץ והגביה, ואח"כ נפלה אחרת, ואין בה כדי לחמץ, ונתחמץ, מותר ע"כ, ועיין במפרש ותרעה, שאין מכל זה כלום בכ"י הגר"א: (כ) ומפרש הש"ס משום דלא הוכר האיסור, ר"ל כל זמן שהי' השאור צביסה, לא נתחמזה, וכיון שהי' צביסה מאה נגד התרומה שנפלה לתוכה, והגביהה, דהנה כדן שאר תרומה שנתערבה בחולין, ומאחר שנתבטל השאור קודם שנתחיל פעולתו, לא נשאר הימנו צביסה אלא טעמו, והוי כאלו נתחמזה על ידי חולין: (כא) הוי כהגביהו תרומה מתוך החולין, ידיעתו מצטלה את השביעית, ואין לרדך להרימה, עיין לעיל פ"ה אות ס"ו: (כב) כ"ל דהעיסה נתחמזה ע"י חולין אחרי שנתבטלה השביעית, ובכ"י וויטן ואירפורט הגי' אסור: (כג) ומתניתא זו מיייתי לה הירי' במס' ערלה פ"ב ה"ד ואמתניתין דהכא קאי, ומיייתי לה הכא מנכרר דפלוגתא בין ר"מ ור"ש: (כד) ומותר לכהנים, כך הוא להדיא צירי' שם ומלתא דפשיטותא היא, שמוהר לכהנים, שהרי התרומה מותרת להם ובעל שביעית לבד לא היה כדי לחמץ: צירי'

תרומות פרק י

אלעזר בר' שמעון (כה) מתיר לזרים (כו). היה בזה כדי לחמין, ובוה כדי לחמין, ונצטרפו וחמיצו, אסור לכהנים (כז), ר' אלעזר בר' שמעון מתיר לכהנים (כה) : יין של תרומה שנפל על גבי פירות (כט), וכן שמן של תרומה שנפל על גבי הפירות, ידיחן, והן מותרין (ל), נפל (לא) על גבי יין, יקפה אותו (לב), והיין מותר (לג), נפל על גבי ציר, יקפנו (לד) כדי שיבטל מעם שמן שבו : כלים (לה) שסבן בשמן ממא וחזר וסבן (לו) בשמן מחור, או שסבן בשמן מחור, וחזר וסבן בשמן ממא, ר' אליעזר אומר, אחר הראשון (לז) אני בא, וחכ"א אחר האחרון, שהיה ר' אליעזר אומר, יהא (לח) אדם סך את כליו שמן ממא, וחזר וסבן שמן מחור, כשהן (לט) מוציאין, אין מוציאין, אלא מן הראשון (מ) . וחכ"א יהא (לח) אדם סך את כליו שמן מחור וחזר וסבן שמן ממא, כשהן (לט) מוציאין, אין מוציאין אלא מן האחרון : כלים שסבן שמן ממא ונגבו מא, משתמש בהן במהרה (מב), חזרו ויצאו מהן משקין (מג), ממאין : קדרה שבישל

הגיון אריה

(כה) ציר' שס גרים ברישא ר' שמעון וכל' לפי רבנן דקסרין שס : (כו) כל' גם לזרים, וציר' הגי' לזרים ולכהנים : (כז) כל' חף לכהנים משום שביעית, וציר' הגי' לזרים ולכהנים : (כח) כהג"ז בכל הדפוסים, וציר' הגי' לזרים והרב צפ"מ הגיה לזרים ולכהנים וכתב שכן הוא בתוספתא, ואפשר שגמלא נוסחא זו בכ"ו שלו, אכן משקיל וטריא דיר' אביא ראייה שז"ל לכהנים, דהכי איתא התם ר' אבוהו א"ר יוחנן צעי, מה בין תרומה אלל הזרים, מה בין שביעית אלל הכהנים, תרומה אלל הזרים אסורה, שביעית אלל הכהנים מותרת, בתמיה, ולפי הגי' דאיתא לפנינו ציר' ר"ס מתיר לזרים מאי צעי ר' יוחנן, הא גם תרומה מותרת אלל הזרים, ומרישא אין להקשות אכיפא, דהא צברייתא דיר' ר"ס הוא דפליג את"ק ברישא, ולא ראב"ש, ועיין צפ"מ שארכבה הסוגיא על הרי רכשי, ואין שום ספק אללי, שהגיהו הצרייתא ציר' לפי המסקנא עיי"ש, וגי' התוספתא לכהנים עיקר, ודוקא לכהנים המתיר ראב"ש מטעם דקאמר ר"י תיפטר שנפל שאור של תרומה תחילה לא באת שביעית אלל לפגום, וראב"ש ס"ל כאביי טתן טעם לפגם מותר, אבל לזרים באיסורה קא עומדת, דהא כבר אסורה היתה להם בשעה שנפלה שביעית לתוכה, ואין זה השבית ואח"כ פגם, דהפגם לא בא מכה אותו איסור שהשבית, ועיין במפרש רא"פ, שגרס ראב"ש מתיר לכהנים ואסור לזרים, והרב צעל ח"ד השיב עליו שלא דרין, עיי"ש ודו"ק : (כט) כל' וכהג"ז בכ"ו הגר"א ויען ואירפורט וברמב"ם פט"ו הי"ח, וכבר כתב מרן הכ"מ שים בתוספתא קתה טעות סופר ועיין ע"ז דף ס"ה : (ל) ודוקא כשלא בלעו כלל, או שבלעו ופגם טעמן, אבל כשהיין או השמן השביח טעמן, אסורין לזרים, וכשנפל יין של תרומה על ענבים מבוקעות, הרי אלו אסורין לזר, ובדפוס פאשוואלק נלקית צבא זו בחסיר אבל בתוספתא דמקואות פ"א לא חסר כלום והמזיז לאור לא העיר כלום בחילופי נוסחאות : (לא) כהג"ז בכ"ו אירפורט וכל' ואשמך קאי, וגי' וכן בדפוסים משושפתא, והגר"א גרס שמן במקום וכן ובמקואות הגי' שמן של תרומה שנפל : (לב) שהרי השמן קף לנעלה : (לג) וכיון שקפא את-השמן, לא השאיר טעם ציין : (לד) לא את השמן לבד, אלא גם הזיר, דהשמן השאיר טעמו בזיר, אפילו אחר הקפאה, ועיין ברמב"ם שם שכתב וז"ל נפל ע"ג זיר יקפה אותו ויטול קליפה מעל הזיר, כדי שיסיר כל הזיר שבו טעם השמן : (לה) מתייתן היא צפ"ב דערלה, ואין כאן מקומה, ונגררה עם שאר ההוספות של מסכתא זו, וברין הי' לריך להעביר הקולמוס עליה בתוספתא דתרומות, אבל מסתפינא לעשות כן, דבדוחק אפשר לומר, דמיייתי לך מתייתא הכא לאשמועינן, שדוקא כלים שילטין את הראשון ע"י השני לר' אליעזר, אבל לא פירות, ודו"ק : (לו) לרמב"ם מייירי בכלים שאינם מקבלין טומאה, ולר"ם ז"ל שסבן אחר שנטבלו : (לז) לפי הרמב"ם לריך לומר חף אחר הראשון עיי"ש : (לח) לא יהא כל' וכהג"ז בר"ם ובכ"ו הגר"א : (לט) שבישהו כל' וכהג"ז בר"ם : (מ) כל' האחרון נבלע והראשון נפלט, ומתוספתא משמע שלא כפי הרמב"ם, דר"א חושש לראשון ולשני : (מא) דכל עוד שלא נצבו, אסור להשתמש בהן, אעפ"י שהכלים אינם מקבלין טומאה, ולר"ם ז"ל גם הכא שנטבלו : (מב) ולא איכפת לן בשמן טמא הבלוע בכלים, דמן הסהם אין נפלט מעלמו : (מג) דכיון שלא חזר וסבן, בודאי לא ילא אלא שמן טמא, ובהא גם

בה בשר (מד), לא יבשל בה חלב (מה), חלב לא יבשל בה בשר, תרומה, לא יבשל בה חולין (מו), ואם בשל, הרי זה בנותן מעם (מז): היו לפניו שתי קדירות (מח), אחת של חולין, ואחת של תרומה, ולפניו מח* מרובה אחת (מט) של תרומה, נתן לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזה מהן נתן, הריני אומר, לתוך של חולין (ג) נתן, היו לפניו שתי מדוכות (יא), אחת של חולין, ואחת של תרומה, ולפניו מח* קדרה אחת של חולין, נתן מאחת מהן, ואין ידוע מאיזה מהן נתן, הריני אומר, מתוך של חולין נתן (ג), היו לפניו שתי קדירות, אחת של חולין, ואחת של תרומה, ולפניהן שתי מדוכות, אחת של תרומה ואחת של חולין (ג) ונתן משתיהן, ואינו יודע אם מזו לתוך זו, ואם מזו לתוך זו, הריני אומר, תרומה לתוך תרומה נתן, וחולין לתוך חולין נתן (ג), ואם היה מבל מעשר ראשון ומעשר שני, הרי זה אסור, שלא התירו ספק דימוע, אלא בדבר שיש (יג) לו מתירין, חתיכה (יד) אסורה נתערבה בחתיכות, אפילו הן אלף, כולן אסורות, הרומב בנותן מעם (יז), אם נמחית (יח), ה"ז בנותן מעם: חתיכה של חמאת שנתערבה במאה חתיכות של חולין, וכן פרוסה של לחם הפנים שנתערבה במאה פרוסות של חולין, הרי אלו יעלו, ר' יהודה אומר, לא יעלו (ג), חתיכה של חמאת שמאה שנתערבה במאה חתיכות של חמאת מהורה,

הגיון אריה

הכמים מודין שטמאין: (מד) מנתיתא זו מיייתי לה הבבלי זכאים דף ל"ו ועיי"ש הסוגיא: (מה) אם לא הגעילה קודם לכן: (מו) כהג"י בכ"י אירפורט ובש"ס, וספרי הדפוס נלקין ביותר, דתיבות ביטל בה בשר חולין לא יבשל בה תרומה ל"ז: (מז) ואם יש בה טעם תרומה, אסורה לזרים: (מח) בבא זו והבאין אחריה אמת"ו בפ"ג דערלה תבלין של תרומה קאו, ואע"ג דכבר תנא לה לעיל פ"ז אות ז' וכו' בשתי קופות, הדר ותנא לה הכא בשתי קדירות, והמפרש ר' יונה לא מנא אלא הך בבא דסיפא לעיל וכתב וז"ל לעיל מיידי בתרומה דאורייתא כגון פירות האילן דס"ל להתוספתא דכוי דאורייתא כדפרישית לעיל פ"ה ובתרומה דאורייתא כה"ג לא תלין להקל עד שירצו החולין על התרומה כמו שפסק הרמב"ם בחיבורו ספ"ג, אבל הכא מיידי בתרומת ירק ותבלין כדמשמע בכמה מקומות, ובתרומה דרבנן לא בעי רבוי' לר' יוחנן דפ' הערל שפסק הרמב"ם שם כותיה, להכי הדר ותנא להך בבא גבי שתי מדוכות, עכ"ל: (מח*) ולפניהן כ"ל: (מט) ובתוכה תבלין: (ג) תרומה כ"ל וכהג"י בבית יוסף סו' קי"א, דתלין לומר איסור נפל לתוך איסור, והיתר לתוך היתר: (יא) של תבלין, ולולי דמסתפינא הו"א שכ"ל הו' לפניו קדירה אחת של חולין ולפניה שתי מדוכות וכו', ובכה גזנא לא מיייתי לה לעיל, ועיין מה שכתבתי שם פ"ז אות כ"ט: (ג) דתלין תקנה במתוקן כמו שתלין קלקלה במקולקל: (ג) כהג"י בכל הדפוסים ובכל כ"י, והגר"א הגיה א' של חולין וכו' של תרומה, כלו' דוקא כשהמזכר של חולין היתה לפני הקדירה של חולין, והמזכרה של תרומה לפני הקדירה של תרומה, תלין תקנה במתוקן: (ג) דאין שום חילוק בין נתינה אחת לשתי נתינות: (ג) שאין כ"ל, ועיין לעיל פ"ד אות קי"ג, פ"ה אות י"א ופ"ז אות ל"ו: (ג) הראויה להתכבד ואסורה לזרים, וגם בבא זו והבאין אחריה אמשיות בפ"ג דערלה קאו ולא הובאו כהן, אלא מגררל דתערובת האסורה לזרים: (יז) דברוטב ליכא אלא טעם: (יח) ובטלה חשיבותה: (ג) בבבלי יבמות הובאה מנתיתא זו ורישא דהכא הסיפא דהתם ושם הגי' ד"ה לא תעלה ובטעמיה דת"ק פליגי רש"י ותוס' לפי רש"י מודה הת"ק הכא לר"י שלא תעלה, האילו ואפשר לומר לכהן בהפסד מנוגע והתיכה ופרוסה דרכן לימות, ומשום הפסד מנוגע לא מצטלין איסורא דאורייתא, ולתוספות לא תעלה, דדוקא בחולין ראויה להתכבד בה, משא"כ אם נתערבה בחתיכות של חמאת, או פרוסה בפרוסות של לה"פ, דלא שייך כיבוד בפני כהנים, והתוס' מיייתו להך תוספתא וכתבו שגריד לאוקמה בנימוחה, ור"י לטעמיה, דאמר מין במינו לא בטיל, ואעפ"כ הגיה הגר"א התוספתא על פי הבבלי, ובידיו פ"ג דערלה ה"א לא הביאו אלא רישא דתוספתא זו, ושם הגי' להיך, דת"ק סובר

תרומות פרק י

וכן פרוסה של לחם הפנים טמא שנתערבה במאה פרוסות של לחם הפנים
 טהור. הרי אלו יעלו ^(ס), ר' יהודה אומר, לא יעלו ^(א), וכן במנחות ^(כ) וכן
 בלחמי תודה ^(ג): המבל ^(ד) ויין נסך מין במינו בכל שהוא ^(ה), ושלא במינו
 בנותן טעם, ושאר כל האיסורין בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם:
^(ו) ^(ז) ^(ח) הפריש ^(ט) חבילי תלתן של מעשר ^(י), הרי זה פודה את העין ואת
 הזרע ^(יא): ^(ב) ^(ג) דג טמא ^(ד) שכבשו עם דג טהור, וכן ^(ה) גרב ^(ו)
 שמחזיק סאתים, ויש בו משקל עשרה זוז ^(ז) ביהודה, שהן חמש ^(ח)
 סלעים בגליל, דג טמא ^(ט), צירו אסור, ר' יהודה אומר, רביעית
 בסאתים ^(י), ר' יוסי אומר, א' מששה עשר בו ^(יא), אמר ר' שמעון בן
 מנסיא, אין לך גרב שמחזיק סאתים, שאין ^(יב) בו משקל עשרה זוז ביהודה, שהן ^(יג) י'

הגיון אריה

סובר לא יעלו, ור"י אומר יעלו, ומפרש הש"ס דטעמיה דר"י, משום דכתיב ושה אחת מן הלחן מן
 המאחיס ממשקה ישראל, מדבר שהוא מותר לישראל, ועיין לעיל פ"ד אות קע"א ואות קע"ג:
^(א) לרש"י משום דאין להם תקנה אלא שריפה, ואיכא הפסד קדשים, ולתוס' הואיל ואינה ראויה להתכבד
 לבני כהנים במקדש: ^(ב) לרש"י משום דקסבר ר"י בכל דוכתא מין צמיט לא בטל, ולתוספות טעמא
 דר"י משום דקסבר כל שדרו לימות לא בטל, עיי"ש: ^(ג) כהג"י בכ"י ווינן ואירפורט, אבל בדפוסים
 ליתא: ^(ד) אם נתערבו בחולין ונימחו, או טמאה בטוהרין, ושארם שלימה, לת"ק תעלה, לר"י לא
 תעלה: ^(ה) מתניתא זו מייתי לה הש"ס ע"ז ע"ג: בשינוי קטל לסויע לר' יוחנן ור"ל, דאמרי תרווייהו
 כל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בטוהר טעם, חוץ מטבול ויין נסך, במינן במשהו, ושלא במינן
 בטוהר טעם, וכ"כ מייתי התם ברייתא אחריתא לסויע לרב ושמואל דאמרי תרווייהו כל איסורין שבתורה
 במינן במשהו, ושלא במינן בטוהר טעם: ^(ו) ויין נסך משום חומרא דע"ז, וטבול משום דכהיתרו כך
 איסורו, ועיי"ש תוס' ד"ה טבול מ"ע ולעיל דמחי פ"ה אות כ"ה, והרמב"ם ה' מאלכות אסורות פט"ו
 הי"ב תפס טעם הירו' נדרים פ"ו ה"ח, ועיין מה שכתב הכ"מ בשם הרשב"א: ^(ז) לנ"ג לנ"ד ולמ"ה
 לית הוספה בתוספתא והברייתא בירו' ה"ד הובאה בתוספתא דפסחים פ"ה: ^(ח) עיין לעיל פ"ט אות
 ח' וכן מקומה, ואסיפא דמתניתין אם הפריש לא יאמר וכו' אלא נתן העץ עם הזרע קאי:
^(ט) שני כ"ל, דלריך לכתשן קודם שהפריש מן התרומה ומעשרות, וכיון שהפריש מ"ם לפני הכתיבה,
 חלה הקדושה גם אע"פ ועיין בפמ"ם לרמב"ם: ^(י) כמו שנתן התרומה את העץ עם הזרע לכהן ואת
 מ"ר ומ"ע את העץ עם הזרע ללוי ולעני, דסד"א כיון שהוא שלו אין לריך לפדות את העץ, קמ"ל:
^(יא) לנ"ו לא נמלאת הוספה בתוספתא ולא ברייתא בירו': ^(יב) שאין לו קשקשה ויכר ומשהו אפילו
 בארץ לא בטיל, ובאמת לענין ביטול הדג לא איירי מתניתין אלא רק בענין ביטול הזיר ומשנתו שלימה
 ולא חסרה, ועיין במפרשי המשנה, שרובם הלכו בעקבות הרמב"ם, ורק מקצתם תפסו בפרושו של
 הר"ם: ^(יג) כל כ"ל, ולא וכל כ"ה הירושלמי וכ"י מיינען, והך וכל שכתב ע"י המעתיקים לוכן:
^(יד) חבית: ^(טו) זו היינו דינר להיות שמשקל יהודה הוא כפל מגליל, כדחש ספ"ה דתורות עשרה זוז
 ביהודה הן עשרים זוז או חמשה סלעים בגליל, ועשרה זוז שביהודה מפרש הירו' לא' מתתק"ס מן
 סאתים, דלמאה יש כ"ד לוגין, ללוג ב' ליטרין, ולליערא ק' זוז, מנאל שלסאה ד' אלפים ושמנה מאות
 זוזין, ולסאתים תשעה אלפים ושב מאות ואם החלק כך זה ע"י עשרה, תנאל תתק"ס: ^(טז) כ"ל,
 וכג"י בכ"י ווינן ואירפורט ובמתני', והג"י סלעים בדפוסים משוברים: ^(יז) כלו' אם יש לדג טמא
 בתוך גרב שמחזיק סאתים משקל עשרה זוז, דהיינו א' מתתק"ס, או זירו אינו בטל, ואיר של כל
 הגרב אסור, ואע"ג דכל שאר איסורין שיעורן בששים, שאני זיר, שהוא קשה וחריף, אבל אם משקלו
 של דג טמא פחות מא' מתתק"ס, טעם הזיר אינו נרגש, ומש"ה בטול ועיין בל"מ מ"א פט"ו הל"ד:
^(יח) רביעית הלוג בסאתים, והוא אחד מקל"ב, שהוא קרוב למאתים, ואע"ג דלר' יהודה מין במינו
 לא בטל, כבר אמרו בגמ' חולין ז"ט: שאני זיר דזיעה בעלמא הוא, ועיין שם תוס' ד"ה והאמר, וי"ד
 סי' ז"ח ס"ח בהגהה: ^(יט) ר' יוסי מיקל טפי, משום דזיר אינו אלא רק להלכות בעלמא: ^(כ) שיש
 כ"ל, וכג"י בכ"י הגר"א: ^(כא) חמש כ"ל, וכג"י בכ"י ווינן, וכ"י אירפורט נלקה בחסור:
 יר

סלעים בגליל , דג טמא שאין בו רביעית (א) , אמר ר' יוסי בר יהודה ,
 בד"א (ב) בזמן ששולח (ג) ומניח לפניו (ד) , ומצא בו כשיעור הזה (ה) , אבל אם
 היה נוטל (ו) , וזורק ראשון ראשון , אעפ"י שמצא בו יותר מכשיעור הזה ,
 מותר (ז) : דג טמא (ח) שכבשו עם דג טהור (ט) , מדיחו ומותר (ט) , דג טמא
 מליח , ודג טהור תפל , אסור (י) , דג טהור מליח , ודג טמא תפל , מותר (יא) ,
 דג טמא שבשלו עם דג טהור , רואין אותו (יב) , כאלו בצל (יג) , כאלו קפלוט ,
 אם יש נותן טעם (יד) , אסור , ואם לאו מותר : מ א אוכל (יח) אדם דגים וחגבים ,
 בין חיין (יז) בין מתים (יז) ואינו חושש (יח) : ר אלו מיני חסיות (יט) , הלוף והשום
 והבצלים והקפלוטות (ק) , ר' יהודה אומר , אין לך מיני חסיות , אלא קפלוט
 בלבד (קא) : ר' יוסי אומר , כובשין בצלים של תרומה בחומץ של חולין , ואין
 כובשין בצלים של תרומה (קב) בחומץ של תרומה (קב) , ואצ"ל בצלים של חולין
 בחומץ של תרומה (קד) : יא ר' עקיבא (קה) אומר , כל המתבשלין זה עם

הגיון אריה

(א) ציר כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א , ורשב"מ חידושה אחי לאשמעינן , דאין שום נפקותא בין שיעורא
 דת"ק לשיעורא דר"י , דקיס ליה שרג טמא אעפ"י שמסקלו רק א' מתתק"ס ומסתים , אפ"ה עושה
 רביעית ליר , ה"ר של דג טמא מרובה טפי מזיר של דג טהור , ודברי רשב"מ הן רחיה שאין עליה
 פירכא , דמתיתקן בציר קמייירי , כפירוס הרמב"ם : (ב) שזירו של כל הגרב אסור : (ג) את הדגים מן
 הגרב : (ד) דג טמא כדי לשערו : (ה) א' מתתק"ס לת"ק , וא' מקל"ב לר"י , וא' מט"ו לר' יוסי :
 (ו) שאינו שולה את הדגים מן החצית , אלא טוטלן עם הזיר , וכל פעם ופעם , שמלא דג טמא , זרקו :
 (ז) דתלינן שהעלה הזיר טמא עם דג טמא , ומה שנשאר הימנו צנבר , בטיל בציר של דגים טהורים ,
 כנלענ"ד , והרב בעל ח"ד פ"י ששולה מן הים ומניח לפניו , ואח"כ זרקס כולם ביחד לתוך הגרב של
 הטהורים נמלא בו כשיעור הזה , אז הוא דודאי נאסר הכל , אבל אם הי' טוטל וזורק ראשון ראשון ,
 אעפ"י שלבסוף נמלא אפי' יותר משיעור הזה , מותר , דקמא קמא בטיל ושוב אינו חוזר ונישור עכ"ל ,
 ובמ"כ אי אפשר לפרש כן , דהכי איתא בירו' , ר' חילא בשם ר"ש בר חייה רובע ליר בסאתים דגים
 וזיר , אחא עובדא קומי ר' יאשה וחורי כן , ותני כן בד"א בזמן ששולה ראשון ראשון ומניח לפניו ,
 שנתר לעשות כסדר הזה , אבל אם הי' שולה ראשון ראשון ומניח לאחריו , אפילו יותר ממכסדר הזה ,
 מותר , על ידי עילה , הרי מוכח ששולה מן החצית קאמר והג"י שהביא בח"ס מנאון מספדי לא מרע
 כהו (!) הוא נגד הירו' , ובתוספתא כ"ל של בעל פ"מ וכ"כ בכ"י ויעין ואירפורט מסיים הכי ואביו
 ואמו לא ידעו כי מה' הוא כי תואנה הוא מבקש מפלשתים , אכן התיבות ע"י עילה חסרו בכ"י , ועיין
 במה"פ ד"ה ותני כן ובדדאי גי' הדפוסים נכונה : (ח) מליח : (ט) דכיון שהוא פולט אינו בולע , וכבישה
 דהכא לאו דוקא הוא , דהא קי"ל כבוש ה"ה כמבוסל , ועיין בר"ם וברא"ש , וזירו' מוקי לקך מתניתא
 דתני ר' חייה דג טהור טפל שכבשו עם דג טמא מליח , מדיחו ומותר , בשכבשו שתייה כחת , עיי"ש :
 (י) משום דבולע מן המליח , וזירו' תני לה ר' יודא בר פוח דברדלה , ומוקי לה בשכבשן זה אחר זה :
 (יא) דאיידי דטריר לפוט לא בלע : (יב) את דג טמא שהוא מין במיט , ואי אפשר למיקס אעמא :
 (יג) כהג"י בכ"י אירפורט , בירו' ערלה פ"ב ה"ו ובבב"י חולין ל"ו : (יד) כלו' אילו הי' בלל או קפלוט ,
 אם הי' טתן טעם בדגים : (יח) בצא זו תמלא בתוספתא בסוף הטבות לפרקין , והגמיה פה בדודאי כאן
 מקומה : (יז) מותר לחתוך הימנו אבר ולאכולו ע"י רחיה , ואין בו משום אבר מן החי , ועיין שבת דף
 ל"ה תוס' ד"ה דלא , ורמב"ם ה' שחיטה פ"א ה' : (יז) שמתו קודם שבאו לידו : (יח) משום כל השקלו :
 (יט) שאסור לטבוח כסין תרומה עם ירקות של חולין , ובבב"יתא דבבב"י גריס נח : לא הביא אלא דברי
 ת"ק : (ק) שעל ידי הריפותה נותנין טעם בכל מה שמכבשין עמהם : (קא) ולוף שום ובלל של תרומה
 שכבשו עם ירק של חולין , מותר : (קב) אעפ"י שהחומץ משביח את הבגלים : (קג) להיות שהבגלים
 מפסידין את החומץ , ואסור משום הפסד תרומה : (קד) דמפסיד את התרומה ע"י חולין , ומשביח את
 החולין ע"י תרומה : (קה) כהג"י במשנה שבירושלמי בכ"י מינכטן בר"מ וברא"ש , עיין ד"ס :

תרומות פרק י"א

זה, מותרין קי) עם הבשר, בשר בבשר אסורא קי), וכולן קח) שנתבשלו זה עם זה, הרי אלו אסורין, ר' אליעזר אומר קט), כבוד אוסרת ואינה קי) נאסרת, ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר, שלוקה קיא) אוסרת ואינה נאסרת קיד), מתובלת קיג) אוסרת ונאסרת: יב) ביצים מהורות ששילקן עם ביצים ממאות קיד), אם יש בהן בנותן מעם, אסורות, ואם לאו, מותרות, ביצים ששילקן ומצא באחת מהן אפרוח קיז), אם יש בהן בנותן מעם, אסורות, ואם לאו, מותרות, גיעולי קכז) ביצים מותרין באכילה קיו), ביצים מזורות קיח), נפש יפה קיט) תאכל, מצא באחת מהן דם קכ), זורק את הדם ואוכל את השאר קכא):

פרק י"א *) גותן אדם ב) דבילה וגרוגרות לתוך המזריים ג) כדרך שנותן את

הגיון אריה

קו) אלא כלל, כהג"י במתניתין, וכן הגיהו הרב צעל ח"ד והגר"א: קז) צפר היתר בצפר איסור, והבשר מושך לא לבד את הירק, אלא גם הבשר וזולע הימנו, ותוספתא זו לא היתה ידועה לאמוראי דא"י, דהכי היתה ההס' בפרקין פ"ט ר' יסא בשם ר' יוחנן מודין חכמים לר"ע בצפר בצפר שהוא מותר, א"ר זעביאל לר' יסא וחלו לא התאמרת הדא לא הוין ידעין דהיא כן, ודילמא לא התאמרת אלא מודה ר"ע לחכמים בצפר בצפר שהוא אסור, אהא ר' אבהו בשם ר' יוחנן מודי ר"ע לחכמים בצפר בצפר שהוא אסור ר' חיננה שמע לה מן דבהרה, ר"ע אומר כל המתבשלין זה עם זה מותרין חוץ מן הבשר, הא בשר בצפר אסור וכו' עיי"ש, ובגרה נתקנה התוספתא לפי מסקנת הגמ', ודו"ק: קח) וחכ"א בולן כלל דלפי הטוסתא שבדפוסים הסיפא סותרת לרישא, וגם גי' כ"י הגר"א וכל המתבשלין עם הבשר אסורין אי אפשר לקיימה דהא כבר נאמר ברישא שר"ע אוסר כולן עם הבשר, דמשמע שאסור בין שהירק של איסור והבשר של היתר, בין שהירק של היתר והבשר של איסור, ועיין במפרש שפשה את עלמנו כאלו לא ידע דאין שום חילוק בין רישא לסיפא: קט) מתניתא זו מיייתה לה הש"ס צפ' כל הבשר דף ק"א, ועיין שם קי' תוס' ד"ה דתנן הכבוד אוסרת, ושמו של ר' יוחנן בן טרי לא נזכר שם, ול"ע דממתניתין דתרומות מוכח להדיא דתנאים חולקים בדבר, ויותר תמוהים דברי ה"הו"ש שדברו מוסתם מתניתין דתרומות: קי) כהג"י צכ"י אירפרוע ובגמ' שם וגי' ונאסרה בדפוסים משושפתא, דבברייתא שם היתה להדיא מפני שפולטת ואינה בזולת: קיא) בשלוקה פליגי הראשונים אי הוי יותר מבישול, או פחות מבישול, עיין בר"ש למ"ה דפרקין ופהמ"ש להרמב"ם חולין דף כ"ו. קיב) בגמ' שם הגי' אוסרת ונאסרת: קיג) כהג"י בכל הדפוסים ובכל כ"י הידועין, והגר"א הגיה מבושלת, ול"ע: קיד) ברייתא זו מיייתה לה הש"ס חולין ל"ח. ומפרש שם עמ"ה שנמצא בה אפרוח, וזהו עומתה, וסיפא דמתניתא פירושא דרישא הוא, אבל ב"ה עמ"ה בלא אפרוח אינה אוסרת: קיז) וה"ה אם נמצא דם בחלמון שדא תיכלא בזולה וזירו' בסוגיין לא הובאה אלא סיפא דמתניתא: קיח) ביצים שלא נמרזו, כן פי' הירושלמי בסוגיין שהביא הקרא שורב ולא יגעיל ועיין חולין ס"ד רש"י ותוספתא ד"ה גיעולי ביצים: קיז) כהג"י בצבלי, אבל בירו' א"ה, ביצים שהקרימו, הרי אלו אסורות: קיח) ביצים שהתרעולת ישבה עליהן, ואין אפרוח קולט בהן, לפי שאין התרעולת נתחממה מן הזכר, אלא מן הקרקע: קיט) מי שאינו קלה בהם: קכ) על החלבון, ובצבלי הגי' קורט דם: קכא) כהג"י בצבלי אבל בירו' א"ה מלא בהן דם, קולף מקום הדם, ומשונה סדר ההוספות למשנה זו צכ"י אירפרוט מוסרין בדפוסים הישנים שהוא נכון ומיוסד:

פי"א *) מ"א, תרומה עהורה מותרת לכהן רק דרך הגאחה, דכל שינוי הגאחה הפסד ואיבוד תרומה הוא, ומש"ה אסור ליתן דבילה או גרוגרת של תרומה לתוך י"ר דגים מלוחים דבילה וגרוגרת יתנו לאכילה ולא לסחיטה, אבל מותר ליתן יין של תרומה לתוך י"ר דגים מלוחים, דגם זהו דרך הגאחו, וכ"כ אסור לפטש שמן של תרומה בעיקרי בשמים, דשמן תמרוק אינו ראוי עוד לאכילה, אבל מותר לשום דבש ופלפלין ביין, דעי"מ משביח את היין, ומ"מ אסור להשביח את היין ע"י בישולו, להיות שמתמעט עיי"ב: מ"ב, ואע"ג שאסור לעשות אוכל של תרומה משקה, אפ"ה אם עבר ועשה דבש מתמרים, יין מתפוחים, חומץ מענבים סהוונים, וכן שאר מין פירות, אין שם משקה עליהם, לא לעיין תרומה, ולא לעיין עומתה, שאין משלמין עליהם חומס ואין מכשירין לקבל עומתה: מ"ג, כל פירות הארץ והאילן אסור לשנותן מזרייתן, כשהן תרומה או מ"ש, חוץ מזיתים וענבים בלבד, דרק זיתים

תרומות פרק יא

קנב

התבלין, לא ה' יסחטם להוציא מהן משקין ה'. בתבלין מותר ו', מפני שהן מלאכתן ז'. צורך את התבלין ונותנן ח' לתוך התבשיל, אם במל ט' מעמן, מותרין, ואם לאו, אסורין: יין של תרומה שנפל לתוך המורים, אסור י' לזרים, ר' אלעזר בר' ישמעאל יא' מתיר לזרים יב'. אין עושין את היין אלונתית יג', ואת השמן ערב יד', ואם עשה את היין אלונתית ואת השמן ערב, סך את

הניון אריה

זיתים וענבים עומדין לעשות מהם שמן ויין, ומש"ה מותר לסחטן ולהשליך את השאר, אבל שאר פירות עומדין לאכילה, וכסחטן ומשליך את הקליפות, הרי זה מפסיד את התרומה, וכמו שאין משלמין חומש משום תרומה, אלא על משקה היוצא מזיתים וענבים, ה"ל אין לוקין משום ערלה אלא על משקה היוצא מן זיתים וענבים, וכן אין מביאין בכורים, ואין מקריבין ע"ג מנחה אלא משקה היוצא מזיתים וענבים, ומשקין היוצאים מפירות אף מכשירין לטומאה, אלא רק שמן ויין בלבד, דאלו הן שבעה משקין שמכשירין, היין, הטל, המים, השמן, החלב, הדבש, ודבש הדבורים: מד, ואע"כ שהתרומה לא ניתנה אלא לאכילה לשתיה ולסיכה, אפ"ה חל שם תרומה גם על אופן דברים, שלא ניתנו להגאת הגוף, כגון על עוקלי הפירות ועל שרביטין תלקן וכדומה, וכל אלו אסורין לזר, דשל כהן הן, ולו לבדו עומדין להסקה: מד, גרעיני פירות תרומה, וכ"כ ענמות ק"ק שניסן הכהן אסורין לזר, ואם השליכן מותרין, סובין הנסין מתבואה של תרומה מותרין, ובסובין הדקיס יש להלק בין תבואה ישנה לתבואה חדשה, של חדשה אסורין, ושל ישנה מותרין לזר, וכל מה שמשליך מן פירות חולין להיות שהוא פסולה, מותר להשליך גמיו מפירות תרומה, וכל מה שראוי קאת לאכילה, לריך להנייע, כגון אם עשה ממאה חטים קב או קבים סלת נקיים ביתר שאת, לא ישליך את השאר, אלא ייחמו במקום מונע עד שיתקב: מד, חומר שפנה משם תבואה של תרומה, אין מחויב ללקוט כל חטה וחטה, אלא מפנה בדרכו ומכבד את הרפסה ונותן חולין לאוור, ואם נשאר שם תרומה שלא ברטוט, ה"ל בטילה ברוב: מד, וכן אם נשפך שמן של תרומה, אינו מחויב לעפח השמן מן הקרקע בידים, אלא מאספו כמו שמאסף שמן של חולין הנשפך לארץ: מד, המערה משקה מכלי אל כלי, ואחר שיערה כל מה שבכלי, נטפו ממנו ג' טפין, טפה אחר טפה, נותן לתוכו חולין, ולא חייסין לשמן המדבק בכותלי הכלי, ובשהרכינה ויכנס את הנשאר בתוכו, ה"ל תרומה, אכן בת"מ של דמאי אין לריך ליתנה לכהן, אם מה שנתקבץ שם אחר ההרכנה פחות מ"א מס"ל בלוג: מד, כרשינין אעפ"י שראויין קאת למאכל אדם, אפ"ה עיקרן למאכל בהמה, ומש"ה מותר לכהן להאכיל לבהמתו כרשיני תרומה, אבל לא לבהמה ששכרה מישראל, דאעפ"י שמוזתה עליו, מד"מ משמיה ע"י הכרשינין, והיו קאת הפסד תרומה, ולהספוך מותר לישראל להאכיל בהמה ששכר מכהן כרשיני תרומה, מדיחח ליה לכהן בה, ובשומא שיש למוכר חלק בריוח שתיבא הבהמה לאחר זמן, הדין כמו במכירה, וישראל ששם בהמה מכהן, הבהמה שלו, ואסור להאכילה כרשיני תרומה, וכסן ששם בהמה מישראל, הבהמה של כהן, ומותר להאכילה כרשיני תרומה: מד, שמן תרומה שנעמא מותר להדליק בכל המקומות שאפשר שיבא שמה כהן, כגון בבתי כנסיות ובתי מדרשות ובמבואות האפלין, דבדלחי יחא לכהנים זזה, אבל אלא חולה אסור עד שירצה הכהן, ובת ישראל שנשאת לכהן, אעפ"י שרגילה לבא לבית אביה אפ"ה אינו רשאי להדליק שמן שריפה שלא ברשותה, ובצית האכל ובצית המשתה כשמזוי שם כהן, מותר להדליק: ב בתוספתא קדמה לזו הבבא יין של תרומה שפסל וכו' ולקמן במקומה המלאכה: ג עיין מה שכתבתי לעיל שביעית פ"ח אות ס"ד: ד ובלבד שלא כ"ל וכג"י בברייתא דירו: ה בירו' הגי' להוילא מומיהן: ו לסחטן: ז ולכא חיבוד תרומה בך: ח צורך תבלין שנותנן כ"ל וכג"י בירו', ועיין מה שכתבתי שביעית שם אות ס"ט: ט גמול כ"ל כלי שאין בהם טעם תבלין, הרי הן כעץ בעלמא, ומברייתא דירו' משמע דאין התבלין מפסידין טעמן עד שלא ניתנו שתי פעמים בתבשיל, קדרה אחר קדרה, ופירושו של בפ"מ, אם בעל טעמו בקדירה ראשונה מותר הקדירה השנייה לזרים, אינו מדויק, דמותרת ואסורה הול"ל: י משום שהיין משביח את המורים: יא ר' אלעזר בר' שמעון כ"ל וכג"י בירו' ובכ"י ארפורט הגי' ר' שמעון בן אלעזר: יב וראב"ש פליג אהגא דמתניתין הנחית לתת את היין לכתחילה לתוך המורים, כדאיתא להדיא בירו' יין למורים, רבי מתיר, וראב"ש אסר, לפיכך אם עבר ונתנו רבי אסר לזרים, וראב"ש מתיר לזרים, וטעמיה דראב"ש, משום שהיין כבר כלה בתוך המורים וגאבד טעמו, דאינו אלא לעבורי וזהמא: יג עיין לעיל דמאי פ"ח אות ס"ג: יד מעורב בצעמים, עע"כ

תרומות פרק יא

השמן ואין סך יין וחומץ (טו), השמן (טז) דרכו לסיכה, יין וחומץ אין דרכן יין לסיכה: ב' דבש תמרים ר' אליעזר אומר, חייב במעשרות (יח), אומר ר' נתן, מודה היה ר' אליעזר שפמור מן המעשרות (יט), אבל אומר היה ר' אליעזר, שלא יאכל מן הדבש (כ), עד שיתקן את התמרים (כא), מודה ר' אליעזר, שאם תקן התמרים (כב) ודובשן באספמיה (כג) שמותר: דבש תמרים, ר' אליעזר מטמא משום משקה (כד), אומר ר' נתן, מודה ר' אליעזר (כה), שאין זה מטמא משום משקה, על מה גחלקו, על שנתן לתוכו מים (כו), שר"א מטמא משום משקה (כז) וחבמים אומרים, הולכין אחר הרוב (כח): ג' זיתים של תרומה (כט) טהורים יעשו שמן (ל), טמאים לא יעשו שמן (לא), ענבים בין טמאות בין טהורות, לא יעשו לב, דברי ר' מאיר (לב), ר' יעקב אומר (לד), מודה ר' אליעזר לר' יהושע (לה) בזיתים טהורין שיעשו שמן, על מה נחלקו על זיתים טמאין, שר' אליעזר אומר, לא (לו) יעשו, ר' יהושע אומר יעשו (לז) וענבים טהורות יעשו (לח), וטמאות לא יעשו (לט), אומר ר' יהודה (ס), מודה ר' יהושע לר' יהושע (סא)

הגיון אריה

שע"כ מפסיד את השמן, דכו אינו ראוי לאכילה, ואפסקא דמתניתין ואין מפטמין את השמן קאז, ובכ"י אירפורט לא נמלאת צבא זו: טו) את היין כל"ל, והיבת חומץ לריך למחוק, דלגותיה אינה נעשית אלא מיין יין, ממים לגולים ומאפסרמון: טז) שהשמן כל"ל וכג"כ בכ"י וישן: יז) יין אין דרכו כל"ל, דחומץ מאן דכר שמייה: יח) ור' יהושע פותר כל"ל וכג"כ בצרייתא דירו' בסוגין: יט) דלא הוה משקה: כ) כל"ל וגו' הירו' שלא יאכל מן התמרים עד שיעשר על הדבש משושבתא: כא) והפריש על שניהן על התמרים ועל הדבש, והיינו דלריך לידע כמה דבש זב מהס: כב) בדעבד כמו שהן לפניו, עליהן וגם על הדבש, אעפ"י שלא ידע, כמה דבש יא' מהס, והכי איתא בירו' מילתא' אמר שהוא מעשר מן התמרים על הדבש לפי תמרים: כג) בירו' הגי' שאם עישר על התמרים, אפילו באספמיה דבשן מותר: כד) פסקא דמתניתין הוא: כה) גם מתניתא זו מיייתי לה הירו', ושם כג"כ חגי ר' נתן אומר, לא שר"א מטמא משום משקה, על מה נחלקו על שגפל לתוכו משקה וכו': כו) וה"ה אחד נשאר משקין המכשירין לקבל טומאה: כז) אעפ"י שלא נפל לתוכו, אלא רק טיפה אחת, והכי איתא להדיא בפלוגתא דר"מ וחכמים בתוספתא דמכשירין פ"א, מי פירות שגפלה לתוכן טיפה מים כל שהן, טמאין, דברי ר"מ, וחכמים אומרים, הולכין אחר הרוב, ראב"י אומר אפילו קיראז שגפל לתוכו וכו', ובירו' בסוגין כג"כ ר"מ דו אמר אין מי פירות בטילין לעולם, ראב"י דתני ראב"י אומר ליר טהור וכו' ובספר טהרת הקודש להגר"א הגי' ראב"י אומר אפילו כור ליר וכו', ושלשתן ר"א ראב"י ור"מ סבירי להו דו' משקין לא נתבטלו במשקין שאין מכשירין, ועיין השקלו וטריא בירו': כח) אם הרוב מים מטמא, ואם הרוב דבש תמרים, אינו מטמא: כט) אפסקא דמתניתין ושאר כל פירות אין משנין אהם וכו' אלא זיתים וענבים בלבד קאז, ולהיות שהנין סהם דמותר לעשות מזיתים וענבים של תרומה שמן ויין, פירושי קמפרש הכא, שיש בזה כמה וכמה חילוקים: ל) שהרי עומדין לכך: לא) דמשקין מיבצע בלישי באוכל וחיבור לו, ואם נטמא האוכל, נטמאו גמי המשקין שבו, ויש לחוש שיבא לידי תקלה, ויסתה ממו: לב) ועמיה דר"מ כדמפרש בירושלמי משום שענבים חשיבות הן לאכול יותר מן המשקה, ובגון שקרא שם על הענבים, אסור לשתות: לד) כלו' לר"מ מעולם לא פליגי ר"א ור"י בהא דכולי עלמא ס"ל ענבים לעולם לא יעשו זיתים רק כשהורין יעשו: לה) בצרייתא דירו' הגי' רי"א משמו, ר"ל משמו של ר"מ: לה) בירו' א"ה לא נחלקו ר"א ור"י בזיתים טהורין וכו': לו) כל"ל, וכג"כ האכונה גם בירו', וגו' כ"י אירפורט ר"א אומר יעשו, ור"י לא יעשו משושבתא, דמאי מודה ר"א לר"י דקאמר, מודה ר' יהושע לר"א הוג"ל: לז) דבין שהשמן ראוי להדלקה, לא חיישינן לתקלה: לח) דהאכול אינו חשוב יותר מן המשקה: לט) דבין זה אינו ראוי, אלא רק לזיוף, ומשום"ה מודה גמי ר' יהושע שחיישינן לתקלה, ולפי ר' יעקב ר"א אינו מחלק כלל בין ענבים לזיתים, דטהורין יעשו וטמאין לא יעשו, ור' יהושע מחלק בין זיתים טמאין לענבים טמאין, דבין טמא חיישינן לתקלה, ובשמן טמא לא חיישינן: מ) לר' יהודה ר' יהושע אינו מחלק כלל בין טמאין לטהורין, בין זיתים בין בענבים, דס"ל שיעשו,

תרומות פרק יא

קנג

אליעזר (א) בזיתים מהורים ובענבים מהורות שיעשו, ועל מה נחלקו על הממאים, שר' אליעזר אומר לא יעשו, ור' יהושע אומר יעשו (ב), אמר רבי (ג), לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע (ד) על זיתים מהורין שיעשו, ועל ענבים ממאין שלא יעשו, על מה נחלקו, על זיתים ממאין ועל ענבים מהורין, שרא"א לא יעשו (ה), ור' יהושע אומר יעשו (ו). קמניות (ז) של תרומה אין עושין אותה מחינין (ח), ור' שמעון מתיר בכרשינין (ט): אין מערבין (י) תרומת תבואה וקמניות כאחד (יא), אבל מערבין שומשמיין (יב) באפולין (יג), וכן אפולין בעדשים (יד), וכל דבר שדרכו ליכבר (טו), משחרבה (טז) יהודה מהרה תבנה, התחילו לערב תבואה בתבואה, וקמניות בקמניות (יז), אבל לא תבואה בקמניות, ולא קמניות בתבואה. כהן שנתנו לו תרומה ומצא בה (יח) דברים אחרים (יט), הרי אלו אסורין (כ), שחבל משליכין (כא) לבית הדמע (כב): (כג) תרומה ניתנה

הגיון אריה

ובשיטתו של ר"א אין שום חילוק בין ר' יעקב ולר' יהודה, אכן לפי גי' הירוש' מתיר ר"א גם בענבים וממאים, ואינו אומר אלא בזיתים וממאין, להכי איתא התם, א"ר יודן מודה ר' יעזר ור' יהושע בזיתים מהורות שיעשו, על מה נחלקו על הממאין, שר' יעזר אומר לא יעשו ור' יהושע אומר יעשו, וענבים בין מהורים בין ממאים יעשו: (א) מודה ר' אליעזר ור' יהושע כל"ל וזירו' גם הכא הגי' מודה ר' יעזר ור' יהושע: (ב) עממיה דר"י אליבא דר' יהודה דמפרש בירו' ששזיל ליהנות מן החרלנים ומן הזנין, כל' להסיק בהן לאחר שתיבשו: (ג) בירו' איתא בעטות א"ר יוחנן, כדמוכח מהא דאמרי בש"ס התם רבי ור"מ חד: (ד) לרבי אומר ר' יהושע רק בענבים וממאים, ומתיר ר"א רק בזיתים מהורין, ומשו"ס לא קאמר רבי שמודה ר"א לר"י, וזירו' גם פה הגי' ומודה: (ה) זיתים וממאים, דחיישינן לתקלה, וענבים מהורין דחשובין מותר מן המשקה: (ו) בשיטתו של ר' יהושע אין שום חילוק בין ר' יעקב לרבי: (ז) צבא זו איתא לקמן בפ"י של התוספתא שלא במקומה, ועיינך תחזינה שאפסקא דמתניתין ואין משנין אותן מצרייתן קאי: (ח) מאלל של גריסין ותבלין מעורבין בו וכן פרש"י חולין דף ו. (ט) דכיון שעיסקן למאכל בהמה הן, מותר לשתות מצרייתן, ועיינן לעיל דמאי פ"א אות ס"ד וכו': (י) צבא זו תמלא בתוספתא ספ"י שלא במקומה והלכתיה פה דהטעם שאסור לערב תרומת תבואה בקמניות, לא לבר משום הפסד תרומה, אלא גם מפני שאסור לעשות בתרומה, מה שאינו נהוג בחולין, דגם זה הוי כעין שינוי מצרייתן: (יא) השתא אחר החרבן אסור לערב תבואה בקמניות, אבל קודם החרבן ה"י אסור לערב גם תרומת תבואה ותבואה, ותרומת קמניות וקמניות: (יב) מלה וינית* וגם כל"א זעאם: (יג) היינו פולין או אפולין עיין לעיל פ"ב אות כ"ז, ובודאי אסור לערב שומשמיין או ערשים בפירות האילין שיש להן חרין, כמו שעשה החכם מהו' לוקקערמאנדעל בגלאססאר שלו: (יד) דאלו הן קמניות בקמניות: (טו) דמתפרשין זה מזה כשוכרין אותן: (טז) ומשחרבה כל"ל וכהג"י ברמב"ם פ"א ה"ד, ולא איתא אלא לאשמועינן שלפני החרבן ה"י אסור לערב תרומת תבואה ותבואה ותרומת קמניות וקמניות משום שלא נהגו העם לערב חוליותן כך. ועיין בח"ד שעשה עצמו כאלו לא ידע שיש נפקותא בין משחרבה לומשחרבה, ונדחק לפרש התוספתא ומשכש הגי' ברמב"ם: (יז) דהארץ נתקלקלה ופירותיה נתמעטו, ולא הקפידו עוד לערב חיתין ושעורים או אפולין בערשם, אלא שלא לערב חיתין בפולין, או שעורין בערשם: (יח) ככלי שהתרומה בו, והרמב"ם גרס בה: (יט) כיון קמניות בתבואה, או תבואה בקמניות: (כ) לזרים, ולא אמרינן אלו דברים אחרים בודאי חולין הן, משום שאסור לערב תרומת תבואה בתרומת קמניות: (כא) כל"ל, וכהג"י בכ"י ויעין ואירפרוט, וגי' הדפוסים שמשלימין, וכ"כ הגי' ולא עוד אלא שמשלימין בכ"י הגר"א משובשתא, ועיין ברמב"ם פ"ב הע"ו והתראה שגם לפניו לא היתה גי' ככונה ובעל ח"ס לא דק: (כב) כל' בעלי בתים משליכין כל מה שאסור להם משום דמוע לבית מיוחד, וכיון שאסור לזרים, נהגים את הכל לכהן: (כג) למ"ד דפרקין לית הוספה בתוספתא, אבל אין שום ספק שבסדר המשניות של ר' מאיר הך מתניתא תרומה ניתנה לאכילה וכו' עדיין משנה היתה, וכגראה, אחר מ"ג ה"י מקומה, ורבו הקדוש הוליה לברא, כדמוכח משיבטיה פ"ח מ"ב, וזהו ראייה אשר אין עליה פירכא, שמש' שביעית קודמת לנמ' תרומות, והנה גם מזה תראה שסדר המשניות

תרומות פרק יא

לאכילה ולשתיה ולסיכה ^(ס) לאכול דבר שדרכו לאכול ^(סד) ולשתות דבר שדרכו לשתות, ולסוך דבר שדרכו לסוך ^(סה), כיצד דבר שדרכו לאכול, אין מחייבין אותו לאכול קנובת ^(סו) של ירק, ולא פת שעיפשה, ולא תבשיל שעברה צורתו ^(סז), ר' חנינא סגן הכהנים אומר, תרומה שנפסלה מלאכול אדם והבלב יכול לאכלה ^(סח), מטמא מומאת אוכלין ^(סט), ושורפין אותה במקומה ^(ע), כיצד לשתות דבר שדרכו לשתות, אין מחייבין אותו להיות גומע אניגרון וסינגרון ^(עא), ולשתות יין בשמריו ^(עב), החושש בשניו ^(עג) לא יגמע בהן את החומץ ^(עד), ויהא פולט, אבל מגמע ובלוע, ומטבל כדרכו, ואינו חושש ^(עה). החושש בגרונו לא יערענו ^(עו) בשמן, אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובלוע, כיצד לסוך דבר שדרכו לסוך, סך אדם שמן על גבי מכתו ^(עז), ובלבד שלא יטול במוך ובממלית ^(עח), ויתן על גבי מכתו, החושש בראשו, ומי שעלו בו חמטין, סך את השמן ^(עט), ואינו סך יין וחומץ, שהשמן דרכו לסיכה, יין וחומץ אין דרכן לסיכה ^(עס): יין של תרומה, אין עושין אותה אלונתית ^(ע), ואין עושין אותו זלף ^(עא), ולא יתן משירי ^(עב) הכוס בידיו, והאשה לא תדיח בו ^(עג) את בנה, רשב"ג אומר, יין של תרומה שנמא או שנתגלה, שופך ^(סד) ושונה ^(סה)

הגיון אריה

המשניות ולא סדר התוספתא הוא העיקר: ^(סג) ולא ישנה את המיוחד לאכילה לשתיה ואת המיוחד לשתיה לסיכה: ^(סד) וכמו שדרכו לאכול, או חי, או שלוק: ^(סה) ע"כ פסקא דמתניתין הוא, ועיין שביעית סס: ^(סו) מנה שקובין מן הירק, והן העלים העלווים: ^(סז) גי' הירו' הבאתי לעיל שביעית סס אות כ', ועי"ע בר"ש שפי' נתקלקל לורחו, שעבר עליו לילה אחד, והעמס שאין מחייבין אותו לאכלן, משום דפקעה מנה קדושת תרומה, לאחר שנפסלו מלאכול אדם: ^(סח) כהג"י בדפוסים הישנים, ובכ"י אירפורט הגי' וכלב אוכלה: ^(סט) דכל עוד שראויה לאכילת בהמה, לא פקעה הימנה קדושת תרומה לגמרי, ומשום מטמא: ^(ע) כשנעמאה שורפין אותה מיד, דחיישין לתקלה, אעפ"י שאינה ראויה לאדם, ובכ"י הגר"א הגי' ושורפין עם הטמאה, כלו' לא קפדין אטומאתה, כיון שנפסלה מאכילת אדם, ופשיטא שדברי רחס"כ לא הובאו לא בתוספתא ולא צירו' שביעית סס: ^(עא) אבסיגרון כל"ל ועיין לעיל סס אות כ"ב, וכבר ידעת שאניגרון ואכסיגרון לשון יוגית הן: ^(עב) דלחו אורחא דאיכסי למשתי להו, ומשום"ה אין בהם שום קדושה: ^(עג) עיין הסדר לעיל סס אות כ"ו: ^(עד) של תרומה, דתרומה לא ניתנה לרפואה: ^(עה) שאם נתרפא נתרפא, כדרך שאמרו לענין שבת, עיין שבת קי"א וביצה י"ח: ^(עו) יערערנו כל"ל, כאשר הוכחתי לעיל סס אות כ"ד: ^(עז) דכיון שהשמן דרכו לסוך בו את הגוף, אין חוששין אם התרפא מכתו, אעפ"י שלא סך אלא מקום מכתו בגוף: ^(עח) דמוכחא מילתא שרפואה הוא, שהרי הכל יודעין שאין זה דרך סיכה: ^(עט) להנחת הגוף, ואם סכין בהן, אינו אלא לרפואה: ^(ע) אע"ג שכבר תני ליה לעיל אות י"ג הדר ומייתי ליה הכא גבי סיכה, לומר ש"ן אין דרכו לסיכה: ^(עא) כהג"י בכ"י אירפורט וכל"ל, או זלח כנוסחת כ"י ויען, וזלף וזלח היינו סך. כדתניא בפ"ו דתוספתא שבת, אין מולחין את הבית בכל מיני זלחין, אבל מנולח הוא חבית של מים, ושופך וזאתה, וגי' הדפוסים, ואין עושין אותה אטומלין, בזדלי משובשה, ועיין בח"ד שמדחק לחלק בין ייגמלין שנעשה לשתיה לייגמלין שנעשה לרפואה, והמפרש ר' יונה ואחריו הרב בעל מנחת בכורים גרס ועושין אותו ייגמלין כמו במתניתין: ^(עב) אע"ג שהולכין לאיבוד, אפ"י אסור ליתנם על ידיו, משום שאין דרכו בכך: ^(עג) בהן כל"ל דאשירי קאי, ולא ח"ין, דמילתא דפשיטא היא, שאסור ליתנם על ידיו, כיון של תרומה: ^(עד) את הגילוי, דאסור לזלף מפני הסכנה: ^(עה) וזולף כל"ל לפענ"ד, ואיין עמא קאי, ורשב"ג ס"ל ככ"ה, וכדתניא פסחים כ: חבית יין של תרומה שנעמאת, ב"ש אומרים, תשפך חבל, וב"ש אומרים, תעשה זילוף, והרב בעל ח"ד רלה לקיים הגי' שופך ושונה ולדידיה זכו הסוכו של שופך חבל, ורשב"ג אינו מנריך תשפך הכל ביחד, והרב המפרש ר' יונה כתב וז"ל נראה לי דאגרת

תרומות פרק יא

קנד

ואינו חושש (טו): תלתן (טז) של תרומה שחיפה בה (פח) בת כהן את ראשה ,
 אין בת ישראל רשאי לחוף אחריה (פט), אבל מענגת (צ) שערה בשערה :
 סך (צא) כהן עצמו של שמן תרומה , ומביא בן בתו (צב) ישראל ומעגלו (צג) על
 גביו: סך כהן עצמו שמן של תרומה ונכנס למרחץ , אין חזר נמנע מלמשחו (צד) ,
 אף על פי שניסך הימנו: לא יתן כהן שמן של תרומה על גבי מבלא של שיש
 להתעגל עליה (צה) , רשב"ג מתיר (צו): שמן של תרומה אין סכין אותו בידים
 טמאות (צז), נפל על גבי בשר (צח) , משפשפו (צט) אפילו בידים טמאות (ק) , שמן
 של תרומה אין חוסמין בו תנור וכיריים (קא) , ואין סכין בו מנעל וסנדל (קב) , לא
 יסוך את רגלו (קג) והוא בתוך המנעל (קד) , ולא יסוך את רגלו (קה) והוא בתוך
 הסנדל (קו) , אבל סך את רגלו (קי) ונותנה במנעל , סך את רגלו (קכ) , ונותנה בתוך
 הסנדל (קכא) : סך הכהן עצמו שמן של תרומה , ומתעגל על גבי קטובליא (קי)
 חדשה , ואינו חושש (קז) : הן גרעיני זיתים (קח) גרעיני תמרים וגרעיני חרובין (קט) .

הגיון אריה

לישגה דהש"ס דברייתא דפ' אין משילין , דתנא התם שופך וסוגה , נקט נמי הכא דבמ"ד פ"ח לא תנן
 אלא יסוף , ואולי מלינו לפרש גם הכא שופך וסוגה , דהתי לאשמעינן אהפ"י ששפך ממנו פעם אחת
 איתו די זזה , אלא לריך לשפך ולספות ולמליית אחריו , כי התיא דתיא לעיל בתוספתא פ"ו , אהפ"י
 ששמו ממנו ו' ז"ח השאר אסור , כדמפרש הש"ס פ' אין מעמידין , שמה הארס שוקע עכ"ל , ולא
 הבאתי פירוש זה , אלא להראותך שגם לפי הרב הג"ל קאי הך וסוגה רק אתרומה שנתלתה , והרב
 בעל מנחת צבורים לא הלך פה בעקבות המפרש , ובמכ"ה צא לידי טעות שכתב וז"ל שופך וסוגה מותר
 לשפוך , ואין בו משום הפסד דלא חזי למידי דלא חזי לזיוף ביון עמא שמה יבא לידי תקלה עכ"ל ,
 הלא תראה מלכד טלה פירש הרב במ"ב מלת וסוגה , טעה לומר שרשב"ג סובר כב"ס : (טו) לא משום
 הפסד תרומה , ולא משום תקלה : (טז) צבא זו תמלא בפרק בתרא דתוספתא שלא במקומה , ופירוש
 של תלתן תמלא לעיל שביעית פ"ב אות קכ"ה : (פח) תלתן מותר לחוף בה , מאחר שאינה נאכלת , אלא
 ע"י הדחק עיין כ"מ פ"ח ה"ט : (פט) דאסורה להטות מתרומה , אהפ"י שהתלתן נמאסה מחסיפותה של
 בת כהן : (צ) כג"ל וכהג"י בכ"י אירפורט ובפ"ב דמ"ש (עיין לקמן שם אות מ') בכל הדפוסים , וכן הגיה
 כאן הגר"א , ולאן ענג שייך נמי בשערה שאין לה ליחות : (צא) צבא זו וכל הבאות אחריה עד אות קי"ז
 הנמשכין אחר המטנה תרומה ניתנה לאכילה לשהיה ולסוכה , הלא הן בפ' בתרא דתוספתא שלא במקומן ,
 ועיין סדרין לעיל שביעית שם , ותמלא שנתחייבתי לאסוף אותן גורנה , שכלן מקומן : (צב) לאו דוקא
 בן בתו , דה"ל גם אחר אלא אורחא דמלתא נקט : (צג) דשמן תרומה שסך הכהן אותו על גופו , אודא
 קדושתו , כדאמרין בגמ' כריתות דף ז' ומתו בו כי יחללוהו כתיב כיון דחללי' הא איתחיל : (צד) כהג"י
 בכ"י אירפורט וברמב"ם פ"ח ה"ח , והכ"מ כתב וז"ל ט"ס ונריך להגיה למשמע , ואם נפסך לקיים הגי'
 הפרש למשחו למורו כלשון ארמי והוא מה שנהגים למשמש איברי האדם במרחץ ליטבש ולתקנם עכ"ל
 ובדפוסים הישנים הגי' מלמשמטו : (צה) שאין דרך סיכה בכך , ואיבוד תרומה הוא : (צו) דברואי לא קמכוין
 אלא לסיכת גופו , מאחר שהשיש איתו בולע : (צז) דאסור לעמא את התרומה , ואה"ע דלסיכה קא לריך
 ליה , אפ"ה אסור , דחיישין שמה ימלך ולא יסוך , או שמה ישאר מן השמן וילך לאיבוד : (צח) כבר
 הוא מחולל : (צט) הסוך ת"א תשוף : (ק) כשמן של חולין : (קא) בעודם חדשים כדי לחזקן , ובדרייתא
 דירי' מ"ק ספ"ה הגי' אין סכין אותן בשביל שיתחממו : (קב) לרכך או ליפותן : (קג) כהג"י בכ"י אירפורט
 וכג"ל , וגי' רגליו בדפוסים ט"ס : (קד) דחיישין שמה תפול טפה אחר טפה מן השמן גם על המנעל או
 על הסנדל , ועוד משום דמחזי כמעבד את המנעל או את הסנדל : (קה) דכיון שסך , הרי הוא מחולל ,
 ולענין שבת עיין הסוגיא שבת קמ"ה : ותוספתא פ"ד דשבת : (קו) עיין לעיל שביעית פ"ח אות פ"ה :
 (קי) אהפ"י שהעור בולע את השמן : (קכ) במתניתין איתא סהה גרעיני תרומה בזמן שהיא מוכנסת אסורות ,
 ואם השליכין מותרות , ואינו מוחלק בין גרעינין לגרעינין , ועל זה פליג תנא דתוספתא , דלדידה גרעיני
 זיתים תמרים וחרובין לעולם אסורין דחשובין , אהפ"י שאינם מוכנסין : (קכא) כך פסק הרמב"ם פ"ח
 ה"ח ובפ"ה"מ כתב וז"ל ואלו הגרעינים שאמרו שהן אסורין עד שישליכם הכהן הוא על שני דרכים
 האחד

תרומות פרק יא

כולם קי) אף על פי שאין מכונסין קיא) אסורין, ושאר כל הגרעינין קיב), מכונסין אסורין, שאין מכונסין מותרין, קליפי פולין ושומשמן, יש בהן אוכל קיג) אסורין, אין בהן אוכל מותרין קיד), קליפי מלפפון קיט), אעפ"י שאין בהן אוכל, אסורין קכ), קליפי אתרוג אסורין קכט), גרעיני אתרוג מותרין קכז), מעי קיח), אתרוג אסורין; מפני שהקיאות קיט) אוכלות אותן, קליפי אבטיח קכ) ומעי קכא) אבטיח וקנבת טו) ירק של תרומה, ר' דוסא מתיר לזרים, והכמים אסורין קכב), ר' יעקב אומר משמו, הבכורות קכג) והסייפות קכד) אסורות, באמצע קיין מותרות: כשם שאסורות קכה) בתרומה, כך אסורות בטבל ובמעשר ראשון שלא נטלה תרומתו קכו), ובמעשר שני והקדש שלא נפדו, המצולות והרקבנות קכז) של תרומה אסורות, העלו אבק מותרות קכח)*, סובין של חדשות אסורות ושל ישנות מותרות קכט)*, עד מתי חדשות (אסורות) קכד)* כל זמן שבני אדם

הגיון אריה

האחד שהיה גרעינה ראויה לאכילה, כמו גרעיני החצופין והפרישים, או שהיה גרעינה שיסאך זה לחלוות, שהיה ראויה למלאה, כגון גרעיני התמרה כשהיא לחה, אבל הגרעינים האחרים מותרין באכילה לזרים, כגון גרעיני החרובין אעפ"י שלא השליכם הכהן עכ"ל, וליישב סתירה זו נתייגעו המפרשים, להרב בח"ד ג' תיבות הללו כגון גרעיני החרובין שנמטו ממוקמן לעיל גבי גרעיני התמרה, להרב המפרש ר' יונה מייירי במתניתין בגרעיני חרובין שאין בהן לחלוותי ונחיצו גרעינין שיש להן לחלוותי, וגם הרב מהרדב"ז הביאו בעל ח"ד גזר אומר שצריך להגיה בדברי הרמב"ם גרעיני זיתים תמרים וחרובין אעפ"י שנכסן הרי אלו מותרים במקום מ"ש אעפ"י שלא נכסן אסורין, ותמיהי תמיה גדולה על אלו הגדולים שהגיהו את הרמב"ם באמרו שיש ע"ם בדבריו ולא ראו צורך לגרום בפהמ"ש אחריון במקום החרובין, דרך הוא להדיח רה"א גרעיני אתרוג מותרין, וזהו אין כאן שום סתירה, וק"ל (ובח"ם שהגיה חבוסין לא דק): קי) כהג"י בדפוסים, וככ"י אירפורט ליתא הך כולם ובאמת נראה אף למוחר: קיא) שלא נכסן הכהן: קיב) הראויין לאכילה או למלאה לאסורין גרעיני אתרוגים שמרים הם ואין ראויין לכלום וכדתיבא לקמן: קיג) לאחר שנחצטו נשאר בהן אוכל: קיד) דהקליפים עלמס אינם ראויין לאכילה: קיט) עיין בל"א פ"א אות ח': קכ) שהם עלמס נאלצין: קכז) דאין ראויין לאכילה מפני מרידות: קיח) כהג"י בכ"י אירפורט וכן הגיה הרב בח"ד, ובדפוסים הישנים חסר קליפי מעי, וככ"י הגר"א כהג"י אחרת של אתרוג בלי הגרעינין נקרא מעיס: קיט) שהקריית כל"ל וכהג"י בכ"י הגר"א, אסורין, והרעב של אתרוג בלי הגרעינין נקרא מעיס: קכ) קליפי אתרוג מותרין קליפי אתרוג דבני קרייתא והם יושבי הכפרים אוכלין מעי האתרוג, ועיין במנחת צבורים שכתב וז"ל קליפי אתרוג אסורין מפני שהבריות אוכלין מהן כעוסחת הגר"א, וה"ט דגרעינין לא חזי למידי אבל קליפין בני הכפרים אוכלין אותן עכ"ל, הרי תראה שהרב פוסח על שתי סעיפים דהנה הוא גורם שהבריות, ואפ"ה בריות האלה בני כפרים הן, אכן לא מפיו חזי חיון אלא מפי המפרש ר' יונה דהוא מביא ה"ו הנכונה והסרה, וסגי' שהקאות היא שיבוש שאין למעלה הימנו דהקאה אוכל בשר הוא ואוכלי בשר אינן אוכלין ירקות: קכ) פלוגתא דר' דוסא וחכמים הובאה עדיות פ"ג מ"ג, אכן שם לא הזכירו קליפי אבטיח: קכא) הזרעונים והמשקה שבאבטיח: קכב) וגרסינן עלה ביר' ר' אבהו בשם ר' יוחנן לא שו בקמיבת ירק של גנין, אבל בקמיבת ירק של ב"ב אף רבנן מודין, וזרמב"ם פ"א ה"י הגי' מהופכת ועיין בראב"ד עדיות שם שכתב וז"ל ונראה לי דוקא כשהוא נושלין אבל מכניסין אסור דלא גרעיני מנגעימי תרומה וכו': קכג) קמיבת של ירק בתחילת הקיץ: קכד) של סוף הקיץ: קכה) הגרעינין והקליפין וקמיבת של ירק: קכו) כהג"י בכ"י אירפורט וכ"ל ותיבות ובמעשר טבל בדפוסין ו"ל שהן מותרין: קכז) הנצולות והרקבניות כל"ל וכהג"י ברמב"ם פ"א ה"ג, וכזה מרן הכ"מ נלולות כמו שאמר בב"ר על ו"ל אלהים מן הנלולות ופי' הערוך שהם החסוכים כלו' גרועים ודקים עכ"ל, ועיי"ע ב"ר פרשת תולדות על הלא אלת לי ברכה מן הנלולות ושם פי' בעל מתנת כהונה מן הנילולות מן הריקנות והגרועות, ורקבניות הן אותן פירות שפגל בהן רב: קכח)* דמאחר שנעשו עפר לא חזי תו למידי: קכט)* ע"ב פסקא דמתניתין: קכד)* תיבת אסורות ו"ל, דבדאי אסורות לעולם, ובברייתא דיר' כהג"י ואלו הן

תרומות פרק יא

קנה

רגילין לחבוט קבה*) בין הגרנות קבו*) , ר' אחא אומר קבו*) , שלשים יום :
 ח קבו*) שמרים קבה של תרומה , ראשון אסור , ושני מותר קבה) , ר' מאיר אומר ,
 שני קל) בנותן מעם קלא) , ושל מעשר קלב) (ראשון ושני אסור שלישי מותר ור'
 מאיר אומר) קלב) בנותן מעם , ושל הקדש קלד) , ראשון ושני ושלישי אסור ,
 ורביעי מותר , ר' מאיר אומר , רביעי בנותן מעם , שמרי עובדי כוכבים
 שיבשו קלה) אסורין בהנאה : חרסן קלו) של זב וזבה ראשון ושני קלו)
 טמא קלה) , שלישי טהור , במה דברים אמורים , בזמן שנתן לתוכו מים , אבל
 לא נתן לתוכו מים קלט) , אפילו עד עשירי טמא קמ) , ר' אליעזר בן יעקב אומר ,
 שלישי אעפ"י שלא נתן לתוכו מים טהור קמא) : לוקחין ושואלין מימי רגלים קמב)
 מכל מקום , ואין חוששין שמא של נדות הן , שלא נחשדו בנות ישראל להיות
 מכנסות מימי רגליהן בשעה שהן נדות קמג) : וכמה יהא קמד) בתרומת מעשר

הגיון אריה

חדשות : קכה*) דכל עוד שחובטין החטין במקלות ה"ם חדשים , ומשעה שדשין אותן בשורים נקראו
 ישנים : קכו*) הך זין גרנות ליתא זירו' : קכז*) עד כל"ל וכהג"י זירו' , והרמב"ם פוסק כת"ק
 ועיין ברע"ב ובהפאת ישראל : קכח*) למ"ו ולמ"ז לית הוספה בתוספתא ולא זרייתא זירו' : קכח) זבא
 זו והשמים הזאין אחריה תמלא בפרק בתרא דתוספתא אחר הוספות לעיני סיכה , וזודאי כאן מקומן ,
 כאשר עיניך תחזינה גם מסוגיא זירושלמי , ואפסקא דמתניתין הרכינה ומינה קאו) : קכט) ראשון ושני
 אסור ושלישי מותר כל"ל וכהג"י הן זירו' בסוגיין , הן בצבלי ז"ב ז"ז , וכ"כ בכ"י וויטן , כל'ו
 מים שנתנו ראשונה ושנייה על השמרים אסורין , משום טעם תרומה שבהן , אבל צפעס שלישיה ס"ל
 להכמיס שהמים חין קולטין טעם יין : קל) אף שלישי כל"ל וכהג"י בכ"י וויטן , וזרייתא דצבלי הגי'
 אף השלישי זירו' לא פליג ר"מ זרישא : קלא) בד"א בשנתן לתוכן מים , אבל לא נתן לתוכן
 מים , אפילו שלישי אסור וכל"ל וכהג"י זרייתא זירו' , והך ז"ל הוא עיקרא דמתניתא במקום
 הזה דהנא דתוספתא לא הביאה אלא משום שרצה לאשמועינן שהשמרים הנללין מעלמן תרומה הן ,
 דדין שיה לכו שהרכינה ומינה , דזהו נמי תרומה : קלב) אף שני כל"ל וכהג"י בכ"י של צבל פ"מ
 וזירו' , וצבלי איתא מעשר סהס , וזג"י כ"ו וויטן יש לנו שני עדים המכחישים זה את זה עיין באור
 הגנוז ובחלוסי גרסאות של דפוס פאזוואלוק ואין לסמוך עליהם : קלג) ראשון אסור , ושני מותר ,
 ר"מ אומר , אף השני , כל"ל לפי כ"ו וויטן וצפ"מ ולפי השני תלמודין וזכ"י צפ"מ א"ה שמרים של
 מ"ה הראשון הוא שאסור , ולריך לאוכלו בקדושת מ"ה זירושלים , והשני מותר : קלד) כהג"י בכ"י
 וויטן ואירפורט וצ"ב תלמודין וכל"ל והגי' חדש דפוסים משושבתא , והקדש דהכא מיירי בהקדש דמים ,
 שהקדש חבית של יין לבדק חבית , אבל בקדושת הגוף שהקדים חבית של יין לנסכים השמרים לעולם
 אסורין , כדאיתא להדיא בצבלי ע"ה , וזרייתא זירו' לא הוזכר הך דהקדש כלל , אלא רק הכי איתא
 ההם ר' יוחנן צבס ר"ה בן יהודא הקודש כמי נוי והגיה הפ"מ במיטויין והרא"פ כמיטויין , ועיין מה
 שאמר ר' יוחנן משום ר"ה בן יהודא בצבלי שס , ול"ע : קלה) כשלא חמדו אותן במים , ועיין צבלי
 ע"ו ל"ד תוס' ד"ה דורדיא ויר' דמאי פ"ה ה"ו : קלו) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט ובתוספתא דטראות
 פ"ה וצבלי זבחים דף ע"ט : והגי' התמוד דפוסים הישנים , וכ"כ הגי' הירושן זירו' משושבתא , וחרסן
 הוא עביט חרס של מי רגלים : קלי) בצבלי הגי' פעם ראשון ושני טמא , וזירו' א"ה ראשון טמא ושני
 טהור , זד"ל בשלא נתן לתוכו מים , אבל נתן לתוכו מים , אפילו עשירי טמא , וגי' זו זודאי
 משושבתא : קלח) בתוספתא דטראות הגי' מטמא : קלט) מי זבאר או מי גשמים , אלא מי רגלים של
 אדם טהור להזיף מי רגלים של זב הגבלעים בו : קמ) דמין במיני לא בטיל : קמא) ס"ל דמין במינו
 בטיל , ועיין זבחים שס תוס' ד"ה ראב"י , וזירו' לא הוזכרו דברי ראב"י : קמב) מיייתו לה הכא אבז
 חרסן של זב , דשתי צבות האלו מדבקין זו בזו גם בתוספתא דטראות , רק שהתם קדמם צבא זו
 לאותה של חרסן , וחרסן של זב קתני ליה הכא משום שאם נתן בו מים , דינו שיה לדין של שמרים ,
 ועיין ברמב"ם מטמאוי משכב ומושב פ"ב ה"ז ששם הגי' שואלין כלי מי רגלים , וכבר העיר מרן הכ"מ
 בהגהה שס שגי' התוספתא נכונה : קמג) דלעשות הן ומלעשות אותן : קמד) בכ"י מיכסן הגי' כמו
 בתוספתא

תרומות פרק י"א

של דמאי קמה) ויוליכנה קמה) לכהן, אחד משמונה לשמינית קמה), במה דברים אמורים בשל דמאי, אבל בשל ודאי, אפילו כל שהוא אסור, במה דברים אמורים במהורה, אבל בממאה קמה) אפילו כל שהוא, וכן אתה אומר בתרומת מעשר שבשאר כל הפירות קמה), אם יש בה כשיעור הזה קי), נותנה לכהן, ואם לאו, משליכה באור ושורפה: אין מביאין קמא) תרומה מן הגורן לעיר, ומן המדבר ליישוב קמב), אבל במקום שחיה אוכלתה ובהמה אוכלתה קמג), התקינו שיהא מביא ונוטל שכרו קיד) מכהן מפני חלול השם קיח). עשרה אין חולקין להם בין הגרנות קיז), אלו הן חרש שוטה וקטן קכז) מומטום ואנדרונינוס קכה) נשים קכט) ועבדים קל) וערל קלא) וממא קלב) והנושא אשה שאינה הוגנת לו קלג), וכולן נותנין להם תרומה בתוך הבית קלד), חוץ מן הממא קלה) והנושא אשה שאינה הוגנת לו: מן פרתו של ישראל שילדה בכור, מן ילדה קמו) כרשינין של תרומה, רבן שמעון בן גמליאל אומר, ולא עוד אלא שזכו לה קסז) כרשינין,

הגיון אריה

בתוספתא עיין ד"ס: קמה) אם הרכין את הכד שהיתה בו ת"מ של דמאי ומינא: קמו) לאו דוקא יוליכנו, אלא חייב לשמרו כדי שיגיע לידו של כהן, ועיין לקמן אות ק"ג: קמז) ע"כ פסקא דמתניתין ואחד משמונה לשמינית הוא ח' מס"ד ללוג, ואם הוא פחות משיעור הוא איתא בירו' ונתנו בנר כלו' שורפו: קמה) בממאה אבל במהורה קל"ל וכה"ג' בכ"י של צפ"מ ועיין בר"ש וברע"ב, ובירו' איתא הכי הדא דתימר הך כבינא, כלומר באובל כדי לבשל בינא קלה בטמא, אבל בטמא אפילו כ"ס לריך להחזיר בדמאי, אבל בודאי בין טמא בין טהור, בין רוב בין מועט, לריך להחזיר, ועיין השגת הראב"ד פ"ג הט"ז: קמט) חוץ מדגן ותירוש שטלן דרבנן, והרי הן כדמאי, ראב"ד: קג) כדי לבשל בינא קלה, שהוא כמו ח' משמונה לשמינית בלח: קמא) השתי צבות אין מביאין תרומה וכו' ועשרה חולקין להם וכו' סימנא של התוספתא דמבלתיין הן, אכן גם מי שעניו בשר לו רואה תיכף ומיד בהשקפה ראשונה ששהיה אפסקא ויוליכנו לכהן במתני' ח' קאו, ומשום החזרתיו למקום הראוי לכן בין התוספות למשנה זו: קמב) אלא הנהיגו מחזירין לבית הגרטה לטובל שם חלקן: קמג) בצרייתא דבבלי חולין דף קל"ד: קהג"ז) ואם אין שם כהן, כלו' ויש לחוש שהתרומה תלך לאביד, שוכר פרה ומביאה, ובירו' דנחאי פ"א ה"ב הגי' כמו הכא, ומסקי התם בדמאי אינו מנזוה להשיב אבידה בדבר מועט, ולפי זה הך ויוליכנו לכהן במתניתין, לאו דוקא הוא: קיד) שכן הליכתו, ובירו' הגי' וטול דמים מן השבט, ותו לא: קקה) בצרייתא דבבלי חסר הך, אבל במקום שחיה וכו' והכי איתא התם ואם אין שם כהן שוכר פרה ומביאה מפני הפסד תרומה: קקו) ואפ"ה אין טעלין מהן שכן ההבאה, ומתניתא זו מיייתי לה הבבלי יבמות ל"ט: קקי) שאין יודע לפרוס כפיו, כדאיתא להדיא בפ"א של התוספתא דחגיגה יודע לפרוס את חיקו חולקין לו בגורן, ודוקא בגורן אין נותנין לחסוק משום דלאו בני דעה נינהו, אבל משגרין להן לבתיהם, דהא יש להם אפטורפוס, עיין שם תוס' ד"ה וכולן משגרין לבתיהן: קקב) צריה בפני עלמא נינהו: קקג) או משום גרושה, או משום יחוד: קקד) דילמא אתי לחסוקי מתרומה ליוחסין: קקא) שמתו אחיו מחמת מילה: קקב) שניהם ערל וטמא משום דמאסו: קקג) משום קסא: קקד) בגמ' הגי' וכולן משגרין להם לבתיהם, ולחרש שוטה וקטן בודאי אין נותנין צבית, דהא לא ישמרוה בטמאה: קקה) ולערל נותנין צבית משום דנפיש אונסיה, והרמב"ם ספ"ב פסק שולחין לכולן חוץ מן הטמא אשה שאינה הוגנת לו, והטמא והערל, ועיין בכ"מ שם: קקו) מאבילו כ"ל וכה"ג' ברמב"ם פ"ט ה"ט, דהא הבכור של כהן הוא, ובודאי ינחא ליה לכהן בבהי כדי שאבילו צרייה, כמו דנחא ליה הבטור יפה, והמפרש ר' יונה ואחריו הרב בעל מנחת צבורים הגיה לו כלו' לכהן, כדי שהינן את הבטור יפה, והמפרש ר' יונה ואחריו הרב בעל מנחת צבורים הגיה לו כלו' לישראל, ולפי פירושו הך נותן אדם כרשיני וכו' דבוק וכו' חוץ בהך שזכו לו, ובודאי אי אפשר לומר כן, כדמוכח מרמב"ם שם פסקא כתי', ולא הביא דברי רשב"ג, ואפ"ה מתיר ליתן כרשיני תרומה לתוך

תרומות פרק יא

קנו

נותן אדם ברשיני תרומה לתוך שובכו קפה), ואינו חושש קפה): עבד כהן שברח
 ואשת כהן שמרדה קע), הרי אלו אוכלין קמא) בתרומה קעב), ולא יצא הרוצח קעי)
 מחוץ לעיר מקלטו בחזקת שבהן הגדול קיים: י בקרו של כהן שהיה עומד קעד)
 אצל בקרו של ישראל, וכן כליו קעה) של כהן שהיו נארגין אצל כליו של
 ישראל, הרי זה מדליק עליהן שמן שריפה קעי): ישראל שהיה יושב בחנותו
 של כהן, הרי זה ממלא לו קעו) את הנר שמן שריפה, עולה לעליה ויורד
 לדות קעה), לעשות צרכיו של כהן, ולא לעשות צרכיו של ישראל, אם היה
 שותף עמו בחנות, הרי זה מותר קעט), וכן כהן קפ) שהיה מיסב בתוך ביתו
 של ישראל קפה) הרי זה מדליק את הנר שמן שריפה, אעפ"י שעמד כהן והלך
 לו, אין מחייבין אותו לכבותו קעב), עד שיתכבה מאליו: ישראל שנכנס קעי)
 לתוך ביתו של כהן, להדליק לו את הנר, ומבקש לילך קעד), טובל לו פתילה
 בשמן שריפה קפה), וכן בת ישראל שנכנסה אצל בת כהן, ומבקשת לילך,

הגיון אריה

לתוך שובכו: קפה) לאורן סס: קפט) שמה יוצאו יונים שלו ויחלבו מהן: קע) והכהן אינו חייב במזונוסיהן:
 קמא) כליו מאכלין ואורן, דגס בכהאי גוונא אמרינן, דניחא ליה לכהן, שלא יחיש עבדו, ושלא
 תרעב אשתו, ומתניתא זו הובאה בתוספתא בימות פ"ט וגטין פ"ב ומשם לוקחה לכאן, ומשום נקט
 לישנא דאובלין: קעב) ולהא שמת הכהן לא חיישינן, והגר"א הגיה ה"א אובלין בתרומה בחזקת סהן
 קיימין וכן לא, ולפענ"ד אין שום אורח להגיה אפילו רק אות אחת, ועיין ברות שלאחר זה: קעג) נקט
 ליה הכא לאשמועינן שקולא זו דמאכלין לעבד כהן שצרכו בתרומה, חומרלא היא מלך אחר, דהא אם
 הרג עבדו של כה"ג נפש בשוגג וגם אל עיר מקלט, כל זמן שאוכל בתרומה בחזקת שרבו קיים, אסור
 נמי ללאת לחוץ לעיר בחזקת שרבו קיים, ולהסוך מי סה"י רוצה להחמיר שלא יוכל עבדו של כהן הגדול
 בתרומה צעיר מקלט, מוכרח להחיר לו שיאל חוץ לעיר, דאין לוקין לאדם בשתי רצועות, ועיין בח"ד
 שהאר"י ונדחק לפרש בבא זו: קעד) צירי' שבת פ"ב ה"א הגי' עובד ובסוגיין ח"ה בקרו של כהן שהיה
 מאכיל אלל ישראל: קעה) כהנ"י במס' שבת, אבל במסכתין הגי' בגדו: קעו) צירי' מסיים בה ואינו
 חושש, והרמב"ם פ"א ה"ח מיייתי לתוספתא ומסיים בה שלא ברשות כהן, כל"י אעפ"י שלא הרשה לו
 הכהן, ולפי פירוש הרמ"ם רשות כהן לאו הרשאת, אלא מקום הכהן, ונר לאחד נר למאה, וכיון שבקרו
 או בהמתו סס, אין לך רשות כהן גדול מזה: קעז) הכהן לישראל, אבל כשנתפין זה בזה, אפילו
 הישראל עממו מנולא את הנר שמן שריפה, כדאיתא להדיא בצרייתא דירי': קעח) כל"ל וכהנ"י בכ"י
 אירפורט, ובכ"י הגר"א הגי' לצור, כל"י עולה מחנות לעלייה, ויורד מחנות לדות, ולפי גי' היר' ויורד
 לחנות, ז"ל מעלייה לחנות וזהו מלתא דפשיעותא, וגי' הדפוסים לדור משובשתא: קעט) לעשות גם
 לרכיו של ישראל, וצירי' תניא הכי ישראל וכהן שהיו שותפין בחנות, ממנלא הוא ישראל את הנר שמן
 שריפה, ועולה בו לעלייה ויורד בו לחנות לעשות לרכיו של כהן אבל לא לרכיו של ישראל, וע"כ ז"ל
 שצרכיו של כהן בין מה שנלמד לכהן גבירא, בין מה שנלמד לו בשתפות עם הישראל, ולפי זה לרכיו
 של ישראל פ"י של ישראל בלבד, שאין להם שום שייכות לכהן, וצרייתא דירי' פליגא אתנא דתוספתא:
 קפ) כהנ"י בדפוסים הישנים ובכ"י אירפורט נכפלו ונתערבו המלות שורה שלימה, ושם חסר מלת וכן:
 קפא) צירי' שם מיייתי להך סיפא דמתניתא בהך לישנא, כהן שבה אלל ישראל לעשות עמו חשבון,
 והדליק ע"ג שמן שריפה, ע"כ ותו לא, אבל משקיל וטריא דהתם מוכח שהש"ס ק"ר בטענתה עיי"ש
 ובמס' שבת הובאה המתניתא עד גמירא והרמב"ם פ"א ה"א כתב וז"ל ישראל שהיה אורח אלל כהן והדליק
 לו שמן שריפה ועמד הכהן והלך לו וכו', וזהו בודאי ט"ס, וכל"ל כהן שהיה אורח אלל ישראל וכו'
 ועמד הכהן והלך לו וכו': קפב) מאחר שהדליקו בהיתר להגותו של כהן, מותר להגות הימנו, אעפ"י
 שאין שם תו כהן: קפג) צירי' לא הביא אלא הסיפא של בבא זו: קפד) הישראל לביתו: קפה) ומדליק,
 ולא התירו לעשות כן, אלא מפני הסכנה, כדאיתא צירי' בסוגיין ושביעית פ"ד ה"ב שעת משלחת

זאבים

תרומות פרק יא

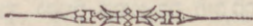
טובלתה לה פתילה בשמן שריפה (קפז) : בת כהן (קפי) שהיתה בידה נר מלא שמן שריפה בערב שבת (קפח) עם חשיכה , הרי זו נותנת לתוכו חולין כל שהוא (קפט) , ומדליקו (קצ) :

סליקא לה מסכת תרומות

הגיון אריה

זאבים היתה ולא עמד בית דין וביטלו : (קפו) בצרייתא דירו' כהג"י. טוּשלת פתילה ש"ש ומדלקת : (קפז) מתניתא דר' יונתן בן עכמאי היא בירו', דהכי איתא בסוגיין ושבת שם גמליאל זוגא שאל לר' איסי מהו להוסיף לתוכו שמן חולין ומדליק א"ל לא תני ר' הושע'י אלא אין מחייבין אותו למנוחו , א"ר אבהו שנה לי ר' יונתן בן עכמאי בת כהן שהיתה עומדת ע"ש עם חשיכה , ובידה נר , ובהוכו שמן שריפה , הרי זו מוספת לתוכו מן חול כל שהוא ומדלקת , א"ל ר' זעירא ומה הוה טיביה , א"ל אדם גדול היה ובקי במשנתו היה , פרשיה ר' חייה דכפר תחמין קומי רבי ומניתיה חכים ע"כ , ומזה נראה בעליל שבימי ר' זעירא לא ידעו מאומה מתוספתא המעורכת כאשר היא היום בידנו , ואין שום ספק שבעל מסדר התוספתא לקח מתניתא זו מתלמוד ירושלמי , ודו"ק : (קפח) מתניתא זו ע"כ לריך לאוקמה כרבה שבת פב"מ כ"ג : שהטעם דאסור להדליק בש"ש בע"ש משום דמנוה עליו לבערו , חיישינן לשמא יטה , דהא לר"ח שורפין ליה בשבת , ובדלוי גם אמוראי דבבל לא ידעו מאומה מתוספתא זו , דאל"כ אמאי לא הביאו גמי מהכא הניח כוותיה דרבה כמו שהביאו תני' כוותיה דר"ח : (קפט) ועי"כ דאיכא חולין בהדי תרומה מודכרא ואינה ממהרת לבערו : (קצ) דבתערובת חולין ותרומה לא גזרינן משום שמא יטה :

סליקא לה מסכת תרומות

מסכת מעשרות

פתיחה

מסכת זו, השביעית בסדר זרעים, נמדרה אחר מס' תרומות לא לבד, כמו שכתב הרמב"ם, מפני שמעשר ראשון הוא במעלה שנייה לתרומה בדין הפרשה, אלא גם מפני שכך סדרן בתורה, דידוע לכל שהקרא בפ' בחקתי וכל מעשר הארץ מודע הארץ וכו' לא במ"ד אלא במ"ש גרידא קא משתעי, דמעשר הנקרא קודש לעולם מ"ש, ובספרא שם תני' הכי, יכול בשני מעשרות הכתוב מדבר, ת"ל הוא, הוא האמור כאן והוא האמור להלן, דברים המחוברים כאן אמרן הכתוב להלן (עיין בפירוש הראב"ד), ומצות הפרשת מעשר ראשון נמצאת בתורתנו הקדושה במקום הראוי לה והיא ראויה לו וזהו בפ' קרח, דאין שום ספק שהלויים, אעפ"י שלא היו בעדת ובעצת קרח, מ"ט לא עמדו נגדו לאמר לחונף בפה מלא וקול אחד, אהרן הוא בחר וקדוש ה', הוא ולא אחר כמותך, בקדושתו של אהרן אנו מתקדשים, ועתה מה לך להטיה דברים כלפי מעלה; ובודאי ה' לאל ידם לסתום פי שטנו של כה"ג הראשון, אבל כנראה היתה גם להם תרעומת על משה, דלולי כן לא היו עומדים מנגד בבחינת שב ואל תעשה, ומשו"ה אמר משה רבנו רב לכם בני לוי גם לאותן הלויים אשר לא היו בלוייתו של קרח; ואחרי ששקעה אש התלונה הראה נותן התורה לבני לוי שאין כאן שום סיבה או עילה להתרעם באשר שנתן להם מחייתם בדרך כבוד ולא יצטרכו ליגע בשום אופן בהכנת ארוחתם; ואעפ"י שלפי חלוקה שוה ה' ראוי שיקבלו חלק א' מ"ב, אפ"ה ימלו ביתר שאת חלק א' מ'ו, לכן צוה השי"ת בתחלה לתת התרומה לאהרן ולבניו, להיות שאין לתרומה שיעור מן התורה וחטה אחת פוטרת את הכרי, ואח"כ אמר ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל, להראות ללויים שגורלם נפל בנעימים ונחלתם שפרה עליהם. ומהא דמעשר ראשון ללויים, ועזרא הוא דגזר עליהם וקנס אותם שלא ינתן להם עוד מ"ד מפני שלא עלו עמו לירושלים, לא הזכיר מאומה במתניתין, וכנראה לא קנסם עזרא אלא רק לזמן קצוב, וזהו נמי שיטתו של הרמב"ם מעשר פ"א ה"ד, שכתב וז"ל ועזרא קנס הלויים בזמנו, עיין שם בכ"מ, ולהדיא תניא בתוספתא פאה, עיין לעיל שם פ"ה אות מ', רשב"ג אומר כשם שתרומה חזקה לכהונה בחילוק גרנות כך מעשר ראשון חזקה ללוייה (* בחילוק גרנות, וזה ראייה שאין לה תשובה, דבזמן רשב"ג לא נמלו מ"ד הכתנים אלא הלויים בלבד):

ראשי

(* ואע"ג שיש גורסין לכהונה, כאשר הבאתי לעיל שם, אפ"ה נראה בעליל שג' התוספתא

ראשי הענינים של משניות דמכלתין שלשה, ואלו הם, איסור אכילת קבע בפירות שראויין לאכילה, איסור אכילת עראי בפירות שנגמרה מלאכתן ובתנאי שהוקבעו למעשרות, וביאור אותן הדברים שקובעין למעשר והן ששה, אור מלח מקח תרומה שבת וחצר ובית שמירה. בשני הענינים הראשונים מדבר רבנו הקדוש בפ"א דמכלתין, ובארבעה פרקים האחרונים מדבר על ענין הראשי השלישי בכללו ובפרטיו, דבפרק ב' ידובר על הבית ועל הלינה, על התרומה ועל המקח, בפ"ג על חצר, בפ"ד על האור על המלח ועל השבת ובפ"ה הדר על ראיית פני הבית ועל המקח, ולפי זה חמשה פרקי המשניות דמכלתין אינם מכוונים לא למספר ולא לסדר הענינים הראשיים, בפ"א התחיל התנא לבאר ולברר, באיזה דברים נהג חיוב המעשר, ואימתי מתחיל חיוב זה, ומפרש שמשעה שהפרי ראוי לאכילה, אסור לאוכלו קבע, ונותן סימנים מובהקים באילנות בתבואה ובירקות להתחלת זמן זה להם, והדר ומבאר שדוקא אכילת קבע אסורה משעה שראויין לאכילה, אבל לאוכלן עראי מותר עד שבאו לגורן, וזהו גמר מלאכתן, ומפרש איזה גמר מלאכתן של קישואים דילועים ואבמיחים, של ירק ושל כלכלה, ובשגמר מלאכה אסור לאוכלן עראי דוקא כשמוליך הפירות לשוק, אבל כששאיין בדעתו למוכרן אלא להוליכן לביתו לא נקבעו הפירות למעשר עד שראו פני הבית ולכסוף מכאר איזה גמר מלאכה בפרד בצימוקין בכצלים בתבואה ובקטניות ביין ובשמן בעיגול של דבלה ובגרוגרת, בפ"ב מבאר שהבית קובע למעשרות פירות שנגמ'מ לבעה"ב ולבני ביתו ולא לאחרים היושבים שם, ולינת לילה בבית קובעת רק לאנשים שאין לנין אלא במקום שיפה להם, והדר ומפרש שגם הפרשת תרומה קובעת פירות שנגמ'מ וכלכלה אעפ"י שלא נגמ'מ, וכ"כ גם המקח קובע בדבר תלוש שנגמ'מ, ודוקא כשנגמר המקח, ופועל שהתנה עם בעה"ב לאכול מה שלא זכתה לו התורה ה"ה כלוקה והמחליף ה"ה כמוכר, בפ"ג התחיל לדבר בחצר, שאינה קובעת דבר שלא נגמ'מ, ודוקא בהדי מקח קובעת גם דבר שלא נגמ'מ, דמקח שוה להצר בהא שאינו קובע פירות שלא נגמ'מ, וה"ה בפירות שנמצאו בלי סימן קודם גמר מלאכתן אין בהן משום גזל ופמורין ממעשר, מדחופקרו קודם שנגמ'מ, אבל גרוגרת יבשה במקום שנהגו לעשות דבלה אם כבר דרסו רוב בני העיר אמרינן שגם זו מדבר שנגמ'מ והייבת במעשרות, ומפרש שבמקום שמותר לאדם לאכול אכילת עראי, מותר נמי להאכיל לבהמה אפי' קבע, והזר להצר ומבאר איזהו חצר הקובעת למעשר ודין שתי הצירות זו לפנים מזו, ודרך העברה בחצר לגד' אמות על ד' אמות, ודין צריפין ובורגנין, סוכת גניסור סוכת החג וסוכת היוצרים, ולכסוף דין אילן העומד כולו או מקצתו בחצר. בפ"ד הואיל לבאר שהאור והמלח קובעין למעשרות אבל לא הטמנה בארץ. וכ"כ שבת קובעת למעשר רק שיש בה חילוקי דינים בפירות שנתיהדו ובפירות שלא נתיחדו, בפירות שנגמ'מ ובפירות שלא נגמ'מ

בדפוסים הישנים ובכ"ו ויען היא הנכונה, דנעלה הוא מעל כל ספק שבמשך הזמן בבית שני קבלו לכל הפחות אף הלויים מעשר ראשון, כדמוכח מכמה וכמה דוכתי, עיין לעיל דמאי פ"ו אות ק"ז וכו', כהנים ולויים שהיו מסייעין בבית הגרנות אין נותנים להם תרומה ומעשר בשכרן, ותרומה פ"א אות פ"ה אם הי' בן אשתו כהן או לוי או עני ה"ז מאכילו מחלקו, וגם ממתניתין גיטין דף ל' ע"א המלה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקו מוכח שמ"ד ללויים, וכן יש להביא ראייה ממקומות אין מספר הן בש"ס הן בתוספתא שמ"ד לכל הפחות גם ללויים, ואם הדבר כן האידך אפשר לומר שמעשר ראשון חוקה לכהונה, הא גם הלויים באו לגורן ליטול שם חלקם, אלא בלי שום ספק הגי' הנכונה והמדויקת כאשר היא לפנינו בתוספתא, כך מעשר ראשון חוקה ללוייה בחילוק גרנות, ולפי זה תמחין מאד מאד דברי מרן הכ"מ מעשר שם, ועיין בבית יוסף סי' של"א ששם נדחק לומר שרשב"ג (או רשב"א כגי' הש"ס בתובת דף כ"ז) לא קאתי אלא לאשמועינן שבימי עזרא הוי מעשר ראשון חוקה לכהונה, ודוק :

גנמ"מ, והדר ומפרש שמלח קובע בצירוף שתיים ושמוזגת הכוס במים חמין קובעת והיאך מקלפין השעורים ומוולין מלילות מבלי לעשרן ולבסוף מבאר החילוק בין ירקות שזרען לזרע לירקות שזרען לירק, בפ"ה מפרש שראיית פני הבית ומקה אינן קובעין למעשרות אותן ירקות שנעקרו כדי לשתלן במקום אחר לצורך הירק, ואגב גררא מבאר החילוק בין השרשה בקרקע עולם להשרשה בעלייה, והדר מברר שגם במחובר לקרקע אסור למכור לע"ה פירות שבאו לעונת המעשרות ושיש חילוק בין שדה ירק בסוריא קודם שבאה ולאחר שבאה לעונת המעשרות, ולבסוף מבאר ההפרש בין תרומה למעשר לענין השמרים ודין גמר מלאכה בתבואה הנמצאת בחורי הנמלים ופטור מעשרות בדברים שגדלו מעצמן :

התוספתא של מסכתא זו מתחלקת לשלושה פרקים, הפרק הראשון כולל הוספות למשניות דפרק א' שלא כסדרן, הפרק השני הוספות למשניות דפרק שני ופרק שלישי, וגם הוספות האלה אינן מכוונין לסדר המשניות, להיות שמקצתן לפ"ב נכנסו לבין דבקי ההוספות לפ"ג, וגם ההוספות לפ"ב באו בערבוביא, הפרק השלישי כולל הוספות למשניות דפ"ד ופ"ה, וגם פה נעקרה ונשמטה ההוספה למ"ב דפ"ד וכ"כ ההוספה למ"א דפ"ה ממקומה, וסידרתי וערכתי כולנה מערכה מול מערכה, התוספתא מול המשנה בכללן ובפרטן, ומארבעים משניות דמכלתין נשאר שש בלי שום הוספה או השלמה ואלו הן בפ"ב מ"ב, מ"ו, מ"ז, בפ"ד מ"ד ובפ"ה מ"ו, מ"ז וסימנך ד"ב שכול :

מעשרות פרק א

פרק א * כל שתחילתו = אוכל וסופו אוכל, כגון ירק א, חייב בתחילתו וחייב בסופו, כל שתחילתו אוכל וסופו אינו אוכל ה, כגון המקיים ירק לזרע ה, חייב בתחילתו ו, ופטור בסופו, כל שאין בתחילתו אוכל, אבל בסופו אוכל, כגון פירות האילן ז, פטור בתחילתו וחייב בסופו: ב ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו ח, אפילו לא הבאיש ש) אלא

הגיון אריה

פ"א * מ"א, לבאר בזה דברים נוהג חוב מעשר העמידו חכמינו ז"ל כלל שכולל ג' תנאים, כל שהוא אוכל שלל עפ"י הדחק, ושהוא נשמר, כל'י שלא הופקר קודם שנמרה מלאכתו, ושגדולו מן הארץ, ר"ל שחוב גידולו מן הקרקע, ה"ז חייב במעשרות, ולבאר אימתי יגיע חוב מעשר, העמידו נמי כלל לענין אוכל, כל מה שראוי לאכילה מיד אחר שלמח, אבל אין תולשין אותו כדי שיגדל, אסור לאכול קבע, כשנמרה מלאכתו עד שהפריש הימנו מעשר, וכל מה שאינו נאכל אלא כשיגדל, מותר לאכול כשהוא קטן אפילו לא הפריש הימנו מעשר, ועיין לקמן אות ב"ז: מ"ב, גידולי אילן אסור לאוכלן קבע משעה שהפרי ראוי לאכילה, התאנים משעה שהלבין ראשיהם, הענבים והבאשים משיתרכבו ויזדככו, האוג (ראטהע בעערע) והתותים (מיולבעערע) וכל הארומים משידונו, הרמונים משיתמעך האוכל תחת ידו, התמרים משיתנפחו כלהם חמץ, האפרסקים משיעילו חושיין ארומים והאגוזים משיבדל האוכל מן הקליפה: מ"ג, החרובין וכן כל שאר פירות שמשחירין כשישבשו, משיעשו זהם נקודות שחורות, האגסים (בירנען) והקרוטמולין (אגסים הגדלין בקרוטמוערה) פרישין (קוויטעטען) והעוזררים (שפיערלינגע) וכן כל פירות שאין משחירין או מאדימים משקרה שערן, תלתן (עיין לעיל שבועית פ"ב אות קכ"ה) משתלמח אם היו זורעין אותו, והתבואה משתגדלה שלים גידולה: מ"ד, ארבעה מינים צירק והן הקישואים (גורקען) הדיליעין (קירצים) האבטיחים (וואסער-מעלאנען) והמלפפוט (אוקקער-מעלאנען), ומגדולי האילן התפוחים והאחרונות שהן ראויין מיד כשיתראה הפרי, חייבין במעשר בין גדולים בין קטנים, שקדים מתקיים רק גדולים אסורים קבע, ומרים בין גדולים בין קטנים מותרין: מ"ה, ודוקא לאוכלן קבע אסור מומן הוא ואילך, אבל לאוכלן עראי מותר עד שהוצא לגורן, ר"ל עד שתגמר מלאכתו, וגמר מלאכתו של קישואים ודיליעין משיעקר הפרי מראשן, ואם אין להם פרח בראשן, משיעשה מהן כרי, אבטיחין משהתחילו להבקע, ואם אין נבקעים משיעשהם ליבש, ירק שדרכו לאגד משיאגד, ואם אין דרכו לאגד, משימלא הכלי או משילקט כל ארבו, פירות שנתנין בכלכלה מותרין עראי, עד שיכסה הפירות ואם אין מכסה אותן, עד שימלא את הכלי, או עד שילקט כל אורכן, וכל זה דוקא כשמלקט את הפירות למוכרן בשוק, אבל כשלקטן להוליכן לביתו, אוכלן עראי עד שנקבעו למעשר: מ"ו, הפרד הלמוקין והחרובין כשמוליכס לשוק, מותרין עראי עד שיצברן כברי, הבגלים עד שיסור קליפותן הרעות, התבואה עד שמקין אותה מן המזן, ואם אינו מקפל את הבגלים ואינו ממרח את התבואה מותרין עד שיעשה מהן כרי, הקטניות עד שיצברן בכברה ואם אינו כובר עד שימרה, ומה שהוא מן הלך וכתוך התנן אוכל עראי אעפ"י שמירח כבר (עיין לעיל תרומות אות רכ"ה): מ"ז, היין מותר עראי עד שיעשו החרגים והגזים על פני היין שצבור לפני הגת, והיין שגבת העלוונה וביטור מותר, דהא לא ירד עדיין לבור, השמן מותר עראי עד שלא ירד לבור לפני בית הבד, ואעפ"י שהתחיל לירד, מותר ליעול מכלים שבבית הבד: מ"ח, עיגול דבילה מותר לאכול עראי עד שיהליק את פניו בפירות, ומותר להחליקו בפירות עבל, ומשקה היומא מפירות אלו אינו מכשירו לשומאה, גרונרות מותרין עראי עד שידושן בחבית, וכשוצרין באוגר משיעגיל את הכרי, ואם צעוד שהוא מתעסק במלאכתו כשברה החבית ונפתחה המגורה, לא יאכל מהן עראי, דכבר נמרה מלאכתו: ב) הך כל שתחילתו תחילת התוספתא דמכלתין, והבבא גורגן למעשרות וכו', אשר בה מתחלת התוספתא שבידו, מקומה לקמן בהוספות למ"ה, וכבר קידמני בהגהה זו הגר"א: ג) כל'י קישואים דלועין אבטיחים ומלפפוט וכל כיוצא בהן, אבל ירק שאינו ראוי לאכילה בתחילה, אינו חייב אלא בסופו: ד) בכלל זה לא משתעי תנא דמתני', ובדייתא היא בירו' פ"מ בירו' טס: ו) אם לקטו מתוך הערובה, ירו' סה"א: ז) פ"י פירות האילן שאין ראויין לאכילה אלא בגודלן, אבל תפוחין ואחרונים חייבין אפילו בקוטנן, דראויין לאכילה הן משיעגלו כדתנן במ"ב: ח) כהג"י ירו' דמאי פ"א ה"א ובמכלתין פ"א ה"ב מיישא סתימתה תני לה: ט) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט ואפקא דמתני' הענבים והבאשים קאי, והבאשים

מעשרות פרק א קנט

גרגר אחד באשכול, כל האשכול כולו (י) הרי זה חיוב. האלמרין (יא) והאפרסקין (יב) והאיסטרובולין (יג) משיעשה קליפה. האגוזין והשקדים (יד) משיעשו מגורה (טו), ר' יהודה אומר משיעשו קליפה, באיזה קליפה (טז) אמרו, בקליפה התחתונה שעל גבי אוכל: ג' הסיאה (יז) והאיזוב והקרנית (יח) משיניצו (יט), וכל האובים (כ) אדומין משיניצו, היתה שנייה (כא) ונכנסה שלישית, הרי הן של שלישית (כב), היתה ערב שביעית (כג) ונכנסה שביעית, ה"ה של שביעית (כד), רשב"ג אומר (כה), לא נחלקו ב"ש וב"ה על הגמור שהוא לשעבר, ועל שלא הניח שהוא לעתיד לבא, על מה נחלקו על האונין (כו), שב"ש אומר לשעבר, וב"ה אומר לעתיד לבא: ד' ר' ישמעאל (כז) פוטר את המלפפונות בקמנן משיקדיחו (כח), נהוראי בן שונאי (כט) אומר משום ר' שמעון (ל), תפוחין קטנים פמורין, תפוחי מי נמלה (לא) חייבין בין גדולים בין קטנים, ר' ישמעאל ברבי

הגיון אריה

והבאט פירושו שיתרק ויזדקק, וצירו' דמאי סס הגי' שצטר וזמנלתיין שנישל, וגי' הדפוסים שהציא משושבתא: (י) הרמב"ם מעשר פ"ב ה"ה פוסק כר' חנינא צירו' שכל אותו הרוח חיבור למעשר: (יא) לפי השערות של החכם לען בספרו הכל' לד מ"ח האזעלטוס כל"א, ועיין בלגור ויש אומרים שהמלה זינית*: (יב) והאפסקין כל' וכבג" וכו' צירו' סס דה"ה התם מודין חכמים לר' יודה בללגריין ובאפסקין ובאליטורובלין משיעשה קליפה וכ"כ הגי' ירו' דמאי רפ"ב, והגי' האפרסקין צודלו משושבתא, דאין קליפה לאפרסקין, ועיין ברמב"ם סס: (יג) פירי דארזא, כך פירשו בצבלי ע"ז דף י"ד. והמלה זינית*: (יד) וכל"א פייען-לאפען, ועיין מה שכתב החכם פיקטאר העהן בספרו קולטורפלאנלען אונד הויזטהיערע דר רמ"ב וכו': (יד) במתני' ג'ג אלא האגוזין אבל בצרייתא דירו' הגי' כמו הכא: (טו) משיבדל האוכל ומונח בקליפה כמו במגורה: (טז) בצרייתא דירו' נפלו הב' תיבות בצ"ה קליפה: (יז) בתוספתא שבידו צבא זו מאחרת להוספות של מ"ד, וכבר אמרתי פעמים ושלם שאני רק על סדר של המשניות שמתא את עיני, ועיין פ"ב מ"ע: (יח) טהימיון: (יט) כל"א כדמוכח מלקמן, והגי' משיכיתו צכ"י אירפורט ומשיכיתו צכ"י ויען משושבתא, ובעל חשק שלמה הפס בגי' כ"י אירפורט וכתב בחבמתו וז"ל הסיאה וכו' נגדלין צבית ואין מרעים הלך כל זמן שאינו מוכין אותה לאיזה לורך הוי הפקר ופטר עכ"ל, ולפי מפרש זה הכנה קובעת למעשר ועיין פ"ב מ"ט: (כ) לנחיים ופרחים או ענפים רכים, ואזב או חיב לשון מקרא הוא עודנו באבז לא יקטף, ובעל ח"ס, שכתב וז"ל גם פה משושבתא וחסר ההבנה בכל ספרי הדפוס וכו', פוסל בזומו: (כא) ולא הניחו: (כב) ומפרישין מ"ר ומ"ע ולא מ"ט: (כג) יש בהן קדושת שביעית ופטורין מן המעשר: (כד) צבא זו כבר נתייחס בתוספתא דשביעית, עיין סס פ"ב אות ע"ב: (כה) האפונין כל"א, והגי' האונין בדפוסים, וגי' האויבין צכ"י אירפורט משושבתא, ובתוספתא דשביעית הוי' התורמל, ובאשר הוכתיי סס לא קאי אלא חפסקא צמ"ח ר"ה אומר אשפונין הגמלוין משתרמלו, וכן לריך לפרש גם הכא, על מה נחלקו על האפונין צכ"י אומר אש תרמלו לפני ר"ה לשעבר, ובעל ח"ס הפס בגי' כ"י אירפורט אע"פ שדעתו "אויבין" חסר ההבנה, וכנראה לא ידע מפרש זה שאויבין ואויבין הייט דך: (כו) כל"א ולא ר' שמעון כגי' כ"י אירפורט, דאין גרסיין ר"ס קשה אמאי לא כילל תנא דתוספתא והי ר"ס פוטר את המלפפונות ואת האחרונים בקוטן: ועל אודות סדר ההוספות למטה זו אין להכביר מלן, להיות סדרן צכ"י אירפורט משונה מאותו בדפוסים, ועיין תחומים שסדרתן לעומת הפסקאות דמתניתין: (כז) עד שיקריחו כל"א וכבג" צכ"י הגר"א, ויקריחו פי' צירו' שיעשו קדחות קדחות לבנות, ובח"ס פנים משיקדיחו ובפירושו עד שיקדחו: (כח) בצרייתא דירו' פ"ב ה"ד הגי' נהוראי בן שניא וגם סס לא נקרה בהורא רבי: (כט) ר"ס פליג אהנה דמתניתין, אכן צירו' סס ח"ה ודא מתניתא מה היא מאן דאמר קטנים במחלוקת מאן דאמר מילימילה דברי הכל, עיי"ס: (ל) מילימילה כל"א וכבג" צירו' ונלה זינית*** היא, ותפוחים הללו מתוקים ומהעגלים כבר בקוטן, וכל"א האנינאפעל ועיין העהן בספרו הכל' לד ק"ט, ומה דתייחס צכ"י אירפורט הפוחי מוי נמלה חייבין חיבור בין גדולים ובין קטנים מחוסר הבנה, אפשר שהי' כתוב מיעקרא מיד איזה סופר בגליון "חבור" ר"ל התי תיבות מוי נמלה לריך לחבר, והמלה נשתבשה לאבד, וע"י איזה מעתיק מבוהל צבא לפנים, ועיין בחשק שלמה

שתייה * δλόκυρον ** στροβίλος *** μηλίμυλα

מעשרות פרק א

יוסי אומר משום אביו (א) שקדים המרים חייבין (ב) בין קמנים בין גדולים, שקדים מתוקין משתפרוש קליפתן החיצונה (ג): ה' גרנן (ד) למעשרות חייב (ה) עליו משום טבל (ו): משתיגמר מלאכתו ומלאכת מבנסתו (ז). היה מקפיץ (ח) ראשון ראשון ומשליק (ט) ראשון ראשון, כיון שגמר כל צרכו (י), הרי זה חייב, תורמין קישואין ודלועין אעפ"י שלא קיפין (יא), אבמיחין ומלפנות אעפ"י שלא שלק. מלפנות שעתיד להעלותן מן היורה (יב), אינו חייב עד שיעלם מן היורה (יג), ירק שאגדו בשדה (יד), ועתיד לעשותו צינוק (טו) לשוק, כיון שאגדו, הרי זה חייב (טז), המלקט בשדה, כיון שלקט כל צרכו, הרי זה חייב (יז), היה עתיד (יח) לקלוע בשום ולאגד בבצל (יט), אינו חייב עד שיקלע ויאגוד (כ): ה' שיבלין הפולטות (כא) מן הגורן, ומחפורות (כב) של כרי, וקצצין (כג) של קמניות, כיון שנתמרח הגורן, לא יאכל עד שיעשר (כד), קמניות משיכבוד (כה), נוטל מתחת כברה (כו) ואוכל (כז) היין (כח) משיקפה (כט).

הגיון אריה

שהגיה נממלה וכזה שהוא שם מקום והתפוחים משם עגולים: (א) כהג"י בצרייתא דבבלי חולין כ"ה: ובירו' בפרקין ה"ד ובכ"י ארפורט לא הוצאה אלא רק הרישא מצרייתא דחולין סס, ועיין הוספתא דחולין פ"א: (ב) בירו' הגי' פטורין וכך הגיהו הרב בעל ח"ד והרב בעל מ"ב, אכן לריך לידע שבמחלוקת תליא מלחא, ולהדיא ח"ה בש"ס דילן, ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו זה זה לפטור, ואמרי לה זה זה לחיוב, עיי' תוס' ד"ה זה זה לפטור וסוף הסוגיא בב' תלמודין: (ג) היינו משיעשו מגורה, ור' יוסי סובר בהא כת"ק של ר"י במ"ב: (ד) עיין מה שכתבתי לעיל אות ב': (ה) לחיוב כ"ל וכהג"י בצרייתא דבבלי דף פ"ח: (ו) אפי' כשאל מנה עראי: (ז) בגמ' שם ח"ה משתגמר מלאכתן ואחיהו גמר מלאכתן מלאכת הכנסתן עיי"ש, ולפי מה דחיהא קמן כ"ל משתגמר מלאכתו בגומר פירותיו למוכרן בשוק ומלאכת מכנסתו בשוואה לכוון לבית: (ח) מפקם כ"ל וכהג"י בכ"י של פ"מ והגר"א וכ"כ בצרייתא דירו' בפרקין ה"ה, ומפקם פי' שנטל פרח הגדל בראשו ודבוק בו, עיי' רש"י ב"מ סס ד"ה משיקסו, ופקם לשון יוני* (י) ופתרונו אמר ושער: (יא) ומושלק כ"ל ושלק באבטיחים כמו פקם בקיסואין ודילועין: (יב) בירו' הגי' לא נטבלו עד שיעקם כל זכרו וישלק כל זכרו ועיין מה שכתב מרן כ"מ מעשר פ"ג ה"ח על ההמ"ב שחפס בלשון התוספתא, ועיין הסוגיא בבבלי ב"מ סס: (יג) פיקם כ"ל וכהג"י בכ"י של הגר"א, ואע"פ שאין תורמין אלא מדבר שגמרה מלאכתו, ומפקם גמר מלאכה הוא, אפי"ה אינו מעבד, דלאו כולי עלמא מפסקין, כדמוכח ממתניתין: (יד) להסיר השער והכוונה שלהם ע"י תמין: (טו) דואו גמר מלאכתן: (טז) צינוק גדול בשדה כ"ל וכהג"י בצרייתא דירו' לאחר שמתרלו לה, וליטוק פי' אגד ולשון מקרא הוא ירמיה כ"ט, כ"ו אל המהפכת ואל הלינק: (יז) צינוק קמן כ"ל: (יח) דסד"א כיון שזדעתו לעשות כריכות כריכות לשוק, לא מקרי גמר מלאכה מקמי הכי, קמ"ל שיעוק גדול קובע למעשרות: (יט) אעפ"י שלא אגדו ולא נתנו בכלי כותנן במתני': (כ) כהג"י בכ"י ארפורט וכ"ל, ובדפוסים לריך להעביר הקולנוים אחיבות, האלקט בשדה כיון שלקט, ובכ"י הגר"א הגי' המלקט בשדה ועתיד לקלוע בשוק, והיכה בשוק בזדאו משושפתא: (כא) דרכם הו' לעשות קליעות מן השום והגודות מן הכללים: (ב) ואינה נגמרה מלאכתן ע"י לקיטת כל זכרו, ובח"ש הספיק הענין: (ג) הבולטות כ"ל ובכ"י הגר"א הגי' המפולטות: (ד) ובמחפורות כ"ל: (ה) קטניות כשעודן בתוך התורמל נקרא קליין, ובב"ל שטען, ולבעל מ"ב, שכתב חז"ל וקליין של קטניות, קטניות המעורבין בזמן דגן הנקלץ עמו ודרך קטניות לעקור ביד ולפי שנוערב עם הדגן נקלץ עמו ולהכי קרי ליה קלייות וכו', נעלמה מה דהיי לעיל שביעות פ"ב אות ק"ו ואם עשה קליין גמורין לפני ר"ה, ועיי' בח"ש שכתב בקיטור נמרץ, וקליין קטנית הגדול בין ההוצאה שנקלץ עם הדגן, אבל סהם קטניות תולשין ביד: (ז) תנא דתוספתא פליג אהנא דמתני' דלדידיה כל מה שבתוך הגורן ובכרי בטיל לגבייהו אחר שמירחן: (ח) פסקא דמתני' הוא: (ט) באויר, דלא נקרא כבוד עד שנפל לארץ, ובצרייתא דירו' חיהא להדיא אבל קולט הוא מתחת הכברה: (י) בתוספתא מוסרם הסדר דשם הוצאה בראשונה הבבא, המקדים את הבור' ובאחרונה פסקא דמתני': (יא) תרום של יולף הברזל וקפא פרזלא, דבשעת רתיחתו מעלה היין את התרנגוים ואת הזגים. πένθος*) ולאחר

אעפ"י שקיפה . קולט מן הגת העליונה ומן הצינור ושותה (ג) .
 המקדיש את הבור עד שלא שילה (ה) וקיפה , ומששילה וקיפה (א) בא גיזבר
 ופדאו חייב (ב) , הקדישו עד שלא שילה וקיפה , ובא גיזבר ושילה וקיפה ,
 ואחר כך פדאו (ג) , הואיל ובשעת חובתו פטור (ד) , פטור (ה) : השמן
 משירד לעוקא (ו) , אעפ"י שירד , נוטל מן העוקל (ז) ומן המאמל (ח)
 ומבין הפסים (ט) ונותן לחמימה ולתמחוי (י) , אבל לא יקבל בכלי להיות
 משתמש ממנו והולך (יא) : היה אוכל (יב) והותיר , וחשיכה לילי שבת (יג) ,
 מותר (יד) , אר"ש בן אלעזר , בד"א (טו) בזמן שאכל והותיר (טז) וחשיכה לילי
 שבת , אבל לא יתכוין ליתן לתוך אנגרון (יז) הרבה , בשביל שיותיר ויכניס
 לתוך ביתו (יח) : המקפה בעריבה והמקפה בכלי (יט) , נותן לחמימה ולתמחוי (כ)
 הסוחט ענבים (כא) לתוך ידו (כב) , הרי זה פטור , לתוך הכוס , הרי זה
 חייב (כג) . המערה (כד) מטיחם למיחם ומאלפם לאלפם ומקדרה לקדרה ,
 מותר ליתן לשני (כה) , ואסור ליתן לראשון . הברדין שמדליקין (כו) מבד

הגיון אריה

ולאחר שהסיר הקפוי צבור נטבל היין : (ג) דלוחו יין שלא ירד לצור עדיין לא נגמרה מלאכתו :
 (ס) בצבלי צ"ג ל"ב וע"ז כ"ו מיייתי מתניתא דבי ר' אשעיה , ושם פליג ר"ע אמתיתין דילן , דס"ל
 גרע של יין משיסלה בחצית , ולפי זה ל"ל דתוספתא זו אליבא דר"ע היא , ועיין ברמב"ם מעשר פ"ג
 ה"ד שפוסק כר"ע : (א) כל"ו משהתחיל לשלות ולקפות בה הגיזבר ופדאו קודם שהגמיר לשלות ולקפות
 חייב , דסד"א כיון שהתחיל כשהי' ברשות הגזבר יהא פטור , קמ"ל , כלפענ"ד ועיין במפרשים :
 (ב) בכ"י הגר"א כהנ"א המקדים את הבור עד שלא שלה וקיפה ופדאו חייב , ומששלה וקיפה ופדאו חייב
 וכו' עיין בהגהות הגר"א בהגה' תוספאה ובמפרש ר' יונה , ובח"ש גרס הכי המקדים את הבור עד שלא
 שולה הקופה ופדאו עד שלא שולה הקופה חייב הקדישו עד שלא שולה הקופה ופדאו מששילה הקופה
 הואיל בשעת חובתו פטור פטור , ואפ"ה העיז לומר „משושב ומבולבל בספרי הדפוס וכמו שהוא לפנינו
 קן הוא ג"כ גירסת הגר"א" ועיין לקמן אות ס"ה : (ג) לאחר שנגמרה מלאכתו ברשות הקודם :
 (ד) בשעת שחלה חובת מעשר על היין : (ה) כהנ"א בכ"י אירטורט ובדפוסים : חסר פ"ע מלת פטור ,
 ובכ"י הגר"א כהנ"א ובה גיזבר ושילה וקיפה והח"כ פדאו פטור הואיל ובשעת חובתו היתה פטורה :
 (ו) צור שלפני בית הבד שהשמן יורד לתוכו : (ז) כלי קלוע מנאים , ולתוכו מנאים הזיתים כדי שלא
 יתפרדו כשמכבידים הקורה עליהם : (ח) אבן שעולרת בה הזיתים : (ט) כהנ"א ברמב"ם ועיין ד"ם :
 (י) ע"כ פסקא דמתני' , וחמיטה עונה קטנה : (יא) דרוקא לתמימה ותמחוי מותר ליהן מה שזריך
 לו לאלתר , שזהו דרך עראי , אבל לקבל השמן בכלי אחר אסור , שזהו דרך קבע : (יב) אכילה עראי
 קודם שיעשר : (יג) והרי שבת מן הדברים שקובעין למעשר , כדתין לקמן פ"ה : (יד) למואלף שבת ור'
 אליעזר היא , עיין תרומות פ"ח מ"ג : (טו) שנותר לאוכלו במ"ס ואינו זריך להפריש מעשר ממה שהותיר :
 (טז) שלא בכוונה , דהיינו בשוגג : (יז) עיין לעיל תרומות פ"א אות נ"ה : (יח) ומדאסור לעשות קן לכתחילה ,
 מכש"כ שזריך לעשר אם הותיר , ובהא אף ר"א מודה לר"י : (יט) לא נקבע למעשר דרך קפוי צבור הוי
 גזרין לין , ועיין לעיל אות ס' : (כ) ואע"ג דאור קובע למעשר , האי לא חשיב ביטול , דכלי שני הוא ,
 והא דתני לקמן רפ"ד המקפה לתבטול פטור לקדירה חייב , ואוקי ליה בירו' בתבטול זוגן , ההם בקפוי
 דבור קמיורי , משו"ה אסור ליתנו לתבטול חס , שזהו דרך קבע , אבל מותר ליתנו לתבטול זוגן , דזהו
 דרך עראי : (כא) בתוספתא קודם לזה דינא דמערה , וכשהעיין במסנה רפ"ד תמלא שכאן מקומו :
 (כב) זהו דרך עראי ביין , אבל לא בשמן , דסכין בשמן , אבל אין סכין ביין : (כג) דכוס הוי צבור קטן ,
 וביירו' פ"ד סה"א ח"ה ר"ז רבי חייה בר אשי בשם רב אשכול שחטו לכוס נטבל , לתמחוי לא נטבל :
 (כד) אפסקא דמתני' אבל לא יתן לקדירה ולאפסם כשהן רותחין קאי , והתא לאשמועינן דרוקא ברותחין מאש
 קא מייירי : (כה) אפילו אין היד שולטת בו , ועיין הסוגיא בירו' ומתוספתא נראה כר' יונה דאמר כאן
 וכהן פ"י בין בכלי שני בין בכלי ראשון אין היד שולטת אלא עשו הרחקה לכ"ר ולא עשו הרחקה לכ"ס :
 (כו) להאיר כשהולכין מבד לבד ולוקחין מן השמן קודם שנטבל , והמפרש ר' יונה הגיה שמחליקין , ולפי
 השערותו

מעשרות פרק א ב

לבד, אין חוששין משום גזלו של בעל הבית (פ), שכך נהגו: ח היה
 דש (פ) בחבית ומעגיל במגורה (פ), נשברה החבית ונפתחה המגורה,
 אסור לאכול מהן עראי (ג), ר' יוסי מתיר (ג), מפני שהתחתנות
 צריכות לעליונות (ג):

פרק ב (א) הבוצר (ב) כרמו לשוק (ג), שאם לא מצא להן שוק, מחזירן
 הגיון אריה

השערות קאי אמ"ח, אכן ממתני' לא שמענו שמחליקין בזיתים ועוד היאך שייך גזל בדבר שעוסין לחיקומו
 של צעה"ב: (פ) דסד"א בדר דניספ אגריה, כדאמרינן גיטין ס"ב. ונריך להדליק משל עלמו, קמ"ל דאין
 קפידא בזה, שכן נהגו: (פח) במקלות את התאנים שיבשו: (פט) או מעגל אותן צידים לתוך האור:
 (צ) במתני' הגי' לא יאכל מהן עראי: (צא) ע"כ פסקא דמתני': (צב) ואע"ג שהעליונות אינן לריכות
 לתחתונות, אפ"ה הכל מותר מאחר שנתערבו, וכך הוא להדיא בירו' אמר ר' יוחנן דברי שוגה ראשון
 לא התחתון לריך לעליון ולא העליון לתחתון, דברי שוגה אחרון התחתון לריך לעליון ולא העליון לריך
 לתחתון, ותימה על הר"ם שכתב שר"י דשרי סבר דלריך זה לזה:

פ"ב (א) מ"א, ע"ה שהי' מוליך פירותיו לשוק בתנאי, שאם לא ימצא לוקחין יחזירן לביתו, ה"ז אוכל
 מהן עראי ולא נקבעו למעשר, אם לא מכרן, עד שראו פני הבית, משו"ה אם ע"ה זה "עובר
 בשוק" ואמר להפועים בו עלו לכם התאנים, הרי אלו אוכלין עראי כמו הוא עלמו, וכשהניסו מן התאנים
 לבתיכם מחקינן ודאי, ואם אמר להם עלו והניסו לבתיכם, ה"ה כמו שאמר עשרתי פירותי, דכבר
 נקבעו למעשרות, ונאמן להא שתיין אוכלין מהן עראי, אבל אינו נאמן בהא שכבר עישרן ומתקינן
 דמאי, עיין לקמן אות ו': מ"ב, פני הבית אינו קובע למעשר אלא רק לבעל הבית, אבל לא לאחרים,
 ואם אמר ע"ה העובר להיושבים בשער או בחנות עלו לכם התאנים, הרי אלו אוכלין ופטורין, אבל בעל
 השער ובעל החנות לא יאכלו עד שיעשרו דמאי, דהא להם קובע השער והחנות שלהם: מ"ג, פני
 הבית פעמים אינו קובע ופעמים קובע למעשר אפילו שלא לבעליו כשלגין בתוכו, דהמוליכין פירותיהן
 משדיהן למקום רחוק למוכרן שם אם נמצאו לוקחין ולהחזירן כשלא נמצאו, הרי אלו אוכלין הן בהליכה הן
 בהחזרה בבתיים שלגין שם עד שצאו למקום מוגמתן (עיין מה שכתב בעל פני זקן על שטת אליהו), אבל
 רובלין הנחזירין בעצירות עם תמרוקי נשים ונשאין פירות עמהם, להם נעשה מקום הליכה כביתם,
 דאין לגין אלא במקום שיפה להם, וכיון שצאו למקום מוגמתן נעבלו הפירות: מ"ד, חי הפרסת תרומה
 קובעת למעשר בפירות שלא נגמרה מלאכתן, או לא, וזה פלוגתא דר"א וחכמים, לר"א קובעת ולחכמים
 אינה קובעת אלא בכלכלת התאנים (עיין לקמן אות י"ג) ור' שמעון פליג אחרתי, דלדידיה התרומה
 לעולם אינה קובעת למעשר, ומותר לאכול עראי: מ"ה, המקח קובע למעשר בדבר תלוש שנגמרה
 מלאכתו, לפיכך אם אמר לבעל הגינה הילך איכר זה ותן לי בו חמש תאנים, והמוכר יתן לו אחת
 אחת, אוכלן ומבי' לעשרן, דלא נגמר המקח עד עת אכילתו, אבל כשיתן לו שתים כאחת לריך לעשרן,
 דבליורק שתים כבר נתלה במקחו: מ"ו, אם התנה הלוקח שיבחר הוא בעלמו וילקט באיכר כך וכן
 פירות, אינו נגמר המקח עד שתלם כל המספר, ומשו"ה לוקט אחת אחת ואינו לריך לעשר, דהא עדיין
 לא נקבע ע"י המקח, ורק כשזן תאנה אחת, אסור לאוכלו, דכבר נעבלה, ואם קנה הפירות במחומר
 לקרקע, כגון שאמר לו הילך איכר זה וצעריש תאנים אלו, הרי הוא כבעל הסדה ואוכל מהן עראי,
 דמקח במחומר אינו קובע: מ"ז, הפועל אוכל בתלוש קודם גמר מלאכתו מן התורה, אבל אם התנה
 עם צעה"ב שיאכל מה שלא זכתה לו התורה, כגון שהתנה עמו שיאכלו גם בני ביתו, או שיאכלו בו
 תחתיו, או שיאכל הוא אחר גמר מלאכתו בתלוש, ה"ז אסור לאכול שתים כאחת עד שיעשר, דהוי
 כמקח, הואיל ואוכל מפני התנאי שהתנה: מ"ח, פועל שעושה בפירות רעות, לא יאכל מן היפות,
 ביפות לא יאכל מן הרעות עד שיעשר, ואם עושה בשתייהן, מותר שמועג את עלמו שלא לאכול עד
 שמועג ליפות, ואוכל שם גם מה שהי' לו לאכול ברשות ואינו מעשר, והמחליף ה"ה כמוכר, וכיון
 שהמוכר אינו קובע אלא רק בדבר שנגמרה מלאכתו, לריך לחלק בין חליפין לאכול ובין חליפין ליבש,
 דאם החליף כדי לאכול התאנים מיד אחר שקיבלן, אסור לאכול מהן עראי, ואם החליף כדי ליבש, הרי
 לא נגמרה מלאכתן ומותר לאכול מהן אחת אחת קודם שייבשן, אבל לא שתים כאחת, דהוי גרנן:
 (ב) הפרק השני של ההוספתא דמלכותין כולל ההוספות למשניות דפ"ב ופ"ג ומתחיל בביבות הנמשכות
 בתר מ"ג ואחריהן תבואה הנמשכות למ"ד ומ"ה, ואחר כל אלה תמונא בבה זו אשר לפענ"ד אמ"ח
 קאי כמו שארשך: (ג) להוליכן לשוק ולמוכרן שם דאז נעבלו מיד אחרי שנגמרה מלאכתן כדתנן פ"א

מעשרות פרק ב

קסא

לגת' (ד) , זיתיו לשוק , אם לא מצא להן שוק , מחזירן לבד' (ה) , אוכלו
 מהן עראי ומעשרן ודאי (ז) , אמר לו צא ולקוט לך תאנים (ח) מן
 התאנה , אוכל מהן (ט) עראי ומעשרן ודאי (י) , צא ומלא לך כלכלה זו ,
 אוכל מהן עראי ומעשרן דמאי (י) , כמה דברים אמורים בעם הארץ (יא) ,
 אבל בחבר אוכל ואינו צריך לעשר (יב) , דברי רבי , רשב"ג (יג) אומר , בד"א
 בעם הארץ , אבל בחבר (יד) לא יאכל עד שיעשר (טו) , שלא נחשרו חברים
 תורמין שלא מן המוקף , אמר ר' (טז) רואה אני את דברי מדברי רשב"ג (יז) , מומב
 שיתרמו חברים שלא מן המוקף ואל יאכילו את עמי הארץ טבלים (יח) ,
 אמר לו צא ולקוט לך (יט) תאנים מן התאנה , אוכל ואינו חושש משום
 גזל (כ) , צא ומלא לך כלכלה (כא) , הרי זה חושש משום גזל (כב) , בין כך
 ובין כך (כג) מוציא עליה (כד) תרומה ומעשרות משל בעל הבית (כה) ואינו
 חושש (כו) , אמר לו צא ולקוט לך כלכלה גדולה (כז) , אין פחותה מסאה ,

הגיון אריה

מ"ה : (ד) לעשותן יין , ויין לא נעמרה מלאכתו עד שיקפה : (ה) לעשותן שמן , ושמן נעבל משירד לעוקה :
 (ו) מי שיתן לו מהם במתנה , דבבזר עלמו חי אפשר לומר מעשרן ודאי , ולפי זה ה"י עובר בשוק
 דמתניתין בשוק ממש במקום שמוכרין שם הפירות קא מיירי , ולהרמב"ם צפהמ"ש שכתב וז"ל כזוה
 המוכר המסבב בשוקים מכרו ומומר וכו' על כרחך לריך לומר שמוכר זה מתחילה גמר בדעתו להחזיר
 תליו למוקף אם לא ימלא לוקחין , דאי לא אמרינן כן , מאי מועיל שהמתנה אינה קובעת למעשר הא
 תליו של מוכר כבר נעבלו בשעה שגמרו כדי להוליכין בשוק , ועיין בשמות תליו וצפני זקן (ז) כשהכניסן
 לביתו : (ח) כהג"י בצרייתא דבבלי עירובין ל"ב , וכו"ל והג"י עשרים תלנים בצרייתא דירו' בפרקין ה"א
 משבששתא , דדוקא אם אמר לו שילקט תלנים בלא מדה ובלא מנין מעשרין ודאי , משום דאינו יכול לסמוך
 על בעל הבית שיעשר : (ט) מן התלנים שלקט : (י) דספוקי מספקא ליה חי יפריש בעה"ב מעשרות על
 כלכלה זו , או לא , אבל לענין ת"ג ליכא שום ספק , דבכל מקום שמעשרין דמאי אינו מפרים אלא ת"מ
 ומ"ש בלבד : (יא) הנותן לחבר , ועיין לקמן אות י"ד : (יב) דחין כאן שום ספק , דהא חבר מעשר כל
 מה שנתן לאחרים : (יג) אביו של רבי : (יד) שאמר לע"ה וחבר אחר שמוע , כך מוקי ליה התם בש"ס
 דין , אבל בירו' אמרו כאן וכאן בע"ה , ר"ל המלקט ע"ה אלא בשביל אחד שהוא מתקן הוא נקרא
 חבר : (טו) ודאי , ולא דמאי , והך יעשר פי' מפרים תרומה ומעשרות : (טז) כ"ל וכהג"י בירו' ובכ"י
 אירפורט , ובדפוסים איתא בטעות ר' יהודה , דך הול"ל ח"ר יהודה רואה אני את דברי רבי : (יז) כהג"י
 בירו' , אבל בבבלי ח"ה נראין דברי מדברי אבא , וזו גי' נכונה : (יח) דניחא ליה לחבר דלעבד הוא
 איסורא קלילא ולא נעבד ע"ה איסורא רבה , דליתרום שלא מן המוקף איסורא קלילא , ולאכול טבלים
 איסורא רבה , ורשב"ג סבר להיפך ניחא ליה לחבר דנעבד ע"ה איסורא רבה ואיור אפילו איסורא
 קלילא לא עבד , כך פי' בבבלי , והלכה כרבי , ועיין רמב"ם מעשר פ"ה ה"ו ובכ"מ שם שהגיה דברי
 הרמב"ם , וז"ע : (יט) כהג"י בכ"י אירפורט ובצרייתא דירו' , והג"י לי בדפוסים השיגים משבששתא :
 (כ) דכיון שלא נתן שיעור כמה תלנים ואלו , מותר לאכול כמה שירצה , ובירו' הגי' אוכל והולך והוא
 פטור , ר"ל מן הגזל : (כא) כהג"י בכ"י אירפורט ובירו' , אכן התם סיגנון הצרייתא כך הוא , לא
 ומלא את הכלכלה , ר' אומר , אומר אני שהוא לריך להראות לו הכלכלה , ולפי טו' הדפוסים , מלא לך
 כלכלה זו' חין כאן מקום לדברי רבי : (כב) דאפשר שנתחין לקטנה מזו , ולנו' הדפוסים ל"ל כשלקט יותר
 מכלכלה זו , או היו גזל , ובדדאי גי' הירו' נכונה : (כג) בין שאמר לו לא ולקט לך תלנים מן התאנה ,
 בין שאמר לו לא ומלא לך כלכלה זו : (כד) על כל מה שלקט , ולא הימנו : (כה) דבדדאי היתה טוונתו ליתן
 לו פירות מתוקיין : (כו) בהפרשת תר"מ משום גזל , ובצרייתא דירו' כל זה ליתא , אבל בצאנ"י שם קבעי
 ר' יונה למעשרות איתאמרת או למדת הרין עיי"ש , וגי' כ"י אירפורט עושה אותן תרו"מ על פירות של
 בעה"ב משבששתא : (כז) בלא זו נעקרה ושמטת ממקומה כדמוכח מירו' דהי' ח"ה , בחר בצרייתא שהבאתי
 לעיל , וכמה שיעור הכלכלה ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן סתם כלכלה ד' קבין , וגדולה סאה ,
 וקטנה

מעשרות פרק ב

בינונית אין פחותה מטרקב (ב), קמנה אין פחותה מקבים (ג): ג (ל) החמדין ובעלי בתים (א) שהיו עוברים (ב) ממקום למקום (ג), אוכלין ופטורין עד שמגיעין לאותו מקום (ד), לפיכך (ה) אם ייחד להן בעל הבית בית בפני עצמן (ו), אם לנין שם (ז) חייבין לעשר, ואם לאו פטורין מלעשר: מעשה שהלך ר' יהושע אצל ר' יוחנן בן זכאי לברור חיל (ח), והיו בני עיירות מוציאין להם (ט) תאנים (י); אמרו לו מה אנו לעשר (יא), אמר להם, אם לנין אנו (יב) אנו חייבין לעשר, ואם לאו פטורין מלעשר: הגיעו למקום לינה (יג) אפילו לשתי מדי (שעות צריכין לעשר, ר' מאיר אומר, הגיעו למקום שביתה מה) אפילו ביום השני (יז), פטורין מלעשר (יח): ד התורם גרוגרות ועתיד לזרוסן, תמרים ועתיד לזרושן (יח), ר' אליעזר אומר, לא יאכל מהם עראי (יט), וחכמים אומרים, יאכל מהם עראי (כ), מודה ר' אליעזר לחכמים בתורם שבלין ועתיד לעשותן גורן (כא), ענבים ועתיד לעשותן יין, זיתים ועתיד לעשותן שמן (כב), שיאכל מהם עראי, ומורים חכמים לר' אליעזר בכלכלת תאנים (כג) שתורמה

הגיון אריה

וקמה שלשת קבין, וצריך לומר דוקא כשאמר לו בפירוש מלא לך סתם כלכלה, לא היו גזל עד ר' קבין, אבל אם אמר לו מלא לך כלכלה, צריך להראות לו: (ב) המלה ויטת* ופירושה שלשה קבין כדתנן תמיד פ"ה מ"ד עיי"ש בתויו"ט: (ג) מהניתא זו פליגא אהא דר' יוחנן בטרתי, וכנראה לא היתה ידועה לאמוראי דה"ל: (ד) למ"ב לית הוספה בתוספתא ולא בריתא בירו': (א) סה"ג בכ"י אירפורט וצט"פ פל"ב: (ב) הגר"א גורס עובדים ושבים: (ג) להביא סם לאכול, או למוכרן כשימלא לוקחין והיו בתנאי, דאלת"ה ה"ה מוליד לשוק ופירותיו נקבעו מיד אחר נגמרה מלאכתן, ומה שכתב הר"ם ואחריו הרב רע"ב דאם לקטן בגליל כדי למוכרו ביהודה לא נטבלו עד שיגיע ליהודה וסוף למה שכתב הר"ם בעלמו למ"ה דפ"א, דשם הביא הירו' שהמוליד לשוק לא בדעתו הדבר הלוי אלא בדעה הלוקחין, ועיין בשגות אלוהו: (ד) של מנמתן: (ה) זו גי' כ"י אירפורט וכו"פ סם אבל בדפוסים חסר מלת לפיכך: (ו) ולא צמלון בתוך שאר האכסניא, ה"ה צבית שלהם: (ז) דרך ע"י לינה נעשה הבית לדירה: (ח) מעשה זה הובא בירו' מכלתין פ"ב ה"ג ודמאי רפ"ג וסם הגי' כלי חיל, אבל בצבלי סנהדרין ל"ב: הגי' כמו הכא ברור חיל, ומגילה י"ח. ספר גבור חיל, ועיין בתובות ס"ה: (א) לפי בעל תבואות הארץ ברור חיל היינו אומעום, ונקראת כן לפי ששולחו שמה ברורי או גיבורי חיל, ולפי החכם נייבוער ה"ה הכפר בורעאר סמוך לנת: (ש) לר"י ולאנשי לווייתו: (ב) מנגותיהם: (א) קודם שבלו לברור חיל: (ג) צבית המיוחד לנו, וכך צריך לפרש הא דאמרי בירו' ר"י לווייתיה שכיחא ליה, כלו' אם גדול הוא ואינו הולך יחידי אלא צבית אנשים, משו"ה מיהדין לו בית, ועיין בח"ד שדחק מאד: (ג) צבית המיוחד להם: (ד) סה"ג בכ"י אירפורט וכו' נפוגה היא, וקאחי לאשמשעין דאין צריך לינה כל הלילה, אלא כגי' צב' שעות, ואם הולכין אחר לינה שתי שעות אין בכך כלום, דזה נקרא רחיות פני הבית: (ה) למקום שרצה לשבת סם בשבת, ירושלמי: (ו) צמתי' איתא סתם ר"מ אומר עד שהוא מגיע למקום השביתה, והכא קמפרש, דאפילו בא למקום זה ביום השני לשבת סם, נקבעו מיד: (ז) חייבין לעשר כ"ל' כדמוכח מירו' וכג"י באמת בכ"י של בעל פני משה: (ח) כ"ל' והגיו' לזובשן בכ"י אירפורט משובשתא, דהא ר' אליעזר מודה בזיתים ועתיד לעשותן שמן, וכמו כן בתמרים ועתיד לעשותן דבש, ובירו' בפרקין הגי' תמרים ועתיד לזרוסן גרוגרות ועתיד לזרוסן: (ט) דתרומה קובעתן אף על פי שלא נגמרה מלאכתן: (י) דבלא נגמרה מלאכתן אין תרומה קובעתן, ועיין בי"ה: (יא) שתרומה זו אינה קובעתן, דהא צריך לחזור ולתרום, להיות שהן שני מינין, והבי' תני' לעיל בתוספתא דתרומות פ"א אות רפ"ח התורם זיתים על הזיתים העתידים ליכתש, ענבים על הענבים העתידין לירדך, תרומה ויחזור ויתרום: (יב) בדפוסים הימים ליתא הך זיתים ועתיד וכו' אבל בכ"י אירפורט ובעל פ"מ איתא: (יג) ועעמייהו דרבין כתב התויו"ט מסתברא דסברי דכסוכוסין תאנים בכלכלה יש שמניחין אותן כך והוא גמר מלאכה אע"פ דלאו כולי עלמא עבדי הכי אלא מחלקוסין אותה ככסוף

מעשרות פרק ב קסב

עד שלא נגמרה מלאכתה שלא יאכל ממנה עראי, ור' שמעון מתיר מקל וחומר, ומה אם בשעה שיש עליה זיקת ג' (שלשה מעשרות נה), הרי הוא אוכל מהן עראי, בשעה שאין עליה אלא זיקת שנינו) מעשרות, אינו דין הוא שיאכל מהן עראי ניו: ה האומר לחבירו נה) הילך איסר זה ותן לי בו חמש תאנים נט), אוכל אחת אחת ופמור ט), אם צרפן טא) חייב, אם היה בעל הבית מוציא ונותן לו (אוכל ואינו צריך לעשר) טב), דברי ר' מאיר, ר' יהודה אומר, בין כך ובין כך טז) אוכל אחת אחת ופמור טד), ואם צירף חייב, ר' אלעזר בר שמעון טה) אומר, המצרף שלשה סו) תאנים לתוך פיו פמור, ארבעה הרי זה חייב: הלוקח גרוגרות ועתיד לדורסן, תמרים ועתיד לדושן טח), ר' מאיר אומר, לא יאכל מהם עראי סו) ומעשרן דמאי טח), וחכמים אומרים, אוכל מהם עראי טט) ומעשרן ודאי ע), מודה ר' מאיר לחכמים בלוקח שבלין ועתיד לעשותן גורן, ענבים ועתיד לעשותן יין, זיתים ועתיד

הגיון אריה

כבסוף פרק דלעיל עכ"ל, ולא זכיתו להבין דבריו, דהנה כלכלה אחד, ועיגול אחד, בכלכלה נגמרה המלאכה משיחפהה בהולין או בעלין ובעיגול משיחליקו במשקין, ורפי' במשקין היולאין מתאנים ועגבים של בעל; והגר"ה בשטת אליהו כתב וז"ל כלכלה תאנים חיתא לעיל דשיעורו עד שלקט כ"ל, וכשיתרום בודאי לא ילקוט עוד בכלכלה זו דהיאך יתן שאינו מתוקן על מתוקן, עכ"ל, וכן פי' נמי בעל פני זקן עיי"ש, אכן לפי פי' זה קשה אמאי מודי רבנן דוקא בכלכלה, הא בירק שלא נאגד נמי תנן עד שלקט כל זורכו, ולפענ"ד הטעם שחפוי הוי גומר מלאכה, משום דע"י נתינת העלין או הולין מגלה דעתו, שאין רוצה לתת עוד תאנים בכלכלה, וכל עוד שאינו מכסה אותה אמרינן רזוטו למלאותה, אכן היכא דאיכא קמן דבר שיש לתלות ביה דאיתו מכסה אותה מטעם אחר, תלינן ביה, והשתא כשאלו רואין שהוא טעול מן הכלכלה תאנים לתרומה אכן סהדי שנמר מלאכתו חפ"י שלא כסה, דלמה לי' להביא עלין והולין על הפירות מאחר שהריך להסיון כדי להפריש תרומה, וק"ל: ג) כלי' שהוא זקוק להביאה לחיוב ג' מעשרות, אבל על הפירות עלמין ליכא זיקת ג' מעשרות, כל זמן שמוטר לאוכלן עראי: נה) תרומה מ"ד ומ"ט או מ"ט: נו) כהג"י בדפוסים הישנים וזירו' טס, ובכ"י אירפורט ח"ה שאין עליה זיקת שלשה: טז) וזירו' טס אמרו דלר"ם מותר לאכול עראי אפילו אם הפריש תרומה ומ"ד ועבול למ"ט מק"ח: טז) צבא זו נעקרה ושמטה ממקומה בתוספתא שבידנו, ועיניך תחזינה שמשנתנו היא במלות שומות: טז) במתני' קתני סתם בדברי ר"מ לא ואכל עד שיעשר, וסד"ל לא שגא בין שלקטן המוכר בין שלקטן הלוקח, קמ"ל דבמתני' לא קמיירי אלא כשלקטן בעה"כ: ט) דעדיין לא נגמר המחק: טא) שתיס כחאת הוי גורן, כדמסיק ליה מקרא כי קבלם כעמוד גורנה, עיין ב"מ פ"ט ורש"י ט: טב) לא יאכל עד שיעשר כ"ל וכהג"י בכ"י של הגר"א, וכן הגיה גם בעל ח"ד, ובהאי גוונא חייב כיון דמוד כשקיבל המוכר את האיסר ולקט ונתן ללוקח נגמר המוכר, וזירו' לא מיייתי למהותא זו, אלא הכי ח"ה ר' זעירא בשם ר' יוחנן ר' הילא בשם ר' לעזר מה פליגין בלוקט ונותן לו, אבל בלוקט ואוכל כל עונא מודי שהוא אוכל אחת אחת ופמור ואם לירף חייב: טה) כהג"י בדפוסים הישנים, דברייתא היא בירו' פ"ג ה"ו רבא"ש אומר ג' בימויו ג' בשמאלו ג' צפון, וגם דברי רבא"ש נעתקו ממוקומן בתוספתא דילן, דס' הובאו בחד הבבא, אמר לו לא ולקט לך כ' תאנים מתוך שלי וכו': ט) הוא ה"י אוכל שלם כחאת, לפיכך ה"י משער כן, ועיין פסחים פ"ו: וס' מיייתי עובדא בר' ישמעאל בר' יוסי ובב"מ פ"ד, אמרי כי הו' מקלעו ר' ישמעאל בר' יוסי ורבא"ש בדידי דדי הו' עיין בקרא דטורי בימייהו ולא הו' נעטא בהו: טו) דמקא קובע למעשרות אף בפירות שלא נגמרה מלאכתן: טה) בלוקח מנ"ה קמיירי, דחבר מעשר את מה שמוכר: טז) ס"ל שמקא איתו קובע למעשרות אלא דוקא בנגמרה מלאכתן: ע) כהג"י בדפוסים הישנים, אבל בכ"י בעל פ"מ ובכ"י ווישן ואירפורט הגי' דמאי, וגם בברייתא דירו' הגי' ודאי, אכן אמוראי אמרי התם שהי' כתוב בפנקסי דחילפוי דמאי (כ"ל עיי"ש ובפ"מ), ובדאי הגי' ודאי היא הנכונה, דכיון שלא נגמרה מלאכתן אין כאן שום ספק שיעלה בדעתו של מוכר לעשרן, ומאן דרזאה לקיים הגי' דמאי כ"י יוסי בשם הילא זירו' תופס החבילה

מעשרות פרק ב ג

לעשותן שמן, שאוכל מהן עראי (א), ומודים חכמים לר' מאיר בפירות שאין צריכין גמר מלאכה (ב), שלא יאכל מהן עראי (ג): ח (עד) אמר לו צא (ה) ולקוט לך עשרים תאנים מתוך שלי ואני אמלא כרסי מתוך שלך, המלקט במנין חייב (ו), הממלא כרסו פטור (ז):

פרק ג * היה מביא תאנים מן השדה (ב) לאוכלן בחצר שפטורה מן

הניון אריה

החבילה בשני ראשים ומקיל לשני לודין, ומה שכתב בעל חשק שלמה וז"ל ופקסי דחילפיי נ"ל כמו שבארנו כמה פעמים דלפני מסדרי הירושלמי לא היה עדיין התוספתא ואפשר שבה ליד אחד ורשם כל הדברים המוזכרים בתוספתא חילוף הדברים מכמו שהמה בצרייתות קובץ דר"ה ור"א והיינו פקסי דחילפיי ופשוט עכ"ל, וזה שיבוש שאין למעלה הימנו, ופשוט הוא שמפרש זה לא שם עינו על הירו' דשם איתא להדיא ר' לעזר בשם חילפיי" ופשוט הוא שלא ידע דחילפיי דירו' הוא אילפא דבבלי, ופשוט הוא שנעלם ממנו דחילפיי לא ידע כ"א בריות דר' חייא, עיין מצוא הירושלמי מאמ"ו מהח"ו זל"ל דף פ"ג: וכו': (א) דאי לא שרית ליה לאכול מהן עראי יעשר ממנין על שאינו מיטו וזהו אסור, כדאיתא בטורות כ"ד. ומש"ס ה"ל לר"מ בהניו שגמר מולאכתו עושה אותן למין אחר שאין המקח קובעתן: (ב) ביד הלוקח, כגון גרונרות כמות שהן ותמרים כמות שהן: (ג) דמקחן גורמן למעשרות ומעשרן דמאי משום שהמזכר ע"ה: (ד) למ"ו ולמ"ז לית הוספה בתוספתא אעפ"י שהוצאו איזה בריות צירו': (ה) צבא זו תמולא בתוספתא בחר ההוספות שהבאתי לעיל למ"א וגם מתניתא זו מיייתי לה הירו' בפרקין ה"א: (ו) דהוי חליפין דבשביל מלוי כרסו נתנס לו, ודוקא במזרף חייב, דזכו גרמן, אבל אם לא לירפן גם המלקט במנין פטור, ועיין רמב"ם מעשר פ"ה ה"ה, ומה שכתב הראב"ד בהשגתו דתוספתא מייירי בלא לירוף, במחכ"ה הוא נגד הסוגיא צירו': (ז) אפילו במזרף דהוא לא נתכוין לחליפין אלא להגם לבו של המלקט, ירושלמי:

פ"ג * מ"א, חצר אינה קובעת למעשרות בדבר שלא נגמרה מולאכתו, משו"ה מי שהביא תאנים דרך חצרו ליבשן במוקפה, בניו ובני ביתו מותרין לאכול מהן בלי מעשר כמה שיראו, והוא עלמנו מותר לאוכלן רק במוקפה, דשם ניכר שלא נגמרה מולאכתו, אבל במקום אחר צבית אסור, כיון שבידו לימנך, והפועלים כשאין אוכלין מן התורה ולא התנו עמו לאכול והוא הרשן לאכול מהם, פטורים מלעשר, אבל אם התנו עמו לאכול היו מקח, וכיון דאיכא תרתין חצר ומקח אסורין לאכול אפי' אחת אחת: מ"ב, פועלים שולקטין פירות ה"ה אוכלין מן התורה, אבל כששכרן למלאכה אחרת, ואין מוזותיהם עליו, והוא הרשה אותן לאכול מן התאנים העומדים לקצות, אוכלין מבבלי לעשר כמה שיראו, אבל כשהתנו לאכול, כיון שהן צדדה מותרין לאכול אחת אחת מן התאנה, אבל מן הסל מן הקופס וממקום שמיבשין צדדה אפי' אחת אחת אינן אוכלין, דמקח קובען והו"ל כשקפו דמחשב נגמרה מולאכתו: מ"ג, מי ששוכר את הפועל לעשות מלאכה בעלי זיתים, שאינו אוכל מן התורה, והפועל התנה עם צדדה"ב שיאכל מן הזית, ה"ו מקח ואינו אוכל אלא אחד אחד, ואם לירף שנים כלאחד חייב לעשרן, וכ"כ מי ששוכר פועל לגכס בבבליים, וזה התנה עמו לאכול ריק, ה"ו אוכל עלה עלה בלי מעשר, ואם לירפן חייב: מ"ד, המולא קניעות קודם שמיבשו כראוי אפי' צדדה שהקניעות מונחין סם, או תאנים כעובין תחת התאנה, ה"ו אוכל אותן בלי מעשר, ואינו חושש משום גזל, דדרך התאנים לגשר פירותיהן ומסתמא נתיאסו הבבליים מהם, אבל המולא זיתים תחת הזית או חרובים תחת החרוב, חייב להחזירן, ואין דרך זיתים וחרובין לגשר פירותיהם, ואין פועלים מתיאשין מהן, המולא גרונרות במקום שעושין מהן ככר דבלה אם ככר דרכו צ"א, אמריק שבס זו מן הדבלה, וכיון שנג"מ ה"ה חייב, ואם לא דרכו, ה"ו פטור, וכמו שמוחר לאכול עראי מפירות שלא נגמרה מולאכתו, כך מותר להאביל מהן לחיה לבהמה ולעופות אפי' קבע, ומשו"ה מותר להוריד לבהמה חרובין שבגב שלא נתיבשו עדיין כ"ג, מפני שמחזיר את המותר, וזו ראייה שלא נגמרה מולאכתו: מ"ה, כל חצר שיש בה אחד מאלה דברים האלה קובעת למעשר, או שהכלים שנמרים בתוכה, או שאין אדם בוש מלאכול בתוכה, או חצר שאם יכנס אדם לתוכה אומרין לו מה אחת מבקש, או חצר שיש בה שני דורין או שהיא של שני שותפין והאחד טעל כששני פותח (עיין דה"מ"ז): ושתי החרות זו לפנים מזו, הפנימית קובעת והחיצונה כיון שאינה משתמרת אינה קובעת: מ"ו, אין החצר קובעת למעשרות כשהעביר הפירות בתוכה להעלותן הגגה, ודוקא כשיש בגג ד' על ד' אמות, דאם אין בגג ד' על ד' אמות, בטיל לגבי חצר, בית שער אכסדרה ומרפסת כששייכו

המעשרות ג, שבח והכניסו י לתוך ביתו, מוציאנה ה לחצר ואוכל מהן עראי, היה מביא י תאנים מן השדה לאכלן בחצר שפמורה מן המעשרות, שבח והעלן לראש הגג, אפילו בתוך ביתו ז אוכל מהן עראי ח, היה מביא תאנים מן השדה ט לאוכלן בראש גגו, שבח והכניסן י לתוך חצר חבירו, לא יאכל יא עד שיעשר יב, ר' יוסי בר' יהודה אומר, מעלן לראש גגו יג ואוכל: הלוקח יד גרוגרות טו מן המוקצה יז, לא יאכל יח עד שיעשר, דברי ר' מאיר, אומר ר' יהודה יח, בד"א בליקט מתוך שלו, אבל בליקט מתוך של חבירו יט אוכל כ ואין צריך לעשר: ב המוציא את פועליו

הניון אריה

לחצר הקובעת קובעין, ואם לאו אין קובעין למעשרות: מ"ז, לרופין שאין להם גג וכותליהם משופעין ומונעין זה בזה, הבורגנין שאולרין בזה הפירות שדות ובתי הקיץ אין קובעין למעשרות, סוכת גטוסר, אפ"י שיש בה דברים המוכחים שדירתו קבועה שם, אפ"ה אינה קובעת, כיון שאינו דר שם גם דימי חורף, ומהך טעמא גם סוכת החג בחג אינה קובעת, וסוכת היולרים, הפנימית ששם מנייע קירותיו קובעת, והחילונה אינה קובעת: מ"ח, תאנה שעומדת בחצר הקובעת למעשר אוכל הימנה כשעומד בקרקע אחת אחת, כי אין קבע לאחת אחת, אבל אסור ללרף שהים באכילת עראי גזירה משום אכילת קבע, ואם עלה בראש התאנה אוכל כמה שיראה, דאין אור החצר קובע: מ"ט, גפן רמון ואבטיח הנוטעין בחצר לא יכרות את כל האשכול ולא את כל הפרי, אלא תולש גרגר גרגר מן האשכול ופורט ברמון ותולש מן האבטיח וכ"כ תולש עלה עלה מן הכסבר הזרועה בחצר ובדברים האומחין מעממן בלי זריעה, כגון הסאה האוזב והקוריית שבתר, אין חייבין במעשר אלא"כ הקפיד עליהן בעה"כ: מ"י, עץ מאכל העומד בחצר וכל טופו נטעה לחוץ אדם העומד בחוץ אוכל כ"כ, עומד בחוץ וכל טופו נטעה לחצר אף שאדם עומד בחוץ אינו אוכל אלא אחת אחת, דברגע שחולש מן הטוף רואה פני חצר למטה מעשרה, ומש"ה אם לרף חייב: לענין חוב תרומה ומעשרות כגון באילן העומד בגבול הארץ, שעיקר בא"י וטופו נטעה לחוץ, או שעיקרו בחוץ וטופו נטעה לארץ, וכ"כ בבתי ערי חומה לענין גאולה, הכל הולך אחר העיקר, ושדין טופו נטעה עיקרו מקום יעיקרו, ובערי מקלט אזולין ארץ אחר הטוף ובירושלים לענין פדיון מ"ש אחר הטוף ועיי" מ"ס פ"ג מ"י מה שכתבתי לקמן שם את ע"א: ב) במתני' תנן שמתר להעביר פירות שלנג"מ דרך חצר המשתמרת אבל כנג"מ נקבעו מיד אפילו דרך העברה, וסד"א שזה מכל מקום, קמ"ל תנא דתוספתא שדוקא במתכיון להעביר דרך שם קובעין בית וחצר, אבל כשהעברה היתה ע"י שכהה אין כאן ראו פני הבית: ג) שאינה משתמרת וכהג"י בצרייתא דירו' בסוגין: ד) והכניסן כ"ל, ור"ל מן החצר שאינה משתמרת: ה) מחזירן, וכן הוא להדיא בירו': ו) מניעתא זו ליתא בירו': ז) כל"ו אפי' העבירן בחוץ הבית לגג, וסד"א כיון שאסור להחזירן דרך הבית אסור לאכול מהן עראי, קמ"ל: ח) בראש הגג: ט) והעבירן להצירו כ"ל וכהג"י בצרייתא דירו', ואפילו אי לא גרסינן הכי על כרחך לר"ך לומר שאין לבית חצר שאינה משתמרת, דאם יש לו למה ליה להעלותן הגגה לאוכלן שם: י) מתוך חצרו הנשתמרת: יא) דכבר נקבעו משבצו לחצרו, ואע"ג שלא הביאן שמה אלא דרך העברה, אין צדק כלום, כיון שאי אפשר להעלותן הגגה אלא דרך חצר, החצר קובעתן מאחר שנגמרה מלאכתן; וכן לר"ך לפרש דברי הרמב"ם מעשר פ"ד ה"ג ואין מקום להשגת הראב"ד, ועיין בנשואי כלים של הרמב"ם ובאחרונים, ועיי"ע בכו"פ פל"ו שכתב וז"ל ובספר שמי הג' כך המביא תאנים מן השדה לאכלן בראש גגו והכניסן לחוץ ביתו וכו', וג"י זו בודאי משבצתה, ובמקום שאפשר לקרר אין רשאי להצריך: יב) דברי רבי כ"ל וכהג"י בירו', ומתניתין רבי היא, והכי ליתא בירו' שם מאן דתני המעביר תאנים בחצרו לקזת הא לא לקזת חוץ רבי: יג) דרך חצר הנשתמרת, דחצר אינה קובעת דרך העברה אפילו במתכיון: יד) לפענ"ד כ"ל הלוקט, ובבא זו שאינה במקומה בתוספתא דילן אמ"א קאי כנראה מירו' רפ"ג דמתכיון, דהכי ליתא התם הוא עלמו מהו שיחלל וכו' רב כ"מ ור' לעזר כרבנן ובודאי חר"מ דתוספתא קמטוין הש"ס, (מה שרש"ס בח"ט, שם משנה ח" ר"ל שקאי אמ"ח רפ"ב הוא טעות דמוכח: טו) שלא יבשו כל לורכן: טז) מקום ששטחין בו התאנים להתיבש נקרא מוקפה: יז) במקום אחר, ועיין בחסדי דוד: יח) ר' יהודה אומר כ"ל וכן הגיה הגר"א, דר"י לאו לפרושי קפתי אלא מייסג פליג, ור"מ אינו מחלק, כדמוכח מהירו': יט) שנתן לו חבירו רשות: כ) בכל מקום דאין חצר

מעשרות פרק ג.

לשדה (א) הוא אין רשאי להאכילן (ב), אלא אם כן עישר (ג), והן אינן רשאי לאכול (ד), אלא אם כן עשרו (ה), ואם היה בעל הבית מוציא ונותן לפנייהם בעין יפה (ו), אוכלין ואין צריכין לעשר (ז). פועלים שהיו מנכשין (ח) בשדה ומעדרין (ט) בשדה, לא יאכלו מן הזית ומן התאנה (יט), אא"כ נתן להם בעל הבית רשות (ל), לפיכך אם נתן להם בעה"ב רשות, אוכלין ומצרפין ופטורין (לא), בד"א בזמן שאין להם עליו מוזנות, אבל אם יש להם עליו מוזנות, אוכלין (לב) ופטורין, ואם צרפן חייבין: פועלים שהיו עוודרין בתאנים וגודרין בתמרים (לג) ומוסקין בזיתים, אוכלין ופטורין (לד), שהתורה זכתה להם (לה), לא יספות במלח (לו) ויאכל (לז), אלא אם כן נתן לו (לח) בעל הבית רשות (לט), ולא יאכל בהן פתו (מ) אלא אם כן נתן לו בעל הבית רשות: ג. השוכר את הפועל לנכש בבצלים (מא) מקרמם עלה עלה (מב) ואוכל (מג), לא יאחזו את הקלה בידו (מד) ואוכל, אלא

הגיון אריה

של אחר קובעת לו: (א) לעשות בחרישה ובקלירה ולא ללקט פירות: (ב) כשיש להם עליו מוזנות והוא נוהג לכל אחד ואחד: (ג) דהוי כמקח, ומקח קובע למעשר: (ד) כשלוקטין הם בעלמאן, כל אחד ואחד כדי שבעו, ופשיטא שמשל בעל הבית קן מעשרין: (ה) לאחר שחלו מה שלקטו למוזנותיהם הוציא הוא להם פירות, וכיון שנתן להם נדבת לבו עינו יפה: (ו) דמה שנתן להם בעין יפה מתנה גמורה היא, ומתנה חונה כמכר וחונה קובעת: (ז) תולשין את העשבים הרעים, ובל"א חייסיעטען, ופועלים חלו עושין במחוצר לקרקע בשעה שאין גומר מלאכה, והתורה לא זכתה להם: (ח) עוודרין במעדר: (ט) דמן הזית ומן התאנה לא זכתה התורה חלל לפועלים שמוסקין בזיתים ועוודרין בתאנים כדחיי לקמן: (ל) ובלא רשותו גזל הוא, ופשיטא דגם הא דתקן במתני' בזמן שאין להם עליו מוזנות אוכלין ופטורין, בשנתן להם רשות קמיירי: (לא) מתנה גמורה היא, ואין צריכין לאכול אחת אחת להפטר מן המעשר, והג' וחייבין בכ"י אירפורט משושתה, ובעל חשק שלמה לא הרגיש בדבר אפ"י שהעמיד את שלמטה למעלה ואת שלמעלה למטה ורשם "ש משנה ג" (וגם זאת טעות דמוכח הוא): (לב) אחת אחת דהוי כמקח: (לג) ברייתא היא ב"מ פ"ט: ושם מוסיף עלה ובזורים בענבים, ועוודרין גודרין בזרין ומוסקין פרש"י כולם לשון לקיטה הן לכל מין ומין: (לד) בין שיש להם עליו מוזנות, בין שאין להם עליו, בין שנתן להם רשות בין שלא נתן להם: (לה) כהג"י בכ"י אירפורט ובבבלי סס, אבל בדפוסים הישנים הני' שהתורה נתנה להם רשות, כדמפיק ליה בגמ' שם מקרא ואלתה ענבים נגפסך כנפש של בעה"ב כך נפשו של פועל, מה נפסך אוכל ופטור אף נפשו של פועל אוכל ופטור, עיי"ש כל הסוגי' דמסיק התם שחוב מעשר במקח חוט חלל דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא: (לו) הפועל לא יטבול הפירות אחת אחת במלח, וגם בצרייתא דבבלי שם הג' לא יספות ל"י והכי ח"ה צפיהם לא יאכלו חל"כ נטלו רשות מבצעה"ב ולא יספות במלח ויאכל, והנה דמתניתין נקט לשון ספת באבטיחים, וסופת באבטיח"מ משום דדרבן להאכל החיכה החיכה במלח: (לז) דענבים ודבר אחר הוא, כך פ"י שם בגמ', ולולי דבריהם ז"ל הו"א דמלח ופת טעם אחד להם, משום דשניהם מומעטין מתיקות הפירות והפועלים אוכלין הרבה, וכן כהה"ש שם דף פ"ז להדיא ולא ענבים ודבר אחר לטבול ענבים במלח למהקן שיאכל הרבה: (לח) כהג"י בדפוסים הישנים ובב"ב ובכ"י אירפורט להם: (לט) אבל אם נתן להם רשות אוכלין ופטורין מן המעשר, דרק במולח קובע למעשר ולא במטבול כדחנן רפ"י המטבול בשדה פטור, ועיין בס"פ פכ"ט שכתב וז"ל והמטבול הוא כמו סופת במלח דפרק השוכר את הפועלים שפירשו מטבול ומחבר במלח, ועיין בגמ' שם הסוגיא עד גמורא: (מ) כל"י לא יאכלן בפתו, והך לא יאכל בהן פתו ליתא בכ"י אירפורט: (מא) אמר לו על מנת לאכול ירק כז"ל כדחיהא במתני': (מב) ולא בצל בצל, דסד"ח כל קלה וקלה בפ"ע כזית וזית דמי, קמ"ל דלא, ובדח"י לא נקט זיתים ברישא חלל לאשמועינן החילוק בין בללים לפירות, ולפי זה תמוהין דברי הר"ש בצירושו שכתב וז"ל ולא ידענא מאי קמ"ל הך מתני' מרישא שמעינן לה, ועיין בשו"ש דוד: (מג) ע"כ פסקא דמתניתין: (מד) כיון דאסור לקרמם שני עלין כאחד, ואם קרמם אחרון בצירוף נקבעו למעשר, אפילו אכלן אחת אחת, דאלקיטת ולא אחליה

מקרטם (מ) במחובר לארץ ואוכל, פועלים שהיו עוקרין בבצלים (מו) ואוגרין בבצלים (מז), אוכלין ופטורין (מח) שהתורה זכתה להם: ד מצא כריכות (מט) ברשות היחיד אסורות (נ) משום גזל (נא) וחייבות במעשרות (נב), ברשות הרבים מותרות (נג) משום גזל ופטורות (נד) מן המעשרות, והאלומות (נה) בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים אסורות (נו) משום גזל וחייבות במעשרות. מצא תבואה ממורחת העשויה כרי (נז) אסורה משום גזל (נח), מפורת מותרת משום גזל, בין כך ובין כך הוציא (נט) עליהן תרומה ומעשרות משל בעל הבית (ס) ואינו חושש. מצא כלכלה מחופה (סא) אסורה משום גזל (סב) וחייבת במעשרות (סג), (כיצד הוא עושה (סד) עושה אותה דמים (סה)), מצא קציצות לא יהא קיציץ והולך בהן (סו) מפני שנחדשו רוב בני

הגיון אריה

קא קפדין, זה פירושו של רמב"ם פ"ה ה"ג, אבל הראב"ד בהשגתו שם כתב דבזירוף אין קפידא אלא לענין אכילה בלבד, והטעם שאסור לאחוז הקלח בידו, משום דפועל זה עבודתו במחובר, לפיכך לא יאכל בתלוש אלא דרך חיבורו, עיי"ש בכ"מ, ואני העני דעתא דאמר שאם עטמו של הראב"ד טעם של אמת, דפועל העושה במחובר לא יאכל בתלוש אלא דרך חיבורו, קשיא לי אמאי לא קמי ליה ברישא דמתני' וכך הול"ל השוכר את הפועל לעשות בזיתים מוסק אחד אחד ואוכל, אלא בזדאי קך אוכל אחד אחד פירושו לוקט אחד אחד, וגם מהא דתנן במ"ב אוכלין אחת אחת מן התאנה משמע דקפדין גם חלקיטה: (מה) אחת אחת, וגם בתלושה אסור לזרפן, דאי לא קפדין חלקיטה הכי הול"ל במתני' מקרטם ואוכל עלה עלה: (מו) זהו עבודה במחובר בשעת גמר מלאכה: (מז) עבודה בתלוש שלא נגמרה מלאכתו היא, דירק הגאנך גמר משיגנך, אבל כל עוד שאוגדין לא מקרי נגמרה מלאכתו: (מח) אף בש"ס להם עליו מונוטה שאין זה מקח, ובאין להם עליו מונוטה אין לריבין לרשותו של בעל הבית, דהתורה נתנה להם רשות: (מט) צבא זו הוצאה גם בתוספתא ב"מ פ"ב ובש"ס שם צבלי כ"ב: יורו' פ"ב ה"א לענין השבת אבידה ומש"ה קמני התם חיוב ופטור ההכרזה, והכא דמעשרות קמשחתי, מיייתי לה לענין פטור וחיוב מעשר, וכריכות פירש"י עומרים קטנים: (ג) לרבה משום דלא מדרשא, ולרבה משום דלא מיינסתפא פי' מתנגלגל: (נא) דלא נפקרו, וממילא חייבין במעשרות: (נב) כשעושה אותן דמים: (נג) לרבה משום דמדרשא, וסימון העשוי לידרס לא הוה סימן, ולרבה, דס"ל מקום סימן הוא, ה"מ ברה"י אבל ברה"ז לא, דאינה ממלאת במקום שפלה תחילה: (נד) דאין מעשרין את ההפקר: (נה) עומרים גדולים: (נו) לרבה משום דגביהן לא מדרשא, ולרבה משום דלאו כבדין ולא מתנגלגלין: (נז) מכוונסין, וכסג"י בצרייתא דירו': (נח) דכיון סהן מכוונסין, בזדאי בעה"ב הניחן שם בדעת ולא הפקירן: (נט) מוציא כ"ל: (ס) זהו נוסחת כ"י אירפורט ויותר נכונה היא מנ"י הדפוסים עושה אותה תרומה ומעשרות על פירות של בעה"ב דזו מחוסרת הבנה, ולפי גי' כ"י אירפורט איכא לומר דכשעושה אותן דמים, אין לריך לשלם לבעה"ב אלא חולין מתוקנים ומנכה לו מדמי התבואה שוויין של התרומה ושל המעשרות, איברא גם זה דוחק, דהנה מעשרות בזדאי לריך להפריש אפילו במפורות דהא ממורחת היא ובממורחת אין הפקר פטור מן המעשר כדתנן בסוף פ"ק דפאה, אבל משיכי יתיי שיתרום מתבואה הממורחת, ובירו' בפרקין ה"ג כהג"י בין כך ובין כך חייבין במעשרות ופטורין מת"ל שאי אפשר לגודן שיתעקר אח"כ נתרמה ת"ג, ועיין ברמב"ם פ"ג הכ"ב שכתב וז"ל מלא תבואה מרוחה עושה אותה תרומה ומעשרות על פירות אחרות ואינו חושש, וז"ע: (סא) בעלין, וכך הוא להדיא בצרייתא דירו' בפרקין שם: (סב) משום דבר שיש בו סימן, ירו': (סג) דאפילו הפקירן, אין ההפקר פטרתה ממעשר מאחר ששעשית גודן, דהא חיפוי גמר מלאכה הוא בכלכלה: (סד) עיין הסוגיא בירו' ובין תבין שהך כריב הוא עושה וכו' אינו מעיקר התוספתא אלא הוספה לוקחה מנגמרה הוא, והגמ"ר בתחילה הגיה את הירו' ולבסוף הגיה את התוספתא ע"פ הירו' ולא זכיתי להבין מה הכריחו לכך: (סה) להחזירין לבצלים לכשיבאו, והוא אוכל את הכלכלה: (סו) צבא זו סתומה וחתומה סוגרת ומסוגרת והמפרשים נלאו מלא הפתח, והגמ"ר הגיה קולץ והולך ואוכל בהן ובגהה זו החזיקו המפרש ר' יונה ובעל מ"ב, ולפע"ד אפשר לומר הא דתנן במתני' מלא קליית מותרות משום גזל היינו דווקא לענין אכילה, אבל ליתקן על

מעשרות פרק ג

אדם (טו) עליהם: היתה לו ערימה (סח) של בצלים ושל גרוגרות ושל חרובין בראשגנו בורר ואוכל (סט), בורר ומניח על השולחן (ע), בורר ומשליך לפני בהמתו (עא), ר' שמעון בן אלעזר אומר, אין בהמה אוכלת עראי בחצר (עב), וכולן שהכניסן מן השדה לעיר (עג), לא יאכל (עד) מהן עראי, שאין סופו להחזיר את המותר (עה), לעולם יהא מאכיל פקיעי עמיר (עו) עד שיעלם חבילות: ה' ר' שמעון בן אלעזר אומר משום ר"ע כל שאחד פותח ואחד נועל, כגון שני שותפין ושני דיוורין (עז): ו' הגנות פטורין אעפ"י שהן של חצר חייבת (עח) מעלין לראש גנו (עט) ואוכל: ז' בית הכנסת (פ) ובית התלמוד, אם יש בהן בית דירה, אין אוכל (פא) בהן עראי, אם לאו, אוכל (פב) בהן עראי, האוריות (פג) והאוצרות שבשדה (פד) העשויות ליבנם (פע), אוכל בהן עראי, לבית דירה (פה). אין אוכל בהן עראי (פו): סוכת היוצרים (פז), אחרים אומרים משום ר' נתן (פח). הפנימית חייבת (פט) והחיצונה פטורה (צ): ח, ט' ר' נחמיה אומר, חצר הנעדרת (צא) חרי היא כגינה ואוכלין בה עראי (צב): י' תאנה שעומדת בגנה ונוטה

הגיון אריה

שכמו ולהלך בהן כדי שיבשו עוד בחמה אסור משום מ"ע: (טז) הנושאים קליטת שטעלון משה קליטת: (סח) הפסקא דמתני' וחרובין עד שלא כנסן לגג קאי, וכנראה פליגא התוספתא אמתיתין דלמתני' אסור להוריד משכנסן ולתוספתא מותר, ודוחק לחלק בין כנסן לערימה: (סט) עראי והא דתנן וחרובין משיעמיד ערימה ומני עלה בירו' בראש גנו היינו דוקא לאכלן חוץ למקומן, אבל במקומן לא נקבעו, דמינכרא שלא נגמרה מלאכתן, דעדיין לא נתיבשו כ"כ, ולפי זה לא פליגי התוספתא והירו', ועיין השגת הראב"ד פ"ג ה"כ: (ע) שבגג לאוכלן עראי: (עא) בחצר, אעפ"י שהוא עלמנו אין רשאי לאוכלן עראי אלא בגג: (עב) רשב"א אינו מחלק בזה בין אדם לבהמה, ועיין בראב"ד שם: (עג) ר"ל מן הערמות שבשדה הכנים בצלים גרוגרות וחרובין שלא יבשו כ"כ: (עד) לולי דמסתפינא הו"א ש"ל מאכיל וכולה רשב"א היא: (עה) מן העיר לשדה ומן החצר לגג: (עו) לפענ"ד גם זה מדברי רשב"א הוא, ורשב"א אינו אסר להאכיל לבהמה בחצר אלא אותן דברים שהם גם אוכל אדם אבל פקיעי עמיר לא נקבעו עד שיעשו חבילות ומשום מאכלין: (עז) שכל אחד מהן יכול למחות ובבביתא דירו' ה"ה בפרקין הג' ולא בשני דיוורין ומוקי לה התם בצבעה"ב ודיוורו, דאין לאחרון רשות למחות: (עח) ע"כ פסקא דמתני': (עט) דרך חצר וכ"ה בירו' ח"ר לעזר לגג מבוזר לאויר חצר היא מתניתא, ומתני' אי כר"י בר' יהודה אי כרבי כשהי' דעתו לעשותן מוקףא ומגלך שלא לעשותן: (פ) הפסקא דמתני' והבורגין קאי, כנראה מירו', דהכי ח"ה מהו שיטבולו לבעל הבורגין מן מה דתני בית ספר וביה תלמוד טובלין לספר ולמנשה (כ"ב) אבל לא לאחרים הדא אמרה שאין טובלין לבעל הבורגין, ועיין בתנא תוספתא שהפסיק הענין כראוי, אבל בעל חשק שלמה שהתפאר על המוילא כ"י אירפורט לאור בלשון מדברת גדולות הביא הסופת לשלם משניות בלי שום הפסק: (פא) ר"ל החזן או התלמוד, וכו' אוכלין בכ"י אירפורט אינה מדויקת ופ"ה החזיק בה בח"ס: (פב) מקומות מיוחדין לסוסים ולמרכבות, עיין מלכים א' ה', ו' וד"ה ב' ט', כ"ה: (פג) עיין תוספתא עירובין פ"ד דהתם מייחי להני בענין עיבורה של עיר: (פד) לאסוף שם הבהמות ולאזור התבואה: (פה) כל'י שיש בהן בית דירה: (פו) ואפילו נתכוין להביא התבואה לביתו שבעיר: (פי) בתוספתא הובא קודם בבבא זו מאמרו של ר' נחמיה, הנמשך אחר מ"ה ומ"ט דמנכא מסוגיא דירו', עיין לקמן אות כ"ב: (פח) והא קמ"ל דרבי סהם הנמנה כאלהים בשם ר' נתן: (פט) בפנימית הוא דר ומלניע קדירותיו, וכן אמר ר' לוי משום ר' מאיר (סוכה ח'): הפנימית אינה סוכה וחייבת במזוזה, והחיצונה סוכה ופטורה מן המזוזה: (צ) דשם עושה ומוכר קדירותיו: (צא) במ"ח ובמ"ט משתעי בחצר שיש בה נעיעה או זריעה וקתני שקובעת למעשר, ואתא ר' נחמיה לאשמועינן שזה דוקא בחצר שלא עדר וחסר בה, אבל אם היא נעדרת בטלה תורת חצר ונעשית כגינה: (צב) בירו' מיייתי להך מתניתא והכי ח"ה אמר ר' שמלאי הלכה כר"נ תני זרע רובה חייבת נטע רובה פטורה אמר רב חסדא והוא שטענה לטויה של חצר, הדא ילפא מן הדיא והדיא ילפא מן הדא, הדא ילפא מן הדיא

לחלוק (ג), אוכל כדרכו (ד) ופטור, ואם ליקט והניח על השולחן (ה) אפילו אחת, הרי זה חייב. אילן שמקצתו נטוע (ו) בארץ ומקצתו נטוע בחוץ לארץ, הואיל ומקצתו נטוע בארץ (ז) כאילו כולו נטוע בארץ (ח), דברי רבי, רבן שמעון בן גמליאל אומר, הצד (ט) הנטוע בארץ ישראל הרי הוא בארץ ישראל. הצד הנטוע בחוצה לארץ הרי הוא בחוצה לארץ (ק):

פרק ד (א) ר' שמעון בן יהודה (ב) אומר משום ר' שמעון, המהבהב (ג)

הגיון אריה

זרע רובה חייבת והוא שתהא נעדרת, והיה ילפא מן הדא שאם היתה נעדרת שהיא פטורה והוא שעירר רובא, וכהך ירו' פסק הרמב"ם פ"ד הי"ד והשיג עליו הראב"ד מסוגיא דעירובין כ"ג, והאחרונים האריכו למעניתם לישב דברי הרמב"ם, ובודאי יש כמה וכמה חילוקים בין קרפוף לחצר ובין עירוב למעשר, ופה אין מקום להאריך בזה: (ג) הרב בעל ח"ד והגר"א הגיחו לחצר, ואין שום לורך להגסה זו, דבגיהה הסמוכה לבית קמייירי, והתאנה נטעה בעד החלון לבית: (ד) דשדי נטעו בחד עיקרו, ותוספתא פליגא בהא אמתיתין, ובכ"י אירפורט הגי' לוקט כדרכו פטור, ולפי גי' זו אפשר לומר דלא פליגי, ולוקט כדרכו פי' אחת אחת, ודו"ק: (ה) עושה אותה קבע, ואין להקשות מהא דמינה לעיל היתה לו ערימה של בללים וכו' בראש גבו צורר ואוכל צורר ומניח על השולחן, דשאני הכס, משום ששולחן בראש הגג ה"ה כנגד ואין קובע כלל, אבל שולחן בבית או בחצר קובע, והע"ג שמוחר לאכול אחת אחת בחצר, זהו דוקא דרך עראי, אבל אם הניחה על השולחן, מגלה דעתו שזוהי לאוכלה קבע: (ז) במתני' קמתני דיתו של אילן הנטוע כולו בארץ, והכא קתני דין אילן הנטוע מתקנת בארץ, ובדרייתא גיטין כ"ב. חסר מלת נטוע, ומשום קבעו התם מאי לאו מתקנת נטעו בארץ: (ז) כ"ל וכא"ג בדפוסים והגי' בחוזה לארץ בכ"י אירפורט משוּבַּתָּהּ, ואפ"ה החזיק בה בעל ח"ס: (ח) בש"ס הגי' טבל וחולין מעורבין זה בזה, ר"ל הגדל בח"י טבל, והגדל בחו"ל חולין, ולענין דינא אין נפקותא, דלעולם לריך לעשר כולו, אבל מטבל אחר אין מעשרין עליו, ולא ממנו על טבל אחר: (ט) כה"ג בכ"י אירפורט, והט' חצר בדפוסים ט"ס הוא, והגר"א הגיה חליו, ובש"ס הגי' הגדל בחיוב חייב, הגדול בפטור פטור: (ק) וטעמיה דרשב"ג דמפסיק הש"ס דמפסיק לונמא, ורבי סבר באויר הדרי ערבי, והרמב"ם תרומות פ"א הכ"ד פוסק כרבי:

פ"ד (א) מ"א, כבישה, שליקה ומליחה קובעין למעשר, אבל הטמנת פירות באדמה אינה קובעת, דהא אינו טומאן בארץ, אלא כדי שיתחממו ויתבשלו; פירות שנטבלו אחת אחת במלח, וזיתים שנכששו, כדי להזיף מהן המרירות, לא נקבעו, ומותר לאוכלן עראי; סחית זיתים על גשרו של ארס אינה קובעת את השמן, אבל סחיתן לתוך ידו קובעת, קיפוי של יין שניתן בתבשיל אינו קובע, אבל קיפוי של יין הניתן לתוך קדרה ריקנית קובע: מ"ב, שבת קובעת למעשר, רק שצריך לחלק בין פירות שנגמרה מלאכתן לפירות שלא נגמרה מלאכתן, פירות שג"מ נקבעו כשחשכה עליהן ליל שבת, בין שנתיחדו בין שלא נתיחדו לשבת, ופירות שלא נגמרה מלאכתן לא נקבעו למעשר ע"י שבת, אלא"כ נתיחדו לשבת, פירות שהכינו תימוקות לשבת, הוקבעו ואסור לאוכלן במ"ס, אבל מותר לאוכלן קודם שבת וכלכלה שהכין גדול לשבת, אסור לאכול הימנה עראי אפילו קודם שבת: מ"ג, מותר ליטול זיתים מן המעטן, ר"ל מכלי שנותנים בו הזיתים לרכב, ולאוכלן עראי אפי' צירוף שמים, ואם מלחן אסור ליטול אלא אחת, דהמלח קובע צירוף שמים: מ"ד, מצינת יין בנת אינה קובעת למעשר, בד"א כשמזגן במים לוגנים, אבל במים חמוין קובעת, דאינו יכול להחזיר את המותר: מ"ה, המסיר קליפת שעורים קולף גרעין גרעין ואוכל, ואם כנס ג' גרעינין לתוך ידו חייב, והמוגל חטין מפנה מיד ליד ואוכל ג', אבל ד' ביחד אסור; כסבר ושבת (קאריאדער אונד דילג) שזרען לירק, ירקן פטור מן המעשר, זרען לירק, זרען וירקן חייבין במעשר, והשחלים (קרעסעט) והגרניר (רויקע) אפילו זרען לזרע, זרען וירקן חייבין במעשר (עיין בפני זקן): מ"ו, תמרות (יונגער טריעב) של תלוק (עיין לעיל שביעית פ"ב אות קכ"ה) של חדל ושל פול הלבן, ותמרות וקפריסין (כן נקראו פרחי הללף) של ללף (קאפפערשערויד) פטורין מן המעשר כשזרען לזרע, אבל זרען לירק חייבין, ואביזנות של ללף לעולם חייבין מפני שהן פרי (ועיין לעיל כלאים פ"ה אות ע"ב): (ב) הוא איש כפר עכו או עכוס, עיין הבושחאות בסדר הדורות וברוב המקומות שמכר ר' שמעון בן יהודה בתוספתא, אומר הוא משום ר'

מעשרות פרק ד

בשרה הרי זה חייב, השורה את השום ואת השחלים (ז) בשרה הרי זה חייב (ח) : ב תינקות שממנו תאנים לשבת (י) שחורות ומצאו לבנות, לבנות ומצאו שחורות (ז) הרי אלו אסורות (ח), מפני שספיקן (ט) אסור (ספקן אסור ספק מוכנן אסור) (י). כלכלת שבת (יא) בית שמאי פוטריין, ובית הלל מחייבין (יב), ר' יהודה אומר, הלל עצמו (יג) היה אסור, הלוקמ כלכלה לשלח לחברו (יד) לא יאכל עד שיעשר, ר' יהודה (טו) אומר, הלל עצמו (טז) ה"י אסור, המעביר (תאנים ממקום למקום ועברה עליהן שבת) (יז), למוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר (יח), ר' יהודה אומר, הלל עצמו היה

הגיון אריה

שמעון, עיין פאה פ"ג, תרומות פ"ה, דמאי פ"א, כלאים פ"ג, בכורים פ"א (ב' פעמים), פסחים פ"ח, מיר פ"ד, קדושין פ"ג ופ"ד, כוטה פ"ח, ב"ק פ"ו, ב"ב פ"ו, סנהדרין פ"ב ופ"א (ב' פעמים), זבחים פ"א, חולין פ"י, בכורות פ"ז, תמורה פ"ב, כלים ב"מ פ"ב פ"ה, ב"ב פ"ה, אהלות פ"ב פ"ו פ"ז, נגעים פ"ה, פרה פ"ד, גדה פ"ה, טהרות פ"י, זבים פ"ב, ידים פ"ב, ורק פעם אחת אומר ר' שמעון בן יהודה בתוספתא משום ר"ע והוא ב"ק פ"ו, ושתי פעמים משמו סנהדרין פ"ג ונגעים פ"ו, ולפי זה במחב"ה אינו מדויק מה שכתב אמ"ו מהר"ז ק"ל זל"ל בדרכי המשנה ל"ד ק"ט וז"ל מהחכם הזה מלינו לבד מאמרים אשר אמר בשם אחרים, וכבר העיר הרב בעל מצא המשנה ש' שמעון בן יהודה אומר משמו יבמות מ"ה, דל"ן מנזר אלא מי שאיסורו איסור ערוה ועטש כרת עיי"ש ובסדר הדורות וביזחוקן (ג) האור אחד משהה דברים הקובעים למעשר, ואלו הן אור, מקח, מלח, תרומה, שבת, חצר השמרת, ולהיות שתגא במתני' הכיבש המולח השולק, דמשמע רק חמימית חזק ע"י האש, קאתי תגא דתוספתא לאשמועינן, דאפי' אש פורתא קובע, וצירו' רפ"ד קמקשי הכיבש עד שיכבש כל לרבו השולק עד שיטוק כ"ל, ומשני נשמעינה מן הדא המהבהב שבלין בצור נטבלו בלא כך אינן מחוסרין מלאכה ע"י האור, והדר קמקשי שנייא הוא שהוא גמר מלאכתן, ר"ל הבהוב סגי בקליות, אעפ"י שהוא דבר מועט, כיון שזהו כל לרכן (ד) בצרייתא דירו' שם הגי' השום ושחלים והחדל: (ה) דשחיקתן זהו קביעותן (ו) שלקטום עם דמדומי חמה, דיש להם מחשבה ע"י מעשה המוכיח (ז) מהתיתא זו ע"כ לריך לפרש כמו שפירש רבה המשנה זימן שחורים ומלא לבנים, ביאה י' (ח) כגון שטמנו שחורות ולבנות, ומלאו שחורות במקום לבנות, ולבנות במקום שחורות, דאל"כ אלא שטמנו או שחורות או לבנות, מאי ספיקא שייך בהו, הא ודאי של אחרים הן, שלא לקטום עם דמדומי החמה ולא הטמיטום לשבת: (ח) מספק, והא דשבת קובעת גם מספק בפירות שלא נגמרה מלאכתן, קאתי תגא דתוספתא להוסיף על המשנה: (ט) שוורדאן כ"ל לפענ"ד ועיין בזהו שלאחר זה: (י) ובל שוורדאן אסור ספק מוכנן אסור כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א: (יא) צירו' אמוראי פי' המשנה בכמה גווי, ומפרשי המשנה כל א"י נעל חלקו משם: (יב) ע"כ פסקא דמתני': (יג) כהג"י בכ"י אירפורט וכל"ל והג"י לעלמו בדפוסים הישנים כג"י הש"ס ביאה ל"ה. ועיין ד"ס, ועלמו פי' לא ביתו אלא הוא ה' כבר מחייב במעשר, ובהא פליג ר' יהודה אתגא דמתני', ועיין לקמן אות ע"ו: (יד) צירו' א"ה ר' חייא בשם ר"י לא אמר ר' יהודה אלא בכלכלת שבת, ודוחה הש"ס אי, כל' לא היא, אמר ר"י בליקט כלכלה לשלח לחברו שהוא מקפיד עליה בכלכלת שבת, עיי"ש בפ"מ: (טו) במתני' פליג ר"י את"ק, דלת"ק לא פליגי ב"ש וצ"ה אלא בכלכלת שבת, ולר"י אף בכלכלה שלקטום לשלוח לחברו, ולפי התוספתא מודה הת"ק, דפליגי ב"ש וצ"ה גם בכלכלה שלקטום לשלוח לחברו, ור"י לא בא לחלק עליו אלא להוסיף, שפלוגתא זו עתיקת ויומין היא, דהלל עצמו כבר ה' אסור: (טז) הוא ומכ"כ תלמודיו וצירו' אחריו, ובש"ס ביאה שם פירש"י הלל לעלמו, הלל לבדו אסור משמע דכל דורו חלוקין עליו, ולפי פי' זה ז"ל דתרי תנאי גיטרי חליבא דר"י, דהגה במתני' אומר ר"י דיש פלוגתא בין ב"ש וצ"ה, והכא בתוספתא קאמר דכל העולם כולו חלוקין עליו: (יז) פירות ממקום למקום לקצות וקדש עליהן היום כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א וצרייתא דבבלי ביאה שם, ועיין ד"ס, ולפי גי' זו שבת קובעת גם בפירות שלא נגמרה מלאכתן, והטעמא דאיתא קמן בדפוסים פה במכלתין ובעדיות פ"ב ע"כ סותרת להא דתנן פ"ב מ"ג המעלה פירות מן הגליל ליהודה אוכל מהן עד שמוציא למקום שהוא הולך, ותני עלה אפילו לן אפי' שבת, עיין הסוגיא צירו' שם: (יח) הך לא יאכל עד שיעשר יתא

מעשרות פרק ד

קסו

אוסר: סוכי תאינה ובהן תאנים, מבכרות יש) תמרה ובהן תמרים, הכניסום תינוקות או פועלין (ב) פטורין (א), אם הכניסם בעל הבית חיובין, הכנים שבלין (ג) לתוך ביתו לעשותן עסה פטור (ג), לאוכלן מלילות (ד) רבי מחייב (ה), ר' יוסי בר' יהודה פוטרי (ו): ג אמרו לפניו (ז) ר' אליעזר, אעפ"י שאין מחזירן למעטן הזה, הרי הוא מחזירן (ח) למעטן אחר (ט): ה (ל) המקלופ (א) שעורין שתיים (ב) פטור, שלשה חיוב, ובחמים (ג) שלש פטור ארבע חיוב, כסבר שזרעה לזרע וחשב עליה לירק (ד) מתעשרת זרע וירק: ה חרדל שזרעו לזרע וחשב עליו לירק (ה), מתעשר זרע וירק, נהגו (ו) בירקות (ז) היתר, דברי ר' אליעזר (ח), אמר ר' יהושע בן קבוסין (ט), מימי לא גם (י) לבי לומר לאדם, צא ולקט לך תמרות של חרדל (א), וכבוש (ב) והוי פטור מן המעשרות (ג), המטילא (ד) לא נהגו בה חכמים היתר לא למעשרות ולא

הגיון אריה

ליתא בגמ': (יש) ענף של תלגה מקרי סוך, וסוך כמו סוך, וענף של דקל מקרי מכבד (ב) פועלין דומיא תינוקות שלא מדעת צעה"ב: (א) דכיון שאינו מדעת צעה"ב, לא הוי קבע ולא מקרי נכנסו לבית, והטעם דשבת קובעת בתלגים שטמונס תינוקות, משום דיתח' ליה לצעה"ב כיון סך הדך להטמון תלגים לשבת, ועיין בכ"פ פכ"ט סכתו וז"ל וכן יש פירות שנגמרה מלאכתן וכנסו לבית ואעפ"כ לא הוקבעו למעשר, כההיא דאמרי בתוספתא פ"ג סוכי תלגה וכו', וע"כ בנגמרה מלאכתן עסקין, דאי לאו הכי, אפילו הכניסו צעה"ב פטורין, דהא אמרינן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו עכ"ל, וצירי' רפ"ד פליגי אמוראי בכבש ושלק שלא מדעת בעלים אי נטבלו, או לא: (ב) דוקא תבואה, אבל קטניות לא נקבעו, כלשנא בתרא ביצה י"ג: (ג) דבית אינו קובע אלא בנג"מ, ואלו כיון שרואה לטעות מהן עיסה, לאו נגמרה מלאכתן קרי להו: (ד) כהג"י בצרייתא דירי' רפ"ד, ובצבלי ביצה שם איתא למולקן במלילות, והיינו דך, והגר"א הגיה לפי הצבלי: (ה) דכיון שנגמרו נקבעו, אעפ"י שלא יבאו לידי מירוח: (ו) דכתבי דגנך והיינו מירוח וקיבוץ בכרי, והך פלוגתא ליתא בירי' אלא רק בצבלי, וגי' כ"י אירפורט רבי פטור ריב"י מחייב מאובשתא: (ז) אמר להם כ"ל, ובצא זו נעקרה ושמיטה ממקומה בתוספתא שבידיו, דהיא הוספה למ"ב, דהגיה שם פליגי החכמים ור"א בטעל זיתים מן המעטן טמא, ומפרט בירי' כי אן קיימין בים לו מעטן טהור ולחברו מעטן טמא, אמר ר' ליעזר אדם מחזיר על מעטן של חבירו, ורבנן אמרו אין אדם מחזיר למעטן של חבירו, וזהו דאמר להם ר' אליעזר הכה, ובש"ס דילן סוף פ' המביא מוקי לה במעטן טהור ובגברא טמא: (ח) כהג"י בכ"י אירפורט וכ"ל וכן הגיה כבר הרב בח"ד: (ט) כהג"י בכל הדפוסים הישנים, ובכ"י ווישן ממלאת פה עוד מלת "טהור" ובכ"י אירפורט כהג"י פטור טהור, וזו וזו משושתא, ואפ"ה החוקק בה בח"ס: (ל) למ"ד לית הוספה בתוספתא ולא בריתא בירי': (א) מתניתא זו מיייתי לה הירי' בפרקין ה"ה: (ב) התוספתא אוינה פלוגתא אמתני', אעפ"י דקתני התם מקלף אחת אחת, דבירי' קא רמי מתניתין אהך בריתא, ומסדר שנייה היא הכה שהוא מחזיר את המותר, ותני קן דר"א כלו' שהוא מקלף אחת אחת, בזמן שאינו סמוך לגורן, אבל הו' סמוך לגורן, אפילו יתר מכן מותר, מפני שהוא מחזיר את המותר: (ד) דהוי כאלו זרעה לירק: (ה) כהג"י בכ"י אירפורט וכ"ל, דחרדל דוקא כשזרעו לירק או לזרע וחשב עליו לירק, תמרות שלו חייבת במעשר, אבל אם זרעו לזרע פטורה: (ו) בצרייתא דירי' כהג"י נהגין בביתין בירקו בהיתר, וכן הגיה הגר"א, ובכ"י אירפורט א"ה נהגו בירקות היתר כמותכס: (ז) בירקן כ"ל: (ח) דלפי דעתו, חרדל אין דעתו לזרעו ירק, כדאיתא בירי' ספ"ד: (ט) כהג"י בדפוסים והיינו ר' יהושע בן קופסאי עיין לעיל דמח' פ"א אות קל"ג ותוספתא ע"פ פ"ד, בטורת פ"ב ופ"ד, ובתוספתא מקולות פ"ו ומכסירין ספ"ג הגי' בן קבוסאי, ובכ"י אירפורט וכ"כ בצרייתא דירי' פ"א ה"א דמכלתין איתא סתם ר' יהושע: (י) בירי' שם הגי' מלאחי: (יא) של תלתן של חרדל ושל פול חלבן כ"ל וכהג"י במתני' ובצרייתא דירי' שם: (ב) בירי' הגי' ושלוק: (ג) כחכמים דפליגי אר"ג: (ד) כהג"י בדפוסים ובצבלי ע"ז ל"ה, והכי א"ה תני' המטילא הוא פשלי' היא שיעת', ובכ"י אירפורט הגי' אמטילא, אן בתוספתא ע"ז פ"ה איתא גם בכ"י והמטילא, ומעילא מין

מעשרות פרק ד ה

לשביעית, בשחזאתורם (מה) תורם מן כל אחת ואחת, שאין תורמין ממין על שאינו מינו (מי) :

פרק ה * העוקר שתלים מתוך שלו (ב) ליטען בחוצה

הגיון אריה

מין ממיני פולין: (מה) לפי בעל ח"ד קאי אהני בזירני דכרפסא דכותנא ודשבלולתא (עיי"ש בגמ'), ועל פירוש זה ראו לומר מה שאמר שם ר' חנינא לרב אשי "מילין", לפי המפרש ר' יונה אהמרות של מיין דלעיל קאי, דה"ל כיון שכולן שם תמרות לכן יתרום מזה על זה, אשמעינן דאפ"ה לא יתרום ממין על שאינו מינו, והימנה מאי קמ"ל פשיטא, וכי סלקא דעתך שחורמין מתלתן אחרדל, ומה שכתב בעל מ"ב וז"ל, כשהוא תורם מהמטליא מפרים מיניה וביה ולא מזה על זה והוא ממין על שאינו מינו, רחוק ורחוק מאד מאד, דהכי הו"ל שאין תורמין אלא מן המוקף, ובעל ח"ס כתב וז"ל כשהוא תורם רז"ל כשיש לו מזה המין וקטנית אינו תורם ממנו על הקטנית או להיפך כדמפרש לפי שאין זה קטנית (!) אבל מפני הרע על היפה אפשר דלא שייך דאמיטליא באיזה ענינים שיהו כהקטנית וכן מפני שהוא מהפסור על החיוב לא כיון שלא התירוהו חכמים עכ"ל, ופירוש זה אינו מן המיין דמפרש זה שכן מיניה וביה שכתב באותה צבה "אמיטליא מין קטנית", ולפענ"ד הך כשהוא תורם מילתא באפי נפשה היא קאי אדברי ר' אליעזר במההיתין הלך מהתעבר תמרות ואביבות וקפרס, דסד"א כיון דשלשתן מן הלך הן, תורמין מזה על זה, קמ"ל דלא: (מי) כמו שאין תורמין מן השמן על הזיתים ולא מהיין על הענבים :

פ"ה * מ"א, יש מן הירקות שמזרעו זרעו, וכשלאמרו מעט עוקרין אותן לשתולן במקום אחר, ומש"ה נקראו שתלים, ושתלים האלה לרוב ראוין לאכילה, כמו שאר ירקות שגדלו כל זורכן, ואפ"ה כשעוקר לנטוע אותם במקום אחר שיתעבו שם, לא נקבעו למעשר כשאריו פני הבית, ולא לבד כשעוקר השתלים מתוך שלו ונטוע לתוך שלו, אלא אפילו לקחן מאחר לנטוען בתוך שלו, פטורין מן המעשר כשלקחן במחוצר, דלא נקבעו ע"י המנקה, וכן מי שעוקר שתלים מתוך שלו לשתולן לחבירו, כדי לשתולן, אעפ"י שאפשר שחבירו יאכל אותם, ונמנא למפרע שכבר נגמרה מלאכתן ביד וברשות המשלח, אפ"ה פטורין כל עוד שהם תחת ידו, דהוא לא עקרן אלא לזורך שתילה: מ"ב, ודוקא כשעקרו הירקות, כדי לשתולן במקום אחר לזורך הירק שיתעבה, פטורין מן המעשר, אבל כשעקרו לשתולן במקום אחר כדי שיתרבה הזרע, כמו שעושין ללפת וללחמיה, דעוקרין ונטועין למקום אחר ומגדלין זרע, חייבין במעשר, דעיקרתן זהו גבן, וע"י נטיעה בקרקע עולם נעשין השתלים מחוברין לכל דבר, אבל בללים שהשרישו בקרקע העלייה לא נחשבו מחוברין לקרקע, אלא רק לענין טהרה מן הטומאה, ולא גם לשבת לשביעית ולמעשרות, ואם נפלה עליהם מפולת ונתחכסה הפרי ורק העלים נשארין מגולין כדרך גדילתן, כשנטועין בקרקע עולם, הרי אלו נחשבין מחוברין לקרקע בכל ענין: מ"ג, פירות המחוברין לקרקע מותר למוכרן לחשוד על המעשרות, ובשביעית מוזן ג' סעודות לחשוד על השביעית, וזהו דוקא קודם שצאו לעונת המעשרות, אבל משצאו לעונת המעשרות, אסור למוכרן לחשוד, ואם מקלתן של הפירות צאו לעונת המעשרות, ומקלתן לא צאו, נוטל הוא את שצאו ואח"כ מותר למכור את שלא צאו לעונת המעשרות: מ"ד, וכ"כ אסור למכור לחשוד על המעשרות שיבלין שידושו ופסולת של זיתים וענבים, דפעמים נשאר חטין בתבן ומשקין בגפת ובזבין, והיולא מהך חייב במעשרות, אעפ"י שפטור מן התרומה, דתרומה ניתנת באומד, והנלו בית דין הוא שהתרומה היא גם על מה שבקטועין (עיין לעיל תרומות פ"א אות רכ"ה) ועל הגדלים ועל מה שבתבן: מ"ה, שדה ירק בסוריא שצאה לעונת המעשרות ברשות עבו"ם, ואח"כ לקחה ישראל, ה"ז פטורה מן המעשרות, וכשלקחה ישראל קודם שצאו הירקות לעונת המעשרות, חייבה במעשר, ואם קנה רק את הירקות ולא גם את הקרקע, אפילו צאו ביד ישראל לעונת המעשרות, פטורין מן המעשר: מ"ו, התורם על היין שבהבית, הורם נמי על השמרים, אבל המעשר שהפריש לפי מדה ולא באומד, אינו פטור את השמרים, לפיכך אם נקח מים על השמרים ומנא יוהר מכרי מדהו, והוא עפי משתות (עיין ב"ב דף 51 ע"ב) מוליא עליו המעשרות ממוקם אחר לפי חשבון: מ"ז, הבואה הנמלאת בחורי הגמלים ב"ד כרי שנגמרה מלאכתו ה"ז מחייבת במעשר, אעפ"י שלא לנו שם הגמלים אלא רק לילה א': מ"ח, כל מה שגדל מעצמו בלי זריעה, כגון שום בעל כבי (עיין לקמן אות ע"ט וכו'), בלל של רכפא גריסין הקילקין, ערסיה המזריות, הקרקס והקטנית שהן מדבריות והפקר, פטור מן המעשרות ונלקח מכל אדם בשביעית, וכן זרע לוף העליון וזרע כרישין וזרע בללים וזרע לפת ולטון ושאר זרעוני גינה שאין נאכלין, פטורין מן המעשר ונלקחין מכל אדם בשביעית, וגם אם השתלים שטענו זרע הזה היו תרומה, אעפ"י שגדולי תרומה תרומה, אפ"ה מותר הזרע לזרים, כיון שאינו נאכל לכל אדם: (ב) במהני קא מהני ג' גווי עקירה. עקירה

מעשרות פרק ה

קסו

לארץ ג) , ולזרע ד) ולהפקר ולמוכר לעובד כוכבים , הרי זה חייב ה) , מפני שמוציאן מידי מעשרות . ר' יהודה אומר משום ר' אלעזר בן עזריה , המשלח לחבירו שתלים ו) ואמונין ז) והוצני פשתן ח) , מעשרן ודאי , מפני שנחשדו רוב בני אדם עליהן ט) , וחכמים אומרים , הרי הן ככל הפירות י) , ואין מעשרן אלא דמאי יא) : המפקיר יב) את שדהו יג) שנים ושלושה ימים יד) , יכול לחזור בו טו) , אם אמר הרי שדי מופקרת יום אחד , שבת אחד , חדש אחד , שנה אחת , שבוע אחת טז) , עד שלא זכה בינו לבין אחר יז) , יכול לחזור בו , משזכה בינו לבין אחר יח) , אינו יכול לחזור בו יט) : וקושר יט) את בהמתו על גבי הפקר כא) , אבל לא על גבי לקט שכחה ופאה כב) , אבל עוקר כג) ומשליך לפניו : אסיפת כד) תאנים ומשמר שדהו

הגיון אריה

עקירה מתוך שלו ונטיעה לתוך שלו , עקירה מתוך של אחר ונטיעה בתוך שלו , ועקירה מתוך שלו ונטיעה בתוך של אחר , וצטון פטור מלעשר את השתלים אעפ"י שרלו פני הבית , דכיון שאין מפקיען מן המעשר ויש להן גורן אחר , אין לריך לעשרן אחר העקירה הראשונה , והכא בתוספתא קאמי לפרש דכל היכא שהפקיע את השתלים מנועש , חייב מיד אחר שעקרן : ג) אפילו לתוך שלו : ד) והטעם לזרע ירקן פטור , ועיין לעיל שביעית פ"ב אות ק"ו וכו' . ה) אעפ"י שמנאלא למפרע כשנטען דלא נגמרה מלכתא : ו) אם יש כולל בהם נמוכרים לשוק , כדאיתא להדיא במתני' : ז) כהג"ז בדפוסים הישנים , ולשון מקרא הוא , חטובות לשון מלרים (משלי ז' , ט"ו) ובכ"י אירפורטו ובברייתא דירו' הגי' עטינון , ולפי בעל ח"ד ובעל מ"ב הם זיתים מן המעטן ולא זיתיהו להבין היאך נחשדו רוב ב"א על זיתים שנטעו מן המעטן , ולפענ"ד גי' הדפוסים הישנים נכונה ואטונוין דבוק עם הזני פשתן , ועיין לעיל כלאים פ"ה אות נ"ו : ח) בברייתא דירו' הגי' חבילי תלתן : ט) כלו' אפילו החברים , ובירו' א"ה שכן דרך בני אדם משלחין לחבריהן טבלים בדברים הללו : י) לסיפק כשהמשלח חבר , המקבל אינו לריך לעשרן , דהחבר הפריש מהן המעשרות קודם משלחן לחבירו : יא) כשהמשלח עם הארץ : יב) צבא זו והנמשכות וצלות אחריה תמלא בתוספתא בחר ההוספות למ"ב , ובאגות אין להם שום שייכות למשמיות דפרקין , ומה שרשם בעל חשק שלמה , שם משנה ג' אינו אלא אחיות עינים , דאין שום יחס והטעמות לבצא זו ולמשנה ג' דפרקין כאשר יראה מיד בהשקפה ראשונה כל מי שיש לו עינים בראשו ומוחו בקדקדו , והגא' דתוספתא לא נקט להגי צבות הכא אלא אב מלת הפקר דלעיל לאשמועינן מה שהקטו החכמים נגד הרמאין המפקרין את פירותיהן להפקיען מידי מעשרות , ומשום"ה נתתי להן מקום בסוף ההוספות למ"ב : יג) סהם , ולא לזמן קצוב : יד) בברייתא דצבלי מרדכי דף מ"ג ע"ב הגי' כל שלשה ימים ובירו' שם ספ"ד שלשה ימים : טו) מהפקרו , הלכך בין שזכה הוא , בין שזכה אחר תוך ג' ימים חייב במעשרות , וטעמיה מפרש בגמ' , דמפקרין והדרין בהן , והי' דעמך בשעת הפקרו שיחזרו ויזכו בהן : טז) אחד כ"ל וכג"י בירו' וכן גי' הב"ח , ושצבע פי' שמוטה : יז) בין הוא בין אחר כ"ל וכג"י צב' תלמודין : יח) והטעם לפי פירושו של הר"ן דבהפקיר לזמן ידוע ליכא לניחא לרמאין , דאי דעיתא בשעה שמתקרו לזכות בו , למה לי' להפקירו לזמן ידוע , להפקירה לגמרי , ומשום"ה הפקרו הפקר , ואם לא חזר קודם שזכה בהן , פטור מן המעשרות : יט) קושר כ"ל , ומלתא בלפי נפשה היא , ויש מפרשים שרוצים לקיים גי' דפוסים הישנים „וקושר" ומדחקו לומר ע"ג הפקר שלו מותר לקושר בהמתו ואינו זוכה בהפקר ויכול לחזור הימנו , וזה אינו אלא דברי נביאות . ובכ"י אירפורט הפסוק הענין וסם הגי' בטעות הקושר , ובעל חשק שלמה גורם בפנים וקושר ובפירושו קושר ואפ"ה הפסם בפירושו של בעל מ"ב : כא) דהפקר לעשירים ולעניים : כב) דלש"פ רק לעניים , וזה שנגרר בהני רק לבהמתו ולא לעלמו אינו עני : כג) את הפאה לו לעלמו ולאחר שזכה בו כאחד העניים משליכה לפניו בהמתו , ובעל מ"ב גורם , אבל לא יהא עיקר כוונת הגר"א ופי' צדהו שהפקיר לא יעקור בידים דאם עוקר הוה כחזור וזוכה מן ההפקר , והימיה שלא נמלאת גי' זו בהגהת הגר"א , וגם המפרש ר' יונה אשר הי' לפניו כ"י הגר"א לא הזכיר מלאומה שיש בכ"י במקום הזה איזה שינוי , ולבח"ש נמי קום ליה שהגר"א גרים אבל לא יהא עוקר : כד) כהג"ז בכ"י וועין אירפורט , ובדפוסים הישנים ספות שביבוס , ובברייתא דירו' דמנאי פ"ה ה"א א"ה נסתיופו התאנים , נסתיופו העצבים וצבלי פסחים דף ו' ע"ב

מעשרות פרק ה

מפני ענבים (ה), אסיפת ענבים (ד) ומשמר שדהו מפני ירק (ו), אם היו פועלין עובדין ביניהם (ז), אם היה בעל הבית מקפיד עליהם, הרי אלו חייבין (ח), ואם לאו, הרי אלו פטורין: **ב** בצלים שהשרישו זה בזה (ט) בקופות, הרי זה בחוקתן למעשרות ולשביעית (י), אם היו טמאין, לא עלו ידי טומאתן (יא), ומותר לתלוש בהן בשבת (יב), השרישו (יג) זה בזה בקרקע עלייה (יד), הרי הן בחוקתן למעשרות ולשביעית (טו), ואם היו טמאין עלו ידי טומאתן (טז), ואסור לתלוש מהן בשבת (יז), ואם תלש פטור (יח), נפלה עליהן מפולת והן (יט) מגולין, הרי הן כנמועין בשדה (כ) אסורין בשביעית וחייבין במעשרות (כא): (גומות הלוף בורר גסה וגסה ומניה דקה דקה בתוך ידו הרי זה פטור בארץ (כב) ובכלי הרי זה חייב (כג), אמר ר' שמעון בן אלעזר, לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הבורר (כד) בארץ (כה) שהוא פטור, ועל הבורר בכלי שהוא חייב, על מה נחלקו על הבורר ביד, שבית שמאי מחייבין, ובית הלל פוטרין (כה): **ג** אמר (כו) ר' שמעון בן גמליאל, מודין בית שמאי ובית הלל (כו), שלא ימכור אדם גדיש של

הגיון אריה

ע"כ הגי' סופי וזהו הנכונה, ופי' פירות הנמלאין בזילין סוף לקיטתן: (כה) ואין דעהו על התאנים: (כו) כהג"י זיר' אצל בצבלי א"ה מפני מקסאות ומפני מדלעות: (כז) בצבלי ליתא, אבל זיר' א"ה אם נכנס הוא הפועל: (כח) במעשר, דלאו הפקר ליניה ואסורין משום גזל וכ"ה להדיא בצבלי, וזיר' איתא בקיטור אסורות משום גזל, והא' בהא' תליא דכל שאסור משום גזל חייב במעשרות, ובכ"י ארפורט הני' ואין בעה"כ מקפיד עליהן ה"א פטורין וכו': (כט) זה בצד זה, כך פי' הרמב"ם פ"א ה"א, ובברייתא זיר' בסוגין איתא סתם בצללים שהשרישו בקופה: (ל) אין עליהם אוסור עבל ושביעית: (לא) דרך השרשה בקרקע מותר מוטומאה: (לב) דאף לענין שבת אינן מחוברין: (לג) במשכ"מ הגי' משהשרישו, אבל במשנה שזיר' הגי' שהשרישו ועיין בד"ס: (לד) במתני' לא קתני אלא חדא, והיינו טעור מלגמא, והכא קא מוסיף עלה הדין לענין מעשרות ושביעית ושבת: (לה) ומפרש זיר' התורה ריבנה בטערת זרעים, כדכתיב וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טעור הוא: (לו) ע"י השרשה בקרקע עלייה מחוברין הן לענין טומאה ושבת: (לז) זיר' פלוגתא דתנאי היא, אית תניי תני חייב, עיי"ש: (לה) העלין שלהם: (לט) ע"כ פסקא דמתני' הוא: (מ) דמחברים הם בכל ענין, ולפי זה יש שלשה חילוקי דינים בצבליים, השרשה בקופה אינה עושה אותן מחובר כלל וכלל, השרשה בקרקע עלייה עושה אותן מחובר רק לענין טומאה ושבת, ומפולת עושה אותן מחובר אף לענין מעשרות ושביעית: (מא) הלוף שבגומות בורר גסה גסה דקה דקה בארץ ובתוך ידו פטור כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א, ולפי המפרשים קמשתעי הנה דתוספתא במעשר פטור בתוך זבד דחשיב ליה ערמי ומחייב בכלי דחשיב ליה קבע, ולפע"ד רק לענין שבת קתני לה הכא אבז השרשה לעלי, לאשמועינן שמוחר לישול הלוף שנטמן בגומא ואין חוששין בו משום חובש אלא רק משום בורר, ומשום"ה לריך לזוהר שלא יזכור את הגסה מתוך הדקה או להיפוך הדקה מתוך הגסה אלא רק לארץ או לתוך ידו, דגסה ודקה כאוכל ופטור דמנין, ועיין שבת דף ע"ד ע"א: (מב) דמתני' כעושה לזרד מחר: (מג) כדתני ב"ה פ"א מ"ח עיי"ש: (מד) ומה דליתא ההם במתני' ב"ש אומרים בורר אוכל ויכול פי' לא שאסור להניח האוכל על הארץ אלא לתוך ידו דוקא: (מה) תימה, שהכרתו זו של רשב"א ליתא בתוספתא ב"ה, דשם הוא עיקר מקומו, ועיין מה שכתבתי בלוח מ"ז: (מו) התיבות, הורה הבט וכו' פטור דליניהו בתוספתא לפני הך אמר רשב"ג המלא לקמן אות ס"ג, כי שם מקומן: (מז) במס' דמאי פ"ו מ"ז תנן ב"ש אומרים לא ימכור אדם את זיתו אלא לחבר, בה"א אף למעשר, ולפי זה מתניתין דהכא ב"ה היא, אכן רשב"ג פליג אהיא דמתני' במס' דמאי דלדידיה מודו ב"ש לב"ה שמוחר למכור שיבלין לע"ה לעיסתו, ומודו ב"ה לב"ש שאסור למכור גדים של תבואה ועבית של ענבים ומעטן של זיתים לע"ה, ומשום"ה מיייתי ליה הך דרשב"ג הכא, לאשמועינן דהאי למי שאינו נאמן על המעשרות במתניתין לאו דוקא, ולא תיזוק מיינה, אבל למי שאינו נאמן על הטהרות מותר למכור דמתני'

מעשרות פרק ה

קסח

תבואה מה) ועיבוי של: ענבים ומעטן של זיתים (ט) אלא לחבר (ז) ולעושה במהרה (יא), מוכר לו חטים (ב), אעפ"י שיודע בו שאינו גובל עיסתו במהרה (ג), וכן לא יתן (ד) אדם לשכונותו תבשיל לבשל בו ועיסה לאפות לו, אלא אם כן יודע בה שקוצה לה חלה ועושה במהרה. בן לוי שנתמנו לו (ה) (עריסין ועושיין בזיתים) (ו) הרי זה מפריש עישור (ז) זיתים שמן (ח) מבל (ט) מתוך ביתו, אם אומר (ס) כל מה שזיתים האלו ראויין לעשות מעשרין (סא) בדרומן ותרומת מעשרן (סב) בדרום דרומן: ד' הזורה תבנו (סג) סתם (סד) ולקחו אחר (סה), אפילו (סו) להוציא ממנו, פטור (סז): ה' הלוקח שדה ירק בסוריא (סה), עד שלא באו לעונת המעשרות פטור (סז), משבאו לעונת המעשרות חייב (ע), ולוקט כדרכו ופטור (עא), דברי ר' עקיבא (עב), וחכמים אומרים, אף (עג) משבאו לעונת המעשרות חייב לפי חשבון (עד), מודים

הגיון אריה

דמתני' ד"ה היא, ועיקר מקומה של צבא זו בתוספתא דדמאי, כדמוכח מסוגי' הירי', דהתם מיייתי לה דמתניתא זו סתימתא ולא בשם רשב"ג, עיין לעיל דמאי פ"א אות ר"ח: (מה) חודאי הוכשרה לטומאה, דאי אפשר שלא נפלו מים על קלתו של גדיש: (ט) ענבים מתחממין ומוזיעין בעצבים זיתים במעטן, וע"י משקה היוצא מהם הוכשרו: (ג) שקיבל עליו דברי חבירות: (יא) הוחזק לעשות צטרה, אעפ"י שלא קבל עליו דברי חבירות, ובברייתא דירי' הגי' לחבר ולמי שהוא יודע שהוא עושה אותה צטרה, והגי' לחבר שעושה צטרה בכ"י אירפורט אינה נכונה, ואפ"ה החזיק בה בעל ח"ס: (ג) פורתא, לעשות מהן קמה, ובירי' הגי' שיבלין: (ג) ושאני חטים מויתים וענבים, דזיתים וענבים הוכשרו ע"י המשקה היוצא מהם, אבל חטים אינם עלולים כל כך להכשר, דאיין מוכשרין עד שיבאו עליהם מים ממקום אחר, ולהכי אפשר שלא יוכשרו כלל: (גד) הך, וכן לא יתן וכו' ועושה צטרה"א איתא בכ"י ווינן ואירפורט, אבל בדפוסים איתא: (גה) צטרת מעשר: (נו) עשונין של זיתים כל"ל וכהג"י בכ"י הגר"א, הובאה בהגהת הגר"א ובפירושו של ר' יונה בא"א, אבל בח"ס א"ה גי' הגר"א, שנתמנו לו ממעטן של זיתים, ועטויין נקראו זיתים שניתנו במעטן: (זו) תרומת מעשר, ותרומ' מותר להפריש לכתחילה שלא מן המוקף, ומותר על הטמא: (ח) זיתיו שבין כל"ל ולא זיתין שמן כג"י אירפורט, ולא זיתים ושמן כג"י הדפוסים השנים, וזיתו שמן עומדים להוליא שמן כמו עטויין, היפוך לזיתו כבש העומדים לאכילה, ובח"ס התחכם להגיה שמן זיתים: (נט) למ"ד, דגם הלוי לריך להוליא מעשר, ואע"ג דמותר להפריש תרומ' מפירות שנתמאו אפ"ה כיון שיש ללוי טבל טהור צביתו לריך להפריש מזה: (ס) ואומר כל"ל וכהג"י בכ"י הגר"א: (סא) מועשרין כל"ל ומעשרין בכ"י אירפורט ט"ס, ובח"ס גורס צפנים מעשרין ובפירושו מעשר כג"ו הדפוסים: (סב) על אותן שהוליא מצייתו ועל העטויין שנתמנו לו, דאל"כ חדא מתרווייהו נשאר בעבל לתרו"מ: (סג) אפסקא דמתני' לא ימוכר אדם את חבטו קחי, ועיין מה שכתבתי לעיל אות מ"ו והן בתנא תוספאה הן בכ"י אירפורט זהו התחלת הצבא, אבל בח"ס עשה חיבור במקום שצריך להפסיק: (סד) ומגלה צזה דעתו שלא קפיד אחטין בשיבלין, וגם אם יבאו אחרים להוליא מהם התבואה לא יעכבם: (סה) מיד בעל הבית: (סו) ל"מ אם לא כיוון הלוקח אלא לתבן ומלא חטין בתבן שפטור, אלא אפילו נתבין מיד בשעת הנקח להוליא ממונו חטין, אין בכך כלום, דע"י הזרה נעשו החטין כמו הפקר: (סז) ממועשר, כגלפ"ד, ובכ"י הגר"א כהג"י הזורה תבן סתם ולקחו אחר להוליא ממנו פטור מהרומה, וכן פי' כל המפרשים כולם פה אחד פטור מהרומה, ואני בעג"ד לא זכיתי להבין מאי קמ"ל תנא דתוספאה, הא משנה ערוכה היא שהתורם בלבו על מה שבתבן, ול"ע: (סח) בסוריא כ"ע מודי שקנין עכו"ם מפיקע מועשרות: (סט) חייב כל"ל: (ע) פטור כל"ל: (עא) ע"כ פסקא דמתני' רק ששם הגי' ולוקט כדרכו והלך, ופי' אפילו מה שמוסיף ברשותו לוקט ופטור: (עב) והא קמ"ל דת"ק דמתני' ר"ע הוא, ובברייתא דירי' בשמעתיין ח"ה שדה שהביאה שלים לפני גוי ולקח ממנו ישראל, ר"ע אומר התוספתא פטור, וחכ"ה התוספתא חייב: (עג) חכמים היינו רבי דמתניתין, ומה שאמר רבי אף לפי חשבון לריך לפרש הכי, אף משבאו לעונת מעשרות ביד העכו"ם חייב מה שמוסיף ברשותו של ישראל: (עד) ואם הביאה ב' שלים

מעשרות פרק ה

חכמים לר' עקיבא, שאם מבר לו תבואה לקצור (ע), וענבים לבצור, וזתים למסוק, שלוקט כדרכו ופמור (ע): ח (ע) איזהו שום (ע) בעל בכי (ע), כל שאין לו אלא דור (פ) אחד המקיף את העמוד (פ), רבן שמעון בן גמליאל אומר (פ), כל שאין לו אלא קליפה אחת (פ), איזהו בצל (ע) של רכפא (פ), כל שעוקצו מעוך (פ) לתוכו (פ), אלו הן גריסין הקליקין (ע) אלגוסין (פ) המרובעין, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין לך מרובע (פ) מששת ימי בראשית, אלו הן ערשים המצריים (ע) אלו שנגלגליהן (פ) חדין, רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל שאין בו צרור (פ), רבי מאיר אומר, אף הקלקם (פ), אלו שעקציהן קטנין (פ) והלקמיהן (פ) מרובין, ר' יוסי אומר, אף הקנמין (פ) שלמטה מהן (פ), כגון אלו (פ) צרכו חכמים ליתן בהם סימן (פ) לפי שכיוצא (פ) בהן בארץ ישראל (פ), אבל האלטרין והאפרסקין (פ) והאצמרבלין לא צרכו חכמים ליתן בהם סימן, לפי שיש (פ) כיוצא בהם בארץ ישראל (פ): פירות (פ) לא הלכו בהם חכמים לא אחר הטעם ולא אחר הריח ולא אחר

הגיון אריה

בד ישראל, אינו חייב חלה אב' שליטין: (ע) הו' כמוכר לו פירות תלושין, דהא אין לישראל שום חלק בגוף השדה: (ע) דכל מה שמוסיף, ברשותו דעכו"ם קא מוסיף: (ע) למ"ו ולמ"ז לא נמלאת הוספה בתוספתא ולא בריתא בירור: (ע) הגזר במתני' בתוך אלו שפטורין מן המעשר ולקחין מכל אדם בשביעית: (ע) יש מפרשים שנקרא כך מפני חריפותו, שאינו ראוי לאכילה, והאוכלו עיניו וזולגות דמעות, וי"מ שבעל בכי שם מוקס (באלבעקק) כמו עין בכי ע"ז י"ח: ואילו הו' כן הו"ל שם של בעל בכי, כמו שאמר בכל של רכפא, ועיין תוספתא מכשירין פ"ג: (פ) דור כל"ל וכהג"י בר"ש וכו"ל של בעל פ"מ, ובברייתא בירור' הגי' חור, ובדפוסים ישינס דור, ובכ"י וויען דוד ובכ"י אירפורט דור, ודור עיניו שורה: (פ) כהג"י בירור' ובכ"י אירפורט בעטות העומר, ובדפוסים העומד: (פ) כך הסדר בירור' וכו"ל, ובתוספתא הובאו דברי רשב"ג אחר כלל של רכפא: (פ) אעפ"י שיש לו כמה וכמה שורות סביב העמוד: (פ) י"ח שהיא רכפא, עיין מייבויער שם לד ש"ג, ועיין שינוי הנוסחאות בד"ס: (פ) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט ובירור', והגי' כל שאין עוקצו בכל מעוך לתוכו בדפוסים השינס משושפתא, דבזללים שלטו עוקצין אינו מעוך לתוכו: (פ) רבן גמליאל אומר כל שאין לו אירם כל"ל וכהג"י בירור' ואפשר ש"ל רשב"ג: (פ) אלו גריסין כל"ל ובירור' הגי' אלו הן המרובעין: (פ) אין לך שום דבר בעולם שארתו מרובעת מתחילת הבריאה, עיין ירו' נדרים פ"ג ה"ב ושבעות פ"ג ה"ט ובשמעתין ושם הובאו ח"ד לא אומר רבן שמעון בן גמליאל חלה בבריות אצל באוכלין יש מרובע: (פ) במתני' הגי' המלריות: (פ) ספולי העיגול שלהן: (פ) צא הגר"ח הגיה לורות, ובירור' נמי הגי' לורות: (פ) פסקא דמתני' הוא, ושם הגי' קרקס, ומלה מלרית היא*): ובז"ל אנהריוואורנעל (פ) בירור' הגי' מועטין: (פ) כל דבר עגול וכפוף נקרא הלקט, והמלה זינת**): (פ) הקוטנין כל"ל ופסקא דמתני' הוא ועי' בד"ס וברע"ב, וקוטנין הוא שם פרטי לניין מיוחד מנייני קטניות, וקטניות היא שם סולל לטנין, ושיניהם נדרשו מנולת קטן ונקראו קטניות משום קטנותן: (פ) הקוטנין הם הקטנים שבקטניות, ולולי דמסתפינא הו"ל ש"ל שאין למטה בהם: (פ) הגמנין במתניתין: (פ) שדרו כל"ע דמרביות הן ומן ההפקר הן בחין: (פ) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט ובירור' דמאי רפ"ב: (פ) ולהיות שאין הולכין בפירות חלה אחר הרוב, ורובן של מניינס הללו מניינין בח"י, לריך ליתן בהם סימן, כדי שלא יתחלפו הפטורין עם המחוייבין: (פ) האפסתקין כל"ל עיין לעיל פ"ה אות י"ב: (פ) שאין כל"ל וכהג"י בירור' שם גי' כ"י אירפורט ודפוסים משושפתא, והך שאין כיו"ל בהם לאו דוקא דודלוי נמלא חלה רק מעט: (פ) ולא אתי לחלוסי, דכ"ע ידעי שרוב חלסין אפסתקין ואצמרבלין מחו"ל הן בחין, והא דתני לעיל בפ"ה האלטרין וכו' משיעשו קליפה, לא קאי חלה אמיעוט שגדל בח"י, דכיון ששכיחי לריך למתני גורקן למעשרות: (פ) כבר נשנית לעיל דמאי פ"ג אות ס"ד, והתם מיייתי לה משום דמאי והתא משום ודאי ומשום שביעית, ואפסקא דמתני' פטורין מן המעשרות ולקחין מכל אדם בשביעית קאי:

לומר

המראה ולא אחר הדמים (ק), אלא אחר הרוב בלבד (ק): ושאר (ק) זרעוני
 גינה כגון זרע קישואין ודלועין (וזרע לפת וצנונות) שאין נאכלין פמורין
 מן המעשרות ונלקחין מכל אדם (ק) בשביעית, ר' יהודה אומר, לא
 אמרו אלא זרעוני גינה בלבד (ק), ר' יוסי אומר (ק), אף זרעוני שדה כגון
 זרע אסמים ובקיא (ק):

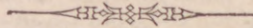
סליקא לה מסכת מעשרות

הגיון אריה

(ק) לומר טעמן או ריחן או מראהן או שויין של פירות הללו דומה לאותן של א"י או לאותן של חו"ל,
 דלדברים כאלה לא סמכין בפירות: (ק) אם רובן מן ההפך, פטורין ממעשר ונלקחין מכל אדם,
 ואם רובן בגמט חייבין במעשר ואין נלקחין בשביעית: (ק) זרע לפת וצנונות ושאר כל"ל, דפסקא
 דמתני' הוא והתם כהג"י: (ק) אף מן החסוד: (ק) עיין רמב"ם תרומות פ"ב ה"ג, וזרע ק"ח דרכו
 להיטות צפת באריות המזרח: (ק) בירו' סוף מכלתין איתא סתם ותני עלה זרע אסמים וזרע קולא
 וזרע זיקיא, עיי"ש: (ק) המלה יומית*, וגם בל"א וייקקע:

*) βλιον

סליקא לה מסכת מעשרות

מסכת מעשר שני

פתיחה

המעשר שידובר בו במסכתא זו נקרא שני על פי סדר הפרשתו, דאחר ת"ג נוטלין מעשר ראשון ואחר מ"ר מ"ש, ובתורתנו הקדושה למעשר זה הנקרא שני לו משפט הבכורה, להיות שהמעשר, אשר נצטוינו עליו בפ' בחקתי, אינו מעשר ראשון, אלא מעשר העיר, לא לבד משום דכתיב גביה קדש, אלא גם מפני שהתורה נתנה רשות לפדותו ולהוסיף חומש על פדיונו (והחכם המנוח רא"ג מעה מעות גדול לומר, עיין אורשריפט צד קע"ו, שהתורה ויקרא כ"ז, ל' צותה לתת את המעשר ללוים), ומעשר זה לא הופרש אלא רק בשנה ראשונה ושניה, וכ"כ בשנה רביעית וחמישית לשמיטה אבל לא בשלישית ובששית, כדתניא ר"ה י"ב כי תכלה לעשר וכו' שנה שאין בה אלא מעשר אחד, הא כיצד מ"ר ומ"ע, ומ"ש יבטל, יכול אף מ"ר נמי יבטל, ת"ל ובא הלוי כל זמן שבא תן לו, דברי ר' יהודה, ראב"י אומר וכו' וכ"כ מוכח מהא דתניא יבמות פ"ז ע"א ומכות מ"ז ע"ב ר' יוסי אומר יכול לא יהא חייב אלא על מבל שלא חורם ממנו כל עיקר חורם ממנו ת"ג ולא חורם ממנו מ"ר, מ"ר ולא מ"ש ואפי' מ"ע מניין, ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך, הלא תראה שבשנה שיש בה מעשר עני, אין בה מעשר שני, והא דכתיב בפ' ראה עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה אינו סותר לזה, דהתיבות שנה שנה אינן חוזרין אמלות עשר תעשר אלא אמה שסמוך להן אהיוצא השדה, ופשוטו של מקרא הוא, שאין מעשרין משנה על חברתה: **והחכם** רא"ג, אשר דבר סרה נגד חכמי המשנה, רצה להוכיח (שם וכו') שהלכה זו חדשה, והחכמים שינו באות נפשם את הלכה העתיקה, אשר על פיה היו צריכין להפריש מעשר שני גם בשנה שלישית וששית, והביא כמה ראיות להשערתו, אכן כשנעמוד על העיון נראה בעליל שאין להשערה זו יסוד ועיקר. הראיה הראשונה, אשר הביא, היא מספר מובי שבחיזונים א', ז', איברא שם לא נאמר שמוכי הפריש בכל שנה ושנה מ"ש, אלא דוקא שבא בכל שנה ושנה לירושלים לאכול שם דמי פדיון מ"ש שלו, דאלו היה רוצה לספר שהפריש מעשר בכל שנה ושנה, מדוע לא הניד לנו, שעשה כן גם במ"ר, אלא בודאי פדה מ"ש של שתי שנים ואת דמיו אכל בשלש שנים בירושלים. הראיה השניה היא מיוסף הכהן שכתב בקדמוניות ד' ח' כ"ב וז"ל מלבד השני מעשרות אשר צויתי ליטלן בכל שנה, האחד ללוים והשני למעודות, צריך להפריש עוד בכל שנה שלישית מעשר שלישי לאלמנות וליתומים עכ"ל, אכן גם אם נניח שהמלה

היונית*) ענינה במקום הזה ליטול, ולא לעשות לאיזה צורך, אין להביא ראיה מספריו של יוסף הכהן, לא מפני שכהן זה אינו חבר ומעת שהתנורר אצל הרומים בודאי גם אמעשרות אינו נאמן, וגם לא מפני שרק המלות שנה שנה היו לנגד עיניו ולא החלכה למעשה, אלא מפני שאי אפשר להחליט אף לפי שיטתו של גיגער, שכל זמן הבית היו מפרישין מ"ש גם בשנה השלישית והחכמים שינו והידשו הלכה בענין זה אחר החרבן, דהנה אחר חרבן הבית לא הביאו עוד מ"ש לירושלים והי' באפשרות לחללו על פרוטה ולהשליכה לים הגדול, הכי מפני פרוטה זו בשנה השלישית חידשו הלכה ועקרו דין תורה? אין זאת, הם כי לא להוכיח! לראיה השלישית שהביא מספרי השמרונים תשובתה בצדה, דמחלוקת ביניהם בדבר הזה וי"א כי זה הניתן לעני הוא מעשר שני. הראיה הרביעית שהביא היא מתרגום יונתן פ' כי תבוא כ"ו, י"ב י"ג ארים דשיצין לעשרא ית כל מעשר עללתך בשתא תליתיתא דשמיטתא ותתנון מעשרא קמאה וכו' [ת"י ארים תשלמון למעשרא ית כל מעשר עללתך בשתא תליתיתא דהיא שנת מעשרתא מסכיניא ותיתנון מעשרא קדמיתא ללויאי מעשר מסכיניא לגיוריה ליתמא ולארמלתא וייכלון בקריובין וישבעון] ומעשר תליתיתא תוסק ותיכול קדם ה' אלתך ותימר הא אפרשנן קודשיא מן ביתא ולחוד יהבנן מעשרא קמאה ללויאי עשרא תנינא לגיורי ליתמא ולארמלא וכו', אכן מתרגום זה מוכח להיפוך שלא הפרישו מ"ש בשנה השלישית, דהנה מ"ש לא ניתן לגיורא ליתמא ולארמלא, ודוקא בשנה ההיא שלא הי' מעשר שני נקרא מעשר עני שני שהוא השני לראשון, ומה דאמר ומעשר תליתאי, כוונתו אמעשר עיר שיש עוד לעולי הגל משנה ראשונה ושניה, דבודאי לא כלו לאכול את כל המעשר השני בכל שנה אלא פדוהו לאכול דמיו עד פסח של שנה הרביעית כמו שכתבתי לעיל (ולדידי הרב החכם ד"ר גראנעמאן אב"ד דק"ק הנובר והמדינה כספרו דיע יאנאטהאנשע פענטאטייך-איבערעפעצונג צד קס"א דרך אחרת בזה עיי"ש). והראיות שהביא רא"ג מספרי ראה י"ב י"ז וכי תבוא כ"ו י"ב בטיילין ומבוטלין מעיקרין, דאף מו שאין לו טביעת עין של ת"ח יראה תיכף ומיד בהשקפה ראשונה שהספרי בפ' כי תבוא, וכול שני מעשרות נהג בה אין לי אלא מעשר עני שבו דיבר הכתוב מנין לרבות שאר מעשרות ת"ל מעשר תבואתך ריבה, נלקה בחסור, דלא מצינו בשום דרשה במכילתא בספרא ובספרי מלת "יכול" בלשון מחייבת מכלי שהובאו אחריה התיבות, "תלמוד לומר", ובספרי ראה י"ד כ"ח איתא על נכון, יכול שני מעשרות נהגים בה, ת"ל שנת המעשר, מעשר אחד נהג בה, ואין שני מעשרות נהגין בה, אין לי אלא מעשר עני שבו דיבר הכתוב, מניין לשאר מעשרות וכו' (וחך אין לי מעשר עני פירושו שצריך ביעור, ואין בפי' זה אפילו שמצו של דוחק, כמו שעלה בדעת רא"ג), ואחרי שראינו מתוך הספרי שאין מפרישין מעשר שני בשנת המעשר שהיא שנה שלישית, אין צריך עוד להוכיח שגני' הברייתא בבבלי ובמות ומכות שם נכונה ומדויקת, וגי' הספרי ראה י"ב י"ז, א"ר יוסי יכול לא יהו מחוייבין אלא על טבל וכו' מעשר שני ולא הורם ממנו מעשר עני, משובשתא, דתרי ברייתות הללו בספרי סתרי להדרי, ולפי זה אין כאן הלכה חדשה, דהלכה עתיקת יומין היא שאין מפרישין מעשר שני אלא בשנה ראשונה ושניה, וכ"כ בשנה רביעית וחמישית, אבל לא בשנה שלישית וששית:

ראשי הענינים של מסכתא זו שלשה, ואלו הם, חילול מעשר שני, פדיון מעשר שני, ביעורו והודויו עליו, אכן החמשה פרקי משניות אינם מתחלקין בשוה לפי ראשי הענינים האלה, דהנה בג' פרקים הראשונים מדבר התנא על הרוב בדיני החילול ומצרף בהדיהו כל הדינין הנהגין במ"ש לענין הנאתו והבאתו לירושלים, בפ"ד מדבר על אופני

פדית מ"ש, ובראש פ"ה על פדית כרם ונמע רבעי, ובחלק השני של פרק זה על הביעור ועל הוידי. בפ"א הואיל למנות דברים שאסורין במ"ש, להיות שהוא ממון גבוה, ומבאר השינוי בין מ"ש ומעשר בהמה וההפרש בין ככור למ"ש, דלא שייך חילול אלא רק מכירה בככור, ולהיפוך שייך פדיון וחילול אבל לא מכירה במ"ש, ומברר שאין מחללין מ"ש אלא על מעות יוצאות כשהן ברשותו, והדר מפרש איזה דברים לוקחין בכסף שחילל עליו המ"ש, אימתי יוצא מקצתו של דבר הלוקח במעות מ"ש לחולין, ואימתי אינו יוצא, אימתי במל המקה אפילו כשלקח דברים שראויין לאכילה לשתיה ולסיכה, ולבסוף מפרש שצריך לאכול כנגד כל דבר שקנה בכסף מ"ש, אם אינו ראוי לא' מג' דברים הללו. בפ"ב מבאר שצריך להנות ממ"ש דרך הנאתו, שמותר להשיב מ"ש ע"י תערוכת, כשהשבה אינו יוצא כנגד הפסדו, ושהשבה לפי השבון כשהוא ניכר בדבר, ושהוא לשני כשאינו ניכר, שמותר לסוך בשמן מ"ש בירושלים מכה ק"ח מתרומה, אע"ג שנמצאו דברים כגון תלתן וכרשנין, שמ"ש שלהם חמור מתרומתן, והדר מבאר כלל דמתלקטים למ"ש והגבלים לפי השבון, שמותר לחלל כסף אפילו על נחושת והדר מחלל את הנחושת על כסף בשעת הדחק, כגון שנתערבו לו סלעים של מ"ש ושל חולין, ולבסוף מברר היאך מצרפין ופורטין סלעין של מ"ש חוץ לירושלים והיאך פורטין ומחללין את הסלע בירושלים. בפ"ג התחיל לבאר שאסור לשלם שכר הבאת פירות מ"ש לירושלים ממ"ש עצמו, שאסור ליקח בכסף מ"ש דברים הבאין לידו איסור אכילה קודם זמן הביעור, שמותר לחלל מעות של מ"ש על פירות של חברו וליקח בירושלים צרכיו במעות המחוללין, שמותר לחלל מעותיו במדינה על פירות שבירושלים ומעות של מ"ש בירושלים על פירות במדינה, שמותר להוציא מעות של מ"ש מירושלים, מה שאינו כן בפירות, לא שגא שהובאו לירושלים לא שגא שלוקחו שם, ולא לבד פירות של מ"ש אלא אף פירות שהוקבעו למ"ש אסור להוציא משם, והדר מברר דינו של איין העומד לפנים מחומת ירושלים ונפו נוטה לחוץ, או איפכא, לענין אכילת ופדית מ"ש, ומגורא מייתי דיני דלשכות העזרה לענין שחיטת קק"ל ואכילת ק"ק, ואח"כ מבאר שדוקא מ"ש מהור אין פודין בירושלים, אבל מ"ש ממא ופירות שלוקחו בכסף מ"ש שננטאו, מותר לפדות, ולבסוף מברר דיני חילול של קנקנים שהשאיל למ"ש. בפ"ד מדבר על פדית מ"ש, היאך הדין כשמוליכין אותו למקום היוקר או למקום הזול, והיאך פודין אותו במקומו, ושאין תוספת חומש אלא בפדיה ע"י הבעלים, והדר מבאר היאך מערימין על מ"ש, כדי להרוויח את החומש ודיני דפדיה כשהוקיר או שהזול השער קודם שנתפסו הדמים בקדושת מ"ש, ודיני חילול מ"ש על מעות שלא נתפסו אלא מקצתן בקדושת מ"ש, ולבסוף מברר הדין במעות הנמצאין בירושלים ובפירות הנמצאין בכל מקום בכלי מסומן ומצויין ובפירות או במעות של מ"ש שלא נמצאו במקומן או שלא נמצאו בכמותן. בפ"ה מדבר בחמש משניות הראשונות על כרם ונמע רבעי, שדינן שוה לדין מ"ש, שצריך להעלותן או לפדותן ולהעלות דמי פדיונן לירושלים, ורק מהלך יום אחד סביב לירושלים צריך להעלות ענבי כרם רבעי, ומבאר כיצד פודין כונ"ר בשביעית, וכיצד כשהן הפקר בשאר שני שבוע, ובמ' משניות האחרונות מבאר דיני ביעור וידי ובלבסוף מייתי התקנות שתיקן יוחנן כהן גדול:

התוספתא של מכלתין מתחלקת נמי לחמשה פרקים, אבל אינם מתאימין עם אותן של המשניות, דהנה בפרק הראשון, אשר בו כמעט כל החוספות למשניות דפ"א, הובאו נמי חוספות למ"א דפ"ב, הפרק השני כולל חוספות למשניות דפ"ב ופ"ג והן בערבוביא, הפרק השלישי כולל חוספות למשניות הראשונות של פ"ד ולמ"ה דפ"א, לסיפא

פתיחה

קעא

לסיפא דמ"ה פ"ד ולמ"ז פ"ד, הפרק הרביעי כולל הוספות למשניות הראשונות של פ"ד למ"ג של פ"ג והדרר למשניות דפ"ד, וכולן מעורבין זו בזו, הפרק החמישי כולל הוספות למשניות האחרונות של פ"ד ולמשניות דפ"ה, ומהצעה זו יראה כל מי שעינים לו שתוספתא דמסכתא זו ברעה היא, דאין שורר בה שום סדר, ובחסד האל הבאתי סדרים וערכתי ההוספות לעומת המשניות ופרטי הלכיהן לעומת הפסקאות, ומשבע וחמשים משניות דמכלתין נשארו המש עשרה בלי שום הוספה או השלמה ואלו הן, בפ"א מ"ז, בפ"ב מ"ז, מ"י, בפ"ג מ"א מ"ד מ"ה מ"א, בפ"ד מ"ט, בפ"ה מ"ד, מ"ז, מ"ח, מ"ט, מ"י"ב, מ"י"ד, טמ"ז, וסימנך ולא נתנו עליו הו"ד מלכות :

מעשר שני פרק א

פרק א * מעשר שני אין מוכרין אותו ^(א) ואין ממשכנין אותו ואין מרהינין אותו ^(ב) ואין מחליפין אותו ולא שוקלין כנגדו ^(ג) דיגרי זהב ^(ה), אפילו לחלל עליהן מעשר שני אחר ^(ו), ולא יתנם לשולחני

הגיון אריה

פ"א א מ"א, מ"ט מנזון גבוה הוא, לפיכך אין מוכרין אותו בתנאי שיסאר בקדושתו משום זיוון מלוה, אבל מותר למוכרו ולהזיאו לחולין, והקדושה החול על המעות, ואין ממשכנין אותו, לא לבד משום דכתיב ביה ברכה, אלא גם מפני שאינו של ליה אלא של גבוה, ואין מחליפין אותו, כגון יין בשמן או שמן ביין, ואין שוקלין מעות מ"ט כנגד מעות לא שנה של מ"ט לא שנה של חולין, ואין מתינים אותו במתנה, אבל מזמין את חברו שיאכל עמו על שולחנו, וכל הדינים האלה נוהגים גם בפירות שמעשר שני שלהן רק מד"ס: מ"ב, כל מה שאסור במ"ט, אסור נמי במעשר בהמה, בין שהוא חם, בין שהוא בעל מום אסיר למוכרו, לא שנה חי, לא שנה שחוט, ואין מקדשין בו אשה, מה שאינו כן בבטור בזמן הזה, דמותר למוכרו תמים חי שיאכלנו הבהן. כשיזמם, וכשהזמם מותר הבהן למוכרו חי ושחוט, ומקדשין בו אשה, דבבטור בהמה טהורה כתיב לא תפדה, פדיון הוא דלא שייך ביה, לאפוקי מכירה דשייכת ביה, ולהיפוך במעשר שני שייך פדיון וחילול, אבל לא מכירה, וכשמחליטין מ"ט אין מחליטין אותו אמשבע שאין עליה לורה, ולא אמשבע של מדינה שאינה עוברת לסוחר, ולא על מעות שאינן בראשותו, כגון אלו שיש לו במדה"י: מ"ג, במעות שחילל עליהן את מ"ט לוקחין אוכלין ומשקין בירושלים, ורק מה שראוי לאכילה לשתיה ולסיכה, עליו דוקא חלה קדושת מ"ט, ומש"ה מי שלקח בהמה לשלמים או היה לבשר תאווה ואינו נותן עיניו אלא על הבשר, נעשה העור חולין, אעפ"י ששור ויתר מהבשר, ולא אמרינן שארץ לאכול כנגד דמיו בירושלים, וכ"כ מי שלקח כרי יין סתומות במקום שדרך מכירתן כך, ואינו נותן עיניו על הקנקיין, ילאו הקנקיין לחולין, והלוקח אגוזים ושקדים נעשו קליפיהם חולין: אין לוקחין מים בכסף מ"ט, לפיכך מי שנתן שלם מרות מים על הזנין או על השמרים ולא מלא ארבע, אין לוקחין אותה בכסף מ"ט אלא כשהחמיץ, אבל אם נתן שלם מרות ומלא ארבע, ה"ה כיון מנזון ובלקח מ"ט בכסף מ"ט (ומה שכתב הרע"ב ואחריו בעל ת"י דכיון שהחמיץ חביב אוכל והוא דרמא תתא ואשכח ד', הוא שלא כמסקנת הש"ס ב"ב 5"ז, ועיין מעשרות פ"ה מ"ו וברמב"ם מ"ט ונ"ד פ"ז ה"ו וה"ז): מ"ד, אסור לוקח בכסף מ"ט חיה לזבחי שלמים או בהמה לחולין, ובדיעבד חוזר המקח כשהמוכר כאן, ואם אינו כאן, או שהוא עכו"ם, יאכלם בהורת מ"ט ועורם אינו יואל לחולין אלא אוכל כשווין בתורת מ"ט, וכ"כ הלוקח כדי יין פתוחות, או סתומות במקום שדרך להימכר פתוחות, וסלי זיתים ועגבים יאכל כנגד דמי הקנקינים והסלים: מ"ה, אסור לוקח בכסף מ"ט פירות המחזירין לקרקע, או פירות שאינן יכולין להגיע לירושלים, כמו שאסור לוקח מים ומלח, ובדיעבד חוזר המקח וממילא המעות בקדושתן (עיין רמב"ם פ"ה הי"ד בראב"ד ובכ"מ סס), וכן מי שלקח פירות חוץ לירושלים בשונג במעות מ"ט, כלו' שלא ידע שהמעות מ"ט, בטיל המקח, ואם לקחן בזמיר, צריך להביאן לירושלים ולאוכלן סם, ובזמן שאין בהמ"ק ירקבו בירושלים, ואי אפשר לפדותן, דאין פודין פירות שנקטו בכסף מ"ט: מ"ו, אסור לוקח בהמה במעות מ"ט, אפילו דרך פדיון וחילול חוץ לירושלים, שמה הכחיש בדרך, ובדיעבד שונג בטיל המקח, מניד צריך להעלות הבהמה לירושלים ולהקריבה שלמים, או לאוכלה חולין בשהיא בע"מו, ובזמן שאין מקדש צריך לקיימה עד שהמות וכשמתה יקברנה עם עורה: מ"ז, מי שלקח עבד שפחה קרקע ובהמה טמאה במעות מ"ט, מקחו אינו מקח, ואם הלך המוכר למדה"י, או שהמוכר עכו"ם, יאכל כנגדם בהורת מ"ט, וכן מי שלקח בכסף מ"ט קרבות שאינן שלמים כגון קניי זבים זבות ויולדות חטאות ואשמות, צריך לאכול כנגדן בהורת מ"ט, דכלל הוא, שאין לוקחין במעות מ"ט, אלא דבר הראוי או לאכילה או לשתיה או לסיכה, וכל שהוא חוץ לזה צריך לאכול כנגדו בירושלים: (ג) דרך מקח וממכר שהמעשר יעמוד בקדושתו והמעות יהיו חולין דוהו דרך זיוון, ואסור לתת המ"ט לאחר בעד מעות, רק דרך חילול, שהמעות נתפסין בקדושת מעשר והמעשר נעשה חולין: (ג) כהג"ב ב"כ אירפורט, ובדפוסים ישנים מהרהינין, ובמתניתין יתא כלל דלהנא דמתני' לא נראה לחלק בין שנעל הימנו המסותן אחר ההלואה, ובין שנתן הוא בעלמנו בשעת ההלואה, וחדא מתרתי נקט: (ד) ע"כ פסקא דמתני': (ה) כלו' אין שוקלין דיגרי זהב של חולין כנגד מעות של מ"ט, לראות אם הם שלמים, ומתניתין זו מיייתי לה הבבלי שבת כ"ב, עיי' ד"ם ורש"י ד"ה מ"ט והראה שגם רש"י ז"ל לא גרס סלע של מ"ט: (ו) ומפרש בגמ' שם גזרה שמה לא יכוין משקלו וקא מפיק להו לחולין, ולולי פירוש רש"י ז"ל הו"א דהך מפיק להו דרגי של מ"ט קאי, ר"ל אם לא יחלל על דגרי זהב של חולין מ"ט אחר, מנלא שהי' מפיק מעות של

ליהנות ז' בהם, לא ילוח אותם ה' להתעמר ט' בהם, אם בשביל שלא יעלו חלודה י', הרי זה מותר יא': כיצד אין מוכרין אותו, לא יאמר לו, הילך מאתים ותן לי מנה יב', כיצד אין ממשכנין אותו, לא יכנס יג' לביתו וימשכנו יד' מעשר שני טו' שלו, כיצד אין מרהינין אותו, לא יאמר לו, הילך טז' מעשר זה ויהא בידך ותן לי עליו חולין יז', כיצד אין מחליפין אותו, לא יאמר לו, הילך יח' ותן לי שמן הילך שמן ותן לי יין, אלא אומר לו, הילך יין מפני שאין לי יח' שמן, והלא אומר לך, הילך שמן מפני שאין לי יין, נמצא מחליפין ואין מחליפין יט' ועושיין טובה יח' עם זה כ': מעשר שני כא' אין נותנין אותו כב' לא על גבי צינית כג' ולא על גבי זוות כד' ואין עושיין אותו כה' קמיע: ב אין מחללין מעשר שני על אסימון כו' ור' דוסא מתיר כז', אבל פרושות קטנות הנתונות כח' סימן כט' במרחץ, הכל שוין שאין ל' מחללין עליהן: אין מחללין אותו לא על מטבע מרוד לא', ולא על מטבע שאינו יוצא, ולא על המעות

הגיון אריה

מ"ש לשקול כנגדן חולין וזהו בזיון, ועיין רמב"ם פ"ג ה"ט וצ"מ סס: ז' כהג"י בכ"י ארפורט, ובדפוסים ישינס וכו' ברמב"ם שם ה"ה הגי' להתנאות, ובספר מוגה שהי' לפני הכ"מ גי' הרמב"ם להתנאות, והך ליהנות או להתנאות לאו אשולחני אלא אבעה"ב קאי, דהנאה הוא לו להיחשב עשיר צעירי השולחני (ובצל ח"ש גורם צפנים ליהנות בהם ובפירושו ליהנות מהן): ח' כל"ל וכהג"י בכ"י ארפורט וברמב"ם, ובדפוסים הגי' ולהוותן: ט' להתגדל בהם צעירי הלוי, ובכ"י של הגר"ח הגי' להתעמר: י' כשמונחין בהיבס בל"ה תשמיש: יא' ליתנס לשולחני או להלוותן, כדי שלא יפסידו: יב' בצרייתא דירו' פ"א ה"א הגי' הא לך את המנה הזה של מ"ש ותן לי בו חמשים זוז של חולין, ונקט מעות לרבוחא, וכס"כ דאסור למכור פירות מ"ש, ויש מפרשים הילך מאתים כלו' פירות מ"ש שצוין מאתים, וזה דוחק: יג' שליח צ"ד, והא אי שליח צ"ד יכנס לבית הנאי הוא, עיין צ"מ ק"ג: ופ"י הגי' בצרייתא דירו' שם הנכנס לתוך ביתו של חבירו למשכנו, ל"ל סך לתוך ביתו לאו דוקא: יד' כל מיטעל מן הלוח שאל בשעת הלוחה בשביל החוב שהוא חייב לנלוה נקרא משטן: טו' ומפרש צירו' רפ"א אין מוכרין אותו מפני שחוב צו קדושה, אין ממשכנין אותו מפני שחוב צו ברכה, ר"ל כי יברכך ה' אלהיך, ועיין לעיל אות א': טז' כל מה שטוקן הלוח ציד המלוה בשעת ההלוואה, ליתן עליו מעות או כיוצא בזה נקרא הרהון: יז' ל"ש מעות ל"ש פירות: יח' צירוי' בסוגיין א"ה אבל אומר לו הא לך יין שאין לך יין, הא לך שמן שאין לך שמן, הא לך יין שאין לי שמן, הוון צעי מומר אסור, אשכח הני מותר: יט' צירוי' שם קמקסה ואין אסור מאוס חליפין אם אומר לו הילך יין שאין לי שמן, ומשני מכיון שאינו יכול להוציאו ממנו צדין, אין אלו חליפין, והדר קמקסה ולאיהו דבר אמר לו כן, ומשני שכוונתו לומר, אילו הי' לי שמן, הייתי טוקן לך גם שמן: כ' וזה נקרא במתניתין מתנת חנם, דכל אחד עושה טובה עם חבירו, ואין מתנין זה לזה בתורת חליפין או תשלומין: כא' סלע של מ"ש, כדתן שבת דף ס"ה, יוצאה בסלע שעל הצינית: כב' דבזיון מלוה הוא, ומנהך טעמא מיייתי לבבא זו בין הוספות למ"א: כג' לפי הבבלי בת ארעא ופי' רש"י והערוד מנה תחת פרסת הרגל, ולפי צירוי' פודגרא*: כד' חזוית כל"ל וכהג"י בכ"י הגר"ח וברמב"ם שם ה"ט, וחזוית הוא ילפת: כה' המטבע של מ"ש כמות שהוא, שסוברין דיש להם שמירה ממוזיקין על ידו, כדכתיב כי יברכך ה' אלהיך, וכס"כ שאסור לחרות עליו שמו, כמו בשאר קמיעין של מחכות, עיין תוספתא כלים צ"מ פ"א: כו' פסקא דמתני' הוא, ואסימון לשון יוני**), ופי' כסף או זהב שאין לו זורת מטבע, או מטבע שאינו יולא: כז' כדתן עדות פ"ג מ"ב, ובפירושו דקרא קלויני, החכמים סברי כר"ע וזרת הכסף צידך, דבר שיש בו זורה, פרט לאסימון שאין עליה זורה, ור' דוסא ס"ל כר' ישמעאל וזרת דבר שרבו לזר, עיין בספרי: כח' כל"ל, ובהג"י והכותות בכ"י ארפורט מאובשתא, ובצרייתא דירו' במלכותו וצבלי פ' הזהב דף מ"ז: הגי' מעות היתומה: כט' לסימן כל"ל וכן הגיה הגר"ח, וצבלי הגי' בסימן: ל' כל"ל לפי התלמודין, וכהג"י שמחליין בכ"י ארפורט מאובשתא, אכן לר"ך לידע שהירו' מתקן בין מעות היתומין לאולייר לניתנין לתורמסר: לא' פסקא זו ליהא במתניתין, דרבנן הקדוש שמר פיו ולשונו מלדבר במרדו של בר כוכבא:

ע"כ ἄστυον **) ποδάγρα *

מעשר שני פרק א

שאינן ברשותו (ב), כיצד (ג) היו לו מעות זביות (ד) ומעות ירושלמיות (ה), אין מחללין אותו עליהן, ואם חילל, לא קנה מעשר (ו), אבל מטבע היוצא לשום מלכים הראשונים (ז), מחללין אותו עליהן: אין מחללין על המעות שהן (ח) בבבל (ט), ולא על המעות שבבבל והן כאן (י), אבל אם היה כאן והיו לו מעות בבבל (י), מחללין אותו עליהן (יא): כיצד אין מחללין על המעות שאינן ברשותו, היו לו מעות שמונות בקסטרא (יב) או בהר המלך (יג), או שנפל כיסו לבור (יד), אעפ"י שיודע שהוא שם (טו), אין מחללין אותו עליהם (טז), ואם חילל לא קנה מעשר (יז): (כיוצא בו) (יז) מי שבא בדרך ובידו מעות (יח), וראה אנס בא כנגדו, לא יאמר הרי (הן) מחללין על מעות שיש לי בתוך ביתי אם עשה (יט) כן דבריו קיימין (כ), היה (כא) מעון כדי יין וכדי שמן וראה אותן שנשתברו (כב), לא יאמר הרי הן עשויין תרומה ומעשרות על פירות שיש

הגיון אריה

(לב) ע"כ פסקא דמתני': (לג) אין מחללין על מטבע מרוד ועל מטבע שאינו יוצא כ"ל כנראה מזביתא דבבלי. ז"ק דף ע"ג ע"ב: (לד) ש"ירף בן כוזיבא: (לה) או של מלכים הראשונים וכהנ"י בבבלי, ומעות ירושלמיות אפשר שהן מעות של סכנה שהזכרו בירו' בסוגין, ועיין רש"י שם ד"ה כוזביות: (לו) דבקדושתו קא עומד: (לז) כהנ"י בכ"י אירפורט וזהו גי' נכונה, והן מעות של אחרונים דומיא דראשונים, כדאיתא בבבלי שם: (לח) של כאן והן כ"ל וכהנ"י בבבלי, וזכירו ל"ל על המעות שכן בבבלי, כדמוכח מהירו' עלמו, דהכי ח"ה תני אין מחללין אותו לא על המעות שהן בבבלי ולא על המעות שבבבל כן, ומפרש הש"ס לא על המעות בבבלי, בעומד בבבלי, ולא על המעות שבבבל כן, בעומד כן וכי' עיי"ש, ובעל חשק שלמה שהגיה את הירו' ועירב ובלבד גי' התוספתא, לא מלא ידיו ורגליו בירו', דכתב חז"ל „ומסיים שם דה"ה להיפק לא על המעות שכאן בבבלי וכי' ואילו שם עיני על הבבלי, לא בא לשבש את הירו' ואת התוספתא ולדבר גדולות נגד המפרשים: (לט) דלריך שיחיו המעות יולאין במקום שהן בשעת פדייה: (מ) מעות של בבל בבבלי, וכן הוא להדיא בבבלי, וזכירו הגי' מבבל לבבלי, וכן „אם היה כאן" יתאב בתלמודין, וכנראה סמך הרמב"ם על גי' התוספתא, עיין השנת הראב"ד פ"ד ה"ד, דאין קפידא על מקום עמידתו של בעה"ב אלא על מקום המעות: (מא) דחזו ליקח בהן בהמות ולהביאן לירושלים (אעפ"י שאסור לכתחילה) כך אוקי התם בבבלי, וזכירו ח"ה יומר אם היתה דרך פתוחה, וע"כ ל"ל שאפשר להביא בהמות או פירות המתקיימין מבבל לא", ובעל פ"מ פ"ו שקאי למעות ושכן יולאות, ולא זכיתי להבין דבריו, דא"כ אמאי אין מחללין על מעות שבבבל וכן כאן, ולמפרש ר' אליהו פולד דרך אחרת בזה, ואין כאן מקום להאריך בפירושי הירו': (מב) זהו קסטרא ישנה של יפורי והסכם לעזרעכט ז"ל הוכיח שקסטרא הישנה היא העיר ביתר, וביתר לשון רומי (*), ובעל חשק שלמה המכונה ד"ר (!) פריעלדנעדער פי' „בקסטרא, מקום שאינו משתמר": (מג) נקט מקומות הללו, לפי ששם נלחמו במלחמת בן כוזיבא, ולאחר שנלחו הרומיים נסו היהודים והניחו כספם וזהבם במקום שהטויטוס שם, ועיין מה שכתב הרא"ש בפירושו למשנתנו: (מד) בבביתא דבבלי שם דף ע"ח. הגי' ל"ס הגדול, ובבביתא דירו' במלתיין ל"ג ל'י כלל, אלא בעינא הוא התם: (מה) דברי לו שהאויבים לא נזלזלו ושלל ירד איש לבור: (מו) דכתיב וזרת הספק בידך, מה שאינו ברשותך אינו בידך: (מז) תיבות כיוצא בו לריך לאוקמי לקמן לפני ה' טעון, וכן הגיה כבר הגר"א: (מח) של חולין: (מט) פירות שיש לי בתוך ביתי מחוללים על מעות הללו ואם אמר כ"ל וכהנ"י בבביתא ז"ק דף קט"ו ע"ב, ובח"ס לא הגיה אלא רק פירות במקום מעות וכתב בעומק חכמתו חז"ל „על פירות מ"ש שיש לי בתוך ביתי ובש"ס ז"ק ע"ג (ק!) הגי' לא יאמר פירות שיש לי בתוך ביתי יהיו מחוללין על מעות הללו והיא היא רק שבדפוס הגי' לא יאמר הרי הן מחוללין על מעות שיש לי בתוך ביתי והוא שיבוס"ע כ"ל ומאן חכים להבין היאך אפשר לחלל מעות של חולין על פירות מ"ש: (נ) והטעם כדמפרש בגמ' דמייירי שיוכל להליל ע"י הדחק, דהא אפשר שיחוס עליו האנס ולא יקח ממנו הכל: (נא) כיוצא בו כ"ל דזה דומה להא דלעיל, דכמו שאמרין אם חילל על דבר שאינו ברשותו לא קנה מעשר, ה"ל אם תורס דבר שהלך לאיבוד לא אמר כלום: (נב) ואע"ג דבלאו הכי נמי אסור לתרום שלא מן המוקף, אפ"ה נקט משתברות משום דבעי למתני

מעשר שני פרק א

קעג

לי בתוך ביתי, אם עשה בן הרי זה אסור (ג): ג לוקחין חיה ועוף לבשר תאווה (ד), אבל לא (ה) לזבחי שלמים, משגזרו שיהא בשר תאווה מטמא את הידים (ו), אמרו אין לוקחין חיה לבשר תאווה, אבל לוקחין עוף לבשר תאווה (ז), ר' אליעזר בר יהודה איש איבליים (ח) אומר, אף לא (ט) העוף לבשר תאווה, שכל הגת שנעשה ע"ג בשר (ס) תאווה מטמא לקודש וטהורה (סא) לתרומה: הלוקח חבית (סב) בירושלים (סג), פתוחה (סד) צריך לאכול כנגד הקנקן (סה) סתומה (סו) אין צריך לאכול כנגד הקנקן (סז), בד"א בשל יין (סח), אבל בשל ציר (סט) של חומץ ושל מוריים (ע) ושל שמן ושל דבש, בין פתוחה בין סתומה, אין צריך (עא) לאכול כנגד הקנקן (עב): ריתכאות (עג) של תמרה ופטליאות (עד) (ודרוכות) (עה) של תמרה, אין אוכל כנגדן (עו), אם היו קופות (עז), הרי זה

הגיון אריה

סופא, תוס': (ג) ולריך להפריש תרומה ומעשרות שנית, וזמנ' הגי' ואם אמר לא אמר כלום: (גד) כדכתיב ונתת הכסף ככל אשר תאווה נפשך: (נה) בהמה אלא כל"ל, והגר"א נתן התיבות אבל לא לזבחי שלמים בהסגר, ומה דתני צירו' בפרקין בראשונה היו אומרים לוקחין בהמה לבשר תאווה והיו מצריחין אותה מעל גבי מזבח, חזרו לומר לא יקחו אפילו חיה אפילו עופות, ע"כ אינו מכון למתני', דמתנתי' משמע דבתחלה לא חזרו לאסור ליקח לבשר תאווה אלא בהמה בלבד, ודו"ק: (ג) כדתיבא בתוספתא גדה סוף פרק בתרא, והטעם שגזרו על בשר תאווה כתב הרמב"ם הלכות אבות העומאה פ"א ה"ה וז"ל, ויראה לי שלא גזרו עליו אלא כדי שלא יערבובו עם בשר קודש ויבא לטעות ולשגוג בו וידמו שהבשר הזה הוא חול והוא קודש ויאלצו בטומאה עכ"ל, וכיון שאסור לאכול מ"ש בטומאה כדכתיב לא בערתי ממנו בטומא, תקנו שאין לוקחין ממשות מ"ש מה שמטמא את הידים, ואטע"י שמ"ש כחולין קחשיב לגזירה זו, כמו שכתב הרמב"ם שם ה"ט, אפ"ה, כיון דאיקרי קודש חיישינן שמא יחליפוהו בקודש אחר: (ז) דלא גזרו אלא על בשר חיה, כדתיבא בתוספתא גדה שם חזרו ואמרו כל הגת שנעשית ע"ג בשר התאווה עמאה לקודש וטהורה לתרומה חזרו ואמרו חיה ולא עוף: (ח) אובליין כל"ל וכהג"י בכ"י וויטן ובתוספתא גדה ובכ"י וויטן ואירפורט שם איש כפר אובליין ובתוספתא דזבחים פ"ב אובלים ובש"ס חולין נ"ה: נקרא אליעזר בן יהודה איש אובלים בני תאר רבי: (ט) כל"ל וכהג"י בכ"י הגר"א וויטן ואירפורט: (ס) כל"ל ולא לבשר בני"י אירפורט, ור' אליעזר בן יהודה ס"ל אף על בשר עוף גזרו שמטמא את הידים: (סא) כל"ל וכהג"י בתוספתא גדה וגי' כ"י וויטן עמאה משזבתא: (סב) אפסקא דמתני' כדי יין סתומות וכו' יאל קנקן לחולין קאי, ומבבא זו ראייה להא דאמר רב פפא ב"ק כ"ד היינו בד היינו חבית, דאל"כ קשה פתח חבית וסיים בקנקן: (סג) וה"ה בשאר מקומות, אלא אורחא דמלתא יקב, שאין לוקחין ממשות מ"ש חוץ לירושלים משום טירחא, ומכש"כ שאין לוקחין חבית פתוחה בזמן שא"א לשתות הימנה מיד: (סד) דכיון שפתוחה, מוכחא מלתא, שאין מוכרין הקנקן עם היין: (סה) דלוי' יאל לחולין: (סו) בסתומה אמרינן שנקנה הקנקן עם היין, דיון לוקחין אותו על גב קנקנו, כדתיבא ר"פ בכל מערבין: (סז) והיינו מה דתנן במתני' סתומות יאל קנקן לחולין: (סח) עיין לקמן פ"ג אות קמ"ה וכו': (סט) בשנתן לתוכו שמן, כדמוקי ה"ס עירובין כ"ז, דמ"ש פירא בעיני: (ע) שיש בו שמן של דגים: (עא) צריך כל"ל וכן הגיה הרב המפרש ר' יונה והביא ראייה מתוספתא ענמה לקמן שם, דשיקר הגי' התם לא קנה מעשר, כלו' הקנקן יאל לחולין אטע"י שקרא שם עליהן משגפן, והטעם משום שהקנקן אינו תפל לשמן וכמו שמחזיר את הקנקן למוכר שמן, אטע"י שלקחו מנופה, אם לא שילם לו גם דמי הקנקן, כך לא כיון אלא להשאילין למ"ש אטע"י שגפן: (עב) דנתפס בקדושת מ"ש ולא יאל לחולין: (עג) כהג"י בדפוסים הישנים ובכ"י וויטן כיתבאות, ובכ"י אירפורט דורכאות (ולפי בח"ש כהג"י בהרבה כת"י) ובברייתא דירי' בפרקין הגי' חותל, ולפי החכם פ"ל לעווי ריתכאות כלים ממתכות, ולולי מהסתייגא הו"א שהמלה יונית* ול"ל ריתכאות ופתרוגה דאפעל-געטעס בל"א: (עד) כל"ל וכהג"י בכ"י וויטן ואירפורט, ובברייתא דירי' פטוליא ל"י, וגם זו מלה יונית**, ופתרוגה קטרה כענה: (עה) ז"ל דמיד איזה מאוחר הוא אשר הגיה התוספתא על פי הסוגיא דירי', עיין לקמן אות ע"ז, ומלת דרוכות נשתבשה ונעשית תורכות בדפוסים: (עו) שנתנו בחכם ללוקח פירות והמוכר אין מקפיד עליהן, ובידו' הגי' יאל לחולין היינו ק: (עז) בירי' ה"ה קופות של תמרים אית תניי תני יאלו ואת תניי תני לא יאלו אמר רב חסדא

מאן

*) πᾶτελλα **) δι-τεύχος

מעשר שני פרק א

אוכל ע"ה, ושאר כל הדברים ע"ט) אין אוכל כנגדן, לא כנגד החרצנים, ולא כנגד הזגין, ולא כנגד הגפת (ט): ד' הלוקח צבי (טא) בירושלים חי (טב) אין צריך לאכול כנגד העור (טג), שחוט צריך לאכול כנגד העור (טד): אין משכירין (טה) בתים בירושלים מפני שהן של שבטים (טו), ר' אלעזר בר צדוק (טז) אומר, אף לא המימות (טז), עורות של קדשים (טט) בעלי אושפיוזין (י) נומלין אותן בזרוע: ה' לולבי (יא) הורדין (יב) והחרובין עד שלא ימתיקו (יג) אין נקחין בכסף מעשר, משימתיקו נקחין בכסף מעשר, אבל הלוף והחרדל והתורמוסין (יד) ושאר כל הנכבשין (יה) בין משימתיקו בין עד שלא ימתיקו (יז) נקחין בכסף מעשר. בנות חריע (יח) נקחות בכסף מעשר (יח), ואין (יט) מממאין מומאת אוכלין, חלות (ק) חריע א"ר יוסי, בא ר' יוחנן בן נורי אצל ר' א' חלפתא אומר לו, חלות חריע מהו שילקחו בכסף מעשר, אומר לו, לא ילקחו, אומר לו, אף אני אומר כן (ק), אלא שעקיבא אומר ילקחו (קי). קור (קי) ניקח בכסף מעשר (קכ),

הגיון אריה

מאן דאמר ילאו דרוסות ומאן דאמר לא ילאו כשאין דרוסות ע"כ, ובח"ט הגיה קופות דרוסות אין צריך לאכול, ואפשר שמאל גי' זו בכ"י יסן נושן: ע"ה) דקופות שהן גדולות לא נתנו כבדי: ע"ט) שטפילין לבני פירות ובטלי אבדייהו, ואפסקא דמתני' האגוזין והסקדים ילאו קליפיהם לחלוין קאי: ט) פסולות של זיתים: טא) צמתני' תנא דדוקא אם לקח חיה לקרבן לא ילא העור לחלוין, והכא הא קמ"ל, דגם בלקחו לבשר תהא חיכא גוונא שלא ילא לחלוין: טב) והלוקח אינו חומן, אבל כשהלוקח חומן, לא מחלקין בין חי לשחוט, דלעולם צריך לאכול כנגד העור: טג) דטפל הוא לבשר, ובכ"י אירפורט איתא להיפך חי צריך לאכול כנגד העור שחוט אין צריך, והיא משושבת: טד) דבשחוט העור נמכר בפ"ע: טה) אין לוקחין מעות מעולי רגלים, ומתניתא זו הובאה בצבלי יומא י"ב. ומנילה כ"ו. ונקט לה הכא לחשמועינן שדוקא עורות של קדשים טעלין צעלי אושפיוזין בזרוע אבל לא של בהמות ששחטו לבשר תהא, דעורס אינו יולא לחלוין: טו) צנמ' הגי' מפני שאין שלהן: טז) כל"ל וכג"כ בכ"י אירפורט וצנמ' ובדפוסים הישנים הגי' ראב"ט: טז) לפיכך כל"ל וכג"כ בפ"ט: טז) שלמי חגיגה שמרזוהיה לצעלים: טז) המארחין עולי רגלים והמלה רומית*: טז) כל עקף דך דקרא לולב וכן פי' הרמב"ם עוקלין פ"ג מ"י: צב) זרד ענינו שצט דמוכח מלאן מזרד זרדים לאכילה בהוספתא דשבת פ"ג ועיין בפהמ"ט לרמב"ם שם ובצערן, וההכס לעף שחליט לומר זרדין שם נמחים, לא הביא ראייה לדבריו: צג) אין שם פירא עליהן, דלאו מאכל אדם הן, וכבר העיר המפרש ר' יונה על הרמב"ם שבת פ"ח ה"ו, ואל"י אין פירא פ"ח אות ט"ט, וככ"ל עד שלא ימתיקו כמלא פי גדי משימתיקו כרוגרות: צד) עיין לעיל כלאים פ"ח אות י"ט: צה) המפורסמין לכל ב"ח, כן צריך לפרש לפי הרמב"ם עוקלין שם: צו) דלעולם מאכל אדם הם, מה שאינו כן בצלובי זרדין וחרובין, ועיין הוספתא עוקלין פ"ג (בדפוסים הישנים טבול ויס פ"ה): צו) כל"ל וכג"כ בכל הדפוסים וכ"כ בכ"י וויטן ואירפורט, ורק בכ"י הגר"א הגי' חלות חריע, וחריע הוא כרכוס יערי ובלשוננו זאפלאר, וצריך להבדיל בין צנות חריע שהן הגרעינין לחלות חריע שהן הפרח והזרע, ועיין לעף שם ערך חריע: צח) דפרי מפרי וגדולי קרקע הן: צט) כל"ל וכג"כ בכל הדפוסים, והגי' ומטמא בכ"י אירפורט משושבת, דבנות חריע לאו אוכל הן, וכל שאינו אוכל, אפילו חושב עליו להאכילו, אינו מטמא טומאת אוכלין (ובח"ט הפס בגי' כ"י המשושבת): ק) ונקראו חלות על שם העונות שנטעו מזרעווי חריע המעורבין עם שאר דברים, עיין רמב"ם עוקלין שם מ"ה: קא) אבא כל"ל: קב) דכך הסיב ריב"ז לר"ע צמתני' דעוקלין אם נלקחין בכסף מעשר מפני מה אין מטמאין טומאת אוכלין, אם אינן מטמאין טומאת אוכלין אף הם לא ילקחו בכסף מעשר, ואל תתמה על הענין, מדוע לא פליגי ריב"ז גם הכא בצנות חריע, דהא חזינן דלא פליגי התם תנאי בקור שלקח בכסף מעשר, אעפ"י שאינו מטמא ט"א, ובדאי צנות חריע לחוד, וחלות חריע לחוד: קג) והא דאמר ריב"ז בפי' צא סיומן דף ג"א: נמנו וגמרו שאין נקחין בכסף מעשר ואין מטמאין ט"א, לא נעשה אלא לאחר שהי' אלל ר' חלפתא: קד) הוא ראש הדקל והוא עץ לבן דך כורתין אותו מעלי הדקל בדמות גבינה יבישה ואוכלין אותה ב"ח, רמב"ם: ובלשוננו נקרא פאלסקאהל פאלסיתירין עיין לעיל שביעית פ"ד

מעשר שני פרק א קעד

ואין מטמא טומאת אוכלין (צט), כפניות (ק) נקחות בכסף מעשר ומטמאות טומאת אוכלין (ק), ר' יהודה אומר, קור חרי הוא בעין לכל דבר, אלא שניקה בכסף מעשר (ק), כפניות חרי הן כפירות לכל דבר (ק), אלא שפטורות מן המעשרות (ק), ר' שמעון אומר משום ר' אליעזר, ברכום (ק) אין ניקח בכסף מעשר, לפי שאין בו מעם (ק) אלא מראה, אמר (ק) ר' יהודה בן גדיש (ק) לפני ר' אליעזר, של בית אבא היו מוכרין (ק) ציר בירושלים, אמר לו, מי יאמר, שמא דגים (ק) מוכרים עמו: האוכל פירות (ק) מ"ש (ק) בין בשוגג בין במזיד, יזעק לשמים (ק), דברי רבן שמעון בן גמליאל (ק), רבי אומר, בשוגג יזעק לשמים, במזיד יחזרו דמים למקומן (ק), האוכל מעות (ק) של מ"ש, שוגג יזעק לשמים, ומזיד יחזרו דמים (ק), דברי רבן שמעון בן גמליאל, ר"י אומר, בין בשוגג בין במזיד, יחזרו דמים למקומן (ק): האוכל (ק) טבלו של חברו, משלם לו דמי טבלו (ק), דברי

הגיון אריה

אות פ"ד: (ק) דאטעליריספטן עיין לעיל סס אות פ"ה: (ק) דאכל הן: (ק) עירובין הך כ"ח ע"ב מיייתי הש"ס להך מתניתא וקמקשה ר"י היינו ת"ק, ולבסוף מסיק ברכה איכא בינייהו, לת"ק מזכר בורה פרי האדמה, ולר"י שהכל: (ק) ורבי סתם המשנה במס' עוקצין כר' יהודה, והתם הגי' כפניות אוכלין: (ק) אין להן עונת מעשרות שלא נעמרה מלאכתן: (ק) זהו זאפראן שלנו האומה בשדה ובגן, ולשון יוני* הוא, אלא שחכמינו ז"ל עשו כרכום מוכרסום, כמו ליסטים מליסטים: (ק) אלא לא ניקח מחמת הטעם שנתן בהשגל, אלא מחמת המראה, עיין רמב"ם פ"ז ה"ט: (ק) צברייתא דבבבלי עירובין כ"ז הגי' העיד: (ק) יש גורסין גרוש ויש גרים עיין ד"ס וגי' כ"י אירפורט כני' הש"ס: (ק) מירושלים היה: (ק) כה"ג צכ"י אירפורט, ובגמ' ה"ה שמא לא שמעת אלא כשקרבי דגים מעורבין בהן, וגי' הדפוסים משושבתא: (ק) ועתה יודי קוס וברח לך ממקום שאתה עומד שם בתוספתא שבידנו, כל לא עמי ואראך נפלאות, שא לא עינד וראה צפ"ג של התוספתא דמכלתין כמה צבות פוזרות וזרות נכנסו לבין הדבקים, ואיש לא ידע מאין נשא הרוח אותן הנה, אכן ידוע תדע את מה שאמרתי לך כבר שהתוספתא דילן נעשית לאגודה אחת משני קיבוצי ברייתות שונים, מצרייתות שאסף ר' חייה ומצרייתות שאסף ר' אושעיא, נקוט כלל זה בידך ובין תבין שהקוצצים האלה אעפ"י שהיו שונים זה מזה עכ"פ היו מסודרים לפי סדר המשניות של רבנו הקדוש, ואילו נתחברו הברייתות של רבי חייה וברייתות של ר' אושעיא לכל משנה ומשנה צפ"ע בדואי נהווה התוספתא מכוונת בכל פרטי חלקיה לחלקי המשנה, אבל המסדר של התוספתא דילן לא יאל יודי חיבתו אלא רק בכלל ולא גם בפרט, דבידו נתחברו הברייתות לפעמים בלי שום סדר ולפעמים רק לפי סדר הפרקים, וזהו הסיבה שנמצאו כמה וכמה צבות שלא במקומן, לכן החוב עלינו לחסוף הנדחות ולקבץ המפוזרות, וכבר אמרתי פעמים ושלא שתכלית מלאכתו זאת להביא סדרים בתוספתא וכן עשיתי גם פה, המשנה היתה לי לאבן המושכת את חלקי התוספתא השייכים אליה, וכל הצבות האלה הולכין וסובבין אפסקא דמתני' הלוקח פירות שוגג יחזרו דמים למקומן וכו', ובבא זו שהעמדתו בראש טלן מיייתי לה הירו' פ"א ה"א: (ק) שלו בתורת חולין חוץ לירושלים, דאין לוקין עליו, אלא משראה פני החומה, עיין מכות י"ט: (ק) שיסלח לו חטאתו: (ק) כל"ל וכהג"י צכ"י אירפורט וצירו', ובדפוסים החלפו השמות: (ק) דמי פירות שאכל לריך ליעול ולהעלות לירושלים ולאוכלן שם בתורת מעשר שני: (ק) בבא זו ליתא בדפוסים אבל הובאה צירו', צכ"י של הרב פ"מ ובכ"י ויעין אירפורט (והמפרש ר' יונה לא הביא אלא ט' הירו' וכנראה לא מלא שום שטוי בין כ"י הגר"א לרפוס, ואפ"ה כתב בה"ש ובכל הכ"י איתא) והטעם שהחמירו במעוה יותר מצפירות, משום דהו"ל ליהרר במעוה, שכבר חילל הפירות עליהן, כדי להעלותן לירושלים, וכיון שלא מהר קנסוהו, לרשב"ג במזיד, ולרבי בין בשוגג בין במזיד, וצירו' אפסקא הלכתא כרבי במעוה ורשב"ג צפירות: (ק) למקומן כל"ל וכהג"י בכ"י ויעין: (ק) מתניתא זו מיייתי לה הבבלי קידושין ספ"ג ושם הגי' הגובב, ומרים פ"ד: ושם הגי' הגובב טבלו של חברו ואכלו: (ק) לפרש"י ורש"י דמי כולו ולפי' הר"ן דמי חולין שבו

מעשר שני פרק א

רבי קבה), ר' יוסי בר' יהודה אומר, דמי חולין שבו קבו). ישראל שאכל פירותיו במבולן קבו), אף על פי שמתחייב בהן לשמים קבה), אין לכהן בהן כלום, שנאמר בהן תרומה קבט), אין לכהן בהן אלא משירימו, וכן בן לוי שאכל מעשרותיו במבולו, אף על פי שמתחייב בהם לשמים, אין לכהן בהם כלום, שנאמר בהם קל). אשר ירימו לה, אין לך בהן אלא עד שירימו קלא): המביא פירות מן הגורן לעיר הפריש תרומה קלב) ונתנה לכהן, מעשר ראשון ונתנו ללוי מעשר עני ונתנו לעני אין מחשב עמהם דמי הבאה קלג), אבל אם קרא להם שם בגורן קלד), הרי זה מחשב עמהם דמי הבאה קלה): המוכר פירות לחבירו ואמר לו קלו), פירות שמכרתי לך קלו) טבולים הם, בשר בשר בכור הוא, יין יין נסך הוא מה שאכלו אכלו, ויחזיר להם את הדמים קלה), ר' שמעון בן אלעזר אומר, דבר שהנפש קצה בו קלט), מה שאכלו אכלו קמ), ויחזיר להם את הדמים, דבר שאין הנפש קצה בו קמא), מה שאכלו אכלו וינכה להן מן קמב) הדמים: המוכר פירות לחבירו קמג) ונמצאו טבולים קמד), רץ אחריו ומתקנן קמה), לא מצאו, אם בירוע שהן קיימין, צריך לעשר על ידו קמו),

הגיון אריה

ודמי תרומות ומעשרות לפי טובת הגלה, ועיין השגת הראב"ד הל' גניבה פ"ב ה"ד ובמ"מ: קבה) דקסוהו רבנן לגבי כי היכי דלא לגנוב, כן מסיק הש"ס, ועיין השקיל וטריח במס' קידושין וגדלים: קבו) ס"ל קסוהו רבנן לבעה"ב כי היכי דלא לישהי לטיבליה: קבו) מתניתא זו מיייתי לה הש"ס חולין דף ק"ל ע"ב בהך לישנא מניין לבעה"ב שאכל פירותיו טבולין וכן לוי שאכל מעשרותיו טבולין מניין שפטור מן התשלומין, ת"ל לא יחללו את קדשי ב"י אשר ירימו וכו': קבה) כדתני' בת"כ פ' אמור והשיאו אותם עון אשמה, מלמד שאף על הטבל חייבים מיתה: קבט) אפסוק דלקמן אשר ירימו לה' תרומה קמטוין, והגר"א הגיה אשר ירימו ומוחק תיבות בהן תרומה, ועיין בח"ד שכתב דלקרא שהביא הש"ס קא מניין, ולולי דמסתפינא הו"א שז"ל ברישא אלל ישראל אשר ירימו לה' ובסיפא אלל לוי תרומה, ודו"ק: קלא) במדבר י"ח כ"ד, ומעשר שהרימו ב"י קראו המקום תרומה עד שהוליא ממנו הלוי תרומה מעשר, עיי"ש בספרי: קלא) משירימו כז"ל, ותמוהין דברי רש"י שהביא דרשא דש"ס וכתב ה"ג ליה בתוספתא, ועיין לעיל תרומות פ"ז אות ג': קלב) צביתו, אעפ"י שהו"ל לתרום בגורן דא"ל לגורן שתיעקר אה"כ בתרומה, אבל להפריש המעשרות אינו מוחיב אלא צביתו: קלג) דהא לא הביא תרו"מ אלא פירות טבולין: קלד) נוהגין היו להפריש לא לבד התרומה אלא אף המעשרות בגורן, כדי להביא פירות מתוקנין לביהם: קלה) לענין תרומה כבר הני ליה לעיל סוף תרומות, ועיין ירו' דמאי פ"א ה"ב ובבבלי חולין ס"פ הורע: קלו) מתניתא זו מיייתי לה הש"ס בצורות ל"ז ושם הגי' ומנאל, וע"כ גם לפי גי' דיין ל"ל דיש עדים שכן הוא, דאל"כ שורת הדין אינו נאמן, דדוקא כל שצידו לעשות בשעה שמודיעו נאמן, עיין לעיל תרומות פ"א אות ק"ז וכו' וגיעוין כ"ד: ורמב"ם מעשרות ספ"ב וסוף פסולי המקדשין ובכ"מ שם: קלי) בשוגג, ואפ"ה יחזיר להם את כל הדמים, ולא משום קנסא, דהא אין קונסין על השוגג, אלא מפני שלא נהגו בניה שאכלו אחרי שטועד להם שאיכור קאכלו: קלח) את כל הדמים וכהג"ב ב"רש"י בצורות שם: קלט) ומפרש הש"ס שהן נבילות וטריפות שקלים ורמשים: קמ) דמשעה שטועד להם שאכלו דבר מאוס, נהפכה הנחתן לניאום: קמא) כגון טבל בשר בכור ויין נסך, אעפ"י שאכלוהו באיכור, אפ"ה לא אכלה הגלחן, כיון שאינו מאוס בעיניהם: קמב) כהג"י בדפוסים הישנים וזהו גי' נכונה, דר"ל את מה שאכלו ינכה להם מן הדמים שמחזיר להם, וגי' הש"ס וכו' אירפורט ינכה להן את הדמים דחוקה קלה כנראה מפרש"י: קמג) בבה זו והבאה אחריה תמנאל בתוספתא לפני הבבא האוכל פירות מ"ש וכו', ומי שעיניו ברבשו יראה בהשקפה ראשונה שאין להן שם שום שייכות לא למה שלפניהן ולא למה שאחריהן, וברור הוא שכלן מקומן: קמד) בבב"ת דירו' דמאי פ"ז ה"א הגי' המוכר פירות טבולין, וגי' התוספתא עיקר: קמה) אם לא אכל הלוקח מהן, דאי אכל כבר שטי לעיל דיו: קמו) בירו' הגי' עליהן, ולולי דמסתפינא הו"א שמלת "עליהן" נשתבשה לשתי תיבות, על ידו ובין הכי והכי גי' הירו' יותר נכונה,

אם בידוע שאין קיימין, אין צריך לעשר (קטו) על ידו (קטו), ספק שהן קיימין שאינן קיימין, מעשר עליהם קורא (קסח) שם למעשרותיהם: המוכר פירות לחבירו (קטט), המוכר אומר טבילים מכרתי לך (ק), והלוקח אומר מתוקנן מכרת לי, כופין את המוכר לתקן את שלו (קיא), הרי שנמלו בית המלך את גרנו, אם מחמת החוב (קיב), צריך לעשר על ידו (קיג), אם מחמת האונס (קיד), אין צריך לעשר על ידו (קיה): אין פודין (קכו) מעשר שני בירושלים (קכז) בזמן הזה, ואין מפרישין (קכח) מעשר שני בירושלים בזמן הזה, ואין מחללין (קכט) מעשר שני בירושלים בזמן הזה, ואין מוציאין מ"ש מירושלים (קל) בזמן הזה, ואם הוציא (קלב) הרי אלו ירקבו, המחלל (קלג) מעות על הפירות בירושלים בזמן הזה, בית שמאי אומרים, זה וזה מעשר שני, ובית הלל אומרים, המעות כמות שהיו והפירות כמות שהיו (קלד): ך הלוקח בהמה לזבחי שלמים (קלה)

הגיון אריה

וזריך המוכר להפריש מפירותיו עליהן, ואעפ"י שאין מעשרין משלו על של חבירו, הכא שאני דלי אפסר לידון באופן אחר: (קמז) דכיון שנאכלו או שנאבדו אין צריך להפריש עוד עליהן: (קמח) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט ועל גי' זו צריך לברך ברכת הנהנין דעל ידה סלקא השנת הראב"ד מעשר פ"ה ה"ז, דבהך קורא שם פירושי קמפרט מה דקאמר בסמוך מעשר עליהם, כל"ל לא יעלה בדעתך שצריך להפריש המעשרות, אלא קורא שם למעשרותיהן והן שלו, והמוציא מחבירו עליו הראיה, ועיין הפלוגתא בין ר"ח לחכמים דמאי פ"ד ה"ג (ובעל ח"ט גורם בפנים וקורא שם ובפירושו קורא שם ואפ"ה התחכם לומר שהי' לפני הרמב"ם גי' אחרת ממנו שהיא לפניו): (קמט) צבא זו ליתא בש"ס ומה שכתב מרן הכ"מ שם ה"ח צריך תיקון: (קנ) ולא טען שמכר לו לזרוך: (קנא) קנס הוא לו מפני שמכר עבד שלא לזרוך: (קנב) שחייב למלכות מס, הן בזמנן הן בתבואה, כשאר בני המדינה: (קנג) דאין פורעין חוב מטבל: (קנד) ולא מדינא דמלכותא, ובש"ס גיטין מ"ד וחלוין קל"ח הובאה צבא זו בהך לישנא הרי שאנסו בית המלך את גרנו את צבא חייב לעשר את באגפורות פטור מלעשר, ואגפורות ל"י* ופתרונה מסירת נכסיו בצאנס ובחזק יד: (קנה) דלא מחייבה התורה לעשר מה שגוזלין מננו, ולשנא יקחן ישראל ויחללן עבד לא חיישין: (קנו) צבא זו קאי אפסקא דמתני' ואם אין מקדש ירקבו, והטעם משום שאין אוכלין ואין פודין מ"ש בירושלים בזמן שאין מקדש: (קנז) דקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, וכמו שאין פודין בזמן המקדש כדתנן פסחים ע"ה, כך אין פודין בזמן הזה, והא דאין פודין מ"ש בירושלים מפיך ליה מקרא כדתני בן ציבי ספ"ק דירוש' ונתת בכסף צריחוק מקום אתה פודהו, בקירוב מקום אין אתה פודהו, ונתת הכסף בקירוב מקום אתה מחללו ואי אתה מחללו צריחוק מקום, והחילוק בין פדיון לחילול, פדיון בשווי חילול אפילו על פרוטה: (קנח) אוכלין כל"ל וכהג"י בכ"י הגר"א, ובכפתיור ופרח פמ"א ליתא לא זו ולא זו, לא אין מפרישין ולא אין אוכלין, והא דאין אוכלין מ"ש בזמן הזה, מפיך ליה בספרי מקרא ואכלת לפני ה' אלהיך וכו' מעשר דגך תירשך ויזהרך ובכרת וכו', מקום מ"ש לבכור, מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מ"ש אינו נאכל אלא בפני הבית, ועיין תוספתא סנהדרין פ"ג ומכית דף י"ט: (קנט) מעות מ"ש על פירות: (קס) כהג"י במשנה דירוש' פסחים פ"ז ה"ג ובמשב"ש הגי' שאין פודין, והך אין מחללין ואין מוכרין ליתא בכ"י אירפורט, וכנראה גם בכ"י הגר"א אינו, ובכו"פ שם הגי' אין פודין אין מחללין אין מוכרין: (קסא) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט, והרואים לקיים הגי', בירושלים" מדחקים מחד כנראה ממה שכתב הרב בעל כו"פ שם זו"ל ובבא דאין מוציאין הוא בשעדין המ"ש בתוך הפירות ועשה טובה קמ"ל שאין מוציאין אותה שם, כל"ל אין מפרישין ומה שהכריח לפרש כן דקא הני בירושלים ולא קתני מירושלים עכ"ל: (קסב) אפילו בדיעבד אסור לפדותו: (קסג) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט ובכ"י של הגר"א, והדלעיל קאי, דאע"ג שכולי עלמא מודי שאין מחללין לכתחילה, פלוגי בדיעבד: (קסד) וכן מתניה רבי זבירא לבריה עבר רבי קריספא ח"ל לא תניתה כן אלא פירות על המעות, הא מעות על הפירות דברי הכל לא קדשו, ירו' ספ"ק דמכילתין; ובזו ספו תמו ההוספות למ"ה הגמולות בפ"ג דתוספתא, ועשה נחיר למקום שעמדו שם בפ"א: (קסה) הך לזבחי שלמים ליתא במתני', ובצריחתא

מעשר שני פרק א ב

בשוגג (קסו) יחזרו דמיה למקומן (קסו), במזיד תעלה ותאכל במקום (קסח) בזמן הזה תמות (קסז), אמר ר' יהודה, במה דברים אמורים בזמן שמתכוין ולקחה בתחלה לשום שלמים, אבל במתכוין להוציא מעות של מעשר שני לחולין, בין בשוגג בין במזיד, יחזרו דמים למקומן (קע), אם היה בהמה קימא בעלת מום, בין בשוגג בין במזיד, יחזרו דמים למקומן (קעב), אם היו פירות קימא ממאין, בין בשוגג בין במזיד, יחזרו דמים קעד למקומן קעה):

פרק ב (א) אין שורין (ב) תמרים להוציא מהן שכר תמרים (ג) ולא צימוקים (ד)

הגיון אריה

דבבלי קידושין כ"ה: ח"ה אין לוקחין בהמה במעות מ"ם ואם לקח בשוגג וכו', והטעם שאסור ליקח בהמות לרש"י שמא תיכחש בטורה הדרך, ולתוס' שמא יגדל מהן עדרים: (קפו) שלא ידע שהמעות מ"ם: (קפז) דמקח טעות הוא: (קפח) בירושלים, כדכתיב במקום אשר יבחר וכו': (קפס) כלו' ובזמן הזה כל מה שלקח בכסף מ"ם אפילו לא לשום שלמים, ובמתני' הגי' ואם אין מקדש הקבר ע"י עורה ובברייתא דבבלי ליתא כלל: (קע) לפרש"י והר"ם האי בד"א אמזיד קאי, והך בין שוגג לאו אמתכוין להוציא מעשר לחולין קאי והכי קאמר אבל לקחה לשם חולין דמזיד דידהו מתכוין להוציא מעשר לחולין הוא בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקומם, שוגג דמקח טעות הוא מזיד דקניסין ליה למוכר דלא עכברא נבז אלא חורא נבז, ולפי' התוספות ה"פ אבל במתכוין וכו' שהתנה עם המוכר שלא תחול קדושת המעות על הבהמה אלא המעות יהו בקדושה ועל המוכר להעלותו לירושלים יחזרו דמים למקומן, דחייסין שמא יאכלם המוכר חוץ לירושלים עיי"ם, ולולי דבריהם ז"ל הו"א שאפשר לפרש הכי, בד"א שמתקנין בין שוגג למזיד ר"ל בין שלא ידע לידע שהמעות מ"ם דוקא במתכוין מתחילה ליקח בהמה לקרבן, כלו' שלא לעבוד בה, אבל במתכוין ליקח בהמה ולחלל עליה מ"ם שיש לו בציטו כשיצא הבהמה לביתו או לאחר חיזה זמן דרואה לעבוד בבהמה, לא מחלקין בין לא ידע לידע שהמעות מ"ם, דבשעת המקח לא נתחללו על הבהמה: (קעא) שלקחה בתחלה לשום שלמים: (קעב) דעל בהמה שאינה ראויה להקרבה לא תחול קדושת מ"ם ומקח טעות הוא: (קעג) דתקן בהו במ"ה שוגג יחזרו דמים למקומן מזיד יעלו ויאכלו במקום: (קעד) כיון דטמאין אין נתפסין בקדושת מ"ם: (קעה) למ"ו לית הוספה בתוספתא ולא ברייתא בירו':

פ"ב (א) מ"א, מותר להוציא מעות מ"ם בכל דבר שמחיה את הגוף, רק שצריך להמות הימנו דרך הנאחו אוכל דבר שדרכו לאכול, שותה דבר שדרכו לשתות, ופך דבר שדרכו לסוך, ומש"ה אסור לסוך ביין וחמוץ, דאין סכין בכו' אלא רק לרפואה. מותר להשביח מ"ם ע"י תערובת, כשהשבח אינו יולא כנגד הפסדו, ואסור להשביחו כשמוקטו של מ"ם הולך לאיבוד, לפיכך אין מפתמין שמן של מ"ם בערקין ורואי בשמים, שהשרשים בלעי השמן, ואין לוקחין שמן מופטם בכסף מ"ם מדלא שיה לכל נפש, מה שאינו כן ביין, שמוותר לפטמו ולוקחו כשהוא מופטם, דב"א שותין אותו עם הבשמים; ואם תתערב המ"ם בחולין והשביח ע"י התערובת, פודהו לפי החשבון, בד"א בדבר ששבתו ניכר, כגון תבלין ששוין וזו שפלו לין ששום שני זוזין והתערובת שזהו' זוזין, פודה את היין שבה בארבעה זוזין, אבל בדבר שאין השבח ניכר, כגון אם אפה עיסה של מ"ם ששזהו' ב' סלעין בעלמם של חולין ששוין ב' זוזין והפת שזהו' ג' סלעין, השבח למ"ם ופודה את הפת בג' סלעין: מ"ב, פלוגתא דחכמים ור"ם היא, אי מותר לסוך בשמן של מ"ם בירושלים, החכמים מתירים מנח קו"ח מתרומה, דתרומה אסורה לזרים, ואפ"ה סך הכהן בשמן של תרומה, מ"ם שמוותר לזרים כש"כ שסכין בשמן של מ"ם, ור"ם אוסר מנאש דתרומה קיל בכמה דברים מנ"ם, כדמוכח מדיני דתלתן וכרשינין: מ"ג, תלתן של מ"ם צריך לאכול מיד אחר שנתבשלה כל עוד שהיא רטובה, ואסור לאוורה, דיבש אינה ראויה כ"כ לאוכל אדם, ושל תרומה מותר לאוורה, תלתן של מ"ם אסור לחוף בה ושל תרומה מותר לחוף בה ואפילו בטומאה, דכל מעשה בטומאה חוץ משרייתא ר"ל רק כשארין אותה לריכה ע"י: מ"ד, כרשיני מ"ם צריך לאוכלן מיד אחר שנתבשלו, והקילו בהן יותר מבשאר מ"ם, דהתירו להוציאן מירושלים לעשותן עיסה ולאפותן ולהחזיקן, כיון שאין תמרים מלויין בירושלים, ואם נטמאו יפדו, ואין לריכין נט"י לא לאכילה ולא לשפסוף, אלא רק לשרייה בלבד: מ"ה, מי שנתפרו לו בקרקע מעות של מ"ם ומעות של חולין, כל מה שלקט אחד אחד בתחילה, ה"ו מ"ם עד שישלים, ובלבד שצריך להתית ולומר מה שבקרקע ממנ"ם יהא מחולל על החולין שלקטתי, אבל כשהתערבו זו בזו

להוציא מהם מי (ה) צימוקים, אבל שוחקן ועושה אותן טרימא (ו), בתבלין מותר (ז), מפני שמלאכתן (ח), צורר את התבלין ונותנן (ט) לתוך התבשיל, אם במל (י) מעמן מותרין ואם לאו אסורין: אין עושין את היין אלונתית (יא) ואת השמן ערב (יב), ואם עשה את היין אלונתית ואת השמן ערב, סך את השמן ואינו סך אה היין (ואת החומץ) (יג), שהשמן דרכו לסיכה יין וחומץ אין דרכן (יד) לסוך: לוג יין שנפל (טו) לתוך לוג דבש, והרי בו שני לוגין (טז) השבח

הגיון אריה

או שלקח מהמפוזרין מלא חפניו ונאבדו מקלתן, נוטל מן מ"מ לפי חשבון, כגון אם היה מנה של חולין ומאחיס של מ"ט, נוטל שלש לחולין ושני שליטין למ"ט: מ"י, אין מחליטין מעות של מ"ט על מעות של חולין בין ששתיהן כסף או נחושת, בין שהמ"ט נחושת והחולין כסף, ומכש"כ כשהמ"ט כסף והחולין נחושת, ובשעת הדחק מותר לחלל כסף אפילו על נחושת והדר מחלל את הנחושת על כסף, ומותר לעשות קן כשנתערבו לו סלע של מ"ט וסלע של חולין שרצה להוציאה לירושלים, דכיון שהיא בדוחק מצויה בסלע מעות של נחושת ומחלל עליהן סלע של מ"ט בכל מקום שהיא, ואח"כ נוטל מן השתי סלעין את היפה שבהן ומחלל עליה את הנחושת: מ"ז, מותר לחלל סלעין של כסף על דינרי זהב, דלא חישיבין שמה יספה מלעלות לירושלים עד שיחליף סלעיו (עיין ב"מ דף מ"ד): מ"ח, אעפ"י שאסור חוץ לירושלים להחליף כסף על כסף ומכש"כ כסף על נחושת, אפ"ה התירו לפרוט סלע בשקל כסף ובשקל מעות, דכיון שרצה להחליף המעות כדי להעלות מ"ט שלו על נקלה לירושלים, מותר נמי להחליף הכסף בהדיהו (עיין טה"ט אלוהו), אבל אסור להחליף כסף בהדי פירות על סלע כסף, ורק כשאין הפירות לבדן שווין דינר, מותר ללרץ בהדיהו ולפרותן: מ"ט, בירושלים הדבר להישך, פורטין כסף בנחושת, אבל לא כסף בכסף, ולא נחושת בכסף, וכשהוא פורט סלע נוטל מן השולחני שקל כסף ושקל מעות ואינו פורט מעות בכל הסלע, דחישיבין שמה לא יספה בירושלים עד שיוציא את כל הפרוטות וכשיחזור ויחלפן בסלע אלא השולחני ילטרך ליתן לו שוב קלבן: מ"י, מותר לחלל סלע של מ"ט בירושלים על כד חרס של יין חולין, אעפ"י שמתין הימנו ב"ה שמקלתן טהורין ומקלתן טמאין עומאת המא, דמחללה ואומר הכי, מה שהטוריס שותין מיין זה מוסיכהס, סלע זו מחוללת עליו: (ב) צבא זו והבאה אחריה תמלא צב"ה דתוספתא בחר האוספת למ"ד דפרקין ונגררו שמה ע"י שריית הכרטיטין, אבל עיקר מקומן הוא כאן, דשתייהן ארישא דמ"א דפרקין קאי, כדמוכח נמי ממה דאיתא לעיל שביעית פ"ה אות ס"ה ותרומות פ"א אות ד' וכו', עיי"ש: (ג) תמרים דרכן להחלל, ואסור לשנותן ולעשות מהם משקה, דאין כמפסידין: (ד) עביס שלטמקן, ראוינען בל"א: (ה) כלי יין, ובצורה ארצה אשר לא נמלא סם יין כשר זה דרכס למו לעשות מלימוקין יין לקידוש ולהבדלה: (ו) וכו' איתמר נמי ברבות דף ל"ח ע"א האי תמרי של תרומה מותר לעשות מן ערימא ואסור לעשות מהן שר, והלכתא תמרי ועבדיניה טרימא מצרכין עלייהו בפה"ע, מ"ט במלתייהו קיימי כדמעיקרא, ע"כ, וטרימא מלה יוגית*) ויפה פ"ה הרב בעל מוסף הערוך שהוא דבר מעורב וערוף הן לאכול הן לשתות, ומה שכתב עליו הרב בעל ערוך השלם וז"ל כוון לאמת אבל ה"י לרב להעיר כי דרך טרימא להעשות מהבלין ועומדת לאכילה או לשתיה כהוראת המלה היוגית ה"ל וראיה לזה מהוספתא מ"ט ה"ל וז"ל אבל שוחקן ועושה אותן טרימא בתבלין מותר מפני שמלאכתן וכו' עכ"ל, זהו טעות גדול, והרב החכם דר' קאהוט במנ"כ לא כוון לאמת, דהוא עירב טרימא בתבלין ובדאי אסור לעשות כן בתוספתא, דהך בתבלין מותר מלתא בחפי נפשה הוא, כנראה מיד בהשקפה ראשונה לכל איש ואיש אשר לומד התוספתא בעיון ואינו קורא בה בעינים משוטטות: (ז) לשרותן או לטוחטן להוציא מהן משקין: (ח) דעומדן לך, ואין בהן איבוד תרומה או הפסד שביעית ומ"ט, עיין לעיל שביעית סם ותרומות סם: (ט) צרור תבלין שנותנן כ"ל כאשר הוכחתי שביעית פ"ח אות ס"ט, והבלין להיות סהן בעלמא אין נאכלין אין בהם תו קדושה מ"ט כשאין בהם עוד כח להבדיל את התבשיל: (י) נפל כ"ל ועיין בירי' הבחתי לעיל תרומות פ"א אות ט', והגר"א הגיה את הלשון דבר לקדמה אחרת אם בטל טעמן וכו' ולפענ"ד אין סוס לוכך להגהה זו: (יא) אפסקא דמתניתין ואסור דבר שדרכו לסוך וכו' קאי, ואלונתית פרשה לעיל דמאי פ"ה אות ס"ב: (יב) ע"י אפרסמון דמפסיד את היין ואת השמן: (יג) תיבות ואת החומץ ל"ל, דחומץ מאן דכר שמהי הא אלונתית אינה נעשית אלא מיין יין, ומיס ללילים ומאפרסמון: (יד) יין אין דרכו כ"ל כמו לעיל תרומות סם שביעית סם: (טו) כהג"י במשבמ"ט, אבל במשנה שכירו' הגי' נתן בהוסי: (טז) פשיטא, דאם נפל לוג לתוך לוג סיס בכלי ב' לוגין, ומאי

מעשר שני פרק ב

לפי חשבון יו), תבשיל של מ"ש שתבלו בתבלין של חולין, השבח לפי חשבון יח),
 ושל חולין שתבלו בתבלין של מעשר שני, אל יוציא מעשר שני שלו לפדיון יט),
 קפלוט ב) של מ"ש ושל חולין שניתבלו בא) זה עם זה, השבח לפי חשבון כב),
 היתה לו עיסה של מעשר שני ואפאה השבח לפי חשבון כג), ניפלה
 הפת כד) ונקדה התבשיל כה), הפגם לשני כו), בירר את החטים מחנן והרקידן כז),
 דיים שיפרם כשער החטים כח), ר' יוסי אומר, מקום שמחשבין את החוצאה כט),
 פודין את החטים ואין פודין את הככרות ל), מקום שאין מחשבין את החוצאה,
 אף פודין את הככרות לא), שמן של מעשר שני וראשי בשמים לב) של חולין
 שנתערבו, השבח לפי חשבון לד), זה הכלל אמר ר' יוסי לה), כל שהותיר במדה
 שבחו ניכר לה), השבח לפי חשבון, לא הותיר במדה שבחו ניכר, השבח לשני:

הגיון אריה

ומאי קמ"ל? אכן רריך לידע שפליגי אמוראי זבירי ר"י ור"ל צבירושא דהך זה הכלל כל שבחו ניכר
 השבח לפי חשבון וכו' ר"י אמר כל שיש בו הותר מדה השבח לפי חשבון וכל שאין בו הותר מדה השבח
 לשני, ר"ש בן לקיש אמר כל שטעם שבחו ניכר השבח לפי חשבון וכל שאין טעם שבחו ניכר השבח לשני,
 לר"ל סגי בשניכר שבחו ע"י הטעם, ולר"י רריך תרתי שבה טעם והותר מדה, ולפי זה מתניתא זו
 תניא דמסייע ל' לר' יוחנן וזבירי' לה פריך אר"ל אלא מסיפא עיי"ש ועיין לקמן אה"ל ל"ד: יז) ד"מ א"ס
 היין שזה ג' זוזין והדבש זוז א' והתערובת שזה ה' זוזין, רריך לפדות את היין בד' זוזין פחות רביעי,
 עיין בראש"ד פ"ג הט"ו ובכ"מ ובפ"מ"מ לרמב"ם: יח) השבח לשני כ"ל וכהג"י צביריתא דירי' דילן
 וגי' הר"ם משבשתא, ומתניתא זו פליגא אר"ל, דאע"ג שניכר שבה טעמו כיון דלא הותר מדה השבח
 לשני, ובגמ' ס"ס משני ר"ל פתר לה בשאין שבה טעמו ניכר עיי"ש הסוגיא עד גמירא: יט) דדבר שאין
 בו ממש, לא שייך ביה פדיון ורריך להוליכו לירושלים, ר"ש: כ) לפי' הרמב"ם ח"יר הנעשה בדרך לבי,
 ובג"א זירישער לויך, ונקרא קפלוט לפי שיש לו ראש והמלה יונית*: כא) רבותא קאתי לאשמעינן,
 דאע"ג שנספקא לן שמה קפלוט של מ"ש חריף טפי והשביח את הקפלוט של חולין, ולא של חולין את של
 מ"ש, וסד"א השבח לשני, קמ"ל דלא, והגר"א הגיה שנכשלו, ותמה אני עליו, דאי גרסין הכי מתניתא
 זו סיוע להשגת הראש"ד על הרמב"ם פ"ג הי"ד, ודו"ק: כב) דנקטינן שטיקן השבחו מהדדי:
 כג) השבח לשני כ"ל כדמוכח מהך דבסמוך הפגם לשני, ועוד ה"א פסקא דמתני' הוא: כד) הכתוב
 עשה מן הקמח פת יסולין עיין ב"ק ל"ט, ואפשר ש"ל וניפלה הפת ר"ל העיסה נסדקה כ"כ כבתור
 עד שלא נעשית ככר, ופלה לשון מקרא הוא כדכתיב כמו פלה ובקע בדרך יפלה כליות: כה) כשעשה
 מהעיסה מעשה קדירה: כו) דהא בהשביחו מני השבח לשני, וסורת הדין שילא שכרו בהפסדו: כז) לנקות
 הסולת מן הסובין: כח) ולא כשער הסולת, דהואלא על הברירה עחינה והרקדה גדולה מההפרש בין
 שער החטים לשער הסולת, מה שאינו כן בפת הוולאת אפייה מ"מ קטנה מההפרש בין שויה של עיסה
 ושויו של פת, ובזדאי א"ס אפה פת מן החטים שביררן מחנן והרקידן מני איש פודה אלא כשער חטים:
 כט) ר' יוסי איש מחלק בין הולאת הברירה עחינה והרקדה להולאת אפייה, דבמקום שמקפדין מקפדין
 מני על הע"ם, ובמקום שאין מקפדין אין מקפדין מני על הברירה עחינה והרקדה: ל) כלי' פודה את
 הככרות לפי חטים ולא לפי עיסה בהן, ובכ"י אירפירט הגי' המכבדות ובכ"י וייטן הככרות ושתיהן
 משבשתאות ו"ל המוכבדות או כבורות הרקידן בכבדה (ובעל ח"ס שתפס בגי' כ"י אירפירט לא הרגיש
 בדבר) וגי' הדפוסים נכונה: לא) דכיון שאינו מקפיד אפי' בירר החטין ומחנן והרקידן ואפ"ן איש מחשב
 הולאת כולן והשבח לשני, והך מקום שאין מחשבין ליתא בכ"י אירפירט: לב) כגון מר וקמנן בשם,
 כדכתיב בשמים ראש מר דרור וכו': לג) רבותא קאתי לאשמעינן, דסד"א כיון שאכור לפטם את השמן
 לכתחילה, אף בדיעבד יבא כל השבח לשני אפי' בהותר המדה, קמ"ל דלא: לד) הך מתאמר של ר'
 יוסי ע"כ לא הי' ידוע לאמוראי דא"י דאי אפשר לומר שריש לקיש פליג אהנא, ולולי דמסתפינא הו"א
 שסומא דהך מתניתא איש מעצמה של התוספתא אלא מיד איהו מואחר, ומעיקרא הך זה הכלל וכו'
 הי' כתוב בגליון להודיע שהלכה כר' יוחנן ובמשך הזמן בא לפנים ומר"ת ר"י נעשה ר' יוסי ודו"ק:
 לה) אבל הותר במדה ואין שבחו ניכר השבח לשני, וזהו כהרמב"ם ולא כהראש"ד הג"ל:

מעשר שני פרק ב

קעז

ב תלתן לו) של תרומה לו) שחפה לו) בה בת כהן ראשה, אין בת ישראל רשאי לחוף אחריה לו), אבל מענגת לו) שערה בשערה: ג תלתן של מעשר שני תאכל צמחוניות לו), של תרומה בית שמאי אומרים, כל מעשיה במהרה לו), בית הלל אומרים, כל מעשיה בטומאה חוץ מחפיתה לו), דברי ר' מאיר, ר' יהודה אומר, בית שמאי אומרים, כל מעשיה במהרה חוץ מחפיתה לו), ובית הלל אומרים, כל מעשיה בטומאה חוץ משרייתה לו): ד כרשני מו) מעשר שני יאכלו צמחונין, של תרומה בית שמאי אומרים, שורין ושפין לו) במהרה ומאכילין בטומאה לו), ובית הלל אומרים, שורין במהרה שפין ר' יהודה, ר' מאיר אומר לו) בית שמאי אומרים, שורין במהרה שפין ומאכילין בטומאה לו), ובית הלל אומרים, כל מעשיהן בטומאה, אמר ר' יוסי, זו לו) משנת ר' עקיבא לו), לפיכך הוא אומר ינתנו לכל

הגיון אריה

לו) עיין לעיל שבועית פ"ב אות קכ"ה: לו) אפסקא דמתני' מה לא אם היקל בתרומה החמורה מקום שהיקל בכרשנין ובתלתן קאי, ואע"ג דזבא כבד לעיל תרומות פ"א אות פ"ב הדר ותני ליה הכא לפרושי הקולא בתלתן: לח) ומותר לחוף בתלתן כיון שאינה נאכלת אלא ע"י הדחק: לו) אעפ"י שנמאסה כבר ע"י חפיותה של בת כהן: מ) מרככה, וריכך זה ע"י תלתן של תרומה בבית ישראל קולא היא, ועיין בפהמ"ש להרמב"ם וזכורו רפ"ב: מא) צמחוניים כל"ל וכהג"י בר"ם שהביא התוספתא וצמתיתין, ובפירוט משנה זו פליגי הרמב"ם והראש"ד והר"ם ומה שכתב מן הכ"מ ואחריו ההיו"ע שהרמב"ם חזר בחיבורו ממה שכתב בפירוטו ע"כ לאו דוקא במחכ"ה אם לא נאמר שהיתה לפניו גי' אחריתה ברמב"ם (ועיין מראה הפנים ד"ה כיני מתניתא, ובח"ם שפקק על פ"מ כהב זו"ל למחונן מותר לאכלן כשהן לומחין ואין לריך להמתין עד שיתבטלו כן כתב הרמב"ם פ"ב מהל' מע"ש הלכה י"ד II) ופירוטו של הרמב"ם עיקר, דזהו חומרא של מ"ש משל תרומה בתלתן וכרשנין, דמ"ש לריך לאוכלן צעוד שהן ראויין לאכילה, דהיינו למחויים כשהן רטובים, ודוקא למחויים מותר לאכלן שאז הן ראויין לאכילה, ואע"ג דאפשר להנות מהן חפ"י יבשו כבר דרך חפיפה או בשרייה, הגהה זו אינה כלום ברמ"ם, דמ"ש אכילה כהוב גביה, ובתרומה אין לריך לאוכלן אלא מותר להנות מהן ע"י חפיפה או שרייה: מב) חפיה גבה דריך נט"י, כדי שידעו שהיא תרומה וגי' הר"ם, "בטומאה" כאשר היא באיזה סמך הדפוס (עיין בח"ד) משבטתא: מג) והטעם, שלא יהא בשער של בת כהן דבר טמא, דחיישין שמא תגע בשערה קף לאחר שנטלה ידה לתרומה: מד) לחפיפה לא לריכה נט"י ולשהיגע בשערה לא חשו ב"ם: מה) מדדוכשר בשרייה הוי כמטמאה בידים, ורבו הקדוש סתם המשנה כר"י, אכן לריך להתודע ולהגלות שלפני אמוראי דא"י היתה נוסחא אחריתה במתני', כנראה לא לבד מהשקול וטריא בירו', אלא גם ממתניתא זו דמיייתי לה התם בהך לישנא תני זו דברי ר"מ אבל דברי ר"י וכו' פי' זו דתקן במתני' דברי ר"מ, ומה שכתב הרב בעל פ"מ שאתוספתא קאי במחכ"ה דוחק גדול, דאי אפשר לומר שהתוספתא דילן היתה שגורה כ"כ בפי האמוראים, ובדאי נו' המשנה כאשר היא לפנינו נכונה, דאל"כ סתרי דברי ב"ם במ"ג לדרכיהם במ"ד ועדות פ"א מ"ח, דאם סתם רבו הקדוש במ"ג כר"מ שרייה מותרת בטומאה בתלתן ובכרשנין אומרין להיפך ששרייתן בטמאה, וסוגי' הירו' קשה להולמה, ואע"ג: מו) עיין לעיל דמאי פ"א אות ס"ג: מז) דרך ב"ה לשפספס על בשרם: מח) לבהמה, משא"כ בכרשני מ"ש, דמ"ש אסור ליהן לפני הבהמה: מט) הרב בעל ח"ד ראה להגיה דברי ר"מ ר"י חומר, כדי להשוות מדותיהן דהנה ברישא בתלתן ר"מ לחומר ור"י לקולא, ובסיפא ובכרשנין איפכא ר"מ לקולא ור"י לחומר, אכן במחכ"ה אי אפשר להגיה כן, דלפי הגהתו ב"ם לא השוו מדותיהן, דבתלתן אסרין שרייה בטומאה ובכרשנין מתירין, וכ"כ קשה לומר שר"מ פליג אר"ע, וקושיה הרב ז"ל אפשר לישב, דיל"ל לר"מ תלתן עדיפא מכרשנין, דים ב"ה שאוכלין אותה אפילו שלא ע"י הדחק, ולר"י כרשנין עדיפין: נ) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט, ובכ"ם א"ה שורין בטמאה ומאכילין בטומאה: נא) אדברי ר"מ קאי: נב) כדחיתה להדיא במשנה דפרקין ובעדות

מעשר שני פרק ב

כהן (ג), וחכמים לא הודו לו (ד): ה מעות (ה) חולין ומעות הקדש (ו) שנתפזרו מה שלקט לקט להקדש (ז), אחד מעות במעות פירות בפירות (רימונין ברימונין) (ח) וכל דבר שדרבנו (ט) ליבלל, אבל דבר שאין דרכו ליבלל, מה שלקט (י) לקט לשניהם, ומה שהותר הותר לשניהם (יא): ו סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו מביא בסלע מעות (יב), וכן עזאי אומר בשתים (יג): סלע של חולין ושל הקדש שנתערבו, בורר את היפה שבהן (יד) ואומר, אם הקדש הוא הרי הוא הקדש, ואם לאו הקדש בכל מקום שהוא מחולל על זה (טו), ושנייה (טז) הרי היא מותרת: סלע של מעשר שני ושל הקדש שנתערבו (יז), מביא בסלע (יח) מעות ואומר, בסלע (יט) של מעשר בכל מקום שהיא מתחללת על מעות האלו (ע), בורר את היפה שבהן (עב) ואומר, אם הקדש

הגיון אריה

סס: ג) אפילו לכהן ע"ה, כדמתן חלה פ"י מ"ט: (ד) לר"ע שכל מעשיהן בעומאה, ומשו"ה אסרו ליתן כרשוני תרומה לכהן ע"ה, וכנראה מודה ר' יוסי לר' יהודה, ומפני כך סתם רבנו הקדוש דלא כר"מ הן בתלתין און בכרשונין: (ה) השתי צבות שגמאלו בתוספתא לפני צבא זו כבר הובאו לעיל במקומן עיין אות צ: (ו) מייחיה לה הכא לאשמועינן דלא שגא מעות מ"ש, לא שגא מעות של הקדש, במתקלקטים לעולם לריך להשלים תחילה את של קודש, והטעם, כדמפרש בירו', שגא ואצדו השאר ויהו אלו שצדו תפוסין לקודש: (ז) ואמרו בירו' שצריך להתנות ולומר אם אלו שלמנן שני, יהיו אלו שבירי תפוסין עליהן, והקסה הרא"ש בפירושו הו' אין מחללין כסף על כסף ונחושת על נחושת אלא דוקא כסף על נחושת, והירץ שצריך לומר הו' חילול בירו' לא שיהלל על אלו המעות אלא יביא מטבע אחר שאינו חריף כזה המטבע ויחלל המעשר עליו בכ"מ שהוא יחזור ויחללו על המעות שבירו, והתו"ט תירץ במעות הרבה מסתמא יש צניעה החריפים יותר מהאחרים ויחלל על החריפים דוקא, וכל זה לריך בשל מ"ש אבל בשל הקדש מחלל כסף על כסף ונחושת על נחושת: (ח) שתי תיבות ל"ל, דאטו רימונין לא פירות הן: (ט) שאין דרכו כ"ל וכה"ל בכ"י הגר"א, ותנא דתוספתא לפרושי כללא דמתני' קאפו, ועיין בתו"ט, בח"ד ובתוספות חדשים: (ס) שדרבנו כ"ל וכה"ל בכ"י הגר"א: (סא) כלו' מלא חפניו, דבכבלין הו' אפשר לומר שלקטן אחד אחד: (סב) דהיינו לפי חשבון, ד"מ אם נשפכו שני לוגין יין או שמן של מ"ש ולוג א' של חולין, לעולם ממה שהליל וממה שנאצד שני שליטין של מ"ש ושליש של חולין, וביורי' פליגי חוקיה ור' יוחנן הו' מהני בלילה רק בדבר לח, או גס בדבר יבש: (סג) פסקא דמתני' הו', אבל בעל התוספתא באמת אמתני' כולה קא מכיין, דאל"כ לא תמצי לא קאמר הירץ דיו של חילול לבן עזאי, וזה ראייה ברורה שהתוספתא לפעמים מחוסרת הבנה אם לא שוינו המסנה לנגד עינינו, והגר"א הגיה, ואומר סלע של מ"ש בכ"מ שהיא מחוללת על המעות האלו, ובגגה זו אם היא לאורך לריכה השלמה, דעדיין לא ידענו שצורר את היפה שבהן ומחללין עליה, אלא הדבר בודאי כאשר אמרתי: (סד) ולעולם אינו מחלל אלא על מעות של סלע אחת והדר מחללין על היפה שבהן, ולמה לריך להביא מעות בשתיים? כבר אובעיהו להו בירו' ופשוטו מתוך שאתה אומר לו כן, אף הוא דוחק א"ע ופודה אחר, פי' אם לא נחמיר עליו להביא מעות בשתיים, יש לחוש דלמא לא רמי אנפשיה להתנות ולחללה, אלא יקח אחת מהן בלא תנאי להוויאה לחולין, ולתנא דמתניתין סגי בסלע אחת, דכיון שמלכריכיין ליה להביא מעות רמי אנפשיה ומדכר, ותמיהני שלא הביא הר"ש את הירו', דעיקר תירושו הראשון בנוי על הסוגיה דהתם: (סה) ואין לריך להביא בסלע מעות, דדוקא מ"ש ודאי אין מחללין כסף על כסף, אבל בהקדש לא הקפידה התורה ויכול לחללו בכל דבר, ומשו"ה הך בורר את היפה לאו דוקא, דהא אם שתיהן שוין נמי אומר הכי: (סו) ולהא שיקח אחת מהן מבלי להתנות לא חיישינן, דבהקדש שאינו מותר בחכילה כמו מ"ש, רמי אנפשיה ומדכר להתנות ולחללו: (סז) ואחר שהתנה כן, השנייה ממילא מותרת, דחולין היא: (סח) דאי אפשר לחלל הקדש אנו"ש ומ"ש אהקדש: (סט) כ"ל וכה"ל בכ"י ווישן ואירפורט ובדפוסים השמיטו המעתיקים כל מה שכתוב בין חדא הקדש לאורך, וגם טו"כ בכ"י הגר"א נלקית בחסור, דהך, מביא בסלע מעות ואומר סלע של מ"ש בכ"מ שהיא מחוללת על מעות האלו" ליתא התם וזה עיקר הדבר: (ע) סלע כ"ל וכ"ה לנכון בכ"י ווישן: (עא) והשתא יש לו סלע של חולין ושל הקדש שנתערבו, ומשו"ה דינן כדלעיל בצבא הראשונה: (עב) משום חומרא דהקדש לריך לברר את היפה.

הוא הרי הוא הקדש, ואם לאו הקדש בכל מקום שהוא, מחולל על זה, נוטל את השנייה (ע) ומחלל את המעות עליה: סלע של מעשר שני של חולין ושל הקדש שנתערבו (עד), מב'א בסלע מעות ואומר, סלע של מעשר בכל מקום שהוא, מחולל על המעות האלו (עה). בודר את היפה שבהם ואומר, אם הקדש הוא, הרי הוא הקדש, אם לא, הקדש בכל מקום שהוא, מחולל על זה (עו).
 נוטל את השנייה (עו) ומחלל את המעות עליה, ושלישית הרי זו מותרת (עח):
 מפני שאמרו (עט) מחללין נחושת על כסף (פ), וכסף על זהב (פא), כסף על נחושת מדוחק (פב), אבל לא זהב על כסף (פג), ר' אלעזר בר' שמעון אומר, כשם שמחללין כסף על נחושת (פד), כך יחללו זהב על כסף (פה), אמר לו רבי (פו), מפני מה מחללין כסף על נחושת, שכן מחללין כסף (פי) על זהב, (לא) (פח) יחללו זהב על כסף, שאין מחללין זהב על נחושת (פט), ר' אלעזר בר' שמעון אומר (צ), מעשר שני של זהב מחללין אותו על המעות שבירושלים (צא),

הגיון אריה

אע"פ דסוף סוף גם השנייה נתפסת בקדושת מ"ט (עג) ששארם בחוליה: (עד) נקט להך צבא לאשמועינן דגם בהאי גוונא שנתערבו שלשתן ואיכא חולין בהדיהו, או אפשר לחלל ההקדש תחילה ולהסתות עליו, אלא לריך להביא בסלע מעות ולחלל עליהן סלע של מ"ט בראשונה: (עה) והשתא יס לו סלע של הקדש ושתי סלעין של חולין שנתערבו: (עו) ועתה נשאר לו שתי סלעין של חולין: (עז) כלו' את היפה שבשתיהן: (עח) עומדת בחוליה: (עט) הך מפני שאמרו פסקא דמתניתין הוא, אכן רבנו הקדוש לא הביא במשנה כל דיני דחילול, אלא רק חדא מנייהו נקט כדי שלא תקשה למה ליה כולי האי ולחזור ולחלל את המעות על הסלע, ובעל התוספתא כולל ומסויף, כולל כל דיני דחילול ומסויף שם פלוגתא בחילול מדוחק: (פ) נחושת לגבי כסף פירה הוי, וכסף לגבי נחושת טבעא הוי, ומחללין פירות אמטבע, ות"ק היינו רבי, כדמוכח מהא דלקמן אמר לו רבי ומתניתא זו כסברת רבי בילדותיה ר"פ הזהב, דבשר חשיבותיה חולין ולא בשר חריפותא, ומש"ה מחללין נחושת על כסף דאע"פ דהוי פריעי באתרא דסני אינהו חריפי טפי מכספא, מ"מ נחושת לא חשיב כל כך כמו כספא, הלכך כספא לגבי נחושת טבעא הוי: (פא) זהב חשיב טפי, ומש"ה טבעא הוי, ומתניתין ר"פ הזהב דתנן הזהב קונה את הכסף, ר"ל משיבת הזהב קונה את הכסף, משום דזהב מוטלעין, וכסף אינו קונה את הזהב, משום דכסף מטבע, אחי' כסברת רבי בזקנותיה, דבזקנותיה סבר כספא דחריף הוי טבעא, דהבא דלא חריף הוי פירא, וקני ליה פירא לטבעא, כך חוקי למתני' בש"ס דילן, אכן במשנה שבירו' הנו' הכסף קונה את הזהב, ומפרש שם בגמ' זה כללו של דבר כל הירוד מחבירו קונה את חבירו, ומתני' ר' שמעון ברבי דאמר ליה אבוי חזור כך ותני הכהא הזהב קונה את הכסף, א"ל לינא חזור בי דעד דהוא חולק עליך אתיתני הכסף קונה את הזהב, וממעשה דברתיה דר' חי'א שהבא בצבלי ובירו' רפ"ט שם מוכח שאף ר"ה ס"ל כר"ש ברבי' דמה ששנה רבי בילדותיה הוא העיקר: (פב) כיון דבאתרא דמסני פריעי, חריפין טפי מכספא: (פג) אחי' מדוחק, דזהב לעולם חשיב טפי מכסף, והוי בזיון דמעשר שני: (פד) מדוחק וכיון דאיכא דוכתא שנחושת חריף טפי, והך דרשב"ש מיייתי ל' הירו' בה" דפרקין: (פה) מהך טעמא, דהא רבי עלמו סבר בזקנותיה כספא דחריף הוי טבעא: (פו) כהג"י בדפוסים הישנים וכו"ל, וככ"י אירפורט חסר מלת רבי, ובח"ס גורם אמרו לו: (פז) אינו דומה יחוסו של כסף לגבי נחושת ליחוסו של זהב לגבי כסף, דבשלמא כסף איכא למימר שהוא פרי לגבי נחושת, דהא חזין שהוא פירא נמי לגבי זהב, ומאחר שיש עליו שם פירא לגבי האי, הסברא נותנת לומר דחל עליו שם פירא לגבי האי במקום דפריעי חריפי, אבל זהב מן איכא שם פירא עליו לגבי נחושת, דנימא שהוא פירא לגבי כסף: (פח) תיבת לא ל"ל וכהג"י הכונה בכ"י הגר"א, ובירו' איתא ויחללו וכו': (פט) בתמיה: (צ) אמר ליה ר' אלעזר בר' שמעון שכן כ"ל וכהג"י בכ"י של הגר"א ובבבוייתא דירו': (צא) באמת אשכחן שזהב פירא הוא לגבי נחושת, דהא בירושלים לריך לפירוט דיניי זהב במעות נחושת, אכן השבזה זו אינה פירא אדברי רבי, דהנה רבי לא משתעי אלא בחילול מ"ט חוץ לירושלים, דהא בירושלים מן לא יודה שמחללין כסף על נחושת

מעשר שני פרק ב

במה דברים אמורים (א*) , בשל (דמאי , אבל בשל ודאי הרי זה אסור , אף בדמאי מחללין אותו אוכלין על) (ב) אוכלין : מעשר שני (ג) של זהב שעשאו כלים (ד) , אין לו פדיון (ה) , אם היה של כסף (ו) , הרי זה מותר (ז) : מעשר שני של דמאי שנתערב בשל ודאי , יאכלו כחמור שבתן (ח) : חומר בהקדש (ט) שאין במעשר שני , ובמעשר שני שאין בהקדש , שהקדש (ק) מתחלל על הכל (א) , ומעשר שני אין מתחלל אלא על המעות בלבד (ב) . הקדש (אין עולה מכאן ואין מעשר שני עולה מכאן ואילך , ושלא מכאן) (ג) ואילך , הקדש נכנס לירושלים ויוצא , מעשר שני (ד) נכנס לירושלים ואין יוצא (ה) : חומר במעשר שני מבהקדש (ו) .

הניון אריה

אפילו שלא מדחוק , דאם אין מחללין שם מה יאכל , ומקרא מלא הוא ונתת הכסף ככל אשר תאוו וכו' , ועיין ב"מ דף כ"ה ותו ד"ה השתא כספא : (א*) שמחללין דוקא נחשת על כסף וכסף על זהב וכסף על נחשת מדחוק , אבל לא זהב על כסף : (ב) ודאי , אבל בשל דמאי מחללין על הכל ועל כ"ל וכה"ל בכ"י של הגר"א , ומשנה ערוכה היא דמאי פ"א מ"ב ומחללין אותו כסף על כסף , נחשת על נחשת , כסף על נחשת , ונחשת על הפירות (ובעל ח"ש התחכם להגיה גי' כ"י המשושפת ודחה את גי' כ"ה הגר"א הטענה והמעולה בשתי ידיו) , וזכירו צפרקין אמרו , כל שאמרנו בדמאי מחללין , בודאי עבר וחיללין מחללין : (ג) של דמאי כ"ל וכה"ל בכ"י ויעין ורבותא קתוי לאשמעוין , ל"מ מ"ט ודאי שאסור לעשות ממשבע שחיללו עליה כלים , אלא חף של דמאי שפדון אותו לכתחילה בכל דבר אם פודהו בשל זהב ועשאו כלים , אין לו פדיון למפרע : (ד) שחילל מ"ט של דמאי על מטבעות של זהב , והדר ועשה ממשבעות הללו כלים : (ה) כלו' בטיל חילולו למפרע , דהא הוא חיללו על מטבע , והשתא שזהב נעשה כלי , אין כח חילול , ומ"ט בקדושתו קא עומד , וגי' כ"ל אירפרט יט לו פדיון משושפת (ובח"ט שהחזיק בגי' זו כתב וז"ל יש לו פדיון כלו' חוזר ופודה הכלים על הזהב , דאין מחללין זהב שהוא מטבע על כלים שהוא פרי , ואית דגרסי אין לו פדיון והיינו הך (!) כלו' אין לו דין פדיון וחוזר ופודה , אבל אם חלל הזהב אח"כ על הכסף חף שאין מחללין מ"מ תופס קדושת מ"ט דהא טבעה הוא לנבי פרי , עכ"ל , והמשכיל יבחר) : (ו) אם חיללו על כסף ועשה היינו כלים : (ז) דיעבד , ואע"כ דכספא לנבי פירא טבעה הוא , מ"מ לנבי דהבא פירא הוא , ואיכא למימר דמעיקרא נמי אפירא חיללו : (ח) ומחללין אותו כשל ודאי : (ט) אחרי שהראה לנו תנא דהוספתא חיזיה חומרא במ"ט ודאי שאינה בשל דמאי , קתני השתא חומר בהקדש שאין במ"ט והיפוכו , וחוזר אהא דתני לעיל סלע של מ"ט ושל הקדש שנתערבו : (ק) במאי דסליק קא פתח : (א) ומש"ה אין לריק הביאא מעות בסלע של חולין ושל הקדש שנתערבו , דהקדש נפדה במטלטלים כמו במטבע : (ב) פי' פירות מ"ט אין מחללין אלא על מעות , כדתניא בספרי פ' ראה ונתת בכסף , מלמד שאין מתחלל אלא על הכסף , ומנין לעשות שאר מטבע ככסף , ודין הוא הואיל והקדש וכו' עיי"ש : (ג) גפדה בכל מקום , ואין מ"ט נפדה בכל מקום אפילו מכאן כ"ל לפענ"ד ובכ"י הגר"א כהג"י הקדש נפדה בכ"מ , ואין מ"ט נפדת מכאן ואילך ומכאן ואילך והמפרשים נתחבטו צפירות ככל המלות מכאן ואילך (ועיין בח"ט שגהי , שהקדש אינו עולה מאילך מעשר שני עולה מאילך ושלח מאילך"ך) ופלאי פלאים תחזינה עיניך) ולפי מה שהגהתי הדבר פשוט , דמ"ט אין פדיון אותו בירושלים אפילו מכאן ואילך היינו לאחר החורבן , כדתניא לעיל פ"א אות קי"ז וכו' : (ד) פירות קלטו במחיות , אבל לא מעות , כדתנן פ"ג מ"ה , ומתניתא זו אחיה כת"ק דרשב"ב : (ה) חומר בהקדש , שההקדש חל על הכל , ובוועלין בו , ולא הותר לאבילה אלא בפדיון , מזה שאינו כן במעשר שני כ"ל וכה"ל בכ"י הגר"א , ובדפוסים הוצאו מלות האלו בסוף המתניתא שלא במקומן , ופי' הקדש חל על הכל גם על עשים , ואבנים , ומ"ט אינו חל אלא על פירא ומפירא וגיודלי קרקע , הקדש מועלין בו , ומ"ט אפילו אכלו בלא פדיון , אין בו משום מעילה , הקדש אינו נאכל , אם לא פדהו , ומ"ט נאכל בירושלים : (ו) מברתומה כ"ל וכה"ל בכ"י של הגר"א , ובח"ט שמתפאר בלשון מדברת גדולות שהגיה התוספתא עפ"י כת"י והגהות הגאונים תפס פה בגי' הדפוסים , חומר במ"ט וכו' מה שאין כן בהקדש" ומלבד ששקר ענה בפיו לאמר , "אסור דמיו שהדמים נתפסים בקדושת מ"ט ויש להם דין מ"ט" , אבל דמיו פדיות הקדש אין להם דין הקדש" , אינו יודע שגם הקדש עירובו בכל שהוא דהוי דבר שיש לו מחזיקין ושגם הקדש אסור לאוין , ואפ"ה העיז לומר , "קשה לעמוד על עיקרי הדברים

מעשר שני פרק ב ג

מאיר אומר אין מחללין כסף ופירות על כסף (קדו), אלא אם כן יש עמו פרוטרוט. (קדו) וחכמים מתירין: טו ר' יעקב אומר משמו (קדו), שלשה דינרין כסף ודינר (הי מעות והי פירות) (קדו), ר' שמעון בן אלעזר אומר (קדו), שמאי הוקן אומר, יניחנה בחנות ויאכל (קט) כנגדה (קל):

פרק ג * (ב) אמר להם ר' שמעון, הלא שלמים (ג) יש בהם חוה

הגיון אריה

כ"מ: (קג*) למ"ב לית הוספה בתוספתא ולא ברייתא צירו: (קדו) פסקא דמתניתין הוא, ופלוגתא דר"מ וחכמים מפרש צירו' דהחכמים מתירין לחלל כסף ופירות כששוין חזי דינר והכסף חזי דינר, דכיון שהפירות אינן ראוין לחללן בפ"ע, מותר לחלל בצירוף, ור"מ אומר כהאי גוונא, והכא בתוספתא מפרש דגם לר"מ אפשר לחללן בצירוף: (קדו) כלו' שהכסף מרובה על הפירות, להיות שהפירות שוין חזי דינר חסר פרוטרוט, דרק כהאי גוונא ס"ל לר"מ שאי אפשר לחלל הפירות בפ"ע, והמפרשים מדחקו לומר שרק בצירוף מעות נחשב ס"ל לר"מ שיותר לחלל כסף ופירות על כסף, והרב בעל ח"ד רצה להגיה אפי' יש עמו פרוטרוט, כדי ליישב הסתירה בין הירו' ובין התוספתא, אבל באמת אין כאן לא סתירה ולא שום טורח להגיה ועיין ברמב"ם ספ"ה ובראש"ד שם: (קכו) מסתברא משמו של ר"ע לדבריו קאי: (קכז) רביעי רביעית כסף ושאר מעות כל"ל לפי הגי' בכ"י הגר"א, דהכי א"ה ודינר הרביעי כסף ושאר מעות ובודאי נפל מלת רביעית (עין מ"ב), ור' יעקב פליג להתא דמתניתין דאמר בשם ר"ע ברביעית מעות, עיין בפהמ"ם להרמב"ם שכתב בשמיות סלע ויחליף מעות ולפרוט הר"ם ויחליף מעות בחלק ט"ז של סלע, ולפי מה שמעו ר' יעקב התיר ר"ע להחליף מעות בשלשה רביעין של דינר, ועיין גי' המשנה צירו' במכילתין ובמשב"ם עדיית פ"א מ"י ובד"ם: (קכח) במתני' איתא סתם שמאי אומר וקשה טובא היאך פליגי ב"ש אשמאי רבם, ועוד אמאי הוכיר שמו של שמאי ויטהו בסוף, על כן בא הגא' דתוספתא לאשמועינן דתגאי איכא חליבא דשמאי, ורשב"א פליג אבית שמאי: (קכט) והעטם, כדמפרש בירושלמי, דאם יהיו הפרוטות צידו שמא ישכח ויזילאם לחולין (ובח"ס גורם ויאכל בזמנן): (קל) למ"י לית הוספה בתוספתא ולא ברייתא צירו':

פ"ג א (א) מי שיש לו פירות של מ"ם מחויב לילך לירושלים ולאכלן שם, דכתיב והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו ונתתה הכסף וכו', ואע"ג שאינו מחויב להביא בעצמו פירותיו שמה אם לא יכול לחללן, מ"מ אסור לשלם שכר הבאה ממ"ם, ומש"ה אינו רשאי לומר לחבירו, העל את הפירות הללו לירושלים לחלק, דהוי כפורע חובו ממ"ם, אלא מומינו חוץ לירושלים לאכול ולשקות עמו במקום, ואמר לו העלם שנאכלם ושחם אני ואתה, וכמו שאסור לומר לחבירו העל את הפירות האלו לחלק, ה"ל אינו רשאי לומר לו העלם שנאכלם ושחם אני ואתה, דככהאי גוונא פוער את עצמו מליך לעיר הקדש, ומתך טעמא מתנת מ"ם אסורה אם לא הזמית, וזהו דקא' דייק התגא, שנאכלם ושחם, אבל כשהמתנה אינה רק מלד אחד, אלא משני לדדן, כגון שראובן אומר לשמעון הי לך פירות האלו והעלם לירושלים, ושמעון אומר לראובן הי לך יין זה והעלם לירושלים, דליכא למיהש שהנותן רוצה לפעור א"ע מלעלות לעיר הקדש, אין נריך שיזמין זה את זה והייט דקאמר במתניתין אבל טהנין זה לזה מתנת חנם (כך נראה לי לפרש לפע"ד, ועיין מה שכתב בעל ספר החיטוך פ' בחקתי סו' ט"ם ועיי"ע בחו"ט, בשטת אליהו ובתפארת ישראל): מ"ב, פלוגתא דחכמים ור"ש היא, אי רשאי ליקח תרומה בכסף מ"ם, החכמים אסרין מפני שמעט באכילתו, דמ"ם מותר לזרים ולטבול יום תרומה אינה מותרת אלא לכהנים מעורבי שמש, ור"ש מתיר מנח ק"ח משלמים, דאם מותר ליקח בכסף מ"ם זבחי שלמים אעפ"י שיכולין לבא לידי פיגול מותר וטמא, כש"כ שרשאי ליקח בו תרומה שאין בה דין פיגול ומותר, ולחכמים אין זה ק"ח, דשלמים מותרים לזרים (עיין לקמן אות ג'): מ"ג, מי שיש לו מעות של מ"ם בירושלים אינו מחויב ליקח בהן אוכלין ומשקין לעצמו, דאם נריך לקנות במועותיו דברים של חולין, רשאי לומר לחבירו שיש לו פירות של חולין, המעות שלי יהיו מחוללין על פירותיך, וחבר זה אוכל פירותיו בקדושת וטהרת מ"ם, ומי שיש לו מעות של מ"ם דמאי, מותר נמי לומר הכי לע"ה: מ"ד, מי שהוא בירושלים ובידו פירות של חולין ובמדינה יש לו מעות של מ"ם, ורוצה להרויח טרחה הדרך מלבא פעם שנית ולהביא מ"ם שלו לירושלים, ה"ל מחלל מעותיו במדינה על פירותיו שבירושלים ואוכלן שם בטהרה, וכ"כ אם יש לו מעות של מ"ם בירושלים, ואין שם חבר בין מכירו לחללן אפירותיו של חולין, אבל לו לעצמו יש פירות חולין מדינה, ה"ל מחלל מעותיו לקנות בהן מה שרריך לו, ומביא פירותיו לירושלים לאוכלן שם ואין נריך שיהיו

ושוק שהן אסורים לזרים (ד) : ג מפרישין (ה) תרומת מעשר (ו) על פירות

הגיון אריה

הפירות והמעות בשעת החילול במקום אחד: מ"ה, מי שהביא מעות של מ"ס לירושלים אינו מוכרח ליקח בהן מיד אוכלים ומשקים לאוכלן ולשתותן בטרה, דמעות מ"ס מותר להוציא מירושלים, מה שאינו כן בפירות מ"ס, דפירות מחילות קולטות אותן, ובין שהוצאו לירושלים בין שקנו שם בכסף מ"ס אסור להוציאן: מ"ו, לא לבד שאסור להוציא מ"ס עלמנו שהפרש כבר, אלא אף הפירות שהקבעו למעשרות ועדיין בטבלן למ"ס, אסור להוציאן מירושלים עד שהפרש מ"ס שלהן, ואם עברו בתוך ירושלים לריך להחזיר את המ"ס ולאכול שם, דמתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמיין ומחילות קלטוהו למ"ס, ופירות שלא הקבעו עדיין למעשר כגון סלי ענבים לגת וסלי תאנים למוקפה ועברו בתוך ירושלים, למ"ס שלהם יש פדיון, ופירות של דמאי אעפ"י שנגמרה מלאכתן, מותר להוציאן מירושלים, דיש פדיון למ"ס שלהן, אבל מ"ס של דמאי אסור להוציא (עיין בשמות אליהו פירוש הקלר): מ"ז, אע"פ שלענין חיוב מעשר שדין נופו בחר עיקרו (עיין מעשרות פ"ג מ"י) לענין אכילתו ופדיון מ"ס אינו כן, דליין שעומד לפנים מחומת ירושלים ונפשו נוטה לחוץ לחומה, או שעומד חוץ לחומה ונפשו נוטה לפנים מחומה, מותר לאכול המ"ס רק כנגד החומה ולפנים ולפרות המ"ס רק כנגד החומה ולחוץ, וכ"כ הכתובים שבחומה הבולטין לחוץ ופתחיהן לפנים מן החומה, או אופכה בולטין לפנים ופתחיהן לחוץ, מחוץ לחומה שדין ולפנים מן החומה אוכלין מ"ס: מ"ח, בלשבת העזרה לענין שחיטת קדשים קלים ואכילת קדשי קדשים כך הדין במויות בקדש ופתוחות לחול, תוכן חול ונגותיהן קדש כשהגנות שוין לקרקע העזרה, אבל אינן שוין לקרקע העזרה אף הגנות חול, במויות חול ופתוחות לקדש, תוכן קדש ונגותיהן חול, אפילו כששוין לקרקע העזרה, במויות בקדש ובחול ופתוחות לקדש ולחול, תוכן ונגותיהן כנגד הקדש קדש, וכנגד החול חול: מ"ט, מה שאמרו אין פודין מ"ס בירושלים, היינו דוקא כשהוא טהור, אבל מ"ס שנטמא יפדה, רק שריך לחלק בין פירות שנטמאו בחוץ לחוץ שנטמאו בפנים, נטמאו בטהור, נטמאו בחוץ בין באב הטומאה בין בולד הטומאה, יפדה הפירות ויכול לאוכלן אף בחוץ, נטמאו בפנים באב הטומאה, מותר לאוכלן בחוץ, בולד הטומאה, אפילו לאחר שנטמאו, לריך לאוכלן בפנים: מ"י, פירות שלוקחו בכסף מ"ס שנטמא, להכמים יפדו מכה קו"ח ממ"ס טמא עלמנו, ור"י יקברו, דלקוח ממעות מ"ס חמור ממ"ס עלמנו, דהא מ"ס טהור נפדה בריחוק מקום, והלקוח בכסף מ"ס טהור לריך להעלות לירושלים כדתנן פ"א מ"ה: מ"יא, אין פודין מ"ס אה"כ ראוי לאכילת אדם ולפיכך אם קנה במעות מ"ס חיה לבשר תאוה ומתה, תקבר עם עורה, אבל כשנטמאה לאחר ששחטה לבשר תאוה או לאחר שלקחה שחטה, פודין אותה כפירות שנטמאו: מ"יב, מי שיש לו יין של מ"ס וכנסו לקנקנים אעפ"י שסתם את הקנקנים בנגופה אפ"ה לא נתפסו הקנקנים בקדושת מעשר אלא עומדין בחוליהן, אבל אם קרא שם למ"ס לאחר שכנס היין לחוץ הקנקנים לריך לחלק בין קריאת שם קודם שגפן לקריאת שם אחר שגפן את הקנקנים, קודם שגפן לא קרא שם אלא לין בלבד, ומש"ה הקנקן א"פ חילול, לאחר שגפן קרא שם גם לקנקן והו"ל כעוקח במקום שדרכן למכור סתומות ונתפס הקנקן בקדושת מ"ס וריך חילול, וכ"כ לריך לחלק בין מנופה לשאינה מנופה לענין ביטול והפרשת תרומה, עד שלא גפן עולות בק"א, אחר שגפן הו"ל דבר חשוב ומקדשות בכל שהן (עיין ערלה פ"ג מ"ו) עד שלא גפן הורס מקנקן אחד על כולן, משגפן לריך לתרום מכל או"א: מ"יג, ואם רוצה לתרום מאחד על כולן אחר שגפן, פותח את הקנקנים ואינו לריך להערוטן לגת; והא דמחלקין בין גפן לשלא גפן היינו דוקא במקום שדרכן להימכר סתומות דבעיל הקנקן לגבי היין והלוקח אינו לריך לחללו, דדמי הקנקן כעלעו בתוך דמי היין הלכך לגבי דידיה הקנקן קונה מעשר ולריך לחלל גם את הקנקנים, אבל במקום שדרכן להימכר פתוחות, ומן הסתם מחזירין את הכלים למוכר אם לא שילמו הכלים בפ"ע, לא ילאו הקנקנים לחולין, משום דלא בעיל לגבי יין אע"פ שסתומות, הלכך אף לירידה אינו קונה מעשר, דהא מחלל את היין כאילו הי' מכור לאחרים, ואין שום חילוק בין גפן לשלא גפן, אכן כשהוא רוצה להחזיר על עלמנו לפדות את היין שבקנקנים סתומות כאילו מכרן לאחרים במדה, ילא הקנקן לחולין (ועיין לקמן אות קמ"ג וסו'): (ב) למ"א לא מצינו שום הוספה בתוספתא והירו' מיייתי להך דמתניתא תני לא יאמר אדם לחבירו בירושלים העל חבית זו של יין ממקום למקום לחלק: (ג) ר"ש משיב לחכמים שאמרו במתניתין דאין למילף תרומה מק"ח דשלמים, וגם פה לא אהדל מלהעיר שהתוספתא מחוסרת הבנה אם לא שזייט תמיד המשגנו לנגד עינינו: (ד) ואפ"ה אמרו שלקחו במנה לשלמים ואם מקפידין שלא ימעט באכילתו אמאי לא תקס' שאין לוקחין אלא לבשר תאוה: (ה) הבבות האלו הנמשכין אחר מ"ג דפרקין המלא בפ"ד של התוספתא במקוה שאין להם שום שייכות לא למה שלפניהן ולא למה שלאחריהן: (ו) איירי דתני לקמן שמחליין פירות מ"ס על מעות ע"ה, להיות שט"ה נאמן לומר מעות הללו חולין הן, תני נמי הכא שמפרישין ת"מ על פירות ע"ה נחמין

מעשר שני פרק ג

עם הארץ ז', אף על פי שעושה תקלה לבאין אחריו ח', כיצד ט' הוציא פירות מתוך ביתו ואמר לו הפרש על אלו, לא הפריש י' אלא עד מקום שהוא לוקח י"א: מחללין מעשר שני י"ב על מעות י"ג עם הארץ, אף על פי שעושה תקלה לבאין אחריו י"ד, כיצד הוציא מעות מתוך אפונדתו ט"ו ואמר לו חלל על המעות האלו, לא יחלל אלא עד מקום שלוקח ט"ז ופורט י"ח לו דינר לאלתר י"ח, אם מחמת החוב י"ט מותר כ', ואם מחמת המלוה כ"א, הרי זה אסור כ"ב, עד שילך לתוך ביתו ויחזור כ"ג: קטן שמוכר כ"ד בשוק, מפרישין עליו מעשר שני כ"ה, כיצד, נותן כ"ו מריסית כ"ז, בין שהוא ביד הלוקח, בין שהוא ביד המוכר, ובין שהוא בו כ"ח באונקלי כ"ט, מפריש עליו והולך ל', וגמל הימנו רשות ל"א, מפריש עליו והולך, ופורט לו ל"ב דינר ל"ג, ומפריש עליו

הגיון אריה

דנאמן הוא לומר פירות הללו טבולין למעשר הן: ז' להניחן מחוקטין בידו של ע"ה: ח' דהבא לקטות מפירות אלו אינו מאמין לע"ה שכבר מעושרין הן, ויפריש עליהן מודמלי אחר, כמלא מפריש מן החיוב על השטור, ועיין ירו' דמאי פ"ג סה"ב: ט' מפריש ת"מ: י' יפריש כ"ל: י"א רלו' רק על הפירות שהזיח ולא על הפירות שעודן בבית ע"ה: י"ב אפסקא דמתי' ולא יאמר כן לע"ה אלא בדמאי קאי, וקתי לה הכא כרי שלח תקסה הא תינה שמוחר למסור פירות של דמאי לע"ה מכה ס"ס, אבל מי גאמן ע"ה לומר שמעותיו חולין שנחלה עליהן, קמ"ל דמחללין, להיות שע"ה גאמן לומר מעות הללו אינן של מ"ש, כדתנן טבול יוס פ"ד מ"ה בראשונה היו אומרים מחללין על פירות ע"ה, חזרו לומר אף על מעותיו: י"ג כ"ל וכהג"י בכל הדפוסים הישנים והגי' פירות בכ"י אירפורט אינה מדויקת כדמוכח מתוך הבבא, ובהוספתה של ר"ש טבול יוס שם כהג"י מחללין מעשר שני על מעות עם הארץ ואף על פירות ע"ה, אעפ"י שעושין תקלה וכו' עיי"ש: י"ד לפי מה שכתבו המפרשים משונה הך תקלה ע"י חילול מתקלה ע"י הפרשת ת"מ, ויש מן המפרשים שדבריהם כדברי נביאות, ולפענ"ד אפשר לומר שתקלה שעושה בחילול שיה לגמרי לתקלה שעושה בת"מ, דהנה אם ע"ה מחלה את המעות האלו, הן על פירות הן על מעות אחרין, וחזר ומחלה פירותיו עליהן, הרי פירות האלו מחוקטין הן, וא"ל להפריש מהן מ"ש, אבל הלוקח מע"ה אינו מאמין ויפריש עליהן וגמלא מפריש מן החיוב על הפעור וק"ל: טו' כ"ל וכהג"י בכ"י אירפורט, בראב"ד מ"ש פ"ח הי"ג ובר"ש שם וז"ר* היא, ועיניו אבנט שזרעין בו מעות: טז' ולא גס על שאר מעות שבאפונדתו, דיש לחוש שמא מ"ש הן: יז' כ"ל והגי' פורט בר"ש משבשבתא, דכך סיומא דברייתא ההם עד מקום שלוקח ופורט, עיי"ש: יח' החבר פורט לע"ה דינר מיד אחר שחילל הפירות על מעותיו שנתן לו מעות נחשת, ואינו חושש שמא דינר זה ממנ"ש הוא: יט' ואם ע"ה נתן לחבר דינר שחיוב לו: כ' דגם ע"ה יודע שאסור לפרוע חובו ממעות מ"ש: כא' ר"ל שע"ה נתן את הדינר לחבר בתורת הלוואה, ולפי הגי' בראב"ד שם, "אי משום חוב ומשום מלוה אסור" צריך לפרש, משום חוב שחיוב לו דינר בדבר שמכר לו החבר, ומשום מלוה שהלוה לו החבר דינר: כב' דע"ה אינו יודע שאסור להלוות מעות מ"ש, ונגי' הראב"ד ל"ל חיישינן שמחמת הבושה משלם אף ממנ"ש: כג' ובדאי הביא דינר של חולין, דאל"כ למה ליה ליטרח טולי האי: כד' היה מוכר פירות כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א וקט' ליה הכא לאשמועינן דלא חיישינן שע"ה מוכר מ"ש: כה' לאחר שהפרשה ת"מ מפרישין מן הפירות מ"ש, וקאחי לאשמועינן שיכול ליתן למוכר ע"ה טריסית או דינר שחילל עליו המ"ש שהפריש מן הפירות, כנלפע"ד, והגמפרשים נדחקו מאד זה אומר בכה וזה בכה, ואין שום דבר השווה ציניהם: כו' הלוקח מוציא המטבע לחלל עליה מ"ש של פירות אשר רוצה ליקח: כז' מטבע רומית** ושוויה שלשה איסרין, ולדינר שמונה טריסיתין: כח' כהג"י בכ"י אירפורט, ובכ"י ווינן הגי' בא' באונקליין ונפל: כט' אגודה גדולה כדמוכח מהא דלקמן והמלה יוגית*** ועיניה מלא יד: ל' עד שלקח פירות ששוין שלשים איסרין: לא' כהג"י בכ"י אירפורט וגי' זו נכונה יותר מגי' הדפוסים, ולולי דמסתפינא הוא"ש כ"ל באונקליי טוטל הימנו רשות ומפריש עליו והולך, ופי' בלי נטילת רשות אסור לחלל המ"ש על מעותיו של מוכר, דמשעה שנטל הלוקח את הפירות, המעות של מוכר: לב' כ"ל וכהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים נטל הימנו: לד' כשלקח כבר פירות שבצעים טריסית והפריש צ' טריסיתין למ"ש, מוסיף ולוקח עוד וצריך להפריש טריסית

*) fundā **) tressis ***) ἀργαῖος

מעשר שני פרק ג קפא

והולך, ולא עוד אלא שאדם מוציא דינר (ד) מתוך פונדתו (ה), מפריש עליו (ו) והולך, וחוזר ומביא לו באחרונה (ז) ואומר לו על זה חיללתו (ח): לקח ממנו עשרה דינרים (ט), לא יחלל על כולם, אלא על אחד מהם (י), לקח הימנו עשרה כורין של חטין, לא יפריש על כל המגורה (יא), אלא על אחד מהם (יב), לקח הימנו עשר חביות של יין, לא יפריש על כל האוצר, אלא על אחת מהן, לקח הימנו עשר אגודות של ירק, לא יפריש על כל האונקלי, אלא על אחת מהן, שלא להפחית את השוק בעיניו (יג): המוכר מעשר שני לשום חולין (יד), לא ימכרנו לשום מעשר (טו), מפני שפגם את המעשר (טז), יש לו חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה (יז), ומבקש למוכרן, מוכר ראשון ראשון (יח), ונותן לתוך האינפולי (יט) נתון (כ) כולן בכרך (כא) נוטל דמיהם בכרך (כב), אלו

הגיון אריה

טריסת שמיני, פורט לו דינר, אעפ"י שאינו יודע צבירור אי יקח עוד בשלשים חיסר: (ד) מתחילה, ולא טריסת, כשעתה ליקח פירות ששוין קרוב לי' דינרין: (ה) כהג"י בכ"י אירפורט, ועיין לעיל אות ע"ו: (ז) לאחר שהראה לו את הדינר ונטל הימנו רשות לחלל עליו מ"ש: (ז) כלו' אחר שנתן לו הע' דינרין בעד פירות של חולין, נותן לו באחרונה את הדינר העשירי שחילל עליו את מ"ש: (ח) ועתה יאכל ידי חובתך, וזריך למימר הכי, כדי שלא יערב ע"ה את הדינר של מ"ש בדי דינריו של חולין, כנלפע"ד, והמפרש ר' יונה כתב וז"ל וחוזר ומביאו, ר"ל אחר שחילל הפירות על המעבע של ע"ה, לריך לטוול המעבע מע"ה ולהביאו אללו, משום שאסור להניח פירות מ"ש או מעות מ"ש אלל ע"ה, כדתקן פ"ג מ"ג ופ"ד מ"ו עכ"ל, ובמחכ"ה זה אינו אלא צמ"ש ודאי, אבל בדמאי להדיא הנין ההם שמוותר לחלל מעות מ"ש של דמאי על פירותיו של ע"ה, וכ"כ להיפוך פירות של דמאי על מעות של ע"ה, ודוק: (ט) כהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים הישנים ובכ"י וויטן הג' דינרים של זהב, וכראה שני' כ"י אירפורט נכונה דעד דינר כסף לא מקפיד עם הארץ שחלל עליו הלוקח מ"ש שיש לו והכא ברישא ע"כ בשלקה ממנו בעשרה דינרים דברים שפטורין מן המעשר קמייירי: (ט) והטעם כדמיי לקמן שלא להפחית השוק בעיניו: (יא) לא יפריש מ"ש על כל המגורה לחללו על מעותיו של ע"ה, דאם נותן למוכר דמי כור אחד ואומר לו ועל זה חיללת מ"ש של כל המגורה, פחיתת המחיר הוא בעיניו: (יב) ועל ע' טורים האחרים מפריש הלוקח מ"ש ומחללו על מעותיו, וה"ה מ"ש במגורה בחו"ל ובאונקלי שאינו מחלל הלוקח אלא על אחד ממאה ממעותיו של ע"ה, ומ"ש ברישא דמחלל על אחד מעשרה, וי"ל דשאני רישא דכל עשרה דינרים חולין גמורים הן, כדפרשתי לעיל שלקח הימנו דברים הפטורין מן המעשר, ומטוב לב נראה המוכר לחלל בעד המוכר, אבל כשמפריש מ"ש מן גזונת אמריק שעד דינר אין זה פחיתת שוק בעיניו רהא לא חילל בעד המוכר, אבל כשמפריש מ"ש מן הפירות שלקח הימנו ונותן לו מיד את המעות בחזרה מ"ש, אעפ"י שנטל הימנו רשות להפריש, אפ"ה לא יחא ליה שיפסיד כל כך וכאונאה הוא בעיניו: (יג) דשווי של מ"ש פחות משווי של חולין, ואם אחת נותן למוכר ע"ה כסף מ"ש הרבה, יאמר בלבו ירושלים מקום זול הוא, ולא יביא פירותיו למוכרן שם: (יד) שיהיו הפירות חולין, והמעות נתפסין בקדושת מ"ש, דהיינו פרייה ממט' (הג') שהבאתי היא גי' כ"י אירפורט ובדפוסים א"ה מוכר מ"ש לשום חולין לא ימכרנו, ובח"ש התחכם להביא מוכר מ"ש לשום חולין ולא ימכרנו (ו'): (טו) אלא אומדין אותה כפירות חולין: (טז) דדמי מעשר פחותין מדמי חולין, ועוד בזוין הוא לקדם להימכר בשוק, ועיין רמב"ם פ"ד ה"ד ובראב"ד ובכ"מ, ועיי"ע ירו' פ"ד ה"ה דמניח ההם אין פודין מ"ש לשם שני אלא לשם חולין ומסיק שצריך לומר כמה שוין פירות הללו, אפילו הכל יודעין בהם שהן מ"ש: (יז) הכריכות מעורבין שאינו יודע איזהו של חולין ואיזהו של מ"ש: (יח) מכירה ממט' ובלבד שיתנה ויאמר אם הללו חולין תעמודנה בחזוניהן ואם הן מ"ש יהיו מחוללין על הכרך השני, ואחר שקבל המעות מהנה כן על השני: (יט) כהג"י בכ"י אירפורט וכ"ל: ואינפולי כמו אמפולי והמלה רומית (*), ועינה מטפחת או כים לתת בו מעות לשמור: (כ) נתונין כ"ל: (כא) שנתערבו כל כך שאינו יכול למוכרן אלא כולן ביחד: (כב) מוכר הכל לשם חולין, דאי אפשר לתקן באופן אחר, באשר

מעשר שני פרק ג

שרוצה מפריש (ג) לשם חולין, ואלו שרוצה מפריש (ג) לשם מעשר שני, ו ר' שמעון בן יהודה (ה) אומר משום ר' יוסי, כך אמרו ב"ה לב"ש (ו): אי אתם מודים (ו) בפירות שלא נגמרה מלאכתן (ה) שיפרו מ"ש שלהם (ג) יאכל (ס) בכל מקום, אף פירות שנגמרה מלאכתן כיוצא בהן (א) שיפרו (כ) מעשר שני שלהם, אמרו להם ב"ש, לא אם אמרתם (ג) בפירות שלא נגמרה מלאכתן שיכול להפקירן להוציאן ידי תרומה (ד) ומעשרות (ה), אמרו להם בית הלל, אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול הוא לעשות תרומה ומעשרות על מקום אחר (ו), דבר אחר (ז), אין חייבין תרומה ומעשרות (ח) אלא עד שירימו (ט): ו אילן שעומד בפנים ונופו (ע) נוטה לחוץ (א) יש למעשר שני שלו (ב) פדיון (ג), החזיר נופו לפנים (ד) אין למעשר שני שלו פדיון (ה), היה עומד בחוץ ונופו (ע) נוטה לפנים אין למעשר שני שלו פדיון (ו), החזיר נופו

הגיון אריה

שאינו יכול להתנות: (ג) כ"ל וכה"ו ככ"י אירפורט וכה"ו מוכר בדפוסים משושבת: (ד) למ"ד ולמ"ה לא מלינו שום הוספה בתוספתא, לא בפ"ד ולא בפ"ב אשר עתה נחזור שמה, וגם הירו' לא הביא אף לא בריתא אחת בה"ד וה"ה, אכן עיין לעיל פ"א אות ל"ה וכו': (ה) כהג"ו במתני' ובש"ס מכות דף כ' ע"א, אבל ככ"י אירפורט איכה ר"ש בן אלעזר, וזירו' האבאה סתם: (ו) מביא ראייה שלא נחלקו בפירות שלא נגמרה מלאכתן: (ז) בתמיה: (ח) ולא הוקבעו למעשר: (ט) כ"ל וכהג"ו ככ"י אירפורט בר"ש וזירו': (ס) ויאכל כ"ל וכהג"ו בר"ש וזירו': (א) ומ"ש דפלגיתו, הא עדיין לא הורמו המעשרות: (ב) כהג"ו ככ"י אירפורט, אבל בר"ש ייתא הך שיפרו, וזירו' כהג"ו אף פירות שנגמרה מלאכתן כן, וכו' לא: (ג) ולאחזו מודים לכס בפירות שלא הוקבעו למעשרות, שאין לריך לחזור מ"ש שלהם, הטעם משום שיש ציר להפקיע מהן חיוב מ"ש, דהא בהפקירן פטורין מתרומה ומעשרות: (ד) זירו' ייתא: (ה) כהג"ו בר"ש ובכ"י אירפורט, אבל בזריתא דירו' מוסף עלה תאמרו בפירות שנגמרה מלאכתן שאינו יכול להפקירן ולפטורין מן המעשרות: (ו) אמת שאין צירו להפקיען מחיוב תרומה ומ"ד, אבל מ"מ יש צירו להפקיען מחיוב מ"ש דיכול הוא לעשותן תרומה ומ"ד על עבד אחר, וזירו' כהג"ו אמרו לכן ב"ה אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול הוא להפקירן ולפטורין מן המעשרות, ועיין בר"ש שדחק ליישב הסתירה בין גי' זו למי' פ"א דמס' פאה: (י) הדא אמרת כ"ל לפענ"ד ושתי מלות קאלו היו כתובין מעיקרא בר"ת הד"א וכן הד"א נשתבש להיות ד"א וכן נהוית הגי' "דבר אחר" שלפנינו, וכן ד"א ייתא לא צירו' ולא בר"ש, והגר"א הגיה הכי אף פירות שנגמ"מ יכול להוציא תרומה ומעשרות ממ"א עליהן עד שירימו ועיין בר"ש: (סח) כלו' חומרה דתרו"מ אינה נוהגת בהן: (סז) וכל עוד שלא הופרשו, המחילות אינן קולפות למ"ש: (ע) במתני' הגי' וטעה: (א) ממתניתין לא שמענו אלא שמתר לאכול ואסור לפדות מנכנר החומה ולפנים, וכ"כ שאסור לאכול ומוחר לפדות מנכנר החומה ולחוץ פירות שהובאו לירושלים, והכא בתוספתא קאתי לאשמעינן היך הדין בפירות של חוץ זה עלמן, ועיין הסוגיא מכות י"ב, בר"ש מעשרות ספ"ג, ובכ"מ מ"ש פ"ב הט"ו וזירו' שמוקי למתני' דמעשרות כ"ב"ש, ומתוספתא דילן נראה שצריך לחלק בין פירות שהובאו לירושלים ובין פירות שגדלין בירושלים, בפירות שהובאו לירושלים לא שדין העיקר בחר טופו ולא הנוף בחר עיקרו, ובפירות שגדלין בירושלים אזלין בחר הנוף, ולפי זה אין שום סתירה בין מהניתין דהכא למתניתין דמעשרות, דמה דתנא התם וזירושלים הכל הולך אחר הנוף, ר"ל בפירות שגדלו בירושלים, ודוק: (עב) של כל האילן, דשדין העיקר בחר טופו: (עג) אבל מותר לאכלן תחת האילן מנכנר החומה ולפנים: (עד) בהא מודה ב"ה לב"ש דהכל כלפנים וכן צריך לפרש לפע"ד מה דיתא צירו' ספ"ג דמעשרות תני החזיר את הנוף מבפנים כולו כלפנים ואית בהן תנייה קדמייה כבית שמאי אבל אי אפשר לומר שמתניתא זו כולה ב"ש היא: (עה) דתוך החומה נגדלו הפירות, ומה שכתב הרב בעל ח"ד שזו לא מהוקמא אלא אלויה דב"ש, דס"ל במ"א מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיון, במחכ"ה לאו דוקא, דבדואי יש חילוק גדול בין פירות שגדלין חוץ לירושלים ועברו בתוך ירושלים לפירות שגדלין בירושלים, דבאלו יש לומר מודה ב"ה שאסור להוציאן מירושלים קודם שהפריש מ"ש: (עו) וגם מה שגדל בו מן החומה ולחוץ צריך לאכול מן החומה ולפנים, דבפירות

לחוי' (עו). יש' למעשר שני שלו פדיון (עח): בתי בדין (עט) שפתחיהן לפני' וחללן לחוי'. פתחיהן לחוי' וחללן לפני'. בית שמאי אומרים (פ), אין פודין בהם מעשר שני כאילו הן מבפנים, ואין אוכלין בהם קדשים קלים (פא) כאילו הן בחוי'. וב"ה אומרים מכנגד החומה ולפנים כלפנים (פב). ומכנגד החומה ולחוי' כלחוי' (פג), אמר ר' יוסי, זו משנת ר' עקיבא (פד), משנה ראשונה בית שמאי אומרים, אין פודין בהן מעשר שני כאלו הן מבפנים (פה), ואין אוכלין בהן קדשים קלים כאלו הן בחוי', וב"ה אומרים, הרי הן בלשכות (פו) את שפתחה לפני' כלפנים את שפתחה לחוי' כלחוי' (פז): ח לשכה בנויה בקודש ופתוחה לחול, תוכה חול וגגה קודש (פח), אין (פט) אוכלין בה קדשי קדשים, ואין שוחטין בה קדשים קלים (צ), ואין חייבין עליה משום טומאה (צא): בנויה בחול ופתוחה לקודש, אעפ"י שאין מקיימין כן (צב) תוכה קודש (צג) וגגה חול, אוכלין בה קדשי קדשים (צד), ושוחטין (צה) בה קדשים קלים, וחייבין עליה

הגיון אריה

דפירות הגדילין בירושלים הכל הולך אחר הטוף: (עו) רבותא קאתי לאשמועינן, דסד"א דוקא טוף הטוטה לחוץ מותר להחזיר לפני'ם, דעיקר המזנה לאכול המ"ש בירושלים, אבל טוף הטוטה לפני'ם חסור להחזירו לחוץ, כמו שאסור להוציא הפירות מירושלים, קמ"ל דלא: (עח) דחוץ לחומה גדלו וחוץ לחומה נלקטו: (עט) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט הכא וכ"ב בתוספתא דערבין פ"ה במשבת"ס וזכור', אבל בצרייתא דיר' שהיא קטיעה וחסירה איתא בתי צדדין, ורגילין היו לבנות בתי הבדים בחומת ירושלים לעזר שם השמן: (פ) פסקא דמתני' הוא, אכן שם הגי' הכל כלפנים, וסד"א בין לחומרא בין לקולא שאין פודין שם מ"ש להוציאו חוץ לירושלים ושאוכלין שם מ"ש וקדשים קלים, משו"ה אהי תנא דתוספתא לאשמועינן שדוקא לחומרא אמרינן כלפנים, והכי איתא גס ביר' שמתניתין לחומרי' ולפרושי' איתיי להך מתניתא, וכבר אמרתי שהברייתא דיר' משו"בתא: (פא) וכ"כ אין אוכלין שם מ"ש, וחדא מתרתי קטע: (פב) ומותר לאכול שם מ"ש וקדשים קלים, ואסור לפדות שם מ"ש להוציאו: (פג) חסור לאכול שם מ"ש, אבל מותר לפדותו: (פד) דלא חיבת להו לב"ה בהיתר של בתי הבדים בין שהוא לפני' בין שהוא לחוץ, ומשנתנו משנת ר"ע: (פה) לב"ש אין שום חילוק בין משנת ר"ע למשנה ראשונה: (פו) ולמשנת ר"ע ריך לחלק, כמו שכתב התו"ט, בין ירושלים למקדש, ולומר כשקדשו ירושלים, מתחילה כך קדשו, וכשקדשו המקדש מתחילה כך קדשו: (פי) ביר' סה"כ מביא דברי ר' יוסי בהך לישנא, זו משנת ר"ע אבל דברי חכמים הבדילו כל הלשכות וכל הלשכות הולכין אחר פתחיהן, ואין שום ספק אללי שכל בתי הבדים ככל הלשכות והמעתיקים שבו פתחיהן הבדים להבדילו, והיו"א לנו מהתוספתא ומיר' שכל שפתחו לפני'ם כולו כלפנים, וכל שפתחו לחוץ כולו לחוץ, ולפי זה דברי הרמב"ם מ"ש ספ"ב ז"ע שכתב וז"ל בתי' שבזר החומה וכו' שפתחיהן לפני'ם מן החומה וחללן לחוץ מכנגד החומה ולפנים כלפנים לכל דבר ומכנגד החומה ולחוץ אין אוכלין שם ואין פודין שם להחמיר, היה חללן לפני'ם ופתחיהן לחוץ מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ פודין בו ואין אוכלין ומכנגד החומה ולפנים אין אוכלין שם ואין פודין שם להחמיר עכ"ל, והף אס בזהו לומר שהרמב"ם העתיק דין זה מברייתא דיר' ה"ו, שהיתה לפני'ו יוסתא נטונה, כמו שכתב מרן הכ"מ, מ"מ קשיא הא הברייתא עגמה אינה לא אליבא דמשנת ר"ע ולא אליבא דמשנה ראשונה, דלמשנת ר"ע אין שום חילוק בין שפתחיהן לחוץ ובין שפתחיהן לפני'ם ולמ"ה הכל הולך אחר הפתח, וזע"ג: (פח) פסקא דמתני' הוא, רק שנקט שם לשכות ל"ד, והא דאמר גגה קודש, בגג שהוא לקרקע העזרה מיירי, כדמוקי לה הש"ס פסחים פ"ו, דאל"כ הא קי"ל בגין ועלויות לא נתקדשו: (פט) כל"ל וכהג"י בכ"י הגר"א בכ"י אירפורט ובר"ם, ובדפוסים הישנים הגי' אוכלין: (צ) דאכילת ק"ק ושחיטת קק"ל טעונה עזרה: (צא) דגם לחומרא לא מוסיפין לה לעזרה: (צב) דלאו אורח ארעא לבנות לשכה בחול ולעשות פתחה כנגד הקודש, ואפ"ה תוכה קודש בין לחומרא בין לקולא: (צג) ואע"ג דקיי"ל שמוחלות לא נתקדשו, היינו דוקא בפתוחות להר הבית, אבל הפתוחות לעזרה תוכן קודש: (צד) בצרייתא זבחים דף כ"ו, מפיך לה מדכתבי' בחצר האל מועד יאכלה, התורה ריבתה חזירות הרבה אלל אכילה אחת: (צה) ואין שוחטין כל"ל וכהג"י בגמ' שם ואמרי התם שאסור אעפ"י שפתוחה

מעשר שני פרק ג

משום טומאה (י), בנויה בקודש ופתוחה לקודש ולחול, כולה קודש (ז), בנויה בחול ופתוחה לקודש ולחול, כולה חול (ח), בנויה בקודש ובחול ופתוחה לקודש ולחול, כגון לשכת בית המוקד, תוכן וגגותיהן (ט) מכנגד הקודש ולקודש קודש, ומכנגד החול ולחול חול (פ), אם לענין טומאה הכל הולך אחר פתחה (ק), אם לאכילת קדשים מכנגד החומה ולפנים (ק). היתה (ק) בנויה בחומת ירושלים (ק), אוכלין בה קדשי קדשים ושוחטין בה קדשים קלים, היתה בנויה בחומת עזרה (ק), שוחטין בה קדשים קלים, ואין פודין בה מעשר שני. בית הבנויה בחומה ר' יהודה אומר, כאלו הוא מבחוץ (ק), ר' שמעון אומר, כאלו הוא מבפנים (ק). כל הלשכות (ק) כולן בנויות בקודש (ק): ר' יוסי אומר, תחומי ארץ ישראל שבכתובים (ק) נידונין כחוצה לארץ (ק), ר' אלעזר בר יוסי (ק) אומר, נידונין כארץ ישראל: **מ מעשר שני שנכנס לירושלים ונטמא, בין שנטמא באב הטומאה (ק), ובין שנטמא בולד הטומאה (ק), בין בפנים בין בחוץ, בית שמאי אומרים, הכל (ק) וי**

הגיון אריה

כנגד הפתח: (י) מדרבנן קד מוקי לה התם בגמ' ולבסוף מסיק הש"ס ש"ל אין חייבין: (יז) דהא שפתחה נמי לחול אינו מוריד: (יח) דהא שפתחה נמי לקודש אינו מעלה, ומלתא דפשיטתא היא, ומש"ה לא מיייתי להו הגא' דמתני': (יט) בירו' ח"ר יעקב בר אחא כיני מתניתין תוכן קודש וגגותיהן חול מכנגד הקודש ולקודש קודש וכו' וגי' זו מוחסרת הבנה ועיין בשנות אליהו שכתב וז"ל ירושלמי הני צמיזות בקודש ובחול ופתוחות לקודש תוכן קודש וגגותיהן מכנגד הקודש ולקודש קודש ומכנגד החול לחול חול, היו צמיזות בקודש ובחול ופתוחות לחול תוכן חול וגגותיהן מכנגד הקודש ולקודש קודש ומכנגד החול לחול חול צמיזות בקודש ופתוחות לקודש ולחול כולו קודש צמיזות בחול ופתוחות לקודש ולחול כולו חול כ"ל שם הרי ז' צבות ג' צמות' וד' צברייתא, עכ"ל, ובחוספתא דילן אינו מוסיף אלא ז' צבות אב' צבות דמתני' ואפ"ה לא הגיה הגר"א כלום: (ק) ר' יהודה אומר כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א (ק) זהו גי' כ"י אירפורט ולפי גי' זו כ"ל צרישא צדדי הת"ק אין חייבין עליה משום טומאה כדמסיק הש"ס בצבלי, אכן בכ"י הגר"א כהג"י אם לענין טומאה מכנגד החומה ולפנים כלפנים, מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ, אם לאכול קדשים הכל הולך אחר הפתח, ולפע"ד גי' כ"י אירפורט עיקר שלענין טומאה הולכין אחר הפתח, דאם צמיזת בקודש ובחול, ופתוחה לפנים, חייבין משום טומאה בכל החלל, וקדשים אין אוכלין אלא כנגד החומה ולפנים: (ק) כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ כ"ל: (ק) טומאה מלתא דר"י הוא, וזה ראיה שגי' כ"י אירפורט היא הנכונה: (ק) עזרה כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א, וכיון שהיא צמיזת בעזרה, אע"ג שפתחה לחוץ, אוכלין בה ק"ק וכו' (ובעל חשק שלמה החזיק בגי' כ"י הגר"א ולא הרגיש בטחירת גי' זו, דכתב וז"ל אם לאכול קדשים הכל הולך אחר פתחה, כדמפרש שאם היתה צמיזת בחומת עזרה ופתחה לקודש אוכלין בה ק"ק וכו' עכ"ל, ותמיהי שלא הכניס התיבות „ופתחה לקודש" לפנים של התוספתא): (ק) ירושלים כ"ל וכהג"י בכ"י הגר"א: (ק) דבית בנין צפ"ע הוא, אעפ"י שבטיה בחומה, אבל לשכה בודאי אינה אלא סיף לחומה: (ק) דאינו מחלק בין בית ללשכה: (ק) לאחר דתני לעיל דינה של לשכה הבטיה בחול קאתי השתא לאשמועינן דבאמת לא היתה כן במקדש: (ק) ואף גס אחת לא היתה כולה בחול, דגם לשכת הגזית ולשכת בית המוקד היו מקלפין בקודש כדאיתא לעיל: (ק) בתורה צפ' מסעי: (ק) ס"ל תחומי ח"י הן מעיירות האלה והעיירות אינן בכלל ור"א צרי' פליגי דס"ל שאף העיירות בכלל: (ק) בכ"י אירפורט הגי' ר' אלעזר סתם והוא צטו של שמוע: (ק) כגון שרץ ושקבת זרע וטומא מת והמטורע זימי ספרו ומי חטאת שאין בהם כדי הוייה כדתנן רפ"א דכלים: (ק) בירו' פליגי בר קפרא ור' יוחנן, לבר קפרא אב הטומאה דבר תורה וולד הטומאה מדבריהן, ולר' יוחנן בין זה בין זה דבר תורה, והש"ס שם מוקי למהתיבין כבר קפרא בולד הטומאה מדרבנן וכלים שנטמאו במסקין ה"ה ולד הטומאה מדרבנן: (ק) כהג"י במשנה שביד, אבל במשבת"ס ח"ה יפדה ויאכל

מעשר שני פרק ג קפג

יפדה קפז) ויאכל בפנים קיז), ובית הלל אומרים, הכל יפדה ויאכל בפנים קיח), חוץ משנמא באב הטומאה בחוץ קיט), דברי ר' מאיר, ר' יהודה אומר בית שמאי קכ) אומרים, הכל יפדה ויאכל בפנים, חוץ מה שנמא באב הטומאה בחוץ קכא), וב"ה אומר, הכל יפדה ויאכל בחוץ, חוץ מה שנמא בולד הטומאה בפנים קכב), ר' אליעזר אומר קכג), נמא באב הטומאה בין בפנים בין בחוץ, יפדה ויאכל בחוץ קכד), נמא באב הטומאה בין בחוץ, יפדה ויאכל בפנים קכה), ר' עקיבא אומר, נמא בחוץ בין באב הטומאה בין בולד הטומאה, יפדה ויאכל בחוץ, נמא בפנים בין באב הטומאה בין בולד הטומאה בפנים קכז), אמר רשב"א, לא נחלקו ב"ש וב"ה על שנמא באב הטומאה בחוץ שיפדה ויאכל בחוץ קכו), ועל שנמא בולד הטומאה בפנים שיפדה ויאכל בפנים קכז), על מה נחלקו על שנמא באב הטומאה בפנים ובולד הטומאה בחוץ, שביט שמאי אומרים, נפדה במקום קכח) ויאכל במקום, ובית הלל אומרים, נפדה במקום ויאכל

הגיון אריה

ויאכל הכל בפנים, ועיין ד"ס: קפז) והא שמונת לפדות מ"ש שנמא חפי' צירוסים מפיך ליה ב"מ דף ר"ג מקרא שנאמר כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא חכילה שנת' וישא משאת מאת פניו, וזכירו בצרקין רה"ט ח"ה כתיב לא תוכל, שאתו, מה חוץ קיימין אס ברחוק מקום כבר כתיב כי ירבה ממך, אס בקירוב מקום כבר כתיב ונתת הכסף, אלא מהו לא תוכל שאתו לא תוכל לפדותו וכתוב ונתת הכסף וכבר הגיה הגר"א בשטת חכיליו מה לא תוכל שאתו לא תוכל לאוכלו: קיז) כסף הפדיון והפירות שנעממו, ואסור להזיזין חוץ לירושלים שלא יאמרו ראינו מ"ש יולא מירושלים, אבל לא חייסין שיאמרו ראינו מ"ש שנפדה צירוסים, דיש קול להולאה אבל חוץ קול לפדיון: קיח) ככ"ל וכהג"י בכ"י חירפורט והגר"א, והג"י מבחון דרפוסים הישנים משושבתא: קיט) דרפוסים הישנים חסר מלת בחון, אבל בכ"י חירפורט והגר"א חיתא, והטעם שהתירו ב"ה להזיזין, משום שאיכא תרתי לגריעותא, שנמא באב הטומאה ובחון ולא קלטוה המחילות: קכ) ב"ש לר' יהודה כב"ה לר' מאיר: קכא) דרוקא אס תרתי למעלותא כנכנס בטרהה ונטמא צירוסים בטומאה דרבנן, וקמקשה הש"ס מה בין ולד הטומאה בין בחון בין בפנים זה וזה לא מדבריהן הוא, פי' כיון שהמחילות קולטות דבר שנמא מדרבנן, אמאי לא יאכל צירוסים ומשני דמייירי שהכניסן על מנת שלא תתפשט מחילה, ורבינו הקדוש סתם כר' יהודה דבעיקר הדבר גס ר"ש בן אלעזר ס"ל סותיה: קכב) זהו דרבו של ר' אליעזר להשוות מידותיו, ופלוג אב"ש, ועיין שקלים פ"ח מ"ב ודרכי המשנה ערך ר' אליעזר בן הורקנוס: קכג) באיכות הטומאה חליה מלתא במ"ש כמו בצער קדשים שנמא: קכד) כיון דטומאתו אינה אלא מדרבנן אפילו נטמא בחון שורפין אותו בקודש: קכה) ר"ע לשיטתו אזיל דאמר בק"ק שנמא מקום טומאתו סס שריפתו, וכ"כ גס הכא מקום טומאתו סס אכילתו, ועיין פה"מ להרמב"ם שקלים סס שכתב ז"ל ר"ע אינו חושש למין טומאה לא קלה ולא חמורה אבל הוא חושש למקום, ומה שכתב והלכה כר"ע ^{ל"ע}, ובתוספתא דשקלים פלוג ר' יהודה אתנא דמתני', דהכי ח"ה ר' יהודה אומר ר' אליעזר אומר כדברי ב"ש, ר"ע אומר כדברי ב"ה, ועיין מה שכתבתי במ"ע של אמור' מהרז"ף ז"ל כרך כ"ד לד תל"ט: קכו) דהוי תרתי לגריעותא אב הטומאה ונטמא בחון: קכז) דהוי תרתי למעלויהא נעמא בפנים וטומאה דרבנן: קכח) צירוסים, ובשיטתו לשון זה רלה הרב המפרש ר' יונה למזל סעד וסמך לסברתו שיש חילוק בין ר"י לרשב"א שכתב ז"ל ולכאורה תמוה מה חידש רשב"א בדבריו דהיינו ר' יהודה דלעיל ומאי בינייהו, ויש ליישב דג"מ בין ר"י ובין ר"ש, דלר"י אותן שנאכלין בחון לריך גס לפדות בחון קבועות הירו' דלעיל שלא יאמרו ראינו מ"ש שנפדה, ולרשב"א ח"ף הן נפדין במקום ר"ל צירוסים כדילוף בס' הירב מהאי קרא כי לא תוכל שאתו ע"ש ולישנא דב"ש במתני' דלעיל חוץ לכן הכרע אי ס"ל כר"י או כרשב"א עיי"ש עכ"ל, ובמחכ"ה פירוש זה אינו מסוון לסוגי' הירו' דסס חיתא להדיא קול יולא לזלף ואין קול יולא לפדיון ומוכח שמתני' מייירי בפדיון צירו', אלא אי איכא חילוק בין ר"י לרשב"א

מעשר שני פרק ג

בכל המקומות: י' הלוקח קבט) בכסף מעשר שני שנמא יפרה, ר' יהודה אומר, יקבר קל), אמרו לו לר' יהודה, תחמיר בטפילה יותר מבעיקר קלא), אמר להם, מצינו שהתמורה טפילה מן קלב) העיקר, שהתמורה קרושה חלה עליה קלב) בעלת מום קבוע קלד), הקדש אינו חל (אלא קלה) על בעל מום קבוע קלו), אמרו לו, ממקום שבאתה קלז), מה להלן תמימים אין נפדין קלה) ובעלי מומין נפדין קלט), אף כאן קמ) מהורים לא יפרו טמאים יפרו קמא):

יב קמב) המשאיל קנקנין למעשר שני, אעפ"י שגפם, לא קנה מעשר קמג), במה דברים אמורים קמד), בשל יין קמה), אבל בשל חומץ ושל ציר ושל מורים ושל שמן ושל דבש, בין גפם בין שלא גפם, קנה קמו) מעשר, בין גפם בין שלא גפם, עולין באחד ומאה קמז), בין גפם, בין שלא

הגיון אריה

לר' לומר להיפך, דר"י לקולא, ולגדויה התירו ז"ש מ"מ לפדות הנ"ס צירושלים, ולרשב"א לא התירו פדיון במקום אלא היכא שנותר לאטול במקום, אבל היכא שנאכל בחזן יפדה גם בחזן, ולז"ה הפדיון לעולם צירושלים, ודוק: קבט) הלוקח כ"ל וכהג"י ובמתני': קל) ע"כ פסקא דמתני' הוא, ובאמת דברי התוספתא אמתני' כולה קאז, דאחר שהשיב להם ר"י על ק"ח שלהם אמרו לו תחמיר בטפילה וכו', וטעמיה דר"י כדמפרש בספרי פ' ראה וצירו' בפרקין ה"י, דכתיב הכסף כסף ראשון ולא כסף שני, והא דלא השיב להם ר"י שילוף ליה מקרא, כבר אמרו שם צירו' מן מה דליתון מתיבי ליה מק"ח הוא מתיבי לן מק"ח, ודברי הירו' האלו נעלמו מעיני בעלי התוספות, עיין ב"מ דף ק"ג ע"ב ד"ה כר"י דאמר: קלא) התחמיר בלוקח בכסף מ"ס מבמ"ס עלמו, ובמ"ס עלמו כ"ע מורי שנותר לפדותו: קלב) חמורה מן כ"ל וכהג"י בר"ש ומלת חמורה חסר בכ"י אירפורט, ובדפוסים ח"ה מצינו שהחמירו בטפילה יותר מן העיקר: קלג) על כ"ל וכהג"י בר"ש ובמתני' תמורה ט"ז: קלד) שאם תפדה לא תלא לחולין לגיזה ולעבודה: קלה) מלת אלא ל"ל ובר"ש באמת ליתא: קלו) כדתנן בסורות י"ד. כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדישן ונפדו חייבין בצבורה ובמתנות ויולאין לחולין ליגוז וליעבד: קלי) ללמוד שהטפל חמור מן העיקר, אהה יכול ללמוד שלקוח בכסף מ"ס שנמא יפרה: קלח) הן בהקדש הן בתמורה: קלט) אפילו בתמורה, ואע"ג שהחמירו בה לענין גיזה ועבודה, לא החמירו כ"כ שאסורה לפדותה: קמ) זמ"ס ובלקוח בכסף מ"ס: קמא) שהרי התורה עלמה קראה לבעלי מומים טמאים, כדתניא תמורה ל"ב: ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה, בבעלי מומין: שנפדו הכתוב מדבר, אהה חומר בבעלי מומין או אינו אלא בבהמה טמאה, כשהוא אומר אם בבהמה טמאה ופרה בערכך הרי בהמה טמאה חמור וכו' עיי"ש: קמב) למי"א לית הוספה בתוספתא ולא ברייתא צירו': קמג) פסקא דמתני' הוא, ובאמת התוספתא רק אסיפא דמתני': קמד) אכן זה דרכו של בעל התוספתא שלא הביא לפעמים אלא רישא דמתניתין וגם זו ראייה מן הראיות הברורות שהתוספתא אינה אלא סניף להשגחה, ובפירוט הסיפא דמתני' זלף לתוכן סתם עד שלא גפן לא קנה מעשר, ומשגפן קנה מעשר, פליגי הרמב"ם והר"ש ופירוש הר"ש עיקר שהוא על פי סוגיה הירו' דהכי ח"ה ר' חייה בשם ר' יוחנן כיני מתני' אם עד שלא גפן קרא שם לא קנה מעשר קנקן משגפן קרא שם קנה מעשר קנקן ולפירוש הרמב"ם הך זלף לתוכן סתם ענינו שנתן מ"ס לתוך הקנקנים ולא פי' שנתן אותם הקנקנים בחורת שאלה והתו"ע דוחה פירושו של ר"ש בשמאל ואוחז פי' הרמב"ם בימין, ותמיהו עליו וכ"כ על נושא' כלים של הרמב"ם שנעלם מהם שחזר הרמב"ם בחיבורו מפירושו במתני' דו"ל מ"ס פ"ח ה"ה מי שה' לו יין וכו' כגם היין לתוכו סתם, אם קרא שם ועשהו מעשר, עד שלא סתם את פיהם לא קנה מעשר את הקנקנים, ואם משסהם פיהן קרא שם ועשהו מעשר, קנה מעשר את הקנקן עכ"ל ול"ע: קמד) שזריך לחלק בין גפן לשלא גפן: קמה) דלגבי יין שחשיב הקנקן טפל: קמו) לא קנה כ"ל וכהג"י בצרייתא דירו' בפרקין ה"ב ופה"מ להרמב"ם שהביא התוספתא, והטעם משום שחומץ וציר וכו' אין לריבין כ"כ לקנקן ואין דרכן לסימכר על הקנקן, לפיכך לא בטל לגבייהו ועיין לעיל פ"א אות ע"א: קמז) כשזלף לתוכן תרומה, דמאחר שהקנקנים לא בטלי אע"ג שסתומין, חשיבין

גפם, (מקדשין בכל שהן) קמח, אימתי אמרו קמח) קנה מעשר, בזמן שכולה מעשר קי אבל אם הפקיד לתוכה רביעית של חולין קמח, לא קנה מעשר קמח: יג אמר ר' שמעון בן אלעזר, לא נחלקו בית שמאי ובית הלל קמח על הדורם באצבע קיד) בחבית שמפתח ואין צריך לערות קמח, על מה נחלקו, על הדורך בנת, שבית שמאי אומרים, מפתח ומערה לנת קמח, ובית הלל אומרים, מפתח ואין צריך לערות קמח:

פרק ד * המוליך פירות מעשר שני ב ממקום היוקר למקום הזול,

הגיון אריה

חשבינן למה שצרכין כאלו הכל מעורב ביחד, ומהך עממא תורס נמי מאחד על כולן: קמח תורס מאחד על הכל כלל וכג"י בירו' ובכ"י הגר"א וכן הגיה בעל ח"ד (ובח"ס הפס סני' משושבת שלפניו): קמח ציין משנפן: קי) דלא בטיל הקנקן ונעשה טפל למעשר וקנה מעשר: קמח) טלף קרא סס אלא לשלשה רביעיות שצקקן: קמח) דכיון שהקנקן נעשה טפל גם לחולין, לא בטיל רק למעשר בלבד: קמח) פלוגתא דב"ש וב"ה אריכא קאי, בהא פליגי לא לבד מפרשי המשנה אלא גם אמוראי דא"י עיין הסוגיא בירו', להר"ש קאי אסיומא דמתני' שלפניה ומשנפן הורס' מכל אחת ואחת, ואם אינו רואה לעשות כן מפתח ומערה לנת לב"ש, ולב"ה סגי במפתח גרידא, להרמב"ם קא מיירי מתני' במוכר מ"ס בירושלים ולהרב בעל תפארת ישראל קאי הפלוגתא אולף ליתכן סתם ולא זכיתי להבין דבריו, שהפתיחה סגי לב"ה דוקא במקום שדרכן לימכר סמומות, אבל לא במקום שדרכן למכור פתוחות, הו' במקום שדרכן לימכר פתוחות, אפילו בפתוחות לא ילא קנקן לחולין, כדאיתא להדיא פ"א מ"ד, ובדלתי יש מקום לקוסיותו לא לבד אפירוס הרמב"ם, אלא גם אפירוס הר"ש, ואפ"ה פירוס הר"ש עיקר ולו משפט הבכורה, דמתוספתא משמע כותיה: קמח) כלל וכג"י בכ"י ארפורט ר"ל שדרס העגבים לתוך החבית באצבעו ולא זלף היין מן הגת לתוכה אז גם ב"ש מודי, דעי' פתיחה נעשה מוקף, וגי' הדפוסים הישנים הדורך באמצע חבית משושבת, ובעל ח"ס גורם הדורך באצבע (!): קמח) דקודם שנפן נמי לא היה היין בנת: קמח) דהיינו למקומו, אשר היה סס בתחילה: קמח) דכיון עד שלא נפן תורס מאחת על הכל, סגי נמי לאחר שנפן בפתוחה גרידא והיו מוקף:

פ"ד א) מ"א, מ"ס פודין במקומו, או מוליכין אותן לירושלים, ואם הוליכו למקום אחר, פורדו כשער מקום הפדיון, בין שהוא מקום היוקר, בין שהוא מקום הזול, ואסור לנכות הולאות הבאה מדמי הפדיון, כמו שאסור לנכות הולאות הבאה מגודן לעיר משער היוקר בעיר: מ"ב, מ"ג לר"ך לפדות כפי שוויו, ומותר לפדותו כפי שוויו בשער הזול ולא בשער היוקר, בשער שהחטוי לוקח להרויח בו, ולא בשער שהוא מוכר בריוח, ופורטו את דיגריי של כסף כמות שהשולחני פורט כשהביאו לפניו דיגר כסף ליתן בעדו מעות נחשת, ולא כמות שהוא מלרף כשהביאו לפניו מעות נחשת שיתן בעדן דיגר כסף (עיין לקמן אות ב"ב) דהשולחני מקבל יותר ממה שהוא שיתן בעד דיגר כסף, ואסור לפדות מ"ס באכסרה ר"ל באומד, אלא מדקדק במדתו או במשקלו, ולפי המדה והמשקל שיתן דמיו, ולר"ך לחלק בין דבר שדמיו ידועין לדבר שדמיו אין ידועין, דבידועים סגי כשיפדה על פי אחד, וכשאינם ידועין כגון ציין שהתחיל להחמיץ, בפירות שהתחילו לרקוב ובמעות שהחלידו, יפדה על פי שלשה בני אדם הבקיאים בדבר: מ"ג, מי שפודה מ"ס שלו, בין שהוא מפירות שגדלו בשדה או בגנו, בין שהוא מפירות שניתנו לו במתנה קודם שהופרש מהן מ"ס, מוסף חומש על שוויו של מ"ס, (וחומש זה ככל החומשין שבתורה חומש מלצר, כגון אם הי' שיה ארבעה פודאו בחמשה), שנאמר ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסיף עליו, דוקא ממעשרו, אבל לא על מעשר של אחרים, ומשו"ה בעה"ב ואיש אחר, וכל או"א רואה לפדותו בסלע, בעה"ב קודם, מפני שהוא מוסף חומש, אבל כשאחר רואה ליתן סלע ואיכר, אעפ"י שהפדיון בהדי האוספת חומש טפי, אפ"ה האחר קודם, מפני שמוסיף על הקרן, דעל האוספת חומש יכולין להערים, ועל הקרן אין יכולין להערים: מ"ד, החכמים התירו לבעה"ב שיתן לבנו ולבתו הגדולים לעבדו ולשפחה העברים מעות, כדי שיפדו הם את המע"ס לעלמן, אעפ"י שאינו רואה אלא לפטור א"ע מהאוספת חומש, דברי לו שיחזירו לו הפירות, והטעם שהקילו כל כך, מפרש בירו' מפני שכתוב ברכה במ"ג, דלא הקפידה התורה לחומש, אלא דוקא כשהוא בעלמו פורדו, ובנו ובתו הקטנים ועבדו ושפחה הכנענים הי"ה כהוא עלמן, ידן כידו: מ"ה, ואם אין לבעה"ב במקום שהוא עומד סס מעות ליתן לאחר, וגם

מעשר שני פרק ד

או ממקום הזול למקום היוקר, פודהו כשער מקומו (א), אמר ר' יהושע בן קרחה (ד), בד"א, בשל דמאי (ה), אבל בשל ודאי (ו) פודין אותו כשער הזול (ז).

הגיון אריה

ביר איש זה שרואה ליתן לו אין מעות לפדות את הנע"ט, אפ"ה יש באפשרות להרויח את תוספת חומש, דכל עוד שהנ"ט בטבולו מותר ליתנו במתנה, ואעפ"י שבה"ב יודע שחבירו יחזירו לו, אפ"ה התירו לו החכמים סיפדה מ"ט זה אחרי שנתנו לחבירו במעות שיש לו במקום אחר, נמצא שמערים על החומש, אעפ"י שאין לו מעות במקום שהנ"ט שם: מ"י, פירות מ"ט נקטין במשיכה כשנמכרין דרך פדייה, ר"ל שיתחללו על מעות דמי מכירה, אבל אין יולאין לחולין עד שיהן הלוקח את המעות למוכר, ולפי זה אם נתיוקרו הפירות אחרי שמסכן הימנו וקודם ששילם לו המעות, אין לרדף ליתן למוכר אלא מה שספק עמו, אבל הפירות לא נתחללו אלא על מעות דמי שווין, ואם מה שלקח הימנו בסלע שזה השתא שתי סלעים נותן למוכר סלע, ואת הסלע השני אוכל הלוקח בתורת מ"ט, ולהספיק אם הזולו הפירות אחר ההמשכה, כגון שלקח הימנו פירות מ"ט בשתי סלעים וקודם ששילם לו עמדו בסלע, אין לרדף ליתן למוכר אלא רק סלע אחד מחולין, וסלע השני נותן לו ממשות מ"ט שלו, ואם המוכר עם הארץ לרדף ליתן לו סלע מ"ט של דמאי: מ"י, פדיית מ"ט לריבה לכתחילה קריאת שם, היינו שגרדף לומר בפירוש זה פדיון מ"ט, ובדיעבד סגי במחשבה גרידה, ובין שנתיוקרו בין שהזולו הפירות לא אולין אלא בחר זמן המחשבה לפדותו, וה"ה בגט וקידושין, כשעוסקין באותו ענין ונתן לאשה גטה או קידושה, לרדף לפרש לכתחילה הרי זה גיטך, הרי זה כסף קידושך, ובדיעבד ה"ו מקודשת או מגורשת אפי' לא פירש: מ"ח, אם לא חילל הפירות בפעם אחת, אלא הגיח את האיסור להיות אוכל כנגדו, ואחרי שאכל חזיו, הלך למקום שהכפל שם שוויו של איסור ונעשה פודיון, אוכל עליו עוד רק איסור, ולא איסור וחזי, ודהיות הוא חלואין; וכ"כ להפך במקום שהזולו המעות, ההפסד לחלואין, כגון שהגיח פודיון, ואחרי שאכל חזיו הלך למקום שהפודיון שזה איסור לא אמריקן כבר אכלו כולו, אלא אוכל עליו עוד חזי איסור; וע"ה שבה למסור פירותיו בשוק והגיח לפניו איסור לחלל עליו מ"ט שבפירותיו, לת"ק אוכל החבר הלוקח הימנו, על סמך פדייה זו, בעד י"א איסור, וי"א פעמים ח' מק' באיסור נותן לכהן בתורת ת"מ, דת"ק סובר הגאמן ארשאון נאמן אשני והגאמן אשני נאמן ארשאון, ולב"ה הכל עשרה, כלו' אפילו לא לקח אלא רק בעד עשרה איסורין מן ע"ה, אפ"ה לרדף להפריש מהן ת"מ, דב"ה ס"ל הגאמן ארשאון נאמן אשני, אבל הגאמן אשני אינו נאמן ארשאון, ולב"ה דוקא כשידעינן בודאי, שע"ה קרא שם גם למ"ד לוקחין הימנו בעד אחד עשר איסור, אבל כל עוד שלא ידעינן בדיבור, שע"ה קרא שם למ"ד, אין לוקחין הימנו אלא בעד עשרה איסורין, דב"ה סבירי הגאמן אשני נאמן ארשאון, והגאמן ארשאון אינו נאמן אשני, (עיין לקמן אות קל"א): מ"ט, במעות הנמלאין בירושלים חולין נמי בחר הזמן, ואם הוא זמן הרגל, המעות מ"ט, אבל בשאר ימות השנה, אע"ג שמערב כסף וזהב בהדי מעות נחשת, אפ"ה לא אמריקן, כך דרכן של ב"ה המביאין מ"ט שלהם לירושלים, לערב זהב כסף ונחשת בכיס אחד, אלא הכל חולין, ורק כשמצא בתוכן חרס שכתוב עליו מעשר, הכל מעשר, ולא אמריקן שחרס זה הוא מכלי שיהיה בו מעשר שני ונשבר: מ"י, כלי מתכות שנמצא וכתוב עליו קרבן, הוא ומה שבתוכו הקדש, ואם כלי חרס הוא, הוא חולין ומה שבתוכו הקדש: מ"י"א, ק' שכתוב על כלי סימן לקרבן, מ' סימן למעשר, ד' סימן לדמאי, ט' סימן לטבול, ת' סימן לתרומה, דמשעת הסכנה ואילך רגילין היו לציין הכלים רק באזהרות: מ"י"ב, היות מ"ט בזויות זו ומלא כמותו בזויות אחרת מה שמלא ה"ה חולין, דלא אמריקן שיעלו משם והובאו לכאן, היות מאה מ"ט ומלא מאתים, מאתים ומלא מאה, ה"ה חולין, אבל אם אמר לו אביו, הרי שם מאה, ומלא מאתים, מאה מעשר ומאה חולין, הרי שם מאתים ומלא מאה, הכל מעשר: ב) פירות מ"ט הוא דאסור להוליך לכתחילה ממקום למקום, אבל פירות הטבולין למ"ט מותר, כן איתא להדיא ביר' (יש פרקין: א) ע"כ פסקא דמתני' וכהג' בדפוסים הישנים, וגי' כ"ה אירופרט המוליך פירות מ"ט ממקום היוקר למקום הזול פודין אותו כשער היוקר משבששתא, ובעל ח"ה הרבה דברים שלא לזרדף ושלא להועיל דזהו גירסתו המוליך פירות מ"ט ממקום היוקר למקום הזול פודין אותו כשער היוקר וזל למקום יוקר פודין אותו כשער היוקר, ואפשר שמלא ט' זו בכ"י ספרדו (?): ד) ביר' ריש פרקין מייית ברייתא בהך לישנא תני אבא בר הלוי בר קריי אמר בד"ה בודאי אבל בדמאי בין ביוקר והזול בין בזול והיוקר מוכרו בזול ע"כ ו"ל אבא הלוי בר כדמוכח מסוג' ביר' ע"למה, ועיין לקמן אות ל"א: ה) ודאי כ"ל וכהג' בברייתא ביר' שהבאתי: ו) דמאי כ"ל: ז) אפילו הוליו ממקום הזול למקום היוקר, והטעם דמפרש ביר' או משום שגראה להימכר בזול, או משום שיכול להחזירו למקומו, והכ"מ בין הגי שני טעמי חזרו והוקירו במקומו, ועיין רמב"ם

מעשר שני פרק ד

קפה

היה עובר ממקום למקום (ח) והיו בידו מעות (ט) אם עתיד לחזור למקומו (י). מחללין כשער מקומו (יא), ואם לאו, מחללין בשוויהוין (יב) כשער אותו מקום: ב פודין מעשר שני בשער הזול (יג), כמות שהחנוני לוקח (יד), ולא כמות שהוא מוכר (טו). ר' שמעון בן אלעזר אומר, כמות שהחנוני לוקח מאותו המין (טז): הפורט (יז) דינר כסף (יח) למ"ש, כמות שחנוני (יט) לוקח (כ) ולא כמות שהוא מוכר, המצרף (כא) דינר זהב למעשר שני, כמות ששולחני פורט, ולא כמות שהוא מצרף (כב): היה מוליכו ממקום למקום ומשתכר (כג)

הגיון אריה

רמז"ס פ"ד הכ"ה שכתב וז"ל ואם הי' דמאי פודין אותו כשער הזול הואיל ונראה להימכר בזול, והגר"א גורס פודין אותו כשער מקום הזול, ולפי ענ"ל אין שום לורך להוסיף מלת מקום דאין כאן מקום לטעות דכולי עלמא ידעי שהך שער הזול היפוכו של שער מקומו דמתני', ובעל ח"ש גרס הכי, "בד"א בשל דמאי אבל בשל ודאי פודין אותו כשער היוקר" וצ"ע וז"ל ר"י בן קרחא פליגי על סתמא וס"ל דהא דפודה כשער מקומו לקולא היינו רק בדמאי עכ"ל, ומפרש זה הוא מן אותן הנחפזים שהביא הירו' לפי דעתו בפרקין ה"ב, ובחספו לא ראה הסוגיא בירו' ולא סס לבו על הרמז"ס, דאילו עשה כן בודאי הי' יודע שהנא דמתני' בודאי ולא בדמאי קמיירי וליכא מאן דפליגי שדמאי נפדה כשער מקום הזול ולא כשער מקומו: (ח) בבא זו תמלא בפ"ד של התוספתא בתוך ההוספות למ"ו דפרקין, ונראה בעליל שכתבן מקומה: (ט) מ"ש של דמאי, דמעוה מ"ש של ודאי אין מחללין אותן לכתחילה, והרב צעל ח"ד באמת ראה להגיה ולגרוס פירות במקום מעות, אכן קשה אמאי נקט הכא לשון מחללין ולעיל לשון פודה ועיין לקמן אות י"א: (י) קודם שיוליך מ"ש שלו לירושלים: (יא) והא דלא מחלק בין פירות, פשוט, דבודאי לא יעלה על דעת שום אדם ליקח בירו' פירות של מ"ש להוליכן ממקום למקום, כשדעתו לחזור למקומו: (יב) באותו מקום שהוא עומד שם בין שהזלו בין שהוקרו: (יג) ולא כשער היוקר ואיזוהי דעה הזול כמות שהחנוני לוקח ואיזוהי שער היוקר כמות שהחנוני מוכר: (יד) כדי להשתכר: (טו) בין במדה שער בין במדה גסה: (טז) דהחנוני מחלק בין מין יפה למין רעה, ורשב"א מקיל מצד אחד ומחמיר בצד אחר, דאם המ"ש מין רעה הריוה לבעה"ב, ואם הוא מין יפה הריוה למ"ש, ולת"ק אין צריך לחקור ולגרוס אחר שער של מין יפה ושל מין רעה אלא סתם אחר שער של פירות ביטויים, והגר"א גורס כמות שהחנוני לוקח אותו יום: (יז) במתני' איתא סתם כמות שהשולחני פורט ולא כמות שהוא מנרף, והכא בתוספתא מפרש שחילול מעוה מ"ש כשער הזול, בין שבעל הבית פורט בין שהוא מנרף, לעולם מחללין כמו שהשולחני לוקח: (יח) בירושלים, ששים לו פרוטות נחשת, אין צריך ליתך לשולחני אלא מחללו על פרוטות של עלמא ליקח בהן למאכל ולמשחה: (יט) שהשולחני כ"ל וכהנ"י בר"ש: (כ) בר"ש כהנ"י פורט ולא כמו שמוכר, אכן הגי' שלפנינו נכונה יותר, דהיפוכו של פורט לאו מוכר אלא מנרף, ולפי מה שכתב הרמז"ס צפי' פורט הוא מה שלקח השולחני מצני אדם ומנרף מה שנתן להם, הכי הול"ל הפורט דינר כסף למ"ש כמות שהשולחני מנרף ולא כמות שהוא פורט, דהא מה שנתן השולחני בעד דינר לעולם פחות ממה שלוקח בעד דינר, ועיין ברע"ב, ולפי הטסחא שלפנינו אפשר לומר דבעל התוספתא קאחי לאשמועינן שלשתי מלות פורט ומנרף לכל אור"א מהן יש שתי הוראות, פורט א"ל צעה"ב עיניו ונתן פרוטות בעד דינר וא"ל השולחני עיניו לוקח, ומנרף א"ל צעה"ב עיניו ונתן דינר בעד פרוטות וא"ל השולחני עיניו מוכר ועיין לקמן אות כ"ב: (כא) דינרי כסף לדינרי זהב שיש לו צבירו כדי להקל עליו הטורח להביאן לירושלמה: (כב) כמות שהוא לוקח את דינרי הכסף דהא כשער הזול ולא כמות שהוא מוכר אותן, ולולי דמסתפינא הו"א שיש לשתי מלות פורט ומנרף רק הבנה והוראה אחת וכ"ל הפורט דינר כסף למ"ש כמות שהשולחני פורט ולא כמות שהוא מצרף, המצרף דינר זהב למעשר שני כמות שהשולחני מצרף ולא כמות שהוא פורט, ובמתני' לא משהבי אלא בפורט דינר כסף לחוד, וק"ל: (כג) משתכר כ"ל ובצרייתה דירו' פ"ד ה"א א"ה משתכר הוא אדם עד שקל משתכר הוא עד רביעיות, ומפרש התם היאך עבירה דינרא הכא בהרין אלפין ובארבאל בתרין אלפין ולקן, והוא בעי מיתן חמשין רבוא ומסיק דיהיב ליה הכא בתרין אלפין וחמשין רבוא, פי' בעיר אחת בא"י שוויו של דינר זהב צ' אלפים פרוטות, ובעיר אחרת בארבאל צ' אלפים פרוטות ולקן, שהוא ל"ב פרוטות, (כד) פי' כבר הרב צעל ח"ד, ועיין מה שכתב או"מ הרב מהו' לוקקערמאן בספרו איבער תלמודיטע

מעשר שני פרק ד

עליו יותר על שוויהו רביעית (ד), דברי ר' יהודה, ר' אלעזר (ה) אומר, עד דינר (ו). מעשר שני שאין לו דמים (ז) דיו שיאמר הוא וחומשו מחולל על איסר זה (ח) : **מעשר שני** (ט) **שאין דמיו ידועין** (י) **נפרה על פי שלשה לקוחות** (יא), ולא על פי שלשה שאינן לקוחות, אפילו אחד מהן (ב) עובר כובכים, אפילו אחד מהן בעלים (ג), כופין את הבעלים לפתוח ראשון (ד), אם אמר הרי שלי באיסר (ה), יכול לחזור בו, חומר בהקדש (ו) ובמעשר שני: **אין פודין מעשר שני אכסרה** (ז), כיצד היו לו פירות

הגיון אריה

תלמודישע מינלען אונד געוויכטע לך כ"ט) מותר לקנות סם מאתים וחמשים דינרי זהב ולהולין לארבעאל ולמכרן סם בחמשים רבוא ושמונה אלפים פרוטות, ומרווח זה הרביעית, שהוא ב' אלפים פרוטות, לבעה"ב ושם אלפים למ"ט (וגי' הברייתא דירו' בודאי משובשחא וכו"ל משתכר הוא ארס עד דינר וכו' ייחב ליה הכא בתמימא אלפין וחמשים רבוא, ולפי' הגי' שבדפוסים, "בתרין אלפין" ע"כ ל"ל שרביעית מן הרווח למ"ט) ולבש"ט קיס ליה שלקן פרוטה נחשת דכתב וז"ל, וקאמר שאם הוליכו למקום היוקר מותר להחליף אס משתכר בכל דינר זהב דינר כסף אז מחללו בודאי כולי האי לא יפסד והייט דקאמר ביק' שזה כאן הדינר ב' אלפים ובארבעאל ב' אלפים ופרוטה נחשת והיא צעי מיייתי חמשים רבוא דמסיק (כ"ל וכאשר יביא אותן לכאן) וייחב לו בחמשים רבוא פרוטות ויהר דודאי כולי האי לא יפסד" עכ"ל, ואני לא יכולתי לעמוד על חשבון זה, ומאן חכים להבין היאך אפשר להשתכר דינר כסף בדינר זהב כששווי של דינר זהב בעיר זו אלפים פרוטות ובארבעאל ב' אלפים ופרוטה נחשת, הא בכל ר"ן דינרי זהב הרווח אינו אלא ר"ן פרוטות, פרוטה נחשת לדינר זהב, ואפ"ה כתב מפרש זה בחדושו וז"ל פ' המפרשים בהגנת הירושלמי והתוספתא דחוק מחד מלבד מה שזכרנו בפנים ועיי' ירו' ריש פ"ד עכ"ל, המדברת גדולות: (ד) עד רביעית כ"ל כלי' לעולם הרביעית ממה שהוא יותר על שווי, אפילו הרווח יותר מד' דינרין: (ה) כהג"ב בכל הדפוסים ובכל כ"י והגר"א הגיה ר"מ, ולא ידענא מה דוחקו לכך דהא ר"א בן שמוע בן דורו ובר פלוגתא דר' יהודה היה, עיין תוספתא זכחים פ"י, חולין פ"ו מנחות ספ"ב, ערכין פ"ב ופ"ד, פרה פ"י, טהרות פ"ה, ומעניי אמ"י מהר"ק זל"ל שכתב בדה"מ לך קע"ד וז"ל ולא מצינו שר"א דיבר פה אל פה עם ר' יהודה וכו' נעלמה התוספתא מנחות ספ"ב וערכין פ"ב: (ו) ולא יותר, ואפילו הרווח כמה וכמה דינרין, אס הרביעית דינר, משתכר עד רביעית, ואס הרביעית יותר מדינר, משתכר הוא דינר, והשאר למ"ט: (ז) שאינו שזה פרוטה, ובברייתא דירו' בפרקין ה"ב כהג"ב מ"ט שאין דמיו ידועין, ובברייתא דבבלי דף כ"ג ע"ב איתא שאין בו שזה פרוטה, ועיין מה שכתב הרב בעל כו"פ בפ"מ בדבר זה שדבריו ל"ע: (ח) שחילל עליו כבר, ובברייתא דירו' הגי' על הסלע הזה ובבבלי שם איתא על מעות הראשונות, ושם דף כ"ג מ"ג מימרא דחזקיה הוא מ"ט שאין בו ש"פ אומר הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות, לפי שאי אפשר לו לאדם ללמאס מעותיו, כלי' לפדות מ"ט בלמנוס, ובדאי אית שם עוד חולין כל סקן: (ט) כהג"ב בברייתא סנהדרין דף י"ד: אכל בחוספתא דסנהדרין פ"א א"ה מטלטלין של הקדש נעט רבעי ומ"ט וכו': (י) ואיזוהו, מפורט במתני' הכא ובברייתא דסנהדרין שם: ובמתני' קוד לזה פסקא דאין פודין מ"ט אכסרה, ואפ"ה לא העמדתי את שלמתי למעלה מעטם שכתבתי לקמן אה"ז: (יא) סוחרים בקיאים דעת שני הלקוחות: (לד) כמו בהקדש, דסנהדרין כף ואפילו וכו' ליתא: (לז) דכנגד דעת העב"ט ובעלים דעת שני הלקוחות: (לח) כמו בהקדש, עיין ערכין רפ"ח: (לה) ונתחרט שאמר באיסר ולא בפחות יכול לחזור בו, והגר"א הגיה הכי אס אמר הרי שלי בסלע, ואחד אומר בסלע ואיסר, ולפי הגסה זו קשיא מאי יכול לחזור דקאמר, הא להדיא תקן את של סלע ואיסר קידם וז"ע: (לו) כהג"ב בראב"ד, אכל הרמב"ם פ"ד ה"ב השמיטת התיבות אס אמר וכו' יכול לחזור בו וגורם זה חומר במעשר מן ההקדש, דבהקדש זמנין דאין סופין את הבעלים כגון בזמן שהיובל נוגע, ועיין בכ"מ סם ובח"ד שהאריך: (לי) בהשכל נקט תנא דתוספתא לפסקא זה הכא לאשמעינן שסיומא דמתני' "כגון היין שקרם וכו'" קאי נמי אהך דאין פודין מ"ט אכסרה ולא אלא שאין דמיו ידועין בלבד, ואכסרה ענינו בלא מדה ומסקל, ובדפוסים הישנים כהג"ב אין פודין מ"ט אכסרה אלא מעות, אכן בכ"י וויען וארפורט והגר"א הק' אלא מעות ליתא, וברב בעל ח"ד מדחק להגיה ולא

מעשר שני פרק ד

קפו

מקייבין ומעות מחולדין לה, לא יאמר כמה אדם רוצה ליתן בצבור זה לה, וכמה אדם רוצה ליתן בכרי זה, אלא אומר כמה אדם רוצה ליקח לו פירות מ בסלע, וכמה אדם רוצה ליקח לו מעות בדינר מא: סלע כמה תהא חסרה, ולא יהיו מחללין עליה מב: מעשר שני, לסלע ארבע איסרות מג: ולדינר איסר דברי ר' מאיר, ר' יהודה אומר, לסלע ארבע פונדיונות מד: ולדינר פונדיון, ר' שמעון אומר, לסלע שמונה פונדיונות מה, ולדינר שני פונדיונות, יתר על כן מו: מחללה בשוויה מז: סלע מה: עד שקל מט: ודינר עד רובע נ: פחות מכן, אפילו איסר נא: אין רשאי לחלל עליה. היתה יוצא לסימון נב: בסלע נג: ולמטבע נד: בשקל, לסימון נה: בשקל ולמטבע בסלע, אין למעשר שני נה: אלא כשער המטבע: ה הפודה נו: מעשר שני שלו, הרי זה חייב בחומש ני: אחד הכונס מתוך שלו נח:, ואחד הלוקח מן הכותי ומן העובד כוכבים נט: פירות טבלים ס: ואחד שירש, ואחד שניתן לו במתנה סא:, הרי זה חייב בחומש. כיצד חייב בחומש הפודה בסלע נותן חמשה דינרים, ר"א ב"ר שמעון אומר סב:,

הגיון אריה

מעות, ובחמת ל"ל: לה: ל"מ שאסור למכור חכמה דברים שדרכן למוד ולשקול, אלא חף אלו שמכרין הנמיר כשהן בחוליהן חכמה נמי אסור: לה: של מעות, דזכו דרך ציון: מ: כהג"כ כ"ח אירפורט וכו"ל והג"י מעות בדפוסים הישנים משושתה: מא: דכיון שמוכרין צמדה ובמנין חין שום וזלזל צדק: מב: כלל, אפילו לא לפי שוויה החסירה, ועיין השקל וטריא ב"מ דף נ"ב ע"א ותוספתא ספ"ג: מג: דהיינו ח' מכ"ד דסלע שני שקלים, והשקל שני דינרין, והדינר שש מעה, והמעה ב' פונדיון, והפונדיון ב' איסרין, נמצא שהסלע תשעים ושש איסרין: מד: אחד משנים עשר דסלע ארבעים ושמונה והדינר שנים עשר פונדיונות: מה: אחד משש והיינו שתות אונאה: מו: ואם החסרון עפי לכל חד וחד כדאית ליה: מז: כדי חסרונה, ואינו חושש משום אסימון, והא דתנן במתני' דב"מ שם ונותנה למעשר שני, ע"כ לריך לפרש כפירוש הריב"ם, דקאי אפחות מכדי אונאה, והתוספתא מסייעת ליה, אבל לפרש"י וריב"ן דמתני' מייירי בחסרה כדי אונאה ע"כ ל"ל שהתוספתא פליגא אמתניתין: מח: כהג"כ כלל ספרי הדפוסים וכלל כ"י וכו"כ ביר"ו ב"מ ובתוספתא שם, אבל בצבלי ח"ה יתר על כן מוכרה בשוויה עד כמה תופסת והיא רשאי לקיימה בסלע וכו' וכשתעין שם הנמצא שלפי נו' התוספתא והירו' אי אפשר לפרש כמו שפי' אמוראי דצבל יתר על כן שלא פחה כדי אונאה מוכרה בשוויה בסלע יפה, ואפ"ה הגיה הגר"א התוספתא עפ"י הצבלי: מט: שפוחה והולך עד שקל, שהוא חצי סלע, הפחת שלו ניכר: נ: רובע שקל שהוא חליו של דינר, כך פי' שם בגמרא: נא: אבל אם הסלע פוחה והולך עד שאינו שוה עד שקל שלם, אפילו שוויו מ"ז איסרין, שאינו חסר משקל שלם אלא איסר, וכש"כ כשהדינר אינו שוה אלא י"ח איסרין: נב: לאסימון כלל, ועיין לעיל פ"א אות כ"ז: נג: מפני יושנה אלל לוקחי דברים עתיקי ויומין: נד: לשולחני המחליף מטבעות: נה: חין מחללין עליה מעשר שני, אלא לפי שוויה של מטבע, דעל אסימון לא מחללין אפילו לשבח: נו: בצבא זו מתחיל פרק רביעי של התוספתא, והצבות בפ"ג מן המוכר פירות לחבירו ואילך מקפתן כבר סידרתן לפיכך, עיין לעיל פ"א אות קט"ו, והשאר אשר דלגתי עליהן תמלאנה לקמן בתוך ההוספות למ"ז ומ"ח דפרקין דשם מקומן: נז: במתני' תנן מוסיף עליו חמישים, דהיינו חומש מלבד כת"ק דראב"ש: נח: מתוך שדכו נטו וכדנו, ובמתני' תנן בין שהוא שלו בין שניתן לו במתנה, וכלן מוסיף עלה הלוקח מכותי ועכו"ם ויורש: נט: והוא הדיון בלוקח מישראל, רק אורחא דמילתא נקט, דאין מוכרין פירות טבולין לישראל: ס: קודם שהגיעו לעונת מעשרות, ח"כ אחד שהגיעו לעונת מעשרות ואין קנין לעכו"ם להפקיע ממעשרות: סא: ביר"ו בפרקין ה"ג וכו"כ בצבלי קידושין ל"ד מפרש ה"ש דמתני' ד"ה היא ובפירות טבולין קמיירי, אכן ממתיתא זו לא משמע הכי, דכך הול"ל אחד שירש ואחד שניתן לו במתנה פירות טבולין, ובדואר לא אחא אלא להשוות מתנה לירשה, והיורש מעשר שני מוסיף חומש: סב: בצרייתא דצבלי ב"מ כ"ד פליגי ר' יאשיה ור' יונתן בהא, ר' יאשיה אומר ויסק חמישיתו עליו שיחא הוא וחומשו חמשה, וזה רביעי של קרן וחומשו מלבד, ור' יונתן אומר חומשו של קרן, ובספרא איתא סהם ויסק חמישיתו עליו

מעשר שני פרק ד

הפודה בסלע כג) נתן חומשה של סלע, הפודה במעשר שני, רצה לרקדק סד) ירקדק, כיצד חילל על הסלע ונמצאת רעה סה), על המריסית ונמצאת רעה, יחליף: נתן לו) את הקרן סו) ולא נתן לו) את החומש ר"א אומר, יאכל סו), וחכמים סה) אומרים, לא יאכל סו), אמר רבי סט), נראין דברי ר' אליעזר בשבת ע), ודברי חכמים סה) בחול. מי שלא קרא שם למעשר שני עא) של דמאי עב), ר' אליעזר אומר, חילל עג), וחכמים אומרים, לא חילל עד), אמר ר' יוסי עה), נראין דברי ר' אליעזר בשבת עו), ודברי חכמים בחול: ד ה מערימין על מעשר שני עז) לפוטרו מן החומש, כיצד, אומר אדם לבנו ולבתו הגדולים עח), לעברו ולשפחתו עט) העברים, חילך מעות אלו ופדה פ) בהם את מעשר זה, אבל לא יאמר לו, פדה לי פא) בהם את מעשר זה פב), אמר ר' יהושע בן קרחה, בראשונה היו נוהגין

הגיון אריה

עליו שיהא הוא וחומשו חנושה, ותו לא: סג) כ"ל וכהג"י בכ"י אירפורט וכן הגי' הרב בעל ח"ד דהגי' בשקל בדפוסים משושבת: סד) להחליפן בטובים מהם: סה) דאע"ג שבדיעבד חלה קדושת מ"ש אפילו חילל סוה מנה על סוה פ"טוה, אפ"ה יחליף: סו) מתניתא זו ושל אחריה תמלא בדפוסים הימים לקמן לפני הבבא שני אחים ושני שותפין, ובדפוס פאזעוואלק שהוא על פי כ"י אירפורט לפני הבבא מפרישין ת"מ וכו', ושניו סדר זה ראויי ברורה שעיורב פרשות ים כאן, וברור שבבא זו אמ"ג קאי, והס"ס מייית להך מתניתא ב"מ ג"ד: סז) כ"ל וכהג"י בכ"י וויען ואירפורט ובס"ס, אבל בדפוסים הגי' חילל: סח) צברייחא דבבלי הגי' ר' יהושע: סט) כהג"י בכל הדפוסים הימים ובגמ', ובכ"י אירפורט איהא ר' יוסי, ועיין בד"ס: ע) בגמ' שם מוסק דלכ"ע חומש לא מעכב, ובחייסין לפשיעהא קמיפלגי, מר סבר חייסין לפשיעהא, ומ"ס לא חייסין ורבי סבר דמוסד עונג שבת לא חייסין, ועיין רמב"ם פ"ה ה"ב שפוסק כחכמים אפילו בשבת מסוס גזרה שמא יפסע ולא יתן החומש: עא) כהג"י בכ"י אירפורט וכ"ל וכן הגיה הגר"א וגו' הדפוסים לתרומת מעשר משושבתא, ובמפרשים נדחקו מאד לפרש מתניתא זו, הרב בעל ח"ד מוחק מלת לא וגורם מי שקרא שם לתרו"מ, ולפי הנהגה זו עיקר חסר מן הספר, המפרש ר' יונה ואחריו בעל מ"ב הגיה מעשר עני, ובמחכ"ה שנה ברואה דהא בגמ' פ"ד של דמאי אשר הוא נסמך עליה איהא להדיא שג"א אפילו לכתחילה אין לריך לקרות שם למעשר עני של דמאי, אלא בודאי לא בת"מ, ולא במעשר עני, אלא במעשר שני משחתי הכא: עב) שפדאו ולא אמר בפירוש מ"ש של דמאי שיש בכרי זה יהא פדוי בסלע זה או מחולל עליו: עג) כ"ל וכהג"י בכ"י אירפורט, ובדפוסים הגי' יאכל: עד) דכמו שריך להפריש מ"ש של ודאי קודם הפדייה, או לקבוע מקומו בשעה שפדה ולומר בפירוש זה פדיונו, ה"ל לריך לקרות שם למ"ש של דמאי ולפדותו בפירוש, ופליגתא היא בודאי בגמ' דפרקין בין ר' יוסי ור' יהודה, ולא מיייתי להך בבא הכא אלא אנב הכרעתו של רבי: עה) ובפריית מ"ש של ודאי ס"ל לר' יוסי בגמ' שאם פדוה ולא קרא שם דיו: עו) דאי אמרת לא חילל מה יאכל בשבת, וע"כ לריך לומר שר' יוסי מחמיר טפי בפריית מ"ש של דמאי מצפדיית מ"ש של ודאי, כדי שלא יבא לזלוזלי ביה: עו) פסקא דמתני' הוא, והיותה שלא לאמר שם לענין מה ערום יבין לאשורו, מפרש ליה הכא: עז) דהם אחריה לנביות, וכ"ש חזירו שהוא נוכחה לענין מ"ש: עח) האי שפחה קטנה היא, ובמע"ש דרבנן קא מייירי, כדאוקי בש"ס גיעין ס"ה: ע) במתני' הגי' ופדה לך, אכן בגמ' שם איהא כמו הכא הא לכם מעות הללו ופדו בהן: פא) ודי אם לא אמר פדה לי, והא קמ"ל דאין לריך לומר פדה לך: פב) ובלבד שלא יאמר הרי הן מחוללין על מעות שיש לי בבית עד שיוכם בעל הבית לתוך ידו או עד שישביר לו את מוקומן כ"ל דבסוף הבבא היבזה הללו מחוסרין הבנה, וכל מה שהעלו המפרשים במאודם אינו עולה יפה, וגם הרב בעל ח"ד נדחק מאד לקיים הסדר, אבל אין סוס ספק אצלי שהתיבות הללו נעקרו ונשמטו ממקומן כאן, והך ובלבד שלא יאמר לאו אבעה"ב קאי אלא אלוהו שהוא מוקנה לו את המעות, דס"א שסגי אם אומר לו בה"ב הא לך מעות בכים כדי שיכול הוא לומר הרי הן מחוללין על המעות שיש לי בכים, ולא לריך ליתנו לו בידו ממש, קמ"ל דאסור לפדות מ"ש

כך (ג), משרבו הרמאין (ד) אומר אדם לחבירו הרי פירות האלו (ה) נתונין לך במתנה וחזור ואומר לו (ו) הרי הן מחוללין על פירות (ז) שיש לי בבית (ח) (ובלבד שלא יאמר, הרי הן מחוללין על מעות שיש לי בבית עד שיזכר בעל הבית לתוך ידו, או עד שישכיר לו מקומו): מפקדין (ט) מעשר שני של ודאי אצל חבר ושל דמאי אצל עם הארץ (י), אבא חילפא בן קרויא (יא) אומר, בראשונה היו עושין בן, חזרו לומר אפילו חבר (יב) אין מפקדין אצלו, שאין אתה יודע מי עומד אחריו (יג): שני אחין (יד) ושני שותפין ואב ובנו (טו) פודין זה לזה מעשר שני (טז), ונותנין (יז) זה לזה מעשר עני, אומר ר' יהודה, תבא מאירה לאדם שנותן מעשר עני לאביו, אמרו לו, מה אלו (יח) היו שניהם עניים. אשתו פודה (יט) לו את המעשר (כ), ר' שמעון בן אלעזר אומר (קא), אשתו (אין) פודה לו את המעשר (קב), כל אילו שאמרו (קג) פודין זה לזה מעשר שני, נותנין זה לזה מעשר עני (קד), מודה ר' שמעון בן אלעזר באשתו, שאף

הגיון אריה

מ"ט במעות שלל בלו לידו, או שלל נקנו לו ע"י מקומן (ג) ליתן מעות לחבירו במתנה כדי שיפדה מ"ט שלו: (ד) שהיו נוטלין את המעות וזרחין, התקינו שיכול להערים ע"י פירות שנותן לחבירו במתנה, ורבו הקדוש לא הזכיר מתקנה זו מאומה במ"ט, כדי שלא לגלות חרפתן של הרמאים, אבל מ"ט הראה לעין כל, היאך יכול להערים אם אין לו מעות, או אם אין רוצה ליתן מעות לחבירו, והא דלא התקינו מתחילה להערים הכי, הטעם משום חדא ועוד, חדא משום שהערימה ע"י נתנת מעות אינה נראית הערימה כל כך להפטר מן החומם, עיין הסוגי' ב"מ דף ל"ו ע"א, ועוד משום שרלו להראות היאך מערימין במ"ט שהפרט כבר ולא דוקא בפירות שטבולין למ"ט: (ה) שהפרט מהן מ"ר אבל לא מ"ט: (ו) הבעה"ב לחבירו: (ז) מעות כל"ל וכג"י במתני': (ח) ובצרייתא דירו' בפרקין איתא הכי התקינו שהיה עושין בפירות, אעפ"י כן היו נוטלין אותן ואוכלין אותן, התקינו שהיה מוזכה לו אחד מעשרה לקרקע ע"כ, פי' מוקנה לו קרקע כ"ט ואבד קרקע זו מוקנה לו הפירות מבלי ליתן בידו וחוזר ומחללן על המעות: (ט) בכ"י אירפורט הוצאה צבא זו בתר צבא דשני אחין ושני שותפין, ובדפוסים הישנים הסדר נכון ומיוחד בדודאי לא מיייתי הך דמפקדין הכא אלא מנרר' דבראשונה היו עושין כן (ובח"ט דהה סדר הדפוס בימין ושיבש סדר כ"י אירפורט בשמאל דהפריד את הגדבין והדביק את הנפקדין): (י) כהג"י בכ"י אירפורט ובר"ט טבול יום פ"ד מ"ה ובדפוסים הישנים א"ה מפקדין אדם מ"ט שלו אצל חברו ושל דמאי אצל ע"ה, ובראב"ד פ"ג ה"ה הנו' מ"ט של דמאי אצל חבר ושל ודאי אצל ע"ה, וכבר כתב עליה הכ"מ שהיא משובשת: (יא) כל"ל וכג"י בכ"י אירפורט ובראב"ד ועיין ירו' ריש פרקין ולעיל אות ד': (יב) ל"מ ע"ה אלא אפילו חבר אין מפקדין אצלו מ"ט של ודאי, דחוששין שמהו במו העומד אחריו ע"ה: (יג) אבל מ"ט של דמאי מפקדין אצל ע"ה וכן פסק הרמב"ם שם, ועיין בראב"ד ובכ"מ: (יד) הך מתינתא מיייתי לה הש"ס בצלי קידושין דף ל"ב ע"א והירו' פאה פ"ה ה"ד ומה שכתב שם המפרש ר' אליה פולדא ז"ל וז"ל אב ובנו פודין זה לזה ומחויב להוסיף חומם בפדיותו כאלו פדאו הבעלים ע"מך דלאו כאחר דמאי, במחכ"ה טעות הוא ועלמנו מעיניו דברי רש"י קידושין שם והרמב"ם פ"ה ה"ה: (טו) בירו' מוסיף עליה אים וקרוצו ובצבלי רב ותלמידו: (זו) דלענין מעשר שני אחרים ונכרחין הן לגבי הדדי, ואין מוסיפין חומם על מ"ט של אחרים: (זי) כהג"י בירושלמי אבל בצבלי הגי' ומאכליו: (ח) כגו' ומה יאכיל הבן את אביו כשניהם עניים, ובכ"י הגר"א כהג"י אמרו לו לא אמרו אלא שהיו שניהם עניים, ובירו' א"ה מניין שאלה היו וכו', ובצבלי הך אמרו לו ליתא כלל: (צ) אין פודה כל"ל ובדברי ראב"ש ז"ל חובת און, כדמוכח מהא דלקמן, וכג"י הנכונה בירו' בפרקין ובצבלי קידושין דף כ"ד ע"א: (ק) בלא חומם, וכן הוא להדיא בצרייתא דצבלי: (קא) בב' תלמודין הגי' משום ר' מאיר: (קב) דלשה לגבי בעלה כאחר דמאי: (קג) כל"ל וכג"י בדפוסים הישנים ובכ"י אירפורט הנו' באילו אמרו פודין וכו' ומתינין: (קד) אבל כל אילו שאין פודין אין מתינין ופשיטא שהבעל אין נותן לאשה מעשר עני דהא אינה פודה לו, ומיייתי ליה

מעשר שני פרק ד

על פי שפודה לו (ק) את המעשר, שאין נותנין לה מעשר עני (י): ך פדה (ק) הימנו מעשר בסלע (ק), ולא הספיק למושכו (ק), עד שעמד בשתים (י), מה שפדה פדה (יא), ומדת הדין ביניהם (יב), ולא הספיק למושכו (ק) עד שעמד בסלע (יד), מה שפדה פדה (קטו), ומדת הדין ביניהם (קטז), שהקדש (ק) פדייתו היא משיכתו, רבן שמעון בן גמליאל ור' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומרים, אף מעשר שני (ק) פדייתו היא משיכתו: ך הפריש תרומה (קט) ומעשר ראשון ומעשר שני ולא קרא להם שם (ק), ר' יוסי אומר, נתקדשו (קא), ר' יהודה אומר, לא נתקדשו (קב), רבי קב) (קג)

הגיון אריה

ליה הכא לאשמועינן שרשב"א מודה לת"ק בחטא לענין מעשר עני: (ק) כהג"י בדפוסים הישנים וכו"ל, ובכ"י אירפורט הגי' שפודה לה וליך לאוקמה במעשר שירשה מבי נשא, ועיין רמב"ם פ"ה ה"א שכתב וז"ל חטא שהכניסה לבעלה מ"ש, הואיל והוא ממון גבוה כמו שבארנו, לא קנה בעל, לפיכך חטא פדהו אינו מוסף חומש: (ק) דמאחר שהחוב עליו לזונה, הו' כפורט חובו ממעשר עני: (ק) צבא זו תמלא צפ"ד דתוספתא בסופו, וגרלה בעליל שהיא היפוכו להא דהתן צמ"ו ועלה קאי, ולענין הקדש הוצאה מתניתא זו צהדי משנתה בתוספתא דערכין פ"ד, ובפירוט המשנה נחלקו הרמב"ם והראש"י עיין בצמ"ס וציד החוקה מ"ס וז"ל פ"ח ה"ו, להרמב"ם מקרי צמתה"י מעשר אותן פירות חולין הנלקחין בצמ"ס מ"ש, ופדייה ענינה נתינת כסף מ"ש, ולהראש"י ולר"ם מיררי מתניתין צמירה ממש, והא דהתן אין מוכרין מ"ש, היינו דוקא להוליכו בקדושתו לירושלים, אבל למוכרו דרך חילול כמו הבא מותר, ולפי שני פירושים אלו לריכין חטו לפרש גם התוספתא לתרי אנשי: (ק) להרמב"ם נתן לו סלע של מ"ש שהיא מחולל על פירות חולין, ולהראש"י נתן לו סלע של חולין לחלל עליו פירות של מעשר שני: (ק) להרמב"ם הפירות שחלה עליהן קדושת מ"ש, ולהראש"י פירות שחיללו: (ק) שהוקר השער: (קא) להרמב"ם נעשו הפירות מ"ש והמעוה חולין והשבח למ"ש, ולהראש"י נעשו הפירות חולין והמעוה מ"ש ונפסד המ"ש, דבשעת נתינת המעוה תפסו החולין קדושתו של מ"ש: (קב) כלומר בעל הפירות דלית ליה פסידא יכול לחזור חטא קבל עליו מי שפרע, אבל המ"ש שהשבח לעולם בקדושתו קא עומד, אפילו קבל בעל המעוה חילין של פירות: (קג) להרמב"ם נתן שתי סלעים של מ"ש וחיללן על פירות, ולהראש"י חילל פירות של מ"ש על שתי סלעים: (קד) שהחזל השער: (קטו) ע"י נתינת המעוה תפסו החולין קדושתיה של מ"ש, ולהרמב"ם נפסד המ"ש, ולהראש"י השבח המ"ש: (קטז) בעל המעוה יכול לחזור בקבלתו מי שפרע, וליך המוכר ליתן לו עוד בסלע פירות או סלע של חולין, דהחילול במקומו עומד, להיות שצ"י נתינת המעוה תפסו החולין קדושת מ"ש, ובהא גם לת"ק שזה מ"ש להקדש ורק לענין החזרה אינו שזה הקדש למ"ש, דבהקדש ליכא מי שפרע, כדאיתא קידושין דף כ"ט ע"א וירוי' שם פ"א ה"ו: (קז) כז"ל וכהג"י בכ"י אירפורט ובתוספתא דערכין בכל הדפוסים, הקדש דוקא, אבל לא מ"ש פדייתו היא משיכתו, ואע"י דבכל שאר מילי דעלמא אינו קונה אלא ע"י משיכה, אעפ"י שנתן כבר המעוה, שאני הקדש דלית ביה החזרה, לא ע"י הגזבר ולא ע"י הפודה, ולעולם מעוה קוטה: (קח) ואין שום הפרש בין מ"ש להקדש, דגם צמ"ס אינם יכלין לחזור, וליכא מדת הדין ביניהם, וצירוי צפרקין ה"ו א"ה מתני' דלא כרשב"ג, דתימין רשב"ג אומר לעולם משיכתו של מ"ש הוא פדיונו, פי' משיכתו זה פדיונו, בשעה שפודה אותו קונה אותו ע"י נתינת מעוה כאלו משכו, וכן מוכח מסוגיא דירוי' פ"ה ה"א, וא"כ ליכא שום חילוק לרשב"ג בין מ"ש להקדש, ומשוי"ה מתניתין דלא כותיה, דהא לירידיה חטא משך ממנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים הרי זה נותן שתים כמו בהקדש, ועיין בצמ"ס שנדחק מאד לפרש גי' הירוי' לפי גי' התוספתא בדפוסים, והאפשר ר' אליה פולדא לא פי' כלו', והאחרונים האריכו למענית ליישב השגת הראש"י ולהשיג על מרן הב"מ, עיין במרכבת המשנה ובמראה הפנים, אכן האריכות בדבר עדיין אינה מביאה תרובה: (קט) בתוספתא קודמת צבא זו לך פדה הימנו וכו' דלעיל, ואין לריך להביא ראיה שכאן מקומה, ודראה בעליל שהתוספתא לא אחיא אלא לאשמועינן, דכמו שפליגי ר' יוסי ור' יהודה בקריאת שם של פדיון מ"ש, ה"ו פליגי בקריאת שם של תרומות ומעשיות: (ק) לא אמר בפירוט הרי זה תרומה או מעשר: (קא) דדיו חטא מטיין בלבו להפרשת תרו"מ, ועיין הסוגיא גיטין ל"א ובתו' שם ד"ה במחשבה: (קב) וליך לפרש אפי' עוסק באלו ענין, ועיין בר"ם ובתו"ט: (קג) כהג"י בכל הספרים

מעשר שני פרק ד

קפח

אומר, אם עתיד לקרות להם שם קדי, אין בהן קדושה עד שיקרא להן שם קדיה).
 אם אין עתיד לקרות להן שם, כיון שהפרישן נתקדשו (קדי): האומר (קדי) מעשר
 שני (קדי) מחולל על סלע שתעלה בידי מכים זה ועל דינר שיעלה בידי מכים
 זה (קדי), ר' יוסי אומר לא חילל קל, וחכמים אומרים חילל קלא, מודה ר' יוסי
 לחכמים באומר מעשר שני מחולל על סלע חדשה קלב) שתעלה בידי מכים זה,
 ועל דינר חדש קלב) שיעלה בידי מכים זה, שזה חילל קלב), מודים חכמים קלב)
 לר' יוסי, באומר מעשר שני מחולל על סלע שהיתה ביד בנו, ועל דינר
 שהיה ביד בנו קלא), שלא חילל, שאני אומר, שמא קלו) לא היתה ביד
 בנו באותה שעה: האומר מעשר שני מחולל על סלע שאפריש קלו) מן
 הדינר קלא), ועל טריסית שאפריש מן הסלע קלב), פורט לו דינר ונוטל
 הימנו סלע קמ), סלע ונוטל הימנו טריסית. נותן אדם לחבירו קמא)
 טריסית מברית קמב) ונוטל הימנו ציפורית קמג), ציפורית ונוטל הימנו
 טברית קמד), פונדיון קמה) ונוטל הימנו שני איסרין, במה דברים
 אמורים, בשל דמאי קמו), אבל בשל ודאי הרי זה אסור קמו),

הגיון אריה

הספרים ורק בתנא תוספאה ודפוס ראש הגי' ר"מ: קדי) אם עלה בדעתו בשעת הפרשה שיקרא להם
 גם שם לאחר חיזה זמן: קדיה) דלא נתקדשו במחשבתו קדושה נמורה: קדי) מאחר שנתקדשו במחשבתו, וסתם
 בריותא לעיל תרומות פ"א אות ר"א אות ר"ב דהכא, קדי) צבא זו והבאין אחריה מאלו בתוספתא
 לפני הצבא הפרים תרומה וכו', וכולן נמשכין אחר מ"ז דפרקין, ולא קתני לכו הכא, אלא לשמעותין
 שר' יוסי אעפ"י שאינו מנריך קרייתא שם בפדיון של מ"ש, אפ"ה מנריך קביעת מקום בחילולו:
 קדיה) צבריותא דירו' דמאי פ"ז ה"ד הגי' מ"ש שצחקן זה וצבריותא דצבלי עירובין ל"ז: מעשר שיש לי
 צביתו: קדיה) דאינו ניכר על חיזה סלע ועל חיזה דינר הוא מחולל: קל) דנריך שיהא קובע לו מקום:
 קלא) דאפילו לא קבע לו מקום, דחכמים ס"ל בקביעת מקום כר' יוסי בפדיון של מ"ש, וצבלי מפרש
 הס"ס דפליגי בצבירה, וצירו' לא הוצרכה מלת צבירה: קלב) דליכא אלא חדא, ואייתי דהגא רישא
 תעלה, תנא סיפא נמי תעלה, גמרא: קלב) דניכר על חיזה סלע ועל חיזה דינר קאמר: קלד) הך
 מודים חכמים ליתא בצבלי, והך מודה ר' יוסי דלעיל ליתא צירו', אלא הכי ח"ה מ"ע דר"י שאם אמר
 על הסלע הישנה ועל הדינר הישן שחילל: קלה) צירו' הגי' על הסלע שטול מיד בני ועל הדינר שטול
 מיד בני וגי' כ"י אירפורט על סלע חדשה על דינר חדש בודאי חינה נטוה: קלו) וצירוע צברי שהיתה ביד
 צבו חילל, אבל לפי גי' הירו' „שלא היה צירוי צלותה שעה" ר"ל ביד האב, אפילו היתה ביד הבן לא
 חילל, ועיין רמב"ם פ"ד הט"ז: קלז) שאפרוט כ"ל כלקמן וכהג"י בכ"י הגר"א: קלא) דינר זהב יש
 לו שם סלעין: קלב) ל"ב טריסית יש לסלע: קמ) הכא אפשר לומר שגם לר' יוסי חילל, דהא הדינר
 צירו', והוי כאלו אמר שהמ"ש יהא מחולל על מקצתו של דינר זהב זה, אכן לפי מה ששמענו מדברי
 הרמב"ם פ"ד הט"ז, שאין סוס חילוק בין שאמר על סלע שתעלה בידי מכים זה בין שאמר על סלע
 שאפרוט מדינר זה, אחיה מתניתא זו כחכמים: קמא) לפי דעת מפרשי התוספתא אשר לפני, צבא זו
 הולכת וסובבת אחרי דתנן דמאי פ"א מ"ב ומכלתין פ"ב מ"י, ולהיות שאין לה סוס הנמשך ושייכות למה
 שלפניה, הוי מקומה לעיל בפ"ב בסוף ההוספות למ"ו, אכן לפענ"ד חינה לריכה עקירה דאהא שלפניה
 קאי ובהשכל מייית לה בעל התוספתא הכא, דכד"א אם אומר אדם מ"ש יהא מחולל על הסלע שאפרוט
 מן הדינר ועל טריסית שאפרוט מן הסלע, אינו מחולל עד שעה שמתן את הסלע, או את הטריסית,
 ומותר להחליפן במטבעות אחרות, קמ"ל דמיד אחרי שפרט את הדינר או הסלע, חלה קדושת מ"ש
 על הסלע או על הטריסית, ואסור לחלוק את המ"ש הוא של ודאי: קמב) שקבל מהסולחני כשפרט לו
 את הסלע: קמג) דניחא ליה שיהא המ"ש מטבע לפורי: קמד) כ"ל וכהג"י בכ"י אירפורט והגר"א:
 קמה) שאמר מ"ש יהא מחולל על פונדיון, והשתא רואה צב' איסרין שהן פונדיון: קמו) שמותר לחלוק
 נחושת על נחושת: קמו) דאין זה אלא חילול, דמיד כשפרט לו הסולחני את המטבע, חלה קדושת מ"ש
 על

מעשר שני פרק ד

אף קמח) בדמאי מחללין אותו נחשת על נחשת, נותן אדם לחבירו נולגית קמט), נומל הימנו (דינר אחד) קי). נומל הימנו שני פונדיונין, אמר ר' יוסי, במה דברים אמורים, (בדמאי וברוחק) קיא), אבל בודאי ובריוח הרי זה אסור קיג): האומר מעשר שני שבחפיץ זה קיג) מחולל על איסר זה ולא קבע לו מקום קיד), ר' שמעון אומר, קרא שם קיה), וחכמים אומרים קיז), עד שיאמר לצפנו או לרומנו. מעשה ברבן שמעון בן גמליאל ור' יהודה ור' יוסי, שנכנסו אצל בעה"ב לכזיב, אמרו (לא) קיז) נדע היאך בעל הבית מתקן את פירותיו, כיון שהרגיש בהם, הלך והביא לפניהם דלוסקום קיח) מלא דינרי זהב, אמרו לו, היאך אתה מתקן את פירותיך, אמר להן, כד אני אומר, מעשר שני שבחפיץ זה קיט) מחולל על איסר זה, אמרו לו, צא ואכול את מעותיך קכ), השתכרת מעות, אבדת נפשות קכא): חבר שמת קכב) והניח פירות, אפילו אותו

הגיון אריה

על הסלע או על הטריסית חילול נחשת על נחשת אסור במ"ש של ודאי: קמח) ואף כ"ל לפענ"ד ובהכי יש לקיים הגו' שלפנינו, והא קמ"ל דאף אם המ"ש הוא של דמאי לריך לחללו, ר"ל לקרא שם ולפרש טריסית טברית תהא מחוללת על טריסית יסורית, או הפונדיון יהא מחולל על שני איסרין, וזהו סברת החכמים, אבל לר"י אין לריך לקרא שם, ועיין לקמן גו' הגר"א: קמט) סלע נירונית כ"ל לפענ"ד וסלע נירונית אינה כסף טהור, ומטבע שאינו חריף מותר לחלל על מטבע חריף אפילו בודאי: קכ) ד' דינרין, טריסית כ"ל לפענ"ד ר"ל מותר להחליף סלע נירונית בד' דינרין וטריסית שקויה פונדיון ומחלה צב' פונדיונין: קכא) בדמאי ובריוח ובודאי ובדוחק כ"ל לפענ"ד כלו' ובודאי רק בשעת הדחק מותר, אבל בודאי ובריוח אסור לחלל שאינו חריף אפי' על חריף, כן נראה לי להגיה ולפרש הצבא כאשר היא לפנינו בדפוסים ובכ"י וויטן ואורפורט, אבל בכ"י הגר"א כהג"י נותן אדם לחבירו טריסית טברית וטעל הימנו יסורית, לטורית וטעל הימנו טברית, פונדיון וטעל הימנו שני איסרין, נותן אדם לחבירו מעין וטעל הימנו דינר, דינר וטעל הימנו פונדיון אר"י בד"א בדמאי, אבל בודאי אסור ומחללין נחשת על פירות, אר"י בד"א בדמאי ומדוחק אבל בודאי ובריוח ה"ז אסור ע"כ, והרב המפרש ר' יונה ובמ"ב נדחקו לקיים גי' הגר"א וכבר אמרתי שלפי פירושם אין לצבא זו שום שייכות לאותה שלפניה, ובח"ש הגיה הכי נותן אדם לחבירו טריסית טברית וכו' טעל הימנו טברית ומחללין אותו נחשת על נחשת נותן אדם לחבירו נולגית טעל הימנו שני פונדיונין פונדיון טעל הימנו שני איסרין בד"א בשל דמאי אבל בשל ודאי ה"ו אסור, אף בדמאי אר"י בד"א בדמאי ובדוחק אבל בודאי ובריוח ה"ו אסור וכתב ז"ל גי' הספרים ח"א כלל לעמוד עליהם ומשובש בתכלית השיבוש והגר"א ז"ל ג"כ הגיה (?) כאן וכו' והגי' שלפנינו יותר טוב והלשון מתוקן עכ"ל, וזו לא לבד התחשקת והצבת עצמנו אלא אף העוה שאין למעלה הימנה: קכב) בתוספתא שבידו הובאה כאן הצבא הי' עובר ממקום למקום, ונפסק יודעת שכבר הבאתי את זו למקומה, עיין לעיל אות ח': קכג) צבא זו והבאין אחריה הנולד בספ"ג דתוספתא שלא במקומן והלגתיון פה, דברור הוא שאמ"ז קאי, והנה בראשונה הביא בעל התוספתא פלוגתא דר' יוסי ור' יהודה, אי לריך לקרות שם בהפרשת תרו"מ או לא, ואחריה הביא פלוגתא דר' יוסי וחכמים, אי לריך קביעת מקום במועת שחילל עליהן מ"ש, ולבסוף מביא פלוגתא דר"ש וחכמים בענין קביעת מקום של מ"ש שרואה לחלל על מעות, ומתניתא זו מיייתי לה הירו' תרומות פ"ג ה"ה: קכד) כ"ל וכהג"י בכו"פ פ"מ, וגי' הירו' שם ולא קרא שם לריך להגיה, עיין בבבלי עירובין ל"ז: ותוספות יומא כ"ו, ור"ש תרומות פ"ג מ"ה ודמאי פ"ז ה"ד: קכה) ואינו לריך שקובע לו מקום מסוים: קכו) לא עשה ולא בלום כ"ל וכהג"י בירו' שם: קכז) תיבת לא ל"ל וכן ליתא בכו"פ שם: קכח) כמו גלוסקום והיא מלה יונית (* צעהעלעטער בל"א: קכט) ואין אמי קובע לו מקום מסוים: קכ) דלא חלה עליהן קדושת מ"ש: קכא) שהאכלת אותם מ"ש חוץ לירושלים ובטומאה: קכב) בישוב הדעת, עיין תוספות ע"ו דף מ"א ע"ב ד"ה חזקה, ומתניתא זו מיייתי לה הש"ס בכמה מקומות (פסחים דף ד', ע"ו שם ודה"ט): בקך ליטא חצר שמת והניח מגורה מלאה פירות אפילו הן בני יומן ה"ה בחזקת מחוקקים

מעשר שני פרק ד

קפט

היום כנסן קסג), הרי הן בחוקת מתוקנין קסד): המניח קסה) איסר קסו) ואכל עליו חציו קסו), והלך למקום אחר קסח), והרי הוא יוצא בפונדיון קספ), ואכל קע) עליו עוד איסר קעא), המניח פונדיון קסט) ואכל עליו חציו קעב), והלך למקום אחר, והרי הוא יוצא באיסר, יאכל קעז) עליו עוד פלג קעג), זה הכלל, עד שלא פדאו קעד), מה שהשביח השביח לשניהם קעה), ומה שפגם פגם לשניהם, ומה שפדאו קעו), מה שהשביח, השביח לשני, ומה שפגם פגם לשני קעז): בית הלל קעה) אומרים, מפריש אדם מעשר ראשון של דמאי ותורמו קעט) ואוכלו קפ), ואין צריך להפריש שני קפא), ובית שמאי אומרים, צריך להפריש שני קפב), שאני אומר קפג) הורם השני הורם הראשון קפד), הורם הראשון לא הורם השני קפה), והלכה כדברי בית שמאי קפז): ראה אחד שהפריש קפז) מעשר שני, נאמן על הראשון קפח), דברי ר' אליעזר, וחכמים אומרים, נאמן על הראשון נאמן על השני קפט), (אין קצ) נאמן על השני אין

הגיון אריה

מתוקנים, ועיין הסוגי' פסחים ט: קסג) מן הגורן לבית: קסד) הטעם שמצויא בעל התוספתא צבא זו הכא משום שרצה לאשמועינן שהחבר יודע היאך יתקן ואין לריך לחוש שמא לא קבע מקום מסויים למ"ש בשעה שפדה אותו: קסה) צבא זו היא האחרונה בפ"ד של התוספתא: קסו) לחלל עליו מ"ש: קסז) ונתפס חזי האיסר בקדושת מ"ש וחזי השני עומד בחוליו: קסח) והאיסר ביו: קסט) שהוא שני איסרין: קע) בזמננו הגי' אוכל: קעא) ולא איסר ומחלה, דלא נשאר חלק רק חזי האיסר בחוליו: קעב) ונתפס חזי הפונדיון בקדושת מ"ש וחזיו השני עומד בחוליו: קעג) ע"כ פסקא דמתני' ופלג פי' חזי איסר: קעד) כולו, אלא רק מוקלתו: קעה) כהג"י בכ"י אירפורט ובר"ם, ובדפוסים הישנים איתא לפי חשבון והיינו כך, דאם הניח איסר ויכל עליו רביעי והלך למקום אחר והרי הוא יוצא בפונדיון, אוכל עליו איסר ומחלה, ואם אוכל עליו ג' רביעית, אוכל עליו ז' רביעין: קעו) ומשפדאו ככ"ל וכהג"י בר"ם, ובדפוסים הישנים אחר שפדאו: קעז) דמאחר שנתפס כולו בקדושת מ"ש, אין כאן חולין לא לשבח ולא לפגם: קעה) צבא זו והבאות אחריה, הגמולין בפ"ג דתוספתא בטר ההוספות למ"ה דפ"א ולפני ההוספות למ"ז דפרקין, נמשכין אחר הסיפא דמ"ח כנראה מהסוגי' בירו' וכאשר אוכח לקמן: קעט) כל' מפריש מ"ר כדי לתת הימנו תרומת מעשר, דאין מפרישין ת"מ לפני מ"ר: קפ) את מעשר ראשון, ואין לריך ליתנו ללוי דאמר לו הבא ראיה: קפא) על אותו מ"ר, דמאחר שספק שמא הפריש ע"ה מ"ר, שמא לא הפריש, סד"א שיש לחוש שמא נטל מ"ר, אבל הניח פירותיו טבולין למ"ש ולריך החבר להפריש על מ"ר זה מ"ש, קמ"ל דאיתו לריך, דכ"ה ס"ל כחכמים לקמן, הגאמן לראשון נאמן לשני, ולפי זה לוכא לניחש שמא נטל ע"ה מ"ר והניח פירותיו טבולין למ"ש, דמי שנטל מ"ר, מפריש גמי מ"ש: קפב) על מ"ר שנטל הימנו ת"מ: קפג) כהג"י בכ"י אירפורט ובדפוסים חסרו שתי מלות האלו ובכ"י הגר"א א"ה שמא הורם הראשון ולא הורם השני: קפד) ככ"ל דב"ס ס"ל כ"ה לקמן: קפה) ומשום לריך להפריש מ"ש על מ"ר שנטל הימנו ת"מ: קפו) בכ"י הגר"א הגי' והלכה כב"ה ועיין רמב"ם מעשר פי"ב ה"ה שפוסק כב"ה: קפז) וה"ה אם ראינו שפודה מ"ש, ובבביתא דירו' דמאי פ"ד ה"ג איתא סתם הגאמן לשני וכו' דברי ר"ה, עיי"ש ופאה פ"ח ה"ב ובמקלתין פ"ד ה"ח: קפח) ועדיין לא ידענא היאך סובר ר' אליעזר בגאמן אמ"ר, אי נאמן גמי אמ"ש או לא, ולפענ"ד ספוקא מספקי לכו גם בירו' דמאי שם, דאיבעיא להו התם מה טעם דר"ה, משום שאינו חסוד להקדים, או משום שהפריש שני, חזקה שהפריש ראשון, פי' אי אמרינן משום שאינו חסוד להקדים פשיטא שגאמן לשני נאמן לראשון, אבל לא מי שגאמן לראשון נאמן גמי לשני, ואי משום חזקה בודאי אין חילוק וגאמן אמ"ר נאמן גמי אמ"ש, אכן מסיפא דמתניתא משמע ק"ת דטעמיה דר"ה אינו משום חזקה, דהא אינו נאמן על מין אחר, עיין לקמן אות קל"ג: קפט) דאם הפריש מעשר ראשון שאינו שלו, כש"כ שמפריש מ"ש שהוא שלו אעפ"י שצריך לבלו בירושלים: קפז) מלת אין ל"ל וכ"כ יצא בירו' דמאי שם ובכ"י ווישן ובעל פ"מ, עיין פאה שם, וגי' כ"י אירפורט משום שפאה: שצריך

מעשר שני פרק ד

נאמן על הראשון (קצא) : הפריש תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני

הגיון אריה

קצא) שצריך ליתנו ללוי, והיוצא לנו מזה שבית הלל כחכמים וזית שמאי כר"א, ובסברת כל אור"א יש קולא וחומרא, (עי' ירו' פאה פ"ו ה"ב דהכי א"ה ולמה לא תנינה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל אל"א לא אתינן מתניתי' אלא דבר שהו"א חומר משני לדין וקל משני לדין, ברם הכא חומר הוא מ"א אחד וקל מ"א אחר) לב"ה הגאמון על הראשון נאמן על השני ומש"ה אין צריך להפריש מ"ש על מ"ר שנטל הימנו ת"מ, ולהיפך הגאמון לשני אינו נאמן לראשון, הלכך אם ראינו ש אחד מפריש מ"ש או פודהו באישר, אסור לאכול עליו עד שנטל מ"ר להפריש הימנו ת"מ, לב"ה הגאמון על הראשון אינו נאמן על השני משו"ה צריך להפריש מ"ש על מ"ר שנטל הימנו ת"מ ולהיפך הגאמון על מ"ש נאמן על מ"ר, הלכך כשראינו אחד שמחלל מ"ש על אישר אכולין עליו עשרה, דחוקה שהוטל מהם מ"ר, ועתה נשימה עינינו על המשנה החמורה שגלחו בה ראשונים ואחרונים גדולים חקקי לב ולא עלה בידם לשום קץ לחשך, ובסייעתא דשמיא נזכה לראות אור באורה של התוספתא, ואינו לפיך הפירושים אשר השאירו אחריהם ברכה מפרישי המשנה, ואתחיל בראש המפרשים הוא הגשר הגדול הרמב"ם ז"ל. לפי פי' מייירי מתניתין באחד שהניח אישר להיות אוכל עליו בירושלים חולין שלו בקדושת מ"ש, דהכי קתני בסופא דמתני' המניח אישר של מ"ש משא"כ ברישא, דהתם איתא סתם המניח אישר ואכל עליו, ומתניתין קאתיא לאשמועינן אימתי יא"א אישר זה של מ"ש לחולין, לת"ק כשאכל עשרה מאחד עשר חלקים וגשאר עליו חלק מאחד עשר, יא"א אישר של מ"ש של דמאי לחולין, ואם האישר של מ"ש הוא של ודאי, אינו יוצא לחולין, עד שאכל עליו תשעים ותשעה ממאה חלקים, וגשאר אחד ממאה, וזהו דקאמר המניח אישר של מ"ש ואכל עליו אחד עשר באישר ואחד ממאה באישר, כל' עד חלק אחד מאחד עשר בדמאי ועד חלק אחד ממאה בודאי, לב"ה אין שום חילוק בעיני זה בין דמאי לודאי, כיון שלא נשאר בו באישר אלא עשיריתו יא"א לחולין, וזהו דקאמרי הכל עשרה, כל' בין בדמאי בין בודאי אם אכל תשעה מעשרה חלקים, אין באישר זה הו' קדושת מ"ש, ולב"ה צריך לחלק כנו לת"ק בין ודאי לדמאי, דאם נשאר בודאי חלק א' מאחד עשר חלקים ובדמאי חלק א' מעשרה חלקים יא"א האישר לחולין, והטעם שמחלקין בין ודאי לדמאי, לפי שהעיקר אצלנו, כי מה שהוא שיה פחות משה פרוטה, אין חוששין לו בכל התורה, לא לענין גזל, ולא לענין נהנה מן ההקדש, ולהיות שהפרוטה אחד משמונה באישר האיטלקי, נמא"א עשירית האישר שמונה עשירית הפרוטה, וכשהוסיף עליהם החומש החייב למי שפודה מ"ש שלו יהי' הכל פרוטה, ועתה כשנשאר מן האישר של ודאי עשיריתו חוששין עליו, לפי שבשמוסיפין עליו החומש יהי' הכל שיה פרוטה, אבל כשהוא פחות מן העשירית אין חוששין לו, דאפילו בהדי הוספת חומש אין בו שיה פרוטה, לפיכך אמרו ב"ה בודאי אחד עשרה ובדמאי שאיט חייב בחומש עשרה. והראשון שמא"א גמומים על פי' זה, הוא הרא"ה שכתב וז"ל וקשה לי על פי' זה דהיאך מזולתין בו להוציא לכתחילה לחולין פחות משה פרוטה, הא אמרינן בפרק הובב אמר חזקיה מעשר שני שאין בו שיה פרוטה אומר הוא וחומשו מחוללין על מעות הראשונות, לפי שא"א לאדם לנמא"א מעותיו, ועוד דמעשר שני אין מוסיפין חומש בפדיונו אלא בפדיון ראשון וכשמתחלל אישר זה אין צריך להוסיף חומש, ועוד דבירו' מביא על משנה זו דר"א, דאמר הגאמון על הראשון נאמן על השני [הגאמון על השני נאמן על הראשון כ"ל כדלעיל] ומוכח דלא כפירוש זה, הנאמר לעולם יאיר עינינו בתורתו, עכ"ל הרא"ה. ועל שלש קושיות האלה הוסיף בעל תו"ט להקשות, חדא אם ב"ה לקולא וב"ה לחומרא, אמאי לא תנן בעדות גבי קולי ב"ה (ומה שכתב בעל בית דוד על זה, שבעדות לא תני אלא מיני דאפליגו בהו ב"ה וב"ה לחודייהו והבא ת"ק נמי פליג בה, וזה לאו דוקא דהא בהמעסה, הלא פ"ה מ"ו, פליגי נמי החכמים כדאיתא להדיא בתוספתא, עיין לקמן שם פ"ה אות כ', ובירו' שם, ואפ"ה תני לה גבי קולי ב"ה וחומרי ב"ה בעדות), ועוד תנייה ליה דאין יא"א דב"ה כי"א דת"ק, דלת"ק דמאי שאין בו חומש, ולב"ה אודאי שיש בו חומש קאי (עיין בבית דוד ובמשנת דר' נתן), ואעפ"י שהתו"ט התאמץ ליישב קושיא זו, אפ"ה במחכ"ה אין לנמא"א קורת רוח בתירומו. ומלבד כל הקושיות האלה יש לדקדק אמאי לא קאמר תנא דמתני' אוכל עליו עד יא"א באישר, הו' אמאי לא אמר בפירוש כמו בדברי ב"ה נמי בדברי הת"ק, בדמאי אחד עשר באישר, ובודאי אחד ממאה באישר, וכ"כ העיר כבר בעל הון עשירי מ"ש דת"ק הקדים דמאי לודאי, ולא כן עשה ב"ה שהקדים ודאי לדמאי, ועוד אמאי הסביר הרמב"ם דוקא שיטתו של ב"ה ולא נמי שיטתו של ב"ה ות"ק, ובסברת הת"ק לפי פי' הרמב"ם בודאי אחד ממאה באישר, בודאי לריכב ביאור, דהנה מה שכתב התו"ט, ואחריו בעל שושי"ם לוד, וז"ל, וואלי דענין תרומה נגשו בו הואיל ואקרי קדש כמו תרומה, וכמו שכתבנוהו כשיש כאן חלק א' ממאה ופ"ל למאה בטל

בטל במיעוטו במקום שאין כאן גזל השבט וכו', ואע"ג דבתרומה צעיק מנחה ואחד, הקילו במעשר
 ואמרו מספר שלם עכ"ל, במחכ"ה זהו דחוק מאד, דהנה לז"ה ההפרש בין דמאי לודאי^{1/110} של איסר
 ולת"ק^{89/1100} של איסר, ואם קדושת מ"ש שיה לקדושת תרומה, אמאי הקילו כל כך בדמאי? ואחר כל
 הקוסות וגמגומים ודקדוקים האלה בע"כ לריבין אנו לומר שהרמב"ם ז"ל לא האיר עיניו במשנה זו
 ע"י פירושו, אעפ"י שמדון הכ"מ פ"ח ה"ד אחזו בו בשתי ידיו (ובעל הפארת ישראל שכתב וז"ל רבינו
 כ"מ מצטיח לנו שאליהו עמוד לפרשה לנו, שנה ברואה, דהכ"מ לאו חמתני' אלא אירו' שנתקשה בו
 הר"ש קמכוין) — השני שבחבורה, אשר הניף ידו על המעשה החמורה הזאת, לתת זרה לחומר, הוא
 הר"ש ז"ל, ולפי דעתו גם הסיפא גם הרישא בחילול פירות של מ"ש קא מיירי, ומה דקאמר המניח
 איסר של מ"ש, ענינו שהניח האיסר למ"ש, לחלל עליו פירות של מ"ש, ובעם הארץ אשר הניח לפנינו
 איסר קא עסקינן, והאיר אשר משנתנו הולכת וסובבת עליו הוא מאמרו של ר' חנינא בשם ר' יסא
 בירו', הגאמן על השני נאמן על הראשון, ולפי הכלל הזה ברור שע"ה אשר הפריש איסר למ"ש הפריש
 נמי מ"ר שיה איסר וא' מט' באיסר, וכשנאמר שהפריש מ"ר זה ונתן ת"מ ממקום אחר מותר לאכול
 מפירות ע"ה, אעפ"י שנתערבו המתוקנין בשאינן מתוקנין, בעד י"א איסר וא' מט' באיסר, והיינו
 דקאמר הת"ק אוכל עליו אחד עשר איסר (כז"ל לפי הירו') ואחד ממנחה באיסר, כלו"י פ"ה פעמים א'
 ממנחה באיסר, ואע"ג ש"א פעמים אחד ממנחה באיסר פחות מא' מט' באיסר, הי"ש דוקא ב"אחד
 ממנחה מלגיו, אכן הת"ק ב"אחד ממנחה מלגו קא מיירי שהוא אחד מל"ט מלגיו, ולפי זה י"א פעמים א'
 א' מל"ט הוי א' מט' באיסר; ואחר הלעג הזאת נקל להבין דברי הר"ש ז"ל, שבצר טרחה ע"ה שחילל
 מ"ש על איסר איירי וצפתמא כמו כן הפריש מ"ר וכו' הלכך כשראהו מחלל פירות מעשר שני על
 איסר ועירבן עם פירותיו תלין דכמו כן הפריש הראשון ותרם עליו ת"מ ממקום אחר, ואח"כ
 עירבו ונמלאו בידו פירות מתוקנים שיה אחד עשר איסר ואחד ממנחה באיסר, פי' אחד מנחה בכל איסר
 ואיסר של י"א, דהיינו י"א פעמים א' ממנחה באיסר, והוא השיעית האיסר, דע' פעמים י"א הוא
 ל"ט שקב עולה החשבון, שהרי מה נפסך כיון שהמעשר שני איסר אחד, נמלאו שלאחר שהפרש מ"ר,
 גשירו י' איסרין הוסף על העשרה ממקום אחר ועירב הפירות יחד היינו איסר אחד ואחד מט' באיסר
 השיעית מלגיו דהוא עישרו מלגו ונמלא בין הכל י"א איסרין ואחד מט' באיסר, ואחרו אחד מט' באיסר
 הוא אחד מק' שבכל, דכשתחלוק כל איסר ואיסר לט' חלקים נמלא ה"א ל"ט חלקים והיינו דקתני אחד
 מק', כלומר אחד מק' על כל אחד ואחד מלגו דהוא אחד מל"ט על כל אחד מלגיו וכשהתרפס עוליך לאחד
 מט' באיסר, עכ"ל בפירוש דברי הת"ק; וז"ל אומרים הכל עשרה, דב"ש לא ס"ל שהגאמן על השני נאמן
 על הראשון, וז"ל מחלקין בין דמאי לודאי, בזודא ס"ל כת"ק שאוכל עליו י"א איסרין וא' מט' באיסר
 (ואע"ג שלא הזכיר בדברי ז"ה אלא אחד עשר כבר נדחק הר"ש לומר שלא חש להאריך) ובדמאי ס"ל
 כב"ש. גם פירוש זה לא מלא חן בעיני הר"ש, אעפ"י שהקדימו לפי הרמב"ם שכתב וז"ל ולזי מגמגם
 דכוין דתוקן ע"ה זה קתא מפירותיו ולכן אנו מאמינים לו שקתא פירותיו מתוקנים, אם כן אחרו הכרי,
 שיערב בו אלו הפירות המתוקנים, יהיו כולן בחזקת מתוקן, דמה הרויה בתיקון אלו הפירות המעושים וחוזר
 ומערבן עם הטבל אם לא שנאמר שדעתו הו' לתקן ממקום אחר עליו אם הו' אוכלו, ועוד קשה לו מה
 שייך להזכיר ודאי ודמאי בפירות של ע"ה, כי מה שע"ה לוקח מע"ה חצירו אינו מתוקן, וכיון שראהו
 מחלל מ"ש על כרחו משלו הפרישו, א"כ ודאי הוא, עכ"ל. בפירות הר"ש החזיק בעל תוי"ט כמו שהחזיק
 הרע"ב בפירוש הרמב"ם, וכנראה הו' בידי בעל תוי"ט פירוש הר"ש, אבל לא ידע שהוא מן הר"ש,
 ורק מתוך הכ"מ ראה שהר"ש הקשה על פירוש הר"ש ושהר"ש נתקשה בפירוש הירו' לכן כתב על
 הכ"מ וז"ל הנה לא גלה קושיית הר"ש, אולי הו' לו תירוץ, כמו שמלינו בכמה מקומות להאחרונים
 שמתרלים הראשונים, ומ"ש שהר"ש עלמו נתקשה וכו' לא על הירו' הזה שבפירושו הזה אלא אחר כך
 הביא ירו' שמדבר מזה הענין ומחדש בו דברים, על זה הירו' נתקשה הר"ש, עיי"ש עד גמירא. אכן
 במחכ"ה הדבר הוא כמו שכתב מדון הכ"מ דהר"ש נתקשה בפירוש המהני' על פי הירו', דכללו של
 ר"ח, הגאמן לשני נאמן לראשון, לא סגי לפרש דברי ת"ק, כמו שאוכיח לקמן, וכבוד הר"ש במקומו
 מונח כשנאמר דמלבד כל זאת דחוק הוא לפרש א' ממנחה באיסר שהוא מלגו, ותו קשה טובא היאך
 התירו ז"ש לאטל עשרה הו' הגאמן אשני אינו נאמן אראשון והרי עבל לתרו"מ הוא, ומה שתירץ
 התוי"ט שבז"ש גם כן לריבין לתקן אלו העשרה אינו מחוור, דא"כ הך אוכל עליו בדברי ז"ש אינו דומה לאוכל
 עליו בדברי הת"ק, ועוד מה ראו ז"ה לחלק בין דמאי לודאי ולהורות בזודא כת"ק ובדמאי כב"ש (ומה
 שכתב בעל ת"י דמלבד קושיית הר"ש קשה נמי ז"ה היינו ת"ק לא זכיהו להבין דוקא לפי הרמב"ם
 מחלק הת"ק בין דמאי לודאי, אבל לא לפי הר"ש) ומתוך קושיית האלו אין למלא קורת רוח בפירוש
 הר"ש, — הפירוש השלישי על משנתנו הוא מהרב מהו' משה ליפסין ז"ל בעל לחם משנה על משניות

זרעים מועד וקדשים (כמו שהעיר כבר הרב הגדול חיד"א ז"ל, ולא זרעים מועד ונסים כמ"ס בטעות בסה"ד
ואחריו בעל אוצר הספרים) ולפי המפרש הזה לא פליגי במתני' אלא ב"ס וכו' דכתב וז"ל המניח אוסר
של מ"ס ואלו עליו י"א באוסר וא' מק' באוסר כך מלאתי הגי' בדפוסים ישנים שכלל ששה ספרים וכן
בדפוסים חדשים שדפסום עם הגמ' וכן גי' רע"ב ולפי זה ל"ל שהוא מעין הרישא דמתני', אלא דרישא
דמתני' איירי בחוק לירושלים, ואוכל הפירות של מ"ס, והקדושה תהא חל על האוסר כגון מה שאכל
אוסר מ"ס בירושלים לאכול עליו ואכל עליו ח' מו"א באוסר, ונמא' אח"כ שאכל אחרים הוא רק אחד
מק', כגון שנתאנה א"ל המוכר שמכר לו י"א תאנים באוסר, ואכל אחרים יש מאה באוסר ואכל התאנה
אחת בש"א בין במ"ס של ודאי [בין במ"ס של דמאי] הכל מה שאכל אכל וי"א אחד מו"א באוסר לחולין
ואוכל עליו עוד עשרה חלקים מכאן ולהבא, ודוקא טעיה כהך שא' מו"א ח"א לבא לידו ש"פ מעולם
אפי' בודאי, כדפי' רע"ב, ודוקא שמה שאכל שיהא אחד מק' שהוא ק"ת אכילה חשובה, כדמלינו שא'
מק' מקדש כל התערבות בתרומת מעשר, כדכתבי' את מקדשי ממנו, אבל בפחות מדך לא י"א כלל
לחולין, וזה"ל בודאי לריך לאכול מחדש י"א חלקים, דלא י"א כלל לחולין האוסר כיון שכ"כ נתאנה, אך
בדמאי הקילו מסבר' הג"ל, כך ג"ל עכ"ל, ואני בענ"ד לא יכלתי לירד לעומקו של פירוש זה ולא
זכיתי להבין הי"ך התירו ב"ס בודאי וכו' לכל הפחות בדמאי לאכול עוד עשרה ולהפקיע אוסר זה
לחולין, הא נתאנה הלוקח ביתר עו, והיאך יולא האוסר לחולין בי"א תאנים אם לריך לאכול עליו מאה
תאנים, ועוד גם לשיטתו של המפרש, כך הול"ל המניח אוסר של מ"ס ואכל עליו ח' מו"א והוא אחד
מק' באוסר ב"ס אומרים אוכל עליו עוד עשרה, מאי הכל עשרה דקאמרי, וז"ע. — הרביעו אשר
השאר אחריו זכרה פירוש על המשנה הזאת הוא הרב העזרם צנגלה ובנסתור מהו' עמטאל חי ריק בעל
הן עשיר, ופירושו הוא על עקבי הר"ם אבל בדרך אחר, אשר על ידו יתכן לישנא דמתני' על צוריו
ויחישב נמי מה שהקשה התו"ט, אמאי לא נשנית משנה זו בעדות גבי קולי ב"ס וחומרי ב"ה, וזהו
תמלית דבריו, ע"ה המניח אוסר למ"ס, לחלל עליו הפירות של מ"ס, אוכל עליו החבר היודע זאת
אחד עשר אוסרין של פירות ע"ה, ואלו האחד עשר הם עם אורת האוסר המחולל, והיינו דקתי אחד
עשר באוסר, ואחד ממאה באוסר הוא, כמו שפי' הר"ם, ח' מנ' באוסר, ורק בשלשה דברים נטעה
מפרש זה מדרך הר"ם, חדא שליד לומר דע"ה לא הפרים ת"ע ממוקום אחר, שנית שהסביר דברי
הת"ק בכלל דהנאמן על השני אינו נאמן על הראשון, ודברי ב"ס בכלל דהנאמן על השני נאמן על
הראשון, ופליגי ש"ט גורם במתניתין אחד עשר אוסר אלא אחד עשר באוסר, כלו' עם האוסר הזה
יכול החבר לאכול אחד עשר אוסרין וא' מנ' באוסר, ומבני שיתקן למ"ס דמותרין ועומד הוא, כשהפרים
פירות באוסר אחד למעשר שני תקן תשעה אוסרין ואותו אוסר עלמו אשר חיללו עתה הם עשרה,
והנאמן על השני אינו נאמן על הראשון, לכן אמרין שנמא' בידו אף המעשר הראשון הריך לאלו
עשרה והוא אוסר וא' מנ' באוסר, והמ"ר אינו לריך תקן למ"ס, כי הראשון קודם לשני, זהו סברת
הת"ק; לב"ס דס"ל הנאמן על השני נאמן על הראשון, ר"ל טע"ה אשר הפרים מ"ס כבר נתן מ"ר
לנו, אין יכול החבר לאכול אלא ע"ה מבלתי שיתקן למ"ס כי אם עשרה, ונמא' דב"ס מחמיר מב"ה
אלא החבר כשהוא ודאי, שאינו יכול לאכול אלא בלי תקון מ"ס כ"ה עשרה, משא"כ לב"ה, דב"ה
ס"ל בודאי, ר"ל כשאתו יודעים שהמ"ס שחילל ע"ה הי' מפירות שדוהו, שודאי לא נתקמו מתחילה,
כיון שמתקנס הוא עתה, כת"ק דהנאמן על השני אינו נאמן על הראשון, ורק בהא אין מודין לת"ק
שאין לריך להפרים מ"ס ממ"ר, ובדמאי ר"ל בפירות שלקח ע"ה זה מע"ה אחר מודין ב"ה לב"ס שאין
אוכל אלא עשרה, דנקטינן שהול"א כבר המ"ר ונתנו לנו. את זה הרימותי מתוך דברי הרב הכ"ל
שמוסיים הכי ודין תרומת מעשר לא נזכרה כלל במתני' ואפשר דב"ה מחמיר בה בכל ענין עכ"ל. ועל
פירוש זה לבי מנגמס, דקשיא לי חדא היאך יכול החבר, כשאינו כהן, לאכול מ"ר אשר הוא עוד ביד
ע"ה מבני להפרים עליו תרומת מעשר, שנית היאך אפשר להחליט טע"ה שהפרים מ"ס נתן כבר מ"ר
לנו, וגם אם נניח לחלק בין פירות ע"ה משדותיו לקוראן ודאי ובין פירות שלקח מע"ה אחר לקוראן
דמאי, מנא ליה שצ"ה מחייבין להפרים מ"ס ממ"ר אטו ברי ליה שצ"ה ס"ל הנאמן על הראשון אינו
נאמן על השני, הא אין חזקין מהוספתא, עיין לעיל אות קפ"א, דב"ה ס"ל כחכמים דר"א, הנאמן על
הראשון נאמן לשני, ופליגי נס לשון המשנה אינו מדויק ואין יתכן על צוריו, דקך הול"ל אוכל אחד
עשר באוסר, ולא אוכל עליו אחד עשר באוסר דזהו כפול ומבוטל, — הפירוש החמישי הוא מהנאמן
ר' אליה ויולגא ז"ל, ופירוש זה היפוכו של פי' הרמב"ם דלפי הר"א איירי מתני' באוסר של חולין
שלא נתפס טלו בקדושת מ"ס, דכתב בשנות אליהו ז"ל, המניח אוסר ואכל עליו וכו' כל"פ פי' המניח
אוסר של חולין ליקח בעדו פירות של מ"ס ואכל עליו אחד עשר באוסר ואחד ממאה באוסר, פי' שנתנין
אחד

אחד עשר מאות תאנים באיסר ולקח כל הפירות חוץ חלק אחד עשר על מה שמתין באיסר, והיינו
מאה תאנים ואחד מנחה באיסר שהוא י"א תאנים שסך הכל הוא מאה וי"א, אופן שלא נטל עדיין היו
האיסר קדוש לפי שמה אכל יותר מזה וטעה ובישעור הזה דרך להשתנות השער של איסר, בש"א
הכל עשרה פי' הכל ביחד אם נשאר חלק עשרה מן מה שמוכרין בעד איסר שהוא מאה ועשר שכן הוא
עשירית מי"א מאה היו האיסר קדוש, ומה שאמרו הכל עשרה, ולא אמרו אחד מעשרה, היינו שאם
היו אומרים אחד מעשרה, הו"א שב"ש לא פליג את"ק, אלא במה שאמרו אחד עשר וסבר ב"ש א'
מנחה וא' מעשרה, לכן אמרו הכל עשרה שבין הכל לא נשאר אלא א' מעשרה, ובה"א בודאי אחד
עשר פי' במ"ש של ודאי אינו קדוש האיסר על שלא ישתהיר אלא חלק אחד עשר באיסר שהוא מאה
תאנים ובדמיון עשרה חלק עשרה אם השאר היו קדוש האיסר, והטעם שהחמיר בדמיון יותר מזדאי,
שהדמיון אינו מוסקף חומש, לכן חיישין שמה טעה ואכל יותר, אבל זודאי שמוסקף חומש חף אם
טעה ואכל יותר אבל מחומשו ולא איכפת לו, עכ"ל. ודברים הללו בודאי ראוין הן למי שאומקן ולמי
שנותן אמרי שפר, ואעפ"כ יאלצנו רעיוני להקשות על פי' הגר"א כעין מה שהקשה הר"ש על פירוש
הרמב"ם; קודם כל אומר אני שבמנחה אין מקום לטעות כזה, דהא אין מוכרין מ"ש אלא דרך חילול
ואסור לומר כמה וכמה מעות אחת וכן לי בהתאם הללו, אלא כמה תאנים אחת וזה ליקח באיסר,
כדתניא לעיל אות ל"ט, והף אם נניח שאפשר לזה גם דרך חילול לדי טעות כמו שכתב הגר"א קשה
טובה אמאי יפסיד הלוקח את חלק האיסר שנשאר בחוליו, ואמאי לא יהיה לאל ידו לפדות מ"ש אחד
גם בזהו חלק אפילו הוא פורה, הו לא זכיתי להבין היאך שייך חומש במכירה שהיא דרך חילול,
הא אין מוסקפין חומש אלא על שלו ועל מה שניתן לו במתנה, אבל לא בצפריית פירות של אחרים, וגם לשון
המשנה אינו מדויק כ"ש, דלפי דעת הגר"א כך הול"ל המניח איסר למ"ש ואכל עליו עד אחד עשר וכו',
וגם בדברי ב"ש כך הול"ל הכל אחד מעשרה, ולא הכל עשרה, וסוף סוף כל הפירות הוא שלא אליבא
הסוגיא דירו', —. הפירוש הששי הוא מהרב שמואל חיים גייאנאס ז"ל בעל שבעה משקין ופירוש זה
שבע פעמים מוקשה הוא, וגם לפי דעת מפרש זה לא פליגי במהני' אלא ב"ש ובה"א שכתב וז"ל, המניח
איסר של מ"ש אוכל עליו וכו' עכ"ה, זו היא גי' הרמב"ם והרב ז"ל ויהיו שלש מחלוקות בדבר והוא
המיה דלא מפרשי טעמא דת"ק וגם טעמיהו דב"ה אליבאיהו לא נראה ולא נשמע היות לורך תוספת
חומש בלקוח בכסף מעשר, לכן נראה לי בפשיטות לקיים הגי' הגדפסת בסדר התלמוד שהוא ואכל עליו
וכו', והכי פירושו אם אכל עליו חלק אחד עשר וחלק מאה כגון שהשער מהבבלים י"א באיסר ומהאגוזים
מאה באיסר ואכל עליו בלל ואגוז, איך ישלים אכילתו, דאם ישלימה באגוזים לריך לכה מהם הבבל
ששה ט' אגוזים וא' מי"א באגוז יבואו לו עוד פ"ט אגוזים וי"ד מי"א באגוז, ואם בבבלים ירוך
לכה האגוז ששה י"א מנחה בבבל וישארו לו עוד ט' בבלים ופ"ט מנחה בבבל ואחר שממה נפשך
יבוא לו בחשבון המנחה פלח פרי הנחשב דבר שאינו מתקיים כדחק במס' תרומות פ"ב מ"א ואסור
לקטתו בכסף מעשר כדתקן בפ"א מ"ה, כיצד יעשה בש"א הכל עשרה פי' שלא יחשוב הבבל אלא בט'
אגוזים ועם האגוז שאלה יהא הכל עשרה ויחלל עוד השעים אגוזים וגמלא מוסיד א' מי"א באגוז שהוא
א' מי"א מאות באיסר, וב"ה מודים להם בזה בדמיון שמתר לחלל פירות על פירות, כדחק במס'
דמאי פ"א מ"ב ונתנו לע"ה ויחלל כנגדו, אבל בודאי דתקן ברים מ"ש ואין מחליפין אותו לא יחשב
הבבל בערך האגוזים כדי לזרוק לו האגוז, דכיון שאינם עומדים לקנותם כך בזירוף מן החטוי היו לי'
כחילוף פירות בפירות, אלא יחשוב הבבל לחוד שהוא חלק אחד עשר באיסר והאגוז יחשב לו כאחד
מהדברים דתקן בזה פ"א מ"ז אין לוקחין וכו' ואם לקח יאכל כנגדו ויאכל עוד י"ד בבלים, ודוק היטב
כי הוא פי' מחזור בלי גמנוס כלל וכלל; ואת"ה לתנייה בעדיות גבי קולי ב"ש וחומרו ב"ה, י"ל כיון
דכ"ע סברי דאין מחליפין לכתחילה קולא היא זו לב"ה במה שהוא בדיעבד מעוות ויכל להקין ויאכל
עוד ממנין הנחלק כנגדו; והר"ש ז"ל פי' לעיל פירות שאינן יכולין להגיע לירושלים, כמשמעו ודוקא חוץ
מירושלים, והיא לדעתו משנה שאינה לריכה דהא תקן בשביעית ובמ"ש ניתן לאכילה וכו' ולא להפסד,
ולו יכי כדבריו ומלתא אנב אורחא קמ"ל אכתי איכה לאוקמי פלוגתייהו כדפרישית ועשרה שאמרו לא דק
ולחומר, ודוק עכ"ל. ואחרי שלא הבאתי פירוש זה אלא מפני כבודו של המנוח אשמרה את נפשי לזה
עליו בקושיות ובדקדוקים, —. הפירוש השביעי למתני' הוא מצעל תפארת ישראל ז"ל ולפי דעתו לא
אחיא המושגה אלא לשמועין כמה פירות מותר לאכול חוץ לירושלים לאחר שהגיע ע"ה איסר להיות
פדיון אמ"ש שדמאי, ולא פליגי במתני' אלא בהא אי לריך להפריש ממ"ד השיך לעשרה איסרין,
והוא כידוע השיעית מלגיו איסר וא' מט' באיסר, מ"ש או לא, לת"ק דס"ל הגאמן לראשון נאמן לשני
אין לריך להפריש ממ"ד מ"ש, ומשום"ה מותר לאכול חוץ לירושלים אחד עשר איסר ואחד מנחה באיסר,
סך הכל לפי חשבון של הר"ש י"א איסרין וא' מט' באיסר, לב"ש דס"ל הגאמן על הראשון אינו נאמן
על

על השני לריך להפריש ממ"ר מ"ש ואינו אוכל חוץ לירושלים אלא עשרה, ואפי' צברי לו שלא הפריש ע"ה
 מ"ר, ולא מצטיא במסופק על מע"ר ומע"ש דלויכא לומר שמה כבר הפריש הע"ה מ"ר ולא מ"ש,
 דהנאמן ארשאן אינו נאמן אשני, ולהכי שמה כל מה שקנה מע"ה מאשעבד רק למע"ש, וא"כ כשיניח
 איסר אינו אוכל אלא עשרה, אלא אפילו ודאי לו שלא הפריש הע"ה מע"ר אפי"ה מאוס לא פלוג
 בתבואה היקחה מע"ה אינו אוכל אלא רק עשרה, וצ"ה מחלקין בין דמאי לודאי, בודאי מתירין לאכול
 אחד עשר וצדמאי רק עשרה חוץ לירושלים, ע"כ. ואפריין נמטין להרב בעל תפארת ישראל שהביא
 הסוגי' דירו' דמאי פ"ד ה"ג מה שלא עשו כל הבאים לפניו, אכן למי שהאמת לנגד עיניו לא ישא פנים
 לשום ילוד אשה ולא יכחד תחת לשונו שבעל ת"י לא ילא ידי חובתו חובת ביאור דהוא ז"ל מערב
 ומבלבל השיטות, ולדידיה שוו צ"ה וצ"ב בהא שבדמאי נאמן ארשאן אינו נאמן אשני, והמעייין בסוגי'
 הירו' יראה מיד שאי אפשר לפרש דברי צ"ב בצללה דנאמן ארשאן אינו נאמן אשני לחוד, אם לא נאמר
 שס"ל נמי הנאמן אשני נאמן ארשאן; אמת ויציב הוא מה שכתב בעל ת"י שט"ס בירו' הכא דקאמר
 צ"ב כר"ה דנאמן ארשאן נאמן אשני, אבל נעלם מנמו שאי אפשר לנרום הנאמן ארשאן אינו נאמן
 אשני, אלא כמו שכתב כבר הר"ש הנאמן על השני נאמן על הראשון, וסוף סוף מלבד שחזר גם הוא
 בחשבון הנדחק של הר"ש, די"ה איסרין ואי' מט' באיסר היינו י"א איסר ואחד מנמאה באיסר מלגיו,
 ומלבד שיעקר חסר מן הספר, דקשה טובא אמאי לא קאמר במתני' בפירוש אוכל עליו חוץ לירושלים,
 לא עלה בידו לפרש ולבאר אמאי התירו צ"ה בודאי רק אחד עשר ולא אחד עשר ואי' מט' באיסר כמו
 הת"ק, דמה שכתב שמתלה דפשיטא היא דמתמ"ע ודאי אין לריך להפריש מ"ש אינו מחזור כלל
 וכלל, —. ואחרי שערכתו את שבעה הפירושים הידועין לי והראיתוך צעניך שאף לא אחד ממפרשי המשנה
 עס עינו על התוספתא הנמשכת אחריה, ארטיב צנפשי עזו לפרש המשנה החמורה על פי הירו' והתוספתא
 ואכסה להפין אור על המשמשים וצעות יולר אור אען ולאור, בסיפא דמתניתין דיין נמלאו שלם שיטות
 ושלשתן הולבין וסובבין אורי דכללה מו שנאמן למעשר זה נאמן נמי למעשר אחר, לשיטת הת"ק הנאמן
 על מ"ר נאמן על מ"ש וכ"כ להיפך דהנאמן אמ"ש נאמן נמי אמ"ר, לפיכך אף המוכר ע"ה הניח איסר
 לחלל עליו מ"ש שבתוך פירותיו כדי למוכרו חולין ממוקדים, אוכליו על סמך איסר זה, כשחבר לוקח
 הימנו, בעד אחד עשר איסר (כנ"ל וכג"ה במשנה שצירו') וי"א פעמים א' מנמאה באיסר, דהיינו ת"מ,
 דהנה ממ"ר השיך לעשרה אינו לריך להפריש מ"ש, להיות שהת"ק ס"ל כב"ה שהנאמן ארשאן נאמן נמי
 אשני, אכן ס"ל נמי כב"ה שהנאמן אשני נאמן גם ארשאן, ובאמת אם לא לקח החבר מע"ה זה אלא
 בעד עשרה איסרין אינו לריך להפריש ת"מ, וא"ל אמאי יפריש הלוקח ת"מ מ"א איסרין ולא רק מאסר
 ואי' מט' באיסר, הא כשלקח בעשרה אינו לריך להפריש כלל, על זה אומר לך שלא נאמין לע"ה שיהן
 ת"מ לכהן אלא דוקא כשמוכר עשרה והמ"ר נשאר בידו, אבל כשמוכר לחבר גם את המ"ר השיך
 לעשרה בודאי ידמה צנפשו שהחבר יפריש ת"מ על הכל מה שלקח, ואם תשאלני עוד, הא מניסר ואי'
 מט' באיסר מ"ר, שהוא $\frac{10}{9}$ אינו לריך להפריש ת"מ אלא רק $\frac{10}{90}$ ובמתני' תנינא אחד מנמאה באיסר
 דהיינו א' מנמאה באיסר על כל איסר ואיסר סך הכל $\frac{11}{100}$, והיאך ילא החבר ידי חובתו, הא
 מחויב להפריש אחד מנמאה ולא אחד על מנאה, ואם הפריש $\frac{11}{100}$ על י"א לא התקין אלא
 $\frac{99}{100}$ מכל איסר ואיסר, על זה אענה שהדין עמך, וכבר קדמך בדבר זה שמואל דאמר בירו'
 בסוגיין לא מנייא תניי' אין יסב חדא לעשרה לריך למיסב חדא למאה, אין יסב חדא למאה לריך יסב
 חדא לחלף, אין יסב חדא לחלף לריך למיסב חדא לעשרת אלפים, ר"ל הא ע"י הפרשת איסר אחד
 לא נתקנו אלא ט' ולא י', וכ"כ על ידי הפרשת איסר לת"מ לא נתקנו אלא צ"ט ולא מנאה, ואם אתה
 מפרש א' על י' ולא כמנאה א' מן י', כשאר תישוע צטבלו ולריך להפריש עוד אחד על מנאה, ולהיות
 שנשאר גם במנאה תישוע, לריך להפריש עוד חדא על אלף וכן בעשרת אלפים ולמעלה, עיין לעיל
 דמאי פ"ז אות ז"א, וק"ל. שיטה השנייה שהובאה במתני' היא שיטת צ"ה שאמרו הכל עשרה,
 ולקמן אוכיח שזהו גי' הירו' במתני', דצ"ה ס"ל נאמן ארשאן נאמן אשני, ומודים לת"ק שאם הניח
 ע"ה איסר למ"ש אוכל החבר מה ששוקח בעד י"א איסרין ואי' מט' באיסר לאחר שהפריש הת"מ
 ונתנה לכהן, אבל פליגי את"ק בהא שאם לקח רק בעד עשרה איסרין שאינו לריך להפריש מהן
 ת"מ, דצ"ה ס"ל, כאשר הראיתוך מתוך התוספתא לעיל ברים אות זה, כחכמים דר"א, הנאמן לשני
 אינו נאמן לראשון וזהו דקאמר במתני' בה"א הכל עשרה, מה שהלוקח, כשהוא ישראל או לוי, אוכל
 ומה שהוא טהן לכהן $\frac{1}{100} + \frac{9}{100}$ הכל עשרה, והא שהחבר אינו לריך להפריש מ"ש על מ"ר
 פשיטא כ"כ עד שלא הולך להזכר במתני'. שיטה השלישית היא שיטת צ"ה דמחלקין בפירות ע"ה,
 אע"ג שמן הסהם דמאי הן, בין ודאי לדמאי, והוראתה של מלת ודאי במשנה זו משונה מנמאה
 במקומות אחרות, בודאי ר"ל כשדענו צביזור שע"ה הפריש נמי מ"ר, שראינו זו ששמענו דקרא שם
 למ"ר

ואכלן קצב) על אותו המין נאמן קצב), על מין אחר אינו נאמן קצב), דברי ר' אליעזר, וחכמים אומרים, אף על אותו מין אינו נאמן קצב), לא כל הימנו שיתקן את עצמו ויבא ויקלקלנו קצב): ר' קצב) מצא כלי חרס קצב) וכתוב עליו קרבן קצב), הוא קרבן ר' ומה שבתוכו קרבן, דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים רי), אין דרך אדם להיות מקדיש כלי חרס רי), מצא כלי מתכות וכתוב עליו קרבן, הוא קרבן ומה שבתוכו קרבן רי), אם היה ריקן, אסור להשתמש בו רי) עד שידע שהוא של הקדש ונפדה רי). מצא כלי חרס וכתוב עליו (קרבן הרי זה קרבן רי), מעשר עיר רי), הרי זה מעשר עיר רי), לשם יוסף לשם שמעון (לא אמר כלום רי), לעלותו לאוכלו בירושלים, הרי אלו חולין רי), מעשר סתם, ממילין עליו שני חומרין רי): **יא** מצא כלי וכתוב עליו אלף, דל"ת, רי"ש, תי"ו, הרי זו תרומה רי),

הגיון אריה

למ"ר, בכה"ל נוגח מאמינים ז"ש ל"ע שיתן תרו"מ לכהן, ומשו"ה מותר ליקח הימנו צעד ר"א איסרין, אבל בדמאי שלא ידעו צבירור חי הפריש ע"ה מ"ר או לא מותר ליקח הימנו רק צעד עשרה איסרין מבלי להפריש מהן תרומת מעשר דב"ש ס"ל הגאמון חשני נאמן ארשאון, אבל הגאמון ארשאון אינו נאמן חשני, אכן בר קפרא פליג אמתני' דילן דהכי איתא צירו' בטר מאמרו של שמואל, הגמטך אחר דברי הת"ק, כאשר פירשתי כבר, ז"ש אומרים צודאי אחד עשר בדמאי עשרה הני בר קפרא בין בדמאי בין צודאי אחד עשר הן, הלא תחזה בעיניך שהירו' לא הביא פסקא דמתני' זש"א צודאי אחד עשר וכו' אלא לניסמך עליו מהניתא דבר קפרא, ובאשר שב"ש הם הם האומרים צודאי אחד עשר בדמאי עשרה ע"כ ז"ל שב"ה אומרים הכל עשרה, וזהו שאמרתו לעיל דק' גני' צירו'; ובתר מהניתא דבר קפרא ח"ה צירו' הורי ר' יודן צי' ר' שלום כהדי דתני בר קפרא ז"ש כר"א דר"א אמר הגאמון על חשני נאמן על הראשון ח"ר יוסי ד"ה הוא וכו' כדאיתא בדמאי סס, דלפי מה דתני בר קפרא שב"ש אין מחלקין בין דמאי לודאי ע"כ לריכין לחלק בין פרייה להפרשה, ר' יוסי סובר כבר קפרא ור' חנינא סובר ז"ש כר"א, ואל תתמה שר' יודן צי' ר' שלום הורי כבר קפרא חליבא דב"ש, דהרי גס בתוספתא ח"ה, לעיל אות קפ"ו, והלכה כב"ש, (ועיי"ע יאהרביבכער של הרב החכם נחום בריל"ג נ"י ח"ט ג' פ"ח וכו') וצורך חוקן הדעת שזכיתי לבאר המשנה ע"י פירוש המיוחד על עמודי שיש של התוספתא והירו': קצב) וחזקין דקפיד לחטול פירות מתוקטין: קצב) לומר שהפריש על הפירות תרומות ומעשרות, דכיון שאין סהדי דתיקון את מה שאכל הוא, צודאי מפריש על כל המין: קצב) דשמואל לא קפיד על מין זה, ועיין לעיל אות קפ"ח: קצב) דכל מה שעשה אינו אלא הערמה, דלא היה מכיין אלא להטעות הרואים: קצב) ועתה ספו תמו וצאו בסדר כל הצבות של ארבעה פרקים הראשונים ונעבור נא לפ"ה דתוספתא: קצב) למ"ט לית הוספה בתוספתא ולא ברייתא צירו': קצב) הפרק החמישי של התוספתא מתחיל בהוספת למי"א ובתריהן תמלא סס צבא זו ואת שלאחריה, וכאן מקומן להיות שנמשכין אחר מ"י: קצב) כז"ל וכגנ"י ככ"י אירפורט ואגר"ח: רי) כלו' הקדש, ולבדק הבית קמכוין: רי) חכמים דהבא ס"ל כר' יהודה בחדא ופליגי עליו בחדא: רב) ומשו"ה הוא חולין ומה שבתוכו הקדש: רי) כז"ל וכגנ"י ככ"י אירפורט וחכמים אלו אמרו לו לר"י אין דרך ז"ב להיות כונסין חולין לקרבן, ובדפוסים הישנים חסרו התיבות הוא קרבן ומה שבתוכה קרבן: רד) דחיישין שמה כלי שרת הוא, ואין לו פדיון: רה) ואח"כ משתמשין צו: רז) ז"ל ובברייתא דירו' נמי ליתא, ובעל חשק שלמה הגיה הכי מלא כ"ח וכתוב עליו קו"ף עיר הרי זה קרבן מ"ס עיר ה"ו מ"ס, ועל הגהה זו ז"ל שהיא מעשה קוף בעלמא, דלתיכין יביא קרבנו בזמן שיש מעשר עיר לא לירושלים ולמה ליה לכתוב על הכלי קרבן ירושלים, ומי שותב קו"ף צודאי לקטר קא מכיין ואינו מרבה צברים: רי) מעשר שנאכל בעיר, ר"ל בירושלים, וכגנ"י צירו' ולא מ"ס עיר: רי) צירו' גני' פורקן ר"ל פודה: רי) ז"ל דק' לשם יוסף לשם שמעון בפ"ע לאו מילתא הוא, וצירו' נמי ליתא: רי) צירו' ח"ה אני אומר שיבולת עשו ביניהן כלו' שותפות עשו להעלות הפירות ולאכלן בס', וסיבולת לשון ויני*, ופטרות פיקעניק: ריא) ואר"ך להפריש הימנו ת"מ וליתנו לכהן דשמואל מ"ר עבל הוא, ואר"ך לפדותו אם ראה לאוכלו חוץ לירושלים דשמואל מ"ס הוא, והך מעשר סתם וכו' ליתא בצרייתא דירו': ריב) צירו' ריש הי"א תיבא סבי אלק' דלת חית טית ריש מש תיו תרומה, ומפרש הש"ס אלק' קדמיתא, דלית דמאי, (ובדאי ז"ל

מעשר שני פרק ד

י"ד מ"ם ר"ג), הרי זה מעשר, פ"א ר"ד), שי"ן ר"טו), הרי זה מעשר שני, וחכמים ר"טו) אומרים, כולם שמות אדם ר"טו) הם, אבל מצא חבית מלאה פירות, וכתוב עליה תרומה ר"ח), הרי זו תרומה, מעשר ר"ח), הרי זה מעשר, ר' יוסי אומר ר"טו), אפילו מצא חבית מלאה פירות, וכתוב עליה תרומה ומעשרות, הרי אילו חולין, שאני אומר, אשתקד היתה מלאה תרומה ופינה ר"ב), ר' אומר ר"א), אומר אני תרומה בנס לתוכה ופינים ר"ב) וחזר ומלאה חולין ר"ב), מודה ר' יוסי, שאם כתוב בחרס ונתון על חבית, בנייר ונתון על פי עגול ר"ב), אם תרומה, הרי זה תרומה, אם מעשר, הרי זה מעשר ר"ח): ר"ב האומר מעשר שני יש לי ר"ב) בבית ונמצא בעלייה, בעלייה ונמצא בבית, בכיס ונמצא בדלוסקום ר"ב), בדלוסקום ונמצא בכיס הרי אלו חולין ר"ח), מעשר ר"טו) שני יש לי ר"ל), והלך ומצאו בין בבית בין בעלייה, בין בכיס בין בדלוסקום, הרי אלו חולין ר"א). כיס של מעשר שני

הגיון אריה

דימוע וכן הגי' במתני' יבמות קט"ו): ח"ת ח"ב, טי"ת טובו, רי"ש ראשית, מ"ם מעשר, תי"ו תרומה, וכלי ספק פליגא מנתיהא זו אמתי', דתנן התם טי"ת טבל, מס מעשר, והתוספתא דילין מסכמת עם הגמטה, ומש"ה ל"ע אמתי' ולמה הגיה הגר"א את התוספתא על פי הירו' (ריג) יוד שהוא עשרה ומס שהוא ר"ת מעשר, ר"ח) שהוא פסלו של מ"ם, והמפרשים כתבו פ' על שם פדיונו: ר"טו) צירו' הגי' בשין פשין, ובדל"י ל"ב צ' שין פ' שין: ר"טו) במתני' הגי' ר' יוסי ופשיטא שלדבריהן שלחמיס קאמר ליה, עיין בר"ם: ר"ח) של חוקן בני אדם אשר להם הכלי: ר"ח) כל החיבה במילואה: ר"טו) כל"ל וכהג"י בכ"י ארפורט, והגי' אגור ר' יוסי בדפוסים לוקחה ממתני': ר"ב) ע"כ פסקא דמתני' הוא: ר"א) אם היתה חדשה כל"ל וכהג"י בכ"י וויטן (עיין בחילופי גרסאות בדפוס פאזשוואלק, ובאור הגנוז לא רשם כלום) והך ר' אומר וכו' ליתא כלל בדפוסים הישנים ולכא מאן דפליג אר' יוסי, ולפי גי' כ"י וויטן וארפורט מיקל רבי אפילו צידוע שלא הו' משתמש בכלי זה בשנה שעברה: ר"ב) ופינה כל"ל: ר"ג) ושכח לגרר תיבת תרומה, א"ע שבקיה לפנחיה פי' לשימור, כדליתא בגמ' יבמות שם: ר"ד) צירו' ח"ה מלא במגופתו הרי הוא כתוב עליו מעשר ה"ז מעשר, ובתיבות "מתחלפו לו" מתחילה ה"ב, ועיין בפ"מ שדחק מאד: ר"ה) דאם פונה בודל"י הו' נפל, ולשמרו בפני בני ביתו בודל"י לא היה מניחו שם, אלא היה כותב על החבית: ר"ו) כל"ל וכהג"י בכ"י ארפורט והגר"א, והגי' לו בדפוסים הישנים משבשתא, וארישא דמתני' מעשר שני בזוית זו ומלאו בזוית אחרת קאי: ר"ז) עיין לעיל אות קנ"ח: ר"ח) כל"ל וכהג"י בכ"י ארפורט והגר"א דשוי ממש להא דתנן במתני' בזוית זו ומלאו בזוית אחרת, ובדפוסים הישנים הגי' הרי אלו מעשר שני, ובעל ח"ד פי' שמתני' כחכמים והתוספתא כרשב"ג פסחים דף י', דפליגי התם בקדושה שהניחו בזוית זו ומלאו בזוית אחרת, חכמים אומרים הבית טמא, שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ונטלו מזוית זו והניחו בזוית אחרת, וכ"כ הכא במתני' בזוית זו ומלאו בזוית אחרת, אני אומר אדם נכנס לשם ונטל המ"ם, אבל רשב"ג פליג אהכמים ואומר הבית טמא, שאני אומר השאילו לאחר ושכח או שנטלו מזוית זו והניחו בזוית זו ושכח, וכ"כ סובר רשב"ג במתניתא דהכא בבית ונמצא בעלייה וכו' הרי אלו מ"ם, ולפי גי' כ"י אין אלו מוקפין לשום חילוק דהתוספתא לאו לחלק אלא להוסיף אמתי' קא אחיא: ר"ט) כל"ל וכהג"י בדפוסים הישנים וגי' כ"י ארפורט כיס מעשר שני משבשתא (ואפ"ה החזיק בה בח"ש) כדנכח מתוספתא עלמא דאין דרך לומר שמלא כיס בכיס, ומלתא דפשיטא היא שהתוספתא משתעי בפירות ובמעות של מ"ם בבית ונמצא בעלייה הפירות, בכיס ונמצא בדלוסקום המעות קאי: ר"ל) ולא אמר איזה מקומו: ר"א) מעשר שני כל"ל וכהג"י בכ"י הגר"א והא קמ"ל, דאע"ג שלא אמר לו היה מקומו, אפ"ה כיון שלא מלא הפירות או המעות אלא במקום אחד, בודל"י אאלו הו' מהכיון, ולא חייסין שמא המ"ם טמון והך שמנאל חולין, איברא כשמלאו בשני מקומות הפירות בבית ובעלייה, או המעות בכיס ובדלוסקום, לא אמרינן מ"ם הן, אלא דין כמ"ם וחולין סתערבו ומחללן בתגלוי כדלקמן וכדתנן פ"ב מ"ו, ומה שכתב הרב בעל ח"ד לקיים הגי' הרי אלו חולין ח"ל, ויש לפרש מאי דקתי מלא בין בבית בין בעליה דר"ל דוקא דלשכה בתרתייהו

יש לי בבית, הלך ומצא שנים שלשה כיסין ר"ל, הגדול מעשר שני, ושנים הקטנים חולין, לא יאכל מן הקטנים עד שיחללם על הגדול ר"ל: שמונה של זהב ר"ל) יש לי בכיס, והלך ומצא שמנה דינרי זהב, הרי אלו מעשר שני ר"ל, שמונה דינרי זהב יש לי בכיס, והלך ומצא שמנה של זהב ר"ל, הרי אלו חולין ר"ל, שמנה של חולין ר"ל) יש לי בכיס, והלך ומצא חמשים סלע או מאתים זהב ר"ל, מאתים זהב או חמשים סלע, ואחר כך מצא שמנה דינרי זהב, הרי אלו מעשר שני ר"ל, שמונה דינרי זהב יש לי בכיס, והלך ומצא חמשים סלע או מאתים זהב, מאתים זהב או חמשים סלע, הלך ומצא של זהב ר"ל, הרי אלו חולין ר"ל: היו ר"ל) שם מנה ומצא מאתים, חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה ר"ל, דברי רבי ר"ל, וחכמים אומרים, הכל חולין ר"ל, מאתים ומצא מנה, מנה מונח ומנה מוטל ר"ל, דברי רבי, וחכמים אומרים, הכל חולין ר"ל):

הניון אריה

וה"נ אם מעות הן מלא בין צכיס ובין צלוסקים והרי אריה אמר מ"ש יש לי דמשמע במקום אחד לצד, והסתא דאשכח צב" מקומות ע"כ חד מנייהו חולין אלא דלא ידעו הי דחולין וחי דמ"ש עכ"ל, במחכ"ה רחוק ורחוק מאד: ר"ל) אפסקא דמתני' הרי שם מנה ומלא מאתים קאי: ר"ל) כל' עם הגדול, גלשון הקרא אם על הצנים, דלרין להביא מעות נחושת ואומר מ"ש צכ"מ שהוא מחולל על המעות הללו, ואח"כ מחלן על הגדול: ר"ל) מהניתא זו מייהי לה הירו' שביעת פ"ו ה"ג ושם נלקת בחסור, ומעתי הרב בעל חסדי דוד נעלמה הסוגיא בירו': ר"ל) כל"ל וכהג"י בכל הדפוסים הישנים, והג"י חולין צכ" ויטען ואירפורט משושבשא, והטעם שאלו מ"ש, מפני שדינר זהב איקרי נמי זהב, כדתן מנחות דף ק"ו ע"ב, הרי עלי זהב לא יפחות מדיונר זהב: ר"ל) מטבעות זהב כגון דרטרות או חתיכות זהב כסכא שעושין מהן מטבעות: ר"ל) דרטרות וחתיכות אינן נקראין דינרין ובודאי נתחלפו ואחרים הם ומשל חולין הם: ר"ל) זהב כל"ל וכהג"י צכ"י אירפורט והג"ר, וכבר הגיהו כן כל המפרשים: ר"ל) סלע ד' זוזין אורי שהן ד' דינרין, ולדינר זהב כ"ה דינרי כסף, כדמוכח מהמה מקומות צכ"ס צבלי כתובות ז"ב. צ"ק ל"ו. וב"מ מ"ד: וירו' שבושת שם: ר"ל) כל"ל וכהג"י בכל הדפוסים הישנים, והג"י חולין צכ"י אירפורט משושבשא, והטעם שאלו מ"ש, להיות שדרך של צ"ח לקרוא מעות שלהם ואפילו כשהן כסף צבס זהב, וכמו כן דרכם לנו לפרוט שוין של דינרי זהב לפי שוין במטבעות של כסף, דניחא להו ליסא סך היותר גדול על שפתה: ר"ל) שמונה של זהב כל"ל ודפוסים הישנים נפלו תיבות של זהב וצכ"י אירפורט חסר מלת שמונה: ר"ל) כהג"י בדפוסים וכל"ל והג"י שני צכ"י אירפורט משושבשא, והטעם שאלו חולין מפני שדרך צ"ח לקרוא מעותה של כסף צבס זהב, אבל לא צבס דינרי זהב, וכ"כ אם אמר מאתים זהב או חמשים סלע יש לי ומלא שמנה של זהב, אפילו הן מטבעות או חתיכות ששוין מאתים זהב הרי הן חולין, דדוקא דינרי זהב שאינם עולים ויורדין בלוחות מקום, דרך צ"ח לפרוט שוין לפי שוין בכסף, אבל שאר מטבעות של זהב המשתנין בשוין ע"י עלייה וירידה (קורו) וכס"כ חתיפות זהב אין דרך צ"ח לפרוט שוין בשל כסף, כל"ל לפע"ד, ושיון צפ"מ שבושת שם צח"ד ובעיטור צבורים שכולם הגיהו התוספתא זה צבס זהב צבס, ואפי' לא נגהתי כלום אלא רק ביררתי כל פעם ופעם את הג' הנכונה, או מתוך הדפוסים, או מתוך כ"י: ר"ל) כהג"י צכ"י אירפורט וכל"ל, ולא הרי כדליתא בדפוסים הישנים, וגם צבסות השנין הג' הן שוין ד"ס, וצביריתא דצבלי פסחים דף י' ע"א ובינה דף י' ע"ב הג' הניח: ר"ל) ומחלל מנה על מעות נחושת והדר מחלל המעות על מנה, ועי"י פרש"י פסחים שם וצבליה שם וצבסות החליפו שיעתה עי"י, וז"ע: ר"ל) כהג"י בדפוסים הישנים וצב"ס, אבל צכ"י אירפורט איתא ר' מאיר וכהג"י צכ"י פסחים שם ד"ה היינו סיפא, ומתני' דהכא רבי היא ולמ"ד צבסי כיון מחלוקת מיתוקמא מתני' כד"ה: ר"ל) דאין אדם מניח מעות של מעשר אלא מעות של חולין, ובודאי נעל המ"ש והגיהו למקום אחר ושכח: ר"ל) שחילקו ונשאר הך מנה, וצביריתא דירו' צבסין כהג"י מאתים ונגמלא מנה המנה טעל: ר"ל) דמאן דנעל הכל נעל, כהג"י צכ"י מיינכען ויפה העיר בעל ד"ס שפירוש היה והובא לפני: והרמב"ם מחלק בין שאמר האב לבנו הרי שם ובין שהניח הוא עצמו מעות ולא מלאן כאשר הגיהו, ופלא שפוסק

מעשר שני פרק ד

היה חולה (רמב"ם) או משותק (ר"ב), אמרו לו היכן מעשר שני שלך, הראן באצבעו, כך וכך הן (רמב"ם), שמא במקום פלוני הם, והרכין בראשו, בודקין אותו שלשה פעמים (רמב"ם), אם אמר על לאו לאו, ועל הן הן (רמב"ם), דבריו קיימין: היה מצמער (רמב"ם) היכן מעשר שני של אבא (רמב"ם), ובא בעל חלום (רמב"ם) ואמר לו, כך וכך הן, במקום פלוני הן, זה היה מעשה והלכו ומצאו מעות שם, ובאו ושאלו לחכמים ואמרו, הרי אלו חולין, שדברי חלומות (רמב"ם) לא מעלין ולא מורידין: האומר לבניו אפילו אתם מתים (רמב"ם), אל תגעו בויות זו, הלכו ומצאו שם מעות, הרי אלו מעות חולין (רמב"ם), ראו את אביהן שהטמין מעות בשידה בתיבה ובמגדל ואמר של פלוני הם, של מעשר שני הן, אם כמערים (ר"ס), לא אמר כלום (רמב"ם), אם במתכוין לעדות (רמב"ם), דבריו קיימין. אמר להם אחד, אני ראיתי את אביכם שהטמין מעות בשידה בתיבה ובמגדל (רמב"ם), לא אמר כלום (רמב"ם), במקום פלוני, בשדה (רמב"ם) פלונית, דבריו קיימין (רמב"ם), זה הכלל, כל המצוי להם (רמב"ם), לא אמר כלום, כל שאינו מצוי להם (רמב"ם), דבריו קיימין: אמר לו כובס (רמב"ם), מלית זו של אביך היתה

הגיון אריה

בטיח כרען, ובהרי מנה ונמלא מאתים כרע"י, ובהרי מאתים ונמלא מנה כרען, עיין פ"ו ה"ב ובראב"ד ס"ם: (רמב"ם) ואין זו כח לדבר: (ר"ב) שנעשה חלום: (רמב"ם) לאחר שהראה להם לאיזה רוח שבצית ילכו לחפש אחריו, שאלו אותו כמה הוא: (רמב"ם) כמו בנטיח שלש פעמים על לאו ושלש פעמים על הן, עיין רש"י גטין ס"ז: ותוספות דף ע"ב ד"ה בודקין אותו: (רמב"ם) ודוקא בסורוגין שאומרים לו חד לאו ותרין הן ותרין לאו וחד הן: (רמב"ם) מהגיתא זו מיייתי לה הש"ס ירו' בפרקין והבבלי סנהדרין דף ל"ע"א: (רמב"ם) שידע צביוור דהניח אביו מ"ש צבית, אבל הוא לא ידע היכן הוא, וצירו' הגי' הרי שהי' מלשטר על מעותיו של אביו, ובבבלי ח"ה על מעות שהניח לו אביו, וט' התוספתא נכונה, עיין ד"ס סנהדרין ס"ם: (רמב"ם) בדפוסים הישנים ובבבלי, ובכ"י ארפורט איתא איש החלוס, עיין רש"י שפי' בעל החלוס הוא אשר שמראה החלומות, אכן צירו' הגי' נראה לי בחלוס ר"ל אביו, וכן כהב הטור ח"מ סי' דנ"ה ואמר להם בחלומו, בדודאי אהביהן קאי: (רמב"ם) בבבלי שם כהג"ז זה ה' מעשה ואמר דברי חלומות וכו' וצירו' ח"ה איתא עובדא קומי רבנן אמרין דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, הלא הראה שהתיבות הרי אלו חולין אינם צב' תלמודין, ועי"ש צירו' דקאמרי בחדש שלא ה' מלשטר ולא ה' חושב מזה כלום והלם חלוס אפשר לומר שהחלוס אמת, אבל בההיא שהי' מלשטר אין החלוס כלום, דכמה דבר נש הוי הוא חלוס, פי' מנה שאדם חושב ביום נראה לו בחלוס לילה: (רמב"ם) ברעב, ובצבא זו ליתא צברייתא דסנהדרין, וצירו' בפרקין מהגיתא זו לא הוציאה כלל: (רמב"ם) דאלו היו מ"ש הוא אמר להם, אלא בודאי רק להפחידן קא מהכוין: (ר"ס) שהוא מתעורר שלא יעלוס בחייו או שלא יחזיקוהו כעשיר להסוך על יליאותיו, רש"י: (רמב"ם) ולאחר מותו הרי הן שלהם ואין לריבין להעלותן לירושלים: (רמב"ם) שמראה להם דמהכוין להגיד להם האמת, כדי שיכלו גם הם להעיד בצ"ד, ובסנהדרין הגי' אם כמומר ופרש"י שהוא לשון נוואה: (רמב"ם) ואמר של פלוני הן, של מעשר שני הן, וכן הוא להדיא צברייתא בבבלי ס"ם: (רמב"ם) דמירי בשדה תיבה ומגדל שבצבית, כדאיתא התם בגמרא צבית לא אמר כלום, בשדה דבריו קיימין, והגר"א הגיה בשדה בתיבה ומגדל דבריו קיימין במקום פלוני בשדה פלונית לא אמר כלום, ולא זכיתי להבין דבריו, ובכ"י הגר"א שהי' לפני המפרש ר' יונה ליכא שום שינוי, והרב המפרש כתב וז"ל בשדה פלונית דבריו קיימין משום דאי צבי ה' נטלן משם בלא דעה ונטלן לפלוני והיינו דקאמר זה הכלל כל המצוי לו דבריו קיימין, עכ"ל, ועיין לקמן: (רמב"ם) כל"ל וכהג"ז בכמה וכמה דפוסים, אבל בהנא תוספתא הגי' בשדה: (רמב"ם) דאלו לא אמר להם, מעולם לא הו' ידעין שיש שם מעות: (רמב"ם) קרוב לודאי שינמלא אותו מבלי שהגיד להם, והרב בעל ח"ד פי' כל המצוי להם ולא לו: (רמב"ם) דאינו עולה בדעתם לחפש במקום פלוני ובשדה פלונית, ובצברייתא בבבלי כהג"ז כללו של דבר כל שצידו לנטלן דבריו קיימין, אין צידו לנטלן לא אמר כלום: (רמב"ם) מנררר דמינו מיייתי ליה הכא, ונקט כובס משום דאומן אין לו חזקה, כדתנן בחזקה הבתים

מעשר שני פרק ד ה

קצד

ולקחתיה הימנו, נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, אם יש עדים (יש)
שהיתה של אביו, אינו נאמן:

פרק ה (*) אחרים אומרים (ב), סוקרין אותו בסיקרא, בית עבודה זרה,

הגיון אריה

הבתי דף מ"ב ע"א ועיי"ע סס דף מ"ה, ואפשר דתתא לאשמועינן באפילו במקום שהבן יחפש אחר עליותו של אביו נאמן הכובס כשהקדים ואמר לו של אבין היתה ולקחתיה הימנו, ולא אמרין דאין זה מגו: (יש) אעפ"י שהבן אינו יודע שהוא של אביו, כיון דאיכא עדים עליה, אינו נאמן הכובס לומר לקחתיה הימנו, דבמקום עדים ליכא מגו, ובכ"י איירופרט חסר קך אם יש עדים וכו':

פ"ה (*) מ"א, קרס ונטע רבעי קדושתו קדושת מ"ש ולריבין פדיון או הצאה לירושלים, וכיון שאסור לאכול הפירות חוץ לירושלים לרין להזכיר את צ"א בשנת השמיטה, שהכל הפקר ויד הכל שוה, שלא יקחו משל גבוה, ר"ל שלא יאכלו הימנו עד שיפדוהו, לפיכך לרין לזיון כרס ונטע רבעי בגושי אדמה הדומה לסימן שפירותיהן כמעשר שני להעלותן או לפדותן ולהעלות פדיון לירושלים, ואילנות של ערלה לרין לזיון בהרסות כהושה, כדי שיתקיים הסימן כל שנת הערלה וידעי כולי עלמא שאסורין איסור הגאה (עיון בתו"ט), בקול הרמו, בהון עשיר ובפני זקן) וכרס שעומד על הקצרות מליינין בסוד לסימן שלא ילכו לתלוש שם ויעמאו (עיון בשנת אליהו, ותמורין דברי צעל הון עשיר שכתב חז"ל ושל קצרות פי' האילן שבין הקצרות, דגם הוא אסור בהגאה משום זבחי מתים היינו דלא תגן והקצרות) והלמנו אעפ"י שזיון כרס רבעי שלהם בשביעית, אפ"ה טהורין היו להניח מעות ולאמר, לכשילקטו הפירות יהו מחוללין על מעות הללו (עיון תוס' רע"ק): מ"ב, כדי לעשר שוקי ירושלים בפירות תקנו החכמים שרין להעלות מהלך יום אחד סביב לירושלים הענפים של כרס רבעי, ותחומה בדרום אילת (עיון מה שכתב החכם נייבוער בספרו הנ"ל לד ע"ו וק"ט ובתרגומו של כרס רבעי טעה החכם הזה טעה "מריבית") צלפון עקרה (אקראבטה), במערב לוד ובמזרח הירדן, ומערבו הפירות והלכו לאיבוד בירושלים, דאסור לפדותן ולהזליחן, התקינו שאפילו כרס הסמוך לחומה יהא נפדה, ותקנה זו היתה על תנאי, שאם ירלו יחזור הדבר ליושט: מ"ג, כרס ונטע רבעי שיה למ"ש גם בהם שהבעלים מוסיפין חומש כשפדין. אורו, ולרין נמי ביעור כמו מ"ש, ופטור מפאה שכה ולקט, מפרט ועולות, דמזון גבוה הוא וכולו לבעלים (והיו מחומרי צ"ה ומקולי צ"ש עיון עדיות פ"ד מ"ה): מ"ד, הרואה לפדות נטע רבעי, אין לרין להמתין עד שילקטו הפירות, אלא מציב ג' לקוחות, צ"א הבקיאין בשומא, והם שמון כמה סלים מלאים מפירות האלו יתנו צעד סלע בתנאי שיטלם הפודה את שער השמירה העידור הלקיטה וההצאה לביתו, ולאחר שלקט הפירות ומדדן בכל, פודה אותן לפי מה ששמו אותן הלקוחות עם תוספת חומש: מ"ה, ובשביעית שאין שמירה ולא עבודה האדמה וכל אדם מלקט לעצמו, אפילו שער לקיטה לא ינכה, אלא פודהו בשווי, ואם הפקירו הבעלים נ"ר שלהם ינכה שער לקיטה, ובתפוק אפילו הבעלים אין מוסיפין חומש, דהא אינו שלהם, ואין מוסיפין חומש אלא על שלו ועל שניתן לו במתנה: מ"ו, טעה הביעור היא בשנה הרביעית ובשביעית ערב יום טוב האחרון (עיון ספרי פ' כי תבוא ורמב"ם פ"א ה"ו ושנת אליהו) של פסח, ולרין ליתן כל התרומה ות"מ לכהנים ומ"ר ללוים ומ"ע לעניים, ומ"ש ובכורים לרין לאבד מן העולם, ואם נתבלו הפירות של מ"ש והביעורים, אין לריבין ביעור, דאין ממשן ניכר: מ"ז, ובזמן שאין בהמ"ק קיים לרין לגזוז בין פירות בין כסף של מ"ש כשהגיע זמן הביעור: מ"ח, וטהורין היו אף לאחר חורבן הבית לשלוח אלל בעלי הבתים שבמדינה להזהירן שימיהרו לתקן פירותיהם עד שלא תגיע שנת הביעור, ועיי"כ היו מזקקין להפריש המעשרות קודם שבהו הפירות בשנה רביעית לעונת המעשרות, ומשכח ר"ע ליתן שכל הפירות שלא באו לעונת המעשרות בשנת הביעור, מתנותיהן פטורין מן הביעור, דעדיין לא נתחייבו במעשרות: מ"ט, הגיע זמן הביעור ופירותיו רחוקין הימנו לרין לזכותן לבעלים שלהם על גבי קרקע, לכהן לזיו ולעמי לכל אחד ואחד מה ששייך לו, וזה המ"ש והביעורים יבער לכשיבא לביתו: מ"י, זמן הידוי הוא במנחה ביום טוב האחרון של פסח, ואומר צבית המקדש (עיון ראב"ד פ"א ה"ד) הפרשה שבסדר כי תבוא, ודוקא כשיבער מ"ש ותגן כל המתנות לבעליהן רשאי להתודות, אכן פאה שכה ולקט, אעפ"י שהן בכלל המתנות, אפ"ה אין מעכבין את הידוי, ורשאי להתודות אעפ"י שלא נתקן: מ"יא, ודוקא כשהפריש המנהגות כסדרן וכמתנות בתורה רשאי להתודות, אבל אם הפריש מ"ש לפני מ"ר, או שהפריש ממין על שא"מ, מתלוש על המחובר, מן החדש על היסן או להיפך, אינו רשאי להתודות, ורק כששכח לברך על הפרשת המעשרות כמלוה, מותר להתודות דהברכות אין מעכבין: מ"ב, מי שאכל מ"ש וכו"ר באינות ומי שהפריש

מעשר שני פרק ה

מפחמין אותו בפחמין (ג), בית המנוגע, מטילין עליו אפר מקלה (ד), מקום הרג, מציינין אותו (ה) בדם, עגלה ערופה (ו), מציינין אותו (ז) בחנירה (ח) של אבנים: **ב כרם רבעי עולה לירושלים מהלך יום אחד לכל צד (ט),** במה דברים אמורים, בכרם שיש בו חמש גפנים (י), אבל כרם שאין בו חמש גפנים (יא) ושאר כל האילן (יב) הרי זה נפרה סמוך לחומה (יג), רבן שמעון בן גמליאל אומר, אחד כרם שיש בו חמש גפנים, ואחד כרם שאין בו חמש גפנים (יד), הרי זה עולה לירושלים, ומחלק (טו) הימנו לשכנו ולקרוביו ולמיוחדעיו

הגיון אריה

שהפריש בטומאתו מ"ט, ומי שתק מעות מ"ט לתכריכים ולארוץ של מת, ומי שתק מ"ט של לאוננים ומי שלח הביא בשמחה ביטוריו לבית הבחירה, אסור להתודות: מ"ג, אחר היודי מתפלל השקיפה ממעון קדשך וכו' וירך להתכוין בתפלתו שהי"ת יברך את ישראל בצנים ובצנות, ואת האדמה בטל ומטר ובזוללות הבמהה ואת הפירות בטעם טוב: מ"ד, מפרשת היודי מוכח שרק ישראלים לויס וכהנים, ואפילו כהן ממוזרס, מתודין, דהס נטלו חלק בארץ, אבל גרים ועבדים משוחררים, אעפ"י שקמו שדות וכרמים בא"י, אין מתודין, דהס לא נחלו מאבותיהם: מ"ו, יוחנן בן זנו של מתתיהו העביר היודי על המעשרות, דהוא תיקן להפריש ת"מ ומ"ט מנדמאי, ושתי תקנות האלו נחתיין ונלמדין זו בזו, והוא ביטל לומר עורה למה הושג ה' על הדוכן, וכ"כ ביטל לנקוף על מלח השור והעגל למזבח ולהכות בפטיס בחו"מ במלכת חורסי נחושת וברזל (עיין פהמ"ט לרמב"ם) ומה שכתבתי לעיל בפתחה (לדמאי): (ב) אילן של הקדש סוקרין עליו בסיקרא הקדש, אחרים אומרים כל"ל לפענ"ד, דהנה בירו' בסוגין מייית הש"ס למתניהו אז בהך לישא תני אילן של הקדש סוקרין אותו בסיקרא בתי ע"ז מפחמין אותן וכו' וקמקשה הש"ס וחס לומר שמה אילן שמנבל פירותיו הוא וכו' ולמה לית אן אומרין חוט כחוט הסקרא, ופי' שמה יחליפו אותו באילן שמנבל פירותיו, דהא גם לו עושין כן לסימן, ואמאי לא כגי חוט של סקרא כמו במזבח, ועל קושיא זו הביא הש"ס ברייתא דר' חייה, שהיא עיקרה של התוספתא דילן, תני ר' חייה סוקרין עליו בסקרא הקדש, כלו' אין סוקרין את כל האילן אלא רק תיבת הקדש סוקרין עליו בסקרא, והש"ס לא רלה אלא לאשמועינן דתנאי פליגי בדבר, ובאמת לית למיחש שיחליפו אילן של הקדש באילן שמנבל פירותיו דהא בזה איכא עוד סימן אחר, כדתיבא בפ"ח התוספתא שבת סוקרין את האילן בסיקרא ועושין באבנים ואינו חושש לא משום שביעית ולא משום דרכי האמורי, והא דעושין לאילן הקדש סימן בסיקרא רמז לחוט הסקרא דמזבח ולמעשר שסוקרין את כל עשירי בסיקרא, ובירו' ריש פרקין ובבבלי ב"ק ס"ט י"ב הש"ס טעמא לסימנים דמתני' לכל חד וחד לפי ענינו: (ג) להדיע שהא מעותה לשריפה: (ד) דכתוב ונתן את הבית וכו' ואת כל עפר הבית: (ה) לאחר שהובל לקבר מלידין את המקום שהורג סס למדוד מכלאן אל עיר הקרובה, עיין סוטה מ"ה: (ו) מקום עגלה ערופה וכהג"י בצרייתא דירושלמי: (ז) להדיע שמקום זה אינו ראוי לזריעה ולעבודה כמו האבנים: (ח) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט ועניני הוקף, ובירו' הגי' חגייה והיינו דך, עיין בבבלי עירובין דף כ"ב ע"ב, והגי' מנרר דרפוסים הישנים משושלתא: (ט) ע"כ פסקא דמתני' ושם הגי' ה' עולה לירושלים, והעטס לתקנה זו כדליתא בירו' בפרקין ה"ב דבראשונה היו עושין יין בטהרה לנכסים, ולא היו ענבים מלויין, התקינו להביא הענבים מהלך יום אחד מכל ג' לירושלים, דאפילו אם מחלקין אותו לקרובים ולמיוחדעין אפ"ה גשאר פירות מעושין לשוק, ובבבלי ב"ב דף ה' ע"א אמרו ממי בשם ר' יוחנן מה עטס כדי לעטר סוקי ירושלים בפירות: (י) שתיס כנגד שתיס ואחת יולאת וזב כדתנן כלאים פ"ד מ"ו: (יא) אינו כרם, ומנפנים יחידין לא הלריכו להביא הענבים לירושלים: (יב) דרך ענבים לא היו מלויין, אבל שחר פירות נמלאו ברוחה בשוקי ירושלים, 'ומכלאן מוכח שבארץ הלבי ה' הויה מרובה על הגפן, דהא בודאי גם את השמן היו עושין בטהרה למנחות, ואע"ג שגלרכו לשמן הרבה, אפ"ה לא הלריכו לתקן שיביאו את הזיתים של ג' לירושלים, דלעולם היו זיתים מלויין בשוקי ירושלים: (יג) כלו' אפי' הוא סמוך לחומה נפרה ולא יכניס הפירות לירושלים, כדי שלא ילכו לאיבוד מאחר שאסור להביאן, ועוד כדי שלא יפסידו הסוחרים ע"י קלקול השער: (יד) דהנה החכמים לא עשו תקנה זו, אלא רק משום הענבים, ולא קפדי אשם כרם כלום, ולא שייך לחלק בין ארבע גפנים לחמש גפנים אלא לענין כלאים בלבד: (טו) דך ומחלק לאו סיומא דדברי רשב"ג הוא, דהא בודאי גם הת"ק ס"ל שצריך לעשות כן, וגם בירו' איתא סתם התקינו שהיא וכו' אף הן מחלקין אותן לקרובים לשכנים ולמיוחדעין אפילו דבר קל ה' מעטר את האוק, ולולי

מעשר שני פרק ה

קצה

ומעמר בו את השוק ^(ז), אמר ר' שמעון ^(י), אין בזה יח' עימור השוק, אלא פודהו כשער הזול ^(יב), ודמיו ^(כ) נאכלין כמעשר שני: משחרב הבית, בית דין הראשון ^(כא) לא אמרו בו כלום ^(כב), בית דין האחרון ^(כג) גזרו ^(כד), שיהא זה נפרה סמוך ^(כה) לחומה, ומעשה בר' אליעזר, שהיה לו כרם במזרח לוד ^(כו) בצד כפר טבי ^(כז), ולא רצה לפדותו ^(כח) אמרו לו תלמידיו, רבי משגורו שיהא זה נפרה סמוך לחומה צריך אתה לפדותו ^(כט), עמד ר' אליעזר ובצרו ^(ל) ופדאו ^(לא), ושאר כל האילן נמע רבעי כמעשר שני ^(לב): **ג** כרם רבעי, בית שמאי אומרים, אין לו חומש ^(לג) ואין לו ביעור ^(לד), ובית הלל ^(לה) אומרים, יש לו חומש ויש לו ביעור ^(לו), במה דברים אמורים ^(לז), בשביעית ^(לח), אבל בשאר שני שבוע ^(לט), יש לו חומש ויש לו ביעור, דברי רבי, רבן שמעון בן גמליאל ^(מ) אומר, אחד שביעית ואחד שני שבוע, בית

הגיון אריה

ולגוי דמסתפינא ^(הו"א) שהך מחלק וכו' מדברי ת"ק ו"ל לקמן בסמוך רשב"ג ולא ר"ש, דהא ר"ש לא הו' בזמן הבית ולענין מאי פליג על מה שעבר, וכך הו' לריך לומר, לא הו' בזה עיטור השוק אלא היו פודין אותו כשער הזול ודמיו נאכלו כמ"ש, ובהא פליגי לת"ק די לעטר את השוק כמה שמשאר אחר החלוקה, ולרשב"ג אין חולקין ואין נותנין במתנה, אלא לריך לעטר את השוק בהכל, ועיין בח"ד שנתכונתי קצת לדבריו: ^(ז) בהפחות הגשאר לו לעלמו לאכלו צירושלים, ועיין סידור' שהבאתי לעיל: ^(י) בן גמליאל כ"ל לע"ד: ^(יא) בדבר מועט כזה: ^(יב) בשער בזול כ"ל לפע"ל ולא כשער הזול כנ"י כ"י אירפורט ולא כשער הזול כנ"י הדפוסים, דאי אפשר לומר שרשב"ג מתיר לפדות פירות של כ"ר צירושלים, אלא בודאי ו"ל כשער כנ"י קודם שבה לפנים מן החומה פודהו בזול ומציאו לשוק למוכרו שם וזהו עיטור השוק: ^(כ) דמי פדיוו בזול: ^(כא) בית דינו של רשב"ג שנהרג בזמן החורבן: ^(כב) כנ"י לא ביטלו התקנה דמעלמה נתבטלה מאחר שנתבטל הטעם, ומי שרואה היה מביא פירות לירושלים או פודה אותן אפילו סמוך לחומה ועיין ברמב"ם ובתו"ט שהאריך בזה: ^(כג) בית דינו של ריב"ז דמוכח מסוגיא דביבא ה: אמרו לו תלמידיו רבינו כבר נמנו עליך חבריך והתירו מאן חבריך ר' יוחנן בן זכאי: ^(כד) גזירה היתה, דלא העמידוה על דין תורה, דמדאורייתא מותר לפדות מ"ש ונ"ר חוץ לחומה או להביא הפירות לירושלים: ^(כה) כ"ל וכג"ל בדפוסים הישנים וגי' כ"י אירפורט חוץ לחומה משושפתא, דלפי ט' זו מאי גזרו דקאמר, אלא בודאי לא ראו לבעל התקנה לגמרי ולהיות שלא הו' באפשרות להביא הענבים לירושלים גזרו שיביאן שמה סמוך לחומה לפדותן שם: ^(כו) כ"ל וכג"ל בכ"י אירפורט ובגמ' שם, וגי' הדפוסים הישנים ב"ר כפר עבי במזרח לריכה תיקון: ^(כז) דהיינו חוץ מהלך ויס אחד: ^(כח) סמוך לחומה ולא משום טירחא, אלא משום שר"א החמיר על עלמו, דסבר לע"ג שנתבטל הטעם של תקנה ואע"ג שהיתה על תנאי, מ"מ לריכה ביטול ע"י ב"ר אחר, ובגמרא ר"ה דף ו"א: וביבא שם הגי' ובקם להפקירו לעניים וכו' התוספתא עיקר. והג"ר הגיה ההוספתא על פי הש"ס ו"א: ^(כט) דאסור להביאו בקדושתו לפנים מן החומה: ^(ל) דאין פודין כ"ר ונ"ר מחובר דשה בכל למ"ש: ^(לא) סמוך לחומה: ^(לב) אפילו אחר גזרה של ב"ר האחרון מי שרצה פודהו במקומו ומי שרצה מעלה הפירות לירושלים דלא גזרו אלא על הענבים בלבד, ומתבטלה שלא הביאו שום פירות אחר החורבן לירושלים אעפ"י שלא אסרו להם, ומתוספתא דלין מוכח שבזמן שרבו ויוחן בן זכאי ישבו עוד יהודים צירושלים, ודו"ק: ^(לג) כשהבעלים פודין לעלמן אין לריכין להוסיף חומש כמו במ"ש: ^(לד) אין לריך לבערו מן הבית בשנה רביעית ושביעית כמ"ש עם שאר המעשרות שערב ויס טוב של פסח האחרון: ^(לה) כ"ל וכג"ל במתני' וכל הדפוסים וגי' כ"י אירפורט והתכנים משושפתא: ^(לו) ע"כ פסקא דמתני' ושם הגי' יש לו, והו' לא: ^(לז) שב"ש פליגי אב"ה, ומתניתא זו הובאה בירו' בסוגיין ופאה פ"ה ה"ה עיי"ש הגי', ולישנא דהוספתא בלישנא דירו' במתנין: ^(לח) ומפרש הש"ס דעל דעתיה דרבי לא למדו ב"ש נטע רבעי אלא ממעשר שני, ולהיות שאין מ"ש כלל בשביעית ס"ל דלכל הפחות אין לריך לבער כ"ר ולהוסיף עליו חומש, אבל מ"מ לריך לפדותו משום דכתיב ביה קודם הילולים: ^(לט) אפילו בשנה שלישית וששית, דאין בזה מ"ש, הרי יש בהם מ"ר מה שאינו כן בשביעית דליכא מעשר כלל: ^(מ) כ"ל וכג"ל בכ"י אירפורט וביירו', ובדפוסים הישנים

מעשר שני פרק ה

שמאי אומרים, אין לו חומש ואין לו ביעור (א) ובית הלל אומרים, יש לו (ב); בית שמאי אומרים, אין גוממין (ג); אותו, ובית הלל אומרים, גוממין אותו (ד); בית שמאי אומרים, אין פודין אותו ענבים (ה), אלא יין, ובית הלל אומרים, יין (ו) וענבים, הכל מודים, שאין פודין אותו במחובר לקרקע (ז); ה' מי* בית שמאי אומרים, אין נוטעין אותו ברביעית, שהרביעית שלו חל להיות בשביעית (ח), ובית הלל מתירין: ך אילן שננטעו בערב ראש השנה של שביעית (ט), אין מעשר שני שלו (י) מתבער אלא בשביעית (יא): המקדיש מעשר שני שלו (יב), הרי זה פודה (יג) על מנת ליתן להקדש (יד) את שלו ולמעשר

הגיון אריה

השנים הג' רבן גמליאל, ובכ"י הגר"א כהג"י בד"א בשביעית אבל בשאר שני שבוע בש"א אין לו חומש ואין לו ביעור ובה"א יש לו, עיין במפרש בתנא תוספאה ובהוספתא דפוס ראש, ולפי ג' זו הך בד"א מחוסר הבנה: (א) ומפרש הש"ס דעל דעתיה דרשב"ג לא למדו ב"ש כ"ר מנ"ש כל עיקר, אבל מ"מ לריך פדיון, דקדושתו מהליו למדו דכתיב ביה קודש הלולים: (ב) דב"ה גמרי קודש קודש ממשך לכל ענין, וכיון שריך לפדותו גם בשביעית, לריך נמי להוסיף חומש על כ"ר, עיין קידושין דף כ"ד, וכן תניא בספרא פ' קדשים מה קודש האמור להלן טעון חומש וביעור, אף קודש האמור כהן טעון חומש וביעור: (ג) בפירוש ב"ה זו מדחק המפרשים, הרב בעל ח"ד בגדול עניויותו כתב וז"ל הך דפליגי בגמיומה לא רחיהו בשום מקום ולא ידענא מאי הוא, ואולי בה"א פליגי, דב"ש סברי דאסור לגמס, כלו' לקוף הענפים מהאילן של רבעי, לפי שגורס להפסיד מהפירות שהן קודש, וב"ה מתירין משום דכתיב לא חלה קדושה עליהן במחובר אפילו הגיעו לעונת המעשרות וכדלקמן וכש"כ אם לא הגיעו, עכ"ל, והמפרש ר' יונה פי' ב"ש אוסרין ליגוס ולקוף את האילן ולפדותו בעודם מחוברים באילן אף שאין מחובר לקרקע, והטעם שא"א לידע שומתן, ובעל מ"ב אחז בפירושו של הרב ר' יונה, ובעל ח"ש כתב וז"ל אין גוממין עם גוף הנפן שדרכו להלמיט בארץ אחר שכתרו ממנו הענבים וס"ל לב"ש כיון שהסור הפירות פודהו וב"ה סברי דאילו פודה אלא עד גמר מלאכה, ומפרש זה אילו יודע ענינו של גומס ואעפ"כ כותב כאלו נגלו לו כל סתרי תורה וחכמה, ובענ"ג נראה לי לפרש שב"ש אוסרין ליגוס ענפי כרם רבעי כדי שיתעבו הענפים האחרים בשנה החמישית, דאין זה אלא כמתרעם על הקב"ה, שאוסר לנו הפירות הרבעי שנים, דהתורה אמרה להוסיף לכם תבואתה כלו' בעמ' בה' שהוא יוסיף לך ויהא לך בשנה החמישית מה שאבדת כל אותן השנים: (ד) דאין בזה תרעומת, דמחוייב אדם לעשות מה שביכולתו כדי לקבל שפע וזכרה ממרומים: (ה) לפי שא"א לידע שומתן: (ו) דאף בעצבים בקיפון הלקוחות בשומתן: (ז) דבמחובר כולי עלמא מודי שאין דמיו ידועין, ועיין בר"ש בפרקין מ"ה ותו' ב"ק ס"ט ד"ה אימא וכו' פ"ג: (ח) מי* לנ"ד ליה הוספה בהוספתא ולא בריתא בירור': (ח) אע"ג שפודהו בשווי, דאין לו סכר שמירה ושכר לקיטה, אפ"ה ס"ל שאין נוטעין ברביעית להפקיע מחומש ומביעור, ומתניתא זו רבי היא, דלרשב"ג אין שום נפקותא בין שביעית לשאר שני שבוע: (ט) בפירוש ב"ה זו מדחקו המפרשים, לפי' הרב בעל ח"ד הא קמ"ל דלא קניסין ליה לעקור האילן ולא נטע בשביעית גופה, אלא מפני הרוחץ אמרינן שנתת השמיטה לא יעלה לו מן החשבון, וקשיא לי אדרבה מפני הרוחץ יעלה לו שנת השמיטה מן החשבון דהרוחץ שהגיה בשנה הרביעית הפירות באילן יאמרו מי שאינו רוצה לפדות כ"ר או להעלותו לירושלים רשאי להניחן באילן, והמפרש ר' יונה הגיה הכי אילן שננטעו בער"ה של רביעית וכו' וזהו מתניתא שאין לריכין לה, ולפי הרב בעל מ"ב מייירי הכא בער"ה של שביעית היינו שער"ה הוא שביעית ור"ה הוא בשמינית וזהו דוחק שאין למעלה הימנו, ולולי דמסתפינה הו"ה סכ"ל בש"א אילן שננטעו וכו' או שתיבות ב"ש דלעיל קאו נמי אהך, דסד"א שקונסין אותו לב"ש כיון שלא עקר (דהכי תנן שביעית פ"ב מ"ו אין נוטעין וכו' פחות מל' יום לפני ר"ה ואם נטע וכו' יעקור) ולריך לבער כ"ר שלו שהוא של שנה שלישה בפסח של רביעית, קמ"ל דלא קניסין ליה, כיון שלא נטע בשביעית גופה, וק"ל: (י) כלו' אין לו מ"ש שריך לבערו: (יא) דאין לנו בשבוע אלא שתי שנים של ביעור הרביעית והשביעית, ובפסח של רביעית בודאי לא הגיעו עדיין הפירות של שנה החמישית לנטיעתו לעונת המעשרות: (יב) שלו דוקא דאין אדם מקדים דבר שאינו שלו, ואפשר דנקט ליה הכא לאשמועינן שאם הקדיש מ"ש קודש שנת הביעור אין לריך לבערו: (יג) מי שפודהו, ל"ש בעלים לא שאל אדם וכן כתב הרמב"ם ספ"ג: (יד) דקדושתו של

מעשר שני פרק ה קצו

שני את שלו (ג) : יא (ג) ר' יוסי (ז) אומר , בערתי הקדש (ח) מן הבית זו חלה (ט) (וגם) נתתיו ללוי , זו מעשר ראשון (ס) לגר ליתום ולאלמנה , זו מעשר עני , (ואכלו בשעריך ושבעו) (סא) זו מעשר שני . דבר אחר (סב) , כיון שהפרשתו מן הבית (ג), אין אתה זקוק לו (סד) : יג (סה) כל העוסקין במצות , פיהם פותחין (סו) בתפלה (סז) לפני המקום (סח) , שנאמר (סט) ותגור אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור (ע) , ואומר (עא) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' , ויאמר אנה ה' זכר נא וגו' (עב) : השקיפה (עג) ממעון קדשך מן השמים , ממעון קדשך זו מקום השקפה , שנאמר (עד) אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף , גם ה' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה (עה) , מן השמים (עו) , מאוצר טוב שבשמים , שנאמר (עז) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים (עח) לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידך : וברך את עמך , הכל היו (עט) בכלל ברכה שנאמר (פ) ברוך אתה (פא) בעיר וברוך אתה בשדה , את ישראל , הכל בזכות ישראל (פב) ,

הניון אריה

בדק הבית חלה על קדושת מ"ש : (ג) לאחר שפדה אותו אלל הגזר לריך לחלו או לאוכלו בירושלים , קדושת מ"ש לא פקעה ע"ה הקדש , ועיין ר"ו פ"ג סה"ב : (ג) למשניות ז' ח' ע' לית הוספה , וביר' הבבלי בריותות בה"ט : (ג) ר' יוסי פליג אהנא דמתני' לדרידיה לריך להתחיל היודיו בהזכרת תרומה ולא בהזכרת מ"ש ונ"ר : (ג) זו תרומה כל"ל וכג"ה הנכונה בכ"ה הגר"א , דתרומה לריך להפריש קודם לכל שאר מתנות , דאיכרי ראשיה ואיכרי נמי קודם כדכתוב איש כי יאכל קדש ויסף חמישיתו עליו וכו' אשר ירמיו לה' : (ג) דעיסה אינה מלאה בגורן אלא בבית : (ס) וגם זו תרומת מעשר כל"ל וכג"ה בכ"ה הגר"א ותנא דמתניתין מפיך מוגס תרומה ותרומת מעשר , ובדאי הסבירא נותנת למפיך תרומה מן הקודש ותי"מ מן וגם דתרו"מ ניתנת ללוי בתוך מ"ר , והוא נותנה לכהן , ובספרי פ' כי תבוא ח"ה וגם נתתיו ללוי זה תרומה ותרומ"מ , ומ"ר לא נזכר כלל , ובספרי על התורה כה"ג וגם לרבות תרומה ובזבחים ולפי גי' זו וז' תרומה מעשר היא בכלל תרומה או דלתיא מהקודש : (סא) ככל מצותך אשר צויתני כל"ל וכג"ה בכ"ה הגר"א וכדמוכח מתוך הקרא , ופי' ככל המזוה אשר צויתני עוד , דאחר מלות ת"ג מ"ר ומע' לא נשתירה אלא מלות מ"ש , והמפרש ר' יונה כתב וז"ל ל"ל דמהכא יליף ליה דקאי על מ"ש מדכתוב מלותך אשר צויתני ובמ"ש יש בה שתי מלות לפדות המ"ש שצריך לברך עליו , כדליתא ביר' ספ"ק דדמאי וכן פסק הרמב"ם , ועוד מזה להעלות הדמים לירושלים ולאובלן שם עכ"ל , ובאמת אולי ה' כתוב מלותך בתורה , אפשר לפרש כן בדוחק , אבל הרב המפרש ז"ל לא שם עינו על הקרא ונעלם ממנו שמלותך כתיב , ומש"ה עלו דבריו בזה : (סב) אדלעיל מן הבית זו חלה קאי , ובכ"ה אירפורט ח"ה ר"י אומר בערתי הקודש מן הבית זו חלה ד"א וכו' , והך וגם נתתיו ללוי וכו' עד מ"ש חסר שם : (סג) אע"פ שלא באתה עדיין ליד הכהן : (סד) ויכול אתה להתודות , ועיין במזיל עין לספרי שהביא פי' של זית רעקן דלית חייב באחריות אם נאבדה מש"כ בבכורים , עיין בר"ם פ"ה מ"ז : (סה) למי"ב לית הוספה בתוספתא : (סו) כג"ה בדפוס פאזשוואלק ובדפוסים הישנים איהא פתוח : (סז) אהפלה שבמשה י"ג קאי : (סח) כלי' אין לך שעת רצון להתפלל אל הקב"ה יותר מבשעה שאתה עוסק במזות : (סט) חייב כ"ב , כ"ח : (ע) אם נגה אור של מזוה על דרכיך אתה גזור מלמטה והקב"ה מקיים מלמעלה , וכן שלחו ואמרו אנשי לשכת הגזית לחוגי המעגל , עיין תענית כ"ג ע"א : (עא) ישעיה ל"ח , ב' ג' : (עב) וכן חזקיה הוציך בתפלתו שהתהלך אחרי אלקיו וקיים מצותיו כדי שתהא לו המזוה למוצי' יושר : (עג) כהג"ה בדפוס פאזשוואלק וכ"ל ובדפוסים החדשים ח"ה ואומר השקיפה : (עד) תהלים פ"ה , י"ב וכו' : (עה) כלי' אם ישראל מקיימין התורה , שכל אמריה אמת , בכל דבר שתלמח מן הארץ , גם הקב"ה משקיף עליהם בלדק ממעון קדש ועשות להם מה שהבטיחם : (עו) כהג"ה בדפוסים הישנים וכ"ל , ובדפוס פאזשוואלק ח"ה כ"ה ל' הטוב שבשמים : (עז) דברים כ"ח , י"ב : (עח) אין לך חומר טוב אלא בשמים : (עט) כהג"ה בכ"ה אירפורט ובדפוסים הישנים חסר מלת היו , ומתפלל לא על עצמו בלבד אלא על כל העם , דברכת הכלל ברכה נמי ליחיד : (פ) דברים סס , ג' : (פא) כאילו הוא כל איש ישראל גוף אחד : (פב) אפילו אומות העולם

מעשר שני פרק ה

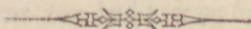
שנאמר ^{בג} וישכון ישראל במה בדרד עין יעקב ^{בד}. ואת האדמה ^{בה} בזכות מזבח. שנאמר ^{בי} מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו. אשר נתת לנו, הכל לפי ^{בי} המתנות, שנאמר ^{בח} ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת. כאשר נשבעת זו שבועה של אברהם, שנאמר ^{בט} ויאמר בי נשבעתי נאם ה' כי יען וגו'. לאבתינו הכל ^{בז} בזכות השבטים, שנאמר ^{ביא} שבועות ממות אומר סלה. ארץ זו ארץ ^{בב} עצמה ^{בג} מפאת קדים ועד פאת ים דן אחד מפאת קדים ועד פאת ים ראובן אחד מפאת קדים ועד פאת ים נפתלי אחד ^{בד}, וזת חלב ודבש, מלמד שהמעשרות נותנין טעם ^{בה} וריח שמן ודגן ^{בו} בפירות, ר' שמעון בן אלעזר אומר, מהרה נמלה ^{בי} את הטעם ואת הריח, מעשרות ^{בח} נמלו את השמן ואת ^{בי} הדגן ^{ביט}:

סליקא לה מסכת מעשר שני

הגיון אריה

העולם מתברכין בזכותן של ישראל: ^{אג} דברים ל"ג, כ"ח: ^{אד} ובר' כל"ל דאסוף קרא קא מכוין אף שניו יערפו טל ואין טל באדמה אלא בזכות ישראל, ותגא דמתני' לא דקדק כ"כ בלישנא דקרא: ^{אה} קדריש ליה, משום דלא נקט גמיי הכא כמו לקמן ארץ: ^{אז} שמות כ' כ"א: ^{אח} בכלל כל"ל וכהג"י ככ"י הגר"א: ^{אי} דברים ו', י"א: ^{אכ} בראשית כ"ב, ט"ז: ^{אל} כל מה שגשבע הקב"ה לאברהם אבינו, לא נשבע אלא לאבותינו, כל' בזכות אבותינו שהם השבטים: ^{אמ} חבקוק ג', ט': ^{אנ} חלוקת הארץ: ^{אס} שנאמר כל"ל, ביחזקאל מ"ח, א' ב' וט': ^{אפ} והיו לו פאת קדים הים דן אחד וגו' מפאת קדימה ועד פאת ימה נפתלי אחד וגו' מפאת קדים ועד פאת ימה ראובן אחד וגו' כל"ל: ^{אק} במתני' לא מבר אלא טעם בלבד: ^{אר} שומן דגן כל"ל וכהג"י סוטה מ"ט: ^{אד} צברייתא דבבלי שם הגי' בטלה, אבל בתוספתא דסוטה פט"ו הגי' כמו הכא בטלה: ^{אז} ע"י שפסקה הטהרה אבד הטעם והריח, וע"י פיסוק המעשר אבד שומן הדגן מן הפירות דטעם וריח הו' בזכות הטהרה ושומן הדגן בזכות המעשרות: ^{אח} למי"ד ולמט"ו לית הוספה בתוספתא, אע"ג שהובאו ברייתות בירו', ועיין התוספתא דסוטה ספ"ג:

סליקא לה מסכת מעשר שני

מסכת חלה

פתיחה

מסכת זו התשיעית בסדר זרעים סידרה רבנו הקדוש אחר מסכת מ"ש, כמו שכתב הרמב"ם בהקדמתו, משום שאחר שמוציאין מן הזרע כל אלו המתנות שהם תרומה ומעשר ראשון ושני, או יטחנהו ועושין אותו קמח ולשין אותו ואז יתחייב בחלה, ומעם זה של הרמב"ם לקוח מן הזמן, ולפענ"ד יש לסידורן הזה עוד שני מעמים אחרים, דהנה השלש מסכתות, תרומות, מעשרות ומ"ש נאחזין ודבוקין זו בזו, להיות שאין מעשרין אלא ממה שמפרישין ת"ג ושאינ מעשרין אלא לאחר שהורמה ת"ג, משו"ה סידר מסכת מעשרות ומ"ש תיבף בתר תרומות, ועתה אחר שהשלים לדבר בדיני דמעשרות סידר אותה מצוה שענינה שוה ממש לתרומה בשם ובקדושה, דחלה נקראת תרומה וקדושתה קדושת תרומה, ומעם זה שרשו בשיווי ממשו של שתי מצות הללו, והמעם השני אשר אמרתי הוא מפני שכך סדרן בתורה, דבפ' בחקתי מדבר הקרא במ"ש ובפ' שלח נצטוינו על החלה :

המסכתא מתחלקת לארבעה פרקים, מכוון לארבעה ראשי ענינים אשר עליהם ידובר בה, ואלו הם, (א) עיקר חיוב חלה, (ב) שיעור עיסה המחויבת בחלה ושיעור חלה עצמה, (ג) הזמן, אימתו חל חיוב חלה, (ד) הצטרפות של עיסות לשיעור והפסקתן. בפ"א הואיל לבאר, שרק חמישה מיני דגן הבאין לידי חימוץ חייבין בחלה, דחיוב חלה אינו נוהג אלא באותן דברים שאדם יוצא בהם ידי חובת מצה בפסח, ולפי זה אין לדון מחיוב מעשר על חיוב חלה, דיש דברים שאינם חייבין במעשר והייבים בחלה, ולחיפוך יש דברים שחייבין במעשר ופמורין מן החלה, וגם במיני דגן תלוי חיוב חלה בכמה תנאים, בכמות הקמח, באיכות העיסה ובעשייתה לפת, והדר מפרש שהמעיסה או החליטה אינה בישול לפני האפייה, שצריך להפריש מחלות תודה ורקיקי נזיר כשעשאן למוכרן בשוק כיון שלא נתקדשו, שהנחתום חייב להפריש חלה משאור שיש בו שיעור אעפ"י שעשאו לחלק, ושאינ צריך להפריש חלה המעיסה שיש בה מורסן כ"כ עד שאינה ראויה למואכל אדם, ולכסוף סופר ומונה הדברים שהחלה והתרומה שוין בהם. בפ"ב מפרש בראשונה, דאף מיני דגן של חו"ל חייבין בחלה כשנעשית מהן עיסה בארץ, שצריך לברך על הפרשת חלה, בין שהעיסה טהורה בין שהעיסה טמאה, שאסור לעשות עיסתו טמאה פחות פחות מכשיעור, לפוטרה מן החלה, ואגב מזכיר שהנשיכה מצרפת גם העיסות שהן פחות פחות מכשיעור, ומבאר שצריך להפריש עיסה ולא קמח לחלה, ואח"כ

ואח"כ מדבר על שיעור קמה המחייב בחלה ועל שיעורי החלה עצמה ולבסוף מפרש היאך אפשר להפריש חלה מן המהור על הטמא מן המוקף. בפ"ג מבאר בתחילה שאין שם עיסה על הקמה ואין חיוב חלה על העיסה קודם גלגול בחטים ומטמום בשעורים, ואעפ"י שמותר לאכול עראי קודם הגלגול, אפ"ה ממהרין להגביה חלה מיד, אחרי שנתערבו המים עם שיעור קמה, ומפרש הנ"מ במדומע, בהקדש, בעיסה שנתן הנכרי במתנה לישראל ובעיסת גר לפני הגלגול ולאחר הגלגול, והדר מבאר דינה של עיסה הנעשית מחטים ואורו ויש בה מעם דגן ודין עיסה שלא הורמה חלתה כשנתערבה בעיסה שהורמה חלתה, ולבסוף מברר שאין הטבל אוסר בכל שהוא אלא מב"מ, אבל מבשא"מ אפילו הטבל מחמץ מתבל ומדמע ה"ה בנ"ט. בפ"ד התחיל לברר דיני דנשיכה, ששתי עיסות של שני ב"א המקפדין זה על זה אינן מצטרפין, ובשל אדם אחד מצטרפין כשהן מב"מ, ומפרש איזהו מב"מ ואיזהו מבשא"מ לענין חלה, איזה דבר מפסיק ואיזה דבר אינו מפסיק, ומבאר שמותר להניח העיסה הנעשית במהרה לחלה על עיסות התלווין בספק אי הופרשה חלתן, או לא, ואח"כ מדבר על חיוב חלה בסוריא, על חילוקי דינים בג' ארצות של א"י, ולבסוף על חלת חו"ל שהובאה לארץ, דלכתחילה אסור להביאה שמה :

לארבעה פרקי משניות דמכלתין יש לנו שני פרקים בתוספתא, הפרק הראשון כולל הוספות למשניות דפ"א, דפ"ב, ולמ"א למ"ב למ"ו דפ"ג, ההוספות לפ"א מעורבין זו בזו וההוספות לפ"ב הובאו שלא כסדרן. הפרק השני כולל הוספות למ"ו ולמ"ח דפ"ג למשניות דפ"ד, ובסופו הובאו הוספות הנמשכין אחר מ"א דפ"ב כאשר הוכחתי לקמן פ"ב אות ב' ומשמונה ושלישים משניות של מסכתא זו נשארו חמש עשרה בלי שום הוספה או השלמה, ואלו הן, בפ"א מ"ב מ"ט, בפ"ב מ"ב מ"ד מ"ה, בפ"ג מ"ג מ"ד מ"ה מ"ט מ"י, בפ"ד מ"א מ"ב מ"ה מ"י מ"א וזה לך לאות הגב"ה למעלה :

חלה פרק א

קצח

פרק א * ר' יוחנן בן גוריון (אומר, אף הקרמית ב) חייבת

הגיון אריה

פ"א * מ"א, חמשה מיני דגן, החטין השעורין הסוסמין שיבולת והסיפון (עיין לעיל כלאים פ"א אות א') שבאין לידי חימוץ, עיסתן חייבת בחלה, דלחם כתיב בחלה, ודבר שאינו בל לידי חימוץ לא חיקרי לחם, ואם לא מכל אר"א של חמשה מינין עיסה בפ"ע, וחזר ולשן כולן ביחד, וכש"כ כשעירב את הקמח ועשה מכולן עיסה אחת, מנטרפין לכשיעור חלה, אכן כשנוגעין העיסות זו בזו, אין מנטרפין אלא מין במינו, החטין עם הסוסמין, השעורים עם הכל חוץ מן החטין, וסוסמין עם סולן, וסיפון עם שעורים וסוסמין, ולא עם שיבולת שעל החטין, ושיבולת שעל מנטרף עם שעורים וסוסמין, ולא עם החטין וסיפון, וחמשה מיני דגן בלבד אסורין בחדש מלפני העומר ומלקאז לפני הפסח (עיין ד"ס) וכשהשרישו מלפני העומר, העומר מתירן, ואם לאו אסורין עד אחר העומר של שנה הבאה: מ"ב, כזית מזה, שזתה לנו התורה לאכול בליל א' של פסח, לר"ך שתהא מחמשת מיני דגן, דמנה לחם עוני היא, ומש"ה אין אדם יולא ידי חובת מזה, אלא רק בדברים שבאים לידי חימוץ, והאוכל מהם כזית חמץ בפסח חייב מרת, ואם נתערב אחד מהן במאכל אחר, אעפ"י שאין חייב מרת על אכילתו, חייב עליו משום בל יראה ובל ימצא, ואף הטורד מן הדגן, אינו אסור אלא בחמשת מינים, ורק שאלו לבד מנאל חוב חלה בהדי חוב מעשר: מ"ג, חוב חלה אינו תלוי בחוב מעשר, דיש דברים שאינם חייבין במעשר, כגון הלקט השכחה והפאה, ההפקר ותבואת מ"ר שניטלה הימנה ת"מ אבל לא ת"ג וכגון שהקדים הלוי ליעול חלקו בשבילים, מ"ט והקדש שנפדו ומותר העומר לאחר שנפדה, ותבואה שלא הביאה שיש, כל אלו אעפ"י שאינם חייבין במעשר, חייבין בחלה: מ"ד, ולהיפוך יש כמה וכמה דברים שחייבים במעשר ואינם חייבין בחלה, ואלו הן האורז והדוחן פרגין (מאתן בל"א, ואין להקשות ומי עושה עיסה ממאתן? ולהוכיח מאתן שפרגין באמת אינו מאתן אלא הירוע, משום חדא ועוד, חדא למה לו לתנא דמתני' למיטת כאן ולעיל שבשית פ"ב מ"ו פרגין ודוחן אם שניהם הירוע, ועוד הם בשומשמין ליכא שום ספק שהוא זעזאם ואיכא נמי להקשות מה ענין כאן לשומשמין, דהא גם מזעזאם בלבד אין עושין עיסה (עיין לעף סס ק"ג) ואפ"ה נמנה כאן בתוך היעלושין, אלא ע"כ ל"ל שפרגין הוא מאתן, ולא הירוע ושניטין פרגין ושומשמין אינם מנטרפין לא לבד עם האורז והדוחן הפטורין מן החלה, אלא גם עם מיני דגן החייבין בחלה אינם מנטרפין לכשיעור חלה, ודוק) ושומשמין ומיני קטניות כל אלו שאינם ממין דגן, כשעושין מהן עיסה אינה חייבת בחלה, וגם עיסה מחמשת מיני דגן שאין בה שיעור חמשה רביעיים קמח, או עיסה שהיא רכה כספוג ושנעשית בדבש וסוקר (עיין ערוך השלם ערך אסקרטין) ועיסה שנעשית למחבת ושנעשית מתרומה שנתערבה בחולין ולא נתבטלה בסק, כולן אינן חייבין בחלה: מ"ה, הא דאמרינן ששעיה הרכה כספוג פטורה מן החלה, היינו דוקא כשנעשית לביסול או לעיגון, אבל אם בלילתה בתחילה עבה ורק בסופה רכה, או להיפוך בתחילה רכה ובסופה עבה, וכ"כ עיסה שנאפה ולאחר אפיתה מפרכין אותה בידיים, ה"ו חייבת בחלה: מ"ו, המעיסה, והוא כשנותנין קמח במים רותחין, והחליטה הוא כשנותנין מים רותחין על קמח חייבין בחלה כשנאפו, ואין זה ביסול לפני האפייה, וזה מחומרי ב"ה ומקולי ב"ש, אבל דוקא בלילה במים רותחין זה ביסול לדעת ב"ש, לאפוקי בלילה בשמן רותח כגון בחות הבליילת בשמן שאינה נקראת ביסול, וחלות תודה ורקיקי נזיר כשעשאו לעלמו, פטורין מן החלה דנתקדשו, אבל כשעשאו למוכרו בשוק, לא נתקדשו, דאם לא ימכרו יאכלו הוא, ומש"ה חייבין בחלה: מ"ז, ומהך שטמא אף שאור שעשה הנחתום למוכרה לב"א, חייב, דהא אם לא ימצא לרקיקין, יעשה ממנו עיסה ויאפנה וישים שנחנו לנחתום קמח לעשות הימנו שאור, אם אין בשל אחת ואחת ה' רביעיים אעפ"י שלשן כמות, פטורה מן החלה: מ"ח, עיסה שיש בה מורסן, אבל אינו כל ק"ך עד דלא חויא לב"א, חייבת בחלה, ומעברין בה עירובי חזירות, ומשתתפין בה שיתופי מובואת, ומברכין עליה ברכת המזוזה, ומזמנין עליה ונעשית בזו"ט, ואדם יולא בה ידי חובת מזה בליל ראשון של פסח, אבל אם יש בה מורסן כ"כ עד דלא חויא לב"א, פטורה מן החלה, ואין מערבין ומשתתפין בה ואין מברכין ואין מזמנין עליה, ואין נעשית בזו"ט, ואין אדם יולא בה חובת מזה, אבל מטמאה טומאת אוכלין, דע"י הרחק נכחת לאדם: מ"ט, החלה שיה לתרומה שאלו דברים, האוכלה במזיד חייב מיתה בידי שמים, והאוכלה בשוגג משלם קרן וחומש, ואף בה"י שיעור אסורה לזרים והכהן יכול למוכרה, ויש לה ביסול בחדא ומאה, ולרכה נעילת ידיים, וטמא שטבל אסור לאוכלו עד שיעריב משמו, ויעלת מן המוקף ורק מדבר שגג מרה מלאכתו, ולר"ך שיהו שיריה מוכרין: ב) מתניתא

חלה פרק א

בחלה (ו): ג (ה) עיסת מעשר שני (ו) בירושלים חייבת (ז) בחלה: ד ספק מדומע (ח) חייב בחלה, דברי ר' מאיר, ור' יוסי פוטר (ט), וחכמים אומרים, מדומע פמור (י) מן החלה, ספק מדומע נאכל משום דמע (יא) וחייב בחלה (יב): ה העושה עיסה לאוכלה בצק (יג), חייב בחלה, קמח קלי (יד) שנבלו (טו) ועשאו עיסה, חייבת בחלה (טז): ו ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו (יז), איזהו חלום (יח) הנותן קמח לתוך חמין, המעיסה חמין לתוך קמח (יט), וחכמים אומרים (כ), אחד זה ואחד זה, הנעשית באילפס ובקדרה (כא) פמורה (כב), הנעשית בתנור חייבת: אמר ר' אלעאי (כג), שאלתי את ר' יהושע (כד), חלות תודה ורקיקי

הגיון אריה

זו מיייתי לה הש"ס צבלי פסחים דף ל"ה ע"א וירו' בפרקין ה"א ופסחים פ"ב ה"ד, ובירו' פלוגי רבנן ור"י בן טרי, ריב"ג אומר בדקו ומלאו אותה שהיא צלה לירי מנה וחמין, ורבנן אמרין בדקוה ולא מלאו אותה שהיא צלה לירי מנה וחמין: ג) צבלי שם מפרש שהוא שילייתא דמשתחא ביני כליתא, ושליתא (פרש"י ק"ח, דהיינו שוארץ-קארן ב"א, ועיין לעף ל"ד ר"א וכו'): ד) וה"ה שאלם יולא בה ידי חובת מנה, דהא צלה תילא ולפי הברייתא צבלי שם נריך לומר דלר' יוחנן בן טרי אף אורי חייב בחלה, דהא חייבין על חימומו כרת: ה) למ"ב לית הוספה בתוספתא ולא ברייתא בירו': ו) צבא זו והצאה אחריה תמלא בתוספתא בתוך ההוספות שמשכין אחר מ"י דפרקין, ואין שום ספק שאמ"ג ומ"ד קאו וכלן מקומן: ז) בצרייתא, מיייתי לה הש"ס פסחים ל"ח, סוכה ל"ה וסנהדרין ק"ב פלוגתא דר"מ וחכמים היא, אבל בספרי פ' שלח ח"ה מראשית עריוותיכם שומע אני אף עיסת תרומה ועיסת מ"ש במשמע ת"ל חלה וכו' אבל אמרו עיסת מ"ש בירושלים חייבת בחלה, ותוספתא דילן מסכמת עם הספרי, וכן פסק הרמב"ם פ"ו ה"ד עיי"ג בכ"מ, ובצרייתא דצבלי חסר מלת בירושלים אבל סנהדרין שם ח"ה ח"ר חסדא מחלוקת במ"ש בירושלים וכו' אבל בגבולין ד"ה פטור עיי"ג ברש"י ובר"ש למשתמו, ובעל ח"ס שהביא גי' כ"י תוספתא ספרדית ומנגמס לישנא דר"ש לא ראה הסוגי' בגמ' שם: ח) דמוע וספק דמוע כל"ל, וכן הגיה כבר הרב בעל ח"ד על פי הברייתא פ' יולא דופן דף מ"ו, דשם פלוגי בעיסה שדומעת ודאי, עיין פירוש מהרי"ט אלגאזי על הלכות חלה להרמב"ם אות י"ט: ט) בתרתוי, בדמוע ובספק דמוע, ובגמ' שם זוגי זוגי קתני ר"מ ור"י, ר' יוסי ור"ש, ובדפוסם פאזעוואלק נפלו התיבות ספק מדומע חייב בחלה: י) דכתיב והרמותם ולא שנתרמה כבר, ועיין ירו' ספ"ו דתרומות ומכלתין פ"ה ה"ד דהבא והתם מנימרא דר' יוחנן הוא, והנ"ל בפרקין הנכונה ובתרומות נריך להגיה, ובח"ש אחו כדרכו בגי' המשובשת דתרומות ודחה גי' הנכונה בסוגיין: יא) כגון שהי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזו מהן נפלה, עיין תרומות פ"ו מ"ה, אמרינן לתוך של תרומה נפלה: יב) דהא נאכל בתורת חולין גמורין: יג) צבא זו תמלא בתוספתא בתוך ההוספות למ"ו והמפרשים מדחקו להגיה ולפרשה ורובם כבולין גורסין לעשותה בצק פטור, ואני אומר שכלן מקומה והפסקא דמתני' וכן הקטובקאות קאי, והבא חניה לריכה שום תיקון, והא קמ"ל לע"ג שאינו עושה ואופה את העיסה אלא לאוכלה בצק, וזהו פירושו של קטובקאות, אפ"ה חייב בחלה, דכיון שנאפה לחם חקרי ליה: יד) שעשה מקלוי ואפשר לאוכלו גם בלי אפייה: טו) כל"ל וכהג"י בדפוסים הישנים והגי' שקיבלו בכ"ו אירפורע משובשתא ובצרייתא דירו' בפרקין ה"ו ליתא: טז) ודוקא חס עשאו עיסה לאפותה פת, כדאמר ר"י בשם ר' יוחנן שם בירו' והוא שאפיין: יז) ר' יוסי פליג את"ק דת"ק אומר איזהו העיסה קמח שע"ג מוגלשין, החלוטת מוגלשין ע"ג קמח, הכי ליתא להדיא פסחים דף ל"ו: יח) הדחלישח כל"ל וכהג"י במתני' ובצרייתא דירו' הגי' חלוטת וחס הקדום המעיסה לחלוטת: יט) צבלי שם ח"ה ר"י בר"י אומר משום אביו זה זה לפטור, ואמרי לה זה זה לחיוב: כ) החכמים פלוגי אב"ה וכן הוא להדיא בירו' דכבי ח"ה וחק"א לא כדברי זה, ולא כדברי זה: כא) צבא זו תמלא בתוספתא אחר ההוספות למ"ו וברור הוא שכלן מקומה: כב) דלא ליקרי לחם אלא מה שנאפה בתנור: כג) צבא זו תמלא בתוספתא אחר ההוספות למ"ו וברור הוא שכלן מקומה: כד) ר' אליעזר כל"ל וכהג"י צבלי פסחים דף ל"ח ע"ב, וגם הסברא נותנת שכל"ל, דהגה ר' אליעזר הי' תלמידו של ר' אליעזר, כדתייבא בתוספתא דזבחים ספ"ב וכדתייבא בגמ' שם י"ח וסוכה כ"ז, ובדל"ה הלך בראשונה אלא רבו לשאל את פירו, ולא תתמה על מה דתייבא התם, אמר לי לא שמעתי, דהתם לענין חובת מנה קמשתעי

חלה פרק א ב

קצמ

נזיר (ה) מה הן בחלה, אמר לי פמורות וכשבאתי ושאלתי את ר' אליעזר (ו), אמר לי, עשאו לעצמו פמור (ז), למכור בשוק חייב (ח), וכשבאתי והרצתי דברים לפני ר' אלעזר בן עזריה (ט), אמר לי, חברית (י) אלו דברים (יא) נאמרו מהר חורב: ז המלאי (יב) של ישראל, ופועלי עובדי כוכבים עושין בתוכו, חייב בחלה (יג). המלאי של עובדי כוכבים, ופועלי ישראל עושין בתוכו, פמור מן החלה (יד). העושה עיסה לרבים (טו), חייב בחלה. עיסת ארנונא (טז) חייבת בחלה, מפני שהיבב באחריותה עד שעה שימסור (יז): ח ר' יהודה (יח) אומר, עיסת כלבים מעצמה ניכרת (יט), עשאה כעכין (כ) חייבת, עשאה למודין (כא) פמורה (כב):

פרק ב (א) איזו היא הארץ (ב), ואיזו היא חוצה לארץ (ג), כל השופע

הגיון אריה

קמשתמי והכא לענין חלה, ולהיות שר"א לא אמר דבר שלא שמע מרבותיו, אמר ההם לא שמעתי, דבאתה לא שמע אלא לענין חלה: (ה) קושיה התו"ט למה קרי לשל תודה חלות ולשל מיר ריקים ידועה, וכ"כ ידוע שהורולו דחוק, עיין בבית דוד ובעץ חיים, והרב בעל הון עשיר ובעל ששנים לודו החריבו ליישב לשון המשנה, ולפענ"ד לא כוון והנא חלות וריקיק תודה ומיר, משום שחלות תודה ומיר אינן שוין, להיות שבמיר אינן בכלל אלא מה שבפרט, עיין מנחות דף ע"ה ע"א וספרי פ' נשא: (ו) ר' יהושע כ"ל: (ז) דכתיב ראשית עריסותיכם ולא של הקדש: (ח) דלא בדעתו אלא בדעת הלכותות הדבר תלוי, דאמר אי לא מודבנא חילנא אלא, ועיין בירוש' בפרקין סה"ו דכ"ל התם שמה לא ימלא הלכותות ונטבלו מיר, וכג"י בשדה יהושע: (ט) כ"ל והג"י אליעזר בפסחים סס משבשתה, עיי"ש בד"ס: (י) שבעה: (יא) בש"ס ה"ג ה"ן ה"דברים, וא"ד התם שבלשון בתמיה אמר ליה הכי: (יב) כל מלוואו של חנות נקרא מלאו והכא במלאו חנות של נחום קמיירי, והא דנקיט בהך ליבנא ולא אמר התם עיסה וכו', משום דבחתמו של נחום חותם נמכר פת ושאר, ומתניתא זו מייבא לה היר' בפ"ג ה"ד, ולפענ"ד קאי בבא זו אפסקא דמהני' נחום ששעה, וסד"ל דוקא אם עשה הוא בעצמו את השאר, חייב בחלה, קמ"ל דחויב חלה לא במגלגל העיסה תלוי: (יג) דבהך בעל העיסה אזלין, ונגלו של גוי אטו פוטר אותה ועי"י ב"י סי' ש"ל: (יד) דאינן נגלו של ישראל מחיובה בחלה, אם העיסה היא של גוי: (טו) בשותפות, אעפ"י שאין בחלק של כל א"ל חויב חלה, אפ"ה חייב דעריסותיכם כתיב, וכן כתב הרשב"א הביאו הב"ב בס' שכ"ו, ועיין חולין קל"ה: (טז) מום שנותנין למלכות, ומלה יוניה (*) היא: (יז) כל' אם לא יקבלו הימנו עיסה זו תריך ליתן אחרת תחתיה, וכן אמרו בירוש' פ"ג רה"ד עיסה ארענא היא ברשות ישראל שמה ימליך הגוי ליעלה, אבל בבבלי פסחים דף ו' אמרי דחייב משום דלית קלא לעיסה, והרואה אומר שלו היא ואוכלה בלא חלה עיי"ש ברש"י: (יח) בבבלי ברכות ל"ז: א"ה ר' יהודה אומר מעשים מוכיחין עליה וכו', אבל בירוש' בפרקין מייבא להך מתניתא סתם: (יט) אי הרועין אוכלין הימנה, או לא, ור"י לפרושי מתניתין קאהי: (כ) כג"י בכ"י אירפורט וכ"ל גם בבבלי סס ובירוש' בפרקין לפי ד"ס והערוד ערך כעך, ובדפוסים הראשונים של התוספתא הגי' ככרין (ובכ"ש הגיה גי' כ"י אירפורט וגרס כעצין 1): (כא) כעין נסרים דקים, ולפי פי' רבנו ר' נתן בעל הערוך למודין כמו עמודין ארוכים, והרב בעל מוסף הערוך כתב שעל סס אורת אות יוני הנקרא למבדא קראו חו"ל למודין לנסרים או עזים מחוברים נוגעים בראשם והולכים ונפרדים ונרחקים עד סופם, ובמחכ"ה אי אפשר לומר שהלמודין נוגעים רק בצד ראשם, דא"כ אין יכול לסתום הבור על ידן שלא יחמיץ היין, והגן מ"ק פ"ב מ"ב עושה לו למודים שלא יחמיץ; ולולי דמסתפינא ה"א ש"ל בכל מקום כלמודין במקום למודין כו' הש"ס בברכות, והמלה יוניה (*), ופתרונה קנה, נסרים שהם דקים כקנה: (כב) למ"ע לית הספה בחוספתא ולא בריתא בירוש':

פ"ב (א) מ"א, חויב חלה אינו תלוי בחיוב מעשר גם להא, שחמשת מיני דגן שבין מחו"ל לארץ, אם עשה מתן עיסה בא"י, חייבין בחלה לכ"ע, ובפירוט הארץ שיאלו לחו"ל פליגי ר"א ור"ע, לר"א קפידא רחמנא אלחם הארץ, ולחם הארץ אפילו בחו"ל חייב בחלה, ולר"ע אינה קפידא רחמנא אלחם הארץ אלא שמה בארץ: מ"ב, וכמו שחויב חלה חל על פירות הבאין מחו"ל כשנגלו העיסה הוא בארץ, ה"ג חל חויב מעשר ושבועיות על זרעים שגדלו בעפר חו"ל הבא בספינה נקובה לארץ, כשהספינה נושטה בקרקע והזרעים יונקים מלחות עפרה של א"י, וזרעים אלו אעפ"י שגדלו בספינה נקובה אינן מוכשרין לקבל

*) καλαμῆς ἴδος *ερανος*)

חלה פרק ב

ויודר ממזרם אמנום (ד) ואילך (ה) ארץ ישראל , ממזר אמנום ולהלן (ו) חוצה לארץ: הנסין (ז) שבים, רואין אותן כאילו חוט מתוח עליהן (ח) ממזרם אמנום ועד נחל מצרים (ט), מן החוט ולפנים ארץ ישראל, מחוט ולחוץ חוצה לארץ (י), ר' יהודה אומר, כל שהוא יא' כנגד ארץ ישראל הרי היא בארץ

הגיון אריה

לקבל עומאה עד שצו עליהם מים, ולא אמרין דבספינה כזו בודאי כבר צאו עליהן אעפ"י שלא ידעין, ואפילו עשה עיסה מחמשת מיני דגן שגדלו בספינה כזו ולשה בני פירות חייבת בחלה, והחלה אינה לריכה כטילת ידיים אלא נחלת בידים מסואבות (ולענין מי פירות עיין ברא"ש): מ"ג, המפרשים חלה לריך לברך בין שהחלה טהורה, בין שהיא טמאה, ומשום האיס כשהוא ערום אין מפרשים חלה, מפני שאינו יכול לברך, להיות שאי אפשר לכסות הערוה בגליו, אבל האיס כשהוא יושבת ערומה מברכת ומפרשת חלה, ומי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה, אינו רשאי לעשותה קב קב פחות פחות מכשיעור, כדי לפוטרה מן החלה, אלא מפרשה בטומאה כדי שלא יפסיד הכהן חלקו להיסק: מ"ד, מי שעשה עיסתו פחות פחות מכשיעור, אפ"ה חייבין בחלה, כשנשטין זו את זו וניתנין אחר האפייה לכל אחד (עיין בשטת אליהו): מ"ה, החלה לריך שחלה עיסה ולא קמח, ומי שהפריש לחתו מן הקמח שבטיסה לא ילא ידי חובתו, וחלה זו של קמח גזל ביד כהן, והעיסה עלמה שהפריש ממנה הקמח חייבת בחלה, ואם ישאר הקמח בידו של כהן, יהי המפרש סבור שלא כבר ידי חובתו, ובדיעבד אם נשאר הקמח ביד הכהן, ויש בו שיעור חלה, אעפ"י שחייב בחלה, אפ"ה כולו אסור לזרים, להיות שנקרא עליו שם חלה (עיין ברמב"ם פ"ה ה"א ובכ"מ): מ"ו, קמח שלא רקדו ונשאר בו הסוכן והמורסן, אם יש בכל קמח בהדי השאר חמשת רבעים, חייב בחלה, אם רקדו את הקמח והח"כ חזר ונתן המורסן לתוכו, אינם מלטרפין לכשיעור, אבל אם חזר ונתן הסוכן לתוכו, ה"ה מלטרפין לכשיעור: מ"ז, שיעור חלה אינו מפרש בטהרה, ומדברי סופרים בעה"ז מפרשים א' מכל"ד מן העיסה, בין שהעיסה מעוטה, בין שהיא מרובה, אבל נחום וכ"כ מי שעושה למכור בשוק ותאן א' ממ"ה, ואם עומאת העיסה ביד בעה"ז בשוגג או בזונם סגי כשפריש א' ממ"ה, ורק כשנעמאת במזיד, מפרש א' מכל"ד: מ"ח, כמו שפליגי החכמים ור"א בהרומה לענין הפרשה מטהור על העומא, ה"ל פליגי בחלה, לחכמים חלה אינה ניטלת אלא מן המוקף ומשום אינה ניטלת מן המטהר על העומא, ור"א אינו מלריך אלא מן המוקף ור"ל שיעסה הטבולה לחלה אינה חלה אלא כחולין, ומותר לגרום עומאה לחולין, לפיכך שתי עיסות, אחת עומאה, ואחת טהורה, מושך מן העומאה לטהרה פחות מכביצה ומפריש מן הטהורה על שתיהן (עיין הסתירה ברמב"ם בכורים פ"ה ה"ד, דשם פוסק כחכמים ובפ"ו ה"ב פוסק כר"א, ובגהה שם א"ה בפירושו פסק רבינו כחכמים ובאן חזר בו ופסק כר"א עכ"ל, ובדוק יש לומר דהרמב"ם פוסק בפ"ה שאינה ניטלת אלא מן המוקף, ולא מן המטהר על העומא בשלא מן המוקף, והלגון מוכיח קלה, דכך הו"ל החלה נקראת תרומה לפיכך אינה ניטלת אלא מן המוקף ואינה ניטלת מן המטהר על העומא לכתחילה כתרומה, עיי"ש, ומן התומה שמרן הכ"מ לא העיר כלום): ב) צבא זו והבאה אחריה הן סוף ההוספתא דמכלתין וברור שכלן מוקמין ושתיהן אמ"ל דפרקין קאו, ועיין לעיל תרומות פ"א אות קע"ד דהתם נמי הובאה הך מתיבתא אפסקא דמ"ה ולא מפירות הארץ על פירות חולה לארץ ולא מפירות חולה לארץ על פירות הארץ, וכ"כ מיייתו לה נמי הכא לענין חיוב ופטור חלה: ג) שפירותיה פטורין מן החלה, ופירות א"י שהובאו לשם פטורין לר"ע: ד) בירו' הו" שורי חמנה ובצבלי טורי חמנון, ואמנום נקרא בימינו חמנה דאגה, ועיין לעיל תרומות שם: ה) ולפנים כ"ל וכהג"י בירו' במכלתין פ"ד ה"ח ושביעית פ"ו ה"א ובצבלי גטין דף ח' ע"א: ו) ולחוץ כ"ל, ועיין מה שכתבתי לעיל תרומות שם אות קע"ז: ז) כבר ידעת שהוא לשון יוני ועינו אים, והג"י האניסין בכ"י אירפורט משובשתא, ואפ"ה החיוב בה בח"ש: ח) כהג"י בכ"י אירפורט ובצבלי שם, אבל בדפוסים הישנים ובירו' ליתא מלת עליהן: ט) נחל מזרים נבולה של א"י במקצוע מערבית דרומית, כדכתיב (מסעי' ז"ר, ג' וכו') והיה לכם פאת נגב ממדבר לין וכו' ונגב הגבול מעמנון נחלה מזרים והיו תולדותיו הימנה, ונחל מזרים נקרא היום וואדי על ארש: י) ת"ק דר"י נמי קרא יתירא קא דריש, כדכתיב הים הגדול וגבול הך וגבול למה לי? אלא ללמדך קאתי שלא תימר חוף הים בעקמיותו זה גבול מערבי, דיש גבול לחוף הים, וזהו חוט המתוח ממקצוע לפומית מערבית למקצוע דרומית מערבית: יא) לאו האיס בלבד אלא כל רחבו של ים הגדול, ועיין רש"י גיטין שם ד"ה ר"י, שכתב דאף רחבו הים בכלל התחום, ובפירושו על התורה כתב וז"ל והי' לכם הים הגדול למזר וגבול הנסין שבתוך הים אף הם מן הגבול והם אים שקורין איזומ"ס עכ"ל, דמשמע הנסין דוקא, אבל מה שהוא להלאה מן הנסין אינו מתחום של א"י, וזהו לא

כת"ק

חלה פרק ב

ר

ישראל, שנאמר (י) וגבול ים והיה לכם ים הגדול וגבול (יא). הנסין שבצדדין (יד),
 רואין אותן כאלו חוט מתוח מקפלרייא (טו) ועד אוקינוס, מנחל מצרים ועד
 אוקינוס, מן החוט ולפנים (טז) ארץ ישראל, מן החוט ולחוץ (יז) חוצה לארץ:
 ספינה (יח) שבאת מחוצה לארץ, והיתה בה עיסה, עד שלא קרמו פניה (יט)
 חייבת, משקרמו פניה פטורה (כ): ג (כא) מי שאין (כב) יכול לעשות עיסתו
 בטחורה (כג), יעשנו קבין (כד), ואל יעשנו בטומאה, ר' עקיבא אומר,
 יעשנו בטומאה (כה), ואל יעשנו קבין, שכשם שקורא (כו) על הטחורה,
 כך קורא על הטמאה (כז), על זו קורא חלה לשם (כח), ועל זו קורא
 חלה לשם, אבל קבין אין להן חלה (כט) לשם (ל), אמרו לפני ר' עקיבא,
 אין אומרין לו לאדם, עמוד וחמא בשביל שתזכה (לא), עמוד וקלקל בשביל
 שתתקן (לב): ו (לג) כהן ששייר (לד) קמח בעסק עיסתו (לה), וכן האשה ששיירה
 קמח בעיסתה, הקרין (לו) והשאור מצטרפין (לז) לחמשת רבעים, לאסור את העיסה (לח):

הגיון אריה

כת"ק ולא כר"י, דלת"ק הנסין חוץ לחוט ה"ה חו"ל, ולר"י כל הרחב לגד מערב ה"ה ח"י, וז"ע:
 (יב) במדבר ל"ד, ו' (יג) הים הגדול וגבול: (יד) לגד לפון ולגד דרום: (טו) עיין תרומות פ"א אות
 קפ"ג: (טז) כלו' בין שני החומין שבפון ושבדרום: (יז) לנמלה ולמטה: (יח) מתניתא זו מיייתא לה הירו'
 בסוגין ומפרש התם על דעתיה דר"ע היא ספינה היא עיסת הגוים היא כמיסתם שהכל הולך אחר הקרימה
 בתור, ועיין תוי"ט פ"ג מ"ו ולקמן פ"ג אות כ"ד: (יט) מן החוט ולפנים: (כ) ובספינה שבאת מארץ
 לחו"ל חליבא דר"ע עד שלא קרמו פניה מן החוט ולפנים פטורה, משקרמו פניה חייבת, דהא לדידיה כל
 פירות ח"י שילא לחוץ לארץ מן החוט ולחוץ פטורין מן החלה, ור"ע ס"ל שמלת עריסתכם ענינה כמו
 משארתכם, וכן משמע נמי מת"ל שת' מריש אלתכון ומשארתם אלוותהון דעריסה והעיסה שתיין נקראו
 אלתא, ועיין מהרי"ט חלגאוי סס אות י"ב ומה שהביא מהש"ב הרשב"א ח"א כ"י נ"ד: (כא) למ"ז לית
 הספה בתוספתא, חע"ג שהובאו ליה ברייתות בירו': (כב) בצ"א זו תמלא בתוספתא אחר ההוספות למ"ז
 ולפני ההוספות למ"ח דפרקין, ועיין תחוינה שהיא סיפא דמ"ג ופאן מקומה: (כג) כגון שהוא טמא ורחוק
 מן המים שלפניו יותר מארבע מיל, או שגהר מפסיק ואותו גהר אינו ראוי לעבילה, ועיין ירו' ברכות
 פ"ח ה"ב ומלכתן פ"ב ה"ב וה"ג: (כד) ועשה עיסתו קב קב, כדי שלא תבא לידי שיעור חיוב חלה, דמוטב
 שלא יפריש חלה כלל, משפרישה בטומאה: (כה) מוטב להפריש חלה טמאה, משלא להפרישה כלל: (כו) שם
 חלה, ובמתני' גבי' שהוא קורא: (כז) במתני' גבי' לטהרה, לטמאה, וכ"כ לקמן לז: (כח) במשכ"ל ובשכ"מ
 גבי' בשם, אבל הר"ש מביא ש"ג לשם, והגו' בשם מדויקת ביותר, דאין לרין לומר שיש כאן לשון כפול,
 אלא פירושו על זו קורא חלה בשם, מצדק עליה בשעת הפרשתה, ועיין בשו"ש לרוד: (כט) כה"ג בכ"י
 אירפורט, אבל דרפוסים הישנים ובמתני' גבי' חלק, אכן בש"ס כ"ו מיינען חלה כמו בכ"י אירפורט,
 עיין בד"ס: (ל) ע"כ לשון המשנה מלה במלה: (לא) ר"ע אומר תתי, שטמא מפריש חלה ושמצדק על
 הפרשת חלה טומאה, ומש"ה קמהדרי ליה הכומים תתי, חדא וכי אומרים לו לאדם שיגרום טומאה
 לקדשים, בשביל שיזכה לברכה: (לב) ועוד אף אם יומר שיפריש חלה בלא ברכה, מ"מ מתקן הוא
 חת עיסתו ע"י קלקול, דהגרמנת טומאה לקדשים ושריפתן קלקול הוא (וצח"ס לא ידד לעומק הענין ומש"ה
 חסם בגי' כ"י אירפורט אומר ר"ע, ועשה ח"ע כאלו לא ידע שבכל הדפוסים גבי' אמרו לפני ר"ע דתב
 וז"ל ראייה לבאר (?). זה מפני שהמפרשים פי' שחכמים הוא דקאמרי לר"ע ואין זה מחזור דמאי חוטא
 הוא דקאמרי ומאי מתקן דהא ע"כ לא חוי למיודי עכ"ל, ולמפרש זה הגרמנת טומאה לקדשים אינה חטא והפרשת
 חלה אינה תיקון לעיסה: (לג) למ"ד ולמ"ה לית הספה בתוספתא, ובירו' הובאה ברייתא אחת: (לד) במתני'
 חת שהשאור הסובב והמורסק מלטרפין ובעל התוספתא בא להוסיף שאף הקרן והשאור ושיורי קמח מלטרפין,
 ויקטן בהן משום שקך היה דרכם להפריש את החלה ע"י כהן גבל המורב בטהרה: (לה) כה"ג דרפוסים הישנים,
 אבל בר"ש רפ"ג גבי' לעיסתו וכ"כ אירפורט בעיסתו: (לו) כל"ל וכה"ג בכ"י אירפורט ובר"ש, ובדרפוסים
 הישנים הגו' הקמח, וקרן נקראו אותן חתיכות קטנות שנפרדו ונפרדו מן העיסה וגשאו במשארית. עיין
 פירושו של רב האי גאון לכלים פ"ח מ"ו: (לז) עם הקמח שנשייר: (לח) בלי הפרשת חלה, וזהו דוקא כשלא
 התנה

חלה פרק ב

ז אמר ר' יחודה, מפני מה אמרו בעל הבית אחד מעשרים וארבעה, מפני שעינו יפה בעיסתו (ש), ונחתום אחד מארבעים ושמונה, מפני שעינו צרה בעיסתו (ט), וחכמים אומרים, לא מן השם הוא זה (א), אלא (ב) בעל הבית עיסתו מעושה, ואין בה כדי מתנה לכהן (ג), נחתום עיסתו מרובה, ויש בה כדי מתנה לכהן (ד): הלוקח מן הנחתום (ה) ומן האשה (ו) שעושה למכור בשוק, צריך להפריש חלת דמאי (ז), מן בעל הבית ומן המתארחין אצלו (ח), אין צריך להפריש חלת דמאי, שחלת (ט) דמאי נימלת אחד מארבעים ושמונה, ר' שמעון אומר, אפילו לא עלה בידו (י) אלא אחד מששים, יצא (יא): ח ר' אליעזר אומר, חלה נימלת מן המהור על המזא (יב), אמרו לפני ר'

הגיון אריה

התנה בחלה ראשונה שתהיה על העיסה ועל השאור ועל הקמח שנשתייר, דהכי איתא בירוש' רפ"ג למדו את הכהנה הרי זה חלה על העיסה הזאת ועל השאור המתערב בה ועל הקמח שנשתייר בה ועל הקרף שיתקן תחתיה לכשתעלה עולה גוש אחד תוקדש זה שבידי לשם חלה, ועיין רמב"ם פ"ה ה"ב (ש) ואינו מוקפד על שיעור גדול כזה: (ז) ומש"ה קבעו לו שיעור קטן, ובבב"ת דירוש' בפרקין ה"ו כהג"י ח"ר יהודה מפני מה אמרו וכו' אלא שהנחתום עינו יפה בעיסתו וצבע"ב עינו רעה בעיסתו, אכן בר"ם ובשדה יהושע גי' הירו' מסכמת עם הגי' שבחוספתא (ובח"ש הגיה החוספתא על פי דפוסי הירו') ורמב"ם בפסח"ם כתב וז"ל ועוד נתנו טעם אחר מפני מה נתנו שיעור לצבע"ב חלק מעשרים וארבעה, לפי שענין הולאת החלה הוא נתון לאשה והאשה עינה רעה ובשנתיירחין אותה להוליא חלק מכ"ד ולואי שתוליא חלק מארבעים ושמונה, עכ"ל, ופי' זה בטי על ט' הירו' בדפוסים שלנו, והרב בעל ט"פ מביא דברי הרמב"ם כמעט מלה במלה בשם החוספתא, דכתב בפט"ו וז"ל וכדאיתא בחוספתא מסכת חלה פרק קמא עוד טעם לפי שהולאת החלה נסור לאשה והאשה עינה רעה ולואי שתוליא חלק ממ"ח כשגולת עליה חלק מכ"ד עכ"ל, וזה דבר מתמיה, דבחוספתא שלנו לא נמלא שום רמז מכל זה, ול"ע: (א) מושב זה כ"ל וכהג"י בר"ש, ובירוש' שלנו ח"ה לא משם הוא זה ולא מטעם זה, ובדוא"י הק מטעם זה אינו אלא פירושא להנלות מן השם הוא זה, ואינו מעיקר הספר, ועיין בשדה יהושע: (ב) בירוש' ח"ה אלא ונתתם מנוט תרומת ה' לאהרן הכהן, עשה שינתנו לכהן ככהנתו אלא שהנחתום וכו', ובירוש' שהביא הר"ם הגי' כנוו בחוספתא, ועיין בשדה יהושע שרולה לקיים צע"ב הטוסחא כמות שהיא בדפוסים, וכאן אין מקום להאריך בזה: (ג) מש"ה קבעו ליה שיעור גדול שיש בו כדי מתנה, ועיין מה שכתבתי לעיל דמאי פ"ה אות'ו: (ד) לפיכך סגי בשיעור קטן: (ה) מתניתא זו מיייתא לה הש"ס בפ"ד ה"ו, ומפרט התם דבחזן לארץ קנייירי: (ו) כהג"י בירוש' אצל בר"ם רפ"ה דדמאי הגי' האש: (ז) כל' מספק, שמה לא הפרישו עדיין, כך פירשו הרמב"ם והראב"ד ספ"ח, אצל הר"ם שם והמהרש"ם, הביאו הרב בעל שדה יהושע בירוש' שם, כתבו שצריך להפריש מן החלה של דמאי תרומת מעשר, ומסוגיא דירוש' וכו' מסוף צבא זו מוכח כפירוש הרמב"ם: (ח) כהג"י בכל הדפוסים, והטו' מצבע"ב ומתארחין אללו בר"ם ובכ"י אירפורט מחוסרת הבנה, אצל בירוש' ובהג"י מצבעל הבית המתארח אללו, כל' הלוקח מצבע"ב וכש"כ המתארח אללו, כך פי' הרמב"ם ולפי הראב"ד קאי הק המתארח אללו אמתחוס, בין כך ובין כך גי' הירו' מדויקה, דדוחק לומר שצב"ב לוקח מהמתארחין אללו: (ט) וחלת כל"ל ובכ"י וייטן ח"ה לפי שחלת, ובדפוסים הישנים חסרו התיבות שחלת דמאי ולריך להספיק שם בחר אין צריך להפריש: (י) כל"ל ובהג"י בכ"י אירפורט דאלוקה קאי: (יא) פשוטירי חלה ח' מכ"ד וח' ממ"ח הם רק מדברי סופרים ואינם אלא לכתמילה דוקא, ולהיות שחלה נקראת תרומה מדמה אותה ר"ש גם צבא לתרומה, דתקן תרומות פ"ז מ"ג תרם ועלה בידו אחד מששים תרומה ואין צריך לתרום, והא שחלה דמאי ח' מארבעים ורק דר"ם יתא שם בירוש': (יב) פסקא דמתני' הוא, ובעל החוספתא באמת אמתני' כולה קמבין ואין שום טורח להוסיף וחכמים אוסרין כמו שהגיה הגר"א, ובמתני' מפרש שטקן פחות מכבי"ה באמנע, כדי שיטול מן המוקף, ובבב"תא דבבלי סוטה ל: תנ'

ישמעאל (ג), והלא פלוני יש בדרום (ד), והיה מורה כהוראה הזאת (ה),
 אמר להם, לכוש שלבש בו אבא, וציין שנתן בין עיניו (ו), אם לא
 אלמוד בו (ז) לכל מורה הוראות, אמרו לו בשם ר' אליעזר (ח), אמר להם,
 אף הוא יש לו במה יתלה (ט):

פרק ג * האשה שהפקידה ב עיטתה, או שמכרתו או שנתנתו במתנה,

הגיון אריה

אף כביזה עיי"ש: (ג) בכ"י אירפורט הגי' ר' אליעזר ישמעאל, אכן נריך לידע ספק אליעזר הי' מעיקרא
 בגליון להבזה, דבכ"י אירפורט הנו' לקמן אלעזר ונ"ל אליעזר (ובח"ש לא הרגיש בדבר וגרס אלעזר)
 ומהגליון בזה התיבה לפנים שלא למקומה, ור' ישמעאל נמי כנראה הי' רוצה להתיר ליעול חלה מן
 הטורח על הטמא: (ד) לפענ"ד לא ראו מתחילה להזכיר שמו של ר' אליעזר בזה"מ מפני שמתוהו ואמרו
 פלוני יש בדרום: (ה) שטעוין חלה מן הטורח על הטמא ופלוני זה פליג אחכמים: (ו) נשבע צבדי
 אביו כה"ג, ועיין דרכי המשנה ק"ו הערה: (ז) כותיה שנותר: (ח) כיון שראו שר' ישמעאל רוצה לפסוק
 ההלכה כר"א אמרו לו שמו: (ט) דלא אמר מועלם מה שלא שמע מרבותיו, ודבריו אינם של יחיד, כנ"ל,
 ולפי המשפטים הך אף הוא אפלוני שדרום קאי:

פ"ג * מ"א, אין שם עיסה על קמח של חטין שנתערב צמיס קודם שתתגלגל, ועל קמח של שעורין
 קודם שתטמטס (התפעל מן טוס או טומס) וקודם לגלול וטמטוס אוכלין עראי מן העיסה, והאוכל
 הימנה אחר הגלגול ואחר הטמטוס מצלי להפריש חלה, חייב מיתה בידי שמים, ואעפ"י שיעקר המלואה
 להפריש חלה אחר גמר הטיסה, אפ"ה תקמו החכמים לומר ולהצביח החלה תוכף אחרי שנתערבו המיט
 עם חמשת רביעים של קמח, ובלבד שלא יהו חמשת רביעים בלתי מעורבין (ואם התנה מתחילה,
 הפרשתו פטורה כל מה שבערסה) וההקטין כן מחשש שמה טמא העיסה ביני וביני: מ"ב, ולהיות
 שחייב חלה אינו חל על העיסה קודם הגלגול, יש נפקותא בין דמוע וספק טומאה קודם שתתגלגל
 לאחר שתתגלגל, דאם נתערבה תרומה בפחות ממאה חולין קודם הגלגול, פטורין מן החלה, לאחר
 הגלגול, חייבין בחלה, נגד לה ספק טומאה קודם הגלגול, יכול לטמאה מיד, לאחר הגלגול צריכה
 שימור כמו תרומה תלויה, דחולין הטבולין לחלה כחלה דמיין: מ"ג, וכ"כ יש נפקותא לעיין
 הקדש, דאם נתגלגלה ביד האשה בין אחרי שהקדישה ופדאחה, בין קודם שהקדישה ופדאחה,
 חייבת בחלה, דבשעת הגלגול היתה חייבת, אבל אם גלגלה הגזבר אחר שהקדישה וקודם שפדאחה,
 פטורה מן החלה, דבשעת הגלגול היתה פטורה: מ"ד, וכן הדין לעיין חייב מעשר התלוי בשונה
 המעשרות, דאם באו הפירות לעונה מעשרות צד המקדים והפודה אותן, כגון שהקדישן ופדאן קודם
 שבאו לעונה מעשרות, או שהקדישן משבאו כבר, חייבין, אבל כשהקדישן קודם שבאו ובאו לעונה
 מעשרות ביד הגזבר, ואח"כ פדאן, ה"ה פטורין מן המעשרות, דבשעת חובתן של הקדש היו, ובדגן
 של הקדש ליכא חייב מעשר: מ"ה, הגלגול מחייב את העיסה בחלה אבל לא המגלגל, דאם העיסה
 של עכו"ם, אעפ"י שנתן הקמח לישראל לעשות לו עיסה, אפ"ה פטורה מן החלה, אבל אם נתנה לו
 במתנה, ונתגלגלה ביד ישראל, חייבת בחלה, וישראל שיש לו עיסה בשותפות עם האכרי, אם אין ידוע
 בדואר שיש בחלקו של ישראל חמשת רביעים, פטורה מן החלה: מ"ו, בעיסתו של גר נמי תלוי חייב
 חלה בגלגול וטמטוס, דאם נעשית העיסה קודם שטבל הגר פטורה, לאחר שטבל חייבת, ובספק אי
 נעשית קודם או אחר שטבל חייבת בחלה, אבל זר שאכלה בשוגג, אינו משלם חלה רק את הקרן, ולר"ע
 ליכא חייב חלה עד שיקרמו פניה של פת בתורה: מ"ז, נתערבו מיני דגן המחוייבין בחלה צמימי קטניות
 הפטורין מן החלה, אין חייבין בחלה חלה כשם שנתערבה חמשת רביעים ממני דגן, אכן כשנתערבה
 עיסה של חטים בעיסת אורז אעפ"י שאין בחטים שימור חלה אפ"ה חייבת העיסה בחלה, כשם בה טעם
 דגן, דחטים ואורז דמו להדדי, ואם אין בה טעם דגן, פטורה מן החלה, וה"ה לעיין פסח, אם יש
 בעיסת חטים ואורז טעם דגן, יולא בה ידי חובת מלכה, ואם לאו, אינו יולא: מ"ח, עיסה שלא הורמה
 חלה, כשנתערבה בעיסה שהורמה חלה, אם יש לו עוד עיסה אחרת שלא הורמה, טעל הימנה גם
 על אותה שנתערבה, ואם אין לו אחרת, טעל חלה מן התערובה, כאלו היות כל העיסה טבולה
 לחלה, דה"ה מין צמימי ולא בטיל: מ"ט, וה"ה כשנתערבו יתים ועגבים של צה"ב בייתי סכה פאה
 ולקט וצמני פרט ועוללות, אם יש לו טבל אחר מפירות הללו, מוילא הימנו גם על אותן שנתערבו
 לפי חשבון, ואם אין לו טבל אחר, מוילא תרומה ות"מ מכל התערובת, וממעשר הראשון שנשאר לו

אחר

חלה פרק ג

פטורה (ג) עד שתתגלגל בחמים ותמטמם בשעורים (ד), אין חיבת בחלה (ה),
 עד שיהא בדגן (ו) כשיעור, גלגלה בחמים ומטממה בשעורים (ז), אף על
 פי שאין בכל אחד ואחד אלא כזית (ח), חיבת (ט) בחלה: **ב נולד לעיסה**
ספק טומאה (י) עד שלא גלגלה, תעשה בטומאה (יא), ומשגלגלה
תעשה במהרה (יב). וחלתה תלויה (יג), באיזה ספק (יד) אמרו, בדבר
 הספק לחלה (טו), וכן פירות (טז) שנולד להן ספק טומאה (י), עד שלא
 נגמרה מלאכתן (יז), יעשו בטומאה (יח), ומשנגמרה מלאכתן, יעשו
 במהרה (יט), ותרומתן תלויה, באיזה ספק (כ) אמרו, בדבר הספק
 לתרומה: **ן (כא) גר שנתגייר והיתה לו עיסה, נעשית כב) עד שלא**
קראו פניה (כג) חיבת, משקרמו פניה פטורה, דברי רבי עקיבא (כד),

הגיון אריה

אחר הפרשה ת"מ, אינו לריך ליתן ללוי, אלא לפי חשבון, וכ"כ אינו לריך לפדות ממ"ש שהפריש לפי
 טלו, אלא לפי חשבון: מ"י, דוקא כשתערב מין במיט, טעל לפי כולו, דדוקא מין במיט אוסר
 הטבל בכל שאר, אבל מין בשא"מ, אפילו הטבל מחומץ מתבל ומדמע, כגון שגפל שאור מעיסת חטים
 של חמשה רביעים לתוך עיסת אורז, אע"ג דדמו להדדי, אפ"ס פטורה העיסה מן החלה, כשאין
 בתערובת טעם דגן, וכשיש בה טעם דגן, חיבת בחלה: (ב) שהפקידה כל"ל וכהג"י זכ"ל של הגר"א,
 וכך הגיה כבר בעל ח"ד: (ג) בדחטים ליכא חיוב חלה קודם הגלגול, ובשעורין קודם הטמטום, אבל
 אחרי שחל חיוב חלה על העיסה, אסור להפקירה, למזכרה וליתנה במתנה, דהא נעבדה לחלה, ודינה
 בכל דבר כמו בטבל: (ד) כמו דליתא במתני' לענין אכילת עראי: (ה) עיסה זו שנפקרה שנמכרה או
 שניתנה במתנה קודם שחל עליה החיוב, אין חיבת בחלה, אף אחר גלגול בחטים וטמטום בשעורים:
 (ו) בכל אחד ואחד כ"ל וכן הגיה הגר"א, ופי' אם האשה מכרה או נתנה את העיסה חלקים חלקים,
 ואם הפקירה כאלה והחזיקו בה כמה אנשים וחילקוה, אעפ"י שהיתה בתחילה כשיעור חמשת רביעים,
 כיון שאין בכל חלק וחלק בשעת הגלגול והטמטום כשיעור זה, אין כאן חיוב חלה, אבל כשיש בחלק
 אחד שיעור חמשת רביעים, אעפ"י שהפקירה, אינו מועיל ההקטר לפטורה מחלה, דבשעת גלגול וטמטום
 קרי ביה עריכותה: (ז) ואח"כ הפקירה מכרה ונתנה: (ח) לאו דוקא, דלא שאל כזית, לא שאל פחות מכזית,
 חיבת בחלה, אלא אורחא דמלתא נקט שאין מוכרין ונתנין פחות מכזית: (ט) העיסה בחלה, ועל האשה להפרישה
 קודם שחלקה, או קודם שהפקירה: (י) לחולין, דהיינו ספק טומאה מוכחת: (יא) כל"ל וכהג"י במתני' ובכ"י
 אירופרט, ותעשה בטומאה פי' א"ל לעשותה קבין, דלפי מסקנת הש"ס בירו' איתא מתני' כטלוי עלמא ולא
 כר"ע דוקא, ועיין בפ"מ: (יב) דחולין הטבולין לחלה כחלה דמו: (יג) אין אוכלין ואין שורפין אותה, וכן הוא
 להדיא בברייתא דבבלי נדה דף ז' ע"א: (יד) הגולד לעיסה משגלגלה: (טו) בספק טומאה שאינה מוכחת, כדאיתא
 גדה שם ממי ספק חלה אבי ורבא דאמרי תרווייהו שלא תאמר בהוכחות שנינו כמו ב' שבוילין אלא בנשען, ומסיק
 התם כל שדאי מטמא חולין גזרו על ספיקו משום חולין הטבולין לחלה, ומהך טעמא לא גזרו על טבול יום
 משום חולין הטבולין לחלה, דטבול יום אינו מטמא ודאי חולין, ועיין רמב"ם אבות הטומאה פי"א הי"א
 ובטורים פ"ח ה"י, ומה שהביא מרן הכ"מ בשם מהוריק"ו, דיש ט"ס בדברי הרמב"ם טעות הוא כאשר הוכיח
 הרב בעל ח"י, עיי"ש: (טז) מהניתא לו לא מיייתי לה הש"ס מלה במלה, אכן מתוך הסוגיא בירו' פ"ג ה"ב מוכח
 שדועה היתה לאמוראי דאי, דהנה ר"י אמר שם מתני' ד"ה היא יעשה קבין בספיקו, וקא מוהיב ר' חייה
 בר בון והתני אף בשאר מינים כן אית לך למימר יעשה קבין בספיקו, כלו' הא תני' נמי הכי לענין חיוב תרומה
 ומעשרות, ובהן לא שייך למימר שיעשה קבין בספיקו: (יז) דלא הוקבעו הפירות למעשר עד שלא נגמרה מלאכתן,
 כדתן מעשרות פ"א מ"ה: (יח) ומפרישין תרומה ושורפין אותה כמו ששורפין את החלה שהופרשה מעיסה
 הטמאה קודם הגלגול: (יט) דחולין הטבולין לתרומה כתרומה דמו: (כ) הגולד בפירות אחר נדקן למעשרות,
 ועיין תוס' ד"ה טלד לה נדה דף ו' ע"ב: (כא) למשניות ג' ד' וה' לית הוספה בהוספה, ועיין לעיל פ"א אות
 ל"ב ושם הנמלא הברייתות שהובאו כאן בירו': (כב) נתגייר כל"ל ועי' אשגרת הלשון דמתני' עשו המעתיקים
 וכתבו נעשית: (כג) פני הפת בתור, דקרימה זהו גמר מלאכתה וזו עונתה להפרשת חלה, ועיין לעיל
 פ"ב אות כ': (כד) בירו' בפרקין ה"ו א"ה חב"י"א בשם ר"א מודה ר"ע לחכמים בעיסת הדיוט שנלגולה טבולה
 בלוי' דוקא בעיסת גר ס"ל לר"ע שהקרימה טבולה, אבל בשאר עיסה ס"ל לחכמים, אכן מזה דמני'
 לעיל

רבי יוחנן בן גוריון (יה) אומר, עד שלא התגלגל בחמים ותממם בשעורים, חייבת (כו), גלגלה בחמים ותמממה בשעורים, פטורה, אחרים אומרים (כז) משום רבי יהודה בן בתירה, משתעשה מקרצות (כח):
 ז העושה עיסה מן החמים ומן (כט) האורז, רבן שמעון בן גמליאל אומר (ל), אין חייבת בחלה, עד שיהא בדגן כשיעור (לא), ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, עד שיהא בה כשיעור (לב):
 ח הגומל שאור מן העיסה שלא הורמה חלתה (לג) ונותן לתוך עיסה שהורמה חלתה, הרי זה מביא קמח (לד) ממקום אחר ומצרפו (לה) לחמשת רבעים, לחייב עליו לפי השבון (לו) (לז):

פרק ד (א) מ"ג (ב), קב מכאן (ג) וקב מכאן (ד) חדש (ה) באמצע,

הגיון אריה

לעיל פ"ב אות י"ח ספינה שבת מנו"ל וכו' דליתא כ"ע מוכח שאינו מחלק בין עיסת גר לעיסת ישראל, וכ"כ מוכח מספרי הביאור הרמב"ם בפסח"ט ועיין במהרי"ט ח"ג ז' עיין בזה שלאחר זה: (יה) ות"ק דר"ע במתני' ר' יוחנן בן גורי הוא, והכי תני' בספרי פ' שלח חזקו גמר מלאכתה קרימתה בתנור, דברי ר"ע, ריב"ז אומר עד שתגלגל בחמים ומטמטם בשעורין וזילקוט שם חלה לנטון משתגלגל בחטין ותטמטם בשעורין: (יז) דגמרה מלאכתה אחר שנתגייר: (יז) בצרייתא דירו' רפ"ג דמכלתין חלה סתם תני ריב"ז: (יח) אחר שעשה מהעיסה חתיכות חתיכות לעשות מהן ככרות, ומפרש שם הש"ס טעמיה דריב"ז, דכתיב כתרומת גורן כן תרינו אותה מה תרומת גורן יטלת מן הגמור ח"ו ויטלת מן הגמור, ומקראות מקראות גמר מלאכת העירוס, ובספרי שם לא הובא ח"ו דריב"ז: (יט) כ"ל וכה"ל במתני' והג"ו או מן דרפוס פאזעוואלק משובשתא ואפ"ה החיוב בה בח"ש: (ל) רשב"ג פליג אמתני' דלדידיה לא סגי טעם דגן בתערובה לחיובה בחלה וללאה בה ידי חובתו בפסח, חלה לעולם לריק שיעור ה' רביעים, ועיין ירו' פ"ב ה"ה ופרקין ה"ו מתניתין דלא כרשב"ג, כ"ל וכה"ל בפסקי חלה של הרשב"א ועי"ע בראב"ד פ"ו ה"א: (לא) ואין לריק שיהא רובא דגן, קן מסיק בירו' שם: (לב) כוית בכא"פ, עיין השגת הראב"ד חנוך ומלה פ"ו ה"ה ובמ"מ שם: (לג) טעבולה חלה, דיש בעיסה שיעור שלם: (לד) במתני' תקן אם יש לו פרנסה וממקום אחר מויליא לפי חשבון, וסד"ח דוקא אם יש לו עיסה שילושה כבר, אבל אם אין לו חלה קמח מויליא חלה על הכל, קמ"ל הכא דקמח נקרא פרנסה ממקום אחר: (לה) אחר שלם חלה הקמח מלרף עיסה זו עם השאר והאפ"ה שיעיסה שהורמה חלתה מפסקת בין השאר ובין העיסה השנייה אין בכך כלום דהא לדריה תקן פ"ד מ"ג דבר שנטלה חלתו באמצע מלרפון, ועיין בר"ש: (לו) ח' מ"ב"ד כך כתב הר"ם ואחריו הרע"ב וכן כתב הב"י סי' שכ"ד, אבל ביו"ד שם סת"ף י"א כתב שפירש ח' מנ"ח, ול"ע: (לז) למ"ט ולמ"י דפרקין לית הוספה בתוספתא והברייתא שהובאו בירו' הן מהוספתא דתרונוט:

פ"ד (א) מ"א, שתי עיסות של שני ב"א ויש בשהיהן יחד שיעור החיוב בחלה (זוהו חמשת רביעים קמח, והא דנקט שני קבין וקב קב, לאו משום דסתם מתני' כהלא (כ"ל ברע"ב) עיין עדות פ"א מ"ב, חלה משום ששני רביעים ומחלה לישגא דחיקא הוא ותגא לא ראה לדבר בתשבורות) חפ"י ילושו ביחד, וכש"כ כשנגעו וכשכו זו בזו, אין מלטרפין, דסתם ב"א מקפידין זה על זה, אבל בידוע שאין מקפידין, מלטרפין העיסות חפ"י ע"י נשיכה ונגיעה, וחייבין בחלה, בד"א מין זמניו, אבל מבשח"מ, חפילו הן של אשה אחת, אין מלטרפין: מ"ב, ודוקא בנשיכה ונגיעה לריק שיכו מין זמניו, אבל אם נתערב קמח של חמשת מיני דגן, ולם מהן עיסה, או אם עירב העיסות ועשה מהן גוש אחד, ה"ה מלטרפין, וחטין וטסומין מב"מ, וכ"כ שעורים מב"מ עם הכל חוץ מן החטין, שיסוף מב"מ עם שעורין וטסומין, ועם שבולת שועל וחטין מבשח"מ, ש"ס מב"מ עם השעורים וטסומין, ומבשח"מ עם החטים והסיסוף, וטסומין מב"מ עם הכל: מ"ג, שתי עיסות של מין אחד, שכל אחת מהן פחותה מכשיעור, ועיסה שאינה חייבת בחלה מפסקת בין שתיהן אין מלטרפין, חפ"י שושכות זו בזו, אבל אם יש ביניהן עיסה שכבר הורמה חלתה, מלטרפין ע"י נשיכה, להיות שיעיסה זו מחויבת היתה בחלה: מ"ד, מ"ה, עיסה מקמח חדש ועיסה מקמח ישן ששכו זו בזו, מלטרפין לחיוב חלה, אבל להיות שאסור להפריש מן החדש על הישן, או איפכא מוסיף על החדש, יטול מכל או"א כפי שיעורו, אבל אם נטל חלה מעיסה אחת, שאין בה שיעור חמשת רביעים, חפ"י השלימה אח"כ לשיעור, אינה חלה, ומסו"ה ב' עיסות של קב קב שיעולה חלה

חלה פרק ד

קב מבאן י) וקב מבאן וקב שעורים באמצע, הרי אלו י) מצטרפין, הוסיפו עליהן ה), קב מבאן וקב מבאן וקב של אשה אחרת ט) באמצע, קב מבאן וקב מבאן וקב דבר שנימלה חלתו י) באמצע, הרי אלו מצטרפין. קב מבאן וקב מבאן

הגיון אריה

חלה מכל או"א וחזר ולשן יחד, לריך להפריש מהן חלה: מ"ו, עושה אדם עיסתו בטהרה ואינו מפריש חלתו ומניחה או כולה או מקצתה, להיות מפריש הימנה והולך חלה על עיסות אחרות שמוספק בהן, אי הופרשה חלתו, או לא, ואפי' נטמאו העיסות הללו, לית לן בה, דחלת דמאי ניטלת שלא מן המוקף, ומן הטמא על הטמא, וזהו כל עוד שלא תסרח העיסה, אבל משתסרח מאוכל אדם, אי אפשר להפרישה עוד לחלת דמאי (זהו פי' הרמב"ם בפה"מ ובהלכותיו, בכורים ספ"ז, ופירוש זה מיוסד על הסוגי' בירו', והקוסיות שהקשה בעל תפארת ישראל בטילין ומזבעלין מעיקרן, דהן בפה"מ"ן הן ביד החזקה לא הזכיר הרמב"ם מלת ע"ה, ואף אם נניח שעיסות דמאי היינו של ע"ה דוקא, אפי"ה אין מקום להקשות הרי ע"ה לא נחמד על החלה כמו שאינו נחמד על הת"ג, דאפשר שע"ה אינו יודע שגלגולה זה טבולה אלא סבור שהקרימה גמר מלאכתה, ומה שהקשה עוד היאך יפריש מחיוב על הספק, נמי אינו קושיא, דהא אין סהדי שהקילו החכמים לכמה מילי בחלת דמאי, ולסוף סוף מה שפי' הרב בעל ת"י בעלמו, דמייירי שקנה עיסה מכותי וחבר חייב להפריש חלתו ממסק, אבל מדעיסה זו טמאה היא, דכותי לא מזהר בטומאה, להכי קאמר תנא שאם יש לו עוד עיסה שעשה הכותי בטהרה וכו' והרי גם בה יש ספק אם הפריש הכותי חלתו, קאמר לן תנא, דכיון שחלת שניהן ספק מפריש מן הטמאה על הטמאה, כל זה הוא גנד ליגנא דמתני' ולהדיא תנן נטעל אדם חלה מעיסה שלא הורמה חלתה לעשות בטהרה, והיאך אפשר לומר שגם בטהרה זו יש ספק, וק"ל): מ"ז, ישראל ששכר שחכר ושקבל שיה מן העבו"ם בכוריא פטור מן התרומות ומן המעשרות, דאין לו בגוף הקרקע כלום, ובכוריא יש קנין לעבו"ם, להפקיע מן המעשרות, אבל חייב להפריש ב' חלות, אחת נשפתת כתרומה טמאה, ואחת ניתנת לכהן, כדי שלא תשחכת חורת חלה מישראל: מ"ח, ג' חילוקי דינים יש בחלה, דיש ג' ארזות תלויות זו מזו, כל שהחזיקו עולי צבל מא"י עד כויב (ולולי דמסתפינא הו"א שחסרו במתני' התיבות כל שהחזיקו עולי צבל, עיין שביעית פ"ו מ"א), וזהו א"י ממש ובה מפרישין תרומה אחת כשיעורה ונאכלת לכהנים, וכל מה שהחזיקו עולי מזרים מכויב ועד נהר פרת לגד אחד ועד אמנה לגד אחר, בארץ זו מפרישין שתי חלות, אחת נשפתת ואחת ניתנה לכהן, של האור היא העיקר, משו"ה יש לה שיעור, ושל כהן אין לה שיעור, ונאכלת לכהן, כדי שלא יאמרו חלה טמאה נשפתת, וכל מה שלא החזיקו עולי מזרים מהנהר ומאמנה ולפנים, בארץ זו מפרישין נמי ב' חלות, אחת לאור, ואחת לכהן, של אור אין לה שיעור, ושל כהן יש לה שיעור, דכיון ששתיהן מדבריהם, מותר לרבות בנאכלת, וחלות אלו מותרין לזב ולב"ק כשטבלו אף שלא העריבו שמשן ונאכלו גם עם הזר על שלחן אחד, ומיתנו אף לכהן שאינו חבר: מ"ט, מלבד חלות הללו גם אלו דברים מותרין לכהן ע"ה, נכסים שהחרימו לה', בכור הם ובכור בעל מוס, שה פדיון פטר חמור, זרוע לחיים וקובה, שמן תרומה שנטמא, קדשי מנזח ובכורים, אבל תרומה, ואפילו כרשינין דלא תזו כ"כ לאדם, לא ניתנת אלא לכהן חבר: מ"י, אסור להביא חלה חו"ל לארץ ובדיעבד מקבלין ומניחין אותה עד ע"פ, כדי לשורפה עם החמץ, אבל בכורים שהובאו לפני עזרת, אין מקבלין אותן, אלא יניחן שם עד העזרת ויקרא עליהם: מ"יא, אין מביאין בכורים מחו"ל לארץ, ואם הביאו יחזירו אותם, אין מביאין בכורים מסיני לירושלים, אעפ"י שאין מביאין תרומה מסיני לא"י: (ב) לשהי משניות הראשונות דפרקין לית הוספה בתוספתא, ובירו' לא הובאה אלא ברייתא אחת למ"ב: (ג) של יין, וכל הלכות האלו הולכין וסובבין אכללה דמתני', שכל דבר שחייב בחלה באמצע אינו מפסיק, וכל דבר שאין חייב בחלה באמצע, מפסיק: (ד) לאו דוקא קב אלא פחות מכשיעור: (ה) ואע"ג דאין חודש אין מנטרפין, כיון שאין תורמין מחדש על הישן או להיפוך: (ו) של חמין, דשעורין מנטרפין עם הכל חוץ מן החמין: (ז) שתי החילוניות: (ח) על קב חדש וקב שעורים שנטו במשנתו של ר"ע או של ר"מ הוסיפו התנאים האחרונים בתוספתא שלהן קב של אשה אחרת וקב שניטלה חלתו, ועיין מה שכתב בזה הרב החכם מהו' חנוס ברילל במאמרו בעגריפך אורג אורשפרוג דער תוספתא: (ט) בין שהוא מניין בין שאינו מניין: י) כהג"ל בדפוסים הישנים וכו"ל, ובכ"י אירפורט נשתבשו הגירסאות, דהתם כה"ל כאן וקב תרומה באמצע ולקמן כמה שהוסיפו על אותן שאין מנטרפין שנטלה חלתו, ולריך להחליטין: שאינו

חלה פרק ד

רג

וקב העובד כוכבים (א) באמצע, קב מכאן וקב מכאן וקב אורז (א) באמצע, אין מצטרפין, הוסיפו עליהן (ב), קב מכאן וקב מכאן וקב מדומע (ב) באמצע, קב מכאן וקב מכאן וקב (שגישלה חלתו) (ג) באמצע, אין מצטרפין. קב חמין וקב שעורים וקב כוסמין, הרי אלו מצטרפין (ד), כשהוא תורם, תורם מכל אחד ואחד (ה), שאין תורמין ממינו על שאינו מינו, חצי קב חטים וחצי קב שעורים וחצי קב כוסמין, נוטל מן הכוסמין (ו): ד אמר רבי אליעזר בן יעקב, הנוטל חלה מן הקב (ז) למה הוא דומה (לתורם תבואה שלא הביאה שלישי שאין תרומתו תרומה) (ח) וחכמים אומרים, (לתורם פירות שלא נגמרה מלאכתן) (ט) שאין תרומתו תרומה, חזרו (א) לומר, לא כך ולא כך (ב), שהרי הקב הזה מצטרף עם אחרים (ג):

הגיון אריה

(א) שאינו חייב בחלה, ומשום מפסיק: (ב) כהג"כ ב"י אירפורט וזהו נוסחא מדויקת וזדוסיס הישנים ליתא דק הוסיפו עליהן: (ג) כל"ל וכהג"כ ב"י אירפורט, וכך הגיהו כבר המפרשים, דג"ה הספרים מרובה מחוסרת הבנה, ובצרייתא דירו' בפרקין ה"ג א"ה קב אורז אינו מנטרף, קב מדומע אינו מנטרף, תרומה אינו מנטרף, קב הגוי אינו מנטרף, מין אחר מנטרף, קב אשה אחרת מנטרף, קב חדש מנטרף, קב דבר שנטלה חלתו מנטרף, עיין הג' בשדה יהושע: (ד) תרומה כל"ל, עיין לעיל אות י' ועיי"ע במהרי"ט אלג'זו ס"ס אות י"ט: (ה) כהג"כ ב"י רפ"ק דכלאים וברא"י ובטור סי' שכ"ד וצ"ל, אבל בתוספות נמנות דק ע' ד"ה תנא הג' אין מנטרפין, וזו נ' כגונה דהא בלמנת תורם מכל אחד ואחד, ובצרייתא דירו' ליתא דק דמנטרפין כלל, דהכי א"ה ח"י קב חמין וח"י קב שעורין וח"י קב כוסמין, נוטל מן הכוסמין לפי מה שחזק, קב חמין וקב שעורין וקב כוסמין, תורם מכל אחד ואחד לפי מה שהוא: (ז) והע"ג שאין בכל אחד לבדו שיעור חייב חלה, אפ"ה כיון שמשכו זה בזה, לר"ך להפריש מהם, דלע"ג שאין מנטרפין להפריש מאחד על הכל, מ"מ מנטרפין לחיוב חלה, ולפי זה יש לקיים הג' שלפנינו: (ח) על הכל, והטעם, כמו שכתבו הר"ם והתוס', משום דה' רבעיות קמח חייבים בחלה, ומיירי כגון שהג' מניחם נוטלין כולן זה בזה, שכל אחד נוטל בשני המינים, משום דבשיש תורם מכל מין ומין, כיון שהשנים אחרים חייבין בלא השלישי, אבל בסופא דבעי כולהו ללרף, נוטל מן הכוסמין, ששיסחו דומה לשנים, ומיניה יש לפרש דרישא וסיפא שהכוסמין באמצע וכדפרשין שהכוסמין מנטרפין עם החמין ומנטרפין עם השעורין, הלכך ברישא שיש בכל אחד קב מנטרפין לחייב החמין בלא השעורים, והשעורים בלא החמין, ותורם מכל אחד ואחד, שאין תורמין ממנו על שאינו מינו, אבל בסופא דליכא אלא ח"י קב בכל אחד, ליכא שיעור עד שינטרפו שלשתן, ונמלא דכוסמין ששיסה מנטרפין עמהם חייבין וחמין ושעורין דאין מנטרפין זה עם זה פטורין עכ"ל הר"ם, אכן בירו' איתא להדיא דאם קב הכוסמין באמצע, תורם מאחד על הכל, דהכי א"ה לא אמרת אלא קב חטים וקב שעורים וקב כוסמין, הא קב חטים וקב כוסמין באמצע וקב שעורים לא ברא, פי' לא אמר שהורם מכל אור"ה, רבי בון בר חייא צ"ל, מה בין כוסמין באמצע, מה בין שעורים באמצע, ר' כהן צ"ל דקסרין אין הכוסמין מנטרפין עם החטים, מפני שהוא מינו, אלא מפני שמדמי לו, ומכיון שהוא רחוק, אינו מתדמה לו, ועיי"ע בפירוט המהרש"ם הביאו בעל שדה יהושע, ומ"מ קשה להבין לפי מסקנת הירו' כיון שהחמין אינו מתדמין לכוסמין, כשהן רחוקין מהם, אמאי ינטרפו כשיש ח"י קב מכל אור"ה והשעורין באמצע, ובדוחק אפשר לומר דח"י קב אינו נקרא הרחוק, ומשום אינו מפסיק, ודו"ק: (י) צ"ל זו נעלמה מעיני המהרש"ם, דאילו ראיה, בודאי לא ה' כותב שה' ר"ע מדמי וכו' בירו' קאי אשני קבין שנטלה חלתן, עיין בשדה יהושע: (י"א) ר"ע אומר, לתורם פירות שלא נגמרה מלאכתן שתורמתן תרומה כל"ל וכהג"כ בירו' והתם איתא סה"ר ר"ע מדמי וכו', ועיין תרומות פ"א מ"י, וכמו דהתם בדיעבד תרומה, אף הכא בחלה, אם הפריש, ה"ז חלה: (ב) לתורם תבואה שלא הביאה שלישי כל"ל לפי הירו'. וע"כ לר"ך לומר שחכמים פליגי את"ק בפ"א מ"ג, וס"ל כר"א דתבואה שלא הביאה שלישי, פטורה מן החלה: (א) חזר כל"ל דלראש"י קאי: (ב) אינו דומה לא לתבואה שלא נגמרה מלאכתה, ולא לתבואה שלא הביאה שלישי: (ג) דלוא באיכות אלא בכמות תליא הדבר, ואין להשות דבר שפטור מחמת האיכות שלו לדבר שפטור מחמת

חלה פרק ד

ן כג*) קמה ממזא כד) שנתערב עם קמה טהור כה) ואין בטמא כשיעור , כשהוא נוטל אומר , הרי זה חלה חוץ מן המזא שבו יו) , חמין ממזאות שנתערבו עם חמין טהורות כז) , ואין בממזאות כשיעור כח) , כשהוא תורם אומר , הרי זו תרומה חוץ מן הממזאות שבהן כט) : ז אמר ר' אליעזר ל) בר צדוק , אף על פי שהיה רבן גמליאל פוטר את האריסין לא) בסוריא , אוסר היה מלערס לב) , ואם עירס , הרי זה פטור לג) , ובלבד שלא יהא הוא לז) מלקט , והן אוגדין על ידו לה) , בוצר לו) והורכין על ידו , מוסק לו) והן עומנין לז*) על ידו , אלא הן מלקטין והוא אוגד על ידיהן טח) , הן בוצרין והוא דורך על ידיהן , הן מוסקין והוא עושן על ידיהן , וכן טט) היה רבי אליעזר ב"ר צדוק אומר , לא היה רבן גמליאל מחייב בסוריא , אלא חלה אחת מ) בלבד : ח הלוקח מן הנחתום בסוריא מא) , צריך להפריש חלת דמאי מב) , דברי רבן גמליאל , והכמים אומרים , אין צריך להפריש חלת דמאי מג) . (מנהר דרומה של כזיב ואילך) נד) שתי חלות מה) (דמאי) נו) ר' שמעון אומר , אם לא תרם

הגיון אריה

מחמת הכמות שלו , וזכרו* מסיים עלה חלה ר"ע מדמה לה לאומר הרי זו תרומה על הפירות האלו לכשתלשו ותלשו , ורצין מדמין לה לאומר הרי זו תרומה על פירות האלו המחוברים , כהג"י בשדה יושע : כג*) למ"ה לית הוספה בתוספתא חפ"י שהובאה ברייתא צירו : כד) לפענ"ד קאי צבא זו אפסקא דמתני' שחלת דמאי נטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף , דסד"ח דכמו שמוטר להפריש על עיסה שיש בה ספק , אי הופרטה חלתה מטהור על הטמא , ושלא מן המוקף , כ"כ מותר להפריש מן המוקף מטהור על הטמא על עיסה שאין בה כשיעור , ואיכא לספקי אם ינאלא עיסה טמאה אחרת להלטרף בה , קמ"ל דאוסר להפריש מן הטהור על הטמא , אפי' מן המוקף על קמה שאין בו שיעור , דקמה טמא , שאין בו שיעור , אינו מלטרף בהדי קמה טהור , שיש בו שיעור , ואין לריך להפריש עליו כלל : כה) ועשה מהן עיסה ע"י מי פירות שהטהור אינו נטמא : כו) כלו' הטהור צעיפה זו המפורשת יהיה חלה על עיסה הטהורה שצעיפה : כז) שלא הוכשרו לקבל עומאה : כח) שיעור תרומה ששה פרוטה , ועיין פסחים דף ל"ב ע"ב ומשנה למנך מתנות עניים פ"ו ה"ו : כט) כלו' החמין הטהורין בתרומה יהיו פוטרין את הטהורין לבד , דמלת חוץ קאי אתרווייהו , חטמא בחלק המורס וחטמא בתבואה שהורמה עליה : ל) ככ"י אורפורט הגי' אלעזר , ובודאי זהו ראב"ש חוקן , עיין דרכי המשנה ד"ח : לא) כהג"י ככ"י אורפורט ודפוסים הישנים העריסיות : לב) לעבוד את שדה העכו"ם באריסות או בעריסות דהיינו הך , עיין ערוך ערך ערס : לג) דאע"ג שעבר על האיסור לה קנסוהו לחייבו במעשר ובשביעית : לד) העכו"ם בעל הקרקע , ולפי פי' הרב המפרש ר' יונה ובעל מ"ב , ולפי החכם מהו' יעקב לעווי בצאור מליס שלו ערך עטן קאי הך הוא אריס , ולא ידענא אלו הן מאלן כינהו , דקשה לומר שישראל קבל שדה אחת מעכו"ם הרבה : לה) כרי שלא הגמרה מלאכתה ע"י האריסין , עיין בח"י : לו) את העצבים : לז) את הזיתים : לז*) טתנין אותן לבית הבד : לח) דכשגמרה מלאכתה ע"י העכו"ם , אף חלקו של ישראל פטור מן המעשר ומן השביעית : לט) פליג ראב"ש אהנא דמתני' לענין חלה בסוריא : מ) ורצ"ב לשיטתיה חול , דסוריא כח"י ויש קנין לעכו"ם להפקיע מן המעשרות , ומנא"ה אסור לכתחילה לערם אלל העכו"ם , ולראב"ש ז"ל דבתחלה אחזו בשתי קולות של ר"ג וכשהתחילו להפריש שתי חלות גם בסוריא חזרו מקולא האחת : מא) מתניתא זו מייתי לה הש"ס ירו' צפרקין ה"ו , ועיין לעיל פ"ב אות מ"ה : מב) אהנא דמתני' צ' חלות ולראב"ש חלה אחת : מג) וטעמייהו מפרש צירו' סס , דכשם שלא נחשדו ישראל אתרומה בצרף , כך לא נחשדו על חלה בסוריא , איברא אם לא אמר הנחתום בסוריא הפרשתי חלה לריך להפריש מוספק עיין רמב"ם פ"ח ה"ד : מד) מכזיב ועד הגהר ועד אמנה ככ"ל כדנפוח מדבריו ר' שמעון דרק בצרף שכבשה עולי מלרים חלה הראשונה מן הטהור , ונס ככ"י הגר"ח הגי' כזיב ואילך שתי חלות עיין במפרש ובמ"ב : מה) הראשונה שהיא לאור לריכה שיעור ח' ממ"ח כעיסה טמאה כח"י , והשנייה שהיא מד"ם אין לה שיעור : מו) ז"ל וככ"י הגר"ח ובכ"י אורפורט

את הראשון (יז) כשיעור, לא יאכל מן השניה (יח) : חלת העובדי כוכבים
 בארץ (יט) ותרומת העובדי כוכבים בחוצה לארץ, מודיעין אותו (כ) שאינו
 חייב, והחלה נאכלת לזרים (כא) : מן עשרים וארבע מתנות (כב) כהונה
 ניתנו לאהרן ולבניו בכלל (כג) ובפרט (כד) וברית מלח (כה), אלו הן
 עשר במקדש (כו) וארבע בירושלים ועשר בגבולין, עשר במקדש (כז),
 חטאת ואשם וחבתי שלמי ציבור (כח) וחטאת העוף ואשם תלוי ולוג
 שבן של מצורע (כט) שתי הלחם (ל) ולחם הפנים ושירי מנחות (לא)
 והעומר (לב), ארבע בירושלים (לג), הבכורה (לד) והבכורים (לה) והמורס
 מן התודה (לו) ובמיל נזיר (לז), ועורות קדשים (לח). עשר בגבולין (לט), תרומה
 ותרומת מעשר וחלה וראשית הגז הזרוע והלחיים והקיבה (ע) ופדיון הבן
 ופדיון פטר חמור והחרמים (עא) ושדה אחוזה (עב) וגזל הגר (עג), כל אלו
 עשרים וארבע מתנות כהונה ניתנו לאהרן ולבניו בכלל ובפרט (עד)

הגיון אריה

באמת ליתא, ולא הבאתי גי' כ"י חירפורט בפנים, משום הנפל בה שיבוש, דהכי א"ה שתי אמות :
 (יז) הראשונה כ"ל ודפוסים הישיש א"ה הם לא הרס את האחד לא יאכל מן השני ו"ל האחת
 לא יאכל מן השנייה : (יח) דכל עוד שלא הרס את הראשונה כשיעור, מלטפת השנייה עם הראשונה
 לאור : (יט) כ"ל וכהג"י בכ"י חירפורט, צט"פ צ"ד, בירו' בפרקין ה"ז ובצבלי מנחות דף ס"ז ע"א
 ופרש"י שם אפי' מתבואה הגדולה בארץ : (כ) כדו שלא יאמר ישראל אוכלין חלה ותרומה : (כא) כהג"י
 צט"פ, אבל בירו' איתא סהם ואוכל ובצבלי שם א"ה חלתו נאכלת לזרים ותרומתו אינה מדמעת,
 מיהא תרומתו בארץ אסורה כדמפרש ההם גזירה משום צעלי כוסין, ובחלה לא גזרינן, דיש ביד ישראל
 לפטור עיסתו מן החלה, כשעושה אותה פחות פחות מכשיעור, וכן כתב הרמב"ם פ"ז ה"י : (כב) מתניתא
 זו מיייתי לה הירו' בפרקין ה"ח בסוגיין והבצלי צ"ק ק: וחולין קלג: ועיי"ע ספרי פ' קרח : (כג) דכתוב
 (במדבר י"ח, ח) ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי לכל קדשי בני ישראל וכו', זהו הכלל :
 (כד) ובכלל כ"ל וכהג"י בגמ', פרט דכתוב שם זה יהי' לך מקדש הקדשים וכו' כחזה התוספה וכסוק
 הימין לך יהיה מפסוק ט' עד פסוק י"ח, וכלל דהדר כתוב כל תרומת הקדשים וכו' נתתי לך : (כה) דכתוב
 שם ברית מלח עולם היא לפני ה' לך ולזרעך אהך : (כו) כהג"י בש"ס, אבל בספרי שם הגו' ו"ב במקדש
 וי"ב בגבולין ומונה עור העולה ותרומת הודה בהדי מהנות שבמקדש ובכורים ובכור בהמה טהרה
 בהדי מתנות שבגבולין, ו"ע : (כז) שנאכלו בעזרה וסדר קדשי מקדש בתוספתא כסדרן בירו' : (כח) שני
 כבשי עזרת, דכתוב שני כבשים בני שנה לזבח השלמים : (כט) מה שבשאר מהשמן, דמתנתו שרו ליה,
 דהניחא זבחים מ"ד ע"א : (ל) של עזרת : (לא) של יחידין, מנחת נדבה, מנחת חוטא ומנחת סוטה :
 (לב) שהיא מנחת צבור ומצו"ה לא חשיב ליה בהדי שאר מנחות, רש"י : (לג) בכל העיר : (לד) בכור הם
 נאכל בכל העיר : (לה) לריבין חומה, ומה דאיתא בספרי בכורים הן קדשי גבולין בודאי שיבוש הוא,
 דהא כתוב לא תוכל לאכול בשעריך וכו' והניחא בספרי פ' ראה, ותרומת ידך אלו הבכורים, וכי מה
 בא הכתוב ללמדינו, אם לאכול בכורים חוץ לחומה, ק"ו מומעשר, ומה מעשר שמונת לזרים, האוכל
 מומנו חוץ לחומה עובר בלא תעשה, בכורים שהם אסורים לזרים, האוכל מהם חוץ לחומה, אינו דין
 שיהו עוברים בלא תעשה, הא לא בא הכתוב ללמדנו אלא לאוכל בכורים עד שלא קרא עליהם שהוא
 בלא תעשה, ועיין מכות י"ז : (לו) חזה ושוק וארבע חלות מארבעה מינים חלות ורקיקוס ורבוהה וחמץ :
 (לז) חזה ושוק וזרוע בשלה והלה ורקיק ותודה ואיל נזיר אמרי' בגמ', חולין שם, כיון דמימין להדי
 חשיב להו כחדא : (לח) עולה חטאת ואשם : (לט) בכל ערי ארץ ישראל : (ע) כהג"י בירו', אבל בצבלי
 ובספרי הגי' מתנות : (עא) בצבלי הגי' שדה חרמים וגי' ההוספתא והירו' מדויקת, דכל חרס בישראל של
 כהן הוא : (עב) שנקדשה ולא נאלה ומכרה הגזבר לאחר, מתחלקת לכהנים ציובל : (עג) דרק איל אשמו
 מקריב בירושלים, אבל הגזל עלמו מותר ליתן לכהן של אותו משמר חוץ לירושלים : (עד) ובכלל כ"ל :
 כל'

חלה פרק ד

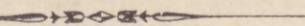
וברית מלח, לחייב (ע) על הכלל, ולחייב על הפרט, ליתן שכר על הכלל, וליתן שכר על הפרט, העובר עליהן (ע), כעובר משום כלל ומשום פרט (ע):

סליקא לה מסכת חלה

הגיון אריה

(ע) כלו' סיקוימו אותן בכלל ופרט, ובירו' ובספרי הק לחייב על הכלל וכו' ליתא כלל, ובבבלי כהג"י בריש הבריתא כל המקיימן כאלו מקיים כלל ופרט וכלל וברית מלח וכל העובר עליהם כאלו עובר על כלל ופרט וכלל וברית מלח, ועיין פרש"י ב"ק ס"ג: ע) על אחת מהן נענש כאלו עובר על הכלל ועל הפרט, ובבבא זו אינה מיותרת, כאשר עלה בדעת המפרש ר' יונה ז"ל, ומה שכתב שהק והעובר עליהן קאי אכהן, במחכ"ה אינו מדויק: עו) למ"י ולמ"א לית הוספה בתוספתא דמכילתין ובירו' הובאה מתניתא דר' חייא, והבבות האחרות בתוספתא שבידינו כבר נסדרו לעיל פ"ב אות ב' וכו':

סליקא לה מסכת חלה

מסכת ערלה

פתיחה

כתב הרמב"ם, כשהשלים לדבר על הזרע ועל מתנותיו החל לדבר בענין הפירות, וסדר אחר מסכת חלה מסכת ערלה, ואח"כ בכורים, שכך סדרם הכתוב, ערלה בספר ויקרא, ובכורים בפ' כי תבוא, עכ"ל. ובענין ד לא זכיתי להבין דבריו, דהנה עדיין לא השלים לדבר על מתנות הזרע, להיות שחייב בר ישראל להביא בכורים נמי מחטין ושעורין, וגם אינו מתחיל לדבר בענין פירות, דכבר דיבר עליהן כמעט בכל מסכתא ומסכתא הקודמת לזו, ולפי שיפתו של הרמב"ם הו"ל להקדים מס' בכורים למס' ערלה, דבמס' בכורים משלים לדבר על הזרעים בהדי פירות האילן, ובמס' ערלה אינו מדבר אלא בפירות האילן לבד, ואע"ג שבתורה קודמת ערלה לבכורים, מה בכך, הלא גם עד הנה לא שם רבנו הקדוש סדרן בתורה לנגד עיניו, דלפי סידורן בתורה הו"ל להקדים שביעית ובכורים, אשר עליהם נצטוינו כבר בפ' משפטים, לפאה וערלה, ומי"ש 'הלה לתרומה ומ"ר (*). ולולי דמסתפינא הו"א דמקומה של מסכת ערלה באמת ראוי להיות בתר מ"ש, דבכלל מ"ש איתא נמי כרם ונמע רבעי, כמו שמוכח מפרק בתרא דמ"ש, דשם משתעי בכונ"ר, ונמע רבעי וערלה סמוכין וכתובין זה אצל זה בתורה, ובתר ערלה הו"ל לסדר חלה ובכורים ששוין להדדי, דשניהן נקרא ראשית, אכן מאותו טעם שמידר חלה בתר מעשר שני, משום ששונה יותר לתרומה ממה ששונה לבכורים, דהתורה קראתה תרומה, ולא רצה להגדיל ההפסק בין דברים שענינם דומה זה לזה, מאותו טעם סידר נמי ערלה בתר חלה שלא להגדיל ההפסק בין דברים שכתובין זה אצל זה בתורה, ובכחאי גוונא מסיים הלכות זרעים במצוה שדמתה לאותה שהתחילן בה, דהנחת פאה והפרשת בכורים, שתיהן מצוותן במחובר לקרקע, ודו"ק :

המסכתא

(* ומה שכתב הרב בעל הור הור ודורשיו ח"ב צד ר"ח הערה א' וז"ל, שמן הרין הוי' ראוי לסדר בסדרם בתורה ולהקדים בכורים שהוא בפ' משפטים ואח"כ פאה שבקדושים י"ט, ט' ואח"כ כלאים שם י"ט ט', ואח"כ ערלה שם י"ט כ"ג, ואח"כ שביעית בהר כ"ה, ואח"כ חלה שלח ט"ו, ואח"כ תרומה ומעשרות קרח י"ח. וגראים הדברים שהמסדר הקדים המצות התלויות בלא תעשה וכסדר התורה פאה — לא תכלה פאת שדך — כלאים — לא תזרע שדך כלאים — שביעית — שבת שבתון וגו' לא תזרע ולא תקצור, ואח"כ סדר משניות התלויות בעשה וכסדר התורה למפרע וכו' ובכורים במשפטים עכ"ל, כל זה במחכ"ה אינו מדויק ובלתי נכון, דקודם כל קודמת מצות שמיטה, משפטים פ"ג י"א, ובכורים שם כ"ג י"ט, שנית הקדים הכתוב מ"ש, בחקתי כ"ז ל' לחלה לתרומה ולמעשר הלויים, שלישיית הלא מצות שמיטה נאמרה במשפטים בלשון עשה, והשביעית תשמטנה, והקשה מכולן ומי איכא מצות עשה בערלה? הכי הובאה מצות ערלה בתוך רמ"ח עשין? עיין מנין המצות להרמב"ם לא תעשה אות קצ"ב.

המסכתא הזאת מתחלקת לשלשה פרקים, וראשי הענינים, אשר בה ידובר עליהם שנים, איסור ערלה וביטול ערלה, ולהיות דכמו שאיסורה כפול, לאכילה ולהנאה, ה"ג ביטולה כפול, לאכילה ולהנאה, מדבר בפ"א על איסורה ובשני פרקים האחרונים על אופני ביטולה. בפ"א הואיל לבאר שאיסור ערלה אינו נוהג אלא באילני מאכל, כשנמטען למאכל, שאין שום נפקותא למי ולהיכן נמטען, והדר מבאר ענינה של נמיעה, ואופניה בטר השרשת האילן, ודין נמיעת ערלה וכה"כ שנתערבו במחובר, ולבסוף מברר שלא אסרה התורה אלא הפרי, וכל מה שמטל בפרי אינו אסיר אלא בשנות הערלה אבל לא בשנה הרביעית ושאסור לזרוע פרי מן הערלה. בפ"ב מתחיל לדבר על ביטול ערלה, שהוא במאתים ושואין צריך להרימה, שמצטרפת עם כה"כ לאסור, ועם החולין לבטל את התרומה, שאינה חוזרת וניערת, שאוסרת בכ"ש מב"מ כשהיא דבר מחמיץ ומתבל, והדר מבאר דינו של זה וזה גורם, דזהו דוקא כשאין באיסור לבדו שיעור להחמיץ או לתבל, אבל כשיש באיסור לבדו כה להחמיץ או לתבל, או כשאינו בא אלא לגדל ולחוק את החימוץ, לא אמרינן זו"ג, ושואין חילוק בזו"ג. אי נפל האיסור בראשונה או באחרונה, ולבסוף מביא כמה דוגמאות לזו"ג ולצירוף שני שמות ממין אחד. בפ"ג מדבר בתחילה על איסור הנאתה של ערלה, שאסור לצבוע בקליפיה, אע"ג שחזותא לאו מילתא היא, וחוש מלא הסיט שצבעו בקליפי ערלה וארגו בבגד יעלה במאתים, כשאין ידוע איזהו, מה שאינו כן בחוש מלא הסיט שארג מצמר ככור בעל מום משער נוזר ומפטר חמור, דזה אפילו באלף לא בטיל, והדר מפרש שיש שבה עצים בפת ובתבשיל לחומרא, ששורפין פת ותבשיל שנאפה ושנתבשל בקליפי ערלה ושעולין באחד ומאתים ואה"כ מבאר איזה דברים ואימתי נקראו חשובין למנין, שאפילו באלף לא בטיל, ולבסוף מברר חילוקי דינים דספק ערלה בא"י בסוריא ובה"ל.

לשלשה פרקי משניות דמכלתין אין לנו אלא רק פרק אחד מן התוספתא, וזה כולל חוספות לחמש משניות הראשונות ולמ"ט דפ"א, למ"א למ"ג למ"ה ולמ"ט דפ"ג, ולמשניות דפ"ב לא נמצאת כאן אף לא חוספה אחת, אכן בתוספתא דתרומות הובאו חוספות שלוקחו מכאן דעיקר מקומן הוי במכלתין להיות שנמשכין אחר מ"א, מ"ז, מ"ו, מ"ד, מט"ו, מט"ז דפ"ב ואחר מ"ז ומ"ה דפ"ג, ולפי זה נשארו מחמש ושלושים משניות של מסכתא זו שבע עשרה בלי שום חוספה או השלמה, ואלו הן בפ"א מ"ו, מ"ז, מ"ח, בפ"ב מ"ב, מ"ג מ"ד, מ"ה מ"ו, מ"ח, מ"ט, מ"י מו"א מו"ב מו"ז, ובפ"ג מ"ב מ"ד מ"ו, וסימונך לשתיהן והו"א יג"ד עקב:

ערלה פרק א

פרק א * הנוטע לסייג ב' לקורות ג' ולעצים ד' פטור מן הערלה ה' , אמר רבן שמעון בן גמליאל ו' , במה דברים אמורים , בזמן שנשטעו

הגיון אריה

פ"א * מ"א , איסור ערלה אינו נוהג אלא רק באילני מאכל שנטען למאכל , אבל כשהיה צדעתו צשעת הנטיעה , שהיה סייג לגינה , כגון שנטען בצבול שדהו או גנו סביב סביב , או שיהיו לקורות , כגון שקיץ הענפים , אין בהם איסור ערלה , נטע אילן וחשב שיהיה יד הפנימי שלו למאכל , והחילון לסייג או לעלים , זה שחשב עליו למאכל חייב בערלה , וזה שחשב עליו לסייג או לעלים פטור מן הערלה : מ"ב , חיוב ערלה לא היה נוהג בעולם , אלא משעה שבאו אבותינו לארץ , וכל האילנות שנטעו העכו"ם אפילו ל' יום קודם הביאה , היו פטורין מן הערלה , אבל מה שנטעו בין ישראלים בין עכו"ם לאחר הביאה היה חייב בערלה , ובנטיעת האילן אין שום חילוק לא שאל נטע לו לעצמו , לא שאל ללורך הרבים , בין ברשותו בין ברה"ר , לא שאל נטע ישראל ועכו"ם וגזלן בין צדעה בין בספינה והיא של חרם , ואפילו העולה מאליו במקום יישוב , כולן חייבין בערלה : מ"ג , לענין חיוב ערלה כל הבאת אורו עפר על שרשי האילן שזרע לו , כדי לחיות הימנו , איקרי נטיעה , לפיכך כשנעקר אילן ע"י רוח או ע"י מים והושלך עם הסלע , ר"ל עם העפר שגל שרשיו , למקום אחר , וכ"כ כשהאילן נשאר במקומו , אבל הסלע נעקר מאלו , או שזעזעו המחרשים , או שיגעע האילן מעצמו , ואח"כ נתן עפר סביבו , כדי להחיותו בארץ , אומדין אם היה יכול לחיות מעפרו שנעקר או שנשאר עמו , ה"ה כאלו נטעו מכבר , ופטור מן הערלה , ואם לאו , ה"ה כנטעו בשתא וחיוב בערלה : מ"ד , אילן שנעקר ושאר ממונו שורש אחד בארץ , ועוביו כמחט של אורגים , והחיותו האילן למקומו ונטעוהו , פטור מפני שיכול לחיות משורש זה , אבל כשנעקר כולו ולא נשאר בשרשיו עפר לחיות הימנו , אפילו חזרו ונטעוהו במקומו , הו"ל נטוע השתא : מ"ה , הנוטע אילן חייב בערלה , אבל לא המזביר והמרכיב , בד"א שלא חתך היחור מן האילן והזמורה מן הגפן , דמזקן הן חיינן , ומשו"ם כשנפסק היחור המזביר והמורכב , מוין לו ג"ש משעה שנפסק , ואם נעקר האילן והשתא הוא חי מן היחור , מוין גם לו ג"ש משעה שנעקר , והפירות שישן ביחור המזביר או בזמורה המורכבת צשעה שנפסקו מותרין , דביתר קא גדלו , אבל אם הניחן ביחור או בזמורה עד שהוסיפו מאחים , ר"ל שבכל פרי ופרי קל"ע חלקים יהיה וחלק אחד איסור , אסורין משום ערלה : מ"ו , נטיעת ערלה או נטיעת כלאי הכרם שנתערבו במחזור , אפילו באילן נטיעות אינה בטלה , ואסור לאכול הפירות של כל נטיעה ונטיעה בפ"ע , אבל מותר ללקט פירות כולן כדי שיתבטלו פירות הנטיעה האסורה , ובהאי גוונא מותר לבטל איסור לבתחילה , דמלתא דלא שכיחא היא , דאין לך אדם הנוטע ערלה בין נטיעות בלי סימן ואסור גנו או כרמו : מ"ז , לא אסרה התורה בערלה אלא רק הפרי , אבל העלים וענפים הרבים ומים היואלין מן הזמורה , כשיחטבו בה באביב , והסמדר , והוא הפרח שממנו יאל הצומר , מותרין צשעת הערלה , ונאכלין בשנה הרביעית חוץ לירושלים ומותרין לזויר , אבל מאילן המעבד אסורין , דגביה ולא ידבק בידך מאומה כתיב , וכ"כ המעמיד גביה צטרף הנוטף מן העלים מן העלים ומן העקרים , מותר , אבל צטרף הנוטף מפירותה שלא נגמר ביסולן , אסור : מ"ח , ענקקלות , והן קנקקות של ענבים , כלו' השדראות והטוקלין שהגרגרים הלויין בהם , או ענבים שלין ונפסדו ערם נהבשו (עיין פירוש הראב"ד על הספרא פ' קדושים) , הגרעיין והקליפות של ענבים , המים שהן על גביהן או על גבי שמרים , קליפי רמון והפרח שבראשי קליפי אגוזים וגרעיני כל הפירות , אסורין כמו באשרה ה"ג בערלה ולזויר , דטפל לפרי הן , אבל מותרין ברבשי , דאין ראויין לאכילה , והפירות שנפלו מן האילן קודם גמר ביסולן אפילו ברבשי אסורין : מ"ט , מותר לנטע ענף מאילן של ערלה , ופירות של ענף הזה אסורין ג"ש משעה שנטע , אבל אסור לזרוע פרי מן ערלה , ובדיעבד פירותיו מותרין אחר ג"ש , ובפניות , אע"פ שאין פרי' אלא רק גראון כפרי , אסור להרכיב בדקלים : ב' בצבולות שדהו או כרמיו , וסוג לשון מקרא הוא , וכבר העיר הר"ם שסייג מלשון סוגה צשעושים : ג' לגדל פירות לבנין : ד' במשכ"מ ובמטעה שצירי' ליהא , אכן מהוך סוגי' דירו' מוכח שיעקר הגי' דמתני' כמו הכא בתוספתא , ועיין מה שכתב התוי"ט על פירושו של רע"ב : ה' ע"כ פסקא דמתני' , ומקרא קא ילפינן דפטור , דמתני' בספרא פ' קדושים עץ מאכל ולא עץ סרק , עץ מאכל פרט לנוטע לסייג לקורות ולעלים , ועיין השקל וטריא בירו' : ו' ברייתא היא בירו' ריש מילתין ובספרא פ' קדושים הגי' משו"בשתא , דהכי א"ה בה"א וכו' דבר שאין ראוי להם מנין , ה"ל כל עץ ומפירוש הראב"ד נראה שהיתה לפניו גי' נכונה ומדויקת : לפיין

ערלה פרק א

לסייג לקורות ולעצים דבר הראוי להם (ז), אבל נמטע לסייג לקורות ולעצים
 דבר שאין ראוי להם, חייב בערלה (ח), נמטעו לעצים וחשב עליו לאכילה (ט),
 מאימתי מונה לו, משעת נטיעתו (י): **ב הנומטע לרבים (יא) חייב (יב), ור'
 יהודה פומר (יג), ר' שמעון בן אלעזר אומר משמו (יד), הנומטע לרבים חייב
 בערלה, העולה לרבים (טו) מאליו, פטור מן הערלה: הנומטע בספינה (טז)
 ובעציץ (יז) ובראש הגג (יח), חייב בערלה, נמטעה בעציץ שאינו נקוב, שכרו
 וחזר ונומטעו בעציץ נקוב (יט): **ג אם יכול (כ) לחיות חייב, ואם לאו,
 פטור (כא), כיצד יודע אם יכול לחיות, חופר גומא (כב) בארץ ונומטעה בה, אם
 יכול לחיות, חייב (כג), ואם לאו, פטור (כד): ד אילן העולה בין מן הגזע בין
 מן השרשים חייב בערלה (כה), ר' יהודה אומר, העולה מן הגזע****

הגיון אריה

(ז) לסייג, אילן שגזעו נמוך וענפיו מרובים, לקורות, אילן שגזעו גבה קומה וסרעפותיו ופארותיו
 מתעבין, ולעצים, שאין ענפיו מרובים: (ח) ומסוק עלה בירו' יאות אמר רשב"ג מ"ט דרבנן א"ר זעירא
 במשנה סדר נטיעותן לעצים ברובף לקורות במשפה לסייג מקום הסייג מוכיח עליו ע"כ ובב"ב סי' רל"ד
 כהג"י ואמר רשב"ג מה טעמן דרבנן וכו' והרב המפרש ר' יונה ובעל תנא חוספסאה ההולך בעקבותיו
 לא שמו עיניהם על הירו' שלפניו ומש"ה פירושם אינו עולה יפה, דאינו עולה לא מן הגזע ולא מן
 השרשים דסוגי' הגמ', ובעל ח"ד האריך ליישב קושיית הב"ה על מרן ב"י, וכנראה נעלם ממנו שגי'
 הירו' בב"י משונה מהג"י שלפניו (ובעל חשק שלמה מוחק התיבות „מה טעמן דרבנן" בירו', דכתב
 וז"ל ואמרינן התם על הא דלמור רשב"ג יאות אמרי רשב"ג? ומשני במשני סדר נטיעתן עכ"ל ואפשר
 שהיה לפני מפרש זה איזה ב"י ספרדי ושם כהג"י: (ט) בספרה שם גורם הכי מנין, ת"ל כל עץ וכהג"י
 בכ"י ווינץ, והרמב"ם פ"ו ה"ב תפס בלשון הירו' והכי תיחא התם נטעו לסייג וחשב עליו למאכל זא
 במחשבה, למאכל וחשב עליו לסייג לא כל הימנו וכו': (י) כ"ה בספרה להדיא וכך משמע נמי מירו',
 עיין בשה יהושע: (יא) ברשות היחיד, עיין תוס' פסחים דף כ"ג ע"א ד"ה נטוע לרבים: (יב) ת"ק ס"ל
 ונטעתם ליחיד משמע, משו"ה כתב רחמנא לכם להביא את הנטוע לרבים: (יג) ר"י סובר בין ונטעתם
 ובין לכם להביא את הרבים, ר"י אומר לכם פרט לנטוע לרבים: (יד) של ר"י, ותרי תנאי אליבא דר"י,
 כדמוכח מסוגי' הירו': (טו) כהג"י בספרה, אבל בברייתא הירו' יתחא, ולפי נ"ו התוספתא ע"כ ז"ל
 דתנא דמתני' מחייב אפילו בעולה לרבים, והרמב"ם בפהמ"ש כתב שמתני' מייירי בעולה מאליו ברשות
 היחיד, שכתב ז"ל, וכן אמרו בפירוש בתוספתא העולה מאליו לרבים פטור מן הערלה, ע"כ, ולא זכיתי
 להבין דבריו, דח"כ ליכא פלוגתא בדבר זה, ואמאי לא אמר רשב"א, שר"י מודה לת"ק בתרתי,
 ולפענ"ד נ"י הירו' מדיקת' יותר, דדוחק לומר שהך דונטעתם לא קא ממעט אלא בעולה לרבים, ועיין
 פירוש הראש"ד על הספרה: (טז) פסקא דמתני' ושם ח"ה והנטע בספינה והנטע מאליו חייב בערלה: (יז) לפי
 הירו' אפי' בשאינו נקוב ולפי הבבלי (עיין בר"ם) אינו חייב בערלה אלא בעיץ נקוב, ומן התוספתא מוכח
 בבבלי: (יח) אע"ג דמפסיד עיי"כ את ביהו: (יט) חייב כל"ל והתוספתא שהבאתי היא טו' כ"י אירופרט ובדפוסים
 ח"ה מרעו בעיץ שאינו נקוב נשבר וחזר וזרען. בעיץ נקוב אם יכול וכו', וזו בודאי משוכשתא, ובכ"י הגר"א
 כהג"י נשרשו בעיץ שאינו נקוב ושבר וחזר ונטעו בעיץ נקוב חייב, ובין כך ובין כך מוכח שדוקא בעיץ
 נקוב חייב בערלה: (כ) בירו' רה"ג ח"ה כיני מתניתין אם היה יכול לחיות וכו': (כא) אם יכול לחיות
 פטור ואם לאו חייב כל"ל ובהג"י בכ"י הגר"א ופסקא דמתני' הוא ואילין שנעקר עם הסלע קאי:
 (כב) גדולה כ"כ עד שאין מתערב עפר אחר עם הסלע של אילן, והרב בעל ח"ד פ"י במקום טרשים
 וסלעים דליכא התם עפר אחר, והראש"ם בפירושו על המשנה כתב ז"ל אומדים אותו עובדי אדמה אם
 היה יכול לחיות מן העפר שבה עמו בלא תוספת עפר אחר ה"ה כנטוע במקומו ופטור מן הערלה,
 ז"ל: (כג) פטור כל"ל: (כד) חייב כל"ל: (כה) מתניתא זו מיייתי לה בבבלי סוף ב"מ ושם הג"י דברי
 ר' מאיר, וכבר העירוהי דמון הסתם ת"ק דר"י בתוספתא ר"מ הוא ורק בברייתות ד"ם שזכר שמו של
 ר"מ, וטעמיה דר"מ שמחייב משום דכל שיואל בין מן הגזע בין מן השרשים אילן אחר הוא, ולשיטתיהם

ערלה פרק ב ג

חייב (י), מן השרשים פמור (י): ה הקדישו ואחר כך נמע, פמור (י), נמע ואחר כך הקדישו (ט) ופדאו, מאימתי מונה לו, משעת נמיעתו (ל), עובר כוכבים שהרכיב עין מאכל על גבי עין סרק (יא), מאימתי (ב) מונה לו, משעת נמיעתו (ג): ז (ד) ר' יוסי אומר נוטעים יחור של ערלה ואין נוטעין יחור (ה) אגוז של ערלה, מפני שהוא פרי (ו), ואין מרכיבין כפניות (ז) של ערלה:

הגיון אריה

אזל דלענין מו"מ נמי אמר שהוא לבעל הבית: (י) פמור כל"ל וכהג"י ז"מ דף קי"ט: (יז) חייב כל"ל וכהג"י ז"מ ס"ס והרמב"ם פ"י ה"ט פסק כר"י, דהא בפלוגתא דר"מ ור"י זבדרייתא ז"מ קי"ח פסק רבנו הקדוש כר"י, דסתם כותיה כדתקן ז"ב דף פ"א והעולה מן הגזע שלו ומן השרשים של בעל הקרקע, והמיהי המיה גדולה על מרן כ"מ שנעלם מעיני קדשו הגמ' סוף ז"מ, דלולי קן בזדאי לא הי' כתב שנסחח אחרת היתה להרמב"ם זבדרי ת"ק, ובזדאי הי' יודע שגו' התוספתא זבדרי ר"י משבששתא, ואחרי כתיב זאת מולאתי זנו"ב מ"ת יו"ד תשובה קפ"ה שכבר התפלא על הכ"מ הגאון ר' ישעיה מזרעסלוי, ומה שהשיב לו הג' מ"ב במחכ"ה דחוק הוא, דמסוגי' זב"מ זבירוף המשנה ז"ב שם מוכח שהלכה כר' יהודה: (כ) כהג"י זבדפוסים הישנים וזבדרייתא דירו' בסוגיין וכל"ל, והג"י חייב בערלה זכ"י אירפורט משבששתא, והטעם שהקדש פמור, ולכס כתיב, וכיון שבשעת נמיעתו לא היה האילן שלו, לא חל עליו חיוב ערלה: (כא) חייב, הקדישו ונמיעו כל"ל וכהג"י זכ"י הגר"א, וזירו' לא הביא הק' הקדשו ונטעו ופדאו, ופשיטא שאם הקדישו אחר שנטעו שאין הקדש מפקיע מחיוב ערלה, מירי דהוי כנטעו למאכל וחישב עליו לסייג, דלאו כל הימנו: (ל) כמו זנטעו לעלים וחשב עליו לאכילה דלעיל, דהתם נמי מונין משעת נמיעה ולא משעת שחיטת עליו למאכל: (לא) מתינתא זו מיתיה לה הירו' בפרקין ה"ב ומוסיף עלה התם אעפ"י שאין ישראל רשאי לנטעו כן חייב בערלה, וגם זו אפסקא דמתני' מונה משעה שנפסקה קחי ומה שרשם בח"ס, "שם משנה ט"ו אינו אלא טעות כאשר יאונה לכל מי שיספוט למראה עיניו: (לב) כל"ל ולא גרסינן ערלה מאימתי כדאיתא בירו', ועיין בשרה יהושע דסם הג' נכונה: (לג) בירו' פליגי ר"ל ור"י, לר"ל מונין לו משעת נמיעתו רק בחרושי ללמנה וחרושי גידודה שהם לאו דוקא אילני סרק, להיות שפעמים זבין במחשבה למאכל, אבל בערבה מונין משעת הרכבה, ולר"י אין שום חילוק בין ערבה לשאר אילני סרק, דאילן סרק שהרכיב בו אילן מאכל דהו כמו זבאילן שנטעו לסייג וחישב בו למאכל, ועיין בפ"מ שנדחק מאלו לפרש משעת נמיעתו היינו נמיעת הרכבה זו, ועיי"ע ר"ה דף ט' ע"ב ותו' ד"ה המרכיב: (לד) למשניות ו' ז' ח' לית הוספה בתוספתא, אע"ג שהזבאו כמה וכמה ברייתות בירו': (לה) כהג"י זכ"י אירפורט וכל"ל, ויחור אגוז פי' ענף שיש עליו אגוז, ותנא דתוספתא אתא להוסיף על מה דתנן במתני' שאף היחור עם הפרי אסור לנטעה, וגם אפשר שלא נתכוין אלא להביא הג' הנכונה במתני', ואי גרסינן אגוז גרידא כאשר היא בדפוסים אין שום חילוק והפרש בין התוספתא למשנתנו דהיינו הק', ודוחק לומר כאשר עלה בדעת הרב זעל ח"ד שיש כאן חסרון וש"ל בדמסיים זבדרייתא ע"ז מ"ח: ומודה ר' יוסי שאם נעט והברך והרכיב מותר, דהנה ר' יוחנן פליגי ארבי, דהכי איתא בירו' סוף פרקין אמר ר' יוחנן עבר ונטעו מותר עבר והרכיב אסור: (לו) כל עוד שהפרי על הענף גם הענף אסור בהנאה: (לי) עיין לעיל שביעית פ"ד אות פ"ה:

פ"ב מ"א, ערלה אסורה בהנאה ומשו"ה אינה בטלה אלא במאחיס כמו כה"כ, ותרומה אסורה באכילה, ומשו"ה בטילה במאה, וכמו שהתרומה ותרומה מעשר של ודאי או של דמאי החלה והבטורים, ששיעור זביטולן שוה, מלטרופין זה לזה לאסור בפחות מק', ה"כ מלטרפת הערלה עם כה"כ, לאסור בפחות ממאתים, והחילוק בזביטולן הוא ששיעור תרומה שגפלה ריך להרים מתוך התערובת, מפני גזל השבט, מה שאינו כן בערלה וכה"כ שנתערבו בחולין: מ"ב, התרומה מלטרפת עם החולין לבטל את הערלה, וכ"כ מלטרפת הערלה עם החולין לבטל את התרומה, כגון אם נפל סאה של תרומה לז"ט וחזי חולין, ואח"כ נפל שמה חזי קב ערלה, או שגפל תחילה חזי קב ערלה ואח"כ סאה תרומה, הערלה בטילה ע"י אירוף התרומה, והתרומה בטילה ע"י אירוף הערלה: מ"ג, וכן הערלה מעלה את כלאי הכרם וכה"כ את הערלה, וכה"כ את כה"כ והערלה את הערלה, דמה שגפל בראשונה ונתבטל, מועיל לבטל נפילה שנייה אפי' מאותו שם, דאין האיסור הראשון חוזר וייער, משו"ה אם נפלה סאה ערלה

ערלה או כה"כ למתים חולין, ואח"כ גפלה סאה ועוד ערלה או כה"כ, בטיל האיסור האחרון, להיות שהחולין בהדי איסור הראשון מנאחם כנגדו: מ"ד, שיעורים הללו שנתנו חכמים לבטל התרומה הערלה וכה"כ, טהגין רק באיסור שאינו מנחמן ומחבל, אבל אם האיסור מנחמן או מתבל אוסר בכל שהוא, אבל לענין טומאה לריך שיהא דבר המנחמן ומחבל שיעור בינה, דאכל פחות מכביצה אינו מטמא: מ"ה, ודוקא ב"ש לחומרה, דאמרי דבר המנחמן ומחבל מטמא אע"ג שאין בו כביצה, אבל שמואי הזקן אמר, לעולם אינו מטמא עד שיהא בו כביצה: מ"ו מ"ז, דוקא בזמנו אוסר דבר המנחמן והמחבל בכ"ש, ולריך דתתי, ק' לבטל התרומה ור' לבטל הערלה וכה"כ, ושלח יהא מורגש טעם חיונין או תבלין אחר שנתבטל (ועיין בפני זקן) אבל בשאינו מינו חולין בחר טעמא, דאם האיסור נתן טעם בהיתר, אפילו הוא ק' נגד התרומה ומנאחם נגד הערלה וכה"כ, אינו בטיל, ואם לא נתן טעם, אפי' הוא פחות מנק' ומר' בטיל: מ"ח, הא דאמרינן זה וזה גורם מותר, היינו דוקא כשאין באיסור לבדו שיעור להחמיץ או לתבל, אבל היכא דיש באיסור כח לחמן או לתבל, לא אמרינן זה וזה גורם, ומשום כשפלא שאור של חולין לתוך העיסה, אע"ג שיש בו כדי לחמן, אם נפל אחריו שאור של תרומה או של כה"כ, ה"ז אסור, דשאר זה של איסור מנחה את החיונין: מ"ט, ואע"ג שחייבה כבר שאור של היתר קודם שפלא שאור של איסור, ושאר זה של איסור אינו בא אלא רק לגדל ולחזק את החיונין, אסור, ואין כאן שום נפס, דלרובי היא עיסה זו להחמיץ בה כמה עיסות אחרות: מ"י, תבלין של תרומה של ערלה, של כה"כ סבן מניין אחד, או ב' וג' מיני תבלין של תרומה או של ערלה או של כה"כ שפלו להיות, מלמטה לאסור את שאינו מינו בלא שיש כנגדו לח בלח, ואת מינו אם טעמן מורגש אפילו ק' או ר' כנגדן (עיין בפני זקן): מ"א, שאור של היתר ושל איסור ואין בכל או"א כדי לחמן, אפי' נפל האיסור לבסוף, הוי זה וזה גורם: מ"ב, וכבר אמר ר"ג הזקן ליעזר איש הבירה אחד מתלמידיו ב"ש שזה וזה גורם לעולם מותר: מ"ג, בזה וזה גורם פליגי חכמים ור"א, החכמים ס"ל לא שנה שפלא האיסור בראשונה, לא שנה באחרונה, לעולם מותר, ור"א סבר אחר אחרון אינו בא, ובכלים שסבן בשמן טמא והטבילין וחזר וסבן בשמן טהור, או אופכה שסבן בשמן טהור ואח"כ בשמן טמא ופלטו הכלים שמן, בהא ס"ל לר"א אחר הראשון אינו בא, וחכמים סברי אחר האחרון אינו בא: מ"ד וט"ז, שאור של תרומה ושל כה"כ שפלו לתוך העיסה, ואין באחד כדי לחמן, ונלמדה חמנו, וכ"כ תבלין של תרומה של כה"כ שפלו בקדירה ואין בכל או"א כדי לתבל ונלמדה ותבלו, מותר לכהנים, דלהם זה וזה גורם, ואסור לישראלים, דלהן נלמדה שני שמות מניין אחד: מ"ז, בשר של קדשי קדשים של פגול ושל מותר שנתבטל בהדי בשר חולין ויש בבשר זה לבטל את בשר ק"ק בפני עלמנו ואת בשר פגול בפני עלמנו, מותר לכהנים, דלהן זה וזה גורם, ואסור לישראל, דלהן נלמדה שלשה שמות מניין אחד: מ"ז, בשר קדשי קדשים ובשר קדשים קלים, ואין בכל אחד ואחד ליתן טעם, שנתבטל עם בשר חולין, מותר לזרים טהורים, דלהם זה וזה גורם, ואסור לעמאזים דלהן נלמדה שני שמות מניין אחד: זהו הוכח של י"ג משניות דפרכין, ולכל המשניות הללו לית שום הוספה בתוספתא דמכלתין, אבל מליני כמה וכמה הוספה בתוספתא דתרומות, ואת הבנות האלו אליגה הנה לפי סדרן

א ערלה וכלאי הברם עולין באחד ומאתים. ר' שמעון אומר, כל תרומה שאין הבהנים מקפדין עליה, אין צריך להרים, וכן היה ר' שמעון אומר, כל תרומה שאין הבהנים מקפדין עליה, אין צריך להרים: תרומה ערלה וכלאי הברם ספיקן מותר, ספק נאכלו, ספק נגנבו, ספק אבדו, ספק נפלו לחולין, ספיקן מותר, ואם היה מבול ומ"ר ומ"ש, ה"ז אסור, שלא התירו ספק מדומע, אלא לדבר שאין לו מתירין, עיין לעיל שם פ"ד אות ק"ה עד אות ק"ג, ולמשניות ב' ג' ד' ה' ו' דפרכין גם התם לא נמלאו הוספות: ז' שאור שבללו בשאור אחר והחמיץ בו את העיסה, אם אין באיסור בנותן טעם, מותר, וחמין בשעורין יבור, טחנן בנותן טעם, גריסין בעדשים יבור, בשלן בנותן טעם, ר' יוסי אומר, גרים של פול וגרים של מפיח, הרי אלו מין אחד, עיין לעיל שם פ"ה אות פ"ב עד אות פ"ח ולמשניות נ"ט' ע"י י"א י"ב גם התם לא נמלאו הוספות: יג' כלים שסבן בשמן שמתא וחזר וסבן בשמן שטהור, או שסבן בשמן שטהור וחזר וסבן בשמן שמתא, ר' אליעזר אומר אחר הראשון אינו בא, וחכמים אומרים אחר האחרון, שהי' ר' אליעזר אומר לא יהא אדם סך את כליו שמתא וחזר וסבן שמן שטהור, שכשהו מוציאין אין מוציאין אלא מן הראשון, והכ"א לא יהא אדם סך את כליו שמן שטהור וחזר וסבן שמן שמתא, משתמש בהן במהרה חזרו ויצאו מהן משקין, האחרון: כלים שסבן שמן שמתא ונגבו, משתמש בהן במהרה חזרו ויצאו מהן משקין, שמתאין, עיין לעיל שם פ"י אות ל"ה עד אות מ"ג: יד' שאור של תרומה ושל שביעית שנפל לתוך

פרק ג * ר' שמעון בן אלעזר אומר, סמני ב' ערלה עולה ג' באחד ומאתים ד'

הגיון אריה

לתוך העיסה, לא בזה כדי לחמין ולא בזה כדי לחמין, ונצטרפו וחימצו, אסור לזרים ר' אלעזר בר' שמעון סתיר לזרים, היה בזה כדי לחמין, ובה כדי לחמין, ונצטרפו וחימצו, אסור לכהנים, ר' אלעזר בר' שמעון מתיר לכהנים, עיין לעיל סס פ"י אות כ"ג עד אות כ"ח: מן היו לפניו שתי קדירות, אחת של חולין ואחת של תרומה, ולפניהן מדוכה אחת של תרומה, ונתן לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזה מהן נתן, הריני אומר לתוך של תרומה נתן, היו לפניו שתי מדוכאות, אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהן קדרה אחת של חולין, נתן אחת מהן ואין ידוע מאיזה מהן נתן, הריני אומר מתוך של חולין נתן, היו לפניו שתי קדירות, אחת של חולין ואחת של תרומה, ולפניהן שתי מדוכות, אחת של תרומה ואחת של חולין, נתן משניהן ואינו יודע אם מוזה לתוך זו, הריני אומר תרומה לתוך תרומה נתן וחולין לתוך חולין נתן, ואם היה מבל מעשר ראשון ומעשר שני, הרי זה אסור, שלא התירו ספק דימוע אלא בדבר שאין לו מתירין עיין לעיל סס פ"י אות מ"ח עד אות נ"ה: מן התיכה אסורה נתערבה בהתיכות, אפילו הן אלף, כולן אסורות, הרושב בנותן מעם, אם נמחית, ה"ו בנותן מעם: התיכה של חמאת שנתערבה במאה התיכות של חולין, וכן פרוסה של לחם הפנים שנתערבה במאה פרוסות של חולין, הרי אלו יעלו, ר' יהודה אומר, לא יעלו, התיכה של חמאת ממאה שנתערבה במאה התיכות של חמאת שחורה, וכן פרוסה של לחם הפנים ממאה שנתערבה במאה פרוסות של לחם הפנים שחור, הרי אלו יעלו, ר' יהודה אומר, לא יעלו, וכן במנחות וכן בלחמי תודה: הטבל ויין נסך מין במינו בכל שהוא, שלא במינו בנותן מעם, ושאר כל האיסורין בין במינן בין שלא במינן בנותן מעם, עיין לעיל סס פ"י אות כ"ו עד אות ס"ה, ולמטה ו"ז גם שם לא נמלאת הספה:

פ"ג * מ"א, אסור להטות מערלה בשום אופן, ואע"ג דחזתה לאו מלתא היא, אפ"ה אסור ללבוש, ובגד שלבוש בקליפי ערלה יסרק, ואם נתערב במתאים יעלה במתאים ואחד: מ"ב, והפילו לא לבש אלא חוט אחד ארוך כשיעור הספק בין חמה ללבוש (עיין מה שכתבתי בספרי דיע חוספתא דעם טראקטאטעם שבה ז"ר ע"ה הערה) וארנו בגד, יסרק הבגד אם אין בו מתאים חומין כנגדו, אבל במתאים ואחד בעל, אע"ג שאי אפשר לו שלא ליהנות מהערלה: מ"ג, ודוקא חוט שלבוש בקליפי ערלה בעיל באחד ומתאים, אבל חוט מלא הסיט שחורג מלמך כבוד בעל מוס משער זמר ומפטר חמור, אפי' בארץ לא בעיל, דלא נתן בהם הכתוב שיעור, מנ"ה הבגד והסך יסרפו, וחוט שארנג מלמך קדשי בדיק הבית או קדשי מוצח, אפילו פחות מנולא הסיט, אפילו כ"ס חומר, משום דדבר שיש לו מתירין אפילו בארץ לא בעיל: מ"ד, לחומר אחריון יש שבה עלים בהשגיל וצפת, לפיכך תשגיל שביטל בקליפי ערלה ותגור שהסיוק בקליפי ערלה ואפה בו את הפת, התשגיל והפת יסרפו אם נתערבו במתאים בטילין: מ"ה, הלתן אפ"י שלפעמים מוכרין אותו במנין, אפ"ה לא חשיב דבר שבמנין, ומנ"ה חבילי תלתן של כה"כ שאסורין בהגאה וטעוין שריפה יעלו באחד ומתאים: מ"ז, רק ששה דברים אלו, אגוזי פרך, רמוני בדין, חביות סחונות חולפות הרדין (ויעדער אויסשלאנגענדע מאגנאלדיווארעלען) וקולסבי כרוב, דלעת יונית, ולר"ע אף ככרות של כה"כ, כשאתה מהן ערלה או כלאי הכרם, אינו בעיל אפי' בארץ: מ"ח, וזהו דוקא שכן שלמים, אבל נתפצלו האגוזים, נתפרדו הרמונים, נפתחו החביות, נחתכו הדילועים, נתפרסו הככרות (לר"ב) בטילין באחד ומתאים: מ"ט, איסור ערלה אינו דאורייתא, אלא רק בארץ וספק ערלה בא"י ספק דאורייתא ואסור, ובחול' איסור ערלה הלכה למשה מסיני וספיקו אפילו קרוב לודאי, כגון צפירות דגן שבמודים שם חילטת של ערלה, מותר, דכך הלכה למשה מסיני שאף ספק פורתא מותר, ובסוריא התמירו לאסור ספק שקרוב לודאי, כלאי הכרם אסורין בחול' מד"ס, ומותר לישראל לקנות מן העכו"ם, אעפ"י שזקוק בפניו אבל אסור לישראל ללקוט כלאי הכרם של עכו"ם, ובסוריא מותר לקנות ירק חוץ לכרם שנטע בו ירק, דהחמירו בסוריא, ובארץ כל ספיקו אסור מפני שהוא דאורייתא, והחדש בכל מקום אסור מדאורייתא (ואפ"ה אינו נוהג בארצותינו מכח ספק ספיקא): ב' אמ"ה דפרקין קאי כדמוכח מהירו', ומה שרשם בעל חשק שלמה, פ"ב משנה א' אינו אלא טעות דמוכח, וסס בלשון רבים סמונים או סמונים, ור' שמעון בן אלעזר לחלק אתה בין עיקר לבש למי לבש דערלה, ומימרא דר' יוחנן הוא בירו' בפרקין ה"ה סמונים בסמונים בטילין במתאים, מי לבשים בניו לבשים בטילין כרוב: ג' עולין כ"ז: ד' ערלה וכלאי הכרם שפול איסורין, דאסורין באכילה ובהגאה

ערלה פרק ג

צובע ה) בהן, בבלול והולכין ו) אחר הרוב, רבי ו) שמעון בן אלעזר ה) אומר, בשר בחלב מותר בהנאה ט) : ג) בעלי מומין אסורין כל שהן יא) , ר' יוסי אומר, בעלי מומין יבקר יב) : ה) ג) תנור שהסיקו בקליפי ערלה יד) , אם חדש יותץ טו) , ואם ישן יוצן טז) , אפה ובישל יז) בגחלים יח) מותר, אפר כולן יט) מותר כ) חוץ מעצי אשרה כא) , אפר בגדים שנתנגעו אסורין כב)

הגיון אריה

ובהנאה, כפלו נמי עלייתן ולריך מאתים כנגדן : ה) רצובע כל"ל והג"י ככ"ל של הגר"א : ו) ובבלול הולכין כל"ל, כלו' אם נתערבו מי לבע של ערלה במי לבע של היתר דרשב"א סובר מי לבע של ערלה חוץ אסורין-בהנאה (ובח"ס התחכם לומר "בבלול, מים של הלבע במים אחרים אם הרוב של היתר בטל", ולא נתכוין יפה להעתיק דברי בעל מנחת צבורים שכתב וז"ל, ה"ל בבלול הולכין אחר הרוב, אם נתערב מי לבע שהלבע בלול בהן ונתערב מים במים בטל ברוב והכי מבואר בירושלמי עכ"ל, והוא למימרא דר' יוחנן לנעיל מי לבעים במי לבעים קא מכוין, אבל מי לבע במים אחרים בודאי לא בעלי הלבע עלמנו כל עוד שאובעין בו חוץ בטיל במים : ז) שרבי כל"ל לענ"ד ובח"ס, שעשה הפסק אחר התיבות הולכין אחר הרוב, הגיה הכי, ועוד אמר ר' שמעון בן אלעזר, ובגודל חממתו הדביק דברי ר' שמעון בן אלעזר בהוספה הנמשכת אחר משנה ג' דפרקין : ח) כהג"י בכל הדפוסים הישנים וכ"כ בכ"י ווינן והגר"א, ובש"ס חולין דף קט"ו ובשאר מקומות ח"ה ר' שמעון בר' יהודה משום ר' שמעון, והג"י ר' עקיבא בכ"י אירפורט בודאי משוּבְּשָׁה : ט) קתני ליה הכא כדי שלא תתמה ארשב"א שמתיר מי לבע של ערלה בהנאה, דהא בשר בחלב שנעבד באיסור והאיסור צעין אפ"ה אינו אוסרו בהנאה : י) למ"ב לית הוספה בתוספתא וצירוף לא הביא ח"ק לא בריתא אחת : יא) אפסקא דמתניתין ובמקודשין מקדשין כל שהן קאי, ומתמתא זו מיתתי לה הש"ס בצורות דף כ"ה : ומפרש התם ר"ג בשם רבה בר אבוח בריה דרבא בר בר חנה דאמר ר' יוחנן חולין ור' יהודה היא דאמר נשחטו אסרי רבנן, ור' יוסי סובר נשחטו שרו רבנן, ור' חייא בר אבא בשם ר' יוחנן אמר מחלוקת בשבדק ולא מנא, ובפלוגתא דר"מ ורבנן קמפלגי, ורב אחי בשם ר' יוחנן אמר מחלוקת בשבדק ומנא ובפלוגתא דרבי ורשב"ג קמפלגי, עי"ש הסוגיא עד גמירא : יב) לר"ל אם הוא מום קבוע וישחטו, ולרבא ידרש ויחקור אם היתרו מומחה קודם נשירת האמר, עי"ש : יג) למ"ד לית הוספה בתוספתא ולא בריתא צירו' : יד) במתניתין לא הביא אלא דיתו של פת, ותנא דתוספתא מוסיף עלה דיתו של תנור, ועיין הסוגיא פסחים כ"ז : דהתם מיתתי לה הש"ס מתניתא זו : טו) דיש שבה עליה בתנור : טז) דהיסק אינו מועיל כלום לתנור ישן, ורבי היא, אבל לחכמים בין חדש בין ישן יוצן, דס"ל חוץ שבה עליה שפת, וכ"כ חוץ שבה עליה בתנור : יז) בצרייתא דבבלי שם הגי' בישלה, ובודאי חוץ שום חילוק בין אפיה על גבי גחלים לבישול על גבי גחלים, דבתרתי דברי הכל מותר, ובאפה זו בתנור לא קא מיירי כלל הכא, ואע"ג שהדבר פשוט מאד מאד, אפ"ה נשתבש בו בעל חשק שלמה שכתב וז"ל גי' הספרים וכו' ע"כ אי אפשר להעמיד דהא באפה זו את הפת מחלוקת רבי ורבנן ובבישל ע"י גחלים זה מותר כדמפורש בפסחים דף ע"ז (ס"ז כ"ז) ואי נאמר דהתוספתא אחת כחכמים שם ומשנה בין באפה את הפת ובין בבישל ע"י גחלים מותר ח"כ רישא דקתני חדש יותץ אליבא דמאן ? דהא למאן דמתיר את הפת ס"ל ג"כ דהדש יוצן ולא יותץ אלא ע"כ שהתוספתא נאדרה בלשון אחר מכמו שהיתה שניה וכדאמריתן התם אמר ר"י אמר שמואל תנור שהסיקו בקליפי ערלה חדש יותץ וכו' אפה זו את הפת רבי ואומר מותרת וכו' ומן החימוא שלא העיר אחד על דברי התוספתא המשוּבְּשָׁה מאד ואי אפשר לקיים כלל הגי' כמו שהוא בפסחים והמפרשים נכסבו בדוחקים עכ"ל, וד"ל : יח) בצרייתא דבבלי ע"ל על גבי גחלים ובש"ס שם פליגי, להד דוקא בעוממות, ולאידך ח"ק בלוחשות מותר, ומתני' דקתני תדלק מיירי בשאבוקה כנגדו : יט) כהג"י בכ"י אירפורט וכ"ל, והג"י אפה בטולן בדפוסים הישנים משוּבְּשָׁה, והך אפר כולן אפסקא דמתני' תדלק הפת קאי, כלו' אפר כולן השנויים בסוף תמורה שגשרפין, ואלו הן חנוץ בפסח תרומה עמאה ערלה וכלאי הכרס : כ) כגון לכיבוס בגדים : כא) בצרייתא דבבלי שם דף ל"ד ח"ה כל הגשרפים אפרם מותר חוץ מאפר אשירה ואפר דהקדש לעולם אסור, ומפרש הש"ס דאשירה יש לה ביטול בעכו"ס עי"ש, וצירו' דפרקין ה"ג מימרא דר' אבוח בשם ר' יוחנן כל הנשרפין אפרן מותר חוץ מאפר הבא מחמת ע"ז : כב) ומפרש צירו' דילפינן נתיבא נתיבא, דכתיב בע"ז ונתלתם את מלכותם ובבית המטוגע ונתן את הבית וכו' ואת כל אפר הבית, ואפר בגדים דאסור, ז"ל משום דכתיב

ערלה פרק ג

רמ

בתנאה (כ): **מ ספק ערלה בארץ ישראל אסור, בסוריא מותר (כ)**,
 (ובחוצה לארץ מותר) (כ), **כרם שנמטע (כ)** ירק וירק נמכר חוצה לו **ספיקו**
בארץ ישראל אסור, בסוריא (ובחוצה לארץ) מותר (כ), ר' יהודה אומר,
 אף זה (כ) ספיקו בסוריא אסור, איזהו ספיקו מותר (כ), כרם שנמטע ירק ושדה
 ירק בצדו וירק נמכר חוצה לו, ספיקו בארץ ישראל אסור, בסוריא (ובחוצה
 לארץ) מותר (ל: הרי לא) שנמצא נמיעה קמנה בתוך שדהו, ספיקו (ב) בארץ
 ישראל אסור, בסוריא ובחוצה לארץ מותר: ר' אלעזר בר' יוסי אומר משום ר'
 יוסי בן דורמסקיות, שאמר משום ר' יוסי הגלילי, שאמר משום ר' יוחנן בן
 נורי, שאמר משום ר' אליעזר הגדול, אין ערלה (ב) בחוץ לארץ:

סליקא לה מסכת ערלה

הניון אריה

דכתיב זאת התורה לכל נעם הטרעה ולנתק ולטרעה הבגד ולבית, ה"ה מקיש אפר צנד לעפר בית (ועיין
 מה שכתב פרב בעל ח"ד) וזכירו' שם לא משמעו אלא בעפר צתים אחד: (ג) למ"י לית הוספה בתוספתא
 ולא בריתא צירו' ולמ"ז ולמ"ח הוצאו הוספות במסכת תרומות ואלו הנה: ז' ר' יהודה אומר
 רימונין מתוקין ואסרין כל שתן, כיצד נפל אחד מהן לתוך הריבוא, כולן אסרין, נפל
 מריבוא לתוך ריבוא אחרת, כולן אסרין, ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון,
 נפל אחד מהן לתוך הריבוא, כולן אסרין, נפל מריבוא לתוך שלשה, משלשה למקום
 אחר, ספיקו מותר, מפני שספק דימוע, אמר ר' יהודה בן בבא, שאם יבאר לידי
 הליפות תרדין, אומר אני שיעלו באחד ומאתים, ולא עוד אלא שב"ד צריכין למנת
 על כולן שיעלו באחד ומאתים עיין שם פ"ד אות קי"ד עד אות קכ"ג: ח נתפצעו
 אגוזים, נתפרדו רמונים, נתפתחו הבייות, נתחתכו דילועין,
 נתפרסו ככרות יעלו באחד ומאתים, נפלו ואח"כ נתחתכו בין בשוגג
 בין במזיד הרי אלו לא יעלו דברי ר"ם, ר' יהודה ור"ש אומרים, בין בשוגג בין במזיד
 יעלו, ר' יוסי אומר, בשוגג יעלו, במזיד לא יעלו, וכן ה"ו ר' יוסי אומר, תרומה שתומה
 שנתערבה בפתוחות ונתפתחה, פתוחה בסתומות ונתפתחו הרי אלו יעלו לא אסרו אלא
 סתומות בסתומות עיין לעיל שם פ"ד אות קכ"ג* עד אות קל"ה: (ד) פסקא דמהניתן הוא:
 (ה) איזו ספק הערלה, כרם של ערלה וענבים נמכרים חוצה לו בא"י אסור ובסוריא מותר
 אמר ר' יהודה אף זה ספיקו אסור בסוריא, איזה ספק המותר בסוריא, כרם של ערלה
 וכרם אחר בצדו וענבים נמכרות חוצה לו בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר כל"ג וכה"ל
 צברייתא צירו' ותיבות ובחולס לארץ מותר ריך לנחוק: (ו) כל"ז וכה"ל בכל"י חרפורט ובמתניתין,
 ובג"י כרם וסדה ירק בדפוסים היטיס אינה מדויקת: (ז) גם זה פסקא דמתני' הוא. ותיבות ובחולס
 לארץ כל"ז גם הכא: (ח) כל"ז זה ספיקו אף בסוריא אסור, והכי כל"ז נמי לעיל צרישא: (ט) איזה
 ספק המותר בסוריא כל"ז כמו צרישא וכה"ל צירו': (ל) דכיון שיש כאן כרם של היתר בלדו, תלין
 לקולא בסוריא, וזכירו' כ"ה סיומא דמתניתא ובחון לארץ יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד א"ר וידן
 [כל"ז ר' יהודה] עוד היא בקדמיותא יורד ולוקט, ובלבד שלא ירלט לוקט: (לא) כהג"י בכל הדפוסים
 ובכל כ"י ולשון הרי קשה הבנה במקום הזה ולולי דמסתפינא ה"א שכל"ז נברי ורבותא קמ"ל, אעפ"י
 שספיקו מספיקין בנטיעה עלמא, אפ"ה בל"י אסור: (לב) אם עודנה בתוך ג"ש של ערלה: (לג) אפילו
 ודאי, ואפסקא דמתני' והערלה הלכה קאי, ועיין קידושין ל"ט דשם מייטי' הש"ס לתך מתניתא:

סליקא לה מסכת ערלה

מסכת בכורים

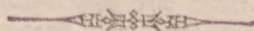
פתיחה

הבכורים שנצטוו עליהם בכמה מקומות בתורה שנים הן, בכורי ציבור ובכורי יחיד, ולהיות שלא דיבר התנא בסדר זרעים על קרבנות ומתנות של ציבור, אינו מכאן גם במכילתין אלא בכורי יחיד, אותן שצריך להביא משבעת המינים שנשתכחה בהם א"י, ובכורי ציבור נמי שנים, עומר ושתי הלחם, וכמו ששתי הלחם נקרא לחם הבכורים, וגם העומר נקרא מנחת בכורים, להיות שלפי הקבלה מדור לדור הקרא ויקרא ב' י"ד במנחת העומר קא מיירי, כדתניא בספרא, ואם תקריב מנחת בכורים לה', זו מנחת העומר, מניין היא באה מן השעורים או יכול מן החטין, א"ר אליעזר, נאמר כאן אביב, ונאמר אביב במצרים, מה אביב אמור במצרים שעורין, אף כאן שעורין, רע"א נאמר לציבור הבא בכורים בפסח, והבא בכורים בעצרת, מצינו שממין שהיחיד מביא חובתו, ממנו יהא הציבור מביא בכוריו בעצרת, אף ממין שהיחיד מביא חובתו, ממנו יהא הציבור מביא בכוריו בפסח, מאיזה מין היחיד מביא חובתו מן השעורים, אף ציבור לא יביא אלא מן השעורים, אם תאמר מן החטין אין שתי הלחם בכורים, ע"כ ועיין מנחות ס"ח: ופ"ד. והראב"ע עשה את עצמו כאלו לא ראה מעולם את הספרא ולא למד הסוגיא במנחות, דכתב בס' ויקרא שם וז"ל, רבים אמרו שמלת אם חיוב, ולפי דעתי כי אין צורך כי החיוב הוא ראשית בכורים ולא הבכורים והרוצה להביא מנחה מבכורים נדבה יביא עכ"ל, ואף אם לא נכחיש מצד אחד שלפי פשוטו של טקרא באמת במנחת בכורים של יחיד הכתוב מדבר, גם מצד אחר לא נוכל להעלים מעינינו שמיצות העומר בפ' אמור סתומה וחתומה, ובאשר שלא פי' שם אופן הבאתו, הסברא גותנת לומר שפורט כאן הלכותיו בתוך שאר המנחות: ובין כך ובין כך תמוהין לי דברי הראב"ע שמות כ"ג, ו"פ, דז"ל ראשית זהו ואם תקריב מנחת בכורים כי עם היחיד מדבר כאשר אפרש במקומו והזכיר זה אחר לא תשחט על חטין דם זבחי, כי משם יחלו הבכורים, עכ"ל, דהנה הכא בודאי חיוב וציווי הוא ליחיד להקריב בכוריו, וביקרא שם נדבה היא לפי הראב"ע, והיאך יכול לומר זהו ואם תקריב מנחת בכורים ושככורים האלו שהן חיוב וציווי יחלו אחר זכה חג הפסח, וצע"ג. ולפי פרש"י נאמר כאן בתר מיצות שמיטה ראשית בכורי אדמתך, לאשמועינן שאף השביעית חייבת בבכורים, ומצוה זו הוכפלה בפ' כי תשא ל"ד, כ"ז והושלשה לגדול ענינה בפ' כי

תבוא, ושם עיקר מקומה, דסמוך לביאת הארץ הואיל משה באר אופני הפרשתה והבאתה וציונו השי"ת על הוידוי.

המשניות של מסכתא זו מתחלקין לשלשה פרקים, והפרק הרביעי, שהובא בנמ' בבבית ובמשניות אבל לא בירו', הוא מתוספתא דילן. בפרק הראשון הואיל לחלק ג' חילוקים, דיש מביאין וקורין, ויש מביאין ולא קורין, ויש שאינן מביאין, וממה דקא מליק התחיל לפרש, שכל מי שיש לו אילן ואין כל פירותיו יונקין משדה של בעל האילן, אין מביאין הימנו, באשר שצריך שיהו כל הגידולין מאדמתו של המביא, וכ"כ אין מביאין בכורים, אעפ"י שכל הגידולין יונקין מאדמתו של בעה"ב, מפירות שאינן מובחרין, כגון מתמרים שבתרים, מפירות שבכעמקים ומזיתי שטן, ואידי דמשתעי באותן שאינן מביאין תני נמי הזמן שבו אינן מביאין והוה קודם עצרת, אח"כ מונה אותן שמביאין ולא קורין, ומבאר דינו של הקונה שתי אילנות בתוך של חברו ודינו של הבכורים כשיבש המעיין או נקצץ האילן, ואידי דמשתעי באילו שמביאין ולא קורין תנא נמי הזמן שבו מביאין ולא קורין והוה מן ההג עד הנוכח, והדר מפרש שהמוכר את שדהו אחר שהפריש בכוריו מביא ואינו קורא, ומי שלקח את השדה אינו מביא מאותו מין, וכשמביא מין אחר משדה זו מביא קורא ושהמביא בכורים שניים, אחרי שהראשונים הלכו לאיבוד או שנשמאו, נמי אינו קורא, ושהייב באחריותן עד שיביאם לחר הבית, משום שנאמר תביא בית ה' אלהיך, ולבסוף מבאר באיזה זמן ובאיזה פירות ובכמה אילנות בתוך שדה של חברו אמרינן שמביאין וקורין, אבל מי ומי הם המביאין וקורין אינו צריך למתני, דמכלל לאו של אותן המביאין ולא קורין אתה שומע הן של המביאין וקורין. בפ"ב מונה בתחילה הדרכים ששוין בהן התרומה והבכורים ומשונין ממעשר שני, אח"כ הדרכים ששוין בהן מעשר ובכורים ומשונין מתרומה, אח"כ הדרכים ששוין בהן התרומה והמעשר ומשונין מבכורים, אח"כ הדרכים שמשונין הבכורים מתרומה ומעשר, ולבסוף הדרכים ששוין בהן התרומה והמעשר מצד אחד ות"ג ובכורים מצד אחר, ומגורא מייתי הכא שאר דברים שיש ביניהם צד שיווי במקצת וצד שיוני במקצת, אעפ"י שאין לדברים האלה שום שייכות לענינה של מכלתין. בפ"ג מדבר על אופן הפרשתן של הבכורים ועל העלתן לירושלים, שנהגו כבוד גדול בהמביאין, שהשמיעו כלי זמר עד שבאו לחר הבית ושמשם ואילך כל אר"א נומל הסל על כתפו ומביאו לעזרה, אשר שם התחילו הלויים לדבר בשיר, ושהביאו עם השור לשלמים גולות לעולה, אח"כ מבאר דרך הוידוי ומעשה התנופה וצריך לקרות פ' בכורים בלשון הקודש, ולבסוף מברר הג' מדות בבכורים ואופן הלוקתן בין הכהנים:

התוספתא דמכלתין מתחלקת לשני פרקים, הפרק הראשון כולל הוספות למשניות דפ"א ולד' משניות הראשונות של פ"ב, ההוספות לפ"א הן שלא כסדרן, דבראשונה הובאה הוספה למ"ג ואח"כ למ"ו ואח"כ למ"ד ואח"כ למ"ט ואח"כ למ"ח ולבסוף למ"י, וכ"כ התוספות למשניות הראשונות דפ"ב אינן כסדרן, דבתחילה הובאה הוספה למ"א אח"כ למ"ג אח"כ למ"ב ולבסוף למ"ד. הפרק השני כולל הוספות לד' משניות האחרונות דפ"ב ולמשניות דפ"ג ובתוך ההוספות למשניות האחרונות דפ"ב נכללו נמי החמש משניות דפ' אנדרוניגוס, ומארבע ושלוש משניות של מסכתא זו נשארו אחת עשרה בלי שום השלמה והוספה, ואלו הן בפ"א, מ"א, מ"ב, מ"ה, מ"ו, מ"ז, בפ"ב מ"ה, מ"ו, מ"ז, בפ"ג מ"ו מ"ז, מ"ח מ"ט, ומימנך א"י נקי:

בכורים פרק א

פרק א * מ"ג = אין מביאין בכורים קודם לעצרת ^(א), ואם הביא ,
 ימתין ^(ו) עד שתבא עצרת ויקרא עליהן ^(ה): ד' ר' יהודה אומר ^(ו) .

הגיון אריה

פ"א * מ"א ח"לן שמקלט פירותיו ויוקן מקרקע שאינו של בעל האילן, אין מביאין הימנו בכורים, אפילו מאותן פירות שיוקן מקרקע שלו, לפיכך אם נזע האילן בתוך שלו, והבריך ענף בתוך של יחיד או של רבים, או אם הגזע בשל יחיד או בשל רבים והבריך ענף בתוך שלו או שהגזע בתוך שלו והענף שהבריך יולא בתוך שלו, אבל המקום באמצע אינו שלו, כגון שהוא דרך היחיד או דרך הרבים, ה"ז אינו מביא בכורים: מ"ב, הטעם שאינו מביא בכורים, משום שנאמר ראשית בכורי אדמתך, לריך שיהיו כל הגידולין מאדמתך (עיין ספרי פ' כי תבוא ומכילתא פ' משפטים) ומתך טעמא נמי האריסין והחכורות והסקריקין והגזן אין מביאין בכורים, דהא האדמה אינה שלהן (זהו דרשת הספרי וכה"ג בילקוט פ' כי תבוא, אבל במכילתא ובילקוט פ' משפטים ח"ה אשר תבוא מארץ, להוציא האריסין וחכורות וכו'): מ"ג, אין מביאין מכל פירות הגדלין בארץ ישראל, אלא דוקא משבעת המינין, שהם ראשית כל פרי האדמה (ובספרי יליף בכורי יחיד מבכורי גבור) ואלו הן הטעם ושעורה נסן חלה רמון וזיתים והמרים וגם פירות אלו לריך שיהו מובחרין, ומש"ה אין מביאין תמרים הגדולים בהרים ושאר פירות הגדלין בעמקים וזיתים שאין אונגין את שמן אלא פולטין אותם כשירדו עליהם גשמים, ואין מביאין בכורים לפני העצרת דחג השבועות נקרא נמי חג הבכורים, להיות שהגבור מביא בו את לחם הבכורים, לפיכך יאות שבכורי יחיד לא יוצאו לפני בכורי הגבור: מ"ד, ישראל שהביא בכוריו לבית הבחירה קורא פרשת הבכורים, שנאמר ועניו ואמרת וכו' אבל יש שמביאין ולא קורין, כגון גרים ובכללן גם משוחררים, מפני שאינם יכולין לומר אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו (עיין במכילתא, דהכי ח"ה אשר ה' אלהינו להוציא גרים ועבדים, ונתן לנו להוציא נשים עומטוס וכו', ובספרי ח"ה אשר נשבע ה' לאבותינו פרט לגרים, לתת לנו פרט לעבדים) וכ"כ גר כשמתפלל ביחודות אומר אלהי אבות ישראל ובבית הכנסת אלהי אבותינו, ורק כשאנו מישראל מביא וקורא ואומר אלהי אבותינו (ואין הלכה כמשנה זו, כמו שכתב הרמב"ם בפהמ"ש): מ"ה, גר או עבד משוחרר שנשאו גיורת או משוחררת וילדו בת אפילו הורתן בקדושה, לא תנשא לכתחילה לכהן, ובדיעבד לא תלא, וזה אפילו עד עברה דורות, אבל גר ומשוחרר שנשאו ישראלית וילדה בת, ה"ז מותרת לכהן, האפטרופוס והשליח שאין מביאין את שלהן, והאשה והעבד הכנעני שניתן לו קרקע בתנאי שאין לרבו רשות בו, הטומטוס והאגרוגוס נמי מביאין ולא קורין, דהא אין יכולין לומר אשר נתת לי: מ"ו, הקונה שתי אילנות בתוך שדה חבירו, דים ספק אי קנה קרקע, מביא ואינו קורא, ומי שהפריש בכוריו, ואח"כ יבש המעין של שדה זו ששטה ממנו האילן, או שנקלץ האילן, מביא ואינו קורא, וזמן הקריאה הוא מן העצרת עד החג, וכל מי שמביא אחר החג אינו קורא, ומחנכה ואילץ אינו מביא כלל: מ"ז, מי שמכר שדה אחרו שהפריש בכוריו, מביא ואינו קורא, והלוקח אינו מביא מאותו מין שהפריש כבר המוכר, אבל ממין אחר מביא וקורא: מ"ח, הבכורים יש להם אחריות, שאם הפריסן וגזלו נגנבו או נאבדו, נרקבו או נטמאו, מביא אחרים תחתיהם, ועל השנים חלה אינו קורא, וזר שאכלן אינו משלם חומש, ואם נטמאו הבכורים בעזרה מנער את הסל מן הפירות ונתן את הסל לכהן ואינו קורא: מ"ט, ודוקא קודם שהביא הבכורים להר הבית, חייב באחריותן, משום שנאמר תבוא בית ה' אלהיך, ומותר להביא כמה פעמים בשנה בכורים כל פעם ופעם ממין אחר, אבל אינו קורא אלא בפעם הראשונה, שנאמר הגדתי היום, פעם אחת בשנה: מ"י, מלוא מן המובחר להביא בכורים תוך זמן הקריאה שהוא מן עצרת עד החג ועד בכלל, וכ"כ מלוא מן המובחר להביא מובחרין משבעת המינים, מפירות שבהרים ומתמרים שבעמקים, ומעבר לירדן אין מביאין בכורים אלא מויתי שמן בלבד: מ"א, מי שקנה ג' אילנות בתוך שדה של חבירו, מביא וקורא, דמן הסהם קנה הקרקע, ואפילו לא קנה אלא אילן אחד, כיון שקנה הקרקע של הבית, מביא וקורא: (ב) לנ"א ולמ"ב לית הוספה בתוספתא, אעפ"י שהוצאו בריותה בירו', ובה"ב הובאה בריותה מתוספתא דתרומוה: (ג) דשהי הלחם שמביאין בעצרת מתירין החדש במקדש, כדהתן מנחות דף סח: העומר היה מתיר במדינה ושהי הלחם במקדש: (ד) כל' אם הביא בכוריו לירושלים, אין מקבלין הימנו, אלא ירחם שם עד העצרת, ואע"ג דהתן מנחות שם אם הביא קודם לשתי הלחם כשר, כבר אמרו אהא בירו' סוף חלה שנייה היא שהדבר מסיימם שמה יקבע הדבר חובה: (ה) דאע"ג שאם הביא קודם לעצרת וקיבלו הימנו בדיעבד ילא ידי חובתו מ"מ לא יוכל לקרא קודם עצרת: (ו) בבא זו תמלא בתוספתא אחר הבבא הקונה אילן אחד וכו' שלא במקומה:

כל הגרים כולן מביאין ולא קוראין ז', ובני קני חותן משה מביאין וקוראין , שנאמר ה' והיה כי תלך עמנו וגו' ט' : ר' יוסי אומר, הו' ר' מאיר אומר , הכהנים י' מביאין ולא קוראין , מפני שלא נמלו חלק בארץ, ואני אומר בשם שנמלו לויים *). כך נמלו כהנים יא), בין דבר מרובה , בין דבר מועט יב) : ו יב*) הקונה אילן אחד בתוך של חבירו, הרי זה מביא ולא קורא , מפני שלא קנה קרקע יג) , דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים , לא מביא ולא קורא יד) , ו הפריש את בכוריו טו) ומכר את שדהו, מביא ואינו קורא טז) , והשני מהו להביא יז) מאותו המין אינו מביא יח) , ממין אחר מביא וקורא , ר' יהודה אומר , אף מאותו המין מביא וקורא טט) . הרי שהפריש את בכוריו עליהם , וחזר וקנה שדה אחרת כ), אעפ"י שנתבכרו לו משאר מינין (ואעפ"י שנתבכרו לו מאותו מין כא) , מביא ואינו קורא כב) , שאין אדם קורא כג)

הניון אריה

ז) בירו' בפרקין ה"ד מייית בריותא אחרייתא בשם ר' יהודה, דהכי א"ה תני בשם ר' יהודה גר עלמנו מציה וקורא ואפיסקא שם הלכה כוותיה, ולפי זה ע"כ ל"ל דתרי הנלי אליבא דר' יהודה, וזר"ש הבאזה תוספתא דין סתימאה, ועיין ברא"ש ה) במדבר י' ל"ב : ט) וכשהיו ישראל מחלקים את הארץ הניחו דושנה של וייתו לבניו חמש-מאות אמה על חמש מאות אמה, כדאיתא בספרי פ' בהעלתך : י) והלויים כ"ל וכב"י של הגר"א, וכן מוכח נמי ממתני' מ"ט פ"ה מ"ד, דשם איתא להדיא רמ"א אף לא כהנים ולויים, ועיין כ"מ פ"ד ה"ג ומה שכתב עליו המפרש הרב ר' יונה וז"ל ותמה אני שלא הביא הכ"מ טפי הך דתוספתא דהכא, דפליגי גבי בכורים גופא, אינו דבר מהמיה דגם לפני הכ"מ לא היתה בתוספתא ג' אחרייתא מאותה סדרפוסים, וזו משושפתא : י*) ישראלים כ"ל וכב"י של הגר"א : יא) ולויים כ"ל וזדרשותי על ההורה פ' כי תבוא הראיתי לדעת שבעיקר הדבר אין שום חילוק ממש בין מה שנתן הקב"ה לישראל למה שנתן לכהנים דאלו ואלו מקבלין חלקם שנה אחר שנה משמים, ומשום קאמר הישראל לכהן הגדתי היום לה' אלהיך, אלהיך אשר נתן לך המתנות הוא גם אלהי אשר נתן לי שנה אחר שנה מה ששבעתי לאבותינו לתת לנו, ודגם לי גם לך לא נתן אלא וסתן : יב) ערי מנרס, וכשם שפליגי בירדו מעשר שני, פליגי נמי בפרשת בכורים : יב*) למ"ה לית הוספה בתוספתא, אעפ"י שהבואו שתי בריות צירו' : יג) ודלו אלא רק מספק, דר"מ ספוקי מספקא ליה בזילין אחד, אי קנה קרקע או לא, כמו החכמים בשתי חילנות, ועיין ב"ב פ"א, דשם מפרש הש"ס ב"ב ז' הכי : יד) כ"ל בזבילין אחד ס"ל לחכמים שבדלו לא קנה קרקע, והג' מביא וקורא ככ"י אירפורט משושפתא, ובבבלי שם לא הביאו אלא דברי ר"מ, ולאמוראי דא"י מתניתא זו לא היתה ידועה כלל, כנראה מסוגי' דירו' בפרקין ה"ו, עיי"ש : טו) וכבר בשעת הפרשה נתן דעתו למכור את שדהו, ירו' : טז) שהרי אינו יכול לומר ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי : יז) הך מהו להביא ליתא במתניתין, והלאה מוכיח שהתוספתא עתיקת וימין : יח) ואע"ג שגם הראשון לא קרא על מין זה מ"מ הביאו, וכל מי שהביא, ה"ה בכלל הגדתי היום, תוי"ט : יט) בשני ב"ב חזר ומניד, כך פי' בירושלמי ומכאן ראייה לפי' תוי"ט שהמביא הוא בכלל הגדתי היום, דאל"כ אמאי לא אמרו דעמיה דר"י משום שלא קרא הראשון : כ) וסד"א שגריך לתת הודאה למקום ב"ה על השדה החדשה : כא) התיבות שנתתי בהסגר ל"ל, דנראה לעין כל שיש כאן שתי נוסחאות הפוכות, ואעפ"י שג' כ"י אירפורט שהבאתי בפנים לריכה תיקון, אפ"ה נתתי לה את משפט הבכורה דג' הדפוסים הישנים, ונתבכרו לו מחמשת המינין אעפ"י שנתן לחובן מאותו המין מחוסרת הבנה, ובכ"י הגר"א א"ה אעפ"י שנתן לחובן מין אחר, וכל מי שעניו בראשו יורה בפה מלא שכל"ל אעפ"י שנתבכרו לו משאר מינין כג' כ"י אירפורט וזו לא, דסד"א כיון שאין לו בבכוריו השניים שום דבר נמנין הראשונים, ה"ו מביא וקורא, קמ"ל דאינו קורא, ובעל חשק שלמה הגיה הכי, בין שנתבכרו לו משאר מינין ובין שנתבכרו לו מאותו המין, ואעפ"י שמוכח מו"ז וממ"ט דפרקין שאין מביאין פעמים מאותו המין דאין ראשית אחר ראשית, ונראה בעליל שהגהה זו משושפתא אפ"ה העיז מפרש זה לומר, בדפוס משושכ"י אירפורט כמו שלפנינו (!!) וכן עיקר אלא שהלשון שם אינו מתוקן : כב) ובהא אף ר' יהודה מודה שאינו קורא : כג) דוקא קורא הוא דאינו קורא

בכורים פרק א ב

פעמים בשנה : ה רבי שמעון בן יהודה אומר , משום רבי שמעון (ב) ,
 שנים (ג) אין חייבין עליהן חומש (ד) : ה ר' יהודה אומר , עד באר הגולה (ו)
 חייב באחריותן , מבאר הגולה ואילך אינו חייב באחריותן : ר רבן שמעון בן
 גמליאל אומר , אין מביאין בכורים מתמרים (ה) חוץ מן התמרים שביריחו ,
 ואין קורין אלא על כותבות בלבד , ר' שמעון בן אלעזר אומר , רימוני
 עמקים (ו) מביאין וקורין (ז) :

פרק ב * חומר בתרומה שאין במעשר שני ובכורים (א) , ובמעשר שני

הגיון אריה

קורא פעמים , אבל להביא פעם שניה ממין אחר הרשות נהוגה לו לפילו בלוחה שדה , וחובל הוא לילכא
 אלא בשדה אחרת ובמין אחר , ודו"ק : (ב) בחוספתא קודמת לזו הבבא ר"י אומר עד באר הגולה וכו' ,
 ובעל החוספתא הא קמ"ל דמתני' יחידאי היא , וה"ל בירו' בפרקין ה"ח , אמר ר' יוחנן משום יחידאי
 אני שונה אותה ותני כן ר"ש בן יהודה משום ר"ש שמיים אין חייבין עליהן חומש , ורבו הקדוש סתם
 כר"ש וכן פסק רמב"ם ס"ד ה"ט : (ג) ר"ל על הבכורים השניים , שאריך להביא תחת הראשונים שבזו
 וכו' : (ד) כשאלכן זר בשגגה אינו משלם אלא רק הקרן , דאין להם דין בטורים ממש : (ו) באר בלשכת
 הגולה , כדתני סוף מדות , ועיין תו"ט שם ופיהמ"ש להרמב"ם סוף עירובין , ור"י פליג אהנא דמתני'
 דלירידי חובי אחריותן עליו עד שהביאן לבהמ"ק , ולתו"ט שכתב דהר הבית דמתני' לאו דוקא , עלמיה
 צבא זו , ומתוספתא מוכח שהביאו הבכורים תחילה ללשכת הגולה ומשם לעזרה : (ה) שבועמקס , ורשב"ג
 פליג אח"כ בתרתי , דס"ל שאין מביאין תמרים אלא מיריחו ששם גדילין המצוברין שבמבשרהין , ומש"ה
 נקראת יריחו עיר התמרים , וגם על תמרים שביריחו ס"ל לרשב"ג , שאין קורין עליהן , אלא דוקא
 כשאריותן לכותן בשם כותבת , וטעמיה דרשב"ג , כיון שהתורה קראה לתמרים דבש , מש"ה לריך
 שיהיו טובים וגדולים : (ב) אפסקא דמתני' מפירות שבהרים קאי , דרשב"ג פליג אהנא דמתני' וס"ל
 שהרמונים בעמק טובים מהרמונים בהר , ועי' ירו' סה"ג דשם מיייתי לה הש"ס מתניתא זו : (ז) למי"א
 לית הוספה בחוספתא אש"י שהובאה בריתא בירו' :

פ"ב * מ"א , דין הבכורים אינו שזה לדין תרומה בכל ענין כמו דין חלה , אלא רק בשבועה דברים ,
 זר שאכלן במזיד חייב מיתה בידי שמים , בשוגג משלם קרן וחומש , וחלי שיעור מהן אסור לזרים ,
 הכהן יכול ליקח בהן חף דברים שאינם ראויין לאכילה ולשתיה , יש להם ביטול בלחוד ומאה , הרואה
 ליגע בהן לריך ליעול את ידיו , וממא שטבל אסור לאוכלן עד שיעריב שמשו , שבועה דברים הללו נוהגין
 בתרומה ובכורים , אבל לא במעשר שני : מ"ב , ולהיפוך דין הבכורים שזה בשלשה דברים לדין מ"ש ,
 דבכורים ומ"ש לריך להביא לירושלים , טעוניה וידוי , מ"ג בשנת הביעור , ובכורים מדי שנה בשנה ,
 אסורין לאונן , ר"ל לאכל ביום מיתה אחד משבועה שחייב להתאבל עליהם , לריכין ביעור בשנת ד' ו'
 ואסורין כל שהוא , כשנתערבו עם חולין בירושלים , דדבר שיש לו מתירין הן בירושלים , אבל חוץ לירושלים
 לא מקרי דשיל"מ , הואיל ויש עורח להעלותן , וגידולין של תערובתן בחולין , שזרעו בירושלים וגדלו ,
 אסורין לאכול בתורת חולין , וכיון שנקרא שם בכורים עליהם , אסורים חף לזרים , וכו' גידולי תערובות
 מ"ג בחולין בירושלים אסורין לבהמה , וששה דברים הללו נוהגין במ"ש ובכורים , אבל לא בתרומה :
 מ"ד , דין תרומה ודין מעשר שני שוין בחמשה דברים ומשונין מדין בכורים , אסור לאכול מן הפירות
 קודם שהפריש תרומה ומעשר , ומותר לאכול מהן קודם שהפריש בכורים , לתרומה יש שיעור מדרבנן
 ויש לו אסמכתא ולמ"ש מדאורייתא ולבכורים שיעורן מדרבנן א' מוס' אבל אין לשיעור הזה אסמכתא
 (ועיין הברייתא דירו' רפ"ק דפאה , הבאתיה לעיל שם אות ו' וברייתא רפ"ג דמכלתין שסתרי להרדי ,
 אם לא נאמר שהך אין להם שיעור פירושו אין לשיעורן אסמכתא בקרא) , תרומה ומעשר נוהגין
 מדרבנן בכל הפירות ובכורים אינם באין אלא משבועת המינים שנתבחה בהן ארץ ישראל , תרומה
 ומעשר נוהגין אפי' בזמן הזה , ובכורים אין נוהגין , אלא בזמן הבית , תרומה ומעשר נוהגין גם באששים
 שאין קרקע השדה שלהם ובכורים אינם באין אלא מנוי שהקרקע שלו : מ"ד , משונה דין בכורים מדין
 תרומה ומ"ש בשבועה דברים , הבכורים נקדשו בעודן מוחברים לקרקע , לא שייך בהו לשון הפרשה
 ממש , דמותר לעשות את כל השדה בכורים , חייב באחריותן עד שהביאן לתר הבית , לריך להביא בהריחו
 שלמים , לריכין שיר הלויים בעזרה , לריכין תוספה מצעלים בבהמ"ק , ולריך שליטו הצעלים בירושלים
 כל

ובכורים ג) שאין בתרומה, שהתרומה אין נישלת אלא מן המוקף ד) ואין נישלת אלא מן הגמור ה), ואין נישלת מן המהור על הטמא ו), ומדמעת ז) וחיבין עליה חומש ח), ונוהגת בכל הפירות ט), מה שאין כן בבכורים י), ונוהגת יא) בשאר שנים, מה שאין כן במעשר שני: חומר במעשר שני יב),

הגיון אריה

כל הלילה אחר יום הבאתן: מ"ה, והא דלמרינן לעיל שדין תרומה שזה לדין בכורים בשבעה דברים היינו דוקא דין ת"ג, אבל ת"מ אינה שזה לבכורים אלא בשני דברים, שניטלת מן המהור על הטמא ושלא מן המוקף, ושזה לתרומה גדולה בשני דברים, שאסור לאכול קודם הפרשה ויש לה שיעור: מ"ו, וחידי שהתחיל התנא לדבר בזיווי הבכורים תרומה ומ"ט, ששון זה לזה במקלת, ומשויין זה מזה במקלת, סופר ומונה כאן גם שחר דברים ששון זה לזה במקלת ומשויין זה מזה במקלת, ואלו הן, אהרוג אילן וירק, דם אדם דם בהמה ודם שרץ, כיו בהמה וחייה, האחרות שזה בשלשה דרכים לאילן, ובדרך אחר לירק, הולכין בו בחר חטטה, כמו באילן לערלה לרבעי ולשביעי, והולכין בו בחר לקיטה כמו בירק לענין מעשר: מ"ז, דם אדם שזה בהא לדם בהמה, שכתוב ביה על הארץ תשפטו מינים, להכשיר את הזרעים לקבל טומאה, ושזה בהא לדם שרץ, שהאכלו אינו חייב כרת: מ"ח, כיו שזה באיזה דברים רק לחיה, ובאיזה דברים רק לבהמה, ובאיזה דברים לחיה ולבהמה, ובאיזה דברים משונה מחיה ומבהמה: מ"ט, שזה לחיה בג' דברים, לריך לכבות דם שחיתו מספק, ומשו"ה אין שחטין אותו בזיו"ט, ואם שחטו אין מכסין את דמו, חלב נבלתו מטמא כחיה, ואין פודין בו פטר חמור, משום שאמר ופטר חמור הפדה בשה, וכיו ספק שה הוא: מ"י, שזה לבהמה בג' דברים, חלבו אסור בהכילה מספק, ומשו"ה פטור ממלקות ומחטאת, אסור לקטוה בכסף מ"ט לבשר תאווה, ולריך ליתן הימנו זרוע לחיים וקיבה לכהן: מ"יא, משונה מחיה ומבהמה בג' דברים, אסור לחרוש עמו בבהמה או בחיה, או להרביע עליהן, והכותב כל בהמותיו וכל חיותיו לורשו או להקדש, אין הכוי בכלל, ואם אמר אדם הריני מזיר ע"מ שזה חיה, או ע"מ שזה בהמה, או שזה חיה ובהמה, או שאינו לה חיה ולא בהמה, לעולם ה"ז מזיר, ושזה בג' דברים גם לחיה גם לבהמה, דאלו ואלו טעוין שחטטה, אלו ואלו נבלתן מטמא, ואלו ואלו אבר החי שלהן אסור: ב) כיול גזרי החומרות בתרומה נגד הקולות לגבי מ"ט והקולות לגבי בכורים, אבל לא יעלה על דעתך שקולות דבכורים הן גמי קולות במ"ט, שיש כמה וכמה דברים, שהן חומרה לגבי תרומה וקולא לגבי בכורים, ולגבי מ"ט לאו חומרה ולא קולא, ובאמת אינו מונה הכא, אלא רק קולא אחת במ"ט, שאינו טהב בכל שטת השמיטה: ג) כהג"י בכ"י אירפורט וכל"ל כדמוכח מדלקמן: ד) לריך להפריש באומד, ואם אין טולה מן המוקף, אי אפשר לכיין שיעורה באומד, ובכורים אע"ג שניטלין באומד, אפ"ה אין לריך ליתן מן המוקף, דלמעלה אף מדרבנן אין להם שיעור, אבל לגבי מ"ט אין כאן לא קולא ולא חומרה, דמ"ט יש לו שיעור מן ההורה: ה) כדתיבא בספרי פ' קרח, כדנן מן הגורן וכמלאה מן היקב, למה נאמר, לפי שהוא חומר והרמותם ממנו שומע אני יתרום שבלים של חטין וכו', ה"ל כדנן מן הגורן מן הגמור, מלאך אמרו התבואה משתמרה וכו', מה שאין כן בבכורים, דקולא להם שם בשודן מחוזרים, ואעפ"י שלא נגמרו כל ארבע, כדתיב רפ"ג דמכלתין, ומ"ט אעפ"י שיעל מן הגמור לאו חומרה הוא לגביה, דהא אי אפשר להפריש מ"ט קודם הפרשת ת"ג, ולריך סיהא גמור משום ת"ג, וק"ל: ו) שמו"ה יתרום שלא מן המוקף: ז) ואע"ג דמ"ט מניו אינו מדמע, מ"מ אין זה קולא לגבי תרומה, דהא מ"ט דשיל"מ בירושלים: ח) תיבך וימר אחר שקרא עליה שם מדמעת וחיבין עליה חומש, משא"כ בבכורים, דאין עליהן קדושה גמורה עד שהזבאן לעזרה, כך פי' הר"ם במתני': ט) בין אולכין בין משקין, ובכורים אין מביאין אלא משבעה מינים, ומשקין רק היואל מיתוים ועגבים, ועיין תרומות פרק בתרא מ"ב, וסוף חלה והיו"ט שם, ותנא ושייר חומרות לגבי תרומה שהן קולות לגבי בכורים, כדתיב במ"ג דפרקין: י) כהג"י דרפוסים וכל"ל, ובכ"י אירפורט איתא בטעות במ"ט ובכורים, וגי' כ"י הגר"א חומר בתרומה שאין במ"ט, וחומר במ"ט שאין בתרומה, בודאי משובשתא, אע"ג שהחזיק בה בעל מ"ב ואחריו בח"ט (ובהנהגה הגר"א לא נמלא שום רושם מני' זו), דהא מ"ט טהב בכל הפירות כמו תרומה, ובח"ט באמת מחק חיבות הללו, אבל מטעם זה לריך מני למחוק ואין יטלת מן הגמור וחיבין עליה חומש, דמ"ט שזה בהא לתרומה, ואע"ג שחומשו של מ"ט אינו דומה לחומשה של תרומה, מ"מ אי אפשר לומר חיבין חומש על התרומה מה שאין כן במ"ט: יא) תרומה וה"ה בכורים: יב) השתא תני מה שחומר לגבי

בכורים פרק ב

שמעשר שני קונה את הקנקני (י), ואוסר דמיו (י), עירוביו וספק עירוביו (טו)
 כל שהוא, ומעון חומש (טו), ומעון וידוי (י), ואוסר לאונן (י), ולא הותר
 לאכילה (ט) אלא בפדיון, ואין מדליקין בו (ב) את הנר, מה שאין כן בתרומה (יא):
ב חומר במעשר שני ובכורים שאין בתרומה (כ) שמעשר שני (כ) ובכורים (כ)
 מעונין הבאת מקום (כה), ומעונין וידוי (י), ואסורין לאונן (י), ור' שמעון
 מתיר (כ), וחייבין בביעור (כ), ר' שמעון אומר, בכורים פטורין מן
 הביעור (כה), ר' יוסי אומר, מעשר שני מעון וידוי והבכורים מעונין וידוי (כ),
 מה מעשר שני מעון ביעור, אף בכורים מעונין ביעור (ל), אמר לו ר' שמעון (לא),
 מה למעשר שני שמעון ביעור, שכן דמיו (כ) מעונין ביעור, תאמר בבכורים
 שאין דמיהן מעונין ביעור (ל), וכן היה ר' שמעון אומר, בכורים לא אסרו (ל)
 גידוליהן (ל) לאכול בירושלים מעשר (ל), באיזה מעשר אסרו (ל), בדבר שזרעו
 בלה (ל), נכנס לירושלים ויוצא, בשאין בו שזה פרוטה, ובשאין לו פדיון (ש):

הגיון אריה

מ"ש וקיל לגבי תרומה, אבל לגבי בכורים כל אלו לאו חומרות ולא קולות נינהו: (יג) במשאל קקינו
 למ"ש, כדתקן מ"ש פ"ג מ"ב: (יד) כלו' דמיו נתפסו בקדושת מ"ש: (טו) אם נתערב מ"ש בחלוין בירושלים
 אוסר בכל שהוא, דהוי דמיל"מ, ועיין בר"ש סכתב אפי' חוץ לירושלים אוסר בכל שהוא, דאפשר להטלותו
 לירושלים, ודמיל"מ אפי' ספיקו אוסר בכ"ש, כדמוכח מסוגי' הש"ס בילה ג': (טו) ביעור כ"ל ועיין
 לעיל מ"ש פ"ב אות קי"ב: (יז) בשנת ד' וז': (יח) כדכתיב לא תלכתי בארץ בני ממונו: (יט) חוץ לירושלים:
 (כ) אם נטמא דכתיב לא בערתי ממנו בטמא: (כא) דלוינה קונה את הקנקן, וגם אין דמיה נתפסין
 בקדושת תרומה ואינה דבר שיל"מ, והערובתה לעולם תעלה בק"א, ואין לריכה ביעור אינה טעון וידוי
 אלא דוקא בדהי מ"ש, מותרת לאוקן, דא"ק וכל זר, זרות אמרתי לך ולא איטת, כדליתא יבמות דף
 ע: ונאכלת בכל מקום וסורפין תרומה טמאה: (כב) צבא זו היינו מ"ב, רק ששם כהג"י יש במעשר
 ובכורים משא"כ בתרומה, ות"ק דמתני' כדמוכח מהכא ר' יוסי הוא, ובחוספתא דילין קודמת לזו הצבא
 חומר בתרומה ובמ"ש הנמשכת אחר מ"ב, ולקמן במקומה תמלאת: (כג) או הו"א, או דמיו הנתפסין
 בקדושת מ"ש: (כד) הפירות עלמין אשר קרא להן שם: (כה) דכתיב והבאתם שמה וכו' מעשרותיכם ותרומת
 ידכם ודרשינן תרומת ידכם אלו בכורים: (כו) בכורים לאוקן דתרומת ידכם היינו בכורים, ותרומה
 מותרת לאוקן: (כז) ומפרש בירוש', כתיב בערתי הקדש מן הבית הקודש העליון במשמע, כלו' הקודש
 שזכר למעלה בפרשת בכורים: (כח) דתרומה קרייה רחמנא ותרומה אינה מתבערת מן העולם, ובמתני'
 איתא גם פה בקיבור ור"ש פטר: (כט) ואע"ג דוידוי של זה אינו כשל זה, מ"מ לריך להשוותן בכל מה
 דאפשר ואמרינן שגם בכורים טעונין כל מה דאמור בידוי של מ"ש: (ל) האמור במ"ש בערתי הקודש מן
 הבית: (לא) בודאי אי הווי בכורים ומ"ש שזין בכל מיני אחריני, הווי מודיענא לך שריך להשוותן גם
 לענין ביעור, אבל מה אעשה לך, שהתורה עלמה עושה חילוק בין בכורים למ"ש: (לב) כלו' כל מה
 שחילל הפירות עליו נתפס בקדושת מ"ש, הלכך לריך לבעור, דאל"כ יעמוד לעולם: (לג) ר"ל אין דמיו
 נתפסין בקדושה, וכיון שאי אפשר להעביר הקדושה מדבר זה על דבר אחר, הסברה נותנת, שאין
 לריך לבערן בידים, דבכורים עלמין בודאי לא יעמדו שלם שנים: (לד) כל"ל וכהג"י בכ"י אירפורט וגו'
 הרפוסים אמרו משובשת: (לה) עירוביהן וגידוליהן כ"ל עפ"י הסוגי' דירו', דהכי א"ה בפרקין ה"ב
 מה פליגינן ר"ש ורבנן בגידוליהן, אבל בעירובין אף ר"ש מודה, מה בין עירובין מה בין גידולים,
 עירובין בעינין הן, גידולין כבר בטלו, במה דר"ש מודה לרבנן בעירובין מעשר, אבל בעירובין בכורים
 כגידולים הן, וכן היה ר"ש אומר אין הבכורים אוסרין את עירוביהן וגידוליהן מלכול בירושלים מה בין
 מעשר מה בין בכורים, מעשר אין לו עלייה, בכורים יש להן עלייה ע"כ, ועיין במפרשים: (לו) לא
 אסרו אלא עירוביו לאכול בירושלים כ"ל לעג"ד: (לז) שגידולין מותרין להיכלל בירושלים ועירוביו
 חוץ לירושלים: (לח) בארץ, דכבר בטל המ"ש: (לט) דרק בהכי בטל מ"ש ברוב, כדתיב צ"מ דף כ"ג
 ע"א, וכן כתב הרמב"ם ספ"ז מהל' מ"ש וז"ל וז"ל מ"ש בטל ברוב באיזה מעשר אמרו במעשר

ג חומר בתרומה (ט) ובמעשר שני, מה שאין כן בכורים, שהתרומה ומעשר שני (א) נוהגין בעמון ומואב (ב), מה שאין כן בכורים: ד ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון, בכורים אין חייבין עליהם במחומר (ג): ח (ד) מי כוי כיצד שוה לחיה, דמו מעון כסוי כרם חיה (ה), ר' אליעזר אומר, חייבין (ו) על חלבו אשם תלוי (ז): יא כיצד שוה לחיה ולבהמה (ח), מפשיט (ט) בו חיבור (י) כחיה וכבהמה, ונותג בו ניר הנשה כחיה וכבהמה (יא), אם אמר, הריני נזיר שוה חיה ובהמה (יב), הרי זה נזיר, רבי יוסי אומר, כוי בריה לעצמו (יג), ולא יכלו חכמים להכריע עליו, אם חיה הוא אם בהמה: אנדרונינוס (יד) יש בו דרכים שוה לאנשים, ויש בו דרכים שוה לנשים, ויש בו דרכים שוה לאנשים ונשים, ויש בו דרכים שאינו (יה) שוה לא לאנשים ולא לנשים: דרכים ששוה בהן (יז) לאנשים, מממא בלובן (יח) כאנשים (יח), נושא אבל לא נישא (יט) כאנשים (ס), ואין מתיחד עם נשים (סא) כאנשים, ואינו נזוין עם הבנות (סב)

הניון אריה

שכנס לירושלים וילא ונפלו מחילות, שהרי אין סם מחילות להחזירו לשם ואי אפשר לפדותו מאחר שכנס, ואעפ"י שאין בו סם פרוטה ומלא דבר שאין לו מחירין ובעל צרוב: (א) עיין לעיל אות כ"ב: (א) תנא דתוספתא פליג אהגא דמתני', עיין קדושין דף לו, ולדידיה מ"ט טהג אף בחו"ל, והלכה שאין מפרישין מ"ט בחו"ל, הוולו וטעון הבלת מקום, עיין רמב"ם מ"ט ספ"א: (ב) והוא הדין בצוריא ובשאר ארעות של חו"ל, ואפשר דנקט עמון ומואב שהן בעבר הירדן, לאשמועינן שמצויין בכורים מא"י שבעבר הירדן, ודלא כר"י הגלילי: (ג) ולא תומר שר"ש אינו מלריך אלא רק לכתחילה שקורא אותן בכורים מאחר שנתלשו מן הקרקע, כדתקן רפ"ג, אלא גם בדיעבד לא חלה עליהן קדושה, כדאיתא בירו' רפ"ג על דעתיה דר"ש לא קרא שם בהלום לא קידשו אינן מדמעין אין חייבין עליהן חומש ואין לוקין עליהן חוץ לחומה, וטעמיה דר"ש משום דכתיב הנה הבאתי את רשית פרי האדמה, מה בשעת הבאה פרי אף בשעת הפרשה פרי: (ד) למ"ה למ"ז ולמ"ז לית התוספתא בתוספתא, ואעפ"י שהוצאו אחיה בריותה בירו': (ה) מ"ח אינה ענין בפ"ע ותנא דתוספתא לא הביא אלא ריש מ"ט ובאמת לא בא להוסיף אלא אפסקא דמ"י חלבו אסור כאלב בהמה ואין חייבין עליו כרת, ואפשר שנספ מלת וכו', ובבר הראיתך כמה פעמים שזה דרכה של התוספתא להביא הרישא ולאסיף אסיפא: (ו) כהג"י בצריותא דצבלי יבמות ק"ג. וכריתות י"ז וצירו' יבמות פ"ד וכו"ל צירו' בפרקין: (ז) ולדידיה לא בעי חתיכה אחת משתי חתיכות: (ח) כדתקן חולין פ"ט מ"ג המפשיט צבהמה וצחיה: (ט) כהג"י בכ"י ארפורט והגר"ה ודפוסים בטעות מפסוד: (י) עד כדי אחיה או העור יד לבשר וחברו עדיין לנבלה ואם מפשיטו לטעיה: (יא) כדתקן ריש פ' נזיר הנשה וטהג צבהמה וצחיה: (יב) לפי התוספתא ה"י נזיר לפי שהיו שוה לחיה ולבהמה, ובג"י התוספתא הג"י בירו', ועיי' ד"ם, ובמשניות הג"י חיה או בהמה, ועיין נזיר ל"ד: (יג) ולאו מכללי בהמה וחיה הוא בא, ובגמ' חולין דף פ. תניא הכי כוי זה איל הכר וי"א זה הבא מן התיים ומן הזביות, ר' יוסי אומר כוי בריה בפ"ע היא ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה אם מין בהמה: (יד) בירו' לא הובא פ"ד דמס' בכורים וגם בגמ' דפוס וויניציאל ליתא, עיין ד"ס ומה שכתב הרב הגאון בעל ראשון לציון, ובדואי נעלה הוא מעל כל ספק שרבו הקדוש לא הכניס פרק זה לסדרו, ומש"ה אסף אותו בעל התוספתא כעמיר גורנה, דכל הפרק הזה לא קאי אלא אמשניות האחרונות בפ"ב, וצין כך וצין כך, אין מקומו במשניות אחר פ"ג אלא אחר פ"ב: (יח) כהג"י בכ"י מינענן ובמשניות איתא אית: (יז) במשניות הג"י כ"ל שוה: (יז) כדתקן רפ"ב דזבים טומטוס ואגדרוניטוס ותנין עליהם חומרי האיש וחומרי האשה מטמאים בדם כלשה ובלובן כליש וטומאתן ספק: (יח) במשניות הג"י וזקק ליבוס כלאשים ומתעטף ומתספר כלאשים, אבל בכ"י מינענן ליתא עיין ד"ס: (יט) דהו"ל כבא על הזכר, עיין יבמות ספ"ח: (ס) במשניות הג"י ואמרו יושבת עליו בדם טוהר כלאשים: (סא) וכ"כ אין מתיחד עם אנשים אע"פ שגושה כלאשים, ועיין לקמן אות ס"ו והא"ע סי' כ"ב ס"ק י"ב: (סב) כשהכניסם

בכורים פרק ב

כאנשים, ואין מטמא למתים (ט), כאנשים, ועובר על בל תקיף ועל בל תשחית כאנשים, וחייב בכל (טו) המצות האמורות בתורה כאנשים: דרכים שששה בהן (טו) לנשים, מטמא באודם (טז) כנשים, ואין מתיחד עם אנשים כנשים (טז), ואין זוקק ליבום כנשים, ואין חולק עם הבנים כנשים (טז), ואין חולק (טז) בקדשי קדשים (טז) כנשים (ע), ופסול לכל עדות שבתורה כנשים, ואם נבעל בעבירה (עא), פסול מן הבהונה (עב) כנשים: דרכים שששה בהן (טז) לאנשים ונשים, חייבין על נוקו (עג) בין איש בין אשה (עד), החורגו במזיד נהרג, בשוגג גולה לערי מקלט (עה), אמו יושבת עליו דם מהור (עו) כאנשים ונשים, ומביאה עליו קרבן (עז) כאנשים ונשים, ונחל בין הנחלות (עח) כאנשים ונשים, חולק (עט) בקדשי גבול כאנשים ונשים, ואם אמר הריני נזיר, שזה איש ואשה, הרי זה נזיר (פ): דרכים שלא שנה בהן (פא) לא לאנשים ולא לנשים (פב), אין חייבין על טומאתו (פג), ואין שורפין על טומאתו (פד), ואין נערך לא כאנשים ולא

הגיון אריה

מעטין, אכן נריך להתודע ולהגות שבמנינו ב"ב פ"ט מ"ב לא הזכיר אלא טומטום בלבד דהכי א"ה המיח צנים וצנות וטומטום, בזמן שהנשים מרובים הזכרים דוחין אותן אלל נקבות, נכסים מעטין הנקבות דוחין אותן אלל זכרים: (טג) כהג"י בדפוסים הישנים, ובכ"י וזיען א"ה ואין נעטף ומספר כאנשים, ובכ"י אירפורט כהג"י וחייב בכל המצות האמורות בתורה ואינו נעטף ומספר כאנשים ועובר וכו' וחייב בכל המצות כאנשים, ובמשניות עץ החיים חסר מן ואמו יושבת עליו עד ובל טממא למתים, ועיין לקמן אות ס"ז: (טד) אפילו במצות עשה שהזמן גרמא שהנשים פטורות מהן: (טה) בחגיגה מני דמים הטמאים באשה: (טו) במשניות עץ החיים גורם הכא ואינו עובר על בל תקיף ולא על בל תשחית ולא על בל טממא למתים כנשים, ופסול מן העדות כנשים, ואינו נבעל בעבירה כנשים, ופסול מן הבהונה כנשים, ע"כ: (טז) דבת לא תירש במקום שיש בן: (טז) בכ"י הגר"א הג"י אוכל וכ"ה במשניות, עיין ד"ס: (טז) במשניות ובכ"י אירפורט הג"י בקדשי הנקדש וע"כ ל"ל דהיינו חטאות ואשמות, דאילו קדשים קלים נאכלין לכל אדם: (ע) במשניות הובא כאן ובכ"י אירפורט בסוף הבבא ואמו יושבת עליו בדם טמא כנשים: (עא) הך בעבירה לכתחילה מיותר הוא דהא אי אפשר לבעול אלא ע"י עבירה כדמני לעיל דלא נישא משום דכל הבא עליו כבא על הזכר, אלא בודאי לא אהא לאשמעין שנפסל מן הכהונה רק ע"י בעילה הפוסלת את האשה, כגון שבא עליו אחד מפקולי כהונה או מקרוביו האסורין עליו: (עב) דא"ק ובת כהן כי תהיה לאיש זר, כיון שכבעלה לפסול לה, פוסלה, עיין יבמות דף ס"ח ע"א: (עג) כהג"י בכל הדפוסים הישנים, ובכ"י אירפורט איהא הניזקין, ובמשניות מלתו וקללתו, ובכ"י מיינען איהא עוד חייבין על ניזקין בין ניזק ובין מניק כאנשים ונשים, עיין בד"ס: (עד) במשניות הג"י כאנשים ונשים, והגר"א הגיה הא"ש והאשה: (עה) במשניות איהא סתם גולה: (עו) כהג"י גם במשניות כ"י מיינען, ובדפוסים א"ה דם טמא ודם טהור, ובקלקן חסר הכל, ובכ"י הגר"א הג"י כמג"ג ואמו יושבת עליו על דם טמא כנשים: (עז) כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת, שזהו קרבן יולדת בין לבן בין לבת: (עח) אם איז לו אח או אחות הוא יורש הכל: (עט) הך חולק לאו דוקא, אלא ר"ל מותר לאכול קדשי גבול דהא תני לעיל סוף תרומות, ועיין יבמות לט, עשרה איז חולקין להם תרומה בבית הגרסתו ואילו הן חסוק טומטום ואגדרוגיטם וכו', ובחלוקת קדשי גבול שזה דוקא לנשים ולא אף לנשים, ולפי זה ל"ל אוכל: (פ) בקצת משניות חסר הך ואם אמר הריני נזיר וכו': (פא) במשניות הג"י כיצד אינו שזה: (פב) בקצת משניות איהא הכא איז חייבין על מכתו ועל קללתו לא כאנשים ולא כנשים, ובכ"י מיינען ליתא: (פג) ל"מ כשראה או לובן או אודם, אלא אפילו ראה לובן ואודם כאחת, איז חייבין עליו על ביאת מקדש וקדשיו, כדאיתא נדה דף כ"ח, איברא בספרי פ' נשא תניא להיפוך מוזכר ועד נקבה תשלחו, איז לי אלא זכר ונקבה, טומטום ואגדרוגיטם מניין, ת"ל מוזכר ועד נקבה תשלחו, עיי"ש וביבליקט, וז"ע: (פד) את התרומה, אם ראה לובן לבד או אודם לבד, אבל אם ראה לובן או אדם כאחת, שורפין, ובמשניות א"ה איז חייבין עליו על טומאת מקדש וקדשיו לא כאנשים ולא כנשים, ואין

בבורים פרק ב ג

כנשים (ה), אין נמכר לעבד עברי לא כאנשים (ט) ולא כנשים (י) ואם אמר
 הריני נזיר, שאין זה איש ואשה (ח), הרי זה נזיר (ט), ר' יוסי (ז) אומר,
 אנדרונינוס בריה בפני עצמו (יא), ולא יכלו חבמים להבריע עליו, אם איש הוא
 אם אשה, אבל שוממום אינו כן, אלא או ספק איש או ספק אשה :

פרק ג (א) כיצד מפרישין את (ב) הבבורים, יורד אדם לתוך (ג) שדה

הגיון אריה

ואין שורפין עליו את התרומה לא כחטאים ולא כנשים, ובמשניות עץ החיים ליתא כלל : (ה) בין שהוא
 עלמו ואומר ערכי עלי בין שהוא אומר ערכי עלי, אבל שוממום ואנדרונינוס, אעפ"י שאין נערכין, מ"מ
 מעריטין, כדמיא בספרא פ' בחקתי : (ו) ונמכר בגניבתו כתיב, האיש נמכר בגניבתו ואין האשה
 נמכרת בגניבתה, כדתנן ספ"ג דטוטה : (ז) דהאב מוכר את בתו הקטנה לאמה אבל לא את בתו הקטן
 לטבד : (ח) במשניות הגי' שזה לא איש ולא אשה, ובכ"י מינכטן א"ה שאין זה לא איש ולא אשה :
 (ט) כ"ל ובקאת משניות הגי' אינו נזיר : (י) כ"ל וטג"י בכ"י מינכטן ונמ' יבמות ס"ג ובקאת משניות
 הגי' ר"מ : (יא) עיין תוס' יבמות ס"ד ד"ה בריה בפ"ע : (יב) במשניות הגי' פעמים שהוא איש פעמים
 שהוא אשה :

פ"ג א (א) מ"א, מפרישין הבבורים בעוד שהפירות מחוברין בשדה, ובזמן שהתחילו התאנים להתבשל
 יורד אדם בתוך שדה, ואם רואה התנה שבכרה, אעפ"י שלא נמנר הפרי, קושרה בנמי ואומר
 הרי זו בבורים, וכן מפריש והולך עד שהמפרש אחד מששים שבכרה, אחר התאנים מתחילין הענבים
 להתבשל, ולאחר הענבים הרמונים, ובכל א"א מליין הפירות שבכרו, ומאחר שקרא להן ס"ס בשעת
 הפרשה בעודן מחוברין, אין לריך לחזור ולקרוח להן ס"ס מאחר שיתלבו מן הקרקע : מ"ב, הגיע הזמן
 שנתבשלו הצטריס כ"ז, מתכנסין העיירות לעיר של ראש המעמד, אבל אין נכנסין לבתים מפני שכל
 העומאה, ה"א לנין ברחובה של עיר, ובבוקר קורא להם הממונה שבמעמד קומט ועולה ליון אל ה'
 אלהים (כ"ל לפי המקרא, ירמיה ל"א, ה', וכהג"י בירו' של בעל שדה יהושע, ובכל המשניות וכ"כ
 בדפוסי הירו' שהן תחת ידי איתא בטעות אל בית ה' אלהיו) : מ"ג, ערי המעמדות הקרובין לירושלים
 היו מביאין פירות רעובין, והרחוקין אשר פירותיהן אין יכולין להתקיים כל כך, היו מביאין פירות
 יבשין, והשאר המיוחד לזבח השלמים היה הולך לפניהם בקרנות מזופות זהב ובצטריס מענפי זית בראש,
 ובכל הדרך החליל מכה לפניהם עד שבאו להר הבית, וכשהגיעו סמוך לירושלים שלחו להודיע ביאתן
 לאנשי עיר הקדש, וביני ביני עטרו פירותיהם וסדרו אותן בסדר היותר יפה ונאה, ולפי רבוי וכבוד
 המביאים בבוריהם יאלו לקראתם שרי העיר סגני הכהונה והממונים על הקדש, ובעלי אומניות ברחובות
 ירושלים עמדו לפניהם ודרשו בשלומם וקראו להמביאים מכל עיר ועיר אנשי המקום פלגי באתם לשלום :
 מ"ד, בכל הדרך מותר ליהן בבוריו לעבדו או לקרובו שיטאום, אבל משהגיעו להר הבית והחליל חל
 להכות לפניהם, כל א"א נוטל הסל על הכתפו, ואפילו אנריסם הראשון שהי' חם על כבוד מלכותו
 עשה כן, ובסליהם על כהפיהן עלו במזמורם להר הבית ונכנסו לעזרה, וכשהגיע לעזרה עמדו הלויים
 על הדוכן להתחיל מזמור שיר תוכת הבית לוד : מ"ה, עם הבבורים היו מביאין תורים וצני יונה,
 וגם על לדי הסל היו חולין תורים וצני יונה, אלו שבסלים היו קרבים עולות ואלו שבדיהן היו פתים
 לכהנים : מ"ו, המביא בבורים נש עם הסל על הכתפו לפני המזבח ואומר לפני הכהן העומד סס,
 הגדתי היום לה' אלהיך וכו' עד ארמי אויבד אבי, ומוריד את הסל מעל הכתפו ואוחזו בשפתותיו, והכהן
 מניח ידו תחת שולי הסל ומניף, והמביא בבורים קורא בקול, ארמי אויבד אבי כל הפרשה עד גמירא,
 ואח"כ מניח את הסל בקרן דרומית מערבית של המזבח ומשתחוה בפשוט ידים ורגלים נגד התיכל
 ויאל : מ"ז, פרשת הבבורים לריך לקרות בלשון הקדש, ובראשונה כל מי שזודע לקרות קורא בעלמו,
 וכל מי שאינו יודע לקרות היו מקרין אותו מלה במלה, וכשהתחילו להצביע שאין יודעין לקרות ומנשו
 מלהביא בבורים, התקינו שיהו מקרין לכל מי שמביא אפילו לאותן שיכולין לקרות : מ"ח, הבבורים
 יתמין בהדי סליהם לכהנים, בד"א בכלי גלדים של ערבה, אשר בהם העינים הביאו בבוריהם, אבל
 קלחות של כסף וזהב, אשר בהן העשירים הביאו בבוריהם מחזירין לכהנים לבעליהם : מ"ט, מ"י, מדאורייתא
 אין לבבורים שיעור, ואעפ"י שאין שום חסמתא, אפ"ה אמרו החכמים שיביאו אחד מששים מכל מין
 ומין, אכן נהגו להוסיף עוד על השיעור, וזו נקראת תוספת בורים, ולהדור מלה נתנו סביבות הסל
 למעלה על הבבורים ועל תוספת שלהם פירות לאין ביתר שאת, והן נקראו עיטור בבורים, וההפרש
 בין

בכורים פרק ג

ורואה תאנה שבכרה, אשכול שבכר, ורמון שבכר, קושרן
 במשיחה (ד) ואומר, חרי אלו בכורים, ר' שמעון אומר, חזור (ה) וקורא
 עליהן שם בכורים מאחר שיתלשו מן הקרקע. מצוה להביאם בשבעה
 כלים (ו), ואם הביאן בכלי אחד, יצא, כיצד הוא עושה (ז), מביא שעורין ונתן
 למטה, ודבר אחר (ח) על גביהן, חמין על גביהן, ודבר אחר על גביהן,
 זיתים (ט) על גביהן, ודבר אחר על גביהן, תמרים על גביהן, ודבר אחר על
 גביהן, רימונים על גביהן, ודבר אחר על גביהן, תאנים למעלה מכולן (י)
 ומקיפין להן אשכולות של ענבים מבחוץ: ב לא היו עולין יחידין (יא), אלא
 פלכים פלכים (יב), לא היו מהלכים כל היום כולו (יג), אלא שתי ידות ביום (יד),

הניון אריה

בין תוספת בכורים לעיטור בכורים, תוספת בכורים היא מאותו מין, ועיטור בכורים שלא מאותו
 מין, אבל מ"מ לריך שיהא משבעת המינים, תוספת בכורים נאכלת בטעמה ופטורה מן הדמאי,
 ועיטור בכורים חייב בדמאי: מ"א, ודוקא תוספת בכורים מא"ה ה"ה כבכורים ונאכלת בטעמה,
 אבל כשצאה מעבר לירדן אינה כבכורים: מ"ב, הבכורים אסורין לזר כתרומה, ומותר לכהן ליקח
 מהם כמו מהרומה דברים שאינם ראויין לאכילה לשתייה ולסיכה, ובעל חוב של כהן נוטלן בחובו
 והאשה בכחובתה, והוא הדין בספר תורה, דנמי בעל חוב נוטל בחובו ואשה בכחובתה אעפ"י
 שאסור למכור ס"ת, והבכורים אינם של אותו כהן אשר הגוף בהם תופה ואשר ניתנו לידו מזה
 הבעלים, אלא ניתנין לאשתי משמר והם מחלקין ביניהם כשאר קדשי מזבח: ב) כהג"י במשניות כ"י
 מינכטן ובמשנה שצירו', אבל בצבלי ל"ג את: ג) כהג"י צירו' ובכ"י מינכטן, ובצבלי איתה בתוך,
 והר"ש גורם עולה לתוך שדה: ד) במתני' הגי' בנמי: ה) כהג"י כלל הדפוסים השנים ובכ"י וישן,
 ורק בכ"י אירפורט איתה כמו במתני' אעפ"י כן חוזר וקורא, ולענ"ד גי' הדפוסים מדויקת, דהגה
 צבא זו היינו משתנו כמעט מלה צמלה ולמה הביאה בעל התוספתא קאתי לאשמועינן של"ש באמת לריך
 לפירשה? ולפי הגי' שלפניו אפשר לומר דתנא של התוספתא קאתי לאשמועינן של"ש באמת לריך
 לקרוא להם שם שתי פעמים, בשעה שקשרן במשיחה או בגמיו ולאחר שתלשן מן הקרקע, מה שאינו
 נשמע ממנהי', דהך אע"פ שעשה כן חוזר וקורא, פי' אעפ"י שעשה כן, אבל לכתחילה אין לריך לומר
 הרי אלו בכורים, ועיין בח"ד שדחק לומר דקמ"ל הכא במשנה יתירה דמזוה לעשות כן, דאילו ממתיתין
 הו"א דקמ"ל שיטל לעשות כן לאפוקי מתרומה שאם קרא שם תרומה במחזור לא עשה כלום, קמ"ל
 דהבכורים יטל והא קמ"ל דמזוה מן המחזור היא להקדישן: ו) כל מין ומין בכלי מיוחד, והא שטעונים
 כלי מפי' ליה בספרי מקרא ושמת בטנא: ז) אם אין לו אלא כלי אחד: ח) הולין או עלין וכיוצא בהן:
 ט) בברייתא דירו' בפרקין ה"ז כך הסדר מלמטה למעלה שעורין חמין תמרים רמונים תאנים זיתים
 ענבים, אכן לריך לידע שברייתא זו לא מנאלת בירו' דפוס וויניליא, ובדמב"ס שבירי דפוס ווישן שנת
 ת"ד חסר מלת תמרים, וז"ל פ"ג ה"ז ואם הביאם בכלי אחד יא' ולא יביאם בערבוב אלא שעורים
 מלמטה וחטים על גביהן וזיתים על גביהן ורמונים על גביהן ותאנים למעלה מן הכלי [ז"ל מן הכל]
 ויהיה דבר אחר מפקסין בין מין ומין, כגון הולין חלף או עלין וכיוצא בהן, ומקיף לתאנים אשכולות
 של ענבים מחוץ עכ"ל, ובדודאי ז"ל תמרים על גביהן בתר וזיתים על גביהן, ונוסחת הרמב"ם כגו'
 התוספתא, ואין שום ספק שגם בירושלמי שה"י לפני הרמב"ם לא מנאלת הברייתא, דלולי כן בודאי הי'
 חפס בקדר ובג"י הירו' שהיא נכונה יותר, דברור הוא שהחמשה מיני פירות האלו לא נסדרו מלמטה למעלה
 אלא לפי קוטן וגודל ריטובן, דכל שרך יותר מחבירו למעלה הימנו, וזיתים בודאי רכין יותר מתמרים
 ורמונים ותאנים, והמפרש ר' אליה פוגל, כנראה מפירושו, הגיה את הירו' לפי התוספתא, עיי"ש:
 י) צירו' כהג"י למעלה מהן ענבים ומקיף עליהם אשכול של ענבים מבחוץ, ולפי גי' התוספתא מה
 שהביאו מן הענבים ה"ה המעט שכולן: יא) אספקא דמתני' כיצד מעלין את הבכורים קאי, והטעם
 שהיו מתכנסין לעיר של מעמד כדי שלא ילכו יחידין, וכן פי' הרמב"ם פ"ד העו"י, ובירו' הגי' יחידים
 יחידים: יב) כז"ל והג"י מלכים מלכים בירו' ט"ם, וה' או ו' עירות נקראו פלך, ופלכים פלכים מתכנסין
 לעירו של מעמד: יג) מבוקר עד ערב: יד) שתי ידות של יום לא נאמר, אלא שתי ידות ביום ללמד
 שלא

בבורים פרק ג

רמז

חזוני בית הכנסת (טו) עולין עמהם (טז) ולנין ברחובה של עיר, לא היו נכנסים לבתים (יז) מפני אהל הטומאה (יח), ומעונין עולה (יט) ושלמים (כ): ג לא היו מתעסקין עמהם (כא) בחזרתן כדרך שמתעסקין בהם בהליכתן (כב), זמן עצי הכהנים והעם (כג) בתשעה (כד) ומעונין לינה (כה), לא היו מתעסקין בהן כדרך שמתעסקין בבכורים (כו): ד כל הדרך כולה הרשות בידו ליתנן לעבדו או לקרובו עד שמגיע לחר הבית, (כז) הגיע לחר הבית, אפי' אנריפס המלך נוטל סלו על כתיפו (כח) ונכנס עד שמגיע לעזרה הגיע לעזרה דברו (כט) הלויים בשיר (ל) ארוממך ה' כי דליתני ולא שמהת אויבי לי: ה הגוזלות שעל גבי (ל) הסלין היו עולות, שבידן (לא) נותנין לכהנים: ו (לב) תוספת הבכורים (לג) מין במינו, ועימור הבכורים (לד) מין בשאינו מינו (לה), תוספת הבכורים

הגיון אריה

שלא הלכו אלא לרבע שעות רלוטין, ונחו וסקטו משעה ד' עד שעה ח': (טו) כהג"ל ככל הדפוסים הישנים וזירו', אבל בכ"ל אירפורט איתא חזוני וכל בית הכנסה: (טז) והטעם משום שהיו לנין ברחובה של עיר, והפירות היו לריכין סימור: (יז) ע"כ פסקא דמהני' ובעל התוספתא פירוש קמפרס: (יח) כהג"ל בדפוסים הישנים צברייתא דירו' שם וכו"כ בה"ב, דמקשה שם וילגו צבית הכנסה, ומשני תנא ר' תפתא בן שאול מפני אהל הכומאה ובכ"ל אירפורט איתא מפני אהל המת: (יט) כדתקן צמ"ה הגוזלות שעל גבי הסלים היו עולות: (כ) השור שהי' הולך לפניכם מיוחד לשלמים הים, והא קמ"ל דלאו רשות אלא חובה הוא להביא עולה ושלמים צדדי בכורים והא דמעונין לינה, לא אצטרך לאשמועינן, דמלתא פשיטא היא, שכל מה שטעון עולה ושלמים, טעון נמי לינה: (כא) אפסקא דמהני' הפחות והסגויס ופגזרים יולאים לקראתם קאי, והמפרש ר' יונה כתב שאחזינן ההולכין עמהם קאי, ובמחכ"ה טעות הוא, דהא בקרבן עלים אין שום עסק לחזני הבית הכנסה, ואפ"ה תני לקמן לא היו מתעסקין בהן כדרך שמתעסקין בבכורים: (כב) כ"ל וכהג"ל בכ"ל אירפורט והגר"א: (ג) כהג"ל בדפוסים הישנים, ובכ"ל אירפורט חסר מלת והעם: (ד) תשעיה כ"ל וכהג"ל במתני' העניות ב"ו וכו"ה בכ"ל הגר"א, ובכ"ל אירפורט איתא בתשעה, ובין מלת בתשעה למלת ומעונין מאלאו איהו נקודות, והג"ל בתשעה ב"א בדפוסים משובשתא, דע"כ לא הי' מט' זמנים לקרבן העלים, ונקט ליה הכא משום דסד"א כיון שעברו על גזירת המלכות, שלא להביא בכורים ועלים למערכה, כדאיתא הענייה דף כ"ח, ר"ך לנהוג כבוד צמציאי עלים כמו צמציאי בכורים, קמ"ל דלא היו מתעסקין בהם: (ה) כדתניא בספרי פ' ראה ופנית בצקר מלמד שטעונין לינה, אין לי אלא אלו בלבד מנין לרבות עופות ומנחות יין ולבנות ועלים וע"ל ופנית בצקר, כל פירות שאתה פוגה מן הבורק ואילך, ולרבי ערים טעונין נמי מלח והגשה, עיני מנחות ק"ו: (ו) דמציאי עולם לא קיימו אלא מה שקבלו עליהם, ואין ר"ך לנהוג כבוד צמיו שמציאו נדבחו לבית הבחירה, ובמציאי בכורים היו נוהגין כבוד ביתה שאת כדי להצב המלוה על כל העם: (ז) לפרושי מתיתין קאתי, דהכי א"ה החליל מכה לפניכם עד שמגיעין לחר הבית, הגיע לחר העית הפילו אנריפס וכו', דאין שום המצך בין זה לזה, הכי מרקדין היו כל עוד שהחליל מכה לפניכם, שאי אפשר להם ליעול הסל על כתפיהם, אלא בודאי מתיתין חסורי מחסרה והכי קתני כל הדרך כולה וכו' עד שמגיע לחר הבית: (ח) דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך, מידך ולא מיד עבדך או קרובך: (ט) במתני' הגי' ודברו ועל שני גי' זה בנה בעל חסדי דוד צנין גדול עיי"ש: (כ) תהלים ל': (ל) ומפרש ר' יוסי צברייתא דירו' לא היו מומיין את הגוזלות על גבי הסלין שלא ינצלו הבכורים, אלא תולה אותן חוץ לסלים, ואין שום הכרח לומר שר' יוסי פליג אהנא דמתני' כדעת הר"ש: (לא) התוספתא לפרושי מתני' קאתי, ובפירות זה החזיק הרמב"ם פ"ג ה"ט ומעיני הראב"ד נעלמה צבא זו, ולולי כן לא היה טוחב שהך ומה בידם דמהני' על הפירות הוא אומר, ומבבא זו מוכח שג"ה המתני' ומה שבידס היתה לפני בעל התוספתא ולתקנה קא כיון, דל"כ למה לו להביא המטנה כהוייתה וכזורתה (ובח"ש לא מל"ה מרגוע צני' כ"ו אירפורט "שבידן" אע"פ שראה שגם הגר"א מוחק מלת ומה שבדפוסים, והגיה ושבידן ופי' הבכורים): (לב) לרבע משניות ו' ז' ח' ט' לית הוספה בתוספתא וזירו' הובאה צרייתא בה"ל: (לג) מה שמוסיף בשעת הפרשה על אותן פירות שקשין צמיו ר"ל א' מששים, נקרא תוספת בכורים: (לד) פירות היותר נאון ויפין לעשר בהן הסל: (לה) אפי' לר"ע, שאמר אין מעטרין את הבכורים אלא משבטת המינים

בכורים פרק ג

נאכלת במהרה לו), פטורה מן הודאי, ואין צריך לומר מן הדמאי לו). עימוד
 הבכורים מין על מינו (מדבר שהוא חייב בבכורים לה), פטור מן הודאי לש),
 ואין צריך לומר מן הדמאי מ): יא עימוד הבכורים מין בשאינו מינו, דבר
 שאינו חייב בבכורים מא), או מעמין ומיאב אפילו דבר שחייב בבכורים, אין
 מקבלין הימנו מב): יב המוכר ספר תורתו מג), אינו רואה סימן ברכה לעולם מד),
 כותבי ספרים מה) תפלין ומוזות, הן ותגריהן ותגרי תגריהן וכל העוסקין שלא
 לשם שמים מו) אינן רואין סימן ברכה לעולם מז), ואם היו עוסקין לשם שמים מה),
 הרי הם בכלל הברכה מט), תגרי שמישה נ) וקוצצי אילנות נא) ומגדלי בהמה
 דקה נב) אינן רואין סימן ברכה לעולם נג):

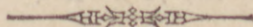
סליקא לה מסכת בכורים וסליק ליה סדר זרעים

הגיון אריה

המינים, רשאי לעטר ענבים בתאנים או בזיתים: לו) מפני שהיא בכורים עלמן: לו) במתני' א"ה
 ופטורה מן הדמאי, ואיכא למדק אבל מן הודאי חייב, משום הכי קאמר, שאף מן הודאי פטור, דכיון
 שהתוספת בכורים אין לרדך להפריש מעשר עליהן, ובמתני' נקט רק דמאי משום עיטור בכורים,
 וזירו' סוף ה"ז א"ה תני ופטורה מן הודאי ומן הדמאי: לה) ל"ז וכג"י בכ"י הגר"א מין על מינו
 פטור וכו', ועיין לקמן אות מ', דלפי עג"ד נשתרצבו המלות: לש) דכיון שהוא מינו, הוי כמו תוספת
 בכורים: מ) ממין על שאינו מינו מדבר שהוא חייב בבכורים חייב בדמאי, ואין צריך
 לומר בודאי כ"ל ועיטור בכורים דתנן במתני', שחייב בדמאי במין על שאינו מינו קמיירי, והתוספת
 בכ"י אירפרט משום שהיא מכל וכל, דגירסאות מהפסות נשתרצבו תמן: מא) כגון תאנים בתפוחים
 ותפוחים אינם חייבין בכורים שאינם משבעת המינים, ואתיא כר"ע, ובכ"י הגר"א כג"י עיטור
 בכורים בדבר שאין חייב בכורים: מב) זירו' בפרקין ה"י א"ה, אמר ר' יוסי כל עמא מודיי שמעטין
 את הבכורים מח"ל שאין ב"א עושין שמבליין בכורים מח"ל, מה פליגי בעמון ומואב, מ"ד מעטין
 את הבכורים חוץ משבעת המינים מעטין את הבכורים מעמון ומואב, מ"ד אין מעטין אלא משבעת
 המינים אין מעטין את הבכורים מעמון ומואב, אמר ר' מנא כל עמא מודיי שאין מעטין את
 הבכורים מעמון ומואב וכו', מה פליגי בחו"ל וכו', ולפי זה בבא זו כווע לר' יוסי, עיי"ש זירו':
 מג) אפסקא דמתני' כספר תורה קאי, ומתניתא זו מיייתי לה הש"ס בזלי מגילה דף כ"ב בפק לישנא
 ת"ר לא ימטר אדם ס"ת אעפ"י שאין לרדך לו, והמוכר ס"ת או בתי איתו סימן ברכה לעולם,
 וכן במתריהן, וזירו' סוף פרקין א"ה המוכר ס"ת של אביו איתו רואה סימן ברכה לעולם, וכל המקיים
 ס"ת בתוך ביתו עליו הכתוב אומר הן ועושר צדיקו ודקתו עומדת לעד: מד) בדמי מוכרו: מה) ברייתא
 היא פסחים דף ל': מו) כג"י בכל הרפוסים הישנים, ובש"ס איתא במלאכת שמים לאהווי מוכרי
 תכלת, ובכ"י אירפרט הגי' לגבוה, והגי' שלפנינו נכונה: מז) דלא מתכוונין אלא לעשות פרקמטיא:
 מח) שכונתם גם למזוה: מט) בגמ' שם הגי' אס עוסקין לשמה רואין: נ) כג"י בדפוסים הישנים,
 ובכ"י אירפרט ובש"ס איתא תגרי סימטא ופרש"י יושבין ומוכרין בשוק ועין שולטת בהן, ולפענ"ד
 גי' שמיטה נכונה, דמוכרי שביעית בודאי אין רואין סימן ברכה לעולם: נא) אילני פירות למוכר
 לעצים, ובגמ' הגי' אילנות טובות: נב) בא"י, דאסור לגבל בהמה דקה כדקן ב"ק פ"ז מ"ז, ובש"ס
 מונה עוד ומתנים עיניהם בחלק יפה בהדייהו: נג) שמעשיהם באיסור, וכל המרבה עושר באיסור,
 עליו נאמר משיב יגע ולא יבלע כחיל תמורתו ולא יעלם, וכל המבטל ראונו מפני רעון קוטו עליו נאמר
 נבור בארץ יהי' ורעו דור ישרים יבךך וכו':

סליקא לה מסכת בכורים וסליק ליה סדר זרעים

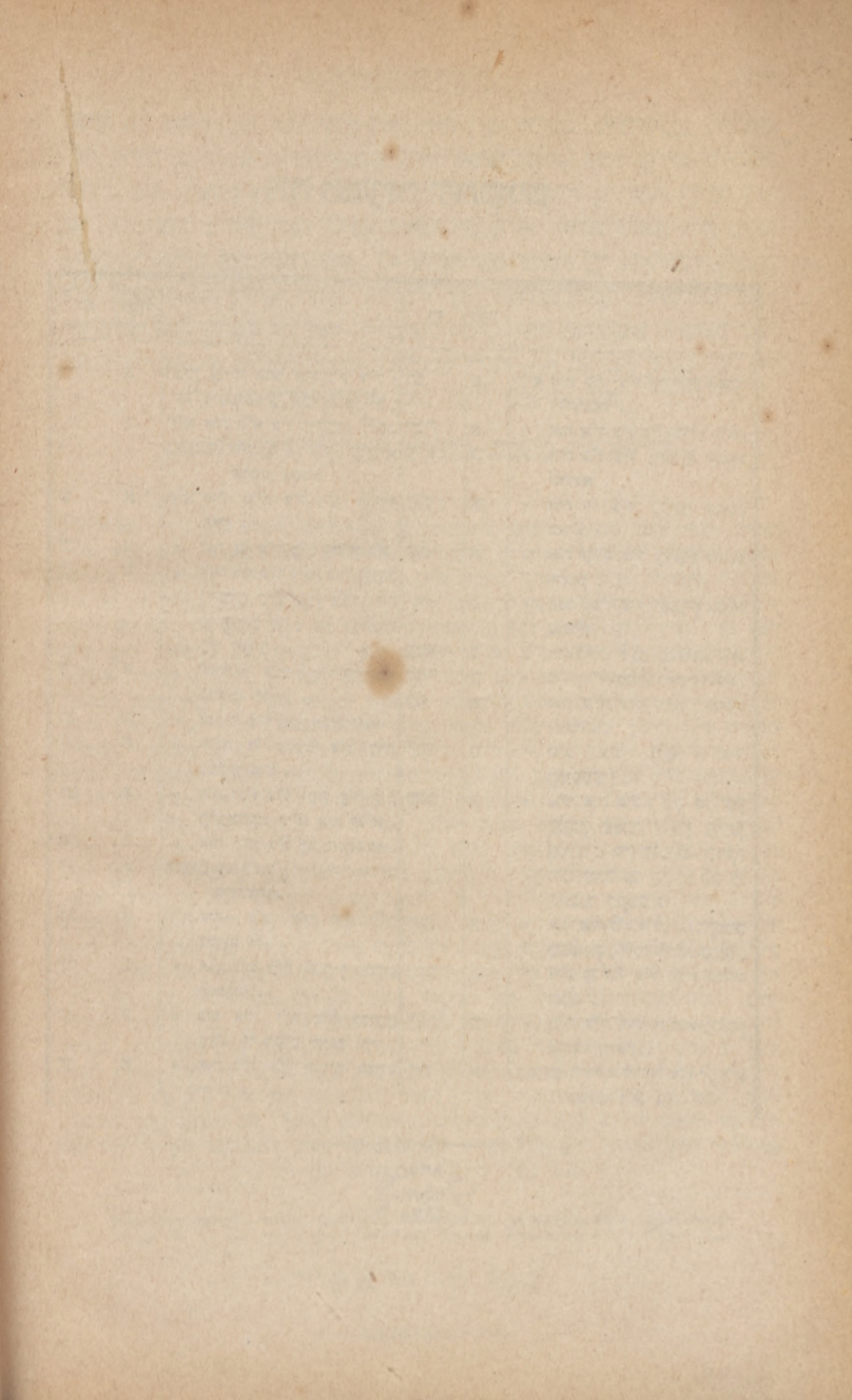
ב נ ל ך ו ל א ע י

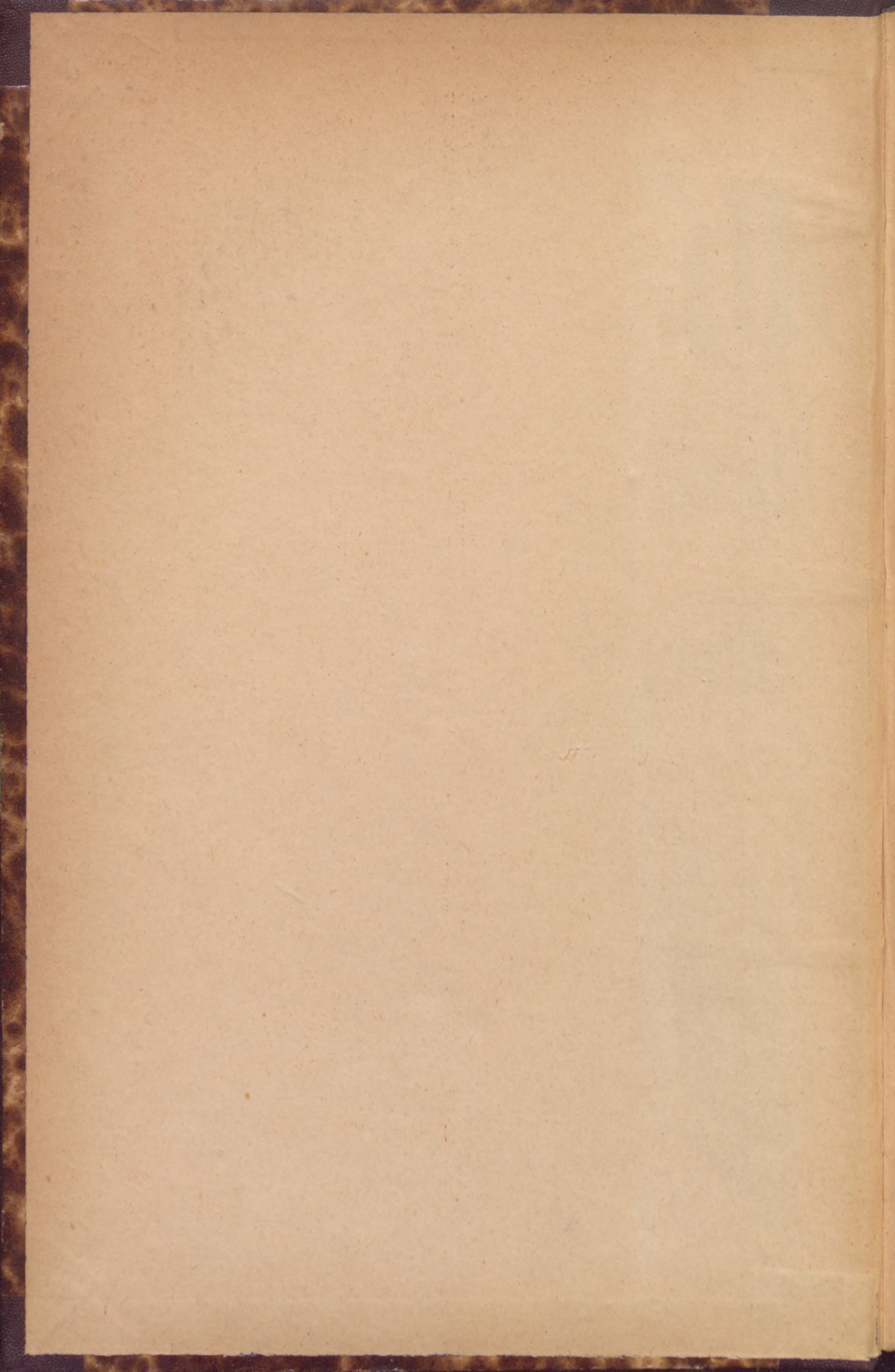

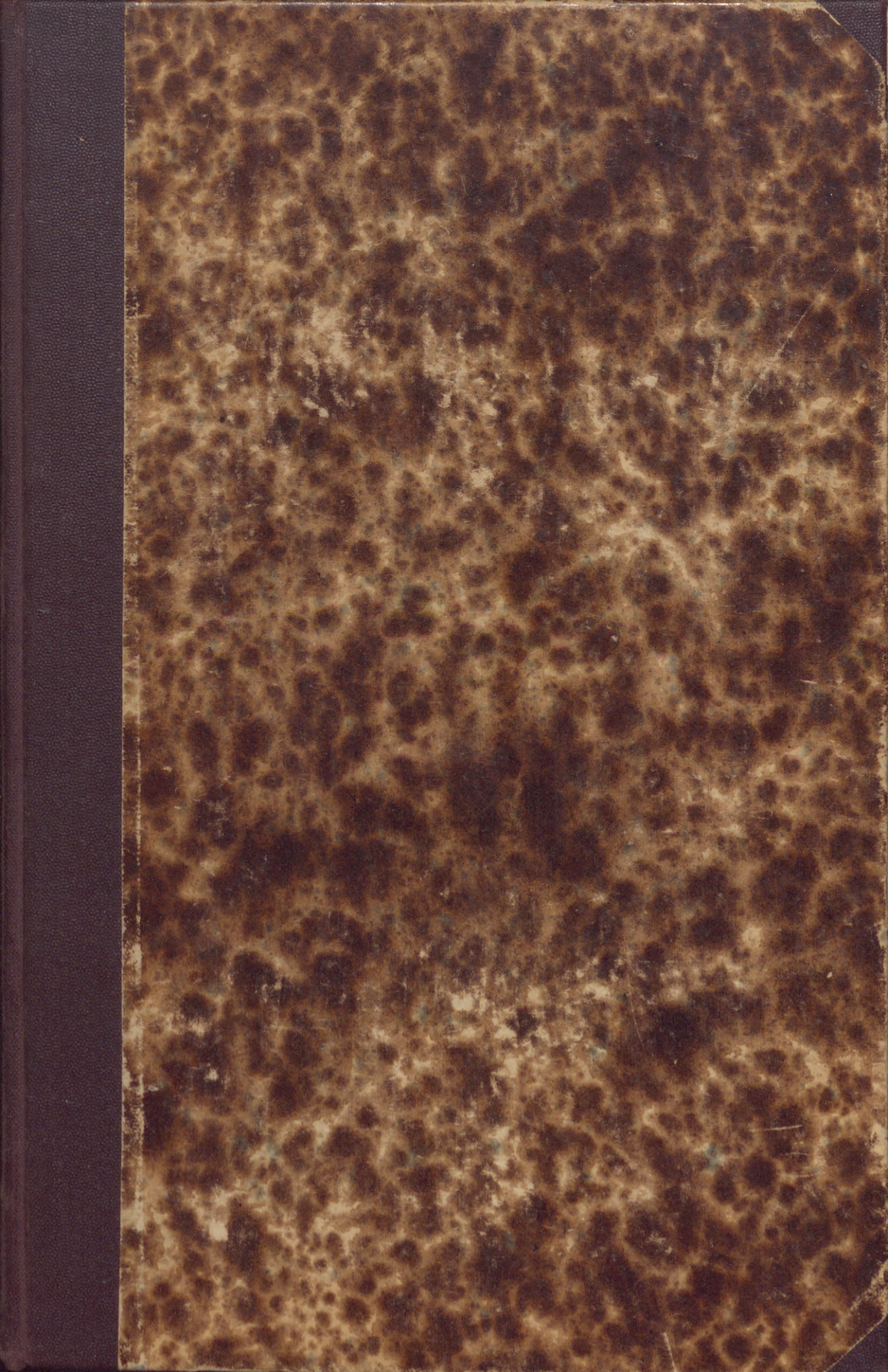
לוח המעיות והתקונים

	דף	עמוד	דף	עמוד	
ה"א	א	קב	הגיון אריה אחר אות ע"ב צ"ל : קב עב*) יסעיהו ג, ויחזקאל ג, י"ב .	א	ד
ה"א	א	קבה	ה"א אות פ"א צ"ל צרהסית ל"ה .	ב	"
ה"א	ב	קלא	בפנים אות ל"א צ"ל עקבוא במקום עקיבא .	ב	ו
ה"א	א	קלג	ה"א אות פ"ח צ"ל דחי במקום קלג דאין .	א	ט
ה"א	א	קלו	" אות מ' צ"ל כ"ט במקום כ"ד, קלו	ב	יד
ה"א	ב	"	" אחר אות פ"ד צ"ל : פה) דכתוב (דברים כ"ח י"ב) ולברך את כל מעשה ידך : פה) צרהסית כ"ו י"ב :	ב	טו
ה"א	ב	קמא	" שורה ג' מלעיל צ"ל מבליעין	א	ל
ה"א	ב	קמד	במקום מבליע .	ב	לג
ה"א	א	קנג	" אות י' צ"ל חסר אכלה גובאי .	א	ט
ה"א	ב	קנה	" שורה ח' מלעיל צ"ל חסר במקום פרש .	א	נט
ה"א	א	קסב	" אות קג"ו צ"ל לעיל פ"ח אות ק"כ במקום פ"א אות קב"א .	ב	סח
ה"א	א	קסו	" אות ר"ד צ"ל חוי במקום זה . בפנים אות ל"ו צ"ל הרמוצה במקום המרוצה .	א	עו
ה"א	א	קעט	ה"א אות ז"ב צ"ל אות ל"ב במקום ל"ד .	ב	קב
ה"א	ב	קפד	" אות נ"ש צ"ל יאטהור במקום ראטהור .	ב	קד
ה"א	א	קצו	" סוף אות י"ד צ"ל והחכס לעף לך רפ"ט הגיה וורד .	ב	קז
ה"א	א	קצו	" אות כ"ש צ"ל מקיים במקום יקיים .	א	קז
ה"א	א	קצו	" אות מ"ו צ"ל מתרומה במקום דבתרומה .	א	ד
ה"א	א	קצו	" אות ש"ה צ"ל כ"ז במקום כ"ה .	א	"
ה"א	ב	קצו	" אות כ"ו צ"ל שהובאו במקום שהובא .	ב	ו
ה"א	א	קצו	" אות י' צ"ל שאינו במקום שאינו .	א	ט
ה"א	א	קצו	" אות קט"ז צ"ל הרבוא במקום הרבאו .	א	יד
ה"א	ב	קצו	" אות קמ"ח צ"ל מותרין במקום מתירין .	ב	טו
ה"א	ב	קצו	" אות ל"ד צ"ל לע"ה במקום ע"ה .	ב	ל
ה"א	ב	קצו	" מ"ב צ"ל יטמאו במקום יטמא .	ב	לג
ה"א	א	קצו	" אות מ"ה צ"ל יותר במקום מותר .	א	ט
ה"א	ב	קצו	" מ"ג צ"ל (לפי' הירו' קויטעען) .	ב	נט
ה"א	א	קצו	" אחר אות ס"ב צ"ל : פג) בין שלקטן המוכר, בין שלקטן הלוקח : סד) דלעולט המקח חיו נגמר עד שילקט את כל המספר הקצוב :	א	עו
ה"א	א	קצו	" אחר אות ל"ב צ"ל : לג) דקטניס משעורין, חונה חכילה בשלס .	א	קב
ה"א	ב	קצו	" אות קכ"ג* צ"ל למ"ז במקום לב"ב .	ב	קד
ה"א	ב	קצו	" מ"ה צ"ל דהריוח הוא לחלאין במקום הצאין .	ב	קז
ה"א	א	קצו	" בפנים שורה א מלעיל צ"ל י, ו"א במקום ו"א .	א	קז

B.

908.

A. SCHWARZ.

התוספתא

I.